10
6-F

6
9 N
13

Ex Bibliotheca
PP. Coll. Rom.
Societ. Jesu

64.6.44.

10.-6.F.31.

OTTONIS EPISCOPI
FRISINGENSIS LEOPOLDI PII MARCHIONIS AVSTRIAE F. CHRONICON, SIVE RERVM AB ORBE CONDITO AD ſua vſq; tempora geſtarum, Libri octo.

Eiuſdem de geſtis Friderici I. Cæſ. Aug. Libri duo.
Radeuici Friſing. Canonici de eiuſdem Frid. geſtis Libri II. priorib. additi.
Guntheri poëtæ Ligurinus, ſiue de geſtis Friderici, Libri X.

Addita ſunt & alia, cùm ad Friderici, tum ad poſteriorum Imperatorum hiſtoriam pertinentia, quorum catalogum proxima pagina notauimus. Ex quibus quædam nunc primùm, reliqua integriora longè quam antea eduntur, adiectis etiam notis & Indice accurato.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BASILEAE,
APVD PETRVM PERNAM,
M. D. LXIX.

Non ſine Cæſ. maieſt. priuilegio.

HOC VOLVMINE CONTINENTVR,

Ottonis Epiſcopi Friſingenſis Chronicon rerum ab orbe condito ad ſua vſq; tempora geſtarum, Libri octo.

Eiuſdem de geſtis Friderici I. Cæſaris Auguſti cognomento Aenobarbi, Libri duo.

Radeuici, ſiue Radeuini Friſingenſis eccleſiæ Canonici de eiuſdem Friderici geſtis, Libri duo prioribus additi.

Appendix vetuſti Scriptoris ad Radeuinum XI. annorum hiſtoriam complectens.

Breuis narratio de Friderici expeditione in Aſiam à quodam ipſius Comite ſcripta, in qua Imperatoris Friderici mors deſcribitur.

Adriani Pontificis Romani ad Fridericum, & Friderici ad ipſum Epiſtolæ.

Guntheri poëtæ Ligurinus, ſiue de rebus geſtis Friderici I. Auguſti, Libri X. carmine elegantiſſimo conſcripti.

M. Alberti Argentinenſis Chronicon à Rodolpho primo Habſpurgio vſq; ad annum Chriſti M. CCC. XLIX.

Additæ ſunt ad finem viri Hiſtoriarum ſtudioſi notæ, quæ commentariorum vice eſſe poſſunt.

P. PITHOEVS IACOBO CVIACIO I. C. S.

QVòd me tam prolixè amas, V. C. ſumma quadam humanitate & gratia tua facis: quòd ego te colo, veneror, obſeruo, iure meritoq́; tuo facio, à quo tot tantisq́; beneficijs affectus prouocatusq́; ni tui admodum ſtudioſus ſim, iure ingratus diſcipulus videar. Itaq; cum inter hos verè Gallicos tumultus communisq́; patriæ miſerias vnum me illud valde angat, quòd neq; vbi ſis, neq; quo in ſtatu res tuæ verſentur ſcire poſſum, hos tandem conquiſitores dimittere viſum eſt, publicos quidem illos, & verſicoloria veſte amictos: adde etiam, ſi placet, ne quid Petronianorum ſolennium deſit, fumoſam magis quàm lucidam facem quaſſantes, non tamen à Prætore petitos, vt apud Comicū, ſed vltrò neſcio qua nuper ſorte oblatos. Nam cum in hoc infelici ocio rebus non iam prolatis, ſed potius dimiſſis, penè dixi depoſitis, grauiores illas cogitationes poſteriorum temporum hiſtorijs ſæpe obruere, ſaltem fallere tentarem, quarum hodie bona pars non vſq; adeò obuia eſt, cœpi Typographo auctor eſſe, vt omnes omnino, qui quidem alicunde recuperari poſſent, Germanicæ hiſtoriæ ſupra noſtram patrumq́; memoriam Latinos ſcriptores, duobus voluminibus cōcluderet, ex quibus recentiorum fides repeti poſſet. Id cum ille lubens recepiſſet, conſilium ei meum atq; etiam operam liberaliter pollicitus ſum. Iam quid in hac Friderici I. hiſtoria præſtitum ſit, quæ omnium ſanè cognitione digniſſima eſt, candidius fortaſſe poſteritas iudicabit. Quid poſthac præſtiturus ſit, cùm in tempore, tum maximè in ſtudioſorum hominum, qui hunc pro Repub. ſuſceptum ab eo laborem ſuis exemplaribus iuuare poſſunt, candore & liberalitate ſitum eſt. Tu verò hos interea conquiſitores recipies quidem vt tuos: Tibi enim debent, quòd paulò diligentius deinceps à noſtris legentur, qui eis publicè lumen primus quodammodo prætuliſti, dum Feuda ex ſuis auctoribus repetens, ita ornas & illuſtras, vt poſthac Foeda, aut, vt ipſorū potius verbo loquar, Faida non ſint: Debebunt etiam, ſi quid eis ſtudio noſtro acceſſerit, cuius fructus omnis ex iure Quiritium tuus eſt: Mihi ſatis erit, ſi vel horum iudicio intelligas me tui tuorumq́; ſummorum beneficiorum memoriam, hoc præſertim ingratiſſimo Androclidarum ſeculo, & ſanctiſſimè retinere, & religioſiſſimè colere. Bene vale, V. C.

Baſileæ, XV. Kal. Febr. M. D. LXVIIII.

DE OTTONE, RADEVICO ET GVNTHERO IVDICIVM.

DE Ottone Friſingenſi Epiſcopo Leopoldi Marchionis Orientalis filio, Friderici I. Aenobarbi patruo ex Auſtriacis Sylui, Cuſpiniani & aliorũ cùm veterum tum recentiorum hiſtorijs, nihil hîc neceſſe eſt exſcribere, maximè cum in eius vitam genusq́ Radeuicus totum caput XI. libri poſterioris inſumpſerit: à quo reliqui omnes mutuati ſunt. Hunc ſibi capellanũ fuiſſe Otto ipſe in epiſtola ad Fridericũ ſcribit, in qua Ragauinus dicitur, vt alibi Regouinus, ab Aenea Radeuinus, ab Auentino Rigouinus, in quibuſdam etiã exemplaribus Radevuinus.

Horum hiſtoriæ primùm editæ ſunt à Io. Cuſpiniano repertæ Viennæ in cœnobio Scotorũ, cuius exẽplaris indiciũ ſibi deberi Auentinus in Annalib. Boiorũ gloriatur.

Guntherus à pluribus Ligur cenſetur, quos ego poematis titulo deceptos credo: quo etiam errore Conradus Peutingerus & Adelmanus, qui primo omnium Guntherum à Conrado Celte acceptum (qui in eum in Eboracenſi Franconũ Cœnobio repererat) Auguſtæ Vindelicorũ ſub nomine Ligurini poetæ publicarũt, anno M.D.VII. At non eſt veriſimile Ligurem de patria ea vnquam ſcripturum fuiſſe, quæ iſte Germano potius animo ſcripſiſſe videtur. Qua ratione, præter argumenti ipſius ſimilitudinem, eum inter Germanos ſcriptores reponendum cenſui: quanquam (vt verum fatear) Germanum planè fuiſſe non credam.

Cæterùm quòd Alciatus alicubi exprobrare auſus eſt in prioribus Ottonis & Guntheri editionibus quædam eſſe dolo malo corrupta & deprauata, præterquam quòd incertius & generalius eſt quàm accuſatorẽ I.C. decet, ea ſanè in re optimis & de Rep. benemeritis viris magnam iniuriam feciſſe aut potius referre voluiſſe videtur, offenſus, vt veriſimile eſt, ijs quæ in Mediolanẽſes ſuos paulò acerbius ſcripta legerat. Quo etiam vulnere exaſperatus Merula, vir alioqui maledicentior & mordacior, in Fridericum iram euomuit. Et tamen ſi quis omnia candidius expẽderit, facilè iudicabit ipſum etiam Ottonem plus aliquantum fauiſſe Adriano quàm Friderico quamlibet ex ex fratre, vt tum quidem loquebatur, nepoti.

Sed vt ad rem redeam, Guntheri cuiuſdam meminit Io. Trittemius, quem ait monachum Eluonenſem ordinis Benedictini fuiſſe, in literis humanioribus nobiliter doctum, & poëtam inſignem, cuius etiam de paſsione Cyriaci & de vilitatis Chriſtianorum actibus poemata quædam ante annos XLIII. Baſileæ edita audio: ex quibus facilè alijs erit iudicare, an eiuſdem auctoris videantur. Mihi quidem certè eorum exemplar diu quæſitum nanciſci non eſt datum. Eiuſdem tamen eſſe omnia probabile eſt: quanquam Guntherum Henrici IIII. temporibus Trittemius vixiſſe ait, quæ ab hoc non lõgè abſunt. Et verò potuit etiam abbas in ſupputatione nonnihil aberrare. Hic tamẽ noſter, ſi verum amamus, neſcio quid pręſe fert monachiſmo cultius, vrbanius, & magis aulicum: quod genus etiam vitæ ſe aliquando ſectatum ſub finem poematis ſignificat. Cæterùm quod ad argumẽta librorum attinet an Guntheri ſint, an alterius cuiuſpiam, & fortaſſe ipſius Celtis, pro certo affirmare nolim. Poſtremus tamen omnium verſus coniecturam facit, Guntheri non eſſe.

INDEX

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

PRoœmium, & diuiſio orbis. Caput primum.
Qualiter Adam de paradiſo eiectus, utroſq; ciues genuerit, & quo tempore iuxta Ioſephum, & paternis legibus declinare homines, & gigantes generari cœperint. Caput 2.
De diluuio iuxta Ioſephum, & item de longitudine antiquorum patrum gentilium auctores. Annorum numerus iuxta diuerſas translationes, capitaq; familiarum ab Adam uſq; ad Noe. Caput 3.
Quomodo poſt diluuiũ genus hominũ à filijs Noe multiplicari, quibus in terris primò diſpergi cœperit. De turre quoq; Babel, & confuſione linguarum. Auctoritas etiam de hoc Sibyllæ. Supputatio quoq; diuerſa à Noe uſque ad confuſionem linguarum. Caput 4.
Supputatio diuerſa à confuſione linguarum uſq; ad Ninum & Abraham, & annalium inchoatio. Caput 5.
De hoc quòd Ninus primò arma extulerit, & quòd homines illo in tempore iuxta plurium auctoritates agreſtes fuerint, & quòd Ninus Niniue condiderit, & Zoroaſtrem occiderit. Caput 6.
De natiuitate Abraam, & exitu eius de terra Chaldæorum, morteq; Nini. Caput 7.
De imperio Semiramidis, & inſtauratione Babylonica ciuitatis. Traditio quoq; Treuerorum. De exordio ciuitatis ſuæ, & de morte Semiramidis, ac exordio filij ſui Nini. Caput 8.
De habitatione Abraam cum Loth conſobrino ſuo in terra Chanaan, & ſubuerſione Sodomorum. Caput 9.
Quòd Abraam ſignum circuncisionis acceperit, & quorum principum tempore geminos ciues genuerit, rurſumq; Iſaac in typum futurorum duos genuerit. Caput 10.
Quorum principum tempore Abraam mortuus fuerit, & ad filium nepotemq; ſuum repromißio facta ſit. De legibus Græciæ datis ſub Phoroneo. De Pheio, & Io Inachi filia. Caput 11.
De prælio inter Thelſciſces, Charathaſos, Phoroneum, Pharphaſios, & exordio habitationis Rhodi inſulæ. Caput 12.
De diluuio Ogygij, & apparitione Mineruæ, & quorum principum tempore Iſaac mortuus ſit. Caput 13.
Quorum principum tempore fames in Aegypto ſub Ioſeph fuerit, auctoritateſq; gentilium de hoc Ioſeph teſtimonium perhibentium. Caput 14.
De idolo Serapis unde exordium ſumpſerit. Caput 15.
De Argo, unde Argiui. Quibus diebus Iacob mortuus ſit. De ſeminibus primò allatis in Græciam. De morte Ioſeph, & natiuitate Moyſi, & quorum principum tempore hoc factum fuerit. De Prometheo & Atlante, Atlantiſq; nepote Mercurio. Caput 16.
De diluuio Deucalionis, & æſtu Aethiopiæ. De Baccho, qui & Liber pater, & ortu Athenarum. Caput 17.
Quorum principum tempore Moyſes filios Iſrael de Aegypto eduxerit, teſtimoniumq; de hoc Pompeij, Iuſtini, Cornelij, ſcriptorum gentium. Caput 18.
De Danao, Perſeo, & diuerſis abominationibus gentium, unde de Babylon fugiendum, & ad ciues noſtros tranſeundum ſit. Caput 19.
Quot annos Moyſes ductor populi dei fuerit, & quot annorum mortuus, Ieſu in formam ſecundi, ducatum populi reliquit, & quòd non ſine cauſa nouis & inauditis tunc mundus ſceleribus inferbuit. Caput 20.
De bello Cretenſium, & Athenienſium, & Minautoro, undeq; fabula Centaurorum orta ſit. Caput 21.
De Veſore rege Aegypti, & Scythis, dominatuq; Scytharum in Aſia. Caput 22.
De exordio Amazonum, & principatu earum, qualiter Epheſum & in ea templum Dianæ condiderint, & cur Amazones dictæ ſint. Caput 23.
Quorum principum tempore Ieſus mortuus ſit, & de iudicibus qui poſt eum fuerunt. De Cadmo, & theologis. De regno Micenarum, ac regno Laurenti in Italia, & Carmenti nympha. Caput 24.
De raptu Helenæ, & ſubuerſione Troiæ, & initio gentis Romanorum & Francorum, & fundatione Patauij. De Sanſone & Hercule, & aureis ſeculis in Italia. Caput 25.
De ferreis ſeculis inchoatis ſub Aenea & Turno. De erroribus Vlyßis, & fabuloſis geſtis Diomedis, & item Vlyßis. Allegationes de his ueriſimiles ſecundum ſanctorum ſcripta & exempla. Caput 26.
De morte Aeneæ, & regno Syluij. De defectu regni Sicioniorum ſub Heli iudice. Et qualiter Romani & Græci morum & linguæ affinitatem habere cœperint, aliaſq; gentes Barbaros uocare conſueuerint. Caput 27.
De Samuele & Saule, Codroq; Athenienſium rege. Nomina etiam iudicum à Moyſe uſq; ad Samuel. Caput 28.
De temporibus regum & prophetarum. De Dauid & Salomone, filióque eius Roboam, qualiter ſub eo ex peccatis patris ſui Salomon regnum ſciſſum fuerit, in breui deſolandum. De uirtute Heliæ & Heliſæi. Caput 29.
De regibus Albanorum uſq; ad Romulum, & Auentino monte. Caput 30.
De translatione regni Babylonici ad Medos. Caput 31.
Exclamatio contra Babylonem. Caput 32.

Nomina regum Aſſyriorum à Belo uſq; ad Sardanapalum. Cap. 31.

CAPITA LIBRI SECVNDI.

DE regibus Medorum, qui quorum regum Iudæ & Iſrael tempore fuerint. De Chaldæis & Cyro. Nomina regum Medorum. Caput primum
De Proca & Amulio, & ortu Remi & Romuli. Caput 2
De fundatione urbis Romæ, & parricidio aui, fratriſq; à Romulo facto, ac raptu Sabinarum. Caput 3
De Öſee, & Eſaia, prophetiaq; Sibyllæ. Caput 4
De Thalete uno de ſeptem ſapientibus, & captiuitate decem tribuum. De Phalari Siculo tyranno. Caput 5
Qualiter & à quibus urbs Roma inchoata fuerit. De morte Eſaiæ, & Samia Sibylla. De Tullo Hoſtilio, & Anco Martio Romanorum regibus. Caput 6
De captiuitate Iudæ ſub Tarquinio Priſco Romano rege, & prophetia Hieremiæ, & reſiduis ſex ſapientibus. Caput 7
De philoſophis, præcipuè Pythagora, Socrate, Platone, Ariſtotele. Caput 8
De Tarquinio Superbo, & oppreſſione Lucretiæ. Caput 9
De tempore conſulum, & remotione regum, & zelo Bruti primi conſulis, liberationeq; Romanæ urbis per Mutiũ Sceuolam, & Clœliam uirginem. Caput 10
Quomodo Babylon à Cyro capta ſit, & quis eius ſitus fuerit. De morte quoq; Crœſi. Caput 11
De prophetia Ezechiel, Daniel, Abacuc. Caput 12
De quatuor principalibus regnis, quæ Daniel in expoſitione ſomnij Nabuchodonoſor uidit. Caput 13
Qualiter Tomyris regina Cyrum occiderit. Exclamatio de hoc, breuiſq; epilogus de laude Cyri. Caput 14
De Cambyſe filio Cyri, & noua Babylonia ab ipſo condita. Caput 15
De Magis, & Dario, & plenaria liberatione Romanorum. De prophetia Aggei, Zachariæ, Malachiæ, Eſdræ. De infortunio Darij in bello Athenienſium, morteq; eius. Caput 16
Rurſum de infortunio filij Darij Xerxis, primò à Leonida, pòſt ab Athenienſibus uicti: ad ultimum ab Artabano præfecto ſuo occiſi. Caput 17
De prodigijs in urbe Roma uiſis, peſtilentia, inteſtiniſq; malis inde ſecutis, & de Quinti Cincinnati ruſtici uictoria. Caput 18
De bellis diuerſarum ciuitatum, & præcipuè de oppreſſione Athenienſium à regibus Perſarum, morteq; Socratis, ac obitu Darij regis Perſarum, & exilio Dionyſij Siculi. Caput 19
Qualiter duo filij Darij pro regno contenderint, & Artaxerxes, ſub quo hiſtoria Heſter facta creditur, regnum mortuo fratre obtinuerit. De terræmotu, & incendio Aetnæ montis. De Atlanti ciuitate, & peſtilentia Athenienſium. Caput 20
Quæ mala Galli Romanis fecerint, & quomodo ab eis accepta pecunia receſſerint. Cap. 21
Excidium Lacedæmoniorum, & reformatio Athenienſium ſub Conone per Artaxerxem regem, de uictoria Romanorum, & ſpecu quem M. Curtius miles inaudita modo clauſit. Victoria de Gallis. Caput 22
Quòd Carthaginenſes & Romani nuncijs fœdus firmarint, & ſaxea grando ueris terram lapidibus percuſſerit. De Artaxerxe, qui & Ochus, quomodo Iudæos incluſerint. Cap. 23
Initium regni Græcorum, quomodo Philippus ingenio & uirtute ciuitates Græciæ ſibi ſubiecerit, & Alexandrum filium inſtruxerit, ipſeq; ad ultimum quem finem habuerit. Cap. 24
Principatus Alexandri magni. finis regni Perſarum, innumeroſorumq; regum, & mirabilia quæ fecit & uidit Alexander, finis ipſius. Et exclamatio de his contra rotatum rerum. Cap. 25
De focijs Alexandri quomodo orbem diuiſerint, & Olympiam matrem Alexandri cum filio ſuo Hercule occiderint, ipſiq; intimis uulneribus corruerint, & de Machabæis. Cap. 26
Quòd Roma poſt Alexandrum tanquam amiſſo pædagogo creſcere cœperit. Caput 27
Reciprocatio, id eſt, qualiter Roma ſub Alexandro & uicinis gentibus dehonorata, fœdus non ſeruauerit, ſed ſub Papyrio Cos. bellum inſtaurauerit. Cap. 28
Quòd Roma poſt mortem Alexandri tanquam in propria auctoritate ſtans, ingenio & arte uſa, hoſtes deuicerit, ſed ſtatim peſtilentia afflicta fuerit. Cap. 29
De uarijs euentibus Romanorum, & diuerſis calamitatibus eorum. Cap. 30
De Tarentinis. De bello inter Pyrrhum & Romanos geſtum, teſtimoniumq; ipſorum Romanorum. De nobilitate Pyrrhi, & quòd Tarentini poſt mortem eius Carthaginenſium auxilium quærebant. Cap. 31
De Carthaginenſibus, & qualiter fœdus cum Romanis initum propter Tarentinos rumpunt. Caput 32
Exordium belli Punici. De occiſione Cornelij conſulis, fraude Hannibalis, & uictoria Romanorum. Cap. 33
De Regulo conſule, & ſerpente quem occidit. De uictoria eius, & ad ultimum quomodo occiſis multis, uictus & captus fuerit. Qualiter Romam miſſus captiuos reddi diſſuaſit, & ita rediens, necatus ſit,

teſtimonium

teſtimonium Tullij. De uirtute eius, & patientia, & de fine primi belli Punici, ac uictoria Romanorum, Ianoq; clauſo. Cap. 34
De inundatione Tyberis, & incendio Vrbis. De Gallis tranſalpinis, & bello Punico ſecundo inchoatò. Cap. 35
De morte Hamilcaris, & quomodo filius eius Hannibal diuerſis prælijs Romanos deuicerit, intantum ut etiam ſedes mutare cogitauerint. Quomodo etiam ab Vrbe tempeſtatibus pulſus eſt. De morte duorum Scipionum, & captione Capuæ. Cap. 36
Qualiter Scipio proconſul factus, Pœnos deuicerit, Hannibal Marcellum & Criſpinum conſules occiderit, & ad ultimum amiſſo fratre Aſdrubale, ad Brutios ceſſerit. Cap. 37
De uictoria Scipionis, itemq; de uictoria Hannibalis, redituq; eius in patriam. De ultima pugna Romanorum & Pœnorum, quomodo Scipio rediens in comitatu Terentium habens, triumpho ſuſceptus ſit, bellumq; Punicum ſecundum terminatum. Cap. 38
De prodigijs quæ hæc mala præceſſerunt. De excidio Tarenti. De uictoria Macedonum & Lacedæmoniorum. Cap. 39
De barbaris uictis à Romanis, & ſubacto Philippo rege. Qualiter Antiochus, ad quem Hannibal confugerat, uictus pacem petierit. De morte Hannibalis & Scipionis, laudeſq; Tullij & Senecæ in Scipionem. Caput 40
De ſitu Carthaginis, tertioq; Punico bello, uerſione quoq; ipſius, quomodo Scipio regnum Numidiæ partitus ſit. Cap. 41
Supputatio diuerſa, quo tempore Machabæi fuerint. Cap. 42
Subuerſio Corinthi, excidium Numantiæ, & excurſus breuis. Cap. 43
De Iugurthino bello, & uarijs euentibus Romanorum cum Cymbris, Gallis, Germanis. De inteſtinis malis ſub Sylla & Catilina, Macedonioq;. De Aſia minore Romanis tradita. Cap. 44
Difficile bellum habitum cum Mithridate, & tandem uicto illo terminatum, quomodo prædictus rex tam ob hoc malum, quàm ob filium eum deponere molientem, terminum uitæ fecerit. Cap. 45
Quòd Romani Pompeium in Orientem miſerint, qui deuicto toto Oriente, templum quoq; domini polluit, capto & uincto Ariſtobolo, fratri eius ſacerdotium tradidit. Cap. 46
Qualiter, & ſub quibus principibus ſeculi Iſrael à tranſmigratione Babylonis uſq; ad id tempus ſeſe habuerit, & de Herode alienigena. Cap. 47
De uictoria Iulij Cæſaris, & quomodo à ciuibus non ſuſceptus, in ipſos arma conuerterit, & ærarium confregerit. Cap. 48
De occiſione Craßi, & incendio Vrbis. De inteſtina pugna Romanorum, uictoria quoq; Cæſaris, & morte eius. Cap. 49
Quomodo Cæſar in Aegyptios arma conuerterit, Cleopatræq; regnum dederit, & dehinc Romam ueniens, rurſum fautores Pompeij perſecutus fuerit. De morte Catonis. Quòd Cæſar Monarchiam obtinuerit. Tulliumq; ac per eius interuentum Marcum Marcellum in gratiam ſuſceperit, ipſeq; ad ultimum conſcio ſenatu occiſus ſit. Cap. 50
Exclamatio contra rerum mutabilitatem. Cap. 51

CAPITA TERTII LIBRI.

Qualiter Octauianus primò dolorem de auunculi morte dißimulans, poſtmodum eius interfectores tractauerit. De iudicijs eius Romæ factis. De plurimis uictorijs eius contra Antonium & Cleopatram, & quē finem Antonius & Cleopatra ſortiti ſint. Cap. 1
Excurſus quomodo Græci ab Alexandro uſq; ad id tempus Orienti imperauerint, & unde patriarchales ſedes eſſe cœperint. Numerus Græcorum regum, copiaq; Romæ ex Alexandriæ ſubactione accreſcens. Cap. 2
Qualiter finito regno Græcorum, deuictaq; Alexandria, cum tota Aſia, Cæſar Auguſtus dictus ſit. Cap. 3
De uictoria eius in Hiſpania, Ianoq; clauſo, quomodo per Claudium Druſum diuerſas prouincias ſubegerit. De amiſſis legionibus in Germania à Varo. Cap. 4
Qualiter Auguſto in Hiſpania morante totus Oriens ſubiectionem ultrò obtulerit. Parthiq; pacem poſtulans, ſigna quæ Craßo ablata erant, remiſerit: totoq; orbe deſcripto Ianus clauſus ſit. De humilitate Auguſti. Cap. 5
Quòd Iudæis ſicut cæteris gentibus, ſub Cyrino cenſus indictus ſit, & de Iuda Galilæo. Cap. 6
De incarnatione domini, & quomodo ea quæ ſub Auguſto facta ſunt, regno Chriſti conueniant. Inchoatio annalium ab incarnatione domini. Cap. 7
Quàm crudele piaculum Herodes in coæuos Chriſti exercuerit, & quem uitæ ob hoc exitum iuxta Ioſephum ſortitus fuerit, & de Archelao. Cap. 8
De fame in urbe Roma, & aperto Iano, pro Dacorum & Athenienſium ſeditione. Cap. 9

De morte Auguſti, & regno Tyberij, & triumpho de Germanis per Germanicum Druſi filium. De adulterio calli-di à quodam perpetrato, & à Cæſare quomodo uindicatum ſit. Caput 10
De prædicatione & baptiſmo Ioannis, & poſt ipſius domini. De morte Ioannis. Teſtimonium de hoc Ioſephi, & item teſtimonium eius de domino. Caput 11
De paſsione domini, quòd Tyberius auditis miraculis domini, de eo Romæ decreuerit, & quomodo ſenatum recla-mantem ſibi tractauerit, & quæ mala Iudæis fecerit. De paſsione Stephani, & malis Iudæorum. Ca-put 12
De morte Tyberij, & ſubrogatione C. Caligulæ. Quomodo Caius Iudæos perſecutus fuerit, legationemq́; eo-rum per Philonem factam ſpernens, templum prophanauerit, de fine Pilati, de uictoria Cæſaris, & de pluribus abominationibus eius, morteq́; ipſius. Caput 13
De Tyberio Claudio, quòd fames ſub ipſo in Iudæa fuerit, quòd Iacobus occiſus, Petrus inuinculatus eodem tempore ſit. De morte Herodis iunioris, & Theoda. Caput 14
De diuiſione apoſtolorum in omnes gentes, de Petro & Simone Mago, de Marco euangeliſta, & diſcipulis Petri ab eo in orbem miſſis: de uictoria Claudij, ac ſeditione Iudaici populi: de expulſione eorundem de urbe, & ſe-ditione Romani populi, occiſione Senatorum & militum, de morte Claudij. Caput 15
De flagitioſa uita Neronis, & perſecutione in noſtros. De Aegyptio falſo propheta, de morte Iacobi apoſtoli, ſcri-ptisq́; apoſtolorum. Caput 16
De paſsione Petri & Pauli, & imminutione Romani imperij, & morte Neronis. Caput 17
De ciuilibus malis in Vrbe, & captiuitate Ioſephi, imperioq́; Veſpaſiani. Caput 18
De excidio Hieroſolymorum, & captiuitate Iudaici populi. Auctoritates de hoc Ioſephi. Quòd Titus & Veſpa-ſianus ob hoc imperatores dicti, Romæ cum triumpho ſuſcepti ſint: de Iano clauſo, & incremento Romani impe-rij, de terræmotu, & peſtilentia, de morte utrorumq;, & Amphitheatro. Caput 19
De perſecutione Domitiani in ſuos, & noſtros: de Clemente ſucceſſore Petri, quòd tunc Domitianus Ioannem apo-ſtolum in exilium miſerit. Caput 20
De Traiano, uictorijsq́; eius, ac perſecutione in noſtros, de domo aurea Neronis, & ſeditione Romanorum, de ſa-cerdotibus Chriſti, qui eo tempore erant, de obitu Ioannis apoſtoli, & hæreſibus quæ tunc pullulabant. Caput 21
De manſuetudine & operibus Adriani Aelij, ſacerdotibusq́;, qui tunc clari habebantur. Caput 22
De hæreſibus & ciuibus Chriſti illis reſiſtentibus, & exemplar epiſtolæ Adriani pro Chriſtianis. Caput 23
De principatu Antonini, cognomento Pij, hæreſibusq́; ſub eo ortis: de ſacerdotibus & doctoribus Chriſti contra hæreſes. Epiſtola etiam imperatoris pro noſtris. Caput 24
De imperio Antonini Veri, cum Aurelio Commodo, bellisq́; eorum. De ciuibus noſtris, grauiq́; perſecutione, & quo modo per Chriſtianos imperator Germanos deuicerit. Caput 25
De principatu Commodi, obſcœnitateq́; eius, & hæreſibus, de incendio, fulmine, & igne Romæ facto. Cap. 26
De morte Commodi, & ſubſtitutione Helij, qui & pertinax, rurſumq́; de morte illius. Caput 27
De principatu Seueri, & perſecutione eius in noſtros, belloq́; contra gentes: de patribus, & ſacerdotibus, qui illo tempore pro domo dei ſtabant, & de controuerſia quæ inter Romanum pontificem, & Orientales epiſcopos de die Paſchæ fuit, de Iuda, de Origene, de uictoria Seueri. Caput 28
De morte Seueri, ſubſtitutioneq́; Caracallæ, & item de morte illius. Caput 29
De imperio M. Aurelij, uitaq́; eius, & de Romanis Pontificibus, morteq́; Aurelij. Caput 30
De principatu Aurelij Alexandri, & uictoria eius. De martyribus qui ſub eo paſsi ſunt, & Romanis pontificibus, morteq́; Aurelij. Caput 31
De imperio Maximi, perſecutioneq́; eius in noſtros, morteq́; etiam ipſius. Caput 32
De principatu Gordiani, Romanisq́; pontificibus, & ſcriptoribus eccleſiaſticis, fine quoque Gordiani. Caput 33
De imperio Philippi Chriſtiani, & humilitate ipſius. Caput 34
De morte Philippi, & ſucceſsione Decij, perſecutioneq́; eius in noſtros. Caput 35
De occiſione Decij, & imperio Galli & Voluſiani, ac morte Origenis. Caput 36
De quæſtione inter Cornelium & Cyprianum, de Romanis pontificibus, alijsq́; ſacerdotibus: de paſsione Lauren-tij, & peſtilentia in urbe Romana. Caput 37
De morte Galli & Voluſiani, & ſacerdotio Sixti. Caput 38
De principatu Valeriani & Galieni, perſecutioneq́; in noſtros, & paſſione Sixti: de captiuitate Valeriani, & inun-datione diuerſarum gentium contra Romanum imperium, & inteſtinis malis, de morte Galieni, & ſacerdotibus Chriſti, Maneq́; hæretico, unde Manichæi. Caput 39
De principatu Claudij, triumphoq́; eius, ac morte. Caput 40
De imperio Aureliani, plurimisq́; triumphis eius, ac de urbe Roma quam ampliauit, de illaq́; quam ex nomine ſuo in Gallia condidit: de perſecutione in noſtros, morteq́; ipſius. Caput 41
De imperio Taciti, morteq́; eius. Cap. 42

De imperio Probi,uictoria eius,ac morte. Cap 43

De principatu Cari,belliſq; eius quæ in Oriente geſsit, & de morte ipſius. Cap.44

De principatu Diocletiani,& uictorijs eius,qualiter Maximianum ſocium imperij legerit, & Chriſtianos ſuper omnes qui ante eum fuerant,afflixerit: de triumpho Conſtantini,quomodo Diocletianus & Maximianus imperium reliquerint. Cap.45

Qualiter Galerius & Conſtantius regnum diuiſerint, Conſtantiuſq; moriens Conſtantinum imperatorem in Gallia reliquerit. Cap.46

Terminus tertij Libri,& recapitulatio decem perſecutionum. Cap.47

CAPITA QVARTI LIBRI.

De occiſione Maximiani,& morte Galerij tyranni,de Maximini Licinij,& præcipuè Maxentij Maximiani filij. Quomodo Conſtantinus iuxta uiſionem ſibi monſtratam,Maxentio merſo, Vrbem ingreſſus,crucem in triumphali loco poni fecerit,ipſeq; à Syluestro baptizatus fuerit. Caput primum

Quomodo ipſe & Licinius pro eccleſia ſcripſerint. Maximinus quoq; idem falſo fecerit,ſed poſtmodum in certamine uictus,rurſum pro Chriſtianis ſcribens,Maximinus obierit: de fine Licinij ſororij Conſtantini,Criſpi etiam & Licinij nepotum eius morte. Cap.2

De monarchia Cōſtantini,& pace eccleſijs reddita,imperioq; iuxta Romanos eccleſiæ tradito,& ſedé regni Byzantium translata, & de hoc allegationes plurimorum. Cap.3

Breuis epilogus ab Adam uſq; ad id temporis,& de exaltatione ciuitatis dei. Cap. 4

De exaltatione urbis Conſtantinopolitanæ, de Arriana hæreſi, & Niceno concilio: de Paulo & Antonio, primiſq; eremitis,& inuentione ſanctæ crucis: de conuerſione Indorum & Hiberorum,& morte Conſtantini. Cap. 5

De principatu filiorum Conſtantini,qualiter Conſtantius in Arrianam hæreſim inciderit, de morte Arrij, & ſacerdotio Anaſtaſij. Cap.6

De morte Conſtantini,ac laboribus Athanaſij. Cap. 7

De expulſione Liberij Romani pontificis, de Victorino & Donato,de alijs præclaris ſacerdotibus,& perſecutionis immanitate. Cap. 8

De morte Conſtantis,& ultione ſuper hoc fratris ſui Conſtantij, de Iuliani apoſtaſia,& morte Conſtantij. Cap. 9

De perſecutione aſtuta Iuliani,& ciuibus Chriſti,qui ei uiriliter reſtiterunt, & ad ultimum quomodo,& ubi percuſſus fuerit Iulianus. Cap.10

De principatu Iouiniani Chriſtianiſsimi,& orthodoxia illius,& ad ultimum quomodo,uel ubi obierit. Cap.11

De imperio Valentiniani,eiuſq; induſtria ſub Iuliano, de fratre ſuo Valente. Cap. 12

De filio eius Gratiano,Ambroſio,ſynodoq; in Illyrico. Cap. 13

De morte Athanaſij,patribuſq; Aegypti,& epiſcopatu Moyſi,& errore Valentis,uictoriaq; Valentiniani,& morte eius. Cap.14

De principatu Valentis cum filijs Valentiniani,perſecutioneq; eius,& uictoria Gratiani. Cap. 15

De Gothis & Hunis,qualiter Gothi à Valente Arriani effecti,ipſum poſtmodum cremauerint. Cap. 16

De imperio Gratiani,& Valentiniani poſt mortem patrui,& Theodoſij à Gratiano in regnum aſſumpti,de ſecunda ſynodo habita ſub Damaſo,de morte Athalarici,occiſione Valentis, & eiectione Valentiniani. Caput 17

De imperio Theodoſij,paceq; eccleſiæ,ac ſacerdotibus Chriſti, de triumphis,& humilitate,ac de morte. Cap. 18

De principatu Honorij,& Archadij, de Dirimachio monacho,Ioāne etiam Chryſoſtomo,ac Theophilo,& Epiphanio, tranſitu etiam Martini,& Ambroſij. Cap. 19

De rebellione Gothorum,& perfidia Rufini & Gildonis,euentuq; Mazazel,& morte Archadij. Cap.20

De imperio Honorij,& rurſum de ſeditione Gothorum,& irruptione Romanæ urbis,ſeſsioneq; ipſorum in Gallia. Cap. 21

De geſtis Honorij in Africa,& inuentione S.Stephani, de morte S.Hieronymi, de Romanis pontificibus, & pace Auguſti cum Gothis,morteq; ipſius. Cap.22

De geſtis Theodoſij iunioris,uirtutibuſq; eius,& ſynodo tertia: de bellis quæ per duces ſuos geſsit. Cap.23

De Valentiniano Auguſto,Vuiſegothis, & Oſtrogothis,de factione Actij & Bonifacij, irruptione Vuandalorum in Africam,morteq; Auguſtini. Cap. 24

De terramotu Conſtantinopolitano,& Romano, de initio tyrannidis Atilæ, morteq; Theodoſij. Cap. 25

De principatu Martiani & Valentiniani,ſynodoq; quarta,de tyrannide Attilæ, pugnaq; inter ipſum & Romanos & Gothos. Cap.26

De euerſione Aquileiæ,& proceſſu ipſius uſq; ad Ticinum,donec monitu Leonis papæ rediret. Cap.27

De morte Actij, & Valentini Auguſti, irruptione Vuandalorum in Romanam urbem, de Paulino epiſcopo,

morteq; Attilæ, & Martiani imperatoris. Cap. 28
De principatu Leonis in Oriente, confuſioneq; Romani imperij in Occidente, morteq; Leonis. Cap. 29
De imperio Zenonis in Oriente. De Auguſto Romano, & irruptione in urbem Romam ſub Odoacro. Cap. 30
Exclamatio, breuisq; imperij recapitulatio. Cap. 31
Qualiter, unde, uel quomodo Franci in Gallias uenerint, ibiq; eiectis Romanis, regnare cœperint. Cap. 32
Concluſio libri quarti. Cap. 33

CAPITA LIBRI QVINTI

QVomodo Theodoricus Gothorum rex, à Zenone in Italiam miſſus, Odoacrum occiderit, ipſeq; tyrannicè uiuens, Boetium in carcere poſuerit, regnumq; cum uicinis regibus confirmauerit. Cap. 1
De morte Zenonis, & ſubſtitutione Anaſtaſij, & ſchiſmate Romanæ eccleſia, & exilio epiſcoporum Africa, morteq; Anaſtaſij, & Clodouei. Cap. 2
De imperio Iuſtini, & reuocatione epiſcoporum de exilio. De perſecutione Theodorici, in qua Ioannes papa, Simachus & Boetius extincti ſunt. De morte eiuſdem tyranni, & uiſione inde monſtrata, Iuſtinique obitu. Caput 3
De principatu Iuſtiniani, multisq; pietatis eius inſignibus, triumphisq; plurimis. De claris uiris, qui ſub eo fuerunt. De gente Longobardorum, exaltatione imperij, morteq; eius. Caput 4
De imperio Iuſtini, eiusq; bonis operibus. De cultu regis Indorum. De plurimis uictorijs per Narſem factis, & introitu Longobardorum in Italiam, morteq; Auguſti. Caput 5
De imperio Conſtantini, eleemoſynisq; eius. De pecunia quã inuenit, Perſisq; quos per Mauritium deuicit. De Gregorio tunc Archidiacono, ac morte imperatoris. Caput 6
De principatu Mauritij, perſecutioneq; eius in beatum Gregorium tunc papam. De uiro dei Columbano, diſcipulisq; ſuis. De uiſione & euentibus Mauritij, fineq; eius. Caput 7
De imperio Focæ, tranſituq; beati Gregorij. De duobus qui poſt eum erant, Bonifacio & Coſdroa rege Perſarum, interituq; Focæ. Caput 8
De principatu Heraclij, magnificoq; eius triumpho, & reportatione S. crucis. De Anaſtaſio monacho, & Mahumet, regnoq; Dagoberti, & uictoria eius. De timendo fine Heraclij. Caput 9
De imperio Heraclij, eiusq; nece, & de ultione illorum qui hoc fecerant. De noua hæreſi Pyrrhi & Cyri. Caput 10
De imperio Conſtantis, & Martino papa. De uictorijs eius, & itinere ad Vrbem. De filijs Dagoberti, morteq; Conſtantis. Caput 11
De principatu Conſtantini, & ſynodo cõgregata, damnataq; hæreſi Cyri & Pyrrhi. De Angiſo maiore domus Franciæ, Lamperto epiſcopo, morteq; Conſtantini. Caput 12
De imperio Iuſtiniani, Conſtantini, Kiliano, Pipino maiore domus. De Tyberio & Leontio, & ſeptima ſynodo. Caput 13
De reditu Iuſtiniani, quem mutilatis naribus Tyberius & Leontius expulerant, ultioneq; eius. Qualiter Conſtantinum papam uocans, honeſtè tractauit, Philippicumq; perſequens, ab eo occiſus eſt. Caput 14
De principatu Philippici, hæreſiq; eius, & morte. Caput 15
De imperio Anaſtaſij, augmentoq; ac uictorijs regis Frãcorum, ſub Carolo ſeniore maiore domus, ac defectu imperij Romanorum, Anaſtaſioq; clerico facto. Caput 16
Quòd & Theodoſius ſucceſſor illius, clericus factus, Leoni imperium dimiſerit, & de inundatione Tyberis. Cap. 17
De imperio Leonis Syri, eiusq; impietatibus. De Bonifacio, Beda, Pirmenio, & obſidione regiæ urbis, morteq; Leonis. Cap. 18
De imperio Conſtantini Leonis filij, eiusq; peſſimis operibus. morteq; Caroli, maiore domus, ac ſucceſſione filiorum eius. Caput 19
De bellis filiorum Caroli, fundationeq; Fuldenſis monaſterij, qualiter unus monachus factus, alter Pipinò fratri rebellans, in pacem fit uocatus. Caput 20
Quòd Pipinus pro nomine regio conſultum ad Romanum pontificem miſit, regnante Hilderico Merouingo. Cap. 21
Quòd reuerſis nuncijs auctoritate Papæ Pipinus ad regnum eligitur, & quòd Stephanus ſucceſſor Zachariæ, pro perſecutione ad regem uenit. Cap. 22
Quòd Pipinus cum cæteris Francorum primoribus à ſacramento abſoluitur, & in regem ungitur, & de ciuibus Chriſti, qui hoc tempore erant. Caput 23
De beato Corbiniano. Caput 24
Quòd Pipinus rogatu Stephani in Italiam ingreſſus ſit. De morte Bonifacij, rurſumq; ingreſſu Pipini in Italiam. De legatione

legatione Conſtantini ad Pipinum. De bellis uarijs Pipini, morteq́; eius. Caput 25
De regno Caroli, uarijsq́; bellis eius contra Aquitanicos, & Saxones, ingreſſuq́; eius in Italiam, morteq́; Conſtantini Auguſti. Caput 26
De imperio Leonis, morteq́; eius, & item de uictorijs Caroli contra Saxones. Caput 27
De principatu Conſtantini, & patriciatu Caroli. Caput 28
De Taßilone duce qualiter monachus factus ſit, & de excæcatione Conſtantini, imperioq́; matris ſuæ Hyrene. Caput 29
Quòd Leo papa malè à Romanis tractatus, Carolum ad Vrbem uocauerit, ipſéque de obiectis ſe purgauerit. Caput 30
Qualiter Carolus aſſumpto pontifice, totoq́; populo, Auguſtus uocatus, imperium à Græcis ad Francos tranſtulit ſub Hyrene. De indicijs eius quæ fecit, & legatione Hyrene. Itemq́; de legatione Nicephori imperatoris, muneribusq́; regis Perſarum. Cap. 31
De morte Nicephori, ſubſtitutioneq́; Michaelis, ac renouatione fœderis inter duos imperatores. Itemq́; de depoſitione Michaelis, morteq́; Caroli. Breuis epilogus de eius geſtis. Caput 32
De principatu Ludouici, & Leone papa, itemq́; de Stephano, qui imperatorem coronauit. De filijs imperatoris, factioneq́; Bernardi, ac exitu. Cap. 33
De promotione Lotharij à Paſchali, nuncijsq́; Bulgarorum, ac morte Ludouici. Cap. 34
De inteſtina pugna trium fratrum, diuiſioneq́; regni Francorum. Cap. 35
Exclamatio, & excurſus contra uolubilitatem rerum. Cap. 36

CAPITA LIBRI SEXTI.

DE imperio Lotharij, & Michaelis, regnóque Caroli, ac monachatu imperatoris, diuiſioneq́; regni inter filios. Caput primum
De imperio Ludouici, & Baſilij, & coniugio Lotharij, ac controuerſia pro regno Caroli. De uictoria Ludouici, & pugna Caroli cum Britonibus. De Noemetico rege Britonum, & Heriſpeo. Caput ſecundum
De cauſa Lotharij, quomodo pro repudio legitimè à Nicolao papa excommunicatus fuerit, epiſcopique eius fautores damnati, & ingreſſu Ludouici in Occidentalia regna, egreſſúque Nortmannorum. Caput 3
Quem finem Lotharius fratri ſuccurrere uolens, in Italia habuerit, & quomodo poſt mortem eius patrui regnum diuiſerint. De fraude Adelgiſi, circumuentioneq́; imperatoris, ac uictorijs eius, quas geſſit in Campania & Lucania. De locuſtis. Cap. 4
Qualiter Carolus rex Occidentalis Nortmannos obſidione clauſos, deceptus abire permiſerit, & quæ mala poſtmodum ab eis pertulerit. Cap. 5
De morte Ludouici imperatoris, imperioq́; patrui ſui Caroli, item Ludouici Orientalis regis, & quomodo Carolus regnum fratris ſui inuadere geſtiens, à filijs eius uictus ſit, ipſiq́; regnum paternum diuiſerint. Item de ingreſſu Caroli in Italiam, morteq́; ipſius. De Ludouico Balbo, filijsq́; eius, & pugna eorum cum Boſone. Cap. 6
De morte Carolomanni, filioq́; eius Arnolfo, qualiter frater eius Ludouicus regnum ſibi ſubiecerit, & Arnolfo ducatum Carentanæ tribuerit. Cap. 7
De imperio Caroli tertij, irruptione Nortmannorum, morteq́; Ludouici, & reditu Caroli Imperatoris in Gallias. Qualiter omnibus de ſemine regio mortuis, ipſe monarchiam obtinuerit. Cap. 8
De depoſitione Caroli, ſubrogationeq́; Arnolfi, morte Caroli, & confuſione Romani ſimul & Gallici imperij. Cap. 9
Quem Itali, quem Franci Orientales regem fecerint. De Vngaris, & irruptione Nortmannorum. Cap. 10
Vbi Arnolfus regnauerit, opera quæ geſſit, uictoriaq́; eius contra Nortmannos. Controuerſia in Occidentali regno Francorum. Cap. 11
Quæ Italiam ingreſſus fortia geſſerit, quodq́; Ludouico Boſonis filio contulerit. De morte Guidonis in Italia, filioq́; ſuo Lamperto, & Zuentebaldo filio regis, Ottoneq́; rege Francorum. Cap. 12
Qualiter Arnolfus Romanum imperium obtinuerit, quomodo item Ludouicus Boſonis filius illud habuerit, & quòd diuerſi de hoc ſentiant. De morte Ottonis, ſubrogationeq́; Caroli, item de morte Arnolfi. Cap. 13
De regno Ludouici in Orientali Francia, morteq́; Zuentebaldi, & diſcurſione Vngarorum. Cap. 14
Qualiter Berengarius à Ludouico primo expulſus, poſtmodum cæcato Ludouico imperauerit: quomodo Ludouicus Orientalis Franciæ rex, Albertum comitem fraude Hattonis decollari fecerit, eiusq́; terram in fiſcum redegerit. De excurſione Vngarorum, morteq́; Ludouici. Cap. 15
De regno Conradi in Orientali Francia, & occiſione Vngarorum, fuga Arnolfi ducis, morteq́; regis, & ſubrogatione Henrici Saxonis. Cap. 16
De exordio regni Teutonicorum, diuerſæq́; allegationes. Vtrùm regnum Teutonicorum, uel potius adhuc regnum

Francorum dici debeat. *Caput 17*

De regno Henrici in Orientali Francia, Caroliq́; in Occidentali. Deciſio litis duorum regum pro Lotharingia. De tyrannide Arnolfi Baioariorum ducis, uictoriaq́; Henrici ſuper Vngaros. De lancea ſacra, morteq́; Henrici. *Caput 18*

De regno Ottonis triumphisq́; eius, tam de Sclauis, quàm de Belgis. De eiectione Ludouici, ac per Ottonem reſtitutione, Synodiq́; in amborum præſentia celebratione. Qualiter Otto Italiam ingreſſus, Berengarium debellauerit, ipſumq́; poſtmodum cum Alberto filio in deditionem acceperit. De rebellione filij eius Letalfi, itemq́; reconciliatione. *Caput 19*

Triumphus Ottonis de Vngaris, traditioq́; Scirenſis comitis. Itemq́; triumphus Ottonis de Sclauis. *Caput 20*

Querimonia Romanorum ſuper tyrannide Berengarij. Rex ſublimato prius ad regnum filio, Italiam ingreſſus, palatium Papiæ reædificat. *Caput 21*

Otto Romam ueniens à Ioanne papa, ac toto populo Auguſti nomen ſortitur, ſicq́; imperium Romanorum ad Teutonicos, uel iuxta alios, ad Orientales Francos deriuatur. Imperator Papiam uenit, Berengarius fugit. *Caput 22.*

Imperator Ioannem papam, eo quòd Albertum ſuſceperat, pontificatu deponit, & ei Leonem ſubſtituit. *Caput 23*

Imperator Berengarium capit, Romanos ſeditionem mouentes ſternit, & ſic ad Spoletum diuertit, rurſumq́; rediens Vrbem obſidione claudit, ac Papam quem Romani poſuerant, captiuum abducit. Denuo rediens, quoſdam ex Romanis ſuſpendit, coronatoq́; prius à ſummo pontifice filio, in Saxonia moritur. *Caput 24*

De imperio Ottonis ſecundi, euentuq́; eius in Calabria, ac morte ipſius. Traditio Romanorum. De beato Bartholomæo. *Caput 25*

De imperio Ottonis tertij, martyrio B. Adalberti, ac morte imperatoris. *Caput 26*

De imperio Henrici, triumphis eius, fundationéque Babenberg, conuerſione Vngarorum, mortéque ipſius. *Caput 27*

De regno regis Conradi, eiusq́; uxore Giſila. De uirtutibus eius, uictoriaq́; ſuper Polonos. De rebellione ducum Conradi & Ernuſti, reconciliationeq́; Ernuſti, ac expeditione regis in Italiam. *Caput 28*

De promotione Conradi in imperatorem, ſeditioneq́; orta in populo. De reditu eius, rebellioneq́; item Ernuſti, morteq́; eius. *Caput 29*

De morte Rudolphi regis Burgundiæ, Burgundiaq́; data filio imperatoris. Deſcriptio Galliarum. *Caput 30*

Rebellio Odonis in Gallia, expeditioq́; imperatoris ſuper ipſum, ubi cogitur ad deditionem. Expeditio imperatoris in Italiam, uictoriæq́; eius. Occiſio Odonis à fidelibus imperatoris, captiuitas pontificum, excidium Parmæ. Proceſſus imperatoris in Apuliam, uictoriæq́; ibi. Peſtilentia redeuntium, obitusq́; Auguſti. *Caput 31*

De imperio Henrici, uirtutibusq́; eius. De euentu ipſius in Boemia, triumphoq́; eius in Pannonia. De nuptijs eius, & de morte Leopoldi Marchionis. De ſchiſmate Romanæ eccleſiæ. De depoſitione Gratiani, ac ſubrogatione Clementis, & quid Hiltebrandus inde ſenſerit. *Caput 32*

Henricus Romæ à Clemente coronatur, ac per Apuliam tranſiens in patriam uenit: & qui poſtmodum ab ipſo Romanæ ſedi præpoſiti ſint, & qualiter Bruno, qui & Leo, ad epiſcopatum uenerit. De deditione Gotfridi & Balduuini ducum, & ſynodo celebrata, expeditione Vngarica. De irruptione Nortmannorum in Apuliam, tranſituq́; Leonis, ſubrogatione Teutonicorum pontificum, morteq́; imperatoris. *Caput 33*

De imperio Henrici, matrisq́; eius Agnetis. De liberatione Romanæ eccleſiæ, ac rebellione Saxonum. De morte Alexandri, ſubrogationeq́; Gregorij ſeptimi, & ſchiſmate inter regnum & ſacerdotium orto. De uirtutibus eiusdem ſacerdotis, inſtitutisq́; ſalubribus. De pugna Saxonum & regis. *Caput 34*

De uiſo cometa, & expugnatione Angliæ. De nuptijs regis, ſententiaq́; in eum à ſummo pontifice data, depoſitis ſuper eum regibus, & in breui occiſis. *Caput 35*

Excurſus, qualiter intelligi poſſit quod in Daniele legitur, lapidem exciſum de monte ſine manibus, ſtatuam in pedibus, qui ex parte ferrei, ex parte fictiles erant, percuſſiſſe. Mala temporis illius, obitusq́; Gregorij, & terminus libri. *Caput 36*

CAPITA LIBRI SEPTIMI

DE electione Victoris, conſecrationeq́; eius, & morte. *Caput primum*

De expeditione Hieroſolymitana ſub Vrbano, exitu, progreſſuq́; ipſorum. De captione Antiochiæ. *Caput 2*

Legatio Sarracenorum ad Gotfridum ducem. Deſcriptioq́; antiquæ ac nouæ Babylonis. *Caput 3*

Item legatio Gotfridi ad regem Babylonicum, fraus Sarraceni, afflictióque populi dei, uictoriáque ſubſe-

INDEX.

ſubſequens,& pòſt fames. Expugnatio urbis Hieruſalem. Cap. 4.

Dolus item Babylonici regis, uictoria noſtrorum, reditus primatum, ducatuq́; Gotfridi ſuper eos qui remanſerant. Caput 5.

Quomodo Vrbanus eiecto Giberto ſedem receperit, ipſeq́; moriens Paſchali eam reliquerit. Cap. 6.

De morte Gotfridi, & regno fratris ſui Balduuini. De morte Giliberti ſchiſmatici, Conradiq́; imperatoris filij. De ſecunda tranſmarina expeditione, exituq́; eius, ac martyrio Thiemonis epiſcopi. Caput 7.

De occiſione Sigehardi, inteſtiniſq́; malis inter regem Henricum, & filium eius. Cap. 8.

Qualiter poſt multa mala ambo in ripa fluminis Regini armati conuenerint, paterq́; ad ultimum cedere compulſus ſit. Cap. 9.

De curia quæ ad deciſionem litis indicta eſt. De uictoria Balduuini regis, ac perfidia Alexij imperatoris. Cap. 10.

Qualiter curia celebrata, pater regalia remiſerit, filiuſq́; in regnum ſublimatus ſit. Cap. 11.

Qualiter pater adhuc in Belgas tranſiens, à quibuſdam receptus, querelas fecit, & poſt pugnam commiſſam Leodij mortuus ſit. Caput 12.

De obſidione Coloniæ, reſtitutioneq́; epiſcoporum, ac expeditione contra Vngaros. Caput 13.

De magna expeditione Italica, captione ſummi pontificis, ac cæde Romanorum. Caput 14.

De captione Reginaldi, nuptijs imperatoris, ſchiſmate regni, anathemate contra imperatorem dato. De Burdino, & terræmotu, egreſſione Vngarorum, ultioneq́; noſtrorum. Caput 15.

De pace reformata ſub Calixto, & uictoria imperatoris. De Vangionibus. De tributo indicto, morteq́; imperatoris. Caput 16.

De imperio regis Lotharij, rebellioneq́; ducum Friderici & Conradi, qualiter Conradus à Mediolanenſibus ſuſceptus, in regem ſit unctus. Caput 17.

De ſchiſmate Romanæ eccleſiæ, qualiter Innocentius Gallias ingreſſus, concilijs celebratis, regem ad defenſionem Romanæ eccleſiæ inuitauerit. De expeditione eius in Italiam, ac ſublimatione eius imperatoria. Caput 18.

Qualiter duo fratres in gratiam regis uenerint. De duce Polonorum, rege Daciæ. De ſecunda expeditione imperatoris, geſtiſq́; fortibus. Caput 19.

De fuga Rogerij, & ſubſtitutione Reginaldi. De lite Romani pontificis & imperatoris, mortéque Lotharij. Caput 20.

De claris uiris, qui illo tempore obierunt, & plurimis malis, quæ diuerſis in regnis tunc pullularunt. Caput 21.

De ſublimatione Conradi regis, contradictioneq́; Saxonum & Henrici ducis. De fuga Rogerij, & morte Petri Leonis. Caput 22.

Qualiter Saxones in pacem uocati ſint, & Henricus dux proſcriptus, & eiectus. De tyrannide Rogerij, & ducatu Leopaldi, Synodoq́; Romæ celebrata. Caput 23.

Excurſus de fortuna regis Conradi. De rebellione Saxonum. Caput 24.

De pugna Guelfonis, & item illius cum rege. Seditione Ratiſponenſium, expeditione ducis contra Guelfonem, morteq́; ipſius. Caput 25.

De factione Boemorum, expeditioneq́; regis illò. De ducatu dato Henrico fratri Leopaldi, maliſq́; plurimis ob hoc à Guelfone, & prædicto Henrico prouinciæ Baioariæ irrogatis. Caput 26.

De expugnatione Tiburtinorum, ſeditioneq́; Romani populi, & inſtauratione Senatorum, ac morte Innocentij papæ. Item de uictoria Veronenſium, de Paduanis. Caput 27.

Quem finē Ioannes Conſtantinopolitanus poſt expeditionem Syriæ habuerit, & qualiter, uel quare filius eius Manuel fœdus cum rege noſtro inierit. Caput 28.

De diuerſis bellis urbium Italiæ, uarijſq́; euentibus. Caput 29.

Qualiter Ediſſa capta ſit, eccleſiæq́; profanatæ. Caput 30.

De perſecutione Lucij papæ, legationeq́; ipſius ad regem. Qualiter Romanus populus ſenatoribus patricium adiecerint, & ob hoc quidam ex eis ab Eugenio Lucij ſucceſſore, anathematis gladio percuſſi ſunt. Caput 31.

De nuncio Armeniorum, cauſáque itineris ipſius, ac miraculis, quæ in Romana curia uidit. Caput 32.

De epiſcopo Gabulenſi, ac rumoribus, quos de tranſmarinis regionibus retulit. Caput 33.

De pace Romani pontificis cum Romano populo, & item perturbatione. De Boritio, & uarijs per orbem commotionibus, terminuſq́; hiſtoriæ. Caput 34.

Deſcriptio diuerſorum ordinum religioſorum, terminúſque Libri ſeptimi. Catalogus Regum & Pontificum. Caput 35.

De morte Conradi imperatoris, in cuius locum Fridericus dux Sueuorum rex electus, & quomodo maximum ſchiſma in eccleſia dei oriri cœpit. Tandem Alexander confirmatur, qui Romæ concilium celebrauit. Item quomodo Imperator bis Longobardiam intrauerit, Mediolanumq́; ceperit: tandem quo pacto Henricū filium regia dignitate ſublimauerit, data ei prius uxore nobili, & qualiter idem Henricus Breſacum ædificauerit. Caput ultimum.

CAPITA OCTAVI LIBRI.

DE quadriſaria eccleſiæ perſecutione. Ex qua tribu Antichriſtus naſciturus ſit. Cap. primum.
De diſceßione quæ eius aduentum præcedet. Cap. 2.
De ipſo eius aduentu, ac perſecutione quæ ſub ipſo fiet. Cap. 3.
De uita & doctrina eius. Cap. 4.
De Enoch & Helia. Cap. 5.
De tempore tyrannidis eius. Cap. 6.
Quæ percuſſo eo aduentum domini ſigna præcedant. Cap. 7.
De exterminatione ſeculi per ignem. Cap. 8.
Qualiter intelligendum ſit, Cœlum & terra tranſibunt. Cap. 9.
De biſaria reſurrectione mortuorum. Cap. 10.
Qualiter auctoritate & ratione probari poßit reſurrectio mortuorum. Cap. 11.
Qua ætate, ſexu, uel forma reſurgant mortui. Cap. 12.
An monſtruoſi & abortiui reſurgent. Cap. 13.
Vtrum qui uiui reperiantur, in illo ſtatu obuiam Chriſto rapiantur, uel moriantur ut denuò reſurgant. Cap. 14.
De nouißima tuba. Cap. 15.
De ultimo iudicio, & terrore ſeu forma iudicantis. Cap. 16.
De facilitate iudicandi. Cap. 17.
De quadripertito ordine iudicantium & iudicandorum. Cap. 18.
Vbi iudicium fiat. Cap. 19.
De celeritate iudicij. Cap. 20.
De interitu reprobæ ciuitatis. Cap. 21.
De aureo calice Babylonis. Cap. 22.
De qualitate pœnarum, & quid ſit, Vermis eorum non morietur. Cap. 23.
Quomodo intelligendum ſit, Eadem menſura qua menſi fueritis, &c. ſi temporaliter peccantibus æternæ pœnæ irrogentur. Cap. 24.
Si in pœnis poſiti, de tranſactis malis uerè pœniteant, uel peccandi adhuc uoluntatem habeant. Cap. 25.
Si poſt iudicium extra infernum inferiorem ad leuiores pœnas locus remaneat, & quid de paruulis, qui ſolo originali tenentur. Cap. 26.
Quomodo ignis ibi ardeat, & non luceat. Cap. 27.
De gloria & exaltatione ciuitatis dei. Cap. 28.
Qualia poſt reſurrectionem ſancti corpora habeant. Cap. 29.
Qualiter præteritorum memoriam habeant. Cap. 30.
De diuerſis in cœleſti curia manſionibus. Cap. 31.
De tribus ternis angelorum. Cap. 32.
Qualiter in eorum ordines ſancti proportionaliter aſſumantur. Cap. 33.
Quomodo ſtare poßit, quòd tantus numerus electorum, quantus ibi remãſit angelorum, ſi iuxta decimã dragmam, decima tantùm pars angelorum perdita, per homines reſtauranda putabitur. Cap. 34.
De beatitudine ſanctorum. Cap. 35.
Qualiter deus uideatur. Cap. 36.
De fine utriusq; ciuitatis. Cap. 37.

FINIS.

PROŒMIVM

ad Singrimum.

SAepe multumq́; voluendo mecum de rerum temporalium motu, ancipitiq́; ſtatu, vario ac inordinato prouentu, ſicut eis inhærendum à ſapiente minimè conſidero, ſic ab eis tranſeundum ac migrandum intuitu rationis inuenio. Sapientis enim eſt officiū, non more volubilis rotæ rotari, ſed in virtutum conſtantia ad quadrati corporis modum firmari. Proinde quia temporū mutabilitas ſtare non poteſt, ab ea migrare (vt dixi) ſapientem ad ſtantem & permanentem æternitatis ciuitatem debere, quis ſani capitis negabit? Hæc eſt ciuitas dei Hieruſalem cœleſtis, ad quam ſuſpirant in peregrinatione poſiti filij dei, confuſione temporalium, tanquam Babylonica captiuitate grauati. Cum enim duæ ſint ciuitates, vna temporalis, alia æterna: vna mundialis, alia cœleſtis: vna diaboli, alia Chriſti: Babyloniam hanc, Hieruſalem illam eſſe catholici prodidêre ſcriptores. Sed quia plerique gentilium, ad commendanda poſteris geſta priorum, de vna earum plura ſcripſerunt, multa documenta virtutum, vt ipſi rati ſunt, proſecutiones verò miſeriarum, noſtrorum iudicio nobis reliquerunt. Extant ſuper hoc Pompeij Trogi, Iuſtini, Cornelij, Varronis, Euſebij, Oroſij, Iordanis, aliorumq́; quàm plurium, tam noſtrorum, quàm illorum, quos longum eſt enumerare, monimenta præclara: in quibus non tam hiſtoriam, quàm ærumnoſas mortalium calamitatum tragœdias, prudens lector inuenire poterit. Congrua ſanè, ac prouida diſpenſatione creatoris id factum credimus, vt quoniam homines vani terrenis caducisq́; rebus inhærere deſiderant, ipſa ſaltē viciſsitudine ſui deterreantur, vt à creatura ad creatorem cognoſcendum, per tranſitoriæ vitæ miſeriam mittantur. Nos autem tanquam in fine temporum conſtituti, non tam in codicibus eorum, ærumnas mortalium legimus, quàm ex ipſis noſtri temporis experimētis, eas in nobis inuenimus. Vt enim de alijs taceam, regnum Romanorum, quod in Daniele propter totius orbis bello domiti ſingularem principatum, quem Græci monarchiam vocant, ferro comparatur, ex tot alternationibus, maximè diebus noſtris, ex nobiliſsimo factum eſt penè nouiſſimum. vt de Vrbe, Senatu, populoq́; Romano, iuxta Poetæ dictum,

Vix magni ſtet nominis vmbra.

Ab Vrbe quippe ad Græcos, à Græcis ad Francos, à Francis ad Longobardos, à Longobardis rurſum ad Theutonicos Francos deriuatum, non ſolùm antiquitate ſenuit, ſed etiam ipſa mobilitate ſui, veluti leuis glarea, hac illacq́; aquis circuniecta, ſordes multiplices, ac defectus varios contraxit. Oſtenditur igitur in ipſo capite mundi, mundi miſeria, ipſiusq́; occaſus toti corpori minatur interitum. Sed quid mirum, ſi conuertibilis eſt humana potentia, cum labilis ſit etiam mortalium ſapientia? In Aegypto enim tantam fuiſſe ſapientiam legimus, vt ſecundum Platonem, Græcorum philoſophos pueros vocarent, & immaturos. Moyſes quoque legislator, cum quo deus tanquam vicinus cum vicino loquebatur, quemq́; diuina ſapientia repleuit, erudiri omni ſapientia Aegypti non erubuit. Nónne ille magnus patriarcha, pater gentium à domino conſtitutus Abraham, Chaldæorum diſciplinis inſtitutus, ſcientia prędítus, ad vocationem dei mores deſeruit, prudentiam non dimiſit? & tamen illa magna Babylon non ſolùm ſapientia præclara, ſed & glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorū, iuxta Eſaię vaticinium, ſine ſpe reparationis, Syrenarum facta eſt delubrum, domus draconum & ſtruthionum, latibulum ſerpētium. Aegyptus quoque magna ex parte inhabitabilis narratur, & inuia. Hinc tranſlatam eſſe ſcientiā ad Græcos, deinde ad Romanos, poſtremò ad Gallos & Hiſpanos, diligens inquiſitor inueniet. Et notandum, quòd omnis humana potentia ſeu ſcientia ab Oriente cœpit, & in Occidente terminatur, vt per hoc rerum volubilitas ac defectus oſtendatur. quod in ſequentibus deo annuente, plenius oſtendemus. Quia ergo propter has & huiuſmodi varietates mundus probatur contemnēdus, neceſſarium ratus ſum ad petitionem

tuam, frater chariſsime Singrime, hiſtoriam texere, per quam largiente deo, ærumnas ciuium Babyloniæ, gloriam etiam regni Chriſti poſt hanc vitam ſperandam, in hac expectandam ac præguſtandam Hieruſalem ciuibus oſtenderem. Propoſui verò prioris conflictationes & miſerias, quantum deus dederit, vſque ad tempus noſtrum deducere. De ſpe quoque ſequentis, quantum ex ſcripturis colligere potuero, non tacere, ſed & ciuium eius in hac peregrinantium memoriam facere. Sequor autem in hoc Opere, præclara, potiſsimùm Auguſtinum & Oroſium, eccleſiarũ lumina: eorumq́ de fontibus ea quæ ad rem propoſitúmue pertinent, haurire cogitaui. Quorum alter de glorioſę ciuitatis dei exortu, ſiue progreſſu, debitiſq́ finibus, quomodo inter mũdi ciues ſemper profecerit, quiq́ eius ciues, vel principes, quibus principum, ſeu ciuium ſeculi temporibus extiterint, acutiſsimè, diſertiſsimeq́ diſputauit. Alter verò cõtra eos, qui Chriſtianis temporibus priora præferentes inaniter garriebant, de rerum humanarum varijs ac miſerrimis euentibus, bellis, bellorumq́ diſcriminibus, regnorum mutationibus, vtiliſsimam ab orbe condito vſque ad tempus ſuum texuit hiſtoriam. Quorum veſtigia ſequendo, ſic de vtraque dicere propoſuimus, vt tenorem hiſtoriæ non omittamus, quatenus & religioſus auditor, quid in mundanis rebus ob innumeras mutationum miſerias, abhorrendum ſit animaduertat, ac ſtudioſus, ſeu curioſus indagator, non confuſam rerum præteritarum ſeriem inueniat. Nec iuſtè me reprehendendum arbitror, ſi poſt tantos, tantæq́ ſapientiæ ac eloquentiæ viros, imperitus ſcribere præſumpſerim: dum & ea quæ ipſi copioſè, profuſeq́ dixerunt, compendio ſtringere, & ea quæ poſt ipſorum tempora eccleſiæ dei profutura, ſeu contraria à ciuibus mundi huius acta ſunt, quamuis inculto ſtylo executus fuerim. Nec illo me Satyrici verſu poetæ quo ait,

Scribimus indocti, doctique poemata paſſim,

feriendum crediderim: dum non temeritatis, vel leuitatis, ſed charitatis, quæ ſemper imperitiam excuſare nouit, gratia, tam arduum Opus, quamuis indoctus, aggredi auſus ſum. Neque dignè me quiſquam in his quæ iuxta temporis huius conſuetudinem, incredibilia forte videbuntur, arguere mendacij poterit: cum nil vſque ad recentem memoriam, præter illa quæ in probatorum virorum ſcriptis reperi, pauca de multis poſuerim. Non enim propter hoc eos, ſi quidam ex ipſis apoſtolicam in ſcribendo ſeruauere ſimplicitatem, contemnendos iudicauerim: dum ſicut nonnunquam erroris fomes arguta ſit ſubtilitas, ſic ſemper veritatis amica ſancta ſit ruſticitas. De huius igitur ærumnoſa mutabilitate, de illius felici ſtabilitate locuturus, deum qui huius turbulentam confuſionem patienter tolerat, illius iucundam tranquillitatem viſione ſui auget & glorificat, inuocemus, quatenus eius auxilio ea quæ ſibi placent, dicere poſsimus.

ORDO LIBRORVM.

Primus liber protenditur vſque ad Arbacem, regnique Babylonici translationem factam ad Medos, initiumq́; Romani nominis.

Secundus ad ciuile bellum Romanorum, Iulio Pompeioque auctoribus, actum, necemq́ue Cæſaris, ac initium natiuitatis domini.

Tertius ad Conſtantinum, temporaq́ue Chriſtiani imperij, regni quoque Romani translationem factam ad Græcos.

Quartus ad Odoacrum, regniq́ue inuaſionem à Rugis.

Quintus ad Carolum, regnique mutationem ad Francos, & ad diuiſionem regni & imperij ſub nepotibus eius.

Sextus ad Henricum quartum, ſchiſmaq́ue inter regnum & ſacerdotium, anathema promulgatum in Imperatorem, Papam Gregorium vij. Vrbe pulſum, ac Salerni mortuum.

Septimus vſque ad ſeditionem Romani populi, annumq́ue ix. Conradi regis.

Octauus de Antichriſto, reſurrectioneq́ue mortuorum, & de fine vtriuſque ciuitatis.

OTTO.

OTTONIS EPISCOPI FRISINGENSIS, RERVM AB ORIGINE MVNDI, AD IPSIVS VSQVE TEMPORA GEſtarum, Liber primus.

Diuiſio orbis. CAPVT I.

GEſtarum rerum ab Adam protoplaſto, vſque ad tempus noſtrum ſeriem executurus, primò ipſum quem habitat genus humanum orbem, ſicut à maioribus accepimus, breuiter diſtinguamus. Tres mundi partes eſſe ſcriptores aſſerunt, Aſiam, Africam, Europam. Quarum primam duabus poſterioribus magnitudine coæquant, quamuis quidam duas tantùm partes conſtituerint, Aſiam videlicet, & Europam, ita vt Africam propter ſui paruitatem adiunxerint Europæ. Qui Africam tertiam mundi partem dixerunt, nō rationes dimēſionum, ſed refluxiones marium ſecuti ſunt. Quarum prouincias, ſitus, regiones qui velit cognoſcere, legat Oroſium.

Qualiter Adam de paradiſo eiectus, utroſq; ciues genuerit, & quo tempore iuxta Ioſephum, à paternis legibus declinare homines, & gigantes generari cœperint.

CAPVT II.

AD Orientem igitur, quantum ex ſcriptis Geneſeos conijci poteſt, in terra Eden creata paradiſus creditur. Vbi dum primus homo poſitus, verbo dei factus inobediens, in hanc peregrinationem iuſto dei iudicio deiectus eſt, cœpit maledictionis terram excolere primùm in Aſia. Generauit autem filios vtriuſque ciuitatis, de quibus agere propoſuimus, primos ciues: quorum prior inuidia & bonis operibus alterius incitatus, fratrem interfecit, primusq; in hac valle lachrymarum ciuitatem conſtruxit. Occiſo Abel, alius Adæ filius, Seth ſcilicet, qui reſurrectio interpretatur, naſcitur: à quo poſtmodum populus dei propagatur. Ab hoc ſextus magnus ciuitatis dei ciuis Enoch fuit, qui intantum deo placuit, vt ab ipſo translatus, ad vltima eccleſiæ tempora, in loco cunctis mortalibus incognito, viuus reſeruetur. Hominum verò genus creſcere cœpit, & multiplicari, donec filij dei ad filias hominum accedentes, generauere gigantes. Quod quidam minus gnauiter intelligētes, præſertim cum pro filijs dei alia translatio habeat angelos, malignus ſpiritus aſſumptis corporibus, quos incubos vocant, mulieribus mixtos putant. Alij filios dei ex Seth, filios hominum ex Cain natos autumant: ac illos ex harum coniunctione, ſicut de Salomone habes, ad obliuionem dei prouocatos, indeq; iram eius in omnes pariter exarſiſſe affirmant. Et de his quidem qui ex Seth generati, vſque ad ſeptimam generationem iuſtè vixerunt, Ioſephus in primo Antiquitatum libro ſic ait: Diſciplinam rerum cœleſtium, & ornatum earum primitùs inuenerunt. Et ne dilaberentur ab hominibus quæ ab eis inuenta fuerant, aut antequam venirent ad cognitionem, deperirent: cum prædixiſſet Adam exterminationem rerum omnium, vnam ignis virtute, alteram aquarum vi ac multitudine fore venturam: duas quidem columnas facientes, aliam ex lateribus, aliam verò ex lapidibus, ambabus quæ inuenerant conſcripſerunt: vt ſi conſtructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens præberet hominibus ſcripta cognoſcere: quæ tamen lapidea hactenus permanet in Syria. Et iſta quidem vij. generationibus permanſerunt. De alijs verò ſic: Deinde animum iudicantes eſſe dominum, & ad virtutem ſemper reſpicientes, tempore procedente de paternis ſolennitatibus ad mala progreſſi ſunt. Et infrà: Nam mali angeli mulieribus coeuntes, iniurioſos filios genuerunt: qui omne bonum deſpicientes propter confidentiam fortitudinis, ſimilia his qui dicti ſunt à Græcis gigantes, perpetraſſe traduntur.

De diluuio iuxta Ioſephum, & item de longitudine antiquorum patrum gentilium auctores, annorum numerus iuxta diuerſas tranſlationes, capitaq; familiarum ab Adam uſque ad Noe.

CAPVT III.

ITaque cum deus creſcente malicia, genus humanum delere cogitaſſet, Noe iuſto viro, decimo ab Adam, cum vxore ac filijs, totidémque vxoribus eorum, quæ ſunt octo animæ, in arca ſaluatis, cæteros aquis diluuij perdidit. Huius diluuij & arcæ quamuis quidam ex noſtris ab Adam vſque ad Nini tempora à ſcriptoribus gẽtium prætermiſſa, vel ignotata fuiſſe putent, vt item Ioſephus ait, memoriam faciunt omnes, qui hiſtorias barbaricas conſcripſerunt: quorum vnus Beroſus taliter eſt effatus: Dicitur autem & nauis eius, quæ in Armeniam venit, circa montem Chordicum, adhuc aliqua pars eſſe, & quoſdam bitumen inde tolere, quo maximè homines ad expiationem vtuntur. Meminit autem & horum Hieronymus Aegyptius, qui antiquitatem Phœnicis noſcitur deſcripſiſſe. Sed & Manaſeas Damaſcenus in lxxxvi. Hiſtoriarum libro, ita de his dicit: Eſt & ſuper Miniadam excelſus mons in Armenia, qui Paris appellatur, in quo multos confugientes ſermo eſt diluuij tempore liberatos, & quendam ſimul in arca deuectum in montis Ocilę ſummitatem, lignorumq; reliquias multo tempore conſeruatas eſſe. Item de patribus, qui tam longo ante diluuium vixerunt tempore, Ioſephus in primo Antiquitatum libro ſic ait: Nullus ad vitam modernam, & annórum breuitatem, quibus nunc viuimus, vitam comparans antiquorum, putet falſa quæ de illis ſunt dicta. Illi enim cum eſſent religioſi, & ab ipſo deo facti, cum eis pabula opportuniora ad maius tempus exiſterent præparata, tantorũ annorum circulis ritè viuebant. Deinde propter virtutes, & glorioſas vtilitates, quas iugiter perſcrutabantur, aſtrologiã, geometriam, deus eis amplius viuẽdi ſpacium conceſsit, quæ nec antè ediſcere potuiſſent, niſi D C. viuerent annis. per tot enim annorum curricula magnus annus impletur. Teſtes autem mei dicti ſunt, omnes qui antiquitatem apud Græcos & barbaros conſcribere maluerunt. Nam & Manethon, qui deſcriptionem fecit Aegyptiorum, & Beroſus, qui Chaldaica defflorauit, & Mochus, & Eſtius: adhæc & Hieronymus Aegyptius, qui Phœnicam diſpoſuerunt, cum dictis meis concordant. Yſiodus quoque, & Egatheus, & Hellanicus, & Accuſilaus, & inter hos Ephorus & Nicolaus in hiſtorijs ſuis memoriam faciunt antiquorum annis mille viuentium. Hæc Ioſephus. Quòd autem ſuperius dictum eſt, quoſdem ex noſtris à ſcriptoribus gentiũ, tempora illa ignotata, vel ſtylo ſuppreſſa putaſſe, ſic intelligi poteſt, quòd barbaros non dignati fuerint inter ſcriptores computare: vel quòd tunc primò ſcripta aliqua auctoritate digna arbitrentur, cum per annorum digeſtionem in ordinem redacta fuerint. Fuerant autem ab Adam vſque ad diluuium iuxta ſeptuaginta interpretes M. M. cclxij. iuxta Hieronymum M. D. lxvi. capita familiarum decem, Adam, Seth, Enos, Cainan, Malalehel, Iareth, Enoch, Matuſalem, Lamech, Noe.

Quomodo poſt diluuium genus humanum à filijs Noe multiplicari, quibus in terris primò diſpergi cœperit. De turre quoque Babel, & confuſione linguarum. Auctoritas etiam de hoc Sybillæ. Supputatio quoque diuerſa à Noe uſque ad confuſionem linguarum.

CAPVT IIII.

TRanſacto diluuio, Noe cum vineam plantaret, vinum bibens inebriatur, & ex ebrietate nudatus eſt. Quod vnus filiorum videns, deriſit, alter operuit. Fuerunt itaque hi duo fratres, primi poſt diluuium ciues ciuitatum, de quibus agimus. Ab his & tertio, Sem ſcilicet, Cham & Iaphet, diffuſis vbique filijs, nepotibusque illorum, vniuerſum genus hominum propagatur. Vnde Ioſephus: Galathæ olim ſunt dicti Gomoritæ, quos Gomer inſtituit. Magog, qui & Scythe, Magogas à ſe inſtitutos nominauit. Medi à filio Iaphet Madeo. Ionij, Helladicique à filio Iaphet Iano. Thyras Thyrenſes, quibus Græci Traium nomen mutauerunt. Cethim autem Cethimam inſulam habuit, quæ nunc Cyprus dicitur, & ab ea omnes inſulæ,

&

& maritima loca Cethim Hebraicè nuncupantur: unde & quædam ciuitas Cypri, Cythis à Græcis nominatur. Omnibus verò erat lingua vna, & labium vnum. Superbia igitur inſtigante, turrim, ſeu ciuitatem in campo Sennaar, auctore Nemroth, qui de ſtirpe Cham deſcenderat, quæ cœlos attingeret, cogitauerũt conſtruere. Quod Moyſes noſter in Geneſi hoc modo proſequitur: Filij Cham, Chus, & Chanaan. Chus genuit Nemroth. ipſe cœpit potens eſſe in terra, & erat robuſtus venator coram domino. Fuit autem principium regni eius Babylon, & Arach, & Archat, & Chalanne in terra Sennaar. Sed dominus inſpector cordium, iuſtusq́ iudex, hanc in tenera mundi ætate emergentem contumaciam non ferens, animaduertere voluit, linguasq́ eorum confudit: propter quod & turris ab hac confuſione Babel nomen accepit. Hinc lxxij. linguæ per totum orbem diſperſæ ſunt. Hæc eſt illa Babylon, figurans eam, cuius ſunt ciues omnes, qui ordinationi dei ſuperbè reſiſtere conantur, ac per hoc confuſione digni ab æterno iudice reputantur. Huius turris & confuſionis (vt itẽ in libro Antiquitatum ait Ioſephus) meminit Sybilla, dicens: Cum omnes homines vnius vo-„ cis exiſterent, quidam turrim excelſam ædificauerunt, tanquam aſcenſuri per eam in „ cœlum. Dij verò immittentes ventos, euerterunt turrim, & vocem propriam vnicui-„ que partiti ſunt, & propterea vocari contigit Babylon ciuitatem. De campo verò „ Sennaar in regione Babylonis meminit Eſtius, ita dicens: Qui verò de ſacerdotibus „ ſunt erepti, Iouis ſacra ſumentes, in Sennaar Babylonis venerunt. Fiunt autem ſecun-„ dum Septuaginta à diluuio vſque ad Nemroth, principatumq́ Heber, vnde Hebræi, anni D.xxxi. ſecũdum ſupputationem verò Hieronymi C. & vnus, quæ talis eſt: Sem genuit Arphaxat biennio poſt diluuium, Arphaxat verò xxxv. genuit Sale, Sale xxx. genuit Heber, Heber xxxiiij. genuit Phalech, cuius diebus per confuſionem linguarum diuiſa eſt terra. Septuaginta inter Sale & Arphaxat medium Chainan ponunt, eiq́ cxxxv. annos tribuunt. Prædictis etiam & pòſt nominandis, longè plures quàm Hieronymus antequam generarent, annos ſupputant. Quare & in annorum ratione diſcrepant. Quos Lucas euangeliſta in genealogia ſua ſecutus, Qui fuit (inquit) Sale, qui fuit Chainan, qui fuit Arphaxat.

Supputatio diuerſa à confuſione linguarum uſque ad Ninum & Abraham, & annalium inchoatio.

CAPVT V.

A Confuſione verò linguarum vſque ad natiuitatem Abrahæ, iuxta priores fiunt D.xli. iuxta ſupputationem verò poſteriorum, anni cxli. quæ talis eſt: Phalech xxx. anno genuit Reu, ſub quo templa primùm conſtructa, homines q́ pro dijs adorati fuiſſe traduntur. Reu xxxij. verò genuit Saruch, Saruch xxx. genuit Nachor, Nachor xxxiiij. genuit Thare, ſub quo regna Aſſyriorum, & Sicioniorum, Aſſyrijs Belo, Sicionijs Aegialeo imperantibus orta ſunt. Thare lxx. anno genuit Abraham. Fiunt ergo iuxta alios M.lxxij. anni à diluuio vſque ad Abraham. Quos Auguſtinus, cum amplius quàm mille annos à diluuio vſque ad Ninum fuiſſe dicat, ſequi videtur. Iuxta ſupputationem verò aliorum, minus quàm ccc. in quibus annorum ſupputatio in duabus ætatibus ſatis conturbatur. Hæc omnia iuxta noſtros. Porrò annales gentilium ab imperio Nini incipiunt. Quos ſequentes, ſimulq́ noſtros cum illis auctores conferentes, humanæ miſeriæ hiſtoriam à Nino incipiamus: quam per annos ab ipſo vſque ad Vrbem conditam, ab Vrbe verò condita vſque ad Chriſtum digeſtam, à Chriſto ad nos vſque deo adiuuante, per annos item perducamus.

De hoc quòd Ninus primò arma extulerit, & quòd homines illo in tempore iuxta plurium auctoritates agreſtes fuerint, & quòd Ninus Niniue condiderit, & Zoroaſtrem occiderit.

CAPVT VI.

ITaque anno poſt diluuium, ſecundum Septuaginta, M. xxxij. vel iij. Belo mortuo, qui per lxxv. annos regnum Aſſyriorum in pace tenuerat, Ninus filius eius primus

(vt traditur) propagandæ dominationis libidine, genus hominum cruentare non me-
tuens, bellorum inquietudines orbi induxit, totumq́ pene Orientem imperio ſuo
ſubegit: quod tanto liberius facere potuit, quòd homines adhuc rudes & agreſtes,
nec armis tutati, nec bellis exercitati, nec rerum bellicarum ſcientia præditi fuerant.
Quippe qui nullis adhuc legibus aut diſciplinis in vnum coierant, & (vt ait Euſebius)
ferino magis, ac beluino more oberrantes, non vrbes ad ſocietatem, non mores ad ho-
neſtatem, non leges ad vitę iuſtitiam tenuêre. Artium verò diſciplinarumq́ apud eos,
& philoſophiæ ne ipſum quidem nomen habebatur, ſed sgreſtes & vagi per deſerta
in illis ſedibus vagabantur. Sed & Tullius in prologo Rhetoricæ primæ: Fuit quod-
» dam tempus, cum in agris homines beſtiarum more paſsim vagabantur, & ſibi victu
» ferino vitam propagabant, nec ratione animi quicquam, ſed pleraque viribus corpo-
» ris adminiſtrabant. Nondum diuinæ religionis, non humani officij ratio colebatur.
» Nemo nuptias viderat legitimas, non certos quiſquam aſpexerat liberos, non ius æ-
» quabile quid vtilitatis haberet, acceperat. Ita propter errorem & inſcitiam cæca ac te-
» meraria dominatrix animi cupiditas, ad ſe explendam viribus corporis abutebatur
» pernicioſiſsimis ſatellitibus. Sic Tullius. Erat etiam tunc regnum Sicioniorum in Eu-
ropa, quod quadrageſimoquinto anno Beli cœperat, ſed paruum: à quo doctiſsimus
Marcus Varro ſcribens, velut ab antiquo tempore Romanorum hiſtoriam ordiri cœ-
pit, eo quòd ad Athenienſes, & inde ad Romanos traductum, eorum quaſi fons & o-
» rigo extiterit. Vnde eſt item illud Ciceronianum: Imperium Græciæ fuit penes Athe-
» nienſes, Athenienſium potiti ſunt Spartiatæ, Spartiatas ſuperauerunt Thebani, The-
» banos Macedones vicerunt, qui ad imperium Græciæ breui tempore adiunxerunt
Aſiam bello ſubactam. Sic ille. At his à Romanis imperium ereptum, nemo qui hiſto-
rias nouit, ambigere poteſt. Fuit & regnum Aegyptiorum, quod tunc cum alijs Aſiæ
regnis Aſſyrijs ſubiacebat. Totam enim Aſiam, excepta India, quam poſt mortem e-
ius Semiramis haud contenta terminis, quos à viro ſolo bellatore ſuſceperat mulier,
regno adiecit, Nino ſubditam legimus. De his ergo, quæ regni eius tanquam appen-
dices fuere, neceſſe dicere nō eſt. Aedificauit ergo Ninus ciuitatem maximam, quam
ex nomine ſuo Ninam, ſeu Niniue vocauit: quæ adhuc in Meſopotamia poſita, muta-
to nomine lingua eorum Niuiſſa vocatur. Quod Moyſes noſter in libro Geneſeos la-
tenter innuit. Cum enim, vt ſuperius poſui, de Nemroth dixiſſet, quòd principium re-
» gni eius fuerit Babylon in terra Sennaar, adiunxit: De terra illa egreſſus eſt Aſſur, &
» ædificauit Niniue. Sed & Ioſephus, Aſſur (ait) Ninum conſtituit ciuitatem. quod ta-
men quidam ad Noe nepotem Aſſur interpretantur. Vnde apparet Babylonem fuiſ-
ſe ante Ninum, Semiramidemq́ vxorem Nini, inſtauratricem eius potius dicendam,
quàm conditricem. Ninus Zoroaſtren magicæ artis repertorem interfecit. De quo
Ariſtoteles ſcripſit, quòd vicies centum verſuum milia condiderit. Cuius artem lon-
gè pòſt Democritus ampliauit.

De natiuitate Abraham, & exitu eius de terra Chaldæorum, morteq́ Nini.

CAPVT VII.

ANno ab imperio Nini xlij. vel xliij. regnante apud Sicionios Europe rege ſe-
cundo, in Chaldęa natum aſſerunt eſſe Abram, qui multarum gentium futurus
patriarcha à domino vocatur: auctoq́ nomine ab ipſo dictus Abraham: præ-
cipiturq́ ei, vt non ſolùm affectu, ſed & loci mutatione ciues Babyloniæ fugiat, ac ter-
ram, quæ huius de qua agimus, ciuitatis typus eſſe dignoſcitur, magnus eius ciuis fu-
turus introeat. Refert Philo eum à Chaldæis, eo quòd ignem ritu ipſorum adorare
nollet, in ignem proiectum, ſed mox ad inuocationem domini liberatum: iuxta illud,
Eduxit eum dominus de Vr Chaldæorum. Vr enim lingua eorum ignis vocatur. Sed
» & Ioſephus, Meminit (inquit) patris noſtri Abraham Beroſus, non quidem nomi-
» nans eum, ſed ita dicens: Poſt diluuium decima generatione, apud Chaldęos fuit qui-
» dam vir iuſtus & magnus, in cœleſtibus rebus expertus. Nicolaus verò Damaſcenus
» in quarto Hiſtoriarum ſic ait: Abraham is regnauit in Damaſco, veniens aduena cum
» exercitu de terra, quæ ſuper Babylonem dicitur Chaldæorum. Porrò Ninus cruen-

tam

tam victoriam, tanquam lupus ſæuiens inter oues inermes exercens, quinquageſimo regni anno, in oppugnatione vrbis cuiuſdam, ſagitta percuſſus interijt: in ipſoq; veridice impletum eſt, Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.

De imperio Semiramidis, & inſtauratione Babylonicæ ciuitatis: traditio quoque Treuerorum, de exordio ciuitatis ſuæ: & de morte Semiramidis, ac exordio regni filij ſui Nini.

CAPVT VIII.

Occiſo Nino, Semiramis vxor eius, mulier viro immanior, Orientis imperium rexit, Aethiopiamq; & Indiam ferro domitas ſubiecit. De cuius non ſolùm crudelitate, ſed etiam execrabilis libidinis voluptate, quia multi multa dixerunt, ſuperſedemus. Hæc poſt mortem mariti, xlij. annis regnauit, ac medio imperij ſui tempore, vrbem potentiſsimam, nobiliſsimam, opulentiſsimamq;, ac totius Orientis caput, ex turre Babel cocto latere ac bitumine inſtaurauit Babyloniam. Treuerenſes tradunt, quòd priuignum ſuum Trebetam poſt mortem Nini regno expulerit. Qui claſſe facta ex Aſia in Europam profectus, id eſt per mare in Rhenum, ac inde per Moſellam in valle pulcherrima Galliæ conſedit, ibiq; florentiſsimam, opibusq; confertiſsimam, ac totius tunc caput Galliæ vrbem fundauit, quam Treuerim ex nomine ſuo appellauit. Quæ quanta qualisq; fuerit, ex ipſa ruina ſui liquidò probari poterit. Monſtratur ibi palatium miri operis, quod inſtar Babylonici muri ex cocto latere factum, tantæ adhuc firmitatis manet, vt non ſolùm hoſtem non timeat, ſed etiam nulla operum arte frangi queat. Porta quoque ibi oſtenditur, quæ ex incredibili lapidum magnitudine ferro iunctorum compacta, in ſuperficie ſui corpora beati Symeonis, ac venerabilis præſulis Popionis, in eccleſia ab eodem pontifice facta fouere cernitur. Extant etiam ibi antiquæ nobilitatis (vt ipſi aiunt) monimentorum inſignia, è quibus noſtris ibi temporibus repertum, & in lapide ſculptum infrà poſuimus epitaphium;

Nini Semiramis, quæ tanto coniuge felix
Plurima poſſedit, ſed plura prioribus addit,
Non contenta ſuis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebeta regno,
Inſignem profugus noſtram qui condidit vrbem.
Treueris, &c.

Semiramis dum filium ſuum Ninum, ſeu Niniam de illicito ac inceſtuoſo ſolicitare audet concubitu, ab eo (vt traditur) interficitur, eiq; ſucceſsit in regnum filius.

De habitatione Abraham cum Loth conſobrino ſuo in terra Chanaan, & ſubuerſione Sodomorum.

CAPVT IX.

Anno ab imperio Nini cxiij. anno verò ætatis ſuæ lxxv. regnante apud Aſſyrios Nino iiij. apud Sicionios verò Telexion, cum Sara vxore ſua, Loth quoque cōſobrino, de terra Chaldæorum egreſſus Abraham, habitare cœpit in terra Chanaan: Loth verò tanquam Hieruſalem ciuis, in Sodoma ciuitate peccatorum habitans, multis modis pro malis eorum operibus, tanquam granum inter paleas tribulabatur. Volens ergo dominus tam iuſtum à temtatione eripere, quàm fœtida iniquorum ſcelera, nouo & exquiſito vltionis genere punire, igne ac ſulphure quinque ciuitates (quod Græci pentapolim vocant) deleuit: iuſtumq; ab angelo præmonitum miſericorditer in montem educens, liberauit, anno ab imperio Nini cxl. Iam tunc inter tenera mundi rudimenta monſtrabantur ciues Babyloniæ, mundiq; amatores, inter quos nunc premitur ac conculcatur eccleſia, in extremo iudicis examine cum auctore ſuo igne puniendos æterno, iuſtosq; ab eis ſeparatos, in cœleſtis regni habitaculum aſſumendos fore,

Quòd Abraam ſignum circumciſionis acceperit, & quorum principium tempore geminos ciues genuerit, rurſumq; quod Iſaac in typum futurorum duos genuerit.

CAPVT X.

ABraam verò gentium futurus patriarcha, primus circũciſionis ſignum, & ſpem repromiſsionis accepit, generauitq; duos filios, Iſmael & Iſaac: quorum vnus ſecundum carnem, alter per repromiſsionem, iuxta Apoſtolum, natus eſt, imperante Aſſyrijs Aſſyriario v. apud Sicionios adhuc manente Telexion, qui propter læta & mitia regni ſui tempora mortuus à ſuis cultu dei honoratur. Fuerunt autem præfati duo fratres poſt datam circumciſionem, vtriuſq; ciuitatis, vnde agere cœpimus, primi ciues: poſteriorq; à priore perſecutionem in typum futurorum paſſus eſt. Et nota, quòd inter harum trium ætatum primordia, ab vno patre editos hos ciues inuenies, vt per hoc vna fide præditos, vno fonte genitos, vtroſq; vno ſimul ſinu populos, longè retroactis ſeculis contentura fore monſtretur Eccleſia. Genuit autẽ & Iſaac geminos ex vno (vt Scriptura refert) concubitu, ſæpe dictarum ciues ciuitatum, Eſau & Iacob fratres. Hic eſt Iacob, qui dominũ facie ad faciem vidit, & vocatus eſt Iſrael, à quo ſecundum carnem carnalis, ſecũdum ſpiritum ſpiritualis propagatus eſt Iſrael. Hi ſunt tres patriarchæ ſæpe nominatæ ciues & principes ciuitatis, quorum & meriti "& fidei prerogatiua, dominus ſe appellari voluit Deũ, dicens: Ego ſum deus Abraam, " deus Iſaac, & deus Iacob.

Quorum principum tempore Abraam mortuus fuerit, & ad filium, nepotemq; ſuum repromiſsio facta ſit. De legibus Græciæ datis ſub Phoroneo. De Phegio, & Io Inachi filia.

CAPVT XI.

MOrtuus eſt Abraam annorum clxxv. regnantibus apud Aſſyrios Xerxe, qui & Baleos, & apud Sicionios Turicho, ſeu Turimacho, ſeptimis regibus: octauis quoq; Armamithre apud Aſſyrios, apud Sicionios Leucyppo, apud Argiuos (quorum cum Abraæ nepotibus ortum eſt regnum) Inacho primo regnantibus, ad Iſaac ſicut & ad patrem ſuum, facta eſt repromiſsio. Imperantibus autem Aſſyrijs Belocho ix. Argiuis Phoroneo Inachi filio, apud Sicionios adhuc permanente Leucyppo, facta eſt eadem repromiſsio Iacob. Iiſdem diebus ſub Phoroneo legibus & iudicijs informata primùm fuiſſe Græcia dicitur. Phegius quoq; frater eius mortuus, ab eis adoratus eſt vt deus. Io etiam Inachi filia, pòſt Iſis dicta, & ab Aegyptijs pro dea maxima poſtmodum culta, ijſdem fuiſſe inuenitur temporibus. Hæc (vt alij dicunt) ex Aethiopia orta eſt, eiuſdem gentis regina, iuſtè lateq; imperauit, ac literas Aegyptias inuenit, vnde & cultum diuinum ab eis meruit.

De prælio inter Thelſciſces, Charathaſos, Phoroneum, Pharphaſios, & exordio habitationis Rhodi inſulæ.

CAPVT XII.

CIrca idem tempus peruicax fuiſſe prælium inter Thelſciſces & Charathaſios, aduerſus Phoroneum Argiuorum regem, & Pharphaſios ancipiti geſtum victoria fertur: tandemq; à Phoroneo victos ac profugos factos, in Rhodo inſula, quæ Ophiuſa tunc dicebatur, quam omnes humanæ habitationis extorrem putabãt, conſediſſe Thelciſces. ex hinc eadem inſula, in qua Coloſſus ciuitas poſita eſt, ſatis opportuna carinis, inhabitari cœpit.

De diluuio Ogygij, & apparitione Mineruæ, & quorum principum tempore Iſaac mortuus ſit.

CAPVT XIII.

ANno ab imperio Nini cclx. ſæuum in Achaia Ogygij Eleuſinæ conditoris ac regis fuit temporibus diluuium, quod & ab ipſius nomine Ogygij diluuium eſt appellatum. Minerua tunc ad lacum Tritonis in virginali ætate apparuiſſe dicitur, vnde Tritonia vocatur. Regnantibus Aſſyriorum x. rege Baleo, Sicioniorum ix. Meſapo, Argiuorum iij. Api, mortuus eſt Iſaac clxxx. annorum, Iacob & Eſau cxx. annos habentibus.

Quorum principum tempore fames in Aegypto ſub Ioſeph fuerit, auctoritateſq; gentilium de hoc Ioſeph teſtimonium perhibentium.

CAPVT XIIII.

ANno ab imperio Nini ccxcij. regnantibu(quos iam nominaui) Baleo, Api, ſub Aegyptiorum rege Diopolita, cui nomẽ Amaſis erat, fuiſſe in Aegypto maximam primò vbertatem, pòſt intolerabilẽ famem, cui Ioſeph vnus de xij. Iacob filijs, à fratribus venditus, ſed ex dei diſpenſatione toti Aegypto præpoſitus, diuina prouiſione ſubuenerit. Pompeius quoq;, ac Iuſtinus eius breuiator ſic refert: Minimus ætate inter fratres Ioſeph fuit, cuius excellens ingeniũ fratres veriti, interceptum peregrinis mercatoribus vendiderunt. A quibus deportatus in Aegyptum, cùm magicas ibi artes ſolerti ingenio percepiſſet, in breui ipſi regi percharus fuit. Namq; & prodigiorum ſagaciſsimus erat, & ſomniorum primus intelligentiam cõdidit, nihilq; diuini iuris humaniq; ei incognitum videbatur, adeò vt etiam agrorum ſterilitatem futuram ante multos annos proſpiciens, fruges congregaſſet, tantaq; eius experimenta fuerunt, vt non ab homine, ſed à deo reſponſa viderentur. Sic Iuſtinus. Qualiter verò populus dei in Aegyptum deſcenderit, ibiq; peregrinatus fuerit, Moyſes noſter, quem & ipſi ſcientem, ſapientemq; (vt poſtea monſtrabitur) teſtantur, ſcriptum reliquit.

De idolo Seraphis unde exordium ſumpſerit.

CAPVT XV.

EA tempeſtate magnum idolum Aegyptiorum Serapis, quod Chriſtianis temporibus ſub Theodoſio imperatore Eccleſiaſtica deſtructum narrat hiſtoria, Argiuorum regi Api illò nauibus tranſuecto, ac ibidem mortuo, ab Aegyptijs eſt factum. Cur autem poſt mortem eius non Apis, ſed Serapis dictum ſit, Varro huiuſmodi cauſam reddit: Quia enim arca, in qua mortuus ponitur, quod omnes ſarcophagum vocant, σορὸς dicitur Græcè, & ibi venerari eum ſepultum cœperunt, priuſquam templum eius eſſet conſtructum, velut ſoros, & Apis Sorapis primò, deindè vna litera (vt fieri aſſolet) commutata, Serapis dictum eſt. Ferunt tamen quidam, Ioſeph noſtro, eo quòd Aegyptios à fame liberauerit, hoc factum fuiſſe ſimulachrum.

De Argo, unde Argiui. Quibus diebus Iacob mortuus ſit. De ſeminibus primò allatis in Græciam. De morte Ioſeph, & natiuitate Moyſi: & quorum principum tempore hoc factum fuerit. De Prometheo, & Atlante, Atlantiſq; nepote Mercurio.

CAPVT XVI.

MOrtuo Api, filius eius Argus, ex quo Argiui appellati ſunt, patri ſucceſsit in regnum. Huius diebus regnante apud Sicionios Erato, apud Aſſyrios manente adhuc Baleo, mortuus eſt Iacob annorum cxlvij. Tunc etiam delatis aliunde ſeminibus, primò cœpit habere ſegetes Græcia. Et nota, quòd Græcia, quæ cæteras præcellit gentes ſapientia, aliunde ſegetes in ſe, & à ſe, vt ex priori patet hiſtoria, accepit leges. Prius informatur iudicijs & legibus, quàm redundet panibus. Imperante Aſſyrijs xij. Aminto, Sicionijs xi. Clemineo, apud Argiuos manente adhuc Argo, Ioſeph c. & x. annos habens in Aegypto moritur. Poſt cuius mortem populus dei in Aegypto cœpit creſcere ac multiplicari, mortuiſq; eis qui nouerant Ioſeph, ab Aegyptijs grauiter affligi. Itaq; Moyſes eiuſdem populi futurus liberator, natus eſt, regnante apud Aſſyrios xiiij. Sapro, apud Sicionios Orthopoli. Iiſdem temporibus Prometheum, qui ob nimiam ſapientiam de luto homines feciſſe fingitur, Atlantem etiam fratrem eius, qui ob ſcientiam aſtronomiæ cœlum portare dicitur, fuiſſe ferunt. Huius Atlantis ex Maia filia, nepos Mercurius (qui & Hermes Aegyptius, ſeu Triſmegiſtus) magnus philoſophus fuit, qui miræ profunditatis philoſophicos libros edidit.

De diluuio Deucalionis, & æſtu Aethiopiæ. De Baccho, qui & Liber pater, & ortu Athenarum.

CAPVT XVII.

ANno ab imperio Nini ccccxc. regnante apud Athenas à Cecrope xxx. Amphitrione, vel iuxta alios ſub ipſo Cecrope, memorabile illud ſub Deucalione diluuium fuit. Qui idcirco, quòd venientes ad ſe circa montem Parnaſum ratibus eductos fouit & aluit, genus hominum reparaſſe in fabulis legitur. Ea quoq; tempeſtate, diris morbis, peſtilentiaq; mortifera æſtuaſſe Plato refert Aethiopiam. Iiſdem diebus gentem ſimplicem, ac nulli vnquam obnoxiam, ſuisq; terminis cōtentam, Liber pater ſanguine madefecit, libidinibus polluit Indiam. Sed quia Athenarū fecimus mentionem, qualiter, & à quo cōdita, vel cur hoc nomen ſortita fuerit, dicamus. Cùm ergo à Cecrope conderetur, vel inſtauraretur, apparuiſſe ibi vno loco oliuę arborem, alio erupiſſe aquam, Varro refert. Motus his rex prodigijs, ad Delphicum Apollinem ſuſcitandi gratia cum miſiſſet, ille reſpondiſſe dicitur, oliuam Mineruam, aquam Neptunum ſignificare, in poteſtateq; ciuium eſſe, ex cuius potiſsimùm nomine ciuitatem vellent vocare. Rex conuocatis vtriusq; ſexus populis, ſtatutisq; ex vna parte maribus, ex alia fœminis, cùm vna perſona maſculos excederent fœminæ, Mineruæ dicandam hoc nomine ciuitatem iudicauerunt. Ita ciuitas vocata eſt fœminino genere pluraliter Athenæ, quod ſingulari numero Mineruam in Græco ſonat. Ob ea, dum exæſtuanti mari non multo pòſt ipſorum terrę vaſtarentur, Neptuno quaſi deo maris hoc aſcribentes, per hæc, ne vlterius ſuffragia mulierum quærerent, eum placare ſtatuerunt. Sicq; nobiliſsima illa liberalium artium, philoſophorumq; maximorum nutrix futura, in prima conditione ſui, ludificatione dæmonum inchoatur.

Quorum principum tempore Moyſes filios Iſrael de Aegypto eduxerit: teſtimoniumq; de hoc Pompeij, Iuſtini, Cornelij, ſcriptorum gentium.

CAPVT XVIII.

ANno ab imperio Nini ccccxcv. regnantibus apud Aſſyrios Aſcalthide, apud Sicionios Maratho, apud Argiuos Triopha, Moyſes vir dei, decem antea plagis percuſſa Aegypto, de ſeruitute eius liberatum eduxit Iſrael. quod Iuſtinus, ſeu Pompeius, atq; Cornelius, vterq;, ſed vario modo teſtantur. Ait ergo Pompeius, ſiue Iuſtinus ita: Filius Ioſeph Moyſes fuit, quem præter ſcientiæ paternæ hæreditatem, etiam formæ pulchritudo commendabat. Sed Aegyptij cùm ſcabiem atq; vitiliginem paterentur, reſponſo moniti, eum cum ægris, ne peſtis ad plures ſerperet, terminis Aegypti pellunt. Dux igitur exulum factus, ſacra Aegyptiorum furto abſtulit, quæ armis repetentes Aegyptij, domum redire tempeſtatibus compulſi ſunt. At verò Cornelius de eadem re ſic ait: Plurimi auctores cōſentiunt, orta per Aegyptum tabe, quæ corpora fœdaret, regem Bochorim adito Hammonis oraculo, remedium petentem, purgare regnum, & id genus hominum vt inuiſum dijs, alias in terras auehere iuſſum. Sic conquiſitum collectumq; vulgus, poſtquam vaſtis locis relictum ſit, cæteris per lachrymas torpentibus Moyſen vnum exulum monuiſſe, ne quam deorum hominumq; expectarent opem, ſed ſibimet duci cœleſti crederent, primò cuius auxilio præſentes miſerias propuliſſent. Itaque ambo iſti quamuis ab eo multa ſtrenuè acta, malitioſè celauerint: magno tamen illi duci Moyſi noſtro teſtimonium præbuere inuiti. Hæc idcirco de hiſtorijs ponere volui gentium, vt oſtenderem, ciues Babyloniæ ad damnationis ſuæ cumulum veritatis aſſertores ſciſſe quidem, ſed erroris mendacia non deſeruiſſe. Eo tempore ſole per deuia oberrante, feruor intolerabilis terras exuſſit. Vnde ridiculoſam Phaethontis fabulam vario errore deluſa gentilitas texuit.

De Danao, Perſeo, & diuerſis abominationibus gentium: Vnde de Babylone fugiendum, & ad ciues noſtros tranſeundum ſit.

CAPVT XIX.

ANno ab imperio Nini D.xxxv. quinquaginta parricidia inter Aegypti Danaiq; fratrum liberos vna nocte commiſſa feruntur. Danaus autem tanti ſceleris

auctor,

auctor, ad Argos cedens, & à Stenelao rege ipſorum humanè ſuſceptus, poſtmodum eum infideliter regno expulit, & ipſe pro eo regnauit. A quo Danaûm genus tractum puto, ab eoq́; perfidiæ ſcelus ad illos deriuatum eſſe. Vnde & illud Vergilianum:

Accipe nunc Danaûm inſidias, & crimine ab vno Diſce omnes. Qui rurſum:

Timeo Danaos, & dona ferentes.

Iiſdem diebus Perſeus à Græcia in Aſiam nauibus tranſuectus, barbaras gẽtes domuit, eaſq́; de nomine ſuo Perſas vocauit. Pudet hîc execrabiles flagitiorũ exceſſus pãdere. Tunc enim Buſyris hoſpites ſuos dijs ſuis immolãtis viguit immanitas. Prognes & Philomelæ parricidium, appoſitũq́; marito ab vxore filium, quis non gemens audire poterit? Omitto Tantali, Pelopiſq́; facta turpiſsima, Ganymedemq́; Trois regis filium, à Tãtalo Phrygiorum rege flagitioſiſsimè ſub nomine dei ſui Iouis raptum, maximumq́; bellum inde excitatum. Quid de flagitijs Lemniadum, de Oedipo interfectore patris, matre, marito, filiorũ fratre, vitrico ſuo, de Medeæ quoq́; veneficijs, ac crudeli amore dixerimus? Nónne tanta, tamq́; inaudita huius temporis ſcelera fuere, vt etiam fugiſſe aſtra ab ipſis ciuibus mundi dicantur? Quid igitur hîc aliud, quàm fugiendum eſſe de medio Babylonis, eiuſq́; ſceleratiſsimorum ciuium conſortio, atq́; ad ciues noſtros tranſeundum aſſeruerim?

Quot annos Moyſes ductor populi dei fuerit, & quot annorum mortuus, Ieſu in formam ſecundi ducatum populi reliquit, & quòd non ſine cauſa nouis & inauditis tunc mundus ſceleribus inſerbuit.

CAPVT XX.

MOyſes ex Aegypto populo dei educto, legem in monte Synai dedit, per quadragintaq́; annos rector eorum in deſerto exiſtens, annorum cxx. moritur, Ieſuq́; filio Naue ducatum populi reliquit. Hic primus officio, nomineq́; formam gerens ſaluatoris, in terram promiſsionis, quæ huius, vnde agimus, typus eſt ciuitatis, populum dei inducere meruit. Non fortuitis caſibus, ſed dei prouidentiæ diuidentis inter lucem & tenebras, aſcribendum reor, quòd circa tempus egreſsionis filiorum Iſrael ex Aegypto, vel iuxta alios, manſionis in terra promiſsionis, nouis & inauditis, vt modò retulimus, mundus inferbuit ſceleribus. Vt enim rege cœli Chriſto nato, rex terrę turbatus legitur Herodes, ſic non immeritò domino in Aegyptum deſcendente, populumq́; ſuum inde educẽte, diabolus turbatus, ad auſus nepharios, factaq́; ſceleratiſsima, permiſſam ſibi ciuitatẽ incitauit. Vnde & adhuc domino de Aegypto mundi huius ſeruos ſuos ad regnum ſuum vocante, mundum frequenter concuti ac turbari videmus. Eadem ratio eſt, ſi circa introitum populi dei in terram promiſsionis, & eiectionem gentium ibi morantium talia fuere.

De bello Cretenſium & Athenienſium, & Minotauro, Vndéq; fabula Centaurorum orta ſit.

CAPVT XXI.

ANno ab imperio Nini D.cxl. fuiſſe bellum immane inter Cretenſes & Athenienſes, victoriamq́; magis Cretenſibus ceſsiſſe ferũt, victoſq́; ex Athenienſibus Minotauro, aut fero homini, aut humanæ beſtiæ expoſitos. Quam hiſtoriam non ſolùm ex hoc bello, ſed etiam ex artificioſis factis Dædali, in fabulis notiſsimã, à pueriſq́; in ſcholis tritam, proſequi non oportet. Ea tempeſtate Lapithæ cum Theſſalis decertantes, Theſſaloſq́; diſcurrere in equis à longè vidẽtes, equis mixtos putabant, & exhinc Centaurorum fabula traducta eſt.

De Veſore rege Aegypti, & Scythis, dominatuq́; Scytharum in Aſia.

CAPVT XXII.

ANno ab imperio Nini D.ccc xx. Veſores rex Aegypti Scythis bellum indixit: cui Scythæ ridiculoſè reſponderunt, fruſtra ditiſsimum regem contra pauperes bellũ ſumpſiſſe. Adijciunt etiam, ſe non oportere ad ipſos venire, cùm ei vltrò occurrere parati ſint. Dicta factis ſequũtur. Pugna cõſerta eſt, fugienteq́; Veſore, ac deſtituto exercitu, prę da magna capta: Scythę quoq́; Aegyptũ populati eſſent, ſi

Nili paludibus coerciti nō fuiſſent. Inde reuertentes Aſiā peruagātur, eamq́ pene totam vectigalem fecerunt. Itaq; dum per xv. annos ibi morarentur, mulieribus denunciantibus, prolem ſe à finitimis, ni redeant, recepturas, reuerti coguntur.

De exordio Amazonum, & principatu earum: qualiter Epheſum, & in ea templum Dianæ condiderint: & cur Amazones dictæ ſint.

CAPVT XXIII.

Oroſius Plinos & Scholopythus habet. MEdio tempore duo regij iuuenes Plinius & Scolopetius Scythia pulſi, cum ingenti multitudine, in Ponti & Cappadociæ oris iuxta Thermodoontem amnem conſedere. Vbi dum vicina quæq; popularentur, inſidijs finitimorum trucidantur. Horum vxores exilio ſimul ac viduitate permotæ, fœmineæq́ fragilitatis oblitæ, maribus qui ſuperfuerant occiſis arma ſumpſere: petitisq́ à vicinis connubijs maſculos necabant, fœminas ſeruabant. Ex his Amazonū genus traductum eſt. Quę intantum (mirabile dictu) inualuere mulieres, vt penè toti Aſiæ ac Europæ imperarent. Hæ dicuntur illo tempore Epheſum condidiſſe, ac Dianæ tanquam deæ belli, templum multis dehinc ſeculis famoſum fabricaſſe. Porrò ex eo quòd dexteras, ne ictum ſagittarum impedirent, adurebant mamillas, Amazones, quaſi ſine mamillis ſunt dictæ.

Quorum principum tempore Ieſus mortuus ſit, & de iudicibus qui poſt eum fuerunt. De Cadmo, & theologis. De regno Micenarum, ac regno Laurenti in Italia, & Carmenti nympha.

CAPVT XXIIII.

MOrtuus eſt autem Ieſus in terra promiſsionis, regnātibus apud Aſsyrios xviij. Amintha, apud Athenienſes iiij. Erichthonio, apud Sicionios xvi. Corace, apud Argiuos x. Danao. Exhinc cœperunt eſſe iudices in populo dei vſq; ad Saulem, quorū primo iudicante Othoniel, Cadmus Græcas literas inuenit. Per idem tempus fuere theologi, qui de dijs falſis canerent, Orpheus, Muſeus, Linus. Regnum etiam finitum eſt Argiuorum, & tranſlatum eſt ad Micenas, vnde fuit Agamemnon. Exortum quoq; eſt in Italia regnum Laurentum, vbi pater Fauni, Picus Saturni filius, (qui & Sterces, eo quòd primus ſtercore agros fœcundari fecit, dicebatur) poſt patrē regnauit. Delbora fœmina prudēte, ac propheti ſſa iudicante Iſrael, Aſſyrijs verò imperante xxiiij. Lamphere, Apollo citharam condidit, ac artē medicinæ inuenit. Non multo poſt iudicante Iair in Iſrael, Carmentis nympha literas Latinas reperit.

De raptu Helenæ, & ſubuerſione Troiæ, & initio gentis Romanorum, & Francorum, & fundatione Patauij. De Sanſone, & Hercule, & aureis ſeculis in Italia.

CAPVT XXV.

ANno ab imperio Nini D.ccclxx. raptam fuiſſe Helenam, coniurationemq́ factam aduerſus Troiam ferunt. Hinc decennalis obſidio, famoſumq; ſequitur Troiæ excidium. Quod qui ſcire deſiderat, legat Homerum, eiusq; imitatorem Vergilium. Hinc Romanorū gentem duxiſſe originem ab Aenea profugo, & vt ipſe adulatur, viro forti, vt verò ab alijs traditur, patriæ proditore, ac necromātico, vtpote qui etiam vxorem ſuam dijs ſuis immolauerit, ſcribit Vergilius. Ferunt etiam Francorum gentem ab eis traxiſſe principium. Dum enim Troianorū principes incertis vagabantur ſedibus, plurimi eorum in Scythia conſederunt, regemq́ ſibi creauerunt: ac primò dicti Sicambri, poſtmodum elapſo tempore ſub Valētiniano imperatore, cum ipſi propoſito ſibi libertatis præmio, vicinas imperio gentes ſubiecíſſent, à præfato principe Attica lingua Frāciſunt vocati, à feritate, vel Franci à nobilitate. lingua enim eorum Franco nobilis dicitur. Tradunt tamen quidam, à quodam Francone Troianorum principe, qui iuxta Rhenum conſedit, Francos eſſe appellatos: monſtrantq́ in argumentum vrbem adhuc, quam ipſum conſtruxiſſe, patrioq́ nomine Troiam, fluuiumq́ eius Xanthum vocaſſe aſſerunt, quæ poſtmodum à Sarracenis deſtructa, ac rurſum à Chriſtianis reædificata Xanthis vſq; hodie vocatur. Quomodo verò in Gallias,

Gallias, quas modò inhabitant, venerint, ſuo loco ac tempore, deo adiuuante, dicemus. Hæc de origine Francorum gentis dicta hunc teneant locum. Diffuſis longè lateq́ per orbem Troianis, Antenor quoque Patauij fundator extitit. Vnde Vergilius,

Antenor potuit medijs elapſus Achiuis,
Illyricos penetrare ſinus, atque intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem ſuperare Timaui. Et infrà,
Hic tamen ille vrbem Pataui, ſedesque locauit. Et Lucanus,
Patauique truces.

Quarum quidam Galliæ vrbem Pictauim, nonnulli Baioariæ Patauiam, alij verò Venetiæ Paduam Patauium putant, quod & veriſimilius eſt, & ſenſui Vergilij accommodatius. Factum eſt autem hoc celeberrimum excidium, cum iam regnum Laurentum ceſsiſſet ad Latium, regnaretq́ filius Fauni Latinus, iudicante Hebræos Iabdon, vel iuxta alios viro fortiſsimo Sanſon, quem etiam ob incredibilem fortitudinem Herculem putabant. Vtrum autem ipſum verè putauerint Herculē, dicere non eſt meum. Fuiſſe autem contemporaneos, ex hoc quòd circa ſubuerſionem Troiæ extiterunt, innuitur. Hæc Romani regni principia, aureis ſeculis, id eſt ſine luxu inerti, bellorúmque turbulentia ſub Saturno inchoata Laurenti fuere. Verùm ab hinc ferrea ſucceſsit ætas.

De ferreis ſeculis inchoatis ſub Aenea & Turno. De erroribus Vlyßis, & fabuloſis geſtis Diomedis, & item Vlyßis. Allegationes de his uériſimiles ſecundum ſanctorum ſcripta & exempla.

CAPVT XXVI.

Aeneas enim in Italiam nauibus ex Phrygia tranſuectus, Latini regis filiam accepit, grauiq́ inter ipſum & Turnum ob hoc bellorum orto diſcrimine, humano cruore aurea ſecula in ferrum commutari docuit. Quod Vergilius vtrum veraciter, vel adulationis fuco fallaciter, pulcherrimo verſuum ordine proſequitur. Hæc de Troianorum profugis dicta ſufficiant. Victores verò eius tanta ſequuntur diſcrimina, vt non immeritò qui in tam miſerrimo fortunæ rotatu, noxio magis ſuccubuerint fato, dubitetur. Vt enim de his qui in congreſſu diutino occubuerant, quos tamē Dares Phrygius ex Argiuis Dccc.lxxxiij. milia: ex Troianis Dc. lxvi. milia fuiſſe memorat: taceamus, quanta fuere Vlyſsis pericula, longorum circuituum tædia? Vnde eſt illud Poetæ:

Dic mihi Muſa virum, captæ poſt tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum vidit & vrbes.

Totum quippe penè orbem non tam peragrando, quàm oberrando pertranſiēs, vniuerſis terræ mariſq́ miſerijs participauit. Vnde id præcipuus orator in libro de Officijs, Quàm multa paſſus eſt Vlyſſes in illo errore diuturno, cum & mulieribus (ſi „
Circe & Calypſo mulieres appellandæ ſunt) inſeruiret, & in omni ſermone omnibus „
affabilem ſe eſſe vellet, domi verò & contumelias ſeruorum, ancillarumq́ pertulit, vt „
ad id aliquando quod cupiebat, perueniret. At Aiax quo animo traditur, millies oppetere mortem, quàm illa perpeti ab alio maluiſſet. Hic in Hiſpania Vlyſsibonam, quę à noſtris nuper Sarracenis ablata eſt, & in Gallia Troiam, de qua ſuprà mentio facta eſt, primus condidiſſe dicitur. Quare & hoc quod de Francone traditur, fictitium videtur. De fabuloſis autem, & penè fidem excedentibus ærumnis eorum, quid dicam? Denique non ſolùm fabulæ concrepant, verumetiam plenæ ſunt hiſtoriæ, ſocios Diomedis in aues mutatos, quæ ipſo in deum translato, circa templum eius in inſula Diomedia, haud procul à monte Gargano ſitum volitent, aquasq́ miniſtrent. Quod iuxta Auguſtinum, intantum Varro probare videtur, vt eaſdem aues referat ex Græcia venientes, tanquàm ciues cognoſcere, alienos diris à ſe morſibus repellere. Quod vt probabilius idem Varro faciat, de famoſiſsima Circe, quæ ſocios Vlyſsis mutauit in beſtias, & de Arcadibus, qui tranſnatando ſtagnum, in lupos conuertebantur: qui ſi humana non veſcerentur carne, quòd poſt octo annos tranſmenſo amne, rurſum reuerterentur ad humanam formam, commemorat. Exprimit etiam ex nomine quen-

Vlyßibona

dam Demenutum de ſacrificio Arcadum guſtaſſe, & in lupum mutatum, decimo tandem anno in propriam figuram reuerſum fuiſſe. Vnde & dicit deum eorum Lycæum dictum, Græci enim lupum lycum dicunt: Romanorum quoque lupercos ab eis originem duxiſſe narrat. Quæ omnia vtrum deorum ſuorum amore fingant, an ita ludifi catione dæmonum, ac quibuſdam abditis naturæ ſeminibus fieri poſsint, dicere non eſt præſentis operis. Auguſtinus tamen ſuis temporibus Præſtantium quendam nomine, de patre ſuo retuliſſe dicit, quòd venenum in caſeo ſumpſerit, vnde in lecto qua ſi dormiens multis diebus iacuerit, euigilans autem caballum ſe factum, ac annonam ſe portaſſe retulerit. Narrat etiam idem pater, cum in Italia eſſet, ſe de quibuſdam mulieribus audiſſe, quæ in caſeo dare ſolerent viatoribus diabolica machinamenta, vnde in iumenta verti viderentur: qui dum peractis operibus ad ſe redirent, mentem ſe rationabilem habuiſſe teſtarentur. De Machario quoque eremita ſcriptum inuenis, quòd puella ad eum, quam amici in equam à maleficis mutatam dixerunt, ducta fuit: quam ille intuens, puellam dixit ſe videre, non equam. Itaque amicis equa viſa fuit, ſed homini dei puella apparuit. Vnde ad deum fuſis precibus, tam puellã, quàm amicos eius à præſtigijs dæmonum liberauit. Ex his ergo ac ſimilibus apparet, dæmones quidem hominum naturam mutare non poſſe, ſed occupatis illis corporis partibus, per quas ratio operari ſolet, mentem hominis obfuſcare, cernentiumq́ oculos, vt hæc putent, occultis machinamentis, ac abditis naturæ ſeminibus faſcinare. Vnde ad Galatas Paulus dicit: O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit? Dæmones quippe multa tam ex ſubtilitate naturæ, quàm ex antiquitate temporis, & experientia rerum permiſſu dei ſcire ac poſſe dicuntur: vnde non ſolùm mundi ciues decipiant, ſed & ciuibus Chriſti, ſi ab ipſo non prohiberentur, noceant. Ex quo liquidò probari poteſt, quòd Balaam, qui vtique gentilis & ariolus fuit, tantam ex præſtigijs dæmonum efficaciam habuit, quòd etiam populo dei, ſi ab ipſo prohibitus non fuiſſet, maledicere potuiſſet. Non enim, vt quidam putant, propter hoc quod de ipſo dicitur, Loquor domino, dominũ & deum verum colebat: ſed cum dæmoni, quem ipſe dominum vocabat, ſe loqui putaret, dominus vt hoc quod ipſe malicioſe propoſuerat impediret, ſapienter ſe interpoſuit, vt non iuxta voluntatem ſuam populo ſuo nociua, ſed iuxta nutum domini profutura diceret. Cui ſenſui & hoc fidem facit, quia crebris eum ſacrificijs & hoſtijs à propoſito inclinare tentabat. quod de incommutabili diuinæ maieſtatis eſſentia credere vel præſumere abſurdum eſſet.

De morte Aeneæ, & regno Syluij. De defectu regni Sicioniorum, ſub Heli iudice: & qualiter Romani & Græci morum & linguæ affinitatẽ habere cœperint, aliasq; gentes barbaros uocare cõſueuerint.

CAPVT XXVII.

Tautan. Regnante apud Aſſyrios Autene, Sicionijs imperante Pelaſgo, Sanſone iudicante Iſrael, Latino mortuo, tribus annis in Latio regnauit Aeneas. Quo mortuo, quia non comparuit, ab eis factus eſt deus. Imparantibus Aſſyrijs xxix. Oneo, Athenienſibus Menſato iiij. Latino rege Aenea Syluio, Aenea non de Creuſa, ſed de Latini regis filia genito: iudice autem Hebręorum Heli, regnum Sicioniorum, quod per DL. annos, vel amplius duraſſe dicitur, defecit. Vnde eſt illud Caſtoris chronographi: Exponemus & Sicioniorum reges ab Agialeo vſque ad Zeuſippum, qui omnes regnauerunt annis Dcccc. xlv. & ſacerdotes Carnis vi. qui præfuerunt annis xxxij. poſt quos ſacerdos conſtitutus eſt Cardidemus, qui impenſas non ſuſtinens, fugit. Exhinc Athenienſium reſpublica auctoritatem habere cœpit in Europa. Aeneas iſte, eo quòd mater eius Aſcanium timens in ſyluis latitando, eum dum adhuc puer eſſet abſcondit, à ſylua vocatus eſt Syluius. Exhinc Græci & Latini, quaſi in vno ſemine coaleſcentes, quandam & morum & linguæ affinitatem habere cœperunt, aliasq́ gentes tanquam rationis acumine, & oris venuſtate minus vtentes, barbaros vocare conſueuerunt. Quod enim tam ingenio quàm eloquio cæteris Græci præferantur gentibus, poeta oſtendit, qui ait:

Aliàs, dccc. lxij.

Grayis ingenium, Grayis dedit ore rotundo
Muſa loqui. Et alibi,
Græcia facundum, ſed malè forte genus.

Vnde & tres linguæ principales habentur, propter cultum dei, & antiquitatem, Hebraica: propter prudentiam & eloquij leporem, Græca: propter potentiam & item prudentiam, Latina.

De Samuele & Saule, Codroq́ Athenienſium rege: nomina etiam iudicum à Moyſe uſq; ad Samuel.

CAPVT XXVIII.

POſt mortem Heli, Hebræorum iudex factus eſt Samuel, à quo dum regem peterent, acceperunt Saulem, regnante apud Aſſyrios Dercilo. Circa idem tempus Codrus rex Athenienſium Peloponnenſibus hoſtibus, eo quòd reſponſum accepiſſent, ſe non prius ab Athenienſibus ſuperandos, niſi regem eorum occidiſſent, mutato habitu ſe obiecit, ad propriamq́ necem iurgijs prouocauit. Vnde Vergilius,

Et iurgia Codri. Et alibi,
Rumpantur vt ilia Codri.

Quē Athenienſes ob hoc cultu diuino honorare decreuerunt: & exhinc magiſtratus, qui remp. adminiſtrarent, poſt reges habere cœperunt. Et hi traduntur in populo dei poſt patriarchas fuiſſe iudices, Moyſes, Ieſus, Othoniel, Aioth, Delbora, Gedeō, Abimelech, Thola, Iair, Iephte, Abeſſan, Ahialon, Iabdon, Sanſon, Heli, Samuel.

De temporibus regum & prophetarū. De Dauid & Salomone, filioq́; eius Roboam, qualiter ſub eo ex peccatis patris ſui Salomon regnum ſciſſum fuerit, in breui deſolandum. De uirtute Heliæ & Heliſei.

CAPVT XXIX.

EX hinc reges, & prophetarum tempora ſupputantur. Quorum primus reprobato Saul fuit Dauid, magnus ciuitatis dei princeps: vtpote cui poſt patriarchas primò facta promiſsio eſt, quòd de eius ſemine Chriſtus, huius de qua agimus, ciuitatis auctor foret naſciturus. Cuius filius Salomon, imperante Aſſyrijs Eupale, templum tam cultu dei, quàm operis ſtructura nobiliſsimum eo tempore quo in Italia Alba eſt condita, conſtruxit. Qui etiam ne tam ob potentiam, quàm ob præclaram, qua omnes mortales præcellebat, ſapientiam, illud ſemen, quod Dauid promiſſum, diſpoſitum per angelos, omnes gentes poſſeſſurum erat, putaretur, à domino labi eſt permiſſus. Amator enim cum eſſet mulierum ardentiſsimus, quas vſque ad mille ac penè omnes alienigēnas, habuiſſe perhibetur, ab eis vſque ad idololatriæ voraginem eſt tractus. Ex quo accidit, vt dum ipſi propter merita Dauid patris ſui dominus parceret, de manu filij eius Roboam, imperante Aſſyrijs Tertiade, ſcinderet regnum, duáſque ei tantùm tribus, Iudam videlicet & Beniamin relinqueret. Hinc etiam illud nobiliſsimum regnum in ſeipſum diuiſum, iuxta veritatis vocem deſolari debuit intantum, vt nullum ex regibus Iſrael, ex Iudà verò paucisſimos ciues inuenias Hieruſalem. Et vt auctoritatis verbis vtar, à Dauid vſque ad transmigrationem Babylonis, præter Ezechiam & Ioſiam, omnes peccauerunt, nec tamen omnes alij reprobi fuerunt. Proinde vtriuſque regni peccatis exigentibus, primò Iſrael, poſtremò in captiuitatem ductus eſt & Iuda. Habuit tamen vtrunque regnum, qui peccantis populi, ac præuaricatorum regum exceſſus reprehenderent, regni Chriſti ciues. Inter quos in regno Iſrael Helias & Heliſæus floruere, qui eximijs vitę meritis cœlum claudere, ac rurſum aperire, mortuos ſuſcitare, regibus imperare, ac innumera prodigiorum ac ſignorum miracula facere à domino meruere. Horum prior igneo curru in aera viuus tranſuectus, adhuc manere creditur ſuperſtes: alter verò mortuus, mortuum ſuſcitaſſe inuenitur. Et ne quis paruam tunc temporis fuiſſe ciuitatem dei arbitretur, audiat de Iſrael tantùm ad Heliam à domino dictum: Reliqui mihi vij. milia virorum: qui in Scriptura frequentèr numerus pro infinito poni ſolet. In Iuda verò Oſee, Eſaias, alijq́ quàm plures, quos ſuo loco ponemus, non ſolùm prædicauerunt, ſed etiam ciuitati dei plurimùm profutura monimenta librorum reliquerunt. Sed iam ad ciues mundi reuertamur.

De regibus Albanorum uſque ad Romulum, & Auentino monte.

CAPVT XXX.

ALba à Syluio Aenea condita, reges Latinorum ibidem regni ſedem locauerūt. Succeſsit verò Syluio Latinus, & illi Alba, cui rurſum Aegyptus, ac deinde Capis, poſt quem Tyberinus, à quo Tyberis, quæ prius Albula dicebatur, nomen accepit. Poſt Tyberinum filius eius regnauit Agrippa, deinde Aremulus, ſicq; conſequenter Auentinus. Qui omnes à primo Aenea Syluio, Sylui, ſicut poſtmodum Cæſares à Cæſare ſunt dicti. Auentinus autem mortuus, & in monte ex nomine ſuo Auentino vocato ſepultus, ab eis colebatur vt deus. Dicūt alij, ab aduentu auium hunc montem Auentinum vocari. Roma enim conſtructa à duobus fratribus, ſcilicet Romulo & Remo, hiſtoria Romana teſtāte, de impoſitione vocabuli ciuitatis inter eoſdem fratres lis oriebatur: & quia neuter eorum alteri cedere voluit, vt lis illa per ſortem, vel per augurium terminaretur, vtrique complacuit. Remus ergo, quia ſenior, prior eſt egreſſus, & in Auentino monte ſeptem vultures conſpexit: Romulus autem poſt eum egrediens, duodecim in eodem monte vidit. Et quia exhinc apud poſteros inoleuit vſus quærendi augurium in eodem monte, Auentinus dictus eſt ab aduentu auium. Vel Auentinus dicitur quaſi euentinus, ab euentu futurorum, qui ſimiliter ibi in volatu auium quærebatur. Inter hunc & Romulum duo tantùm reges fuiſſe dicuntur, Procas & Amulius. Cum igitur regnum Romanorum (vt ita dixerim) parturiretur, regnum illud nobiliſsimum ac potentiſsimum Babyloniorum, longo diuturnitatis ſenio marceſcere cœpit.

De tranſlatione regni Babylonici ad Medos.

CAPVT XXXI.

ANno itaque ab imperio Nini M. cc xxxvi. à regno verò patris ſui Beli M. cccv. à conditione vel inſtauratione Babylonis, ſub Semiramide M. cxliiij. nouiſsimus ac corruptiſsimus apud Aſſyrios xxxvi. regnauit Sardanapalus, qui inter ſcortorum greges colum habitu muliebri tractans, ab Arbato Medo præfecto ſuo inuenitur. Dumq; ab eodem regnum aduerſus eum concitatur, ipſe ardenti piræ ſe iniecit: & ſic fortiſsimum illud & florentiſsimum ad Medos deriuatur imperium.

Exclamatio contra Babylonem.

CAPVT XXXII.

EXaggerare hoc loco mutabilium rerum miſerias non eſt neceſſe. Ecce enim potentiſsimum illud regnum, quamuis nondum penitùs deſtructum, mutatione tamen ſui omnimodis ſibi minatur interitum. Quid ergo dicemus, qui rebus tranſitorijs inhærere cogitamus, dum eas mutari, mutata labi, poſtremò omnino deleri videmus? Quod quidem in Babylonia deo adiuuante, oſtendemus impletum, & in vniuerſo mundo proculdubio ex multis Scripturæ locis, euidentiſsimisq; indicijs expectamus implendum. Manſit autem ex hoc regnum Babyloniorum (propter antiquam vrbis dignitatem) ſolo nomine ibi, re apud Chaldæos, auctoritate penes Medos. Habuerunt enim reges exhinc Chaldæorum viribus fortes, ſed non tam claros, vt in catalogo ponantur priorum. Vnde probatur Nabuchodonoſor, alioſq; à Sardanapalo vſque ad Cyrum reges, de catalogo regum non fuiſſe illuſtrium. Ex quo conſiderari poteſt, quantæ auctoritatis & potentiæ ſub prioribus regnum illud conſtiterit, cum tanti etiam iſtorum tempore nominis & dignitatis fuerit. Porrò Medorum reges, ad quos Babylonici regni auctoritatem deriuatam diximus, exhinc ſupputari incipiunt. Poſt tantam ergo huius maximi, minorumq; regnorum factam mutationem, & diminutionem, aliasq; alternantium temporum calamitates, primo volumini terminum demus, vt ad eas quæ Medorum, Perſarum, Græcorum, & maximè Romanorum regnis factæ ſunt viciſsitudines, veniamus.

Nomina

Nomina regum Aſſyriorum à Belo uſq; ad Sardanapalum.

CAPVT XXXIIII.

Et hi ſunt reges Aſſyriorum:

Belus.
Ninus.
Semiramis.
Zameis, qui & Ninias, filius Nini & Semiramidis.
Arius.
Aralius, ſecundum Euſebium Analius.
Xerxes, qui & Baleus, ſecundum Euſebium Balaneus.
Armamitres.
Belochus.
Baleus, vel Baleius.
Altadas.
Mamirtus.
Manthaleus.
Sperus, ſecundum Euſeb. Iphereus.
Mammilus, ſecundum Euſeb. Mamytas.
Sparetus.
Achatades, ſecundum Euſeb. Aſcades.
Amyntas, vel Amyntes.
Bellothus.
Bellepares.
Lamprides.
Sophares, ſecundum Euſeb. Soſares.
Lampares, vel Lamprides.
Pamiras, ſecundum Euſeb. Pannias.
Soſar, vel Sophar, ſecundum Euſeb. Soſarmus.
Mitheus, vel Mitreus.
Tautanes.
Teuteus, vel Tauteus.
Thineus, vel Oneus.
Derciles, vel Dercilus.
Eupales.
Laoſthenes.
Piritiades.
Offraticus, vel ſecundum Euſeb, Orphateus.
Ophratanes.
Vacrazenes, ſecundum Euſeb. Acracapes.
Thonoſconcoleros, qui & Sardanapalus.

LIBRI PRIMI FINIS.

PROLOGVS LIBRI SECVNDI.

Superiore Libro promiſiſſe me recolo de rerũ mutatione ac miſerijs ſcripturum, Quam quidem hiſtoriam vſque ad defectum primę ſequentiſq; initium, quam Romam dico, Babyloniæ, deo opitulante, vtcunque compleui. Has enim germanas eſſe ciuitates, non ſolùm ex hiſtoriographorum dictis, qui huius illi regnum quaſi patri filium, medijs ac breuibus Medorum, ſeu Perſarum, ac Macedonum regnis, tanquam paruuli filij tutoribus, non iure hæreditatis, ſed ſucceſsione temporis interuenientibus, ſucceſsiſſe tradiderunt: ſed & ex principis apoſtolorum epiſtola, qui à Roma ſcribens, eam Babyloniam vocat, Salutat vos (inquiens) eccleſia, quę eſt in Babylone, conijci poteſt. Denique dum præteritorum temporum calamitatum reminiſcimur, inſtantis quodammodo preſſurę quoquomodo obliuiſcimur. Modò nempe vbiq; terrarũ, & præcipuè in prouincia noſtra, quam nuper Vuelfo vir nobilis hoſtiliter inuaſit, agros vaſtauit, bona eccleſiarum dei diripuit, clamor auditur, &, quod maius eſt, periculum vitæ, diſcrimen animarum timetur. Inter ipſum quippe & Henricum Noricum ducem, ambos lectos, ac feruentis animoſitatis iuuenes, cum de ducatu ſit controuerſia, quid aliud quàm profligatio pauperum, deuaſtatio eccleſiarum, iuxta illud,

Quicquid delirant reges plectuntur Achiui,

ab vtriſque expectari poteſt? Iudicio ergo dei, ac orationibus eccleſiæ id relinquentes, nos cœptum Opus deo adiuuante proſequamur. Nemo autem à nobis ſentẽtias, aut moralitates expectet. Hiſtoriam enim, in qua ciuium Babyloniæ viciſsitudines ac labores, ciuiumq; Chriſti, inter eos progreſſus & profectus texantur, non diſputantis more, ſed diſſerentis ordine proſequi intendimus. Nam à maioribus noſtris impugnantibus hanc quæ in nobis eſt fidem, ſatis reſponſum eſſe arbitror.

De regibus Medorum, qui quorum regum Iudæ & Iſrael tempore fuerint. De Chaldæis, & Cyro. Nomina regum Medorum.

CAPVT I.

CONceſſo ad Medos Aſſyriorum regno, Arbatus, qui huius tranſlationis auctor fuerat, imperium arripuit, ac per xxviij. annos tenuit, regnāte in Iudæa Ozia, in Iſrael Sella, vel Manahe. Arbato ſucceſsit Soſarmus, regnante in Iudæa Achas, in Iſrael Phacea. Huius regni anno xv. prima olympias, quę quinto exhinc anno quatuor in medio expletis, apud Helidem Græcię vrbem agone & ludis exerceri ſolebat, cœpta eſt nominari. Soſarmus reliquit Madidum, regnante in Iudæa Achas, vel Ezechia, in Iſrael Oſee, vel Phacea ij. Poſt quem fuit Cardices, regnante in Iudæa Ezechia, in captiuitatemq; ducto Iſrael. Poſt hunc ſurrexit Dioces, regnāte in Iudæa Manaſſe. Poſt hunc Phraortes xxij. annis imperauit, regnumq; multis ac crebris bellis cruentauit, regnante in Iudæa pijſsimo rege Ioſia. Pòſt Diocles, qui cum eſſet armis expertiſsimus, regnum plurimùm dilatauit. Cui ſucceſsit Aſtyages, qui inhumanus ac crudelis, Harpalo cuidam vnicum filium ac paruulum occidit, patriq; epulandum appoſuit, ſceleſtaſq; epulas oſtenſis cum capite manibus, patri improperauit. Huius nepos Cyrus Perſa, mox vt adoleuit, auo bellum indixit. Aſtyages ergo ſceleris ſui immemor, Harpalum exercitui præpoſuit. Qui ipſum dum Cyro traderet exercitum, Aſtyages rurſum in Medos ceſsit, exercitumq; cōgregauit. Quibus denuo congreſsis, dum Perſæ fugerent, vxoribus ſeu matribus impudicè inſultantibus, reuertūtur, victoriaq;, capto Aſtyage, potiuntur. Cyrus itaq; captum auum Hircanis præfecit, regnumq; Medorū finiuit, quod per cc. lviij. annos manſiſſe inuenitur. Hæc iuxta Oroſium. Hic eſt Cyrus, à quo poſtmodum deſtructa eſt Babylonia, cuius auunculus fuit Darius rex Medorum, qui in Daniele Balthaſar percuſsiſſe legitur: vnde iuxta alios, regnum Medorum non bello obtinuit, ſed iure hæreditatis poſt mortem aui ſui Aſtyagis, eiuſq; filij Darij ſuſcepit, ſicut in Daniele habes. Rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & regnauit Cyrus Perſes pro eo. Sed occurrit, quòd Darius iſte qui Balthaſar percuſsit, rurſum in Daniele non Aſtyagis, ſed Aſſueri filius vocatur. Potuit verò eſſe quòd binomius fuerit. Vnde Ioſephus x. libro Antiquitatum, Darius, ait, Aſtyagis filius, qui Babyloniorum principatum deſtruxit cum Cyro cognato ſuo, qui tamen alio nomine vocabatur à Græcis. Medio tempore Chaldæi, vnde Nabuchodonoſor, ſuiq; ſucceſſores erant, irruperunt Babylonem, ac multis malis ciuitatem dei afflixerunt. Qui tamen Medis auctoritatem habentibus, de numero, vt ſuprà dictum eſt, regū non fuere priorum. Fuerunt autem reges Medorum hi, Arbatus, Soſarmus, Madidus, Cardices, Dioces, Phraortes, Diocles, Aſtyages, Darius, Cyrus. Exhinc reges Perſarum ſupputantur.

De Proca & Amulio, & ortu Remi & Romuli.

CAPVT II.

TEmpus eſſe arbitror, vt ad Romanorum regni principia ſtylum vertamus. Cum enim Babyloniæ ſub præfecto ſuo debonoratæ, adhuc regnum ſub principatu Medorum ſtetiſſet incolume vſque ad Cyrum, & ab eo prorſus, vti in ſequentibus patebit, eſt euerſum, iure ipſo deficiente, Romani imperij, quod illi tāquam patri filium ſucceſsiſſe dixi, ortum narrauerim. Eo igitur tempore ad Medos ceſsit, cum Procas in Italia regnauit: eo illud à Cyro penitus ſubuerſum fuit, quo à Tarquiniorū iniuſta damnatione illud liberatum, in propria auctoritate ſtare cœpit. Procæ ſucceſſit Amulius, cuius frater Numitor, cum filiam Rheam veſtalē ab eo virginem factā, ſtupri ream ex partu cognouiſſet, geminos quos pepererat exponi, & in aquam proijci iuſsit. Hi ſunt gemini fratres Remus & Romulus, Vrbis orbis futuræ caput, fundatores & auctores. Quos ipſius Vrbis ſcriptores, tanquam totius orbis Marte obtenturæ principatum, Martis quoque filios autumant, in argumentumq; quòd à lupa (vt pote Martis beſtia) lactati ac nutriti contra naturam fuerint, narrant. Qui reuera an iu

xta eôs à lupa, an à meretrice qualibet iuxta alios, propter vitæ turpitudinem, vnde
domos earum lupanaria dicimus, ſic vocata, nutriti fuerint, nihil mea intereſt. Hoc ta-
men affirmo, quód non Martis, ſed cuiuslibet hominis, & ſecundum quoſdam veridi
cos ſcriptores, ſacerdotis filij fuere.

De fundatione urbis Romæ, & parricidio aui fratrisq; à Romulo facto, ac raptu Sabinarum.

CAPVT III.

ANno ergo ab imperio Nini M.ccc. poſt euerſionem Troiæ cccc. xiiij. olympia-
de vi. euolutis ab Adam quatuor millibus ccccLxxxiiij. annis, regnante in Iudæa
Achas, vel iuxta Auguſtinum, filio ſuo pijſsimo rege Ezechia, in Iſrael Oſee, ſeu
Phacea ſecundo, geminis auctoribus Remo & Romulo, auo adhuc ſuperſtite Numi
tore, maxima illa & famoſiſsima in monte Palatino condita eſt Roma. Cuius mox re-
gnum tam parricidio, auo fratreq; interfectis, Romulus infecit, quàm raptu Sabina-
rum, maritis parentibusq; occiſis, improbis nuptijs ſibi ſuisq; illicitè ac crudeliter con
fœderatarum polluit.

De Oſee, & Eſaia, prophetiaq; Sibyllæ.

CAPVT IIII.

CIrca idem tempus clariſsimos (quos ſuprà nominaui) Oſee & Eſaiam prophe-
taſſe, prophetiamq; ſcriptam reliquiſſe conſtat. Quorum alter non ſolùm di-
ctis, ſed & factis, meretrice in vxorem accepta, vocationem gentium, (vnde &
ait, Vocabo non plebem meam plebem meam) prænunciaſſe cernitur: alter verò de
aduentu Chriſti, paſsione, reſurrectione, regnoq; eius, quod eſt eccleſia, in hac vita di-
latando, poſt hanc impiorum æternaliter damnatam ciuitatem glorificando, atque
cum auctore ſuo Chriſto in æternũ manſuro, tam euidenti, tam luculento ac vrbano
ſermone diſſeruit, vt non prophetiã, ſed euangelij hiſtoriam texere videatur. Eo quo-
que tempore nonnulli Sibyllam Erithræam vaticinatam ferunt: quam ex ſcripturæ
ſuæ teſtimonijs ad ciuitatem dei pertinuiſſe, ſicut & Iob, & plures alios ex gentibus,
Auguſtinus velle videtur. Cuius rei gratia prophetiam eius manifeſtiſsimam de incar
natione domini, paſsione, ac ſecundo aduentu Chriſti, idem pater in libro de Ciuitate
dei ponit, quam infrà annotauit:

Iudicij ſignum, tellus ſudore madeſcet. »
E cœlo rex adueniet, per ſecla futurus, »
Scilicet in carne præſens vt iudicet orbem. »
Vnde deum cernent incredulus atque fidelis, &c. »

In quorum verſuum capitibus Ieſus Chriſtus theos ſother, quod eſt Ieſus Chriſtus fi-
lius dei ſaluator, in Græco inueniri dicit. Refert etiam Lactantium aliud eius de Chri-
ſto ponere vaticinium, quod tale eſt: In manus iniquas & infidelium poſtea veniet. »
Dabunt autem alapas deo manibus inceſtis, & impurato ore expuent ſaliuas veneno »
ſas. Dabit verò ad verbera ſimplex, ſanctumq; dorſum, & colaphos accipiens tacebit, »
ne quis agnoſcat quò verbum, vel vnde veniat, vt inferis loquatur, & corona ſpinea »
coronetur. Ad ſitim acetum, & ad cibum fel dederunt, inhoſpitalitatis hanc miniſtra- »
bant domino menſam. Ipſa enim inſipiens tuum deum non intellexiſti, ludentem mor »
talium ſenſibus, ſed ſpinis coronaſti, & horridũ fel miſcuiſti. Templi verò velum ſcin- »
detur, & medio die nox erit tenebroſa nimis in tribus horis, & morte morietur, ſom- »
no ſuſcepto. Et tunc ab inferis regreſſus, ad lucem veniet primus, reſurrectionis prin- »
cipio reuocatis oſtenſo. Non deſunt tamen qui dicunt eandem Sibyllam Troiani bel
li tempore vaticinatam fuiſſe.

De Thalete uno de ſeptem ſapientibus, & captiuitate decem tribuum. De Phalari Siculo tyranno.

CAPVT V.

REgnante Romulo, poſt theologos, quos ſuprà nominaui poetas fuiſſe, Thale-
tem Mileſium vnum de ſeptem ſapientibus, quos ſophos vocabant, ferunt. Iiſ-
dem quoque diebus, decem tribus à Chaldæis in Samaria debellatæ, ac in capti-

uitatem ductæ ſunt, poſituſq; in Samaria eſt Chaldæorum populus, qui iuxta librum Regum, deum timebat, & idola non deſerebat. Quare verò deum timerent, cauſa fuit, quòd dum primò in Samariam veniſſent, dominus in eos leones immiſerat. Quod ergo volebant, de lege recipiebant, & quod nolebant, more alienigenarum reprobabant. Hinc in euangelio habes, quòd eis Iudæi non coutebantur. Circa hæc tempora Phalaris Siculus tyrannus, dum multis ac varijs tormentis innocentes afficeret, Perillus quidam faber ærarius volens placere principi, aptumq; ſibi crudelitatis ſuæ munus offerre, taurum æneum fecit, cui ex latere ianuam compoſuit, vt dum cruciandi per eam intromiſsi, ignibus appoſitis torquerentur, non gemitum hominis, ſed pecudis mugitum emittere viderentur. Quod ſimulacrum tyrannus gratanter ſuſcepit, ipſumq; auctorem in eo poſitum propria adinuentione puniuit.

Qualiter, & à quibus urbs Roma inchoata fuerit. De morte Eſaiæ, & Samia Sibylla. De Tullo Hoſtilio, & Anco Martio, Romanorum regibus.

CAPVT VI.

ROmulus contractis vndecunque paſtorum, prædonum ac latronum copijs, quibus etiam aſylum conſtruxit, crudeli ortu regnum, totius orbis futurum caput initiauit. Vnde Iuuenalis:

Et tamen vt longè repetas, longeque reuoluas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Maiorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

Hic & mille iuuenes de plebe electos, Milites, & centum ſeniores, Senatores appellauit: & exhinc Militaris ordo, Senatoriaq; dignitas exordium ſumpſere. Romulo ſucceſsit Numa, qui cultum, imò ſacrilegium plurium deorum in Vrbem induxit, & Capitolium à fundamẽtis ædificauit. Huius diebus regnante apud Hebræos impijſsimo rege Manaſſe, à quo Eſaias occiſus fertur, Samia Sibylla fuiſſe dicitur. Succeſsit Numę Tullus Hoſtilius, qui primus ex Romanis regibus purpura & faſcibus vſus fuit, & Vrbem adiecto Cęlio mõte ampliauit. Poſt quẽ Ancus Martius Auentinũ montẽ, & Ianiculum Vrbi addidit, & ſupra mare decimo ab Vrbe miliario, Hoſtiam condidit.

De captiuitate Iudæ ſub Tarquinio Priſco Romano rege, & prophetia Hieremiæ, & reſiduis ſex ſapientibus.

CAPVT VII.

REgnante deinde Tarquinio Priſco, qui Circum ædificauit, & numerum Senatorum auxit, cum Sedechia rege ſuo à Chaldęis in captiuitatem ductus eſt & Iuda: His diebus plurimi fuere ciues regni Chriſti, præcipuè prophetæ, qui populum dei de malis eorum operibus redarguerent, malaq; ventura prædicerent: quorum alij cum peccatore populo in captiuitatem ſunt ducti, alij etiam ab hoſtibus proprię voluntati ac arbitrio ſunt relicti. Prophetauit autem iiſdem diebus, ſcriptumq; vtile vale de eccleſiæ dei Opus reliquit vir dei Hieremias: in quo & præuaricatoris populi peccata, captiuitatemq; relaxandam poſt lxx. annos poſuit, ac multa de ſtatu eccleſiæ, & aduentu Chriſti prædixit. Fuiſſe tunc Pittacum Mitylenеum vnum de ſeptem ſapientibus ferunt: nam alios quinque, id eſt Solonem Athenienſem, Chilonem Lacedæmonium, Periandrum Corinthium, Cleobolum Lydium, Biam Prieneum, eo quo captiuus tenebatur populus, fuiſſe tempore, refert Euſebius. Quorũ nullus tamen librorũ monimenta, excepto Thalete de Phyſica, & Solone legib. Athenienſib. datis, reliquit.

De philoſophis, præcipuè Pythagora, Socrate, Platone, Ariſtotele.

CAPVT VIII.

POſt theologos, & hos quos ſapientes dixi, philoſophi ſurrexere, qui verecundo magis philoſophorum, id eſt amatorum ſapientiæ, quàm ſapientiũ appellari maluerunt nomine. Quorum primus Pythagoras ex malleorum ictibus diuerſè concrepãtibus, Muſicæ ſeptem diſcrimina vocum inuenit, multiſq; alijs vtilis admodum

&

& clarus extitit. Poſt quem Socrates, omniũ philoſophorum clariſsima lumina, tanto perſpicaciores, quanto iuniores, vtpote qui ipſos docentes ſe intellectu tranſcenderent, educauit Platonem & Ariſtotelem. Quorum alter de potentia, ſapientia, bonitate creatoris, ac genitura mundi, creationeúe hominis, tam luculenter, tam ſapienter, tam vicinè veritati diſputat, vt ob hoc à quibuſdam ex noſtris Hieremiã in Aegypto audiſſe, & ab eo de fide noſtra imbutus fuiſſe credatur: alter verò Dialecticæ libros artis vel primus edidiſſe, vel in melius correxiſſe, acutiſsimeq́; ac diſertiſsimè inde diſputaſſe inuenitur. Sed Platonẽ (qui præfati Ariſtotelis non ſolùm apud Socratẽ condiſcipulus, ſed & poſt mortem Socratis, pręceptor fuit) longè poſt Hieremiam fuiſſe, ex hoc quòd circa tempus captiuitatis, ſophi, id eſt, ſapientes, qui philoſophos pręceſſere, fuerunt, innuitur. Vnde non inconuenienter arbitrati ſunt, qui eum cum cæteris philoſophis, naturali ingenio per viſibilia mundi inuiſibilia comprehendiſſe dixerũt. Omnia enim quæ de diuina natura, humana ratione inueſtigari poſſunt, inuenerunt: exceptis his, in quibus ſumma ſalus conſiſtit, quæ per gratiam Ieſu Chriſti à manſuetis corde cognoſcuntur. Vnde Auguſtinus: In principio erat verbum, & omnia quæ in profundiſsimo ſermone euãgeliſta proſequitur, vſq; ad illum locum, vbi de myſterio incarnationis agere incipit, in Platone ſe inueniſſe dicit.

De Tarquinio Superbo, & oppreſſione Lucretiæ.

CAPVT IX.

EO quo in Babylonia captiuus tenebatur populus dei tempore, Romanorum reſpublica Tarquinij Superbi iniquæ dominationis premebatur potentia. Cuius poſt alia facta crudelia, ſceleratiſsimum illud in caſtiſsima muliere Lucretia, à filio turpiter perpetratum, à patre nequiter diſsimulatum opus, deiectionis eius cauſa fuit iuſtiſsima. Cuius caſtitatis argumentum non paruum fuit, quòd dum tyranni violentiam euadere non poſſet, propriam ſibi manum iniecit. Vnde pulchrè quidam,

Cum foderet ferro caſtum Lucretia pectus,
Sanguinis & torrens egrederetur, ait:
Procedant teſtes, me non fauiſſe tyranno.
Sanguis apud manes, ſpiritus ante deos.

De tempore conſulum, & remotione regum, & zelo Bruti primi conſulis, liberationeq́; Romanæ urbis per Mutium Scæuolam, & Clœliam uirginem.

CAPTT X.

PVlſo regno Tarquinio, Romani regium nomen abiurantes, Conſules qui reipublicæ potius conſulerent, quàm imperarent, ſibi creauere. Anno igitur poſt Vrbẽ conditam ccxliiij. Brutus ab eis conſul. conſtituitur primus, qui priorum regum malitiam imitatus, filios, vxoriſq; fratres interfecit Vitellios. Tradunt tamen alij zelo ęquitatis hoc eum feciſſe, vt videlicet nõ rem familiarẽ, ſed publicam diligere videretur. Vnde & populum Romanum pro filijs adoptaſſe dicitur. Tarquinius verò Hetruſcorum regis Porſenæ auxilio, Vrbem per triennium obſedit, cepiſſetq́; aut rurſus eam ſuæ ditioni ſubegiſſet, niſi prædictus rex Mutij manum adurentis patientia, vel Clœliæ virginis Tyberim tranſnatantis audacia permotus, obſidionem ſoluiſſet. Mutius enim cum alijs Romanis iurauerat ſe regem interfecturum: ſed dum in caſtra veniſſet, à militibuſq; captus, votũ ſuum implere non poſſet, manum ſub præſentia regis in igne combuſsit: En ſcias (inquiens) quem virum effugeris. Idem trecenti iurauimus. Clœlia verò cum eſſet vna de obſidibus, clàm de caſtris lapſa, Tyberim tranſnatauit. Rex ergo, vt dixi, tam viri patientia, quàm virginis audacia motus, ab Vrbe receſsit. Hæc prima ætas quaſi infantia populi Romani fuit.

Quomodo Babylon à Cyro capta ſit, & quis eius ſitus fuerit: de morte quoq; Crœſi.

CAPVT XI.

INter hæc Cyrus, quem ſuprà memoraui, dum Tarquinius aut vi, aut bello premeret Vrbem, Orientis latè imperio peruagato, Babyloniam vtpote caput eius bello

BIBLIOTECA … ROMA

petit. Sed dum vnus militum æquo feruentior animo, Gangem fluuium, quem vnum quatuor fluminũ Paradiſi dicunt, tranſnatare attentaſſet, impetus eius nõ ferens, ſubmerſus eſt. Rex in amnem amore iuuenis vlciſci ſtatuens, in cccclx. venas deriuatum, vetularum etiam pedibus trãſmeabilem fecit. Eo quoq; ingenio Euphraten mediam Babyloniam interfluentem, ab alueo proprio deriuauit. Sicq; mirabile dictu, vrbem maximam ac florentiſsimã cepit M.cccc. poſt conditionem eius anno. De cuius tam ſitu, quàm euerſione verba Oroſij infrà ponere volui. ait enim: Cepit vrbem, quã vel humano opere extrui potuiſſe, vel humana virtute deſtrui poſſe, vtrunq; pene incredibile apud mortales erat. Et infrà: Quicquid eſt opere & manu factum, labi & conſumi vetuſtate, Babylon capta confirmat. De ſitu quoq; eius ſic ait: Hæc campi planicie vndiq; conſpicua, natura loci latiſsima caſtrorum facie, mœnibus paribus per quadrũ diſpoſita, murorum eius vix credibilis relatu firmitas & magnitudo, id eſt, latitudo l. cubitorum, altitudo quater tantùm. Cæterùm ambitus eius cccclxxx. ſtadijs circumuenitur: murus cocto latere, atq; interfuſo bitumine compactus: foſſa extrinſecus latè patens, vice amnis circumfluit. A fronte murorum centum portæ æreæ. Ipſa autem latitudo in conſummatione pinnarum vtroq; latere habitaculis defenſorum æquè diſpoſitis, media intercapedine vicenas quadrigas capit. Domus intrinſecus quater geminę habitationis, minaci proceritate mirabiles. Cyrus tãta vrbe capta, Crœſum quoq; regem Lydię famoſum & magnum, qui ad huius auxilium cum veniſſet, territus aufugerat, perſequitur, victumq; vita & regno priuauit.

De prophetis Ezechiel, Daniel, Abacuk.

CAPVT XII.

NOn multo ante hoc tempus prophetauerunt Ezechiel & Daniel in terra Babylon. Quorum prior de ſpiritali templo, quæ eſt eccleſia, de viſione quoq; quatuor animalium profundiſsimam & obſcuriſsimam ſcripſit prophetiam. Alter verò eximiæ ſapientiæ (vnde & deſideriorum appellatus eſt vir) luculentiſsimam de regnorum mutatione, prophetico ſpiritu ſcripſit Apocalypſim. Ambo de temporibus Antichriſti, reſurrectioneq; mortuorum, extremo quoq; iudicio, ac permanſuro in æternum Chriſti regno, multa nobis tam vtilia, quàm ſpiritalia myſtico ac prophetico ſenſu protulere. Abacuk etiam eo tempore in Iudæa, quo iſti in Babylone prophetauerunt, ſcripſiſſe ex hiſtoria Danielis cognoſcitur. Hic ob hoc quòd populum dei iniuſtè oppreſſum peregrinari ac miſerè viuere, oppreſſores verò eius regnare & proſperari vidit, in tantam etiam contra dominum prorupit audaciam, vt ipſum aut res humanas negligere, aut non æqua lance penſare pene dixerit, vel potius eius ſuper his patientiam admiratus, non de gubernatione, ſeu æquitate dubitauerit: propter quod & luctator vocatus eſt. Canticum quoq; pulchrum valde edidit, in quo conſideratione incarnationis, paſsionis, ſecundi aduentus domini, reprobationeq; Iudaici populi, ac vocatione gentium, horrore ſe concuſſum innuit, dicens, Domine audiui auditum tuum, & timui.

De quatuor principalibus regnis, quæ Daniel in expoſitione ſomnij Nabuchodonoſor vidit.

CAPVT XIII.

SEd quia Danielem de mutatione regnorum propheticam hiſtoriã edidiſſe diximus, aliquid inde ſubter annotare operæpreciũ duximus. Dũ ergo ſomniũ regis Babyloniorum exponeret, Tu es, inquit, ô rex, caput aureũ, quod vidiſti. Poſt te ſurget aliud regnũ minus te, poſt hoc rurſum aliud, poſt illud quartũ, quod quia fortiſſimũ erit, ferro omnia comminuenti cõparatur. Vides quomodo propheta quatuor regnis nominatis, primũ quidem propter nobilitatẽ ſui auro, quartũ propter potentiã, ac Marte preſſum orbem, duobus medijs interuenientibus, ferrũ nominauerit. Primũ & quartũ quæ ſuprà memoraui, regna ſunt potẽtiſsima Babyloniorũ ac Romanorũ: quorũ vno cadente in Oriente, medijs Perſarũ & Græcorũ interueniẽtibus, alterũ (vt ſæpe iam dixi) ſurrexit in Occidente, quãuis nonnulli pro Perſarũ regno ſecũdo loco Africanũ inter quatuor mundi principalia regna poſuerint regnũ, vt & ſic ſecundum

quatuor

quatuor mundi cardines, mundi quoq; quatuor regna conſtituat, Orienti ſcilicet Babylonicum, Auſtro Africanum, Septentrioni Macedonicum, Occidenti Romanum tribuentes. Quòd autem idem propheta proſequitur & dicit, regnum iſtud quod ferro comparauit, in pedibus, quæ pars, extremitas corporis humani, finem ſignificare ſolet, ex parte ferreum, ex parte fictile fuiſſe, donec à lapide exciſo de monte ſine manibus, percuſſum funditùs ſubrueretur, ſuo loco adiuuante deo dicemus. Nos enim circa finem eius poſiti, id quod de ipſo prædictum eſt, experimur, futurumq; in proximo quod reſtat, expectamus.

Qualiter Tomyris regina Cyrum occiderit. Exclamatio de hoc, breuisq; epilogus de laude Cyri.

CAPVT XIIII.

CYrus poſt tot triumphos in ſuperbiam elatus, Scythiam, cui tunc Tomyris regina præſidebat, cum exercitu ducentorum milium petit. Cumq; Araxim fluuium tranſiiſſet, caſtra poſuit, vbi callidè euocatis Scythis tertiam partem exercitus reginæ cum filio eius interfecit. Ob quam rem Cyrum in inſidias aſtutè vocatum, mulier cum toto deleuit exercitu adeò, vt nec tantæ cladis remanſiſſe feratur nuncius. Capite quoq; eius in vtrem humano ſanguine plenum miſſo, ſexus ſui immemor, dixiſſe fertur, Satia te ſanguine, quem ſitiſti. Res miranda ac miſeranda, nec fatali euentui, ſed dei occultis iudicijs tribuenda. Quis hæc audiens non ſtupeat? cuius vel ſaxeum pectus factum tam miſerabile ad amorem dei, contemptumq; mundi nõ emolliat? Ecce enim vir totius Orientis, ac ipſius triumphator Babyloniæ, quem propter eximiã virtutem Eſaias longè ante Chriſtum vocauerat, cui iuxta eũdem prophetam, dominus gentes ſubiecerat, dorſa regum verterat, portas æreas, ac vectes ferreos confregerat: hic, inquam, non ſolùm terris, ſed & aquis formidabilis, ab infirma fragiliſq; conditionis muliere decipitur, ac cum tam infiniti exercitus multitudine funditur & deletur. Quid ad hæc dicemus, qui mundo inhærere volumus, ne dicam cernere, palpare etiã quàm miſera ſit mortalium conditio poſſumus, & ipſis tamen caducis ac tranſitorijs, tanquam robuſtis ac permanentibus adhæremus? Nec duritiæ id, ſed bonitati ac miſericordiæ omnipotentis dei aſcribendum dixerim, qui vt ad amorem ſui, permanentemq; in cœlo ciuitatis manſionem nos vocaret, hanc ineſſe miſeriam rebus mortalium voluit. Hic eſt Cyrus, qui dum à Iudæis allatum Eſaiæ vidiſſet (hoc quod poſuimus) teſtimonium, captiuitatem ex parte (vt Hieronymus ait) relaxauit, finitis à prima captiuitate Iudæ ſub Iechonia, iuxta ſupputationẽ præfati Hyeronymi in prophetiam Ezechielis, xl. annis, qui à deſolatione templi xxx. erat.

De Cambyſe filio Cyri, & noua Babylonia ab ipſo condita.

CAPVT XV.

CYro filius eius Cambyſes ſucceſſit, qui religionem, imò ſacrilegia Aegyptiorum cerimoniaſq; expiauit. Hunc quidam ſecundum Nabuchodonoſor dicunt, & ea quæ in libro Iudith leguntur, ſub eo facta fuiſſe: præcipuè cum Romanorum hiſtoria habeat, Tarquinij Superbi temporibus à Iudith caſtiſsima Holofernẽ interfectum: dicuntq; primum Cambyſis regni, Tarquinij xviij. fuiſſe annum. Vnde hę duæ caſtiſsimæ Iudith & Lucretia cõtemporaneæ inueniuntur. Sed occurrit quæſtio, quã ſoluere non poſſunt qui hoc tradunt, quomodo videlicet hæc Cambyſi, qui viij. tantùm annis regnauit, cõuenire queãt, cum xij. regni anno Nabuchodonoſor hęc expeditio mota, in libro Iudith dicatur. Quis etiam ſit ille rex Medorum Arphaxat, quem bello ſuperatum à præfato rege, idem liber affirmat. Quibus minimè fidem accommodaremus, niſi propter Ioſephum, qui in libro Antiquitatum vndecimo, maleuolum eum vocat: vbi etiam refert eum epiſtolam contra Hieruſalem miſiſſe, in qua eam inimicam regibus & ſeditioſam conteſtans, ne amplius ædificetur prohibet. Sed & Auguſtinus in libro de Ciuitate dei, ea quæ in libro Iudith ſcripta ſunt, dicit ſub Cyro eueniſſe. Vbi quamuis numerus annorum non repugnet, de victoriaque Medorum mutato nomine tantùm regis eorum, eluceat: veriſimilius tamen eſt ea ſub filio ſuo Cambyſe, qui inimicus illius populi à Ioſepho dicitur, proue-

niſſe, quàm ſub ipſo, qui captiuitatem relaxando, non ſolùm immanitatem, ſed plurimam etiam populo dei exhibuit humanitatem. Prædictus autem ſcrupulus ſic ſolui poteſt, quòd tres ſequentes, iuxta Ioſephum, Magorum anni, quos aliæ hiſtoriæ vij. tantùm menſibus imperaſſe dicunt, ad Cambyſem referantur, & ita circa initiũ xij. anni præfata expeditio ſub Iudith facta fuerit. Cambyſes nouam Babyloniam in Aegypto dicitur inſtauraſſe, quæ olim ab Argiuorum rege Api condita, Memphis dicebatur.

De Magis & Dario, & plenaria liberatione Romanorum. De prophetia Aggei, Zachariæ, Malachiæ, Eſdræ. De infortunio Darij in bello Atheniensium, morteq́; eius.

CAPVT XVI.

CAmbyſe mortuo, dum Magi regnum eius inuaderent, Darius vnus ex illis, qui Magorum audaciam compeſcuit, conſenſu cunctorum, rex creatur. Hos Magos in xi. Antiquitatum libro vij. dominos nuncupatos & tribus annis regnaſſe dicit Ioſephus: Euſebius tribus, menſib. vij. Darius autem eo quòd deo vero votum priuatus fecerat, quatenus ad regnum ipſo opitulante promotus, populum ſuum ad natale ſuum ſolum remitteret, captiuitatem Iudęorum ad plenum relaxauit, templumq́; inſtaurari permiſit. Tunc quoq; Romani Tarquiniorum dominatione iniuſta, ad plenum ſunt liberati. Prophetauerunt nouiſsimi prophetarum Aggeus, Zacharias, Malachias. Quorum vnus cùm dixiſſet de eccleſia, Erit gloria domus huius poſterior maior quàm prior, Iudęi hoc de templo materiali dictum putãtes, falſa ſpe fruſtrati ſunt. Eſdras quoq; ſcriba, quem vnum de nominatis prophetis quidam eſſe volunt, vtilis valde in renouatione librorum Legis, Pſalmorumq́; titulis, eiſdem temporibus fuiſſe inuenitur. Deniq; à tempore illo, id eſt, à Zorobabel & Ieſu ſacerdote magno, vſq; ad Ioannem, nec prophetas ceciniſſe, nec regnum floruiſſe, excepto Ieſu filio Syrach, qui Salomonis ſectans opus, librum quem Sapientię vocant, ſcripſit: & Machabęis, quorum alij patientia, alij fortitudine pro lege dei fortiter ſteterunt. Paucos inuenies, qui dictis vel factis inter probatos ciues Hieruſalem meruerint computari. Habuerunt tamen & poſtmodum reges, quos ſuo loco ponemus, ſed non tam claros, vt de catalogo meruerint eſſe priorum. Darius primò Babylonios iugum dominationis Perſarũ excutere volentes, repreſsit: dehinc regi Scytharum Antyro, eo quòd filiam eius ſibi in matrimonio copulare nollet, bellum indixit, ſeptingentaq́; milia armatorum vnius amore mulierculæ, in periculo poſuit: vbi amiſsis lxxx. milibus contra Athenienſes, eo quòd Scythis Ionas in auxilium miſiſſent, procinctum mouit. Athenienſes ergo cũ x. milibus in campis Marathonijs tanto exercitui, qui fuſis in Scythia tantùm lxxx. milibus, de Dcc. milibus ſupererat, occurrunt, interfectisq́; ex eis (mirabile dictu) cc. milibus, cæteros in fugam vertunt. Poſt hoc cum bellum rurſus inſtauraret Darius, in via mortuus eſt, ſucceſsitq́; ei filius eius Xerxes.

Rurſum de infortunio filij Darij Xerxis, primò à Leonida, pòſt ab Athenienſibus victi, ad ultimum ab Artabano præfecto ſuo occiſi.

CAPVT XVII.

ANno ab Vrbe condita cclxxv. cum ob ſtuprum viua defoſſa fuiſſet veſtalis virgo Popilia, patri in regnum ſuccedens Xerxes, Athenienſibus bellum parat. Tędet hic inextricabilem malorum texere cratem: tamen ad oſtendendas mortalium miſerias, ſummatim ea attingere volo. Tunc enim Xerxi cum innumerabili ac incredibili exercitu, vtpote qui ad mille milia armatorum, & ad mille ducentas naues roſtratas, & ad trium milium oneratarum nauium fuiſſe perhibetur, à Leonida Spartanorũ rege, cum paucißimis, id eſt quatuor milibus, in artis locis Thermopylarum occurritur, triduoq́; pugnatur. Itaq; Leonida quarta die cum hoſtem vndiq; circunfundi cerneret, dimiſsis ſocijs, cum ſuis tantùm qui ſexcenti fuere, memorabili illo animans eos eloquio, Prandete, cum inferis cœnaturi, tantum audens aggredi exercitum, tota nocte vna, ſequentisq́; parte diei hoſtes cecîdit, adeò vt nõ eorum ictibus, vtpote qui

in nullo ſe defendentes, mutuis etiam ſe cædebant vulneribus, ſed proprijs laſſati laboribus, ipſi qui victores extiterant, non percuſsi, ſed percutientes morerentur. Eo modo Leonida cum ſuis occubuit. Xerxes bis victus nauale rurſus prælium parat: ſed Athenienſium ac Græcorum non minus aſtu quàm virtute territus, relicto Mardonio exercitu, in ſcapham apud Abydum conſcendens, vno tantùm comitatus cliente in Perſas redijt. Mardonius commiſſo in Bœotia cum Græcis prælio, deletis copijs, regijsq́; opibus refertis caſtris captis, cum paucis velut nudus de naufragio fugere compellitur. Et mirum dictu, Perſarum exercitus, qui eadem die ſub Monimicale duce in Aſia dimicabat, tantum ſociorum diſcrimen ipſa die meridianis horis, tanto locorum interuallo audire potuit, auditoq́; deſperatione correptus, & in fugam verſus eſt. Sicq́; ſub hoc, duobusq́; præcedentibus regibus, de illis tantùm regni viſceribus decies nouies centena milia tribus bellis rapta inuenies: Græciaq́; hanc victoriam cũ morte ſuorum, ac diſcrimine maximo eſt adepta. Xerxes tot bellis infeliciter geſtis, ſuisq́; contemptui habitus, ab Artabano præfecto ſuo occiditur. Artabano item rege perfuncto, ſucceſcit Xerxes, & rurſum poſt illum Xerxes, & deinde Sogdianus, & ſic conſequenter Darius cognomento Nothus.

De prodigijs in urbe Roma uiſis, peſtilentia, inteſtinisq́; malis inde ſecutis: & de Q. Cincinnati ruſtici uictoria.

CAPVT XVIII.

Anno poſt Vrbem conditam cclx. ſuſpenſis paruo interuallo bellis, peſtilentia maxima non tam minores, quàm conſulares ac militares viri conſumpti ſunt in Vrbe. Quam peſtilẽtiam prodigium, ita vt cœlum ardere videretur, præceſsiſſe fertur. Conſumpti tunc fuere duo conſulares viri, Ebutius & Seruilius, quæ lues ſuperiore quarto anno Vrbem ſimili modo depopulata eſt. Hoc malum ſequenti anno ſequitur aliud. Serui namque contra dominos ſuos, ciuesq́; exules, duce Herbonio viro Sabino effrenati, inuadunt, incenduntq́; Capitolium. Quos cum vir fortiſsimus coercere vult Valerius conſul, morte ſua miſerabiliter de ſeruis ſuis triumphauit. Anno ſequenti cum Equis & Volſcis malè pugnatum eſt. Nam Minutius conſul cum eis pugnans vincitur, obſidioneq́; cum exercitu frigore ac fame laborãtẽ, cingitur. Quintius ergo Cincinnatus ab aratro aſſumptus ad faces, preſſo hoſte obſidionem ſoluit, iugumq́; boum equis imponens, actis ante ſe victis, ruſtico vt erat habitu, victor Vrbem ingreſſus eſt. Iam tunc inter illius, quæ totius orbis obtentura foret principatum, Vrbis monſtrabantur principia, quòd infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia.

De bellis diuerſarum ciuitatum, & præcipuè de oppreſsione Athenienſium à regibus Perſarum, morteq́; Socratis, ac obitu Darij regis Perſarum, & exilio Dionyſij Siculi.

CAPVT XIX.

Anno ab Vrbe condita cccxxxv. tam in Sicilia, quàm in Græcia grauia fuere bellorum diſcrimina: in Sicilia quidem inter Catinenſes & Syracuſanos, in Græcia verò inter Lacedæmonios & Thebanos, Spartanos, Athenienſes, Xerxe, Dario Notho, & Artaxerxe, de quo poſtmodum dicetur, regibus, propter Athenienſiũ odium, incitantibus contra eos alias quas nominaui vrbes. Intantum verò hoc cœpit ſerpere malum, vt nobiliſsima illa ac famoſiſsima ciuitas Athenienſium, quæ non minus ex ſuorum ſapientia, quàm virtute floruerat, funditùs penè ita, vt etiam ſedes mutare cogitarent, deſtructa fuerit. quod Romanæ eloquentiæ maximus auctor Tullius, in libro de Officijs hoc modo teſtatur: Athenienſes cum Perſarum impetum nullo modo poſſent ſuſtinere, ſtatuerentq́; vt vrbe relicta, cõiugibus & liberis Troezene depoſitis, naues conſcenderent, libertatemq́; Græciæ claſſe defenderent, Cyrſilum quendam ſuadentem vt in vrbe manerent, Xerxemq́; reciperent, lapidibus obruerunt. Quorum virtutem rurſum in extremo diſcrimine poſitorum, idem commendãs, Themiſtocles, inquit, poſt victoriam eius belli quod cum Perſis fuit, dixit in concione ſe habere conſilium reip. ſalutare, ſed id ſciri non opus eſſe: poſtulauit, vt aliquem

populus daret, qui cum communicaret: datus eſt Ariſtides huic. Ille claſſem Lacedæmoniorum, quæ ſubducta eſſet ad Gytheum, clàm incendi poſſe, quo facto frangi Lacedæmoniorũ vires neceſſe eſſet. Quod Ariſtides cũ audiuiſſet, in concionem magna expectatione venit, dixitq́; perutile eſſe conſilium, quod Themiſtocles afferret, ſed minimè honeſtum. Itaque Athenienſes quod honeſtum non eſſet, id ne vtile quidem putauerunt, totamq́; eam rem quam ne audierant quidem, auctore Ariſtide repudiauerunt. Malis ergo ſuis ſapientiſsimi omniũ edocti Athenienſes, tandem didicere, ſicut res paruæ concordia creſcunt, ſic maximas diſcordia dilabi. Ex quo apparet ſapientiſsimos quoq; interdum plus rerum experientijs, quàm doctorum proficere inſtitutis. Quam hiſtoriam profuſè ab alijs dictam, nos breuitatis cauſa ſuccinximus. Socrates præcipuus philoſophorum, his malis motus, veneno ſe necaſſe perhibetur, qui tamen nulla monimenta librorum dimiſiſſe inuenitur. Vnde eius tale dictum adhuc vulgo traditur: Malo in cordibus hominum, quàm in pellibus mortuorum animalium ſcribere. Inſignia hæc tempora tam expugnatione Athenarum, quàm morte Darij regis Perſarum, quàm exilio Dionyſij Siculi tyranni fuere. Sicilia enim primò Cyclopũ, pòſt tyrannorum vſque in præſentem diem fuiſſe nutrix traditur: quorum priores carnibus hominum, poſteriores cruciatibus ſemper paſcebantur. De hoc Dionyſio refert Tullius, quòd ob nimiam crudelitatẽ in ſuos, nulli fidus, à nullo quoq; boni quippiam fidens, cultros metuens tonſorios, candenti carbone ſibi adurebat capillum.

Qualiter duo filij Darij pro regno contenderint, & Artaxerxes, ſub quo hiſtoria Heſter facta creditur, regnum mortuo fratre obtinuerit. De terræmotu, & incendio Aetnæ montis, de Atlantis ciuitate, & peſtilentia Athenienſium.

CAPVT XX.

DArius moriens duos reliquit filios, Artaxerxem & Cyrum. Qui dum pro regno contenderent, multis vtrinq; profligatis, Artaxerxes grauiter vulneratus, equi velocitate liberatur: Cyrus verò ab exercitu fratris interfectus, finem certamini dedit. Itaq; Artaxerxes victoriam adeptus, regnum parricidio firmauit. Hic eſt Artaxerxes, qui & Aſſuerus, ſub quo Heſter & Mardochæi narratur hiſtoria, quando omnis populus Iſrael mortis periculo liberatus, expletis à prima captiuitate ſua, iuxta Hieronymi ſupputationem in Ezechielis prophetiam ccxc. annis, priſtinæ donatus eſt libertati. Ea tempeſtate terræmotu concuſſa Sicilia, Aetnaq́; exæſtuante, agri villæq́; vaſtatæ ſunt. Tunc etiam Atlantis ciuitas ab arida ſoluta, in inſulam redacta eſt. Athenienſium reliquiæ peſtilentia miſerabiliter conſumptæ ſunt. Vide tempora omni plena miſeria.

Quæ mala Galli Romanis fecerint, & quomodo ab eis accepta pecunia receſſerint.

CAPVT XXI.

ANno ab Vrbe condita ccclxiiij. Senones Galli, duce Brennone, exercitum mouent contra Romam: contemptisq́; legatis quos pro adipiſcenda pace miſerãt, Cluſini oppidi, quæ nunc Tuſcia dicitur, obſidione relicta, ad Romanorum perniciem properant. Quibus dum Romanorum conſul Fabius occurriſſet, cum quanta clade ſuorum aufugerit, teſtis eſt Allia fluuius Nec hic miſeriæ finis fuit. Vrbem enim ingreſsi Galli, tam ipſam incendio flagrare, quàm ſenes eius in domibus ſedentes, & in modum ſimulacrorum rigentes, ruina domus ſepelire non timuerũt. Iuuenes etiã, qui mille tãtùm remanſerant, in Capitolium fugientes perſequuntur: nec antè ab eius impugnatione ceſſare voluerunt, donec accepta mille talentorum auri pactione, recederent. Quibus malis attriti, ſedes mutare cogitauerunt Romani.

Excidium Lacedæmoniorum, & reformatio Athenienſium ſub Conone per Artaxerxem regem. De victoria Romanorum, & ſpecu quem Martius Curtius miles inaudito modo clauſit. Victoria de Gallis.

CAPVT XXII.

HIs diebus Artaxerxes rex Perſarum diſcedere ab armis, & quieſcere totam Græciã iubet, adijciens violatorẽ pacis armis petendum. Quod eo facilius facere potuit, quo omnes tot bellorum varijs euẽtibus defatigati, & tædio affecti, quietis

remedio

remedio reſpirare cupiebant. Lacedæmonij enim vtpote homines, & Græci inquietiſsimi ac cupidiſsimi, & de hoc quòd Athenięſes antè bello preſſerant, in ſuperbiam elati, totum bello perturbare tentabãt Orientem. Quorũ Artaxerxes rex inſolentiam refrenare volens, Cononi Athenienſi, qui apud eũ exulabat, cõmittens exercitum, ipſum contra Lacedęmonios, cũ Perſarũ copijs miſit. Porrò Lacedæmonij ab Hermione Aegypti rege petito & accepto auxilio, ſociorũq; vndecunq; cõtractis copijs, bellum parãt, Ageſilaumq; pede claudũ, ſed manu fortem, ducẽ ſibi creant. Igitur Conon & Ageſilaus probatæ fortitudinis viri, congreſsi acerrimè cum vtriuſq; exercitus ſanguine, diutiſsimè pugnarunt, inuictiq; ab alterutro ambo fatigati diſceſſerunt. Conon rurſum Perſarum inſtructus copijs, Lacedęmoniorũ agros villasq; populabatur. Et ne multis morer, varijs ac plurimis ancipiti victoria vtrobiq; geſtis bellis, bellorũq; diſcriminibus ad hoc tandem florentiſsima illa, gloriæq; auidiſsima deducta eſt Lacedæmoniorũ ciuitas, vt tota deleta iuuentute, vix in ea c. inuenirentur ſenes. Conon Athenas reuerſus cum maximo gaudio ſuorum, ipſe pro deſolatione vrbis triſtis ſuſcipitur. Itaq; Lacedæmoniorum prædis à Lacedæmonijs vrbem exinanitam repleuit, & quæ antè à Perſis fuerat concremata, à Perſis rurſum ipſo rogante, eſt reformata. Non multo pòſt elapſo tempore, Romani, qui à Volſcis, Phaliſcis, Equis, Sutrionibus per lxx. annos multis malis attriti fuerant, tandem ciuitatibus eorum captis, ſub Camillo duce finem impoſuere certamini. Præneſtinos qui vſq; ad portas Vrbis ſæpe venerãt, Tito Quintio duce iuxta flumen Alliam pugna vicerunt. Circa idem tempus peſtilentia rurſus Roma conſumitur, quam ſequenti anno ingens prodigium ſequitur. Impendens quippe ſpecus, terraq; dehiſcẽs in medio foro apparuit, viuiq; hominis dijs conſultis præcipitium expectauit. Satisfecit monſtroſo ſpecui M. Curtius miles, qui dum armatus illò ſe præcipitaſſet, morte ſua horrendã voraginem clauſit. Romæ tunc ſcenici ludi ad placandos deos ſuadentibus pontificibus, ſunt inſtituti. Ea tempeſtate Galli rurſum Romam delere cupientes, cum ingenti exercitu ad quartum ab Vrbe lapidem conſederunt. Quibus Titus Quintius cum Romanorum exercitu occurrens, victos, fugatosq; barbaros in patriam redire compulit. Qui rurſum inſtauratis copijs reuertentes, à Romanis denuo vincuntur.

Quòd Carthaginienſes & Romani nuntijs fœdus firmarunt, & ſaxea grando ueris terram lapidibus percuſſerit. De Artaxerxe, qui & Ochus, quomodo Iudæos incluſerit.

CAPVT XXIII.

ANno ab Vrbe condita cccciij. legati Carthaginienſium, quæ vrbs totius Africæ caput longè lateq; imperauit, Romã veniunt, fœdusq; inter ſe ciuitates hæ duæ firmauerunt. Tunc etiam nox debito longius protracta fuit, & ſaxea grando veris terram Romæ percuſsit lapidibus. Iiſdem diebus Artaxerxes, qui & Ochus, Sidone, Aegypto, Syria regnó ſubiectis, plurimos ex Iudæis in Hircania iuxta mare Caſpium habitare coegit, qui iam in multum populum creuiſſe dicuntur, ac inde diebus Antichriſti erupturi creduntur.

Initium regni Græcorum, quomodo Philippus ingenio & uirtute ciuitates Græciæ ſibi ſubiecerit, & Alexandrum filium inſtruxerit, ipſeq; ad ultimum quem finem habuerit.

CAPVT XXIIII.

TEmpus eſſe puto, vt ad Græcorum tempora veniamus. Ea ergò tempeſtate Philippus Amyntæ filius, Alexandri magni pater, Macedonum regnum per xxv. annos tenuit. Hic apud Epaminundam Thebanorum regem ſtrenuiſsimum, ac ſummæ philoſophiæ virum nutritus, intantum fortitudinis ac ſapientiæ virtute profecit, vt Græcorum ciuitates, quæ dominandi libidine ſingulæ imperare cogitauerãt, omnes ſuo adunaret ac ſubijceret imperio. Inferioribus enim contra ſuperiores ſuadens certamina, omnibus adinuicem callidè incitatis, omnium ad vltimum efficitur princeps & dominus. Ita florentiſsimum, ac libertate propria vſum, Græciæ corpus

libertate priuauit, Byzantiumꝗ vrbem reſiſtentem ſibi obſidione cinxit. Hæc vrbs à
Pauſania Spartanorum rege condita, à Conſtantino poſtmodum gloria opibusꝗ au-
cta, & à nomine ſuo Conſtantinopolis dicta, totius modò Orientis caput dinoſcitur.
Exhauſtis in obſidione copijs, Pyraticam aggreditur, centűꝗ lxx. nauiũ ſpolia rapuit,
& militibus ſuis dedit. Obſidione dimiſſa, ad Scythas cũ Alexandro filio ſuo prędan-
di cauſa properauit. Quibus aſtu magis quàm virtute ſuperatis, plurimos ex eis capti
uauit, auro argentoꝗ non repertis, pecorum tantùm prædã innumerabilem diripuit.
Poſt hæc Athenienſibus bellum indicit. Qui pulſatis per legatos vniuerſis Græcię ci-
uitatibus, Lacedæmonios etiam ac Thebanos orant, vt communibus viribus, cõmu-
nem omnium hoſtem propellerent. Sed fruſtra contra impetum fluminis conantur.
Nam ab ipſo non ſolùm victi, ſed & ſeruituti cum alijs Gręciæ ciuitatibus mancipati,
ſub coronaꝗ venditi, captis alijs, profligatis alijs, fuere. Hic etiam Alexandrũ filium
„ ſuum beneuolentiam Macedonum largitione ſectãtem, in epiſtola redarguit dicens,
„ Quod te malum rationis in iſtam ſpem induxit, vt eos tibi fideles putares fore, quos
„ pecunia corrupiſſes? An tu id agis, vt Macedones non te regem ſuum, ſed miniſtrum
„ & præbitorem putent? Is quamuis rebus geſtis & gloria ſuperari à filio videretur, fa-
„ cilitate tamen, & humanitate filio ſuperior fuiſſe perhibetur à Tullio: vnde & ait: Itaꝗ
„ alter ſemper magnus, alter ſæpe turpiſsimus, vt rectè pręcipere videantur, qui monẽt,
„ vt quanto ſuperiores ſumus, tanto nos ſubmiſsius geramus. Fertur de ipſo, quòd fal-
ſorum deorum maximus perſecutor fuerit, araſꝗ eorũ ac templa deſtruxerit. Dumꝗ
à ſuis ſæpe requireretur, quis ſapienti ac viro forti finis potiſsimùm eſſet eligendus, di
xiſſe fertur: Is qui pacatis ſedatiſꝗ omnibus erga ſe bellorum ſeditionumꝗ motibus,
cum præcipuę auctoritatis & nominis eſſet, ſubitò vitam ferro finiret. Quod ipſi con
tigiſſe (nec falſos deos, quos perſecutus fuerat, impedire potuiſſe) aiunt. Dum enim
Alexandro vxoris ſuæ Olympiadis fratri filiam ſuam copularet, nuptiaſꝗ magnificẽ
celebraret, inter duos Alexandros, generum ſcilicet & filium, à Pauſania nobili Mace-
donum iuuene, dolo necatur.

*Principatus Alexandri magni, finis regni Perſarum, innumeroſorumꝗ regum, & mirabilia quæ fe-
cit & vidit Alexander, finis ipſius. Et exclamatio de his contra rotatum rerum.*

CAPVT XXV.

ANno ab Vrbe condita cccccxxvi. mortuo Philippo, in regnum ſucceſsit Alexan
der. Hic eſt magnus Alexãder, à quo cœpit, & in quo deſijt Gręcorum monar-
chia. De quo traditur, quòd non Philippi, ſed cuiuſdam magi Aegyptiorum re-
gis Nectanabi filius fuerit. Alexander ſuſcepto regno, virtutem animi intra ſe non fe-
rens, terminiſꝗ à patre, quamuis viro bellico ac fortiſsimo relictis non contentus, im-
perium dilatare cogitat. Itaꝗ compoſitis ac ordinatis rebus in Græcia, aſſumptis ſecũ
paucis, id eſt, xxxij. milibus peditũ, vij. milibus equitum & quingentis, nauibus clxxx.
tam parua manu vtrum audacius fuerit quòd totũ Orientem eſt aggreſſus, an mirabi-
lius quòd vincere potuit, incertum habeo. Dariũ igitur regem Perſarũ Arſani filiũ, qui
quartusdecimus à Cyro totius Orientis monarchiã tenebat, hac potiſsimũ cauſa ag-
gredi voluit, quòd à patre ſuo Philippo tributum requiſierat. Cui cum Darius, miſſa
prius legatione ſuperba, in qua ſe regẽ regum, ac cõſanguineũ deorum, Alexandrum
verò famulum ſuum vocat, cum exercitu ſexcentorum milium occurriſſet, Alexandri
non minus arte, quàm virtute ſuperatur. Darius rurſum inſtaurato exercitu bellũ pa-
rat. In qua pugna non ſolùm vincitur, ſed & mater eius, & ſoror, eademꝗ vxor cũ par-
uulis filijs capiũtur. Ob quam rem fractus animo Darius, Alexandro pro redimendis
captiuis mediam partem regni tradere voluit, ſed nequaquã valuit obtinere. Alexan-
der Perſarum potitus victoria, Parmenionem ad inuadẽdam claſſem eorum cum co-
pijs mittit. Ipſe verò cum exercitu in Syriam tẽdit, ibiꝗ reges vltrò ſibi occurrẽtes, ac
ſuæ ſe ditioni ſubijcientes, quoſdam in gratiam recepit, quoſdam mutauit, alios verò
perdidit. Tyrum etiã nobiliſsimam & locupletem, fiducia Carthaginienſium ſibi reſi-
ſtentem cepit vrbem. Inde Ciliciam, Rhodum ac Aegyptum peragrans, omnes in di-

tionem accepit. Tunc etiam Alexandriam in Aegypto condidit. Inde Hieruſalem veniens, à Iudæis cum magno ſuſcipitur honore, templumq́ ingreſſus, hoſtias deo vero obtulit, ac ſummum ſacerdotem ſumma veneratione (iuxta Ioſephum) coluit: mirantibusq́ cunctis ſummi dei, qui ſibi orbem ſubiugaret, eum eſſe ſacerdotem, cuius reuelatione ipſum cognoſceret, aſſeruit. Darius rurſum ſpe pacis amiſſa, pugnam inire molitur. Anceps tunc diu victoria ſtetit, Dario ſæpe iam victo, ni vincat, mori parato, Alexandro verò ex priori victoria amplius ad pugnam animato: tandem cedere dum coguntur Perſæ, Darius mori optans, à ſuis bello eximitur. Sicq́ Perſarũ imperij hoc vltimo bello vires cecidiſſe ferũtur, vt poſt hoc nobile illud ac potentiſsimũ regnum patienter iugum ſeruitutis portaret. His tribus bellis quindecies centena milia Perſarum cecidiſſe feruntur. Et hi ſunt reges Perſarũ: Cyrus, Cambyſes, Magi, Darius, Xerxes, Artabanus, Artaxerxes, qui & Lõgimanus, Xerxes, Gogdianus, Darius Nothus, Artaxerxes, qui & Mnemon, vel Aſſuerus Darij & Pariſatidis filius, Artaxerxes, qui & Ochus, Arſes filius eius, Darius Arſani filius: qui omnes ccxx. vel amplius annis Orienti imperauerunt. Exhinc imperium ſupputatur Græcorũ, ſeu Macedonũ. Alexander xxxiiij. diebus prædam percenſuit, Perſipolimq́ vrbem caput Perſici regni victor inuadit. Darium bello egreſſum, præſidioq́ fugæ confidentem, ob gratiam Alexãdri, fraudulenter ſui vinctum, multisq́ confoſſum vulneribus, & extremum ſpiritũ trahentem, in via relinquunt. Quem Alexander inuentũ, in ſepulchrum patrum ſuorum inferri miſericordia motus iuſsit. Fertur etiam hoc memorabile de ipſo. Dũ enim ſcire vellet, qui domini ſui traditores extiterint, ſub ſacramento pollicitus eſt, quòd quicunq́ ſe interfectorem Darij profiteretur, ipſe eum excelſum faceret, ac notabilẽ. Apparuerunt ergo, ac prodiderunt ſe viri ſcelerati, quos ille ſtatim in patibulo excelſo affigi præcepit: ſicq́ iuxta quod pollicitus erat, excelſos fecerat eos in cruce, ac omni æuo de perfidia ſua notabiles. Inter hæc Alexander, Alexãdri magni auunculus, Epirotarum rex, dum Alexandrũ æmulari cupit, à Brutis, Lucanisq́ interficitur. Igitur Alexãder magnus poſt mortem Darij, Hircanos & Mandros imperio adiecit, Amazonumq́ reginam Aleſtram procaciter venientem ad ſe cum muneribus, ob ſuſcipiẽdam prolem excepit. Longum eſt enumerare gentes ac regna: totũ enim Orientem à Scythia vſq́ ad finem terræ, ſuæ ſubiugauit poteſtati. Probat hoc India citerior, quæ quamuis in Oceano, vltimoq́ Oriẽte poſita, orbem claudat, hominibusq́ imperuia, ſolis beſtijs ac ſerpentibus videatur habitabilis: Alexandro tamen facta eſt ſubdita & penetrabilis. Ibi ſaxum miræ altitudinis & aſperitatis, vbi multi populi confluxerant, Herculi inexpugnabile, vt ipſum etiam virtute ſupergredi videretur, cepit & expugnauit. Ibi Porum regem Indorum opulentiſsimum, ac miræ magnitudinis & fortitudinis virum, ſingulari congreſſu vicit, & in ſignum victoriæ regno reſtituit, ipſumq́ ad videndum terræ vltima loca, ducem habuit. De cuius domo aurea, vinea quoq́ argentea & aurea, racemisq́ ex gemmis precioſis, qui ſcire vult, legat epiſtolam Alexandri ad Ariſtotelem philoſophum præceptorem ſuum: in qua pericula eius quæ paſſus eſt, de ſimulacrisq́ Solis & Lunæ, quæ ei mortem prædixerant, & multa quæ tam mirabilia ſunt, vt etiam incredibilia videantur, diligens inquiſitor rerum inueniet. Alexãder totius Orientis potitus victoria, dum Romam quoq́ cum vniuerſo Occidente ſibi ſubiugare parat, ab India reuertitur in Babylonem, vbi exterarum gentium ex toto pene orbe, ac vltimo Occidente, id eſt, ab Hiſpanis, Gallis, Germania, Africa, ac fermè omni Italia legati ſibi occurrunt, vt inde veniſſe cerneres legationem, quò vix tam paruo tempore crederes etiam rumorem perueniſſe. Et mirum dictu, tantus timor totum inuaſerat orbem, vt cum per xij. tantùm imperaſſet annos, in ſummo Oriente conſtituto, vltimi Occidentis populi timore conterriti, legatos mitterent, pacemq́ requirerent. Alexander ergo in Babylone poſitus, die, tempore ac loco ſibi à ſimulacris Solis & Lunæ in India præfixis, miniſtri inſidijs veneno interijt. O mortalium conditio, ô mentes miſeras & cæcas. Nónne iſte eſt Alexander, qui Perſarum nobile ac ſuperbũ imperium deſtruxit, & ad Macedones tranſtulit? Nunquid non ipſe eſt, quem totus orbis tremens, etiam non viſum expectare non auſus, vltrò ſe ſeruituti dedit? & tamẽ

talis tantusq; vnius potus poculo, vnius miniſtri inſidijs extinguitur, vnius morte totus mundus concutitur. Regni Macedonum monarchia, quæ ab ipſo cœpit, ipſo mortuo cum ipſo finitur. Nos verò hoc ipſum non attendimus, qui mundum diligimus, qui ipſi tanquam æternæ rei ac permanenti inhærere volumus. Cadimus cum cadente, labimur cum labente, voluimur cum rotante, poſtremò perimus cum pereunte. Ciuitas autem Chriſti fundata ſupra firmam petram, malis ac tempeſtatibus mundi non concutitur, immobiliſq; atq; inconcuſſa manens, æternaliter regnare, æternaliter coronari meretur.

De ſocijs Alexandri quomodo orbem diuiſerint, & Olympiam matrem Alexandri cum filio ſuo Hercule occiderint, ipſiq; mutuis vulneribus corruerint: & de Machabæis.

CAPVT XXVI.

IGitur Alexandro mortuo, qui per xij. annos orbem ſibi ferro ſubiugauerat, principes eius coadunatum ab ipſo imperij corpus, ſinguli ſingulas ſortiti prouincias, veluti prædam nobilem à magno ſibi leone præparatam, membratim per xiiij. annos auidi diſcerpſere catuli, Orientiſq; imperium diu poſt hoc in ſua ditione tenuerunt. Hinc Ptolemæus Aegyptum, Antipater Græciam, Seleucus, à quo Seleucia Antiochiam pariter & Syriam & Babyloniam, Caſſander Lyciam & Pamphiliam, Antigonus maiorem Phrygiam, alijq; ſingulas occupauere prouincias, ac iuxta librum Machabæorum, diademata ſibi impoſuerunt. Dumq; prouincias & regna diuiderēt, tantum adinuicem contraxerunt odium, vt ad vltimum omnes mutuis caderent vulneribus. Vt enim liberius debacchari poſſent, matrem Alexandri Olympiam vnà cum filio ſuo Hercule xiiij. annos habente, Caſſander & Antigonus interemerunt. Fuerunt aliquando pòſt tempore fortiſsimi, quos ſuprà nominaui, ciues Chriſti Machabæi, quorum alij pro teſtamento dei, primi antiquæ legis martyres, ab Antiocho rege martyrio conſummantur, vnde & ſoli ex antiquis patribus ab eccleſia inter martyres coluntur: alij verò Iudas & fratres eius, viriliter pugnādo, ac armis patriam defenſando, poſt innumerabilem inimicorum ſtragem, ipſi quoq; bello ceciderunt.

Quòd Roma poſt Alexandrum, tanquam amiſſo pædagogo creſcere cœperit.

CAPVT XXVII.

SEd iam ad Romanum imperium ſtylum vertamus: nempe (vt ſæpe iam dixi) regnum Romanorū regno Babyloniorum tanquam patri ſucceſsit filius. Dum ergo in primæua velut in infantia maneret conditione, duo quæ modò nominauimus regna, Perſarum videlicet & Græcorum, quaſi tutores & pędagogi huius fuerūt. His itaq; cadentibus, & velut morientibus, regnum Romanorum, quod iam ad robuſtam peruenerat ætatem, vtpote magiſterij iugo excuſſo liberum, per ſe cœpit regnare, dominiumq; ſuum iure hæreditatis recognoſcere.

Reciprocatio, id eſt, qualiter Roma ſub Alexandro, & vicinis gentibus dehonorata, fœdus non ſeruauerit, ſed ſub Papyrio Cos. bellum inſtaurauerit.

CAPVT XXVIII.

ANno ab Vrbe condita cccccxxvi. eo ſcilicet quo Philippo ſucceſsit Alexander, quaſi adhuc viuente pædagogo, Roma admodum eſt dehonorata. Nam cum Samnites bello preſsiſſent, pluresq; ex eis, id eſt, xx. milia cecidiſſent, Samnites damno ſuorum correpti, euocatos in anguſtias locorum Romanos intantum oppreſſerunt, vt in poteſtate haberent, an occiderent, an potius captos in ſeruitutem redigerent. Vſq; ad id enim tempus occidi poterant, capi non poterant Romani. Turpiter ergo capti, & veſtibus armiſq; nudati, obſides quoq; dare coacti, ignominioſè domū ſunt reuerſi. Et, vt ait Oroſius, hodie Romani aut omnino non eſſent, aut Samnio dominante ſeruirent, ſi fidem fœderis, quam ſibi ſeruari à ſubiectis volunt, ipſi ſubiecti Samnitibus ſeruaſſent. Sequenti anno Romani fœdus rumpunt, rurſumq; cum Samnitibus Papyrio conſule duce, bellum inſtaurant. Quem tantæ virtutis ac ſtrenuitatis fuiſſe ferunt, vt eum etiam Alexandro magno, ſi veniſſet, opponere cogitaſſent.

Quòd

Quòd Roma poſt mortem Alexandri, tanquam in propria auctoritate ſtans, ingenio & arte uſa, hoſtes deuicerit, ſed ſtatim peſtilentia afflicta fuerit.

CAPVT XXIX.

ANno ab Vrbe condita cccel. cùm Alexandro mortuo, regnoq; ſuo à ſocijs ſuis in ſeipſo diuiſo, ac per hoc deſolato, regnum Romanorum iam tanquam pædagogo defuncto in propria auctoritate ac libertate ſtare cœpiſſet, Quinto Decio, M. Fabio Maximo quater conſulibus, quatuor fortiſsimæ gentes, Hetruſci, Vmbri, Samnites, Galli aduerſus ipſum conſpirauerunt. Romani vtpote qui (vt ſuprà dixi) ad robuſtam ætatem peruenerant, conſilio arteq; vſi, hoſtem diuidere conantur. Itaque Hetruſcos & Vmbros, dum incendio agrorum ſuorum reuerti faciunt, ipſi cum Samnitibus & Gallis pugnam ineunt, grauiſsimeq; vtrobiuis pugnãtes, Decius cum vij. milibus legionis ſuæ occubuit. Fabius verò occiſis L. milibus aduerſatiæ partis, victor extitit. Reuertẽtibus autem de victoria Romanis, peſtilentia magna vrbem inuaſit, ſicq; in luctum verſum eſt gaudium.

De uarijs euentibus Romanorum, & diuerſis calamitatibus eorum.

CAPVT XXX.

ANno ſequenti denuò à Samnitibus vincuntur Romani, ſed Papyrius conſul cõtra eos miſſus, victor extitit. Proximo dehinc anno Fabius Gurges cum eis pugnans vincitur, in Vrbemq; fugatur. Quem cum Senatus ob hanc ignominiam ſubmouere à Conſulatu decerneret, pater eius Fabius Maximus vltrò ſe obtulit, ac conſerto cum hoſtibus prælio, capto duce eorũ Pontio, multiſq; cæſis milibus, triumphans bellum Samniticum, quod per lix. annos cum multo vtriuſque vrbis ſanguine protractum fuerat, finiuit. Rurſum tamen rediuiuum bellum excitare cogitantes, cum Lucanis, Brutijs, Hetruſcis, Gallis, Samnites contra Romanos conueniunt: vbi cum vtriuſque partis ſtrage fortiſsimè pugnatum eſt, Gallis more ſuo viriliter pugnando, crudeliter Romanos cædentibus. Inuolui multorum diſcrimina bellorum, rerumq; mutationes tam miſeras texui, quàm multiplices. Verùm quia tranſcurſis Babyloniorum, Medorum, Perſarum, Græcorum geſtis, ad Romanorum tandem hiſtoriam venimus, ea, quæ ab ipſis vel fortiter, vel aliter geſta ſunt, quia à multis largè, diſerteq; ſunt edita, nos breuitatis cauſa compendio ſtringamus. Hoc tantùm lectorem notare volo, Romam penè nunquam fuiſſe ſine bellis externis, vel ſine clandeſtinis malis, ſeu peſtilentijs internis. Vnde Oroſius, atrocitatem peſtilentiæ, quæ quadam vice apud Romam conflagrauit, ſignificans quanta eſſet, Cenſus, inquit, indictus eſt, qui non quantum hominum deperiſſet, ſed quantum ſuperfuiſſet inquireret. Idem paulo pòſt: Ecce continuatim quæ & quanta numerauimus accidiſſe annis ſingulis. Plurimi anni ſunt, inter quos certe rarò, aut penè nullo nihil non triſte geſtũ. Et hoc cum idem ſcriptores, propoſito ſibi magis laudandi negocio cauerent, numeroſitatem miſeriarum, ne eoſdem, quibus hæc, & de quibus ſcribebantur, offenderent, auditoreſq; ſuos exemplis præteritorum terrere potius, quàm inſtruere viderentur. Porrò autem nos in vltimo temporum poſiti, mala Romanorum ſcire non poſſumus, niſi per eos qui laudauere Romanos. Ex quo intelligi datur, quanta illa fuerint, quæ ſtudio propter honorem repreſſa ſunt, cùm tanta inueniuntur, quæ tenuiter inter laudes emanare potuerunt. Nondum Samnitico bello ad plenum expleto, maximum illud & famoſiſsimum Pyrrhi ſequitur bellum, qui ex genere magni Achillis originem ducens, Epirotarum regnum tenebat. Occaſio autem huius belli Tarentini fuere,

De Tarẽtinis, de bello inter Pyrrhum & Romanos geſtum, teſtimoniumq́; ipſorum Romanorum: de nobilitate Pyrrhi, & quòd Tarentini poſt mortem eius Carthaginenſium auxilium quærebant.

CAPVT XXXI.

ANno ab Vrbe condita cccc. lxiiij. Tarentini claſſem Romanorum prætereuntẽ ex ſpectaculo theatri hoſtiliter inuadentes, quibuſdam per fugam lapſis, alios cepere, alios interfecere. Quod dum Romani prius legatione miſſa quererẽtur, ac non proficerent, fines eorum cum Aemilio duce igne ferroq́; vaſtantes, hoſtiliter inuadunt. Tarentini vtpote ex Lacedæmonijs geniti, Pyrrhum Epirotarum regem legatione pulſant, eiusq́; auxilium impetrant. Qui dum ad bellũ contra Romanos proficiſcitur, cõſulto mendaciſsimo ac vaniſsimo Delphico Apolline, dubium ab eo, more ſuo, accepit reſponſum: ait enim,

Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe.

Igitur Pyrrhus Romaniq́; Leuino conſule, dum non pro temporalis rei cõmodo, ſed pro gloria libertateq́; tuenda pugnam apud Heracleam Campaniæ vrbem, fluuiumq́; Lyrim cõferunt, acerrimè diutiſsimeq́; per quinquaginta (vt aiũt) dies, mori vtrobiq́; magis quàm cedere optantes, dimicauere. Romani tandem maximè elephantũ, quos tunc primùm viderant, terrore conſternati, in fugam verſi dicuntur. Cæſa feruntur ex eis peditum xiiij. milia, octingenti ſeptuaginta: capti decies mille. Ex equitibus verò cæſi cclvi. capti Dcccij. amiſſa ſigna xxij. Quantum etiam detrimentum ſuorum vincendo acceperit Pyrrhus, ipſemet poſtmodum manifeſtauit. Dum enim Tarentum reuertitur, ibiq́; Ioui titulum figit, dixiſſe fertur:

Qui inuicti antè fuere viri pater optime Olympi,
Hos ego iam pugna vici, victusque ab eis ſum.

Dumq́; increparetur à ſuis, cur ſe victum diceret qui viciſſet, reſpõdit, Næ ego ſi iterũ hoc modo vicero, ſine vllo milite Epirum reuertar. Romanis fugientibus aliud diſcrimen oritur. Nam pabulatores eorum à grandine percuſsi, alij mortui, alij ſemiuiui inueniuntur. Secundò in Apuliæ finibus bellum inſtaurant, diuq́; pugnantibus Pyrrhus vincitur, ex Romanis v. milia, de exercitu Pyrrhi xx. milia ceciderunt: ipſe quoq́; Pyrrhus grauiter in brachio ſauciatus fuit. Tertio inter eos bello apud Lucaniam geſto, cum multo vtriuſq́; exercitus detrimento, Pyrrhus tandem vincitur, ſicq́; quinto demum anno ab Italia fugere compellitur. Tãta autem virtute ac nobilitate bellum hoc geſsiſſe fertur, vt plurimùm etiam ab ipſis commendetur Romanis. Poteſt hoc perpendi in præclara eiuſdem ſententia de reddendis captiuis, ait enim:

Nec mi aurum poſco, nec mi precium dederitis.
Nec cauponantes bellum, ſed belligerantes,
Ferro, non auro vitam cernamus vtrique.
Vos ne velit, an me regnare hera quidue ferat ſors;
Virtute experiamur, & hoc ſimul accipe dictum:
Quorum virtuti belli fortuna pepercit;
Horundem me libertati parcere certum eſt.
Dono ducite, doque volentibus cum magnis dijs.

Hæc ab antiquo ſcriptore edita, Tullius etiam ad argumentũ virtutis ſuæ in libro de Officijs ponit. Rurſum idèm de eodẽ: Cum enim rex Pyrrhus populo Rom. bellũ vltrò intuliſſet, cumq́; de imperio certamen eſſet cum rege generoſo ac potẽte, perfuga venit ab eo in caſtra Fabricij, eiq́; eſt pollicitus, ſi pręmium ſibi propoſuiſſet, ſe ecu clã in caſtra Rom. veniſſet, ſic clàm in Pyrrhi caſtra rediturũ, & eũ veneno necaturũ. Hũc Fabricius reducendũ curauit ad Pyrrhũ, idq́; eius factũ laudatũ à Senatu eſt. Pyrrhus multis poſtmodũ glorioſe geſtis bellis in Græcia, tãdẽ apud Argos Achaię vrbẽ, ſaxo ictus occubuit. Quo mortuo Tarẽtini Carthaginẽſiũ auxilium flagirãt, & accipiunt.

De Carthaginenſibus, & qualiter fœdus cum Romanis initum, propter Tarentinos rumpunt.

CAPVT XXXII.

SEd quia Carthaginis mentionem fecimus, de ipſa dicere aliqua non incongruum ducimus. Hæc vrbs ab Eliſſa condita ante Romam per ſeptuagintaduos annos, à

Tyro duxiſſe originem inuenitur. Totius verò Africæ caput, reges potentiſsimos habuit, qui vſque adeò imperium dilatauerant, vt etiam inter quatuor principalia regna à quibuſdam poneretur. Qualiter autem vrbs hæc glorioſa in regnis, opulentiſsimaq; labi cœperit, paucis aperiam. Ait Pompeius, ſeu Iuſtinus hoc modo: Carthaginienſes vernaculum atque inteſtinum malum, ſemper inter ſe habuere diſcordiam. Qua infeliciter exagitante, nulla vnquam tempora vel foris proſpera, vel domi quieta duxerunt. Sed cum inter cętera mala, etiam peſtilentia laborarent, homicidijs pro remedijs vſi ſunt. Quippe homines, vt victimas immolabant, ætatemq; impuberem, quæ etiam hoſtium miſericordiam prouocaret, aris immolabant. Itaque auerſis dijs, vt ipſi dicũt, vt verò nos dicere poſſumus, deo vero huiuſmodi ſacrilegijs offenſo, tam in Sicilia, quàm in Sardinia infeliciter pugnauere: multiſq; alijs euentibus miſeris Cyri, Darij, Philippi, Alexandri temporibus, vſque ad tempus vnde nunc agimus, ſunt attriti Igitur dum Tarentinos adiuuare parant, à Roma fidei, firmatiq; fœderis monẽtur: quod ruptum inſuper periurio cumulare non timent. Hæc occaſio malorum belliq; maximi fuit. Exhinc Africanum, quo nunquam maius Romani perpeſsi ſunt, bellum, tam famoſum, quàm magnitudine ac diuturnitate ſui inſigne, tam multis ac varijs malorũ euentibus eſt perpetratum, vt ſolum ad mortalium ærumnarum mutabilitates ſufficere valeat comprobandas. Quod quia alij ſatis luculenter per ordinem executi ſunt, nos breuitatis cauſa, præſertim cum non curioſitatis gratia, ſed ad oſtendendas caducarum rerum calamitates ſcribamus, hiſtoriam ſtringere volumus. Nõ enim, vt exemplo illorum qui fortiter ſe egiſſe arbitrati ſunt, alios ad bella accendamus, ſed vt in bellis, varijſq; alternantium rerum caſibus mutabilium miſerias oſtendamus, bellorum, ac rerum nutantium ſeriem teximus.

Exordium belli Punici: de occiſione Cornelij conſulis fraude Hannibalis, & victoria Romanorum.

CAPVT XXXIII.

IGitur anno ab Vrbe condita cccclxxxiij. Romani per Appium Claudium, ipſo & Quinto Fabio conſulibus, Africanum bellum adorſi, Hieronem Syracuſanorum regem Pœnis familiaritate coniunctum, primò debellare parãt. Quem dum ſine graui negocio ſuperaſſent', pacem petentem cum pecuniæ pactione ſuſceperunt. Poſt Agrigentum Siciliæ vrbem, vbi Pœnorum copiæ & præſidia vnà cum Hannibale imperatore eorum erant, obſidione clauſerunt. Ad ſummam verò paupertatem redacto imperatore, ciuitas tandem capitur, paucisq; cum rege per fugam elapſis, reliqui ſub corona venduntur. Deinde Pœnis, Cneo Cornelio Aſina, Caio Duillio conſulibus, nauale prælium parantibus, à pręfatis conſulibus cum claſſe Romanorum obuiatur: vocatoq; ab Hãnibale Cornelio Aſina ad colloquium pacis, ſed fraude Punica necato, Duillius nauale cum eis prælium commiſit, ac pluribus occiſis, ſeu captis militibus, victor extitit. Qui rurſus bellum inſtaurantes, à Scipione, L. Cornelio ipſo, & C. Aquilo Floro conſulibus, ſub Hannone rege ſuo multis deletis, in fugam vertuntur.

De Regulo conſule, & ſerpente quem occidit: de victoria eius, & ad ultimum quomodo occiſis multis victus & captus fuerit: qualiter Romam miſſus captiuos reddi diſſuaſit, & ita rediens necatus ſit. Teſtimonium Tullij de virtute eius & patientia: & de fine primi belli Punici, ac victoria Romanorum, Ianoq; clauſo.

CAPVT XXXIIII.

ITaq; poſt hoc Regulus bellum Punicum ſortitus, iuxta flumen Bragadã caſtrametatus eſt: vbi & ſerpens miræ magnitudinis, vtpote cuius corium cxx. pedum fuit, multos de exercitu deuorãs, nõ minus arte quàm virtute Reguli necatur, coriumq; eius pro miraculo Romam defertur. Regulus cum tribus imperatoribus, id eſt cum duobus Aſdrubalibus ex Africa, & tertio Hamilcare accito ex Sicilia, manum conſeruit, cęſiſq; ex eis xvij. milibus, captis v. milibus cum xvij. elephantibus, reliquos in fugam vertit, oppidáque lxxxij. in deditionem accepit. Qua de re Carthaginienſes

tot infortunijs fracti, ac re familiari exinaniti, pacem petunt: ſed cum duras conditio-
nes pacis audiſſent, malentes in libertate mori, quàm ſeruituti addicti malè ac miſerè
viuere, accito ſibi ſociorum auxilio, id eſt, Hiſpanorum ac Gallorum, Xantippoq; La-
cedæmoniorum rege precio conducto, rurſus bellum innouant. Atrociſsimè tunc
vtrobique pugnantes, Romani vincuntur, ſicq; decimo demum anno victoria nobili
Carthaginienſes potiuntur. Cæſa ſunt ibi Romanorum xxx. milia, captus cum D. viris
Regulus, ac in catenis poſitus. nam in prioribus lōgè plures ac innumerabiles ex Car-
thaginienſibus corruêre. Xantippus victoria adepta, rerū mutationes timens, in Græ-
ciam reuertitur. Romani clade eorum comperta, ſub Aemylio Paulo, Lucioq; Metel-
lo conſulibus, denuò Pœnis bellum indicunt. Itaq; ne multis morer, tam nauali, quàm
terreſtri prælio, innumeris vtrobique profligatis, ſubmerſisq;, Carthaginiēſes rurſum
pacem petere coguntur. Ad quod dum Regulum captiuum inter alios mitterent, nec
impetrarent, reſectis palpebris, vigilando eum necauerūt. Quam hiſtoriam ad exem-
plum contemnendæ mortis pro virtute & æquitate, Tullius in libro de Officijs ponit
“ hoc modo: Marcus Regulus cum conſul iterum in Africa ex inſidijs captus eſſet, du-
“ ce Xantippo Lacedæmonio, imperatore autem patre Hannibalis Hamilcare, iuratus
“ miſſus eſt ad Senatum, vt niſi eſſent redditi Pœnis captiui nobiles quidā, rediret ipſe
“ Carthaginē. Is cum Romam veniſſet, vtilitatis ſpetiem videbat, ſed eam, vt res decla-
“ rat, falſam iudicauit, quæ erat talis: Manere in patria, eſſe domi ſuæ cum vxore, cum li-
“ beris, quam calamitatem accepiſſet in bello communem fortunæ bellicæ iudicare, te-
“ nere conſularis dignitatis gradum: quis hæc negat eſſe vtilia? Quę cenſes, magnitudo
“ animi & fortitudo negat. Num locupletiores quæris autores? Harum enim eſt virtu-
“ tum nil extimeſcere, omnia humana deſpicere. Et infrà, In Senatum venit, mādata ex-
“ poſuit, ſententiam ne diceret recuſauit: quamdiu iureiurando hoſtium teneretur, non
“ ſe eſſe ſenatorem. Reddi captiuos negauit eſſe vtile: illos enim adoleſcētes eſſe, & bo-
“ nos duces, ſe iam confectum ſenectute. Cuius cum valuiſſet auctoritas, captiui reten-
“ ti ſunt. Ipſe Carthaginem redijt, neq; eum charitas patriæ retinuit, nec ſuorum: neq; ve-
“ rò tunc ignorabat ſe ad crudeliſsimum hoſtem, & ad exquiſita ſupplicia proficiſci, ſed
“ iuſiurandum conſeruandum putabat. Itaq; tum cum ibi vigilando necabatur, erat in
“ meliori cauſa, quàm ſi domi ſenex, captiuus, periurus, & conſularis remanſiſſet. Item
“ alibi: Nec verò ego M. Regulum ærumnoſum, nec infelicem, nec miſerum vnquam
“ eſſe putaui. Non enim magnitudo animi eius cruciabatur à Pœnis, non grauitas, non
“ fides, non conſtantia, non vlla virtus, non deniq; animus ipſe, qui tot virtutum præſi-
“ dio munitus, tantoq; conatu, comitatuq; virtutis ſeptus, cum corpus eius caperetur,
“ capi certè ipſe non potuit. Vides quòd in omnibus his verbis, ad exemplū patientiæ,
“ contemptúmue mortis ac doloris, incitamur. Quid eſt enim aliud dicere fortitudinis
eſſe, nil extimeſcere, omnia deſpicere Regulum, nec charitatem patriæ, nec ſuorum,
nec proprij corporis ſupplicia reuocare à promiſſo, quàm contemptus præſentium,
abrenuntiatio parentum, poſſeſsionum, ac poſtremò ſuijpſius abnegatio? Quam tri-
nam abrenuntiationem in ſcriptura Sacra frequenter inuenimus. Proinde ſi mors e-
tiam iuxta gentes qui deum ignorabant, contemnenda cognoſcitur, nos qui iam ad
agnitionem veritatis vocati ſumus, quomodo de ignorantia excuſabimur? At dicet
aliquis, mortem iuxta philoſophos pro virtute contemnendam, mundum verò cum
concupiſcentijs eius (iuxta euangelium) pro amore cœleſtis patriæ aſpernandum nō
fore? Quid hoc ſtultius? quid ineptius? quid dementius? Quaſi non omnis mundialis
voluptas morte claudatur, finiatur, extinguatur. Vnde eſt illud Sapientis, Muſcæ mo-
rientes perdunt ſuauitatē vnguenti. Reſtat igitur, vt nos qui in eccleſia eſſe cenſemur,
exemplo gentium, ſecundum quod propheta ait, Erubeſce Sidon, ait mare: de malis
operibus erubeſcamus, ac de amore præſentium ad æternorum deſiderium conuerſi
rapiamur. Sed hęc hactenus. Regulo Attilio, Luctatioq; cōſulibus, Romani poſt hęc
tot malis attriuere Carthaginienſes, vt tum demū pace propoſita ſibi à Romanis, con
ditionem acciperent. Conditio autem talis fuit, vt per xx. annos trium milium talentò
tum ſingulis annis pondus pro expenſis darent, Siciliaq; ac Sardinia, quas tunc occu-
pauerant,

pauerant, decederent. Facta eſt hæc pactio xxiij. ex quo bellum Punicum cœpit, anno. Vbi quot regum, conſulum, ſenatorumúe ordines perierint, quantæ vtriusque populi ſtrages fuerint, enumerare nemo poſſet. Iani tunc porta, ſecundò à Numa, clauſa eſt.

De inundatione Tyberis, & incendio Vrbis: de Gallis tranſalpinis, & bello Punico ſecundò inchoato.

CAPVT XXXV.

ANno ab Vrbe condita D.vij. victoriæ huius lætitiam ingens præuenit mœror. Vrbs enim tam inundatione Tyberis, quàm incendio conſumitur, domorumq́ ac hominum miſera ſtrage vaſtatur. Iiſdem diebus cum tranſalpinis Gallis Romani pugnantes, primò victi, ſecundò vicerunt. Tunc etiam Carthaginienſes pacem violant. Hinc iam bellum ſupputatur Punicum ſecundum.

De morte Hamilcaris, & quomodo filius eius Hãnibal diuerſis prælijs Romanos deuicit, intántum ut etiam ſedes mutare cogitauerint: quomodo etiam ab Vrbe tempeſtatibus pulſus eſt. De morte duorum Scipionum, & captione Capuæ.

CAPVT XXXVI.

IGitur nobilem Carthaginienſium vrbem vrgebat, quòd quæ antea imperare terris inſulisq́ tributa exigere conſueuerat, iam Romanorum imperio ſubiacere, iam ipſis tributa dare cogeretur. Eapropter Hamilcar dux Carthaginienſium, dum Romanis bellum machinatur, ab Hiſpanis vita priuatur. Hãnibal verò, qui Hamilcari patri ad aras contra Romanos iurauerat, vltionem omni niſu intentat. Occaſione ergo nacta, Hiſpaniæ vrbem, ac Romanis amicam Saguntum obſidione cingit, ſpretisq́, ac iniurioſiſsimè affectis Romanorum legatis, ipſam ciuitatem octauo menſe cepit, & expugnauit. Inde ad ipſorum excidium per Gallias profectus, viam per Pyreneas Alpes primus igne ac ferro aperuit, Galloſq́ Alpinos reſiſtentes vicit. Tranſcenſis Alpibus, P. Cornelio Scipione, & P. Sempronio Longo conſulibus, apud Ticinum bellum committitur. Itaq; Scipione vulnerato, ac per Scipionem filium, qui poſtmodum Africanus dictus eſt, morte exempto, omnis penè Romanorum deletur exercitus. Rurſumq́ congredi parant, ac vincuntur. Tertiò dum item bellum inſtaurant, Romani in fugam vertuntur. Sauciatus ibi Hannibal, pòſt in Hetruriam primo Vere tranſiẽs, ex nimietate frigoris oculum in Apennino perdidit. Quid multa? His, alijsq́ tam virtute quàm arte Hannibalis bellis, & præcipuè cum apud Cannas pugnaſſet, & cæſis captisq́ penè omnibus, ac maximè cõſularibus viris. (Vnde tres modij annulorum à manibus nobilium interfectorum tracti, in ſignum victoriꝯ Carthaginẽ miſsi dicuntur.) His in, quam, tantũ attriti malis Romani fuere, vt in vltima deſperatione capti, vrbem quoq; deſerere, ac prouinciam mutare cogitaſſent. Nec dubium iuxta Oroſium, quin vel omnes ſeruituti ſubiecti, vel ad internicionem cæſi fuiſſent, ſi Hannibal poſt tot victorias ad Vrbem capiendam proceſsiſſet. Hannibal verò improuidè circa Tarẽti fines in Apulia moratus, multos ex calore ac fœtore terræ perdidit. Igitur Sempronio Gracco, Quinto Fabio Maximo conſulibus, Claudius ex prætore proconſul factus, Hannibalis exercitũ plus natura locorũ quàm viribus Romanorũ ſauciatum, primus vicit, ac cæteris ſpem vincendi Hannibalem dedit. Inter hæc Scipiones Aſdrubalem Pœnorum imperatórem exercitum in Italia parantem, graui bello preſſerunt. Cneo Fuluio, & Sulpitio conſulibus, Hannibal de Campania caſtra mouens, Vrbem aggredi tentat. Vbi dum trepidi tam viri, quàm mulieres ad mœnia confugerent, Vrbemq́ defenſare pararent, Hannibal bis grandine, tempeſtatibusq́ ab impugnatione Vrbis arcetur. Dixiſſe tunc ex religione fertur Hannibalem, potiundæ ſibi Romæ quandoq; voluntatem, quandoque non eſſe facultatem. Quod quidem Romani dijs ſuis Vrbem defenſantibus aſcribebant: nos verò occultis ac profundis iudicijs dei ſine cuius nutu nec folium in terram cadit, attribuere poſſumus, qui hanc vrbem inter tot pericula & diſcrimina ſeruare, ac paulatim proficere,

in totiusq́ orbis dominium creſcere voluit. Cuius rei rationem, quãtum humana fragilitas metiri poteſt, in ſequentibus, cum ad Auguſti Cæſaris principatum ventũ fuerit, deo largiente reddemus. Hoc decimo anno, ex quo in Italiam venit Hannibal, factum eſt. Interea duo Scipiones à fratre Aſdrubalis in Hiſpania necantur. Ea tempeſtate à Quinto Fuluio conſule Capua vrbe Campaniæ capta, principes eius veneno ſe interfecerunt.

Qualiter Scipio proconſul factus Pœnos deuicerit: Hannibal Marcellum & Criſpinum conſules occiderit: & ad ultimum amiſſo fratre Aſdrubale, ad Brutios ceſſerit.

CAPVT XXXVII.

Itaque occiſis Scipionibus, dum cuncti metu conſternarentur, eſſetq́ inopia maxima ærarij, Scipio admodum adoleſcens, M. Claudio, & Valerio Liuiano conſulibus, patrem, patruumq́ vlturus ſe obtulit. Procõſulare ergo ſortitus officium, xxiiij. habens annos, Pyrenæum cum exercitu tranſcendit, captaq́ ibidem noua Carthagine, ſtipendia largè ex præda vrbis ampliauit. Magonem Hannibalis fratrem, cum alijs captiuis Romam miſit: Aſdrubalem Pœnorum regem vicit, lxxx. q́ ciuitates aut deſtruxit, aut in deditionem accepit. Conſiderari hoc loco poteſt, cum quanta non ſolùm fortitudine, ſed & prudentia Romani orbem terræ ſuum fecerint. Dum enim Hannibali Afrorum viribus in Italia moranti, decertare non valerent, regnum eius tanquam exhauſtum milite, & infirmum hoſtiliter inuadunt ac deuaſtant, vt per hoſtem ad propria ſaltem redire compellant. Ex quo liquidò apparet, iuxta viri prudentis ſententiam, ingenio bellum plurimùm valere. Inter hæc Hannibal in Italia Marcellum conſulem cum exercitu deleuit, Criſpinum in inſidias callidè euocatum, pari modo necauit. Claudio Nerone, & M. Liuio Salinatore conſulibus, Aſdrubal Hannibalis frater, à Pœnis in auxilium fratri miſſus, Romanorum præuenitur inſidijs. Tranſcenſo quippe Pyrenæo, Romanum militem obuium habuit, cum quibus manum conſerens, cum toto penè exercitu interemptus eſt. Captiui Romanorum, qui ad quatuor milia ibi erant, relaxantur. Ceciderunt in eo prælio de Romanis viij. milia, ex Afris verò lviij. milia, capta verò quinque milia cccciiij. Caput Aſdrubalis fratri Hannibali ante caſtra proiectum eſt. Quo viſo, ſtrageq́ ſuorum comperta, Hãnibal xiij. quo in Italiam venerat anno, ceſſit ad Brutios, & ſic ſequens annus inter ipſum & Romanos, vtrisque fatigatis, ſine inquietudine bellorum ductus eſt.

De uictoria Scipionis, itemq́; de uictoria Hannibalis, redituq́; eius in patriam. De ultima pugna Romanorum & Pœnorum. quomodo Scipio rediens in comitatu Terentium habens, triumpho ſuſceptus ſit, bellumq́; Punicum ſecundum terminatum.

CAPVT XXXVIII.

INterea Scipio tota Hiſpania peruagata, à Pyrenæo vſq; ad Oceanum Romanorum prouinciam fecit. Hannibal verò (mirabile dictu) nõ ſolùm belli, ſed & morborum malis toto penè exhauſto exercitu, Semptonium cõſulem cum Romanorum exercitu pugnantem ſecum vicit, atque ad Vrbem fugere compulit. Igitur iam penè tota Africa, ferro, igneq́ à Scipione conſumpta, Hannibal reuocatur à ſuis. ſicq́ interfectis omnibus qui eum ſequi nollent, Italicis militibus flens reliquit Italiam. Qui dum ad Africanum propinquaret litus, ſpeculatorem malum aſcendere præcepit, à quo ſibi reſponſum ferunt, ſepulchrum ſe dirutum videre. Hannibal Carthaginem veniẽs, Scipionis colloquium petiuit. Vbi dum ſe duo clariſsimi bellatores mutuò colloquẽtes mirantur, pacis infecto negotio abinuicem diſceſſerunt, rurſusq́ bellum conſertũ eſt, quod cum magno vtriuſque principis ingenio, virtuteq́ confectum, Romanis tandem plenam victoriam dedit. Cæſa ſunt ibi Carthaginienſium xx. milia, elephanti lxxx. interfecti vel capti. Hannibal Carthaginienſibus ſuadens reſiduam ſpem in pace ponendam, cum quatuor militibus Adrumentum clàm elapſus confugit. Ergo Carthaginienſibus pax per Scipionem conſenſu ſenatus conceditur, C. Cornelio Lentulo, P. Elio Poeto conſulibus. Naues Carthaginienſium pluſquam D. in altum ductæ,

ductæ, in cõſpectu vrbis cremantur. Scipio verò ex deuicta Africa, Africanus dictus, cum triumpho ingrediens Vrbem ſuſcipitur. Quem Terentius Comicus ob ſignum conceſſæ libertatis, pileatus triumphantem comitatur. Hic Punicum bellum ſecundum xviij. anno finitur, Anno ab Vrbe condita D.xlvi.

De prodigijs quæ hæc mala præceſſerunt: de excidio Tarenti: de uictoria Macedonum & Lacedæmoniorum.

CAPVT XXXIX.

PRæceſſerunt hoc bellum dira prodigia, id eſt, ſol minor Parmæ viſus in cœlo. Solem pugnaſſe cum luna, lunas duas ſimul ortas, duo ſcuta ſanguinem ſudaſſe, cruẽtas ſpicas in corbes cecidiſſe refert Oroſius. Tarentum quoque, vnde tam Pyrrhi, quàm Carthaginienſium cœpit bellum, nobilis ac opulenta Campaniæ vrbs, ijſdem diebus deſtructa eſt. Exhinc Romani ciuitatũ quas nominaui, præda, auro, gemmis, argento, rebusq́ꝫ precioſis ditari cœperunt. Nam in prioribus bellis pecora tantùm, aliasq́ꝫ exiguas res rapuerant. Poſt Africanum, bellum Macedonicum ſequitur, quo cum multo Romanorum detrimẽto, tandem victis hoſtibus terminato, Q. Flaminius conſul, pacem Philippo dedit, Lacedæmonios pugnando vicit, ab eisq́ꝫ nobiliſsimos obſides Demetrium Philippi filium, & Armenem Nabidis filium acceptos, ante currum duxit. Romanorum captiui, qui ſub Hannibale venditi fuerant, abraſis capitibus ob ſignum abolitæ ſeruitutis, reuertuntur.

De barbaris uictis à Romanis, & ſubacto Philippo rege, qualiter Antiochus, ad quem Hannibal confugerat, uictus pacem petierit. De morte Hannibalis & Scipionis, laudesq́; Tullij & Senecæ in Scipionem.

CAPVT XL.

EA tempeſtate Lucius Fuluius Inſubres, Boios, & Cenomannos, qui vſque Cremonam proceſſerant, eamq́ꝫ ſimul cum Placentia vaſtabant, grauiſsimo bello ſuperauit. Flaminius proconſul Philippum regem cum Thracis, Macedonibus, Illyricis contra ſe venientem, multis ex Macedonibus cæſis milibus, ſubegit. Hãnibal ad Antiochum regem Syriæ veniens, cum eum apud Epheſum inueniſſet, contra Romanos incitauit. Sed fruſtra: iam enim intantum ſtatus reipublicæ profecerat, vt nec tanti regis aduerſum Romanos valeret, vel proficeret niſus. Claſsi quippe Antiochi prępoſitus Hannibal, à Scipione nauali prælio ſuperatur, & ſic pax ab Antiocho poſtulatur, & impetratur. Porrò Hannibal non multo pòſt ad Pruſiam regem Bithyniæ fugiens, dum à Romanis repoſcitur, veneno ſumpto vitam finiuit. Sicq́ꝫ Romani Macedonibus, ſeu Græcis, qui toti penè Aſiæ ab Alexandro, & deinceps principabantur, imperium paulatim eripere tentarunt, donec funditùs ſub Octauiano Cęſare in ſuam illud deditionem transfuderunt. Quæ cum ad id tempus ventum fuerit, plenius deo largiente dicentur. Iiſdem diebus Scipio Africanus, vir inter ſuos omni laude dignus, ab ingratis ciuibus Vrbe pulſus, apud Linternum oppidum morbo conſumptus, diẽ obijt, & ſepulchro ſuo inſcribi fecit, Ingrata patria nec oſſa mea habebis. De quo Tullius in iij. Officiorum libri prologo ſic ait: Scipionem, Marce fili, eum, qui primus A- „
fricanus appellatus eſt, dicere ſolitum ſcripſit Cato (qui ferè eius æqualis) nunquam „
ſe minus ocioſum eſſe, quàm cum ocioſus, nec minus ſolũ, quàm cum ſolus eſſet. Ma- „
gnifica verò vox, & magno viro ac ſapiente digna, quæ declarat illum & in ocio de ne- „
gocijs cogitare, & in ſolitudine ſecum loqui ſolitum, vt neque ceſſaret vnquam, & in- „
terdum colloquio alterius non egeret. Itaque duæ res quæ languorem afferunt cæte- „
ris, illum acuebant, ocium, & ſolitudo. Cuius item virtutem, & admirabilem patientiam. L. Seneca non tam philoſophus, quàm Chriſtianus dicendus, in epiſtolis ad Lucilium commendans, ait: In ipſa Scipionis Africani villa iacens hæc tibi ſcribo, adora- „
tis manibus eius, & ara, quam ſepulchrum eſſe tanti viri ſuſpicor. Animum quippe e- „
ius in cœlum, ex quo erat, redijſſe perſuadeo mihi, non quia magnos exercitus duxit, „
hos enim & Cambyſes furioſus, ac furore feliciter vſus habuit: ſed ob egregiam eius „

" moderationem, pietatemq́, quam magis in illo admirabilem iudico cum reliquit pa-
" triã, quàm cum defendit. Aut Scipio Romæ deeſſe debebat, aut Roma libertati. Ni-
" hil, inquit, volo derogare legibus, nihil inſtitutis, æquum inter omnes ciues ius ſit, vte
" re ſine me beneficio meo patria: cauſa tibi libertatis fui. Tuus ſemper ero, & argumen
" tum ex eo, ſi plus quàm tibi expedit, creui. Quid ni ego admirer hanc magnitudinem
" animi, qua in exilium voluntarium ſeceſſit, & ciuitatem exonerauit? Eò perducta res
" erat, vt aut libertas Scipioni, aut Scipio libertati faceret iniuriam. Neutrum fas erat.
" Itaque locum dedit legibus, & ſe Linternum recepit, tam ſuum exilium reipublicę im
" putaturus, quàm Hannibali.

De ſitu Carthaginis, tertioq́; Punico bello, euerſione quoque ipſius: quomodo Scipio regnum Numidiæ partitus ſit.

CAPVT XLI.

IGitur Romani victis tam Græcis, quàm Syrijs, Hiſpanis etiam ac Africanis, Carthaginem tanquam Romanæ vrbis æmulam, vltima ſorte delere decreuerunt. Cuius ſitus (vt ait Oroſius) talis eſſe dicitur. Triginta milibus paſſuum, muri amplexu, toto penè mari cingebatur, abſque faucibus quæ tribus milibus paſſuum aperiebantur. Is locus murum xxx pedes latum habuit ſaxo quadrato, in altitudine cubitorum xl. Arx cui Byrſæ nomen, paulo amplius quàm duo milia paſſuum tenebat. Ex vna parte murus communis erat vrbis & Byrſæ, imminens mari, quod mare ſtagnũ vocabant: quoniam obiectu protentæ linguæ tranquillatur. Hinc bellum Africanum cœpit tertium, L. Cenſorino, & M. Manlio conſulibus, quinquageſimo vel amplius, poſt ſecundum bellum anno. Scipio ergo minor, qui tunc tribunus militum fuerat, vnà cum conſulibus Romanum exercitum in Africam ducens, iuxta Vticam caſtrametatus eſt, euocatisq́; Carthaginienſibus ad ſe, arma ſimul & naues dare præcepit. Quod dum ſine mora facerent, ac vt ab vrbe per x. milia paſſuum à mari recederẽt, iuſsi eſſent, reuerſi, pœnitentia ducti, ciuitatem defenſare parant, & duos Aſdrubales duces creantes, arma fruſtra reparare tentabant, ærisq́; inopiam, auri argentiq́; metallo ſupplebant. Romani Carthaginem acriter impugnare cœperunt. Qui ad vltimam ſortem deducti, primùm Aſdrubalem ſuſpicionis occaſione necauerũt, & ad vltimum Romanis omnes in deditionem venerunt. Itaque Carthago funditùs à Romanis, lapidibus muralibus in puluerem comminutis, diruitur: ipſaq́; cremata miſerum humanarum rerum ſpectaculum relinquens, decem & ſeptem diebus continuis arſiſſe perhibetur, omnisq́; multitudo captiuorum, exceptis paucis principibus, venditur. Regina, Aſdrubalis vxor, malorum intuitu, fœmineo furore cum duobus filijs igni ſe dedit. Sicq́; vltimæ reginę ac primæ Didonis ſcilicet, ſors & exitus ſimilis fuit. Factum eſt autem huius potentiſſimæ vrbis excidium, anno ab conditione eius pluſquam Dcc. anno verò ab Vrbe cõdita Dciij. Cn. Cornelio Lentulo, L. Mummio conſulibus. Et ita bellum Punicum tertium quarto ex quo cœperat anno, terminatur. Cuius occaſionem penitùs ſe ignorare Oroſius teſtatur. Inter hæc Scipio, Maſiniſſa mortuo, inter filios ſuos regnum Numidiæ partitur.

Supputatio diuerſa, quo tempore Machabæi fuerint.

CAPVT XLII.

CIrca idem tempus fuiſſe Simonem vltimum ex Machabæis Hebræorum ducẽ, tam ex ſupputatione regni Græcorum, quàm ex conſulatu præfati Lucij conijcitur. Cum enim clxxij. anno regni Græcorum, clypeus aureus Romam à Simone miſſus inuenitur, reſcriptumq́; fuiſſe à Lucio conſule Ptolemęo regi Aegyptiorum, idem liber teſtatur, ante deſtructam Carthaginem, quæ clxxvij. Gręcorum regni anno facta eſt, quarto anno amicitiæ fœdus inter Simonem magnum ſacerdotem, ac Romanos initum, prudens lector inueniet. Et vt apertiora quæ diximus fiant, anno ccccxxvij. ab Vrbe condita, Alexander qui primus in Machabæorũ hiſtoria regnaſſe dicitur in Græcia, Philippo in regnum ſucceſsit. Anno verò ab Vrbe condita Dciij.

Cartha-

Carthaginem deletam inuenies. Supputantur ergo à primo regno Græcorum, id eſt, ex quo Alexander regnare cœpit, vſque ad deſtructam Carthaginem anni clxxvij. legatum verò à Lucio Ptolemæo regi Aegyptiorum pro Iudæis miſſum clxxiiij. anno reperies, ante deſtructam Carthaginem anno iiij. Verùm ſi à ſexto regni Alexandri anno, id eſt, ex quo occiſo Dario Medos & Perſas ſubegit, Græcorum regnum, quod tunc auctoritatem habere cœpit, ſupputari incipit, biennio poſt deſtructam Carthaginem, tertiumq́ Punicum bellum finitum, hanc legationem, vel potius præceptum ad potentiſsimos Orientis reges Ptolemæum & Antiochum datum inuenies. Nec mirum, ſi tantæ vrbis, vtpote quæ non ſolùm Africam, ſed & Sardiniam, Siciliam, ac penè Hiſpanias ſibi ſubiecerat, potiti victoria, iam etiam Orientis Romani didicerant imperare regibus. Si autem non ab Alexandro, ſed à ſucceſſore ſuo in Syria Seleuco, regni Græcorum ſupputatio inchoatur, anno xx. poſt deletam Carthaginem, pro Simone, & populo Iudæorum hæc legatio Romanis facta cognoſcitur: Iudasq́ & Ionathas ante deſtructam Carthaginem fuiſſe creduntur. Sicq́ non incongruè optimi legis dei zelatores Machabæi, & inclyti Romanæ vrbis, ac paternarum legum defenſores Scipiones contemporanei inueniuntur. Quòd enim à Seleuco regni Græcorum ſupputatio iuxta Machabæos incipiat, Hieronymus in Daniele velle videtur: vbi ait: Poſt mortem Iaddi ſacerdotis, qui ſub Alexandro templo præfuit, ſuſcepit pontificatum Onias, quo tempore Seleucus ſubiugata Babylone, diadema totius Aſiæ capiti ſuo impoſuit anno xij. mortis Alexandri. Ex qua ætate ſcriptura Machabæorum regnum Græcorum enumerat. Appone ergo priori ſupputationi vi. Alexandri annos, quibus poſt mortem Darij toti Aſiæ imperauit, & hos xij. Seleuci, & reperies xviij. quibus ſi biennium, quo prior ſupputatio excidium Carthaginis exceſsit, addatur, xx. annorum (vt dictum eſt) numerum ſupplebis. Vtrum verò ſic, vel ſic fuerit, poſt victoriam Pyrrhi, & triumphum Africani belli ſecundi, Romanos primò claros apparuiſſe, primò in exteras regiones imperium dilataſſe innuitur.

Subuerſio Corinthi, excidium Numantiæ, & excurſus breuis.

CAPVT XLIII.

EVerſa Carthagine, iiſdem quos numeraui conſulibus, Corinthus veluti omnium opificum officina, inter omnes Macedoniæ Achaiæq́ vrbes opulentiſsima, ferro, igneq́ à Romanis deletur, & ſic duarum nobiliſsimarum vrbium triſte ac miſerabile vno anno orbi illuxit incendium. Hinc mixtis ex incendio diuerſorum metallorum generibus, Corinthium æs, ſeu Corinthia vaſa nomen & exordium ſuſceperunt. Tantam victoriam ſubſequens clades obnubilauit. In Hiſpania ſiquidem non multo pòſt cum Numantinis, Mancino conſule malè pugnatum eſt, fœdusq́ turpius pro redimendo milite, ſicut prius à Pompeio initum eſt. Senatu ergo decernēre fœdus rumpitur, Mancinusq́ auctor fœderis Numantinis vinctus mittitur. Scipio verò Africanus conſenſu omnium conſul creatus, ad expugnandam Numantiam exercitum ducit. Itaque tam virtute, quàm prudentia ducis, Numantini dum ſe ſuperari viderent, mori potius, quàm ſeruire parati, barbara prius potione inebriati, in caſtra Romanorum ruunt: fugaſſentq́ proculdubio hoſtes, ſi Scipio non affuiſſet. Vltima demum deſperatione fracti, ſeipſos cum vniuerſa ſupellectile, ne quē ibi in homine, ſeu qualibet poſſeſsione triumphum Roma videret, igni dare, quàm Romanis ſeruire maluerunt. Sufficiunt ad comprobandum mortalium mutabilitatem mala quæ poſuimus, multisq́ de ciuibus mundi dictis, ad ciues Chriſti, ac Chriſtiana tempora feſtinandum arbitramur. Meminiſſe enim lectorem volumus, nos ad oſtendendas rerum mutabilium miſerias, conflictationes ſeculi ponere ex promiſſo debere, quatenus earum conſideratione, ad regni Chriſti quietem, permanentemq́ ſine fine felicitatem tranſeundum rationis intuitu ducamur.

De Iugurtino bello, & varijs euentibus Romanorum cum Cimbris, Gallis, Germanis. De inteſtinis malis ſub Sylla & Catilina, Macedonicoq́;. De Aſia minore Romanis tradita.

CAPVT XLIIII.

ROmani quamuis iam penè totius orbis potirentur dominio, tamen nondum ad plenum ſubiugatis gentibus bella habuere exterius, inteſtinis verò malis abundabant interius. Hinc Iugurtinum bellum ſub Metello Marioq́; terminatum. Hinc Cimbricum, ac Teuthonicum, Gallorum, Germanorum bellum acerrimũ tam miſerabiliter ac immaniter eſt actum, vt in vno à prædictis gentibus bello lxxx. milia Romanorum, & xl. milia canonum & lixarum, C. Manlio conſule, & Quinto Cepione proconſule, cum duobus filijs conſulis fuſa inuenies. Cum quanto verò detrimento eorum quinto conſulatu Marij deuicti fuerint, dicere neceſſe non eſt, cum victorum tanta damna præceſſerint. Sequitur hoc malum maxima ex inteſtino bello Romanorum clades, Sylla, Caio, Marioq́; autoribus: quo per x. annos protracto, cl. Romanorum milia cæſa fuiſſe inueniuntur. Exhinc Romanorum rempub. non ſolùm imminutam, ſed penè amiſſam, teſtis eſt Tullius ſic in libro Officiorum ij. Veruntamen quamdiu imperium P.R. beneficijs tenebatur, non iniurijs bella, aut pro ſocijs, aut de imperio gerebantur, exitus erant bellorum aut mites, aut neceſſarij. Regum, populorum, nationum, portus erat & refugium Senatus. Noſtri autem magiſtratus, imperatoresq́; ex vna hac re maximam laudem capere ſtudebant, ſi prouincias, ſi ſocios æquitate & fide defendiſſent. Itaque illud patrocinium orbis terræ verius quàm imperium poterat nominari: ſenſim hanc conſuetudinem & diſciplinam iam antea minuebamus, poſt Syllæ verò victoriã penitùs amiſimus. Deſitum eſt enim videri quicquam in ſocios iniquum, cum extitiſſet etiam in ciues tanta crudelitas. Ergo in illo ſecuta eſt honeſtam cauſam non honeſta victoria. Eſt enim auſus dicere haſta poſita, cùm bona in foro venderet, & bonorum virorũ, & locupletum, & certè ciuium prædam ſuam ſe vendere. Et infrà: Ad exemplum amiſsi imperij, reportari in triumpho Maſſyliam vidimus, & ex ea vrbe triumphari, ſine qua nunquam noſtri imperatores ex tranſalpinis bellis triumpharunt. Et poſt pauca: Nec verò vnquam bellorum ciuilium ſemen & cauſa deerit, dum homines perditi, haſtam illam cruentam & meminerint, & ſperabunt. Ex quo apparet Romanos quidem creuiſſe in diuitijs & potentia, ſed decreuiſſe, ex quo auaritiam ſequi cœperunt, in veritate & iuſticia. Vnde eſt rurſum illud Tullij: Vtinam, inquit C. Pontius, Samnis ad illa tempora me fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent, non eſſem paſſus diutius eos imperare. Ne illi quidem multa ſecula expectanda fuerunt, modò enim hoc malum hanc rempublicam inuaſit. Sylla iſte tabulas proſcriptionis inſtituit, occiſisq́; pluribus conſularibus viris, C. etiam Marium effoſsis oculis, membrisq́; truncatis vita priuauit. De quo Tullius in Paradoxis, C. Marium vidimus, qui mihi ſecundis in rebus vnus ex fortunatis hominibus, in aduerſis vnus ex ſummis viris videbatur, quo beatius eſſe mortali nihil poteſt. C. verò Marius ob hanc cauſam viſo capite ſocij, deſperatione captus, ſeruo iugulum præbuit. Deinceps Catilinarium ciuile ſequitur bellum, quod Salluſtius prudenter ac luculenter ſatis, ſicut etiam Iugurtinum, executus eſt. Macedonicum quoque ijſdem diebus grauiſsimum fuiſſe inuenitur. Tunc etiam Attalus rex Aſiæ moriens, regnum cum teſtamento Romanis reliquit.

Difficile bellum habitum cum Mithridate, & tandem victo illo terminatum: quomodo prædictus rex, tam ob hoc malum, quàm ob filium eum deponere molientem, terminum vitæ fecerit.

CAPVT XLV.

INter hæc quæ diximus mala, Mithridatici belli clades omnibus prioribus, excepto Africano, maior, per xl. vel iuxta alios, per xxx. annos extenditur. Anno ab Vrbe cõdita Dclx. quo etiam ciuile bellum cœperat, inardeſcere cœpit, Cicerone & Antonio conſulibus terminata. Et vt ait Lucanus,

Barbarico tandem vix conſummata veneno eſt.

Mithridates enim Ponti, Armeniæq́ rex, dum Bithyniæ regem Nycomedem amicum Romani populi regno priuare conatur, à Senatu ne faciat monetur, minis etiam ſi non faceret appoſitis. Proinde motus Mithridates non ſolùm regno Nycomedem expulit, verumetiã Cappadociam alio rege, Ariobarzane ſcilicet inde eiecto, igne, ferroq́ vaſtauit. Præterea Epheſum veniens, omnes ciues Romanos dato edicto necari præcepit. Inde Archelaũ ducem ſuum in Græciã mittens, tam Athenas, quàm totam Græciam in deditionem accepit. Contra quem Sylla cum exercitu miſſus, Archelao c. millia interfecit, vrbemq́ Athenienſium diu obſeſſam ad vltimum recepit. Mithridates ſtrage ſuorum comperta, exercitum lxxxiij. milium militum electorũ Archelao in auxilium mittit, ex quibus l. milia cæſa feruntur fuiſſe. Tertiò rurſus Archelaus cũ Sylla congreſſus, vincitur, ibiq́ vniuerſæ copiæ eius funduntur. His alijsq́ innumerabilibus, quæ longum eſt enumerare, malis, ad hoc tandem potentiſsimus ille, qui penè totum Orientem ſibi ſubiugauerat, peruenit rex, vt qui antea non ſolùm gẽtibus, ſed & regibus imperando venenum tantùm timeret non gladium, ac naturã ſuam multis firmaſſet antidotis: ad hoc, inquam, tam bellorum infortunijs, quàm filij ſui regno eum deponere molientis, moleſtia deductus eſt, vt veneno ſe necare vellet, ſed medicinis antea firmata natura non poſſet. Occiſis itaq́ vxoribus ac filiabus ſuis, dum nullo veneni genere ipſe (vt dixi) perire poſſet, militi iugulum prębuit, ſicq́ lxxij. ætatis annos habens, vita deceſsit, nobisq́ miſerę mortalium conditionis exempla reliquit. Fertur de ipſo, quòd à filio ſuo dum regno pelleretur, ipſe ex altiſsimo muro proſpiciens, exorabat filium, ſed non eſt auditus. Quoniam, inquit, Pharnaces mori iubet, dij ſi eſtis patrij precor, vt quandoq́ ipſe hanc vocem, à liberis ſuis audiat. Sicq́ dij ſi eſtis patrij dicens, eos veros eſſe deos dubitauit.

Quòd Romani Pompeium in Orientem miſerunt, qui deuicto toto Oriente, templum quoq; domini polluit, captoq; & uincto Ariſtobolo, fratri eius ſacerdotium tradidit.

CAPVT XLVI.

IGitur Mithridatico terminato bello, malisq́ tam ſocialibus, quàm ciuilibus ſopitis, factioneq́ Catilinæ ad plenum abolita, Romani ſe intra ſe cohibere non valentes, nec terminis ſuis, quos iam habere cœperant, cõtenti, totum orbem in prouinciam redigere cupiunt. Cuius rei gratia Pompeius clariſsimus eorum dux, exercitum gubernandum in Aſiam ſuſcepit, totumq́ Orientem penè Romanorum imperio in breui ſubiecit, regibus alijs mutatis, alijs ſubactis. Inter alia Oriẽtis regna, Hieruſalem veniens, capta ciuitate, templum quo ſoli populo dei immolare licuit, oblatis hoſtijs polluit, regemq́ eorum Ariſtobolum vinctum Romam miſit, & Hircano fratri ſuo ſummum ſacerdotium tradidit. Quoniam autem Iudęorum mentionem fecimus, in quibus tunc tantùm (iuxta prophetam) exceptis paucis, qualis fuit Iob, notus fuiſſe deus traditur, qualiter poſt prophetas, & relaxatam captiuitatem vſq́ ad id tempus ciuitas dei fuerit, paucis aperiam.

Qualiter, & ſub quibus principibus ſeculi Iſrael à tranſmigratione Babylonis uſq; ad id tempus ſeſe habuerit: & de Herode alienigena.

CAPVT XLVII.

POſt mortem Alexandri, cum principes eius diuerſas ſortirentur prouincias, Ptolemæo Lagi filio ſorte deuenit Aegyptus. Is multos ex Iudæis captiuauit. Cui ſucceſsit Ptolemęus Philadelphus, qui non ſolùm religionis intuitu captiuos relaxauit, verùm & templo regalibus muneribus donato, libros legis ab Eleazaro ſacerdote popoſcit. Quos dum accepiſſet, ac in bibliotheca nobili depoſuiſſet, interpretes eorum, qui eos de Hebræo in Gręcum transferrent ſermonem, requiſiuit. Huic de ſingulis tribubus dati ſunt presbyteri vſq́ ad lxx. qui in vtraq́ lingua periti, ſpiritu ſancto dictante, ſinguli ſingulis cellis vniformem, ciuitati dei vtilem valde ediderunt interpretationem. Hieronymus tamen in vna domo Alexandriæ refert eos conferendo

ſimul interpretatos fuiſſe. Poſt hoc à Ptolemæo, qui & Epiphanius, Alexandriæ rege
capti, deinde ab Antiocho multis malis ſunt attriti, ac ad idololatriam coacti. Cui for-
tiſsimus Iudas vir, cum fratribus ſuis fortiſsimè reſtitit. Succeſsit Iudæ Ionathas, cui Si
mon, ac poſt ipſum filij eius. Quia ergo omnes canonicæ in Machabæis terminantur
hiſtoriæ, qualiter poſt hoc gentis Hebræorum regnum, vſque ad Chriſtum ſteterit, ex
hiſtorijs tantùm eorum cognoſci datur. Non enim, vt ipſi perfidè argumentantur, vn
ctio in captiuitate Babylonica defecit, ſed ſecundum eorum hiſtoriographos, popu-
lus ille poſt illud tempus non ſolùm ſummos ſacerdotes, ſed etiam reges habuit. Quo
rum primus poſt Simonem, eiusq; filios Ariſtobolus fuit. Cui Alexander & ipſe rex,
& ſacerdos ſucceſsit. Cui ob nimiam quam in ſuos exercuit crudelitatem, dum quali-
ter eis conciliari poſſet requiſiuit, reſponſum eſt, ſi moreretur. Poſt hunc vxor eius re-
gnauit Alexandra, cuius filij fuerunt Hircanus & Ariſtobolus. Ex quibus dum regna
ret Ariſtobolus, Pompeius Romanorum princeps ab Hircano vocatur, captoq; ab
ipſo (vt ſuprà dixi) Ariſtobolo, & in vinculis poſito, Hircanus fratri ſubrogatur. Sicq;
velint nolint, ex proprijs Iudæi conuincuntur teſtimonijs, Herode primò alienigena
regnante, natoq; Chriſto, illam impletam fuiſſe prophetiam, qua dicitur: Non aufere-
tur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe
erit expectatio gentium. Qui verò his diebus ciues Chriſti fuerint, non facilè perpen-
di poteſt. Iam enim prophetæ ſiluerant, eratq; (iuxta quod ſcriptum eſt) medium ſi-
lentium, ac profundiſsima nox: venturumq; in proximo à regalibus ſedibus omnipo-
tentis ſermonem, hoc ipſum ſilentium, ac cæcitas noctis præſagiebat. Sicut enim ap-
propinquante luce claritatis, nox amplius denſatur, cunctisq; ſopore depreſsis, ſilen-
tio omnia tenentur: ſic apparituro in carne dei verbo, cunctumq; ſuo mundum ortu
irradiaturo, non ſolùm malorum turbines ciuitatum mundi obnubilando tegebant,
verùm ipſam ciuitatem dei tenebræ operiebant, ſilentium tenebat, vt venientem in
carne lucē tanto ardentius homines conſpicerent, quanto eam tenebris antè depreſ-
ſi, malis feſsi, auidius præſtolati fuiſſent. Extitiſſe tamen & tunc ciues Chriſti, quamuis
propter ſilentium ſcriptorum quidam taceātur, ex hoc præcipuè intelligi datur, quòd
vij. milia virorum, quæ ſub Helia fuerunt, vſque ad finem mundi non defutura ciuitati
dei credimus. At Hircanus Herodem Antipatris filium alienigenam, ad regni nego-
cia adminiſtranda aſſumpſit. Qui iniqui & perfidi tyronis officium exequens, Hirca-
no vita & regno exempto, regnum inuaſit, ac permiſsione Romanorum tandem ob-
tinuit. Hic etiam vt regno liberius potiretur, non ſolùm regiam, ſed & ſacerdotalem
vnctionem aboleuit, veſtemq; ſacram ſolis ſacerdotibus geſtare licitam, ad vſus ſuos
prophanè ac ſacrilegè redegit, vt meritò vnctione tam regali quàm ſacerdotali ceſſan
te, ſanctus ſanctorum inuiſibili oleo in verum regem & ſacerdotem vngendus in bre
ui venturus cognoſceretur. De cuius adhuc nequitia, & multifaria qua erga Roma-
num imperium vſus eſt verſutia, qui ſcire vult, legat Ioſephum.

De victoris Iulij Ceſaris, & quomodo à ciuibus non ſuſceptus, in ipſos arma conuerterit, & ærarium confregerit.

CAPVT XLVIII.

ANno ab Vrbe condita Dcxciij. reuerſo ab Oriente Pompeio, ac propter mul-
tas victorias cum ingenti triumpho ſuſcepto, ipſo & L. Bibulo conſulibus C. Iu
lius Cæſar, ad Occidentem Gallias ciſalpinam & tranſalpinam, ac Illyricū domi
turus, à Senatu mittitur. Is itaq; fortiſsimas orbis gentes cum multo Romanorū ſan-
guine in prouinciam redegit, tranſitoq; Rheno Germanos omnium ferociſsimos ac
bellicoſiſsimos, acri ac periculoſo non ſolùm bello, ſed & muneribus, multaq; pru-
dentia deuicit. Quorum virtutes ac fortitudinem qui ſcire deſiderat, ipſius hiſtoriam
à Suetonio ſcriptam legat. Meminit etiam horum fortitudinis, & tantùm imperterri-
tę, vt mortem quoque vix timeat, Ioſephus ſeu Egeſippus in oratione Agrippæ, ex
horum comparatione Iudæos ad ſubiectionem Romani imperij hortātis. Porrò cum
in donandis huiuſmodi gentibus vltra ſtatutum terminum, id eſt, quinquennium mo
ram

ram faceret, Iulio Romam reuertenti, à Senatu conſilio Pompeij, & auctoritate Marcelli Conſulis, debitus ei triumphus, ac denuo conſulatus negatur. Quæ res belli maximi, & non ſolùm ciuilis, ſed & inteſtini mali cauſa fuit. Cæſar enim hæc audiens Rauennam ſe contulit, ac inde Ariminum proficiſcens, & lachrymabiliter ſocijs iniurias ſuas exponens, ad Vrbem cum exercitu properauit. diffugientibusq; primò in Brundusium, pòſt in Dyrrachum Græciæ vrbem, trepidis cum Pompeio ciuibus, victor Vrbem ingreſſus eſt, fractisq; foribus ex ærario vij. milia, clxxxv. auri pōdus, argenti verò prope Dcccc. M. protulit. Inde reuerſus ad legiones, quas in Arimino reliquerat, alpes tranſit, ibiq; tam Gallis, quàm Germanis, quos paulo antè ſubiecerat, magnificè donatis, contumelias ſibi à ciuibus irrogatas deplorat, auxiliumq; poſcit, & impetrat. Soli ex Gallis Maſsilienſes, qui & Phocenſes, eo quòd de Graijs in Gallias venerint, auxiliū Cæſari ferre negabant. Vnde & graui & laborioſo conflictu deuicti ſunt. Eo quoq; tempore Petreius & L. Afranius acerba ſiti ad deditionē Cæſaris cogūtur.

De occiſione Craſſi, & incendio Vrbis: de inteſtina pugna Romanorum, victoria quoq; Cæſaris, & morte eius.

CAPVT XLIX.

ANno ab Vrbe condita Dclxxxxvij. Craſſus in conſulatu collega Pompeij in Aſiam deſtinatus, auaritiæ facibus æſtuans, Hieroſolymam pro templi diuitijs, quas Pompeius intactas reliquerat, adijt, easq; diripuit. Inde per Meſopotamiam iter agens, dum rurſum malè caſtigata auiditate, auro Parthico nimium inhiat, ab eis ignominioſe cum multo exercitus detrimento occiditur. Anno abhinc iij. inuſitato incendio, vtpote xiiij. vicis cum vico Iugario conſumptis, Vrbs conflagrauit. Sequitur hæc mala maximis diſſenſionibus ac molitionibus paratum ciuile bellū. Nam Cæſare cum Gallorum & Germanorum viribus veniente, Pompeius patriam defenſare volens, gentes & reges, quos in Oriente ſubegerat, in auxilium per filium aſciſcit. Principes Romanorum, Senatusq; cum Lentulo conſule, Pompeium magnum in Græcia morantem, circa tempus quo conſules mutari ſolebant, adeunt, ſemotoq; à conſulatu Lentulo, omnium fauore magnum ducem exercitus creant. Cæſar verò hybernis tempeſtatibus non territus, inuito milite, periculoſe mari ſe committens, proficiſcitur in Epirum, ibiq; haud longè à Magno caſtrametatus eſt. Vbi dum à paupere Amycla ad hoc vt Antonio occurreret, infidis procellis impatiens moræ, ſe credit, vētis obortis naufragium penè paſſus, ad ſuos redire compellitur. Igitur ex omni parte mundi vires contractæ, multoq; Romanorum ſanguine gentes deuictæ, ipſorum modò vocatione congredi coguntur. Iam enim intantum reip. profecerat ſtatus, vt vlterius non poſſet. Et cum extrinſecus corrumpi non valeret (iuxta Poetam) in ſeipſam ruere debuit. Itaque lxxxviij. cohortibus ex vtraque parte triplici ordine compoſitis, in campis Pharſalicis vterque conuenit exercitus. Videres lachrymabilem ac miſerabilem pugnam, ciues totius orbis dominos in ſe diuiſos, cum totius orbis viribus adinuicem pugnare, & (vt ita dixerim) vnius matris filios, proprijs manibus ſe volentes euiſcerare. Dum ergo dubia diu ſorte ſe vterque cederet exercitus, Pompeius tādem atrocitate Iuliani militis cū ſuis fugere cogitur, & ſic Cæſari victoria ceſsit. Cæſa ſunt in eo prælio xv. M. Pompeianorum, xxxiij. centuriones. Pompeius fuga elapſus, nauim onerariam conſcendit, ac per Cyprum in Aegyptum nauigans, mox vt litus attigit, iuſſu Ptolemęi ob gratiam Cæſaris, interimitur. Pompeij vxor cum filijs fugit: cæterùm occiſis multis claſsis direpta eſt. Cæſi ſunt Pompeius, Bithinius ibi, apud Peluſium verò Lentulus vir conſularis.

Quomodo Cæſar in Aegyptios arma conuerterit, Cleopatræq; regnum dederit, & dehinc Romam veniens, rurſum fautores Pompeij perſecutus fuerit. De morte Catonis. Quòd Cæſar Monarchiam obtinuerit, Tulliumq; ac per eius interuentum M. Marcellum in gratiam ſuſceperit, ipſeq; ad vltimum conſcio Senatu occiſus ſit.

CAPVT L.

CAeſar compoſitis omnibus Alexandriam venit, ibiq; oblato ſibi cum armilla Pompeij capite fleuit: dumq; inſidias preſenſiſſet, in Aegyptios arma conuertit,

Quibus victis, Cleopatræ regnum Alexandrinum tradidit. Nam Ptolemæus nauali prælio cum victus fuiſſet, & in ſcapham conſcendiſſet, multis irruentibus merſus, & ad litus actus, indicio loricæ aureæ cognitus fuerat. Poſt hæc Cæſar Romam veniens, à ciuibusq; Dictator & Conſul vocatus, in Africam bellum tranſtulit, & apud Thapſum cum Iuba & Scipione manum conſerens, plurimam Romanorum & Barbarorum ſtragem fecit. Iuba militi iugulum prębuit. Scipio ſemetipſum interfecit. Cato rigidus veneno hauſto, Vticæ ſe occidit. Cæſar adhuc Pompeij nepotes, Pompeiamq; filiam eius necari iuſsit. Dehine Vrbem cum quatuor triumphis ingreditur, ac pòſt in Hiſpaniam cõtra Pompeianos milites proficiſcens, ibi cum ipſis atrox bellum geſsit. Quibus cum multo ſudore deuictis, ad Vrbem regreſſus, quarto ex quo id ciuile bellum cœperat anno, totam Vrbem potenter tenuit, ac vacantibus omnibus quæ in Vrbe erant dignitatibus, Cæſar fuit omnia ſolus in Vrbe. Receptus eſt tunc ab eo in gratiam M. Tullius Cicero, per eiusq; interuentum, M. Marcellus, pro quo diſertam & lu« culentam orationem edidit, quæ ſic incipit: Diuturni ſilentij P. C. quo eram his tem« poribus vſus. In qua ſuper omnes virtutes Cæſaris, quibus diuerſas nationes domuit, fuiſſe dicit, quòd domito animo, M. Marcellum, antea inimicum, in gratiam ſuſcepe« rit. Ait enim: Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, aduerſa« rium nobilitate, ingenio, virtute pręſtantem, non modò extollere iacentem, ſed etiam « amplificare eius priſtinam dignitatem: hæc qui facit, non ego eum cum ſummis viris « comparo, ſed ſimilimum deo iudico. In ſummo ergo ſtatu Cæſar poſitus, dum contra maiorum exempla Rempub. inſtaurare cogitat, conſcio Senatu, Bruto & Caſsio auctoribus, in curia necatur. Quam quidem hiſtoriam à nobis compendio ſtrictam, pulchro ac luculento verſuum ordine Lucanus proſequitur.

Exclamatio contra rerum mutabilitates.

CAPVT LI.

EXclamare hic contra mutabilium rerum miſerias cogimur. Ecce enim Romanæ reipub. ſtatus, cum quanto non ſolùm hoſtium, ſed & ciuium detrimento profecerit, videmus. Alterna quippe mutatione ad inſtar maris, quod nunc ſucciduis attollitur incrementis, nunc naturali damno ac defectu ſubducitur, Romanorũ reſp. nunc gentes, & regna bello premendo, ſubijciendo, ad cœlos attolli videbatur: nunc rurſum ab eis preſſa, vel peſtilentijs ac morbis deſolata, ad abyſſum vſque mergi putabatur. Quodq; his maius eſt, omnibus bene ordinatis ac compoſitis, inteſtino ac ciuili malo in ſeipſam ruens, miſerabiliter euiſcerabatur. Hæc omnia nutãtium rerum mala, & (vt ita dixerim) quotidianæ mortalium mortes, ad veram ac permanentem æternitatis vitam nos mittere deberent. Verùm, vt ſuprà diximus, huiuſmodi alijsq; ciuitate mundi attrita malis, quaſi poſt denſæ noctis tenebras, lucis veræ ortus appropinquabat. Itaque decurſis tam Medorum, quàm Perſarum, & Græcorum, ac Romanorum alternãtium malorum caſibus, quia iam ad eius ortum, qui verè pacificus, omnia quæ in cœlo, & quæ in terra ſunt pacificauit Chriſtus Ieſus, appropinquamus, huic ſecundo Operi finem demus, quatenus ad eam quæ ſub Auguſto ex natiuitatis Chriſti aduentu, toti mundo reddita eſt, pacem dicendam feſtinemus.

LIBRI SECVNDI FINIS.

PROLOGVS TERTII LIBRI.

SPonſionis meę non immemor, dilecte frater N, de duabus ciuitatibus vſque ad Octauiani Cæſaris tempora, qualicunque deductam hiſtoriam eloquio, præſertim cum ad Chriſtiana tempora iam venerimus, donante deo tanto libentius, quanto de ciuitate dei ob naſcituram fidem vberius dicere potero, cõplere non dubitauerim. Prioribus enim de ciuibus Chriſti pau-

ſti pauca, multa verò de mundi ciuibus dicendi materiam habui: quia à primo homi-
ne ad Chriſtum,totus penè orbis,exceptis de Iſraelitico populo paucis , errore dece-
ptus,vanis ſuperſtitionibus deditus,dæmonum ludicris captus, mundi illecebris irre
titus,ſub principe mundi diabolo militaſſe inuenitur. At vbi venit plenitudo tempo-
ris,miſit deus filium ſuum in terras, qui vt homines per inuia ac deuia more pecudum
oberrantes,ad viam reduceret,viam,ſe hominem aſſumendo, hominibus præbuit: &
vt à falſitatis errore exorbitantes, ad rationis lumen reuocaret, veritatem ſe oſtendit,
vt verò deficientes reficeret,vitam ſe veram exhibuit:Ego ſum(inquiens)via, veritas
& vita.Ac ſi diceret:Erratis,ad me venite,qui ſum via. quam viam vt intrepidè ambu-
letis,audite quòd ſum veritas.Si verò viaticū non habetis,ſentite quòd ſum vita.Mul-
ti enim viam quærunt,ſed dum non inueniunt veram,errant potius quàm recto tramí
te incedant.Multi rurſum viam quæ vera videtur incedunt,ſed vitam non conſequun
tur. De quibus arbitror dictum,Sunt viæ quæ videntur hominibus rectæ, nouiſsima
verò earum ducunt ad interitum.Saluator autem in mundum veniens dicit:Ego ſum
via,veritas & vita:id eſt,per me tantū ſalubriter itur,ad me veraciter peruenitur, in me
vitaliter permanetur.Sed in prima fronte non inconuenienter quæri poteſt, cur in fi-
ne temporū,quem plenitudinem Paulus vocat,ſaluator omniū naſci voluerit? cur vni
uerſitatem gentium tamdiu,tot retroactis ſeculis in errore perfidię perire permiſerit?
Cuius rei rationem, profundiſsimis ac iuſtiſsimis iudiciorū dei theſauris repoſitam,
quis corruptibili mortaliū carne circundatus inueſtigare audeat? cum Apoſtolus di-
cat,O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iu
dicia eius,& inueſtigabiles viæ eius,&c.Quid ergo faciemus? Si comprehendere nō
poſſumus,nunquid tacebimus? Et quis obloquentibus reſpondebit,impugnantesq́;
arcebit? Poſtremò deſtruere eam quæ in nobis eſt fidem volentes, ratione ac virtute
verborum confutabit.Comprehendere itaque occulta conſilia dei non poſſumus, &
tamē plurimam de his rationem reddere cogimur.Quid? rationem reddemus de his,
quæ comprehendere non poſſumus? Rationes reddere poſſumus,ſed humanas,cum
tamen rationes comprehendere nō poſſumus diuinas.Sicq́; fit, vt cum de diuinis cau
ſis loquimur,cognatis de his ſermonibus carētes,verbis noſtris , qui homines ſumus,
vtamur:tantoq́; de deo loquendo humanis vtimur verbis confidentius, quo ipſum fi-
gmentum noſtrum cognoſcere non dubitamus. Quis enim melius cognoſcit , quàm
qui creauit? Inde eſt,quòd cum deus dicatur ineffabilis,fari nos tamē multa in ſua lau-
de velit.Cum ergo dicatur ineffabilis,ſecundū quēdam modum videtur eſſe effabilis.
Quæ(vt ait Auguſtinus)pugna verborū ſilendo melius,ac credendo, quàm diſputan
do ſoluitur:vel ſilentio cauenda potius,quàm voce pacanda eſt.Et alius: Quod ineffa
bile eſt,ratione taciturnitatis adoretur. Igitur ſi deus,iuxta Apoſtolū, in multa patien-
tia ſuſtinuit vaſa iræ apta in interitū,ſi diuitias bonitatis ſuæ volens oſtendere eccleſiæ
ſuæ diutiſsimè in propriæ libertatis arbitrio, ciuitatem mundi permiſit temporaliter
florere,culpandus non eſt,tam quòd eam propriæ voluntati deſeruit, quàm quòd ele
ctis ſuis,iſtius comparatione caſtigatis,diuitias bonitatis ſuæ oſtendit. Nō enim ſi ho
mines permittit facere, quod ipſi tamē facere volunt , ab eis iuſtè eſt arguendus. ſicut
econtrà ab eis quibus gratuitā gratiam offerens,à talibus quæ contra ſalutē ſuā facere
volunt arcendo ac prohibendo,ne quæ proponunt perficiāt,plurimū eſt laudādus ac
diligendus.Nec iniuſtè facere dici poteſt,ſi gratiā ex iuſtitia non largitur, ſicut miſeri-
corditer tantū facere credēdus eſt,cum eam gratuitè quibus vult, impertit. Itaq; ſi tot
retroacta ſecula non ad peccata impellendo,ſed quod ſuū erat non largiendo, ad hoc
vt ſuperuenientibus ſeculis exemplo priorum, quid fugiendū eſſet,vnde gratias ſalua
tori ſuo referrent,oſtenderet:ſi,inquā,eos ad hoc voluntati ſuę deſeruit,vt & ipſi quid
ſine eo poſſent,cognoſcerent,& redempti quid ex gratia ſaluatoris haberent,addiſce
rent:ſicut ab illis iuſtè non potuit culpari,ſic his maximam materiam dedit , vnde iure
debeat amari.Eſt præterea ratio,quare hoc potiſsimùm tempore,ſexta videlicet æta-
te,ac vnito ad Romanorū imperium mundo, vniuerſoq́; ſub Auguſto Cæſare deſcri-
pto,Chriſtus naſci voluit,Cum enim pro primi parentis,qui paradiſi delicias poſtpo-

nens, ex proprij arbitrij voluntate, hanc terram maledictionis inhabitare maluit, culpa abolenda incarnari voluit, ſexta id ætate potiſsimùm fieri conueniens fuit, quia & ipſum ſexta die creauit. Nec in primæua hominum ætate id facere debuit. Homines enim ex tranſgreſſoribus nati parentibus, vitiataq́ per inobedientiam natura, proniores & accliuiores ad malum facti, nec dũ ratione vtentes, ferino magis ac beluino more (obliterato in eis naturali bono) oberrantes, non ſocialiter viuere, non legibus informari, non virtutibus adornari, nõ rationis vi, ad cognoſcendam veritatem illuminari didicerant. Extant hinc fabulæ turpiſsimæ, facta turpiora, hiſtoriæ immaniſsimę, opera immaniora, de quibus omnibus in ſuperioribus ſatis me dixiſſe arbitror. Cum ergo hoc modo homines rationis immunes, veritatis non capaces, iuſtitiæ ac legum inexpertes eſſent, legem legum, ac altiſsima à Chriſto vitæ præcepta danda, quomodo caperent, quomodo intelligerent, quomodo animaduerterent? Itaq́ data eſt primò lex, quæ infirmis auditoribus conueniret, & quæ teneram mundi ætatem non ſolido cibo ſed lacte aleret. Deinde paulatim creſcente ac proficiente, tam ex ſocietate ſimul commanentium hominum, quàm ex collatione eorundem ad leges condendas ſapientia, philoſophorumq́ mediante doctrina, cum (vt dixi) iam totus mundus tam virtute Romanorum inclinatus, quàm ſapientia philoſophorum informatus eſſet, fuiſſentq́ hominum ingenia ad altiora vitę pręcepta capeſſenda habilia, ſaluatorem omnium in carne apparere, nouasq́ mũdo leges condere decuit. Hoc iam quod ſuprà diſtuli, ſoluendum puto: quare vnius Vrbis imperio totum orbem ſubijci, vnius Vrbis legibus totum orbem informari dominus orbis voluerit. Primò, vt dixi, vt ad maiora intelligẽda promptiores ac capaciores eſſent mentes hominũ. Secundò, vt his modis vnitis, vnitas commẽdaretur fidei, quatenus vnius Vrbis terrore, ad vnum hominem colendum, homines vniuerſi cõſtricti, vnã quoq́ fidem tenendã, cœleſtemq́ in ea non hominem tantùm, ſed auctorẽ omnium colendũ ac adorandũ deum addiſceret. Hinc toti mundo in eius aduẽtu cẽſus indicitur, vt ille videlicet veniſſe doceretur, qui omnes ad ſe venientes, in æterna patria ciues aſcriberet. Hinc in eius ortu, per totũ orbis circulũ mundus attritus malis, ipſisq́ ſuis ſeditionibus fatigatus, ſponte quieſcere, ac Romanorum principi ſeruire potius, quàm rebellare voluit, vt ipſum in carne veniſſe daretur intelligi, qui ſub terrenorũ mole onerũ depreſsis ac fatigatis, clementer diceret, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Pax idcirco tunc mundo noua reddita fuit, vt noui regis miniſtri liberius orbem terræ peragrare, ſalutiferaq́ vitæ præcepta ſeminare poſſent. Non ergo fortuitis caſibus, nec falſorum deorum cultui, ſed deo vero formãti lucẽ, & creãti tenebras, aſcribendũ reor, quòd ad tantũ faſtigiũ principatusq́ monarchiã, ex humili ac paupere ſtatu, Romanorũ reſpublica creuit. Quare autẽ illi populo, vel illi Vrbi hanc potius, quàm alijs gratiã contulerit, diſcutere non poſſumus, niſi fortè ex principis apoſtolorũ meritis, quẽ ibi ſeſſurũ pręuidit, ſuper quẽ eccleſiam ſuã etiam ſe fundaturũ promiſit, factum dicã: vt videlicet locus, qui propter principis apoſtolorũ cathedrã, ſuper vniuerſam principaturus foret eccleſiam, gentium quoq́, vnde fideles cõgregandi erãt, antè perficeret monarchiam. Pulchrè igitur eadem Vrbs antea fuit caput mũdi, quę poſtmodum futura fuit caput eccleſiæ. Si quis verò contentioſus eſt, audiat in poteſtate figuli eſſe aliud vas in honorem, aliud facere in cõtumeliam. Audiat in poteſtate iudicis eſſe, quem velit humiliare, & quem velit exaltare. Deniq́, ſi dominus, vtpote iudex, diſcretorq́ rerum, calicem in manu habens, primò Babylonem inebriando à Medis humiliauit, Medisq́ à Perſis, Perſis rurſum à Græcis, Græcis poſtremùm à Romanis humiliatis, Romã quoq́ humiliandam ad tempus exaltare voluit. Si has æqua lance penſans, omnia mortalium varietates nectit, nunquid argui à factura ſua factor poterit? Sub potenti itaq́ manu domini regna mutantis, ac pro voluntate ſua cui voluerit miſerentis, humiliemur: ipſiusq́ miſericordiæ, ſi quid ſumus, qui per nos nihil ſumus, ipſius gratiæ quicquid dicimus, qui per nos nihil ſcimus, aſcribentes, cœptum Opus proſequamur.

Qualiter Octauianus primò dolorem de auunculi morte diſsimulans, poſtmodum eius interfectores tractauerit. De iudicijs eius Romæ factis. De plurimis victorijs eius cōtra Antonium & Cleopatram, & quem finem Antonius & Cleopatra ſortiti ſint.

CAPVT I.

ANno ab Vrbe condita Dccx. interfecto C. Iulio Cæſare, Octauianus qui teſtamento nomen & hæreditatē auunculi acceperat, primò dolorem de morte eius diſsimulans, cum Antonio, qui Brutum & Caſſium ob vindictam Cęſaris, apud Mutinam obſidione cinxit, à Senatu hoſte pronuntiato, certamen inijt, eumq; fugauit. Quo poſtmodū in gratiam recepto, ſimul cum ipſo ciuile bellum parat: multisq; commiſsis prælijs, Pompeium tandem Cn. Pompeij filium interfecit, Brutum quoq; & Caſsium, ad hoc vt mortem ſibijpſis inferrent, coegit. Inde poſt multos triumphos Romā veniens, xx. M. militum exauctorauit, xxx. M. ſeruorū dominis reſtituit, vi. M. quorum domini non extabant, patibulo affixit. Antonius verò repudiata ſorore Cæſaris Octauia, in Aegyptum ſe tranſtulit, ibiq; copulata ſibi in vxorem Aegypti regina Cleopatra, Cæſari rebellare attentauit. Cæſar domitis ſubiectisq; ſibi omnibus, contra Antonium quoq; nauale bellum parans, à Brunduſio in Epirum proficiſcitur. Congreſsi itaq; acerrimè, diuq;, id eſt, à quinta hora diei vſq; ad ſeptimam, cum vtriuſq; exercitus detrimento, ancipiti pugnarunt victoria. Sequens pars diei cū ſequenti nocte in victoriā Cæſaris ceſsit. Prior ex bello cum ſuis fugit Cleopatra, quā fugientem inſequitur Antonius. Cæſa fuiſſe ibi de exercitu Antonij xij. milia ferūtur, vulnerata vi. M. Cæſar tunc imperator dictus, iiij. cum M. Licinio cōſul fuit. Antonius nauali prælio victus, terreſtre parans, congreſſu habito, denuò vincitur. Dumq; rurſum Kalendis Sextilibus ad ſtruendam claſſem deſcendit, omnibus ad Cæſarem confugientibus, in vrbem Alexandriam ſuis deſtitutus, ſe recepit. Vbi dum imminere ſibi cerneret Cæſarem, gladio ſe interfecit. Cleopatra autem appoſitis ad mammillas ſerpentibus, mortua fuiſſe perhibetur.

Excurſus quomodo Græci ab Alexandro vſq; ad id tempus Orienti imperauerint, & unde patriarchales ſedes eſſe cœperint. Numerus Græcorum regum, copiaq; Romæ ex Alexandriæ ſubactione accreſcens.

CAPVT II.

CAeſar argo opulentiſsima omnium potitus vrbe Alexandria, regnū finiuit Græcorum. In hac enim vrbe ab Alexandro in Aegypto condita, reges Græcorum vſq; ad id tempus regnaſſe inueniuntur. Vnde & quidam monarchiam Græcorum vſq; ad Cæſarem extendunt. Nam poſt mortem Alexandri magni, dum commilitones eius Aſiam ab eo ſubiectam partirentur, in quatuor mundi partibus, quatuor emerſerunt regna. Inter quæ duo fuere principalia. Ad Auſtrum Aegypti, cuius metropolis fuit Alexandria. Ad Orientem ſeu Aquilonem Syriæ & Meſopotamiæ, cuius caput erat Antiochia, quam Seleucus magnus, de quo ſuprà dictum eſt, à nomine patris ſui Antiochi dicitur inſtauraſſe, ſedemq; regni loco Babylonis ibi collocaſſe. Nā antea Reblata (vt volunt quidam) vocabatur, eratq; tunc iuxta prophetam, caput Syriæ Damaſcus. In his ergo ciuitatibus reges potentiſsimi Ptolemæi & Antiochi habitabant, dominandiq; libidine in alterutrum ſæuientes, Orientis imperium viciſſim rapiebant: auctoritas tamen maior ad vltimum Ptolomæis ceſsit. Quę omnia non ſolùm gentium hiſtorijs, ſed & ex viſione Danielis, vbi de regnis Auſtri & Aquilonis loquitur, & expoſitione Hieronymi in eundem prophetā, melius cognoſcuntur. Vnde duæ hæ ciuitates cùm proceſſu temporis, eccleſia à primitiuis patribus ſecundum diſtributionē gentiū ordinaretur, tanquā per Romanā vrbem digniſsimæ, ad ipſius inſtar vrbis, ſolæ patriarchales ſedes habere meruere. Cōſtantinopolitana ſiquidē & Hieroſolymitana poſtmodū creſcēte eccleſia, altera ob imperij ſedē, altera ob ſanctū ſepulchrū, & antiquū illud, ac toti orbi venerabile domini tēplū, patriarchales ſedes permiſsione patrū ſortitæ ſunt, Vnde de Hieroſolymitana eccleſia in Nicęna ſynodo

« legimus:Epiſcopus Heliæ ab omnib. honoretur, ſaluo iure ſui metropolitani. Quod « quidam ad Cæſaream Paleſtinæ interpretantur, eo quòd Hieruſalem à Tito & Veſpaſiano deſtructa, metropolis Paleſtinæ facta fuerat Cæſarea: ſicq́ conſequenter iure eccleſiaſtico eiuſdem prouinciæ metropolis remanſit. Vbi enim ſub principibus gentium flamines erant, ibi poſtmodum à noſtris locati ſunt epiſcopi. Vbi illi archiflamines, nos archiepiſcopos: vbi illi protoflamines, nos primates ſeu patriarchas habere cœpimus, omnes quidem vnius ordinis, ſed pro differentia ciuitatum diuerſæ dignitatis. Alij præfatum capitulum, ſaluo iure metropolitani legunt, & ſic interpretantur: Poſtquam dictum fuit, epiſcopus Heliæ, id eſt, Hieruſalē, ab omnibus honoretur, ne videretur ab omnibus tanquam ſummus, id eſt, Romanus pontifex honorandus, adiunctum eſt, ſaluo iure metropolitani: hoc eſt, ſic dicimus eum honorandum, non ſicut ſummum pontificem, ſed ſicut metropolitanum. Vtrum verò ſic vel ſic ſit, conſtat eum tamen nondum fuiſſe patriarcham. Sed hęc hactenus. Diximus ſecundum quoſdam, Græcorum monarchiam vſque ad Cæſarem extendi, veriſimilius tamen videtur Græcos monarchiam quidem poſt mortem Alexandri perdidiſſe, reges verò pręclaros Orienti imperantes habuiſſe. Vnde & Daniel de regno Alexandri loquēs ait: Diuidetur in quatuor ventos cœli, ſed non in poſteros eius, neque ſecundum potentiam illius qua damnatus eſt. Et rurſum de Antiocho legitur, quòd in obſidione Alexādrię legatum Romanorum acceperit: qui eum dum ambulantem in harena inueniſſet, & ab impugnatione vrbis reuocaſſet, fruſtratus, baculum, quem fortè gerebat, terram in circuitu eius gyrabat, dicens: Hæc dicit Senatus, populusq́ Romanus, vt antequam de iſto circulo exeas, ab Vrbe recedas. Quo audito perculſus rex, mox obſidionem ſoluit. Ex his & alijs intelligimus, Romanos, etiam antequam reges haberent, ſummorū tamen regum habuiſſe imperium. Quare ergo Græcis monarchiam attribuimus? Niſi quòd & Roma nondum ad vnam perſonam imperium cōtraxerat, & quòd ciuitas noſtra in Iudæa manens, vſque ad Cæſaris tempora, ſub illorum imperio degebat. Nā & Nabuchodonoſor regem regum propheta vocat, qui tamen illo in tempore regni auctoritatē Medis habentibus, rex regū non erat. Niſi quòd cum tam ex dignitate vrbis quam inuaſerat, quàm ex ſupplicatione populi dei, quem captiuum tenebat, hoc nomine dignum iudicabat. Fuerunt autem ab Alexādro vſque ad Cleopatram reges omnes Ptolemæi dicti xi. Tantam verò copiam pecuniarum Cæſar apud Alexandriā inuenit, vt ex hoc duplicia Romæ venalium ſtatuerentur pretia.

Qualiter finito regno Græcorum, deuictaq́; Alexandria cum tota Aſia Cæſar Auguſtus dictus fuit.

CAPVT III.

ANno ab Vrbe condita DCCXXXV. Cæſar Alexandrinorum potitus victoria, totaq́ ſubiugata Aſia, ciuilibus etiam ad plenum ſedatis malis, ipſo & L. Apuleio quinquies conſulibus, viij. Idus Ianua. ab Oriente victor rediens, Vrbem triplici triumpho ingreditur, Ianiq́ portas claudens, Auguſti nomine ab omnibus conſalutatur. Quod nomen cunctis vſque ad id tempus inauditum ſeculis, apicem declarans Imperij, ſolis Romanorum debetur regibus. Hic tertio ab Vrbe condita, primo ſub Numa, ſecundo poſt Carthaginenſe primum bellum, Ianum clauſum inuenies. Auguſtus qui per xij. annos cum his quos nominaui cōſulibus rempub. rexerat, ex hac die, & deinceps ſolus imperabat. Sicq́ plurium poteſtates in vnius ceſſere principatum, quem Græci monarchiam vocant. Ex hoc Romani poſt conſules, reges habere cœperunt, qui ob hoc quòd totius orbis tenuere monarchiam, imperatores & Auguſti ſunt dicti.

De victoria eius in Hiſpania, Ianoq́; clauſo, quomodo per Claudium Druſum diuerſas prouincias ſubegerit. De amiſsis legionibus in Germania à Varo.

CAPVT IIII.

CAeſar poſt hoc apertis Iani portis, Cantabris & Aſturibus fortiſsimis Hiſpaniæ gentibus, bellum indixit, ac per quinquennium graui & laborioſo conflictu

ſubactis,

ſub actis, victor ad Vrbem rediens, ſecundò Ianum clauſit. Dehinc per Claudiũ Druſum Galliam & Rhetiam in prouinciam redegit, Noricos, Illyricos, Pannonios, Dalmatas, Mæſios, Dacos, Thraces, per duces ſuos vel ſubegit, vel maximorum fluuiorum Rheni & Danubij obiectu ſecluſit. Hic Druſus Moguntiam in Gallia, & Auguſtam in Rhetia, quæ antea Vindelica dicebatur, ex nomine Auguſti vocatam, fundaſſe, vel inſtauraſſe dicitur. Monſtratur adhuc monumentũ eius Moguntiæ in modum pyrę. Ea tempeſtate cum tribus legionibus Varus Romano more ſuperbè & auarè erga ſubditos ſe gerens, à Germanis deletur. Quam militis Romani cladem intantum ægrè tuliſſe fertur Auguſtus, vt ſæpiſsimè caput parieti collideret, ac per vim doloris diceret, Quintili Vare redde legiones. Grauiſsimum & atrociſsimumq; hoc Romanorum & Germanorum bellum, & poſt Africanum maximum, tribus annis cum xv. legionibus geſtum ſcribit Suetonius. Vnde notari poteſt, quãti roboris prædicta gens Germanorum fuerit, quæ in ſumma auctoritate Romani imperij, tantam ſtragem Romani militis dederit. Tradunt Auguſtenſes hanc cædem ibi factam, oſtenduntq; in argumẽtum collẽ ex oſsibus mortuorum compactũ, quem in vulgari Perleich, eo quòd legio ibi perierit, vſq; hodie vocant, vicumq; ex nomine Vari appellatum monſtrant.

Qualiter Auguſto in Hiſpania morante, totus Oriens ſubiectionem vltrò obtulerit, Parthusq; pacem poſtulans, ſigna quæ Craſſo ablata erant, remiſerit, totoq; orbe deſcripto, Ianus clauſus ſit. De humilitate Auguſti.

CAPVT V.

INter hæc Auguſto apud Tarraconem citerioris Hiſpaniæ vrbem morante, legati Indorum & Scytharum cum muneribus pacem poſtulantes veniunt. Et ſicut quondam Alexandro in Babylone poſito, ſummi Occidentis nationes, ſic & nunc Cæſari à ſummo Oriente gentes, ad vltimum Occidentem ſupplices, ſubiectionemq; promittentes, vltrò occurrunt. Parthi etiam tranſmiſsis ſignis, quæ occiſo Craſſo Romanis abſtulerant, obſidibusq; datis pacem poſtulãt. Et ſic toto orbe Romanis ſubiecto & deſcripto, tertiò ab Auguſto Ianus clauditur, ac per xij. annos clauſus manſit. Ipſe verò Auguſtus, quamuis iam totius orbis eſſet dominus, nunquam tamen ſerio, vel ioco dominũ paſſus eſt ſe vocari. Vbi profectò ſuperbiæ noſtræ obuiatur, qui hoc ſummopere Chriſtiani & ſacerdotes expoſcimus, quòd rationis intuitu etiam gentes declinarunt.

Quòd Iudæis ſicut cæteris gentibus, ſub Cyrino cenſus indictus ſit, & de Iuda Galilæo.

CAPVT VI.

EO tempore dum Iudæis ſicut cæteris gentibus, cenſus ab Auguſto, Cyrino præſide, indicitur, Iudas Galilæus, qui in Actibus apoſtolorũ memoratur, fuiſſe inuenitur. De quo in hiſtoria Iudaici belli ſecunda Ioſephus ſic ait: Quo tempore vir Galilæus, Iudas nomine, ad diſceſsionem cogebat, peſsimũ fore eis perſuadens, ſi acquieſcerent ſoluere tributa Romanis, & poſt deum, mortalem ſuſcipere dominatum. De Cyrino verò ſic ait: Cyrinus vir vnus ex conſenſu curiæ per ſingulos magiſtratus vſq; ad gradum conſulatus aſcendens, cæterùm quoq; honorabilis, cum paucis in Syriam venit, à Cæſare ius dare gentibus miſſus.

De incarnatione domini, & quomodo ea quæ ſub Auguſto facta ſunt, regno Chriſti conueniant. Inchoatio annalium ab incarnatione domini.

CAPVT VII.

ITaq; iam ſedatis omnium ſeditionũ motibus, pace inaudita ſeculis reddita, totoq; mundo ad Romanorum cenſum deſcripto, anno imperij Cæſaris Auguſti xlij. anno verò ab Vrbe condita Dcclij. olympiade cxcij. reuolutis ab Adam v. milibus D. annis, regnante in Iudea Herode filio Antipatris alienigena, iuxta hebdomadas Danielis lxx. IESVS CHRISTVS filius dei, ſecundum carnem filius Dauid, ex Maria virgine in Bethlehem Iudæ naſcitur. Qui vt lux mundi, paxq; vera monſtraretur, eadẽ

qua natus eſt nocte, paſtoribus cum magna luce, angelus gaudium nati prædicans apparet. Cui multitudo cœleſtis exercitus conſonans, Gloriam in excelſis deo decantat, pacemq́ in terra hominibus bonæ voluntatis veniſſe denunciat. Et nota, quòd ſicut ſuprà dixi, Romanorum ac Babyloniorum regna ſimilem ortum progreſſumq́ in pluribus habuerunt. Regnante enim apud illos primo rege Nino xlij. regni eius anno, Abraam, ad quem primò de Chriſto facta promiſsio, natus eſt. Regnante rurſum primò apud Romanos Cęſare Auguſto, xlij. item regni eius anno, promiſſus Abraæ, cũctisq́ deſideratus gentibus, naſcitur CHRISTVS. Notandũ præterea, quòd Auguſti regnum, regni Chriſti, qui eius temporibus eſt natus, in pluribus fuit pręnuntium. Ille enim viij. Idus Ianua. ab Oriente rediens, regibusq́ ſibi ſubiugatis, ac ciuilibus ſedatis motibus, cum triplici triumpho in Vrbe ſuſcipitur, Auguſtusq́ vocatur. Iſte natus, humiliterq́ in carne latens, ſimiliter eadem die, id eſt, viij. Idus Ianua. quam nos Epiphaniam dicimus, ſtella duce, ab Oriente trinis adoratur muneribus, apparẽsq́ qui antè latuerat, Auguſtus, ac rex regum declaratur. Quod quidem tunc prę figurabatur, ſed iam completum eſſe, Chriſtum ſcilicet non ſolùm in cœlis regnare, ſed & in terris regibus omnibus imperare, luce clarius cernitur. Vnde pulchrè ea qua hoc præfiguratum eſſe diximus dię, in laudem eius canit eccleſia: Ecce aduenit dominator dominus, & regnum in manu eius, & poteſtas, & imperium. Et in Offertorio, Et adorabũt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Per hoc enim quòd dominator dominus vocatur, Auguſti ei nomen attribuitur: per hoc verò quòd imperium & regnũ in manu eius dicitur, imperatoria ei dignitas aſcribitur: per hoc autem quòd reges eum adorare, omnesq́ gentes ſeruire aſſerũt, monarchiæ apex, id eſt, ſingularis ſuper totum mũdum principatus, eius eſſe decernitur. Illis diebus largus olei riuulus in trãſtyberina Vrbis regione fluxiſſe inuenitur, vt naſciturus in carne, qui ſuper omnes reges oleo læticiæ & exultationis ſpiritusancto vngendus foret, monſtraretur. De pace verò & deſcriptione orbis rationem me in prologo reddidiſſe recolo, vbi & hoc adijciendum puto, quòd dei filius in carne veniẽs, Romanæ ciuitatis ciuis aſcribi voluit. Cum enim ciuitas illa in perfidia poſita, proculdubio ciuitas fuerit mundi, quare ei ciuitatis dei princeps & auctor natus aſcribi voluit? Niſi quòd per hoc oſtendebat, ſe adhuc veniſſe, vt de ciuitate mundi miro & ineffabili modo faceret ciuitatem ſuã. Vt apertius loquar, inter Iudæos natus, gentibus aſcribitur, vt per hoc transferẽdam gratiam ex illo populo ad gentes, manifeſtè daret intelligi. Igitur nouo homine, qui veterem euacuauit nato, annalibus quoq́ à Nino ad Vrbem conditam, ac inde vſq́ ad id tempus productis, terminum demus, ab eiuſq́ ortu annales noſtros ordiamur.

Quàm crudele piaculum Herodes in coæuos Chriſti exercuerit, & quem uitæ ob hoc exitum iuxta Ioſephum ſortitus fuerit: & de Archelao.

CAPVT VIII.

ANno ab incarnatione domini iij. Herodes Iudęorum rex, à Magis Chriſtum natum audiens, immaniſsimum ſcelus perpetrauit. Timens enim cum eſſet alienigena, de ſemine Dauid natum eſſe puerum, qui iure hęreditatis regnum requireret patris, callidè loco ac tempore perſcrutato, circa Bethleem à bimatu & infrà pueros occidi præcepit, nutricio Chriſti antè per angelum præmonito, pueroq́ in Aegyptum tranſlato. Quod ſcelus dominus aduertens, diriſsima & indecora eum morborum clade in extremis flagellauit. Vnde Ioſephus in xvij. Antiquitatum libro, de ipſo

« ſic ait: Herodem porrò amarior indies morbus vrgebat, ſupplicia deo commiſsi ſcele-
« ris expetente. Lento namq́ igne extrinſecus in ſuperficie vrebatur, intrinſecus verò
« vaſtum cõdebatur incendium. Auiditas quoq́ inexplebilis ſemper inerat cibi, nec ta-
« men ſatietas vnquam rabidis incitata faucibus, valebat implere ingluuiem. Inteſtina
« interius vlceribus tabida putreſcebant. Et poſt pauca: Sed & vrenda ipſa putredine
« corrupta ſcatebant vermibus, ſpiritus quoq́ incredibilis, erecta tentigo. Et infrà: Di-
« cebatur igitur ab his, quibus inerat diuinandi peritia, diuinitùs has pœnas ob impie-
« tatem eius, & multa crudeliter geſta depoſci. Refert etiã, quòd vbi deſperare ſalutem

cœpit,

cœpit, ex ſingulis vicis atq; caſtellis nobiles ac primarios viros ad ſe vocatos in vincula poſuerit. Accerſitaq; ad ſe ſorore ſua Salome, atq; eius viro Alexãdro, Noui, inquit, Iudæos de meo interitu gauiſuros, ſed potero habere lugentes, & exequias honorabiles ex plangentium multitudine, ſi volueritis vos meis parere præceptis. Statim ergo vt exhalauero ſpiritum, omnes quos in cuſtodia habeo interficite, vt omnis Iudæa, & omnis domus defleat obitum meum. Et non multo pòſt cum vitæ exitum adeſſe ſentiret, ad incidendum malum petiuit cultrum, quo accepto, in ſeipſum ictum vibrauit. Proſequitur etiam idem ſcriptor, quòd antequam moreretur, poſt duos quos antè necauerat, tertium quoq; filium interfecit. Et ita tam maximis doloribus corporis, quàm flagitioſiſsimis parricidij piaculis, infeliciſsimè vitam finiuit. Quod illi proculdubio ob ſacrilegium in Chriſtum, eiusq; coæuos crudele commiſſum, piaculũ eueniſſe creditur. Mortuo Herode, Archelaus filius eius ſucceſsit in regnum.

De fame in urbe Roma, & aperto Iano, pro Dacorum & Athenienſium ſeditione.

CAPVT IX.

ANno ab incarnatione domini vi. maxima fames in vrbe Roma fuit, quæ intantum inualuiſſe dicitur, vt Laniſtarũ familias, & peregrinos, ſeruos quoſq; abſq; medicis & præceptoribus ab Vrbe expelli Auguſtus præceperit. Ea tempeſtate Auguſto iam ſene, Iani portæ, quæ ex longo ocio rubiginem contraxerant, propter Athenienſium & Dacorum ſeditionem aperiũtur, nec ante Veſpaſianum clauſæ fuerunt. Nulla tamen, quamuis in procinctu miles eſſet, poſt longa tempora bella ſonuerunt. Quod profectò ob noui regis nouum ortum eueniſſe credẽdum eſt, vt tantæ ſeditiones ſine bellorum cladibus terminarentur. Hucuſq; Cornelius Tacitus.

De morte Auguſti, & regno Tyberij, & triumpho de Germanis per Germanicum Druſi filium: de adulterio callidè à quodam perpetrato, & à Cæſare quomodo uindicatum ſit.

CAPVT X.

ANno ab incarnatione domini xv. Auguſtus lvij. imperij ſui anno, viuendi finem fecit, eiq; Tyberius priuignus in regnum ſucceſsit. Hic moderatiſsimè rempub. gubernãs, nec ciues intus iniuriauit, nec foris bellorũ tempeſtates mouit. Quarto verò imperij anno, id eſt, ab incarnatione domini xix. Germanicus Druſi filius, Caligulæ pater, de Germanis triumphauit. Intantum autem tunc temporis humanus fuiſſe fertur Tyberius, vt dum augenda tributa præſides ſuaderent, reſponderit, Boni paſtoris eſſe pecus tondere, non deglubere. His diebus ſceleratus quidam Mundus nomine, callidiſsimè quandam matronã caſtam Paulinam decepit. Cum enim ſæpe de adulterio eam attentaret, nec proficeret, ſacerdotes templi precio cõduxit, vt quempiam deorum cum illa commiſceri velle denunciarent. Refert marito mulier, maritus laudat. Sicq; in templum nocte veniens mulier, deum illum præſtolabatur. Veniens ergo Mundus, voto potitur ſub nomine dei. Poſt hoc improperat mulieri quod fecerat. Illa rurſum marito refert. Quod ſcelus dum Cæſar à marito comperiſſet, debita animaduerſione templum quidem ſubuertit, ſacerdotes in crucẽ egit, iuueni verò tanquam amoris magnitudine decepto, inani ductus miſericordia pepercit, ac Vrbe cedere perſuaſit. Hæc idcirco ponere volui, vt oſtenderem Tyberium quidem manſuetum fuiſſe, ſed in iudicijs ſuis contra peccantes remiſſum: quod penè omniũ manſuetorum iudicum eſt vitium.

De prædicatione & baptiſmo Ioannis, & pòſt, ipſius domini. De morte Ioannis, teſtimonium de hoc Ioſephi, & item teſtimonium eius de domino.

CAPVT XI.

ANno ab incarnatione domini xxx. anno verò Tyberij Cæſaris xv. cum iam in Iudæa quatuor principes, quos Græci Tetrarchas vocant, Archelao mortuo præſiderent, Ioannes in deſerto baptiſmum pœnitentiæ prædicare cœpit. Ad cuius baptiſmum dominus quoq; aquas ſanctificaturus, baptizãdus venit: & exhinc prædi-

care, & miracula facere cœpit. Elegit ergo principes ciuitatis ſuę xij. quos vocauit Apoſtolos, inter quos pro bono ciuitatis, vnum cõſtituit principem Petrum. Poſt quos ſecundi ordinis viros lxxij. poſuit diſcipulos. Breui poſt hæc interiecto tempore, maximus ille ciuitatis dei ciuis Ioannes, vtpote cui ipſa veritas teſtimoniũ dans, Inter natos (inquit) mulierum non ſurrexit maior Ioãne Baptiſta, Herodem de inceſtuoſo arguit connubio. Ob quam cauſam ab eo in carcerem ponitur, dieq́; natalis ſui, quod in Euangelio plenius habes, eductus, flagitioſè inter epulas necatur. Idipſum Ioſephus refert, bellumq́; maximum inde ortum inter Herodem & Aretham regem Arabiæ, ignominiam filiæ vindicantis, in quo Herodis exercitum extinctũ memorat. Ait ergo Ioſephus hoc modo: Quibuſdam autẽ Iudęorum videbatur ideo periſſe Herodis exercitum, quòd in eum ſatis iuſtè vltio diuina cõmota ſit, pro vindicta Ioannis, qui vocabatur Baptiſta. Hũc enim Herodes occidit, virũ valde bonũ, qui pręcipiebat Iudęis virtuti operam dare, iuſticiã colere, in deum ſeruare pietatẽ, & per baptiſmũ in vnum coire: tum demum enim baptiſmũ acceptabilẽ fore, ſi non ſolùm ad abluenda peccata, verumetiã ad caſtimoniã corporis ſumatur, atq; ad animæ iuſticiã, purificationeq́; ſeruetur, omniumq́; pariter virtutũ velut ſignaculũ, & cuſtodia quædã fidelis habeatur. Quæ cũ ab eo pręcepta huiuſcemodi docerentur, atq; ad audiendũ eum perplurima multitudo concurreret, veritus Herodes ne fortè doctrinæ eius perſuaſione populi à ſuo regno diſcederent (videbat enim quòd præceptis eius ac monitis obedire in omnibus parata eſſet plebs) melius credidit priuſquam noui aliquid fieret, præuenire hominẽ nece, quàm poſtmodũ turbatis rebus ſeram pœnitudinẽ gerere. Ex ſola hac ſuſpicione Herodis, vinctus in caſtellũ Macheruntа abducitur Ioannes, ibiq́; obtruncatur. Hæc de Ioanne. De ſaluatore verò ſic ait: Fuit iiſdem temporibus Ieſus ſapiens vir, ſi tamen virũ eum nominare fas eſt: erat enim mirabiliũ operum effector, & doctor omniũ eorum hominũ, qui libenter quæ vera ſunt audiunt, & multos quidem Iudæorum, multos etiam ex gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis virorũ, cum Pilatus in crucem agendum decreuiſſet, non deſeruerunt hi qui ab initio eum dilexerant. Apparuit enim eis tertia die iterũ viuus, ſecundũ quod diuinitùs inſpirati prophetæ, vel hæc, vel alia de eo innumera miracula futura eſſe prędixerant. Sed & in hodiernũ diem Chriſtianorũ, qui ab ipſo ſunt nuncupati, & nomẽ perſeuerat, & genus. Hoc idcirco de religione noſtra doctiſsimi viri, ſed Iudæi teſtimonium ponere volui, vt oſtenderem Iudæos de aduentu Chriſti nõ ignorare, ſed ad damnationis augmentum inuidia excæcatos, credere nolle.

De paßione domini, quòd Tyberius auditis miraculis domini, de eo Romæ decreuerit, & quomodo Senatũ reclamãtẽ ſibi tractauerit, & quæ mala Iudæis fecerit. De paßiõe Stephani, & malis Iudæorũ.

CAPVT XII.

ANno ab incarnatione ſua xxxiiij, regnante adhuc Tyberio, in Hieroſolymis verò præſidente Pontio Pilato, dominus ad paſsionem venire dignatus fuit, ac in loco Caluariæ extra portam in Paraſceue à Iudæis gentibus traditus, ſexta hora crucifigi. Tenebræ ab eadem hora vſq; ad horam qua expirauit nonam, non ſolùm in Iudæa, ſed & per totum mundum factæ ſunt. Et ſicut ſcriptum eſt,

Impiaque æternam timuerunt ſecula noctem.

Quas tenebras non ex eclipſi ſolis, ſed ex miraculo accidiſſe, xiiij. luna, quæ tunc fuit, etiam ipſis infidelibus probauit. Terræmotus quoq; tunc factus, quaſdam ciuitates Aſiæ diruit, quæ propter hoc etiam à tributo libertati datæ à Tyberio fuerunt. Dixiſſe tunc ferũt vnum ex philoſophis, quem Dionyſium Areopagitam putant, Deus naturæ patitur. Poſt reſurrectionem ergo, & aſcenſionem domini, Pilatus de conuerſatione miraculiſque eius, paſsione quoq; ac reſurrectione Tyberio Cæſari ſcripſit. Quo audito, Tyberius colendum eum inter deos eſſe decernens, ad Senatum retulit. Senatus autem eo quòd prius ad eos cauſa delata non fuiſſet, edictum Cæſaris recipere recuſauit, quinimò exterminandos ab Vrbe huius nominis ſectatores cenſuit. Ob

quam

quam cauſam Auguſtus ex manſuetiſsimo principe factus eſt ſæuiſsima beſtia, pluri-
mosq́ ſenatorũ ac nobilium perdi præcepit. Sicq́ factum eſt, vt dum regẽ Chriſtum recipere nollent, regem Cæſarem vltorẽ ſuſtinerent. Nutu tamen dei id factum creditur, ne fides Chriſti ab homine infideli teſtimonium, & à terreno principe auctoritatẽ accepiſſe videretur. Eodẽ anno magnus princeps ciuitatis dei Stephanus, ab his qui & dominum occiderunt, lapidatur. Tyberius Iudęos perſecutores Chriſti, in prouincias grauioris cœli relegauit, in vrbeq́ manentes ſubmouit, & perpetuæ ſeruituti addixit. Initia dolorum hæc. Qualibus enim malis, ſecũdum prophetiã domini, eo quòd non cognouiſſent tempus viſitationis ſuę, poſtmodum à Romanis attriti ſint, cum ad id tempus ventum fuerit, dicemus.

De morte Tyberij, & ſubrogatione C. Caligulæ: quomodo Caius Iudæos perſecutus fuerit, legationemq́; eorum per Philonem factam ſpernens, templum prophanauerit. De fine Pilati: de victoria Cæſaris, & de pluribus abominationibus eius, morteq́ ipſius.

CAPVT XIII.

ANno ab incarnatione domini xxxix. Tyberius xxiij. imperij ſui anno veneno periijt. Cui C. Caligula tertius ab Auguſto in regnum ſucceſsit, vir omnium ante ſe ſceleratiſsimus, & qui verè Romanis blaſphemantibus, ac Iudæis perſequentibus vltor adhibitus videretur. Huius diebus cũ in Alexandria plurimis malis opprimerentur Iudæi, Philo Iudæus primus inter primos philoſophorum, ab eis ad depromendam querimoniam ad Cæſarem mittitur. Hic eſt Philo, qui inter multa præclara opera, librum in quo plurimùm Chriſtianos commendat, compoſuit. Librum quoq́ Sapientię, qui ſic incipit, Diligite iuſticiam, quia Gręcam redolet eloquentiam, à quibuſdam edidiſſe creditur. In cuius rei argumentum quædam ibi poſita de Chriſto, nõ prophetarum, ſed hiſtoriographorum more, non futura prophetantium, ſed prætęrita narrantium inuenies, vt eſt illud: Dixerunt impij, Opprimamus virum iuſtum iniuſtè. Et infrà: Promittit ſe ſcientiam dei habere, filium dei ſe nominat. Et item: Morte turpiſsima condemnemus eum. Hunc Philonem intantum fuiſſe ſectatum Platonem refert Hieronymus, vt in prouerbio apud Gręcos de ipſo diceretur, ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει: id eſt, aut Philo eſt Platonis, aut Plato Philonis. Cum ergo ad Cęſarem legatione fungeretur Iudæorum, non ſolùm ſpernitur ab eo ob illius populi odium, ſed & vt templum prophanetur, ipſeq́ ibi vt deus colatur, ab Auguſto præcipitur. Pilatus quoq́ tantis à Cæſare malis atteritur, vt ſuo ſe gladio interfeciſſe dicatur. Vide iuſtiſsima ac occultiſsima dei iudicia de inimicis ſuis: per flagitioſiſsimum hominem ſe vlciſcitur, ipſeq́ immobilis manens, cum labore ac furore ciuium mundi, de hoſtibus triumphat. Sunt etiam nonnulli, qui eum apud Viennam vrbem Galliæ in exilium truſum, ac pòſt in Rhodanum merſum dicant. Vnde hodie naues ibi periclitari ab incolis affirmantur. Iiſdem diebus Cæſar Germaniam, Galliamq́ percurrens, in Britanniam tendit: vbi dum Bellinum Britannorum regis filium in deditionem accepiſſet, Romam reuertitur. Sed non minor eius in ſuos crudelitas, quàm in hoſtes fuit. Sorores enim ſuas, quas primò ſtupro polluit, poſtmodum exilio damnauit. His & alijs multis tam flagitioſè, quàm crudeliter commiſsis ſceleribus, à protectoribus ſuis quarto imperij ſui anno interficitur. Inuenti ſunt poſt mortem eius duo libelli, quorum vnus Pugio, alius Gladius dicebatur, in quibus lectiſsimorum Romanorum nomina morti deſtinatorum, ſcripta fuiſſe dicuntur. Arca quoq́ varijs venenis plena apud eum inuenta eſt, quæ in mare fuſa plurimos etiam piſcium interfecerunt. Haud dubium quin propter germinantia Chriſtianorum tempora, tam immanem tyrannum ab hac luce dominus ſubtraxerit, qui ſi vixiſſet, quantam populi ſtragem facturus fuerat, ex morte piſcium intelligi datur.

De Tyberio Claudio, quòd fames ſub ipſo in Iudæa fuerit: quòd Iacobus occiſus, Petrus inuinculatus eodem tempore ſit: de morte Herodis tutoris, & Theoda.

CAPVT XIIII.

ANno ab incarnatione domini xliij. occiſo Caio, Claudius iiij. ab Auguſto imperium ſuſcepit. Huius diebus famem fuiſſe in Iudæa, quam Agabus antè prędixerat, Lucas refert, addens fratribus ibidem manentibus eleemoſynas ex Antiochia, per Paulum & Barnabam miſſas. Ioſephus quoque Helenam reginam Adiabenorum, neceſsitatibus pauperum ijſdem diebus plurima largitam memorat. Adiungit etiam Lucas, quòd in illo tempore, quod ſine dubio ſub Claudio fuiſſe Euſebius confirmat, Herodes Iacobum occiderit, Petrum in vinculis ab angelo liberatum poſuerit. Hoc ſcelus regis perpetratum vltio diuina animaduertit. quod Lucas hoc modo proſequitur: Cum (inquit) in Cæſaream deſcendiſſet Herodes, & in die ſolenni præclara veſte & regia indutus, pro tribunali conſediſſet, ac de ſublimi concionaretur ad populum: cumq́ populus acclamaret ei, Voces dei, & non hominis, ſtatim percuſsit eum angelus domini, eo quòd non dederit gloriam deo, & ſcatens vermibus expirauit. A Ioſepho quoque idem, ſed prolixius dictum inuenies. Iiſdem diebus fuiſſe Theodam, de quo Lucas Gamalielem inducit loquẽtem hoc modo: Surrexit Theodas quidam, dicens ſe eſſe magnum quendam, qui deſtructus eſt, & omnes qui ſequebantur eum, diſſoluti ſunt, Ioſephus ſimiliter affirmat.

De diuiſione apoſtolorum in omnes gentes. De Petro & Simone mago. De Marco euangeliſta, & diſcipulis Petri ab eo in orbem miſsis. De victoria Claudij, ac ſeditione Iudaici populi. De expulſione eorundem de Vrbe, & ſeditione Romani populi, occiſione ſenatorum & militum. De morte Claudij.

CAPVT XV.

CVm igitur ciuitas Chriſti, & imperium, quod penè in Iudæa tantùm ante natiuitatem eius fuit, dilatandum in omnes gentes foret, apoſtoli vtpote principes & architecti huius ciuitatis, in omnem terram verbum vitæ prædicaturi exeunt, in finesq́ orbis terræ diſperguntur. Hinc Petrus aliorum princeps, totius orbis dominam ſortitur Romam. Paulus, qui alios ſapiẽtia præcellebat, omnium prudentiſsimã, totiusq́ philoſophiæ fontem adijt Græciam. Ioannes Aſiam, Andreas Achaiam, Matthæus Aethiopiam, Thomas & Bartholomęus vtraſque Indias, Simon & Thaddæus Aegyptum & Meſopotamiam, ac ad vltimum Perſidem & Scythiam, Philippus Hierapolim. Iacobus in Iudæa permanens, Hieroſolymorum rexit eccleſiam. Nam alter Iacobus ab Herode decollatus erat, qui tamen prius (vt dicitur) Hiſpanis prædicauerat, vbi & adhuc ſepulchrum eius clarum habetur. Hi non armis, ſed longè efficacius dei verbo orbem aggreſsi, non alieno, ſed proprio ſanguine, multo quàm Romani clarius, de vniuerſo mundo triumpharunt. Petrus itaque Romam veniens, Simonem hęreſiarcham omnium in magica arte peritiſsimum, ac ſpurciſsimum, vrbem ſubuertentem inuenit. Iſte dudum à Philippo in Samaria baptizatus, dum gratiam miraculorum ab apoſtolis oblata pecunia peteret, & non impetraret, conuerſus retrò poſt Sathanam, apoſtatauit, ſeq́ ex multis dæmonum præſtigijs miracula faciendo, deum aſſerere non erubuit. Petrus verò in vrbe Roma, ſalutifera vitæ verba docere cœpit, & quod ore docuit, ſignorum efficacia confirmauit. Exhinc Romæ cœperunt eſſe Chriſtiani. His diebus Marcus, qui primus Alexandrinam rexit eccleſiã, ex ore Petri euangelium in Italia Latino ſcripſit eloquio. Nam Matthæus ſuum antea in Iudæa Hebraico ſermone ſcripſerat. Reliqui duo, Lucas, ſcilicet, & Ioannes, ſua poſtmodum Gręca lingua ediderunt. Petrus exhinc cathedram Romæ ſuſcipiens, ciuitatémque dei viuis ex lapidibus verbo & exemplo cõſtruere ſtudens, nobiliſsimas orbis vrbes ciuibus Chriſti, ac ſacerdotibus illuſtrauit. Nempe beatum Apollinarem Rauennam, Metim Clementem, ad florentiſsimam verò Galliæ vrbem Treuerim, tres ſimul proceres Valerium, Eucharium ac Maternum deſtinauit. Qui dum Alpes trãſiſſent, Maternus in via moritur: quo facto perculſi ſocij Romam reuertuntur. Beatus itaq́ Petrus apoſtolus paſtoralem virgam, vt traditur, per eos ad ſuſcitandum eum miſit. Qui venien-

tes ad

tes ad locum ſepulchri, xxxiij. dies inuenerunt eum in monumento iacentem: attamē viri dei fide, & operibus bonis pleni, ſub obedientia magiſtri, admota virga, ſocium à morte ſuſcitauerunt. Qui vt fertur, poſt Eucharium & Valerium per tot annos Treuerenſem & Agrippinenſem rexit eccleſiam, quot dies antea in ſepulchro iacuerat. Oſtenditur autem adhuc eadem virga in argumētum rei quam diximus, Treueri ac Agrippinæ, ita quòd ſuperiorem eius partem Treuerenſes, inferiorem Colonienſes habeant. Ea tempeſtate Claudius Britannos, eo quòd transfugas non reddidiſſent, exercitu petit, ac ſine ſanguine vel prælio, mirum dictu, ferociſsimam gentem in deditionē accepit. Orcadas etiam in vltimo poſitas Oceano inſulas, imperio adiecit, ſextoq́ menſe ex quo proficiſci cœperat, in Vrbem rediJt. Anno imperij eius vij. tanta ſeditio in feſtiuitate Paſchæ Hieroſolymis orta eſt, vt de his qui conſtipatione populi in foribus templi opprimerentur, xxx. M. Iudæorum inuenta ſint. Anno imperij eius ix. Iudæos Vrbe trudi præcepit, quod non ſolùm Ioſephus, ſed & Suetonius refert: Claudius (inquit) Iudæos impulſore Chriſto, aſsiduè tumultuantes Roma expulit. Sequenti anno tanta fames in Vrbe fuit, vt Imperator in medio foro ignominioſe fragmentis panum proiectis, in palatium fugiens, concitatæ plebis furorem euaſerit. Non multo pòſt elapſo tempore, xxxv. ſenatores, & ccc. equites paruis de cauſis interfecit, ipſe vero xiiij. imperij ſui anno veneno interijt.

De flagitioſa uita Neronis, & perſecutione in noſtros. De Aegyptio falſo propheta. De morte Iacobi apoſtoli, ſcriptisq́; apoſtolorum.

CAPVT XVI.

ANno ab incarnatione domini lvij. Nero quintus ab Auguſto, imperium ſuſcepit, vir omnium flagitioſiſsimus, vtpote qui C. Caligulam auunculum ſuum nequitia tranſcenderet. Tantæ quippe petulantiæ fuit, vt aſſumpto varij veſtitus dedecore, tam Græciæ, quàm Italiæ vrbes, & theatra perluſtraret, ipſosq́ hiſtriones ineptijs ſuis vinceret. Luxuriæ verò tam effrenatæ, vt retibus aureis piſcatus fuiſſe, in comitatu quoque nunquam minus quàm mille carrucas habuiſſe dicatur. Hic etiam ex nimia laſciuia Vrbem incendi præcepit. Quæ dum ſex dies, ſeptemq́ noctes iugiter arderet, ipſe in altiſsima Mecenatiana turre ſtans, pulchritudine flammæ delectatus, Iliadam tragico decantabat habitu. De libidinibus eius dicere abhorreo, quippe qui nec matre, nec ſorore abſtinens, contra naturam quoque peccare non abhorruit. Quid eo ſceleratius, qui magiſtro ſuo Senecæ à morte non pepercit? Hic enim vita & ſcientia clarus, philoſophiæ ſtudium coluit, frequentesq́ ad Paulum apoſtolum literas mittens, & ab eo reſcripta ſuſcipiens, Chriſtianis religionis amicum ſe oſtendit. Vnde & à Hieronymo in libro Illuſtrium virorum, inter ciues noſtros ponitur. Prætérea pluribus occiſis ſenatoribus, in matrem, in fratres, ſorores ac vxores parricida & inceſtuoſus extitit. Auaritiæ verò tam inexplebilis erat, vt poſt innumerabilem pecuniæ theſaurum, quem negociatoribus vi rapuerat, centies centena milia ſeſtertiorum ſingulis annis à ſenatu ſibi dari inſtituerit. His flagitioſiſsimis factis impietatem in deum adiecit. Primus enim perſecutionem in Chriſtianos mouit: quod non ſine conſilio dei factum credimus, vt videlicet ciuitas ſua talem hoſtem primò haberet, quem ob flagitiorum ſuorum ſcelera, ciuitas etiam mundi abhorreret, cui nihil præter honeſtatem inhoneſtum videbatur. Anno imperij eius primo, poſt Marcum euangeliſtam Anianus ſacerdotium ſumpſit Alexandriæ. Per idem tempus grauiter Iudæos afflixit Aegyptius quidam falſus propheta, qui in breui magica arte fidem prophetæ fecerat, adeò vt collectis ſibi xxx. milibus virorum, montē Oliueti occupaſſet, paratus inde vrbem irruere, & tyrannidi ſuæ ſubiugare. Felix autem cōgreſsione cum ipſo facta, eum in fugam vertit, alijsq́ peremptis, ſiue captis, cœpta facilè reſtinxit. Vnde in Actibus apoſtolorū Felix ad Paulū dicit: Nōne tu es Aegyptius, qui ante hos dies cōcitaueras populū? Poſt Felicē Feſtus Iudæis à Nerone præponitur, apud quē dū Pauli cauſa ventilatur, Iudęis inſiſtentibus, Paulus Cæſarē appellās, vt Actus apoſt. referūt, Romā vinctus mittitur, ac eò veniens, verbū vitæ inceſſanter prædicauit. Hucuſq́ Lucas librum

Act.21.

Act.25.

Actuum apoſtolorum perduxit. Iudæi poſtquam fruſtratas inſidias, quas Paulo intenderant, vident, in Iacobum fratrem domini, qui dicebatur Iuſtus, Hieroſolymorũ epiſcopum, immanitatem nequitiæ ſuæ vertunt, eumq́ fidem Chriſti abnegare expetũt. Statuunt itaq; eum ſcribæ & phariſæi ſuper pinnam templi, & voce magna clamantes ad eum dicunt, Virorum iuſtiſsime, cui omnes obtemperare debemus, quoniam populus errat poſt Ieſum, qui crucifixus eſt, enuncia nobis quod ſit oſtium Ieſu. At ille dum libera voce, intrepidaq́ mente Chriſtum confitetur ſedere in cœlo à dextris ſummæ virtutis dei, de pinna templi præcipitatur, illæſusq́ manens, fullonis vecte (aut pertica) percuſſus, martyrio conſummatur. Is tantę ſanctitatis ac iuſtitiæ fuiſſe ab ipſis quoque Iudæis credebatur, vt ob eius necem Ioſephus ciuitatem à Romanis poſtmodum deſtructam eſſe velit. Hic ciuitatem dei non ſolùm factis informauit, ſed & vnam de vij. epiſtolis, quæ Canonicæ dicuntur, vtilem valde, & ſale ſapientiæ conditam ſcripſit epiſtolam. Aliorum enim apoſtolorum ſcripta, præter Petri & Pauli, Ioannis & Iudæ epiſtolas, Ioannis quoque & Matthæi euangelia, in Canone non habentur. Iacobo ſucceſsit Cleophæ filius, qui in euangelio memoratur Simon, quem conſobrinum domini iuxta carnem fuiſſe Egeſippus memorat.

De paßione Petri & Pauli, & imminutione Romani imperij, & morte Neronis.

CAPVT XVII.

IGitur dum Nero Chriſtianos perſequendo, ciuitatem dei deſtruere molitur, beatiſsimos apoſtolorum principes Petrum & Paulum, Petrum in cruce pedibus ſurſum verſis, Paulum gladio plecti præcipiens, vtroſque beato coronauit martyrio. Quod ſequenti anno Vrbs miſera ſenſit: nam intantum peſtilẽtia eam inuaſit, vt xxx. milia funerum ſupputarentur. Sub eadem perſecutione occidũtur Proceſſus & Martinianus, alijq́ plurimi. Petro Romæ ſucceſsit Linus, Antiochiæ Euodius. Iiſdem diebus cum maxima ciuium ac ſociorum clade, duo oppida in Britannia capiuntur. Eodem tempore Romani milites, pluribus in Oriente amiſsis prouincijs, ſub iugum Parthorum ignominioſè venerunt. Tres ciuitates in Aſia, id eſt, Laodicia, Hierapolis, Coloſſa terræmotu conciderunt. Et nota, quòd apoſtolis in Vrbe martyrio coronatis, ſecularis illius vrbis dignitas minui cœpit. Nero vt audiuit in Hiſpania Galbam ab exercitu Imperatorem factum, animo concidens, cum perturbare remp. molitur, à Senatu hoſtis pronunciatur. Videns itaque maliciam ſuam ad effectũ ſe perducere nõ poſſe, fugiẽs ad quartũ ab Vrbe lapidem, xiiij. imperij ſui anno ſe interfecit, in ipſoq́ familia Cæſarũ defecit. Non defuerũt tamẽ qui dicerẽt hoc quod in Apoſtolo legitur, Et nũc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tẽpore: et illud, Qui tenet nũc, teneat donec de medio fiat: de Nerone, ſub quo Paulus ſcripſit, dictũ fuiſſe: arbitrãturq́ Neronem nõ mortuũ, ſed humanis rebus viuũ ſubtractũ, vſq; ad vltimũ tẽpus, in ea qua tũc fuit ætate appariturum, ipſumq́ fore Antichriſtum. Sed iam ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

De ciuilibus malis in Vrbe, & captiuitate Ioſephi; imperioq́; Veſpaſiani.

CAPVT XVIII.

GAlba ſextus ab Auguſto, morte Neronis comperta, Romam venit: vbi dum nobilem quendam Piſonem ſibi in filium adoptaret, ab Ottone vterq; vij. imperij ſui menſe necatur. Itaq; dum Romę Otto vſurpat Imperium, Vitellius in Germania idem arripere conatur. Veſpaſianus in Syria, qui contra Iudæos à Nerone miſſus, multis eos malis attriuerat, Ioſephumq́ fortiſsimum ac prudentiſsimum ſacerdotẽ eorum in vinculis tenebat, ab exercitu, Neronis audita morte, Imperator creatur. Quod nimirum malum ciuile, & nobiliſsimi imperij diſtractionem, ob piaculum in apoſtolorum principes commiſſum Roma meruit. Ioſephus iſte Matathiæ filius, tantæ nõ ſolùm inter Iudæos, verumetiam apud Romanos poſtmodũ auctoritatis fuit, vt ſtatua ei in Vrbe donata, libri quoq; eius bibliothecæ traderentur. Extãt eius opera in xx. libris, Antiquitatũ hiſtoria, de Iudæorũ cũ Romanis bello libri vij. Liber quoq; Machabæorũ ſecũdus ab eodẽ eſſe cõpoſitus à quibuſdã dicit. Alia verò eius etiã opera præ-

clara

clara Euſebius ponit. Otto contra Vitellium bellum parat. Vbi dum primò circa Alpes, ſecundò iuxta Placentiam, tertiò iuxta locum qui Caſtoris dicitur, victor extitiſſet, quartò cum ſuos apud Bebryacum vinci videret, tertio ex quo imperare cœperat menſe, ſeipſum interfecit. Vitellius Romam veniẽs, regnum vſurpat: multisq; ibi crudeliter ac nequiter actis, vt audiuit de Veſpaſiano, primò quidem imperium deponere cogitat, ſed pòſt à ſocijs confortatus, Sabinum Veſpaſiani fratrem in Capitolium cum ſuis fugauit, ibiq; omnes flamma ac ruina in vnum tumulũ dedit. Veſpaſianus ergo qui poſt mortem Neronis, hortatu principum, & præcipuè Ioſephi, qui cum in vinculis poneretur, conſtantiſsimè ſe ab eodem, ſed imperatore, ſoluendum dixerat, imperium ſuſcepit, relictoq; ad obſidionem Hieroſolymorum filio ſuo Tito, per Alexandriam Romã tendit. Porrò inter hæc Vitellius à ſuis capitur, turpiterq; tam per viam ſacram, quàm per forum ductus, vnco trahitur, & in Tyberim merſus, communi quoq; caruit ſepultura. Aduerſus Senatum etiam interea à militibus eius multa crudeliter peracta fuerant. Cognita morte Vitellij, Veſpaſianus Alexandriæ ſubſtitit.

De excidio Hieroſolymorum, & captiuitate Iudaici populi, auctoritates de hoc Ioſephi: quòd Titus & Veſpaſianus ob hoc Imperatores dicti, Romæ cum triumpho ſuſcepti ſint. De Iano clauſo, & incremento Romani imperij. De terræmotu, & peſtilentia. De morte utrorumque, & amphitheatro.

CAPVT XIX.

IGitur dum Iudæi poſt xl. à paſsione domini annos, quos in ſpatium pœnitentiæ acceperant, de commiſſo in ſaluatorem ſcelere pœnitere nollent, imò in Stephano, & in duobus Iacobis occiſis, peccatum peccato apposuiſſent, vltio diuina, quæ à domino eis prædicta fuerat, iam in populum impium exardeſcere debuit. Præmonitis autem diuino reſponſo ciuibus Chriſti, vt de vrbe ſacrilega, populoq; impijſsimo, tanquam Loth de Sodomis, trans Iordanem in oppidum Pella nomine, tranſirent, vrbs infidelis à Tito obſidione in ipſa paſchali feſtiuitate, cunctis vndecunque populis ad feſtum confluentibus, cingitur, tandemq; cum multo Romanorum ſanguine expugnatur. Verùm à templo, quod ſacerdotum ac principum multitudo tuebatur, Titus arcetur. Quod dum magno labore ſuorum caperet, tanquam eccleſia dei germinante abolitum, cum ipſa vrbe funditùs deleuit, ac iuxta prophetiam domini, lapidem ſuper lapidem ibi non reliquit, tranſactis à prima conditione ſui M. c. annis. Sexcenta tunc milia Iudæorum interfecta fuiſſe, referunt Cornelius & Suetonius. Verùm qui miſerrimum omnium Iudæorum exitium ad plenum ſcire deſiderat, ipſorum hiſtoriographum Ioſephum legat, qui in ipſa paſchali feſtiuitate, tanquam vno carcere concluſos, tricies centena milia hominum in vrbe fuiſſe commemorat. Ex quibus tam fame, quàm ferro & igne, vndecies centena milia, exceptis illis qui in vrbibus, aut caſtellis alijs perierant, in hac tantùm perijſſe idem ſcriptor narrat. Ait ergo inter cætera: Arbitror enim, quòd etiamſi aduerſus impios ciues Romanorum pauliſper arma ceſſaſſent, aut hiatu terræ, aut aquæ diluuio, aut Sodomitanis ignibus, aut fulminibus cœlitùs tortis, ſupplicium ciuitas deprehendiſſet, quæ multo infauſtiorem illis, qui hæc perpeſsi ſunt, & nequiorem virorum præſentem hanc pertuliſſet ętatem, pro quibus & omnis gens pariter mereretur extingui. Reliqui Iudæorum, qui vſque ad Dcccc. M. fuiſſe dicuntur, per totum orbem vſque in præſentem diem diſperſi ſunt. Titus poſt tam magnificum triumphum, Imperator ab exercitu appellatur. Veſpaſianus dehinc cum Tito filio Vrbem ingreditur, vbi cum maximo tripudio, inauditoque triumpho, vno curru cum filio ſedens, actis ante ſe captis, & bibliotheca Iudæorum, ſuſcipitur. Iuſto id iudicio dei factum creditur, vt qui in patrem & filium peccauerunt deum, ab hominibus patre & filio plecterentur. Itaque Imperatores omnibus bellorum motibus ſedatis, ſexto Iani ab Vrbe condita portas clauſerunt. His diebus Romanorum reſpub. plurimùm eſt aucta. Achaia enim, Lycia, Rhodus, Byzantium, Samothracia, Cilicia, Comagena in prouincias redactæ, Romanis legibus ac iudicijs paruere. Nono imperij eorum anno ciuitates Cypri terręmotu corruerunt, vrbsq; peſtilentia conſumitur. Eodem, vel iuxta alios x. anno, Veſpaſianus profluuio ventris,

in villa propria iuxta Sabinos moritur. Cuius filius Titus, ſegregatis à numero principum Ottone & Vitellio, octauus ab Auguſto ſuccedit, vir omnium ante ſe principū moderatiſsimus, intantum vt Deliciæ hominum vocaretur. Diem enim in qua nil boni feciſſet, perdidiſſe ſe dicere ſolebat. Huius diebus bella nō fuere, Roma verò in pluribus ſui partibus per ſe conflagrauit incendio. Is amphitheatrum Romæ ædificans, quinque milibus ferarum dedicauit. Anno imperij ij. cum omnium planctu, in eadem qua & pater villa moritur. Eodem anno Linum xij. annis in ſacerdotio tranſactis, vrbis Romæ epiſcopatum tradidiſſe Anacleto refert Euſebius.

De perſecutione Domitiani in ſuos & noſtros. De Clemente ſucceſſore Petri, quòd tunc Domitianus Ioannem apoſtolum in exilium miſerit.

CAPVT XX.

Anno ab incarnatione domini lxxxiij. Domitianus Tito fratri nonus ab Auguſto ſucceſsit, qui non ſolùm crudeliter in ſuos, quoſdam interficiendo, quoſdam in exilium mittendo, ſæuire cœpit: ſed etiam plurimum ei reip. damnum exercitum incautè Germanis & Dacis exponendo, intulit. Hic etiam in tantam prorupit veſaniam, vt ſe deum & dominum appellari ac coli fecerit. Secundus quoque poſt Neronem perſecutionē in Chriſtianos mouit. Anno imperij eius quarto Annianus, qui xxij. annis Alexandriæ eccleſiam dei rexerat, moritur, cui ſucceſsit Abilius. Anacletus quoque, qui iuxta Euſebium in vrbe Roma xij. annis ſacerdotio functus erat, vita decedit, ſedemq́ Clementi reliquit. Alij verò hunc Cletum dicunt, & Anacletum poſt Clementem ponunt. Hic eſt Clemens, cuius tanquam coadiutoris ſui Paulus meminit, vbi ait: Cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis. Hic eſt magnus ciuitatis dei princeps, ſapientia præditus, intantum vt à Iudæis & gentibus diligeretur, tractabilis, non ſolùm verbis & factis eccleſiam dei informauit, verumetiam monimenta librorū ciuitati dei profutura reliquit. Extant eius inter cætera opera, quam ex perſona Romanæ eccleſiæ dictauit, ad Corinthios epiſtola, quæ intantum ei quam ad Hebræos Paulus conſcripſit, conſimilis eſſe cernitur, vt propter hoc illa quam nominaui epiſtola, non Pauli, ſed ſua à pluribus putetur. Huic Clemēti Petrus ſibi à domino traditam ligandi ac ſoluendi poteſtatem tradidit, eumq́ ſacerdotio ſibi ſubrogauit. Quare verò inter eum & Petrum duo medij inueniantur, ab alijs ſatis dictu manifeſtum eſſe putamus. Domitianus dum ciuitatem dei perſequi intentat, Ioannem apoſtolum, cæteris martyrio coronatis, ſolum ex apoſtolis ſuperſtitem, in Pathmos inſulam relegari præcepit, vbi Apocalypſim diuina reuelatione compoſuit. Ex Dauid quoque ſtirpe genitos exquiri præcepit. Quos dum aſcitos pauperes cognouiſſet, requiſitosq́ de regno Chriſti, dum illud cœleſte, non terrenum audiſſet, liberos abire permiſit. Sed & perſecutionem, quam aduerſus eccleſias agitari iuſſerat, datis rurſum compeſcit edictis. Ipſe verò xv. imperij ſui anno in palatio necatus, dedecoroſe ſepelitur. Cui in regnum ſucceſsit Nerua, anno ab incarnatione domini xcix. Hic reuocari exules præcepit, vnde & Ioannes à Pathmo ad Epheſum redire permiſſus eſt.

De Traiano, uictorijsq́; eius, ac perſecutione in noſtros. De domo aurea Neronis, & ſeditione Romanorum. De ſacerdotibus Chriſti, qui eo tempore erant. De obitu Ioannis apoſtoli, & hæreſibus quæ tunc pullulabant.

CAPVT XXI.

Anno ab incarnatione domini cx. imperij ſui primo, Nerua moritur, regnauitq́ pro eo Traianus xi. ab Auguſto, quem ipſe viuens in filium & hæredem regni adoptauerat. Hic apud vrbem Galliæ Agrippinam, regni gubernacula ſuſcepit: tranſitoq́ Rheno, Germaniam in priſtinum ſtatum reduxit, ac multas trans Danubium gentes ſubegit. In Oriente quoque regiones trans Eufraten ac Babylonem ſubiugauit. Hinc eſt illud exemplum, Traiano bellante victi ſunt Parthi. Is tertius à Nerone Chriſtianos perſecutus, relatu ac monitu Plinij iudicis mitior eſt factus. Huius diebus domus aurea Neronis fulmine concrematur. Iudæi etiam tunc multis ſeditionibus

nibus turbauerunt Orientem. Eo tempore apud Antiochiam poſt Enodium tertius poſt Petrum, regebat eccleſiam Ignatius, Romæ Euariſtus, qui Clementi ix. annis regenti eccleſiam, ſucceſſerat: Hieroſolymis poſt Simeonem, Iuſtus, Smyrneorũ cathedram Polycarpus, Hierapolim Papias ambo Ioannis diſcipuli gubernabãt. Quorum Papias quinque libros, qui appellantur verborum dominicorum, ſcripſiſſe dicitur. Ioannes poſt multa virtutum ſuarum inſignia, apud Epheſum ſolus ex apoſtolis ſine effuſione ſanguinis, in pace migrauit ad deum. Ea tempeſtate Menander poſt Simeonem ſurrexit hæreticus. Cherinti hæreſis, qui terrenum futurum eſſe Chriſti regnum, & eorum quæ ſub ventre ſunt incitamenta, cibis, potibus, nuptijs prædicabat explenda, pullulabat. Fuerunt etiam Hebiones, id eſt, pauperes, pro paupertate intelligentiæ vocati, Chriſtum ſolum hominem putantes. Sed & Nicolaitarum hæreſis tunc efferbuit, qui ſine vlla reuerentia & pudore, promiſcuos & illicitos concubitus licere affirmabant. Iſti Nicolaum vnum de vij. illis qui cum Stephano diaconi ſunt conſtituti, auctorem ſe huius rei habere iactant, eo quòd vxorem ſuam, quam pulchram valde habuit, in medium produxerit. Excuſat verò hunc Clemens Alexandrinus, dicens inter cætera: Mihi compertum eſt, Nicolaum nullam prorſus agnouiſſe mulierem, præter eam quam in matrimonium acceperat, eiusq́ liberi caſta virginitate, & ſanctitate incorrupti corporis, vſque ad vltimam ſenectutem durarunt. Quæ cum ita ſe habeant, conſtat illud, quòd in medium apoſtolorum pro zelotypiæ ſuſpicione produxerit vxorem, ex contemptu vitij, vel libidinis geſtum, quòd per hoc continentem ſe oſtenderet eius rei, quam nimiè putabatur expetere. Increpabatur enim ab apoſtolis, quòd nimis tenerè illam diligeret. Sic Clemens xij. Traiani anno, poſt Cerdonem Primus, quartus ab apoſtolis, Alexandrinam, Romanam verò poſt Euariſtum Alexander gubernauit eccleſiam. Poſt Ignatium Heros Antiochenæ præſidebat eccleſiæ.

De manſuetudine & operibus Adriani Aelij, ſacerdotibusq́; qui tunc clari habebantur.

CAPVT XXII.

ANno ab incarnatione domini cxviij. Traianus xix. imperij ſui anno, profluuio ventris apud Seleuciam Iſauriæ, vt dicitur, vrbem moritur. eiq́ conſobrinæ ſuæ filius xij. ab Auguſto in regnũ ſucceſsit Adrianus Aelius. Hic à Quadrato apoſtolorum diſcipulo, & Ariſtide Athenienſi viro & fide, & ſapientia pleno commonitus, præcepit ne ſine obiectu criminis Chriſtiani punirentur. Is etiam rempub. iuſtiſsimè gubernans, pater patriæ appellatus eſt, & vxor eius, Auguſta. Idem Sauromatas bello preſsit, Iudæos tumultuantes, ac in Palęſtinam redire conantes coercuit, præcipiens vt vltrà licentiam introeundi Hieruſalem non haberent, Chriſtianos verò ibi habitare permiſit. Anno imperij eius iiij. Alexander Romanæ vrbis pontifex decedit, eiq́ Sixtus ſucceſsit. Alexandriæ quoque Primo mortuo ſubrogatur Iuſtus. Sanè Hieroſolymorum ciuitas, expulſis ab Aelio Adriano Iudæis, plurimùm ab imperatore reparata, ex nomine eius Aelia dicta, à gentibus inhabitabatur. Poſt xv. ergo ſacerdotes, quos ciuitas dei ex circunciſionis pariete à Iacobo apoſtolo, vſque ad id tempus habuit, iam ex alio pariete credentium pontifices habere cœpit, quorum primus Marcus fuit, Sixto iam mortuo, ac Theleſphoro Romanam eccleſiam gubernãte, poſt Iuſtum quoque Eumene Alexandrinam eccleſiam regente.

Dr hæreſibus, & ciuibus Chriſti illis reſiſtentibus, & exemplar epiſtolæ Adriani pro Chriſtianis.

CAPVT XXXIII.

IGitur dum ciuitas dei, quæ eſt eccleſia, longè lateq́ per orbem terræ diffunderetur, antiquus hoſtis ſubtilius eam perſequi molitur: & qui prius eam exterius perſecutionibus oppugnauerat, nunc inteſtino bello, hoc eſt hæreticorum veneno, callidè inficere attentat. Poſt Menandrum ergo duo flagitioſiſsimi, Saturninus Antiochenus, & Baſilides Alexandrinus, ſurrexerunt hæretici. Quorum Baſilides ſectatores ſuos ad morem Pythágoricum, quinquennio ſilere, fidemq́ Chriſti perſecutionis tempore negandã aſſeruit. Carpocratem quoque hæreticũ tunc fuiſſe Irenęus ſcribit. Porrò ciuitas Chriſti ſupra firmã petrã fundata, nec foris tempeſtatibus, nec intus

ſeditionibus quaſſari valens, non ſolùm ſacerdotes, qui eam verbo & exemplo informarent, præclaros habuit, ſed & ſumma ſapientia præditis viris illuſtribus, qui eam non ſolùm dictis, ſed ſcriptis à prauorum impugnationibus defenderent, non caruit. Inter quos Egeſippus clariſsimus habebatur, qui apoſtolicæ prædicationis traditionem, ſimplici ſermone quinque libris conſcripſit. Sed & hiſtoriam Iudaici belli à Machabæis, vſque ad excidium Hieroſolymorum, luculenter ac prudenter contexuit. Iuſtinus etiam tam noſtra, quàm philoſophorum ſcientia plenus, ad Antonium apologeticum pro noſtra religione ſcribens horum meminit. Scribit etiam de Adriano Cæſare, quòd pro Chriſtianis huiuſmodi literas miſerit: Accepi literas ad me ſcriptas à deceſſore tuo Sereno Granio, clariſsimo viro: & non placet mihi relationem ſilentio prꝫterire, ne & noxij perturbentur, & calumniatoribus latrocinandi tribuatur occaſio. Itaque ſi euidenter prouinciales huic petitioni ſuæ adeſſe valent, aduerſum Chriſtianos, vt pro tribunali eos in aliquo arguant, hoc eis exequi non prohibeo: precibus autem in hoc ſolis & acclamationibus vti eis non permitto. Etenim multo æquius eſt, ſi quis volet accuſare te cognoſcere de obiectis. Si quis ergo accuſat & probat aduerſus leges quicquam agere memoratos homines, pro merito peccatorum etiam ſupplicia ſtatues. Illud mehercule magnopere curabis, vt ſi quis calumniæ gratia quenquam horũ poſtulauerit reũ, in hunc pro ſui nequitia ſupplicijs ſæuioribus vindices.

De principatu Antonini cognomento Pij, hæreſibusq; ſub eo ortis. De ſacerdotibus & doctoribus Chriſti contra hæreſes. Epiſtola etiam Imperatoris pro noſtris.

CAPVT XXIIII.

ANno ab incarnatione domini cxxxix. Adrianus xxi. principatus ſui anno diem obijt. Cui Antoninus cognomento Pius xiij. ab Auguſto in regnum ſucceſsit, qui adeò tranquillè remp. gubernauit, vt pater patriæ ex hoc appellatus ſit. Huius diebus Hermes librum paſtoris conſcripſit. Anno imperij eius primo, Theleſphorus xi. annis ſacerdotio functus, vita decedit, cui Higinus ſubſtituitur. Huius diebus Valentinus & Cerdon, quem poſtea Martion ſecutus eſt, hæreſiarchæ fuere. Cerdonis dogma fuit, quòd is qui in lege & in prophetis prædicatus eſt deus, non eſſet ipſe pater domini noſtri IESV Chriſti: quia ille quidem notus eſſet, hic autem ignotus: ille iuſtus, hic autem bonus. Eo tempore Iuſtinus philoſophus, cuius ſuprà mentionẽ fecimus, de Neapoli Palæſtinæ nobili proſapia oriundus, inter cætera prꝫclara opera, Apologeticum Imperatori de fide noſtra ſcripſit, eumq; benignum Chriſtianis fecit. Vnde pro his qui in Aſia patiebãtur iniuriã, tale ſcriptum promulgauit: Imperator Cꝫ
« ſar Marcus Aurelius Antoninus Auguſtus Armenicus, pontifex maximus, tribunitiꝫ
« poteſtatis quindecies, conſul tertiò, vniuerſis ſimul plebibus Aſiæ ſalutem. Ego qui-
« dem non ambigo etiam ipſis dijs curæ eſſe, ne quis noxius lateat: multo enim magis
« ipſis conuenit punire eos, qui ſibi immolare nolunt, quàm nobis. Et poſt pauca: Vos
« autem cæteros quidem deos negligitis, cultum verò immortalis dei, quem Chriſtiani
« colunt, expellitis: ſed paternã ego ſecutus ſententiam, pari moderatione ſtatuo, quòd
« ſi quis perſiſtit huiuſcemodi hominibus abſque vllo crimine mouere negocia, ille quidem qui delatus pro hoc nomine fuerit, abſoluatur, etiamſi perhibetur id eſſe, quod ei obijcitur Chriſtianus. Is autem qui crimen obtendit, reus pœnæ ipſius quam obiecit exiſtat. Higino ſucceſsit Pius. Poſt Neumenem Alexandriæ Marcus ſedit. Pius Aniceto ſedem reliquit. Marcus Celadionem ſibi ſubſtituit. Aniceti diebus refert ſe Egeſippus, quem ſuprà nominaui, Romam veniſſe, & vſq; ad Eleutherij tempora ibi fuiſſe.

De imperio Antonini Veri, cum Aurelio Commodo, belliſq; eorum. De ciuibus noſtris, grauiq; perſecutione, & quomodo per Chriſtianos Imperator Germanos deuicerit.

CAPVT XXV.

ANtoninus ad xij. ab Vrbe lapidem, xxij. imperij ſui anno diem vltimum clauſit. Poſt quem xiiij. ab Auguſto, M. Antoninus Verus, cum Aurelio Commodo fratrẽ, regni gubernacula ſuſcepit, anno domini clxij. Hi Vologeſum Parthorũ

regem,

regem, Armeniam, Cappadociam, Syriamq; vaſtantem, graui bello preſſerunt. Horũ diebus cum multi ciues Chriſti vbiq; terrarum pro fide fortiter dimicarent, Polycarpus Smyrneorum epiſcopus, & apoſtolorum diſcipulus, glorioſiſsimo pro domino martyrio coronatur. Fertur de ipſo, quòd ad exemplum magiſtri ſui Ioannis, qui apud Epheſum cũ balneas lauãdi gratia intraſſet, & vidiſſet ibi Cherintũ, exilijt, Fugiamus, inquiens, ne balnea ipſa corruant, in quibus Cherintus lauat, veritatis inimicus: ſic, inquam, Polycarpus Martioni occurrens, interrogatusq; ab ipſo ſi eum agnoſceret, reſpondit, Agnoſco primogenitum ſatanæ. Cum Polycarpo pluribus martyrio coronatis, Metrodorus quidã de Martionis hæreſi presbyter, ignibus eſt traditus. His diebus Aniceto Romæ ſucceſsit Sother, Alexandriæ verò Celadion Agrippinus ſubſtitutus erat. Antiochiæ poſt Hieronem Cornelio ſubſtituto, eodemq; defuncto, ſextus ab apoſtolis Theophilus ſedebat. Hic ciuitatem dei non ſolùm factis, ſed & ſcriptis informans, vtilia librorum monimẽta reliquit. Per idem tempus præclari ciuitatis dei principes fuere, Dionyſius Corinthiorum, Melito Sardenſium, Apollinaris Hieropolitanorum epiſcopi. Ex quibus Dionyſius multis eccleſiæ ſcripturis vtilibus relictis, de Dionyſio quoq; Areopagita refert, quòd Athenienſium epiſcopus à Paulo fuerit ordinatus. Reliqui verò duo inter alia ſcripturarum ſuarum inſignia, apologeticum de fide noſtra Imperatori ſcripſerunt librum. Antonini, qui quartus à Nerone perſecutionem in Chriſtianos mouit, xvij. anno Sothere mortuo, Eleutherius ſucceſsit. Ea tempeſtate grauiſsima apud Gallias perſecutio, Chriſti ciuitatem vrgebat. Feruebat hoc malum potiſsimùm apud nobiliſsimas Galliarum vrbes, Lugdunũ & Viennam. Verùm multis hac tempeſtate martyrio coronatis, Photinus quoq; Lugdunenſiũ epiſcopus, ſenio ac moribus grauis, glorioſa pro domino paſsione conſummatur. Cui ſucceſsit Irenæus Polycarpi diſcipulus, quorum ſuprà mentionẽ feci, vtilis admodum ciuitati dei non ſolùm prædicatione, ſed & ſcripturarũ executione. Extant de his temporibus epiſtolæ à Galliarũ martyribus Chriſtianis in Aſiã miſſæ, quas in hiſtoria Euſebij, quam Eccleſiaſticam vocant, inuenire poteris. Eo tempore apud caſtrũ Diuionenſe Benignus Polycarpi diſcipulus, in Gallias miſſus, martyrio coronatur. Grauiſſimæ peſtilentiæ in plurimis Romanorum tunc fuere prouincijs. Iiſdem etiam diebus dum Imperator contra Germanorũ fortiſsimam gentẽ, manum conſerere parat, exercitu plurimùm ſiti fatigato, ac tã ex hoſtiũ multitudine, quàm fortitudine pauore perculſo, Chriſtianorum qui in procinctu erant precibus, & Romanis ad ſubſidium, ſubitò largus imber profunditur, & barbari, qui iam exitialiter imminebant, crebris fulminibus deterrentur. Sicq; ſanctorum precibus hoſtibus fugatis, Romani non ſuis, ſed dei virtutibus victoria potiuntur. Feruntur Imperatoris literæ ad pleroſq; miſſæ, teſtãtes victoriam ſibi Chriſtianorum precibus collatam fuiſſe.

De principatu Commodi, obſcœnitateq; eius, & hæreſibus. De incendio, fulmine, & igne Romæ facto.

CAPVT XXVI.

ANno ab incarnatione domini clxxxi. Antonius xix. imperij ſui anno, in Pannonia moritur, eiq; filius ſuus M. A. Cõmodus xv. ab Auguſto ſucceſsit. Hic luxuriæ & obſcœnitati deditus, plurimos ex ſenatoribus interfecit. Commodus iſte per omnia reipub. incõmodus fuit, niſi quòd cõtra Germanos bellum feliciter geſsit. Per idem tempus innumeræ hæreſes pullulabant, inter quas Eucraticarũ Tacianum quendam auctorem habens, magis peſtifera fuit. Hi ab animalibus abſtinendũ prędicabant, ingrati exiſtentes deo, qui hæc humanis vſibus procreauit. Sed & nuptias refutantes, accuſabant illum, qui ab initio maſculum & fœminam ad reſtaurationem humani generis fecit. Sanè Clemens, cuius ſuprà mentionem feci, ſcribẽs aduerſum eos, inter cætera dicit: An & apoſtolos improbant? Petrus etenim & Philippus & vxores » habuerunt, & filias virgines etiam nuptui dederunt. Sed & Paulũ apoſtolum non tę- » det in quadam epiſtola ſua mẽtionem, vel ſalutationem facere comparis ſuæ, quam ſe » ideo negat circunducere, vt ad prędicationem euangelij expeditior fiat. Ea tempeſta- » te Capitoliũ Romæ fulmine percutitur, ac bibliotheca magna, maiorũ cura cõpoſita, »

cõcrematur. Aliud quoq; incendiũ Romæ exortũ, ędem Veſtę, ac palatiũ, plurimáſq; Vrbis partes conſumpſit. His diebus Eleutherius diem obijt, Victoriq; ſedẽ reliquit.

De morte Commodi, & ſubſtitutione Helij, qui & Pertinax, rurſumq; de morte illius.

CAPVT XXVII.

COmmodus poſt multa vitę ſuæ flagitia, in domo Veſtiliani, xiij. imperij ſui anno ſtrangulatus eſſe dicitur: regnauitq; poſt eum Aelius ſenex xvi. ab Auguſto, ex hoc quòd ad regnum electus, pertinaciter reſtitit, Pertinax dictus: quem quinto quàm regnare cœperat mẽſe, Iulianus iuriſperitus in palatio occidit. Qui dum regnũ inuadere molitur, iuxta pontem Miluiũ ſeptimo ex quo imperium vſurpauerat menſe, à Seuero vita priuatur.

De principatu Seueri, & perſecutione eius in noſtros, belloq; contra gentes. De patribus & ſacerdotibus, qui illo tempore pro domo dei ſtabant, & de controuerſia quæ inter Romanum pontificem, & orientales epiſcopos de die Paſchæ fuit. De Iuda, & Origene. De victoria Seueri,

CAPVT XXVIII.

ANno domini cxcv. Seuerus natione Afer, qui ex eo quòd Imperatorem vitus erat, Pertinax eſt dictus, xvij. ab Auguſto, rerum ſummã obtinuit. Hic natura ferox, quintam poſt Neronem perſecutionem in Chriſtianos mouit, Iudæos quoq; & Samaritas, Parthos, Arabas, Adiabenos bello preſsit, Peſcenninumq; ex Aegypto ac Syria tyrannidem affectantem, interfecit. His diebus cum perſecutio vbiq; terrarum feruerct in Chriſti ciues, apud Alexandriam poſt multos alios pater Origenis Leonides, martyrij palmã accepit, Origene adhuc puero, martyriũ tamen plurimũ affectante. Hoc in tempore fuerunt nõ ſolùm martyres, qui ciues Chriſti exẽplo ſuo ad patientiam animarent, ſed & doctores & ſcriptores diſertiſsimi viri, qui eos docendo ac ſcribendo ad ſapientiã informarent. Ex quibus poſt Iulianũ apud Alexandriã Demetrius ſubſtitutus: apud Antiochiam octauus ab apoſtolis Serapion epiſcopus ordinatus: apud Cæſareã Palęſtinæ Theophilus: in Hieroſolymis Narciſſus, eccleſias procurabant. Multi quoq; in alijs locis egregij ſacerdotes fuere, Victore adhuc Romanæ eccleſiæ cathedram gubernante. Quibus præſidẽtibus in eccleſia, in prouincijs Aſiæ quæſtio oritur de die Paſchę, confirmantibus quibuſdã quacunq; die ſeptimanę xiiij. luna veniſſet, ſolui debere ieiuniũ, cum talis conſuetudo non vſpiam in eccleſia obſeruaretur. Ob quam cauſam cõuentus epiſcoporũ, & concilia tam per ſingulas prouincias, quàm in vrbe Romana, cui Victor præfuit, conuocantur: cõmuniq; decreto cõfirmatur, ne liceat aliquando niſi in die dominica Paſchæ celebrare myſterium. Sed epiſcopi regionis Aſiæ conſuetudinem à veteribus ſibi traditã confirmabant, in qui-
« bus Polycrates, quia maiorẽ videbatur habere auctoritatem, Victori Romanę vrbis
« epiſcopo ſcribens, inter cætera ait: Nos igitur intemeratũ Paſchæ colimus diẽ, neq; ad
« dentes, neq; auferentes aliquid. Etenim magna quædã luminaria apud Aſiã dormie-
« runt, ſummi & electi viri, in quibus eſt Philippus euangeliſta, & duę filiæ eius, necnon
« & Ioannes, qui ſupra pectus domini recubuit, Polycarpus quoq;, alijq; ſancti, qui ex-
« pectant aduentũ domini de cœlis, vt reſurgant à mortuis: iſti ergo omnes diẽ Paſchæ
« in xiiij. die menſis obſeruarunt, ſecundum euangeliũ. Sed & ego omnium veſtrũ mi-
« nimus Polycrates, ſecundũ traditionem eorum patrũ qui vij fuerũt ante me per ordi-
« nem epiſcopi, obſeruo hunc diem, vt cõueniret cum illo, quo fermentum Iudæorum
« populus aufert. Vnde fratres chariſsimi, lxv. annos ætatis gerens in nomine domini,
« multorum quoq; epiſcoporũ per orbem terræ notitiã habens, & ſanctis ſcripturis in-
« tendens, non perturbabor ex his quæ ad terrorẽ proferuntur: quia & maiores mei di-
Act. 5. xerunt, Oportet magis obtemperare deo, quàm hominibus, certi quòd non inaniter canos attulimus, ſed in diſciplina Chriſti ſemper conuerſati ſumus. Sed ad hoc Victor conſtantius agens, totius Aſiæ eccleſias cum vicinis prouincijs, à cõmunione abſcindere nititur. Sed nõ omnibus hoc placebat epiſcopis, quin potius econtrariò ſcribentes ei iubebant, vt magis quæ pacis ſunt ageret, & concordiæ ſtuderet. Extant etiam

ipſorum

ipſorum literæ, quibus aſperius obiurgant Victorem, velut inutiliter eccleſię commodis conſulentem. Eodem tempore Iudas de ſeptimanis Danielis prudenter diſſeruit. Origenes quoq; apud Clementē doctiſsimū Alexandriæ presbyterum, qui & ipſe vtiles compoſuit libros, tunc erudiebatur. Itaq; poſtquam Origenes ad iuuenilem peruenit ætatem, non ſolùm Alexandriæ docendi officium à Demetrio epiſcopo aſſumpſit, ſed & vbiq; verbum dei prædicare cœpit. Dumq; indifferenter tam mulieribus, quàm viris prædicat, lubricæ ætatis incentiua metuens, zelum dei, ſed non ſecundum ſcientiam habens, manum ſibi inijciens, ſemet caſtrat, illud euãgelicum, quia ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtrauerunt propter regnum dei, etiam ad literam complendũ credens. Hic eſt Origenes, qui à Seueri diebus, vſq; ad Galli ſecũdi tempora durans, multa de diuinis ſcripturis vtilia compoſuit, ſed nimium humanis viribus confidendo, ac mundanis rationibus incautè innitẽdo, labori & religioni ſuæ omnimodæ hæſitationem induxit, bene dicta erroribus (vt quidam aſſerunt) permiſcens. Vnde de ipſo habes quòd vbi bene, nemo melius: vbi malè, nemo deterius. Seuerus Iuliano Peſcennioq; interfectis, aduerſus Albinum Iuliani ſocium, in Gallijs bellum machinantem, exercitum parat: quod cum multo vtriuſq; partis ſanguine occiſo, demum apud Lugdunum Albino terminatur. Poſt hoc Britannis bellum indicit: quos cum magna difficultate cum ſubiugaſſet, partem inſulæ vallo cinxit.

De morte Seueri, ſubſtitutioneq; Caracallæ, & item de morte illius.

CAPVT XXIX.

SEuerus Antoninus apud Eboracũ oppidum, xv. imperij ſui anno diem vltimum clauſit. Cui Aurelius Antoninus Baſsianus, qui & Caracalla, xviij. ab Auguſto ſucceſsit. Anno ab incarnatione domini ccxiij. Victore mortuo, Zepherinus ſucceſsit. Caracalla verò patre aſperior, libidineq; intemperãtiſsimus fuit, vtpote qui nouercam ſuam in vxorem duxit. Is dum contra Parthos bellum molitur, inter Edeſſam & Carras ab hoſtibus interficitur. Quo mortuo, Macer Opilius, ſeu Macrinus præfectus prętorij xix. ab Auguſto regnum inuaſit, primoq; imperij ſui anno, militari tumultu vita priuatur.

De imperio Marci Aurelij, uitaq; eius, & de Romanis pontificibus, morteq; Aurelij.

CAPVT XXX.

ANno ab incarnatione domini ccxxi. Marcus Aurelius ſacerdos Heliogabali tẽpli, xx. ab Auguſto imperium ſortitur. Hic flagitioſam vitam duxiſſe fertur. Huius diebus Zepherino mortuo, Calixtus Romanam eccleſiam gubernandã ſuſcepit. Aurelius iiij. imperij ſui anno, à tumultu militari cum matre necatur.

De principatu Aurelij Alexandri, & uictoria eius. De martyribus qui ſub eo paßi ſunt, & Romanis pontificibus, morteq; Aurelij.

CAPVT XXXI.

ANno ab incarnatione domini ccxxv. Aurelius Alexãder xxi. ab Auguſto, voluntate omnium Imperator creatur. Hic ex Chriſtiana muliere Mammea natus, iuſtè rempub. gubernauit, Xerxem quoq; regem Perſarum maximo bello deuicit. Vlpiani etiam conſilio reipub. moderatiſsimum ſe exhibuit. Paſsi tamen ſunt ſub eo Gordianus & Epimachus, Palmatius quoq; conſul cum vxore & filijs, alijq; promiſcui ſexus xlij. decollati. Simplicius etiam ſenator, quem Calixtus Papa baptizauerat, cum multis alijs paſſus eſt. Huius diebus Calixto Romæ ſucceſsit Vrbanus. Vrbano modicùm durante, Pontianus eccleſiam Romanam gubernandam ſuſcepit. Alexander xiij. imperij ſui anno, tumultu militari apud Moguntiam occiditur.

De imperio Maximi, perſecutioneq; eius in noſtros, morteq; etiam ipſius.

CAPVT XXXII.

ANno ab incarnatione domini ccxxxviij. Iulius Maximus, ſeu Maximinus, natione Trax, xxij. ab Auguſto, ſine Senatus voluntate, ab exercitu; eo quòd bellum

in Germania proſperè geſſerat, rex creatur. Hic propter odium prædeceſſoris ſui Alexandri, ex Chriſtiana matre nati, ſextus à Nerone ciuitatem dei perſequitur. His diebus feruente tribulatione perſecutionis, Origenes neceſſarium & egregium de martyrio librũ conſcripſit. Maximus verò tertio imperij ſui anno à Pupieno Aquileiæ interficitur. Pupienus autem & frater eius Albinus, dum regnum vſurpare cõtendunt, in palatio vita priuantur.

De principatu Gordiani, Romanisq́; pontificibus, & ſcriptoribus eccleſiaſticis, fine quoq; Gordiani.

CAPVT XXXIII.

ANno ab incarnatione domini ccxli. Gordianus poſt Maximum, xxiij. ab Auguſto imperator creatur. Pontiano quoq; defuncto Antherus ſucceſsit. Quo mortuo, Fabianus (vt traditur) per columbam cœlitùs elapſam, & ſuper caput eius manentem, epiſcopatu dignus iudicatur: quod tamen alij ſuper Zepherinum geſtum tradunt. Tunc etiam apud Antiochiam epiſcopo Zebenno defuncto, Babylas eccleſiæ ſuſcepit principatum. Apud Alexandriam verò Demetrio ſucceſsit Heraclas. Eo tempore extiterũt multi, qui ciuitatem dei ſcripturarum ſuarũ documentis illuſtrarẽt, è quibus Africanus vir inter ſcriptores eccleſiaſticos nobilis, multa monimenta librorum reliquit. Gordianus admodum puer Parthis bellum indicit. Quos dum diuerſis prælijs ſæpe proſperè geſtis oppreſsiſſet, ipſe ſuorum fraude, vi. imperij ſui anno, ſuper Eufratem interficitur.

De imperio Philippi Chriſtiani, & humilitate ipſius.

CAPVT XXXIIII.

ANno ab incarnatione domini ccxlvij. Iulius Philippus xxiiij. ab Auguſto, cum filio ſuo Philippo regnum ſortitur. Hic primus Imperator Chriſtianus fuit. Anno imperij eius iij. milleſimus ab Vrbe condita impletur annus, cum omnium gaudio magnificis ludis ab Imperatore celebratur. De hoc fertur, quòd dũ in vigilia Paſchæ eccleſiaſticis vellet intereſſe ſacramẽtis, ab epiſcopo loci non prius eſt admiſſus, quàm inter pœnitentes, culpas quæ de eo ferebantur, ablueret. Quod ipſum cum magna humilitate ſuſcepiſſe dicunt.

De morte Philippi, & ſucceſsione Decij, perſecutioneq́; eius in noſtros.

CAPVT XXXV.

ANno imperij eius vi. tumultu militari, ac Decij fraude, cum filio ſuo necatur, regnauitq́; pro eo Decius xxv. ab Auguſto, anno ab incarnatione domini cclij. Hic ob odium Philippi, immaniſsimam in ciuitatem dei vij. à Nerone perſecutionem mouit. Quia Fabiano Romano pontifice martyrio coronato, Cornelius cathedram ſuſcepit. Hieroſolymis quoq; magnus ciuitatis dei princeps Alexander martyrio coronatur. Heraclæ quoq; apud Alexandriam paulo ſuprà ſucceſſerat Dionyſius in epiſcopatu.

De occiſione Decij, & imperio Galli & Voluſiani, ac morte Origenis.

CAPVT XXXVI.

DEcius imperij ſui anno iij. cum filio ſuo inter Barbaros interficitur. Cui Gallus cum filio Voluſiano xxvi. ab Auguſto in regnum ſuccedit. Huius diebus lxx. ætatis ſuæ anno Origenes moritur.

De quæſtione inter Cornelium & Cyprianum. De Romanis pontificibus, alijsq́; ſacerdotibus. De paſſione Laurentij, & peſtilentia in urbe Romana.

CAPVT XXXVII.

TVnc etiam inter Cyprianum Carthaginiẽſem epiſcopum, & Cornelium Romanum pontificem, ambos eximiæ ſanctitatis ac ſapientiæ viros, ſcrupuloſa oritur quæſtio: Cypriano cum Africanis epiſcopis aſſerente hæreticos, qui ad eccleſiæ

vnionem redeunt, rebaptizandos fore. Cornelio verò cum ſacerdotibus per Italiam conſtitutis confirmante, ſola eos manus impoſitione purgandos, ſacramentumq́ baptiſmi nulla ratione iterandum. Scripſit autem Cyprianus eximiæ ſapientiæ, ac affluẽtiſsimæ eloquentiæ de fide noſtra libros. Romæ Cornelio martyrio coronato, ſedem ſuſcepit Lucius. Quo viij. tantùm menſibus ſedente, ſucceſsit Stephanus. Huius diebus nobiliſsimus inter epiſcopos, Alexãdrinorum eccleſiam regebat Dionyſius: qui inter cætera eximiæ virtutis ſuæ documenta, de abiecta Nouati præſumptione, pacéque eccleſiæ dei reddita, Stephano Romano pontifici ſcripſit, dicens inter cætera, Scito autem frater omnes eccleſias in Oriente, quæ prius conturbabantur, nunc rediſſe » in concordiam, & omnes ſibi vnanimiter cohærere gaudentes & exultantes de pace, » quę vltra ſpem eccleſiæ reddita eſt. Huius diebus, vel prioris Decij tempore, dum vbi » que terrarum ciues Chriſti ad exquiſita tormentorum genera exquiruntur, beatus » Laurentius iuxta quoſdam Romæ in craticula martyrio coronatur. Sed ſub Galieno & Valeriano proximis poſt hunc regibus, Sixtus, cuius diaconus Laurẽtius fuit, martyrio conſummatus inuenitur. Poteſt autem fieri, quòd omnes hi reges Decij ſint vocati, vel ordo pontificum vitio ſcriptorum tranſmutatus. Hac tempeſtate in vniuerſis Romanorum prouincijs peſtilentia extenditur.

De morte Galli & Voluſiani, & ſacerdotio Sixti.

CAPVT XXXVIII.

GAllus & Voluſianus dum contra Aemilianum ciuile bellum parant, ſecundo imperij ſui anno interficiuntur. Aemilianus verò tertio ex quo inuaſerat imperium mẽſe, vita priuatur. Stephano etiam mortuo Sixtus Romę ſacerdotium ſumpſit.

De principatu Valeriani & Galieni, perſecutioneq́; in noſtros, & paßione Sixti. De captiuitate Valeriani, & mundatione diuerſarum gentium contra Romanum imperium, & inteſtinis malis. De morte Galieni, & ſacerdotibus Chriſti, Maneq́; hæretico unde Manichæi.

CAPVT XXXIX.

ANno ab incarnatione domini cclix. poſt Auguſtum loco xxvij. Valerianus in Rhetia, Galienus à Senatu Romæ Cæſares creantur. Hi octauam à Nerone perſecutionem in ciuitatem dei mouerunt. His diebus glorioſo martyrio duo præclara ciuitatis dei lumina, Sixtus Romæ, Carthagine Cyprianus conſumuntur. Sixto ſucceſsit Dionyſius. Valerianus autem à Perſarum rege Sapore captus, & luminibus orbatus, ignominioſè in Perſarum ſeruitute conſenuit. Hoc enim apud eum ſortitus eſt officium, vt ipſo equum aſcendente, incuruatus regem, non manu, ſed dorſo leuaret. Galienus tam miſero ſocij permotus exemplo, Chriſtianis mitior eſt factus, & datis decretis, inſtituit, vt quo quiſque putet more, exoret quod diuinum eſt. Huius diebus Alpibus tranſcenſis, Rhetia, Italiaq́; vaſtatis, Rauennam vſque perueniunt Alemani, qui per Gallias euntes, Italiam populantur. Gothi Gręciam, Macedoniam, Pontum, Aſiam peruagantur. Quadi & Sarmatæ Pannonias armati ingrediuntur. Vlteriorum Germanorum inundatione Hiſpania deletur. Parthi Meſopotamia Syriaq́; potiuntur. Super hæc mala dum graui peſtilentia, & plaga terribili totus orbis premeretur, Romanorum reſpub. non ſolùm foris ab hoſtibus atteritur, ſed & intus ciuili malo laceratur. Nempe Genuus dum Imperium inuadere molitur, apud Smyrnam occiditur. Poſthumius etiam, qui in Gallijs cum multo tamen reipub. commodo imperiũ vſurpauerat, decimo anno à militari tu multu vita priuatur. Aemilianus pro ſimili cauſa Moguntiæ necatur. Marius qui in Gallijs poſt Poſthumium regnum inuaſerat, interficitur. Cui cum rurſum Victorinus ſuccedere parat, vita eximitur. Cum hæc aguntur in Gallijs, in Oriente Odenatus agreſti collecta manu, Perſas repreſsit, Meſopotamiamq́; recepit, & vſque ad Cteſiphontem cum ruſticis Syriæ victor venit. Galienus deſerta rep. ac Mediolani manens, voluptatiq́; deditus, interfectus eſt. Dionyſio ſucceſsit Felix Antiochiæ, poſt Dionyſium Thimeus, poſt Thimeum Cyrillus: Cyrillo

ſucceſſit Dorotheus, huic Anatholius. Ea tempeſtate Manes quidam genere Perſes, moribus & vita barbarus, execrabilem hæreſim docuit. Nunc enim Chriſtum ſeſe credi volebat, nunc ipſum ſe eſſe paracletum prædicabat: & elatus in inſaniam, ad ſimilitudinem Chriſti xij. diſcipulos eligens, ad prædicandum mittebat impia dogmata, à prioribus hæreticis mutuata. Huius ſectatores Manichæi vſque hodie vocantur.

De principatu Claudij, triumphoque eius, ac morte.

CAPVT XL.

Anno ab incarnatione domini cclxxiiij. Claudius xxviij. ab Auguſto, voluntate Senatus Imperator creatur. Hic Gothos, qui per xv. annos Illyricum & Macedoniam peruagati fuerant, bello præſit ac incredibili ſtrage deleuit. Ob quam cauſam clypeus ei aureus in curia, & ſtatua equeſtris aurea à Senatu decernitur. Anno autem imperij ſui ij. morbo correptus, apud Syrmium diem obijt. Cui Quintillus frater ſuus ab exercitu ſubſtitutus, xvij. imperij ſui die vitam finiuit.

De imperio Aureliani, pluribusque triumphis eius, ac de urbe Roma, quam ampliauit, de illaque quam ex nomine ſuo in Gallia condidit. De perſecutione in noſtros, morteque ipſius.

CAPVT XLI.

Anno ab incarnatione domini cclxxvi. xxix. ab Auguſto regnauit Aurelianus. Hic dum eſſet vir bellicoſus, procinctum ad Danubium mouit, ibique Gothos multis ac grauibus prælijs præſit, Romanique imperij terminos reſtaurauit. Inde ad Orientem digreſſus, Zenobiam, quæ occiſo marito ſuo Odenato Syriam vſurpabat, in poteſtatem redegit. In Gallia quoque Tetricum ſeditiones proprij exercitus compeſcere nõ valentem, ſine graui labore ſuperauit: ſicque tam Orientis, quàm Aquilonis victor, triumphans Vrbem ingreditur, quam etiam poſtmodum firmiori murorum ambitu decorauit. In Gallia quoque ſuper fluuium Ligerim, pulcherrimam vrbem condidit, quam ex nomine ſuo Aurelianim vocauit. Is ix. à Nerone ciuitatẽ dei, erga quam tamen in principio benignior extiterat, afflixit: ante cuius oculos fulmen, cum maximo omnium pauore corruit, & ipſe non multo pòſt tempore, anno imperij ſui ſexto occiditur.

De imperio Taciti, morteque eius.

CAPVT XLII.

Anno ab incarnatione domini cclxxxi. Tacitus xxx. ab Auguſto, Imperator factus, ſexto menſe in Ponto necatur. Poſt quem dum Florianus partem regni inuaderet, tertio menſe ex quo id vſurpauerat, apud Tharſum vita priuatur.

De imperio Probi, victoria eius, ac morte.

CAPVT XLIII.

Anno ab incarnatione domini cclxxxi. xxxi. ab Auguſto Probus regnum adeptus, barbaros qui Gallias occupauerant, per multa & fortia bella deuicit: deinde ciuilibus bellis Saturninum in Oriente, Proculum & Bonoſum apud Agrippinam præſit: ipſe verò apud Syrmium in turre ferrata à militibus interficitur, anno imperij ſui vij.

De principatu Cari, bellisque eius quæ in Oriente geſſit, & de morte ipſius.

CAPVT XLIIII.

Anno ab incarnatione domini cclxxxviij. Carus Narbonenſis xxxij. ab Auguſto Imperium ſortitur. Qui aſſumptis ſibi in regnum duobus filijs Carino & Numeriano, bellum cum Parthis geſſit, duaſque ibi nobiliſsimas vrbes Choten & Cteſiphontem oppugnauit. Ipſe verò ſuper Tygrim fulmine percuſſus, imperij ſui anno ij. diem vltimum clauſit. Numerianus quoque filius eius a ſocero ſuo Apro vita priuatur.

De

De principatu Diocletiani & uictorijs eius. qualiter Maximianum ſocium imperij legit. & Chriſtianos ſuper omnes qui ante eum fuerint, afflixit. De triumpho Conſtantini, & quomodo Diocletianus & Maximianus imperium reliquerint.

CAPVT XLV.

ANno ab incarnatione domini ccxc. Diocletianus xxxiij. ab Auguſto, Imperator
ab exercitu creatur. Hic in principio dignitatis ſuæ, Aprum interfectorem Nu-
meriani, propria manu interfecit. Charinum verò flagitioſè viuentem, quem pa
ter Cæſarem in Dalmatiam miſerat, graui ac laborioſo bello deuicit. Poſt hoc cum A-
mandus & Helianus ruſtica manu ſeditioſos tumultus in Gallias mouerēt, Maximia-
num Herculeum Cæſarem conſtituit, ac in Gallias miſit, qui imperitorum hominum
agreſtem manum facilè virtute ac ordine militari deuicit. Carauſius quidam, ignobi-
lis genere, manu verò ac conſilio non ignobilis, dum Maximiano ſuſpectus habere-
tur, Britanniam inuadens, purpuram aſſumpſit. Ea tempeſtate in Aegypto Achilleus
rebellat, Africam Quingentiani impugnant, Narſeus Perſarum rex Orientem deua-
ſtat. His ergo malis motus Diocletianus, Maximianum Herculeum ex Cæſare pro-
mouit in Auguſtum, Conſtantium verò & Maximinum Galerium Cæſares fecit. Hic
eſt Conſtantius, qui ex Theodora priuigna Herculei Maximiani vi filios, Conſtanti-
numq́ ex Helena concubina habuit. Hanc Helenam ex pago Treuerorum oriūdam
dicunt: vnde eandem eccleſiam plurimùm eam decoraſſe tradunt. Carauſius verò vij.
quo purpuram vſurpauerat anno, ab Alecto ſocio ſuo fraudulenter occiditur. Ipſe e-
tiam tertio dehinc anno ab Aſclepiodoto præfecto necatur. Imperatores ergo deci-
mam à Nerone in eccleſia dei perſecutionem mouent, quæ omnibus ſuperioribus ex
antiqui hoſtis verſutia, modicum iam tempus habentis, ac propter hoc amplius in-
candeſcentis, tam grauiſsima quàm nouiſsima inuenitur. Per decem enim annos pro
tracta, proſcriptionibus fidelium, cędibus martyrum, incendijs eccleſiarum indeſinē-
ter agebatur. Vnde quot milia ſanctorum his diebus ciuitas dei, non ſecundum illorū
opinionem perdiderit, ſed iuxta rei veritatem æternaliter victuros in ſinu ſuo college
rit, nemo enumerare poſſet. Ciuitas enim Chriſti huiuſmodi tunſionibus & preſsioni Nota.
bus expolitur, & tāquam aurum in fornace probatur, vt quomodo viuis ex lapidibus
conſtar, non niſi probatos ac politos recipiat. His diebus dum Auguſtus contra ſu-
prafatos tyrannos Amandum & Elianum bellum parat, Mauricius cū legione Chri-
ſtiana Romam ad Marcellum Papam, qui Caio ſucceſſerat, venit, acceptaq́ ab eo be-
nedictione, cum Imperatore contra inimicos imperij contendit. Qui dum tranſcenſis
alpibus, apud Octodorū conſediſſent, cōperto quòd Chriſtiani eſſent, Mauricius tā-
quam primicerius, & conductor aliorum, ad idololatriam vocatur. Sed fortiſsimus
athleta Chriſti ac ſignifer, qui regi impio ac ſacrilego, ad debellandos hoſtes regni iu-
ſtè paruerat, contraria regi cœlorum præcipienti, obedire recuſat. In quo monemur Nota.
regibus quidem de iuſticia ſubditos nos eſſe debere: ſi qua verò contra deum, & ſalu- Act. 5.
tem animæ pręcipiunt, vt cū Petro ſciamus dicere, Obedire oportet deo magis quàm
hominibus. Mauricius ergo cū ſocijs ſuis, qui vi. M. Dclxvi. fuiſſe dicūtur, apud Agau-
num ſuper Rhodanum ſitum oppidum, martyrio coronantur. Elapſi ſunt de collegio
illo plures, quos inſequentes Romani, ix. in oppido Galliæ Bunna occiderunt: Gereo
nem verò cum ſocijs ſuis cccxxx. in ſuburbio Coloniæ Agrippinæ vrbis interfecerūt.
Victorem etiam cum ccclx. in vrbe Troia, quæ nunc Xantus dicitur, interemerūt. Nec
offendi debet lector, ſi quis ſanctos fugiſſe martyrium audit, cùm Petro dictum fue- Ioan. 21.
rit, Alius te cinget, & ducet quò non vis. Sancti enim dum carnem ſuam odio habere
non poſſunt, vitam diligunt, ſed ei cœleſtem vitam & amorem præponunt. Nec incō
ueniens puto credendum, ſi dixerimus dominū ad hoc martyres ſuos fugere voluiſſe,
ne vni loco, vel vni patriæ tantus relinqueretur theſaurus, quin potius per diuerſa lo-
ca & prouincias diuideretur. Eodem tempore beatus Vitus ætate puer, vtpote ſe-
ptennis, vt dicitur, ſed maturis moribus, à patre ſuo Hila, qui ex ordine patriciorum
fuiſſe memoratur, primò flagellatur, & poſt à Diocletiano diuerſis tormentorum ge-

neribus martyrio coronatur. Affra quoque cum matre ſua Hilaria, ac puellis, Digna, & Eunomia, & Eutropia, alijsq; compluribus, à Caio iudice ignibus tradita, apud Vindelicam Auguſtam palmam martyrij accepit. Hæc primò peccatrix, poſtmodū à Narciſſo epiſcopo conuerſa & baptizata, per ignem examinata, & perennis gloriæ corona donata, fiduciam impetrandæ gratiæ peccatoribus à domino magnam dedit. Sed iam ad ciues mundi reuertamur. Conſtantius Alemanis bellum indicit, à quibus primò victus, poſtea cum incredibili barbarorū ſtrage, lxx. milibus occiſis, victor extitit. Porrò Maximianus Auguſtus Quingentianos in Africa bello preſsit. Diocletianus autem Achilleum in Alexandria obſidione cinxit: captaq; poſt viij. menſes, ac diruta vrbe, & Aegypto tota proſcripta, ipſum interfecit. Maximianus autem dum Narſeum regem Perſarum aggredi parat, inter Galienicum & Carras congreſſu facto vincitur, victusq; ad Diocletianum fugit. Ob quam cauſam indignatione motus Auguſtus, Maximianum ante vehiculum per aliquot milia paſſuum purpuratum currere turpiter permiſit. Qua de re inflammatus Maximianus, collectis vndecunq; copijs, in hoſtem ruit: victoq; ac fugato Narſeo, vxoribus etiam ac ſororibus, ac liberis captis, cum magna præda ad Auguſtum in Meſopotamiam veniens, cum maximo honore ſuſcipitur. Igitur Diocletianus & Maximianus dum multis malis eccleſiā dei attriuiſſent, & crudeli animaduerſione ſtatum ciuitatis Chriſti perturbaſſent, vltrix dei dextera, quæ caſtigari paucis ciues ſuos permiſerat, in tantā eos amentiam & permutationem tradidit, vt vterq; eorū, Maximianus tamen vel inuitus, ſed comparis amore fractus, imperium deponeret, priuatumq; habitum & plebeium Diocletianus in Nicomedia, Maximianus Mediolani, xx. imperij Diocletiani anno aſſumeret. His diebus Marcellino ſubſtituitur Marcellus, cui ſucceſsit Euſebius, poſt quem Melchiades Romanam eccleſiam gubernandam ſuſcepit.

Qualiter Galerius & Conſtantius regnum diuiſerint, Conſtantiusq; moriens Conſtantinum Imperatorem in Gallia reliquerit. CAP. XLVI.

RElicto Imperio ab Auguſtis, Galerius & Conſtantius, qui ab ipſis electi Cæſares erant, Imperium diuidunt. Galerius Maximianus Illyricum, Aſiam, Orientem obtinuit. Conſtantio Italia, Africa, Gallia ſorte deuenit. Sed Conſtantius vir ſuauiſsimus, Gallia ac Hiſpania contentus, Galerio cæteras terras reliquit. Hic Conſtantius multa clemētia erga homines, erga deum verò religione maxima vtebatur, cultoresq; dei venerationi habuit & honori. Galerius ergo duos Cæſares fecit, Maximianum in Oriente, Seuerum in Italia, ipſe verò Illyricum retinuit. Conſtantius autem in Britannia moriens, Conſtantinum Helenæ filium Imperatorem in Gallia reliquit.

Terminus tertij libri, & recapitulatio x. perſecutionum. CAP. XLVII.

IGitur quia finitis perſecutionibus, quaſi poſt noctis tenebras lux deſiderabilis eccleſiæ dei, ſub Conſtantino principe pax illuxit: iam tot malorum turbinibus feſsi, tertio iam Operi finem demus, vt ad ea quibus dominus ciuitatem ſuam depreſſam & humiliatam exaltare voluit, tempora veniamus. decem enim perſecutiones à Nerone vſq; ad id tempus inuenies. Decem etiam plagis ciuitatem mundi, ſub principibus, qui eas quas diximus perſecutiones mouerunt, percuſſam maiores noſtri tradiderunt, & ſcriptum reliquerunt. quæ omnia diligens inquiſitor rerum inuenire poterit. Sicut ergo x. plagis percuſſa Aegyptus, populum dei liberū abire conceſsit: ſic ciuitas mundi in x. perſecutionibus x. plagis percuſſa, populum dei, id eſt, eccleſiā, quieſcere permiſit. Sicut etiam Pharao inſequendo populum dei ad mare rubrum (quę xi. perſecutio fuit) cum exercitu ſuo funditùs eſt deletus: ſic ciuitas mundi, quæ modò multis modis diuina vltione percuſſa eſt, & percutitur, cum capite ſuo Antichriſto vndecimam, id eſt, nouiſsimam, ac omnium periculoſiſsimam perſecutionem mouebit: ibiq; percuſſo Antichriſto funditùs delebitur. Ciuitas autem Chriſti exaltata exaltabitur, ac in æternum cum ipſo regnatura feliciter conſummabitur.

LIBRI TERTII FINIS.

PROLOGVS LIBRI QVARTI.

NVllum iam eſſe ſapientum puto, qui dei facta non conſideret, conſidera-
ta non ſtupeat, ac per viſibilia ad inuiſibilia non mittatur. Dominus enim
qui ciuitatem ſuam ante conſtitutionem mundi præordinatam, ad tem-
pus latere voluit, tempore quo decuit exaltare diſpoſuit. Vnde ipſam tē-
pore humiliationis ſuæ, tempus ei exaltationis per prophetam prędicen-
do, blandè conſolatur: Dilata, inquit, tentoria tua, & pelles tabernaculorum tuorū ex-
tende, longos fac funiculos tuos. Et rurſum, Pro eo quòd fuiſti abiecta, ponam te in ſu- Eſa. 54.
perbiam ſeculorum. Cum ergo dominus multis tentationibus ac perſecutionibus at- Eſa. 60.
tritam vellet exaltare eccleſiam, perſonā potiſsimùm per quam id habilius facere poſ-
ſet, elegit. Proinde Romanorū Imperatorem, ad quem tunc vniuerſus reſpiciebat or-
bis, ad id faciendum ordinauit: eicꝗ non ſolùm fidem, qua ab errorū tenebris diſceden
do, ad veram lucem cognoſcendam veniret, ſed & dilectionem, qua ciuitatem ſuam
multis honoribus exaltaret, multis facultatibus ac poſſeſsionibus locupletaret, dedit.
Et vt cognoſcamus nō fortuitis caſibus, ſed dei profundiſsimis ac iuſtiſsimis iudicijs
id factum, vide pridie latitantem, ac quemlibet infimæ conditionis virum fugientem,
breui tantæ auctoritatis fieri, vt regibus imperet, de regibus iudicet. Vide tantę à ſecu
lo venerationis haberi, vt veniant curui, veſtigiaꝗ pedū eius in ſolio ſedentis adorent
orbis domini. Sed grauis hîc oritur quęſtio, magnaꝗ de regni ac ſacerdotij iuſtitia diſ-
ſenſio. Quidam enim religionis obtētu, alij verò ſecularis dignitatis, qua regni aucto-
ritas imminuta cernitur, intuitu hanc gloriam honoremꝗ temporalem ſacerdotibus
Chriſti, quibus cœleſtis regni gloria promittitur, non licere autumant, multaꝗ huius
rei argumenta monſtrant. Duæ, inquiunt, perſonæ à deo in eccleſia ſunt conſtitutæ, ſa
cerdotalis, & regalis. Quarum vna Chriſti tractare debet ſacramenta, ac eccleſiaſtica
ſpiritali gladio exercere iudicia: altera gladium materialem contra hoſtes eccleſiæ,
pauperes, eccleſiasꝗ dei ab incurſione malorum defenſando, ſceleratos puniendo, ad
ſecularia iudicia exercenda portat. Hi ſunt duo gladij, qui in paſsione domini legūtur, Luc. 22.
ſed vno tantùm Petrus vſus inuenitur. Sicut ergo ad ſpiritualem gladium, ſpirituales
quoque poſſeſsiones pertinēt, id eſt, decimæ, primitiæ, oblationes fidelium, & alia hu
iuſmodi: ſic materiali omnes terrenæ dignitates, Ducatus, Comitatus, & eiuſmodi ſub
iacent. Hæc verò deus ordinatè & non confuſè, id eſt, non in vna perſona ſimul, ſed ſe
paratim in duabus, quas nominaui, in eccleſia ſua eſſe voluit. Proinde ſicut illi perſo-
næ, quæ gladium materialem portat, attingere ea quæ ſpiritualia ſunt non licet: ſic &
iſti vſurpare ea quæ huius ſunt, non conuenit. Inducunt etiam ad hoc confirmandum
multa teſtimonia ſcripturarum, ipſiusꝗ domini ac ſanctorum exempla, vt illud euan-
gelicum, Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ dei deo. Idꝗ ſicut dominus prædi- Luc. 20.
cauit verbis, ita factis declarauit, quando cui tributum, tributum recognoſcens, pro ſe
& Petro tributum dedit. Paulus etiam cui honorem, honorem attribuendū intelligēs,
omnemꝗ poteſtatem à deo eſſe conſiderans, in cauſa poſitus, nō Petrum, qui Romæ
tunc cathedræ præfuit, ſed hominem flagitioſiſsimum & impijſsimum ex dei volun-
tate ſuper orbem terræ regem conſtitutum, Neronem appellauit. Hæc de honore re-
gum. Quòd verò omnis poſſeſsio eorum gratia ſit, ex Auguſtino probāt, qui ait, Quo
iure poſsides villas? diuino, an humano? diuino: Domini eſt terra, & plenitudo eius. Pſal. 23.
Humano, hoc à regibus. Hinc dicimus, Hæc terra mea, hic fundus meus. Item ſi dicis,
Quid mihi & regi? Dic quid tibi, & poſſeſsioni? Quib. hoc modo reſpōdetur, quòd
mundiali dignitate quæ regalia dicuntur, dominus eccleſiam ſuam honorare voluit:
ex dei enim ordinatione id factum, ratio quā ſuprà reddidimus, declarat. Deniꝗ cre-
dendum nō eſt, Chriſtum eccleſiam ſuam, ſponſam ſuam, corpus ſuum, cui in arrham
ſpiritum ſuum dediſſe creditur, ſpiritu erroris decipi permiſiſſe, cui (vt dixi) ſpiritū ve-
ritatis contulerat. Præterea probatæ ſanctitatis viri inueniuntur, qui hæc habuiſſe, qui
cum his regnum dei acquiſiſſe creduntur. His ergo alijsꝗ modis, quos longū eſt exe-
qui, probatur, & Conſtantinum eccleſiæ iuſtè regalia contuliſſe, & eccleſiā licitè ſuſce

piſſe. Dum enim ab eis quærimus, quo iure id reges habeant, reſpondere ſolent, ex electione populi, & ordinatione dei. Si ergo deus ordinando, quod regibus prędictus honor impenderetur, iniuſtè non fecit, quanto magis & id ordinando, vt ab illa perſona ad eccleſiaſticam traduceretur, iniuſtus dicendus non eſt? Denique ſi ad hoc quod ipſe ordinauerat, tam hîc, quàm ibi voluntati ſuæ electionem populi, & inſuper hic traditionem principis concordare voluit, nec ipſum iniuſtè diſpoſuiſſe, nec principem malè tradidiſſe, nec eccleſiam illicitè ſuſcepiſſe credendum eſt. Si dicis priori perſonæ licuiſſe quòd iſtam ex ſanctitate officij habere nec decet, nec expedit: ad hoc, fateor, aliud refugium neſcio, niſi quòd ſanctos apoſtolicæ fidei ac meriti viros, Syluestrum, Gregorium, Vlricum, Bonifacium, Lampertum, Gothardum, aliosq́ complures ea cognoſcimus habuiſſe. Ego enim vt de meo ſenſu loquar, vtrum deo magis placeat hæc eccleſiæ ſuæ, quæ nunc cernitur, exaltatio, quàm prior humiliatio, prorſus ignorare me profiteor. Videtur quidem ſtatus ille fuiſſe melior, iſte felicior. Aſſentior tamen

Nota. *Matth. 16.* Romanæ ſanctæ eccleſiæ, quam ſupra firmam petram ædificatam non dubito: credendaq́ quæ credit, licitè poſsidenda quæ poſsidet, credo. Quòd enim nullo errore decipi poſsit, ex hoc probari poteſt, Et portæ inferi nō præualebunt aduerſus eam. Quòd autem fides in æternum maneat, ex hoc intelligi datur, quòd Petro dictum eſt, Ego

Luc. 22. pro te rogaui Petre, vt non deficiat fides tua. Quòd verò omnis controuerſiæ ipſius auctoritate & exemplo ſoluatur ſcrupulus, in hoc rurſum latenter innuitur, quod Pe-

Luc. 5. tro dicitur, Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Hæc de ſacerdotij regniq́ iuſtitia dicta ſufficiant. Cæterùm ſi quis ſubtilius ac profundius inde ratiocinari vult, à nobis minimè præiudicium patietur.

De occiſione Maximiani, & morte Galerij tyranni. De Maximini, Licinij, & præcipuè Maxentij Maximiani filij. Quomodo Conſtantinus iuxta uiſionē ſibi monſtratam, Maxentio merſo, urbem ingreſſus, crucem in triumphali loco poni fecerit, ipſeq́ à Sylueſtro baptizatus fuerit.

CAPVT I.

IGitur anno ab incarnatione domini cccxi. Conſtantinus xxxiiij. ab Auguſto, patri ſucceſsit in regnum, religioſi patris hæres religioſior. Inter hæc Prætoriani milites Maxentium Herculei filium Auguſtum creauerunt. Contra quem Seuerus Cæſar à Galerio Auguſto miſſus Rauēnam, fugatur, ibiq́ interficitur. Herculeus autem Maximianus, vt audiuit Conſtantinum in Gallijs creatum Imperatorem, priuatum habitum deponens, Cōſtantinum dolo circumuenire cogitat. Verùm dum ad hæc in Gallias veniſſet, à filia ſua Conſtantini vxore proditus, & in fugam verſus, in Maſsilia occiditur. Porrò Galerius Seuero occiſo, Licinium Imperatorē fecit. Dum ergo perſecutionem in Chriſti ciuitatem per decem annos crudeliter mouiſſet, Galerius à domino vindicta percuſſus cœleſti, pœnas ſoluit. In tantum enim, diſſolutis introrſum visceribus, horrorem venit, vt vermes eructaret. Cumq́ deſperatus, à medicis, diuinā id vltionem eſſe cognouiſſet, à perſecutione ceſſauit. Ipſe verò vim doloris non ſuſtinēs, diem obijt. Conſtantino autem, vt ſuprà dixi, à patre in Gallijs Imperatore conſtituto, Maximinus & Licinius crudelitatis in noſtros, & libidinis nullum habentes modum, ad imperium aſpirabant. Maxentius quoque Romæ multis malis ciues premebat. Denique inter cætera eius facinora hoc de ipſo dicitur, quòd ſenatorum, & maximè nobilium matronas publicè abſtrahi, & ad libidinem ſuam ipſis patribus metu oppreſsis, tacentibus & gementibus deduci præciperet. Senatores etiam, vel qui in curia clariores eſſe videbantur, falſa criminum obiectione, proſcribi fecit. Addebat his malis magicæ artis nephanda præſtigia, vt videlicet mulieribus prægnantibus occiſis, viſcera perſcrutarentur, ac præcantationibus dæmoniaca arte compoſitis, futura prædicerent. Itaque dum contra ſceleratiſsimum tyrannum Conſtantinus Imperator religioſus, fautorq́ Chriſtianæ fidei, bellum parat, multisq́ modis anxius, ad cœlos ſæpius oculos attollit, nocte ſopore depreſſus, ad Orientis partem ſignum crucis igneo

igneo fulgore in cœlo coruſcare videt. Perquirens autem quid eſſet, angelos ſibi di-
centes audit, Conſtantine ἐν τούτῳ νικήσεις: quod eſt, In hoc vinces. Manè expergefa-
ctus, milites Chriſtianos ad ſe vocat: cognitoq́ꝫ de hoc quòd Chriſtianæ fidei ſignacu
lum eſſet, lætus ac ſecurus de viſione, frontem ſigno crucis munit, Chriſtianumq́ꝫ ſe
futurum, ſi proſpera ſucceſſerint, promittit. Erat autem multa ſereniſsimo principi an-
xietas, quòd tyrannum non ſine magna effuſione ſanguinis ciuium, ſuperare poſſet.
Dominus ergo tam deuotioni principis ſatisfacere, quàm afflictioni eccleſiæ ſubue-
nire volens, ipſum tyrannum miro modo, ſine periculo tam Auguſti quàm Romani
populi perdidit. Naues enim iuxta pontem Miluium in modum muſcipulæ colliga-
uerat, vt per hoc ignarum huius rei militem venientem deciperet. Iam Auguſtus ap-
propinquabat, iam ſigna comminus volabant: & ecce tyrannus nutu dei dæmoniaco ra
ptus ſpiritu, in machinamenta quæ hoſtibus parauerat (iuxta quod ſcriptum eſt, Et in-
cidit in foueam, quam fecit) nullo comitatus ſocio, ſolus iuxta deſiderium principis,
abſque vtriuſque exercitus diſcrimine, perijt. Igitur dum Conſtantinus deſiderata vi-
ctoria potitus, Vrbem ingreſſus fuiſſet, cum magno tripudio à ciuibus ſuſcipitur.
Cumq́ꝫ ei ad morem triumphus pararetur, ipſe non ſibi, ſed Chriſto victoriam attri-
buendam prædicauit. Crucem etiam, cuius virtute hoſtis deuictus erat, in triumphali
loco poni fecit, & adorari. Melchiade mortuo, Sylueſter ſucceſſerat. Ab hoc, iuxta tra
ditionem Romanorum, in eccleſia quæ ſancti Ioannis dicitur, baptizatur. Hæc autem
conuerſionis eius cauſa fuit. Proinde quæ in beati Syluestri vita de lepra & conuerſio
ne leguntur, apocrypha videntur. Refert tamen Tripartita hiſtoria, eum in Nicome-
dia, circa finem vitæ ſuæ baptizatum eſſe.

*Quomodo ipſe & Licinius pro eccleſia ſcripſerint, Maximinus quoque idem falſò fecerit: ſed poſtmo-
dum in certamine victus, rurſum pro Chriſtianis ſcribens Maximinus obierit. De fine Licinij ſororij
Conſtantini, Criſpi etiam & Licinij nepotum, de eius morte.*

CAPVT II.

CONſtantinus Chriſtianus factus, pacem eccleſijs reddidit, cui etiam ad hoc Lici-
nius cõſenſum præbuit. Ambo itaque Imperatores datis legibus, Chriſtum, qui
rempub. à tyranno liberauerat, deum colendum ſtatuunt: initoq́ꝫ conſilio, Maxi
mino de hoc, qui imperium Orientis tenebat, ſcribunt. Quo comperto, Maximinus
ne amplius Chriſtiani perſecutionem pro fide patiantur, ſcripto præcepit. Reddit e-
tiam cauſam, quia quanto magis inhiberi videantur, tanto magis creſcant: idcirco nul
lum ad deorum cultum, niſi propria ad id voluntate ducatur, cogẽdum affirmat. Hæc
Maximinus cum præ timore Auguſtorum faceret, ex propria id auctoritate ſe face-
re fingebat: ipſe verò omnium intemperantiſsimus, moderatiſsimis principibus non
ſolùm æquari voluit, ſed & præferri, breui quoque interiecto tempore fœdere ru-
pto, Licinio bellum inferre parat. Ergo multis tam vrbibus, quàm prouincijs profli-
gatis, dæmonum fretus auxilio & vlus inſtinctu, tandem ad bellum progreditur,
pugnámque aggreditur. Vbi dum fundi cernit exercitum, detractis Imperij inſigni-
bus, calonumq́ꝫ ſe turbis immiſcens, ignominioſe (vt dignus erat) è prælio fugit. In-
de reuerſus ad propria, primò quidem ſacerdotes ſuos tanquam deceptores interfe-
cit, pòſt cum diriſsimis morbis ſe à deo percuſſum videret, grauiſsimamq́ꝫ mortem im
minere cerneret, ſera pœnitẽtia ductus, deum Chriſtianorum confeſſus, pro ipſis ſcri-
pſit hoc modo: Imperator Cæſar, Galerius, Maximinus, Germanicus, Sarmaticus,
pius, felix, inuictus, Auguſtus: Indeſinenter cauſam prouincialium noſtrorum geren-
tes, vtilitatibus eorum conſulentes, quæ ad commune & publicum bonum ſpectant,
nunquam deſinimus prouidere. Vnde cognitum eſſe omnibus hominibus non dubi
to, manifeſteq́ꝫ compertum ex eo fomite, quòd iuſſum fuerat à diuis principibus Dio
cletiano & Maximiano parentibus noſtris, inhibere conuentus Chriſtianorum pluri-
mas direptiones & prædas ab officialibus factas. Et infrà: Igitur vt in poſterum omnis
metus, vel ambiguitas auferatur, huius edicti noſtri lege ſancimus, vt cunctis innote-
ſcat, licere his qui Chriſtianorũ ſectã, religionẽq́ꝫ venerãtur, hac noſtræ indulgẽtiæ lar

« gitate, vt vnuſquiſque quemadmodum vult, & prout animo libet, religioni huic, ſo« lennitatiq́; deſeruiat. Sed & orationum domus, id eſt, dominica ſua, vt inſtaurent pro « voluntate permittimus. Sanè quo in omnibus cumulatior habeatur hæc noſtra largi« tio, etiam illud hac lege ſancimus, vt ſi qua domus, agri, vel quælibet præda ex Chri« ſtianorum bonis, antehac parentum noſtrorum præceptis ad fiſci ius fuerant ſociata, « ſi qua etiam ab aliquo expetita ſunt, vel ſi qua diſtracta, aut dono in aliquem collata, « hæc omnia in antiquum ius Chriſtianorum præcipimus reuocari, dominisq́; proprijs vniuerſa reſtitui. Hanc mutationem dexteræ excelſi, quis non miretur? quòd homo impijſsimus, qui tabulis æneis velut in æternum manſuris, noſtros proſcripſerat, tam ſubitò manu dei tactus, pro ipſis ſcriberet inuitus. Poſt hæc Maximinus grauiſsimis morborum malis conſumptus, amiſsis primò luminibus, viuendi finem fecit. Licinius verò, qui antea Conſtantino erga ciuitatem dei benignum præbuerat auxilium, inſtinctu dæmonum in furorem verſus, à palatio truſos Chriſtianos perſequi intentat. Contra quem Conſtantinus procinctum mouet, victumq́; in Pannonia primò, ac pòſt apud Cibalas, poſtremò crebris terra mariq́; bellis aſſurgentem, ad deditionem coegit. Sed Herculei Maximiani veritus factum, priuatum occidit. Conſtantinum verò & Criſpum filios, Conſtantium & Licinium ſororis ſuæ ex præfato Licinio filios, Cæſares fecit. Ex quibus poſtmodum, quo zelo neſcio, Criſpum & Licinium interemit.

De monarchia Conſtantini, & pace eccleſijs reddita, imperioq́; iuxta Romanos eccleſiæ tradito, & ſede regni Byzantium tranſlata, & de hoc allegationes plurimorum.

CAPVT III.

ITaque cum iam ſocijs regno perfunctis, Conſtantinus ſolus regnaret, regniq́; teneret monarchiam, pax deſiderata diu, tribulatæ ad plenum redditur eccleſiæ: & iuxta quod dicitur, Vidi impium ſuperexaltatum & eleuatum, & tranſiui, & ecce nō erat, *Pſal. 36.* viris impijs, & perſecutoribus à terra ſublatis, iuſtisq́; de anguſtia liberatis, velut nube deterſa, lætus dies vbique terrarum ciuitati dei coruſcare cœpit. Videres tunc vbiq́; & vndecunque latentes populos, ad populos concurrere, & tanquam vnius capitis membra, in vnum corpus adunatos ſociari. Cerneres etiam luctu verſo in gaudium, feſtiuitates ac dedicationes eccleſiarum in ſingulis vrbibus, caſtellis, vicis, cum maximo noſtrorum tripudio celebrari. Chriſtianus enim Imperator hoc ex deuotione fidei, cum ſumma alacritate fieri volebat. Tunc prima edicta dabantur, vt eccleſiæ ædificarentur: tunc primò catholicis hominibus permittebatur, vt eccleſiæ eorum prædijs ditarentur: &, vt Romanorum habet hiſtoria, non ſolùm his ſereniſsimus Imperator aſſenſum præbebat, ſed & alijs exempla dans, caput omnium intãtum Romanam exaltauit eccleſiam, vt beato Syluestro eiuſdem vrbis pontifici, inſignibus regni traditis, ipſe ſe Byzantium transferret, ibiq́; ſedem regni conſtitueret. Exhinc Romana eccleſia occidentalia regna, tanquam ſui iuris à Conſtantino ſibi tradita affirmat, in argumentumq́;, tributum, exceptis duobus Francorum regnis, vſque hodie exigere nō dubitat. Verùm Imperij fautores, Conſtantinum non regnum Romanis pontificibus hoc modo tradidiſſe, ſed ipſos tanquam ſummi dei ſacerdotes, ob domini reuerentiã in patres aſſumpſiſſe, ab eisq́; ſe & ſucceſſores ſuos benedicendos, & patrocinio orationum fulciendos contendunt: atque ad hoc probandum, quòd ipſe Conſtantinus, regno inter filios diuiſo, alij Occidentem, alij Orientem tradiderit, & ſic per ſucceſsiones Theodoſio quoque, & alijs, non ſolùm hæreticis, ſed religioſis principibus cum Occidente Roma forte deuenerit, inducunt. Aiunt enim nunquam tam religioſum principem, quod prius eccleſię tradiderat, filijs reliquiſſe: vel tam catholicum Imperatorem, vtpote Theodoſium, quod ſuum non erat, ſed eſſet eccleſiæ, vſurpaſſe. Quæ omnia diffinire, præſentis negocij non eſt.

Breuis epilogus ab Adam uſque ad id temporis, de exaltatione ciuitatis dei. CAP. IIII.

INnueri tamen libet quàm miro & ineffabili modo ciuitas Chriſti inter ciues mundi progreſſa, paulatim creſcendo ad tantũ faſtigium profecerit. Vt enim altius repetã, primo homine creato, à delicijs paradiſi lapſo, in hac valle lachrymarum veſtigium

cognoſcendæ

cognoſcendæ veritatis miſericors deus reliquit. Ab hoc dum hominum genus traduceretur, quibuſdam in cognitione veritatis manentibus, plurimis autem exorbitantibus, reſeruatis ciuibus ſuis, reliquos aquis diluuij perdidit. Dum ergo rurſum ab his genus hominum propagatur oblita paulatim in eis cognitione veritatis, error creſcere cœpit intantum, vt circa tempora decimi à Noe Abrahæ, excepto ipſo vxoreq́ ſua, paucos inuenias ciues Hieruſalem. Ab ipſo quoq́ vtriuſq́ ciuitatis ciues, à filio etiam ſuo Iſaac duos quos dixi populos, ortos inuenies. A tertio verò Iacob, qui & Iſrael, natos inuenies xij. principes populi dei, qui ab ipſo vocatus eſt Iſrael. Hic in Aegyptum deſcendens, cum inter ciues mundi diu peregrinaretur, ac in ipſa peregrinatione ſua in multum creuiſſet populum, prodigijs & ſignis ad terram patrum ſuorum, accepta in itinere tanquam viatico lege, inducitur: multisq́ bonis ibi temporalibus acceptis, quamuis proceſſu temporum reges potentiſsimos haberet, nunquam tamen monarchiam regni obtinuit. Cum verò dominus ciuitatem ſuam dilatare vellet, & ab illo populo in omnes gentes diffundi, peccatis ſuis exigentibus, regnum debilitari, ac ipſum captiuari populum permiſit: ipſe verò in gẽtibus, quas ad fidem ſuam vocaturus erat, regnũ Romanorũ, quod cæteris dominaretur, cõſtituit. Quod dum ad optimũ ſtatũ, ſummũq́ Imperij apicem profeciſset, Chriſtũ filium ſuũ carnem ſuſcipere voluit, qui cum iuxta euangelium, in propria veniſſet, & à ſuis non receptus, quinimò ab eis contumelioſè tractatus, & cruci etiã affixus fuiſſet, iuſto iudicio aſſumptis de illo populo electis, cæteri excæcantur, ac datis inducijs, cum non reſipiſcerent, miſerabiliter captiuati, in omnes gentes diſperguntur. Dominus ergo ciuitatem ſuam ab illo populo ad gentes transferens, primò humiliari, contemni, multis malis atteri (iuxta quod ſcriptũ eſt, Flagellat omnem filium quem recipit) voluit. Sed quia flagella dum modum excedunt, tanquam medicina vltra modum ſumpta, animum potius frangunt, quàm emendent, deſolatã & humiliatam, vt ſuprà dixi, tẽpore quo decuit, exaltauit eccleſiam. Vt etiam ſecurior de regni cœleſtis promiſsione fieret, regnum ei temporale regnorum omnium maximum tradidit: ſicq́, vt dixi, paulatim ciuitas dei creſcens, ad ſummũ apicem, atq́ monarchiam profecit. Et notandum quòd ante incarnationem ſuam, ciuitas dei ad plenum honorata non fuit: poſtmodum verò cum aſſumptã carnem ad cœlos attolleret, & quaſi accepto regno iuxta parabolã, regnum ſuũ, id eſt eccleſiam, ad ſummum faſtigiũ, quo altius nihil in terra prouexit: vt per hoc ciuibus mundi ſe nõ ſolùm deum cœli, ſed & dominum orbis oſtenderet, ciuesq́ ſuos patriæ dulcedinem ex peregrinationis proſperitate, doceret appetendam. Nec mouere debet, quòd ſuprà mutationes & miſerias rerum, nunc verò proſperitates earum, viam nobis ad patriam eſſe diximus. Sicut enim tam varietas eius, quàm proſperitas ſtultũ amplius prouocant ad amorem ſuum: ſic vtraq́ ſapientem ea contemplatione qua diximus à ſe abſtractũ, ad amorem patriæ inflammat. Vnde puto ſapientem in libro qui Eccleſiaſtes, id eſt, concionator vocatur, tam calamitatibus quàm proſperitatibus mortalium inductis, de vtriſq́ concionari, vt vtriuſq́ conſideratione ſtatus ad contemptum mundi, amoremq́ patriæ ſe allici luce clarius oſtenderet. Vnde cum de vtraq́ ſatis, abundeq́ concionaretur parte, illo ad quem omnia tendunt fine, litem decidit. Finem, inquit, loquẽdi pariter omnes audiamus. Deum, inquit, time, & mandata eius obſerua, hoc eſt omnis homo. Et vt cognoſcas, quòd vna, eademq́ res ſtultum ad voraginem vitiorũ trahit, ſapientem ad cœleſtis vitæ deſiderium mittit, audi prophetiã: Quia delectaſti me ait, domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Subiungitq́, Vir inſipiens non cognoſcet, & ſtultus nòn intelliget hæc. Ac ſi diceret: Factura tua, quæ cur, vel ad quid facta ſit, à ſtulto non cognita, illum ad pernicioſum ſui amorem inordinatè trahit, me ad te cognoſcendum, qui illam pulchram & delectabilem ipſe pulcherrimus & ſuauiſsimus feciſti, accẽdit. Ciuitas igitur Chriſti, penè omnia ſibi, excepta immortalitate, promiſſa, in præſenti iam accepiſſe cernitur. Deniq́ vt per ea quæ iam impleta vides, cætera quoq́ quæ promittuntur, ſine dubio cognoſcas, vide crucẽ Chriſti, ignominiã eius, ſupplicium eius, totiq́ orbi antè ſolo nomine horribilem, iam in tantã profeciſſe gloriã, vt à regibus adoretur, omnibusq́ penè hominibus factũ ſit

venerabile, ac amabile. Cerne quòd iam reges inde inſignia ſua decorari gloriantur, vnde antea ſceleratis & flagitioſis ſupplicia impendebantur. Si ergo deus ſic honorauit ſupplicium ſuum, quomodo honorabit corpus ſuum, ſanctos ſuos, imaginē ſuam? Argumentum igitur futuræ beatitudinis ſapientis animo, proſperitates ſunt præſentis tranquillitatis. Sed iam ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

De exaltatione urbis Conſtantinopolitanæ, de Arriana hereſi, & Niceno cōcilio. De Paulo & Antonio, primisq; eremitis, & inuentione ſanctæ crucis. De conuerſione Indorum & Hyberorum, & morte Conſtantini.

CAPVT V.

Conſtantinus, vt dixi, ſedem regni Byzantium tranſtulit, eãq; omnium penè vrbium diuitijs locupletatam, ex nomine ſuo Conſtantinopolim vocauit: quæ exhinc, & ob hoc regia vrbs, vel Neoroma vocata, patriarchalemq; ſedem ſortita, ſecundum locum poſt Romanam eccleſiam, quem prius Alexandrina habuerat, obtinuit. Ex hoc regnum Romanorum ad Græcos tranſlatum inuenitur, manſitq; propter antiquam Vrbis dignitatem ſolo nomine ibi, re hîc, ſicut Babyloniorum. Vide regno Chriſti creſcente, regnum mundi paulatim imminui. Igitur dum ciuitas Chriſti multis modis proficeret, pacemq; exterius ab hoſtibus haberet, hoſtis humani generis diabolus, intus eã laceſſere attentat. Dum itaq; Petro perſecutionis tempore martyrio coronato, Achillas Alexandrinam ſedem gubernandam ſuſcepiſſet, hoc in pace eccleſiæ defuncto, eandem Alexander regebat eccleſiam. Huius diebus omniū ſpurciſsimus presbyter Arrius, nephandiſsimam hæreſim de inæqualitate Trinitatis condidit. Contra quem celeberrimum illud Nicænū congregatur concilium, damnatoq; ibi cum fautoribus ſuis Arrio, fides catholica in præſentia principis roboratur. Fuerūt his diebus clariſsimi regni Chriſti principes, Paulus & Antonius primi eremitæ, quorum prior perſecutionem Decij fugiens, ac in deſertis latitare cupiens, neceſsitatem vertit in voluntatem, ibiq; continentiſsimè viuens, plenus dierum moritur, animaq; eius inter choros prophetarum & apoſtolorū deducta cernitur ab Antonio. Alter verò & ipſe ſanctiſsimæ & arctiſsimæ vitæ, multis ad arctioris vitæ zelum prouocatis, in pace quieuit. Circa idem tempus Helena Conſtantini mater, crucem domini Hieroſolymis inuenit, mediaq; parte eius ibi relicta, alteram ad vrbem regiam trāſportauit. Vnum quoq; ſacrorū clauorum fabricari fecit, ac inde filio ſuo Auguſto frenū compegit. Prophetiam ibi impletam eſſe volunt, qua dicitur, Et erit quod in freno eſt, ſanctum domino. Eodem tempore vlterior India occaſione duorū puerorum, quorum vnus Ediſius, alter Frumenticius vocabatur, verbi dei ſemina accepit: vbi & poſtmodum Frumenticius epiſcopus ordinatus, multis virtutibus claruit. Gens quoq; Hyberorum, quæ ſub axe Pōtico iacet, mulieris captiuæ occaſione, fidem recepit. Quæ qui plenius ſcire deſiderat, in Eccleſiaſtica Hieronymi hiſtoria inueniet. Conſtantinus ferociſsimam gentem Gothorum in Sarmatarum regione deleuit. Dalmatium verò fratruelem ſuum, Galli & Iuliani fratrem, Cæſarē fecit. Ipſe autem cum in Perſas ire proponit, in via publica iuxta Nicomediam, repub. bene ordinata, ac filijs ſuis tradita, xxx. imperij ſui anno moritur.

De principatu filiorum Conſtantini, qualiter Conſtantius in Arrianam hæreſim inciderit: de morte Arrij, & ſacerdotio Athanaſij.

CAPVT VI.

Anno ab incarnatione domini cccxli. Conſtantino ſucceſsit cum duobus fratribus Conſtāte ac Cōſtantino, Cōſtantius filius ſuus xxxv. ab Auguſto. Hic à quodam presbytero, Arrij diſcipulo deceptus, in Arrianam hæreſim incidit. Cauſā autem erroris hæc fuit. Soror patris ſui Auguſti moriens, prædictum presbyterum fratri cum ſumma diligentia cōmendauerat. Cum ergo & ipſe in ſuburbana villa Nicodemiæ moriens, inter filios regnum partitur, Cōſtantius, cui regnum Orientis ſorte deuenit, forte aberat: cui teſtamētum pater per Arrianum illum miſit, obteſtans eum ne

alij

aliꝗ traderet. Presbyter cum teſtamento regnum tradens Conſtantio, intantum familiaris efficitur principi, vt facilè veneno perniciosiſsimi dogmatis imbutum, eum ad ſuam ſectam traheret. Euſebius Nicomediç epiſcopus, eodemꝗ veneno infectus, Arrium, qui ob perfidiæ ſuæ virus ab Alexandro epiſcopo venerabili, Alexandria pulſus erat, reuocari, conciliūꝗ congregari ſuadet: & ſic iuſſu principis, tam Alexāder quàm Arrius ad audientiam Conſtantinopolim vocantur. Itaꝗ tota nocte vir dei Alexander in oratione iacens, cauſam eccleſiæ domino commendabat. Manè facto Euſebius Arrium ad eccleſiam vocat: qui dum in itinere humanę neceſsitatis cauſa, ad receſſum declinaret, iuſto dei iudicio, blaſphemiæ, ac fœtidæ mentis pœnas ſoluens, in fœtido ac turpi loco euiſceratus moritur. Fautores ſui pudore ac confuſione pleni, diffugiūt. Imperatorem verò rem geſtam celando, per eunuchos contra catholicæ fidei doctores amplius accendunt. Non multis pòſt diebus Alexandro mortuo, Athanaſius ſubſtituitur. Hic feruentis ingenij, & in eccleſiaſticis negocijs vigilantiſsimus, non ſolùm contra hæreticorum verſutias ſolertiſsimus fuit, ſed & contra Imperatorum potentiā fortiſsimus extitit agoniſta. Cuius virtutes, agones & labores qui ſcire vult, legat Tripartitam hiſtoriam, ſiue Eccleſiaſticam, à beato Hieronymo ſcriptam.

De morte Conſtantini, ac laboribus Athanaſij.

CAPVT VII.

Conſtantinus dum Conſtantem fratrem ſuum bello inſectatur, non longe ab Aquileia iuxta Alſam fluuium, à ducibus eius occiditur. Conſtantius occiſo Conſtantino, ſolus Orientem, Conſtante Occidentem habente, tenuit. Nam Dalmatius Cæſar, patruelis eorum, à militibus antè occiſus fuerat. Igitur hæretici verentes ne fortè, ſi Athanaſius adeundi principem locum haberet, catholica eum imbueret fide, circūuento prius Auguſto, Athanaſium ſceleratum & flagitioſum mentiuntur: oſtēduntꝗ in argumentum cuiuſdam Arſenij brachium, quod ab ipſo magicæ artis gratia, præciſum dicebant. Quod idcirco fecerunt, quia pręfatus Arſenius ab Athanaſio certis de cauſis de eccleſia pulſus, vbi eſſet ignorabatur. Itaꝗ iuſſu Imperatoris apud Tyrum congregatur conciliū, poſitoꝗ in cauſa Athanaſio, producitur Arſenius. Qui dum vtraſꝗ manus haberet, calumniatorum apparuit mendacium. In eodem etiā concilio meretrix, quæ ſe ab eo corruptam fateretur, inducitur. Sacerdos Chriſti Timotheum presbyterum ſuum monet, vt pro ſe loquatur. Ille verò dum quæreret ab ea, ſi ipſe ſcelus hoc perpetrauerit, Tu tu, inquit, in illo loco hoc feciſti. Tum omnes ridiculoſus pudor habere cœpit, nec propterea perſecutio principis in Athanaſium ceſſauit: quinimò poſt multa pericula, ad fratris Imperium in Occidentem eum fugere cōpulit. A quo humanè ſuſceptus, honorificè habitus, ac poſtmodum in cathedrā ſuam potenter remiſſus eſt. Ibidem manēs in eccleſia Treuerorum ſub Maximino eiuſdem eccleſiæ epiſcopo, Quicunꝗ vult, à quibuſdam dicitur edidiſſe.

De expulſione Liberij Romani pontificis, de Victorino & Donato, & alijs præclaris ſacerdotibus, & perſecutionis immanitate.

CAPVT VIII.

Eo tempore Liberius Romanus pontifex, habita prius cum Imperatore diſceptatione, in qua Conſtantius eum tanquam ſuæ ciuitatis epiſcopum, primò commonendum, pòſt obiurgandum putauit, in exilium truditur, Felixꝗ diaconus ſuus, ab hęreticis ei ſubrogatur. Inter hunc Liberium & Syluestrum, medius ſedit Iulius. Iiſdem diebus Victorinus rhetor, & Donatus grammaticus Romæ clari habentur. Floruerunt tunc ciuitatis dei principes, Paulinus Treuerenſis, qui Maximino ſucceſſerat, Dionyſius Mediolanenſis, Euſebius Vercellenſis, Hilarius Pictauenſis, epiſcopi. Qui omnes ob fidei catholicæ teſtimonium, in exilium miſſi feruntur. Ex quibus Hilarius non ſolùm verbo & exemplo eccleſiam dei informauit, ſed etiam multa ſcripturarum monimenta, Gallicanam ſubtilitatem & eloquentiam redolentia, reliquit. Pulſo de ſede propria Athanaſio, Georgius procaciter epiſcopatum ſibi vendicabat. Antioche-

na & Hieroſolymitana eccleſia his malis plurimùm laborabant. Nõ ſolùm autem ille,
ſed vbiq; terrarum diffuſa ciuitas Chriſti,his inteſtinis malis angebatur.

De morte Conſtantis,& ultione ſuper hoc fratris ſui Conſtantij. De Iuliani apoſtaſia,& morte Conſtantij.

CAPVT IX.

COnſtans autem aduerſus Saporem Perſarum regem, qui Meſopotamiam inua-
ſerat,vario euentu nouem geſsit prælia. Nouiſsimè dum indiſcretè pugnam ado-
riri cogitat,nocte victus aufugit,ac poſtmodum in oppido Helena iuxta Hiſpa-
niam dolo Magnentij occiſus eſt. Magnẽtius apud Auguſtudunum imperium inua-
ſit. In Illyrico Veteranionem quendam ſenem Imperatorem milites creant. Nepotia-
nus Conſtantini ſororis filius,Imperium vſurpans,à Magnẽtianis militibus opprimi-
tur. Igitur dum Conſtantius fratrem vlciſci ſtatuit, Veteranionem quidem primò pur-
puram deponere compellit, & pòſt Magnentio bellum indicit. Pugna horribilis cum
maximo Romanorum detrimento committitur. Magnentius tamen victus,non mul-
to pòſt apud Lugdunum ſeipſum interfecit. Decẽtius etiam frater eius, quem ipſe in
Gallijs Cæſarem fecerat,laqueo ſe apud Senonas ſuſpendit. Conſtantius verò Gallũ
patruelem ſuum Cæſarem factum,tyrannicè agentem,occidit. Poſt hoc Iulianum fra-
trem Galli,Cæſarem legit, ac in Gallias miſit. Hic primò clericus ab Auguſtis factus,
ac lector ordinatus,à peruerſis hominibus deceptus,militiæ cingulum ſumpſerat. Iu-
lianus oppreſſas ab hoſte Gallias,fuſis Alemanis,ac Germanis Rheno flumine ſeiun-
ctis,in priorem ſtatum reſtituit. Dumq; his elatus ſucceſsibus, in templum quoddam
veniret,corona ſubitò ſuper caput eius cecidit. Quo viſo,milites Imperium ſibi à dijs
hoc omine affirmãt auguratum. Qua veſania, prioriq; proſperitate deceptus Iulianus
Auguſti nomen vſurpat,fidemq; Chriſti abdicat. Inter hæc Conſtantius aduerſus Par-
thos procinctum mouerat:ſed Iuliani fraude comperta, dum ad ciuile bellum reuer-
titur,anno imperij ſui xxiiij. in via moritur.

De perſecutione aſtuta Iuliani,& ciuibus Chriſti,qui ei viriliter reſtiterunt:& ad ultimum,quomo-do,& ubi percuſſus fuerit Iulianus.

CAPVT X.

ANno ab incarnatione domini ccclxiiij. Iulianus Cõſtantio mortuo,xxxvi. ab Au-
guſto imperium aſſumpſit. Hic primò velut anteceſſoris ſui facta arguens, epi-
ſcopos ab exilio reuocari iubet,pòſt verò eccleſiam dei arte potius, quàm vi per-
ſequi intentat. Deniq; tanquam religionis conſideratione remouendos eos à ludis, &
à ſacramento militię arcendos,poſtremò ab omni poſſeſsione terrena,vtpote quibus
lex propria dicat,Niſi quis renunciauerit omnibus quæ poſsidet,non poteſt meus eſ-
ſe diſcipulus,cohibendos decreuit. Templa verò paganorũ aperiri iuſsit:faſtigia im-
perialia,vtpote cocos,eunuchos,tõſores,publicum curſum caballorum & mularum,
tanquam philoſophus amputauit. lectioniq; nocte vigilans & ſcribens, die ſcripta in
Senatu recitans,operam dedit. Vnde & philoſophos ſuper omnes amplexatus fuit,
ſolusq; Imperator poſt Iulium Cæſarẽ philoſophiæ ſtudium coluit. Scriptis verò ſuis
non ſolùm anteceſſores ſuos Imperatores,ſed etiam Chriſtianos lacerauit. Vnde de
ipſo Socrates in Tripartita hiſtoria ſic ait: Vt cocos atq; tonſores expelleret,opus phi-
" loſophi,non tamen Imperatoris egit:vt autem detraheret atq; laceraret,neq; philoſo-
" phi,neq; Imperatoris fuit. Ea tẽpeſtate præclari ciuitatis dei ciues fuere, Miletus An-
tiochenus,Marinus Calcidonenſis,Baſilius Cæſarienſis,Gregorius Nazianzenus,e-
piſcopi: quorum vnus Marinus prouectus ætate & moribus, oculiſq; imbecillis, Iu-
liano in vrbe regia Fortunæ ſacrificanti in faciem reſtitit, eumq; impium, & ſine deo,
apoſtatamq;,vt Zozemenus in Tripartita refert hiſtoria,vocare non metuit. Cui dum
Iulianus tanquam philoſophicę patientię,nihil aliud quàm cæcitatem improperaſſet,
dicens,Neq; Galilæus deus tuus te curare poteſt,reſpõdiſſe fertur: Ego deo meo pro
cæcitate gratias ago,quia hoc ideo eſt geſtum,ne te videã pietate nudatum. Baſilius
verò

verò & Gregorius ex philoſophica & eremitica vita ad culmen ſacerdotij aſſumpti, non ſolùm huic tyranno, & Valenti hæretico, auctoritate pontificali reſtitere, ſed & ſcripturarum ſuarum monimenta vtilia admodum, & profutura eccleſiæ dei reliquere. Iulianus ex ſubtilitate ingenij, philoſophos ſectare volens, in tantam ſuper ſe leuatur veſaniam, vt iuxta Pythagoram, ſpiritum in ſe Alexādri requieuiſſe diceret, ipſeq́ ad inſtar eius, totum orbem ſibi ſubiugare pararet. Huius rei gratia, dum aduerſus Perſas proinctum moueret, à quodam in inſidias vocatur. Vbi dum ex ſterilitate locorum miles deficeret, ipſe telo in incertum miſſo, poſt annum & menſes viij. ex quo imperare cœperat, ex quo verò Cæſar ordinatus fuerat, anno vij. ætatis xxxi. ictus interijt. Fertur de ipſo, quòd cum iaculum contra ſe venire videret, ex diuina id animaduerſione fieri cognoſcens, non ad pœnitentiam motus, ſed ad obſtinationem deuolutus, ore blaſphemo diceret, Viciſti Galilæe. Hoc enim nomine Chriſtum vocare ſolitus erat. Sic ergo dominus ciuitatem ſuam ab impijſsimo tyranno, qui Chriſtianorum ſanguinem dijs ſuis vouerat, ad plenum liberauit. Legitur in vita beati Baſilij, ex precibus eiuſdem ſancti viri, eo quod Cæſaream Cappadociæ, cui præſidebat, in reditu funditùs delere decreuerat, hoc telum à beato Mercurio martyre cœlitùs miſſum: in argumentumq́ huius rei, ferrum, quod iuxta eiuſdem martyris tumbā iacebat, cruentum manè dicitur fuiſſe inuentum. Quia verò Porphyrius, & Calixtus, & cæteri fautores eius, ſapientiam pietatemq́ Iuliani prædicant, qualia poſt mortem eius ſimulacra magicæ artis gratia inſtituta, inuenta fuerint, breuiter aperiam. Ait ergo Socrates in Tripartita, hoc modo: Cumq́ mortuus fuiſſet, & impio pius ſucceſsiſſet in imperium, » ingredientes in templum, viderunt mulierem à capillis appenſam, extenſas habētem » manus, cuius vterum aperuerat, vt Perſarum victoriam in iecore eius inſpiceret. Hoc » ſcelus in Carris inuentum eſt. Verùm in Antiochia plurimas arcas in palatio aiunt » fuiſſe repertas, humanis capitibus plenas, & innumera in puteis demerſa corpora » mortuorum. In qua ciuitate comperta nece eius, non ſolùm in eccleſijs noſtros, ſed & » in theatris paganos exultantes reſultaſſe, præfatus ſcriptor commemorat, & clamaſſe: » Maxime fatue, vbi ſunt nunc tua vaticinia? vicit deus, & Chriſtus eius. »

De principatu Iouiniani Chriſtianiſsimi, & orthodoxia illius, & ad ultimum quomodo, uel ubi obierit.

CAPVT XI.

ANno ab incarnatione domini ccccclxvi. Iuliano mortuo, ac in ſummo diſcrimine poſito milite, Iouinianus natione Pannonius, vir Chriſtianiſsimus, votis omniū petitur. Qui dum ſe gentilibus, eo quòd Chriſtianus eſſet, imperare non poſſe diceret, & ipſi ſe Chriſtianos affirmabant. Iouinianus ergo xxxvij. ab Augusto Imperator creatur. Hic pro exercitus periculo cum Sapore rege Perſarum fœdus Romanis quidem inglorium, ſed tempori congruum iniens, tradito quodam oppido cum ſuperiori parte Meſopotamiæ, militem redemit. Cumq́ eſſet catholicus, epiſcopos à Conſtantio in exilium truſos, ad proprias ſedes reuocauit, templa deorum claudi fecit, ac ſacerdotes eorum fugauit. Athanaſium verò catholicę fidei defenſorem, vt eum de fide imbueret, ſcripto rogauit. Cui ille aſſumptis probatioribus epiſcopis, reſcripſit in hunc modum: Pijſsimo atque clementiſsimo victori Auguſto Iouiniano, Atha » naſius & reliqui epiſcopi conuenientes ex perſona omnium epiſcoporum Aegyptio » rum, Thebaidis, & Libyæ. Decet deo amabilem principem, diſcendi habere volunta » tem, deſideriumq́ cœleſtium. Sic enim verè & cor habes in manu dei, & imperium in » pace multis annorum curriculis gubernabis. Volente igitur à nobis tua diſcere pieta- » te catholicæ eccleſiæ fidem, gratias ob hoc domino referētes, curauimus vt prolatam » ab omnibus patribus in Nicæa tuæ pietati inſinuaremus fidem. Hanc enim quidam repudiant: nobis equidem frequenter inſidiati ſunt, eo quòd Arrianæ non conſentiremus inſaniæ. Arrius enim quidam, eiuſq́ ſectatores irrupere, & impietatem aduerſus eam introducere tentauerunt, dicentes ex non extantibus, & creaturam atque facturam, conuertibilemq́ eſſe filium dei, plurimoſq́ per talia ſeduxerunt, ita vt etiam qui aliquid eſſe videbantur, blaſphemia huiuſmodi traherentur. Et poſt pauca: Neceſſa-

rio]conſiderantes læſionem, quæ huiuſmodi cauſa contra populum generatur, offerre tuæ pietati confeſsionem concilij Nicæni curauimus. Eſt autem hæc Nicæni concilij fides: Credimus in vnum deum patrem omnipotentem, &c. Eos autem qui dicunt, Erat quando non erat, & antequam naſceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus eſt, aut ex altera ſubſiſtentia, vel ſubſtantia, dicentes eſſe aut creatum, aut conuertibilem, aut mutabilem filium dei, hos anathematizat ſancta, catholica & apoſtolica eeclesia. Quas literas Imperator legens, gratanter ſuſcepit, fidemq́ catholicam datis roborauit edictis. Legem etiam qua ſacrarum virginum non ſolùm raptores & violatores, ſed & impudici inſpectores capite plecterentur, promulgauit. Verùm Athanaſius ad Imperatorem Antiochiæ morantem venit, eumq́ familiari vſus colloquio, de fide catholica informauit. Ipſe autem Chriſtianiſsimus princeps ab Antiochia Tharſum Ciliciæ venit, ibiq́ anteceſſoris ſui Iuliani corpus honorificè ſepeliens, Conſul vocatus eſt. Inde ad Illyricum digrediens, ac per Galatiam iter agens, in domo quadam nuper calce illita, dum prunæ ponerentur, ex calore prunarum, & nidore parietum ſuffocatus, immatura morte, xxxiij. ætatis ſuæ anno, Imperij verò viij. menſe, regno ſimul & vita perfunctus obijt.

De Imperio Valentiniani, eiusq́; induſtria ſub Iuliano De fratre ſuo Valente.

CAPVT XII.

ANno ab incarnatione domini ccclxvij. Valentinianus itē Pannonius, ac mediocri ſtirpe ortus, ſed animi ac corporis magnitudine valens, & vrbanus, xxxvij. ab Auguſto, conſenſu militum in Nicæa aſſumpſit Imperium. Is dum ſub Iuliano Auguſto millenarius, ac circa palatium conſtitutus eſſet, ipſo quodam die Fortunæ templum ingrediente, miniſtriſq́ templi introeuntes gentili ritu purificare volentibus, dum Imperatorem præcederet, guttam fortè aſperſionis in chlamyde habuit. Quod ægrè ferens tanquam eiuſmodi non purgatus, ſed pollutus expiationibus, miniſtrum templi, verè fortis & ſtrenui militis officium gerens, pugno percuſsit. Ob quã cauſam à Iuliano à militia truſus, cuſtodiæq́ mancipatus, poſt eius mortem iuxta promiſſum domini, centuplum recipiens, pro militia Imperium eſt adeptus. Hic Valentem fratrem ſuum Imperij ſocium legit: Procopium etiam tyrannum cum complicibus ſuis occidit. His diebus terræmotus maximus pelagus quoque excuſsit, quod plurimas inſulas & vrbes inuoluit.

De filio eius Gratiano, Ambroſio, ſynodoq́; Illyrica.

CAPVT XIII.

ANno Imperij ſui iiij. Gratianum filium ſuum Imperatorē fecit. Tunc apud Atrebatas vera lana, pluuijs mixta deſcendiſſe dicitur. Valentinianus Auxentio Mediolanenſium epiſcopo defuncto, concilium conuocat epiſcoporum, habitoq́ exhortationis verbo, eos põtificem eligere ſuadet. Cumq́ clamore oborto, alij hunc, alij illum peterent, Ambroſius tandem præſes & catechumenus ab omnibus expoſcitur. Videns ergo princeps vota omnium in eum concurrere, baptiſmi gratiam primũ conſecutum, ſacerdotem eum ordinari præcepit. Sic Ambroſius, qui nõ ſolùm factis, ſed & dictis & ſcriptis plurimùm eccleſiam dei poſt modum fœcundauit, baptiſmi ſimul & ſacerdotij dona ſuſcepit. Verùm Imperator in Illyrico ſynodum congregauit, ibiq́ Nicæno concilio confirmato, ipſe cum ſocijs regni Auguſtis, ſcripſit hoc modo: Imperatores maximi, pij, victores, Auguſti, Valentinianus, Valens, & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ, Phrygiæ, Carofrigiæ, Pacatianæ, in domino ſalutem: Tanto concilio in Illyrico celebrato, & ſubtiliter habita quæſtione de ſalutari verbo, oſtenderunt ter beati pontifices, trinitatem conſubſtantialem patris, & filij, & ſpiritus ſancti, quam nequaquam declinantes, iuſta myſteria religionis magni reges exereent. Hanc ergo prædicari decreuit noſtra quoque potentia, ita tamen vt non dicant aliqui, Sequimur religionem Imperatoris, hanc patriam gubernantis, & non illi potius obedientes, qui nobis ſalutis mandata contradidit. Euangelium namque Chriſti noſtri ſic ait, Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt dei, deo.

De

De morte Athanaſij, patribuſq; Aegypti, & epiſcopatu Moyſi, & errore Valentis, uictoriaq; Valentiniani, & morte eius.

CAPVT XIIII.

HIs diebus Damaſo poſt Liberium in vrbe Roma ſedente, Athanaſius poſt multos agones, xlvi. ſui pōtificatus anno, beato fine quieuit, Petrumq́ tentationum ſuarum ſibi ſocium ſubſtituit. Quem Lucius Arrianus ſedem inuadens, Roma fugauit. Per idem tempus florebat Aegyptus multis ſanctorum milibus, ex Antonij diſcipulis in eremo philoſophātibus. Ex quibus duo Macharij, Iſidorus, Pambos, Moyſes, Beniamin, Scaron, Helias, & Paulus, Hilarion, Pachomius, Ioannes, & alij quàm plures, ſignis & prodigijs apoſtolicis cæteris mortalibus eminebant. Quorum virtutes, vitamq́ continentiſsimam, ac humanam fragilitatem, tranſcendentesq́ labores qui ſcire cupit, legat Hieronymum, & eam quæ Tripartita vocatur. Ex quibus Moyſes dum ad epiſcopatum traheretur, Lucioq́ tanquam Alexandrinorum præſuli conſecrandus offerretur, publicè hæreticum eum nominans, pollutas & cruentas manus, quibus ſanctos & orthodoxos pro fide catholica in exilium miſerat, ſibi imponi abnuit, & ab epiſcopis qui exulabant, ſacerdotium ſuſcepit. Interea Valens Imperator, qui primò catholicus fuerat, amore vxoris tanquam Euæ ſuæ illectus, fraudeq́ Eudoxij Conſtantinopolitani epiſcopi Arriani circumuentus, ab eo baptizatus, in Arrianam hæreſim incidit, atque ad infelicitatis ſuæ cumulum, miſerrimo iureiurando ad ſeruandum impietatis dogma ſe obligauit. At Valentinianus fortiſsimam gentem Saxonum, Francorum terminum inuadentem, bello preſsit. Burgundiones etiam qui quondam à Druſo Tyberio ſubacta interiori Germania, inde progreſsi Gallias occupauere, graui prælio deuicit. Ipſe verò dum contra Sarmatas, qui Pannonias occupauerant, bellum parat, anno imperij ſui xi. apud Brictionem oppidum moritur.

De principatu Valentis cum filijs Valentiniani, perſecutioneq; eius, & uictoria Gratiani.

CAPVT XV.

ANno ab incarnatione domini ccclxxxiij. Valens xxxix. ab Auguſto, Orientis imperium rexit, Gratiano & Valentiniano, Valentiniani filijs, regnum Occidentis gubernantibus. Hic Arrianorum (vt ſuprà dixi) errore deceptus, legem dedit, vt monachi ad militiam cogerentur. Vnde multi in Aegypto milites Chriſti, dum terreno regi militare recuſant, martyrio coronantur. Inter hæc necromantiæ arte, quis poſt eum regnaturus foret, perſcrutatur: monſtratisq́ ſibi quatuor literis θ. ε. ο. δ. omnes quos has literas in capite nominum habere comperit, necari fecit. Ex quo factum eſt, vt Theodoſium comitem, Theodoſij, qui pòſt Imperio præfuit, patrem, quamuis ab eo contra Sirmium miſſus, tam ipſum Sirmium, quàm ab ipſo Maurorum gentes in ſeditione concitatas deleſſet, occidi præceperit. Qui prius apud Carthaginem baptiſmi conſecutus gratiam, percuſſori ſponte iugulū præbuit. Interea Gratianus Chriſti fretus auxilio, apud Argentariam Galliæ oppidum, cum paruo Romani militis detrimento, plus quàm xxx. Alemanorum milia fudit.

De Gothis, & Hunis: qualiter Gothi à Valente Arriani effecti, ipſum poſtmodum cremauerunt.

CAPVT XVI.

CIrca idem tempus controuerſia in regno Gothorum, inter Fridegernū & Athalaricum orta, Fridegernum debilioris cauſæ gratia, Romanorum auxilium poſtulare compulit. Qui dum ad Valentem veniſſet, accepto ab eo milite, Athalaricum in fugam vertit. Volēs autē beneficia recompenſari principi, eius pernicioſum dogma amplexatus eſt. Et hinc Gothi Arriani effecti ſunt. Gulfilas Gothorum epiſcopus literas tunc Gothicas inuenit, in quas cum diuinas ſcripturas vertiſſet, ac in regno Athalarici prædicare cœpiſſet, Athalaricus, eo q̄ paganus eſſet, multos ex eis ſupplicijs affecit, quos Arriani pro martyrib. venerātur. Nō multo pòſt Gothis iā inter ſe pacatis, Hunorū gēs horribilis, tanq̄ ex incubis & meretricib. vt Iordanis refert, originē

trahens, ducatu ceruæ de Meotidis paludibus egreſſa, fortiſsimam gentem Gothorũ, cum rege ſuo Hermanarico, intantum terruit, vt præfatus rex, qui multas antè nationes domuerat, tam huius gentis horrore, quàm inflicto ſibi à quodam ſuo milite vulnere fraudulenter, c & x. annorum mortuus ſit. Oſtrogothorum hunc regem fuiſſe ſcribit Iordanis. Duo enim regna Gothos habuiſſe, quorum aliud Vuiſigothorum, aliud Oſtrogothorum, præfatus ſcriptor, qui & ipſe Gothus erat, commemorat. Poſt mortem Hermanarici, fracti animo Gothi, rurſus ad Valentem mittunt, locum habitationis petunt. Quibus Valens in Thracijs habitare conceſsit. Porrò dum ex odio & inuidia vicinorum incredibili fame laborarent, vocati à quodam duce dolo ad conuiuium, inſidias primò præcauentes, ipſos qui eos inuitauerant, ſternunt: pòſt tota terra igne & ferro depopulata, vbiq; diffunduntur. Contra quos Valens ab Antiochia procinctum mouens, ſera pœnitentia ductus, Catholicos ab exilio reuocari iubet epiſcopos, ipſe tamen à perfidia ſua propter iuſiurandum non receſsit. Pugna in Thracia cõſeritur, vbi dum Romanus fugatur exercitus, imperator ſagitta ſauciatus, in cuiuſdam villulæ caſa fugiens, latitare voluit. Quem inſequẽtes Gothi, anno imperij ſui xv. poſt mortem verò fratris ſui, iiij. cum caſa pariter incendunt. Iuſto dei iudicio id factum creditur, vt qui eos veram fidem petentes, igne perfidiæ accenderat, ipſe ab eis igne materiali accenſus, communi quoque careret ſepultura.

De Imperio Gratiani & Valentiniani poſt mortẽ patrui, & Theodoſij à Gratiano in regnũ aſſumpti. De ſecũda ſynodo habita ſub Damaſo. De morte Athalarici, occiſione Valẽtis, & erectione Valẽtiniani.

CAPVT XVII.

Anno ab incarnatione domini ccclxxxiij. Gratianus xl. ab Auguſto, imperium quod cum Valente antè habuerat, cum Valentiniano fratre obtinuit. Qui reip. ſubuenire volẽs, Theodoſium natione Hiſpanum, fortem ac religioſum militẽ, apud Syrmium purpura indutum, Imperatorem Oriẽtis fecit. Huius diebus ſynodus ſecunda cl. epiſcoporum ſub Damaſo Papa, aduerſus Macedonium & Sabelliũ, quorum prior ſpiritum ſanctum per filium factum dicebat, alter verò ſine perſonarum diſcretione, eundem patrẽ quem & filium eſſe aſſerebat, in vrbe regia congregatur: damnatisq; & anathematizatis ſimul cum Arriana hæreſi hæreſibus, fides confirmatur catholica. Theodoſius verò tam virtute, quàm prudentia, Gothorum gentes deuicit, fœdereq; cum Athalarico rege eorum inito, ipſum ad ſe Cõſtantinopolim vocauit. Quò cum veniſſet Athalaricus, diem vltimum clauſit. Gothorum verò gentes virtutem & manſuetudinem principis videntes, Romanorum ſe ſubdidere imperio. Theodoſius Archadium filium ſuum ſocium imperij legit. Inter hæc Maximus arrepto per tyrannidem in Britannia imperio, Gratianum ſexto poſt mortem Valentis imperij ſui anno in Gallijs interfecit, fratremq; ſuum Valentinianum Italia expulit. Qui ad Theodoſium fugiens, ab eo paterne excipitur.

De imperio Theodoſij, paceq; eccleſiæ, ac ſacerdotibus Chriſti. De triumphis & humilitate, ac de morte.

CAPVT XVIII.

Anno ab incarnatione domini ccclxxxviij. Gratiano interfecto, Theodoſius xli. ab Auguſto Romanum imperium ſolus obtinuit. His diebus ciuitas Chriſti, ſopitis tam forenſibus, quàm ciuilibus malis, plenum gaudium, pacemq; perfectã habere cœpit. Floruerunt autẽ tunc illuſtres viri moribus, vita, ac ſcientia graues, Martinus Turonorum epiſcopus, Ambroſius Mediolanenſium antiſtes, Seuerinus Colonienſis præſul, Hieronymus presbyter: Auguſtinus quoq; catechuminus ab Ambroſio tunc baptizatus inuenitur. Itaq; Chriſtianiſsimus Imperator Auguſtum victurus occiſum, reſtituturus verò exulantem, aduerſus Maximum, in deo magis quàm in homine confidens, procinctum mouet. Quem in Aquileienſium finibus aggreſſus, interemit. Quo viſo Andragatius comes, qui eius fautor erat, ſemet mergẽdo necauit. Peracta victoria, Theodoſius cum Honorio filio ſuo paruulo Romam venit, ibiq; ordinata bene rep. & Valentiniano Occidẽtis Imperio relicto, Conſtãtinopolim redijt. Porrò Valentinianus dum ad Gallias reuertitur, fraude Arbogaſti, ac Eugenij laqueo, vt

vt à quibuſdam dicitur, ſuſpenditur, Eugeniuſq́; ab Arbogaſto Imperator creatur. Quidam tamen dicunt, eum proprijs manibus, ex dolore hoc genus ſibi mortis intuliſſe. Hic eſt Valẽtinianus, qui ab Ambroſio cathecumenus factus, antequam gratiam baptiſmi perciperet, morte huiuſmodi præuentus eſt. Qua de re prędictus epiſcopus epiſtolam lugubrem dictauit, quæ ſic incipit: Vẽtrem meum doleo, v.m.do. In qua ab eodem inuenitur dictum, Quia quem in Chriſtò regeneraturus eram, amiſi: ipſe verò gratiam quam popoſcit, non amiſit. Ex qua auctoritate quidam noſtri temporis theologi diuinant, poſt promulgatam ſententiam euangelij, qua dicitur, Niſi quis renatus fuerit, &c. aliquos ſine ſacramento baptiſmi, vel effuſione ſanguinis ob teſtimonium paſsionis Chriſti, vel atteſtatione dominica ſaluari poſſe, ſic ratiocinantes, quòd non alligauit deus ſacramentis potentiam ſuam: non bene conſiderantes quid, ſecundum quid loquantur auctores, quid opinando, quid aſſerendo, quid ex magnitudine doloris ſemet conſolando. Quod tametſi verum ſit dei potentiam regulis eccleſiaſticis, vel ſacramentis non cohiberi: mihi tamen qui Chriſtiana regula ſtringor, neceſſarium erit credere, præter hoc neminem poſſe ſaluari. Quare quamuis deo tanquã omnipotenti, Iudæum, vel gentilem, vel non baptizatum, ſine effuſione ſanguinis, vt dictum eſt, vel atteſtatione propria, poſsibile ſit ſaluari: mihi tamen hoc credere erit impoſsibile, & ita diuina potentia in talibus, non ſibi, ſed mihi alligatur. Et mirum, ſi hoc pietate ducti dicunt, quare non eadẽ pietate hoc de paruulis ſentiant. Quod ſi obijciunt, quòd iſti tanquam adulti credere poſſunt, quòd non illi, audiant quòd illi ſolo originali delicto obligati tenentur, quòd non iſti. Reſtat ergo vt nos cum illis, ac illi nobiſcum diuinam admiremur, in talibus non diſcutiamus potentiam, exclamantes cum Apoſtolo, O altitudo: & cum propheta, Iudicia tua abyſſus multa. Sed hæc hactenus.

Morte Valentiniani comperta, Theodoſius dum contra tyrãnos exercitum parat, ad Ioannem Aegypti monachum, Eutropium eunuchum miſit, euentumq́; rei à viro requiſiuit. Cui ille prophetico (vt erat) plenus ſpiritu, plenam de tyrannis promiſit victoriam. Igitur religioſus Imperator, fide potius quàm milite armatus, exercitum contra tyrannos mouet: præmiſsiſq́; Gothis, quorum x. milia ab Arbogaſto fuſa dicũtur, & ipſe cum alijs iter peragit. Dum ergo in Alpibus conueniſſent, tyranniq́; meliorem pugnandi facultatem in eminentiori loco haberent, Auguſtus totam noctem lachrymis & orationibus peruigilem ducens, deo ſe committebat. Manè facto pugna conſeritur, victiſq́; tyrannis, Eugenius captus interficitur, Arbogaſtes verò propria manu ſibi iniecta, viuendi finem fecit. Quam victoriam meritis pijſsimi Imperatoris, ac orationibus eccleſiæ à domino impetratam, imber cœlitùs miſſus, ventoq́; in ora hoſtiũ impulſus probauit. Quod etiam quidam ex paganis poeta, ex virtute dei factum conſiderans, in laudem principis huiuſmodi proſecutus eſt,

O nimium dilecte deo, cui fundit ab aſtris
Aeolus armatas hyemes, tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſsica venti.

Theodoſius itaque omnibus bene compoſitis ac ordinatis, xi. poſt mortem Valentis Imperij ſui anno, apud Mediolanum beato fine quieuit. Hucuſque Hieronymus eccleſiaſticam perduxit hiſtoriã. Hic eſt Theodoſius, qui dum ex humana fragilitate Theſſalonicenſes effrenatè, & ſine ſententia puniuiſſet, ab Ambroſio eccleſiæ liminibus arcetur. Quod ipſe humiliter ferens, tamdiu à communione ſe abſtinuit, donec lachrymis, ac bonis operibus pœnitentia peracta, à præfato pontifice reconciliaretur. Ob tam præclarum factum, ſacerdos iſte in prædicta ciuitate inter omnes Latinorũ confeſſores vſque hodie maximæ habetur venerationi.

De principatu Honorij & Archadij. De Dirimachio monacho, Ioanne etiam Chryſoſtomo, ac Theophilo & Epiphanio, tranſitu etiam Martini & Ambroſij.

CAPVT XIX.

ANno domini cccxcix. Honorius Occidẽtis, Archadius Oriẽtis xlij. ab Auguſto loco, poſt mortem patris Imperiũ ſortiuntur, Damaſo adhuc Romæ, Theophi-

lo Alexandriæ, Hieroſolymis Ioanne, Flauiano Antiochiæ, Nectario Conſtantinopo
li ſedentibus. His diebus Dirimachius quidam monachus, ab Oriente Romã veniẽs,
cum gladiatorum ludum, vel potius inſaniam religionis intuitu ſedare vellet, à circun
ſtantibus lapidibus obrutus ae necatus eſt. Quo comperto, Honorius eum quidẽ in-
ter martyres numerandum cenſuit, nephandum verò ſpectaculum huiuſmodi de cau-
ſa amputauit. Non multo pòſt Nectario mortuo, Theophilus Alexandrinorum pon-
tifex, cum alijs epiſeopis ab Imperatore ad ordinandum regiæ vrbis epiſcopum euo-
catur. Qui dum Iſidorum presbyterum ſuum præfatæ ſedi pręponere cogitaſſet, Ioan
nes Antiochenus ab omnibus petitur, ac eontra voluntatẽ Theophili electus, ab ipſo
tandem ordinatur. vnde Theophilus ad depoſitionẽ eius ſemper laborabat. Iſte Ioan
nes, qui & Chryſoſtomus tanquam aurei oris, propter eloquentiam vocatus, primò à
Miletio Antiochenſium præſule, in eadem eccleſia diaconus ordinatus, poſt eius mor
tem ad eremum ſe transferens, ibiq; per triennium deo vacans, ab Euagrio presbyter
ordinatus fuerat. Fuit autem potẽs in opere & ſermone, ad eorrigendos mores vtilis,
nimium verò ſeueritate & zelo dei improuidus, nimiaq; libertate oris, intantum vt à
neſcientibus arrogans putaretur, & profuſus. Vnde poſtquã ad epiſeopatũ venit, cleri
cis ſuis, quorũ mores corrigere nitebatur, intantũ odioſus eſt factus, vt conſpiratione
inita, plurimis contra eũ derogationibus vſi, furioſum eum dicerent & procacẽ, ae tan
quam ſine teſtimonio degentem. Cui rei facere fidem videbatur, quòd nullum ſecum
comedere patiebatur. quod tamen ob nimiam abſtinentiam, qua ſæpe caput & ſtoma
chum dolebat, feciſſe traditur. porrò à populo propter ſermones quos faciebat, pluri-
mũ amabatur. Qui quales fuerint, ex libris eius qui vſq; hodie manent in eeeleſia, cõij-
ci poteſt. Acceſsit ad inuidiæ ſuæ eumulum, quod nõ ſolũ clericis aſper fuit, ſed etiam
ipſos primores æquitatis zelo redarguere non dubitauit. Vnde factũ eſt, vt Eutropiũ
quendã eunuchum & Conſulẽ, principiq; familiarẽ, cuius conſilio lex data, vt ad eccle
ſiam cõfugientes inde traherẽtur, fuerat, cũ & ipſe nõ multo pòſt irã principis fugiẽs,
ſub altari iaceret, publicè in ambone redargueret, ac cõtra eũ increpatoriã ederet ho-
meliã. Igitur occaſione nacta, Theophilus Ioannẽ tanquã à ſuis deſtitutũ omnimodis
deponere moliebatur. Vnde non ſolũ proprias aduerſus eum oues armauit, ſed etiam
epiſeopos, vicinos quidẽ eolloquijs, remotos autẽ ſcriptis cõtra eũ incitauit. Ex quo
cõtigit, vt Epiphaniũ Salamine Cypri epiſcopũ, virũ quidẽ ſanctiſsimũ, ſed, tanquã in
eremo educatũ, ſimplieiorẽ conuenirer, & occaſione librorũ Origenis, eũ ad depoſi-
tionẽ Ioannis ſibi adſciſceret. Itaq; præfatus ſacerdos damnationẽ Origenis portans,
ad vrbẽ regiam venit, Ioannemq; cauſa Theophili declinans, in propria habitauit mã
ſione. Cumq; ad eum Ioannes mitteret, rogaretq; vt ad ſe veniẽs, ſecum inter alios epi
ſcopos maneret, Epiphanius reſpõdit, nec ſe cũ eo manere, nec ſeeũ orare velle, niſi in
libros Origenis damnationẽ ſubſcriberet. Quod differẽte Ioãne, inimici eius Epipha
nio ſuadẽt, vt in apoſtolorũ eccleſiam altera die collectione facta veniat, Origenis li-
bros damnet, Ioannẽ tanquã Origenis defenſorẽ corã populo infamet. Quo cõperto,
« Ioannes Epiphanio hæc verba mandauit: Cõtra regulas multa egiſti ô Epiphani: pri-
« mùm quidem, quia ordinationẽ feciſti in eccleſia ſub meo iure cõſtituta: deinde quia
« me non iubente, in eis auctoritate propria ſacra celebraſti: rurſus quia inuitatus excu-
« ſaſti, & nunc denuo in te ipſe confidis. Quapropter obſerua, ne turbatio naſcatur in
« populo, & huius rei periculum ipſe ſuſcipias. Quo audito, Epiphanius receſsit, Ioan-
« niq; (vt quidam aiunt) remandauit: Spero quòd non morieris epiſcopus. Ad quod ille
reſpõdiſſe fertur: Spero te ad tuam patriam nõ redire. Vtrunq; impletũ eſt. Nã & Epi
phanius in via mortuus fuit, & Ioannes poſt paululũ depoſitus. Poſt hoc Ioannes ad
correctionem Eudoxiæ Auguſtæ, eo quòd Epiphaniũ cõtra eum armaſſet, more ſuo
ſermonẽ ad populũ cunctarũ mulierũ vituperatione plenũ edidit. Quod illa grauiter
ferens, marito ſuo cõqueſta fuit. Igitur Theophilus quaſi iã Ioannẽ nõ ſolũ ſuis, ſed &
principibus odibilẽ factũ, deponere cogitãs, epiſeopos in ſuburbio Calcedonẽſi cõ-
uocat, accuſatores producit, eũq; tanq; reſpõſurũ ad ea quę ſibi obijciebãtur, ad audiẽ
tiam vocat. Verũ Ioannes vniuerſalẽ ſynodũ ad hoc fieri proclamabat. At ille dũ iterũ
atq;

atque iterum cum cæteris epiſcopis eum euocaret, ipſe verò in ſua ſententia perduraret,velut inobedientem epiſcopatu eum deponendum decernunt:populus verò ſeditionem mouens,reclamabat.Porrò principe eorum ſententiam confirmante,Ioannes depoſitus, in exilium deportatur. Quod multi etiam ex his qui eum odio habuerant, videntes,miſericordia moti,Ioannem calumniam pati dicebant, præſertim cùm cunctis iam clareſceret eum inuidia Theophili damnatum eſſe.Innocentius tunc, Siricio & Anaſtaſio ſacerdotio perfunctis,in vrbe Roma ſedebat. Ioannes propter terræmotum,qui in eius depoſitione inuſitatius ciuitati accidit, poſtmodum à principe & populo reuocatus,rurſum Auguſtam latenter mordebat.Dumq́; illa rurſum inſidias pararet, famoſiſsimam illam edidit homiliam, quæ ſic incipit, Rurſusq́; Herodias veſanit, rurſusq́; turbatur, denuo ſaltat, denuo caput Ioannis in menſario cupit accipere. Qua de re magis exardeſcens Eudoxia, denuo eum deponi, & in exilium trudi fecit. Quod Innocentius audiens improbauit, ac clero ne alium eligerent,ſcripto demandauit. Verùm inter hæc Ioannes moriens,finem controuerſiæ impoſuit.Sed & Theophilus non multo pòſt vita decedens, Cyrillo ſedem reliquit. Theophilus iſte quamuis in cauſa Ioannis reprehenſibilis fuerat,tamen contra Arrianos & Anthropomorphitanos,quorum hæreſis nuper exorta deum lineamentis corporeis circūſcriptum dicebat,fortis athleta extitit.Hæc hæreſis intantum ſimpliciores monachos & eremitas Aegypti infecerat, vt Alexandriam venientes, pro aſſertione veræ fidei, ſeditionem contra Theophilum excitarent: & niſi maturato præfatus pontifex conſilio dixiſſet, Video vos ſicut vultum dei,concitatę plebis furorem non euaſiſſet. Circa idem tempus Honorio & Archadio regnantibus,beatiſsimus præſul Martinus & Ambroſius ciuitati dei vtiliſsimi ſacerdotes, migrauerunt ad dominum. Sed iam ad hiſtoriæ ſeriem reuertamur.

De rebellione Gothorum, & perfidia Rufini & Gildonis,euentuq́; Mazazel, & morte Archadij.

CAPVT XX.

IGitur Gothi poſt mortem Theodoſij,dum à filijs ſolita munera non acciperent,cōſilio Rufini patricij,regem ſibi creantes, à curia recedūt. Rufinus verò poſtmodum detectus,ante portas vrbis Conſtantinopolitanæ decollatur,caputq́; eius cum manu dextera ad ludibrium in vrbe circunfertur. Gildo etiam Africæ comes, cœpit nouis auſibus à Romanorum prouincia Africam decidere. Contra quem Mazazel frater eius,cui ipſe duos filios occiderat, cum exercitu mittitur. Mazazel ergo plus dei, quàm militis virtute hoſtē deuicit,fuſisq́; cum parua manu,id eſt. cum v. milibus, lxx. milibus, tyrannum fugauit: qui etiam non multis pòſt diebus ſtrangulatus interijt. Porrò Mazazel rerū proſperitate(vt aſſolet)elatus, eccleſias dei perſequi cœpit. Vnde iuſto dei iudicio, qui antea ipſum confitendo exaltatus erat, nunc ipſum contemnendo humiliari debuit.Non multo pòſt mortuus eſt. Archadius etiam Imperator,vir mitis & quietus,xiiij.imperij poſt mortem patris anno vitam finiuit, Orientisque imperium filio ſuo Theodoſio octēni reliquit,Anthemio præfecto(qui muro maximo vrbem regiam circundederat)omnia diſponente.

De imperio Honorij,& rurſum de ſeditione Gothorum, & irruptione Romanæ urbis, ſeſsioneq́; ipſorum in Gallia.

CAPVT XXI.

ANno ab incarnatione domini ccccxij. defuncto Archadio, Honorius xliij. ab Auguſto,Occidentis imperium tenuit. Verùm Gothi Rufino ac Sulicone incitati,cum Alarico rege ſuo,qui lingua eorum ex genere Balthorum ſecūdæ poſt Amalos nobilitatis,Baltha,id eſt,audax vocabatur, per Dalmatiam & Venetiam digreſsi,in Aemiliæ finibus caſtrametantur:miſſaq́; legatione ad Imperatorem, qui Rauennæ tunc fortè morabatur,terram habitationis ſuperbè depoſcunt,addētes quòd ſi gratis accipere nō poſſent,vltro eā arriperēt. Cōſilio ergo accepto, princeps terrā eis verſus Hiſpaniā,quæ ei rebellis erat, tradidit. Ad quā dū poſsidendā pergerēt Gothi,

Stilico patricius, & ſocer Honorij, eos fraudulenter inſequitur, commiſſoq; prælio, amiſſo milite, ipſe in fugam vertitur. Qua de cauſa commoti barbari, ad Aemiliam, vnde digreſsi fuerant, reuertuntur, totaq; igne, ferroq; vaſtata prouincia, ad Vrbem progrediuntur. quam etiam trepidam irrumpunt, datisq; præceptis ne ſanctorum loca violarentur, concrematis aliquibus Vrbis regionibus, prædam innumerabilem diripiunt. Innocentius Papa tãquam iuſtus Loth, ne pœnas peccatricis Vrbis videret, Rauennæ morabatur. His diebus cum Pagani contra fidem murmurarẽt, dicerentq; Romam à dijs in ſummo honore conſeruatam, Chriſtianis temporibus dehonoratam, Auguſtinus librum de Ciuitate dei ſcripſit, Oroſius hiſtoriam ſuam texuit, Hieronymus Eccleſiaſticam hiſtoriam ab Euſebio ſcriptam tranſtulit, duobusq; libris appoſitis, vſque ad mortem Theodoſij deduxit. Facta eſt autem hæc tam famoſiſsima, quàm inſolentiſsima irruptio Vrbis per Alaricum, anno à cõditione eius M. clxiiij. ab incarnatione verò domini ccccxv. Et ſicut ſuprà dixi, Romanorum regnum, quod Babyloniorum regno in multis ſimilem ortum ac progreſſum habuit, iuxta maiorum noſtrorum ſupputationem, eodem à conditione ſua ab Alarico, quo & illud ab ortu ſuo ab Arbato præfecto anno, dehonoratum fuit. In eadem irruptione ſoror Honorij Placidia, inter aliam prædam capitur, quam poſtmodum Athaulfus in matrimonium ſortitur. Inter hæc Conſtantinus Gallias occupans, Conſtantẽ filium ſuum ex monacho Cæſarem fecit, ſed non multo pòſt tempore, pater apud Arelatum, filius apud Viennam, vita pariter & regno priuantur. Gothi verò Romanæ vrbis potiti victoria, per Apuliam & Campaniam in Siciliam & Africam ire proponunt. Dumq; in confinio Brutiorum incautè mari ſe committunt, multos de ſocijs perdiderunt. Alaricus quoque vltimum diem clauſit, quem intantum barbari dilexerunt, vt amnem Barentum iuxta Conſentinam ciuitatem de alueo ſuo deriuarent, ipſoq; ibi cum multis copijs ſepulto, occiſis omnibus captiuis, qui huius facti conſcij erant, amnem ad proprium alueum reduxerunt. Quo mortuo, tam hoc quàm priori infortunio perculſi Gothi, Athaulfum ſibi regem creantes, reuerti ſtatuerũt, ſicq; per Romam redeuntes, ea quæ antea reliquerant, depopulantur. Sed Athaulfus amore vxoris ſuæ Placidiæ, à finibus Romanorum cedit, ac in Gallijs iuxta prouinciam Narbonenſem, quam poſtmodum vir dei Egidius inhabitans, Metropoli ex nomine ſuo, vt villa ſancti Egidij dicatur, dedit, in loco, qui vſque hodie palatium Gothorum vocatur, conſedit. ſed poſtmodum à Conſtantio comite pulſus, in Hiſpania reſedit cum Gothis. Poſt quem tertius ab eo Vallia, qui Segerico ſucceſsit, vicinas gentes, & præcipuè Vuandalos, qui & ipſi tunc nouiter in Hiſpanias venerant, bello preſsit.

De geſtis Honorij in Africa, & inuentione Stephani. De morte Hieronymi. De Romanis pontificibus, & pace Auguſti cum Gothis, morteq; ipſius.

CAPVT XXII.

HOnorius Eraclidem comitem Africæ, contra Romam venientem, per Marinum comitem vicit, & Carthaginem, vbi & poſtmodum occiſus eſt, fugauit: pacem etiam adiuuante Conſtantio, qui Conſtantinum & Conſtantem in Gallijs oppreſſerat, integram eccleſiæ dei reddidit in Africa. His diebus ſub Innocentio Papa, corpora ſanctorum Stephani protomartyris, & aliorum, Luciano ſacerdoti reuelata, ſub Ioanne Hieroſolymorum epiſcopo fuere. Non multis pòſt diebus, ſub Bonifacio, qui Zozimo ſucceſſori Innocentij ſubſtitutus erat, Hieronymus presbyter, xci. ætatis ſuæ anno in Bethlehem ad dominum migrauit. Defuncto Bonifacio, Cæleſtinus ſedit in Vrbe. Vallia cum Auguſto fœdus iniit, eiq; Placidiam ſororem ſuam reddidit. Hucuſque Oroſius Chronica ſua perduxit. Honorius xxxi. imperij ſui anno (quorum duos ſub patre, xiij. cum fratre, reliquos cum filio fratris regnauerat) Romæ moritur.

De

De geſtis Theodoſij iunioris, uirtutibuſq; eius, & ſynodo tertia. De bellis, quæ per duces ſuos geſsit.

CAPVT XXIII.

ANno ab incarnatione domini ccccxxvij. Theodoſius iunior xliiij. ab Auguſtò,
patruo mortuo ſolus regnauit. Huius virtutes in Tripartita hiſtoria, omnibus
anteceſſoribus ſuis præferuntur. inter quas & hoc commemoratur, quòd ad in-
ſtar Alexandri magni, dum in procinctu eſſet, ac ex feruore ſolis, & ſqualore pulueris
fatigatus, ſiti laboraret, poculū ſibi iocundiſsimum allatum, ne ſolus præ alijs reficere-
tur, renuit. Floruerunt diebus eius Ioannes Caſsianus monachus & eremita, qui colla
tiones patrum deſcripſit, & Germanus Antiſiodorenſis epiſcopus. Synodus etiā ter-
tia ſub Cęleſtino Papa, vel eius ſucceſſore Sixto, mediante Cyrillo Alexādrino, & Ar-
chadio epiſcopo ab Italia deſtinato, temporibus Iuuenalis Regiæ vrbis epiſcopi, du-
centorum epiſcoporum, contra Neſtorium, qui duas in Christo perſonas aſſerebat,
Epheſi congregatur: oſtenſoq; in duabus naturis Chriſti vnam perſonā eſſe, cum fau-
toribus ſuis Neſtorius iuſto damnatur anathemate. Theodoſius contra Ioannem, qui
Heſperiæ regnum inuaſerat, Valentinianum amicæ ſuæ Placidię ex Cōſtantio filium,
adiunctis ſibi Aſpare & Ardabure ſocijs, cum matre in Italiam deſtinauit. At Ioannes
iuxta quoſdam Aſparis & Ardaburis dolo, iuxta alios verò ducatu Angeli, Rauēnæ
necatur. Sicq; reſpub. religioſi principis meritis à tyranno liberatur. Hucuſq; Theo-
doritus epiſcopus, & Socrates, & Sozomenus viri diſertiſsimi, hiſtorias ſuas perdu-
xerunt. quæ poſtmodum in vnum volumen redactæ, & à Caſsiodoro ſenatore per E-
piphanium ſcholaſticū à Gręco in Latinum verſæ, à tribus auctoribus Tripartitæ hi-
ſtoriæ nomen accepere.

De Valentiniano Auguſto, Vuiſegothis, & Oſtrogothis. De factione Aetij, & Bonifacij, irruptione Vuandalorum in Africam, morteq; Auguſtini.

CAPVT XXIIII.

OCciſo tyranno, Theodoſius Valentinianum, cuius ope ciuile malum ſedatū fue-
rat, remuneratione dignum iudicans, Imperij ſocium legit, & Auguſtum ſtatuit
appellari. His diebus Vuiſigothi in Gallijs habitabant. Oſtrogothi, & Gepidæ,
ex quibus Auares & Longobardi deſcendunt, Danubium tranſeuntes, Gepidæ qui-
dem circa Seigedonem & Syrmium, Oſtrogothi verò qui prius in Pannonia morati
fuerant, exhinc in Thracia habitauerunt: vbi per xlviij. annos morantes, ad Occiden-
tem iter flectunt. Vuādali autem ſociatis ſibi Germanis, cum Modigiſilo duce Hiſpa-
nias occupauerant. Ea tempeſtate fuere duo inſignes Pętores, Aetius, & Bonifacius,
quorum Bonifacius comitatum Africæ ab Imperatore accepit. Sed dū fraude & de-
latione Aetij Bonifacius apud Placidiam Auguſti matrē, iniuſtè accuſatur, miſsi ſunt
contra eum duces Mauortius & Galbio. Quibus à Bonifacio occiſis, Sigisbaldus co uel Galbilo
mes contra eum deſtinatur. At Bonifacius in Hiſpaniam tranſiens, aſcitis Vuandalis,
totam eis Africam tradit. Qui mox ferro, igneq; terram vaſtantes, vbiq; diffunduntur,
ac inter cætera mala Hyponēſem vrbem, cui beatus Auguſtinus præſidebat, obſidio-
ne cingunt. Beatus autem pręſul, ne excidium vrbis ſuæ videret, iij. menſe obſidionis
eius, lxxvi. ætatis ſuæ anno, migrauit ad dominum. Non multo pòſt elapſo tempore,
Placidiæ apparuit falſò ſibi Bonifacium delatum fuiſſe, vocauitq; eum ad ſe, & magi-
ſtrum militum fecit. Vuandalis autem tradita parte Africę, Romani pacem dederunt.
His diebus Geiſericus Vuandalorum rex Arrianus, Chriſtianos affligens, epiſcopos
in exilium miſit: Carthaginem inuadens, multis diuitijs ac eccleſiaſticis ornamentis
ſpoliauit.

De terræmotu Conſtantinopolitano, & Romano. De initio tyrannidis Atilæ, morteq; Theodoſij.

CAPVT V.

ANno imperij Theodoſij xxx. terræmotus horribilis Conſtantinopoli fuit. Ob
eam cauſam, ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς. Hoc eſt, Sanctus

deus,ſanctus fortis,ſanctus & immortalis miſerere nobis)dum à populo cum Procu-
lo epiſcopo ſuo cœleſti commonitione caneretur,terræmotus ceſſauit. Vnde ab Im-
peratore,eiuſq; ſorore Pulcheria,vt per totum orbem canticum hoc cantaretur, præ-
ceptum eſt.Roma quoq; tūc ex terræmotu in multis ſuis regionibus corruit. His die-
bus Atila Hunorum rex,occiſo fratre Buda,tyrannidem exercendo,Thraciam & Illy-
Bleda. ricum vaſtare cœpit. Cui Theodoſius datis ſex milibus libris,promiſsis quoq; ſingu-
lis annis M.libris,à finibus ſuis exire perſuaſit.Ipſe verò non multis pòſt diebus xli.im-
perij ſui anno,poſt mortem verò patrui ſui xxvi. apud Conſtantinopolim diē obijt,

De principatu Martiani,& Valentiniani,ſynodoq; quarta.De tyrannide Atilæ,pugnaq; inter ipſum, & Romanos,& Gothos.

CAPVT XXVI.

ANno ab incarnatione domini ccccliij.Martianus cōſilio Pulcheriæ,xxvi.ab Au-
guſto Orientis imperium ſuſcepit,Valentiniano xlv.in Occidēte regnante.Hu-
ius diebus ſub Leone Papa, Iuuenale Hieroſolymitano, Anatholio Conſtanti-
nopolitano epiſcopis,quarta ſynodus Dc. & xxx. ſacerdotum contra Eutycen regiæ
vrbis abbatem,eiuſq; defenſorem Alexandrinum quondam epiſcopum Dioſcorum,
verbi dei & carnis vnam naturam dicentibus,apud Chalcedonam cōgregatur, dam-
natisq; ſimul cum Neſtoriana his hæreſibus,fides catholica diuinam in Chriſto & hu-
manam naturam,ſed vnam perſonam prædicans,roboratur.Hę ſunt quatuor ſynodi,
quas ſe beatus Gregorius vrbis Romæ epiſcopus, velut quatuor euangelia venerari
teſtatur.Igitur regnantibus Martiano & Valentiniano, Atila Hunorum rex ſubiuga-
tis ſibi fortiſsimis Oſtrogothorum,Gepidarumq; populis, alijsq; plurimis gentibus,
Macedoniam,Mæſiam,Achaiam,Thraciam peruagatur. Dum ergo Romanos quo-
q; & Vuiſigothas,quorum priores ob antiquam ſuæ vrbis dignitatem, alios verò ob
ſingularis fortitudinis virtutem æmulabatur, ſubiugare cogitat,timens ne duæ hæ gē-
tes aduerſus eum ſociarentur,dolo,vt erat verſutiſsimus,ſeiungere eas abinuicem in-
tendebat.Proinde miſſa legatione tam ad Valentinianum Romanorum Auguſtum,
quàm ad Theodoricum regem Gothorum,vtriſq; ſpecialiter verba pacis mandando,
Romanis quidem ſe non aduerſus eos,ſed contra Gothos bellum parare, Gothis ve-
rò eadem de Romanis denuncians,vtroſq; in alterutrum incitare voluit. Sed Aetius,
qui tunc Romanorum patricius erat, fraudem Atilæ perſenſit, ſcriptiſq; èx perſona
Valentiniani ad Theodoricum regem Gothorum literis, vt contra immaniſsimū ty-
rannum,ac totius orbis inuaſorem ambo conuenirent,eum quàm intimè monuit.Igi-
tur Atila dum hoc modo procedere non poſſet,bellū Gothis apertè indicit. Qui pul-
ſatis per legatos Romanis,Aetium patricium in auxilium accipiunt. Hinc aſcitis ſibi
Brionibus. Francis,Sarmatis,Armatianis,Burgundionibus,Saxonibus,Ripariolijs,Brigonibus,
multiſq; Celticæ ac Germanicæ nationibus, Gothis ſuccurrit. Atila verò cum Atha-
larico Gepidarum & Vualamire Oſtrogothorum regibus , innumeris turbis regum
ac nationum,procinctum mouet.In campis ergo Catalaunicis vterq; conſedit exerci-
tus.Atila euentum rerum in extis pecorum perquirit,ſeq; vincendū, ſed in altera par-
te omnium potentiorem caſurum,in fœdiſsimis inuenit præſagijs. Qua de re turba-
tur,ſed de hoc quòd ex alia patte virum potentiſsimum,quem ipſe Aetium putabat,
occidēdum intellexit,animatus ſuos alloquitur: eoſq; prioribus virtutis ſuæ fortunis
conſolandos denuncians,pugnam aggreditur.Romani eminentiorem locum habe-
bant. Itaq; à nona hora diei fortiſsimis gentibus acerrimè vſq; ad noctem pugnātibus
bellum protenditur.Theodoricus autem Gothorum rex, iuxta quod Atilæ prædictū
erat,hac,illacq; ad exhortationem ſuorum diſcurrens,occubuit.Atila in fugam verſus
victum ſe prodidit,ſed noctis beneficio potuit id occultari. Manè facto, Gothi regē
ſuum requirunt,ſed mortuo inuento, cum Thuriſmundo filio regis in hoſtem irruere
volunt.Porrò Aetius timens,ne deletis Hunis,Go hi in ſuperbiam elati,Romam pre-
merent,vocato ad ſe Thuriſmundo, Fratres, inquit, tui, qui domi remanſerunt, patris
morte comperta,regnum inuadunt.Tu ergo reuertere,ne fortè ipſi te prçueniant.Sic

Aetius

Aetius iuuenem aſtutè circumueniēs,ea qua dixi cauſa,bello declinare, & ad propria redire edocuit. Fertur de Atila,quòd de ſubſellijs pyram feciſſet, cui ſe ſi hoſtes irruiſſent,inijcere cogitauerat. Ceciderunt in hoc famoſiſsimo prælio, vt Iordanis refert, ex vtraque parte,clxv.M.exceptis xv.M.qui in congreſſu Francorum & Gepidarum priori nocte corruerant. Thuriſmundus à ſuis rex creatus,conſilio Aetij in patriam reuerſus,Tholoſam ingreditur.

De euerſione Aquileiæ,& proceſſu ipſius uſque ad Ticinum,donec monitu Leonis Papæ rediret.

CAPVT XXVII.

VErùm Atila Gothis recedētibus,ſecurus factus, contra Romanos iter deflectit, Aquileiamque Venetiarū metropolim,quæ in Adriatico ſinu poſita eſt, obſidione cingit. Quam dum multo tempore obſidens,capere non valeret,cumque iam exercitus recedere pararet,Atila iuxta muros digrediens,ac ſecum quid ageret mente pertractans,ciconias ex vrbe fœtus ſuos trahere videt. Quo viſo, ſuos ad euerſionē vrbis amplius accèdens,Hoc,inquit,omnium prognoſticum nobis eſt. Hæ, inquam, aues futuræ cladis præſagæ,vrbem ruituram deſerunt. Dixit, & inſtructis machinis, omniumque tormentorum generibus adhibitis,aggreditur vrbem,captamque funditùs, ita vt vix veſtigia maneant,deleuit. Ferunt quidam, quòd vacuam habitatore vrbem inuenerit. Elapſi enim per mare ipſo ignorante,in inſula,quæ Venetia exhinc ex Venetorum inhabitatione dicitur,tranſlatis ſecum cùm patriarchali ſede beati Hermagoræ,primi illius vrbis epiſcopi reliquijs,habitare cœperunt. Vnde vſque hodie inter Gradenſes & Aquileienſes de patriarchali dignitate lis eſſe cognoſcitur. Tanta autem in obſidione huius vrbis & mora & multitudo fuit,vt miræ magnitudinis montem Vtinum dictum,quem ipſe vidi,in modum aggeris ab exercitu comportatum,incolæ vſque hodie affirment. Alij tamen à Iulio Cæſare eundem montem factum tradunt. Atila his elatus ſucceſsibus,cæteras Venetiæ vrbes peruagando, & ad ſolum vſque proſternendo,Mediolanum quoque Liguriæ caput,ac Ticinum, quæ Papia, crudeli animaduerſione depopulatur. Poſt hoc dum Romam ire intentat,occurrente ſibi Leone Papa,tam auctoritate ac precibus pontificis fractus,quàm exemplo Alarici,qui poſt captam vrbem non diu vixit,territus ad propria reuertitur.

De morte Aetij & Valentiniani Auguſti,irruptione Vuandalorum in Romanam urbem. De Paulino epiſcopo,morteque Atilæ,& Martiani Imperatoris.

CAPVT XXVIII.

INter hęc Valentinianus Aetij virtutem æmulans,eum cum Boetio ſenatore necari iubet. Quapropter non multo pòſt tempore ab amicis eius,xxx.imperij ſui anno, è quibus cum Theodoſio ſocero ſuo xxv. cum Martiano reliquos imperauerat, vita priuatur. Quo mortuo, Maximus accepta vxore eius Eudoxia, Theodoſij filia,imperium vſurpat. At Eudoxia Genſericum Vuandalorum regem ob hanc moleſtiam vocat. Quem dum venturum Romani cognoſcerent, Maximum quidem tanquam huius mali incentorem,tertio ex quo imperium inuaſerat menſe,membratim diſcerpūt, & ipſi antiquæ nobilitatis & virtutis immemores,vbique diffugiunt. Poſt hoc Genſerico vrbem tanquam habitatore vacuā irrumpere volente,Leo Papa occurrit in porta,eumque ab occiſione ciuium, & incendio Vrbis abſtinere precatur. Igitur barbarus Vrbem quidem irrupit,ſpolia rapuit,ac per xiiij. percenſuit dies. Eudoxiam cum filiabus duabus inter alios captiuos abduxit,ab incendio verò tantùm & cæde ciuiū, iuxta ſacerdotis monitum,abſtinuit. Facta eſt autem hæc ſecunda ab Alarico Vrbis irruptio à Vuandalis Mcciiij. à conditione ſua anno. Vuandali capta Vrbe,per Campaniā diffunduntur,eaque tota igne ac ferro vaſtata, nobiliſsimas eiuſdem prouinciæ vrbes Neapolim & Nolam expugnant. Huius vrbis epiſcopus ſanctiſsimus Paulinus, pro redimēdis captiuis,quod in dialogo Gregorij plenius habes,barbaris ſe tradidit. Porrò Genſericus opibus Italiæ ditatus, Traſimundo filio ſuo Valentiniani principis filiā copulauit. Cuius filius Hildericus,matris ſequens monita,catholicus fuit. Cæterùm

Atila ab Italia digrediens, Honoriam Valētiniani principis ſororem ſibi dari cum rogaſſet, nec impetraſſet, in terram ſuam cum indignatione reuerſus, puellam ſibi ſpecioſiſsimam copulauit. Ob cuius amorem, dum luxurioſa celebrat conuiuia, inebriatur, nocteq́ proxima iuxta puellam reſupinus iacens, ſanguine proprio effluente de naribus, ſuffocatur, maneq́ facto à ſuis mortuus inuenitur. Iuſto dei iudicio id factum arbitror, vt qui ſemper humanum ſanguinem ſitiuerat, proprio quoq́ ſanguine ſuffocatus interiret. Eadem nocte Martiano in ſomnis apparuit arcus Atilæ fractus. Hic eſt Atila, qui (vt quidam ait) in concuſsionem gentium natus in mundo, terrarū omnium metus, ſuperbus inceſſu, oculos circumferēs, bellorum amator, ipſe manu temperans, conſilio validiſsimus, ſupplicantibus exorabilis, propitius ſemel in fide receptis, forma breuis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis aſperſus, ſimus naſo, teter colore fuit. In exercitu eius fuiſſe D.M. Iordanis ſcribit. Hic etiam dū vbiq́ terrarum diſcurreret, xi. M. virginum apud Coloniam Agrippinā martyrio coronauit. beatum quoq́ Nicaſium epiſcopum Remis pro domino occidens, martyrē fecit. Non multo pòſt tempore Martianus, vij. imperij ſui anno, fraude ſuorum Conſtantinopoli necatur.

De principatu Leonis in Oriente, confuſioneq́ Romani imperij in Occidente, morteq́ Leonis.

CAPVT XXIX.

ANno ab incarnatione domini cccclx. Leo Biſſa ortus, ex tribuno militum ab Anatholio patriarcha coronatus, xlvij. ab Auguſto Orientis regnum accepit, filiumq́ ſuum Leonem regni ſociū legit. Porrò Occidentis Imperium apud Rauennam Maionnianus acceperat. Quo quarto regni ſui anno iuxta Dertonam ciuitatem occiſo, Seuerus rurſum Rauennæ abſq́ iuſſu Auguſti, Imperium inuadit, quod per quatuor annos vſurpans, Romę diem obijt. Quo mortuo, Auguſtus Anthemium ex patricio Cęſarem factum Romam miſit. Hic Seruandum prę fectum, in Gallijs imperium vſurpare volentem, in exilium truſit, patricium Romanorum eadem molientem occidi præcepit. Verùm Leo Zenonem generum ſuum Orienti, Baſilicum quoq́ Verinæ vxoris ſuæ fratrem Africæ præfecit. Cum Oſtrogothis etiam pacem faciēs, Theodericum Theodemiri Vualamiri regis fratris filium, viij. annos habentem, obſidem accepit: quem pòſt tamen patri cum honore remiſit. Inter hæc Ridice patricius Anthemium quarto anno regni ſui occidit, ipſe verò poſt tertium menſem diem vltimum clauſit. Porrò Leo, viuo adhuc Anthemio, Olibrium ad Vrbem miſerat, qui regium nomen ſimul cum Placidia Valentiniani principis filia in vxore accepta, ſumēs, poſt vij. menſes vitam ſimul finiuit & regnum. Poſt cuius mortem Rauennæ Licerius
Glicerius. Imperium aſſumit. Quo ſequenti anno expulſo, ac in Salona ciuitate Dalmatię epiſcopo ordinato, Nepos patricius Nepotiani filius, Occidentis Imperium rexit. Leo ergo Leonem Zenonis ex filia ſua filium, Imperatorem fecit. Ipſe verò xi. imperij ſui anno, diem vltimum clauſit. Hic paucis menſibus imperans, patrem ſuum Zenonem Imperatorem creauit, ipſe verò diem obijt. Porrò Baſilicus magiſter Africæ, vxorem ſuam Zenobiam Auguſtam fecit. Igitur dum Zenon ad vrbem regiam perueniens, à Senatu ac populo gratanter ſuſcipitur, Baſilicus depoſitis inſignibus, ad eccleſiam fugit.

De imperio Zenonis in Oriente. De Auguſtulo Romano, & irruptione in urbem Romam ſub Odoacro.

CAPVT XXX.

ANno ab incarnatione domini cccclxxvi. Zeno genere Yſaurus, xlviij. ab Auguſto, Orientis imperium ſortitur. Porrò Occidentale, id eſt Romanum, Nepos tenuit. Hoc à regno pulſo, Oreſtes patricius filium non iam Auguſtum, ſed Auguſtulum Imperatorem Occidentis creauit. Itaq́ cum Romanum imperium, quod cęteris mundi regnis obfuſcatis, ſolum regnare videbatur, cum & ipſi peccatis exigentibus, iuſto dei iudicio ea, qua alijs menſum erat gentibus menſura, remetiendum fuit. Odoacer natione Rhugus, ex vltimis Pannoniæ finibus, cum Sciris, Turcelignis,

Herulis

Herulis ad inuaſionem eius procinctum mouet. Cui dum Oreſtes patricius in terminis Liguriæ occurreret, viſa manu eius, territus aufugit, ac in Ticinum ſe cōtulit. Quē Odoacer inſequens, capta vrbe occidit, ac inde per totam Italiam diffuſo milite, regiū nomen vſurpat. Hic à terra ſua egreſſus, dum per inferiores Noricas partes, vel ſuperiorem Pannoniam tranſiret, virum dei Seuerinum Rauennatenſium epiſcopum, qui verbum dei prędicans, iuxta radices Comogenis cellam conſtruxerat, adijt, eumq́ de euentu rei conſuluit. Qui prophetico vt erat plenus ſpiritu, omnia quæ poſtmodum exitus declarauit, veraciter ei prædixit. Auguſtulus patrem occiſum, captamq́ ab hoſtibus cernens patriam, mente conſternatus, ſponte purpuram xi. regni ſui mēſe cum regno pariter depoſuit. Odoacer ergo nullo ſibi reſiſtente, victor Vrbem ingreditur vt hoſtis, ſubiectamq́ ſibi vt rex diſponit. Poſtremò cum tota Italia ſeruitio ſuo mancipata, per xiiij. annos vrbs graui ſeruitute premitur.

Exclamatio, breuisq́; Imperij recapitulatio.

CAPVT XXXI.

Exclamare contra rerū mutabilium miſerias tempore & loco exigente, cogimur. Ecce enim regnum illud maximum, ac potentiſsimum, ac quod ſolo nomine gentes terrebat antè, orbem concutiebat, iam paulatim decreſcendo, & ex prima irruptione, quæ ſub Alarico facta eſt, dehonoratum, poſtmodum in conculcationem barbaris patuit. Et vt apertiora quæ diximus fiant, miſera Vrbs primò ab Alarico, ſecundò à Genſerico capta tantùm, ac populata, nunc verò ab Odoacro non ſolùm capta, ſed iure principis in poteſtatem ac imperium per xiiij. annos lachrymabiliter ſubacta inuenitur. Et inde, quòd ſicut ſuperius dixi, non ſolùm ortus eius, ſed & finis Babylonico ſimilis apparet imperio. Illa poſt non multos annos conditionis ſuæ gentes cœpit ſubijcere. Hæc ſimiliter cum ad robuſtam venit ætatem, paulatim creſcendo, ac primò vicinas vrbes ſubuertendo, pòſt ad vlteriora ſe extendendo, ad totius orbis pedetentim apicem venit. Sed ſicut nemo repentè fit ſummus, vel præcipitanter de ſummo infimus: ita prædicta Vrbs cum in ſummo (vt dixi) quo altius in terra non potuit, faſtigio fuit, humiliari deberet, cœpit paulatim vires perdere, & quaſi iam in ſenili ætate poſita, defectum honoris, quem in robuſta contraxerat ętate, pati. Acceſsit etiam ad miſeriarum cumulum, quæ ſemper caducarum rerum interitus eſt, ſedis mutatio ſub Conſtantino facta. Et ſicut ibi regno ad Medos tranſlato, ſolo nomine manſit imperium: ſic & iſto ad Græcos, ſeu Francos deriuato, Vrbis tantùm antiquæ dignitatis ac nominis manet veſtigium. Illa primùm ab Arbato præfecto ſuo dehonorata eſt, pòſt à Cyro etiam ſubacta. Hæc ſimiliter ab Alarico primò dehoneſtata, poſtmodum ab Odoacro iure principis poſſeſſa eſt. Sed quia de rerum mutationibus, regnorúmque imminutionibus, ad oſtendendos mortalium caſus, mundiq́ inſtabiles rotatus, ſcribere propoſui, ſicut ſuprà dixiſſe me memini, cum Roma parturiretur, Babylonia finem accepit: ſic & modò dum regnum Francorum ſeminaretur, Roma ſub Auguſtulo ſuo, in vltima ſenectute, à conditione ſua M.ccxxvij. anno barbaris tradita, occaſum minatur.

Qualiter, unde, uel quomodo Franci in Gallias uenerint, ibiq́; eiectis Romanis, regnare cœperint.

CAPVT XXXII.

Hic quod ſuprà promiſi, dicendum puto, qualiter Franci, quorum mentionem fecimus, in Gallias venerint, & quomodo à Romanorum principatu ſeiuncti, in propria auctoritate manere cœperint. Hi (vt dixi) à Troia digreſsi, cum in Scythia ſedes poſuiſſent, dicti ſunt Sicambri. Dum ergo toto orbe in prouinciam Romanorum redacto, & ipſi inter alios ſubacti fuiſſent, elapſo tempore, cauſa quam ſuprà reddidimus, à Valentiniano dicti ſunt Franci, ac per x. annos propriæ libertati relicti. Quibus expletis, dum Romani ſolitum tributum repeterent, Franci, vt aſſolet, libertate effrenes facti, tributum dare renuerunt. Habuerunt autem inter ſe antiqui nominis & virtutis principes Priamum & Antenorem. Qua de re dum contra eos à Ro-

manis pugnatur, occiſo cum multis alijs Priamo rege eorum, reliqui elapſi in partibus Germaniæ, circa Thuringiam cõſederunt, cum principibus Priami & Antenoris filijs, Marcomede & Sunnone. Porrò defuncto Sunnone, cõmunicato conſilio, Marcomedis filium Pharamundum ſibi regem creauere. Leges quoque Vuiſigaſtaldo & Salagaſto auctoribus exhinc habere cœpere. Ab hoc Salagaſto legem, quæ ex nomine eius Salica vſque hodie vocatur, inuentam dicunt. Hac nobiliſsimi Frãcorum, qui Salici dicuntur, adhuc vtuntur. Pharamundo mortuo, Clodius filius eius crinitus, à quo Francorum reges criniti ſunt dicti, ſucceſsit. His diebus (vt ſuprà dixi) Francia quaſi ſeminata, Roma paulatim cœpit minui. Iam gentes quæ Romanorum prouincias, nõ regna habitabant, reges creare, iam ex illorum poteſtate ſubduci, ac in proprij arbitrij auctoritate ſtare diſcunt. Hinc Gothi dum ipſam quoque Vrbem depopulati eſſent, in Gallica prouincia, vt dixi, vltra Ligerim conſederunt. Burgundiones quoq; iuxta Rhodanum habitauerunt, qui & illi non multo pòſt reges habere cœperũt. Sic & Franci Rheno tranſmiſſo, Romanos qui ibi habitabant, primò fugant, pòſt captis Tornaco & Cameraco Galliæ vrbibus, ac inde paulatim progredientes Remis, Sueſſonam, Aurelianum, Agrippinam, Treuerim, ac penè totam Galliam, atque Germaniam, ab Aquitania vſque in Baioariam ſibi ſubiugant. Clodio mortuo, Meroueus filius eius, à quo Franci Merouingi dicti ſunt, ſucceſsit. Poſt quem Hildericus regnum adeptus, dum luxurioſe viueret, à ſuis pulſus eſt, Egidiusq; Romanus in locum eius ſubſtitutus. Porrò Hildericus poſt octo annos reuocatus, Agrippinam inuadens, eiectis inde Egidij fautoribus Romanis, poſitisq; ſuis, ex Francorum incolatu, Coloniã eam vocauit. Mortuo autem Egidio, filius eius Siagrius in ciuitate Sueſſona regnauit. Hildericus etiam vita decedens, Clodoueo ſuo filio regnum dimiſit. Hic eſt Clodoueus, qui à beato Remigio baptizatus, primus Frãcorum regum Chriſtianus fuit. Verùm Siagrius cum Clodoueo decertare non valens, ad Alaricum, qui ix. ab Alarico magno Gothorum regnum tunc gubernabat, confugiens, à Clodoueo repoſcitur, traditusq; necatur. Romani etiam qui in Gallijs habitabant, ita vt nec reliquiæ ibi inuenirentur, exterminati ſunt. Videtur mihi inde Francos, qui in Gallijs morantur, à Romanis linguam eorum, qua vſque hodie vtuntur, accommodaſſe. Nam alij qui circa Rhenum, ac in Germania remanſerunt, Teutonica lingua vtuntur. Quæ autem lingua eis antè naturalis fuerit, ignoratur. Itaque Clodoueus ſubiugatis Alemanis, Gothis quoque & Aquitanicis, iam Chriſtianus factus, bellum indicit. Quò dum pergeret, beato Martino votum vouit. Cumq; victis Gothis, & occiſo Alarico reuertitur, ditata beati Martini eccleſia à cubicularijs equum ſuum eis traditum, dum redimere c. ſolidorum precio vult, ille immobilis manſit. Quem dum ſupperadditis alijs c. ſolidis ſoluiſſet, dixiſſe fertur, Martinus bonus in auxilio, carus in negocio.

Lex Salica.

Concluſio Libri quarti.

CAPVT XXXIII.

Tranſcurſis igitur à Conſtantino vſque ad imminutionem huius maximi regni, Gothorum quoque fortiſsimæ gentis attenuationem, præcipuè cum ad Francorum, quibus poſtea monarchia ceſsit, principia deuenerimus, cum iam Roma cadente, Francia ad accipiendam coronam ſurrexerit, ac maxima caducarum rerum nutate ac volubilitate, à præſentis vitæ illecebris abſtracti, & ad ſupernæ patriæ ſtabilitatem appetendam, ex præſentium calamitatum conſideratione, etiam nolentes attracti, huic quarto Operi terminum demus, vt ea quæ ſequuntur, expeditius exequamur.

PROLO-

LIBRI QVARTI FINIS.

PROLOGVS IN LIBRVM QVINTVM.

INter prima elementorum rudimenta, ac Grammaticæ artis præcepta, audire ſolent pueri, quòd quanto iuniores, tanto ſint perſpicaciores. Quod non inconuenienter dictum puto, dum & priorum, qui ante nos ſapientiæ ſtuduerunt, ſcriptis & inſtitutis informamur, ac proceſſu temporum & experientijs rerum tanto maturius, quanto in prouectioris orbis æuo poſiti edocemur, per nos quoque his quæ ante nos inuenta ſunt, comprehenſis, eodem quo & illi ſpiritu, noua inuenire poſſumus. Hanc in ſenio mūdi ex his quas dixi cauſis, ſapientiam fore multiplicandam propheta præuidit, qui ait: Pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia. Hinc eſt quòd multæ anteceſſores noſtros præclaræ ſapientiæ, ac excellentium ingeniorum viros latuerūt cauſæ, quæ nobis proceſſu temporum, ac euentu rerum, patere cœperunt. Proinde Romanum imperium, quod pro ſui excellentia à paganis æternum, à noſtris penè diuinum putabatur, iam ad quid deuenerit, ab omnibus videtur. Et ſicut ſuprà dixi, omnis humana ſapientia, vel potentia, ab Oriente ordiens, in Occidente terminari cœpit. Et de potentia quidem humana, qualiter à Babylonijs ad Medos & Perſas, ac inde ad Macedones, & pòſt ad Romanos, rurſumq́ ſub Romano nomine ad Græcos deriuatum ſit, ſatis dictum arbitror. Qualiter verò iam ad Francos, qui Occidentem inhabitabant, translatum fuerit, in hoc Opere dicendum reſtat. Sapientiam primò in Oriente, id eſt, in Babylonia inuentam, ac inde in Aegyptum, eo quòd Abraham tempore famis illuc deſcendit, trāſlatam fuiſſe, Ioſephus in primo Antiquitatum libro oſtendit, ita dicens de Abraham: Arithmeticam eis contulit, & quæ Aſtrologiæ quoque ſunt, ipſe contradidit. nam ante aduentum Abraham, hoc Aegyptij penitùs ignorabant. Dehinc deriuatum ad Græcos, philoſophorum tempore, idem auctor innuit his verbis: A Chaldæis enim hæc plantata in Aegypto noſcuntur. Vnde etiam perueniſſe dicuntur ad Græcos. Sic Ioſephus. Deinde eam ad Romanos, ſub Scipionibus, Catone ac Tullio, & præcipuè circa Cæſarum tempora, Poetarum grege diuerſa carmina concinente, ac pòſt ad vltimum in Occidentem, id eſt, ad Gallias & Hiſpanias nuperrimè diebus illuſtrium doctorum, Manigoldi & Anshelmi, translatam apparet. Quarum rerum præuidere, & quaſi ſomniare diuinitùs inſpirati homines, cauſas potuere. Nos verò non ſolùm credere, ſed & videre quæ præmiſſa ſunt poſſumus: dum mundum, quem pro mutatione ſui contemnendum prædixerunt, nos iam deficientem, & tanquam vltimi ſenij extremum ſpiritum trahentem cernimus. Porrò de duabus ciuitatibus, qualiter vna in alia latendo vſque ad aduentum Chriſti, ac inde ad Conſtantinum paulatim progreſſa profecerit, ſuprà ſatis dictum puto. A Conſtantino verò exterioribus malis ad plenum ſopitis, cœpit inteſtinis malis, inſtigante diabolo, auctore Arrio, cooperantibus rerum dominis Auguſtis, grauiter angi, vſque ad Theodoſium ſeniorem. Ac deinceps, quia omnis non ſolùm populus, ſed & principes catholici fuerunt, exceptis paucis, videor mihi non de duabus ciuitatibus, ſed penè de vna tantùm, quam eccleſiam dico, hiſtoriam texuiſſe. Non enim, quamuis electi & reprobi in vna ſint domo, has ciuitates, vt ſuprà, dixerim duas, ſed propriè vnam, ſed permixtam tanquam grana cum paleis. Vnde in ſequentibus libellis non ſolùm Romanorum Auguſtis, ſed & alijs nobilium regnorum regibus Chriſtianis factis, cum in omnem terram, & in fines orbis terræ exierit ſonus verbi dei, tanquam ſopita ciuitate mundi, & ad vltimum plenè exterminanda de ciuitate Chriſti, ſed quamdiu peregrinatur, vtpote ſagena miſſa in mare, bonos & malos continente, cœptam hiſtoriam proſequamur. Manet tamen adhuc perfidia infidelium Iudæorum & Gentilium ciuitas, ſed regnis nobilioribus à noſtris poſſeſsis illis iam non ſolùm ad deum, ſed & ad ſeculum ignobilioribus, vix aliqua ab eis geſta ſtylo digna, vel poſteris commendanda inueniuntur.

Quomodo Theodericus Gothorum rex, à Zenone in Italiam miſſus, Odoacrum occidit, ipſeq́; tyrānicè uiuens, Boetium in carcere poſuit, regnumq́; cum uicinis regibus confirmauit.

CAPVT I.

OCcupato à barbaris Romanorum imperio, Zeno Auguſtus Theoderico xij. ab Hermanarico Oſtrogothorum Regi Occidentis imperium permiſit, ſenatum, populumq́ Romanū ſummopere ſibi commendans. Igitur dum Theodericus Gothorum viribus fultus, in Italiam tenderet, ac iuxta Soncium fluuium in Aquileienſium finibus caſtrametatus fuiſſet, Odoacer ei cum magno exercitu occurrens, in fugam eum vertit. Inde cum circa Veronā conſediſſet, rurſum inito certamine, Odoacer terga vertere compellitur. Fractus his malis Odoacer, ad vrbem iter flectit. Sed dum portis clauſis, ei introitus negaretur, cunctis in circuitu igne ferroq́ vaſtatis, ad Rauennam digreditur. Quem Theodericus ſubſequens, per triennium obſidione cinxit, tādemq́ interpoſita fide, ad deditionem ſuſceptum, infideliter occidit. Verùm Rhugi Odoacri ſocij, Ticinum, cui beatus Epiphanius præſidebat, cum adiacenti regione vaſtabant. Hic epiſcopus tantæ ſanctitatis fuit, vt dum à Theoderico pro redimendis captiuis ad Gundebundum Burgundiæ regem mitteretur, vi. M. captiuorum pro ſola religionis ſuæ reuerentia, ſibi à rege reddita dicantur. Theodericus occiſo Odoacro, ad vrbem diuertens, cum magno ciuium gaudio ſuſcipitur. Vide remp. miſerabiliter labefactatam, cerne populum illum ſapientia ac viribus quondā orbis dominum, ad tantum veniſſe defectum, vt à barbarica tyrannide conculcatus, grauiq́ dominio mancipatus, non niſi à barbaro liberari queat, tyrannum ſubiectè ac gratanter ſuſcipiat, vt alterius tyranni dominationem effugiat. Itaq́ Theodericus Romanorum potitus imperio, haud memor ab Auguſto ſuſcepti mandati, faſq́, nefaſq́ barbaricè commiſcens, ac ciues diuerſis iniurijs contumelioſe afficiens, imperium vertit in tyrannidem. Cernens hoc clariſſimus vir, conſularis ordinis Anicius Mālius Boetius, ac rationis intuitu animaduertens, dum tyrannidi eius obuiare molitur, ab eo in exilium truſus, Papiæ in carcere ponitur, vbi de Contemptu mundi philoſophicum vtile valde ſcripſit opus. Extant præter hæc, alia ſcripturarum ſuarum monimenta præclara, inter quæ contra Sabellium & Arrium de fidei S. trinitatis regulis, ac contra Neſtorianam Euticianamq́ hæreſim, eccleſiæ dei tam vtile, quàm ſubtile reliquit opus. Libros etiam Ariſtotelis de Græco in Latinum vertit eloquium, & ad eorum lucubrationem plurima commenta vel edidit, vel tranſtulit. Ad introductionem quoque Topicorum Ariſtotelis librum de Topicis ſententijs. Theodericus vtcunque acquiſitum regnum, tanquam alienigena firmare volens, Clodouei Francorum regis filiam in matrimonium accepit, Amalfredam germanam ſuam Vuandalorū regi copulauit. Duas quoque filias, vnam Sigiſmundo Burgundionum regi, aliam Alarico Vuiſigothorū regi dedit. Hic eſt Alaricus, qui poſtmodū à Clodoueo, quod nos in priori Libro per anticipationem diximus, victis Gothis interfectus eſt.

De morte Zenonis, & ſubſtitutione Anaſtaſij, & ſchiſmate Romanæ eccleſiæ, & exilio epiſcoporum Africæ, morteq́; Anaſtaſij, & Clodouei.

CAPVT II.

ANno ab incarnatione domini cccc xci. regnante ſexto poſt Pharamundū Clodoueo rege Francorū, Zeno xvij. imperij ſui anno moritur. Cui dū frater ſuus Longinus ſuccedere parat, ab Adriagne repellitur, & Anaſtaſius ipſius conſilio, conſenſuq́ omnium xlix. ab Auguſto Imperium adeptus, Adriagnem in coniugium ſortitur. Ergo regnante in Oriente Anaſtaſio Euticiano, Theoderico verò Arriano Romam premente, magna diſcordia in eccleſia dei oritur, Simmacho & Laurētio pro ſede pontificali in Vrbe contendentibus. Cui controuerſiæ cum multo clericorum ac laicorum ſanguine, per tres annos continuè protractæ, ſynodo conuocata, Theodericus finem impoſuit. Nam Simmachū ſaniori electum conſilio, in cathedra firmauit,

Lauren-

Laurentiumq́ depoſitum in Lucerina ciuitate epiſcopum fecit, quem tamen poſtea tumultuantem, exilio in Dalmatiã relegauit. In hoc ſchiſmate Paſcaſius diaconus zelum dei, non ſcientiam habens, Laurentio adhærens, poſt mortẽ ſuam, vt beatus Gregorius in dialogo ſcribit, quamuis tantæ ſanctitatis fuerit, quòd mortuo eo per dalmaticam ipſius feretro impoſitam, cæcus illuminatus ſit, pœnas ſoluit. His diebus Traſimundus Genſerici filius, Vuandalorum rex, ob catholicam fidem ccxx. epiſcopos ad Sardiniam inſulam in exilium miſit. Ea tempeſtate Fulgentius epiſcopus vita & ſcientia clarus, inſignis habebatur. Per idem tempus Arrianus quidam Olympius nomine, dum in Africa indigna ac blaſphema verba de deo diceret, igneo gladio cœlitùs percutitur in balneo. Quidam etiam dum ab eiuſdem hæreſis epiſcopo baptizari vult, hęretico dicente, Baptizo te in nomine patris, per filium, in ſpiritu ſancto, ſubitò aqua non comparuit. Quo viſo, qui baptizandus erat, ad eccleſiam confugit, ac iuxta catholicæ fidei normam, baptiſmum accepit. Porrò Anaſtaſius Clodoueo regi Francorum per epiſtolas dignitatem Conſulatus obtulit, & ipſe ab Euticiana hęreſi, propter admonitionem Hormiſdæ Papæ non recedens, ſed pertinaciter in ea manens, xxvij. imperij ſui anno, fulmine (vt à quibuſdam dicitur) ictus interijt. Clodoueus quoque, xxx. anno, & vita & regno perfunctus, Lotharium filium cum tribus alijs fratribus reliquit, qui regnum inter ſe diuiſerunt.

De imperio Iuſtini, & reuocatione epiſcoporũ de exilio. De perſecutione Theoderici, in qua Ioannes Papa, Simmachus & Boetius extincti ſunt. De morte eiuſdem tyranni, & uiſione inde monſtrata, Iuſtiniq́; obitu.

CAPVT III.

ANno ab incarnatione domini Dxix. regnante in Francia cum fratribus Lothario, Iuſtinus ſenex natione Illyricus, l. ab Auguſto, Senatus voluntate Imperiũ accepit. Huius diebus Hildericus ex Eudoxia Traſimundi filius, regnum adeptus, cum eſſet catholicus, vniuerſos epiſcopos à patre exilio relegatos reuocauit. Iuſtinus etiam Auguſtus zelo fidei hæreticos perſequebatur. Ad quem Theodericus Arrianus Ioannem Papam miſit, denũcians vt ab Arrianorum perſecutione ceſſaret, aut ſe Chriſtianos afflicturum. Quod dum princeps miſeratus, ob ſacerdotis preces annueret, ac ipſum cum honore ſuſceptũ, honorificè dimitteret, reuerſum ad ſe Theodericus in vinculis poſuit, fameq́ afflictum ſacrilegè extinxit. Simmachum verò patricium, ac Boetium ſenatorem nobiliſsimum, cuius ſuprà mentionem feci, antè crudeliter necauerat. Ob ea non multis pòſt diebus, xxx. imperij ſui anno, ſubitanea morte rapitur, ac iuxta beati Gregorij dialogum, à Ioanne & Simmacho in Aetnam præcipitatus, à quodam homine dei cernitur. Hinc puto fabulam illam traductam, qua vulgò dicitur, Theodericus viuus equo ſedens ad inferos deſcendit. Quòd autem rurſum narrant eum Hermanarico, Atilæq́ contemporaneum fuiſſe, omnino ſtare non poteſt, dum Atilam longè poſt Hermanaricum conſtat exercuiſſe tyrannidẽ, iſtumq́ poſt mortem Atilæ octennem à patre obſidem Leoni Auguſto traditum. Defuncto Theoderico, Athalaricus filiæ ſuæ Amalſuildæ filius decem annos habens, regni gubernacula ſuſcepit. Hunc cum adhuc viueret pater, principibus Gothorum commendauerat, exhortans eos, vt Senatum ac populum Romanum diligerent, principemq́ Orientis propitium habere ſtuderent. Iuſtinus verò Iuſtiniano ſororis ſuæ filio Imperatore poſt ſe deſtinato, viij. imperij ſui anno finem vitæ fecit.

De principatu Iuſtiniani, multisq́; pietatis eius inſignibus, triumphisq́; plurimis. De claris uiris, qui ſub eo fuerunt. De gente Longobardorum, exaltatione Imperij, morteq́; eius.

CAPVT IIII.

ANno ab incarnatione domini Dxxvij. Iuſtinianus li. ab Auguſto, Imperium ſuſcepit, regnantibus adhuc in Francia Clodouei filijs. Hic tã ſtrenuiſsimus, quàm Chriſtianiſsimus, Imperium quaſi mortuum reſuſcitauit, remp. labefactatã plurimùm reparauit, ac inter cæteras geſtorũ fortium virtutes, per Beliſarium patricium de Perſis, qui Romanos fines inuaſerant, magnificè triumphauit. Leges ante ipſum

editas, profuſè & inordinatè compactas compendiauit, & ad ordinem reuocatas in vnum volumen compilauit, quę hactenus ex eius nomine Iuſtinianeę vocantur. Multis quoque per latitudinem imperij ſui decoris baſilicis eccleſiam dei adornans, inter alias omnium materia & opere præſtantiſsimam in vrbe regia, in honorē diuinæ Sapientiæ, quam Græci Sophiam vocant, conſtruxit. Herulorum regem nomine Gratē, Conſtātinopolim ad ſe venientem, in Epiphania domini baptizari fecit. Tunc etiam rex Hunorum Garda, & mulier quædam vidua ex Hunis, cum c. milibus gentis ſuæ, fidem & baptiſmi gratiam accepiſſe feruntur. Porrò Atalaricus adoleſcētiam ſuam, ac matris viduitatem, iuxta patris monitum, Auguſto commendans, in tuitionem à pijſſimo principe ſuſcipitur. Ipſo verò non multo pòſt à ſuis occiſo, mater eius Theodatum in regnum aſciuit. Qui ne dicam ingrati, ſed infidi militis officium gerens, eam in balneo ſtrangulauit. Igitur Iuſtinianus Beliſarium patricium primò in Africam deſtinauit, Vuandaliſq; deletis, prouinciam à barbaris liberatam, Romano Imperio reſtituit. Pòſt cum eundem contra Theodatum, tanquam traditorem, regniq; inuaſorem mitteret, fractus animo tyrannus, Agapitum Papam ad eum pro impetranda pace direxit. Qui Imperatorem cum Euticetis errore deceptum, ad catholicam fidem reuocaſſet, principem ac Anthemium regiæ vrbis epiſcopum, eandem hæreſim defendentem, excommunicaſſet, ipſe ibidem vita functus, migrauit ad dominum. Hic pontifex tantæ ſanctitatis fuit, quòd in porta vrbis regiæ, in ipſo ad Imperatorem ingreſſu, cæcum illuminauit. Inter hæc Beliſarius Theodatum perfidiæ ſuæ pœnam ſoluere compellens, interfecit. Vuittigem poſt mortem Theodati regnum inuadentem, captiuum Conſtātinopolim miſit, regnumq; Gothorum, quod per duo milia, vel amplius annorum Iordanis ſtetiſſe commemorat, finiuit: & ſic tam ex Africa Vuandalis, quàm ex Italia Gothis extirpatis, vtraſque in priſtinum ſtatum reduxit prouincias. Hucuſq; Iordanis epiſcopus, natione (vt ipſemet teſtatur) Gothus, Gothorum hiſtoriam, necnon & Chronica ſua perduxit. Beliſarius adhuc cum Theudeberto Francorum rege Lotharij fratre, qui cum cc. milibus Italiam inuaſerat, pugnam commiſit, regnantibusq; Francis pacem conceſsit, ac Italiæ finibus eos, ſine Romani militis damno, cedere perſuaſit. Inter hæc Parthi cum exercitu Syriam, Neocæſareámque vaſtantes, Antiochiam tendunt. Quibus dum Germanus patricius cum Iuſtino filio conſule, decertare non ſufficeret, relicta vrbe, ad partes Ciliciæ ſe contulit. Perſæ tanquam vacuam vrbem irrumpunt, prædam diripiunt, vrbes vicinas populantur, & totius Celeſyriæ bona vnius anni ſpatio demoliuntur. Quos Beliſarius Gothicæ ac Vuandalicæ victor, collecto milite coercuit, & Romanorum finibus egredi compulit: ſed recrudeſcentibus ac tumultuantibus Gothis, cum rege ſuo Totila, moræ locum ibi non habens, in Italiam iter reflexit. His diebus Longobardorum gentes, quę à Scanzia inſula, vnde & Gothi, egreſsi fuerant, cum Alboino rege ſuo in Pannonia habitabant. Hi non multo pòſt Italiam, quam hactenus incolunt, vt pòſt dicetur, occupauerunt. Beliſarius in Italia manens, præcepto Theodoræ Auguſtæ, Syluerium Papam, eo quòd Anthemium hæreticum ab Agapito anteceſſore ſuo excommunicatum abſoluere nollet, falſorum teſtium accuſatione criminatum, inuitus in exilium miſit. Vigilio ſucceſſori eius, ſub quo quinta ſynodus generalis Conſtantinopoli congregata fuit, ſimiliter fecit. Sub hoc pontifice Arator ſubdiaconus, Actus apoſtolorum verſibus deflorauit. Per idem tempus floruere Caſsiodorus Senator, ac Dionyſius abbas, quorum prior librum Pſalmorum luculenter expoſuit, alter cyclos Paſchales ſubtiliter compoſuit. Priſcianus Cæſarienſis grammaticæ libros ad Iulianum conſulem patricium profuſos, ſed neceſſarios, officioſo opere edidit. His etiam diebus, ſignis & prodigijs, vitáque continentiſsima primò eremita, pòſt abbas clarus habebatur beatus Benedictus, qui multos verbo & exemplo ædificans, & ad arctioris vitæ viam accendens, monachorum regulam (vt Gregorius ait) ſermone luculentam, diſcretione præcipuam, quæ hactenus in eccleſia florere cognoſcitur, deſcripſit. Qui verò alij tunc principes, aut ciues ciuitatis Christi, vita & ſcientia inſignes fuerint, ſi quis ſcire vult, legat Dialogum

Grego-

Gregorij. Corpus ſancti Antonij repertum, Alexandriæ reconditur. Iuſtinianus princeps egregius, remp. iuxta tempus ſuum ſatis exaltatam, xxxix. Imperij ſui anno diem obijt. Hucuſq; Victor Turonũ epiſcopus Chronica ſua perduxit.

De imperio Iuſtini, eiuſq; bonis operibus. De cultu regis Indorum. De plurimis uictorijs per Narſetem factis, & introitu Longobardorum in Italiam, morteq; Auguſti.

CAPVT V.

ANno ab incarnatione domini Dlxvij. regnante in Francia Hilperico Clotharij filio, cum tribus fratribus, Iuſtinus iunior Iuſtiniani nepos, natione Thrax, lij. ab Auguſto, Imperiũ ab Euticio patriarcha coronatus ſuſcepit. Hic cum eſſet Catholicus, eccleſias dei, quas anteceſſor ſuus ædificauerat, precioſis theſauris & largis poſſeſsionibus ditauit. Huius diebus pax inter Romanos & Perſas rumpitur. Imperator verò ad Aretham Indorum regem Iulianum miſit: qui vt poſtmodum retulit, eum penè nudum, circa lumbos tantùm cincturam, & linea veſtimenta auro contexta, & circa ventrem indumenta ſciſſa, margaritis precioſis conſerta, in brachijs quinos circulos, & armillas aureas, in capite pãnum gemmis ornatum, in collo torquem aureum habentem, ſuper quatuor elephantes, rotis quatuor curru excelſo innitente, ſtantem, ſcutum paruiſsimum deauratum, cum duabus lanceolis aureis tenentem, inuenit: quẽ cum contra regem Perſarum armaſſet, reuertitur. Miſſo enim Narſete auxilio Longobardorum, Totilam regem Gothorum interfecit, eandemq; gentem de Italia radicitùs extirpauit. Bucellinum à rege Francorum ad deuaſtandum Italiam miſſum occidit. Sindoaldum Brendorum regem, qui de comitibus Odoacri in Italia adbuc ſuperfuit, ſuſpendio peremit. Itaque cum Narſes patricius deletis barbaris, Italiam in priſtinum ſtatum reduxiſſet, Romani (vt aſſolet) proſperitati eius inuidentes, ad Imperatorem, eiuſq; vxorem Sophiam legatione miſſa, in pluribus eum accuſabant. Qua de re motus princeps, Longinum ad occupandum locum eius miſit in Italiam. Sophia quoque auguſta muliebriter concrepitans, Narſetem vtpote eunuchum, inter fœminas in gynæceo ſuo ſe poſituram denunciat. Quæ omnia ægreferens Narſes, Neapolim ſe contulit, miſſaq; legatione, Longobardos de Pannonia in Italiam vocauit. Quorum prodigia maxima aduentum (ita vt igneæ acies in cœlo cum ſanguine, qui poſtmodum fundendus erat, beato Gregorio teſte, viſæ ſint) præceſſerunt. Exhinc Roma nõ ſolùm tranſalpinas regiones, ſed ipſam etiam Italiam, quæ extunc à barbarorum inhabitatione vſque in hodiernum diem Longobardia vocatur, perdidit. Porrò Iuſtinus Tyberium comitem in filium adoptauit, ac Cæſarem legit. Cum verò pedibus æger iaceret in lecto, ac ſe moriturum cognoſceret, vocato ad ſe Euticio pontifice, ac Senatu, Tyberium ex Cæſare fecit Auguſtum. Ipſe autem xi. Imperij ſui anno diem obijt.

De imperio Conſtantini, eleemoſyniſq; eius. De pecunia quam inuenit, Perſiſq;, quos per Mauritium deuicit. De Gregorio tunc Archidiacono, ac morte Imperatoris.

CAPVT VI.

ANno ab incarnatione domini Dlxxvi. Tyberius Conſtantinus, natione Thrax, ab Euticio patriarcha coronatus, liij. ab Auguſto imperauit. Hic dum vxorem ſuam Anaſtaſiam Auguſtam vocaret, Sophia prædeceſſoris ſui coniunx, eo quòd ipſi iungi cogitabat, grauiter indignata, Iuſtiniano ad Imperium aſpirare perſuaſit. Sed dum ad effectum res procedere non poſſet, Iuſtinianum quidem accepta ab eo pecunia, princeps in gratiam recepit, Sophiam verò omnibus ei regni delicijs ablatis, priuatam viuere fecit. Pecunias etiam quas Iuſtinianus malè congregando repoſitas habebat, largè pauperibus erogauit. Fertur de eo, quòd dum in palatio ſuo deambularet, videretq; in pauimento crucem ſculptam, iubens eam auferri reuerenter, Crucem, ait, domini in fronte geſtare, non pedibus calcare debemus. Qua ablata, dum alia apparuiſſet, ac illa rurſum ſublata, dum tertia inuenta fuiſſet, infinitam pecuniam auri reperiſſe traditur. Narſete quoq; patricio mortuo, plurimũ auri & argenti

in puteo inueniſſe memoratur, quæ omnia more ſuo pauperibus erogauit. Completum in eo cernitur, quod dominus ait, Omni habenti dabitur, dum largè res ſuas pro Chriſto diſtribuens, largas ab eo impenſas accepit. Idem vaſtata Italia à Longobardis ſub Benedicto Papa, dum Roma plurimùm fame laboraret, miſsis ab Aegypto nauibus, multa frumenti modiorum milia ciuibus donauit. Perſas fines Imperij irruentes, per Mauritium ducem glorioſe deuicit, eiq́ poſtmodum filiam ſuam in matrimonio coniunxit, & Cæſarianam dignitatem contulit. Hilperico Francorum regi magnifica dona miſit. His diebus beatus Gregorius Romanæ eccleſiæ Archidiaconus, à Pelagio Papa Conſtantinopolim miſſus, Moralia Iob Leandro ſcripſit, & Euticium eiuſdem vrbis epiſcopum, ſub præſentia principis in fide reſurrectionis erraſſe conuicit. Verùm Tyberius Imperator Chriſtianiſsimus, ſubſtituto ſibi in Imperio conſilio Sophiæ, genero ſuo Mauritio, vij. Imperij ſui anno in pace quieuit.

De principatu Mauritij, perſecutione eius in beatum Gregorium tunc Papam. De uiro dei Columbano, diſcipulisq́; ſuis. De uiſione & euentibus Mauritij, fineq́; eius.

CAPVT VII.

Anno domini Dlxxxiij. Mauritius Capadocus primus ex genere Græcorum, liiij. ab Auguſto, Imperium eſt adeptus. Huius diebus beatus Gregorius ciuitatis dei verus ciuis, Romæ conſenſu Imperatoris à clero ac populo electus, pontifex ordinatur. Quem tamen princeps, cum eſſet inexplebilis auaritiæ, quæſtus gratia plurimùm perſequebatur. Ea tempeſtate vir dei Columbanus, natione Scotus, Luxouienſis abbas, à Brunehilde Burgundionum regina, eo quòd eam de peſsimis operibus ſuis, ac maleficijs zelo dei argueret, tanquam iuſtus Helias à Iezabel grauem perſecutionem paſſus, monaſterium mutare, ac in Italiam ad locum, qui Bobium dicitur, tranſire, ibiq́ vſque ad diem obitus ſui manere compellitur. Huius diſcipuli clariſsimi regni Chriſti ciues fuere: Leodegarius, qui poſtmodum Antiſiodorenſem regens eccleſiam, martyrio coronatur: Romaricus, qui in monte, qui ex nomine ſuo mons Romarici dicitur, ſanctimonialium nobile fundauit cœnobium: Gallus, qui in Sueuia in territorio Conſtantienſi reſidens, egregiam ex nomine ſuo, quæ multis honoribus ac diuitijs modò locupletata cernitur, tenet eccleſiam. & alij quàm plures. Fertur enim, quòd trecentorum prædictus vir dei pater extiterit monachorum, qui omnes patris ſecuti monita, excepto Eberuino, inter ciues Chriſti aſcripti creduntur. Hic enim ſolus ex illis caducis honoribus à Brunehilde illectus, retrò abijt, & militiæ cingulū ſumpſit, maiorq́ domus effectus, multis malis præfatos dei ſeruos afflixit, ac beatum Leodegarium martyrem fecit. Verùm Brunehildis ſcelerum ſuorum pœnas luens, poſtmodum à Clothario rege caudis indomitorum equorum alligata, finem vitæ miſerabilem fecit, nobisq́ exemplum abhorrendæ immanitatis eius reliquit. At Mauritius cum à perſecutione beatiſsimi Papæ Gregorij non ceſſaret, xix. imperij ſui anno videt in ſomnis virum monachico habitu, gladium in manu habentem, ad ſe terribiliter venire, ac eum moriturum palàm pronunciare. Quo viſo perculſus, culpamq́ ſuam recognoſcens, tam ſummo pontifici Gregorio, quàm alijs epiſcopis, abbatibus, ſolitarijs ſcripſit humiliter, vt deo pro eo exorato, quòd in præſenti, & nō in futuro pœnas peccatorum ſuorum ſolueret, precibus impetrarent. Ipſe quoque multis lachrymis idem deo commendabat. Cum ergo deus ad petitionem eccleſiæ Imperatorem exaudire vellet, vidit in ſomnis, ſe coram crucifixo apud æneam palatij portam ſtare, vocemq́ terribilem audire, Date Mauritium: & iterum, Vbi vis reddam tibi mala quæ feciſti: hìc, an in futuro? Cumq́ ille reſponderet, Non in futuro, iuſsit eum cum vxore, liberis, ac cognatione Focæ tradi. Manè facto, Philippico genero ſuo ad ſe vocato, narratoq́ ſomnio, ſi Focam cognoſcat, requirit. Tum ille paulìſper ſecum deliberans, Iuuenis eſt inquit, & temerarius. Nuncij quoque quos ad viros dei miſerat, reuerſi, ſimilia viſioni reportabant reſponſa. Porrò exercitus à Mauritio miſſus, cum ob eius auaritiam laborarent fame, in ſeditionem verſi, Focam Imperatorem creant. Quod audiens Mauritius, ac ex viſione ſibi mōſtrata, futura præſagiens, fugit. Quem Focas inſecutus, iuxta

Calcedonam cum vxore ac filijs culpā ſuam humiliter cognoſcentem, ſecundū quod ei in viſu monſtratum erat, anno imperij ſui xxi. decollauit. Fertur quòd decollato eo, lac, quod indulgentiæ à domino inuentæ ſignum eſſe ominantur, cum ſanguine effluxerit.

De imperio Focæ, tranſituq; beati Gregorij. De duobus, qui poſt eum erant, Bonifacio & Coſdroâ rege Perſarum, interituq; Focæ.

CAPVT VIII.

Anno domini Dciij. Focas lv. ab Auguſto Imperium ſortitur, habens vxorē Leōtiam nomine. Hic primò patricij cuiuſdam ſtrator, pòſt miles, ad vltimum Imperator fuit. Anno imperij eius ij. beatiſsimus Papa Gregorius, qui verbo & exēplo ciuitatem dei plurimum illuſtrauerat, migrauit ad dominum, ſcripturarū ſuarum dulciſsima relinquens monimenta. A quo iij. Bonifacius impetrauit à Foca, vt ipſius auctoritate, Romana eccleſia caput omnium diceretur eccleſiarum. Nam Conſtantinopolitana ſe primam, puto propter regni ſedem illuc tranſlatā, ſcribebat. Poſt hūc alius Bonifacius iiij. à beato Gregorio, precibus ab eodem Auguſto obtinuit, vt templum à Domitiano imperatore conſtructum quod Pantheon vocabatur, eccleſiæ dei datum, in honore omnium ſanctorum dedicaretur. His diebus Coſdroas Perſarū rex, Orientem peruagatus, multas Romanis prouincias abſtulit, ac viuificæ crucis vexillū ab Hieroſolymis aſportans, in ſolio ſuo, vbi ſe vt deum adorari fecerat, poſuit. Focas autem cùm multa ſcelera & homicidia perpetraſſet, ab Heraclio Heraclij patricij prætoris Africæ filio, vocatu Priſci patricij generi ſui, viij. imperij ſui anno interficitur. Nota.

De principatu Heraclij, magnificoq; eius triumpho, & reportatione S. crucis. De Anaſtaſio monacho, & Mahumet, regnoq; Dagoberti, & uictoria eius. De timendo fine Heraclij.

CAPVT IX.

Anno domini Dcxij. Heraclius occiſo Foca, à Sergio patriarcha coronatus, lvi. ab Auguſto Imperium ſortitur, regnāte in Francia Lothario Hilperici filio. Anno imperij ſui ij. ab Eudoxia filium Heraclium, ſeu Conſtantinum habuit. Mortua verò Eudoxia, Martinam ſororis ſuæ filiam inceſtè ſibi copulauit, ac Heraclonam ex ea ſuſcepit. Hucuſq; Iſidorus epiſcopus hiſtoriam ſuam perduxit. Anno imperij ſui viij. dum pacem à Coſdroa Perſarum rege peteret, nec impetraret, iiij. poſt hoc, id eſt xij. regni ſui anno, procinctum in Perſidem mouet, occiſoq; ſingulari congreſſu ſuper pontem Danubij Coſdroæ filio, vaſtata Perſide, Coſdroam quoq;, ablato de prophana manu eius ligno ſanctæ crucis, interfecit, ac vij. demum ex quo exierat anno, ad regiam vrbem victor rediens, non multo pòſt lignum ſalutiferum Hieroſolymam reportauit. Exhinc exaltatio ſanctæ crucis in eccleſia dei celebrari cœpit. His diebus Anaſtaſius Perſa, primò magus, pòſt fide aſſumpta monachus factus, nobile pro Chriſto martyrium cum alijs lxx. à Perſis Marzabona iudice peregit: cuius tunica mox dæmoniacus indutus curatur. Huius corpus Heraclius cum captiuis de Perſide reportauit, ac in monaſterio beati Pauli, quod ad Aquas ſalſas dicitur, vbi nunc religioſorum monachorum cœnobium ex nomine ſuo vocatum eſſe cognoſcitur, honorificè condidit. Circa idem tempus Mahumet, quem Sarraceni hactenus colunt, ex ſtirpe Hiſmaelis, patre gentili, & matre Iudæa fuiſſe dicitur. His diebus Lothario mortuo, Dagobertus admodum puer, educatus à beato Arnulfo maiore domus, qui poſtmodum Metenſium epiſcopus fuit, in Frācia, excepto quòd fratri ſuo Heriberto circa Ligerim quaſdam vrbes ac pagos dimiſerat, ſolus regnauit. A Clodoueo enim vſq; ad id temporis, regno Francorum inter filios, filiorumq; filios multifariè diuiſo, cōfuſè regnatum eſt. Erat autem Francorum iam terminus ab Hiſpania vſq; in Pannoniam, duos nobiliſsimos ducatus Aquitaniam & Baioariam, Aquitaniam quidem ad Occidentē, Baioariam ad Orientem habens. Dagobertus ergo totius regni principatum tenens, Baioarijs legem dedit. Hic dum adhuc viuente patre Lothario, cum Saxonibus pugnam iniiſſet, ac grauiter vulneratus fuiſſet, miſſo ad patrem nuncio, acceptoq; auxilio, ruſ-

ſum certamen aggreditur, victiſq; ac fatigatis Saxonibus, omnem prouinciam ſuæ ditioni ſubijciens, cunctos eiuſdem generis maſculos, qui gladij ſui, quem tunc fortè gerebat, menſuram excederēt, necaſſe traditur. Beatus Cunibertus Colonienſem tūc regebat eccleſiam. Igitur Heraclius à Sergio patriarcha deceptus, Euticianus hæreticus efficitur. Mathematicus etiam & aſtrologus factus, præuidens in ſtellis circunciſos imperium ſuum vaſtaturos, arbitrans hos Iudæos eſſe, miſsis ad Dagobertum regem Francorū nuncijs, omnes regni ſui Iudæos baptizari poſtulat & impetrat, ipſeq; in regno ſuo ſimiliter facit. Non multo pòſt tempore, Agareni gens circunciſa Imperium vaſtant. Quos dum Heraclius miſſo exercitu cohibere vellet, centum l. M. perdidit. Qua de cauſa dum apertis portis Caſpijs, gentem ſæuiſsimam, quam Alexander magnus ob immanitatem ſui ſemper mare Caſpium incluſerat, educeret, bellumq; inſtauraret, nocte ab angelo quinquaginta duo millia de exercitu eius percuſſa ferūtur. Vnde fractus animo princeps, & ex dolore in tumorem verſus, ac hydropicus factus, xxvij. imperij ſui anno viuendi finem fecit. Vide iuſtiſsima dei iudicia. Princeps iſte, qui primò per virtutem crucis de potentiſsimo rege Perſarum triumphauit, poſtmodum à Sarracenis, amiſſo milite, ex dolore velut rationis expers, eiusq; per quod antè vicerat, ſigni immemor factus, crudeliſsimam gentem, quam etiam gentilis homo incluſerat, impræmeditatè educens, à domino iuſtè flagellatur, vt & ipſi pœnitentiæ locus, & poſteris exemplum correptionis relinqueretur. Hæc omnia ad contemptum mundi, amoremq; dei, qui & ſperantes in ſe remunerat, ac contemnentes condemnat, nos prouocare debent.

De imperio Heraclij, eiusq; nece: & de ultione illorum qui hoc fecerant. De noua hæreſi Pyrrhi & Cyri.

CAPVT X.

ANno ab incarnatione domini Dcxxxix. regnante in Francia Dagoberto, Conſtantinus Heraclius, Heraclij filius, lvij. ab Auguſto regnum eſt adeptus iiij. imperij ſui menſe, fraude nouercæ ſuæ Martinæ, Pyrrhiq; patriarchæ veneno necatur: ipſaq; cum filio ſuo Heracleona regnum vſurpans, per duos annos tenuit. Mutilatis ergo naribus filij, matriſq; lingua abſciſa, Conſtans Conſtantini Heraclij filij filius, à Senatu Imperator creatur. Pyrrhus quoq; patriarcha, ſceleris auctor, in exilium truditur, & in locum eius Paulus ſubrogatur. Hic eſt Pyrrhus, qui cum Cyro Alexandrino epiſcopo hæreſim, quæ duas in Chriſto voluntates negabat, condidit.

De imperio Conſtantis, & Martino Papa. De victorijs eius, & itinere ad Vrbem. De filijs Dagoberti, morteq; Conſtantis.

CAPVT XI.

ANno ab incarnatione domini Dcxlij. pulſo cum matre Heracleona, Conſtans Conſtantini filius lviij. ab Auguſto regnauit. Hic cum in eandem in quam auus ſuus Heraclius, hæreſim fuiſſet lapſus, Martinum Papam, eo quòd Paulum patriarcham, Pyrrhum & Cyrum habita ſynodo excōmunicaſſet, apud Cerſonam in exilium miſit: vbi multis miraculorum ſignis refulgens, migrauit ad dominum. Porrò Cōſtans congregata ſub Vitelliano Papa ſynodo, hæreſim abdicauit, ac beato Petro miræ magnitudinis euangelia auro cooperta, gemmis ornata miſit. Ipſe verò non multis pòſt diebus Italiam à Longobardorum poteſtate eripere volens, per æquora nauigādo Tarentum applicuit. Pòſt Beneuentum veniens, omnes penè ciuitates, quas Longobardi inhabitabant, cepit, ac Luceriam vſq; ad ſolum proſtrauit. Deinde accepta obſide ſorore Romaldi, Grimaldi regis filia, Neapolim iter flectit, inde ad Vrbem iter tendens, Vitellianum Papam in vij. milliario obuium cum clero & populo habuit: ac ita honorificè Romam ingreſſus, beato Petro pallium auro textum obtulit. Cogitabat autem Imperium ad Vrbem transferre, eo quòd Conſtantinopolitanos, qui ei de ſacrilegio in Martinum Papam commiſſo conſilium dederant, tāquam hæreticorum fautores exoſos haberet. Huius diebus beata Gertrudis virgo, Pipini filia, beato fine quieuit,

quieuit. Dagoberto quoq; mortuo, Clodoueus filius eius ſucceſsit. Nam alij filio, Sigiberto ſcilicet, dum adhuc viueret, Auſtraſiã reliquerat, eumq; Cuniberto Colonienſium præſuli, & Pipino commendauerat. Conſtans ab Vrbe digreſſus, Siciliam ingreditur, vbi per vi. annos moratus, fraude ſuorum xxviij. imperij ſui anno in balneo perimitur. Quo mortuo, Mitium quendam Armenium Imperatorem milites creant. Hoc comperto, Conſtantinus Conſtantis filius, Siciliam intrauit, Mitiũq; cum interfectoribus patris occidit, ac compoſitis rebus in Heſperia, ad vrbem regiam redijt.

De principatu Conſtantini, & ſynodo congregata, damnataq; hæreſi Cyri, & Pyrrhi. De Angiſo maiore domus Franciæ, Lamperto epiſcopo, morteq; Conſtantini.

CAPVT XII.

ANno ab incarnatione domini Dclxx. Conſtantinus Conſtantis filius, cum duobus fratribus Heraclio & Tyberio, lix. ab Auguſto Imperium ſortitur, regnantibus in Francia Dagoberti filijs. Huius diebus miſsis ab Agatone Papa legatis Conſtantinopolim, ſexta ſynodus cl. vel iuxta alios cclxxxix. epiſcoporum, præſidente Georgio eiuſdem vrbis patriarcha, & Machario Antiocheno, qui iuxta Sergiũ, Cyrum, Pyrrhum, & alios anteceſſores ſuos, vnam voluntatem, & vnam operationem aſſerebant eſſe in Chriſto, in præſentia principis congregatur. Reuocatoq; per apoſtolicæ ſedis legatos ad catholicam fidem Georgio, Macharius cum ſequacibus ſuis anathematizatur, ac Theophanus abbas de Sicilia in locũ eius ſubrogatur. In eadem ſynodo damnata hæreſi, tantæ aranearum telæ in conſpectu omnium ceciderunt, vt in hoc facto omnes errorum ſordes expulſas cuncti animaduerterẽt. His diebus beato Arnulſo, qui maior domus fuerat, ſeculo abrenuncianti, poſtmodum in eccleſia Metenſi pontifice facto, Angiſus filius ſuus principatum maioris domus tenuit. Beatus Lampertus Traiectenſem, quæ pòſt Leodium tranſlata eſt, gubernauit eccleſiã. Conſtantinus xvij. imperij ſui anno diem vltimum clauſit.

De imperio Iuſtiniani Conſtantini, Kiliano, Pipino maiore domus. De Tyberio & Leontio, & Vij. ſynodo.

CAPVT XIII.

ANno ab incarnatione domini Dclxxxvij. Iuſtinianus Cõſtantini filius lx. ab Auguſto imperauit. Hic cum Sarracenis pacem fecit, ac Africam ab eis liberatam, Romano Imperio ſubiecit. Hic etiã Sergium Papam, qui hæreticæ ſynodo ſuæ in vrbe regia celebratæ ſubſcribere noluit, miſſo Zacharia Protoſpatario captiuum ad ſe duci pręcepit, ſed militia Rauennatenſiũ erepto de manu eius pontifice, Zachariam Vrbe expulit. Eo tempore ſanctus Kilianus cum ſocijs ſuis martyrio coronatur. Sanctus Remaclus Traiectenſium epiſcopus beato fine quieuit. Pipinus filius Angiſi, maior domus effectus, regnum Francorum adminiſtrauit, cuius anni in Catalogo regum deinceps annotantur: reges enim exhinc omnibus regni negocijs, & honore nudati, ſolo nomine regnabant, maiores verò domus curam regni habebant. Iuſtinianus à Leontio patricio, quem ipſe per triennium in vinculis tenuerat, x. imperij ſui anno, præciſo primùm naſo, in exilium truditur, & Leo, qui & Leontius, per tres annos Imperiũ occupauit. Quibus expletis, Tyberius, qui & Abſimarus, abſciſo naſo Leontij, eum in monaſterium truſit, regnumq; vſurpatum, vij. annis tenuit. His diebus ſub beato Sergio Papa vij. ſynodus Aquileiæ congregatur.

De reditu Iuſtiniani, quem mutilatis naribus Tyberius & Leontius expulerant, ultioneq; eius. Qualiter Conſtantinum Papam uocans, honeſtè tractauit, Philippicumq; perſequens ab eo occiſus eſt.

CAPVT XIIII.

ANno ab incarnatione domini Dclxxxvij. Iuſtinianus qui à Leone pulſus fuerat, adiutorio Trebellij Bulgarorũ regis, regia vrbe capta, Imperium recepit, ac poſtmodum per ſex annos tenuit. Hic Tyberium & Leontium captos, ac in cathenis poſitos, per plateas traht, & pòſt vniuerſo populo acclamante, Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, &c. pedibus colla eorum calcans, ad vltimum decollauit. Eoſ

verò qui factionis erga eum perpetratæ rei fuerãt, diuerſis pœnis cruciari fecit, ac penè quotienſcunq; de mutilatis naribus guttam reumatis deterſit, aliquem illorum necari præcepit. Galiicinum patriarcham cruttis oculis, Romam in exilium miſit, ac Cyrum abbatem Ponti, qui ei exuli neceſſaria miniſtrauerat, in locum eius ſubſtituit, Tyberiumq; filium ſuum regni conſortem fecit. Conſtantino etiam Papa accerſito ac honorificè ſuſcepto, culpas ei ſuas humiliter confitetur, ac poſtmodum omnibus ſanctæ Romanæ eccleſiæ priuilegijs renouatis, eum cum honore remiſit. Porrò collecto milite, Philippicum quem in Ponto relegauerat, comprehẽdere voluit. Qui ab exercitu Imperator creatus, ſexto ab vrbe regia miliario pugna commiſſa, Iuſtinianum occidit, filiumq; eius fideles Philippici necauerunt.

De principatu Philippici, hæreſiq; eius, & morte.

CAPVT XV.

Anno ab incarnatione domini Dccxiij. Philippicus remotis à catalogo regum Leontio & Tyberio, qui viuente Iuſtiniano regnum inuaſerãt, lxiij. ab Auguſto regnauit, in Francia ſolo nomine regnãte Dagoberto iuniore, Pipino verò maiore domus, omnem regni honorem habente. Hic amore cuiuſdam monachi incluſi & hæretici, qui eum regnaturum prędixerat, ſynodum pſeudoepiſcoporum conuocat, ac ſanctam & vniuerſalem vi. ſynodum reprobat. Cyro quoq; depoſito, ac in monaſterium truſo, Ioannem erroris ſui ſocium, patriarcham in vrbe regia ordinat. Miſit quoq; Conſtantino Papæ de fide ſua literas, quas ille reſpuit. Præterea populus Romanus ſtatuit ne eius chartæ, vel figuræ reciperentur, vel nomen, vtpote hæretici, inter miſſarũ ſolennia recitaretur. Hic dum ſabbato ſancto Pentecoſtes egreſſus à balneo circa meridiem in lecto cubaret, à Rufino ac Theodoro patricio per auream portam egreſſus, comprehenſus, poſt annum, & vi. menſes, ex quo regnauerat, excęcatur.

De imperio Anaſtaſij, augmentoq;, ac victorijs rei Francorum ſub Carolo ſeniore maiore domus, ac defectu imperij Romanorum, Anaſtaſioq; clerico facto.

CAPVT XVI.

Anno ab incarnatione domini Dccxiiij. Artemius, qui mutato nomine dictus eſt Anaſtaſius, in die ſancto Pentecoſtes lxiiij. ab Auguſto Imperator creatur. Hic iuxta quoſdam tribus annis regnauit. Alij verò ſcribunt, vno anno & tribus menſibus, Philippicum verò duobus annis, ac ix. menſibus regnaſſe. Quam controuerſiam ſcriptores viderint. Anaſtaſius ergo regnum adeptus, miſsis Romam literis, catholicæ fidei defenſorem ac ſexti concilij aſſertorem ſe pronunciauit. Huius diebus Dagobertus moritur rex Francorum: Pipino quoq; maiore domus mortuo, Carolus filius eius regnum Francorum per xxvij. annos, regibus adhuc, ſed ſine honore ac vtilitate manentibus, adminiſtrauit. Hic magni Caroli auus, Reginfridum regnum inuadere volentem, multis ac grauibus bellis preſsit, ac ad vltimũ relicta ſibi tantùm ad habitandum Andegauenſium ciuitate, regno coercuit. Is etiam victis Baioarijs, Alemaniam quoq;, quam Sueuiam dicũt, cum Lantfrido duce eorũ ſubiugauit. Gaſchoniam cum Eudone Aquitaniorum duce deuicit. In Saxonia ac Friſia fortia bella geſſit. Sarracenorũ, qui cũ vxoribus ac liberis Aquitaniæ fines ingreſsi fuerant, ccclxxxv. milia fudit, ex Francis tantùm mille quingentis (Eudone Aquitaniæ duce, in epiſtola quam beato Gregorio Papæ ſecundo ſcripſit teſte) amiſsis. Hic rurſum xx. imperij ſui anno Gaſchoniam ingreſſus, Eudonem occidit, ac ſequenti anno cõtra filios eius bellum inſtaurauit. Sarracenos denuò Gallias intrare volentes, iuxta Narbonam deleuit. Qui dum iterum prouinciam capta Arelato vaſtant, à Leuprando Longobardorum rege, qui filium eius Pipinum, tonſa cæſarie, adoptauerat in filium, petito & accepto auxilio, de finibus eius fugere coguntur. Igitur dum regnum Francorum multis modis ſub bellicoſiſsimo principe Carolo augmentaretur, regnum Romanorũ quod ad vrbem regiam translatum fuerat, non ſolùm ab hoſtibus, amiſsis prouincijs imminuebatur, ſed & inteſtinis malis intra ſe collidebatur. Etenim circa principia principatus

Caroli,

Caroli, coniuratione facta, milites aduerſus Anaſtaſium, Theodoſium creant Imperatorem inuitum. Quo comperto Anaſtaſius in Nicæam ſe contulit: quem Theodoſius conſerto prælio vicit, ac clericum factum, poſtmodum in presbyterum ordinari fecit.

Quòd & Theodoſius ſucceſſor illius, clericus factus, Leoni Imperium dimiſerit: & de inundatione Tyberis.

CAPVT XVII.

Anno ab incarnatione domini Dccxvij. Theodoſius lxv. ab Auguſto Imperium ſortitus, vno tantùm anno imperauit. Leo enim Orientalium prætor, ciuile bellum parans, filium eius Theodoſium in Nicomedia comprehendit. Ob ea fractus animo Theodoſius, conſilio Germani patriarchæ ac Senatus, ſponte purpura depoſita, clericus efficitur. His diebus Tyberis inundans multa ædificia Romæ ſubruit, duransq́ vij. dies, ciuibus litaniam agentibus, viij. demum die ceſſauit.

De imperio Leonis Syri, eiusq́; impietatibus. De Bonifacio, Pirmenio, Beda, & obſidione regiæ urbis, morteq́; Leonis.

CAPVT XVIII.

Anno ab incarnatione domini Dccxviij. Leo natione Syrus, lxvi. ab Auguſto imperauit, manente adhuc in Francia Carolo ſeniore. Hic imagines domini ac ſanctorum incendi, & multos impietati ſuæ reſiſtentes decollari iuſsit. Inter cæteros paſſa fuit virgo Chriſti Theodoſia, cuius vſque hodie maxima in vrbe regia manet memoria & veneratio. In eccleſia enim ſanctimonialium integro corpore humata ſeruatur, omnibusq́ aduenientibus tanquam cœleſtis medica, inter manus virginum deportata adhibetur, ac tanquam pro bono omine quoſcunque culcando grauem ſe præbuerit, habetur. Quod & nuper dum Hieroſolymitana expeditio ſub Conrado Romanorum, Ludouico Francorum regibus ageretur, nos cum multis alijs experti fuimus. Leo Germanum etiam patriarcham ſede ſua pellens, Anaſtaſium in locum eius ſubſtituit. Qua de cauſa Gregorius Papa commonitio ſæpe per literas Imperatorē, ac incorrigibili inuento, Italiam ab eius Imperio recedere perſuaſit. Per idem tempus ab eodem pontifice Bonifacius in Germaniam miſſus, beatus quoque Pirmenius, qui multorum monaſteriorum pater extitit, clari habebantur. Reliquiæ ſancti Auguſtini à Sardinia in Ticinum à Leoprando deportantur. Beda etiam venerabilis Anglorum presbyter, multa ſcripturarum ſuarum monimenta relinquens, in pace quieuit. His diebus Sarraceni vrbem regiam per triennium obſidione cinxerunt, tandemq́ clamantibus ad dominum ciuibus, fame, frigore, peſtilentia correpti diſceſſerunt. In vrbe quoque ccc. milia peſtilentia periſſe feruntur. Verùm Leo Imperator impius xxiiij. imperij ſui anno moritur.

De imperio Conſtantini Leonis filij, eiusq́; peſsimis operibus, morteq́; Caroli, ac ſucceſsione filiorum eius.

CAPVT XIX.

Anno ab incarnatione domini Dccxlij. Conſtantinus Leonis filius, lxvij. ab Auguſto, patri in regnum ſucceſsit. Hic per omnia patrem malicia ſupergreſſus maleficijs, ac cruentis ſacrificijs, & inuocationibus dæmonum, luxuriæ quoque ac immunditiæ inſeruiens, eccleſiamq́ dei more antiquorum tyrannorum perſequēs, tam crudelis ac impius fuit, vt iuſto iudicio dei tam ob eius, quàm ob patris maliciā, regnum illud nobiliſsimum imminutum videatur. Anno Imperij eius primo, Carolus Pipini filius moriens, tres filios Carolomannum, Pipinum, & Grifonem reliquit. Horum Grifo, qui minor natu erat, conſilio vxoris ſuæ Schuanehildæ, Vdulionis Baioariorum ducis conſanguineæ, occupata Lauduno, fratribus bellum indicit. Qui collecto milite, Laudunum obſidione cingunt, fratremq́ in deditionem acceptum, in caſtello iuxta Aluernam cuſtodiæ mancipant.

De bellis filiorum Caroli, fundationeq́; Fuldenſis monaſterij, qualiter unus monachus factus, alter Pipino fratri rebellans, in pacem ſit uocatus.

CAPVT XX.

ANno ab incarnatione domini Dccxliij. Pipinus & Carolomannus primò in Aquitania contra Hunaldum eiuſdem prouinciæ ducem, procinctum mouent, captoq́; caſtello, quod Lucas dicitur, in loco qui vetus Pictauis vocatur, regnũ diuidunt: Carolomanno Auſtriam, Alemaniam, Thuringiam, Pipino verò Burgundiam, Neuſtriam prouinciam ſortito. Deinde multis prælijs commiſsis, anno ab incarnatione domini Dccxlvi. cum iam Fuldenſe monaſterium fundari cœperat, Carolomannus aperit fratri ſuo ſe ſeculo abrenunciare velle. Quod ſequenti anno ad effectum perducens, & ad Zachariam Romanum pontificem veniens, ab eo clericus factus, primò in monaſterio S. Sylueſtri, quod in monte Soracte ſitum eſt, monachicũ habitum aſſumpſit. Sed cum multis ex Francia ad ſe venientibus optata quiete perfrui non poſſet, ad monaſterium S. Benedicti in monte Caſsino poſitum, ſe contulit, ibiq́; reliquo vitæ ſuæ tempore feliciter conuerſatus fuit. Verùm Griſo fratri rebellãs, Baioariam eiecto inde Taſsilone duce, occupat. At Pipinus Taſsilonem in ducatum reſtituit, fratriq́; xij. comitatus conceſsit: quibus ille non contentus, ad Vuaifarium ducem Aquitaniæ fugit.

Fuldenſe monaſteriũ.

Quòd Pipinus pro nomine regio conſultum ad Romanum pontificem miſit, regnante Hilderico Merouingo.

CAPVT XXI.

ANno ab incarnatione domini Dccli. cum, vt ſæpe iam dixi, regibus Francorum ſolo nomine regnantibus, maiores domus omnem regni curam adminiſtrarẽt, Pipinus qui hanc dignitatem per ſucceſſorem acceperat, Burchardum Herbipolenſem epiſcopum, & Folradum capellanum ſuum, ad Zachariam ſciſcitandi gratia miſit. Pontifex ergo, melius eſſe vt ille qui curam omnium haberet, rex diceretur, quàm qui ſolùm nomen regis gereret, remandauit. Eo tempore Hildericus ex antiquorum Francorum regum, qui à Meroueo Clodij filio Merouingi dicebantur, ſanguine deſcenderat, ſi tamen (vt ſuprà dixi) regium nomen tenebat.

Quòd reuerſis nuncijs auctoritate Papæ Pipinus ad regnum eligitur, & quòd Stephanus ſucceſſor Zachariæ pro perſecutione ad regem uenit.

CAPVT XXII.

IGitur anno ab incarnatione domini Dcclij. reuerſis à Roma nuncijs, auctoritate Zachariæ Papæ, Pipinus à beato Bonifacio Moguntino archiepiſcopo, alijsq́; regni principibus in Sueſsiona ciuitate ad regnum eligitur. Anno ſequenti Zacharia defuncto, Stephanus Papa succeſsit. Is cùm multa ab Aiſtulfo Longobardorum rege pateretur, Pipino ab expeditione Saxonum reuertenti, vbi & nuncium de fratris ſui morte Griphonis habuit, in villa quæ Canſiũ dicitur, occurrit, eumq́; vt ſanctæ eccleſiæ ſuæ Romanæ ſuccurreret, rogauit.

Quòd Pipinus cum cæteris Francorum primoribus à ſacramento abſoluitur, & in regem ungitur, & de ciuibus Chriſti, qui hoc tempore erant.

CAPVT XXIII.

ANno ab incarnatione domini Dccliiij. Pipinus à Stephano Papa primò à fidelitatis ſacramento, quod Hilderico promiſerat, cum alijs regni Francorum primoribus abſoluitur: ac de tonſo Hilderico, & in monaſterium detruſo, poſtmodum in regem vngitur. Hic Merouingorum regno finito, Carolingorum, per quod etiam Conſtantinopolitanum minuendum erat, cœpit. Ex hoc Romani pontifices regna mutandi auctoritatem trahunt. Pipinus igitur re prius, exhinc nomine, ſimul ac re, regnum Francorum gubernauit. Huius diebus floruerunt clariſsimi regni Chriſti principes, Bonifacius prædictus Moguntinus archiepiſcopus, Virgilius Iuuanienſiũ præſul, Corbinianus Friſingenſis eccleſiæ antiſtes, & alij quàm plures.

Nota.

De

De beato Corbiniano.

CAPVT XXIIII.

SEd quia beati Corbiniani mentionem fecimus, cuius locum indigni tenemus, tanti viri geſta omnino ſilentio præterire, inconueniens arbitramur. Hic Vualdegiſo patre, ac matre Corbiniana, claris ad ſeculum parentibus generatus, in ipſa etiam pueritia diuinam gratiam, quam poſtmodum plenè accepturus erat, prælibauit. Etenim mundi non detentus illecebris, de cuncta parentum ſubſtantia ſolo victu & veſtitu contentus, in cellula quam ſibi conſtruxerat, habitauit. Vindemiarum autem tempore dum quidam vini primitias ei obtuliſſet, muſti ferueſcentis impetus, ſpinam vaſis excuſsit. Sed vir dei regulare ſilentium nolens violare, famulis quidem hoc indicare diſtulit, orationibus tamen vinum, ne inutiliter efflueret, cohibuit. Cum verò fide & virtute qui altius proueheretur, dignus eſſet, à beato Gregorio vrbis Romæ epiſcopo, præſul ordinatus, ad gentes deſtinatur. Igitur per vallem Tridentinam rediens, ac Baioariam ingreſſus, à Taſsilone duce, eiusq; filio Theodone, benignè ſuſceptus, mõte Friſingen accepit: vbi primò eccleſiam, quæ vſque hodie cernitur, in honorẽ beati Benedicti conſtruxit, ac monachorum ibi ſacrum conuentum adunauit. Eſt autem mons idem in pulcherrimo & amœniſsimo loco poſitus, limpidiſsimarum aquarum, ac præcipuè Iſaræ rapidiſsimi fluuij curſu conſpicuus, totam illius regionis faciem, & ex Auſtrali plaga latiſsimam campi planitiem, tanquam è ſpecula longè, lateq; contemplans. Hic illis diebus ſyluis circumſeptus, quaſi venatorum ſpecula fuiſſe traditur. Manent & adhuc ſyluarum in plano inter harundineta veſtigia, ſcilicet antiqui trunci, ceruorum quoque vſque hodie, ac capreolarum multitudo copioſa. Ex ſeptentrionali verò plaga, adhuc ſylua non mediocris, quæ Foreſtus vulgo dicitur, ædibus ac igni plurimùm ciuitati vtilis, ſuperſtes cernitur. Contigua quoque monti terra ex Auſtro Iſara, ex Aquilone Ambra fluuijs incluſa, in ſinum quendam fertiliſsimum, ad quatuor Teutonica miliaria protenditur. In fine cuius, vbi prædicti amnes confluunt, locus, qui Moſenburga dicitur, pulcher valde & delectabilis, in beati Caſtuli eccleſia congregationem clericorum habens, poſitus cognoſcitur. Beatus ergo Corbinianus Friſingenſem eccleſiam plurimis honoribus ac poſſeſsionibus locupletauit, ac ſanctiſsimæ vitæ documẽtis informauit. Fertur de eo, quòd quadam vice dum pro eccleſiæ neceſsitate Romàm pergeret, vrſus ſaginarium ſuum occiderit, cui vir dei capto ſaginam impoſuit, & vt eam deferret præcepit, ac verbum dei omni gladio penetrabilius effectum, indomitam beſtiam mãdatis viri dei obtemperare coegit. Eodem itinere ſocijs in loco deſerto fame laborãtibus, aquila ſubitò piſcem detulit, cuius eſu cuncti qui aderant, cum ſtupore & admiratione refecti & exhilarati ſunt. Alio tempore ad regem Pipinum iter faciens, latronem ſuſpendio adiudicatum, dum precibus à iudice liberare non valeret, ſigno crucis muniuit, profectusq; ad regem, reum illũ iam ſuſpenſum, ſiue viuum, ſiue mortuum ſibi donari poſtulat, & impetrat: celeriterq; reuerſus illum triduanum in patibulo viuum repertum, illæſum depoſuit, & correctum abire permiſit. His, alijsq;, quæ longum eſt exequi, virtutibus, virtutumq; miraculis, iſte vir dei præfatam eccleſiam primus irradiauit antiſtes.

Quòd Pipinus rogatu Stephani in Italiam ingreſſus ſit. De morte Bonifacij, rurſumq; ingreſſu Pipini in Italiam. De legatione Conſtantini ad Pipinum. De bellis uarijs Pipini, morteq; eius.

CAPVT XXV.

ANno ab incarnatione domini Dcclv. Pipinus rex rogatu Stephani Papæ contra Aiſtulfum Longobardorum regem procinctum mouens, Italiam ingredi diſponit. Cui dum Longobardi in arctis locis montium obſiſterent, cæſis multis, magno labore clauſtra penetrans, in plano reſedit. Porrò Aiſtulfus Papiam ſe cõtulit, quem Pipinus tamdiu circumdedit, donec receptis xl. obſidibus, ac iureiurando interpoſito, ne amplius Romanã eccleſiam infeſtaret, obſidione ſolueret, Stephanoq; põtifice cum militia Francorum honorificè ad ſedẽ propriam remiſſo ipſe ad propria

remearet. Hoc anno beatus Bonifacius archiepiſcopus, qui (vt aiunt) terminos epiſcopatuum Baioariæ, ſicut hodie manent, diſtinxit, Fuldenſecp̃ cœnobium fundauerat, ac multa eccleſiæ dei profutura opera, tam in Gallia quàm in Germania patrauerat, verbum vitæ prædicans, à Freſonibus martyrio coronatur. Anno ſequenti cum Aiſtulfus ea quæ laudauerat, irrita faceret, Pipinus eum denuò Papiæ obſeſſum, promiſſa implere compulit. Inſuper etiam Rauennam cum alijs plurimis Italiæ vrbibus,
Nota. beato Petro deſignauit, ipſecp̃ reuerſus eſt in Gallias. Anno dehinc proximo cum iam vt ſæpe dixi, Francorum regno creſcente, Romanum decreſceret, Conſtantini Augusti nuncij Pipino munera deferentes, ad eum apud Compendium veniunt. Taſsilo quoque Baioariorum dux, illò cum maioribus ſuæ gentis veniens, regi, filijsq́; ſuis fidelitatem ſacramento promiſit. Sequenti anno rex graui ac laborioſo bello Saxones deuicit, eosq́; tributarios fecit. Non multo pòſt elapſo tempore, contra Vuaifarium Aquitaniæ ducem, eo quòd eccleſias ſui iuris infeſtaret, militem inſtaurat, acceptisq́; ab eo obſidibus, reuertitur. His diebus beatus Othmarus in inſulam Reniſtein relegatus, migrauit ad dominum. Pipinus Vuaifarium adhuc rebellantem, multis ac grauibus bellis preſsit. Taſsilo etiam Baioariorum dux, poſtpoſita fide, auunculo ſuo Pipino rebellare attentat. Difficilia & periculoſa hæc tempora, duobus fortiſsimis ducibus, Aquitaniæ ac Baioariæ regi rebellantibus fuere. Ea tempeſtate Turci à Caſpijs portis egreſsi, cum Auaribus multis vtrobique profligatis, conflixere. Igitur Pipinus multis ac varijs bellis patratis, ad vltimum Vuaifarium interfecit, ac non multo pòſt in reditu Turonis infirmatus, & inde Parthiſios deportatus, anno ex quo in regem vnctus eſt xiiij. ex quo verò principari poſt mortẽ patris cœperat, xxvi. diem obijt, duos relinquens filios, Carolum & Carolomannum.

De regno Caroli, uarijsq́; bellis eius contra Aquitanicos & Saxones, ingreſſuq́; eius in Italiam, morteq́; Conſtantini Auguſti.

CAPVT XXVI.

Anno ab incarnatione domini Dcclxix. imperante adhuc Conſtantino, Carolus diuiſo cum fratre regno, regnare cœpit. Hic primò Hunaldum, qui occiſo Vuaifaro bellum in Aquitania renouabat, ad Lupum Gaſchonum ducem fugauit. Poſt quem tam ipſum, quàm Lupum in deditionem accepit, & ſequenti anno in Vormacia generalem curiam celebrãs, orationis cauſa limina apoſtolorum viſitare diſponit. Tertio regni ſui anno, Carolomanno fratre ſuo mortuo, vxoreq́; illius cum filijs ad Deſiderium Longobardorum regem fugiente, Carolus ſolus regnans, cum exercitu Saxoniam ingreditur, omnibusq́; ferro ac igne vaſtatis, acceptis obſidibus, reuertitur. Dehinc rogatu Adriani Papæ Italiam ingreditur, & Deſiderium Lõgobardorum regem Ticini obſidione incluſit, ibiq́; dimiſſo exercitu, Romam orationis gratia pergit. Inde reuerſus, vrbem fatigatam ad deditionem compulit, regemq́; captiuum abduxit. Inter hoc Saxones abſentia regis elati, fide poſthabita, contigua terræ ſuæ loca populantur. Porrò rex ſubacta Italia, reuerſus in Franciam, tripertito ordine militum Saxoniam ingreditur, incendijsq́; vaſtata terra, prædam immenſam diripuit, & non multo pòſt regreſſus, denuò ab eis obſides accepit. His diebus Conſtantinus perſecutor, xxxv. imperij ſui anno mortuus eſt, eiq́; filius ſuus Leo ſucceſsit.

De imperio Leonis, morteq́; eius, & item de uictorijs Caroli contra Saxones.

CAPVT XXVII.

Anno ab incarnatione domini Dcclxxvi. Leo lxvi. ab Auguſto Imperium accepit. Hic primò viſus eſt mitior, vnde & principes filium eius Imperatorem poſtulant. Per idem tempus Saxones more ſuo non ſemel, ſed ſæpe pactum mentientes, Carolus diuerſis prælijs preſsit, ac plurimis ex eis fidem Chriſtianam accipere perſuaſit. Porrò Leo Imperator v. imperij ſui anno moritur.

De

De principatu Conſtantini, & patriciatu Caroli.

CAPVT XXVIII.

ANno ab incarnatione domini Dcclxxxi. Cōſtantinus filius Leonis, lxvij. ab Auguſto, patri in regnum ſucceſsit. Huic Caroli filia deſponſata, à matre ſua alij copulatur. Anno imperij eius primo, Carolus rex Romā veniens, ab Adriano Papa honorificè ſuſcipitur: ibiq́ ſancto Paſchate celebrato, Pipinus filius eius in regem Italiæ, & alius, Ludouicus ſcilicet, in regem Aquitaniæ ab eodem pontifice vnguntur: ipſe verò acclamante populo vniuerſo, Patricius Romanorum appellatur. Miſit etiam Adrianus Papa nuncios ad Taſsilonem, qui eum de fidelitate regis monerent.

De Taſsilone duce qualiter monachus factus ſit, & de excæcatione Conſtantini, imperioq́; matris ſuæ Hyrene.

CAPVT XXIX.

CIrca idem tempus rege Paſcha domini celebrante Inglinheim, Taſsilo cum maioribus gentis ſuæ venit: vbi dum accuſatus à Baioarijs fuiſſet, quòd regi non ſeruaſſet fidem, quinimò Auares, id eſt, Pannonios ad vaſtandum regnum induxiſſet, cum de his & alijs huiuſmodi conuictus fuiſſet, maieſtatis reus, ac capitali ſententia plectendus iudicatur. Rex tamen miſericordia motus, in monaſterio Laureacenſi, quod ipſe conſtruxerat, eum monachicum habitum aſſumere, ac de peccatis pœnitentiam agere permiſit. Conſtantinus verò conſilio matris ſuę Hyrene, vt aiunt, cæcatus, non multo pòſt, xiiij imperij ſui anno diem obijt: regnauitq́ poſt eum mater ſua v. annis, digna cuius diebus Orbis imperium, quod in manus fœminæ non dignè deuenerat, ad Francos transferretur.

Quòd Leo Papa malè à Romanis tractatus, Carolum ad Vrbem uocauerit, ipſeq́; de obiectis ſe purgauerit.

CAPVT XXX.

ANno ab incarnatione domini Dccxcix. Leo Papa, qui Adriano ſucceſſerat, in litania maiore, à Romanis flagitioſiſsimè, ita vt oculi eius eruti viderentur, tractatur: qui ad regem Carolum veniens, euentum rerum deplorat. Igitur Carolus victorioſiſsimus, qui iam ſubiugatis ſibi Baioarijs, Aquitanis, Saxonibus, Danis, Nortmannis, Britannis, Pannonijs, multisq́ alijs prouincijs regnum Francorum plurimùm dilatauerat, dignus qui altius proueheretur, Papam viſurus ad Vrbem tendebat. Cui pridie quàm Vrbem intraret, Leo ad duodecimum lapidem occurrit, eumq́ honorificè ſuſcepit. Manè facto Vrbem ingreſſus, à pontifice, ac cuncto populo ſuſceptus, in eccleſiam beati Petri inducitur. Poſt ſeptem diebus tranſactis, rex concione facta, cauſam aduentus ſui exponit. Leo quoque, cui æmuli ſui magnum crimen impoſuerant, nemine cogente, ex bona conſcientia de obiecto crimine coram omnibus ſupra ſacroſancta euangelia ſe purgauit.

Qualiter Carolus aſſumpto pontifice totoq́; populo Auguſtus uocatus, Imperium à Græcis ad Francos tranſtulit ſub Hyrene. De iudicijs eius quæ fecit, & legatione Hyrene. Itemq́; de legatione Nicephori Imperatoris, muneribusq́; regis Perſarum.

CAPVT XXXI.

ANno ab incarnatione domini Dccci. ab Vrbe condita M. Dlij. Carolus rex, xxxiij. regni ſui anno à ſummo pontifice, ablato Patricij nomine, coronatus, omni populo tunc acclamante, Carolo Auguſto, à deo coronato, magno & pacifico Romanorum Imperatori, vita & victoria, lxix. ab Auguſto Imperator & Auguſtus vocatur. Exhinc regnum Romanorum, quod à Conſtantino vſque ad id tempus in vrbe regia, ſcilicet Conſtantinopoli, fuit, ad Francos deriuatū eſt. Auguſtus ergo conuocatis ciuibus, habita ratione ſuper his qui in pontificem ſacrilegij rei fuerant,

Karolus Patricius R.

capitali ſententia damnatos, interuentu prædicti Papæ ad pœnitentiam conſeruatos, tantùm in exilium truſit. Porrò Hyrene Conſtātinopolitana Imperatrix, miſsis legatis ad Carolum, pacem inter Græcos & Francos firmari rogauit. Cum quibus Imperator miſsis nuncijs, Hyrenem in vxorem poſtulauit. Quod dum illa annuiſſet, Aetius patricius votum reginæ impediens, manentibus adhuc in vrbe regia legatis Caroli, Nicephorum fratrem ſuum Imperatorem fecit, eamq́ in monaſterium truſit. Nicephorus ergo rex factus, cum legatis Imperatoris Apocriſiarios ſuos miſit, fœdúsque literis ac nuncijs mutuò firmauere. Rex quoque Perſarum muneribus Imperatorem honorauit.

De morte Nicephori, ſubſtitutioneq́; Michaelis, ac renouatione fœderis inter duos Imperatores: itemq́; depoſitione Michaelis, morteq́; Caroli. Breuis epilogus de geſtis eius.

CAPVT XXXII.

Anno ab incarnatione domini Dcccxij. Nicephorus Imperator, à Bulgaris publico congreſſu necatur, eiq́ in regno gener ſuus Michael ſubſtituitur. Hic nuncios Caroli ad anteceſſorem ſuum miſſos, honorificè dimiſit: ſuosq́ cum eis ad Auguſtum deſtinans, fœdus pacemq́ cum eo renouauit. Is etiam dum contra Bulgaros exercitum ducit, non proſperis vſus ſucceſsibus, reuertitur, depoſitoq́ regno, monachus efficitur, ſuccedente ſibi Leone filio Bardi patricij. Igitur Carolus regno Romanorū ad Francos tranſlato, dum multa fortiter ac feliciter bella gereret, regnumq́ multipliciter dilataret, xlvi. regni ſui anno, ſubactæ verò Italiæ xliij. imperij xiiij. in palatio Aquiſgrani, vbi ipſe eccleſiam miri operis in honorē S. Mariæ ſemper virginis conſtruxerat, ſedemq́ regni conſtituerat, lxxij. ætatis ſuæ anno diem obijt, ac in eadem eccleſia humatur. Cæterùm actus eius, & bella quæ geſsit, de ponte quoque quem vltra Rhenum fecerat Moguntiæ, de palatijs etiam quæ Nouiomagi, Ingelheim, alijsq́ regni locis opere regio conſtruxerat, quiſcire vult, legat hiſtoriam eius, & geſta à multis deſcripta. Erat autem vt quidam de ipſo ait, corpore amplo ac robuſto, ſtatura eminente, apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naſo paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie læta & hilari, eloquentia copioſus & exuberans, in cibo & potu temperans, ſed in potu temperantior. Huius virtute regnum Francorum plurimùm augmentatum eſt; omniumq́ regnorum maximum, Romanum ſcilicet, ab Oriente ad Occidentem trāſlatum. Regni verò terminus à Bulgaris, ſeu Illyrico vſque ad Hiſpanos, à Danis vſq́ ad Calabros, exceptis adiacentibus regionibus, vtpote Bohemia, Polonia, Dalmatia, Hiſtria, Venetia, Britannia, alijsq́ prouincijs, quæ modò duo regna Romanorum & Francorum, excepta Pannonia, eſſe noſcuntur, fuit.

De principatu Ludouici, & Leone Papa: itemq́; de Stephano, qui Imperatorem coronauit. De filijs Imperatoris, factioneq́; Bernardi, ac exitu.

CAPVT XXXIII.

Anno ab incarnatione domini Dcccxv. Ludouicus Caroli filius, quem ipſe adhuc viuens ſucceſſorem ordinauerat, Auguſtumq́ vocauerat, morte patris cōperta, ab Aquitania ad palatium Aquiſgrani veniens, conſenſu omniū rex creatus, lxx. ab Auguſto imperauit. Anno regni eius primo, delatione quorundam comperit, primates regni aduerſus Leonem Papam conſpirantes, iuſſu pontificis interfectos fuiſſe. Ad quod perſcrutandum vocatum ad ſe nepotem ſuum Bernardum Italiæ regem, Romam miſit. Qui in Vrbe informatus, rei euentum per Heroldum comitem Auguſto mandauit. Leo quoque miſsis ad Imperatorem nuncijs, de his quæ ſibi impoſita fuerant, ſe expurgauit. Non multo pôſt tempore defuncto Leone, Stephanus ſubſtituitur. Hic ſtatim poſt conſecrationem ſuam, miſsis ad Imperatorē nuncijs, qui eius animum lenirent, eumq́ ad ſe venturum prædicerent, iter eorum in Gallias ſubſequitur. Cui Imperator Remis occurrens, eum honorificè ſuſcepit. Papa ergo celebratis ex more miſſarum ſolennijs, diademate coronatum, Romanorum

Imperato-

Imperatorem pronunciauit Ludouicum. Hunc annum quo à Romano pontifice coronatus eſt, regni ſui alij ſecundum, alij ſeptimum dicunt. Imperator poſt hoc generalem curiam Aquiſgrani celebrās, primogenitum ſuum Lotharium Imperij ſocium legit. nam alios duos Carolum & Ludouicum reges vocatos, vnum Aquitaniæ, alium Baioariæ præfecerat. Non multo pòſt Bernardum Italiæ regem, cum regni ſui ciuitatibus aduerſum ſe coniuraſſe comperit. Contra quem dum procinctum mouet, fractus animo Bernardus, apud Gabillonem Imperatori ſe tradidit. Porrò Imperator Aquiſgrani ad palatium veniens, ibiq; ſanctum Paſcha celebrans, habita de his qui coniurationis rei fuerant, quæſtione, iudicio curiæ capitali ſententia damnatos, vnà cum rege ſuo luminibus tantùm orbari fecit. Non deſunt tamen, qui dicunt Imperatorem Bernardum dolo captum, primò oculis, ac pòſt vita priuaſſe.

De promotione Lotharij à Paſchali, nuncijsq; Bulgarorum, ac morte Ludouici.

CAPVT XXXIIII.

ANno ab incarnatione domini Dcccxxij. Imperator filium ſuum Lotharium in Italiā deſtinauit, ipſe verò dum in oppido Francofurt curiam celebraret, inter cæteros barbarorum legatos, duo fratres pro regno Vuilſorum contendentes veniunt, quos Auguſtus ſibi ſubiectos, & fidelitate aſtrictos, deciſa lite ad propria remiſit. Verùm Lotharius ordinatis rebus in Italia, dum ad patrem redire parat, à Paſchali Papa ad Vrbem inuitatur: vbi honorificè ſuſceptus, ac in die S. Paſchæ ab ipſo coronatus, Imperatoris & Auguſti nomen ſortitur. Iiſdem diebus Imperatore Aquiſgrani conuentum celebrante, nuncij Bulgarorum pro conſtituendis terminis venerunt. Igitur Ludouicus Imperator propter mala opera vxoris ſuæ Iudith, regno (vt dicitur) pulſus, ac poſtmodum reſtitutus, xxvi. imperij ſui anno diem obijt extremum.

De inteſtina pugna trium fratrum, diuiſioneq; regni Francorum.

CAPVT XXXV.

ANno ab incarnatione domini Dccċxli. dum Lotharius reuerſus ab Italia regnare intentat, mortuo patre, fratres eius Carolus & Ludouicus grauiter ferentes, ſi regno paterno priuari deberent, fratri bellum indicunt. Igitur cum regnum Francorum, ad quod poſt innumeras, quas ſuprà dixi, mutationes regnum Romanorum deuenerat, cum & ipſum ad oſtendendas mortalium miſerias, ac inſtabiles mundi rotatus, auctor omnium deus, in illo ad quem profecerat ſtatu, manere nollet, in ſeipſum miſerabiliter diuidi, ac per hoc deſolari & imminui permiſit. Proinde contractis vndecunque regni viribus, fratres prædicti apud Fontoniacum conueniunt, acerrimèque pugnantes, ita in hoc bello ex vtraque parte regni vires imminutæ feruntur, vt exhinc fortiſsimi omnium Franci, non ſolum terminos ſuos non dilatare, ſed & parta vix conſeruare potuiſſent. Lachrymabili ergo pugna inter fratres acta, cruenta tandem victoria Carolo & Ludouico ceſsit, ac ob hoc conuentione facta, diuidunt imperium. Hac diuiſione Carolo Occidentalia regna, id eſt, à Britannico mari vſque ad Moſam, Ludouico Orientalia, id eſt, omnis Germania vſque ad Rhenum ceſſerunt. Lothario verò media pars, id eſt, Belgica Gallia (quæ ex eius nomine Lotharingia vſque hodie vocatur,) cum Romano Imperio ſorte deuenit. Exhinc diuiſo regno, regna modò duo, Orientale ac Occidentale, quorum alterum partem Ludouici ac Lotharij, ſedemq; regni Francorum, palatium Aquiſgrani, ac imperium vrbis Romæ habet: aliud verò Occidentale, quod adhuc Francorum, eo quòd iſtud Romanorum vocatur, appellatum, partem Caroli tenet, inueniuntur.

Exclamatio, & excurſus contra uolubilitatem rerum.

CAPVT XXXVI.

COnſiderare dei iudicia, mundiq; volubilitatem, etiam nolentes compellimur. Ecce enim, vt ſuprà dixi, in modum cœli, quod ab Oriente in Occidentē verti-

tur,ſimul cum tempore res mundanas, rerumq́ poteſtates volui cernimus. Et ne putatemus mortales res in aliqua mundi parte ſtatum inueniſſe, ibi etiam defectum eas pati, ac more febricitantis (ſicut in Iob habes, Noctem verterunt in diem: & rurſum, Poſt tenebras ſpero lucem.) quocunque ſe verterint, nihil ſtabilitatis habentes, dolores ac labores reperiſſe conſpicimus. Nónne videtur tibi more (vt dixi) febricitantis, mundialis dignitas volui ac reuolui? Febricitantes enim ſpem quietis in alteratione ſitus ponunt, ideoq́ crebris reuolutionibus quando torquētur, ſe iactant huc & illuc. Ita nimirū poteſtas temporalis à Babylone deuoluta ad Medos, inde ad Perſas, pòſt ad Græcos, ad vltimum ad Romanos, & ſub Romano nomine ad Francos translata eſt. Vbi dum, tanquam firmam ſedem fixiſſet, manſura videretur, tot malis (vt ſuperius patet) ſubiacere cœpit, vt meritò cum Iob dicere poſsit, Cum ad diem venero, nocturnis cruciatibus fatigatus noctem pręſtolor: quam dum tenuero, maioribus doloribus affectus rurſum diem venire exopto. Denique armis experientiſsimi Franci, cum regni terminos plurimùm dilataſſent, mundiq́ caput Romam ad ſuam ditionem tranſfudiſſent, cum iam omnibus gentibus horribiles facti eſſent, & inexpugnabiles viderentur, in ſeipſos nō ſolùm ciuiliter, ſed & inteſtinè, fratribus auctoribus, diuiſi, regnū quod ab Oriente in Occidente, tanquam fugiens ſtatum & requiem inueniſſe putabatur, deſolandum fore iuxta euangelium, bene præſagiebant. Ex his ergo liquet, nullam caducis rebus fidem habendam, nec in ſe labentem alium quemlibet ſibi inniti volentem, ſuſtentare poſſe. Vnde aptè propheta ait, Maledictus qui ſpem ſuam ponit in homine, & qui ponit carnem brachium ſuum. Quomodo enim te ſuſtentabit, qui ſtare non poteſt? Vel qualiter te confirmabit, qui in ſe infirmus eſt? Cum ergo mundus tranſeat, & concupiſcentia eius, ab ipſa migrandum ad deum viuum, qui immobilis & incommutabilis manet, ad eiusq́ beatam & æternam ciuitatem quis dubitauerit? Igitur omnibus regnis mundi imminutis, cum & Francorum, qui vltimi Romam habere meruerunt, ex quo diuiſum eſt, minoratum apparet regnum, nos qui ad oſtendendas rerum mutationes res geſtas ſcribimus, hac regni mutatione tanquam ſufficienti argumento ad regni cœleſtis immutabilitatem miſsi, huic quinto Operi finem imponamus.

LIBRI QVINTI FINIS.

PROLOGVS IN SEXTVM LIBRVM.

BEatus propheta mundi inſtabiles ac miſerabiliter fluctuantes circuitus contemplans, mariq́ eos potiſsimùm comparandos æſtimans, Hoc, inquit, magnum & ſpacioſum, illic reptilia, quorum non eſt numerus. Nonne tibi videtur mundus in modum maris inhærētibus ſibi procelloſis temporibus, tāquam tempeſtatum fluctibus, interitum minari? Et quid aliud homines pro caducis honoribus decertantes, quàm reptilia maris dixerimus? Vbi minores à maioribus, inferiores à potentioribus ſorberi, ac ad vltimum ſeipſos, cum materiam non inuenerint, diſcerpere conſpicimus. Vnde illud, In ſe magna ruunt. Hæc omnia prudens lector inuenire poterit in huius hiſtoriæ ſerie. Ciues ergo Chriſti non more reptilium ſalo mergi, vel infidis eius procellis improuidè ſe credere, ſed naui, id eſt, ligno crucis fide nauigare, manusq́ per dilectionem operando exercere in præſenti oportet, vt per huius vitæ viam, ad portum patriæ ſecuri valeant peruenire.

Qualiter verò regnum Francorum tam miſerabiliter diuiſum, non ſolùm Romanum Imperium, ſed & partem Franciæ ac Galliæ cum palatio Aquis perdiderit, in hoc dicendum Opere reſtat.

De

De imperio Lotharij & Michaelis, regnoq́; Caroli, ac monachatu Imperatoris, diuiſioneq́; regni inter filios.

CAPVT I.

DIuiſo Francorum regno, Lotharius cui, vt dixi, cum Lotharingia Romanorum Imperium deuenerat, lxxi. ab Auguſto imperauit. Theophilo mortuo, filioq́; eius Michaele apud Græcos in vrbe regia imperante, Nortmanni per mare, Ligerim intrantes, ciuitatem Namnetis irrumpunt, ac in ſancto ſabbato Paſchę epiſcopum ex more generali baptiſmum celebrantem, cum clericis interficiunt, ac inde circũquaq́; diffuſi, cunctam ferro flammaq́; vaſtantes prouinciam, Andegauenſem quoque ac Turonenſem occupantes ciuitates, beati Martini eccleſiam cremare non verẽtur. Eo tempore Carolus, cui (vt ſuprà dixi) Occidentalia regna in diuiſione ceſſerant, Pipinũ Aquitaniæ regem cepit, ac epiſcoporum conſilio tonſum, monachũ Sueſsione in monaſterio S. Medardi fecit. Porrò Lotharius Imperator tribus filijs ſuis regnum, quod eum contigerat, partitur, Ludouico Italiam cum nomine Imperatoris, Lothario Lotharingiam, Carolo Prouinciã tradens: ipſe verò ordinatis omnibus in Prumenſi monaſterio, xvj. imperij ſui anno poſt mortẽ patris ſui monachus efficitur. Vide ad quantum defectum Romanum Imperium deuenit, vt in tres partes Francorum regno diuiſo, tertiæ partis tertia pars fuerit.

De imperio Ludouici & Baſilij, & coniugio Lotharij, ac controuerſia pro regno Caroli. De uictoria Ludouici, & pugna Caroli cum Britonibus. De Noemeticio rege Britonum, & Heriſpeo.

CAPVT II.

ANno ab incarnatione domini Dccclv. Lothario deponente militiæ cingulum, priuatumq́; habitum aſſumẽre, Ludouicus filius ſuus sereniſsimus lxxiij. ab Auguſto imperium ſuſcepit. Baſilio, qui Michaelem iam occiderat in vrbe regia, regnante, Lotharius cui regnum Lotharingię deuenerat, Thiebirgam ſororem abbatis Hucberti ſibi ſociauit. Non multis pòſt diebus Carolus, qui Prouinciam in diuiſione regni acceperat, moritur. Vnde inter Lotharium fratrem, patruumq́; ſuum Carolum controuerſia oritur. Lotharius Hucberto abbati fratri reginæ ducatum inter Iuram & montem Iouis cõmiſit. Porrò Ludouicus ſenior Oriẽtalis Franciæ rex, aduerſus Sclauos multa fortiter bella geſsit, captumq́; principem eorum Raſtum luminibus priuauit. His diebus in regno Caroli principibus ſuis mutuis inter ſe vulneribus cadẽtibus, Britones tanquam deſtitutam terram irrumpunt, ac tranſmiſſo Ligeri, Pictauis vſque ferro flammaq́; cuncta vaſtantes progrediuntur: & ſic Francorũ ſpolijs ditati, ad propria reuertuntur. Itaq́; Carolus cõductis precio Saxonibus, Britones bello petit. Nec mora, commiſſo prælio, Saxones in prima acie poſiti, territi ſpiculis hoſtiũ, terga vertunt. Deinde diſcurſantibus hac illacq́; Britonibus, Franciſq́; ob antiquæ fortitudinis genuinam virtutem viriliter dimicantibus, multis ex vtraq́; parte cæſis ac vulneratis, noctis præſidio bellum dirimitur. Manè facto, dum rurſus pugna conſeritur, Carolus fugiens, ſuis etiam fugiendi præbuit exemplum. Quo viſo, Britones caſtra Francorũ cũ clamore irruunt, captiſq́; & occiſis plurimis, ac papilionibus eorũ cum alijs ſpolijs ablatis, reuertuntur. At Carolus Roberto viro forti, ob hanc moleſtiam inter Ligerim & Sequanã ducatum, ad domãdos Britones dedit. His diebus Noemeticius rex Britonum, dum multis modis eccleſiam dei perſequitur, videt in viſione beatum Maurelionem, Andegauenſem epiſcopum ſibi occurrentem, dicentemq́;, vt ab oppreſsione ceſſaret eccleſiarum, baculo ſe percutere. Nec fruſtratur viſu: nam continuò corruens à ſuis domum reportatur, manifeſtiſq́; dei iudicijs vitam ſimul cum tyrannide finiuit, eiq́; filius ſuus Heriſpeus in regnum ſucceſsit. Carolus rurſum aduerſus Britones bellum inſtaurarat, parumq́; proficiens, hoc tãtum obtinuit, vt datis ex vtraq́; parte obſidibus, pacem mutuò firmarẽt. Dehinc tamen Heriſpeus rex eorum, ſponte ad ipſum veniẽs, ſuæ poteſtati ſe ſubiecit, quẽ multis donatũ muneribus, rex ad propria remiſit.

De cauſa Lotharij, quomodo pro repudio legitimè à Nicolao Papa excommunicatus fuerit, epiſcopiq; eius fautores damnati, & ingreſſu Ludouici in Occidentalia regna, egreſſioq; Normannorum.

CAPVT III.

EA tempeſtate cum iam regno Francorum multipliciter diuiſo, eccleſia proficeret Nicolao ſummum ſacerdotium gêrente, Lotharius multis modis amore Vualdradæ concubinæ ſuæ, occaſionem repudiandi reginā Thiebirgam quærit. Itaq; Guntharium Colonienſem archiepiſcopum, qui tunc in regno præcipuæ fuit auctoritatis, ad id quod animo conceperat perficiendum, falſa ſpe, promittens ei, quòd ſi ab iſta liberaretur, neptem ſuam acciperet, pellexit. Gunthariusaſcito ſibi Treuerorum archipręſule Thiegando, Metis concilium congregat: vocatamq; reginam in medio ſtatuunt, falſisq; productis teſtibus, inter alia nepharia, de inceſtu illam conuincunt. Proinde ad voluntatem regis ſententia diuortij datur, reginæq; pro commiſſo ſcelere pœnitentia iniungitur. Igitur rex deſiderata potitus occaſione, conuentu Aquis habito damnationem Thiebirgæ ſcripto protulit, ſeq; continere non poſſe pronunciauit. Conſilio Guntharij omnibus acclamātibus, Melius eſt nubere quàm vri, Vualdrada producitur, ac regio cultu decorata, comitatuq; famulorum ſtipata, reginę nomen ſortitur. Sicq; rex dum ea quę mente conceperat, ad effectum produxit, Guntharium quem ſuæ nequiciæ ſocium falſis promiſsionibus fecerat, verſutè decepit. Hæc dum ad noticiam domini Papæ Nicolai veniſſent, religioſus ac dei zelo plenus ſacerdos, miſsis legatis, regem de commiſſo ſcelere redarguit, & ad condignam pœnitentiam inuitauit. At legati pecunia corrupti, negocium minimè ad effectū perducentes, multis ditati muneribus reuertuntur, dicentes ſe penè nullum in pręfato regno qui Canones ſciret, inueniſſe. Quos Treuerorum & Colonienſiū pręſules ſubſecuti, dum à ſummo pontifice de facto iudicio rationem reddere coguntur, rei inuenti deponuntur: dumq; multis modis ad reſtitutionem ſui laborarent, exules in Italia permiſſa ſibi tātùm laicali communione, moriuntur. Verùm Lotharius poſt crebras admonitiones, poſt violatum ſacramentum, quod ſub præſentia Arſenij epiſcopi, ſanctæ Romanæ eccleſiæ apocriſiarij fecerat, à ſummo pontifice cōmunione priuatur, ex qua cauſa tā ipſi, quàm toti regno grauiſsimum diſcrimen oritur. Extāt de hoc epiſtolæ quamplurimæ vtrobiq; miſſæ. Vide iam regno decreſcente, eccleſiam tātæ auctoritatis factam, vt etiam reges iudicet. Per idem tempus Ludouicus Orientaliū rex Occidentalia regna quorundam vocatu principum ingreditur, regniq; terminos occupans, Senonas vſq; progreſſus eſt: ſed dum ibi relicto exercitu ad propria rediſſet, & principes qui eum inuitauerant, à Carolo in gratiam recepti fuiſſent, qui remanſerāt, fines illos egredi compelluntur. His diebus Hucbertus abbas, frater Thiebirgæ, Lothario diu rebellans, ad vltimum à Conrado comite necatur. Eodem tempore Normanni per Ligerim Nannetenſem, Turonenſem, Andegauenſem prouinciam vaſtantes, Robertum ducem occurrentem ſibi, occidunt.

Quem finem Lotharius fratri ſuccurrere uolens, in Italia habuerit, & quomodo poſt mortem eius patrui regnum diuiſerint. De fraude Adelgiſi, circumuentioneq; Imperatoris, ac uictorijs eius quas geſſit in Campania, & Lucania. De locuſtis.

CAPVT IIII.

HIs diebus Sarraceni ex Africa venientes, Beneuentanorum regionem, quæ olim Samnium vocabatur, deuaſtant. Contra quos dum Ludouicus Auguſtus vires vndecunq; comparat, Lotharium fratrem ſuum in auxiliū inuitat. Qui collecto milite, Italiam ingreſſus, prauorum operum ſuorum pœnas multipliciter ſoluens, tam ex inſueto calore, quàm aranearū morſibus, multos de exercitu ſuo perdidit. Poſt hoc Romam veniens, ab Adriano pontifice, qui Nicolao iam ſucceſſerat, honorificè ſuſcipitur, ac ab ipſo ſi monitis prædeceſſoris ſui Nicolai obtemperauerit, ſubtiliter exquiritur. Ille dum cum omnibus qui ſecum venerant principibus, ſe bene iniuncta ſeruaſſe falſò affirmaret, corpus dominicum ſub atteſtatione cōſcientiæ ſibi, ſuisq; tradidit,

.Fertur

Fertur quòd ipſo redeunte,omnes qui ficto corde & polluta conſcientia ad menſam domini acceſſerant,infra ſpatium anni mortui fuerint. Lotharius etiam in via morbo correptus,Placentiæ diem obijt. Carolus audiens fratruelem mortuum, regnum eius inuadit. Quod Ludouicus frater eius dum impedire conatur,conuentione facta,prędictum regnum apud Marſanam ex æquo diuidunt, Ludouico palatium Aquis ſortiente. Non multo pòſt elapſo tempore,Adelgiſus Beneuentorum dux,fiducia Græcorum,Ludouico Imperatori,aſcitis ſibi Samnitibus,Lucanis,Cāpanis,rebellare parat. Auguſtus contractis vndecunq; copijs,Beneuentum petit bello. Cui Adalgiſus occurrens,fraude circumuentum,muneribus conciliatum,finibus ſuis egredi perſuadet. Porrò Imperator Campaniam ac Lucaniam peragrans,omnes ciuitates earū, excepta Capua,abſq; graui negocio cepit,quæ ex quadro lapide extructa,dum non facile poſſet expugnari,obſidione cingitur,cunctis in circuitu vaſtatis. Capuani deſperatis omnibus,apertis vrbis portis,cum epiſcopo corpus beati Germani portante,lachrymabiliter ad pedes Imperatoris veniunt, veniamq; poſcentes, miſericordiæ ſuæ ſe committunt. Imperator vt erat pijſsimus,ciues in gratiam recepit, expulſiſq; Græcis,omnes Lucaniæ ac Campaniæ vrbes Romano Imperio reſtituit. Inter hæc Adalgiſus dolis iterum regem circumuenire tentat,occurrensq; ipſi, ſuadet vt militem dimittat,regioni parcat,adijciens neceſſarium non eſſe regem ſubiectum ſibi inaniter conſumere populum. Rex ad monitum ducis,omnibus præter paucos ad propria remiſſis,Beneuentum ingreditur,nihilq; perperam ſperans,dum circa meridiem ſtrato cubat,ſubitò à Beneuentanis irruentibus,arma arripere cogitur. Ciues autem cum duce ſuo Adalgiſo palatium incendere volentes,principem pacem petere, ac interpoſito iureiurando,ne amplius ſine voluntate ipſorum fines illorum ingrederetur,promittere cogunt. Imperator hac ignominioſa pactione facta, Romam venit, ibiq; coram ſummo pontifice Ioanne,qui Adriano ſucceſſerat,totoq; Senatu cauſam ſuam exponit. Proinde Adalgiſus à Senatu hoſtis ac tyrannus pronunciatur, Auguſtuſq; à pontifice auctoritate dei,ac beati Petri à ſacramento,quod nolens & pro conſeruanda vita fecerat,abſoluitur. Verùm princeps quamuis à ſacramēto liberatus iuſtè videretur, tamen ad remouendum ſcandalum, per ſe ad compeſcendum tyrannum ire recuſat: collecto tamen milite, reginam eò deſtinat. Audiēs hoc Adalgiſus, ac timore perculſus,in Corſicam inſulam fugit,& ſic iram principis declinauit. Non multo pòſt elapſo tempore,locuſta innumerabilis cæteris locuſtis maior ac ſenas alas habens,ab Oriēte veniens,Gallias operit,depaſtiſq; vbiq; ſegetibus,tandem in mari Britannico reſedit: vbi à vento raptæ ac in ſalo merſę,poſtquam mari exæſtuante, ad littus in immenſum cumulum actæ,vicinas regiones fœtore corrupere.

Qualiter Carolus rex Occidentalis Nortmannos obſidione clauſos,deceptus abire permiſit, & quæ mala poſtmodum ab eis pertulerit.

CAPVT V.

EA tempeſtate Carolus Occidentalis Franciæ rex, Nortmannos,qui occiſo Roberto,cæteriſq; regni primoribus,vbiq; bacchabātur,cum Britonum auxilio obſidione in Andegauenſium,quam occupauerat, clauſit vrbe. At Britones videntes totam ſpem hoſtium in amne fore,ab alueo eū deriuare conantur. Quo viſo,Nortmanni dextras petunt, promiſſaq; pecunia, regem turpiter obſidionem ſoluere perſuadent. Ipſi verò more ſuo, ſicut ſunt inquietiſsimi, minimè promiſſa ſeruantes, per Ligerim Franciam intrabant,multaq; grauiora quàm prius regi faciebant mala. Quāta autem prædicta gens regno Francorum fecerit,ab alijs ſatis dictum inuenitur. Eſt enim leuiſsima & inſtabilis,nec proprijs contenta terminis, gratioſa tamen quocunq; venerit,& affabilis. Hæc,vt dixi, Occidentale regnum, ſicut & Saxones,qui & inſtabiles,ſed feroces ſunt, Orientale ſemper infeſtabant.

De morte Ludouici imperatoris, imperioq́; patrui ſui Caroli, item Ludouici Orientalis regis: & quomodo Carolus regnum fratris ſui inuadere geſtiens, à filijs eius uictus ſit, ipſiq́; regnum paternum diuiſerint. item de ingreſſu Caroli in Italiam, morteq́; ipſius. De Ludouico Balbo, filijsq́; eius, & pugna eorum cum Boſone.

CAPVT VI.

ANno domini Dccclxxiiij Ludouicus ſuauiſsimus Imperator diem vltimũ clauſit, anno imperij ſui xix. Anno eodem patruus eius Carolus ſenior Occidentalis Franciæ rex, Romam veniens, à ſummo pontifice Ioanne, ciuibusq́ Imperiũ pecunia, vt dicitur, obtinuit: regnauitq́ lxxiiij. ab Auguſto. Non multo poſt Ludouicus ſenior, Orientalis rex apud Franconefurt diem obijt, tres filios relinquens, Carolomannum, Ludouicum, Carolum. Porrò Carolus Imperator, morte fratris audita, regnum Lotharingiæ inuadere nititur, collectoq́ milite primò palatiũ Aquiſgrani occupans, Coloniam vſq; progreditur. Inter hæc Carolomannus primogenitus Ludouici, Italiam ingreſſus, Imperium arripere attentarat. Verùm Ludouicus qui patris exequijs interfuerat, Orientalium rex à principibus creatus, regnare iam inceperat. Audiens ergo patruum ſuum Carolum fines regni intraſſe, miſſa legatione, regno eũ cedere monet. Quo non acquieſcente, ad pugnam progreditur. Nec mora in pago Meginenſi, non longè ab Andernaco iuxta Rhenum pugna cõſeritur, fuſisq́ ex vtraque parte multis, tandem Carolus terga vertere compellitur. Ludouici verò filij conuentione facta, regnum paternum diuidunt, & Carolomannus Baioariam, Pannoniam, Caretanum, Boemiam, Morauiam: Ludouicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Freſiam, Lotharingiam: Carolus Alemaniam, & quaſdam ciuitates Lotharingiæ propter vini copiam accepit. Carolus ſecundus Imperator Romã ſecundò petijt, indeq́ reuerſus, ac per Longobardiam iter faciens, Papam ſe contulit. Vbi dum audiret Carolomannum Ludouici fratris ſui filium, cum magno exercitu Italiam intraſſe, in Franciam redire volens, in via veneno, vt dicitur, anno imperij iij. interijt. Anno ſequenti Ludouicus Caroli iunioris filius, qui vocabatur Balbus, diem vltimũ clauſit, duos relinquens filios, Ludouicum & Carolomannum: nam tertium, qui poſtmodum Carolus dictus eſt, mater tunc in vtero portabat. Cuius regni Prouinciam, quam pater eius Carolus Lotharij Imperatoris filius in diuiſione ſortitus fuerat, Boſo, cui Carolus Imperator illam tradiderat, inuadere geſtiens, Lugdunum venit: ibiq́ à pontifice eiuſdem vrbis in regem Burgundiæ vngitur, ſed à prædictis adoleſcentibus Ludouico & Carolomanno arcetur.

De morte Carolomanni, filioq́; eius Arnolfo: qualiter frater eius Ludouicus regnum ſibi ſubiecerit, Arnolfo ducatum Carentanæ tribuerit.

CAPVT VII.

ANno ab incarnatione domini Dccclxxx. Carolomannus Ludouici filius, cui Baioaria ſorte deuenerat, poſt multos triũphos, quos ſub patre, & poſt patrẽ peregerat, regniq́ terminos plurimùm dilatauerat, paralyſi diſſolutus moritur, ac in loco Baioariæ Odingas dicto ſepelitur, relinquens filium ex nobili fœmina, ſed non legitima, quem de beati Arnolfi nomine, tanquam Carolorum origine, Arnolfum vocauerat. Hic eſt Arnolfus, cui poſtmodum monarchia ceſsit. At Ludouicus Orientalis Franciæ rex, morte fratris comperta, Ratiſponam Baioarię metropolim adijt, omnesq́ terræ illius optimates ditioni ſuæ ſubiecit. Arnolfo quoq; ducatum Carentani cum caſtro Moſeburk tradidit.

De imperio Caroli tertij, irruptione Normannorum, morteq́; Ludouici, & reditu Caroli imperatoris in Gallias, qualiter omnibus de ſemine regio mortuis, ipſe monarchiam obtinuerit.

CAPVT VIII.

ANno ab incarnatione domini Dccclxxxi. Carolus, qui in diuiſione Alemanniam acceperat, in Italiam procinctum mouet, totaq́ Lõgobardia in deditionem accepta, ad Vrbem vſq; progreditur, vbi à Ioanne Papa, omniq́ populo impera-

toriũ

toris & Auguſti nomen ſortitus,lxxv.ab Auguſto imperauit.Ea tempeſtate Normmãni Ludouici regnum per Vual fluuium ingreſsi,Nouiomagenſe palatium cremãt, ac inde per circumquaq; diffuſi,Coloniam,Bunnam,Aquis cum adiacentibus regionibus,vicis & caſtellis deuaſtant.Inter hæc rex Ludouicus Franconefurt.diem obijt, & in monaſterio Laureacenſi iuxta patrem humatur. Normmãni morte regis comperta, ſecuri facti, nobiliſsimam vrbem Galliarum Treuerim,à Iulio Cæſare quondam ſubuerſam,in ipſa cœna domini irrũpunt,ac ibi vſq; ad Paſcha morãtes,tam ipſam, quàm adiacentem regionem igne conſumunt.Quibus dum præfatæ vrbis antiſtes cũ Bertholfo comite occurrit,bello cõſerto vita priuatur, cæteriq; in fugam vertũtur. Nortmanni præda Frãcorum ditati,ad claſſem reuertuntur. Hæc dum in Gallijs geruntur, Carolus iij.Imperator in Italia morabatur. Principes ergo tam Galliæ, quàm Germaniæ omnes eum precibus pulſant, quatenus ad ſuſcipiendũ paternum regnum, fratre mortuo redeat,patriamq; ab hoſtiũ incurſione liberet. Qui nihil moratus reuertitur,aſſumptisq; Lõgobardis,Baioarijs,Saxonibus,Freſonibus,Alemanis,Thuringis, alijsq; compluribus,contra Nortmannos,qui adhuc in regione morabantur, procinctum mouet. Itaq; Gotfridum Nortmãnorum regem,data ſibi filia Lotharij Giſila,cũ Freſia prouincia Chriſtianum fecit,de ſacroq; fonte ſuſcepit,& ſic eum regni finibus cum ſuis cedere perſuaſit. Anno ſequenti Ludouicus Caroli Occidentalis regis nati filius moriẽs,ac in monaſterio S. Dionyſij humatus,fratrem ſuum Carolomannũ hæredem regni reliquit. Hic inter cetera virtutis ſuę opera,hoc quoq; memorabile fecit, quòd in bello quodam viij.M. Nortmannorum fudit. Non multo pòſt Carolomannus in venatu ab apro percuſſus,diem obijt. Occidentales ergo Franci principibus amiſsis,Carolum Imperatorem,qui tunc ſolus ex ſtirpe Carolorum ſupereſſe videbatur,vltrò inuitant,eiq; venienti ſubijciuntur:vnde multa ac varia cũ Nortmannis geſſit prælia.

De depoſitione Caroli, ſubrogationeq; Arnolfi, morte Caroli, & confuſione Romani ſimul & Gallici Imperij.

CAPVT IX.

ANno domini Dccclxxxvij.Carolus Imperator cùm corpore & animo ægrotare cœpiſſet,principes regni apud Triburias, circa tranſitum S.Martini, Arnolfum Carolomãni filium,ad regnum trahunt.Et mirum dictu, Imperatorem qui poſt Carolum magnum inter omnes reges Francorum maximæ fuit poteſtatis,in breui ad tantam tenuitatem veniſſe cerneres,vt panis quoq; egens,ab Arnolfo iam rege facto ſtipendia miſerabiliter exigeret,ac ab ipſo paucos fiſcos in Alemania gratanter ſuſciperet. Vide humanarum rerum miſerrimum ſtatum. Rex iſte qui in diuiſione Orientalis regni acceperat inter fratres minimam portionem, ad tantum primò venit faſtigium, vt tam Orientalia, quàm Occidentalia regna cum Romano ſuſciperet Imperio,ad tantam poſtremò deiectionem venit,vt panis quoq; egeret. Dicere hic poterat cum Iob, Eleuaſti me ſuper nubem,& alliſiſti valide. Et cum Pſalmiſta,Eleuans alliſiſti me. Quid enim proſperitatem mundi,quàm nubem dixerim? quæ innitentem ſibi tranſeundo citò decipit,leuitate ſui acclinantem ſuſtentare nequit. Quanto ergo quis altius ſuper nubem leuatur, eo validius terræ alliſus quaſſatur. Hic tam miſerrimus,& iuxta philoſophos,fortunæ in modum rotæ,nunc ſumma,nunc ima vertentis ludus,ſecundum verò rei veritatem,regna mutantis dei nutu,anceps rerum ſtatus, ad declinandam mundi miſeriam,veramq; vitam appetendam nos prouocare poſſet. Ferunt de hoc Carolo,quòd Chriſtianiſsimus fuerit. Vnde hæc ei circa finem tentatio ad probationem eueniſſe creditur. Sequẽti enim ex quo regno pulſus eſt anno, diem obijt,ac in monaſterio Augenſi humatus eſt. Exhinc confuſè Romæ regnatum, vſq; ad Ottonem inuenitur. Carolo enim mortuo,qui per ſex annos Imperauerat,ac ſeptimum priuatè vixerat,Imperium multis modis ſcinditur: ſingulis prouincijs ſingulos reges creare cupientibus,Arnolfo tantùm pars maxima ceſsit.

Quem Itali, quem Franci Occidentales regem fecerint. De Vngaris, & irruptione Nortmannorum.

CAPVT X.

IGitur Itali ſuper ſe duos reges Berengarium Forijulienſem, & Guidonem Spoletanum ducem reges ſtatuunt. E quibus Berengarius à Guidone patria pulſus, ad Arnolfum profugus venit. Occidentales quoque Franci Odonem Roberti filium virum fortem, conſenſu Arnolfi regem creant. Hic multa prælia contra Nortmannos viriliter geſsit. His diebus gens Vngarorum ex Scythia egreſſa, ac à Pecenatis pulſa, Auaribus eiectis, Pānoniam inhabitare cœpit. Hæc eo tempore tam immanis, & tam beluina fuiſſe dicitur, vt crudis carnibus vtens, humano quoque ſanguine potaretur. Quod ne cui incredibile videatur, audiat quòd Pecenati, & hi qui Falones dicuntur, crudis & immundis carnibus, vtpote equinis & catinis, vſque hodie veſcuntur. Valent autem in ſagittarum ictibus plurimùm, quibus etiam dorſa vertentes nocere ſolent. Differunt verò à Britonibus, ſeu Freſonibus in hoc, quòd illi miſsilibus, iſti ſagittis nocent. Per idem tempus Nortmanni Gallias circa Senonas, Parrhiſios, Trecas peruagantur.

Vbi Arnolfus regnauerit, opera quæ geſsit, victoriaq́; eius contra Nortmannos. Controuerſia in Occidentali regno Francorum.

CAPVT XI.

POrrò Arnolfus totam Orientalem Franciam (quæ modò Teutonicum regnum vocatur) id eſt, Baioariam, Sueuiam, Saxoniam, Thuringiam, Freſiam, Lotharingiam rexit: Occidentale verò Odo ex eius auctoritate habuit. Conceſsit autem Zuentebaldo Marahenſium regi ducatum Boemiæ, filiumq́; ſuum ex ſacro fonte ab ipſo leuatum, eius nomine Zuentebaldum vocauit. Dilexit verò prę cæteris regni ſui locis metropolim Baioariæ Ratiſponam. Vnde & muros eius ampliauit, monaſteriumq́; ſancti Emmeranni, plurimis ornamentis adornauit, ac largis poſſeſsionibus locupletauit. Tradunt ibi, ſcriptumq́; monſtrant, quòd prædictus rex ſanctum Dionyſium à Gallijs ad præfatum monaſterium trāſtulerit. Quod vtrum ita ſit, ipſi viderint. Non multo pòſt Arnolfo in Baioaria ad compeſcendos Sclauos morante, Nortmanni regnum eius Lotharingiam ingreſsi, principes qui eis occurrerant, cæſis multis fugant. Quod audiens Arnolfus, collecto milite, hoſtem petit, pugnaq́; conſerta, tanta eos virtute ſtrauit, vt paucíſsimi fuga elapſi, ad claſſem repedantes, ſolam vitam ſeruarent. Arnolfus verò victor in Baioariam reuertitur. Ea tempeſtate in regno Occidentali inter Carolum Ludouici filium, & Odonem grauis de regno controuerſia orta, Carolum inferioris cauſæ gratia, ad Arnolfum ſupplicem venire, ab eóque auxilium poſcere compellit.

Quæ Italiam ingreſſus Arnolfus fortia geſſerit, quodq́; Ludouico Boſonis filio cōtulerit. De morte Guidonis in Italia, filioq́; ſuo Lamperto, & Zuentebaldo filio regis, Ottoneq́; rege Francorum.

CAPVT XII.

ANno ab incarnatione domini Dcccxciij. Arnolfus rex bene in Germania omnibus compoſitis, Longobardiam cum exercitu ingreditur: captaq́; fortiſsima ciuitate Bergamo, comitem Ambroſium in patibulo ſuſpendit. Quo facto, omnes Italiæ vrbes timore perculſæ, amplius rebellare non audentes, vltrò ſe ſuæ ditioni ſubdidêre. Rex quoque Placentiam vſque progreſſus, per montem Iouis in Galliam rediens, Vormaciæ conuentum celebrat, ac in vicino eiuſdem vrbis Laureacenſi monaſterio, Ludouico Boſonis filio quaſdam ciuitates & pagos iuxta montana conceſsit. Ea tempeſtate Guido, qui Italicum regnum vſurpauerat, moritur: cuius filius Lampertus Romam veniens, Imperatorem ſe vocari fecit. Rex rurſum conuentum Vormaciæ celebrans, Zuendebaldo filio ſuo, cum voluntate principum, regnum Lotharij tradidit. Otto quoque rex Franciæ, cum multis muneribus eum adijt, & honorificè ſuſceptus, omnibus pro quibus venerat, impetratis, reuertitur.

Qualiſ;

Qualiter Arnolſus Imperium Romanum obtinuerit, quomodo item Ludouicus Boſonis filius illud habuerit, & quòd diuerſi de hoc ſentiãt. De morte Ottonis, ſubrogationeq́; Caroli, itéq́; de morte Arnolſi.

CAPVT XIII.

ANno ab incarnatione domini Dcccxcvi. anno verò regni ſui vij. Arnolſus rex victorioſiſsimus, vocatu Formoſi Papæ, qui grauem à ciuibus perſecutionem patiebatur, Italiam ſecundò ingreſſus, ad Vrbem vſque progreditur. Qua armis capta, à præfato pontifice coronatus, iuxta quoſdam, Imperatoris & Auguſti nomen ſortitur. Hic eos qui aduerſus pontificem ſeditionem mouerant, decollari præcepit. Reuerſo ab Vrbe Arnolſo, Lampertus qui Imperium inuaſerat, moritur. Ludouicus Boſonis filius à Longobardis ad Imperium inuitatur. Reperi ego in quibuſdam geſtis Romanorum, poſt Carolum tertium, tanquam Imperio à Francis ad Longobardos tranſlato, Arnolſum in catologo Imperatorum taceri, & Ludouicum, cæterosq́ poſt ipſum in numero Auguſtorum poni. Alij Arnolſum in catologo ponunt, & eos qui poſt ipſum vſque ad Ottonem confuſè regnauerunt, non Imperatores & Auguſtos, ſed inuaſores & anguſtos appellare conſueuerunt. Non multo pòſt Ottone Frãcorum rege mortuo, & in monaſterio S. Dionyſij humato, Carolus voluntate omniũ rex creatur. Arnolſus xij. regni ſui anno, Imperij verò, iuxta quod dictum eſt, v. diem obijt, & in loco Odingas, vt Rhegino refert, iuxta patrem ſepelitur. Monſtratur tamẽ ſepulchrum eius in monaſterio S. Emmeranni Ratiſponæ. Poterat enim eſſe, vt ibi humatus, huc poſtmodum transferretur.

De regno Ludouici in Orientali Francia, morteq́; Zuentebaldi, & diſcurſione Vngarorum.

CAPVT XIIII.

ANno ab incarnatione domini Dcccci. Ludouicus Arnolſi filius, in loco qui Forchaim dicitur, rex creatur, ac à principibus Lotharingiæ, eo quòd Zuentebaldo offenſi eſſent, in regnum Belgicæ inuitatur. Quo comperto Zuentebaldus cùm multa mala committeret, regnumq́ plurimùm præda, cæde, & incendijs cruentaret, tandem à Stephano, Gerhardo, Mathfrido comitibus, bello publico necatur: ſicq́ Ludouicus regno eius liberè potitur. His diebus Vngari Longobardiam peruagantes, incolas terræ occurrentes ſibi, ſagittis perimunt, crudeliterq́ depopulata prouincia, ad propria reuertuntur.

Qualiter Berengarius à Ludouico primò expulſus, poſtmodum cæcato Ludouico imperauerit: quomodo Ludouicus Orientalis Franciæ rex, Albertum comitem fraude Hattonis decollari fecerit, eiusq́; terram in fiſcum redegerit. De excurſione Vngarorum, morteq́; Ludouici.

CAPVT XV.

ANno ab incarnatione domini Dccccv. Ludouicus Boſonis filius Imperium adeptus, Berengarium expulit. dumq́ toto Italico regno pro arbitrij ſui motu potiretur, dimiſſo milite, cum paucis ſe Veronam contulit, vbi à ciuibus traditus, reuocato Berengario, qui in Baioaria exulabat, captus eſt, & luminibus orbatus. Berengarius exhinc regnum Italiæ ſimul cum Romano Imperio tenuit. Circa idem tempus Albertus nobiliſsimus Francorum comes, Ottonis Saxonum ducis ex filia nepos, Conradum qui à quibuſdam Ludouici regis frater fuiſſe creditur, occidit. Ob ea rex prædictum heroam in caſtro Babenberg, vbi nunc nobilis epiſcopatus fundatus cernitur, bello petijt. Cumq́ viribus ſe proficere poſſe non videret, Hattonis Moguntini archiepiſcopi conſilio, ad dolum ſe contulit. Itaq́ vt non ſolùm in regum geſtis inueni tur, ſed etiã in vulgari traditione in cõpitis & curijs hactenus auditur, præfatus Hatto Albertũ in caſtro ſuo Babẽberg adijt, eumq́ dei pietatis obtentu de gratia regis adipiſcenda conuenit. Ille deuotè monitis eius obtẽperans, humiliter conductũ de perſonę ꝓpriæ incolumitate petijt. Ac ne multis morer, interpoſita ſacerdotis præfati fide iter carpſit: vix caſtro exierãt, iã proximi vico, qui Teurſtat dicitur, appropinquabãt, & epiſcopus graue, inquit, erit nobis ieiuniũ ſuſtinere: ſi placet, anteq́ regi præſentemur,

ad prandium diuertamus. Tum ille ſimplices aures more antiquorum primorum habens, dolumq́ minimè perſentiens, gratanter eum ad prandendum in caſtro, vnde digreſsi fuerant, reduxit. At poſtquam refecti ſunt, ad curiam veniunt: in cauſa princeps ponitur, ac tanquam reus maieſtatis, capite plectēdus adiudicatur. Monet ille epiſcopum de fide data: quam econtrà ille ſe bene in hoc quòd ſanum & incolumem eum in caſtrum reduxerat, ſeruaſſe reſpondit. Sic præfatus Albertus capite plectitur, poſſeſſionesq́ eius, è quibus poſtmodum Babenbergenſis eccleſia locupletata dicitur, in fiſcum redactæ ſunt. Ex huius Alberti ſanguine Albertus, qui poſtmodum Marchiam Orientalem, id eſt, Pannoniam ſuperiorem Vngaris ereptam, Romano Imperio adiecit, originem duxiſſe traditur. Iudicent de hoc ſacerdotis facto alij quod velint, & tanquam pro regni vtilitate commiſſum tueantur: ego omnino nullius emolumenti gratia, non ſolùm quemlibet Chriſtianum fraude circumuenire, ſed etiam in corde, & corde in cauſa capitali loqui non debuiſſe arbitror epiſcopum. Non multo pòſt Vngari commiſſo cum Baioarijs bello, ducem eorum Leopoldum, Arnolfi ducis patrem occidunt, ac inde per totum regnum diffuſi, Alemaniam, Franciam, Saxoniam, Thuringiam percurrunt. Ludouicus Orientalis Franciæ rex, xij. regni ſui anno, ſine hærede diſceſsit, ac in ipſo, fratreq́ ſuo Suendebaldo, iuxta quoſdam Carolorum genealogia in Orientali regno defecit ad tempus. Vnde quidam modernus, Vltimus, ait, Auguſtorum Auguſtulus, vltimus Carolorum Suendebaldus fuit. Defuncto Ludouico, Otto Saxonum dux, ab omnibus petitur. Princeps ergo clariſsimus tanquam ſenio grauis, rex fieri recuſabat.

De regno Conradi in Orientali Francia, & occiſione Vngarorum: fuga Arnolfi ducis, morteq́; regis, & ſubrogatione Henrici Saxonis.

CAPVT XVI.

Anno ab incarnatione domini Dccccxiij. Conradus Conradi, quem Albertus occiderat, filius, conſilio præfati ducis Ottonis, conſenſu omnium, Orientalis Franciæ rex creatur. Hunc quidam Ludouici fratris filium fuiſſe dicunt, & ob hoc nouiſsimum eum Carolorum ponunt. Anno regni ſui primo, Vngari ad depopulandam terram rurſum effuſi, à Baioarijs & Sueuis, iuxta Enum fluuium ſternuntur. Porrò Arnolfus Baioariorum dux, regi rebellans, cum vxore ac filijs ad Vngaros fuga elapſus eſt. Rex verò vij. regni ſui anno, vita pariter & regno perfunctus, diē obijt, eiusq́ conſilio Henricus Ottonis ducis filius, in regnum ſubrogatur, anno ab incarnatione domini Dcccccxx.

De exordio regni Teutonicorum, diuerſaq́; allegationes, utrùm regnum Teutonicorum, uel potius adhuc regnum Francorum dici debeat.

CAPVT XVII.

Ex hinc quidam poſt Francorum regnum ſupputant Teutonicorum: vnde filium eius Ottonem in decretis pontificum, Leonem Papam primum regem Teutonicorum vocaſſe dicunt. Nam iſte de quo agimus, Henricus, oblatam ſibi à ſummo pontifice dignitatem renuiſſe perhibetur. Mihi autem videtur regnum Teutonicorum, quod modò Romam habere cernitur, partem eſſe regni Frācorum. Denique vt in ſuperioribus patet, tempore Caroli, regni Francorum tota Gallia, id eſt, Celtica, Belgica, Lugdunenſis, omnisq́ Germania a Rheno ſcilicet vſque ad Illyricum terminus fuit. Dehinc diuiſo inter filiorum filios regno, aliud Orientale, aliud Occidentale, vtrunque tamen Francorum dicebatur regnum. In Orientali ergo, quod Teutonicorum dicitur, deficiente Caroli ſtirpe, primus, manente adhuc in Occidentali Francia ex ſucceſſoribus Caroli Carolo, ex gente Saxonum ſucceſsit Hēricus. Cuius filius Otto, qui etiam Imperium à Longobardis vſurpatū deduxit ad Teutonicos Orientales Frācos, forſan dictus eſt primus rex Teutonicorū, nō quòd primus apud Teutonicos regnauerit, ſed ꝙ primus poſt eos qui à Carolo Carolingi, ſicut à Merouео Merouingi dicti ſunt, ex alio, id eſt, Saxonū ſanguine natus, Imperiū ad Teutonicos Frācos reuocauerit. Sicut autē Merouingis deficientibus, ac Carolis ſuccedētib. regnū tamē

manſit

manſit Francorum: ſic & Carolis decedentibus, ex alia familia ſeu lingua, in vno tamē regno Ottones ſubintroiere. Quæ varietas, humanarum rerum defectum prodēs, ab initio mundi vſque in præſentem diem alternatur. Sic in regno Aegyptiorū Pharaonibus ſucceſſere Ptolemæi: in Romano quoque poſt familias Cæſarum, multas & aſſiduas regum ſucceſsiones miſerabiliter mutatas, curioſus indagator inueniet. Et ſic, vt ex libro Regum habes, tam ex regum quàm ex populi peccatis poſt quartam vel quintam generationem decedentibus alijs, alij ſucceſſere, qui non ſolùm filios priorum non exaltarent, ſed & plurimùm affligerent, & delere cogitarent: vixq́ alicuius regis ſemen diu ſtetiſſe in gloria ſua inuenis, excepto Dauid, cui promiſſus eſt Chriſtus. Quæ omnia, vt ſæpe iam dixi, humanam miſeriam, variumq́ rotatum oſtendunt, ac ad æternæ beatitudinis ſtatum nos mittunt. Sed hæc hactenus.

De regno Henrici in Orientali Francia, Caroliq́; in Occidentali. Deciſio litis duorum regum pro Lotharingia. De tyrannide Arnolfi Baioariorum ducis, victoriaq́; Henrici ſuper Vngaros. De lancea ſacra, morteq́; Henrici.

CAPVT XVIII.

IGitur Henricus ducis Ottonis filius, in Orientali Francia regnauit, Occidentalem Carolo tenente. Quidam Celtici ſcriptores aſſerunt, eum primò ducem tantùm Saxonum, Caroloq́ ſubiectum fuiſſe: poſtq́ conſilio generi ſui Giſilberti Belgicæ ducis, cum Orientalibus principibus à regno eius diſceſsiſſe, ac regium nomen aſſumpſiſſe. Alij dicunt eum poſt mortem Conradi, ab Orientalibus Francis per electionem principum, in regnum ſubrogatum fuiſſe, nec vnquam aliquid de manu Caroli ſuſcepiſſe. Concordant tamen in hoc, quòd regnum Germaniæ potenter habuerit, & pro Belgica Gallia cum Carolo controuerſiam. Quam ſcriptorum varietatem ex hoc accidiſſe arbitror, vt dum tranſlato ad Francos Imperio, cum imperiali gloria creſcere ſimul cœpiſſent & ingenia, diuiſoq́ regno, diuiſi fuiſſent animi hominum, tantam quique ſuam rempub. perfecerunt, quantam eam præclaris ingenijs extollere potuerunt. Nos verò medium in his limitem ſeruantes, in quātumq́ poſſumus, ac ex eorum dictis conijcere valemus, veritatis ſeriem tenentes, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinare deo largiente, ſtudebimus. Itaque dum, ſecūdum quod vtroſque ſcriptores concordare diximus, Henricus cis Rhenum regnaret, & de Belgica cum Carolo diſceptaret, ex voluntate amborum, ad huius litis ſcrupulum decidendum, die in oppido Bunnæ conſtituta, Belgica Henrico ceſsit, ac Carolo Celtica tātùm & Aquitania, parsq́ Lugdunenſis, Burgundia regem per ſe habente, remanſit: & ſic regnum, quod Francorum dicitur, ex paterna hæreditate Belgicam Galliam, cum palatio Aquis, & maiori parte Franciæ perdidit. Circa idem tempus Arnolfus Baioariorum dux, morte Conradi regis comperta, ex Vngaria in patriam reuertitur, regnareq́ geſtiens, tandem à rege relictis ſibi terræ ſuæ eccleſijs, in pacem vocatur. Hic eſt Arnolfus, qui eccleſias & monaſteria Baioariæ crudeliter deſtruxit, ac poſſeſsiones earum militibus diſtribuit. Is dum primò regnare molitetur, beato Vdalrico Auguſtēſi epiſcopo duo gladij, quorum alter capulo carebat, in viſu monſtrati ſunt, audiuitq́ gladium cum capulo regem Henricum, Arnolfum autem gladium ſine capulo, tanquam ſine capite & iuſticia eſſe. Poſt hoc Henricus Vngaros more ſuo irrumpere volentes, in Saxonia incredibili cæde ſtrauit, titulumq́ victoriæ in palatio Merſburgk, quæ & Martinopolis, pingi fecit. Lanceam quoque ſacram, quam reges noſtri hactenus habent, ab Arnolfo Lugdunenſis Galliæ, ſeu Burgundionum rege minis extorſit. Ipſe verò poſt multa virtutis ſuæ opera, dum ad obtinendum Imperium Romam tenderet, morbo correptus, xvij. regni ſui anno diem obijt.

De regno Ottonis, triumphisq́; eius, tam de Sclauis, quàm de Belgis. De eiectione Ludouici, ac per Ottonem reſtitutione, ſynodiq́; in amborum præſentia celebratione. Qualiter Otto Italiam ingreſſus Berengarium debellauerit, ipſumq́; poſtmodum cum Alberto filio in deditionem acceperit. De rebellione filij eius Letalfi, itemq́; reconciliatione.

CAPVT XIX.

ANno ab incarnatione domini Dccccxxxvi. Otto Henrici filius, patri nobilis hæres in regno ſuccedens, in palatio Aquis à Moguntino archiepiſcopo Hildeberto coronatur. Hic Sclauos, qui & Boemi, reſiſtentes ſibi compeſcuit, Belgas cõſilio Giſilberti ducis, tranſitum Rheni prohibere nitentes, in fugam vertit, ac tota terra ferro flammaq́; vaſtata, caſtrum in monte Capri ſituatum obſidione cinxit. Igitur Ludouicus Caroli filius Belgicam, quam pater (vt ſuprà dixi) perdiderat, hac occaſione recipere geſtiens, Alſatiam ingreditur. Quo audito, rex obſidionem Capri montis ſoluit, pulſoq́; Alſatia Ludouico, Breſacum obſedit. Inter hæc Giſilbertus dux, dedecoris iniuriam vlciſci volens, collecto milite Andernacum vſque progreditur, vbi occurrentibus ſibi Germanis, acerrimo prælio commiſſo, Giſilbertus dux fugere volens, Rheno ſubmergitur, cæteriq́; in fugam, cæſis plurimis, vertuntur. Quo comperto, Breſacenſes regi caſtrum dederunt. Rex verò rurſum Belgicam ingreditur, totámque in deditionem accepit. & exhinc prouincia illa à regibus Teutonicorum abſque contradictione poſsidetur. Porrò Ludouicus rex ſororem Ottonis regis, Giſilberto duce mortuo viduatam, in matrimonium ſuſcepit: ipſe verò non multo pòſt à ſuis regno pulſus, ad Ottonem ſupplex venit, eiuſq́; auxilio deuictis hoſtibus, regnum recepit. Poſt hæc Inglinheim ſynodus præſente Marino ſedis apoſtolicæ legato, in præſentia amborum regum celebratur. Verùm Otto poſt multos triumphos Italiam quoque, quæ per plures iam annos Francis, ſeu Germanis alienata fuerat, regno adijcere parat. Hæc eo tempore à Berengario tyranno multipliciter premebatur, à quo etiam Adelheida Lotharij Imperatoris anteceſſoris ſui vidua, in captiuitate tenebatur. Rex ergo Italiam ingreſſus, reginam à captiuitate liberatam, vxorem accepit: pulſoq́; Berengario, natale domini Papiæ celebrauit: & ſic verno tempore in patriam rediens, Conradum ducem ad perſequendum Berengarium ibidem reliquit. Huius conſilio Berengarius in Saxoniam ad regem venit, gratiam eius tam ducis, quàm Letalfi regis filij impetraturus auxilio. Sed cum per triduum conſpectui regis non admitteretur, interceſsione tandem præfati ducis, ac regiæ prolis obtinuit, quòd ei in vrbe Rhetiæ Auguſta dies præfigatur. Ibi ex omnibus regni viſceribus, multis in vnum adunatis, Berengarius humiliter veniens, cum filio ſuo Alberto regi ſe dedidit, ab eoq́; regnum Italię, excepta Marchia Veronenſium & Aquileienſium, ſuſcepit. Reuerſus in Italiam Berengarius, multa ſicut & antea principibus terræ mala faciens, in ſe odia omnium excitauit. Eo tempore Letalfus filius regis, conſilio quorundam noua contra patrem molitur, ſed in breui à cœpto deſiſtens, paternè ab eo in gratiam recipitur.

Triumphus Ottonis de Vngaris, traditioq́; Scirenſis comitis. Itemq́; triumphus Ottonis de Sclauis.

CAPVT XX.

ANno ab incarnatione domini Dccccclv. Vngarorum gens ſæuiſsima, cum innumera multitudine erupit, ac totam terram more locuſtarum operiens, ad Licum vſque contra vrbem Auguſtẽſem, cui tunc venerabilis, ac deo dignus ſacerdos Vlricus præſidebat, peruenit. Quibus glorioſiſsimus rex fide magis quàm armis, prę fati viri dei hortatu tutatus occurrit: tantaq́; prędictos barbaros virtute ſtrauit, vt exhinc gens omnium immaniſsima, non ſolùm regnum inuadere non auderet, ſed & ſuum, deſperatione correpta, vallibus & ſudibus in locis paluſtribus contra noſtros munire cogitaret. Cecidit in eo prælio dux illuſtris Vuarmacienſis, & gener regis Conradus. Barbari verò, quod etiam incredibile dictu videtur, vſque ad internicionem, vij. tantùm reſiduis, omnes deleti dicuntur. Huius maximæ concuſsionis auctor fuiſſe ex Baioaria quidam Scirenſis comes memoratur, qui tamen perfidiæ ſuæ pœnas

nas ſoluens, dum Vngaros incautè eductos, morti expoſuiſſet, ab eis tanquam traditor necatus eſt. Porrò terra eius in fiſcum redacta, partim à rege inter eccleſias diuiſa, partim hæredibus eius cum caſtro Scirenſi relicta, æterno anathemati ab epiſcopis addicata fuiſſe traditur. Ex huius origine cum multi hactenus tyranni ſurrexerint, Otto Palatinus comes perfidi & iniqui patris haud diſsimilis hæres, omnes priores malicia ſupergrediens, eccleſiam dei vſque in præſentem diem perſequi non deſiſtit. Sic enim mirabile dictu, quo diuino iudicio neſcio, penè tota illa poſteritas in reprobum ſenſum tradita eſt, vt vel nulli, vel pauci vtriuſque ſexus, cuiuſcunque profeſsionis, ſeu ordinis ex ea inueniantur, quin vel aperta tyrannide deſæuiant, vel omnino infatuati, ad omnem tam eccleſiaſticum, quàm ſecularem honorem indigni, furtis & latrocinijs inſeruientes, miſeram vitam mendicando tranſigant. Rex inde digrediens, Sclauos reſiſtentes ſibi bello perijt, ac tam de ipſis, quàm de Vngaris victor exiſtens, pater patriæ appellatus eſt.

Querimonia Romanorum ſuper tyrannide Berengarij: rex ſublimato prius ad regnum filio, Italiam ingreſſus, palatium Papiæ reædificat.

CAPVT XXI.

ANno ab incarnatione domini Dcccclx. dum rex rurſum contra Sclauos procinctum moueret, Ioannes diaconus, & Azo ſcriniarius, ab Apoſtolica ſede miſsi, ad regem veniunt, tam de tyrannide Berengarij querimoniam facientes, quàm ipſum ad defenſionem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac totius Italiæ inuitantes. Vualbertus quoque Mediolanenſis, & Vualdo cumanus epiſcopi, cum alijs regni Italiæ principibus, eadem petentes, ad regem ſupplices veniunt. Rex ergo natali domini Ratiſponæ celebrato, in Belgas proficiſcitur, ibiq; filio ſuo Ottone in palatio Aquis ad regnum ſublimato, in Saxoniam redijt, collectoq; milite, per Baioariam, ac Tridētinam vallem Italiam armatus intrauit: totaq; terra ſubacta, natale domini Papiæ celebrans, palatium à Berengario deſtructum reædificari iuſsit.

Otto Romam ueniens à Ioanne Papa, ac toto populo Auguſti nomen ſortitur, ſicq; imperium Romanum ad Teutonicos, uel iuxta alios, ad Orientales Francos deriuatur. Imperator Papiam uenit, Berengarius fugit.

CAPVT XXII.

ANno ab incarnatione domini Dcccclxiiij. Otto glorioſus rex, à Papia vſque ad Vrbem progrediens, honorificè à ſummo pontifice Ioanne, ac toto populo ſuſceptus, applaudentibus cunctis, Imperatoris & Auguſti nomen ſortitur. Hic iuxta eos qui Arnolfum in catalogo ponunt, & eos qui interea in Italia regnabant, ſecludunt, lxxvij. ſecundum Romanos autem, qui ſemoto Arnolfo, Ludouicum, Berengarios duos, Vgonem, Berengarium, Lotharium, itemq; Berengarium cum filio ſuo Alberto, quamuis obſcurè regnantes in numero priorum ſtatuunt, lxxxiiij. inuenitur. Exhinc regnum Romanorum, quod poſt Francos & Longobardos ad Teutonicos, vel vt alijs videtur, rurſum ad Francos, vnde quodammodo elapſum fuerat, translatū eſt. Cui ſcilicet opinioni accommodatum videtur, quòd regnum Romanorum iuxta maiores noſtros, Babyloniorū imperio ſimilem ortum & progreſſum habere dicitur. Sicut ergo illud duabus famoſis mutationibus, Medorum ſcilicet & Perſarum, ſuccubuiſſe conſtat: ſic & iſtud item duabus tantùm Græcorum & Francorum ſubiacere debere volunt. Nam cæteros huius, ſicut & illius à diuerſis gentibus incurſus, eclipſim potius eorum, quàm mutationem fuiſſe dixerunt. Imperator ab Vrbe rediens, Papiæ Paſcha domini celebrauit. At Berengarius in monte qui ſancti Leonis dicitur, Imperatorem fugiens, latitauit.

Imperator Ioannem Papam, eo quòd Albertum ſuſceperat, pontificatu deponit, & ei Leonem ſubſtituit.

CAPVT XXIII.

ANno ſequenti dum rurſum Imperator Paſcha domini Papiæ celebraret, ac inde progrediens Berengarium in monte Leonis obſidione clauderet, Albertus fi-

lius eius primò Corſicam furorem principis declinans, intrauit: pòſt Ioannem Romanum pontificem adiens, eum ad ſui partem inclinauit. Eapropter Imperator obſidione caſtri relicta, contra Vrbem aciem dirigit. Quidam verò ex ciuibus metu perculſi, vnà cum pontifice fugiunt: alij datis obſidibus, Auguſto ſubduntur. Otto miſſa legatione, Papam reuocat: ſed eo venire nolente, collecta ſynodo epiſcóporum, Leonem ei in pontificatu ſubſtituit. Quod videns Albertus denuò Corſicam fugit. Quæ omnia vtrum licitè, aut ſecus acta ſint, dicere præſentis nõ eſt Operis. res enim geſtas ſcribere, non geſtarum rerum rationem reddere propoſuimus. Inueni tamen in quibuſdã Chronicis, ſed Teutonicorum, præfatum Ioannem reprehenſibiliter vixiſſe, & frequẽter ſuper hoc ab epiſcopis, alijsq; ſubditis ſuis conuentum fuiſſe. Cui rei durum videtur fidem accommodare, quia Romana eccleſia hoc ſpeciale priuilegium ſacerdotibus ſuis aſcribere ſolet, quòd meritis Petri ſuper firmam petram fundati, nulla eos porta inferorum, vel turbo tempeſtatum ad exitialem ruinam inuoluat.

Imperator Berengarium capit, Romanos ſeditionem mouentes ſternit, & ſic ad Spoletum diuertit, rurſumq; rediens Vrbem obſidione claudit, ac Papam quem Romani poſuerant, captiuum abducit: denuò rediens quoſdam ex Romanis ſuſpendit, coronatoq; prius à ſummo pontifice filio, in Saxonia moritur.

CAPVT XXIIII.

IMperator natale domini Romæ celebrans, Berengarium in monte Leonis obſeſſum, cum caſtello in deditionem accepit, ac in Baioaria cuſtodiæ mancipatum, exilio relegauit. Vide regnum Teutonicorum cum regno Francorum affine, & quodammodo cognatum principium habere. Ibi primùm Carolus ſine regis nomine, honorem regis gerebat. Hic magnus Otto Saxonum dux, regibus adhuc ex ſtirpe Caroli manentibus, regni ſummam adminiſtrabat. Illius filius Pipinus non ſolùm re, ſed & nomine rex cœpit eſſe, & dici huius ſimili modò filius Henricus regis nomine meruit honorari. Illius filius Carolus magnus non ſolùm regnum, ſed & Imperium capto Deſiderio primus obtinuit ex Francis: iſtius filius Otto magnus, poſt multos triumphos primus ex Teutonicis poſt Carolos capto Berengario, Romanis imperauit. Manente in Vrbe Imperatore, ciues communicato cum vicinis caſtellanis conſilio, eum occidere tentant. Hæc Auguſtinus perſentiens, inſidias præcauit primò, pòſt infinitam ex eis multitudinem ſtrauit. Sequenti verò die interpoſito iureiurando, c. ab eis obſides accepit. Ipſe autem ſeptem apud eos dehinc dies manens, ad Spoletum diuertit, rogatuq; Leonis Papæ Romanis eorum obſides relaxauit. Quo recedente, Romani Ioannem recipiunt, Leone expulſo. Is nil moratus, Auguſtum in ducatu Camerino morantem adijt, ſecumq; ſanctum Paſcha celebrauit. Inter hæc Ioannes moritur, & in locum eius Benedictus à Romanis ſubrogatur. Auguſtus itaque tam pro expulſione Leonis, quâm ſubrogatione Benedicti inflammatus, ſpretis Romanorũ legatis, quos ad conciliandum animum eius miſerant, exercitum contra Vrbem mouet. Quam obſidione clauſam, & incredibili fame fatigatam, tandem ad deditionem coegit. Hac ergo conditione ſunt in gratiam recepti, vt portis apertis ipſum honorificè ſuſciperent, & Benedictum ei traderent. Quo facto, Imperator Leonem reſtituit: celebrataq; ibi S. Ioãnis natiuitate, ac apoſtolorum Petri & Pauli feſtiuitate, ab Vrbe digreſſus, in via multos ex inæqualitate aeris perdidit. Deinde natale domini Papiæ agens, ad Ciſalpinam reuertitur, Benedictum iam depoſitum ſecum ducens. Nõ multo pòſt deficiẽtibus à ſe denuò Italis, Alpes tranſcendit, nataleq; domini celebrans Romæ, xiij. ex maioribus Vrbis poſt præfectum, qui factionis erga Leonem Papam rei fuerant, patibulo ſuſpendit. Dehinc vocato ad ſe filio ſuo Ottone, eum à ſummo pontifice coronari & Auguſtum vocari fecit, eiq; Conſtãtinopolitani Imperatoris Theophanij filiam in matrimonium coniunxit. Omnibus itaque bene compoſitis, reuerſus ex Italia, Paſcha domini Quitelinburg celebrauit: ac inde Martianopoli Aſcenſionem ex more ferians, morbo tertia ante Pentecoſten feria correptus, xxxvij. regni ſui anno, imperij xiij. diem vltimum clauſit. Hic eſt Otto, qui poſt multas quas noui victorias, Græcos quoque in Apulia & Calabria ſuperauit, ac Imperium Romanorum virtute ſua ad

Francos

Francos Orientales reduxit, primusq́ venas argenti & æris, iuxta ciuitatẽ Goſlariam in Saxonia inuenit. Metropolim etiam Magdeburgenſem, vbi adhuc cultu regio humatus cernitur, pluribus ornamentis decorauit. Berengarius verò, & vxor eius Vuilla exules Babenberg moriuntur: eodemq́ anno beatus Vdalricus Auguſtenſis epiſcopus migrauit ad dominum.

De imperio Ottonis ſecundi, euentuq́; eius in Calabria, ac morte ipſius. Traditio Romanorum: de beato Bartholomæo.

CAPVT XXV.

ANno ab incarnatione domini Dcccclxxv. Otto ſecundus, magni Ottonis filius, qui viuente patre, à Romano pontifice coronatus fuerat, patri in regnum ſuccedens, lxxxv. ab Auguſto imperauit. Hic dum Græcos incautè in Calabria perſequeretur, amiſſo milite de naui exiliens, natando euaſit. Ipſe verò, ix. imperij ſui anno, Romæ moritur, ac ante beati Petri eccleſiam in concha marmorea honorificè humatur. Tradunt de ipſo Romani, quòd Beneuento capta, beati Apoſtoli Bartholomæi oſſa inde aſportauit, ac Romæ in Lycaonia inſula, in tumba porphyretica ea collocauerit, in terramq́ ſuam per Tyberim, & mare in præfato ſarcophago deportare cogitauerit: ſed eo in breui vita exempto, precioſum theſaurum ibidem remanſiſſe.

De imperio Ottonis tertij, martyrio beati Adalberti, ac morte imperatoris.

CAPVT XXVI.

ANno ab incarnatione domini Dcccclxxxiiij. Otto tertius patri in regnum ſuccedens admodum puer, lxxxvi. ab Auguſto Imperium eſt adeptus. Huius diebus beatus Adalbertus Pragenſis epiſcopus prædicans Prutenis martyrio coronatur. Otto verò xvij. imperij ſui anno diem obijt, & in eccleſia S. Mariæ Aquis ſepelitur. Hi duo poſteriores Ottones, quamuis breuitatis cauſa pauca de eis dixerimus, tã feroces, tam mirabiles fuere, vt vnus Pallida mors Sarracenorum, ſeu ſanguinarius, alter Mirabilia mundi diceretur.

De imperio Henrici, triumphis eius, fundationeq́; Babenberg, conuerſione Vngarorum, morteq́; ipſius.

CAPVT XXVII.

ANno ab incarnatione domini M. primo, mortuo ſine hærede Ottone, Henricus patre Hezilone, natione Noricus, eiuſdemq́ gentis dux, ab omnibus regni primoribus electus, lxxxvij. ab Auguſto rex creatur. Hic multis in Germania, Boemia, Italia, Apulia fortiter ac proſpere bellis geſtis, poſtremò data ſibi à domino requie, cum eſſet Chriſtianiſsimus, nobiliſsimum epiſcopatum Babenberg fundauit, ac poſſeſsionibus & honoribus, ſicut hodie cernitur, locupletauit. Sororeq́ ſua Giſila Stephano Vngarorum regi in vxorem data, tam ipſum quàm totum eius regnum ad fidem vocauit. Hunc Stephanum Vngari hactenus fidem Chriſtianam ſeruantes, velut principium fidei ſuæ inter ſanctos colendum dignum ducunt. At Henricus Imperator pijſsimus, xxiiij. regni ſui, imperij autem xj. anno, rebus humanis exemptus, in eccleſia Babenberg humatur. Et, vt illa teſtatur eccleſia, ſepulchrũ eius vſq; hodie crebris miraculis celebre habetur.

De regno regis Conradi, eiusq́; uxore Giſila. De uirtutibus eius, uictoriaq́; ſuper Polonos. De rebellione ducum, Conradi & Ernuſti, reconciliationeq́; Ernuſti, ac expeditione regis in Italiam.

CAPVT XXVIII.

ANno ab incarnatione domini M. xxv. defuncto ſine filijs Henrico, Cõradus natione Francus, conſilio anteceſſoris ſui, cuius tamen dum adhuc viueret, gratia carebat, ab omnibus electus, lxxxviij. ab Auguſto regnum ſortitur. Hic ex parte patris à Conrado Varmatienſium duce, qui in prælio cum Vngaris ſub Ottone habito, occubuerat, proſapiam ducens, ex parte matris, ex probatiſsimorum Galliarum principum, qui ex antiqua Troianorum ſtirpe deſcenderant, & à beato Remigio ba-

ptizati fuerant, originē trahens, vxorem Giſilam nomine, de antiquo & glorioſo Carolorum ſanguine oriundam habuit, ſicut quidam his verſibus atteſtatur,

Quando poſt decimam numeratur linea quarta,
De Carolo magno proceſſit Giſila prudens.

Hæc primùm Ernuſto duci Sueuorum, fratri Alberti ſuperioris Pānoniæ Marchionis nupta fuit, geminosq́ ex ea filios Ernuſtum & Hermānum ſuſcepit. Quo mortuo Conradum hunc de quo agimus, accepit. Erat autem idem rex armis ſtrenuus, conſilio prouidus, ſapientia tam forenſi, quàm ciuili præditus, in religione Chriſtiana ſatis deuotus, humilitate quæ regem decebat, adornatus. Itaq; in primordio regni eius Boleslaus Polonorū dux, qui ab anteceſſore ſuo Hērico nouiter ſubactus fuerat, à regno diuidi, rexq́ per ſe vocari molitur. Qui non multo pôſt moriēs, Miſiconem filiū ſuum ſucceſſorem reliquit. Is dum patrem imitari cogitaret, inſuperq́ fratrem ſuum Ottonem expuliſſet, rex tam profugum in patriam reducturus, quàm de contumace regni iniuriam vindicaturus, in Poloniam procinctum mouet. Miſico regis impetum ferre non valens, fractis quibuſdam regni inſignibus, ad Vlricum Boemienſium ducem, qui & ipſe tunc temporis hoſtis regni fuerat, fugit. Quem cum Vlricus regi dare, & ſic ad gratiam eius redire vellet, ipſe, vt erat ſereniſsimus, eum hoc modo à perfido duce recipere noluit. Otto verò liberè ducatu potitus, diadema quod pater eius ad ignominiam regni illicitè fēcerat, regi miſit, ſeq́ per omnia ditioni eius ſubiecit. Ipſe verò non multo pôſt fraude armigeri ſui, vita priuatus eſt. At Miſico à rege exul factus, ad Imperatorem ſupplex venit, interuentuq́ reginæ diuiſa in tres partes prouincia, tertiā partem ipſe obtinuit. Exhinc prouincia illa regibus noſtris ſub tributo ſeruire cognoſcitur. Circa idem tempus, conſanguineus regis Conradus Vangionum, & Ernuſtus priuignus eius Sueuorum ſeu Alemanorum duces, regi cum multis alijs rebellare attentant. Rex verò filio ſuo Henrico adhuc infantulo rege poſt ſe deſignato, Italiam ingreditur: ad quem Ernuſtus dux, conſilio matris ſuæ reginæ venit, gratiamq́ ſuā eius auxilio promittens, ſe cum rege in Italiam profecturum obtinuit. Rex verò caſtra mouens, ſanctum Paſcha Vercellis celebrauit. Ibi Reinherum Marchionem cum ciuibus Lucenſibus obuium habuit, ſuſceptisq́ ad deditionē omnibus, ad Vrbem iter tendit.

De promotione Conradi in Imperatorem, ſeditioneq́; orta in populo. De reditu eius, rebellioneq́; item Ernuſti, morteq́; eius.

CAPVT XXIX.

ANno ab incarnatione domini M.xxvij. Conradus Romam veniens, in ipſa die Paſchalis ſolennitatis inter duos Cinitonem Anglorum, & reginæ Giſilæ auunculum, Rudolphum Burgundię reges honorificè procedens, à ſummo pontifice Ioanne coronatus, ab omni populo Romano Imperatoris & Auguſti nomen ſortitur. In ipſa verò Paſchali hebdomada, tumultu orto inter milites Imperatoris & ciues, grauis pugna committitur: cæſisq́ multis, Romanis fugientibus, Imperator victoria potitur. Poſt hoc facta cum ciuibus pace, ab Vrbe regreditur, captūq́ latronem quendam famoſiſsimum Thaſelgart nomine, ſuſpendio peremit. Inde per Pyrenęū in Franciam rediens, denuò ſibi ducem Ernuſtum priuignum ſuum, cōſilio comitis Vuerenharij rebellare nitentem audiuit. Quem cenſura iuſtitiæ ac viribus regalis excellentię terra mariq́ pulſum, in ſyluis latitare coegit, vbi poſtmodum à fidelibus regis occiſus eſt, eiusq́ ducatum Hermannus frater eius accepit.

De morte Rudolphi regis Burgundiæ, Burgundiaq́; data filio Imperatoris. Deſcriptio Galliarum.

CAPVT XXX.

EA tempeſtate Rudolphus Burgundiæ, ſeu Galliæ Lugdunēſis rex moriens, Henrico filio regis, nepoti ſuo regnū cum diademate, alijsq́ inſignibus ſub teſtamento reliquit. Eſſe enim Gallias ciſalpinam & tranſalpinā ſcriptores teſtantur. Quarum ciſalpinam ſeu togatam in Italia inter Padum & Alpes dixerunt: tranſalpinā verò

ſeu Comatam, in tres, id eſt, Belgicam, Lugdunenſem, Celticam, Aquitaniam Celticæ partem facientes, diuiſere. Alij æquè tres conſtituentes, Celticam in Belgicā ponunt, & Aquitaniam tertiam per ſe conſtituunt. Vnde & tribus his Gallijs tres primates pręeſſe volunt, Belgicæ Treuerenſem, Aquitaniæ Bituricenſem, tertiæ Lugdunēſem. Quòd enim in Belgica contineatur Celtica, Oroſius velle videtur, qui in diuiſione orbis terrarum, eám in Britanniam ſeu prouinciam Narbonenſem, cum iuxta priorem diuiſionem ad fontem Moſæ, ſeu ſyluam Argonam à Rheno protendatur, extendit: Gallia, inquiēs, Belgica habet ab Oriente limitem fluminis Rheni & Germaniam; ab Euro Alpes Appenninas, à Meridie prouinciam Narbonenſem, à Circio Oceanū Britannicum, à Septentrione Britannicam inſulam. Item de Lugdunenſi Gallia, Lugdunenſis ducta per longum, & anguſtum inflexa, Aquitanicam prouinciam ſemicingit. Hæc ab Oriente habet Belgicam, à Meridie partem prouinciæ Narbonenſis, quà Arelatum ciuitas ſita eſt, & vbi mari Gallico Rhodani flumen accipitur. Porrò de Aquitania, non ſicut de tertia parte Galliarū, ſed eius prouincia loquens ſic ait: Aquitania prouincia obliquo curſu Ligeris fluminis, qui ex plurima parte terminus eius eſt, in orbem agitur. Hæc è Circio Oceanū, qui Aquitanicus dicitur ſinus, ab Occaſu Hiſpanias habet, & à Septentrione & Oriente Lugdunenſem, ab Euro & Meridie Narbonenſem prouinciam contingit. Vnde iuxta hanc diuiſionem, duæ tantùm comatæ Galliæ partes eſſe videntur, Lugdunenſis videlicet, & Belgica: ita vt Aquitania non pars tertia, ſed vna earum, vt dictum eſt, prouincia ſit: ſicq; Gallię item trina diuiſio cū Togata inuenitur. Secundum priorem enim Comatæ ſine Togata tres, iuxta alterám cum Togata tres itidem inueniuntur diuiſiones Galliæ. Quæ omnes, vt ſuprà dixi, dū regno Francorū primitùs ſubiacerent, pòſt diuiſæ, ſingulæ ſingulos reges habere cœpere: illicq;, quòd Frācorum hactenus vocatur, iuxta priorem diuiſionem, Celtica, iuxta ſequentem verò, Aquitania & pars Belgicæ tantùm remanſit.

Ardennam

Rebellio Odonis in Gallia, expeditioq; Imperatoris ſuper ipſum, ubi cogitur ad deditionem. Expeditio Imperatoris in Italiam, uictoriaq; eius. Occiſio Odonis à fidelibus Imperatoris, captiuitas pontificum, excidium Parmæ, proceſſus Imperatoris in Apuliam, uictoriaq; ibi, peſtilentia redeuntium, obitusq; Auguſti.

CAPVT XXXI.

IGitur dum Rudolphus Galliam Lugdunenſem Henrico traderet, Odo Celticę comes, eo quòd ſororius eius eſſet, præfatum regnum iure hæreditatis ad ſe pertinere calumnians, armata manu ingreditur. Hoc eo tempore dum Imperator in ſubiugandis Polonis (quod nos per prolepſim ſuprà diximus) moraretur, contigit. Auguſtus ergo contumacia Odonis audita, in Burgundiam iturus circa natale domini militem inſtaurat: ſed dum propter nimium frigus proficiſci non poſſet, proxima æſtate rurſum Gallias ingreſſus eſt: vaſtataq; per tres continuas hebdomadas ferro ac flamma Odonis terra, ille ſupplex venire compellitur, interpoſitoq; iureiurando, ne amplius præfatum regnum quoquo modo laceſſat, Imperator reuertitur. Anno ſequenti rex denuò Burgundiam ingreſſus, omnes terræ illius principes cum Lugdunenſi primate in deditionem accepit, ducensq; ſecum obſides terræ, in pace repedauit. Non multo pòſt ad ſedandam ignobilis vulgi contumaciam, qui penè principibus præualuerant, Italiam ingreditur: nataleq; domini celebrans, per Brixiam ac Cremonam Mediolanum venit, eiusdēq; vrbis epiſcopū, eo quòd coniurationis erga eum factę reus diceretur, cepit, ac Pupioni Aquileienſium patriarchæ cuſtodiendum commiſit. Epiſcopus verò clàm elapſus aufugit. Ea propter Imperator Paſchate domini Rauēnę celebrato, verno tempore præfatæ ciuitatis territoria vaſtans, multa caſtra partim vi capta deſtruxit, partim in deditionem accepit. Inde Cremonam veniens, Romanū pontificem obuium habuit: quem cum multo honore ſuſceptum & habitum dimiſit, & ipſe declinando calorem montana loca ſubijt. Dum hæc agūtur in Italia, Odo comes ſacramento rupto, denuò Imperatori in Gallia rebellat. Cumq; ad ignominiam eius caſtrum quoddam Barrum nomine obſidione cinxiſſet, à Gozilone Belgarum duce,

alijsq́ regni fidelibus occiditur, ac vexillum eius in ſignum victoriæ Auguſto in Italiam mittitur. Ea tempeſtate Placentinus, Vercellenſis, Cremonenſis epiſcopi, dubiū vtrùm licitè an ſecus, maieſtatis rei iudicati, in exilium deportantur. Proximo dehinc Imperatore natale domini Parmę celebrāte, tumultu orto, dapifer regis necatur. Qua de re commotus princeps, omnium niſu vrbem impugnat. Ciuibus autem fortiter ſe defendentibus, ſed tamen impetum regis diutius ferre non valentibus, fuſis multis, tandem miſera ciuitas crematur. Iiſdem diebus Romanus pontifex Mediolanenſium archiepiſcopum, eo quòd Imperatori ſuo domino iniuſtè rebellaret, excommunicauit. Itaq; Cōradus rex ſubacta ad plenum Italia citeriori, Appenninū tranſiēs, regina Romam orationis gratia eunte, ac pòſt ad ipſum reuertente, ipſe Apuliam ingreſſus, ac terræ illius vrbes, Capuam, Beneuentum, aliasq́ quamplures peruagatus, per Adriatici maris oram domum remeare diſpoſuit: ſed cū per lethifera loca iter ageret, ex corruptione aeris plurimos de exercitu, & de claris principibus perdidit. Mortui ſunt ibi inter alios Hermānus dux, reginæ filius, Kunigunda filij regis ſponſa, Cono Francorum dux, & alij quamplures. Vnde quidam ex noſtris hunc rerum humanarum caſum deplorans, rhythmum in modum tragœdię ſimplici ſtylo cōpoſuit, qui ſic incipit:

Qui habet vocem ſerenam,
Proferat hanc cantilenam.

Non multo pòſt reuerſo ab Italia Imperatore, ſanctamq́ Pentecoſten in inferiori Traiecto Freſiæ vrbe celebrante, in ipſa ſolennitate infirmatus, xvij. regni, imperij verò xiiij. anno, diem vltimum clauſit: ſepultisq́ ibidem inteſtinis eius, reliquum corpus in Spirenſem vrbem deportatur, ibiq́ in eccleſia S. Mariæ humatur.

De imperio Henrici, virtutibusq; eius. De euentu ipſius in Boemia, triumphoq; eius in Pannonia. De nuptijs eius, & de morte Leopaldi Marchionis. De ſchiſmate Romanæ eccleſiæ. De depoſitione Gratiani, ac ſubrogatione Clementis: & quid Hiltebrandus inde ſenſerit.

CAPVT XXXII.

ANno ab incarnatione domini M.xl. Hēricus tertius ſupradictæ Giſilæ filius, qui patre viuente regnare cœperat, ipſo mortuo, lxxxix. ab Auguſto ſolus regnauit, in ipſoq́ dignitas imperialis, quę per longum iam tempus a ſemine Caroli exulauerat, ad generoſum & antiquum germē Caroli reducta eſt. Hic per omnia patrem in virtutibus non ſolùm æquaſſe, ſed & tranſcendiſſe perhibetur, regnum moderantiſsimè gubernans. Verùm in principio regni ſui, dum Boemos reſiſtentes ſibi incautè bello peteret, plurimos de exercitu in abditis ſyluarum clauſtris perdidit. Cōtra quos cum debitæ indignationis aculeos exerceret, gentemq́ præfatam multis malis attereret, tandem ducem eius in deditionem accepit. Vngaros quoq; varijs ac diuerſis prælijs premens, Petrum regem eorum ab Ouone regno fraudulenter pulſum, intercesſione Alberti Marchionis, cuius leuir erat, exulem ſuſcepit, ac cum exercitu Pannonias ingreſſus, congreſſu habito, cum paucis incredibilem multitudinem Vngarorum fudit, Petrumq́ regno reſtituit. Vnde rurſum eſt ille rhythmus Hermanni Cōtracti de præfato triumpho, qui ſic incipit:

Vox hæc melos pangat.

Accepit autem nobiliſsimi Galliarum principis, Pictauiæ ac Aquitaniæ ducis ſororem Guilhelmi Agnetem in vxorem. Cumq́ ex more regio nuptias Inglinheim celebraret, omne balatronum & hiſtrionum collegium, quod (vt aſſolet) eò confluxerat, vacuum abire permiſit, pauperibusq́ ea quæ membris diaboli ſubtraxerat, largè diſtribuit. In ipſa verò nuptiarum ſolennitate, triſtia lætis admixta ſunt. Nam illuſtriſsimus Alberti Marchionis filius Leopaldus adoleſcens, immatura morte omnium planctu rapitur, & à patruo ſuo Popione Treuerorum archiepiſcopo, in vrbe Treuerenſi ſepelitur. Hic eſt Leopaldus, qui cum patre ſuo Alberto Marchiam Orientalem Vngaris eripuit, ac inter cætera virtutis ſuæ opera, exercitum Ouonis innumerabilem, fines ſuos ex improuiſo vaſtantē, ſubitò correptis armis (quod tamen in omni cōflictu

etiam fortibus incautum eſt)penè funditùs cum paucis deleuit. Circa idem tēpus pudenda confuſio eccleſiæ dei in vrbe Roma fuit. Tribus ibi inuaſoribus, quorum vnus Benedictus dicebatur, ſedem illam ſimul occupantibus, atq; ad maioris miſeriç cumulum diuiſis ſimul cum redditibus patriarchis, vno ad ſanctum Petrum, altero ad ſanctam Mariam maiorem, tertio, id eſt, Benedicto, in palatio Lateranenſi ſedente, flagitioſam & turpem vitam, vt egomet in vrbe Romanis tradentibus audiui, duxere. Hūc miſerrimum ſtatum eccleſiæ, religioſus quidam presbyter Gratianus nomine videns, zeloq; pietatis matri ſuæ compatiendo, animaduertens, præfatos viros adijt, eiſq; à ſe de ſancta cedere pecunia perſuaſit, Benedicto redditib. Angliæ, quia maioris videbatur auctoritatis eſſe, relictis. Ob ea ciues præfatum presbyterum tanquā eccleſiæ dei liberatorem, in ſummum pontificem elegerunt, eumq; mutato nomine Gregorium ſeptimum vocauerunt. Quod audiens rex, procinctum mouet in Italiam. Porrò Gratianus regi apud Sutrium occurrens, ad leniendum ipſius animum, diadema precioſum obtuliſſe dicitur. Quem rex primò, vt decuit, honorificè ſuſcepit, poſtmodum autem collecto epiſcoporum conuentu, à pontificatu pro nota ſimoniæ cedere perſuaſit, eiq; Suidegerum Babenbergenſ. epiſcopum, qui & Clemens, conſenſu Romanæ eccleſiæ ſubſtituit. Hunc Gratianum Alpes tranſcendentem, ſecutum fuiſſe tradunt Hildebrandum, qui poſtmodum ſummus pontifex factus, ob eius amorem, quia de catalogo pontificum ſemotus fuerat, ſe Gregorium vij. vocari voluit: & ſicut in Lucano habes, 1

Victrix cauſa dijs placuit, ſed victa Catoni:

ita & huic Hildebrando, qui ſemper in eccleſiaſtico rigore conſtantiſsimus fuit, cauſa iſta in qua ſententia principis & epiſcoporū præualuit, ſemper diſplicuit. Exhinc Romana eccleſia in electione canonica pontificum, intantum infirmata inuenitur, quòd iſte quatuorq; ſequentes ab Imperatore ibi poſiti in catalogo inueniantur. Qualiter autem induſtria & opera præfati Hildebrandi ſub Leone iuniore libertatem ſuam ex parte, ſub Alexandro verò plenè rehabuerit, ſicut probatorum virorum relatu cognouimus, infrà dicemus.

Henricus Romæ à Clemente coronatur, ac per Apuliam tranſiens in patriam uenit. & qui poſtmodum ab ipſo Romanæ ſedi præpoſiti ſint, & qualiter Bruno, qui & Leo, ad epiſcopatum uenerit. De deditione Gotfridi & Balduini ducum, & ſynodo celebrata, expeditione Vngarica. De irruptione Normannorum in Apuliam, tranſituq; Leonis, ſubrogatione Teutonicorum pontificum, morteq; Imperatoris.

CAPVT XXXIII.

ANno ab incarnatione domini M.xlvij Hēricus rex victorioſiſsimus, in die natalis domini à Clemente coronatus, Imperatoris & Auguſti xc. ab Auguſto nomen ſuſcepit. Inde per Apuliam exercitum ducens, cum honore ad patriam reuertitur. Eodem anno Suidegero mortuo, Popio Aquileienſium patriarcha, in locū eius ſubrogatur. Non multo pòſt Petrus Vngarorum rex, à quodam cliente ſuo Andrea nomine, oculis ac regno priuatur. Popione quoq;, qui & Damaſus, mortuo, Bruno, qui & Leo, Tullenſium epiſcopus, Romanam eccleſiam gubernandam ſuſcepit. Hic ex nobili Francorum proſapia oriundus, auctoritate regalis excellentiæ, ad ſedē beati Petri deſtinatus fuerat. Cumq; aſſumpta purpura pōtificali, per Gallias iter ageret, contigit eum Cluniacum venire, vbi fortè tunc præfatus Hildebrandus prioratus, vt dicitur, obedientiam adminiſtrabat. Is Leonem adiens, æmulatione dei plenus, cōſtanter eum de incœpto redarguit, illicitum eſſe inquiens, per manum laicam ſummū pontificem, ad gubernationem totius eccleſiæ violenter introire. Verùm ſi ſuis ſe credere velit conſilijs, vtrumque, & quòd maieſtas imperialis in ipſo non exacerbetur, quodq; libertas eccleſiæ in electione canonica renouetur, ſe pollicetur effecturum. Inclinatus ille ad monitum eius, purpuram deponit, peregriniq; habitum aſſumens, ducens ſecum Hildebrandum, iter carpit. Igitur ad Vrbem vſq; venientes, cōſilio Hildebrandi à clero & populo Bruno in ſummum pontificem eligitur, ſicq; vtcunq; Romana eccleſia ad faciendam electionem informatur. Imperator Belgicam ingreſſus, Gotfridum & Balduinum duces ad deditionem coegit. Poſt hoc ſynodus Moguntiæ ce-

lebratur, in præſentia ſummi pontificis Leonis, & Imperatoris. Rex iterum ad comprimendam Andreæ, qui eiecto Petro Vngarorum regnum inuaſerat, contumaciam, Pannonias ingreditur: ſed latitantibus vndique incolis terræ, & victui neceſſarijs vel reconditis, vel contaminatis, militem ibi ſuſtentare non valens, cunctis tamen vaſtatis reuertitur. Anno ſequenti denuo Pannonias hoſtiliter petens, ſummum põtificem Leonem ſecum duxit. Ea tempeſtate Nortmannorum gens inquietiſsima, Roberto Guiſcardo duce, humilis conditionis viro, ſed ſtrenuiſsimo, Apuliam irrupit, multisq́ malis, fraude & vi incolas terræ afflixit. Quos dum Leo Papa cum militia ad Vrbem rediens, eccleſiæ & Imperij finibus coercere vult, commiſſo prælio, cæſis multis fugere Beneuentũ compellitur. Tanta verò ſtrages vtrorumq́ ibi facta fuit, quòd aceruus ex oſsibus mortuorum compactus, hactenus ab indigenis illic monſtratur. Anno dehinc proximo Leo Papa moritur, & in eccleſia beati Petri Romæ humatus, miraculis clarus habetur. Cui Gebehardus Eiſtetenſis, qui & Victor, ſucceſsit, & illi Stephanus item natione Teutonicus. Imperator rurſum Italiam ingreſſus, Beatricem Mathildæ matrem, conſanguineam ſuam marito ſuo Bonifacio Marchione defuncto, ſecum reduxit. Ipſe verò non multo pòſt in termino Saxoniæ & Thuringię, in loco qui dicitur Botfeld, infirmatus, publicè culpas ſuas recognoſcens, xvij. regni ſui, imperij verò xi. anno diem vltimum clauſit, ac iuxta patrem humatus eſt. Cæterùm tam eius quàm patris ſui actus & virtutes Hermannus Contractus in libello quodam, quem ipſi deſtinauit, luculenter ſatis diſſeruit.

De imperio Henrici, matrisq́; eius Agnetis. De liberatione Romanæ eccleſiæ, ac rebellione Saxonum. De morte Alexandri, ſubrogationeq́; Gregorij vij. & ſchiſmate inter regnum & ſacerdotium orto. De virtutibus eiuſdem ſacerdotis, inſtitutisq́; ſalubribus. De pugna Saxonum & regis.

CAPVT XXXIIII.

ANno ab incarnatione domini M.lvij. Henricus quartus Hẽrici filius admodum puer, patri in regnum ſuccedens, xci. ab Auguſto regnare cœpit. Hic primò ſub cuſtodia matris ſuæ Agnetis imperatricis fuit, ipſaq́ per aliquot tempus prudenter ac ſtrenuè Imperium rexit, poſtmodum conſilio quorundam matri alienatus, per ſe regnauit. quod ſeminarium maximæ diſſenſionis fuit. Porrò nobiliſsima imperatrix, mutationis rerum intuitu, ad monaſterium Fruteriam religioſè viuens ſe contulit, ac inde Romam veniens, & per aliquod tempus ibidem manens, vita deceſsit, & in eccleſia beatæ Petronellæ honorificè in tumba marmorea ſepulta eſt. His diebus Alexander primò Lucenſis epiſcopus, pòſt communi voto & electione in ſummum pontificem promotus, eccleſiam iam diu ancillatam in priſtinam reduxit libertatem, Carolumq́ Parmenſem epiſcopum, armata manu, ſedem Romanam occupare volentem, conſtantiſsimè repreſsit. Vnde de ipſo in palatio Lateranenſi ſcriptum reperi,

+ Omittit duos pontifices Benedictum X. et Nicolaum secundum quos tamen non omittit infra, in catalogo.

Regnat Alexander, Carolus cadit, & ſuperatur.

Itaque cum, vt ſæpe dixi, diadema regni à ſacerdotali gladio feriendũ foret, in ſeipſum diuiditur, Saxonibusq́ rebellionem machinantibus, cõſpirationes fiunt, detractiones in principem dictantur, multaq́ inhoneſta de ipſo ad aures ſummi pontificis referuntur. Deinde miſsis à rege Annone Colonienſi, Hermanno Babenbergẽſi, pro iuſticia regni Romam epiſcopis, peracta legatione reuertẽtes, literas ſummi pontificis reportant, regem ad ſatisfactionem pro ſimonia, alijsq́ multis, quæ ei obiecta fuerant, inuitantes. Ea tempeſtate Saxones conceptam diu corde malitiam amplius celare non valentes, manifeſtè regi rebellant, caſtellaq́ ac munitiones quas ibidem fecerat, diſsipãt. Anno ſequenti Alexander vita & ſacerdotio perfunctus deceſsit, ſedemq́ Hiltprando archidiacono ſuo, qui Gregorius vij. dictus eſt, reliquit. Exhinc ſchiſma grauiſsimum, eo quòd abſque conſenſu regis per electionem conſtitutus fuerat, oritur. Ipſe autem qui per multum temporis ad libertatem eccleſiæ obtinendam priuatus laborauerat, iam ad ſacerdotalem dignitatem prouectus, à cœpto deſiſtere indignũ ducens, tam ob hoc, quàm pro ſimonia extirpanda, ac incontinentia clericorum reprimenda, plurimùm deſudabat. Denique non ſolùm regem pro eiuſmodi ad ſynodalia reſponſa crebrò vocauit, ſed & datis decretis, clericorum à ſubdiaconatu & ſuprà, connubia

in

in toto orbe Romano cohibuit,formaq́ʒ gregis factus, quod verbo docuit, exemplo demonſtrauit:ac fortis per omnia athleta,murum ſe pro domo domini ponere non timuit. Rex verò ex omnibus regni viſceribus contractis copijs, Saxones bello petit, commiſſoq́ʒ iuxta fluuium Vnſtrot prælio, cæſisq́ʒ ex vtraque parte multis, cruenta tandem victoria regi ceſsit. Ceciderunt in hoc conflictu Gebehardus pater Lotharij, qui poſtmodum rex fuit,Ernuſtus Marchio,Alberti cuius ſuprà mentio habita eſt, filius,& alij innumerabiles.

De uiſo cometa,& expugnatione Angliæ. De nuptijs regis, ſententiaq́ʒ in eum à ſummo pontifice data, depoſitus ſuper eum regibus,& in breui occiſis.

CAPVT XXXV.

ANno ab incarnatione domini M.lxvi.ſtella quæ cometes dicitur viſa, effectu nō caruit.Eodem enim anno Guilhelmus Nortmanniæ comes, Britanniam maiorem,quæ nunc Anglia dicitur, occiſo rege eius Heraldo expugnauit, totaq́ʒ in ſeruitutem redacta prouincia, ac Nortmannis ibi poſitis, illo tempore regnauit. Anno ſequenti rex Bertam Ottonis Italici Marchionis filiam vxorem accipiens, nuptias apud Triburias celebrauit.At Romanus pontifex regem ſæpe vocatum excommunicauit, eiusq́ʒ, vt dicitur, conſilio & auctoritate Rudolfus Alemanorum dux, à quibuſdam principibus rex creatur.Quo non multo pòſt, in publico bello occiſo, atque Hermanno Lotharingiæ principe ſibi ſubſtituto, & ipſe non multo pòſt à fidelibus regis occiditur. Lego & relego Romanorum regum & Imperatorum geſta, & nuſquam inuenio quenquam eorum ante hunc à Romano pontifice excommunicatum, vel regno priuatum:niſi fortè quis pro anathemate habēdum ducat, quòd Philippus ad breue tempus à Romano epiſcopo, inter pœnitentes collocatus, & Theodoſius à beato Ambroſio propter cruentam cædem,à liminibus eccleſiæ ſequeſtratus ſit. Nota

Excurſus,qualiter intelligi poſsit quod in Daniele legitur, lapidem excīſum de monte ſine manibus,ſtatuam in pedibus,qui ex parte ferrei, ex parte fictiles erant, percuſsiſſe. Mala temporis illius, obitusq́ʒ Gregorij,& terminus libri.

CAPVT XXXVI.

HIc quod ſuprà diſtuli, ſoluendum puto, quòd Romanum Imperium ferro in Daniele comparatum, pedes ex parte ferreos, ex parte fictiles habuit, donec à lapide præciſo de monte ſine manibus, excīſum ſubruetur. Quid enim aliud ſine melioris ſententiæ præiudicio,lapidem ſine manibus excīſum, quàm eccleſiam capitis ſui corpus, ſine carnali commixtione ex ſpiritu ſancto conceptum, & virgine natum,ipſam quoque ſine humana operatione, & ex ſpiritu & aqua regeneratam dixerim? Quæ virgo ſpecioſa,quia ſine macula,in nouum hominem tanquam iuuenculа regenerata, ideoq́ʒ ſine ruga, ſic quotidie virgo manens, nouum ac ſpecioſum parit populum. Sicut mater capitis eius virgo manens, contra legem naturæ nouum ac ſpecioſum edidit partum: ſic de virginitate gaudens, vt tamen ſterilis non maneat. Hoc nimirum regnum circa finem ſuum, quem pedes ſignificant, ferreum propter Martem,fictile propter conditionem,in ea parte quæ infirmior fuit,percuſsit: dum regem orbis non tanquam orbis dominum vereri, ſed tanquam de limo per humanam conditionem factum fictilem, gladio anathematis ferire decuit. Ipſa verò quæ antea parua fuit & humilis,in quantum montem excreuerit, ab omnibus iam videri poteſt. Quanta autem mala, quot bella, bellorumq́ʒ diſcrimina inde ſubſecuta ſint, quoties miſera Roma obſeſſa, capta, vaſtata, quòd Papa ſuper Papam, ſicut rex ſuper regem poſitus fuerit, tædet memorare. Denique tot mala, tot ſchiſmata, tot tam animarum, quàm corporum pericula,huius tempeſtatis turbo inuoluit, vt ſolus ex perſecutionis immanitate, ac temporis diuturnitate, ad humanæ miſeriæ infelicitatem ſufficeret comprobandam. Vnde à quodam eccleſiaſtico ſcriptore, denſiſsimis Aegypti tenebris comparatur. Prædictus enim pontifex Gregorius, à rege vrbe pellitur, Gibertusq́ʒ Rauennatenſis epiſcopus in locū eius ſubtruditur. Porrò Gregorius Salerni ma

nens, appropinquante vocationis ſuæ tempore, dixiſſe fertur, Dilexi iuſticiam, & odi iniquitatem, propterea morior in exilio. Quia ergo in principe ſuo regnum ab eccleſia præciſum grauiter percuſſum fuit, eccleſia quoque tanto paſtore, qui inter omnes ſacerdotes, & Romanos pontifices præcipui zeli ac auctoritatis erat, orbata, dolorem non modicum habuit. Tanta mutatione, tanquam à perfectione ad defectum vergente tempore, ſexto Operi finem imponamus, vt ad ſeptenarium, requiemq; animarum, quæ miſeriam præſentis vitæ ſubſequitur, deo ductore properemus.

LIBRI SEXTI FINIS.

PROLOGVS IN SEPTIMVM LIBRVM.

OMnis homo ad hoc rationis capax eſt, vt auctorē ſuum deum cognoſcat, factaq; ſua cæco corde non tranſeat, ſurdis auribus non audiat. Denique ad hoc hominem creatum eſſe, forma quoq; corporis non in modum cæterorum animantium accliuis, ſed cœlum reſpiciendo ſublimis, probat. Interior etiam homo ad imaginem creatoris ſui factus, materiam inueſtigandæ veritatis non ſolùm in creaturis alijs pulchris & magnis foris accipit, ſed & in ſeipſo eo quòd lumen vultus domini ſuper ſe ſignatū habeat, intus inuenit. Proinde non iuxta quoſdam deum negligere mundum, ſed potentiſsima maieſtate, quæ nō erant, creaſſe, ſapientiſsima prouidentia creata gubernare, benigniſsima gratia gubernata conſeruare: ex hoc liquidò datur intelligi, quòd quilibet ſapiens & bonus propria benefacta diligit & amplectitur. Quòd ſi homo id mutabilitati ſubiacens, participatione, imò denominatione ſapientiæ ſapiens, participatione, imò denominatione bonitatis bonus, facere nouit: quanto magis deus ſolus immutabilis, ſolus ſua ſapientia ſapiens, ſolus bonus ſua bonitate, & idcirco ſolus bonus facere credendus eſt? Vnde eſt illud Auguſtini, Duo ſunt propter quæ deus amat creaturam ſuam, vt ſit, & vt maneat. Vt eſſet quod maneret, Spiritus domini ferebatur ſuper aquas. Vt autem maneret, Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Si ergo deus quæ fecit diligit, nihilq; eorum quæ fiunt, ſine eius nutu fieri poſſunt, ſi poteſtates omnes ordinat: multo magis regna, per quæ alia minora diſponit, eorumq; mutationes fieri permittit. Quod ſine odio, ſine inuidia prouenire, non ſolùm ex hoc quòd ab optimo, iuxta Platonem, longè inuidia relegatur, ſed & per hoc, quòd auctor & creator omnium, nihil eorum quę fecit odiſſe poteſt, innuitur. Vnde in libro Sapientiæ pulchrè de ipſo dicitur: Miſereris omnium domine, & nihil odiſti eorum quę feciſti. Et rurſum: Tu autem domine cum tranquillitate iudicas omnia. Quòd igitur mundus tranſit, quòd tam miſerabiliter variatur, cum ſine nutu eius (vt dixi) fieri non poſsit, non crudeliter, quia miſeretur omnium: non ex odio, quia nihil eorum odit quæ fecit: nō extrà, quia cum tranquillitate iudicat: ſed iuſto eius iudicio cauſaq;, quæ etſi nos lateat, vtiliſsima tamē creditur, contingit. Nullum enim malum auctor bonitatis, & fons pietatis fieri permittere credēdus eſt, præter id quod quamuis in ſeipſo noceat, vniuerſitati prodeſt. Quod in malo Iudaicæ gentis conſiderari poteſt: quia illo excæcato populo, vniuerſitas gentium lumen veritatis accepit. Sic & regnorum mutationes, & ad vltimum imminutiones, quis fructus ſequatur, quia non ſine graui ſcandalo dicere poſſumus, deo, apud quem nihil inutiliter effluere poteſt, relinquamus. Non deſunt tamen qui dicant, deum ad hoc regnum imminui voluiſſe, vt eccleſiam exaltaret. Regni quippe viribus ac beneficentia regum exaltatam & ditatam nemo ambigit eccleſiam: conſtatq; non prius eam in tantum regnum humiliare potuiſſe, quàm ipſo ob amorem ſacerdotij euiſcerato, ac viribus exhauſto, non eius tantùm, id eſt ſpiritali, ſed ſuo proprio materiali ſcilicet gladio percuſſum deſtruetur. quod iudicare, vel diſcutere, ſupra noſtras vires eſt. Videntur tamen culpandi ſacerdotes per omnia, qui regnum ſuo gladio, quem ipſi ex regū habent gratia, ferire conantur, niſi fortè Dauid imitari cogitēt,

qui

qui Philiſtheum primò virtute dei ſtrauit, poſtmodum proprio gladio iugulauit. Verùm quia regno decreſcente, eccleſia (vt dixi) brauiũ æternæ patriæ, ac poſt vitæ præſentis laborem, requiem adeptura, in pręſenti quoq; in magnum montem creſcens, in magna auctoritate ſtare cœpit, ea quæ ſequuntur, præſertim cum ad noſtra tempora, recentemq; memoriam ventum ſit, tam defectu rerum temporalium, quàm profectu ſpiritualium, mundi contemptum prodentia, in hoc Opere dicenda reſtant. Nemo autem propter hæc verba nos Chriſtianum imperiũ ab eccleſia ſeparare putet, cum duæ perſonæ in eccleſia dei, ſacerdotalis & regalis eſſe noſcantur: memineritq; nos ſuprà dixiſſe, à tempore Theodoſij ſenioris, vſq; ad tempus noſtrum, non iam de duabus ciuitatibus, imò de vna penè, id eſt, eccleſia, ſed permixta, hiſtoriam texuiſſe. Quod temperamentum propter hæreticos, vel excommunicatos ex regibus, poſuimus. Alios enim Chriſtiana fide, & ſi opere quæ credunt non ſequuntur, in eccleſia ſecundum præſentem ſtatum computandos eſſe, nemo qui ſagenam domini malos & bonos continere ſcit, dubitat. Non enim diſcerni poſſunt in præſenti, eccleſia tantùm quæ manifeſta ſunt iudicante, deo ſolo, qui nouit qui ſint eius, cuius ventilabrũ in manu eius, merita ſingulorum penſante. Porrò eccleſiã, eccleſiaſticas perſonas, id eſt, ſacerdotes Chriſti, eorumq; ſectatores, tam ex vſu locutionis, quàm conſideratione potioris partis diximus, non ignorantes quòd & ipſi ſi reprobam vitam duxerint, ad ciuitatem dei in æternum non pertinebunt.

De electione Victoris, conſecrationeq; eius, & morte.

CAPVT I.

DEfuncto Salerni beatæ memoriæ ſummo pontifice Gregorio, eccleſiaq; in ſummo diſcrimine poſita, eo quòd Gibertus auctoritate Imperatoris Romanam ſedem & Vrbem occupaſſet, abbatem Caſsinẽſem, cardinalem Deſiderium, qui & Victor, inuitum pauci de Romanis ad culmen ſacerdotij ſummi trahunt, corruptisq; pecunia Leoninæ vrbis cuſtodibus, ob metum ſchiſmatis, nocte conſecrandum in eccleſiam beati Petri inducunt. Vbi profluuio ventris correptus, moxq; Vrbem egreſſus, rebus humanis in breui exceſsit, ac Ottoni Hoſtienſi epiſcopo, qui & Vrbanus, eccleſiæ regimen reliquit.

De expeditione Hieroſolymitana ſub Vrbano, exitu, progreſſuq; ipſorum. De captione Antiochiæ.

CAPVT II.

EA tempeſtate, regnante adhuc Henrico quarto Romę, Conſtantinopoli Alexio, vbique terrarum iuxta euangelium, gens contra gentem ſurrexit, Orientaliſq; eccleſia grauem à Paganis perſecutionem paſſa fuit. Ciuitas etiam ſancta à gentibus conculcabatur, ſepulchrum tantùm domini ab eis, quęſtus duntaxat gratia, in magna veneratione habebatur. Itaque Chriſticolæ qui miſerabiliter illic ſub tributo viuebant, ſimul cum Alexio Conſtantinopolitano Imperatore, miſsis ad Vrbanum Papam epiſtolis, auxilium flagitabant. Qui ſuper afflictione populi dei motus, laborioſa via in Galliam profectus eſt, habitoq; ibi concilio, verbo ſanctæ prædicationis circiter centum M. hominum ex diuerſis nationibus in militiam Chriſti coadunauit, præfectis ſibi ducibus Gotfrido Lotharingienſi, Roberto Flandrenſi, Regimundo comite de ſancto Egidio, Hugone fratre Philippi regis Galliæ, alijsq; nobilibus, & viris bellatoribus, quorum omnium curam venerabili Podienſi epiſcopo commiſit. Hæc fama commouit diuerſos populos, & ignotos, ſcilicet, ex Aquitania, atque Nortmannia, Anglia, Scotia, Hybernia, Britannia, Galitia, Gaſchonia, Gallia, Flandria, Lotharingia, Burgundia, cæterosq; populos non ſolùm terram, ſed & inſulas maris, ac vltimum oceanum inhabitantes. E quibus tam ignotæ & lingua, & moribus, & operibus viſæ ſunt gentes, vt alij tantùm pane & aqua, alij pro omnibus vtenſilibus argento vti dicerentur. Hi omnes è diuerſis nationibus & linguis in vnum corpus adunati, crucem in veſtibus portantes, crucis Chriſti diſcipulos verbo & opere ſe

fore prædicabant: ac crucis virtute confiſi, contra inimicos crucis in domino dimicaturi, iter, Gotfrido duce, in Orientem aggrediuntur. Verùm Orientales Francos, Saxones, Thuringos, Baioarios, & Alemanos propter ſchiſma quod eo tempore inter regnum & ſacerdotium fuit, hæc expeditio minus permouit. Fuere quidam tamẽ ex eis, qui falſa ſpecie religionis, eandem militiam aggrederentur: inter quos Emicho quidam comes de partibus Rheni, vſurpans ſibi ducatum ferè xij. milium, Iudæos vbicunque reperit, vel delere, vel eccleſiæ incorporare ſatagebat. In Pannonia itaq; incolis tranſitum in arctis locis prohibentibus, ad propria redire coguntur. At Gotfridus & cæteri prænominati duces, deo propitio Bulgaria, quamuis difficulter, permeata, Conſtantinopolim peruenere, vbi multa dolis Alexij Imperatoris perpeſsi, dum ſeditione orta, mortis periculum euaſiſſent, ponte vrbis regiæ expugnato, ſuburbia eius deſtruxerunt. Inde recenſitis abſque paruulis & mulieribus ccc. M. pugnatorum, Nicæam catholicę fidei quondam turrem, deuenere, camq; fugato principe Paganorum Solomanno, cepere, captamq; Imperatori tradidere. Deinde progredientes, maritima Rutenorum attingunt, vbi tanta vſi ſunt rerum humanarum abundantia, vt aries nummo, bos ſiclo, teſte Roberto comite, venundaretur. Principes quoque ſeu reges Sarracenorum occurrentes ſibi, opitulãte deo oppreſſerunt. His elati ſucceſsibus, Antiochiam Syriæ metropolim obſidione cingunt. Vbi per ix. menſes morantes, deficiente exercitu, ac exhauſtis copijs, plurimum humiliantur. Dominus ergo afflictionem populi ſui aſpiciens, vrbem cum copijs Turcorum, in manus eorum tradidit.

Legatio Sarracenorum ad Gotfridum ducem, deſcriptioq; antiquæ ac nouæ Babylonis.

CAPVT III.

Circa idem tempus Chriſtianis in obſidione Antiochiæ morantibus, cunctis Orientalibus populis terrore perculſis, Aegyptiorũ regis, qui vulgo Babyloniorum putabatur, legati ad Gotfridum ducem veniunt, eiq; auxilium contra Turcos, qui tunc Hieroſolymam cum tota Palæſtina Sarracenis ablata tenebant, in dolo promittunt. Eſt enim antiquæ Babylonis, vt à probatis tranſmarinorum viris cognouimus, pars adhuc habitabilis, Baldach dicta: pars, vt in prophetia habes, deſerta & inuia, per x. miliaria vſq; ad turrim Babel extenſa. Ipſa autẽ quæ inhabitatur, & Baldach vocatur, maxima eſt, & populoſa: & cum de imperio debeat eſſe Perſarum, ſummo ſacerdoti ſuo, quem ipſi Caliph dicunt, à regibus Perſarum conceſſa: vt & in hoc quædã habitudo, ſicut ſæpe iam dictum eſt, inter Babyloniam & Romam eluceat: quia quod hîc à Chriſtiano Imperatore, ſummo noſtro pontifici in vrbe Roma traditum eſt, hoc ibi à Paganis Perſarum regibus, quibus ex longo tempore Babylonia ſubiacuit, eorũ ſummo ſacerdoti indultum eſt. Ipſi verò Perſarum reges, ſicut & noſtri vrbem regiã, velut Aquiſgrani, Egbatani, quam Arphaxat in libro Iudith fundaſſe legitur, lingua eorum Hani dictam, c. vel amplius, vt volunt, pugnatorum milia habentem, ſedem regni conſtituerunt, nihil ſibi de Babylone, præter nomen imperij reſeruãtes. Porrò ea quæ nunc vulgo, vt dixi, Babylonia vocatur, non ſuper Eufraten, vt illi putant, ſed ſuper Nilum circiter ſex diætas ab Alexandria poſita eſt, ipſaq; eſt Memphis, à Cambyſe filio Cyri olim Babylonia vocata. & ibi rex Aegyptiorum, quamuis caput regni ſui Alexandria ſit, propter hortum balſami morari dicitur. Quod etiam ex hoc perpendi poteſt, quia cum in vtraque Chriſtiani, ſed ſub tributo, maneant vrbe, Memphorum epiſcopus, Alexandrinorum patriarchæ iure eccleſiaſtico ſubditus eſt. Quem nõ Aſſyrijs ſeu Babylonijs, ſed Aegyptijs & Africanis ex prima inſtitutione, & Nicęi concilij auctoritate prælatum fuiſſe inuenimus.

Item legatio Gotfridi ad regem Babylonicum, fraus Sarraceni, afflictioq; populi dei, victoriaq; ſubſequens, & poſt famei: expugnatio vrbis Hieruſalem.

CAPVT IIII.

ITaque præfati regis legatis duci Gotfrido præſentatis, lectiſsimi proceres Francorum (ſic enim omnes Occidentales populos, ob antiquam gentis illius dignitatem,

vt

vt puto, & virtutem, Orientales appellare ſolent) Babyloniam deſtinantur. Barbari ergo fortitudinem, proceritatem, habitum, inceſſum, elegantiam virorum mirantes, eos deos eſſe, non homines affirmabant. Proinde habito concilio, Babyloniorum rex ductis ſecum Francorum legatis, Hieruſalem obſedit: præfatosq; heroas in mediū producens, ſe cum eis fœderatum dicit: & ſic eorum potius quàm ſuo terrore ciuitate in deditionem accepta, Turcis expulſis, Sarracenos ibi collocauit. Inter hæc Chriſtiani capta Antiochia, vt diximus, deum non dignè glorificantes, tanta Sarracenorum multitudine cinguntur, vt priorem vbertatem tam intolerabilis ſequeretur fames, quòd & ab humanis carnibus vix abſtinerent. Itaque contritionem populi ſui miſericors dominus clementer animaduertens, ac intuitu gratiæ ſuæ conſiderans, lanceam ſacram, qua Chriſti filij ſui latus in paſsione perforatum legitur, vſque ad id tempus incognitam, ſuperna reuelatione fidelibus ſuis monſtrauit. Cuius fiducia Chriſtiani, quamuis fame attenuati, egreſsi, Sarracenos non ſua, ſed virtute Chriſti fuderunt. Inde in Syriā profecti, Barram & Marram vrbes ceperunt. Vbi moram facientes, tanta rurſus famis inopia narrantur attriti, vt humana quoque corpora iam fœtentia comederent. Pòſt contra ciuitatem Sanctam iam à Sarracenis inhabitatam, aciem dirigunt. Quam obſidione clauſam, cum capere non poſſent, habito conſilio, humilitatis magiſtrum imitantes, nudis eam pedibus circuire diſponunt. Igitur octaua, id eſt, ea qua diuiſio apoſtolorum celebratur, die, ciuitas capitur, ac hoſtes qui ibidem reperti ſunt, tanta ſtrage cęduntur, vt in porticu Salomonis ſanguis interfectorum noſtris ad genua vſq; attingeret equorum. Et nota, quòd pulchrè poſt humiliatum populum dei, precesq; ad dominū fuſas, octaua die ciuitas Sancta à gentibus conculcata, à noſtris obtinetur. Sicut enim Hiericho ſub obſeruatione ſabbati, à priore populo ſeptimo die, ſic & hic à Chriſtiano populo, octaua tanq; abolita lege ac ſabbato, reſurrectionis die ſequēte, Hieruſalem girata expugnatur. Exhinc Hieruſalē, & ſepulchrū domini à noſtri poſsidetur.

Dolus item Babylonici regis, uictoria noſtrorum, reditus primatum, ducatusq; Gotfridi ſuper eos qui remanſerant.

CAPVT V.

Porrò Memphcorum ſeu Alexandrinorum rex, qui Babyloniorum Admiraldus à peregrinis vocatur, apud Aſcalonem manens, ducens ſecum Francorum legatos Antiochiam, eo quo & vrbem ſāctam dolo capturus, iter flectit. Chriſtiani verò relictis in vrbe ſarcinis & infirmis, contra Sarracenos procinctum mouent. Cumq; infinitam multitudinem hoſtium conſpexiſſent, fuſis ad dominum precibus, audacter eos cum paucisſimis aggrediūtur. Et mirum dictu, dei qui poteſt omnia, virtute, cum quinq; milibus equitum, & xv. milibus peditum, c. milia equitum, & ccc. milia peditū terga vertere compellunt, ac ſpolia multa diripiunt. Ceciderunt in hoc prælio ex Sarracenis plus quàm c. M. gladio, duoq; M. ſuffocata circa portam vrbis narrantur: innumeri etiam ſubmerſi, ſeu ſpinis obruti feruntur. Peracta verò victoria, reuerſis ad propria primoribus, Gotfridus ducatum eorum qui remanſerant, ſtrenuiſsimè rexit. Hic etiam inter Francos, Romanos, & Teutonicos, qui quibuſdā amaris & inuidioſis iocis rixari ſolent, tanquam in termino vtriuſque gentis nutritus, vtriuſque linguę ſcius, medium ſe interpoſuit, ac ad commanendum multis modis informauit.

Quomodo Vrbanus eiecto Giberto, ſedem receperit, ipſeq; moriens Paſchali eam reliquerit.

CAPVT VI.

Verùm Vrbanus à concilio Claremontenſi regreſſus, auxilio eorū quos ad Hieroſolymitanum iter accenderat, Gibertum ab Vrbe, excepto caſtro Creſcentij eiecit, ſedemq; propriā recepit. Inde per Apuliam & Calabriam, Siciliam, quas tunc Normanni inhabitabāt, ingreſſus, pecuniam magnam collegit: ſicq; ad Vrbem regrediens, corruptis eis qui caſtrum Creſcentij ſeruabant, muneribus, Giberto tam Vrbe quàm caſtro expulſo, liberè tota potitur Vrbe. Ipſe verò non multo pòſt rebus excedens humanis, Paſchali cathedram reliquit.

ad voluntatem ſuam inclinauit:habitoq; in villa regia Northuſen epiſcoporum conuentu,præſidēte Rotardo Moguntino archiepiſcopo,qui à ſede propria iam per multum temporis à rege pulſus fuerat,ſimoniam,aliaq; Romanæ eccleſiæ contraria condemnauit:ac poſt Pētecoſten Martinopoli ferians, Henricum Magdeburg electum, ſed à patris ſui fidelibus repulſum,conſecrari fecit.Inde collecto milite, Moguntiā archiepiſcopum reſtituturus,iter flectit:ſed patre cum multis aduētum eius armata manu intra muros præſtolante,votum ad effectum producere non potuit.Dehinc Herbipolim petens,Erlongo eiecto,Robertum eidem præfecit eccleſiæ. Quo pacto dimiſsis Saxonibus, cum Baioarijs caſtrum Noricum obſidione cingit, ipſoque per duos vel amplius menſes expugnato,Ratiſponam Norici ducatus metropolim adijt. Quem pater eueſtigiò ſubſequens,Roberto fugato,Erlongum reſtituit.Inde progreſſus,Ratiſponenſium auxilio,filio vrbe fugato,ipſe pontificem ibi Vlricum quendam conſtituit,ac Theobaldi Marchiam per Boemos vaſtauit.

Qualiter poſt multa mala,ambo in ripa fluminis Regini armati conuenerint,paterq; ad ultimum cedere compulſus ſit.

CAPVT IX.

IGitur regno in ſeipſo miſerabiliter diuiſo,ex omnibus eius viribus coadunato milite,ferro flammaq; crudeliter vaſtata terra,in ripa Regini fluminis,vterq;,ſcilicet pater & filius conſedit.Iam caſtra diſponuntur, iam acies ordinantur, iam ad parricidiale ſcelus pater in filium,filius in patrem à ſuis inflammatur. Sed fluminis alueo nepharij conatus impediebantur. Videres lachrymabiles ac miſerabiles apparatus: cerneres mundum contemptum ſui,luce clarius effectibus ſuis prodentem,quòd videlicet contra legem naturæ filius in patrem aſſurgeret,contra normam iuſticiæ miles regem,ſeruus dominum impugnare pararet:frater contra fratrem,conſanguineus contra conſanguineum ſtaret,ac proprij ſanguinis conſortis ſanguinem fundere cogitaret.Nónne tam inauditum,tam inhumanum hoc mundi factum, ad contemptum ſui ſolùm nos prouocare poſſet? Nunquid non ipſe mundus, vel potius iuxta Auguſtinum,immundus,ſic amatores ſuos falſis delectationibus pellectos decipit,huiuſmodi commercia inhærentibus ſibi tribuit, ac ad vltimum tranſeundo, ad interitum trahit? Hæc ſunt iuxta Paulum, tempora nouiſsima,& ideo periculoſa,in quibus homines quæ ſua,non quæ Ieſu Chriſti quærentes,& ideo ſeipſos amantes, ſcelerati ſine affectione,parentibus inobedientes effecti,ad auſus nepharios, factaq; nephandiſsima per diuerſa voluntatum ſuarum flagitia volutati rapiuntur. Et nota, quòd hæc noſtra tempora,quæ vtiq; nouiſsima creduntur,tanquam prioribus ſceleribus finem impoſitura,ac velut mundi terminum ex flagitiorum immanitate minantia, & ex oppoſito regnum Chriſti appropinquaturum prodentia,ſicut quoſdam ſceleratiſsimos,ac mūdi amatores auidiſsimos,ſic alios zelo dei feruentiſsimos,ac cœleſti deſiderio pleniſſimos habent:vt ſicut hos nequitiæ ſpiritus iam modicum tempus habens, & ob hoc amplius inardeſcens,amplius ad vitia inflammat,ſic iſtos dulcedo regni cœleſtis,quæ ſi iam in ianuis poſita,ad amorem ſuum magis alliciat. Vnde circa hæc tempora dum regnum Romanorum nō ſolùm ciuiliter,ſed & parricidialiter libidine dominandi diuiditur. Alij cōtemptis ſuis pro Chriſtō,ac militiæ cingulum ſe non ſine cauſa geſtare conſiderantes, Hieruſalem tēdunt:ibiq; nouum militiæ genus exorſi, ſic arma contra inimicos crucis Chriſti geſtant,vt crucis Chriſti mortificationem iugiter in ſuo corpore portantes,vita & conuerſatione non milites,ſed monachi videantur. Rigor etiam tam in monaſterio, quàm in clericali ordine exhinc vſq; in præſentem diem amplius cœpit creſcere,vt iuſto dei iudicio ciuibus mundi,in ſordibus magis ſordeſcentibus, ciues ſui ad ſummam virtutum per eius gratiam magis ac magis proficiant. Sed iam ad hiſtoriam reuertamur. Igitur dum in ripa fluminis prædicti vterq; conſediſſet exercitus,ac quibuſdam in ipſo flumine ſibi inuicem occurrentibus occiſis, Henricus iunior omnes vires patris in duce Boemiæ Beroe ac Marchione Leopaldo,cuius ſororem præfatus dux habuit, fore conſiderans, ipſos multis modis promiſſa ſorore ſua,

quæ tũc nuper à Friderico Sueuorum duce viduata fuerat, in vxorem Marchioni, inductos, ambobus vt patrem relinquerent perſuaſit. Quibus recedentibus, Imperator cedere compellitur, & exhinc vires eius imminui, iuniorisq́ creſcere cœperunt. Rotardus tunc Moguntinus archiepiſcopus, ſedi ſuæ per iuniorem Henricum, viij. ex quo pulſus eſt anno reſtituitur.

De curia quæ ad deciſionem litis indicta eſt. De victoria Balduini regis, ac perfidia Alexij Imperatoris.

CAPVT X.

NOn multo pòſt filius patrem in oppido Rheni Bingen alloquẽs, ad obedientiã Romanæ fidei de anathematis vinculo exhibendam hortatur. Pater verò cõuentum pro hac re principum coadunari rogat, ſicq́ ad petitionem ſuam curia Moguntiæ in proximo natali domini celebranda, cunctis regni primoribus indicitur. Circa idem tempus Balduinus rex Aſcalonem obſidione cinctam, tributariam fecit. Cõmiſſo etiam cum Sarracenis prælio, cum paucis, id eſt, quatuor milibus diuina magis, quàm humana virtute, vno principe eorum capto, altero occiſo, l. milia fudit. At Alexius Imperator perfidiſsimus, iamdiu cõceptam corde maliciam celare amplius non valens, cum Turcis, qui iam penè deſperati erant, turpiſsimè fœderatur, eisq́ Nicęam multo noſtrorum ſanguine acquiſitam, impiiſsimè tradidit. Vide tempora periculoſa duobus Imperatoribus, Orientis videlicet & Occidentis deo contrarijs.

Qualiter curia celebrata, pater regalia remiſerit, filiuſq; in regnum ſublimatus ſit.

CAPVT XI.

ANno ab incarnatione domini M. cvj. in natali domini maximus conuentus principum Moguntiæ factus eſt: vbi superuenientes apoſtolicæ ſedis legati, anathema à Romanis pontificibus in Imperatorem factum, manifeſtè omnibus qui aderant, promulgabant. Eapropter dum ipſe in quodam caſtro poſitus, ac cuſtodiæ mancipatus, audientiam peteret, principes ſeditionem vulgi timentes, ei apud Inglinheim occurrunt, ibiq́ multis modis commonitum, vel iuxta alios, circumuentum, ac coactum inſignia regni reſignare, ac filio mittere, xliij. regni ſui poſt mortẽ patris, Imperij v. anno, (ad quod tamen potenter magis quàm iuſtè à Guiberto capta vrbe ſublimatus fuerat) perſuadent. Quæ omnia vtrùm licitè, an ſecus acta ſint, nos nõ diſcernimus. Sunt tamen qui credant ei ad probationem, non ad damnationem hanc tentationem circa finem ſuum contigiſſe: affirmantq́ ipſum eleemoſynis, ac multis miſericordiæ operibus à domino meruiſſe, vt exceſſus eius, laſciuaq́ ex faſtigio regni conuerſatio, hoc modo in præſenti puniretur. Reuerſi ad filium optimates, imperialia deferunt, eumq́ primò à patre electum, per impoſitionem manus apoſtolicæ ſedis legatorum, cunctorumq́ electione, xx. v. ab Auguſto regem creant, Anno vt dixi, dominicæ incarnationis M. cvj. Hucuſq́ tam ex Oroſij quàm Euſebij, & eorũ qui poſt ipſos vſq́ ad nos ſcripſerunt, libris lecta poſuimus. Cæterùm quæ ſequuntur, quia recentis memoriæ ſunt, à probabilibus viris tradita, vel à nobis ipſis viſa & audita ponemus.

Qualiter pater adhuc in Belgas tranſiens, à quibuſdam receptus, querelas fecit, & poſt pugnam commiſſam Leodij mortuus ſit.

CAPVT XII.

REſignatis ab Imperatore regalibus, ipſe iam ex rege opulentiſsimo ac potentiſſimo, miſerabile mortalibus relinquens exemplũ, egens factus, ad inferiores partes Rheni in Belgas ſe contulit: ibiq́ à Colonienſibus non vt exul, ſed vt rex regio apparatu ſuſceptus eſt. Hæc ciuitas in Belgica Gallia ſuper Rhenum poſita, omnibus Galliæ ac Germaniæ vrbibus, ex quo Treueris labi cœpit, tam diuitijs quàm edificijs, magnitudine ac decore ſui præferẽda cognoſcitur. Inde Leodium digreſſus, ab eiſq́ faſtigio regali ſuſceptus, omnibus ſe fraude circumuentum, ſe ad reddenda regalia vi coactum, quibus potuit in regno ſuo, ſeu alijs regnis poſitis declamauit. Extat de hoc inter cæteras eius epiſtolas ad regem Celticæ, qui Frãcorum dicitur, ſeu Aquitaniæ

niæ ducem epiſtola miſſa, quę miſeriarum eius tragœdiam continens, ſaxeas quoque mentes ad mutabilium rerum ęrumnas cõtemplandas ac deplorandas emollire poſ- » ſet, quæ ſic incipit: Princeps chariſsime, & omnium in quibus poſt deum ſperamus, a- » micorum noſtrorum fidiſsime, primum & præcipuũ inter omnes vos excepi, cui con- » queri & deplorare calamitates, & omnes miſerias meas neceſſarium duxi, & etiã ge- » nubus veſtris aduolui, ſi liceret ſalua maieſtate imperij. Filius itaq; iã rex factus collecto milite patrem ſubſequẽs, circa Moſam conſedit: vbi ab Henrico duce Belgarũ, alijsq; patris ſui fidelibus, ſuper põtem Moſæ, in loco qui Guegeſar dicitur, bello tentatus, cedere compellitur. Non multo pôſt, ipſo ad ſuperiores Rheni partes redeunte, ac rurſum militem reſtaurante, pater Leodij moritur: ſicq; inteſtino hoc malo terminato, pacis negocia tractantur.

De obſidione Coloniæ, reſtitutione epiſcoporum, ac expeditione contra Vngaros.

CAPVT XIII.

HEnricus quintus patre mortuo, liberè regnans, Coloniam Agrippinam obſidione cingit, eamq; tandem multæ pecuniæ pactione accepta, ad deditionem coegit: omnibusq; in Gallia, ſeu Germania ritè compoſitis, epiſcopos, etiam qui in ſchiſmate proprijs ſedibus pulſi fuerant, reſtituit. Inter quos venerabilis Iuuanienſis eccleſiæ archiepiſcopus Conradus, qui hactenus in eccleſia dei florere fructuoſo labore noſcitur, ad ſedem, quã poſt mortẽ felicis memoriæ martyris Themonis Berchtoldus quidam conceſsione ſenioris inuaſerat, miſſus eſt. *Bertolfus.* Eo tempore Colomannus Vngarorum rex, fratrem ſuum Almum de conſortio regni ſuſpectum habens, perſequitur. Qui profugus ad regem Henricum veniens, iniuriamq; ſuam deplorans, auxilium eius impetrat. Itaq; condicta rex expeditione, Vngaros bello petit: ſed caſtro, quod Poſonium dicitur, incõſultè ſe occupans, parum proficere potuit, ſicq; infecto *Boſen.* negocio, ad propria redijt.

De magna expeditione Italica, captione ſummi pontificis, ac cæde Romanorum.

CAPVT XIIII.

ANno abhinc iij. ex omnibus regni viſceribus infinito contracto exercitu, Romã iturus, per montem Iouis Pyrenęum tranſit, ac in plano Italiæ reſidens, iuxta Padum militem recenſuit. In comitatu eius xxx. M. equitum electorum, exceptis his qui ex Italia ad eum confluxerant: tãtumq; caſtrorum ambitum, qui adhuc ſuperſtites ſunt, fuiſſe tradunt, vt viſu vix penetrari potuiſſet. In plano ergo Italiæ caſtrametantes, vnuſquiſq; militum ante papilionẽ ſuum lumen noctu accendit. Quod ad humanæ oſtentationem gloriæ factum, quantum ſpectaculum indigenis in tam amplo ambitu prębuerit, dicere non oportet. Inde caſtra mouens, Apenninum tranſcendit, oppidumq;, quod Pons Tremulus vocatur, natura locorũ, ac altiſsimis turribus munitiſsimum trãſitum prohibens, expugnauit & cepit. Poſt hoc per Tuſciam iter agẽs, Ariciam in robore mœnium, ac altitudine turrium confidentem, eo quòd ciues eius vrbis, eccleſiam S. Donati extra muros, ne ſedes epiſcopalis ibi haberetur, deſtruxiſſent, ad ſolum vſq; proſtrauit. *Aretium.* Verùm Nouariam Liguriæ ciuitatem, dum per Longobardiam pergeret, ceperat, ac igne cremauerat. Multis ergo tam in vlteriore, quàm in citeriore Italia, quæ modò Longobardia & Tuſcia vocatur, fortiter geſtis, ad Vrbem progreditur. Ibi à Paſchali Papa, cum clero & populo Romano in vrbe Leonina, ante fores beati Petri, cum crucibus & thuribulis, alijsq; eccleſiaſticis ſeu forenſibus ornamentis ſtante, & aduentum eius præſtolante, cum maximo tripudio ſuſcipitur. Ipſe autem pręfatũ pontificem conſilio quorundã ſceleratorum, cũ magna tamẽ reuerentia captiuauit, ac Vlrico Aquileienſium patriarchæ cuſtodiendum commiſit: ſicq; tumultu orto, ac omnibus precioſis rebus ad decorem & regale faſtigium expoſitis, inmaniter diſtractis, in luctum verſum eſt gaudium. Occaſio autem ſceleris huius hæc fuit, quòd rege Romam tendente, inter ipſum & Papam cõuentio facta, ab obſidibus

firmata narratur, vt ſcilicet rex inueſtituras epiſcoporum remitteret, & Papa ipſis regalia eorum reſignaret. Itaq; dum Romam veniſſet, ac à pontifice promiſſa ſibi perſolui exegiſſet, Papa eo quòd reclamantibus epiſcopis, ea quæ petebantur adimplere non poſſet, tanquam nocens, cum per omnia eſſet innocens, cuſtodiæ mancipatur. Videns hoc venerabilis Iuuanenſis eccleſiæ archiepiſcopus Cõradus, qui cum rege venerat, zelo æquitatis vicem dei dolens, factum hoc improbauit. Cui dum quidam ex miniſtris regis Henricus cognomento Caput, euaginato gladio mortem interminaretur, tanquam pro iuſticia mori optans, iugulum præbuit, malens ſi minas ille ad effectum perducere voluiſſet, temporalem vitam finire, quàm tanti piaculi ſcelus diſsimulare. Populus etiam Romanus cum infinita erumpens multitudine, Tyberim tranſeunt, ac regem pene ex improuiſo, multis de exercitu in Vrbe, ſiue in agro manentibus, ante gradus eccleſiæ S. Petri inuadunt. Rex ergo, vt erat armis experientiſsimus, cum paucis quos ibi habebat, in hoſtem ruit, diutiſsimeq; ac acerrimè ſuis iam aduentantibus pugnans, occiſis multis, cæteros in fugam vertit. Romani fuga in ponte iuxta caſtrum Creſcentij coartati, Tyberi ſe committunt, pluresq; aquis, quàm gladijs periiſſe narrãtur. Rex tam crudeli facto perpetrato, anguſtias portarum ſuſpectas habens, muros Vrbis rupit, egreſſusq; Papam captiuum ſecum duxit. Huius maximi ſceleris auctor fuiſſe dicitur Albertus, natione Lotharingus, qui poſtmodum factus eſt Moguntiæ archiepiſcopus, tunc verò regis cancellarius, & primus inter primos eius præcordialis conſiliarius. Quem tamen poſt reditum rex captiuatum, & in carcere poſitum, diuerſis tormẽtis & incredibili famis inedia afflixit, ipſumq; de amiciſsimo inimiciſsimum, ac regni ſui peſtiferum hoſtem, diuino iudicio vſq; ad vitæ terminum ſenſit. Sed hæc hactenus. Igitur per aliquod temporis ſacrilego auſu tento ſummo põtifice, conuentione facta, rex à ciuibus reuocatur, & per conditionem dimiſſo ſummo pontifice, ac extorto ab eo per vim de inueſtitura epiſcoporum priuilegio, in Vrbem ingreditur. Tunc quaſi pœnitentia ductus, ciues ac pontificem muneribus conciliat, ab eoq; coronatus, fauore omniũ Imperatoris & Auguſti nomẽ ſortitur, Anno ab incarnatione domini M.cxj. anno verò regni eius poſt reſignata à patre eius imperialia, v. Hoc priuilegium, quod à Romano põtifice minis extorſit, poſtmodum ſynodo congregata, epiſcoporum auctoritas tanquam prauilegium reprobauit.

De captione Reginaldi, nuptijs Imperatoris, ſchiſmate regni, anathemate contra Imperatorem dato. De Burdino, & terræmotu, egreſsione Vngarorum, ultioneq; noſtrorum.

CAPVT XV.

IMperator ab Vrbe regrediens, ad tranſalpina reuertitur: ergo non tantùm finitimis locis, ſed & cęteris gentibus ob eius metum trepidantibus, cunctis ad imperium, & voluntatem ſuam inclinatis, Belgas ingreſſus, Reginaldum comitem hoſtem iudicans, bello petijt. Quem in caſtro Barra in termino regni ſito, obſidione clauſum, ad vltimum cum expugnato caſtro in deditionẽ accepit, & captiuum abduxit. Poſt hoc Moguntiæ regio apparatu coniuncta ſibi filia Henrici regis Anglorum Mathilda, magnificè nuptias celebrauit. In ipſa nuptiarum ſolennitate Lotharius dux Saxonum, nudis pedibus ſago indutus, coram omnibus ad pedes eius venit, ſeq; ſibi tradidit. Tantus enim vſq; ad id tẽporis timor principes inuaſerat, vt nullus rebellare auderet, vel rebellans cum maximo damno ſui, vel etiam vitæ detrimento, in gratiam eius rediret. Verùm in hac curia, quia penè omnes principes regni confluxerant, conſpirationes fiunt: ac exhinc non ſolùm occulta conſilia, ſed & publica contra eum machinamenta diſponũtur. Hinc iterum miſerum Imperium, quod per paucos vix quieuerat annos, ſcinditur, ac tam in tranſalpinis quàm in ciſalpinis regionibus intra ſe colliditur. Hinc etiam publica bella cum magna ſanguinis effuſione, tam præſente Imperatore, quàm in Italiam migrante, rerumq; ſummam ſororijs ſuis Conrado & Friderico committente, peraguntur. Sententia quoq; excommunicationis à Calixto, qui Paſchali & Gelaſio ſucceſsit, ſuadẽte Alberto Moguntino, Friderico Colonienſi, Conrado Iuuanẽſi, in eum datur, iterumq; ſchiſmate renouato, totum Imperium perturbatur. Ipſe autem

procinctu

procinctum contra Vrbem mouens, Burdinum Hiſpanum epiſcopum Romanæ ſedi violenter impoſuit, qui non multo pòſt apud Sutrium recedente Imperatore, à Romanis captus, apud Clauam cuſtodiæ mancipatur. Circa idem tempus terræmotus horribilis, oppida, templa, villas, monteſq; plurimos, ſicut vſque hodie in valle Tridentina apparet, ſubuertit. Ea quoque tempeſtate Stephanus Vngarorum rex, Colomanni filius, cum magna multitudine fines regni clanculũ inuaſit, ac vaſtatis terminis, manubias abduxit. Quẽ illuſtris vir Leopaldus Marchio adiuncto ſibi duce Boemorum, ſubſecutus, vſque ad clauſtra terræ progreditur: captoq; ac ſucceſo caſtro, quod Ferreum vocatur, & cuncta in circuitu ferro igneq; vaſtata terra, ſine damno ad propria reuertitur.

De pace reformata ſub Calixto, & uictoria Imperatoris. De Vangionibus. De tributo indicto, morteq; imperatoris.

CAPVT XVI.

IGitur Romano Imperio multis modis in ſe attrito, Imperator propter anathema deficere à ſe regnum videns, patriſq; metuens exemplum, congregato iuxta Vormaciam maximo principum conuentu, inueſtituram epiſcoporum legato apoſtolicæ ſedis Lamperto, qui poſtmodum ſummus pontifex factus, Honorius eſt dictus, reſignauit, per eumq; ab anathematis vinculo abſolutus eſt. Priuilegium ergo de hoc eccleſiæ ſcribitur, ac ipſi rurſum vt electi tam ciſalpini, quàm tranſalpini non prius ordinentur epiſcopi, quàm regalia de manu eius, per ſceptrum ſuſcipiant, ſcripto confirmatur. Nota. Hoc pro bono pacis ſibi ſoli, & non ſucceſſoribus datum dicunt Romani. Exhinc eccleſia libertati ad plenum reſtituta, paceq; ad integrum reformata, in magnum montem creuiſſe ſub Calixto Papa ſecundo inuenitur. Vnde de ipſo Romæ ſcriptum eſt:

Ecce Calixtus honor patriæ, decus imperiale,
Burdinum nequam damnat, pacemque reformat.

Pòſt Imperator in Celticam cum exercitu profecturus, Metis vſque progreditur. Ibi dum Vangiones à ſe defeciſſe, ac palatium ſuum extra muros poſitum comperit deſtruxiſſe, iter reflexit, vrbemq; obſidione cinxit. Dum autem ciues quadam die incautè erumperent, & cum Auguſto pugnare cogitarent, à muris callide prouocati, plurimis occiſis, ac per fugam paucis elapſis, cæteri capiuntur: qui ad refrenandam aliorum inſolentiam, alij naribus mutilati, alij luminibus orbati dimittuntur. & ſic demum infinitæ pactione pecuniæ in gratiã Imperatoris redierunt. Omnibus itaque bene compoſitis, conſilio generi ſui regis Anglorum, totum regnum vectigale facere volens, multum in ſe optimatum odium contraxit. Huius rei gratia, dum inferiores Rheni partes circuire parat, in Traiecto Freſiæ vrbe morbo correptus, xix. regni anno, imperij verò xiiij. diem vltimum clauſit, ac per Coloniam Agrippinam deportatus, in ciuitate Galliæ Spira, iuxta patrem, auum, proauũ Imperatores cultu regio ſepelitur.

De Imperio regis Lotharij, rebellioneq; ducum Friderici & Conradi, qualiter Conradus à Mediolanenſibus ſuſceptus, in regem ſit unctus.

CAPVT XVII.

ANno ab incarnatione domini M.cxxv. defuncto abſque hærede Henrico quinto, principes Moguntiæ conueniunt, ibiq; habito de ſucceſſore conſilio, quatuor regni optimates, Lotharius dux Saxonum, Fridericus dux Sueuorũ, Leopaldus Marchio Orientalis, Carolus comes Flandriæ, ad regnum deſignantur. Tandem Lotharius natione Saxo, patre Gebehardo, voto omnium, renitens valde, ac reclamans, ad regnum tractus, ſub præſentia ſedis apoſtolicæ legati, xciij. ab Auguſto regnauit. Hic per omnia progeniem Imperatoris Henrici humiliauit, vt planè dei iudicio iuſto, ſicut in libro Regum habes, ex peccatis ac præuaricatione patrum, ſemen ipſorum affligi videretur. Vnde grauis diſſenſio regni in multos annos protracta, plurimos in anima & corpore periclitari fecit. Prædicti enim Fridericus & Conradus

iuuenes, ſororij Henrici Imperatoris, dum ſe viderent opprimi, inquantum poterant, reniti conabantur. Ob quam cauſam à ſummo pōtifice Honorio, qui Calixto ſucceſſerat, excommunicatur. Porrò Conradus à fratre ac quibuſdā alijs rex creatus, Pyrenæū per iugum Septimi montis, qua Rhenus & Aenus fluuij oriuntur, tranſcendit: vbi à Mediolanenſibus, qui tunc Cumanum bellum per x. annos pro afflictione populi vtriuſq; ciuitatis miſerrimè protractū, capta ac deleta vrbe, proſperè conſummarūt, honorificè ſuſcipitur, ac ab eorum archiepiſcopo Anſhelmo, Modoyci, ſede Italici regni, in regem vngitur. Pro his alijſq; præfatus epiſcopus à ſummo pontifice deponitur, & alter in locum eius ſubrogatur.

De ſchiſmate Romanæ eccleſiæ, qualiter Innocentius Gallias ingreſſus, concilijs celebratis, regem ad defenſionem Romanæ eccleſiæ inuitauerit. De expeditione eius in Italiam, ac ſublimatione eius imperatoria.

CAPVT XVIII.

NOn multo pōſt Honorio mortuo, grauiſsimum ſchiſma in eccleſia dei oritur. Innocentio canonicè electo, ſed Petro Petrileonis filio, violentia amicorum ſuorum, qui fortiſsimi in Vrbe erant, fauente ſibi Rogerio Siculo intruſo. Cui dum Innocentius reſiſtere nō valeret, Vrbe cedit, tranſcēſiſq; Alpibus Gallias ingreditur: vbi in regno Gallici regis in ciuitate, apud Clarummontem concilium celebrans, nūcios Lotharij, Conradum Iuuanienſem, Eribertum Monaſterienſem epiſcopos, obuios habuit. Indeq; profectus apud Leodium Belgicæ vrbem, ſynodum epiſcoporū conuocans, regem Lotharium ad defenſionē ſanctæ Romanę eccleſiæ inuitauit. Qui nil cunctatus, expoſito tamen prius modeſtè, inquantum regnum amore eccleſiarum attenuatum, inueſtituram eorum quanto ſibi diſpendio remiſerit, auxilium Romanæ eccleſiæ promittit. Reuerſoq; in Italiam ſummo pontifice, ſequenti anno militem inſtaurat, exercitumq;, ſed propter diſcordiam regni paruum, per vallem Tridentinā in Italiam duxit, in multis locis tam amore Conradi, quàm reſpectu paucitatis ſuæ ab incolis terræ ſubſannatus & deſpectus. Verùm paulo antè Conradus, qui à Mediolanēſibus rex conſtitutus fuerat, penè omnibus ſuis amiſsis, periculoſè ad patriam repedauerat. Rex autem plus mente quàm milite confidentiam gerens, ad Vrbem vſq; progreditur: ibiq; qualibus potuit, cum paucis ſtrenuè peractis, in eccleſia S. Saluatoris, quæ Conſtantiniana dicitur, à ſummo pontifice Innocentio coronatus, Imperatoris & Auguſti adeptus eſt nomen. Nempe eccleſiam beati Petri, vbi mos coronari erat Imperatoribus, Petrus eo tempore occupauerat.

Qualiter duo fratres in gratiam regis uenerint. De duce Polonorum, rege Daciæ. De ſecunda expeditione imperatoris, geſtiſq; fortibus.

CAPVT XIX.

IMperator ab Vrbe rediens, Germaniam ingreditur: non multo pōſt generalem curiam Babenberg circa mediam quadrageſimam celebrans, Conradū & Fridericum duces, interuentu Claraualleniſis abbatis Bernardi, in gratiam recepit: ac ita renouata pace, omnibuſq; in Gallia & Germania compoſitis, expeditionē rurſum in Italiam edixit. Inde in Saxoniam diuertens, Polonorum ducem cum multis muneribus obuium habuit: quem tamen non antè dignatus eſt ſuo conſpectui præſentari, quàm tributum xij. annorum, hoc eſt, D. libras ad ſingulos annos perſolueret, & de Pomeranis & Rugis homagium ſibi faceret, ſubiectionemq; perpetuam ſacramēto confirmaret. Regemq; Daciæ in ſignum ſubiectionis, ad decorem imperialis reuerentiæ, gladium ſibi ſub corona deferre fecit, ac ab Vngarorum rege terrore perculſo, multa & magnifica munera ſuſcepit. Poſt hoc exercitum non vt prius paruum, ſed copioſum & electum, per vallem Tridentinam ſecundò in Italiam duxit, habens ſecum Conradum, qui vt ſuprà dixi, à quibuſdam rex creatus, poſtmodum reſipuerat: captiſq; in arctis locis fortiſsimis caſtellis, cum quodā capitaneo, qui ei aditum viæ claudere moliebatur, in

tur, in plano Italiæ iuxta Gardam caſtra poſuit. Quo in deditionem accepto, ad Padū vſque progrediens, Gariſtallium cepit. Ibi Mediolanenſes & Cremonenſes diuturnum inter ſe bellum habentes, obuios habuit, diſcuſſaq́ vtriuſque vrbis cauſa, Cremonenſes à principibus Italiæ hoſtes iudicantur, proſcriptiq́ diſcedunt. Quos Imperator ſubſecutus, territoria eorum ac villas, ſeu caſtella deſtruxit, indeq́ Papiam veniens, ciues illos pactione pecuniæ in gratiam ſuſcepit. Bononienſes quoque ac Aemilienſes, qui cum priori eum expeditione deſpexerant, ſupplices ac multum ſeruitium offerentes, vltrò occurrūt. Pòſt vſque ad Thaurinum progrediens, totam citeriorem Italiam perluſtrans, in prouinciam redegit. Inde Apenninum tranſiens, ac interiorem Italiam perluſtrans, Anconam, Spoletum, cum alijs vrbibus, ſeu caſtellis, in deditionem accepit. Dehinc contra Rogerium aciem dirigens, Campaniam & Apuliam peragrauit. Porrò Henricus Noricorum dux, gener regis, per Tuſciam exercitum ducens, ſummo pontifici vſque ad Imperatorem conductum præbuit. Auguſtus verò tam fortia in Apulia ac Campania geſsit, vt nullus ex Francorum regibus, à Carolo magno vſq́ ad id temporis, tanta ibi feciſſe inueniatur. Deniquè non ſolùm ciuitates, vtpote Capuam, Troiam, Salernum, Barletum, Barram cepit, verumetiam munitiſsima caſtra, & arces inacceſsibiles expugnauit. At Henricus dux cum militia Baioariorum Beneuentum cepit, ac Papæ reſtituit. Nam apud Albam ſuburbia ciuitatis ſibi reſiſtere nitentis, ante expugnauerat, ac deſtruxerat.

De fuga Rogerij, & ſubſtitutione Reginaldi. De lite Romani pontificis & Imperatoris, morteq́; Lotharij.

CAPVT XX.

Morante in Apulia Imperatore, Rogerius cum eum auri & argenti multo pondere attentatum flectere non potuiſſet, exercitum longè copioſiorem congregat, ſeq́ publico bello conflicturum cum eo denunciat. Imperator verò, vt erat armis ſtrenuiſsimus, & imperterritus, militem inſtaurat, aciem ordinat, eosq́ reſpectu genuinæ fortitudinis, ac innatæ hoſtium ignauiæ, nulla inimicorum multitudine frangendos denuncians, præſertim cum in extera remotaq́ regione poſiti, ad patriam fugere nequeant, ac contra tyrannum non ſolùm regni, ſed & eccleſiæ hoſtem, & excommunicatum, iuſtè arma ſumpſerit, ad bellum confortat. Cumq́ in occurſum eius procederet, fractus animo Rogerius fugit, ac ad montana ſe contulit. Imperator verò occurrente ſibi ſummo pontifice Innocentio, Barram vſque progreditur, ibiq́ à ciuibus cum magno gaudio ſuſceptus, caſtrum quoddam ibi poſitum, vbi præſidia Rogerij erant, artificioſè valde expugnauit, militesq́ ibi repertos, & præcipuè Sarracenos patibulo ſuſpendit. Itaque Auguſtus eiecto de Campania & Apulia Rogerio, dum eum in Calabria quoque, ſeu Sicilia perſequi intentat, à ſuis qui iam longo tempore extra patriam morati, vxores, liberos & amicos viſere cogitabant, reuocatur. Rogerio ergo hoſtę iudicato, Reginaldo viro forti ac nobili, ducatus Apuliæ relicta ſibi parte militum, traditur: & ſic princeps victor de reditu diſponit. Verùm ſilentio prætertire nolumus, quòd in dando ducatu inter ipſum & Romanum pontificem penè controuerſia orta fuit, vtroque ducatum Apuliæ ſui fore iuris affirmante: quæ lis conſilio tandem hoc modo deciſa dicitur, vt in dando duci vexillo vtrique manum adhiberent. Igitur Lotharius ex Italia rediens, apud Tridentum morbo correptus, in ipſis montibus in viliſsima caſa Imperator potentiſsimus, miſeram humanæ conditionis relinquens memoriam, xiij. regni ſui, imperij verò vij. anno, plenus dierum obijt. Futurus niſi morte præuentus foret, cuius virtute & induſtria corona Imperij ad priſtinam dignitatem reduceretur. Regalia dux Henricus gener eius, in cuius finibus obierat, accepit: & ipſe per Auguſtam, ac Orientalem Franciam, in Saxoniam ad monaſterium Luter, quod conſtruxerat, deportatus, honorificè ſepelitur: actusq́ eius vt nulla poſſent aboleri obliuione, in plumbeis laminis deſcripti, iuxta eum reconduntur. Nota.

De claris uiris, qui illo tempore obierunt, & plurimis malis, quæ diuerſis in regnis tunc pullularunt.

CAPVT XXI.

Circa illa tempora multi ex claris optimatibus mortem ſui principis præceſſerũt, & ſecuti ſunt. Bruno Colonienſis archiepiſcopus venerabilis, & apprimè eruditus, in Apulia decedens, in eccleſia S. Nicolai Barræ honorificè eſt humatus, eiusq́ ſucceſſor Hugo infra duos menſes vita & ſacerdotio functus eſt, & in Apulia apud Melpham quieuit. Ex his verò qui remanſerant, Albertus Moguntinus vir ad ſeculum prudens, & potens, locupletiſsimusq́, Henricus Friſingenſis epiſcopus, abbas Fuldenſis, Leopaldus Orientalis Marchio, vir Chriſtianiſsimus, ac clericorum & pauperum pater, cum alijs plurimis nobilibus & illuſtribus viris viuendi finem fecerunt. Rex etiam Francorum Ludouicus, & Anglorum Henricus, & Remorum archiepiſcopus Reginaldus, comesq́ Pictauienſis Gaufridus, eodem tempore obierunt: & exhinc Anglia terra hactenus abundãtiſsima, tantis malis ſubiacere cœpit, quòd multi ibidem fame & egeſtate attriti, vitam etiam miſerabiliter finiſſe tradantur. Præfato enim rege mortuo, Stephanum principes ſororis ſuæ filium, ex Gallia inuitauerunt ad regnum. Porrò vxor comitis Andegauenſis Mathildis, quondam Imperatoris Henrici quinti coniunx, illius verò Henrici regis filia, hæreditario iure paternum regnum repoſcens, vſque in præſens illud affligere non deſiſtit, intantum quòd in manus eiuſdem fœminæ prædictus rex ante paucos annos incidens, captus ſit. Francia quoque Occidentalis rege ſuo amiſſo, ſub illius filio Ludouico, qui adhuc ſuperſtes eſt, ob ipſius ac Theobaldi Bleſenſis comitis guerram, tot prædis & incendijs perpeſſa eſt diſcrimina, quòd niſi religioſorum, qui ibi morabantur, meritis, orationibus & conſilio nuper pacata fuiſſet, vſque ad internicionem deleta putaretur. At Pannonia non longè ante hoc tempus, mortuo ſuo rege Stephano Colomanni filio, qui & ipſe dum viueret, cum Imperatore Græcorum diutinam diſſenſionem habuerat, multis itidem incommodis oppreſſa eſt. Subſtituto quippe in regno Bela Almi filio, à Colomanno quondam pariter cum patre Almo luminibus orbato Borinus, qui & ipſe Colomanni, ſed ex alia quàm Stephanus matre, Rutenorum ſeu Chios regis filia, natus dicebatur, regnum paternum requirit. Proinde in Græciam tranſiens, conſanguineam ſibi Imperatoris Caloioannis copulauit: ac pòſt Poloniam ingrediens, ducem terræ illius ad voluntatem ſuam inclinauit. ſicq́ cum exercitu adiutorio illius, ex vocatione quorundam Vngarorum comitum, ſyluam quæ Polonos & Vngaros ſeiungit, tranſiens, Pannoniam ingreditur. Verùm Bela rex, mox aſcito ſibi Alberto Leopaldi Marchionis filio, qui eius ſororem habuerat, à quibuſdam de regno noſtro nobilibus Boritio occurrit. Ille verò audito ſtrepitu, ac adhortantium voce, ex linguæ idiomate multitudinem Teutonicorum in acie fore cognoſcens, illorum potius quàm Vngarorum terrore perculſus, vnà cum Polonorum duce amiſsis in fuga multis, terga vertit. At in ipſo primo Vngarorum & Polonorum congreſſu, antequam Teutonici ſuperuenirent, ex vtraque parte cæſis plurimis, quidam ex illis qui ex parte Belæ aderant, ſed hoſtibus ſuos perfidè tradiderant, iuſto iudicio fraudis ſuæ pœnas ſoluentes occubuerunt. Hæc mala noſtris diebus in vicinis regnis pullulare cognoſcimus. Quanta verò ex remotis & tranſmarinis regnis indies audiamus, pro faſtidio vitando ad præſens ſupprimimus. Tãta enim ſunt, quòd niſi ſanctorum, quorum per dei gratiam magna nunc copia eſt, meritis & ſuffragijs ſtaret mundus, in breui omnino eum periturum timere cogeremur.

De ſublimatione Conradi regis, contradictioneq́; Saxonum, & Henrici ducis. De fuga Rogerij, & morte Petrileonis.

CAPVT XXII.

Anno ab incarnatione domini M. cxxxviij. defuncto in autumno ſine filijs Imperatore Lothario, cõuentus generalis principum Moguntiæ in proxima Pentecoſte indicitur. Quidam autem ex principibus timentes ne fortè in generali curia

curia Henricus dux, qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam præualeret, circa mediam quadrageſimam conſilio habito, in oppido Galliæ Confluentia conuentum celebrant: ibiq́ Conradum Imperatoris Henrici ſororium, de quo ſuprà diximus, præſente Theoduino epiſcopo cardinali, ac ſanctæ Romanæ eccleſiæ legato, ſummi pontificis, ac totius Romani populi, vrbiumq́ Italiæ aſſenſum promittente, xciiij ab Auguſto regem creant. Qui mox ad palatium Aquis veniens, à prædicto cardinale (nam Colonienſis qui id facere iure debuerat, nouiter intronizatus pallio carebat) cooperantibus Colonienſi & Treuerenſi archiepiſcopis, cum cæteris epiſcopis, in regem vngitur. Proximum dehinc Paſcha Coloniæ celebrans, Moguntiam, quæ tunc fortè paſtore carebat, adijt, ibiq́ Albertum prioris Alberti fratruelem, per electionem cleri ac populi, archiepiſcopum conſtituit. At Saxones, & dux Henricus, alijq́ qui electioni non interfuerant, regem non legitimè, ſed per ſurreptionem electum calumniabantur. quibus omnibus in proxima Pentecoſte generalis curia Babenberg indicitur. Porrò poſt egreſſum Imperatoris Lotharij, Rogerius Apuliam recipere geſtiens, congreſſu cum Reginaldo duce habito, in fugam vertitur. Petrus quoque Leonis moriens, peſsimum ſchiſma terminauit.

Qualiter Saxones in pacem uocati ſint, & Henricus dux proſcriptus, & eiectus. De tyrannide Rogerij, & ducatu Leopaldi, ſynodoq́ Romæ celebrata.

CAPVT XXIII.

ITaque Conradus rex Pentecoſten, & curiam in pręfata ciuitate, vt condictum erat, cum maximo regni faſtigio, & maximo conuentu principum habuit. vbi omnes Saxones ſimul cum viduata imperatrice Richinza venientes, vltrò ſe ſuæ ditioni ſubdidere. Solus ex principibus dux Henricus regalia ſeruans, aberat: ad quæ reddenda in feſtiuitate apoſtolorum Petri & Pauli dies ei præfigitur Ratiſponæ. Quò veniens, regalia quidem multis illectus promiſsis reddidit, ſed tamen ea minimè conſecutus, infecto pacis negocio, ſine gratia eius receſsit. Cumq́ multis modis homo præpotens & animoſus, ſed nutu dei humiliatus, miſericordiam peteret, nec impetraret, tandem iudicio quorundam principum apud Herbipolim proſcribitur, ac proxima natiuitate domini in palatio Goslarienſi ducatus ei abiudicatur. Et mirum dictu, princeps antè potentiſsimus, & cuius auctoritas, vt ipſe gloriabatur, à mari vſque ad mare, id eſt, à Dania vſque in Siciliam extendebatur, in tantam in breui humilitatem venit, vt penè omnibus fidelibus & amicis ſuis in Baioaria à ſe deficiētibus, clàm inde egreſſus, quatuor tantùm comitatus ſocijs, in Saxoniam veniret. Ea tempeſtate Reginaldo mortuo, Rogerius Apuliam rectore ſuo deſtitutam ingreditur: expulſisq́ cum multis nobilibus Reginaldi fratre, ac principe Capuano, tam ipſam, quàm Campaniam recepit, ac multis malis incolas eius afflixit, & vſque hodie premit. Beati etiam Benedicti monaſterium in monte Caſsino poſitum, totiq́ orbi venerabile, multis eccleſiaſticis ornamentis immaniter ſpoliauit. Tradunt eum in prima irruptione, ac Barrenſis vrbis expugnatione, crudele & inhumanum piaculum perpetraſſe. Capta quippe vrbe, non ſolùm viuos diuerſis tormentorum generibus affecit, ſed etiam in mortuos ſæuiens, Reginaldum ducem, ac Brunonem archiepiſcopum effoſſos, per plateas trahi iuſsit. Hæc & alia crudelitatis opera, ad antiquorum Siculorum formam tyrannorum, quæ indeſinenter de ipſo audiuntur, quia penè cunctis nota ſunt, omittimus. Sunt tamen qui dicant, eum hæc potius intuitu iuſticiæ, quàm tyrannidis exercere: aiuntq́ ipſum præ omnibus principibus pacem diligere, pro qua conſeruanda, volunt eum tanta ſeueritate rebelles cohibere. Alij verò amore pecuniæ, qua etiam omnes Occidentales reges exceſsit, plus quàm iuſticiæ pacem eum ſectari dicunt. Cōradus rex Baioariam ingreſſus, ducatū Leopaldo iuniori, Leopaldi Marchionis filio, fratri ſuo ex patre matris, tradidit, & exhinc prouincia noſtra multis malis ſubiacere cœpit. Proxima media quadrageſima ſynodus maxima circiter mille epiſcoporum, præſidente Romæ ſummo pontifice Innocentio celebratur: ibiq́ poſt multa ſalutifera decreta promulgata, ſchiſmatici, qui parti Petrileonis fauerant, damnantur.

Excurſus de fortuna regis Conradi, de rebellione Saxonum.

CAPVT XXIIII.

CONſiderare hoc loco dei conſilia ſuper filios hominum terribilia, mundiq́ volubilitatem libet. Ecce enim Henrico Imperatore mortuo, conſanguinei eius, qui tunc in regno præcipui nominis, & quaſi regij culminis per hoc ſecuri erant, non ſolùm ad regnum non eliguntur, ſed & appoſito ſuper ſe rege, plurimùm affliguntur, & conculcantur. His ergo in ſumma tenuitate poſitis, cum dux Henricus auctoritate ſoceri ſui Imperatoris, proprijsq́ viribus intantum excreuiſſet, vt omnes deſpiciens, nulli pro regno ſupplicare dignaretur, dominus qui humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit, deponit potentes, & exaltat humiles, illum humiliatum, & penè deſperatũ ad faſtigium regni prouexit, hunc de alto in gloria & potentia ſua gloriantem deiecit. Quid hic aliud dicere poſſumus, niſi quòd prius Conradum magnũ in oculis ſuis humiliauit, humiliatum reſpectu pietatis ſuæ exaltauit? Quæ varietas humanarũ rerum, ex vbertate gratiæ dei deſcendens, ad vitandam ſuperbiam, ac humilitatem appetendam, nos incitare debet. Et quid aliud tam miſera mortalium cõditio, nunc de inopia ad regnum, nunc ad inopiam de regno trahens & crucians hominem, quàm contemptum præſentium parit, & ad æternorum ſtabilitatem, quæ nec mutantur, nec tranſeunt, nos mittit? Quanta verò mala toti regno, & præcipuè miſeræ Baioariæ ex hoc euenerint, nos quotidie experimur. Saxones exhinc regi rebellantes, plus manſuetudine ipſius, quàm armis inclinantur. At Rogerius Innocentium Papam in Apuliam cum militia Romanorum venire volentem, flagitioſè in Chriſtum deum manum mittens, ex inſidijs cepit, & regij nominis in Sicilia ab eo auctoritatem, & abſolutionem anathematis extorſit, cum ducatu Apuliæ, Calabriæ, ac principatu Capuæ.

De pugna Guelfonis, & item illius cum rege: ſeditione Ratiſponenſium, expeditione ducis contra Guelfonem, morteq́ ipſius.

CAPVT XXV.

CVm hæc aguntur in Italia, Leopaldus Marchio ſuſcepto à rege ducatu Norico, omnibus penè Baronibus ad eum pertinentibus, amoreq́ ſeu terrore vltrò ad eum confluentibus, primò metropolim, ac ſedem ducatus Ratiſponam ditioni ſuæ ſubdidit, pòſt collecto milite copioſo, totam Baioariam pertranſiens, in ipſo eius termino iuxta Licum fluuium, contra vrbem Auguſtenſem negocia terræ per triduum tractans, ſtrenuè iudicis officium exercuit. Ea tempeſtate Henricus dux dum in Saxonia Albertum Marchionem ſibi rebellantem intantum humiliaſſet, vt caſtris eius dirutis, terris circumquaque vaſtatis, ad regem auxilij gratia ire compuliſſet, omnibusq́ ſuis ibidẽ ritè diſpoſitis, iam in Baioariam ire propoſuiſſet, morbo correptus, diem clauſit extremum, ac in monaſterio Luter, iuxta ſocerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filij ſui paruuli, quem eis adhuc viuens commendauerat, regi denuò rebellant. Leopaldus verò ducatum exhinc Noricum potenter ſe habere confidens, dum in obſidione caſtri Phaleia duorum fratrum, qui ſoli ex Noricis baronibus in parte ducis Henrici ſteterant, incautè moraretur, Guelfo ducis Henrici frater, ex improuiſo collecto milite ſuperueniens, fortiſsimè pugnando, cæſis ex vtraque parte pluribus, multis captiuatis, ducem cedere coegit. His elatus ſucceſsibus, dum regem quoque non multo pòſt in obſidione caſtri Vuinſperg morantem, pugna aggredi attentat, amiſsis multis, cum paucis fugit è prælio. Non multo pòſt, duce Leopaldo in vrbe Ratiſpona ciuilia iura diſponente, ex Palatini comitis Ottonis importunitate, ſeditio oritur. Dux cum ſuis, populo circumquaque concurrente, arma arripuit, ſuccenſisq́ aliquibus vrbis vicis, ciuibus tam armorum quàm incendij metu diſcurrentibus, periculum euadens, vrbe receſsit, ac vaſtatis in circuitu agris, ad tempus inde diuertens, collecto milite, non longè à ciuitate caſtra poſuit: tandémque terrore perculſos, pecuniæ pactione in deditionem accepit. Dehinc dedecus à Guelfone ſibi apud Phaleia illatum vlciſci ſtatuens, armata manu ad Licum vſque progreditur: ibiq́

ibiq́ deſtructis quorundam inimicorum ſuorum munitionibus, cunctisq́ circumqua que vaſtatis, per fines noſtros cum multo eccleſiæ noſtræ detrimento reuertitur. Ipſe verò non multo pòſt Ratiſponæ infirmatus, in territorio Patauienſi diem obijt, & in monaſterio ſanctæ Crucis, quod à patre ſuo fundatū ipſe plurimùm ditauerat, humatur, eiq́ in Marchia ſucceſsit frater ſuus Henricus.

De factione Boemorum, expeditioneq́ regis illò. De ducatu dato Henrico fratri Leopaldi, maliśq́ plurimis ob hoc à Guelfone, & prædicto Henrico prouinciæ Baioariæ irrogatis.

CAPVT XXVI.

EO tempore Conradus Morauienſis comes, conſpiratione facta cum Boemis, ducatum terræ illius affectans, de Morauia in Boemiam exercitum ducit. Cui cum dux Ladiſlaus cum copijs occurrere parat, à ſuis proditus, fugæ præſidio vix periculum mortis euaſit. ſicq́ profugus ad regem veniens, caſum ſuum deplorat. Quem rex miſericordia motus, cum exercitu in Boemiam reduxit, ac Pentecoſte in vrbe Praga prouinciæ illius metropoli celebrata, Conrado fugato, in ducatum reſtituit. Non multo pòſt Saxoniam ingreſſus, data in vxorem vidua ducis Henrici Lotharij Imperatoris filia, fratri ſuo Henrico Marchioni, pacem cum Saxonibus fecit, eidemq́ Marchioni Noricum ducatum, quem cōſilio matris ducis Henrici filius iam abdicauerat, conceſsit. Quæ res in terra noſtra maximæ diſcordiæ ſeminarium fuit. Guelfo enim princeps, præfatum ducatum ſe iure hæreditario contigiſſe calumnians, armata manu in præſentia ducis, Baioariam ingreditur, parteq́ prouinciæ vaſtata, regreditur. Ob ea dux inflammatus, immēſo coadunato milite, fines noſtros ingreditur: multisq́ eccleſiarum reditibus direptis, tandem etiam ipſius noſtræ ciuitatis munitiones, propter quoſdam ex ipſa, qui fautores Guelfonis dicebantur, deſtruxit. Cui dum Guelfo cum copijs occurreret, audito quòd rex ſuperuenturus eſſet, ceſsit. Porrò dux ſimul cum rege caſtrum comitis Conradi, qui ex parte Guelfonis erat, obſidione clauſit, vaſtatisq́ in circuitu vniuerſis, adiutorio regis in deditionem coegit, ac igne ſuccendit.

De expugnatione Tiburtinorum, ſeditioneq́ Romani populi, & inſtauratione Senatorum, ac morte Innocentij Papæ. Item de uictoria Veronenſium de Paduanis.

CAPVT XXVII.

CVm hæc aguntur in Gallia & Germania, Romanus pontifex Innocentius, qui iam per multum temporis Tyburtinos excommunicauerat, ac alijs modis preſſerat, coanguſtatos ad deditionem acceptis obſidibus, ac iureiurando interpoſito coegit. Populus verò Romanus volens vt eos per obſides & ſacramentum ad duriſsima præcepta, id eſt, vt muris ruptis omnes prouincia cederent, cogeret, dum nobiliſsimus ac liberaliſsimus ſacerdos tam irrationabili & inhumanæ petitioni annuere nollet, ſeditionem mouent, ac in ipſo impetu in Capitolio conuenientes, antiquam Vrbis dignitatem renouare cupientes, ordinem Senatorum, qui iam per multa curricula temporum deperierat, conſtituunt, & rurſum cum Tyburtinis bellum innouant. Cauſa verò tantæ immanitatis fuit, quòd in priori anno dum cum pontifice ſuo in obſidione præfatæ ciuitatis morarentur, ciuibus egreſsis, & cum ipſis manum conſerentibus, multis amiſsis ſpolijs, turpiter in fugam conuerſi ſunt, idcirco nulla, niſi quam diximus, conuentione, vſque hodie ſe poſſe placari aſſerunt. Verùm ſapientiſsimus antiſtes præuidens, ne fortè eccleſia dei, quæ per multos annos ſecularem Vrbis honorē à Conſtantino ſibi traditum potentiſsimè habuit, hac occaſione quādoque perderet, multis modis tam minis, quàm muneribus, ne ad effectum res procedat, impedire conatur. Sed inualeſcente populo, dum proficere non poſſet, lecto cubans iuxta quoſdam, de futuris viſione ſibi monſtrata, in pace quieuit, eiq́ Cæleſtinus vir religione, & literarum ſcientia præditus, cum magna vnanimitate electus ſucceſsit. Circa idem tempus Veronenſes, qui longo tempore cum Paduanis diſſenſionem habuerant, amnemque qui ciuitatem eorum præterfluit, à balneo deriuauerant, congreſſu cum eis habito, plurimis captis, cruentiſsima potiuntur victoria.

Quem finem Ioannes Conſtantinopolitanus poſt expeditionem Syriæ habuerit, & qualiter, uel quare filius eius Manuel fœdus cum rege noſtro inierit.

CAPVT XXVIII.

Anno ab incarnatione domini M. cxlij. Caloiannes Conſtantinopolitanus Imperator, qui filio ſuo Manuel ſororem reginæ Gertrudis deſponſando, cum Romano rege Conrado amicitiæ fœdus inierat, ab Antiocheno principe Raimundo, qui ei prouinciã illam pro pecunia cum ipſa vrbe iurauerat, Syriam cum maximo ingreſſus exercitu, promiſſo fruſtratur. Cui venerabilis epiſcopus Gabulenſis N. in faciem viriliter teſtitit: eumq; ex parte Romani pontificis & Imperatoris, eo quòd præfata ciuitas à Latinis poſsideatur, vt ab eius impugnatione deſiſtat, intrepidè commonuit. Ille autem eo quòd à principe deluſus eſſet, ciuitati quidem pepercit, ſed totam ferro flammaq; depaſcens prouinciam, eremitas quoq;, quorum grãdis ibi copia eſt, de cellulis ſuis eductos, non καλῶν, id eſt boni Ioannis officium agens, crudeliſsimè tractauit. Ipſe verò non multo pòſt ſagittis toxicatis venationi inſeruiens, ab vna earum ex improuiſo vulneratus, miſerrimè rex opulentiſsimus in ipſo procinctu diem obijt, ac Manuel filio ſuo regnum reliquit. Per idem tempus Folco Hieroſolymorum rex moriens, filio ſuo Folconi adoleſcentulo, regni gubernacula dimiſit. At Manuel ad regnum ſublimatus, nuncios ad regem Cõradum cum precioſis muneribus, ſicut prius pater eius fecerat, dirigens, fœdus renouauit. Et ſicut frequenter inter hos duos Imperatores, à tranſlato ad Francos Imperio, pro diuerſis opportunitatibus mos iſte ſeruatus eſt: ſic & nunc inter Ioannẽ patrem huius, & Conradũ, contra Rogerium, vtriuſq; Imperij inuaſorem, hæc facta eſt confœderatio.

De diuerſis bellis urbium Italiæ, uarijsq; euentibus.

CAPVT XXIX.

His diebus propter abſentiam regis Italiæ, vrbibus in inſolentiam decedentibus, Veneti cum Rauennatenſibus, Veronenſes & Vincẽtini cum Paduanis & Taruiſienſibus, Piſani & Florentini cum Lucẽſibus & Senenſibus, atrociter debellantes, totam penè Italiam cruore, prædis & incendijs permiſcuere. Propter enim quę ſuprà diximus, Paduanis priori anno illata incommoda, Veronenſes & Vincentini ſequenti anno caſtella, vicos & agros Taruiſienſium ferro flammaq; vaſtauere. Veneti etiam ac Rauennatenſes plurima mala terra mariq; alterutrũ intulere: at Piſani & Lucenſes propter nimiam viciniæ opportunitatem, indefeſſo furore bellantes, ruinæ ſuæ omnes Tuſchiæ vires implicuere. Nam & Florẽtini vnà cũ Marchione Terræ Vltico, vſq; ad ipſas portas Senenſium procedentes, ſuburbia eius cremauerunt. Senenſes verò in numero & viribus impares ſe cognoſcentes Florentinis, Lucenſium auxilium flagitant. Lucenſes tam pro ipſis, quàm pro comite Guidone Guerra, qui & ipſe cum Florentinis atrox bellum gerens, eos adierat, Florentinos hoſtes pronunciant. Illi autem Piſanis adiuncti, non ſolùm Lucenſes bello attentant, ſed & caſtella, oppida, agros præfati comitis incendio & rapina deuaſtant. Senenſes etiam qui ad vaſtandos agros eorum egreſsi fuerant, inſidijs à tergo poſitis, vix paucis fuga elapſis, captiuãt. Porrò ex Piſanis & Lucenſibus non tantùm plurimi ferro cæſi, compendio mortis miſeriam miſerabiliter terminauere, ſed & innumerabiles vtrobiq; comprehenſi, ac longa, vt ipſe vidi, carceris inedia & ſqualore macerati, omnibus prætereuntibus lachrymabile humani caſus in ſe ſpectaculum præbent.

Qualiter Ediſſa capta ſit, eccleſiæq; profanatæ.

CAPVT XXX.

Anno dominicæ incarnationis M. cxlv. incipiente in ipſo ſacroſanctæ natiuitatis Chriſti ſolennitate, lugubre & miſerabile ex peccato Chriſtiani populi accidit in Oriente piaculum. Sanguinus enim quidam Halapenſis Syriæ ac Meſopotamiæ, excepto Antiochia & Damaſco, princeps, Perſarũ verò & Medorum regis, ſeu Soldani ſubditus, Ediſſam quæ nunc Rohas dicitur, vnicũ Hieroſolymitanæ eccleſię

pro

pro magnitudine ac abundantia ſui refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine circundedit, ac in ipſa (vt dixi) natiuitate domini irrupit, cunctis ibidem cũ epiſcopo vrbis Chriſtianis in ore gladij occiſis, vel miſerabili captiuitate in ſeruitutem redactis, eccleſias Chriſti, & præcipuè beatæ Mariæ ſemper virginis baſilicam, & eam in qua reliquiæ S. Thomæ apoſtoli reconditæ ſunt, ad Saluatoris noſtri ignominiam introferens, ea quæ non licebat, fœdè polluit, noſtriſq; penitùs exterminatis, vel tributo ſubactis, Sarracenos ibi ad habitandum locauit. Ob hoc mota eſt expeditio maxima contra Paganos, & regem Perſarum à Conrado rege Romanorum, & Ludouico rege Francorum, cum ſummis & pluribus vtriuſq; regni principibus, & innumerabili multitudine populi, qui abſq; omni effectu reuerſi ſunt.

De perſecutione Lucij Papæ, legationeq; ipſius ad regem: qualiter Romanus populus Senatoribus Patricium adiecerint, & ob hoc quidam ex eis ab Eugenio Lucij ſucceſſore, anathematis gladio percuſſi ſunt.

CAPVT XXXI.

PEr idem tempus Lucius Papa, vir pro manſuetudine & humilitate ſui officio ſacerdotali dignus, Cęleſtini qui non plenè ſex menſibus ſederat, ſucceſſor, grauē à ciuibus perſecutionem paſſus, humiles ad regem Conradum, tam ſuam oppreſſionem continentes, quàm de incolumitate & proſperitate eius deo gratias agentes, ipſumq; ad patrocinium Romanæ eccleſiæ inuitantes, literas mittit, in hunc modum: Lucius epiſcopus, ſeruus ſeruorum dei, chariſsimo filio Conrado, Romanorum regi illuſtri, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Omne datum optimum, &c. Populus enim Romanus nullas inſaniæ ſuæ metas ponere volens, Senatoribus quos ante inſtituerant, Patricium adijciunt, atq; ad hanc dignitatem Iordanem Petrileonis filium eligentes, omnes ei tanquam principi ſubijciuntur. Deinde pontificem ſuum adeunt, ac omnia regalia eius tam in Vrbe, quàm extra poſita, ad ius Patricij ſui repoſcunt: eūq; more antiquorum ſacerdotum, de decimis tantùm, & oblationibus ſuſtentari oportere dicentes, de die in diem animam iuſti affligere non timuerunt. Ipſe autem quotidianis cruciatibus ac tædio vitæ affectus, infra anni ſpacium pontificatus ſui diem obijt, ac Eugenium virum religione ac ſanctitate perſpicuum, communi voto cleri & populi electum, ſucceſſorem reliquit. Hic in principio dignitatis ſuſceptæ, eo quòd totus populus ad tradenda Vrbi regalia, ſicut anteceſſores ſuos ipſum ſollicitare vellet, cum epiſcopis & cardinalibus Vrbe cedit, ac proxima dominica in monaſterio Pharphenſi, conſecratione pontificali ob perſecutionis immanitatem, morem mutans ſublimatur. Ad hunc Papam Eugenium venerabilis Bernardus abbas Claraualllenſis, librum de conſideratione ſui, quatuor diſtinctionibus ordinatū conſcripſit. In quo perfectæ vitæ ac ſubtiliſsimi ingenij perſpicuitatem euidentiſsimè demonſtrauit. Nam idem apoſtolicus prius Bernardus dictus, & primùm Vicedominus Piſanus, ac demum in Claraualle, omnibus mundanis pro Chriſto ſpretis, eiuſdem venerabilis Bernardi abbatis diſcipulus effectus, ac ab eo poſtmodum monaſterio beati Anaſtaſij Ciſtercienſis ordinis, in vrbe Roma abbas prælatus, ſummus pontifex, vt pręlibauimus, conſtituitur. Inde poſt conſecrationem furorem populi Romani declinans, ad munita loca ſe tranſtulit: poſtq; Viterbium veniēs, ibi per aliquod tempus moram fecit. At Romanus populus cum Patricio ſuo Iordane in furorem verſus, præfecturæ dignitatem abolentes, omnes principes ac nobiles ex ciuibus ad ſubiectionem Patricij compellunt: & non ſolùm quorundam illuſtrium laicorum turres, ſed & cardinaliū ac clericorum domus ſubruentes, prædam immenſam diripiunt. Eccleſiam etiam beati Petri omnium eccleſiarum caput, incaſtellare ſacrilegè ac prophaniſsimè non metuunt: peregrinos cauſa orationis aduenientes, ad oblationem, quæſtus gratia, plagis & verberibus cogunt, ac quoſdam ex ipſis offerre nolētes, in ipſa porticu, & veſtibulo templi nephario auſu occidere non verentur. Quos venerabilis pontifex, percuſſo prius cum quibuſdam fautoribus ſuis anathematis gladio Iordane, adiūcta Tyburtinis Romanorum antiquis hoſtibus, militia coercuit, tandemq; pacem petere coegit.

De nuncio Armeniorum, cauſaq; itineris ipſius, ac miraculis, quæ in Romana curia uidit.

CAPVT XXXII.

Metropolitanus Armeniæ plus mille epiſcopos ſub ſe habet.

EA tempeſtate Armeniorum epiſcoporum, eorumq́ metropolitani, quem ipſi catholicon, id eſt vniuerſalem, propter infinitum, id eſt amplius quàm mille epiſcoporum ſub ſe habentem numerum, vocant, legati ab vltimo penè Oriente ſummum pontificem Viterbij, laborioſum iter per annū & ſex menſes complentes, adeūt, eiq́ ex parte illius eccleſiæ ſubiectionem omnimodam, cum cōſalutando offerentes, cauſas viæ nobis cum alijs multis præſentibus, apud veterem aulam aperiunt, quæ tales erant. Inter ipſos & Græcos quædam de ritu ſacrificij habitudo eſt in quibuſdam, in alijs verò diſcrepantia. Ponunt enim fermentatum panem, ſicut illi, aquam autē vino non admiſcent, ſicut nos & illi. Preterea natiuitatē domini Epiphaniæ continuantes, duas illas feſtiuitates vnam faciunt. Pro his & alijs dum inter ſe diſſentirent, Romanam eccleſiam iudicem eligentes, conſultum veniunt, formamq́ ſacrificij iuxta cōſuetudinem eius ſibi tradi depoſcunt. Quos Romanus antiſtes gratanter ſuſcipiens, miſſarum ſolennijs, ac ſacrificij ſecretis adhibuit, diligenterq́ ea quæ fiebant ibidem, eos animaduertere monuit: Quod dum facerent, intentiq́ ſacro altari aſtarent, vnus ex eis pontificali dignitate prēditus, ſicut poſtmodum in plena curia retulit, in beati Martini octaua, quando dedicatio eccleſiæ beati Petri celebrari ſolet, ſummo pontifice diuina myſteria agente, ſplendido fulgore radium ſolis ſuper caput eius coruſcare, & in ipſo duas columbas aſcendentes & deſcēdentes vidit. Cumq́ diligentius hac illacq́ oculos circumferret, nullumq́ aditum per quem lux illa transfunderetur, inueniret, deificum hoc eſſe cognoſcens, ac ad obedientiam Romanæ ſedis amplius accenſus, cunctis quæ viderat aperuit. At venerabilis pater non ſuis hoc meritis attribuens, ipſius potius fide cœlitùs hoc ſibi mōſtratum affirmabat, vt videlicet eccleſia, à qua ipſe miſſus fuerat, ſacramentorum virtutem veritatis luce perfuſam cognoſceret, ac deinceps quali ea reuerētia & forma tractare deberet, addiſceret. Retulit etiam præfatus epiſcopus, quòd in confinio Armeniæ quædā gentes eſſent, quæ fœtus ſuos fœtentes generarent, eosq́ ſtatim ad aquas Armeniorum lauandos tranſmitterent. Quos cum illi baptiſmatis vnda tingentes, innatum eis fœtorem propellerent, mox tamen remiſsi ad paganiſmi ritum, & ſpurcitiam redibant. Quod vtrùm faciēdum eſſet, item Romanam eccleſiam conſuluerunt.

De epiſcopo Gabulenſi, ac rumoribus, quos de tranſmarinis regionibus retulit.

CAPVT XXXIII.

VIdimus etiam ibi tunc prætaxatum de Syria Gabulenſem epiſcopum, cuius præcipuè opera ad plenum Antiochia Romanæ ſedi ſubeſſe cœpit, tam de patriarcha ſuo Antiocheno, & de principis matre Balduini Hieroſolymitani quondā regis filia, querimoniam facientem, quàm de ſpolijs Sarracenis ablatis, iure antiquitatis, exemplo Abrahæ, decimas, qui eas deo recognoſcens, victoriā de ſuis ſpolijs Melchiſedech dedit exigentem, ac ſuper hoc apoſtolicæ ſedis auctoritatem requirentem. Audiuimus eum periculum tranſmarinæ eccleſiæ poſt captam Ediſſam lachrymabiliter conquerentem, & ob hoc Alpes tranſcendere ad regem Romanorum & Francorum pro flagitando auxilio volentem. Narrabat etiam, quòd ante non multos annos, Ioannes quidam, qui vltra Perſidem & Armeniam, in extremo Oriente habitans, rex & ſacerdos cum gente ſua Chriſtianus eſt, ſed Neſtorianus, Perſarum & Medorū reges fratres, Samiardos dictos, bello petierit, atq́ Ecbactani, cuius ſuprà mentio facta eſt, ſedem regni eorum expugnauerit. Cui dum præfati reges cum Perſarum, Medorum & Aſſyriorum copijs occurrerent, triduo vtriſq́ mori magis quàm fugere volentibus, dimicatum eſt, presbyter Ioannes, ſic enim eum nominare ſolent, tandem verſis in fugam Perſis, cruentiſsima cæde victor extitit. Poſt hanc victoriam dicebat prædictum Ioannem ad auxilium Hieroſolymitanæ eccleſiæ procinctum mouiſſe, ſed dum ad Tygrim veniſſet, ibiq́ nullo vehiculo traducere exercitum potuiſſet, ad ſeptētrionalem

Presbiter Ioannes.

nalem plagam, vbi eundem amnem hyemali glacie congelari didicerat, iter flexiſſe. Ibi dum per aliquot annos moratus, gelu expectaret, ſed minimè hoc impediēte aeris temperie, obtineret, multos ex inſueto cœlo de exercitu amittens, ad propria redire compulſus eſt. Fertur enim iſte de antiqua progenie illorum, quorū in euangelio mentio fit, eſſe magorum, eiſdemq́ quibus & iſti gentibus imperans, tanta gloria & abundantia frui, vt non niſi ſceptro ſmaragdino vti dicatur. Patrum itaq; ſuorum, qui in cunabulis Chriſtum adorare venerunt, accenſus exemplo, Hieroſolymam ire propoſuerat, ſed prætaxata cauſa impeditum fuiſſe aſſerunt. Sed hæc hactenus.

De pace Romani pontificis cum Romano populo, & item perturbatione. De Boritio, & varijs per orbem commotionibus, terminuſq; hiſtoriæ.

CAPVT XXXIIII.

AT Eugenius cum Romanis hoc tempore pacem fecit, vt patritiatus dignitatem exfeſtucarent, & præfectum in priſtinam dignitatem reciperent, Senatores verò ex eius auctoritate tenerent. ſicq; in Vrbem rediens, natiuitatem domini ibidem celebrauit, incipiente anno dominicæ incarnationis M.cxlvj. vbi rurſum à populo Romano pro excidio Tyburtinorum intantum de die in diem ſollicitatur, vt à Lateranenſi palatio improbitatem eorum non ſuſtinens, ad transtyberinā regionem migrans, animam ſuam vitæ ſuæ tędere confiteatur. Rex quoq; eadem natiuitate in palatio Aquis celebrata, Baioariam ingreditur. Ibi eum Boemorum dux Labezlaus, ſuprà nominatum Boritium ſecum ducens, adijt. Is flebili ac miſerabili voce querimoniam ſuam de priuatione paterni regni depromens, quatenus auctoritate imperiali, ad quā totius orbis ſpectat patrocinium, ei ſubueniat, depoſcit: eiusq; ſuper hoc promiſſum interuentu prædicti Boemorum ducis, eiusq; conſortis Gertrudis, regis ſororis, honeſtò intercedente placito impetrauit. Exhinc non ſolùm inpræſentiarum perturbationes ſentimus, ſed & maiores ſuperuenturas ex his, alijsq; argumentis formidando cōijcimus. Ecce enim inter noſtrum & Vngarorum regnum, non ſolùm iſto militem inſtaurante, ſed & illo multos ex noſtris pecunia corrumpente, valida expectatur commotio. In Polonia etiam inter tres fratres terræ principes, miſerabilis auditur tumultuatio: in Belgica Gallia virorum potentum indefeſſa conflictatio. Apud nos verò tā tetra iam videtur confuſio, vt non ſolùm reliquo anni circulo præda, ſed & incendio cuncta permiſceant, ſed & in ipſo Quadrageſimali & pœnitentiali tempore, contra diuinas & humanas leges deſæuire non pertimeſcant. Tanta poſtremò præteritorū memoria, præſentium incurſu, futurorum metu diſcriminum vrgemur, vt reſponſum mortis in nobis accipientes, etiam tędeat nos viuere, pręſertim cum tam ex peccatorum noſtrorum multitudine, quàm tumultuoſiſsimi Imperatoris fœtulenta improbitate, haud diu ſtare poſſe mundum putaremus, niſi ſanctorum meritis veræ ciuitatis dei ciuium, quorum in toto orbe copioſa variè & pulchrè diſtincta florent collegia, ſuſtentaretur. Sed quia mutabilium rerum ab Adam vſq; in præſentem annum, qui ab incarnatione domini M.cxlvj. ab Vrbe condita M.Dcccc xviij. Conradi nonageſimi quarti ab Auguſto nonus, Eugenij tertij, ſummi pontificis ſecundus eſt, ſeriē qualitercunq; percēſui, multiplicesq; mortalium miſerias inuolui, diuerſos religioſorum ordines, quorum, vt dixi, ſanctitate à miſericordiſsimo iudice, malignitas mundi ſupportatur, ſilentio præterire incongruum arbitramur, vt tantorum malorum turbulentiæ, clarorum virorum geſta inſignia, metam & articulum ponamus.

Deſcriptio diuerſorum ordinum religioſorum, terminuſq; libri Septimi. Catalogus Regum & Pontificum.

CAPVT XXXV.

IGitur exceptis his, qui ſobriè, piè & iuſtè ex clericis & laicis, ſua tanquam non ſua poſsidentes, fratrum neceſsitatibus miſericorditer deſeruiunt, diuerſa ſunt ſanctorum agmina, qui proprijs deſiderijs, facultatibus, parentibus, iuxta mandatum euāgelicum, abrenunciātes, crucemq; mortificationis in carne iugiter portantes, cœleſti deſiderio pleni, Chriſtum ſequuntur. Quorum alij in vrbibus, caſtellis & vicis, & agris

commorantes, proximis normam rectè viuendi verbo & exemplo tribuunt. Alij quidem commanentiam hominum aſpernantes, & quieti ſuæ amplius prouidentes, frequentiam fugiunt, ſoliq́ꝫ deo vacantes, ad ſyluarum abditorumq́ꝫ locorum latibula ſe conferunt. Illi lucem ſuam lucere coram hominibus ad gloriam dei non abnuunt. Iſti mortuos ſe mundo cognoſcentes, vitam ſuam cũ Chriſto in deo in præſenti abſcondunt, gloriamq́ꝫ ſuam donec Chriſtus vita eorum glorioſus appareat, eniteſcere non cupiunt. Ac quę tamen omnes vitę & conſcientiæ puritate, ac ſanctimonia cœleſti, etiam angelica in terris vita degunt. Commanent autem cor vnum & animam vnam habentes in vnum in cœnobijs, vel eccleſijs: ſomnum ſimul capiunt, vnanimiter ad orationem ſurgunt, in vna domo reficiũtur: pariter orationi & lectioni, operiq́ꝫ die noctuq́ꝫ ita indefeſſa incũbunt vigilãtia, vt excepto illo quo laſſa quieti membra vilibus, & vimineis ſtramentis, ſeu ſago tradunt momento, aliquod horarum ſpacium ſine diuina occupatione nephas arbitrentur effluere, intantum vt in ipſa naturali refectione diuinæ ſcripturæ iugiter intendi, ſpiritum malint ſaginare quàm corpus. Abſtinent verò omnes cõmuniter à carnibus. Alij autem ab omnibus delicatioribus cibis, vinoq́ꝫ ſe cohibentes, legumine interdum, interdum cum pane vtuntur & aqua. Quid de cœlibatu ipſorum dicam? cum ita communem & indultam humano generi nuptiarum legem tranſcenderint, vt quidam ex eis non ſolùm interna, ſed & externa clauſtra tanta cum diligentia obſeruent, quòd nulli vnquam qualibet de cauſa, ſed nec orationis obtentu introeundi aditus pateat fœminarum. Omnibus enim diuerſorum opificum officinis, id eſt piſtorum, fabrorum, textorum, aliorumq́ꝫ, ne foras vllus eorum euagandi occaſionem habeat, intrò poſitis, hiſq́ꝫ ſtudioſiſsimè ſeptis, porta in exteriori atrio poſita eſt, vbi religioſus & timoratus frater iugiter manens, omnes ſuperuenientes hoſpites, peregrinos, pauperes alacriter & benignè, tanquam ipſum Chriſtum ſuſcipiens, primò ad oratorium ductis, in cellam hoſpitalem, lotis antè eorum pedibus, ac deinde omnibus humanitatis officijs deuotè exhibitis, collocat. At fœmina ſi exhortationis, ſeu alterius officij cauſa ſuperuenerit, extrà dimittitur, eam monaſterij pater, vel aliquis ex fratribus, non in domo, nec ſolus, ſed ſub diuali & patenti loco, ſolum & rarum tectum propter pluuias habenti alloquitur. Alij verò etſi eas orationis gratia ab oratorio non ſecludant, ad interiora tamen fratrũ receptacula introire non permittunt. Porrò ſeipſos tanta ſollicitudine cuſtodiunt, vt non ſolùm maiora delicta abhorreant, ſed & à minimis ac leuiſsimis, & quæ nobis ex ipſo vſu vilauerunt, ita ſenſus ſuos cohibeant, vt rariſsimè, niſi ſoli deo, patriq́ꝫ cõgregationis colloquentes, nutibus magis ac ſignis, quàm lingua, ea quæ neceſſaria ſunt, ab inuicem requirant. Si verò in aliquibus vel minutiſsimis ex humana infirmitate, negligentia, vel ſurreptione quis eorum offenderit, ad locum ad hoc deputatum, circa primam vel tertiam horam concurrunt: ibiq́ꝫ diuino prius adiutorio inuocato, culpas ſuas humiliter recognoſcunt, ac cum charitate mutuò ſe corrigunt. Ibi ſedens ſenior, manſueta ſeueritate, ſine ira & diſceptatiòne eos dijudicat: frequenterq́ꝫ diuinarum ſcripturarum ſereno vultu, mellifluo ore informans eloquijs, ita defecatos, & ad vnguem purificatos, ad cœleſtis militiæ cõtubernium dignos tyrones in præſentis vitæ ſtadio præparat. Sed quia in ipſo veſtibulo ſpecioſa domus agnoſcitur, qualiter interior eorum homo coram diſcretore cordiũ deo intus fulgeat, habitus exterior apud homines foris declarat. Sicut enim intus varijs rutilant virtutum fulgoribus, ita foris diuerſorum vtuntur colorum veſtibus, iuxta illud Pſalmographi: Omnis gloria filiæ regis ab intus, in fimbrijs aureis circumamicta varietate. Alij quippe Apoſtolicam vitam ducentes, in ipſoq́ꝫ habitu innocentiæ puritatem prætendentes, munda & linea toga vtuntur. Alij eiuſdem ordinis viri, ob mortificationem carnis, tunica lanea aſperius veſtiuntur. Alij omnibus exterioribus occupationibus liberi, angelicam vitam in veſte prætendentes, eius ſuauitatem forma potius ipſa, quàm ſui mollitie typicè figurant. Ponunt enim ad carnẽ tunicas aſperrimas, ſuperq́ꝫ eas alias cum caputijs latiores, ex ſenis partibus tãquam totidem alijs ad inſtar Seraphin conſtantes. E quibus duabus, id eſt caputio caput tegentes, duabus, id eſt manicis omnem actionẽ ſuam velut manus ad deum dirigẽdo,

ad

ad ſuperna volantes, duabus reliquum corpus antè & retrò velantes, diuina ſe gratia præueniente & ſubſequente, contra omnia ſæua tentatoris iacula ſe munitos oſtendunt. Differunt autem in hoc, quòd alij ob contemptum mundi exprimendum, eandem veſtem nigram tantùm gerunt: alij verò de colore, vel groſsitudine nihil cauſantes, albam, vel griſeam, aliámve abiectam tantùm, & aſperam ferre conſueuerunt. Taliter intus & foris inſtructi, ac per totum terrarum ambitum fertili copioſaq; propagine, merito & numero in immenſum in breui multiplicati ſignis radiant, virtutibus coruſcant, diuina reuelatione ſæpius ſubleuantur, angelica & dæmonica viſione in exitu vitæ crebrò conſolantur. Infirmos curant, dæmones fugant, cœleſtiſq; patriæ dulcedinem, quantum in præſenti licet, per contemplationem interdum prægustant. atque ob hoc quamuis laboribus attriti, vigilijs exinaniti, ieiunijs attenuati ſint, more cicadarum, quæ famelicæ plus grillire ſolent, totam pene noctem in pſalmis & hymnis, & canticis ſpiritalibus peruigilem ducunt. Manent autem, ſicut olim in Aegypto, ſic & nunc in Galliæ Germaniæq; partibus abundantius, vt in hoc haud mireris potentiæ, ſeu ſapientiæ ab Oriente ad Occidentem tranſlationem, cum de religione itidem factum eniteat. Eſt præterea diuerſis in locis ad ſingulare certamen ſpecialiter inſtructum anachoretarum, & ſolitariorum in genere optimo pugnæ ſanctum collegium, in numero quidem rarius, vitæ verò auſteritate ſuperioribus vel æquale, vel eminentius. Quorum alij ſub priore degentes, in remotis & abditis locis ſinguli ſingulas cellas velut ſepulchra inhabitant, operibus manuum ſuſtentantur, módico contenti pabulo, annonam totius hebdomadæ ſabbato accipiunt, ac omnimodè humanæ conſolationis expertes, à colloquijs tantùm diuinis & oratione non recedunt. Dominicis ſolùm diebus ad oratorium, quod in communi poſitum eſt, concurrunt, ac verbo ſanctæ cohortationis à ſeniore irrigati, deificis ſalubriter refecti myſterijs, cum omni alacritate reuertuntur. Alij vitæ ſuæ ſolum deum teſtem habere cupientes, antris, ſpeluncis, parietibus ſe includunt, tantoq; ardentius cœlo ſuſpenſi ſabbatizare creduntur, quanto amplius omnis humanæ ſocietatis extorres inueniuntur. Sunt etiam qui ſqualores ſolitudinum requirant, beſtiale ferarum conſortium non pertimeſcant, herba paſcuntur, pelle carnis pro operimento vtentes, algore noctis, & calore ſolis in modum Aethiopum denigrati, velut tympanum obrigeſcant: atque terreno habitaculo in terra poſiti, includi dedignantes, tectoq; cœli tantùm vtentes, non ſe tam homines, quàm cœleſtis curiæ contubernales eſſe demonſtrant. Omnes hi ab omni miſero mundi rotatu, de quo ſuprà diſputatum eſt, ſecluſi, poſt ſenarij laboris perfectionem, in veri ſabbati pace æternam quietem prægustando poſiti, noſtræ enormitatis benigni & idonei interceſſores, huius ſeptimi Operis terminus exiſtant, noſq; ad ea quæ ſequuntur, quis ſcilicet finis ciuitati dei maneat, quæ perditio reprobam mundi ciuitatem expectet, dicenda, precibus ſuis aptos efficiant,

AMEN.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

Latinorum reges ante Vrbem conditam:

Italus.	Ianus.	Saturnus.	Pius.
Faunus.	Latinus.	Hi regnauerunt ſimul circiter annos 150.	
Aeneas Syluius.	Latinus Syluius.	Alba Syluius.	Aegyptus Syluius.
Capis Syluius.	Carpentus Syluius.	Tyberius Syluius.	Agrippa Syluius.
Aremulus Syluius.	Auentinus Syluius.	Procas Syluius.	Amulius Syluius.

Romanorum reges:

Romulus.	Numa Pompilius.	Tullus Hoſtilius.	Ancus Marcus.
Tarquinius Priſcus.	Seruius Tullus.	Tarquinius Superbus.	

Romæ poſt reges exactos, conſules quotannis bini creati (& in maxima vrbis calamitate quandoque etiam creabatur Dictator) vſque ad imperatores. Primus autem conſulum fuit Brutus.

	Octauianus Auguſtus.	
	Tyberius.	
	Caius Caligula.	
Petrus.	Claudius.	
	Nero.	Prima perſecutio.
Linus.	Galba,Otto,Vitellius.	
	Veſpaſianus.	
Cletus.	Titus.	
Clemens i.	Domitianus.	Secunda perſecutio.
	Nerua.	
Anacletus.	Traianus.	Tertia perſecutio.
Euariſtus.	Adrianus.	Quarta perſecutio.
Alexander i.		
Sixtus i.		
Theleſphorus.	Antoninus Pius cum filijs.	
Iginus.		
Pius i.	M.Antoninus Verus,cum fratre	
Anicetus.	L.Aurelio Commodo.	
Sother.		
Eleutherius.	Commodus poſt Antoninum.	
	Aelius Pertinax.	
Victor i.	Seuerus.	Quinta perſecutio.
Zepherinus.	Antoninus Caracalla.	
Calixtus i.	Macrinus.	
	M.Antoninus.	
Vrbanus i.	Alexander.	
Pontianus.		
Antheros.	Maximianus.	Sexta perſecutio.
Fabianus.	Gordianus.	
Cornelius.	Philippus primus Chriſtianus, cum Philippo filio.	
Lucius i.	Decius.	Septima perſecutio.
Stephanus i.	Gallus cũ Voluſiano.	Octaua perſecutio.
Sixtus ij.	Valerianus cum filio ſuo Galieno.	
Dionyſius i.		
Fœlix i.		
Euticianus.	Claudius.	
Gaius.	Aurelianus.	Nona perſecutio.
	Tacitus.	
	Probus.	

Marcellinus i.	Carus cum Carino & Numeriano filijs.
Marcellus i.	Diocletianus,& Decima perſecutio.
Euſebius.	Maximianus Cæſares.
	Conſtantius & Galerius,& Licinius.
Melciades.	
	Græci.
Syluester i.	Conſtantinus.
Marcus.	
Iulius i.	Conſtantinus cum Conſtantio & Conſtante fratribus.
Liberius.	
Fœlix ij.	Iulianus.
Liberius ab exilio reuerſus.	
Damaſus.	Iouinianus.
Siricius.	Valentinianus.
	Valens.
	Gratianus cum fratre Valentiniano.
Anaſtaſius i.	Theodoſius cum vtriſque, & poſt vtroſq;.
Innocentius i.	
	Archadius,& Honorius.
	Theodoſius cum Valentiniano.
Zoſimus.	
Bonifacius i.	
Celeſtinus i.	Valentinianus cum Martiano.
Sixtus iij.	
	Martianus poſt Valentinianum.
Leo i.	Leo.
Hilarius i.	Zeno.
Simplicius.	
Fœlix iij.	Anaſtaſius.
Gelaſius.	
Anaſtaſius ij.	
Simachus.	
	Iuſtinus.
Hormiſda.	
Ioannes i.	Iuſtinianus.
Fœlix iiij.	
Bonifacius ij.	
Ioannes Mercurius ij.	
Agapitus i.	
Siluerius.	
Vigilius.	Iuſtinus.
Pelagius i.	
Ioannes iij.	Tyberius.
Benedictus i.	Mauritius.
Pelagius ij.	
Gregorius i.	Focas.
Sabinianus.	
Bonifacius iij.	
Bonifacius iiij.	Heraclius cũ Conſtantino filio.
Deuſdedit.	
Bonifacius v.	
Honorius i.	
Seuerinus.	
Ioannes iiij.	
Theodorus i.	Conſtantinus.
Martinus i.	
Eugenius i.	Conſtans.

Nota Fœlicem, qui in catalogo poſitus eſt ab hæreticis, uiuente Liberio, ſubrogatũ.

Hi duo tamen à catalogo regũ, propter inuaſionẽ regni, quam uiuente Iuſtiniano Leo primus, pòſt Tyberius Leonẽ expellendo fecerant, remoti ſunt.

Vitalianus.	
Adeodatus.	Conſtantinus.
Domnus.	
Agatho.	
Leo ij.	
Benedictus ij.	
Ioannes v.	
Ghonon, aliàs Zeno.	
Sergius i.	Iuſtinianus.
	Leo.
Ioannes vi.	Tyberius.
Ioannes vij. fœmina.	
Siſinnius.	
Conſtantinus i.	Iuſtinianus idem qui ſuprà.
	Philippus.
Gregorius ij.	Anaſtaſius.
	Theodoſius.
Gregorius iij.	Leo cum Conſtantino filio ſuo.
Zacharias.	Item Conſtantinus cum Leone filio, Pipi-
Stephanus ij.	no Francorũ rege iã Patricio Romanorũ.
Paulus i.	
Conſtantinus ij.	Leo poſt mortem patris, Carolo rege
Stephanus iij.	Francorum, & Romanorum Patricio.
Adrianus i.	
	Conſtantinus cum matre.
Leo iij.	Hirene poſt filium.
	Franci.
	Carolus accepit imperium.
Stephanus iiij.	Ludouicus cum Lothario filio.
Paſcalis i.	
Eugenius ij.	
Valentinus.	
Gregorius iiij.	Lotharius poſt patrem.
Sergius ij.	
Leo iiij.	Item Lotharius cum Ludouico filio.
Benedictus iij.	
Nicolaus i.	Ludouicus poſt patrem.
Adrianus ij.	
Ioannes viij.	Carolus.
Martinus ij.	Carolus.
Adrianus iij.	
Stephanus v.	
Formoſus.	Arnolfus, iuxta quoſdam.
Bonifacius vi.	
Stephanus vi.	
Romanus i.	
Theodorus ij.	
Ioannes ix.	
Benedictus iiij.	
Leo v.	
Chriſtophorus i.	Longobardi.
Sergius iij.	Ludouicus, iuxta Romanos.

Anaſtaſius

Anaſtaſius iij.	Berengarius.
Lando.	Berengarius.
Ioannes x.	
Leo vi.	Vgo.
Stephanus vij.	
Ioannes xi.	Berengarius.
Leo vij.	Lotharius.
Stephanus viij, Germanus.	Berengarius cum Alberto filio.
Martinus iij.	
Agapitus ij.	Teutonici.
Ioannes xij.	Otto cum Ottone filio.
Benedictus v.	
Leo viij.	
Ioannes xiij.	
Benedictus vi.	Otto poſt patrem.
Domnus ij.	
Bonifacius vij.	
Benedictus vij.	
Ioannes xiiij.	
Ioannes xv.	
Ioannes xvi.	
Gregorius Teutonicus v.	Otto.
Ioannes xvij.	
Syluester ij.	
Ioannes xviij.	
Ioannes xix.	
Sergius Os porci iiij.	
Benedictus viij.	Henricus.
Ioannes xx.	Conradus.
Benedictus ix.	
Syluester iij.	
Gregorius vi.	
Clemens Teutonicus ij.	Henricus Imperator.
Damaſus Teutonicus ij.	
Leo Teutonicus ix.	
Victor Teutonicus ij.	
Stephanus Teutonicus ix.	
Benedictus x.	
Nicolaus ij.	
Alexander ij.	
Gregorius vij.	Henricus.
Victor iij.	
Vrbanus ij.	
Paſcalis ij.	Henricus.
Gelaſius ij.	
Calixtus ij.	
Honorius ij.	
Innocentius ij.	Lotharius.
Celeſtinus ij.	
Lucius ij.	
Eugenius iij.	Conradus.
Anaſtaſius iiij.	
Adrianus iiij.	Fridericus.

Huc vſq; Otto Friſingenſis catalogum ſcripſit, quæ ſequuntur vſq; ad initium lib. octaui, proculdubiò alterius ſunt Chronographi, omiſſa tamē noluimus, vt nec ſuperiora, quāuis dubiæ fidei videātur.

Alexander iij.	
Lucius iij.	
Vrbanus iij.	
Gregorius viij.	
Clemens iij.	Henricus.
Celeſtinus iij.	
Innocentius iij.	Philippus,item Otto,item Fridericus.
Honorius iij.	Henricus.
Gregorius ix.	
Celeſtinus iiij.	
Innocentius iiij.	Henricus,item Vuilhelmus.
Alexander iiij.	
Vrbanus iiij.	
Clemens iiij.	
Gregorius x.	Rudolfus.
Innocentius v.	
Adrianus v.	
Ioannes xxi.	
Nicolaus iij.	
Martinus iiij.	
Honorius iiij.	
Nicolaus iiij.	
Celeſtinus v.	Albertus, Adolfus.
Bonifacius viij.	
Benedictus xi.	
Clemens v.	Henricus.
Ioannes xxij.	Ludouicus,Fridericus.
Benedictus xij.	
Clemens vi.	Carolus.
Innocentius vi.	
Vrbanus v.	
Gregorius xi.	Vuentzeslaus.
Vrbanus vi.	
Bonifacius ix.	Rupertus.
Innocentius vij.	
Gregorius xij.	
Alexander v.	
Ioannes xxiij.	
Martinus v.	Sigiſmundus.
Eugenius iiij.	
Fœlix v.	Albertus.
Nicolaus v.	Fridericus.
Calixtus iij.	
Pius ij.	
Paulus ij.	
Sixtus iiij.	
Innocentius viij.	Maximilianus.
Alexander vi.	
Pius iij.	
Iulius ij.	
Leo x.	Carolus v.

De

De morte Conradi Imperatoris, in cuius locum Fridericus dux Sueuorum rex electus, & quomodo maximum ſchiſma in eccleſia oriri cœpit, tandem Alexander confirmatur, qui Romæ cõcilium celebrauit. Item quomodo Imperator bis Longobardiam intrauerit, Mediolanumq; ceperit. Tandem quo pacto Henricum filium regia dignitate ſublimauerit, data ei prius uxore nobili, & qualiter idem Henricus Breſacum ædificauerit.

CAPVT VLTIMVM.

ANno ab incarnatione domini M. clij. Conradus dux de Zeringen obijt, poſt quem etiam Conradus rex eodem anno defunctus eſt: in cuius locum Fridericus dux Sueuorum, filius fratris eius Friderici, xcv. ab Auguſto rex electus eſt apud Franconefurt, vnanimi principum, totiusq; regni conſenſu. Huius viij. principatus anno, Adrianus venerabilis Papa obijt. & inter duos alios, Alexandrum videlicet & Octauianum, qui alio nomine Victor appellatus eſt, maximum ſchiſma eccleſiæ oriri cœpit, quod xix. annis miſerabiliter durauit, Friderico rege contra Alexandrum pertinaciter reſiſtente, & in idipſum plures epiſcoporum regia poteſtate compellente. Quod demum multo labore dei gratia ſanatum eſt, & Alexander vniuerſalis totius eccleſiæ pater canonicè confirmatus eſt: qui ſecundo confirmationis ſuæ anno, maximum Romæ concilium congregauit: in quo plures epiſcopos ſchiſmaticos, & plures diuerſorum ordinum per ipſos ordinatos degradauit, & damnauit. Eo etiam tempore prædictus Imperator Fridericus expeditionem maximam contra Longobardos mouit, & Mediolanum cepit, atque ædificiorum ciuitatis eiuſdem plurimam partem ſubuertit. Tranſactis autem paucis poſt hæc annis, iterum cum exercitu, multoq; comitatu epiſcoporum, ducum & comitum, diuerſorumq; principum Teutonici regni, ſecundò Longobardiam ingreditur, & ibidem regali potentia grandia multa perficere molitur. Sed circa finem Auguſti menſis, facta eſt immanis mortalitas in eodem exercitu principum Teutonici regni, epiſcopi ſcilicet Colonienſis, Friderici de Vuinsberg, Vuelfonis Iunioris de Rauensburg, cum multis alijs. His etiam diebus prædictus Imperator Fridericus Henricum filium ſuum regia dignitate ſublimauit, eiq; puellam nobili genere procreatam, Rogerij ſcilicet & Vuilhelmi Apulienſium principum filiam copulauit, nuptiasq; ipſius Mediolani regali gloria, multaq; potentia perpetrauit. Poſtea verò idem rex Henricus caſtrum quoddam in Briſagaugia, Breſacum dictum, in refugium pauperum velut miſericordiæ aſylum, cœpit ædificare, cunctosq; confugientes illuc à totius iniuſticiæ violentia, regali potentia ſtuduit defenſare.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

PROLOGVS IN LIBRVM OCTAVVM.

HOc Opus noſtrum, quod de duabus ciuitatibus intitulauimus, trifariè diſtinctum inuenitur. Cum enim ciuitas Chriſti ſeu regnum eius, ſecundum præſentem ſtatum vel futurum eccleſia dicatur: aliter ſe modò quàm diu bonos & malos in vno gremio fouere cernitur, habet: aliter tunc cum ſolos bonos in ſuperni ſinus gloria ſeruabit, habitura erit: aliter antequam plenitudo gentium introierit, ſub principibus gentium viuens ſe habuit. Denique quòd eccleſia non ſolùm cum Chriſto regnans, ſed & in præſenti horreo granum & paleam continens, regnum Chriſti vocetur, in euangelio maniſeſtiſsimè habes. vbi de regno ſuo ſcandala, quæ nulla profectò in cœleſti patria tranquilliſsima & feliciſsima fore poterunt, auferenda prædicuntur. Ea ergo locutione, qua Chriſtus propter ſacramentorum communionem malos & bonos, fidem iſtos per charitatem operantem, illos ſine operibus mortuam habẽtes regnũ ſuum nominat, ea etiam nos Ciuitatẽ eius hunc præſentem ſtatum vocamus. Neq; enim ſubtilitatem eorũ in hoc ſequimur, qui vtrũ mali in eccleſia manẽtes, veraciter ſacramẽtis cõmunicẽt, an exterius tantũ ea accipiãt, ſolerter inquirũt, vel ſi itẽ mali, eccleſia quæ corpus Chriſti dici ꝓpter tẽporalẽ

commixtionem, ac ſacramentorum cõmunionem debeant, acutiſsimè diſputant. Sed communem ſacræ ſcripturæ vſum, ſimplici oculo intendendo, omnes in eccleſia fidem tenentes catholicam, ciuitatem Chriſti vocamus, deo qui ſolus nouit qui ſint eius, iudicium, diſcuſsionémue ſingulorum relinquẽtes. Ciuitatis peruerſæ triplex æque ſtatus inuenitur, quorum primus ante gratiam, ſecundus tempore gratiæ fuit, & eſt, tertius poſt præſentem vitam erit. Primus miſer, ſecundus miſerior, tertius miſerrimus. Econtrà verò alterius partis primus abiectus, ſecundus proſper, tertius beatus: vel primus humilis, ſecundus mediocris, tertius perfectus. Ac de duplici vtriuſque partis ſtatu, quomodo ſcilicet vnus primò humilis cum latuit, pòſt datis ſibi non ſolùm internis bonis, ſed & exteriori proſperitate, non vt prius abiectus, nec adhuc, vt in futuro erit, glorioſe beatus & perfectus, medius ſeu mediocris: alter verò tam infinitarum mutationum motibus, quàm veræ religionis ignorantia primò miſeris, ſecundò poſt reuelatam lucem tanto miſerior, quanto poſt manifeſtatam veritatem inexcuſabilior fuit, in præcedentibus ſatis dictum eſt. De tertio verò, quomodo videlicet hæc ad ſummam beatitudinem profectura, illa ad vltimam miſeriam defectura & caſura ſit, iudicante ac examinante in vltimo iudicio iuſtiſsimo iudice vtriuſque vrbis cauſam, in hoc octauo Opere dicendum reſtat. Verùm quia, vt ait Salomon, ante ruinam exaltari cor, & ante gloriam frequenter ſolet humiliari. quæ hanc gloriam ciuitatis ſuæ humiliatio, quæ hanc ruinam ciuitatis peruerſæ momentanea ſub Antichriſto pręcedat elatio, quantum ex autenticis libris colligi datur, pręmittere aptum reor. Sic enim poſt denſiſsimas perſecutionum tenebras, gratior æternus æternæ pacis dies, & poſt temporalem arriſionem moleſtiſsimus pœnarum turbo, æternaq́ nox grauior apparebit. quatenus & iſtius ſpes præſentes labores breues efficiat, & illius timor ab hac temporali, ſiqua eſt, quia tranſitoria eſt, voluptate deterreat. Nunc eis reſpondendum videtur, qui fortè hunc noſtrum laborem tanquam inutilem euacuare conabuntur, quaſi tot alternantium malorum hiſtoricis narrationibus, tam ardua & arcana ſcripturarum documenta non dignè commiſceamus. Et primò quidem, quamuis de hoc exemplo beati patris Auguſtini, quem imitari propoſuimus, idem in libro de Ciuitate dei facientis, excuſemur: tamen rationum & auctoritatum ſpiculis, eis obuiandum erit. Nunquid non gratior eſt dies ſequens noctem, dulcior quies poſt laborem, ſomnus poſt laſsitudinem, cibus poſt eſuriem? Quid de heptatico regnorum libro Paralipomenon dicam? Deficiet me tempus enarrantem, ſi vniuerſas ſacræ ſcripturæ paginas, vtpote Ruth, Iudith, Eſdræ, Heſter, Machabæorum percurrere velim. qui dum myſtico ſenſu, & deifica ſapientia ſint grauidi, diuerſas tamen mortalium ęrumnas, & bellorum tempeſtates continent. Taceo prophetas, qui inter crebras mutabilium miſerias, ſecreta ſancti ſpiritus nonnunquam vaticinia poſuere. Omitto apoſtolos, qui profundiſsimis diuinorum myſteriorum arcanis, nephandiſsima huius mundi facta frequenter interſeruere. Sic Daniel ab hiſtorica narratione ordines profundiſsima viſione opus ſuum terminauit. Et egregius ille prædicator, ſecundum datam ſibi præ cęteris apoſtolis ſapientiam, de ſecretiſsimis dei magnalibus excellenter diſputans, ad correctionem noſtram quædam turpia tenebrarum opera in capite epiſtolarum obiurgando, commemorare non erubuit. Sed & dilectus ille Chriſto diſcipulus, euangelicæ narrationem veritatis, alto illo inchoatam principio concludens, cum dixiſſet: Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus quæ non ſunt ſcripta in libro hoc: hæc autem ſcripta ſunt, &c. exemplum dominicum, ſtatum futuræ vitæ in captura piſcium, & retis ſoliditate, necnon & cibi ſuauitate præſagiens, ſubtexuit. Manifeſtauit inquiens, ſe Ieſus ad mare Tyberiadis. Sicq́ huius tam eximiæ rei prærogatiuam in calce libri ponens, omnem retroactę narrationis ſeriem, eius tanquam procœmium fecit. Dominus quoque in principio fecit cœlum & terram, inuiſibilem primò & incompoſitam materiam edidit, ac poſtmodum in ordinem eam & lucem redegit. Non ergo delinquere nos arbitramur, ſi enumeratis præſentis vitæ miſerijs, de æterna ſanctorum quiete, tanquam de luce poſt tenebras, quantum deus permiſerit, tractare conabimur.

De quadrifaria eccleſiæ perſecutione. Ex qua tribu Chriſtus naſciturus ſit. Antichriſtus

CAPVT I.

SIcut ex ſcriptura ſacra docemur, ciuitas Chriſti primò violentam à ciuitate mundi ſub tyrannis infidelibusq́ regibus, ſecundò fraudulentam hæreticorum, tertiò fictam hypocritarum tempore perſecutionem paſſa, vltimam tam violentam, quàm fraudulentam, fictamq́ ac omnium grauiſsimam ſub Antichriſto paſſura erit. Qui ex hoc quòd Chriſtum ſe mentiens, Chriſto per omnia vita & doctrina oppoſitus erit, Antichriſtus tanquam contrarius Chriſto vocatur. Græci enim Anti, contra dicũt. Porrò de tribu Iuda, ſeruili ſcilicet cõditione, ex illa qua dicitur auctoritate, Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, naſciturus creditur.

De diſceßione quæ eius aduentum præcedet.

CAPVT II.

QVæ verò aduentum eius indicia præcedant, Apoſtolus inſinuat, qui Theſſalonicẽſibus ſcribens ait: Et nunc quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium iam operatur iniquitatis tantùm, vt qui tenet nũc teneat, donec de medio fiat. Et rurſum: Niſi venerit diſceſsio primùm, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, &c. Quod quidam ad Neronem, cuius tempore Paulus ſcripſit, interpretantur, ſicut ſuprà dixiſſe me memini. Alij verò de diabolo, cuius membra omnes ad reprobam ciuitatem pertinentes ſunt, dictum æſtimant. Aiuntq́ Paulum intellexiſſe Zabulum, qui per membra ſua ſanctos perſequendo, myſterium iniquitatis tunc operabatur, tempore ſuo, id eſt, in fine mundi, ad manifeſtãm impietatem reuelandum fore, ac collectas vires per Antichriſtum effuſurum. Vnde in Apocalypſi habes, quòd poſt mille annos, qui quidem numerus plenitudinem ſignificat temporis, Sathan, qui modò in reproborũ mentibus maliciam intra ſe cohibentibus, tanquã in abyſſo ligatus noſcitur, ſoluendus, id eſt, ad manifeſtam nequitiam proru pturus, totas vires effuſurus ſit. Et nota, quòd Paulus omnem præſentis diei maliciam, non iniquitatem, ſed myſterium iniquitatis nominauit, vt per hoc omnis, quem eccleſia à primo tempore vſq; ad Antichriſtum patitur, labor reſpectu illius quem tunc paſſura erit, non iniquitas, ſed tanquam myſterium, id eſt, ſpecies iniquitatis appareat. Vel myſterium vocat tanquam occultũ, res enim ſecretas myſticas dicere ſolemus: & eſt ſenſus, In illo tempore tam manifeſta, tam periculoſa & cruenta erit tribulatio, vt omnem quam nũc patitur, vel paſſa fuit eccleſia, comparatione illius quaſi occultam reputet. Quod verò ſubſequitur, & ait: Qui tenet nunc teneat, donec de medio fiat: prædicto ſenſui accommodatum cernitur, velut qui nunc ſub honeſto pudore vitia reuelata tenet, teneat donec proceſſu temporis inuerecũda fronte commiſſa, ad medium, id eſt, ad publicum veniant. Hoc etiam videtur innuere cum præmiſit, Quid detineat ſcitis, vt reueletur in ſuo tempore. tanquam diceret: Non ante reuelabitur, quàm completa malicia Amorrhæorũ, tempus quod manifeſtari debet, adueniat. Vnde & hanc ipſius reuelationem, diſceſsionem præceſſuram narrat. Tunc enim verè caput erroris apparebit, cùm relicta veritate, à veritatis auctore totus penè mundus diſcedet. Quidã diſceſsionem, & hoc quod dicitur, Qui tenet teneat donec de medio fiat, ad regnum interpretantur, vt ſcilicet omnibus amore ſcelerum iuſtitię renitentibus, ac per hoc à iuſticia regni diſcedentibus, ad tãtam qui regnum tenet, defectionem veniat, vt ſine reuerentia de medio, id eſt, de cõmuni quaſi quilibet de plebe fiat. Vnde & aiunt, Apoſtolum hæc ſub tegumento, verborũq́ inuolucris poſuiſſe, ne videlicet Romano imperio, quod ab ipſis æternum putabatur, calumniam intuliſſe videretur. Qua de re & hoc dictum putãt, Quid detineat ſcitis: ac ſi diceret, Hoc quod vos ſcitis, alienigenas manifeſta demonſtratione ſcire volo. Alij verò eadem verba, eodem quo de regno diximus ſenſu, de ſacerdotio, & Romana ſede interpretantur.

De ipſo eius aduentu, ac perſecutione quæ ſub ipſo fiet.

CAPVT III.

OStenſo quæ eum indicia præcedant, nunc de ipſo eius aduentu, ac ea quæ tunc fiet perſecutione proſequamur. Dominus Iudæis prædicans, ac nõ auditus, inter alia dixit: Ego veni in nomine patris mei, & non recepiſtis me: ſi alius venerit in nomine ſuo, hunc recipietis. Et Paulus: Eo quòd charitatem veritatis non receperunt, vt ſalui fierent, ideo mittet illis deus operationem erroris, vt credant mendacio. Nec timuit Paulus dicere, quòd dominus mittat eum. Mali enim etſi ciuitatem dei nõ iuſticiæ, ſed iniquitatis zelo affligant: nihil tamen niſi quod & quantum permittuntur, facere poſſunt. Vnde ſpiritus domini malus irruiſſe dicitur in Saul. Malus quippe propter nequiſsimam voluntatem: & idem domini, propter acceptam ab eo iuſtiſsimam poteſtatem. Quòd ſi dominus omnes reprobos regnare permittit, quãto magis omnium reproborum caput temporalis proſperitatis, ac ſæuiendi in ſuos poteſtatem eius ſine nutu non accipit? Mittet ergo eum dominus, quia maliciam corde conceptã non amplius quàm ipſe permittet, exercere valebit. Sed quærendum eſt, quare dominus ciuitatem ſuam tam immaniter tribulari permittat, cur eius hoſti tantam malefaciẽdi efficaciam tribuat? At non eſt mirum, ſi dominus eccleſiam ſuam de nihilo ſuſcitatam, & ad ſummum in terra faſtigium, vt ſuprà diximus, exaltatã, ante vltimæ tribulationis brauium, ne longo diſſoluta ocio, in amore ſui conditoris torpeat, excitatam grauiſsima prius exerceat palęſtra. Erit autem hæc perſecutio, vt ſuprà dictum eſt, violenta & fraudulenta: & violenta non quidem per ſe: ſed per potentẽ perſonam, vt mihi videtur, exercebitur. Vnde Pſal. Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem: id eſt, occultis machinamentis potentes mundi, ad hoc vt manifeſta ſanctis irrogent ſupplicia, incitabit. Et hanc puto beſtiam in Apocalypſi vocatam. Nam ipſum Antichriſtũ eadem ſcriptura pſeudoprophetã nominat, diabolum verò inſtigantem draconem. Ex hoc conijci poteſt, ipſum per omnia in hypocriſi venientem, non tormenta exteriora per ſe ſanctis inferendo, ſed ſignis mendacij, & ſpecie religionis, ac imagine rationis fraudulenter mundum decepturum, tormenta verò per potentem adhuc ſibi aſcitum ſanctis intentaturum. Si qui verò vnum eum potentem vtpote Romanorum Imperatorem ad hoc aſcire contendunt, & hũc beſtiam dictum non calumnior.

De uita, & doctrina eius.

CAPVT IIII.

QVoniam verò ſuprà, vitam & doctrinam eius Chriſto cõtrariam teſtati ſumus, qualiter id fiat, deo adiuuante dicamus. De vita quidem conſtat, quia Chriſtus de ſolio patris ac ſuperis deſcendens, ſe ad redimendum genus humanum humiliauit: ille de inferis aſcendere nitens, ac ſupra omne quod dicitur, aut quod colitur deus ſe extollens, ad decipiẽdos homines ſubleuabit. Ille virtutem & excellentiã deitatis occultans, aſſumptam carnem ſputis & flagris expoſuit: iſte fragilitatem ſuã non conſiderans, ac ſe ſuper hominem deum iactans, de hoc quod non eſt, gloriam & honorem ab hominibus expectabit. Doctrina verò eius, inquãtum ab illius diſsideat, luce clarius eſt, cum dominus humilitatis, Diſcite inquiẽs, à me, quia mitis ſum & humilis corde: iſte ſuperbiæ, Mea ſunt dicens, flumina, & ego feci illa, magiſter appareat. Et nota, quòd in fide noſtra in duobus pręcipuè calumniandi materiam inuenit, qua videlicet alia humanæ rationi, alia carnis voluptati contraria pręedicat. Humanæ rationi contraria, vt partum virginis, ſacramentum altaris adorare, crucifixum hominem credere deũ. & huiuſmodi. Voluptati contraria, vt hoc eſt: Qui vult venire poſt me, &c. &, Niſi quis renunciauerit omnibus quę poſsidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus: &, Væ vobis diuites: &, Beati pauperes. & huiuſmodi. Sapientes ergo argumentis ac ratione inducens, ſtultos rerum temporalium delicijs alliciens, vtroſq; falſis promiſsionibus ſeducet. Quapropter dominus in Euangelio ait, quòd tãtùm erit illius tempo-

ria

ris periculum,vt in errorē ducantur,ſi fieri poſſet,etiam electi. Et in Iob habes, quòd eſca eius ſit electa.Illi quippe qui humanam rationem ſequentes,de rerum cauſis philoſophantur,facilius rationibus & argumentis ad hoc vt fidem negenr, inducuntur, quàm ad hoc faciendum minis deterreantur,delectationibus ſeculi alliciantur. Hæc de vita & doctrina eius dicta ſufficiant.

De Enoch, & Helia.

CAPVT V.

PRædicante autem ipſo,humanumq́; genus, & præcipuè Iudaicum populū ſeducente,Enoch & Helias, qui adhuc ſuperſtites ſunt, venturi creduntur, vt eorum; quorum vnus ante legem,alius ſub lege fuerunt,auctoritate mundus errore deceptus,ad agnitionem veritatis redeat. Er de Helia quidem dominum in propheta dicērem habes:Ecce ego mittam vobis Heliam Teſbytem,qui cōuertat cor patrum ad filios,&c. antequam veniet dies domini magnus & horribilis. De vtriſq; verò in Apocalypſi ſcriptum inuenies,vbi rurſum,quòd ab Antichriſto interficiendi,ac quòd ipſe poſt hoc ſpiritu oris domini,tam ipſorum,quàm aliorum ſanctorū ſanguine ad deum clamante,percuſſus,finem perſecutionis ſit impoſiturus,legitur.

De tempore tyrannidis eius.

CAPVT VI.

TEmpus quoq; tētationis tribus annis & dimidio, totidem ſcilicet quot & dominus prædicauit,ex hoc quod ibidem dicitur,Vſq; ad tempus & tempora,& dimidium temporis protendi latenter innuitur. Euidentius autem ex illa auctoritate Apocalypſis,Ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus xlij.declaratur. Quam breuitatem temporis ex immanitate perſecutionis, propter electos à miſericordiſsimo iudice prouiſam eſſe dominus inſinuat, cum ait: Niſi abbreuiati eſſent dies illi,non fieret ſalua omnis caro:ſed propter electos abbreuiabuntur dies illi.

Quæ percuſſo eo aduentum domini ſigna præcedant.

CAPVT VII.

PErcuſſo impiæ ciuitatis capite, infidelis Iudæorum populus iam ſe deluſum cernens,ad conuerſionem venire creditur,iuxta illud prophetæ:Si fuerit numerus filiorum Iſrael ſicut arena maris,reliquiæ ſaluæ fient. Poſt hoc locus pœnitentię manet,cuius ſpacium omnes mortales latet. Igitur omnibus quæ prædicta ſunt conſummatis,ſignisq́; vniuerſis in ſole,& luna,& ſtellis,mariq́; tranſactis,cunctis præ timore & expectatione quæ ſuperueniet vniuerſo orbi,areſcentibus,reprobæ ciuitatis interitus,& ciuitatis Chriſti prouectus,dieſq; domini iuxta veritatis vocē,quæ ſuos blandè conſolans,Cum videritis,inquit,hæc fieri,ſcitote quia propè eſt regnum dei:qui tāquam fur in nocte,id eſt,non præuiſus, edentibus & bibentibus,nubentibus, nuptui tradentibus,iuxta domini rurſus vocem,venire non dubitatur. Quod non crudeliter, ſed magna conditoris prouidentia ſapienter fieri credendum eſt,vt ſemper de aduentu iudicis pauidi,ſemper ad rationem reddendam parati inueniamur. Longo me iam ocio torpentem,& diuerſas ob occupationes quaſi dormitantem,vltimo de tempore locuturum,tuba ſalutaris excitet Quis enim hac audita,ſomno pigritiæ depreſſus nō euigilet,per quam etiam exurgunt mortui? Fateor quia ad plurima ſenſu iamdiu diſtracto,minorem me, imò nullum, ad tam ardua tractanda iudicans, digitum ori ſuppoſui,malens dies malos ſilentio tranſigere, quàm magnis de rebus in perturbatione temerariè diſputare. Scio enim qui dixit: Vacate & videte. Noui etiam perturbatione conſilij ſemper eſſe neſciā,amicā ocij,negocioſa officia renuere ſapientiā. Quibus dū nunquā ad plenū carere mereor, quādoq; tamē minus importunè ingruentibus, quāuis tenuiter alleuiari videor. Proinde hoc reſurrectionis tēpore non noſtris,ſed illius, qui propter delicta noſtra mortuus eſt,& reſurrexit propter iuſtificationes noſtras,viribus & ope fulti,de reſurrectione mortuorū,fineq́; tēporū dicere ordiamur, ipſū obnixè inuocātes,vt à morte animæ ſuſcitatos, dignè tanta nos eloqui myſteria cōcedat.

De exterminatione ſeculi per ignem.

CAPVT VIII.

Cum iuxta Apoſtolum, Pax & ſecuritas dixerint, repẽtinus interitus ſuperueniet, terribiliq́ꝫ ignis virtute cuncta cremabuntur. Quam ſeculi per ignem exterminationem non ſolùm noſtri prophetico ſpiritu veridicè prædixerunt, ſed & quidam ex gentibus humana ſubnixi ratione, phyſicis opinionibus ſomniauerunt. Vnde præcipuus philoſophorum Plato, mũdum abditis naturæ rationibus, aqua prius, pòſt igne purgandum, in Tymęo ſuo aſſerit: & quidam poetarum de eadem re ſic ait:

Reminiſcere tempus
Aſſore quo mare, quo tellus, immenſáque regia cœli
Ardeat, & mundi moles immenſa laboret.

Sed & Sibylla in prophetia de Chriſto habita, vltimi huius incendij, extremiq́ꝫ iudicij manifeſtè meminit. Refert etiam Ioſephus, primum hominẽ qui rerum cauſas tanto ſubtilius & ſublimius rimari potuit, quanto primordialem eorum creationem recentius vidit, rerum omnium exterminationem, vnam ignis virtute, alteram aquarum multitudine prædixiſſe. Cui cõcordans ex noſtris Petrus, Cœli, inquit, erant prius, & terra de aqua, & per aquam conſiſtens verbo dei, per quæ ille tunc mundus aqua inũdatus perijt: cœli autem qui nunc ſunt & terra, eodem verbo repoſiti ſunt igni reſeruati in diem iudicij & perditionis impiorum hominum. Et infrà: Adueniet autem dies domini magnus, in quo cœli magno impetu tranſibunt. Quibus verbis nonnulli volunt, Petrum ſenſiſſe, tantum flammam ignis debere aſcendere, quantum prius aquas diluuij conſtat aſcendiſſe. Ait enim, Cœlum & terram: cœlum nimirum aerium intelligens. Vnde & aues cœli dicimus prius aquarũ inundatione perijſſe, eos verò qui nũc ſunt, eodem verbo repoſitos & igni reſeruatos: id eſt, eodem modo & qualitate ignis, quo prius aquæ, exterminandos, vel in melius mutandos.

Qualiter intelligendum ſit, Cœlum & terra tranſibunt.

CAPVT IX.

Hic non incongruè quæri poteſt, quomodo iuxta hanc auctoritatem, ipſiusq́ꝫ veritatis atteſtationem, cœlum & terra tranſeat, vel potius pereat, Pſalmiſta dicente, Ipſi peribunt, tu autem permanebis? Quomodo enim principales creaturæ in principio factæ peribunt, cùm nulla ſubſtantia perire credatur? & ſcriptura ſacra omnibus fluxis & tranſitorijs prius enumeratis, dicat: Terra enim in æternum ſtat. Numquid terra ſtante, cœlum quod dignius eſt & ſuperius, peribit? Qui ſcrupulus facilius ſoluitur, ſi quod ſecundum quid dicatur, diligentius intueamur. Dicimus enim tranſire diuerſis modis. Eſt namq; tranſitus de non eſſe ad eſſe, vel de eſſe ad non eſſe, vel de eſſe ad aliter eſſe: id eſt, tranſitus, vt ficto nomine dicam, aliationis, à faciẽdo aliud: vel alterationis, à faciendo alteratum. Qui tranſitus alterationis in diuina pagina diuerſis modis fieri dicitur, id eſt, vel de bono in malum, vel de malo ad bonum, vel de bono in melius, vel de malo in deterius. De bono in malum tranſiuit Lucifer, factus de angelo diabolus, de vita ad mortem vergens. De malo in bonum Paulus, ex perſecutore factus Apoſtolus, de morte ad vitam tranſiens. De malo in deterius Herodes, de cruciatibus corporis ad ſæuiſsima gehennę tranſmeans tormenta. De bono in melius quilibet fidelis, de bona huius vitæ conuerſatione ad brauium tranſiens retributionis æternæ. Etenim de Chriſto dicitur, quia tranſiuit de hoc mundo ad patrem. Sic ergo cœlũ & terra dum tranſire dicuntur, nequaquam de eſſe ad non eſſe vergere, velut abolenda, quæ eſſent tranſire ad aliud: ſed de hoc ſtatu ad aliter eſſe, id eſt, ad alium pulchriorem, longeq́ꝫ excellentiorem commutanda & trãſfiguranda aſſeruntur. Vnde Paulus, Præterit figura huius mundi: figura, inquit, non natura. Pſalmiſta quoq; ne quod dixerat, Ipſi peribũt, aſperius interpretaremur, ſubiunxit, Sicut veſtimentũ veteraſcent, & ſicut opertoriũ mutabis eos, & mutabũtur. Ac ſi diceret, Tabeſcentia, & quaſi ſeneſcẽtia ex lõga & multimoda corruptione, hæc elemẽta meliori ſtatu, velut decẽtiori amictu decorata innouabis. Quamuis ſi rectè inſpiciamus, quid & cui dixerit, haud miremur,

mur, cœlum & terram perire dixiſſe. Ait enim & deo: Tu autem permanes. & rurſum: Sicut veſtimentum veteraſcent, & ſicut opertorium mutabis eos, & mutabũtur, tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient: & non mutabis rem ſtabiliſsimam: ſed creaturam ad creatoris ſui incommutabilitatis & idemptitatis comparationẽ perire, veteraſcere, cõmutariq́; dicimus. Puritatis intuitu, res mundiſsimæ, non mundæ iudicãtur, ſicut dicitur: Aſtra non ſunt munda in conſpectu eius. Erit igitur non abolita ſubſtantia, ſed mutata figura, cœlum nouum, & terra noua nouo vſui, nouo decore, nouis corporibus decenter præparata, omniq́; inæqualitate, ac ſqualore deterſo, ad inſtar paradiſi dei purificata. Sunt qui dicant, duo elementa aerẽ & aquam, tanquam poſt reſurrectionem non neceſſaria, vno in terra, altero in æthere commutato non ſupereſſe. Vnde in Apocalypſi: Et mare iam non eſt. Non enim vt ſuprà, cœlum & terram tranſire mare, ſed non eſſe dixit. Alij ea non deperire vt non ſint, ſed in melius ſicut & terram immutari opinantur: ſicut rurſum Ioannes mare vitreum ſe vidiſſe teſtatur: quod tamẽ myſterialiter potius quàm ad literam intelligendum videtur. Hoc de aqua. Aer autem ſiue in ſubtilitatem ætheris tranſeat, ſiue in propria ſubſtantia manens, liquatus & defecatus exiſtat, nequaquam in ipſo fallit, quod dictum eſt, Cœlum & terra tranſibit. Quod ſi quis acutius diſcutiens, ipſum quoque ætherem huius purificationis participem eſſe futurum, & in ampliorem claritatem tranſiturum autumat, de ipſoq́; dictum quòd cœlum tranſeat, non calumniamur.

De biſaria reſurrectione mortuorum. CAP. X.

HIs tranſactis, vera octaua reſurrectioq́; mortuorum reſtat. Reſurget ergo omnes, ſed non pari modo omnes: alijs iuxta Danielem, in vitam æternã, alijs in opprobrium, vt videant ſemper, de terræ puluere vigilantibus. Hic profectò notãdum eſt, duas reſurrectiones eſſe, animæ videlicet, & corporis: quarum iuxta duas naturas Chriſtus filius dei primogenitus ex mortuis auctor exiſtit. Eſt enim vita corporis anima, vita animæ deus. Secundum hoc ergo quòd deus eſt, animas peccato mortuas ſuſcitat verbum dei: filius ſecundum quòd homo eſt, ſuſcitat corpora, homo hominis filius, quod ipſe in euangelio loquens inſinuat his verbis: Amen amen dico vobis, quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuẽt. Hoc de prima reſurrectione dictum, ex hoc quòd dicitur, Nunc eſt, nemo ambigere permittitur. Subſequenter autem de alia loquens ait: Sicut pater habet vitã in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemetipſo. Habet quippe deus ſolus vitam in ſemetipſo, qui ex ſe, à ſe, in ſe viuens, aliunde vitam non accipit, cui eſt viuere quod eſſe, nec aliud eſſe quàm viuere: quia ipſe eſt vita, & ſic vita, quòd ab eo omnis vita. In ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus. ſine ipſo nec viuimus, nec mouemur, nec ſumus: quia quod factum eſt, non in ſe, ſed in ipſo vita eſt. Dedit ergo & filio vitam habere in ſemetipſo, dum homini in deum aſſumpto dedit habere ex gratia, quod deus dei filius habuit ex natura. Vnde ſubſequentia præcedenti ſenſu per coniunctionem continuans, Poteſtatem inquit, dedit ei iudicium facere, quia filius hominis eſt. Ac ſi dicat: Qui dedit vitam habere in ſemetipſo, dedit poteſtatem & iudicium facere, nõ quia filius dei, ſed quia filius hominis eſt. Non enim ex hoc quòd filius dei eſt, aliquid dedit ei pater, vel aliquam poteſtatẽ accepit à patre: cui ſicut conſubſtantialis & coæternus, ita coomnipotens ab æterno genitus eſt, niſi fortè dedit, dicamus quod genuit. Quid autem amplius de ſecunda agat reſurrectione, cõſequenter audiamus. Nolite ait, hoc mirari, quia venit hora. Hora profectò nouiſsima, non quæ nunc eſt, ſed quãdo qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent. Superius dixit: Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem filij dei, & qui audierint viuent: primam reſurrectionem ex ſe, in hoc quòd deus dei filius eſt, fieri declarans. Secundò cum dixiſſet, quòd poteſtatem dedit ei pater & iudicium facere, quia filius hominis eſt, ſubiunxit: Nolite mirari, quia venit hora, quando qui in monumentis ſunt, audient vocem eius, & procedent. Ac ſi diceret: Ne miremini, ſi poteſtatem accepit filius hominis iudiciũ facere, cum & poteſtatem acceperim corpora in cinerem redacta ex monumentis ad

vitam reuocare. Qui ergo in prima reſurrectione à morte animæ ſuſcitatus fuerit, in ſecũda de corruptione ad incorruptionem immutatus tranſibit. Vnde eſt illud, Beatus & ſanctus qui partem habet in reſurrectione prima: in his ſecunda mors poteſtatẽ nõ habet. Sequitur ex oppoſito, eum qui in peccatis ſuis moriens, primæ reſurrectionis particeps non fuerit, maledictum, ſecundæq; morti æternaliter addicendum.

Qualiter auctoritate & ratione probari poßit reſurrectio mortuorum.

CAPVT XI.

QVòd autem reſurgant mortui, non ſolùm euangeliſ & apoſtoli, nouæq; legis doctores affirmant, ſed & antiqui patres prophetico ſpiritu prædixerunt: quale eſt illud legislatoris teſtimonium, quod dominus ad confutandos Saduceos produxit, dicẽs: Ego ſum deus Abraham, deus Iſaac, deus Iacob: cum non ſit mortuorum, ſed viuorum deus. Et in Iob: Putáſne mortuus homo rurſum viuat? Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea. Credo quòd redemptor meus viuit, &c. Et illud Ezechielis: Oſſa arida, audite verbum domini. Hæc dicit dominus: Ecce ego intromittam in vos ſpiritum, & viuetis, & dabo ſuper vos neruos, & ſuccreſcere faciam ſuper vos carnes, & ſuperextendam in vobis cutem, & dabo vobis ſpiritum, & viuetis. Et infrà: Et acceſſerũt oſſa ad oſſa, vnumquodq; ad iuncturam ſuam. Item: Ecce ego aperiam tumulos veſtros, & educã vos de ſepulchris veſtris popule meus. Quid rogo plenius, quid euidentius de re tam ſecreta, tam profunda, tam abdita dici potuit? Oſsibus enim & aridis quaſi iam ſementem in ſe amiſſo phyſicè vigore non habentibus, neruos ſuccreſcere, carne veſtiri, cute ſuperextendi, ſpiritu reanimari, poſtremò talibus de tumulis ſuis produci diuina virtute prædicit. Quanquã & illa ratione, cuius & Paulus meminit, vbi ait: Tu quod ſeminas, non viuificatur, niſi prius moriatur, ad credendam reſurrectionem inducamur, qui ſingulis annis mundũ æſtiuali feruore decoqui, autumnali ſiccitate decoctum areſieri, hyemali algore areſactum emori, Veris benigna humiditate rediuiuo virore, tanquã de morte ſuſcitari cõſpicimus. Qualiter verò quędã ex cauſis naturę inditis naturaliter, alia ex cauſis ſibi reſeruatis potentialiter creator omnium operetur, alibi dicta præſentẽ locũ nõ flagitat.

Qua ætate, ſexu, uel forma reſurgant mortui.

CAPVT XII.

HIs dictis, videndum eſt, quomodo, qua ætate, quo ſexu, qua forma mortui reſurgant. Vbi primò ſciendum eſt, omnia humana corpora, ſiue aquis abſorpta, ſiue flammis conſumpta, ſiue in viſceribus terræ in cinerem redacta, ſiue à beſtijs deuorata & incorporata, ſiue per diuerſa terrarum ſpacia diſtracta & ſeparata fuerint, iuxta Apoſtolum, iuſſu domini in voce archangeli, & tuba dei ad priſtinam vitæ ſubſtantiam indubitanter redire. Reſurgent autem omnes, vt ait Auguſtinus, tam magni corpore, quàm vel erant, vel futuri erant ætate iuuenili: quamuis nihil oberit, etiamſi erit infantilis, vel ſenilis corporis forma, vbi nec mentis nec ipſius corporis forma, vlla remanebit infirmitas. Vnde etiamſi quis in eo corporis modo in quo mortuus eſt, reſurrecturum vnumquemq; hominem contendit, non eſt cum illo laborioſa contradictione pugnandum. Nonnulli hæretici propter hoc quòd dictum eſt, Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, & conformes imaginis filij dei: nec in ſexu fœmineo reſurrecturas fœminas credunt, ſed in virili omnes: quoniam deus ſolum hominem fecit ex limo, fœminã ex viro. Sed mihi melius ſapere videntur, qui vtrumq; ſexum reſurrecturum eſſe nõ dubitant. Non enim libido erit ibi, quæ confuſionis eſt cauſa. Corporibus ergo illis vitia detrahentur, natura ſeruabitur. Non eſt autem vitium fœmineus ſexus, ſed natura. Erunt enim membra fœminea non accommodata vſui veteri, ſed decori nouo, quo non illiciant inſpicientis concupiſcentiam, quæ nulla erit, ſed dei laudetur clementia & ſapientia, quæ quod nõ erat fecit, & liberauit à corruptione quod fecit. Et poſt pauca: Creatura dei eſt fœmina ſicut vir, ſed vt de viro fieret vnitas commendatur, Quia ergo vtrumque ſexum

inſtituit,

inſtituit, vtrumque reſtituet. Hæc Auguſtinus. Supereſt vt de forma eorum diſputemus. Non enim gigantes in tam magnæ ſtaturæ quantitate nanos, in tam exigua prauitatis extremitate contractos, vel debiles tam imbecilli inæqualitate, Aethiopes in tam tetra coloris deformitate, pingues vel macilentos in ſua ſuperfluitate vel tenuitate ad vitam, quæ omni macula & labe carere debet, credendum eſt reuocari. Vnde itẽ Auguſtinus: Omnis pulchritudo corporis eſt partium congruentia cum quadam coloris ſuauitate: vbi autem non eſt partium cõgruentia, aut ideo offendit quia prauum eſt, aut ideo quia parum, aut ideo quia nimium. Proinde nulla erit deformitas quam facit incongruentia partiũ. vbi, & quæ praua ſunt corriguntur: & quod minus eſt quàm decet, vnde creator nouit, inde ſupplebitur: & quod plus eſt quàm decet, materiæ ſeruata integritate, detrahetur. Coloris porrò ſuauitas quanta erit, vbi iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno patris eorum? Quæ claritas in Chriſti corpore cum reſurrexit, ab oculis diſcipulorum potius abſcondita fuiſſe, quàm defuiſſe credenda eſt. Hæc de iuſtis: reproborum enim qualitatem inueſtigare ſuperfluum eſt.

An monſtruoſi & abortiui reſurgent.

CAPVT XIII.

De monſtruoſis verò & abortiuis id ſentiendum reor, quòd omne cui hæc diffinitio, animal rationale & mortale, cõgruit, vel ad vitam, vel ad mortem reſurrecturum eſſe credamus. Si ergo ſunt aliquæ gentes monſtruoſæ, quæ rationales ſint & mortales: vel abortiui, qui iam animã habere cœperunt, de quibus Moyſes in Deuteronomio loquens, Si quis, ait, percuſſerit mulierem, & illa abortiuum fecerit, ſi formatum fuerit, reddat animam pro anima: huic legi ſubiacent. Cætera verò ratione carentia, quantumcunque ſimilitudini humanæ accedant, vt ſimiæ, vel quocunque modo humano generi antiquus hoſtis per hoc illudat, vt Fauni, & ſiqua ſunt huiuſmodi, ab hac reſurrectione aliena noſcuntur. Cæterùm de Hermophroditis, bicipitibus, quos naturæ error vel malè coniunxit, vel malè diuiſit, laborioſe diſputare neceſſe non eſt, præſertim cum in alijs ſcripturæ locis, copioſe ſatis à patribus hæc enodata ſit quæſtio.

Vtrum qui uiui reperiantur, in illo ſtatu obuiam Chriſto rapientur, uel moriantur, ut denuò reſurgant.

CAPVT XIIII.

Nunc inquirendum eſt de his qui viui reperiuntur, vtrum in illo ſtatu ad iudicium rapiantur, vel potius ſicut & alij moriantur, & iterum reſurgant? Nemo enim reſurgere poteſt qui prius nõn moritur. Non deſunt quippe qui putent hoc quod dicitur, Iudicare viuos & mortuos, ſic accipiendum, vt viuos eos qui in carne reſidui inueniantur, dicant: eos verò qui dormierunt, & de puluere terræ euigilabunt, mortuos intelligant. Quibus accommodatum videtur quod in Paulo legitur: Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent. Si enim credimus, quòd Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ita & deus eos qui dormierunt, per Ieſum adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo domini, quia nos qui viuimus, qui reſidui ſumus in aduentu domini, non præueniemus eos qui dormierunt: quoniam ipſe dominus in iuſſu & voce archangeli, & in tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde nos qui viuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum domino erimus. Quæ verba ſonare videntur, domino ad iudicium deſcendenti ſanctos qui adhuc viuunt, ſiue qui à morte reſurgunt, ſimul in aere occurrere. Velocitatem enim reſurgendi ſignificans, mortuos à viuis ait non præueniri, ſed iſtos ſimul eadem hora, eodem momento cum illis obuiam Chriſto in aera rapi. Sed iuxta hunc ſenſum, ſi qui viui reperti fuerint, non morientur, quomodo generalis erit reſurrectio: quomodo ſtabit quod dicit Paulus, Omnes quidem reſurgemus? Nunquid ſibi ipſi contrarius æſtimabitur? Abſit. Iuxta maiorum igitur no-

ſtrorum diffinitionem: & verum eſt, quòd viui cum his qui reſurgunt, ſimul rapiantur in aera: & verũ eſt, quòd iuxta quod in Pſalmo canitur, Quis eſt homo qui viuit, & nõ videbit mortẽ à debito vniuerſæ carnis? quod & dominus qui nil rapuerat, exoluere voluit, immunes non erunt. Poteſt quippe omnipotens, qui cuncta creauit ex nihilo, mira eos celeritate in ipſo raptu morte diſſoluere, ſtatimq́; ad vitam reuocare, quamuis viui & mortui typicè boni & mali accipi non incongruè poſsint. Si quis verò dicat, eos in illo generali incendio cremandos, & ſic ad vitam cum alijs reuocandos, nõ eſt cum eo decertandum: tantùm videat quomodo verba Apoſtoli quibus obuiam Chriſto in aera rapi dicuntur, intelligat.

De nouiſsima tuba.

CAPVT XV.

HVius in verbis nec hoc tranſeunter legendum eſt, quid vocem Archangeli, quid tubam dei intelligat. Nam & alibi de eodem loquens myſterio, Omnes ait reſurgemus, ſed non omnes immutabimur, in momento, in ictu oculi, in nouiſsima tuba. Canet enim tuba, & mortui reſurgẽt, & nos immutabimur. Nouiſsimam tubam ponens, aliàs prius increpuiſſe declarat. Habes profectò in Apocalypſi, Et ſeptẽ angeli qui habebant ſeptem tubas, parauerunt ſe, vt tuba canerent: & primus angelus tuba cecinit, & ſecundus, & tertius, ita vſque ad ſeptimum. Quam tubam nouiſſimam Paulum vocaſſe non inconuenienter intelligi poteſt. Sunt qui ſex tubas ante nouiſsimam, ſanctos prædicatores, qui per ſex mundi ætates verbo ſacræ exhortationis torpentia corda, nunc quaſi conciſius in ſonando præmiorum promiſsis allexerint, nunc velut aſperius increpando minis, & terrore pœnarũ perculerint, intelligant. qualis in prima Enoch, in ſecunda Noe, in tertia Abrahã & patriarchæ, in quarta Moyſes, in quinta Dauid & prophetæ, in ſexta Chriſtus & apoſtoli, eorumq́; ſequaces fuere. At ſeptimam, quam & nouiſsimam vocem, ad excitationem dormientium emiſſam, tanto terribilius concrepantem, quanto præſentius, & quaſi realius ea quæ antẽ prædicta fuerunt, ipſo effectu prodentem vocant. Qui ſonus quia per myſterium angelorum fieri creditur, vox propter rem, tuba propter ſignificatum non inconueniẽter appellatur. Si enim domino tranquillo & ſereno ad cœlos aſcendente, vox angelica, Sic veniet quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum: leniter inſonans voci tubæ, iuxta illud Pſalmi: Aſcendit deus in iubilatione, & dominus in voce tubæ, comparatur: quanto magis ipſo in maieſtate metuendo & ſeuero deſcendente ad iudicium, vox angelica viuos & mortuos ad iudicium terribiliter exuſcitans, tuba vocatur? Si prædicantium futurum iudicium vox tuba fuit, quanto magis realiter & præſentialiter illud idem edicentium ſonus tuba erit? Nonnulli ſeptem tubas, ſeptem donis ſpiritus ſancti exquiſitius computant, ſingulaq́; ſingulis ætatibus deſcendendo tribuentes, nouiſsimam tubam ſpiritum timoris appellant.

De vltimo iudicio, & terrore ſeu forma iudicantis.

CAPVT XVI.

HIs conſummatis, ad iudicium, & vtriuſque ciuitatis vltimam diſcuſsionem domi num venire non dubium eſt. Veniet autem in ea forma iudicaturus, in qua prius venerat iudicandus: vt æqua lance mundus eum ſeuerum diſcretorem inueniat, quem in carne humiliter venientem elata prius mente contempſerat. Vnde eſt illud propheticum: Videbunt in quem transfixerunt. Pater enim in perſona ſua non iudicans, omne iudicium filio dedit, vt quem diuerſis opprobrijs, crucicq́; innocentem expoſuerat, hunc cœleſtium, terreſtrium, & infernorum dominum conſtituens, iudicem viuorum & mortuorum faciat. Quæ tamen humana forma cum mitis appareat, iuſtis tanto erit clarior, & formidabilior impijs, quanto eis antea viſa fuit obſcurior & deſpicabilior. Aſpectus enim eius & fortitudo, quæ in priori aduentu non perdita fuſcabantur, non viſa abſcondebantur, tanto in eo erunt manifeſtius, quanto ad vindictam aduerſariorum exercebuntur vehementius. Vnde eſt illud Malachiæ:

chiæ: Quis poterit cogitare diem aduentus eius? Aut quis ſtabit ad videndum eum? Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui. Quod eſt dicere, Non ſolùm eos qui quaſi ſtipula ab igne furoris eius conſumuntur, condemnabit: ſed & illos qui ſortem hæreditatis non habentes, in terra Leui filij vocantur. Vel eos qui argento comparati, digni quo in cœleſti theca reponantur, inuenti fuerint, virtutis ſuæ ſuperexcellenti maieſtate terrebit, territosq́ iuxta beatum Iob purgabit. Nam & virtutes cœlorum mouebuntur. Et hanc diſtrictionem, fulgoremq́ iudicantis arbitror intellexiſſe Danielem, cum diceret: Thronus eius flammæ ignis, rotæ eius ignis accenſus, fluuius igneus, rapidusq́ egrediebatur à facie eius. Cum quanta enim, & ſuperinæſtimabili gloria, cœleſtisq́ curiæ perlucida frequentia, glorioſus & admirabilis appareat, idem propheta ſubiungit: Milia milium miniſtrabant ei, & decies millies centena milia aſſiſtebant ei.

De facilitate iudicandi.

CAPVT XVII.

Itaque ambabus his ciuitatibus coram throno maieſtatis ſuæ præſentatis, vna ad dexteram, id eſt, partem potiorem, altera ad ſiniſtram poſita, cauſa vtriuſque iuſtiſſimo iudicio terminabitur. Porrò nulla erit in iudicando difficultas, vbi cognoſcendarum conſcientiarum ſeinuicem accuſantium ſeu defendentium, tanta erit iudicis viuax facilitas. Vnde Daniel in libro viſionis ſuæ, Iudicium inquit, ſedit, & libri aperti ſunt. Manifeſtius autem Ioannes in Apocalypſi ſua, Vidi ait, thronum magnum, candidum, & ſedentem ſuper eum, à cuius conſpectu fugit cœlum & terra, & locus non eſt inuentus ab eis. Et vidi mortuos magnos & puſillos ſtantes in conſpectu throni, & libri aperti ſunt. Et alius liber apertus eſt, qui eſt vitæ, & iudicati ſunt mortui ex his quæ ſcripta erant in libro, ſecundum opera ipſorum. Qui ſunt libri iſti quos Daniel, ſimul & Ioannes poſuit? Vel quis eſt ille alius liber quem Ioannes adiecit, quem etiam vitæ nominauit? Nunquid deus humano more facta ſingulorum, ne memoriæ ipſius elabantur, conſcripſit, & ſecundum hoc vnumquemque iudicabit? Annon magis vniuſcuiuſque conſcientiam nouit, vt creator non obliuiſcitur, vt incommutabilis iudicabit, vt verus & ſubtilis ab æterno diſcretor? Sunt ergo libri conſcientiæ ſingulorum, ſemetipſas ad mortem, vel ad vitam iudicantes. Liber verò alius qui vitæ dicitur, præſcientia conditoris, qui & ab æterno iuſtè damnandos præuidit, & miſericorditer vocandos & iuſtificandos prædeſtinauit. De hoc libro impios deleri imprecatur Pſalmiſta, cum ait: Deleantur de libro viuentium, & cum iuſtis non ſcribantur.

De quadripertito ordine iudicantium & iudicandorum.

CAPVT XVIII.

Quid verò ſibi vult quod dicitur, Iudicium ſedit, cum ad iudicium, vel in iudicio ſedere, non iudicium ſedere dicere ſoleamus? Ait ſiquidem & Pſalmiſta: Quia illic ſederunt ſedes in iudicio. Sedentne ſedes? Quæ ſunt iſtæ ſedes? Quod iudicium? Quæramus, petamus, pulſemus, vt inueniamus, vt accipiamus, vt intromitti mereamur. Non poſſunt ſedere niſi viuæ ſedes: non poſſunt ſedere niſi iudicium viuum. Sunt ergo aliquæ ſedes & viuæ, in quibus deus ſedeat? Eſt iudicium & viuum, in quo iudicia ſua diſcernat? Qui tropus frequenter in diuina ſcriptura inuenitur: vt ſicut in humana pagina Parthenopeus pictus pro Parma Parthenopei picta, ratione conſortij dicitur: ita eadem ratione ſedes pro ſedente, iudicium pro iudicante, ſedere pro iudicare affirmetur: quamuis & alia ratione iudicium, vel ſedes hic vocari poſsint, non ſolùm quòd iudicent, ſed ex eo quòd deus in eis iudicet: non ſolùm ex eo quòd ſedeant, ſed & quòd deus in eis ſedeat, id eſt, maneat. Sediſti inquit propheta, ſuper thronum qui iudicas æquitates. An de angelis hoc tantùm dictum putamus? annon etiam de ſanctis, qui cum eo ſedebunt, in quibus ipſe ſedebit, & iu-

dicabit. Sedent quippe cum eo ſancti iudicantes, ſicut eis in euangelio ipſe promittit. Sed & ipſe in ſanctis iudicans, mentes eorum ne vlla perturbatione vacillare valeant, inhabitando regens: ne vlla prauitate à rectitudinis norma exorbitent, viuificando implens, ſicut dicitur, Anima iuſti ſedes eſt ſapientiæ. Sedet ergo ad iudicium, ſedent & ſedes: quia ſancti apoſtoli, facet ille ſenatus, eorumq́ imitatores quos deus inhabitat, ad iudicium venientes, non iudicandorum, ſed iudicantium officio funguntur. Erunt enim ibi quatuor ordines, duo bonorum, & duo malorum: ex bonis vnus iudicans, alter iudicandus: ex malis item vnus iudicandus, alter iudicatus. Iudicans perfectorum, qui proprijs voluntatibus & facultatibus abrenunciantes Chriſtum ſecuti ſunt: quibus dictum eſt, Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſrael, duodenis thronis perfectionem illius ordinis declarantibus. Iudicandus non tam perfectorum, & tamen iuſtorum, qui ſua licitè poſsidentes, operibus miſericordiæ obtinere meruerunt, vt ad dexteram collocati, iudicati prius & examinati, benignè audiant: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare. &, Venite benedicti patris mei, poſsidete regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi. Malorum iudicandus & damnandus, qui bona tranſitoria ad communem vſum humano generi à creatore indulta, malo auariciæ ſibi vſurpantes, indigentiæ pauperum viſcera clauſerunt: quibus item dicitur: Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. &, Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, &c. Malorum iudicatus & damnandus, qui in obſtinatione incredulitatis permanentes, ad agnitionem veritatis, veriq́ dei verum cultum, quem Græci theoſebian, nos pietatem appellamus, non peruenerunt, de quibus dicitur, Qui non credit, iam iudicatus eſt. Et Pſalmiſta: Ideo non reſurgunt impij in iudicio, neque peccatores, &c. Non enim ait, Peccatores non reſurgunt: ſed cum dixiſſet quòd impij, id eſt, infideles non reſurgerent in iudicium, id eſt, vt ponantur in iudicio: de iſtis adiunxit, Neque peccatores in conſilio iuſtorum: ac ſi diceret, Reſurgent quidem ad iudicium, ſed non ad iuſtorum conſortium. Vnde non videtur ſolùm auaros, ſed & quoſcunque crimino ſos ſub nomine Chriſtianæ religionis in peccatis ſuis morientes, ad iudicandorum damnandorum pertinere collegium. Neque enim vllos vnquam per immiſericordiam iuſtius diſcutiẽdos & damnandos putauerim, quàm qui vitæ ſuæ negligentes, ne dicam proximis, ſed nec propriæ animæ miſereri, & ſubuenire curauerunt. Eſt enim veridicum prouerbium, Qui ſibi malus, cui bonus? Et illud Sapientis: Miſerere animæ tuæ placens deo.

Vbi iudicium fiet.

CAPVT XIX.

Dehinc videndum eſt, & dicendum, vbi extremi illius iudicij conuentus agatur. Nonnulli propter prophetiam quæ dicit, In valle Ioſaphat dijudicabo eos: ad literam eam intelligentes, non longè à ciuitate Sancta, in valle Ioſaphat futurum iudicium putant, vt in locum quo iudicatus fuit, iudicaturus quoque dominus adueniat. Vnde quidam ſimpliciores, ſepulchrum domini orationis cauſa viſitantes, in præfata valle tanquam loca ſibi ad illam horam denotantes, lapillos ſeu aliam metam collocant. Nunc vt verbis Hieronymi vtar, pium errorem ex ſimplicitate & deuotione fidei procedentem non damnamus, nec tamen pro ſententia approbamus. Alij myſticè intelligentes, eo quòd Ioſaphat Hebraicè, Latinè iudicium ſonet, vbicunque locorum celebretur, illum Ioſaphat, id eſt, iudicium dicunt. Alij propter verba Apoſtoli ſuprà poſita, quòd poſtquam rapiendos in aera obuiam domino, ſanctos dixit: & ſic ſemper cum domino erimus, ſubiunxit: in aere futurum iudicium æſtimant. Mihi autem melius ſentire videntur, qui hoc in terra futurum dicunt. Corpora quippe de terra facta, nunc ad incorruptionem vtpote malorum immutata, veriſimilius eſt in terra ad iudicium collocari, quàm ad ſubtilius elementum ſua cum ponderoſitate, qua potius ea ad ima vergere oportet, ſurſum tranſuehi. Nec repugnat illud Apoſtoli teſtimonium, qui ſanctos ex quo Chriſto in aera obuiauerint, ſemper eos cum ipſo futuros eſſe dicit: cum poſsint cum illo ad terram quocunque loco ſibi placito, ſi-

ne moleſtia grauedinis redire, poſtq́ſublato impio, ne videat gloriā dei, in gaudium domini ſui, vbi ſemper cum ipſo maneant, introire.

De celeritate iudicij.

CAPVT XX.

POrrò quanta velocitate hoc iudicium tranſeat, dicere non oportet, vbi omnes tergiuerſationes & cauillationes, quas in hoc ſeculo in cauſis pati ſolemus, perſpicua iudicis ſubtilitas, & rerum cordiumq́ ſcrutatoris acutiſsima prouiſio euacuabit. Hic enim iuxta formam iudicij, in rei cauſa qua accuſator impetit, patronus defendit, teſtis ad conuincendum intendit. iudex internorum neſcius, vt homo ſępe fallitur, reúsque qui damnandus erat, frequenter abſoluitur. quod quia conſcientia vnumquemque accuſante ſeu defendente, ibi eſſe non poterit, inæſtimabili velocitate illud iudicium conſummari credendum eſt.

De interitu reprobæ ciuitatis.

CAPVT XXI.

REſtat vt de fine vtriuſque ciuitatis, qui profectò reſurrectionem, iudiciumq́ ſequitur, inquiramus. Diſcuſſa enim, vt dictum eſt, in iudicio ambarum cauſa, illa pro qualitate meritorum coronabitur, iſta cum capite ſuo diabolo, principeq́ ac ſeductore ſuo Antichriſto, æternis pœnis condemnabitur. Quod Ioannes in Apocalypſi præuidens ait: Et diabolus qui ſeducebat eos, miſſus eſt in caminum ignis & ſulphuris, vbi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum. Tria poſuit, beſtiam, & pſeudoprophetam, & diabolum. diabolum ſuo nomine, in beſtia Babylonem ſeu mundum, in pſeudopropheta Antichriſtum intelligens: quos in caminum ignis & ſulphuris miſſos cruciandos die ac nocte in ſecula ſeculorum dixit. Per ignem enim & ſulphur atrocitatem incendij, per caminum horrorem loci, per diem & noctem, ac ſecula ſeculorum, pœnarum indeficientem perpetuitatem demonſtrauit. Erit ergo ibi incendium ſine modo, locus ſine refrigerio, continua nox ſine die, pœnarum diutina miſeria ſine fine. Porrò de ipſius ciuitatis damnatione, quam hic beſtiam vocat, alibi loquens, Suſtulit, inquit, vnus angelus fortis lapidem molarem, & miſit in mare, dicens: Hoc impetu mittetur Babylon ciuitas illa magna, & vltrà iam non inuenietur. Talis locutio apud Græcos ſymbolica dicitur, vbi videlicet diuina ſcriptura de re inuiſibili, vel ſpiritali loquens, collatione facta, materialibus ſeu viſibilibus ſignis vtitur: velut cum angelorum velocitatem notare volumus, pennatos eos ſcribimus. Non enim credendum eſt angelum lapidem realem in mare miſiſſe, ſed præfato vſu locutionis impetum, & velocitatem damnationis eius auctorem inſinuaſſe, iuxta quod in Pſalmo legitur: Perijt memoria eorum cum ſonitu. Vnde rurſum in Apocalypſi prædictæ ciuitatis interitus largius deſcribitur, cum dicitur: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta eſt habitatio eius dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis volucris immundæ, & odibilis: quia de vino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes, & reges terræ cum illa fornicati ſunt. Volunt quidam Ioannis Apocalypſim antiquis prophetarum viſionibus, & præcipuè Danielis & Ezechielis affinem eſſe, prioresq́ prophetias neceſſariò per ipſam elucubratas fuiſſe. In vltima enim viſione templi & Hieruſalem, Ezechieli in extremo iudicio, Chriſtique regno Danieli ſimilis, hunc non iuxta Iudæorum peruerſum ſenſum, de Hieruſalem ſeu templo terreſtri, ſed cœleſti locutum fuiſſe: & illum itidem non iuxta eos de iudicio gentium, regnóque Meſsiæ ſui terreno, ſed de Chriſti vero cœleſti & æterno iudicio, & regno prophetaſſe oſtendit. Sic etiam quia multi prophetarum contra Babylonem multa dixerant, ne de illa tamen vrbe, quæ olim iniuſtà damnatione gentes premens, iuſtam ſuæ iniquitatis euerſa mercedem recepit, egiſſe viderentur, ad totum illud reprobæ ciuitatis corpus, ſub illius typo eos reſpexiſſe declarans, vltimam eius perditionem inſinuat, cum ait: Cecidit cecidit Babylon. Similis eſt enim duabus Eſaiæ & Hieremiæ prophetijs, il-

li in principio, iſti in fine concordans. Nam & apud Eſaiam legimus: Cecidit cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum eius contrita ſunt. Et alibi largius: Erit Babylon illa ciuitas glorioſa in regnis, inclyta in ſuperbia Chaldæorum, ſubuerſa ſicut ſubuertit dominus Sodomam & Gomorram. Non habitabitur vſque in finem, & cõfundetur vſque ad generationem & generationem. Nec ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi: ſed requieſcent ibi beſtiæ, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi ſtruthiones, & piloſi ſaltabunt ibi, & reſpondebunt ibi vlulæ in ædibus eius, & ſyrenæ in delubris voluptatum. In Hieremia verò ſic: Calix verò aureus Babylon in manu domini, inebrians omnem terram. De vino eius biberunt omnes gentes, & ideo commotæ ſunt. Subitò cecidit Babylon, & contrita eſt. Primò videamus quomodo hoc illi Babyloni, quæ à Cyro, vt in hiſtoria diximus, ſubuerſa eſt, ad literam conuenire poſsint. Ponamus eam ita funditùs euerſam, quod tamen à multis Orientalibus negatur, vt non habitetur in finem, nec in generationem & generationem, vt requieſcant ibi beſtiæ, vt repleantur domus draconibus & ſtruthionibus, vt ſint in delubris voluptatis ſyrenæ, & alia monſtruoſa quæ ibi ponuntur. Nunquid tamen ſicut Sodoma & Gomorra ſubuerſa fuit? Nuſquam enim cœleſti eam igne conflagraſſe, ſed humana manu captam, ruinis & vetuſtate collapſam & diſſolutam legimus. Reſtat vt ſi quædam ibi ad literam impleta fuerint, reliqua plenius & verius in ſignificato illius conſummari credantur. Poteſt quidem ad literam verũ eſſe, quòd ciuitas prius illa glorioſa in regnis, tanquam mero vicinas gentes, & regna inebriatas & commotas ſubiecerit, poſtmodum & ipſa tanquam inebriata, collapſa & contrita, monſtrorum latibulum, non hominum habitaculum fuerit. Sed quia pleraque & ita vera ſunt ſignificantia, quòd & vera ſunt eorum ſignificata, ſicut quòd Abraham duos filios habuit, verum fuit in re: nec eo minus verum fuit, quòd hæc ſunt duo teſtamenta in ſignificatione. Qualiter mundo quæ de Babylone dicta ſunt, conueniant, breuiter aperiemus. Cecidit cecidit, inquit Ioannes, Babylon magna. Eſaias: Cecidit cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum eius contrita ſunt. Et rurſum: Erit Babylon illa glorioſa, ſicut ſubuertit dominus Sodomam & Gomorram, nõ habitabitur in finem, & confundetur à generatione vſque in generationem. Peruerſorum enim ciuitas, quę hic temporali gloria florens in dęmonum pompa, tanquam in Chaldęorum ſuperbia inclyta in oculis ſuis fuit, non ſolùm à gloria ſua tracta vſque ad inferos corruet, ſed & ad inſtar Sodomæ, ſulphureo ſubuerſa incendio, nunquam amplius ad priorum voluptatum deſideria, tanquam ad habitationem priſtinam reuerſura, ſine ſpe reſtaurationis in æternum ardebit. Quòd verò ſubſequenter ait: Non ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi, ſed requieſcent ibi beſtiæ, &c. vel iuxta Ioannem, dæmones ſpiritus immundi, volucres immundæ: ſic dictum videtur, quòd per Arabes & paſtores, electi, ſeſe proximosq́ bene paſcentes, qui præſentem mundum non quaſi manentem ciuitatem, ſed tanquam tentorium ſeu habitaculum inhabitant, accipiantur. Per beſtias autem, piloſos, dracones, ſtruthiones, ſyrenas, vlulas, volucres immundas, multiplex, & diuerſum, ſpurciſsimum illud immundorum ſpirituum collegium intelligatur. Reproba ergo illa ciuitas, quia ex quo illa cum capite ſuo diabolo ęterno ſupplicio addicitur, non ſolùm ab electis, quos prius vt triticum palea premebat, mentium, ſed & locorum interuallo ſeparatur, rectè audiat, quòd non ponet ibi tentoria Arabs, nec paſtores requieſcent ibi, ſed requieſcent ibi beſtiæ, &c. Nam quòd dicitur, Cecidit cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum eius contrita ſunt: inſinuatur quia quotquot res tranſitorias inordinatè amantes deo præponimus, tot nobis quaſi ſculptilia fabricamus. Ruente ergo Babylone, conteruntur & ſculptilia, dum tranſeunte mundo, eo acrius plectendus quiſque rapitur ad pœnam, quanto tenerius deo contempto propriam ſecutus eſt concupiſcentiam.

De aureo calice Babylonis.

CAPVT XXII.

DEhinc qualiter iuxta Hieremiam, & itidem Ioannem, Calix aureus in manu domini Babylon, omnem terram, omneſq; reges cum illa fornicantes, de ira fornicationis ſuæ cõmouens & inebrians, ipſaq; ad vltimum collidenda & conterenda ſit, tropologicè videamus. Habet Babylon aurum ſuum, habet ſapiẽtiam ſuam, per quod aſtutis cauillationibus, & argutis ac ſophiſticis argumentationibus ſimplices quoſq; & vecordes quaſi monſtrato poculo allicit, allectos falſis promiſſionibus potando trahit, tractos in præcipitium inebriatos ducit. Et ſicut in libro Sapiẽtiæ habes, non ſolùm garrulitate, ſed & cultu & geſtu meretricio ad illicitos ſui amplexus, quaſi ad fornicationem illaqueatos in interitum deijcit. Eſt enim ſpiritualis fornicatio, qua vnaquæq; anima ab amore ſui creatoris recedens, & diuerſas dæmonum ludificationes amplectens, à deo ſuo fornicatur. iuxta illud, Perdidiſti omnes qui fornicãtur abs te. Quia ergo mundus amatores ſuos inani ſapientia pellicit, ſed & diuerſis deſiderijs volutatos, quaſi ad totidem immundorũ ſpirituum fornicationes furioſa libidine ſubigit: rectè à duobus his primatibus dicitur, Babylon calice aureo omnem terram, omneſq; reges & gentes cum ea fornicantes, de ira fornicationis ſuæ inebriare. Sed vidẽdum eſt quomodo calix iſte aureus, omnem terrã cõmouens, in manu domini eſſe dicatur. Nunquid eius nutu & voluntate mundus ſic concutitur, ſic illuditur, & poſtremò cum dilectoribus ſuis in interitum præcipitatur? Quod etſi eius beneplacito non fiat, ſine ipſius tamen poteſtatis permiſſione, cui formanti lucem ſic bonum placet, vt ſine ipſo creante tenebras, malum eſſe non poſſit, nequaquam euenire creditur. Eſt itaq; Babylon calix aureus in manu domini, quia non ſolùm eius (vt dixi) permiſſione concutitur, ſed & ipſius dono aurum habet, quo inflata malè abutitur: iuxta illud prophetæ, Dedi eis argentum & aurũ, ipſi verò ſacrificauerunt inde Baalim. Babylon igitur quæ calice ſuo aureo omnes gentes cõmouerat, ad vltimum cadet & corruet: dum mundus nullum potentiæ ſeu ſapientiæ ſuæ emolumẽtum in extremo examine, apud iuſtum & diſtrictum iudicem inueniens, potens potenter tormentis deputatus, in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius, mittetur. Ponamus ante oculos illud tempus quaſi præſens, omneſq; Imperatorum ſeu regum ciuitatis illius ordines conſiderantes, in perſona omnium cum Sapiente dicamus: Quid nobis profuit ſuperbia? aut quid diuitiarũ iactantia contulit nobis? Tranſierunt omnia illa quaſi vmbra, & quaſi nuncius præcurrens, & tanquam nauis quæ pertranſit fluctuantes aquas, cuius cum prę terierit, non eſt veſtigium inuenire, neq; ſemitam carinæ illius in fluctibus: aut auis quæ tranſuolat in aere, nullum inuenitur argumentum itineris illius, &c. Sic & nos nati continuò deſiuimus eſſe, & virtutis quidem ſignum nullum valuimus oſtendere, in malignitate noſtra autem conſumpti ſumus. Satis arbitror de fine illius ciuitatis, quæ iuxta beatum Iob, in bono ducẽs dies ſuos, & in puncto deſcendens ad inferos, operum ſuorum ſtipendium mortem immortalem ſortietur, diſputatum eſt. Reſtat vt de qualitate pœnarum eius dicamus.

De qualitate pœnarum, & quid ſit, Vermis eorum non morietur.

CAPVT XXIII.

ITaq; ſecundum qualitatem operum, & diuerſarum deſideria voluptatum, extendi creditur & menſura pœnarum, iuxta illud in Apocalypſi: Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Et in libro Sapientiæ, In eo quo quis peccat, & punitur. Vnde diues ille, qui deliciosè viuens, in lingua plus peccauerat, eandem apud inferos cæteris membris plus ardere demonſtrans, gutta aquæ refrigerari petebat. Qualiter autem vnum eundemq; ignem diuerſè ſentiant, ſi quis ſcire cupit, in Auguſtino de Ciuitate dei, plenius inueniet, vbi & quomodo damnati æternaliter in igne viuere poſſint, non ſolùm ex dei omnipotentis potentia fieri poſſe, ſed exemplo quorundam animalium, quæ in præſenti in igne viuunt, rationi non

obſtare declaratur. Nonnulli propter illam auctoritatem, Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: malos nō ſolùm igne materiali apud inferos cremari, ſed & verme vero excruciari ęſtimant. Alij vermem ac cruciatum cōſcientiæ interpretantes, duplex itidem tormentum, aliud ſpiritualiter intus, aliud materialiter foris ponunt. Alij ſpiritualiter vtrumq; accipiētes, taliter reprobos igne vri, qualiter verme rodi putant: illud Auguſtini in auctoritatem ducentes, qui ait: Talis flamma, qualis lingua. Mihi autem melius ſentire videntur, qui corpus vera flamma, animum cruciari dicunt cōſcientia. Quia ergo de malè tranſacta vita, immortalis mors rodet, conſcientia ignis indeficiens ſine fine aduret corpus & animam, bene dicit propheta, Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Sunt etiam qui dicant, ab igne inextinguibili ad frigus eos intolerabile rapi, iuxta illud in Iob: A calore ignium tranſibunt ad aquas niuium. Quod & dominus in euangelio videtur velle, cum dicit: Ibi erit fletus & ſtridor dentium. Fletus enim ex calore, ſtridor dentium euenire ſolet ex frigore. Non deſunt etiam qui ad maiorem miſeriæ cumulum, his malis fœtorem adiungant, iuxta illud prophetæ: Et erit pro ſuaui odore fœtor. Quidam verò his tribus pœnarum generibus ſex alias adijciunt, atq; iuxta ix. cœleſtis curiæ ordines, totidem infernalis ergaſtuli puniendorum cuneos conſtituunt. De quibus omnibus curioſius non eſt inueſtigandum, ſed potius ne experiamur præcauēdum: dum hoc tantū conſtet, quòd omnium externorum & internorum miſeriam miſerrimus ille & infeliciſſimus ſtatus, tam tormentorum magnitudine, quàm æternæ mortis mortem fugientis indeſeſſa perpetuitate exuperet.

Quomodo intelligendum ſit, Eadem menſura qua menſi fueritis, &c. ſi temporaliter peccantibus æternæ pœnæ irrogantur?

CAPVT XXIIII.

SOlet autem quæri, qua iuſticia temporaliter pèccantibus ęterna pœna debeatur, cum dominus dicat: Eadem menſura qua menſi fueritis, remetietur vobis. Vnde nonnulli inani pietate ducti, peccatores æternaliter puniri negabant, atq; ad argumentum ſui erroris illud Pſalmographi inducebant: Nunquid obliuiſcetur miſereri deus, aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas? Et illud: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, quam abſcondiſti timentibus te. Perfeciſti autem eis qui ſperant in te. Hoc enim ſic intelligendū putabant, quòd deus vbertatē dulcedinis, & copioſę miſericordiæ peccatoribus minas intentādo, in hac vita abſcondat, ad augendū timorem, & per timorem correctionē, ſed in futuro veniā ſperantibus reuelando perficiat. Alij omne hominū, ſed & dæmonū genus à pœnis liberandū poſt mille annos hæreticè dicebant, illud Eſaiæ non rectè intelligētes, Retrudentur in carcerē, & poſt multos dies viſitabūtur. Nos verò catholicæ veritatis normā ſequentes, ſecundū ipſius domini teſtimoniū, dicentis: Ibunt hi in ſuppliciū æternū, reproborū pœnas æternas credimus. Si enim ad terrorē tantùm malorū pœnas ęternas dixit, adulatoriè quoq; tantū bonorū gloriam æternā prędixiſſe putādus erit: quod nequaquā ſtare poſſe, nemo qui ipſū veritatē & vitā eſſe cognoſcit, dubitare permittitur. Nec auctoritates quę poſitę ſunt, ab hoc ſenſu diſcrepāt, cū miſerator & miſericors dominus, quādiu tempus eſt miſerēdi, patiēter & lōganimiter expectādo, largā peccatoribus pœnitēdi materiā tribuat: in ipſaq; ira ſua, hoc eſt in iudicio, miſerationes ſuas nō cōtineat, minus fortaſſe quàm meruerant puniendo, vel interdū refrigerij ſolatiū in pœnis eis indulgēdo. Hoc etiam videtur velle illa Eſaiæ auctoritas, quæ eos poſt retruſionē in carcerē viſitandos dicit, vt videlicet viſitationē vocet quantulamcūq; conſolationē. Illa verò quā rurſum inducunt, Quā magna multitudo dulcedinis tuæ domine: longè aliū ſenſum requirit. Abſcondit enim deus multitudinem dulcedinis ſuæ timentibus ſe, quia timor qui non eſt in charitate, ſeruiliter deum quærens, ad deguſtandā dulcedinem eius, quam in charitate radicati, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, ex meritorū conſcientia inueniunt, non peruenit. Spes ſiquidem, quæ ſine præcedēti merito, vel ſaltem ſine ea charitate, quæ operit multitudinem peccatorum, procedit, non ſpes, ſed præſumptio vocanda

canda

canda eſt. Vel certè & caſtè timentibus, in hac vita dulcedinem ſuam deus abſcondit, quam eiſdē in futuro ſperantibus, facie ad faciem ſeipſum videndum demonſtrando perficit, vt ſint idem timentes qui ſperantes. Quid eſt ergo quod dicit, Eadem menſura qua menſi fueritis, &c. ſi temporaliter peccantium æternæ ſunt pœnæ malorum? Qui ſcrupulus facilius enodatur, ſi deum non ſolùm operum, ſed etiam cordium eſſe ſcrutatorem intueamur. Remetietur itaq; eadem menſura qua mēſi fuerint homines, dum eis facultate peccandi, non voluntate ſubtracta, in ęterna malefaciendi voluntate morientibus, æterna ſupplicia irrogat.

An in pœnis poſitos, de tranſactis malis verè pœniteat, vel peccandi adhuc voluntatem habeant?

CAPVT XXV.

SEd & hoc inquirendum videtur: Si tātis cruciatibus addictos, vel de tranſactis malis verè pœniteat, vel rurſum peccandi ſi pœnis carerent, voluntatem habeant? Legitur enim in libro Sapientiæ: Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatæ ſalutis, dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes. Et in euangelica parabola, diues ille de ſalute fratrum ſollicitari inducitur, cum ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinq; fratres, vt teſtetur illis, &c. Si enim eos, ne in locum tormentorum veniant, affectuoſa ſollicitudine præmoneri cupit, quanto magis ſemetipſum hoc velle præcauiſſe putandus erit? Sed notandum eſt, diuerſis modis accipi pœnitentiam. Accipitur interdum eo modo quo & deſcribitur. Pœnitentia eſt cōmiſſa deflere, & deflēda non cōmittere. Qualiter Paulus quoſdam pœnituiſſe gloriatur, quibus ait: Gaudeo vos contriſtatos eſſe, non quia cōtriſtati eſtis, ſed quia contriſtati eſtis ad pœnitentiam. Et de qua dominus in Euangelio: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum. Talis ſiquidem pœnitentia vera & fructuoſa eſt, per quam non ſolùm remiſsionem conſequimur peccatorum, ſed & meremur ad regnum peruenire cœlorum. Dicitur etiā pœnitentia, quaſi pœnitudo: qualis eſt latronum, & omnium ſceleratorum in criminibus ſuis comprehenſorum, ac ſupplicijs addictorū. Pœnitet eos enim non ſcelus perpetraſſe, ſed pro ſcelere tormento deputatos eſſe: nec vellent odio mali carere vitio, ſed ſi fieri poſſet, poſt cōmiſſum crimen debito carere ſupplicio. Tali pœnitentia apud inferos agi malos credibile eſt, cum tam ex inſtantia horroris pœnæ propriæ, quàm ex æmulatione ſalutis & proſperitatis alienę amplius cōturbentur, & crucientur. Sic quippe Sapiens ille dixit: Videntes ſcilicet, iuſtos in magna trāquillitatis conſtantia ſtantes, turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatę ſalutis. Et tunc demū duobus his, videlicet propriæ damnationis, & alienæ ſaluationis cōſideratione, dicunt intra ſe pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſignum improperij. Exhinc liquet, Sapientem illū non de vera & fructuoſa pœnitentia, ſed de falſa & extorta pœnitudine, vel potius de dolore & indignatione locutum fuiſſe. Videamus etiam ſi prætaxatus ille diues vera pœnitētia ductus fuerit. Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinq; fratres, vt teſtetur illis, &c. Non enim ait, vt teſtetur eis vitare malum, ſed moneat præcauere tormentum: nec ait, vt moneat eos, vt bona ſi qua faciunt, virtutis agant amore, non ſeruili pœnæ timore. Sed ſi quis hoc quaſi parabolicum ad literam dicat non eſſe intelligendum, non eſt in determinatione eius valde deſudādum. Pœnitet ergo malos eſſe in tormentis, ſed non ſic, vt ſi redire ad priſtinam vitā permitterentur, vellent carere peccatis. Si quis verò contentioſus adeò eſt, vt putet eos verè ibi pœnitere, ſed effectu pœnitentiæ carere, iuxta illud Apoſtoli: Ecce nunc tempus, &c. quaſi non tunc acceptabile: non eſt cum eo litigandum. Quamuis non deſint qui dicant, Sicut boni cum deo in æterna gloria perfectè vnus ſpiritus effecti, nō poſſunt, nec volunt velle niſi bonum: ſic & reprobos in ſupplicio capiti ſuo diabolo, velut plenè incorporatos, ita obſtinationi eius configurari, vt deinceps nec velint, nec poſsint velle niſi malum. Iuxta quorum ſenſum nō ſolùm de tranſacta vita verè non pœnitet, ſed etſi liceret, in peccatis adhuc manere vellent.

An poſt iudicium extra infernum inferiorem ad leuiores pœnas locus remaneat? Et quid de paruulis, qui ſolo originali tenentur?

CAPVT XXVI.

His dictis, indagandum puto, ſi tranſacto iudicio, extra infernum inferiorem ad leuiores pœnas locus remaneat: eſſe quippe apud inferos locum purgatorium, in quo ſaluandi vel tenebris tantùm afficiantur, vel expiationis igne decoquantur. Quidam aſſerunt, iuxta illud patriarchæ: Lugens deſcendam ad inferos. & illud Apoſtoli: Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem. At ſi terminatis in iudicio cauſis ſingulorum, pro qualitate meritorum æternis pœnis depùtatis, nullus vltrà purgabitur, quomodo locus ille ſuperior purgatorius reſiduus erit? Si verò non remanebit, vt de alijs taceam, quid de paruulis, qui ſolo originali delicto tenentur, fiet? Nunquid in puteum inferni inferioris & ipſi retrudẽtur? Deniq; nonnulli tenebris tantùm eos ſicut antiquos patres, eo quòd in nullo rei inueniãtur, niſi quòd ad gratiam baptiſmi, & ad agnitionem veræ lucis nòn peruenerunt, teneri affirmant: ad ipſas tantùm tenebras interpretantes, quòd mitiſsima pœna Auguſtinus eos plectendos eſſe teſtatur. Alij præfata verba Auguſtini durius accipiẽtes, vera eos pœna, ſed mitiſsima puniendos dicunt. Quod ſi locus etiam ille ſuperior, non vt prius ad purgationem, ſed ad eorum vel minus malorum punitionem perpetuã tamen reſeruabitur: non huic æſtimationi oppoſitum, quòd poſt iudicium purgatorius locus non remaneat, cum non mutato loco, ſed officio, qui prius erat purgationis, tunc fiat punitionis: quamuis etſi loco illo penitùs abolito, in generalem pœnarum locum deputentur, non eſt incredibile, cum poſsit omnipotens manus dei eos in illo horribili incendio vel intactos ſeruare, vel minus afficere, qui quondam tres in camino ignis pueros illæſos conſeruauit. Nam & vno, eodemq; ſolis calore non omnes æqualiter vri, vel affici videmus. Cuius tamen rei aſſertionem, quia nondum certa auctoritate inuenimus, dei iudicio relinquamus.

Quomodo ignis ibi ardeat, & non luceat.

CAPVT XXVII.

Videndum quoq; eſt de igne illo æterno, quomodo luce careat, cum veri ignis ſit natura non ſolùm vrere, ſed & lucere. Nam ſi lucet, quomodo ſunt ibi tenebræ exteriores, tenebræ palpabiles? Qua in re conſiderandum eſt, quòd naturæ creator deus quaſdam ipſi cauſas & vires indidit: quas ſi certis rationibus, ſicut deus quandoq; ſubtrahit, mirari non oportet: quia & ignis ille in fornace Chaldęorũ habuit virtutem ſuam ad cõſumenda puerorum vincula, ſed non habuit ad delenda ipſorũ corpora. Et olim in rubo, quem ardere voluit, & non conſumi, ardebat, & non comburebatur: quia naturam ſuam ignis habebat ad lucem, non ad conſummationẽ. Sic econtrariò infernalis ignis virtute ſua in luce carebit, & plenariè eam habebit in exuſtione. Erit itaq; tormentũ ignis ibi ſine conſolatione lucis adurẽs, non illuminans, afficiens, non reficiens: vt omne genus miſeriæ plus quàm ne dicam edici, ſed nec excogitari poſsit, habeat, omniq; delectamento quo miſerrimi valeant ſubleuari, careat.

De gloria & exaltatione ciuitatis dei.

CAPVT XXVIII.

Tandem decurſo laborioſa diſputatione fine malorum, quaſi grati pelago enatato, ad ſuauem & iucundum ciuitatis Chriſti finem, ipſius freti gratia veniamus. Igitur ciuitate mundi Babylone miſerabiliter præcipitata, qualiter ciuitas Chriſti Hieruſalem ſancta glorificetur, audiamus. Ioannes cum de illa dixiſſet in Apocalypſi, quòd cum ſeductore ſuo diabolo, & pſeudopropheta ſuo Antichriſto miſſa eſſet in caminum ignis & ſulphuris, vbi cruciabuntur die ac nocte in ſecula ſeculorum, poſt pauca ſubiunxit: Et vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo, à deo paratam ſicut ſponſam ornatam viro ſuo, Et audiui vocem magnam de cœlo dicentem:

dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, &c. Putant Iudæi in aduentu Meſſiæ ſui, Hieruſalem terreſtrem magna cum gloria reſtaurari: ibiq; cum maxima rerum abundantia ſe cum illo regnaturos, omnis mundialis gloriæ delicijs affluere, ædificium illud Ezechielis in monte, necnon prophetiam Eſaiæ: Surge illuminare Hieruſalem, quia venit lumen tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt, &c. ad literam intelligentes. Quorum errorem quidam ſub Chriſtiano nomine ſectati, regnum Chriſti in terra futurum putauerunt: ibiq; in Hieruſalem terreſtri, ſanctis cum ipſo delicioſe regnantibus, poſt mille annos ſoluendum Sathanam, at tunc demum præcipitandum, ſanctoſq; in regnum cœleſte aſſumendos fore. A qua æſtimatione filij Zebedæi nondum virtute ex alto induti, non longè fuerunt, cùm mediante matre peterent, vt vnus ad dexteram, & alter ad ſiniſtram in regno Chriſti ſederent. Ioannes ergo vt omnes has opiniones & errores deſtrueret, primò damnationem reprobæ ciuitatis, eiuſq; vltimum incendium enarrare ſtuduit, ac poſtmodum cœlo & terra innouato, de cœleſtis, non de terreſtris gloria Hieruſalem loquens, ſubiunxit: Et vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo. Quomodo enim ſanctam vocaret, quam propheta occidentem, & eos qui ad ſe miſſi fuerant, lapidantem, Babylonem prius nominauit? Quomodo nouam, quæ in vetuſtate legis adhuc manet, diceret? Quomodo poſtremò eam quæ ſemper in terra terrena fuit, de cœlo deſcendentem aſſereret? Vnde bene Apoſtolus eam quæ in terris eſt Agar comparans, ſeruire cum filijs ſuis ait: illam tamen quæ ſurſum eſt, matrem noſtram, & liberam atteſtans. Sed & Pſalmiſta cum iocundari ſe de hoc, quòd in domum domini, & atria Hieruſalem iturus eſſet, atteſtaretur, Hieruſalem inquit, quæ ædificatur vt ciuitas. Non enim ciuitatem ædificari, ſed vt ciuitatem eam ædificari dicens, non more noſtro, nec noſtris lapidibus, ſed diuina virtute, viuiſq; ex lapidibus ipſam ædificandam declarauit. Quòd & ſi quis incredulus eſt, audiat quod ſequitur: Cuius participatio eius in idipſum. Quomodo enim caſuræ, non permanſuræ participatio eius in idipſum? Eſt ergo illius ciuitatis quæ mater noſtra eſt, & ſurſum eſt, participatio eius, qui dixit: Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos. Eius dico in idipſum, id eſt, in diuinitate ſua æternaliter & incommutabiliter ſemper vno eodemq; modo permanentis. Cuius quia tunc cum videbis eum ſicuti eſt, æternitatis & identitatis verè perfecteq; particeps eris, bene dicitur, Cuius participatio eſt in idipſum. Itaque ſecluſo illorum errore, verba Apoſtoli proſequamur. Vidi ait, ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo. Res myſtica, & profunda, prorſuſq; ingenium noſtrũ excedẽs. Quid eſt enim quòd ciuitatem illam ſanctam, id eſt, ad incommutabilitatem firmatam, nouam tanquam ab omni corruptione & mortalitate liberatam, & innouatam deſcendiſſe de cœlo dicit? An merces quæ in cœlis futura promittitur, in terra erit? Si enim iuxta Auguſtinum, nec in his cœlis viſibilibus merces ſanctorum repoſita eſt, quanto magis nec in his inferius locanda erit? Quid ergo ſibi vult, Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cœlo? Ego quidem quid ſenſerit, & ſi debita veneratione tanquam ſacrum ſecretum amplectar, ad plenum tamen me non intelligere profiteor, niſi fortè cœlum, ipſam ſuperexcellentem diuinitatis naturam, de qua Pſal. A ſummo cœlo egreſsio eius, intellexerit. vt ſic dictum videatur, quòd gloria illius ciuitatis in ſolius dei prædeſtinatione ab æterno collocata, ipſiq; ſoli nota, tunc demum ad ſanctorum cognitionem plenariam, quando deus omnia in omnibus erit, & videbitur ſicuti eſt, deſcendat. Quòd enim in hac vita plenè, etiam ab electis illa ſuperinæſtimabilis beatitudo comprehendi non valeat, illo prophetico & apoſtolico probatur teſtimonio: Oculus non vidit, auris non audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit deus diligentibus ſe. Deſcẽdere ergo dicitur de cœlo, cũ ab arcano diuini conſilij ad notitiam electorum, non ſolùm per ſcientiam, ſed & per experientiam incomparabilis illa corona perueniet, à deo paratam, ſicut ſponſam ornatam viro ſuo. Quem ornatum in ſpiritu propheta præuidens, immenſo ſuffuſus gaudio, Gaudens inquit, gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo. Cauſamq; gaudij depromens, Quia induit me ait, veſtimento ſalutis, & indumento iuſticiæ circundedit

me. Quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis. Erit ergo ornatus eius corona, & monilia. Corona ſcilicet immarceſcibilis perpetuæ immortalitatis & incorruptionis adornans gloria: monilia ineffabili cordis puritate, qua & deus videtur, decorans eam munditia. Denique quia à factore ſuo non ſolùm vt factura æternaliter præſcita, in cœleſte habitaculum potentialiter introducitur, ſed & vt ſponſa decorata in eius regni thalamo amabiliter collocatur, bene de cœlo deſcendens, à deo parata, & ſicut ſponſa ornata narratur. Mira enim & ineffabili benignitatis affluentia, factura fit ſponſa: cum eam quam mirabiliter ex nihilo creauit, ad famulatum mirabilius reformatam, ad cœleſtis thalami iocundum aſſumet amplexum. Et audiui vocem magnam de cœlo dicentem. Vox iſta vox ſuauis, vox læticiæ de alto ſonans, de ſublimi diuinitatis conſeſſu dulciter increpitans, quid dicat audiamus: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Quod eſt illud tabernaculum dei? An fortè inter illa reputabitur, de quibus dicitur: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, tentoria tua Iſrael? An potius inter illa quæ Pſalmiſta concupiſcens, alto ſuſpirio proclamat: Quàm dilecta tabernacula tua domine vir. concupiſcit & deficit anima mea in atria domini? Sunt enim tabernacula Iacob tabernacula luctantium in præſentis vitæ militia, agone & exercitio grauia, ſed intuitu coronæ ſpectaculo pulchra, bona ſemper, ſed non ſemper iocunda. Sunt & tabernacula dei; tabernacula regnantium in cœleſtis patriæ curia, omni calcato metu, plena tranquillitate, ſuauia, de percepta corona plenè gaudentia: non ſolùm bona ſemper, ſed ſine triſtium intermixtione, ſine laborum fatigatione ſemper læta & iocunda. Bene ergo illa pulchra, iſta dilecta vocantur. Quid enim pulchrius, quàm ſpe coronæ cum vitijs & concupiſcentijs luctam inire? Quid amabilius, quàm victoria peracta, de percepta corona gaudere? Sunt itaque tabernacula Iacob pulchra, tabernacula dei dilecta: quia de labore certandi peruenitur ad fructum præmij percipiendi. Quia verò in cœleſti curia, diuerſa ſanctorum angelorum contubernia, charitatis nexu vnam faciunt rempublicam, bene quæ Pſalmiſta dixerat tabernacula, hîc tabernaculum vocatur: quibus dum ſanctorum agmina coniuncta vnam condunt vnius vrbis commanentiam, bene cum hominibus tabernaculum dei ad æternam manſionem iunctum narratur. Sed inæſtimabili dulcedine omnia prædicta exuperat quod ſubditur: Et habitabit cum eis. Si enim ſpecies tabernaculorum delectat, quanto magis inhabitatoris eorum, qui fecit illa, viſio & manſio delectabilis erit? Habitabit ergo deus in eis, pleno eos & vero gaudio replens, ne vſquam vacillare valeant, plenam eis ſuæ viſionis noticiam largiens, atque omnibus omnia factus, perfectam eis beatitudinem tribuens. Vnde pulchrè ſubiungitur: Et ipſi populus eius erunt, & ipſe deus cum eis erit eorum deus. In hac enim vita, terrena habitatio ſenſum multa cogitantem deprimit. Quotiens curis & ſolicitudinibus ſuccumbimus, quaſi totiens deum, quem omnibus fluxis & tranſitorijs præponere debueramus, deum noſtrum eſſe obliuiſcimur. In illa verò ciuitate, vbi ſic diuina contemplatio omnes in idipſum conglutinans beatificat, vt interno & æterno gaudio perfectè ſuffuſos, foras euagari non oporteat, ipſi populus eius erunt, & ipſe deus cum eis erit eorum deus. Vbi profectò quia ſic æternæ iocunditatis & lætitiæ vino inebrientur, vt omnis tranſactæ vitæ miſeria vltrà non afficiantur. Quod ſubſequẽter declarat, cum ſubiungitur: Et abſterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & iam non erit neque luctus, neque clamor, neque dolor eius vltra quæ prima abierunt. Porrò quòd alibi ciuitas ipſa ex auro mundo, fundamento omni lapide precioſo conſtare dicitur, xij. portæ eius ex ſingulis margaritis, plateæ ex auro mundo tanquam vitro perlucidæ, ornatæ feruntur, quantam cœleſtis illius patriæ iocũdiſsimam manſionem depromunt? Si enim ad literam intellecta, pulchra ſunt & decora, quanto magis ſpiritaliter intellecta, longè incomparabilius iocunda & delectabilia inueniuntur? Si precioſum eſt, quanto precioſius eſt quod ſignificatur per aurum? Luci enim comparata purior inuenitur ſapientia. Diximus vt potuimus, qualiter ſublato impio, ne videat gloriam dei, Chriſti ciuitas ſancta Hieruſalem glorificetur, pluribus quæ de tanta iocunditate dici poſſunt ſuppreſsis, dum ad ea quæ reſtant dicenda feſtinamus.

Qualia

Qualia poſt reſurrectionem ſancti corpora habeant.

CAPVT XXIX.

QVæri poteſt, qualia ſancti poſt reſurrectionem in illa ciuitate corpora habeāt. Ait enim Apoſtolus: Seminatur corpus animale, reſurget ſpirituale. Et rurſum: Caro & ſanguis regnum dei non poſsidebunt. Vnde nonnulli in ſpiritualem ſubſtantiam corpora ſanctorum poſt reſurrectionem tranſmutari putauerunt. Alij tametſi corpora, non ſpiritus ea futura dicerent, tamen in tantam ſubtilitatem, vt nec palpari, nec excogitari poſſet, ipſa redigenda credebant. Quia verò iuxta domini exemplum, poſt reſurrectionē diſcipulis ſuis dicentis, Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, vera corpora in vera carnis ſubſtantia reſurrectura credimus, qualiter prædicta verba Apoſtoli accipienda ſint, videamus. Seminatur inquit, corpus animale, reſurget ſpirituale. Sed intueamur ex ſubſequentibus quid per animale, quid per ſpirituale intellexerit. Cum enim dixiſſet, Seminatur corpus animale, reſurget ſpirituale, ſubſequenter adiunxit: Si eſt corpus animale, eſt & ſpirituale: ſicut ſcriptum eſt: Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem, nouiſsimus Adam in ſpiritum viuificantem: ſed non prius quod ſpirituale eſt, ſed quod animale eſt, deinde quod ſpirituale. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo de cœlo cœleſtis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes. Nunquid his verbis, ſecundum hominem Chriſtum Ieſum, quem ſpiritualem vocauit & cœleſtem, veram carnem habere negauit? Spiritualem ergo ſeu cœleſtem dicens, non carne carere voluit: ſed ad differentiam primi, qui voluntatem carnis ſecutus, mandati dei præuaricator extitit, carnis operibus alienum vita & doctrina eſſe declarauit. Vnde & dicit: Primus homo de terra terrenus, &c. ac ſi diceret: Primus homo terrenis operibus nos perdidit, ſed ſecundus cœleſti vita nos reparauit. Ideóque ſubiunxit: Igitur ſicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœleſtis. Ac deinde: Hoc autem dico fratres, quia caro & ſanguis regnum dei non poſsidebunt: id eſt, poſsidere non poteſt. Corpus itaque quod ſeminatur animale, reſurget ſpirituale: cum ſubſtantiæ vitium ſubtrahitur, veritas naturæ relinquitur. Hoc eſt enim quod ſubdit: Seminatur in corruptione, reſurget in incorruptione. Ad hanc quippe vitam mortalem, per concupiſcentiam naſcentes, animales ſeminamur: ad illam verò vitam immortalem, per gratiam renaſcentes, ſpiritales reſurgimus. Huic aſſertioni & hoc ſuffragatur, quia cum dixiſſet, quòd caro & ſanguis regnum dei non poſsidebunt: ne de ſubſtantia carnis dictum putaretur, ſubiunxit: Neque corruptio incorruptelam poſsidebit. Habebunt ergo in illa ciuitate ſancti de vera carnis ſubſtantia vera corpora, ſed ab omni corruptione aliena, puritatis dignitate, & agilitatis ſubtilitate ſpiritibus non inferiora, ac ita concorditer ſpiritibus ſuis connexa, vt nuſquam eſſe velint vbi eſſe non poſsint, nec vſquam ſint vbi eſſe non velint. Nulla enim poterit eſſe diſcrepantia, quos diuinus ſpiritus intus alens, veræ pacis perfecta connectit concordia. Quapropter vbi ſint, quærere non oportet, cum iuxta dominicum exemplum, qui poſt reſurrectionem ianuis clauſis intrauit, tātæ ſint agilitatis, vt ſiue in cœlo, ſiue in terra iam innouatis eſſe voluerint, in poteſtate habeant, vbi nec voluntas facultati, nec facultas repugnat voluntati.

Qualiter præteritorum memoriam habeant.

CAPVT XXX.

NVnc inquirendum eſt, ſi in illa beata patria præteritæ vitæ memoriam, ſeu ſcientiam habeant? Ait enim prophetarum eximius Eſaias: Non erunt memores priorum, nec aſcendent in corda illorum. Sed quid eſt quod alibi dicit, Egredientur, & videbunt cadauera mortuorum, qui præuaricati ſunt in me? Nunquid credendi

ſunt illas beatas ſedes relinquere, ac ad videndum malorum tormenta localiter exire? Abſit. Si ergo à fruitione æterni boni non recedentes, egredientur per ſciētiam, quomodo non erunt memores priorū? An ſcient pœnas alienas, ſuasq; tranſactas miſerias, vnde liberatori ſuo gratias habere deberent, obliuioni tradent? Qua in re ſciendum eſt, duas eſſe ſcientias, duasq; obliuiones. Scit enim aliter æger infirmitatem per experientiam, aliter medicus per artis notitiam. Sic etiam aliter obliuiſcimur eorum quæ experimento cognouimus, aliter illorum quæ artis tantùm induſtria inexperti comprehendimus. Sicut ergo ſancti habebunt omnium quæ delectare poſſunt, plenam memoriam: ſic nihil quod officere poſsit, eorū tanget conſcientiam, vt plenè habeant vnde redemptori ſuo gratias agant, & nihil recolant vnde læſo corde de priorū recordatione doleāt: ſed omnimodis delicijs afflūetes, paceq; dei, quę exuperat omnē ſenſum, perfectè gaudentes, ſicut foris nulla pulſantur tentatione, ita intus nulla recordationis triſtium afficiuntur paſsione. Scient itaq; ad maiorem beatitudinis ſuæ cumulum, redemptoris ſui largum recolendo beneficium, non ſicut experti tam ſuos actus, quàm malorum apud inferos cruciatus, vt non ſolùm de ſua felicitate gaudeant, ſed & de eo ſuo eos de vna maſſa factos, ab illorum perditione miſericorditer ſeparanti gratias agere habeant. Scient, inquam, vt dictum eſt, per omnia ſcientem, & ſua & aliena, nō per experientiæ miſeriam, ſed per internæ & æternæ ſapientiæ ſupereffluētem gloriam.

De diuerſis in cœleſti curia manſionibus.

CAPVT XXXI.

His decurſis, qualiter illa cœleſtis curia ordinata ſit inquiramus. Nunquid enim omnes ęterna illa beatitudine pari modo, pariter omnes fruuntur, iuxta illud parabolicum, vbi omnes in vinea domini non æqualiter deſudantes, ęqualem operis mercedem, tanquam ſingulos denarios recepiſſe feruntur? Sed quomodo intelligemus ipſius domini teſtimonium dicentis: In domo patris mei manſiones multæ ſunt? Et illud Apoſtoli: Alia claritas ſolis, alia claritas lunæ: & ſicut ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum? Verum eſt igitur, quòd ſinguli ſingulos denarios accipiunt: & verum eſt quòd diuerſas manſiones inhabitātes, alius alio clarior exiſtat: quia omnes quidem in vnam beatitudinem recipientur, ſed pro qualitate meritorum, diuerſas ibi manſiones ſortientur. Nam & dominus non in domibus, ſed in vna domo manſionum hanc varietatem eſſe dicens, vnam fore beatitudinē, ſed in beatitudinis fruitione diſtantias oſtendit. Quod etiam in præſenti videmus, vbi in vna eccleſia diuerſis dignitatum ordinibus, alium alio clariorem, alium alio ſuperiorem cōſpicimus. Quam ad inſtar illius curiæ diſtinctam dominus Moyſi loquens oſtendit, cum ait: Vide vt omnia facias iuxta exemplar, quod tibi monſtratum eſt in monte. Sunt itaq; in domo illa diuerſæ manſiones, quas alius alio clarior, alius alio ſanctior habitet: quia tanto quiſq; vicinius, & quaſi proximius diuini luminis ſplendore irradiatur, quanto ardentius & vehementius in præſenti vita ad eius amorē per idem operantē, ex dilectione inflammatur. Et ſicut pluribus ad vnum fontem confluentibus, ſimulq; vndam eius guſtantibus, qui plus ſitit, plus haurit: ita ad deum fontem vitæ feſtinantes, tanto largius ab vbertate domus eius torrente voluptatis ſuæ inebriantur, quanto eum ampliore ſitis ardore vehementius & auidius præſtolantur. Pro diuerſitate igitur operū & capacitate ſingulorum, varia & vna beata tamen omnium erit gloria ſanctorum.

De tribus ternis angelorum.

CAPVT XXXII.

Porrò quia ciuitas illa duobus parietibus compacta, ex angelis conſtat & hominibus, quis & qualiter inter eos ordo ſit intueamur. Tres angelorum hierarchias, id eſt, ſacros principatus, præcipuus theologorum ponit Dionyſius: & vnamquamq; in tres ordines ſubdiuidēs, vt nouem angelorum ordines compleat, tria terna

conſtituit.

conſtituit. In prima hierarchia Seraphin, Cherubin, Thronos: in ſecunda Dominationes, Poteſtates, Virtutes: in tertia Principatus, Archangelos & Angelos ponit. Primam autem hierarchiam immediatè trinitatem circumſtare, ab eaq́ ſola illuminari: ſecundam verò inter primam & vltimam mediam tam à ſuperiore illuminari, quàm inferiorem illuminare aſſerit. Quorum ſacratiſsimæ humanumq́ ingenium tranſcendentis naturæ cauſas rimari, ſupra nos eſt, nec præſens Opus expoſcit. Ait nempe ſuprà nominatus theologus: Quanti quidem ſunt & quales ſupercœleſtium eſſentiarũ ornatus, & quomodo ſecundum eos hierarchiæ perficiuntur, ſolam diligenter ſcire dico contemplatiuam eorum perfectionis principem. Quibus verbis cum ſolam diuinam ſapientiam, à qua principium habent vt ſint, & ad quam contemplandam reſpiciunt vt perfecti ſint, ſcire dicat ſacram eorum & ſuperornatam ordinationem, temerarium de ipſorum natura videtur inueſtigare, cum & ipſos angelos quales facti, vel qualiter diſpoſiti ſint, fateatur nõ poſſe comprehendere. Propterea inquit, dico & eos adhuc ignorare proprias virtutes & illuminationes, & ſuam ſacram & ſuperornatam ordinationem. Vnde & ſubiungit: Impoſsibile eſt enim nos ſcire ſupercœleſtium animorum myſteria, & ſanctiſsimas eorum perfectiones, niſi ibi dixerit quis quæcunque per eos nos tanquam propria bene ſcientes diuinitas myſteria docuit. & eſt dictum: Incaſſum ad comprehenſionem ſupercœleſtium myſteriorum laboramus, cum nec ipſos ſupercœleſtes ſpiritus, quorum reuelatione illa cognoſcere deberemus, plenè illa poſſe comprehendere credamus. Quid eſt autem, quòd ſuprà eos neſcire affirmãs, hic nos per eos tanquam propria bene ſcientes, erudire diuinitatem dicit? niſi quòd ſciunt propria myſteria quantum ſufficit ad noſtram eruditionem, ſed non ſciunt ad plenam & perfectam comprehenſionem. Quamuis igitur ex proprio motu nil de eorum natura comprehendere valeamus, hoc tamen quod diuina eloquia de illis ſacris ordinibus, necnon & iſte theologus teſtantur, indubitanter credamus. Ait ergo: Omnis theologia cœleſtes eſſentias nouem vocauit manifeſtatiuis cognominationibus. Deinde ab egregio doctore gentium, magiſtro ſuo Paulo, qui ad tertium cœlum raptus arcana dei audierat, quid edoctus ſit, ſubſequenter adnectit dicens: Has ſcilicet nouem cœleſtes eſſentias, diuinus noſter ſanctus profector in tres ſegregat ternas diſpoſitiones. Quod quia nuſquam in Paulo legitur, ab eo familiari colloquio tanquam diuinus philoſophus didiciſſe innuitur. Nec repugnat, quòd arcana quæ audiuit, homini loqui licere Apoſtolus negat, cum nec homo, ſed ſuper hominem, velut huic vitæ funditùs mortuus fuerit, vel qui docuit, vel qui didicit. Dicat ergo: Has diuinus noſter profector in tres ſegregat ternas diſpoſitiones. Et primam quidem eſſe dicit circa deum exiſtentem ſemper, & ante alias immediatè vniri traditam, ſanctiſſimos thronos, & oculoſos, & pennoſos ordines Hebræorum voce Cherubin & Seraphin nominatos. Quia enim Seraphin incendentes, Cherubin plenitudo ſcientiæ interpretatur, Cherubin oculoſos propter contemplationis cognitionem, Seraphin pennoſos propter ardentiſsimi amoris dilectionem, ſymbolicè nominat. Thronos verò, in quibus deus ſua iudicia decernit, quos alibi compactas & altiſſimas ſedes, hîc ſanctiſsimos thronos anagogicè vocat: altiſsimas ſedes propter dignitatem, compactas propter iudicij veritatem, ſanctiſsimas propter incommutabilitatis firmiſsimam æternitatem. Eſt ergo proprium thronorum iudicij diſcretio, Cherubin veritatis cognitio, Seraphin cognitionis perfecta dilectio. Et quia in his tribus omnis conſtat perfectio, rectè amantes, cognoſcentes, iudicantes, velut intus præſidentes, & ab interna contemplatione ad exteriora officia nunquam exeuntes, immediatè deo vniri, & ante alias circa ipſum ſemper attentè exiſtere dicuntur. Vltimos verò tres ad exteriora mitti, vt angelos & archangelos: vel dimittendis inuiſibili poteſtate diſpenſare, vt principatus, teſtatur. Porrò medios quæ à ſuperioribus ad inferiores deferenda ſunt, ſecundum dignitatem & officium ſuum adminiſtrare dicit. In quibus Dominationes quaſi ſolo imperio ad nuncianda formantes primò, Virtutes tanquam perceptum ab eis imperium Poteſtatibus edentes ſecundò, Poteſtates quaſi conceptum mandatum in Principatibus, Archangelis, Angelis

ſibi ad operationem ſubiectis perficientes, tertio loco ponit. Qui verò poſt Angelos & Archangelos, Virtutes, & deinde Poteſtates, & ſic Principatus conſtituunt, Virtutes eos per quos ſigna & miracula fiunt, Poteſtates eos qui aduerſas virtutes ſpirituũ comprimunt, ne tantum nocere poſsint quantum volunt, Principatus qui etiã bonis ſpiritibus principantur, accipiunt plus etymologiam nominũ, quàm rationes officiorum ſecuti. Vſu enim noſtro plus eſt poteſtate agere, quàm virtute. Deinde maior eſt principatus, quàm poteſtas. Non enim omnis poteſtas principatus, ſed omnes principatus ſunt poteſtates. Quòd autem amplius ſit in principatu dominari quàm principari, nemo ambigit: & idcirco dominationes quaſi principatibus dominantes in eminentiori loco poſuerunt. Quid eſt autem, quòd cũ ſuprema illa hierarchia immediatè circa deum, & ita ſemper attentè, vt nunquam à iucundiſsima maieſtatis eius præſentia foris prodeat, aſsiſtere credatur, ad mundanda labia prophetæ Seraphin exiſſe narratur, cũ dicitur: Volauit ad me vnus de Seraphin, &c? Vbi profectò iuxta eundem Dionyſium innuitur, quòd inferiori ordine miſſus, ſuperioris ordinis vocabulum ex officio eſt ſortitus. Prophetæ quippe labia purgare, eiusq́ mẽtem ad diuinitatis amorem accendere veniens, Seraphin, id eſt, incendentis vocabulũ accepit. Quamuis non deſint qui dicant, non incongruè ad alta cõſilia de altiſsimo ordine ſpiritus mitti, cum & ipſe vnigenitus de ſinu patris ad terras miſſus, magni conſilij dictus ſit angelus. Quòd enim omnes mittantur, teſtari videtur Apoſtolus, vbi ait: Nónne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus in miniſterium miſsi? Vnde Michaelem, Gabrielem, Raphaelem, quos præ cæteris ſpiritibus eccleſia dei veneratur, altiſsimorũ illorum ordinum principes eſſe putãt: nec idcireo eos ab intima diuinitatis præſentia recedere dicunt, cum tantæ ſubtilitatis eos, & inæſtimabilis puritatis eſſe velint, vt ſic ad exteriora prodeant, vt tamen in cœlis ſemper deo aſsiſtant. Vnde eſt illud Gabrielis in Euangelio: Ego ſum vnus de illis qui ſemper aſsiſtunt ante deum, & huc miſſus ſum annunciare tibi. Cum enim hoc diceret, ad terras miſſus fuerat, & tamen deo ſe aſsiſtere dicebat. Porrò quòd quidam à ſuperioribus erudiantur, alij verò ab ipſo deo immediatè illuminentur, prophetica auctoritate probatur. Quidam enim myſterium incarnationis ignorantes, cum Ieſum in gloria cœlos aſcendere conſpicerent, noui regis aduentum admirantes, à ſuperioribus inquirebant dicentes, Quis eſt iſte rex gloriæ? Sed & ſuperiores non omnino ignorãtes, ſed immediatè ab ipſo diſcere volentes, nec tamen ad interrogationem feſtinè præſilire audentes, primùm apud ſe deliberabãt. Quis eſt iſte qui venit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra? Cúmque ad doctrinam vltrò ipſe ſe offerret dicens, Ego ſum qui loquor iuſticiam: tunc demum aſſumpta fiducia, ad ipſum quæſtionem dirigunt: Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari? In eo enim quòd interrogant, oſtendunt ſe illuminationem appetere: in eo verò quòd inter ſe conferendo deliberant, ſignificant quia diuinam in ſe proceſsionem non audent præuenire. Vnde theologus iſte, apud ſe inquit, Ipſas deliberant antè interrogare: oſtendentes quia diſcunt, & deificã ſcientiam appetunt: non autem præſilientes per diuinam proceſsionem inditam illuminationem. Et notandũ, quòd interrogatio ſpirituũ illorum ad deum, non eſt aliud quàm ipſa interrogationis perceptio, ipſaq́ eius reſponſio: vel locutio non eſt aliud quàm illuminationis datio. Quia igitur ipſi non præueniunt illuminationem in perceptione, ſed diuina eos gratia præuenit in datione, non antè interrogare dicuntur vt diſcant, ſed ipſe largitor & doctor offerre aſſeritur eis quid deceat. Et hoc eſt quod dicit: Non præſilientes per diuinam proceſsionem inditam illuminationem. Præſilirent enim inditam illuminationem, ſi humano more per ſtudiũ inquiſitionis ad lumen peruenirent cogitationis: ſicq́; proceſsio eſſet non dei ad ipſos, ſed ipſorum ad deum. Sed quia diuina proceſsio, hoc eſt à deo procedens datio, ſponte veniens in ipſos, ſic eos illuminat, vt nullum inquiſitionis ſtudium hanc illuminationem efficiat: bene dicitur quòd inditam illuminationem per diuinam proceſsionem non præſiliunt. Hæc de angelorum natura, non de noſtro ſenſu, ſed de diuinis eloquijs prolata ſufficiant, in quibus nihil temerè diffiniendo, ſed ſecretum venerando

indu-

indubitanter credimus, quòd ſiue omnes mittantur, ſeu omnes omnia ſupercœleſtiū ſciant arcana, vel non: indeficienti tamen iubilo omnes ſimul in creatoris ſui contemplatione iocundantur. Vnde item Dionyſius ad ſuperprincipale principium, & ad ipſum principium vniuerſaliter eos conuerti teſtatur. Qui etiam ad hoc vt ſupernę hierarchiæ ſpiritus ſic deo ſemper aſsiſtant, vt nunquā ad externa officia foras prodeant, & quòd inferiores ſpiritus quandoque ſecreta dei lateant, donec ſuperiorum reuelatione addiſcant, inclinatus videtur. Quod tamen etſi ita eſt, eorum beatitudinem non minuit: quia omnia ſcientem videntes, ſic in eo omnia ſciunt, vt quicquid expedit eos ſcire, ſcire velint: nec aliquid ſcire velint, quod ſcire eos non expedit.

Qualiter in eorum ordines ſancti proportionaliter aſſumantur.

CAPVT XXXIII.

QVia de cœleſtium ſpirituum hierarchijs, eo quòd in eorum ordines electi aſſumendi, vnam rempub. facere creduntur, incidenter diſputauimus: ſupereſt vt adhuc qualiter in ipſorum conſortia proportionabiliter aſſumantur, inquiramus. Ait itidem de hoc ſæpe nominatus optimus theologus: Ad quas, id eſt, ſupercœleſtes eſſentias, ſecundum differentiam progreſsionum, & incrementa illuminationū, proportionaliter nobiſipſis aſcendimus per gradus ſpiritualium profectuum in nobis, vel differentiam donorum inter nos. Et eſt dictum, quòd ſicut in præſenti per dona gratiarum, & gradus dignitatum proportionaliter, hoc eſt, differenti & ordinata participatione diſponimur, ſic in cœleſtis curiæ contubernia promoueamur. Iuxta ipſius enim domini teſtimonium, Qui in modico fidelis eſt, ſupra multa conſtituetur: & qui bene miniſtrat, gradum bonum acquiret: & quia fideles diſpenſatores eccleſiæ tanto amplius coronantur in cœlis, quanto magis verbo & exemplo gregem domini paſcentes, deſudauerunt in terris. Vnde qui accepto ad vſuram talento, plus fœnerauit, iuxta differentiam meritorum proportionaliter accipit ſtipendia retributionum: dum iſti dicitur, Tu eſto ſuper quinque ciuitates: & illi, Tu eſto ſuper decem. Aſcendent ergo ſancti per differentiam progreſsionum, id eſt, quantum bene operando progrediuntur: & incrementa illuminationum, id eſt, quantum bene docendo ſubditos illuminandos profecerunt, per gradus ſpiritualium profectuum, quod eſt de virtute in virtutem, non pedum, ſed mentium, in diuerſis dignitatibus progreſſus, vel differentiam donorum, quæ ſunt diuerſa dona chariſmatum, id eſt, diuerſos ordines beatorum ſpirituum. Quæ quoniam in ipſis & inter ipſos ſunt, iuxta illud Pſalmiſtæ, Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde diſpoſuit. Bene theologus iſte dicit, quòd ſecundum differentiam progreſsionum, & incrementa illuminationum proportionaliter nobiſipſis aſcendimus per gradus ſpiritualium profectuum in nobis, vel differentiam donorum inter nos, ad contubernia angelorum. Qualiter autem in ſingulos ordines beatorum ſpirituum, ſinguli quique electorum aſſumantur, vt non ſolùm mentis & corporis puritate, ſed graduum dignitate angelis ſimiles & pares in beatitudine fiant, beatus Gregorius melliſluo ore diſſeruit, tantùm iuxta illam auctoritatem, Conſtituit terminos populorum iuxta numerum angelorum dei: in illa ciuitate numerum electorum futurorum oſtendens, quantus ibi ſanctorum remanſit angelorum.

Quomodo ſtare poſſit quòd tantus numerus electorum quantus ibi remanſit angelorum, ſi iuxta decimam dragmam, decima tantùm pars angelorum perdita, per homines reſtauranda putabitur.

CAPVT XXXIIII.

SEd inquiri poteſt, cùm decima dragma tanquam angelorum pars, perdita per homines reſtaurari debeat, quomodo tantus fiat numerus electorum, quantus mãſit angelorum? Qua in re profectò videndum eſt, quòd vj. x. c. & huiuſmodi, in diuina pagina nō ſemper numerum, ſed ſignificatum numeri ponūt. Quia enim denarius in ſacra ſcriptura perfectionem ſignificare ſolet, decima dragma periſſe dicitur, cum reprobæ illius partis globus à deo exorbitans, à creationis ſuæ digniſsima perfectione, ad propriæ voluntatis motum declinans, ſuperbiendo corruit; vt dicant non

quòd

quòd illa decima pars corruerit, ſed quòd illa pars corruerit decima: id eſt, vt decima qualitatem ſuam ſeu ſubſtantiam verbi reddat verbo, vt non intranſitiuè, ſed ſubſtantiuè iungatur, cum corruit: quod eſt dicere, vt non numerum, ſed literam, ſed iuxta ſignificationem numeri myſticum ſenſum reſpiciat: vt nō ſit aliud dicere, Corruit decima, quàm corruit perfecta, id eſt, in eo quòd perfecta: ſicut ſolemus dicere, Video te ſapientem, verbum iungendo tranſitiuè, ad te ſubſtantiuè ad ſapientem. Vel corruit decima, id eſt, perfecta, id eſt, à decima, vel à perfecta: vt ſit ablatiuus decima ſeu perfecta, vel ſenſum habeat ablatiui. Sicut enim nominatiuus apud grammaticos frequenter ſubſtantiam ſui, ſic ablatiuus vel nominatiuus ex parte prædicati, ſemper qualitatē eiuſdem nominis innuit. Vt cum dico, Martinus eſt homo, non prædico ſecundū Logicos hoc, ſed ex hoc: ſicut econuerſo cum dico, Homo currit, non ſubijcio ex hoc, ſed hoc. Nam ſi hac parabola, ad hoc vt decimam partem angelorum, quæ per homines reſtaurari debet, cecidiſſe credere compellimur: nihilominus etiam centeſimam tamē partem ex parabola c. ouium corruiſſe cogemur confiteri. Prædictus ergo denarius, vel centenarius, quia vt dictum eſt, non ad numerum, ſed ad ſignificatum numeri nos mittit: nec ad hoc cogit, vt decimam partem ſeu centeſimam corruiſſe credamus: nec ad hoc impellit, vt tantundem reſtaurandorum, quantum lapſorum numerum fore confiteamur: ſed hoc tamen oſtendit, quòd illorum miſeria iſtorum felicitate, illorum imperfectione, iſtorum perfectione ſuppleatur. Neq; propter hoc quòd decima dragma perdita dicitur, x. ibi ordines, quorum vnus corruerit, quandoque fuerunt, ſed de ſingulis ix. illis ordinibus cadentes, vnum inordinati ordinis globum fecerunt. Quamuis ſi dicat quis Gregorium hoc non ſub aſſertione poſuiſſe, nō ſit multum in eius determinatione laborandum: dum hoc tamen credatur, quòd verè in ſingulorum angelorum ordines, ſiue in numero pares, vel impares ſint, beatitudine pares electi aſſumantur. Non enim Gregorius ait, ad quot tot aſcenſuros ſcimus, ſed credimus. Hæc illa quam poſui auctoritas, Conſtituit terminos populorum, iuxta numerum angelorum: huic ſententię accommodata cernitur, cum ibi ſubſequenter dicatur: Pars autem domini populus eius. Quod ſic teſte Dionyſio dictum videtur: Cæteræ nationes religionem angelorum ſectantes, diuerſam militiam cœli coluerunt: ſolus Iſraeliticus populus vnius dei cultum ſeruās, ipſi tanquam ſua pars, & funiculus hæreditatis in poſſeſsionem peculiariter ceſsit. Vnde eſt illud Pſalmiſtæ: Notus in Iudæa deus, in Iſrael magnum nomen eius. Si verò, iuxta aliam tranſlationem, iuxta numerum filiorum dei legatur, longè iterum alium ſenſum requirere innuitur, niſi eoſdem filios dei, quos & angelos dixerimus, iuxta illud Geneſis, vbi alius tranſlator filios dei, alius angelos ad filias hominum acceſsiſſe commemorat. Quod ſi iuxta noſtrum vſum, iuxta numerū filiorum Iſrael dicatur, peregrinum penitùs ab hoc intellectu erit. Igitur de re ſecretiſsima prorſus à noſtris oculis remota, iudicium prudentioribus relinquentes, ad ea quæ reſtant tranſeamus: hoc tamen credentes, quòd in libro ſapientiſsimæ præſcientiæ dei, quam nullum fugit profundum, nullum fallit ſecretum, certus eſt numerus electorū, & verax corona pro meritis ſingulorum.

De beatitudine ſanctorum.

CAPVT XXV.

NVnc videndum eſt, quæ illius patriæ ſit beatitudo. Non enim credendum eſt, animas exutas corpore, vel poſt reſumpta ſpiritalia corpora, angelicis ſpiritibus puritate ac dignitate non inferiores, rebus exterioribus ſicut in hac vita delectari. Proinde ſicubi ſacra ſcriptura floridis & virentibus campis, amœnis locis, garritu auium, odoriferis rebus, vtpote cynamomo & balſamo, ſenſus eorum refici & affici dicit, ſpiritaliter hoc potius quàm carnaliter accipiendum videtur. Quamuis & propter ſimplices, qui lacte, non ſolido cibo alendi ſunt, quorum ſenſus nondum exercitati, ſpiritalem iocunditatem comprehendere nequeunt, hæc frequēter à quibuſdam doctoribus ponantur, vt ſic per viſibilia ad inuiſibilia cognoſcenda & inquirenda mittantur. Eſt igitur beatitudo ſanctorum, viſio conditoris ſui, iuxta illud dominicū: Hęc eſt

eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: intelligendum cum ſpiritu, qui eſt amborum. Hæc eſt inquit, vita æterna. Quid enim aliud eſt vita æterna, quàm beatitudo ipſa? Si enim eſſet vita temporanea, beata non eſſet, quæ de termino ſollicita foret. Rurſus quatumcunque diuturna, niſi omnis miſeriæ defectu carens, omnimodæ felicitatis afflueret abundantia, beata dici non poſſet, quæ aliquo næuo infecta eſſet. Eſt itaque illa vita æterna & beata, beata & æterna. Vt cognoſcant te verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Vide quòd fruitionem beatitudinis, cognitionem dixit eſſe diuinitatis. Vnde fruſtra quidam ad comprehenſionem diuinæ ſubſtantiæ in hac vita laborant, quæ à ſanctis per ſpeculum, & in ænigmate vix in præſenti viſa, ſicuti eſt videnda, pleniterque cognoſcenda, in futura eis tantùm vita promittitur. Delectantur igitur ſancti in plenè iocunda & æterna beata viſione dei, iuxta illud Pſalmiſtæ: Benedictionem dabit qui legem dedit, ibunt de virtute in virtutem, videbitur deus deorum in Sion. Quid maius, quid iocundius, quid glorioſius? Quanto deſiderio in tenebris poſiti deſideramus hunc ſolem? quanto ſtudio optamus hanc lucem? Quòd ſi hæc lux deſiderata cum gaudio ſuſcipitur, ſuſcepta cum admiratione inſpicitur, viſusque frequenter reuerberatur, rurſus ad videndum ſuſtollitur, nec vſu vileſcit, nec frequentia faſtidium gignit: quam putas lux lucis videntibus ſe iocunditatem afferat, admirationem tribuat, nec tamen faſtidium inferat? Si reges, vel imperatores terrenos in gloria ſua fluxa & trãſitoria cum admiratione, & quadam hilaritate videmus, quàm inæſtimabili gaudio ſuffuſos, inæſtimabili iubilo mentis repletos æſtimabimus qui regem regum, creatorem vniuerſorum in decore ſuo, & gloria incomparabili & immarceſcibili, cœleſti angelorum & hominum ſtipatum militia videbunt? Nec videbunt tantùm, ſed & viſum amabunt, amatum laudabũt. Vnde pulchrè Pſalmiſta: Beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabũt te. Eſt ergo beatitudo videre deum, in quem deſiderant angeli proſpicere inceſſanter, ſine tędio viſum amare indeſinenter, ſine faſtidio amatum indefeſſe laudare, ſine fatigatione, atque de his in ineffabili cordis iubilo, gaudio inæſtimabili, ſine triſtium intermixtione in ſecula ſeculorum gaudere. Quod quia in hac vita plenè haberi non poteſt, illi cœleſti ciuitati dignè reſeruatur. Vnde rurſus Pſalmiſta: Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te. Per hoc enim quòd non lætantium, ſed ſicut lætantium dicit, longè illud gaudium noſtro in hac vita ſuperexcellere oſtendit. Cum itaque plenè ac perfectè de viſione dei gaudio quod nemo tollere poteſt, gaudeant, quomodo rebus exterioribus delectari putabuntur, cum etiam in præſenti, vbi per ſpeculum, & in ænigmate gloria illa vix prægustatur, nonnunquam ſancti contemplatione ſupernorum ſic ſubleuantur, vt omnibus ſenſibus proprijs officijs carentibus, interna tantùm dulcedine ſuauiter afficiantur? Quare credendum non eſt, quòd & ſi in cœlo nouo, & terra noua omnibus in melius mutatis, ſplendido decore cuncta clareſcant: tamen vt dictum eſt, ſanctos viſione ac laude creatoris ſui iocundantes, horum pulchritudine occupatos, ab illa lætitia reuocari. Nam quamuis iuxta Prophetam, tanta ibi claritas fiet lunæ, quanta nunc ſolis, ſolisque ſeptempliciter quanta nunc eſt: tamen alibi habes, quòd ciuitas illa non eget ſole, neque luna, vt luceant in ea. Nam claritas dei illuminabit eam, & lucerna eius agnus eſt. Quòd ſi claritate dei illuminati, contemplationis, veræque viſionis eius luce ineffabiliter perfuſi, ſupernis ad delectationis augmentum non egent luminaribus, multo minus inferioribus his, quibus ſenſus corporis, vt ſuprà dictum eſt, affici ſolent, ad delectamentum indigebunt. Quamuis non deſunt, qui dicãt illam etiam ibi ad delectationem non deeſſe. Aiunt enim quòd omnimodis ibi delicijs affluant, & quanquam viſione dei plenè delectati, exteriora non deſiderent, illa tamen iſtam tanquam aſſeclæ aſſequantur: ſicut in ſanctorum libris nonnunquam ſecularis ſcientia, diuinam ſapientiam non affectata, tanquam pediſſequa comitari cognoſcitur. Erunt ergo hæc omnia ibi, ſi erunt famulantia ad ornatum, ſed non erunt ibi ad neceſſitatis obſequium.

Qualiter deus uideatur.

CAPVT XXXVI.

Reſtat indagare, Vtrùm deus corporis oculis ſimul & ſpiritalibus videatur, vel ſpiritalibus tantùm, iuxta illud: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum videbunt. Quod nonnulli ſic intelligunt, vt deum tantùm corde, tantùm etiam illic in ſuæ naturæ ſimplicisſima puritate videndum aſſerant. Quibus intantum accommodatus videtur Auguſtinus, vt in libro de Ciuitate dei, dicat durum eſſe credere, quòd illic oculos claudere non poſsimus, durius vt clauſis oculis deus ibi non videatur. Sed videndum eſt, multa in eodem opere prædictum patrem non ſub aſſertione poſuiſſe, ſicut ipſe teſtatur dicens: Nam nec ego volo temerè credi cuncta quæ poſui, quia nec à meipſo ita creduntur, tanquam nulla de illis ſit in mea cogitatione dubitatio. Vnde cum de hac ipſa à cæteris redargueretur ſententia, tanquam cōtra auctoritatem, Quē viſurus ſum ipſe, & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt, dixerit: reſpōdit ſe in hoc non peccaſſe, quòd deum iſtis oculis videndum negauit, cum aut ipſis non videatur, aut ſi videbitur, oculi illi non ſunt ipſi qui nunc ſunt: quia longè in digniorem ſtatum alterati. Quare non deſunt, qui deum vtroque modo videndum affirmant. Dicunt enim plenam beatitudinem in viſione dei conſiſtere, à qua ſi tunc fraudarentur corpora, nequaquam ſancti in vtroque, ſed in ſpiritu tantùm ſumma beatitudine fruerentur. Nec multum ab hoc ſtatu ille diſtaret, cum & nunc corporibus in terra putreſcentibus, ſpiritus & animæ iuſtorum in cœlo deum videant. Nec repugnat quod dicitur: Beati mundo corde, quia ipſi deum videbunt: quem profectò non impuri, ſed ſoli mundi cordis videre merebuntur. Verum ergo eſt ex parte ſubiecti, ſolū mundo corde deum videre: ſed non verum eſt ex parte prædicati, deum videbunt mundi corde ſolum. Verbi gratia, verum eſt, Pater eſt ſolus deus: ſed non eſt verùm, ſolus pater eſt deus. In priori propoſitione ponitur alius deus non eſſe à patre, quod verum eſt: in ſecunda ponitur deus non eſſe alius à patre, quod falſum eſt: quia filius deus eſt, & alius à patre perſonaliter, ſed non alius deus. quare & à theologis negatur deus dici ſingularis, vel ſolitarius. Siue igitur mente tantùm, ſiue ad maiorem beatitudinis cumulum, vt duplici ſtola veſtiti in vtroque, corpore ſcilicet ac ſpiritu ſaginati, vtriſque deum oculis videant, hoc conſtat, quia reuelata facie ipſum ſicut eſt videbunt: in ipſo, & de ipſo gaudebunt, ipſum in ſecula ſeculorum laudabunt. Hæc eſt octaua quæ ſabbatum veſperam non habens ſubſequitur, vel potius continuat. Hæc enim veſpera non in noctem vergendo tenebreſcit, ſed in prima ſabbati, quæ octaua non terminata animarum requie, ſed receptis corporibus duplicata luceſcit. Hæc requies ex requie, ſabbatum ex ſabbato, menſis ex menſe. Hæc erit in fine ſine fine. En habes diuina ſapientia maliciam ſemper vincendo, quàm fortiter à fine ad finem attingat, quàm ſuauiter omnia diſponat. Quid enim fortius, quàm diabolo cum membris eius in abyſſum putei inferioris præcipitato, ad ſupercœleſtia gaudia membra ſua perducere? Quid ſuauius, quàm cuncta hæc ſine aliquo perturbationis motu peragere? A fine igitur ad finem, id eſt, à principio vſque ad conſummationem, vnde Alpha & ω vocatur, fortiter attingit: hoc eſt vtriſque diuerſa meritorum ſtipendia iuſtè diſtribuit, vel à fine bonorum ad finem malorum. Vnde propheta: *Qui ſedes ſuper Cherubin, intueris abyſſos.* Sedet enim tanquam incommutabilis ſuper altiſsima, & intuetur tanquam iuſtus diſcretor infima. Sedet, quia cum tranquillitate iudicando ſuauiter omnia diſponit. Intuetur deſuper Cherubin abyſſos, quia à fine ad finem fortiter attingit. Attingit intuendo, iuſteq́ moderando finem, quo nihil inferius, à fine: quo nihil ſuperius, finem: quo nihil amarius: à fine, quo nihil ſuauius, finem: quo nihil miſerius, à fine: quo nihil beatius.

Hæc eſt hæreditas ſeruorum dei. Ibi vt ait Auguſtinus, vacabimus, videbimus, amabimus, laudabimus. Erit autem iuxta Prophetam, nomen ciuitatis ex illa die, dominus ibidem.

De

De fine vtriuſque ciuitatis.

CAPVT XXXVII.

HAec de fine ciuitatis Chriſti, iuxta capacitatem ſenſus noſtri, dicta ſufficiant. In quibus, vt verbis vtar Dionyſij, quædam prætermiſimus commenſurationi ſermonis prouidentes, ſimul & honorificantes ſecretum, quod ſupra nos eſt cum ſilentio. Eſt enim gloria regum celare verbum: & maieſtatem minuit, qui myſtica vulgat. Noui quippe ſic magna dici oportere, vt ſemper ſuperſit quod cum diligentia inquiratur, ne vile appareat, ſi totum vulgariter pandatur. Proinde ſicut ea quæ non de noſtro, ſed ſcripturarum ſenſu, quamuis inculto prolata eloquio, charitati tuæ deuotè offerimus, ſic nolentibus & ſpernentibus impudenter non ingerimus. Nam vt ſuprà de Auguſtino dixi, nonnulla ibi non ſub aſſertione, ſed opinione & inueſtigatione poſita ſunt, finitiuæq; ſententiæ examen prudentioribus relictum. Tuum verò erit minus dicta ſupplere, malè dicta corrigere, ſuperflua reſecare, meq; in hoc ſalo mundi peccatis oneratum laborantem, orationum tuarum remedijs ſubleuare.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI, CHRONICORVM SIVE RERVM AB ORBE CONDITO VSque ad Conradum Imp. geſtarum, lib. Octauus explicit.

DOMINO SVO FRIDERICO VICTORI, INCLYto, *triumphatori, Romanorum Imperatori, ac ſemper Auguſto, Otto dei gratia Friſingenſis eccleſiæ, id quod eſt, in eo proſperari qui dat ſalutem regibus.*

PEtiuit veſtra imperialis maieſtas à noſtra paruitate, quatenus liber qui ante aliquot annos De mutatione rerum, à nobis ob nubiloſa tempora cōſcriptus eſt, veſtræ tranſmitteretur ſerenitati. Parui ergo libens veſtro imperio tanto deuotius, quanto regiæ excellentiæ conuenientius eſſe conſidero, ob reip. non ſolùm armis tutandæ, ſed & legibus & iudicijs informandæ incremētum, antiqua regum ſeu imperatorum geſta vos velle cognoſcere. Sic magnus ille Perſarum rex Aſſuerus ſeu Artaxerxes, quamuis ad agnitionē veræ lucis per cultum vnius dei non perueniſſet, ex nobilitate tamen animi, regiæ magnificentię id expedire cogitans, Annalia quę ſub ipſo, vel anteceſſoribus ſuis ſcripta erant, reuolui iuſsit: ita gloriam hanc, ne videlicet innocens tanquam reus puniretur, nocensq; vt innoxius pœnā effugeret, adeptus eſt. Præterea cùm nulla inueniatur perſona mundialis quæ mundi legibus non ſubiaceat, ſubiacendo coerceatur, ſoli reges, vtpote conſtituti ſupra leges, diuino examini reſeruati, ſeculi legibus non cohibentur. Vnde eſt illud tam regis, quàm prophetæ teſtimonium, Tibi ſoli peccaui. Decet ergo regem non ſolùm animi magnanimitate nobilitatum, ſed & ad cognoſcendum creatorem ſuum diuina gratia illuminatum, regem regum, dominum dominantium deum præ mente habere, & ne in manus eius incidat, quantum poteſt modis omnibus præcauere. Cum enim iuxta Apòſtolum, omni mortali horrendum ſit incidere in manus dei viuentis: regibus tamen, qui nullum præter ipſum ſupra ſe habent quem metuant, eo erit horribilius, quo ipſi cæteris poſſunt peccare liberius: ſecundum illud viri Sapientis, vbi ait: Audite reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ, præbete aures veſtras vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data eſt à domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſsimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationem ſcrutabitur. Quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius, non rectè iudicaſtis, neq; cuſtodiſtis legem iuſticiæ, neq; ſecundum voluntatem dei ambulaſtis, horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium duriſsimum in his qui præſunt, fiet. Vos autem, princeps clariſsime, qui re & nomine Pacificus iure appellamini, quia noctem nebuloſam & pluuioſam ad delectabilia matutinæ ſerenitatis ſpectandam, cuiq; quod ſuum eſt conſeruando reduxiſtis, pacemq; amabilem mundo reddidiſtis, deo, qui & principium, perſeuerantiam largiente, huius tam amaræ ſententiæ, diuina fauente clementia, iudicium non incidiſtis. Honeſta ergo erit & vtilis excellentiæ veſtræ hiſtoriarum cognitio, qua & virorum fortium geſta, deiq; regna mutantis, & cui voluerit dantis, rerum mutationem patientis, virtutem ac potentiam conſiderando, ſub eius metu ſemper degatis, ac proſperè procedendo per multa temporū curricula regnetis. Vnde nobilitas veſtra cognoſcat nos hanc hiſtoriam nubiloſi temporis, quòd ante nos fuit turbulentia, inductos, ex amaritudine animi ſcripſiſſe, ac ob hoc non tam rerum geſtarum ſeriem, quàm earundē miſeriam in modum tragœdię texuiſſe: & ſic vnamquamq; librorum diſtinctionem, vſq; ad Septimum & Octauum, per quos animarum quies, reſurrectionisq; duplex ſtola ſignificatur, in miſeria terminaſſe. Itaq; ſi veſtræ placuerit maieſtati, geſtorum veſtrorū nobiliſsimam in poſterum memoriam ſtylo commendare, per notarios veſtræ celſitudinis digeſtis capitulis, mihiq; tranſmiſsis, deo dāte, vitaq; comite, ea læta, læto animo proſequi non pigritabor, nihil aliud pro munere expectans, niſi quòd eccleſiæ cui deſeruio, in opportunitatibus ſuis veſtra ſubuenire velit imperialis clementia. De expeditione quam contra Mediolanenſium ſuperbiam ordinaſtis, ob honorem Imperij, veſtræq; perſonæ exaltationem libenter audiui, præceptumq; veſtrum ſuper hac re humilitati meæ deſtinatum, reuerenter ſuſcepi. Miſimus autem præſentium latores venerabilem Abbatem Rapatonem ſancti Stephani, & capellanum noſtrum Ragauinum, qui hanc hiſtoriam ex ore noſtro ſubnotauit, vt de hoc verbo ſub gratia veſtra ſufficienter reſpondeant,

Præcor-

PRAECORDIALI AMICO, SVMMIQVE INTER ORBIS PRINCIPES PRINCIPIS, NOBILI CANCELLArio Renhaldo, Otto dei gratia Friſingenſis eccleſiæ epiſcopus, Salutem & obſequium.

CVm iuxta Boetium, in omnibus philoſophiæ diſciplinis ediſcendis atque tractandis, ſummum vitæ poſitum ſolamen exiſtimem, veſtrę nobilitatis perſonã eo familiarius ac iocundius amplector, quo ipſius ſtudio vos hactenus inſudaſſe, in eaq́ apprimè eruditum eſſe cognoſco. Eapropter non vt rudi, ſed vt philoſopho, de libro quem domino Imperatori tranſmiſi, veſtræ induſtriæ confidentius ſcribo, petens ne in quibuſdam ibidem poſitis ſiniſtrum, ſed bonum vos interpretem experiar. Scitis enim quòd omnis doctrina in duobus conſiſtit, in fuga & electionè. Vt ergo ab ea, quæ accedentibus ad philoſophiam prima eſt Grammatica, ordiar, ipſa eſt quæ ſecundum ſuam diſciplinam, docet eligere ea quæ conueniunt propoſito, & fugere quæ impediunt propoſitum. Verbi gratia, Certa lege dictionem dictioni ſecundum conſimilia accidentia conſtruere iubens, ea quæ non ſunt talia, vtpote Barbariſmos & Solœciſmos purgando fugere docet. Sed & Logica, cuius ad ſyllogiſmorum doctrinam principaliter ſpectat intentio, iudicium purgans & inſtruens, propoſitionum coniugationes inutiles ad ſyllogizandum purgando fugit, vtiles autem inſtruendo eligit. Quare cum ſedecim propoſitionum coniugationes inueniantur, in prima tantùm iuxta Ariſtotelem figura, quatuor vtiles: duodecim inutiles, in ſecunda itidem quatuor vtiles, duodecim inutiles: in tertia ſex vtiles, decem inutiles reperiuntur. Geometer quoque partem falſigraphi ad impoſsibile ducens fugiendam, ſuamq́ demonſtrationem neceſſarijs probans rationibus, eligendã oſtendit. Sic Chronographorum facultas habet quæ purganda fugiat, quæ inſtruendo eligat. Fugit enim mendacia, eligit veritatem. Itaque non indignetur veſtra diſcretio, nec ſiniſtre, vt dixi, imperialibus auribus interpretetur, ſi in Hiſtoria noſtra contra anteceſſores, vel parẽtes ſuos, ad obſeruandam veritatem, aliqua dicta fuerint, cum melius ſit incidere in manus hominum, quàm tetræ fucatum ſuperducendo colorem faciei, ſcriptoris amittere officium. Præterea quoque quo ordine currat hæc hiſtoria, breuiter exponam, vt hoc cognito, qualitas Operis facilius pareat legenti Quatuor principalia regna, quæ inter cætera eminerent, ab exordio mundi fuiſſe, in finemq́ eius ſecundum legem totius ſucceſsiuè permanſura eſſe, ex viſione quoque Danielis percipi poteſt. Horum ergo principes ſecundum curſum temporis enumeratos, primos Aſſyrios, pòſt ſuppreſſis Chaldæis, quos inter cæteros hiſtoriographi ponere dedignantur, Medos & Perſas, ad vltimum & Græcos & Romanos poſui, eorumq́ nomina vſque ad præſentem Imperatorem ſubnotaui. De cæteris regnis incidenter tantùm, & ob oſtendendam rerum mutationem diſputans: de diuerſis quoque religioſorum ordinibus, & catalogo regum in Laurento, Latio, Alba ante Vrbem conditam regnantibus, & poſt Vrbem conditam: item de catalogo Imperatorum, ſeu pontificum Romanorũ, vſque ad eum qui in præſentiarum eſt, diſſerui. Sicq́ in Octauo de reſurrectione mortuorum, fineq́ vtriuſque ciuitatis loquẽs, Opus terminaui. Qualiter etiam regnum à regno ſupplantatum, vſque ad Imperium Romanorum fuerit, oſtendi: hoc quod de ipſo dicitur, quia de lapide exciſo de monte plenariè ſubuertendum ſit, vſque in finem temporum, iuxta Methodium expectandum æſtimans.

VALETE.

FRIDERICVS DEI GRATIA ROMANORVM IMperator ſemper Auguſtus, dilecto patruo ſuo Ottoni Friſingenſi epiſcopo, gratiam ſuam, & omne bonum.

CHronica quæ tua ſapientia digeſsit, vel deſuetudine inumbrata in luculentam erexit conſonantiam, à dilectione tua nobis promiſſa & tranſmiſſa cum ingenti gaudio ſuſcepimus, & poſt bellicos ſudores interdum delectari in his, & per magnifica geſta Imperatorũ, ad virtutes informari pręoptamus. Ea verò quæ ab ingreſſu regni à nobis geſta ſunt, ad petitionem tuam breuiter compilata, notitiæ tuæ libenter commendaremus, niſi quòd ad ſimilitudinem priorum geſtorum, quæ ab excellentiſsimis viris edita ſunt, magis dici poſſunt vmbra quàm facta. Tamen quia tuum præclarum ingenium humilia extollere, & de parua materia multa ſcribere nouit, plus confiſi tuis laudibus, quàm noſtris meritis, tantillum hoc quod in Romano orbe per quinquennium fecimus, paucis perſtringere curamus.

POſt primam vnctionem Aquiſgrani, & acceptam coronam Teutonici regni, generalem curiam Merſeburg in Pentecoſte celebrauimus: vbi rex Danorum Petrus ad curiam noſtram vocatus venit, & hominio ac fidelitate nobis facta, coronam regni de manu noſtra ſuſcepit. Deinde Cicenſem epiſcopum Vuicmannum ad archiepiſcopatum Magdeburgenſem tranſtulimus. Et quanquam multæ lites & controuerſiæ inter nos & Romanã eccleſiam inde fuiſſent, ad vltimum tamen quod à nobis laudabiliter factum fuit, auctoritas apoſtolica confirmauit. Poſt hæc expeditionem Romam mouimus, & valida manu Longobardiam intrauimus. Hæc quia propter longam abſentiam Imperatorum ad inſolentiam declinauerat, & ſuis confiſa viribus aliquantum rebellare cœperat, nos animo indignati, omnia ferè caſtella eorum, furore debito & iuſto, non militum, ſed ſeruientium deſtruximus. Mediolanenſes verſuti & ſuperbi verba ſine fide nobis dederunt, & vt noſtra cõceſsione ſuper Cumas & Laudam dominium habere mererentur, multam pecuniam nobis promiſerunt: ſed cum nec prece, nec precio flectere nos poſſent, & cum ad terram eorum veniſſemus, à terra copioſa ſua declinantes, tres dies in ſolitudine nos duxerunt, quouſque tandem contra voluntatem eorum iuxta Mediolanum ad miliare Teutonicum caſtrametati eſſemus. Ibi dum ab eis mercatum quæreremus, & ipſi nobis eum negarent, nobiliſsimum caſtrum eorum Roſatum videlicet, quod quingentos milites armatos habebat, capi, & incendio deſtrui fecimus. Ibi milites noſtri vſque ad portam Mediolanenſium iuerunt, & multos vulnerauerunt, & multos ceperunt. Hinc inde ortis inimicitijs inter nos & illos, fluuium Ticinum verſus Nouariam tranſeuntes, pontes duos quos ipſi armauerant & incaſtellauerant, violenter occupauimus: quos poſt tranſitum totius exercitus noſtri deſtruximus. Inde tria caſtra eorum fortiſsima, Minimam videlicet, Gailardam & Trecam deſtruximus. Et natale domini cum maxima iocunditate celebrato, per Vercellas & Taurinum euntes, Padum tranſiuimus. Inde Chairam maximam & munitiſsimam villam deſtruximus, & ciuitatem Aſtam incendio vaſtauimus. Deinde Terdonam ciuitatem munitiſsimam natura & arte, obſedimus. Et poſt tres dies Burgo capto, ipſam arcem cepiſſemus, niſi nox & maxima tempeſtas nos cohibuiſſet. Tandem poſt multos aſſultus, multas cædes, & miſerabilem ſtragem illorum, & non modicum damnum noſtrorum, arcem per deditionem occupauimus. Quendam principem Græcorum, qui à Marchione Malaſpina captus erat, liberauimus. Deſtructa Terdona, Papienſes vt glorioſum poſt victoriam triumphum nobis facerent, ad ciuitatem nos inuitauerunt. Ibi in corona, & maxima lęticia, & ingẽti ſeruitio ciuitatis tres dies deduximus. Deinde directo tramite per Longo-

Longobardiam in Romaniam & Tuſciam euntes, Sutrium vſq; peruenimus: ibi dominus Papa cũ tota eccleſia Romana gaudenter nobis occurrit, & cõſecrationẽ nobis paternè obtulit, ſuaq; grauamina quæ à Romano populo paſſus erat, nobis conqueſtus eſt. Sic nos quotidie ſimul euntes & ſimul hoſpitantes, dulciaq; miſcentes colloquia, Romam vſq; peruenimus. Romani nuncios ſuos ad nos miſerunt, & maximam pecuniam prò fidelitate eorum ac ſeruitio, tria quoq; à nobis iuramenta exquiſierũt. Inde cum domino Papa & cardinalibus conſilio inito, quia imperiũ emere noluimus, & ſacramenta vulgo præſtare non debuimus, vt omnes dolos & machinamenta eorum declinaremus, Octauiano cardinale conducente, maxima pars militiæ noſtræ nocte per portam paruulam iuxta S. Petrũ intrauit, & ſic monaſterium ſancti Petri præoccupauit. Manè facto dominus Papa cum tota eccleſia ad baſilicam S. Petri nos præceſsit, & ad gradus cum maxima proceſsione nos ſuſcepit: & Miſſa celebrata ad altare S. apoſtolorum Petri & Pauli, in honore S. Mariæ virginis, quia ſabbatum erat, benedictionem coronæ Romani Imperij largiter ſuper caput noſtrum effudit. Quo ritè facto & peracto, dum omnes nimio labore & æſtu confecti, ad tentoria rediremus, & cibum caperemus, Romani de ponte Tyberino proſiluerunt, & in monaſterio S. Petri, duobus ſeruis noſtris occiſis, & cardinalibus ſpoliatis, Papam capere intendebant. Nos verò deforis ſtrepitum audientes armati per muros irruimus, & tota die cum Romanis conflictũ habentes, eorum penè mille occidimus, & in Tyberi ſubmerſimus, & captiuos deduximus, donec nox nos & illos diremit. Manè facto, quia victualia nobis defecerant, aſſumpto Papa & cardinalibus, cum triumpho victoriæ læti diſceſsimus: & omnibus caſtris & munitionibus quæ circa vrbem erant, in poteſtatem noſtram deditis, vſque Albam venimus, & per aliquot dies ibi cum Papa morati ſumus. Inde venimus Spoletum, & quia rebellis erat, & comitem Guidonem Guerram, & cæteros nuncios noſtros in captiuitate tenebant, aſſultum ad ciuitatem fecimus. Mirabile & inſcrutabile iudicium dei. A tertia vſq; ad nonam munitiſsimam ciuitatem, quæ penè cẽtum turres habebat, vi cepimus, igne videlicet & gladio: & infinitis ſpolijs acceptis, pluribus igne conſumptis, funditùs eam deſtruximus. Inde euntes verſus Anconam, Paleologum nobiliſsimum principem Græcorum, & Maroducum ſocium eius, cum cæteris nuncijs Conſtantinopolitanis obuios habuimus. Qui vt in Apuliam iremus, & hoſtem vtriuſq; imperij Guilhelmum potentia virtutis noſtræ contercre vellemus, infinitam pecuniam nobis dare ſpoponderunt. Quia verò militia noſtra propter multos labores & bella nimis attrita fuit, placuit magis principibus redire, quàm in Apuliam deſcendere. Sicq; nobis redeuntibus, & Græcis cum ſuperbia multitudinis ſuæ, & copioſa pecunia in Apuliam euntibus, Paleologus poſt adeptum Barum, & munitionem deſtructam obijt, & Vuilhelmus congregato exercitu repentè in Græcos irruit, & paucis captis, cæteris occiſis, omnem pecuniam aſportauit. Nos verò cum maxima victoria à deo nobis præſtita, qualem cum mille octingentis militibus conquiſitam prius nunquam audiuimus, Veronam vſq; peruenimus. Qualiter illi in præcipitio cuiuſdam montis nobis inſidias poſuerint, & qualiter à nobis occiſi, & duodecim ſuſpenſi ſint, tu audiſti. Scis etiam in ordine, quam inter fratrem tuum ducem Auſtriæ & ducem Baioariæ concordiam fecerimus, & quàm glorioſè Fridericum in Colonienſi archiepiſcopatu ſublimauerimus. Hæc pauca paucis comprehenſa, illuſtri ingenio tuo dilatanda & multiplicanda porrigimus.

CAPITA PRIMI LIBRI OTTONIS FRISINGEN. EPISCOPI, DE GESTIS FRIDERICI PRIMI IMPERATORIS.

QVa occaſione Hiltebrandus ab Imperatore abiectus, & Guibertus in locum eius ſubrogatus ſit. Cap. 1.
Quòd Imperator Italiam ingreſſus, Gregorium Vrbe fugauit. Cap. 2.
Quomodo Robertus Guiscardus cum Romanis Campaniam & Apuliam occupauit. Cap. 3.
De rebellione Saxonum. Cap. 4.
Excurſus philoſophicus, uel potius theologicus. Cap. 5.
De Saxonibus bello graui ſuperatis, & quòd Guelfo dux Noricorum, & Rudolphus dux Sueuorum rebellare cœperunt. Cap. 6.
Quòd idem Rudolphus inſtinctu Gregorij rex creatur, & paulo pòſt in prælio occiditur. Cap. 7.
De comite Friderico, quòd gener Imperatoris factus, ducatum Sueuiæ obtinuerit. Cap. 8.
Quòd poſt genitos ſibi filios Fridericum & Conradum, diem obijt. Cap. 9.
De uxore eius Agnete, quòd Leopaldo Marchioni nupſerit, & quòd defuncto Imperatore filius eius Henricus potenter regnum obtinuit. Cap. 10.
Quomodo apud Barum, comitem Reinaldum cepit, & abduxit. Cap. 11.
Quòd in nuptijs apud Moguntiam regnum ſciſſum eſt, & de geſtis Friderici ducis. Cap. 12.
Quomodo Moguntiam obſedit, & quomodo de ipſis & ſuo archiepiſcopo triumphauit. Cap. 13.
Qualiter idem dux caſtrum Lym burg ab obſidione liberauit, & de eius coniugio. Cap. 14.
Vbi Henricus Imperator mortuus & ſepultus: & quòd Albertus Moguntinus aſtu regalia ab Imperatrice obtinuit. Cap. 15.
Lotharius dux Saxonum in Imperatorem eligitur, qui mox heredes Henrici perſequitur, & Noricum caſtrum ab ipſo obſidione cingitur. Cap. 16.
Fridericus & Conradus fugato Lothario, oppidum muniunt. Cap. 17.
Quomodo ijdem duces Henricum Noricorum ducem ex Alemania fugauerunt. Cap. 18.
Quomodo Fridericus inſidias eiuſdem ducis euaſit. Cap. 19.
De expeditione Lotharij in Boemiam. Cap. 20.
Qui principes ibi occubuerint, & de ſecundis nuptijs Friderici. Cap. 21.
Quòd mortuo Lothario Conradus rex creatur, & quis Alberto Moguntino in ſede ſucceſſerit. Cap. 22.
Qualiter ſoror Gertrudis reginæ ſociata eſt Manuel Græcorum Imperatori. Cap. 23.
Exemplar literarum tunc temporis hinc inde miſſarum. Cap. 24.
De Friderico iuniore, & de his quæ geſſit apud Vuolfrateshuſen. Cap. 25.
Quomodo etiam Bertolfum ducem bello ſuperauit. Cap. 26.
Quomodo inſtinctu Arnoldi, Romani aduerſus ſuum pontificem concitantur, & Senatoriam dignitatem inſtaurare moliuntur. Cap. 27.
Epiſtola Romanorum ciuium ad regem ſuper hoc. Cap. 28.
De diuerſis prælijs per expeditionem Hieroſolymitanam ſopitis. Cap. 29.
Qualiter caſtrum regis Vngariæ Boſan, quod & Bresburg, captum & requiſitum ſit, & de Boritio. Cap. 30.
De ſitu Vngariæ, & more gentis. Cap. 31.
De pugna habita inter regem Vngariæ, & ducem Henricum. Cap. 32.
Quomodo Rogerius triremes in Græciam deſtinat, captis atq; expugnatis quibuſdam ciuitatibus ac arcibus, captiuos abducens. Cap. 33.
Quomodo auctoritate ſedis apoſtolicæ transmarina expeditio perſuaſa ſit. Cap. 34.
Epiſtola Eugenij Papæ ſuper prædicta re. Cap. 35.
Quomodo prædicatione Bernardi Claraualleſis abbatis, rex Franciæ cum ſuis principibus cruces acceperint. Cap. 36.
Quomodo ad prædicationem euiuſdam Rodolphi, Orientalis Francia ex magna parte eandem militiam profeſſa eſt: & de perſecutione contra Iudæos. Cap. 37.
Dehortatio Clarauallenſis abbatis ab hac re. Cap. 38.
Quomodo idem abbas regi Conrado, & multis principibus crucem accipere perſuaſit: & de obitu ſenioris Friderici ducis. Cap. 39.
Quòd multi de principibus, & innumerabilis multitudo apud Ratiſponam cruces acceperint: & quòd Saxones contra alios paganos expeditionem profeſſi ſint. Cap. 40.
Epiſtola Clarauallenſis abbatis ſuper hac re. Cap. 41.
Quòd huius rei occaſione ſubitò pax incredibilis facta eſt. Cap. 42.

Quomodo

Quomodo Cōradus rex filium ſuum Henricũ ſocium regni legit, & coronari fecit: & de filio ducis Henrici. Cap. 43.
Quòd rex Conradus in tranſmarinam expeditionem procinctum mouit, ſubſequente eum rege Francorum cum ſuis. Cap. 44.
Breuis narratio de euentu huius expeditionis. Cap. 45.
De Giliberto Pictauienſi epiſcopo, quomodo à ſuis clericis ſuper doctrina ſua pulſatus eſt. Cap. 46.
Quomodo abbas Claraualleuſis contra eum inductus eſt, & de Petro Abailardo. Cap. 47.
Epiſtolæ pro eius condemnatione ad ſummum pontificem, & eiuſdem pontificis reſponſiua. Cap. 48.
De Apologetico eiuſdem Petri, & ſuper quibus capitulis pulſabatur, & de obitu eius. Cap. 49.
De ſtudio Giliberti, & de quibus impeteretur capitulis. Cap. 50.
Quibus teſtibus conuinci putabatur poſſe. Cap. 51.
Subtilis eiuſdem reſponſio. Cap. 52.
Excurſus theologicus. Cap. 53.
Qualiter cauſa epiſcopi uſq; ad generale concilium dilata eſt, & de hæretico Pereum. Cap. 54.
De condemnatione eiuſdem Eum, & de geſtis concilij: & quòd nuncij Henrici iunioris Romanorum regis, ad concilium prædictum uenerint. Cap. 55.
Quomodo epiſcopus Gilibertus poſt concilium diſcuſſus eſt: & reſponſio eiuſdem. Et qualiter Gallicani epiſcopi cōuenientes, fidem ſuam in ſcripto digeſſerunt. Cap. 56.
Quòd cardinales Romanæ eccleſia de hoc indignati ſunt, & oratio eorum contra Papam Eugenium: & quomodo tandem hæc contentio finem habuerit: & quomodo Gilibertus epiſcopus euaſerit. Cap. 57.
De exercitu noſtro, & rege Francorum, ubi in tranſmarinis applicuerit, & quando Hieroſolymam uenerit: & de rege Conrado, & de præfato rege Lodouico, & qualiter & ubi ſe inuicem uiderint. Cap. 58.
De reditu regis Conradi, & quòd Fridericum ducem ante ſe remiſerit. Cap. 59.
Excurſus ad excuſandum euentum illius expeditionis. Cap. 60.
Quomodo & quibus epiſtolis idem rex à Papa Eugenio exceptus ſit. Cap. 61.
De obitu Henrici iunioris regis, & Hartliebi Traiectenſis epiſcopi, & Arnaldi Colonienſis epiſcopi. Cap. 62.
Conradus rex ad inferiores Rheni partes proficiſcitur, & quomodo poſt auditam cauſam Traiectenſiũ Baioariam ingreſſus eſt, & ibi omnibus bene compoſitis, Babenbergæ diem obijt. Cap. 63.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

DE electione Friderici ducis Sueuorum (qui fuit fratruelis Conradi regis) ad imperium. Cap. 1.
Ratio quare in eo tam facilè conſenſerit uniuerſitas principum. Cap. 2.
Quòd poſt acceptam fidelitatem à principibus Aquiſgrani conſecratur, ſecumq; Fridericus Monaſterienſis epiſcopus. Cap. 3.
Qui legati ad Vrbem, & in Italiam deſtinati ſint, & quò rex diuerterit. Cap. 4.
Quomodo litem duorum conſanguineorum de regno Daciæ deciderit. Cap. 5.
Quomodo rex controuerſiam, quæ in Magdeburgenſi eccleſia orta fuit, terminauerit: & quòd Vngaris bellum indicere uoluerit. Cap. 6.
Quomodo propter litem duorum ducum terminandam, apud Herbipolim curiam celebrauerit, & ibi expeditionē in Italiam iurauerit. Cap. 7.
Quòd Gerardus Magdeburgenſis præpoſitus, Guicmannum Cicenſem epiſcopum Romæ accuſauerit, & epiſtola Papæ ſuper hoc. Cap. 8.
Quomodo per duos cardinales aſſenſu principis quidam epiſcopi depoſiti ſint, & de duobus ducibus Henricis. Cap. 9.
Quòd mortuo Eugenio Anaſtaſius ſubrogatur: & quòd cardinalis Gerardus inſolenter agere uolens, prohibitus, & in uia mortuus eſt, & Guicmannus in epiſcopatu confirmatur. Cap. 10.
Quòd legatos in Græciam deſtinauerit, & quòd Henrico Saxonum duci ducatus Baioariæ adiudicatur, & quod rex in Italiam procinctum mouerit, & quomodo apud Roncalias quibuſdam epiſcopis regalia abiudicata ſint. Ca. 12.
De ſitu Italiæ, & more gentis eiuſdem. Item de ſitu & ſuperbia Mediolani: & de conſuetudine & iuſticia regni, atq; de diuerſis querimonijs ad principem delatis. Cap. 12.
Quibus occaſionibus rex in Mediolanenſes arma conuerterit. Cap. 13.
Quædam oppida ac caſtra Mediolanenſium euertuntur: & de Nouaria, ſuoq; comite. Cap. 14.
De ſubuerſione Caira & Aſta, & de treuga militum. Cap. 15.
De Terdona, & quare obſeſſa ſit, & de eius ſitu atq; præſidijs: & quomodo obſeſſa ac impugnata, qualiterue à ſuis defenſata fuerit. Cap. 16.
De inuaſione cuiuſdam caſtri. Cap. 17.
De audacia cuiuſdam ſcutiferi, & de miſerabili conqueſtione Terdonenſium. Cap. 18.
Quòd multis malis attriti Terdonenſes, de pace cogitant. Cap. 19.
De euerſione ciuitatis, & quomodo rex apud Papiam triumphum agens coronatur, & inde in Tuſciam iter

agit: & quomodo rex ad Vrbem tendens, Romanum pontificem obuium habuerit, & de Arnaldo ſchiſmatico. Cap.20.
De legatis Romanorum & eorum legatione, & quale reſponſum à principe acceperint. Item qualiter hortatu ſummi pontificis Leoninam urbem, & eccleſiam ſancti Petri princeps occupari fecerit. Cap.21.
Quomodo rex in eadem eccleſia ſancti Petri coronam imperij acceperit, & de excurſu Romanorum, & clade ac uictoria Imperatoris. Cap. 22
Imperator regreſſus ab Vrbe, quò diuerterit, & quid fecerit. De euerſione Spoleti. De legatis & muneribus Græcorum, & quos Imperator remiſerit. Cap 23.
Quomodo exules Apuliæ terram ſuam receperant, & quomodo Imperator propter nimiā intemperiem aeris multis extinctis, inuitus ad tranſalpina ire cogitur: & quibus uijs ſinguli principes redierint. Cap.24.
De dolo Veronenſium ad pontem ſuper Athesim: item de inſidijs eorum in artomontis, quomodo item uicti & capti & interfecti. Cap. 25.
De felici exitu principis in Baioariam. Cap.26.
Imperator patruum ſuum hortatur ad tranſigendum cum duce Saxoniæ. Cap. 27.
Quomodo apud Ratiſponam Henricus in poſſeſsionem Baioariæ ducatus mittitur: & de controuerſia inter Moguntinum archiepiſcopum, & Hermannum Palatinum comitem de Rheno. Et qualiter Ratiſponenſis epiſcopus Hardeuicus in gratiam principis redierit. Item de legatis, & excuſatione Veronenſium, ac eorundem reconciliatione: & qua ſatisfactione Moguntinus archiepiſcopus, & Palatinus comes in pacem redierint. Cap.28.
De obitu Arnaldi Colonienſis archiepiſcopi, & quòd princeps prænominatos duces ad concordiam reuocare ſatagebat, & de nuptijs Imperatoris cum Beatrice Reinaldi filia Herbipoli celebratis, & quare. Item de legatis à Græcia reuerſis, & quare Græcorum legati ad præſentiam Imperatoris non admittebantur. Cap.29.
Quare expeditionem contra Mediolanenſes indixerit, & exemplar literarum de hoc. Item de guerra Papienſium & Mediolanenſium. Cap.30.
De ſchiſmate Colonienſis eccleſiæ propter electionem Friderici & Gerardi. De morte Boritij, & legatis Græcorū: de contentione Colonienſis cleri coram principe. Cap.31.
De tranſactione duorum ducum: de pace facta in Baioaria, & de deciſione litis inter Colonienſes. Cap.32.

CAPITA TERTII LIBRI, QVI primus eſt Radeuici.

De procinctu contra Polonos: de ſitu terræ, & more illius gentis. Cap.primum.
Quæ cauſa fuerit illius expeditionis. Cap.2.
Quomodo Imperator Poloniam intrauerit, & quid ibi fecerit. Cap. 3.
Quomodo dux eorum ad deditionem uenerit. Cap.4.
De conditionibus pacis, & reditu Imperatoris. Cap. 5.
De indignatione principis aduerſus Græcorum legatos. Cap. 6.
De legatis regis Angliæ, & eius muneribus, & exemplar literarum. Cap.7.
De nuncijs diuerſarum nationum, & de curia apud Biſuntium celebrata, & nuncijs Adriani Papæ. Cap. 8.
Exemplar literarum eiuſdem. Cap. 9.
Qualiter Imperator talem legationē Papæ grauiter tulerit, & literæ per ambitū imperij ſuper hoc directæ. Cap.10.
De negocijs in Burgundia bene geſtis. Cap. 21.
Quòd Poloni fidem & ſacramenta mentiti ſint: & de nuncijs Geiſæ regis Vngariæ, & fratre eius Stephano. Cap.12.
Quomodo apud Ratiſponam Labeſlaus dux Boemorum, ex duce rex creatur. Et quomodo etiam Ottonem Friſingenſem epiſcopum, & Henricum Auſtriæ ducem concordarit. Cap.13.
Qualiter Fridericus Imperator partes Rheni peragrauerit, & quomodo conſilijs religioſorum ad expeditionem contra Mediolanenſes ſe præparauerit. Cap. 14.
Recapitulatio de legatis Romani pontificis, & exemplar literarum Adriani Papæ. Cap. 15.
Quid epiſcopi Alemaniæ reſcripſerint. Cap.16.
Quòd procinctum mouens apud Auguſtam, & nuncios Romani pontificis audiuit. Cap. 17.
De legatis principis, quos miſit in Italiam. Cap. 18.
Quomodo præcurſores Imperatoris in Italia caſtrum Riuola in deditionem acceperint, & iuramētum quale Imperatori facere promiſerint epiſcopi atq; aliæ ciuitates. Cap. 19.
Quomodo legati principis ab Italis recepti, & quid patrauerint: & cur Otto comes palatij in Guilhelmum quendam Rauennatenſem nobilem manum miſerit. Cap. 20.
Qualiter ſe legati erga nuncios Romani pontificis habuerint, & quid eiſdem Romanis in uia acciderit. Cap. 21.
Quæ uerba nuncij Romani apportauerint. Item excuſatoria literæ Adriani Papæ. Cap.22.
Quomodo Imperator legatis pontificis reconciliatus fuerit. Cap.23.

De nuncijs

De nuncijs regis Datiæ, petentes inueſtituram ſuo regi mittere. Cap. 24.
Quot & quibus uijs exercitus montana tranſiuerit, & quomodo Brixienſes primo impetu attriti ſint. Cap. 25.
Quomodo pacem in exercitu princeps iurari fecerit, & de legibus pacis. Cap. 26.
Adhortatio principis poſt adunatum exercitum. Cap. 27.
De nuncijs Mediolanenſium. & immutatione atq; commotione quæ in ciuitate facta eſt. Cap. 28.
Quomodo Fridericus ad obſidionem Mediolani properans Adduam tranſiuit. Cap. 29.
Quomodo caſtrum Trecium ab Imperatore expugnatum ſit. Cap. 30.
De morte comitis Ekberti, & aliorum nobilium: & quomodo Imperator ob hoc iratus, placatus fuerit. Cap. 31.
Quo ordine, & quot legionibus contra Mediolanum tranſiuit: & de aduentu principis Mediolanum. Cap. 32.
De ſitu ciuitatis, & moribus ciuium Mediolanenſium. Cap. 33.
De excurſu Mediolanenſium. & quomodo & à quibus excepti ſeu repulſi. Cap. 34.
De aſſultu noſtrorum in portam. Cap. 35.
De eruptione Mediolanenſium contra Henricum ducem Auſtriæ, & clade eorum. Cap. 36.
De temeritate cuiuſdam Mediolanenſis, & probitate comitis Alberti. Cap. 37.
Quomodo Imperator ciuitatem gyrauerit, & de turri quæ uocabatur arcus Romanus. Cap. 38.
De crudelitate Cremonenſium & Papienſium contra Mediolanenſes. Cap. 39.
Quomodo Mediolanenſes uarijs modis attriti, ſuadente Guidone comite, tractauerint de pace. Item oratio exhortatoria eiusdem de illa re. Cap. 40.
Quomodo Mediolanenſes in gratiam ſint recepti, & de conditionibus pacis. Cap. 41.
Vbi Mediolanenſes ad conſpectum principis admiſſi ſint, & qualiter. Cap. 42.
De reconciliatione Mediolanenſium, & quanta utriſq; letitia. Cap. 43.
Quomodo poſt actum triumphum Imperator plures ex principibus ad propria redire permiſit. Cap. 44.
Qua de cauſa Fridericus quoſdam Veronenſium hoſtes iudicauerit, & de damno eis illato. Item de Ferraria, & eius obſidibus. Cap. 45.
De ædificatione nouæ Laudæ. De curia apud Roncalias celebranda. Cap. 46.
De Conſtantinopolitano Imperatore, & quomodo inſidias ſuorum euaſerit. Cap. 47.

CAPITA QVARTI LIBRI, QVI ſecundus eſt Radeuici.

QVomodo Fridericus ad celebrandam curiam in campeſtribus Roncaliæ caſtrametatus eſt. Cap. 1.
De diſpoſitione tabernaculorum exercitus. Cap. 2.
Qui principes affuerint in illa curia, & de triduana conſultatione. Item oratio Imperatoris per interpretem ibidem habita. Cap. 3.
Subſequens fauor epiſcoporum, & eorum reſponſio ab archiepiſcopo Mediolanenſi prolata. Cap. 4.
Quomodo ſingulis diœceſanis ſingulos iudices præfecerit. Item quomodo regalia Itali in manus principis reſignauerint, & quibus ea denuò habere conceſſerit. Cap. 5.
Quòd princeps magiſtratus ciuitatum ordinare debeat, & quòd obſides acceperit ab omnibus. Cap. 6.
De legibus quas Imperator promulgauerat, uidelicet de feudis, & de pace non uiolanda. Cap. 7.
De controuerſia Cremonenſium & Placentinorum: item de controuerſia pro Modoico, ſiue Modoetia. Cap. 8.
De nuncijs Imperatoris in Sardiniam & Corſicam miſſis, & de Ianuenſibus ſubactis. Cap. 9.
Quomodo Imperator natale domini apud Albam celebrans, nuncios pro colligendo fodro undiq; direxit: & de terra Mathildis. Cap. 10.
De morte Ottonis epiſcopi Friſingenſis. Cap. 11.
De conflagratione Friſingenſis eccleſiæ. Cap. 12.
Quæ prodigia hanc cladem præceſſerint: & quòd Albertus Ottoni ſucceſſerit. Cap. 13.
De exuſtione Spirenſis eccleſiæ, & morte aliorum epiſcoporum ac principum. Cap. 14.
Quòd Romanus pontifex iterum occaſiones quæſiuit aduerſus Imperatorem Fridericum. Cap. 15.
Reſcriptum Imperatoris Friderici ad Papam pro confirmatione electi Rauennenſis. Cap. 16.
Epiſtola reſponſiua Adriani Papæ ad Imperatorem. Cap. 17.
De ſimultate orta inter principem, & urbis Romæ epiſcopum. Cap. 18.
Epiſtola de hoc à diuerſis tranſmiſſæ. Cap. 19.
Alia epiſtola eiuſdem ad Romanum pontificem. Cap. 20.
Qua occaſione Mediolanenſes iterum tumultuari ceperunt, & ab Imperio deficere. Cap. 21.
De nuncijs Græcorum, & regis Franciæ, ac regis Angliæ, regis quoq; Vngariæ, ad Imperatorem miſſis. Cap. 22.
Conqueſtio Friderici de Mediolanenſibus fœdifragis. Cap. 23.
Reſponſio principum, & inuectiua oratio contra Mediolanenſes. Cap. 24.
Mediolanenſes in cauſam ponuntur: inſipiens quoq; eorum reſponſio. Cap. 25.

Fridericus denuò tranſmontanos aſciuit. Cap. 26.
Qualiter ſe ad futurum bellum Fridericus præparauerit. Cap. 27.
De inſulanis in fœdus receptis, & quomodo Placentiam ingreſſus ſit. Cap. 28.
Quomodo exercitum reuiſerit, & de Eberhardo epiſcopo Babenbergenſi. Cap. 29.
Quomodo ex ſententia iudicis Mediolanenſes hoſtes pronuntiantur. Item de legatis Romani pontificis, & reſponſione principis. Cap. 30.
Quorum conſilio contentio hæc decidenda fuerat, & reſcriptum principis de hoc. Cap. 31.
Quomodo Mediolanenſes caſtrum Trecium expugnauerint, & funditus deſtruxerint. Cap. 32.
Quomodo Fridericus ad uindicandam regni iniuriam animum intendit, & quomodo uarijs modis Mediolanenſes affixerit. Cap. 33.
De clade Mediolanenſium. Cap. 34.
De clade Brixienſium. Cap. 35.
Quomodo Mediolanenſes contra uitam principis cum quodam conſilium inierint. Cap. 36.
Quomodo Mediolanenſes nouã Laudam nocte per quoſdã incenderint, & de inſidijs cuiuſdam per toxicũ. Cap. 37.
De aduentu Imperatricis, & ducis Baioariæ in Italiam, ducis quoq; Guelfonis. Cap. 38.
Hortatu Cremonenſium Cremenſes hoſtes iudicantur. Cap. 39.
Crema obſidione cingitur, & quomodo ibidem pugnatum ſit. Cap. 40.
De legatis Senatus populiq; Romani, & de his qui ad eos miſſi. Cap. 41.
De his quæ ibidem, & circa urbem Mediolani patrata fuerint: & quomodo à Mediolanenſibus cõtra principem malè pugnatum ſit. Cap. 42.
De obitu Adriani Papæ, & ſchiſmate Romanæ eccleſiæ. Cap. 43.
Quòd Imperator in propria perſona ad obſidionem Cremæ uenerit, & quomodo diuerſis modis ibi pugnatum ſit. Caſi. 44.
Quomodo abſente Imperatore grauiter pugnatum ſit. Cap. 45.
De pœna quam princeps in captiuos eorum exercuit; item de inſania Cremenſium. Cap. 46.
De uaria illorum miſeria, & miſerabili illorum conqueſtione. Cap. 47.
Quomodo Mediolanenſes de obſidione cuiuſdam caſtri fugati ſint. Cap. 48.
Quomodo Placentini perfidia ſua hoſtes pronunciati ſint. Cap. 49.
Recapitulatio de ſchiſmate Romanæ eccleſiæ, & quando unus conſecratus ſit, & de hoc epiſtola eius. Cap. 50.
Quando Rolandus conſecratus ſit, & de hoc epiſtola eius pro ſua parte. Cap. 51.
Epiſtola Cardinalium unius partis. Cap. 52.
Epiſtola Cardinalium alterius partis. Cap. 53.
Quòd pro terminando ſchiſmate princeps ad ſe utraſq; partes inuitat. Cap. 54.
Epiſtola Imperatoris ad Rolandum, & cæteros cardinales de hoc. Cap. 55.
Item Epiſtola principis de eadem re, ad epiſcopos tranſmontanos. Cap. 56.
De calliditate Cremenſium contra noſtros. Cap. 57.
De expugnatione Cremæ per machinas. Cap. 58.
De ultimo & atrociſſimo certamine ibidem patrato. Cap. 59.
Qualiter Imperator propter excidium Cremæ, concilij diem prolongauerit: & quorum conſilio Cremenſes de pace tractarint. Cap. 60.
Exhortatio Aquileienſis Patriarchæ, & reſponſio Cremenſium. Cap. 61.
De conditionibus pacis cum Cremenſibus, & triumpho principis. Cap. 62.
Epiſtola Imperatoris de uicta Crema. Cap. 63.
De Concilio apud Papiam, & exhortatione principis ad epiſcopos. Cap. 64.
Quòd concilium pro Victoris parte ſententiam dederit. Cap. 65.
Epiſtola canonicorum S. Petri Romæ pro parte Victoris. Cap. 66.
Actio concilij uerbis ſimplicibus poſita. Cap. 67.
Qualiter Fridericus ratihabitione confirmauit electionem Victoris, eumq; introniżauit. Cap. 68.
Epiſtola Imperatoris directa ſuper his. Cap. 69.
Epiſtola præſidentium concilio hincinde directa. Cap. 70.
Epiſtola Babenbergenſis epiſcopi de eadem re. Cap. 71.
Epiſtola cuiuſdam religioſi uiri ad epiſcopum Saltzburgenſem de eadem re. Cap. 72.
De epiſcopo Iuuanienſe, quare tam crebras literas acceperit: & de uita & moribus eiuſdem. Cap. 73.
De legatis ad Græciam deſtinatis. Cap. 74.
Quòd Imperator alterum principes abire permiſerit. Cap. 75.
De forma & moribus Friderici, & eius uarijs ædificijs. Cap. 76.
Epilogus Operis.

FINIS.

INCIPIT PROLOGVS SEQVENTIS OPERIS, AD FRIDERICVM PRIMVM CAEſarem Auguſtum.

OMnium qui ante nos res geſtas ſcripſerunt, hæc vt arbitror fuit intentio virorum fortium clara facinora, ob mouendos hominum ad virtutem animos extollere, ignauorum verò obſcura facta, vel ſilentio ſupprimere, vel, ſi ad lucem trahantur, ad terrendas eorũdem mortalium mentes promendo ponere. Vnde hoc tempore ſcribentes quodammodo iudico beatos, dum poſt turbulentiam pręteritorum non ſolùm pacis inaudita reluxit ſerenitas, ſed & ob victorioſiſsimi principis virtutes, tanta Romani Imperij pollet auctoritas, vt & ſub eius principatu gens viuens, humiliter ſilendo conquieſcat, & barbarus quiſq́;, vel Græcus extra terminos ipſius poſitus, auctoritatis eius pondere preſſus cõtremiſcat. Fateor dum ante aliquot annos priorem Hiſtoriam terminaſſem, ſpiritusq́; peregrini dei ad ſumenda contra gentes quę Oriẽtem inhabitant arma, totam pene Heſperiam afflaſſet, pro pacis iocunditate, quæ orbi momẽtaneè tunc arriſerat, ſtylum vertere cogitaram, iamq́; ſcribere cœperam: ſed quo inſtinctu neſcio, tanquam animo futura pręſagiente, finemq́; inſpiciente, cœptũ proieci Opus. Sic tanquam à nolẽte, ſeu neſciẽte pręſenti tempori propoſiti implendi negocium reſeruatum fuiſſe æſtimo, dum firma quies, ſi tamẽ rebus caducis aliqua fides adhibenda eſt, ſub ſtrenuiſsimo principe in Romano orbe expectatur. Quòd autem dixi illo in tempore ſpiritu peregrini dei Occidẽtales populos afflatos, nemo ſic intelligat, ac ſi quiſquam à nobis peregrinus deus putetur: ſed ab illo ſcripto, quod illis in diebus in multis Galliæ locis lectitabatur, nos hoc dictum mutuaſſe ſciat, quod tale fuit: *Tibi dico L. paſtor corporum primo elemento materiæ tuæ ſyluæ, quem inſpirauit ſpiritus diei peregrini dei.* In cuius ſcripturæ tenore quodam verborum inuolucro de expugnatione regiæ vrbis, necnon antiquę Babylonis, & ad inſtar Cyri regis Perſarũ, vel Herculis, torius Orientis triumphus pręfato Lodouico Francorum regi promittebatur. Vnde talia ibidem dicta reperta ſunt: *Cum perueneris ad coſtam tetragoni ſedentis æterni, & ad coſtam tetragonorum ſtantium æternorum, & ad multiplicationem beati numeri per actuale primum cubum, ſurge ad eam quam promiſit angelus matris tuæ viſitare: & non viſitauit, & pertinges ad ea vſque ad penultimum primum: cuius cũ aſcenderit promiſſor, deficit promiſsio propter optimam mercem: & figantur vexilla tua roſea vſque ad extremos labores Herculis, & aperietur tibi porta ciuitatis B. Nam erexit te ſponſus Arthemonem, barcha cuius penè cecidit, in capite cuius triangulare velum, vt ſequatur te qui præceſsit te. Tuum ergo L. vertetur in C. qui diſperſit aquas fluminũ, donec pertranſirent illud, quæ ſtudent in procuratione filiorum.* Quod ſcriptum tantæ auctoritatis à probatiſsimis & religioſiſsimis Galliarum perſonis tunc putabatur, vt à quibuſdã in Sibyllinis libris repertum, & ab alijs cuidam Armenio diuinitùs reuelatũ affirmaretur. Sed quiſquis fuit ille propheta ſeu Trotannus qui hoc promulgauit, videat ſi in futuro adhuc aliqua expeditione implendum expectetur, aut tanquam iam non impletum conculcandum gallicanæ leuitati, quòd fidem aliquam habere potuit, imputetur. Hoc tantùm ſciẽs, quòd non ſine rationis proportione ſpiritus ille omnes penè Occidẽtales in peregrinationem mittẽs, ſpiritus peregrini dei tã à nobis, quàm ab illo vocatus eſt. Sicut enim iuxta quorundam in logica notorum poſitionem, cum non formarum, ſed ſubſiſtentium proprium ſit prædicari ſeu declarari, genera tamen & ſpecies prædicamento tranſſumpto ad cauſam prædicari dicuntur. Vel, vt communiori vtar exemplo, ſicut albedo clara, mors pallida, eo quòd claritatis altera, palloris altera cauſa ſit, appellatur, vtq́; dicitur, Eurus fundit aquas: ſic & cauſam dicti conſiderantes, ſpiritum peregrini dei dicimus, qui vt tot & tanti propter deum peregrinandi habitum aſſumerent, cauſa fuit. Cum igitur rebus in melius mutatis, poſt tempus flendi tempus ridendi, poſt tempus belli tempus pacis aduenerit, indignũ ratus ſum Auguſtorũ clariſsime Friderice, cæterorũ regum ſeu Imperatorũ geſtis enumeratis, tua ſilentio ſupprimere: imò vt verius dicam, digniſsimum putaui priorum virtuti-

bus tua ſicut auro gemmam ſupponere. Inter omnes enim Romanorum principes tibi penè ſoli hoc reſeruatum eſt priuilegium, vt quamuis à prima adoleſcentia bellicis deſudaſſe cognoſcaris officijs, obſcœnum tibi nondum vultum fortuna verterit. Sic etiam temperans in proſperis, fortis in aduerſis, iuſtus in iudicijs, prudens & acutus in cauſis eſſe cognoſceris, vt non ſolùm ex conuictu hæc tecum coaluiſſe, ſed tanquã diuinitùs inſpirata, & à deo tibi ob vniuerſale totius orbis emolumentum conceſſa videatur. Hanc ergo tuæ nobilitati offero hiſtoriam, ab omnium bonorum datore deo poſtulans & petens, vt tuo bono principio melior finis apponatur. Sed antequã tuorum geſtorum ſeriem attingam, de auo, patre, patruoq́ tuo quædam ſummatim prælibare cogitaui: vt ſic quaſi quodam filo narrationis deſcendens, per clara, clariora quæ de tua perſona dicenda fuerint, appareant. Si qua verò ex alijs regnis eccleſiaſticæ, ſecularisúe perſonæ geſta incidenter interſerta fuerint, ab huius negocij materia aliena non putabuntur, dum omnium regnorum vel gentium ad Romanæ reipub. ſtatum, tanquam ad fontem recurrat narratio. Nec ſi à plana hiſtoria, dictione ad euagãdum opportunitate nacta, ad altiora velut philoſophica acumina attollatur oratio, præter rem eiuſmodi æſtimabuntur, dum & idipſum Romani imperij prærogatiuæ non ſit extraneum, rebus ſimplicioribus altiora interponere. Nam & Lucanus, Vergilius, cæteriq́ Vrbis ſcriptores, non ſolùm res geſtas, ſed etiam fabuloſas, ſiue more paſtorum, vel colonorum ſummiſsius, vel principum dominorumq́ orbis altius narrando, ſtylũ tamen frequenter ad intima quædam philoſophiæ ſecreta attingenda ſuſtulerunt. Sic enim non ſolùm hi quibus rerum geſtarum audiendi ſeriem ineſt voluptas, ſed & illi quos rationum amplius delectat ſubtilitatis ſublimitas, ad eiuſmodi legenda ſeu cognoſcenda trahuntur. Ac propoſitæ hiſtoriæ deo auctore tale ſumatur exordium.

OTTONIS FRISINGENSIS EPISCOPI, DE GESTIS FRIDERICI I. CAESARIS AVGVSTI, LIBER PRIMVS.

Qua occaſione Hiltebrandus ab imperatore abiectus, & Guibertus in locum eius ſubrogatus ſit.

CAPVT I.

CVm ſub Imperatore Henrico, qui inter Reges quartus, inter Imperatores tertius huius nominis inuenitur, imperium grauiſsimè ſciſſum fuiſſet, parteq́ maxima optimatum principi ſuo rebellãte, tota penè regni latitudo ferro, flamma fœdaretur, Gregorius ſeptimus, qui tũc vrbis Romæ pontificatum tenebat, eundem Imperatorem tanquam à ſuis deſtitutum, anathematis gladio feriendum decernit. Cuius rei nouitate eo vehementius indignatione motum ſuſcepit Imperium, quo nunquam ante hæc tempora huiuſmodi ſententiam in principem Romanorum promulgatam cognouerat. Eapropter pluribus ex Italia, Gallia, Germania, apud Baioariæ ciuitatem Brixinoram, in ipſo Pyrenæo haud procul à valle Tridentina ſitam, coadunatis epiſcopis, princeps curiam magnam celebrauit. Vbi omnibus aduenientibus, iniurias ſibi à Romana eccleſia irrogatas affectuoſè conqueritur, quòd videlicet ipſo inconſulto, qui tanquam rex & patricius primus in electione ſuæ vrbis epiſcopi eſſe deberet, Romani ſibi pontificem præfeciſſent, cum à patre ſuo imperatore plures ibidem quaſi ſine electione intronizati fuerint. Hac querimonia omnium animi eo faciliùs contra Romanam eccleſiam inclinari poterant, quo & laici ſecularis honoris conſideratione accenſi, & epiſcopi conſilio clericorum ſuorum, quibus recenter connubia ab eodem pontifice inhibita fuerant, inflammati, voluntati principis accedebant. His igitur acclamantibus, præfata electio ab eis caſſanda iudicatur, Guibertúſque Rauennatenſium archiepiſcopus, (Nota.)

Cle

Clemens vocatus,aſſenſu principis,Vrbis epiſcopus creatur,Gregoriusq́; vij.ab ipſis pſeudomonachus,vel necromanticus appellatus,exufflatur. Vnde communi conſilio pręnominato pontifici ſcriptum conuicijs & detractionibus plenum dirigere pręſumpſerunt,inter cætera dicentes:Sicut hactenus ſolebas dicere, quòd nullus noſtrũ eſſet epiſcopus,ita ſcias quòd nulli noſtrûm deinceps eris apoſtolicus.

Quomodo Imperator Italiam ingreſſus, Gregorium Vrbe fugauit.

CAPVT II.

POſt hæc princeps militem copioſum colligens, Italiam ingreditur: ad Vrbemq́; vſq́; progreſſus,Romani populi fauore,pulſo Gregorio,Guibertum ibidem ponens,Imperatoris & Auguſti nomen ſortitur. Venerabilis autem ſacerdos perſecutionem fugiens,ad tutiora montana Tuſciæ,in terrã Comitiſſæ Mathildis,quæ Imperatoris conſanguinea fuit,ſe contulit: ibiq́; per aliquot dies manens, ſententiamq́; anathematis renouans,epiſtolis quæ multis in locis habentur,principes regni aduerſus Imperatorem ſuum concitauit. Deinde Campaniam ſeu Apuliam ingrediens,in municipia Nortmannorum, qui nuper Roberto Guiſcardo duce,prouincias illas indigenis necatis,vel eiectis,ſeu ſeruituti ſubactis,irruperant,ſe recepit,ibiq́; diem mortis expectauit.

Quomodo Robertus Guiſcardus cum Romanis Campaniam & Apuliam occupauit.

CAPVT III.

RObertus iſte ex mediocri ſtirpe in Nortmannia,ex eorum militum ordine, quos Vauaſſores vulgò ibi dicere ſolent,in plaga quam Conſtantiam indigenę dicũt, editus,cum Rogerio fratre tam patri, famis tempore, morem (vt aiunt)gerens, quàm ob locorum ſterilitatis moleſtiam à natali ſolo progreſſus,multo tempore multas prouincias opportuniorem ad inhabitandum terram quærens,oberrauit: vnde & ab oberrãdi circuitu,patria lingua Guiſcardus,tãquam oberrator, vel gyrator appellatus eſt.Cum ergo nõ paucis,vt dictum eſt diebus, multarum regionum gyrator exiſteret,à citeriori Italia,quæ modò Apulia,ſeu Calabria dicitur,tandem excipitur.Quã dum à Longobardis poſſeſſam inertis plebis inhabitatione tãquam induſtriæ defenſionis vacuam inueniret,remiſsis in Galliam nuncijs, expoſitaq́; locorum idoneitate, ac gentis inertia,ad expugnationem earum prouinciarum conſocios inuitauit. Et ne multis detinear,virtute,dolo,arte,ignaui populi victor exiſtens, Campaniæ, Apuliæ, Calabriæ,Sicilię ad vltimum poſſeſſor inuentus eſt.Reliquit autem Rogerio fratri ex parte ſui comitatum Siciliæ tenendum:ipſe verò ducatum Apuliæ cum Calabria ſibi retinuit.Huius filius,qui multa poſtmodum tam in Græcia,quàm in cæteris Orientis partibus fortia & glorioſa geſsit opera,Boimundus fuit.Fratris verò ſui Rogerij,Rogerius,qui poſtmodum regium nomen vſurpauit,natus erat:huius qui in præſentiarũ eſt Guilhelmi pater.Sed hæc hactenus.

De rebellione Saxonum.

CAPVT IIII.

CIrca idem tempus Saxonum gens inquietiſsima more ſuo principi rebellans,caſtrum quoddam Harzburg dictum,ob eiuſdem gentis oppugnationem,ab Imperatore in ingreſſu prouinciæ in loco munitiſsimo fundatum, cum eccleſia pariter,in qua congregatio canonicorum fuit,funditùs deleuit.Occaſio tamen huius rebellionis non tantùm ex prædictæ gentis inſtabilitate,ſed ex principis laſciuia ortum ſumpſerat.Dũ enim prædictus princeps in iuuenili adhuc poſitus ætate, toto regno ſilente,dominumq́; ſuum humiliter portante,præfatam terram ingreſſus fuiſſet,iuueniliter dixiſſe fertur,ſe mirari nullum per totum Imperij ambitum inueniri,in quo vires ſuas exercere poſſet:idq́; non virtuti,ſed ignauiæ deputabat. Quod dictum, non ſecundum naturam generis ſui percuſſo aere mox trãſijt,ſed tam efficaciter in mentibus plurium radices figens germinauit,vt tota in breui prouincia illa aduerſus ipſum

commota,& in vnum corpus coadunata,innumeris populis & gentibus lethifera pocula miniſtrauerit.Diſcant ergo principes orbis in ſummo poſiti, omnium ſummum creatorem ſuum præ mente habendo,moderantiã ſeruare,vt iuxta Ciceronem, quanto maiores ſunt,tanto ſe gerant ſubmiſſius.Optimè enim à phyſicis fallaciam complexionum cõſiderantibus, dictum cognoſcitur:Melius ad ſummũ eſt, quàm in ſummo. Cum enim homo natus ad laborem,breui viuens tempore, natura tãquam ex multis compoſita ad diſſolutionem tendente, nunquam in eodem ſtatu manere valeat, ſi in ſummo fuerit,mox eum declinare oportebit. Cuius rei cauſa paulisper philoſophari liceat. Etenim,

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Excurſus philoſophicus,uel potius theologicus.

CAPVT V.

QVicquid eſt,genuinum eſt,aut natiuũ.Sicut autem genuinũ non poteſt eſſe nõ ſimplex,&,vt ita dixerim,non ſingulare,non ſolitarium, ita natiuum nõ poteſt eſſe non compoſitum,non conforme,non concretum. Primò ergò videamus quid genuinum,quid natiuũ appelletur,vt exhinc horũ ſenſus verborum facilius appareat.Genuinum dicitur tanquã generans,& non genitum,id eſt,carens generatione.Natiuum velut natum,aut genitum,deſcendens à genuino. Vnde Plato:Eſt igitur vt mihi videtur,in primis diuidendum, quid ſit quod ſemper eſt, carens generatione: quid item quod gignitur,nec eſt ſemper.Et Boetius: *Quid tempus ab æuo Ire iubes.* Generationem verò largè accipimus pro ingreſſu in quamlibet proprietatem,vel vt manifeſtius loquar,pro quolibet ingreſſu de nõ eſſe ad eſſe.Vnde Ariſtoteles:Ex oppoſitis fiũt generationes.In omni enim natiuo,negatio prior eſt affirmatione.Genuinum eſt igitur carens generatione,carens principio,quale apud nos vnum tantùm inuenitur,æternitas videlicet,ſoli diuinitati accommoda. Non enim tria apud nos,quæ Plato poſuit,inueniuntur principia,ſed vnum tantùm,deus pater,ex quo omnia:deus filius,per quem omnia:deus ſpirituſſanctus,in quo omnia.Et hi tres ſicut nec tres dij, ita nec tria principia,nec tria æterna,ſed vnum principiũ,& vnum ęternum.Sola ergo diuinitas principio carens,ſimplex eſſe neceſſarijs probatur rationibus. Quicquid enim componitur,ab alio componi neceſſarium eſt:nulla enim res,ſicut ſe non gignit, ita nec ſe componit.Quod autem ab alio componitur,ab alio eſſe neceſſe eſt.Diuinitas verò ab alio non eſt,ab alio componi ergo nequit.Simplex igitur eſt. Vnde Boetius in iij.libro de Conſolatione: Quod ſi natura quidem ineſt,ſed ratione diuerſum, cum de rerum principe loquamur deo,fingat qui poteſt, quis hæc diuerſa coniunxerit.Hæc eadem diuina eſſentia,eò quòd nec actu, nec natura conformem habeat, ſingularis eſſe probatur.Quod ex intuitu naturalium facilius cõſideratur.Cum enim ad contemplãda celſa diuinitatis attollimur,eo quòd intellectus noſter in quo ſedeat nõ habet,tanquã de re incerta palpitantes, melius negãdo quàm affirmando:id eſt,quid non ſit,quàm quid ſit conſpicimus.In natiuis igitur omnem naturã ſeu formam, quæ integrum eſſe ſubſiſtentis ſit,vel actu & natura,vel natura ſaltem conformem habere neceſſe eſt.Verbi gratia,Humanitas Socratis actu & natura conformis eſt humanitati Platonis,dum ſecundum omnes partes,& omnimodũ effectũ(quod quidã formam ſubſtantiæ,& ſubſtantiã formæ vocant)tã in iſto,quàm in illo inueniatur.Vnde quamuis Socrates & Plato ratione partiendi in numerũ veniant,vt duo dicantur homines, tamen ratione aſsimilandi vnus poſſunt dici homo.Subſtantialis nãq; ſimilitudo non ſolùm ſubiecta conformia,ſed & eadem & vnum dici facit,iuxta illud:Participatione ſpeciei plures homines,vnus.Et ſecundũ quod ſoliti ſumus dicere, Idem vinum bibitur hîc,quod Romæ.Partes autem hîc voco eas formas,quæ ad componendam ſpeciem aut in capite ponuntur,vt generales: aut aggregantur, vt differentiales: aut eas comitantur,vt accidentales. Omnis quippe diffinitio alterius eſt,& alteri conuenit. nam formæ eſt,& ſubſiſtenti conuenit.Iam ex his,vt arbitror, patet quod dixi, humanitatem Socratis ſecundum omnes partes, & omnimodum effectum humanitati Platonis

tonis conformem eſſe:ac ſecundum hoc Socratem & Platonem,eundem & vnum in vniuerſali dici ſolere.Si enim altera rationalis,altera eſſet mortalis,nec tota eſſet in iſto,nec tota in illo,ſed aliam partem iſta,aliã partem caperet illa. De effectu quoq; clarum eſt,quòd ſicut hæc illũ rationalem ſeu mortalem,ita illa hunc rationalem ſeu mortalem facit.Concretio etiam in naturalibus non ſolùm coadunatione formæ & ſubſiſtentis,ſed ex multitudine accidentium,quæ ſubſtantiale eſſe comitantur,conſiderari poteſt.Verbi cauſa,Humanitas quæ eſt integrum eſſe hominis,& ex multis(vt oſtenſum eſt)formis compoſita,ad hoc vt ſubiectum informet,riſibilitatem,cæteraq; trahit accidentia.Sunt aliæ formæ ſubiectum integrũ informantes,quæ natura tantum conformem habent.Eſſe quippe ſolis,& ſi non actu,natura conformem habere noſcitur. Quare quamuis plures ſoles non ſint,ſine repugnantia tamen naturæ plures eſſe poſſunt.Patet igitur ex oppoſito per negationem,quòd diuina eſſentia nec cõformis eſt, nec concretioni ſubiacet. Quare vt verba naturalia in diuinam vertantur prædicationem,ſicut ſimplex,ſic & ſingularis & ſolitaria dicatur:vt ſimplex cõtra compoſitionẽ, ſingularis contra conformitatem,ſolitaria diuidat contra concretionem.Nec igitur actu,nec natura cõformis eſt,quia nec fuit,nec eſt,nec eſſe poterit alius deus,alius creator,alius omnipotens.Vnde Pſalmiſta:Deus quis ſimilis tibi? Concretionẽ non recipit,cum nec ſubiectum quod informet,habeat,nec aliquam comitantiam accidẽtium admittat.Quare nec ſubſtantia propriè dici poteſt. Subſtantia enim poteſt quodammodo ſubiectũ vocari:forma verò nullo modo ſubiectũ eſſe poteſt.Hoc verò cum iuxta Philoſophum,nec paſsionibus,nec motui ſubijciatur,ex hoc aut ex illo cõnſtans, ſed quicquid eſt,vnum eſt,& ideo verè eſt,& fortiſsimum, nullo nitens, multo melius forma dicitur.Omne namq; eſſe,ex forma eſt.Non eſt ergo hoc & hoc,ſed hoc tãtùm pulcherrimum & fortiſsimũ.Si enim conforme haberet,pulcherrimũ dici non poſſet. Si ſubiecto nitens,comitantia accidentium ageret,fortiſsimum non eſſet. Quare pulcherrimũ & fortiſsimũ eſt,nullo nitẽs: & vt optimè à prædicto Philoſopho dictũ eſt, nec diffinitioni,nec diuiſioni,multo minus demonſtrationi,vel reſolutioni apta eſt verè. Cum enim ſuperueniens genus quo componatur,non habeat,diffinitionẽ non admittit.Diuiſionis ſectionem quomodo reciperet,quæ omnibus in quas diuidi poſſet ſpeciebus caret? Demonſtrationi quoq; qualiter pateret,quæ velut omniũ principiũ, & primum primiora,veriora,notiora ſuper ſe habere non poteſt? Vnde neceſſario ex ſimplicitatis,ſingularitatis,ſolitaritatis,vt ita dicam,natura,reſolutionis neceſsitudinẽ excludit,vt iure ſolum externũ,inuariabile,incõmutabile & ſit,& naturaliter eſſe credatur. Cætera namq; ſiqua ſint quæ variationẽ non ſuſcipiunt,vt angeli,non ex propria natura,ſed ex opificis ſui gratia,à cuius inuariabilitate ipſi inuariabiles denominantur,hoc habere probatur:vt ſecundũ hoc,cum dico, Deus eſt inuariabilis, angelus eſt inuariabilis,non alia in ſecũda,quã in prima propoſitione prædicetur inuariabilitas, ſed eadẽ.Verbi gratia:Cũ dico artificẽ humanũ & opus humanũ,non aliã & aliã prędico humanitatẽ,ſed hoc quod de artifice ſubſtantiuè,de opere prædico denominatiuè.Velut cũ dico,Socrates ridet,pratũ ridet,nõ aliã de Socrate,aliã de prato prædico proprietatẽ,ſed eandem quã de Socrate propriè,de prato impropriè vel tranſumptiuè enuncio.Quod conſiderans Boetius ait:Tropus nullius eſt proprietatis. Oſtenſo de diuina eſſentia,iuxta iudicium negationis,cum nec compoſita,conformis,concreta dici poſsit,ſimplicem,ſingularem,ſolitariã eam quoquo modo comprehendi,nunc qualiter omne natiuum compoſitum,conforme,concretum intelligatur, dicendũ reſtat.Omne quippe quod natum eſt,ab alio ſine dubio originem ſumit.Nihil enim à ſe naſci poteſt.Quod autem ex alio eſt,principium nõ eſt,ergo eſt hoc & hoc,ergo ſimplex non eſt,compoſitum eſt igitur.Non enim hic ad effandum de theologica & ineffabili generatione ſeu natiuitate attollimur,ſed tantùm de ea quæ à philoſophis genitura,à nobis factura,ſeu creatura dici ſolet,diſputationem inſtituimus. Sed notãdum quòd compoſitio alia formarum,alia eſt ſubſiſtentium.Formarum ex formis, ſubſiſtẽtium ex ſubſiſtentibus.Nulla enim forma ſubſiſtentium,nec ſubſiſtens formarum cõpoſitionem admittit. Nam tanta diuerſitate, eſſe, & id quod eſt, ſeiunguntur, vt nec

quod eſt, eſſe ſui, nec eſſe, eius quod ipſo eſt, compoſitionem admittat: & cum ſub nullo genere conueniant, compoſitionemq́; (vt dictum eſt) alterum alterius nõ admittat, alterum tamen ſine altero eſſe nequit. Hæcq́; talis diuerſiſsimorum, vt ita dixerim, cõpactio, concretio potius oppoſitorũ, quàm compoſitio ſimilium vocatur. Compoſitio igitur alia, vt dictum eſt, formarum, alia eſt ſubſiſtentium. Formarũ autem aliæ cõpoſitæ, aliæ ſimplices. Simplices, vt albedo: compoſitę, vt humanitas. At ſimplices in compoſitione compoſitę venire poſſunt. Nulla autem ſimplex per ſe in naturalibus ſubiectum informare valet, ſed tantùm compoſitã informantem comitatur. Omnem igitur formam ad hoc vt integrè ſubſiſtentem informet, compoſitã eſſe neceſſe eſt, & eſſe hoc & hoc. Subſiſtentes quoq; ex ſubſiſtentibus cõſtare, nulli dubium eſt. Omne enim corpus ex corporibus conſtat. Nec inconueniens arbitrantur philoſophi, ſicut quantitatem in immenſas quãtitates, ſic & corpus in infinita ſecare corpora. Nullum itaq; ſubſiſtens ſimplex, nulla forma quæ ſit integrum eſſe, poteſt eſſe non compoſita. Sed ſciendũ eſt, quòd ſubſiſtens aliud ſuſcipit coniunctionem partiũ, aliud non. Corpus ſuſcipit, ſpiritus non: quare & ſpiritus ſimplex eſſe videtur. At hoc videndum eſt, ſimplicitatem quãdoq; contra cõpoſitionem tm̃, quandoq; contra cõpoſitionẽ ſimul & concretionem diuidere. Vnde Boetius in octaua regula libri Hebdomade: Omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud ipſum eſt. Non enim in hac regula diuerſitas inter id quod eſt, & quo eſt, quæ in ſecũda regula, in qua dicitur, Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt, aſsignata eſt, notatur: ſed potius ea diuerſitas formarum, qua ſubiectum alio eſt, & alio aliquid eſt. Verbi gratia, vt corporeitate eſſe, colore aliquid eſſe dicitur. Sic & ſpiritus creatus, cum alio ſit, alio ſapiens ſit, quamuis copulatione partium carẽs ſimplex eſſe videatur: tamen quia formam ex formis compoſitam habet, & ex concretione huiuſmodi formæ & ſubſiſtẽtis plenariè, ſimplex dici non poteſt. Omne igitur natiuum compoſitum. De conformitate & cõcretione ſuprà probatum eſt, quòd videlicet ex ſubſtantiali ſimilitudine conforme, ex eo quòd ſubiectũ informet, multitudinẽq; poſt ſe accidentium trahat, concretum dicatur. Inter omnia verò natiua nihil magis compoſitum inuenitur, quàm homo: qui non ſolùm ex eſſe compoſitum habet eſſe, vel ſubſiſtentem ex ſubſiſtentibus, ſed & ex oppoſitis compactus ſubſiſtentibus, oppoſitorũ ſubſiſtentium iuncturam, & eorundem diuerſarum ſubſiſtentiarum compoſitionem recipit. Quare haud mirandum, ſi ex tota & tanta compoſitione compactus, facilius reſolutioni ſubiacet. Item cum iuxta Boetij nonã regulam, Omnis diuerſitas diſcors, ſimilitudo appetenda ſit, & quod appetit, aliud tale ipſum eſſe naturaliter oſtenditur, quale eſt illud hoc ipſum quod appetitur: tanto vehementius ad diſſolutionem tendimus, quanto diſsidentius ex oppoſitis partibus conſtamus. Verbi cauſa: Corpore ex quatuor elementis compacto, igne ſurſum, terra deorſum, aqua & aere quaſi è regione diſtrahentibus, ſibiq; hoc modo partibus diſsidentibus, quid inæqualius eſſe poterit? Idipſum & ſi non ſenſus, ratio tamen in compoſitione formæ percipit. Accedit ad hoc, quòd non ſolùm forma ſubſtantiale eſt eſſe ex formis compoſita, ſed quòd ipſæ formæ componentes, nunc naſcentes, nunc occidentes, neq; vnquam in exiſtendi cõditione conſtanti & rata perſeuerantes, ſubiectum quieſcere non permittunt. Vnde decedentibus alijs, aliæ ſemper ſine interuallo ſuccedunt. Quem celerrimum fluxum formarum, cum ſequatur fluxus morarum, tempus tam acutum emergit, vt eius inſtãs vix, vel nunquam conſpici queat. Bene ergo à tam mutabilitate naturę, quàm more conſiderantibus, dictum eſt, Melius eſt ad ſummum, quàm in ſummo: quia cum amplius quo creſcat non habeat, decreſcere neceſſe eſt. Sicut autem à medicis præcipitur, vt bonę habitudines, cum in ſummo fuerint, ſoluantur: ſic non immeritò à probatis animarum medicis ſuadetur, vt mens, quæ rerum proſperitate in ſummo poſita eleuari aſſolet, malorum intuitu reprimatur. Vnde eſt illud: In die bonorum ne immemor ſis malorum. Sed iam ad propoſitum redeamus.

De

De Saxonibus bello graui ſuperatis, & quòd Guelfo dux Noricorum, & Rudolfus dux Sueuorum rebellare cœperunt.

CAPVT VI.

IGitur Saxonibus à capite ſuo diſsidentibus, ex omnibus regni viſceribus, princeps ad debellandos eos, fortem & magnum militem cogens, inſtauransq́ exercitum, prędictam prouinciam ingreditur. Fuerunt in comitatu eius quatuor magni duces, ſinguli cum ſingulis legionibus, Zuendebaldus dux Boemorum, Guelfo dux Noricorum, Rudolfus dux Sueuorum, Gotefridus dux Lotharingiorum, & alij principes, comites, nobilesq́ innumerabiles. Ita iuxta fluuium Vnſtruot dictum, publico bello commiſſo, cruenta rex potitus victoria rediјt. Non multo pòſt tempore, duo præfati duces Guelfo & Rudolfus, qua occaſione, dubium, principi rebellantes, Saxonibus funguntur. Gotefridus autem Lotharingiæ dux, Orientalem expeditionem aggreſſus, Hieroſolymis ducatum populi dei tenens, ibidem in pace quieuit.

Quòd idem Rudolfus inſtinctu Gregorij rex creatur, & paulo pòſt in prælio occiditur.

CAPVT VII.

AT Romanus pontifex Gregorius, qui iam (vt dictum eſt) principes aduerſus Imperatorem concitabat, omnibus vt alium crearent, latenter & manifeſtè ſcribebat. Igitur Rudolfus dux Sueuorum ab eis rex factus, diadema à Romana eccleſia accepiſſe traditur, cum huiuſmodi ſcripto:

Roma dedit Petro, Petrus diadema Rudolfo.

Huius Rudolfi filiam quidam ex nobiliſsimis regni optimatibus Bertolfus nomine, de caſtro Zeringen, habuit. Non multo pòſt tempore, Rudolfus in publico bello à fidelibus Imperatoris necatur, & in eccleſia Merſeburg cultu regio ſepelitur. Fertur de Imperatore, quòd cùm pacatis pauliſper his ſeditionum motibus, ad prædictam eccleſiam Merſeburg veniſſet, ibiq́ præfatum Rudolfum velut regem humatum vidiſſet, cuidam dicenti, cur eum qui rex nôn fuerat, velut regali honore ſepultum iacere permitteret, dixerit: Vtinam omnes inimici mei tam honorificè iacerent. Occiſo Rudolfo, gener eius Bertolfus ducatum Sueuiæ, tanquam à ſocero ſibi conceſſum, vſurpat.

De comite Friderico, quòd gener Imperatoris factus, ducatum Sueuiæ obtinuerit.

CAPVT VIII.

EA tempeſtate comes quidam Fridericus nomine, ex nobiliſsimis Sueuiæ comitibus originem trahens, in caſtro Stoyphe dicto coloniam poſuerat. Hic cum eſſet conſilio prouidus, armis ſtrenuus, ad curiam Imperatoris aſſumptus. per multos dies ibidem militarat, ſtrenuiſsimiq́ ac nobiliſsimi militis officium implens, in omnibus periculis ſuis viriliter Imperatori aſtiterat. Videns princeps ergo reſp. tam dubſſi ſtatum, vocato ad ſe ſecretò pręfato comite, ſic eum alloquitur: Virorum optime, quē inter omnes in pace fideliſsimum, & in bello fortiſsimum expertus ſum, cerne qualiter Romanus orbis tenebris inuolutus, fide vacuus, iuxta quod dicitur,

Vltima cœlicolûm terras Aſtræa reliquit,

ad auſus nefarios, factaq́ nefandiſsima concitatur. Nec parentibus reuerentia, nec dominis debita ſubiectio ſeruatur: ſacramenta quæ tam iure poli, quàm iure fori principi à milite publicè exhiberi ſolent, contemnuntur: factioſaq́ iuramenta, quæ contra leges diuinas & humanas in angulis fiunt, diabolo inſtigante, pro ſacroſanctis habentur: nullis legibus, nullis diuinis ſanctionibus honor impēditur. Cum enim omnis poteſtas à deo ſit, qui poteſtati reſiſtit, dei ordinationi reſiſtit. Aſſurge igitur huic tam peſsimo morbo, atque ad debellādos Imperij hoſtes viriliter accingere. Neque enim priorum meritorum tuorum immemor exiſto, nec futurorū ingratus ero. Filiam quippe quam habeo vnicam, tibi in matrimonio ſortiendam tradam, ducatumq́ Sueuiæ, quem Bertolfus inuaſit, cōcedam. Sic itaque prædictus Fridericus, dux ſimul Sueuorum, & gener regis factus, ad propria rediјt: & ne multis morer, Bertolfum tandem pa

cem petere coegit: quod tamen quidam ſub filio ſuo Friderico factum tradunt. Conditio autem pacis talis fuit, vt Bertolfus ducatum exfeſtucaret, ſic tamen quòd Turegum nobiliſsimum Sueuiæ oppidum, à manu Imperatoris ei tenendum remaneret. Hoc oppidum in faucibus montium verſus Italiam ſuper lacum vnde Lemannus fluuius fluit, ſitum, Imperatorum ſeu regum olim colonia fuit, tantęq́, iuxta maiorum noſtrorum traditionem, auctoritatis, vt Mediolanenſes ſiquando ab Imperatore ad trāſalpina vocarentur iudicia, ibi diſcuti, vel iudicari de iure deberent. Vnde ex eiuſdem tam in rebus, quàm honoribus abundantia, in ipſius porta ſcriptum dicitur:

Nobile Turegum multarum copia rerum.

A prædicto etiam Lemanno fluuio, vnde Lucanus,

Deſeruere cauo tentoria fixa Lemanno,

tota illa prouincia Alemania vocatur. Quare quidam totam Teutonicam terram Alemaniam dictam putant, omneſq́ Teutonicos Alemanos vocare ſolent, cùm illa tantum prouincia, id eſt Sueuia, à Lemanno fluuio vocetur Alemania, populiq́ eam inhabitantes ſolummodo vocentur Alemani. Bertolfus iſte, quamuis in hoc negocio Imperio ſimul & iuſticiæ ceſſerit, tamen ſtrenuiſsimus ac fortiſsimus fuiſſe traditur. Vnde & adhuc ab antiquioribus de ipſo dicitur, quòd ſiquando nuncius aliqua triſtia ipſi apportans, ſecundum quod fieri aſſolet, hæſitare voluiſſet, dixerit, Dic dic: ſcio enim quod ſemper læta triſtia, vel triſtia præcedunt læta. Quare tantundem mihi eſt primò audire nubiloſa, cum poſtmodū auditurus ſim ſerena, quàm primò auditis ſerenis, pòſt auditurus ſim nubiloſa. Magnifica vox, & viro forti digna, qui nat[u]uorum volubilitatem ſine literis, naturali percipiens ingenio, nec in diebus bonorum immemor malorum, eleuatus, nec in diebus malorum immemor bonorum, fuit fractus. Fridericus autem ducatum Alemaniæ exhinc ſine contradictione habuit, ac ſtrenuè diebus non paucis rexit.

Quòd poſt genitos ſibi filios Fridericum & Conradum, diem obiſt.

CAPVT IX.

SVſcepit verò ex nobiliſsima compare ſua Agnete duos filios, Fridericum & Conradum: & ipſe poſt multa virtutum ſuarum inſignia, in ſenectute bona diem vltimum claudens, in monaſterio Laureacenſi in proprio fundo cōſtructo, humatus eſt. At ſuprà nominatus Bertolfus, vacuum exhinc nomen ducis gerens, id quaſi hæreditarium poſteris reliquit. Omnes enim vſque ad præſentem diem duces dicti ſunt, nullum ducatum habentes, ſoloq́ nomine ſine re participantes. Niſi quis ducatum eſſe dicat, comitatum inter Iurum & montem Iouis, quem poſt mortem Vuilhelmi comitis, filius ſuus Conradus ab Imperatore Lothario ſuſcepit: vel à ducato Carentano, quem nunquam habuerunt, ducis eos nomine honorandos contendat, in aliis tamen rerum & honoris non parua pollentes magnificentia.

De uxore eius Agnete, quòd Leopaldo Marchioni nupſerit, & quòd defuncto Imperatore filius eius Henricus potenter regnum obtinuit.

CAPVT X.

MOrtuo Alemanorum duce Friderico, Agnetem ab ipſo viduatam, frater ſuus Henricus, Imperatoris Henrici filius, in ſua ſuſcepit, eamq́ Leopaldo Orientali Marchioni, quod aliàs à nobis plenius dictum eſt, in vxorē dedit, filiis ipſius Friderico quindecim, Conrado duodecim annos habentibus. Porrò Fridericus qui maior natu erat, patri in ducatum ſucceſſerat. Circa idem tempus Imperator Henricus apud Leodium Belgicæ vrbem, diem obiit. Sepultiſq́ ibidem inteſtinis eius, corpus in Galliæ ciuitatem Spiram deportatur: ibiq́ in eccleſia beatæ dei genitricis, ſemperque virginis Mariæ, quam ipſe miro & artificioſo, ſicut hodie cernitur, conſtruxerat opere, iuxta patrem, auum, Imperatores, cultu regio ſepelitur: eiq́ in regnum ſucceſsit filius ſuus Henricus, in ordine Imperatorum quartus, Regum verò quintus. Hic armis ſtrenuiſsimus, totum Imperium ita in breui ſuæ ſubiecit ditioni, vt & omnes in

Romano orbe poſiti, ſubiectionis iugum humiliter portarent, & vicini dominationem eius ſuſpectam habentes, metu obrigeſcerent.

Quomodo apud Barum comitem Reinaldum cepit, & abduxit.

CAPVT XI.

QVot ergo, & quanta tam Romæ, quàm in Italia fortia geſſerit, quia in priori dicta ſunt hiſtoria, ſuperſedemus. Hoc tantùm ad præſens ponere ſufficiat, quòd cum in ſummo ſtatu poſitus, omnibus Gallicanis trepidantibus, caſtrum Barum contra opinionem multorum, aſſultu cepiſſet, ibiq́ comitem Reinaldum comprehenſum, captiuum abduxiſſet, iuxta eiuſdem comitis arcem Munzun dictum, caſtrum poſuit. Quam in altiſsimo monte ſitam, naturaq́ locorum munitiſsimam, dum nulla arte, vel vi capere valeret, patibulum erigi præcepit, dicens, quòd niſi velociter caſtrum redderetur, comitem ipſum ſuſpēdio perimeret. Oppidani vſque in alterum diem inducias petunt. Illa in nocte, comitiſsima filium genuit. Itaque oppidani conuenientes, infantulo recenter genito, ſacramento fidelitatis aſtringuntur. Manè facto cū Imperator ad deditionem caſtri oppidanos expoſceret, dominoq́ illorum comite coràm ducto, ſuſpendium interminaretur, ipſi reſponderunt ſe propter mortem illius caſtrum reddere nolle, præſertim cum nouum dominum, quem illa nocte vxor eius ſibi peperiſſet, haberent. Qua de re inflammatus princeps, prædictum comitem ad patibulum trahi iuſsit. Cumq́ à principibus qui aderant, ne id faceret, rogaretur, ipſoq́ in propoſito perſeuerante, à quibuſdam vt ſaltem diuina animaduerſione à cœpto deſiſteret, turbato præ ira oculo, reſpondiſſe fertur: Cœlum cœli domino, terram autem dedit filijs hominum. Tandem tamen irrationabili motu deferueſcente, cunctorum precibus Auguſtus inclinatus, à mortis ſententia animum reuocauit, prædictumq́ comitem ſecum captiuum ducens, ad familiaria domicilia redijt.

Quòd in nuptijs apud Moguntiam regnum ſciſſum eſt: & de geſtis Friderici ducis.

CAPVT XII.

NOn multo pòſt tempore, ipſo in ciuitate Galliæ Moguntia nuptias cum multorum principum adſtipulatione magnificè celebrante, Imperium (vt alibi à nobis profuſius dictum eſt) ſcinditur. Quæ ſciſſura illo tempore tam grauis fuit, vt præter Fridericum ducem, fratremq́ ſuum, & Goteſridum Palatinum comitem Rheni, vix aliqui ex principibus fuerint, qui principi ſuo non rebellarent. Quot & quanta ergo Fridericus Sueuorum dux nobiliſsimus vel Imperatore præſente, vel in Italia morante, ſtylo tunc digna geſſerit, quia in multorum adhuc habentur memoria, ſummatim dicemus. Ipſe enim de Alemania in Galliam tranſmiſſo Rheno, ſe recipiens, totam prouinciam à Baſilea vſque Moguntiam, vbi maxima vis regni eſſe noſcitur, paulatim ad ſuam inclinauit voluntatem. Nam ſemper ſecundum alueum Rheni deſcendens, nunc caſtrum in aliquo apto loco ædificans, vicina quæque coegit: nunc iterum procedens, relicto priore, aliud muniuit, vt de ipſo in prouerbio diceretur, Dux Fridericus in cauda equi ſui ſemper trahit caſtrum. Erat autem prædictus dux in bellis fortis, in negocijs ingenioſus, vultu & animo ſerenus, in ſermone vrbanus, doniſq́ tam largus, vt ob hoc multitudo maxima militum ad eum conflueret, ſeq́ ad ſeruiendum illi vltrò offerret.

Quomodo Moguntiam obſedit, & quomodo de ipſis & ſuo archiepiſcopo triumphauit.

CAPVT XIII.

IGitur omnibus circa Rhenum, vt ſuprà dictum eſt, ad nutum ſuum inclinatis, Moguntino archiepiſcopo Alberto, omnium illius temporis regni principum verſutiſsimo & locupletiſsimo, eo quòd prædictæ factionis caput & auctor fuerat, bellum indixit. Vaſtatiſq́ cunctis in circuitu, tandem & ipſam ciuitatē cum infinita multitudine militum ac plebis obſidione cinxit. Eſt autē prędicta ciuitas magna & fortis, ſuper Rhenum poſita, & ex ea parte qua Rhenū attingit, ſpiſſa & populoſa, & ex alia

latere, rarum habitatorem habens, vacua: muro tantū forti, non paucas turres habenti, circundata. Porrecta in immenſum longitudine, in lato anguſtior, neceſsitas locum ſignauit. Nam ex ea parte qua Galliæ contigua eſt, monte mediocriter in altum ſublato, artatur, ex alio verò latere, qua Germaniam reſpicit, Rheno: vnde fit, quòd circa Rhenum nobilibus templis & ædificijs veſtita ſit, & verſus montem vineis, alijsq́ vſibus expoſita. Vulgus quod cum duce in obſidione fuit, ex illa parte qua rara eſt ciuitas, prædandi gratia eam aſſultu capere voluit. Timens autem nobiliſsimus dux, ſi irrationabili plebis furori talis daretur licentia, ſanctorum fortè loca direptioni & flammæ exponi, ne voluntas illorum effectui manciparetur, ſummopere laborauit. At epiſcopus ciuitatis, fidei ducis non rectam recompenſationem reddens, directis de ciuitate ad ipſum in dolo nuncijs, treugam poſtulat: diem quando, & vbi conueniant petit, ſe ad gratiam Imperatoris velle venire promittit: ſicq́ ducem exercitum dimittere, obſidionem ſoluere, ac ita cum paucis ad propria redire perſuadet. Epiſcopus ſolutam obſidionem & dimiſſum cernens exercitum, apertis portis, cum magna ducem inſequens militia, ex improuiſo inuaſit. Dux cum ſuis, quos adhuc de tanto exercitu habebat, tunc primò dolum ſentiendo, non, vt aſſolet arma ex improuiſo arripientibus accidere, mente turbatus, ſed ex præſentia hoſtium amplius ad virtutem animatus, arma ſumit, in hoſtem ruit: viriliterq́ pugnantibus Alemanis, tandē ex parte Francorum comes Emicho, qui cæterorum primipilarius erat, lethali ſauciatus vulnere, occubuit. Qua de re fracti animo Franci, terga verterunt, præſidioq́ fugæ ſe committunt. Quos fortiſsimus dux inſecutus, occiſis plurimis, & captis, reliquos vſque ad portas ciuitatis cum epiſcopo ſuo triumpho potitus, fugauit. Ciues qui parentes & amicos in illa cæde amiſerant, tanta cordis amaritudine affecti erant, vt penè in proprium epiſcopum, velut huius concuſsionis auctorem, irruerent.

Qualiter idem dux caſtrum Lympurg ab obſidione liberauit, & de eius coniugio.

CAPVT XIIII.

IDem etiam dux illuſtriſsimus, alia vice dum prædictus Albertus epiſcopus cum Lothario Saxonum duce, alijsq́ principibus, in magna & valida militum manu caſtrum Lympurg, in territorio Spirenſi ſitum, obſidione clauſiſſet, & iam oppidanis fame & inedia aſtrictis, caſtrum penè ad deditionem coegiſſet, militem colligens, ſuperuenit, prædictosq́ principes obſidionem ſoluere fecit. Fertur prætaxatos oppidanos, dum fame laborarent, quid facto opus eſſet conſilium inijſſe. Dumq́ alij & alij ſic & ſic conſulerent, Vlricum quendam de Horningen, natione Alemanum, vi mentis, corporisque proceritate inſignem, dixiſſe, melius fore vt pingues monachi (nam monachorum cœnobium in eodem caſtro poſitum erat) ederentur, quàm caſtrum propter ciborum inopiam hoſtibus traderetur. Quo dicto cognito, monachi perculſi, cibaria quæ repoſita habebant, publicauerunt, cunctosq́ ibidem manentes milites, vſque ad liberationem caſtri, in his quibus poterant alimentis pauerunt. Quid plura? Prætaxatus dux, vt breuiter dicam, per omnia patrem induens, tam fidus principi miles, tam vtilis auunculo amicus extitit, vt ſua virtute honorem regni labefactatum, viriliter contra hoſtes tamdiu decertando ſuſtentaret, donec membra à capite diſsidentia, ad gratiam principis veniendo, ad corredirent. Accepit autem Henrici Noricorum ducis filiam in vxorem, ex qua poſtmodum Fridericum glorioſiſsimum, qui in præſentiarum Imperator eſt, & Iuditham, quæ modò Matthæo Lotharingiorum duci copulata noſcitur, genuit.

Vbi imperator Henricus mortuus, & ſepultus.

CAPVT XV.

IMperator Henricus, reuocatis in pacem qui erant ei oppoſiti principibus, liberè potitus Imperio, apud inferius Traiectum, Friſiæ vrbem, in Pentecoſte curiam celebrauit: vbi morbo correptus, rebus humanis exemptus, ſepultisq́ ibidem interioribus, per ripam Rheni ad ſuperiora deportatus, in ciuitate Spira patribus ſuis appoſitus eſt.

eſt. Ac Imperatrix Mathildis Henrici regis Anglorum filia, regalia in poteſtate ſua habebat. Quam prædictus Albertus Moguntinæ eccleſię archiepiſcopus ad ſe vocauit, falſisq́ promiſsionibus ad ſibi tradenda regalia induxit.

Lotharius dux Saxonum in imperatorem eligitur, qui mox hæredes Henrici perſequitur, & Noricum caſtrum ab ipſo obſidione cingitur.

CAPVT XVI.

IGitur Albertus (nam id iuris, dum regnum vacat, Moguntini archiepiſcopi ab antiquioribus eſſe traditur) principes regni in ipſa ciuitate Mogũtina tempore autumnali conuocat, malorumq́ à duce Friderico ſibi illatorum haud immemor, cum prædictus dux ad regnum à multis expoſceretur, ipſe Lotharium ducem Saxonum, virũ tamen ex probitatis induſtria omni honore dignum, plus familiari rei, quãtum in ipſo erat, quàm communi commodo conſulens, in regem à cunctis qui aderant principibus eligi perſuaſit. Quæ res laudabiliter facta, grauiſsimæ tamen ſciſſuræ ſeminarium denuò fuit. Nam prædictus princeps conſilio eiuſdem Alberti Moguntini epiſcopi, iuxta quod dicitur, *Non miſſura cutem niſi plena cruoris hirudo*, nondum odio in hæredes Imperatoris Henrici ſatiati, Fridericum ducem, fratremq́ ſuum Conradum perſequitur. Cuius rei gratia caſtrum Noricum, vbi ipſi præſidia po ſuerant, & tanquam iure hæreditario poſsidebant, adiuncto ſibi Boemorum duce Vlrico, & Baioariorum Henrico, obſidione clauſit. Dux autem Boemorum, eo quòd Barbari qui cum ipſo venerant, nec deum timentes, nec hominem reuerentes, omnia vicina depopulando, nec etiam eccleſijs parcerent, à principe poſt aliquod tempus redire permiſſus eſt.

Fridericus & Conradus fugato Lothario, oppidum muniunt.

CAPVT XVII.

ITaque Fridericus dux, fraterq́ ſuus Conradus militem colligunt, ac data oppidanis die ac ſigno, ipſi quadam die cum militia ſua caſtro appropinquant. Quod videntes oppidani, lætitiam cordis diſsimulare non valentes, in voces magnas & cantus prorumpunt. Princeps tutius iudicans alio in tempore præfatum caſtrum obſidione cingere, quàm infidæ fortunę fidei ſe incautè committere, obſidionem ſoluit, ac per Babenberg tranſiens, in ciuitatem Herbipolim ſe contulit. Oppidani cum ingenti clamore deſcendentes, caſtra iam vacua irruunt, & ſiqua ibi remanſerant diripiunt, dominosq́ ſuos cum magna lætitia ſuſcipientes, in caſtrum ducunt, duces oppidum ipſum victualibus, alijsq́ neceſſarijs muniunt: ſicq́ regem inſequentes, illo in ciuitate manente, Tyrocinium, quod vulgo nunc Turniamentum dicitur, cum militibus eius extrà exercendo, vſque ad muros ipſos progrediuntur. Poſt hæc Rhenum tranſeunt, in Spirenſiq́ ciuitate, cuius populus eos, ob fidelitatem Imperatorum, qui ibidem humati ſunt, tanquam eiuſdem ſanguinis conſortes deuotè ſuſceperat, pręſidia collocãt. Quia princeps iuncto ſibi Alberto Moguntino, obſidione circundata, multos ibi dies conſumens, præualere tunc non potuit.

Quomodo iidem duces Henricum Noricorum ducem ex Alemania fugauerunt.

CAPVT XVIII.

POrrò Henricus Noricorum dux, ſuprà nominati Henrici ducis filius, ob gratiam principis, cuius filiam Gertrudim nouiter in vxorẽ duxerat, Friderico duci haud memor affinitatis, quæ ex copula ſororis ſuæ Iudithæ inter ipſos erat, bellum indicit. Coadunatoq́ ex Baioaria non paruo milite, Alemaniam ingreſſus, non longẽ à Danubio ſuper fluuium Vuerenza dictum, tabernacula locauit. Quo comperto, ſæpe dicti duces & ipſi militem colligunt, nec longè ab eo caſtrametantur. At dux Noricorum miſsis exploratoribus, quod hoſtium robur ſit inquirit. Quibus redeuntibus, & ea quæ viderant enarrantibus, ſuos conſuluit, quidq́ facto opus ſit requirit. Illi, incautum fore ſi hoſtes expectentur iudicantes, fugam conſulunt. Tanta ergo cum feſtinatione Norici, hoſtes tanquam ſibi iam imminentes declinauerunt, vt pontis

anguſtias ſuſpectas habendo, in Siridis prædicti amnis procellis, qui ex multitudine ymbrium plus ſolito excreuerat, incautè ſe committerent, ipſoq; non tam tranſuadando, quam tranſnatando periculoſè tranſmiſſo, ad propria cum rubore remearent.

Quomodo Fridericus inſidias eiuſdem ducis euaſit.

CAPVT XIX.

ALio inde tempore prędictus dux Henricus Alemaniam ingreſſus, ad propria ibi domicilia ſe contulit. Erat enim natione Alemanus, ex antiqua & nobiliſsima Guelforum familia originem trahens, ac per hoc multas poſſeſsiones ex ea parte, qua Pyrenæos montes attingit Alemania, iure hæreditario habens, vir per omnia laudabilis, tam animi, quàm generis nobilitate inſignis, in hoc ſolo facto tantùm reprehenſibilis. Miſsis itaque legatis ad Fridericum ducem Sueuorum, eum amicè tãquam ſororis ſuæ maritum monet, vt ad gratiam principis redeat: durum eſſe dicens, quempiam quantumcunque magnum, vel probum principem, totius Imperij pondus ſolum ſuſtinere. Addit etiam huius negocij ſe, ſi monitis eius acquieſcere vellet, fidum fore mediatorem. Vbi ergo, & qua die ſimul conueniant, oreq; ad os de hoc familiarius conferant, monaſterium quoddam Zuifalten dictum conſtituitur. Dux Fridericus nil perperam expectans, ad prædictum locum cum paucis venit. Ille verò non ſimpliciter ambulans, quo loco nocte cubare vellet, latenter explorauit. Itaque ſole ad inferius hemiſphærium deſcendente, cum tenebroſis mentibus tenebrarum opportunitas ſe offerret, cubiculum in quo dux iacebat, circundatur, & quòd non amicus, ſed vt hoſtis aduenerit, re & voce aperitur. Quid faceret, quò ſe verteret? arma corriperet? ſed penè nullum quo iuuaretur habuit. fugeret? ſed nullum cubiculi meatum ſciens, fugæ præſidium non inuenit. Dolum itaque cognoſcens, ad diuinæ tantũ gratiæ ſe vertit adiutorium. Qua opitulante, per abdita quædam cubiculi penetralia tunc ſibi primò quaſi cœlitùs oſtenſa, eccleſiam introiuit, turrim quæ eccleſiæ contigua erat, aſcendit. Hoſtes cubiculum irrumpunt, & non inuento duce, clauſtra etiam monachorum ingrediuntur, cunctas officinas ipſorũ ferro perſcrutantur. Phœbo ab inferis redeunte, ſuperioremq; aeris regionẽ illuminare incipiente, vicini quique fideles ducis, iam teterrimo cognito facto, aggregatim in adiutorium eius aduolant. Hoſtibus adhuc ſecretiora clauſtri rimantibus, ignemq; minantibus, Fridericus ſuos de turre aduentare proſpiciens, iam ſecurus factus, Henricum ducem expoſcit, eumq; ſic affatur: Contra fas, bone dux, feciſti, qui me in pace vocatum, pacis non ferens ſigna, inimicum te potius quàm amicum oſtendiſti. Nec te ab hoc facto propriæ famæ reuocauit honeſtas, nec carnis, qua coniungimur, affinitas. Ne autem malum pro malo reddere videar, te tanquam amicum fideliter admoneo, ne fideles meos, quos vndique aduentare cerno, expectes. Excuſatur à quibuſdam hoc factum ducis, non ſolùm ex hoc quòd eo in tempore inimici fuerunt, iuxta illud,

Dolus an virtus quis in hoſte requirat?

ſed ex eo quòd pro fidelitate regni, & reip. quiete, principi eum tradere, pacemq; Imperio inſtaurare volens, hoc fecerit.

De expeditione Lotharij in Boemiam.

CAPVT XX.

DIſſenſio igitur inter Fridericum ducem, Lothariumq; Imperatorem penè per decem annos pertracta, Imperium quieſcere non permiſit. Qualiter autem ad vltimum pacatum fuerit, & quot, & quanta virtutum inſignia Lotharius reliquerit, in priore hiſtoria dictum ſufficiat. Verùm ſilẽtio præterire nolumus, quòd prædictus princeps aduerſam nimis circa regni primordia fortunam ſenſit. Quidam enim Otto Morauiæ comes, ducatum Boemiæ affectans, principem adijt, eiq; magnam pecuniã promittens, ad hoc vt Boemiam ſecum intraret, ibiq; eum ducem crearet, inclinauit. Quod Vlricus, qui eundem ducatum fortè habebat, impedire volẽs, nullo principem obſequio à cœpto reuocare potuit. Igitur rex Saxoniam intrans, militem inſtaurat: duxq;

tenſꝙ ſecum Ottonem, clauſtra ſyluarum, quæ Boemiam & Saxoniam ſeiungunt, hyemali tempore ingreditur. Dux Boemiæ Vlricus in ipſis ſyluarum abditis locis, ſeptis vndique ſyluis, ſuper amniculum quendam caſtra poſuit. Rex cum ſuis propter nimietatem niuium à recta via exorbitans, ac per deuia ſyluarum oberrans; ad prædictum amnem fortè venit, ſuis viæ labore nimio & inedia exhauſtis quieſcere volentibus. Barbari turbatum cernentes amnem, hoſtes in proximo eſſe præſentiunt. Ex improuiſoꝙ ſuperuenientes, Saxones, qui in prima acie erant, iam per niues deambulando fatigatos inuadunt, ac paucis per fugam elapſis, quibuſdam captis, cæteros crudeliter occidunt. Videns hoc princeps, ſuiſꝙ ex anguſtia viarum nullum præſidium ferre valens, ſæuiſſima mentis amaritudine perculſus, rerum tamen quas ab adoleſcentia geſſerat, ac antiquæ virtutis memoria, quaſi cœleſti rore repletus, in collem quendam cum paucis, quos adhuc reſiduos habebat, ſe recepit. Quem præfatus dux ſuis in circuitu poſitis, magnarumꝙ arborum iactu, & clauſura reditum negantibus, tanquam clauſum tenuit. Tandem Hērico Saxoniæ Marchione, qui de ſorore ducis natus, cum rege aduenerat, mediante, ad pedes Imperatoris ſatisfactionē offerens, humiliter dux venit, hominiumꝙ ſibi cum ſacramento fidelitatis exhibens, ducatum ab eo ſuſcepit, captiuos reddidit: ſicꝙ princeps portatis ſecum eorum qui nobiliores erant, funeribus, cum multo mœrore rediјt.

Qui principes ibi occubuerint, & de ſecundis nuptijs Friderici.

CAPVT XXI.

INter cæteros nobiliſſimus Marchio Saxoniæ Albertus captus fuerat. Tanta verò ſtrages Saxonum, & præcipuè nobilium & illuſtrium virorum ibi facta fuit, vt perpetui odij inter Saxones & Boemos fomes tunc accenſus, nondum extinctus ſit. Otto quoque qui huius concuſſionis auctor fuerat, ambitionis ſuæ pœnas luens, ibidem necatus eſt. Sed vt dicitur,

Flebile principium melior fortuna ſequetur,

ſic & hunc principem melior fortuna ſecuta, ad tantū apicem prouexit, vt ſedatis omnium tempeſtatum motibus, cum triumpho & victoria de Italia rediens, in ipſis montibus viuendi fecerit finem. Verùm Fridericus dux, mortua vxore ſua Iuditha, diſſenſionis tempore, Friderici comitis de Sarbur, fratris Alberti epiſcopi, filiam Agnetem in vxorem duxit, ab eaꝙ Conradum, qui Palatinus Comes nunc Rheni eſſe noſcitur, & Claritiam Lodouici Thuringiæ Comitis vxorem accepit.

Quòd mortuo Lothario Conradus rex creatur, & quis Alberto Moguntino ſucceſſerit.

CAPVT XXII.

DEfuncto Imperatore Lothario, ac in monaſterio Lutre, quod in eius proprio fundo ſitum eſt, humato, principes regni apud Galliæ oppidum Confluentiam, vbi Moſella Rhenum influit, conueniunt, & de eligendo principe conſilium ineunt. Igitur Conradus Friderici ducis frater, ab omnibus qui aderant, expoſcitur, ad regnumꝙ leuatus in palatio Aquis coronatur. Quod eo facilius fieri potuit, quòd Imperatoris Henrici odium in mentibus plurimum iam deferbuerat, Albertuſꝙ Moguntinus archiepiſcopus, iam recenter viuendi finem fecerat. Acceſſit etiam ad huius negocij promotionem, quòd Henricus Noricorum dux, pro nota ſuperbiæ, penè omnium, qui in expeditione Italica cum Lothario Imperatore fuerant, odium contraxerat. Itaque Fridericus dux Moguntiam, quæ tunc paſtore ſuo orbata vacabat, venit: omneſꝙ tam clericos, quàm laicos ad hoc vt Albertum iuniorem, vxoris ſuæ, quam ſecundò acceperat, fratrem, eligerent induxit, principe ad hoc corroborandum aſcito. Qui patruum ſuum ſeniorem Albertum non exuens, non bene gratus beneficiorum extitit, nec plenè fidum principi ſuo ſe exhibuit. Qualiter verò Henricus dux Noricorum, prædictæ ſublimationi principis contradixerit, & quem finem ipſe ſortitus fuerit, quomodo etiam princeps tam de ipſo, quàm de multis alijs triumphauerit, in priori hiſtoria dictum ſufficiat.

Qualiter ſoror Gertrudis reginæ ſociata eſt Manuel Græcorum Imperatori.

CAPVT XXIII.

CIrca idem tempus, Ioannis Regiæ vrbis Imperatoris apocriſiarij, viri clariſsimi, Romanorum principem adeunt, tam confœderationis vinculum ob Rogerij Siculi inſolentiam, inter duo Imperia Heſperiæ videlicet, & Orientis renouare cupientes, quàm in huius rei argumētum aliquam regalis ſanguinis puellam filio ſuo in vxorem dandam poſtulantes. Princeps comparis ſuæ ſororem potius illò deſtinauit: in huiusq́ rei confirmationem venerabilem Herbipolenſem epiſcopum Embriconem virum prudentem & literatum, in Græciam miſit, Ioanne iam mortuo, ſedenteq́ in vrbe filio ſuo prædicto Manuel. Qui omnia ſapienter & ſolerter ordinans, nuptias proxima poſt Epiphaniam hebdomada, in vrbe regia celebrari cum faſtu & decore regio perſuaſit. Et ipſe non paucis ibi diebus ad promotionem huius, & aliorum regni negociorum manens, dum remigando ad patriam redire cogitaret, multis Græcorum xenijs honoratus & oneratus, apud Aquileiam vita deceſsit. Super his autem negocijs, inter vtrumque principem huiuſmodi directę inueniuntur epiſtolę. Quę ne omnes ponerentur, compendium in cauſa fuit.

Conradus dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Ioanni eadem gratia Conſtantinopoli Imperatori, Salutem, & dilectionem fraternam, amicitiam, honorem, & gloriam. Vt parentes noſtri videlicet Romanorū Imperatores, anteceſſores noſtri ad anteceſſores veſtros ſcilicet regnum & populum Græcorum conſtituerunt, conſtituo: & ſicut ſeruauerunt, conſeruabo. Non eſt gens, regnum, aut populus, qui non nouerit noſtræ Romanæ reipub. veſtrā nouam Romam & dici, & fore filiam ex huius radice ramos, & fructus eius proceſsiſſe: propter quod hæreditatem, quæ à matre debetur filiæ, conſtituimus, æternamq́ volumus, & eo amplius, quòd quæ matri debetur, filiam velle cernimus, ſcilicet vt auctoritas materna præcinat conſilio, auxilio, reſpondeat autem gloria & honore filiaſtina dilectio. Sint ergo res vtriuſque communes, vtriuſque amicus idem, idem inimicus, ſiue in terra, ſiue in mari: & cognoſcat ac timeat matris virtutem & valentiam, qui non honorauerit filiam, ſiue Nortmannus, ſiue Siculus, ſiue quis alter quicunque, vbicunque. Neque enim obliti ſumus, vel ego, vel principes noſtri Imperij, quoſcunque hoſtium noſtrorum incurſus, vel inuaſiones in Imperium, & magnificentiam Romanam. Sed cùm diuina clementia ſubueniet, retribuemus vnicuique ipſorū ſecundum multitudinem ipſorum malitiæ. Videbit ergo, & audiet vniuerſa regnorum latitudo, quàm facili manu proſternentur latrones, qui inſurrexerunt in vtriuſque Imperij noſtri monarchiam: quia cooperante deo, ſi alas excutiemus, hoſtē modò volitantem capiemus, & cordis eius euiſcerabimus audentiam, quæ modò extollitur cōtra vtriuſq́ Imperij noſtri honorem & gloriam. Conſeruamus igitur quę iuſta & amicabilia ſunt ad vos, eadem vos ad nos, & tanto ſtudioſius, quanto per coniugium ſororis dilectiſsimæ coniugis noſtræ, Imperatricis videlicet nobiliſsimæ, & filij tui confœderati ſumus propinquius. Verùm quia de noſtris hilareſcere ſucceſsibus, dilectionis & nobilitatis tuæ credimus experientiam, quid poſt diſceſſum prudentiſsimorum apocriſiariorum tuorum in generali & ſolenni curia cum vniuerſis Imperij noſtri principibus celebrata, cui eos intereſſe voluimus, deo auxiliante actum ſit, tibi ſicut vnico fratri noſtro, & amico dilectiſsimo dignū duximus intimare. Noueris igitur, quòd omnes qui Imperium noſtrum offendiſſe videbantur, cooperante deo, potēter in noſtro imperiali iure inclinauimus, eosq́ in plenitudinem gratiæ noſtræ ſuſcipientes, vniuerſas Imperij noſtri partes abundanti pace ditauimus. Ad hoc Francia & Hiſpania, Anglia, Dania, cæteraq́ regna Imperio noſtro adiacentia, quotidiana legatione ſua, cum debita reuerentia & obſequio nos frequentāt, ad ea quæ Imperij noſtri mandata ſunt, ſe prompta eſſe tam obſidibus, quàm ſacramentis affirmantes. Nolumus etiam latere diſcretionis tuæ prudentiam, quòd dominus Papa, totaq́ Apulia, Italia & Longobardia, de die in diem aduentum noſtrum deſiderant: & vt noſtra eis imperiali ſubueniamus potentia, cum omni deuotione expoſtulant. Huius rei gratia dilectiſsimū & præcordialem

cordialem Imperij noſtri principem Embriconem, venerabilem Herbipolenſem epiſcopū amicum tuum, ad exquirēdam domini Papæ voluntatem, Romam direximus. Cognita verò ipſius circa nos voluntate, communicaro principum noſtrorū conſilio, ea quæ ad vtriuſque Imperij noſtri honorem ſpectant, per chariſsimos & prudentes nuncios noſtros, Robertum ſcilicet principem Capuanum, illuſtrem vtique virum, ac nobilem, nobiſq́ fidelem, necnō Albertum dilectum capellanum noſtrum, & in fide conſtantem, tuæ ſignificamus nobilitati. Hos igitur tanquam nos audias, & quæ tibi dixerint, ſicut decet excellētiam tuam, & ſicut de te ſperamus & credimus, ad effectū perducas, & honeſtos & idoneos apocriſiarios tuos, vnà cum nuncijs noſtris ſine dilatione ad nos remittas. Prætereа de Rutenis, qui ad contemptum Imperij noſtri occiſis hominibus noſtris, pecuniam noſtrā ſibi vſurpauerunt, ſicut conuenit in cauſa amici, & propinqui tui, & ſicut nobis ſcripſiſti, ita facias. Militibus quoque Imperij noſtri Alemanis ſcilicet, qui apud te ſunt, ſicut decet excellentiā tuam, benignus exiſtas. Nihilominus etiam te rogamus, vt hominibus Imperij noſtri, Teutonicis videlicet, qui Conſtantinopoli morantur, locum in quem ad honorem dei eccleſiam ædificent, concedas, tum reſpectu diuinæ remunerationis, tum & interuentu ac petitione noſtræ dilectionis. Recordari quoque debet tua diſcretio, quod nos in literis prioribus per prȩfatū capellanū noſtrū tuæ nobilitati præſentatis, hoc idem à te pro dei amore & honore petiuimus: quia ſi ipſe qui dat ſalutē regibus, fuerit in medio noſtri, certum eſt ꝙ nō gaudebunt inimici noſtri. Datum xviij. Kal. Ratiſponæ, in Chriſto feliciter. Amen.

Exemplar literarum tunc temporis hincinde miſſarum.

CAPVT XXIIII.

Ioannes in Chriſto deo, fidelis rex Porphyrogenitus, ſublimis, fortis, Auguſtus, Comnenos & Imperator Romanorum, ad nobiliſsimum fratrem & amicum Imperij mei. Nobiliſsime & dilecte amice Imperij mei rex, Litera tuæ nobilitatis fraterni affectus ſignum, ad noſtram delata manſuetudinem per prudentiſsimum apocriſiarium nobilitaris tuæ, multa nos lætitia repleuit. Nam bona tuæ nobilitatis voluntas, & cognationis, & amicabilis affectio & dilectio, quam demonſtraſti, & per literas, & per verba, & per opera ipſa erga Imperium noſtrum, noſtram conſequenter pietatem totam, roro animo ad riuum amorem pertraxit. Quare etiam diuerſos fideliſsimorum & familiariſsimorum hominum ſuorum ad tuam nobilitatem emiſit, recommunicare per eos volens nobilitati tuæ totis de cauſis, propter quas & mandaſti, & ſcripſiſti ei. Vult enim in deo in omnibus amicè ſapere, & cognationabiliter, & fraternè ad tuam voluntatem, & omnia agere ſecundum quod videtur ei, quæ ad honorem ſunt nobilitatis tuæ. Quia verò prudentiſsimus dux Venetiæ Petrus Polanus mediator à nobilitate tua in his cauſis aſſumptus eſt, ſicut vir bonus & fidelis ambabus partibus, & hoc nobis placere dignū viſum eſt. De cauſa Apuliæ & Longobardiæ, prudentiſsimis apocriſiarijs noſtris, quæ à nobis viſa ſunt, iuſsimus. Nam & ſi quidam horum ad ſuſceptionem magis nobiliſsimæ cū deo futuræ nurus imperij mei, miſsi ſunt, ramen etiam communiter eis notum imperij mei velle. De cauſa quæ facta eſt in Rußia, ſicut imperio meo ſcripſiſti, ſicut conuenit imperio meo facere in cauſa amici & propinqui ſui, ſic & feci. Sed de caballarijs nobilitatis tuæ, quod ſcripta tua nominatim comprehendebāt, & magis de eo qui defecit in viuentibus ex eis, ſic fecit imperium meum, vt ſcripſiſti. Vale nobiliſsime amice imperij mei rex. *Conradus dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, chariſsimo fratri ſuo E. Porphyrogenito Comneno, illuſtri & glorioſo regi Græcorum, Salutem, & fraternā dilectionem.* Nobilitatis tuæ literas, vt à tanto, & tā charo amico noſtro ſerenitati noſtræ tranſmiſſas, gratāter excepimus: & viſo earundē tenore, de incolumitate & ſublimitate tua admodū gauiſi ſumus. Sed auditis à Nykyforo tuæ dilectionis prudēti apocriſiario, præter illa quæ in literis continebantur, quibuſdā verbis duris, & vt verū fateamur, ab omni retro tempore inauditis, & noſtræ maieſtatis vltrà quàm lingua explere valeat, perturbata eſt manſuetudo, & eſt admirata vniuerſa imperij noſtri latitudo. Vnde vel à quo hoc tam amarum verbū proceſſerit, miramur: præſertim cum inter cætera huius

mundi regna, Græcorum regnum omni ſapientia & diſcretione hactenus floruerit. Si enim idem nuncius tuus Nykyforus vnicum filium noſtrum Henricum in præſentia noſtra morti dediſſet, ad maiorem iram maieſtatis noſtræ animum prouocare non poterat. Cumq́ iam per triduum in hoc acerbo laboraſſet, & rigorem noſtri animi nullo ingenio, nullaq́ ſapientia ad ſuam voluntatem inflectere potuiſſet, vix tandem quarto die alijs verbis dulcioribus excellentiam noſtram exhilarauit, noſtræq́ furore indignationis mitigato, nobilitatis tuæ voluntatem nobis aperuit. Et quoniā ita nunc eſt, & eſſe debet, quòd tu amicorum amiciſsime, vxorem accipies dilectiſsimam filiā noſtram, ſororem videlicet nobiliſsimæ conthoralis noſtræ, volumus vt inſit æternū fœdus perennis amicitiæ, quam videlicet amicitiam præſenti apocriſiario tuo ore & manuſcripto firmari iuſsimus, ita videlicet, vt & amici amicorū tuorum, & inimici ſimus inimicorum tuorum Proinde certa ſit prudentia tua, quòd ſi tuæ nobilitati vndecunque aliqua moleſtia vel iniuria fuerit illata, nō hanc tibi tantùm, ſed etiam nobis factā iure dilectionis reputamus: quoniam virtutis tuæ nobilitas, & maximè generoſi ſanguinis, quo in pignus perpetuæ dilectionis confœderati ſumus, propinquitas nos inuitat, vt te tanquam filium chariſsimum, totius vlnis charitatis amplectamur, & cuncta quæ tibi placita ſunt, libenti animo faciamus. In qua re iuſtum arbitramur, vt eandem amicitiam nobis & imperio noſtro firmari facias, vt completis omnibus honorificè, vtrique imperio debitus honor exinde deferatur, & pax, & nomen Chriſti per vniuerſum mundum inde magnificetur. Porrò de quingentis militibus, quos nobilitas tua petijt, hoc tibi reſpondemus, quòd non ſolùm quingentos, ſed etiam duo, vel tria milia, ſi neceſſe habueris, tibi mittemus: & quod maius eſt, antequam detrimentum aliquod honoris tui pati videremus, elaborata totius imperij noſtri fortitudine, in propria perſona tibi ſicut præcordiali filio, & fratri chariſsimo, deficere & deeſſe non poſſemus. Præterea ſcripſit nobis tua nobilitas, quòd magnos & charos nuncios ſinceritati tuæ mitteremus: in quo voluntati tuæ acquieuimus: quoniam quos chariores habuimus, excellentiæ tuæ tranſmiſimus, ſcilicet chariſsimum præcordialem noſtrum Embriconem, venerabilem Vuirtzburgenſem epiſcopum, illuſtrem & magnum imperij principem, qui eſt cor noſtrum, & anima noſtra: necnon dilectiſsimum noſtrum Robertum illuſtrem & nobilem principem Capuanū. Miſimus etiam quaſi vtraſque manus noſtras Germanos duos fratres, ſcilicet fratrem Bernonem virum ſapientē & religioſum, & fratrem ipſius Riuuinum, qui nobis valde charus eſt & familiaris & nobilis: & honorandum principem imperij noſtri Rogerium illuſtrem comitē de Adriano, cuius fidem & conſtantiam ſæpius experti ſumus: & Gualterum fidelem noſtrum. Iſtis itaque ea quæ in literis non continentur, induſtriæ tuæ referenda commiſimus: quorum verbis fidem adhibeas, & quæ tibi dixerint, tāquam à nobis dicta credas. De Ruthenis verò, pro quibus patri tuo diuæ recordationis Ioanni Imperatori, per fideliſsimum capellanum noſtrum Adalbertum, & per comitem Alexandrū de Grauina ſcripſimus, & de loco in quo noſtris Teutonicis ad honorē dei eccleſiam ædificari volumus, & de nobilibus baronibus Apuliæ Alexandro videlicet Clarimontis Philippi de Surre, & Henrico comite, & Senne Puſtel. Ille noſter præcordialis Vuirtzburgenſis epiſcopus, & cæteri familiares noſtri voluntatem noſtram tibi referent, quibus tanquam nobis credas. Super his omnibus fidelem apocriſiarium tuum Nykyforum, licet in principio legationis ſuæ nos conturbauerit, tibi attentius commendamus, & quia conſtanter perdurauit, vt eum remuneres, rogamus. Vale.

De Friderico iuniore, & de his quæ geſſit apud Vuolfrateshuſen.

CAPVT XXV.

Creuerat Fridericus, Friderici ſtrenuiſsimi ducis filius, militiæq́ cingulum iam ſumpſerat, nobilis patris futurus hæres nobilior. Igitur bonæ indolis virtutē non diſsimulans, educatus, vt aſſolet, ludis militaribus, ad ſeria tandem tyrocinandi accingitur negocia, adhuc patre viuente, terramq́ ſuam plenariè tenente. Nam & comitem quendam nobilem Henricum de Vuolfrateshuſen hoſtē denuncians, Baioariam cum magna militū copia ingreditur, Norici & maximè comites, & nobiles, velut tyrocinium

tyrocinium celebraturi, quod modò nundinas vocare ſolemus, in prædicti comitis caſtro ſe recipiunt. Itaque ſtrenuiſsimus ſuperueniens adoleſcens, Noricos ante murum ſtantes, ipſumq́ armatos expectantes, non vt iocundo, ſed vt rem ſeriam agendo viriliter aggreſſus eſt, diuq́ & fortiter vtriſque pugnantibus, tandem vt hoſtes caſtro ſe reciperent, coegit. Verſis in fugam Noricis, ac ex anguſtia portarum artatis, comes quidam Conradus de Dachouue tunc nobilis comes, poſtea dux factus Croatiæ & Dalmatiæ, qui incautus extrà remanſerat, ab hoſtibus capitur. Sicq́ adoleſcens præfatum ducens comitem, ad propria cum victoria reuertitur. Cumq́ à multis ſibi ſuaderetur, vt pecuniam magnam ab eo extorqueret, ipſe ex innata ſibi nobilitate, prauorum declinauit conſilia. Nam ſicut fortiter captum, ſic eum liberaliter dimiſſum ad propria redire ſine pecuniæ exactione permiſit.

Quomodo etiam Bertolſum ducem ſuperauit.

CAPVT XXVI.

POſt hæc Conrado duci, ſupradicti Bertolfi ducis filio, bellum indicit: captoq́ ſuprà memorato Alemaniæ oppido Turego, præſidia ibidem poſuit. Dehinc iunctis ſibi etiam quibuſdam de Baioaria nobilibus, præfati ducis terram cum magna manu militum introiuit, atque ad vltima penè Alemaniæ procedens, ad Zaringē vſque eiuſdem ducis caſtrum peruenit, nullo ſibi obuiante, vel reſiſtere valente. Non multo pòſt etiam arcem ipſius quandam, quæ cunctis adhuc cementibus inexpugnabilis eſſe videtur, cepit & expugnauit: ac contra multorum opinionem, fortiſsimum & ditiſsimum ducem tam acriter debellauit, vt ad patrem, patruumq́ ſuum ſupplicē eum venire, ac pacem petere cogeret. Hæc & alia tam ardua in ipſa puerili ætate geſſit negocia, vt non immeritò cum multorum ſtupore, de ipſo dici poſſet illud euangelij, Quis putas puer iſte erit?

Quomodo inſtinctu Arnoldi, Romani aduerſus ſuum pontificem concitantur, & ſenatoriam dignitatem inſtaurare moliuntur.

CAPVT XXVII.

HIs diebus Arnoldus quidam religionis habitum habens, ſed eum minimè, vt ex doctrina eius patuit, ſeruans, ex eccleſiaſtici honoris inuidia vrbem Romam ingreditur: ac ſenatoriam dignitatem, equeſtremq́ ordinem renouare ad inſtar antiquorum volens, totam penè Vrbem, ac præcipuè populum aduerſus pontificem ſuum concitauit. Vnde & ad eorundem temeritatis, vel potius fatuitatis corroborationem, ab eis ad principem deſtinatum, tale ſcriptum inuenitur.

Epiſtola Romanorum ad Regem.

CAPVT XXVIII.

EXcellentiſſimo atque præclaro Vrbis & orbis totius domino, Conrado dei gratia Romanorum regi ſemper Auguſto, Senatus Populuſque Romanus, Salutem, & Romani Imperij felicem & inclitam gubernationem. Regali excellentiæ per plurima iam ſcripta noſtra facta, & negocia diligenter expoſuimus, quomodo in veſtra fidelitate permaneamus, ac pro veſtra imperiali corona exaltanda, & omni modo augenda quotidie decertamus. Ad quæ quia regalis induſtria, vt poſtulauimus, reſcribere dignata non fuit, planè tanquā filij & fideles de domino & patre ſatis miramur. Nos enim quicquid agimus, pro veſtra fidelitate & honore facimus. Et quidem regnum & Imperium Romanorum, veſtro à deo regimini conceſſum, exaltare atque amplificare cupientes, in eum ſtatum, quo fuit tempore Conſtantini & Iuſtiniani, qui totum orbem vigore ſenatus, & populi Romani ſuis tenuere manibus, reducere, ſenatu pro his omnibus dei gratia reſtituto, & eis qui veſtro imperio ſemper rebelles erāt, quiq́ tantum honorem Rom. Imperio ſubripuerant, magna ex parte conculcatis, quatenus ea quæ Cæſari & imperio deberentur, per omnia & in omnibus obtineatis, vehementer atque vnanimiter ſatagimus, atque ſtudemus. Et ob huius rei effectum, bonum principium ac fundamentum fecimus. Nam pacem & iuſticiam omnibus eam volētibus obſeruamus, fortitudines, id eſt, turres & domos potentum vrbis, qui veſtro imperio vnà cum Siculo & Papa re

ſiſtere parabant, cepimus, & quaſdam in veſtra fidelitate tenemus, quaſdam verò ſubuertentes ſolo coæquauimus. Sed pro his omnibus quæ veſtræ dilectionis fidelitate fecimus, Papa Franjpanes, & filij Petri Leonis, homines & amici Siculi, excepto Iordano noſtro, fidelitate in veſtra vexillifero & adiutore, Tolomeus quoque, & alij plures vndique nos impugnant, ne liberè vt decet, imperialem regio capiti valeamus imponere coronam. At nos, quoniam amanti nullus labor grauis eſt, licet inde plurima damna ſuſtineamus, pro veſtro amore & honore gratanter patimur. Scimus namque nos à vobis proinde præmium ſicut à patre accepturos, vosq́; in eos ſicut in imperij hoſtes vindictã daturos. Cùm tanta igitur noſtra in vobis fidelitas ſit, tantaq́; pro vobis ſuſtineamus, precamur ne ſpes iſta nobis deficiat, ne regia dignitas nos veſtros fideles & filios deſpiciat. Neq; ſi in regalibus auribus aura ſiniſtra de ſenatu & nobis flauerit, in eam intendat, aut reſpiciat: quia qui de nobis veſtræ altitudini mala ſuggerũt, de veſtra & noſtra quod abſit, diſſenſione lętari volunt, & vtroſq;, vt ſoliti ſunt, callidè opprimere moliuntur. Sed circa hæc ne fiant, regalis prudentia, vt decet, ſolicita ſit & prouida: reminiſcaturq́; veſtra ſolertia, quot & quanta mala papalis curia, & dicti quõdam ciues noſtri Imperatoribus, qui fuerunt ante vos, fecerint: & nunc deteriora vobis cum Siculo facere tentauerũt: ſed nos Chriſti gratia in veſtra fidelitate viriliter eis reſiſtimus, ac plures ex illis ab Vrbe, ſicut peſſimos hoſtes Imperij, vt ſunt, pepulimus. Appropinquet itaq; nobis imperialis celeriter vigor: quoniam quicquid vultis in Vrbe obtinere poteritis: & vt breuiter ac ſuccinctè loquamur, potenter in Vrbe, quæ caput mundi eſt, vt optamus, habitare, toti Italię ac regno Teutonico, omni clericorum remoto obſtaculo, liberius & melius quàm omnes ferè anteceſſores veſtri, dominari valebitis. Sine mora ergo precamur, vt veniatis, & interim de ſtatu veſtro, quẽ ſemper deſideramus ſalubrẽ & proſperũ, de his regalibus literis ac nũcijs nos lætificare dignemini: ſumus enim per omnia veſtræ voluntati ſemper obtẽperare parati. Sciatis prætera quia pontem Miluium extra Vrbem parum longè per tempora multa pro Imperatorum contrario deſtructum, nos vt exercitus veſter per eum tranſire queat, ne Petrileones per caſtellum ſancti Angeli vobis nocere poſsint, vt ſtatuerãt cum Papa & Siculo, magno conamine reſtauramus, & in parui tẽporis ſpacio muro fortiſsimo, & ſilicibus iuuante deo cõplebitur. Concordiam autẽ inter Siculũ & Papã huiuſmodi eſſe accepimus. Papa cõceſsit Siculo virgã & anulũ, Dalmaticam & mitram, atq; ſandalia, & ne vllum mittat in terram ſuam legatum, niſi quem Siculus petierit: & Siculus dedit ei multam pecuniam pro detrimento veſtro, & Romani Imperij, quod dei gratia veſtrum exiſtit. Hæc omnia ſolicitè veſtra animaduertat, optime rex, prudentia.

Rex Valeat, quicquid cupit obtineat, ſuper hoſtes
Imperium teneat, Romæ ſedeat, regat orbem.
Princeps terrarum, ceu fecit Iuſtinianus,
Cæſaris accipiat Cæſar, quæ ſunt ſua præſul,
Vt Chriſtus iuſsit Petro ſoluente tributum.

Nos de cætero legatos noſtros precamur, vt benignè recipiatis, & quod vobis dixerint credatis: quia ſcribere cuncta nequiuimus: ſunt enim nobiles viri, Guido ſenator, Iacobus filius Sixti procuratoris, & Nicolaus eorum ſocius. At Chriſtianiſsimus princeps huiuſmodi verbis, ſiue nænijs præbere aures abnuit, quinimò venientes ad ſe ex parte Rom. eccleſiæ viros magnos & claros, quorum vnus Guido Piſanus eiuſdem curiæ cardinalis & cancellarius erat, renouationemq́; antiquorum priuilegiorum ſuorum poſtulantes, honorificè ſuſcepit, & honeſtè dimiſit.

De diuerſis prælijs per expeditionem Hieroſolymitanam ſopitis.

CAPVT XXIX.

EA tempeſtate, vbique terrarum bellorum turbine orbem replẽte, fermeq́; totum Imperium ſeditionum motibus inuoluente (Nam & in Alemania inter prædictũ adoleſcentem Fridericum, & prænominatum ducem Cõradum hoc diſſenſionis malum agitabatur. In Baioaria inter Henricum Leopaldi marchionis filium eiuſdem terræ ducem, & item Hẽricum Ratiſponenſem epiſcopum, grauiſsimum bellum ex-

citatum, indies augmentabatur. In Belgica Gallia viris magnis & egregijs Albcrone Treuerorum archiepiſcopo, & Henrico Namurcenſe comite debellantibus, omniáq; præda & incendio cõmiſcentibus, maximũ reipub. diſpendiũ expectabatur. Polonia quatuor fratribus, tribus cum quarto pro ducatu contendẽtibus, maximã effuſionem ſanguinis minabatur.) Cæteris quoq; Imperij prouincijs huius mali nõ extorribus, repentè per dexteram excelſi, tãta facta eſt mutatio, vt ſopitis omnibus his bellorũ tempeſtatibus, in breui totam terram quieſcere, & innumerabiles ex Gallia & Germania contra inimicos crucis, crucibus acceptis, militiam profiteri cerneres. Sed antequam huius tam inauditæ mutationis hiſtoriã attingamus, pauca de priori turbulentia præmittenda ſunt.

Qualiter caſtrum regis Vngariæ Boſan, quod & Breſburg, captum & requiſitum ſit, & de Boritio.

CAPVT XXX.

IGitur eo tempore quo prædictus Henricus Noricorum dux cũ prenominato Henrico Ratiſponẽſium epiſcopo, ciuibusq; ſuis, ac Styrenſi Marchione Odoacro grauiſsimam guerram agitabat, quidam milites de Orientali marchia egreſsi, Pannoniã latenter ingrediuntur, ac noctu caſtrum Boſan, quod & Bresburg, quod olim Imperator Henricus obſidione cinxerat, ex improuiſo aggreſsi, capiunt: quibuſdam comprehenſis, nonnullis occiſis, alijs per fugam elapſis. Quod audiens rex Vngariæ Gerza Beli regis filius, præmiſsis quibuſdam comitibus ſuis, qui quare, vel qualiter hoc factum fuerat, inquirerent: ipſe eoſdem ſubſecutus, ad liberationem caſtri cum magna Vngarorum properat multitudine. Comites qui præceſſerant, ab oppidanis, cuius rei cauſa tam grauem regi intulerint iniuriam, ſolerter percunctantur. Qui reſpõderunt, ſe nec pro Romanorũ principe, nec pro duce ſuo hoc feciſſe, ſed pro domino ſuo Boritio. Erat autem Boritius Colomanni quondam regis Vngariæ filius, prædictum regnum Vngariæ vt in prioribus Chronicis dictum eſt, iure hereditario repetens, ac ob hoc adipiſcendũ, vtroſq; principes Romanorum ſcilicet ac Græcorũ frequenter ſollicitans, multoſq; ex militibus noſtris ad fauorẽ ſuum pecunia inducens. Igitur rex Vngariæ ſuperueniens, caſtraq; ponens, oppidũ cinxit, diuerſis inſtrumentis, tormentorumq; generibus adhibitis, ac ſagittarijs oppido circũfuſis, Teutonici, eo quòd dux in ſuperioribus Baoariæ partibus moraretur, princeps verò in remotis regni maneret locis, cum nullum liberationis ſuæ ſolatium haberent, de facienda cum Vngaris pacé pertractare incipiunt. Ita ne multis morer, mutuò colloquentes accepto à rege ſub iureiurando promiſſo trium millium librarum in pondere, caſtrum ſibi reddunt, ipſiq; ad propria redeunt. Rex autem Vngarorum damnum ſibi à Teutonicis illatum grauiter ferens, ducem Noricum habens ſuſpectum, hoſtem denunciat, exercitumq; maximũ per totam regni ſui latitudinẽ colligit. Sed antequã de egreſsione huius gentis dicamus, breuiter quædam de ipſius terræ ſitu, nationiſq; ritu prælibanda videntur.

De ſitu Vngariæ, & more gentis.

CAPVT XXXI.

HAec enim prouincia, eo quòd circũquaq; ſyluis & montibus, & præcipuè Apennino clauditur, ex antiquo Pannonia dicta, intus planicie campi latiſsima, decurſu fluminum & amnium conſpicua, nemoribus diuerſarum ferarum generibus plenis conſerta, tam innata amœnitate faciei læta, quàm agrorum fertilitate locuples eſſe cognoſcitur, vt tanquam paradiſus dei, vel Aegyptus ſpectabilis eſſe videatur. Habet enim pulcherrimum, vt dixi, naturaliter ſpectaculum, ſed ex barbarie gentis mœnium vel ædium rarum ornatum, terminóſque non tam montium vel ſyluarum, quàm curſu maximorum fluminum ſeptos. Attingitur ab Oriente vbi Sotua famoſus fluuius Danubio recipitur, Bulgaria ab Occidente, Morauia & Orientali Teutonicorum Marchia: ad Auſtrum Croatia, Dalmatia, Hiſtria, vel Carinthia: ad Septentrionem Boemia, Polonia, Rutenia. Inter Auſtrum & Orientem Roma: inter Aquilonem, & item Orientem, Pecenarorum & Falonum, maximam venationum copiam habente, ſed vomere ac raſtro penè experte Campania. Crebras verò Barbarorum irruptiones paſſa, haud mirũ, ſi moribus, aut lingua agreſtis manet & inſulſa.

Nam primò (quod alibi latius à nobis dictum eſt) Hunorum, qui iuxta Iordanum ex incubis & meretricibus orti fuerant, direptioni patuit: poſtmodum Auarorum crudis & immundis carnibus veſcentium conculcationi, ad vltimum Vngarorū à Scythia egreſſorum, qui & adhuc eam incolūt, relicta eſt poſſeſsioni. Sunt autem prædicti Vngari facie tetri, profundis oculis, ſtatura humiles, moribus & lingua barbari & feroces, vt iure fortuna culpanda, vel potius diuina patientia ſit admiranda, quæ, ne dicam hominibus, ſed talibus hominū monſtris tam delectabilē expoſuit terram. In hoc tamen Græcorū imitantur ſolertiā, quòd nullā rem magnā ſine crebra & longa cōſultatione aggrediuntur. Deniq; cū viliſsima in vicis, vel oppidis ibi, id eſt, ex cannis tantùm, rara ex lignis, rariſsima ex lapidibus habeātur habitacula, toto æſtatis vel autumni tempore papiliones inhabitant. Ad curiam regis ſui ſingulis ex primoribus ſellam ſecū portantibus conueniunt, ac de ſuæ reip. ſtatu pertractare & diſcutere non negligunt: hyemis algore in domicilijs, qui habent, id ipſum facientes. At omnes ſic principi ſuo obſequuntur, vt vnuſquiſq;, ne dicam manifeſtis illū cōtradictionibus exaſperare, ſed & occultis ſuſurris lacerare nefas arbitretur. Hinc eſt, vt cū prędictum regnū per lxx. vel amplius diuiſum ſit comitatus, de omni iuſticia ad fiſcum regium duæ lucri partes cedant, tertia tantùm comiti remaneat, nulluſq; in tam ſpacioſo ambitu, rege excepto, monetā vel telonium habere audeat. Quòd ſi aliquis ex comitum ordine regem vel in modico offenderit, vel etiā de hoc quandoq; nō iuſtè infamatus fuerit, quilibet infimæ conditionis lixa, à curia miſſus, eum licet ſatellitibus ſuis ſtipatum, ſolus comprehendit, in vinculis ponit, ad diuerſa tormentorū genera trahit. Nulla ſententia à principe ſicut apud nos moris eſt, per pares ſuos expoſcitur: nulla accuſato excuſandi licentia datur: ſed ſola principis voluntas apud omnes pro ratione habetur. Si quādo verò exercitum rex ducere voluerit, cuncti ſine contradictione quaſi in vnum corpus adunātur. Coloni quidē, qui in vicis morantur, nouem decimum, vel etiam ſeptem octauum, vel infrà, ſi neceſſe fuerit, cum ſupellectili ad bellum neceſſaria inſtruunt, cæteris pro cultura terræ domi relictis. Qui verò de militum ordine ſunt, nulla occaſione niſi grauiſsima, domi remanere audebunt. At in ipſa regis acie hoſpites, quorū ibi magna copia eſt, & qui apud eos principes dicuntur, latus principis ad muniendum ambiūt. Omnes penè tetri, tetris in armis procedunt, niſi quòd iam ab hoſpitibus, quos nunc ſolidarios dicimus, educati, vel ab eiſdem etiam geniti, quandā non innatam, ſed quaſi extrinſecus affixam virtutem trahentes, principes tantùm & hoſpites noſtros in pugnandi peritia, armorumq; ſplendore imitantur. Sed de prædictæ gentis ritu hæc dicta ſufficiant.

De pugna habita inter regem Vngariæ, & ducem Henricum.

CAPVT XXXII.

IGitur rex ad portam Meſiam, lxx. pugnatorum millia, vel amplius habens, erupit: in campoq; inter portam præfatam, & fluuium Litahe, qui Teutonica lingua Viruelt & Leruelt, quod nos vacantē cāpum dicere poſſumus, caſtra poſuit. Dux etiā cum ſuis non longè ex altera parte eiuſdē fluuij, qui imperij Romani, & regni illius ex vno Danubij latere (nam ex altero Maraha fluuius) limes eſt, ſuos conuocans, itidē caſtrametatur, miſsis exploratoribus, qui ſtatum hoſtium diligenter inquirendo ediſcerent. Altera die rex in prædicto campo ad quandā ligneam eccleſiā accedit, ibiq; ab epiſcopis (nā euſq; in puerilibus annis poſitus, nondū militē induerat) accepta ſacerdotali benedictione ad hoc inſtituta, armis accingitur. Poſt hæc acies ordinat, militē inſtaurat, poſitis in capite duabus alis, in quibus ſagittarij, quatenus vim hoſtium eminus repellerent, erant, & è regione vna magna acie, cui auunculus ſuus Bela dux præerat, in propria legione (vt aiūt) plus quā xij. millia equitū retinens. Dehinc fluuiū Litahe ex improuiſo exploratoribus ducis nō bene, propter quod miſsi erant, obſeruātib. tranſuadādo permeat, appoſito mox in vicinis igne: dux itidem acies inſtituerat, & iā quid facto opus eſſet cōſultabat, fruſtra exploratores, qui aut dolo, aut pigritia tardabant, expectans. Cumq; alij pugnandū, nonnulli ex alio latere amnis Viſcahe, ſuper quem reſidebat, à termino ad duo tantùm Teutonica miliaria diſtantem expectandum,

atq;

atq; robur hoſtium melius explorandum conſuluere, ſubitò fumus apparens, ignis & hoſtium certum ſignum dedit: quibuſdam ex noſtris putantibus ac dicentibus, ab hoſtibus in fugam verſis propria caſtra ignibus data eſſe. Itaq; dux, eſt enim manu fortis, mente audax, ſed moræ impatiens, ſubitò arma corripit, & ſecus quàm diſciplina militaris & ordo expoſcit, non pedetentim incedens, ſed præcipitanter aduolans, in hoſtem ruit, ſuis gregatim aduentãtibus, & dirupto legionũ ordine cõfuſè venientibus. Deniq; ex præpetis curſus nimia velocitate, ſagittariorũ impetum, qui in duabus præcedentibus alis poſiti erant, præuenit: ac illas cum duobus comitibus, qui eiſdem pręerant, fermè funditùs deleuit. Poſt hæc illas duas magnas acies, regis ſcilicet & auunculi ſui ducis impegit, ex regis legione nullo egrediente, ſed tanquã in modũ ſyluæ fixa immobiliter manente. Iamiã Vngari de fuga cogitabant, dorſaq; vertere volebant: & ecce Teutonici, qui in poſterioribus alis ducẽ ſuum ſequebantur, fugã ineunt, duce ignorante, vel ea quæ fiebant, ex pulueris multitudine, quæ illis in partibus ſiccitatis tempore maximus eſſe ſolet, conſpicere non valẽte. Barbari tunc primò vires ſumũt, duciq; tanquã à ſuis deſtituto circũfunduntur. Dux tunc demum terga hoſti dare cõpellitur, ac tã pugnacis dextræ, quã pulueris aerẽ obducentis beneficio belli periculis exemptus, in vicinũ oppidũ Viennis, quod olim à Romanis inhabitatũ Fauianis dicebatur, declinauit. Vngari vſq; ad prędictum fluuiũ tantùm Viſcahe hoſtes perſequentes, ad propria redeũt. Cecidit in hoc prælio virorum nobilium & illuſtrium pars magna, vulgi verò multitudo innumerabilis, maior tamen, vt dicitur, ex Vngaris. Cuius rei, & tam dedecoris facinoris vltio nondum facta, deo opitulante, à victrice præſentis Imperatoris dextra futura expectatur.

Quomodo Rogerius triremes in Graeciam deſtinat, captis atq; expugnatis quibuſdam ciuitatibus ac arcibus, captiuos abducent.

CAPVT XXXIII.

Circa idem tempus Rogerius Siculus, aptatis in Apulia, Calabria, Sicilia triremibus & biremibus, quas modò galeas ſeu ſagittas vulgò dicere ſolẽt, alijſq; nauibus bellicis onerarijs, claſſem in Græciam deſtinat, præfectis eis ducibus ſtrenuis, & in naualí prælio gnaris. Armatis itaq; nauibus Græciæ fines ingrediuntur, ac Mutino ſine impedimento, grauiq; negocio capto, ad Gurfol vſq; fortiſsimum Græciæ caſtrum procedunt. Quod dum nulla capere vi præualerent, ad dolos & ingenia ſe vertunt. Igitur pręmiſsis quibuſdam, vt dicitur, qui ſe quẽpiam mortuũ humandi gratia deferre ſimularent (eſt enim in prædicta arce caſtri, ſicut Græcis mos eſt, congregatio clericorum ſeu monachorũ,) idem caſtrum irruunt, arcẽ occupant, Græcis eiectis, præſidijſq; ſuis ibidem locatis. Inde ad interiora Græciæ progreſsi, Corinthũ, Thebas, Athenas, antiqua nobilitate celebres expugnant: ac maxima ibidẽ præda direpta, opifices etiam qui ſericos pannos texere ſolent, ob ignominiam Imperatoris illius, ſuiq; principis gloriam, captiuos deducunt. Quos Rogerius in Palermo Siciliæ metropoli collocans, artem illam texendi ſuos edocere præcepit: & exhinc prædicta ars illa prius à Græcis tantùm inter Chriſtianos habita, Romanis patere cœpit ingenijs. Sed vt ad id, vnde pauliſper digreſsi fuimus, ſtylus redeat, de pacis ſerenitate, quę poſt hanc orbis conflictationem, contra multorum opinionem ſubitò reluxit, breuiter aliqua dicenda eſſent.

Ars texendi pannos Sericos quando pri- mũ in Italia ...

Quomodo auctoritate ſedis apoſtolicæ transmarina expeditio perſuaſa eſt.

CAPVT XXXIIII.

Evgenio in vrbe Roma ſedente, Cõrado in eadem, Lodouico in Occidentali Frãcia regnantibus, imperante in vrbe regia Manuel, Hieroſolymis Falcone, Lodouicus dum occultè Hieruſalem eundi deſideriũ haberet, eo quòd frater ſuus Philippus eodem voto aſtrictus, morte præuentus fuerat, diutius protelare nolens propoſitum, quibuſdam ex principibus ſuis vocatis, quid in mente volueret, aperuit. Erat illo in tempore in Gallia cœnobij Claraualleníis abbas quidã Bernardus dictus vita & moribus venerabilis, religionis ordine conſpicuus, ſapientia, literarũq; ſcientia

Diuus Bernardus

prædítus,ſignis & miraculis clarus. Hunc principes vocandũ, ab eoq́ quid de hac re fieri oporteret,tanquã à diuino oraculo cõſulendũ decernunt. Vocatur præfatus abbas,conſiliumq́ ipſius ſuper prædicti expoſcitur principis volũtate. Ille de tam grandi negocio,ex propriæ auctoritatis arbitrio reſpõſum dare friuolũ iudicans,vt ad Romani pontificis audientiã & examen deferatur,optimum eſſe reſpõdit. Itaq; miſſa ad Eugenium legatione,totũ illi negocium aperitur. Qui anteceſſorum ſuorũ exempla reuoluẽs,quòd videlicet Vrbanus huiuſmodi occaſione tranſmarinã eccleſiã, duasq́ patriarchales ſedes,id eſt Antiochiã & Hieroſolymam,ab obedientia Romanæ ſedis ſciſſas,in pacis vnitatem receperit,votis prædicti regis pro dilatando Chriſtianæ religionis ritu annuit:auctoritate prædicandi,animosq́ cunctorum ad hoc cõmouendi, prænominato abbati,qui apud omnes Galliæ ac Germaniæ populos,vt propheta,vel apoſtolus habebatur, conceſſa. Vnde eius ſcriptum tale ad regem, principesq́ ſuos, directum inuenitur.

Epiſtola Eugenij papæ ſuper prædicta re.

CAPVT XXXV.

E*Vgenius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei,chariſſimo filio Ludouico illuſtri & glorioſo Francorum regi,& dilectis filijs principibus,& vniuerſis dei fidelibus per Galliam conſtitutis,Salutem & apoſtolicam benedictionem.* Quantum deceſſores noſtri Romani pontifices pro liberatione Orientalis eccleſiæ laborauerunt,antiquorũ relatione didicimus, & in geſtis eorum ſcriptum reperimus. Prædeceſſor etenim noſter felicis memoriæ papa Vrbanus,tanquã tuba intonuit,& ad ipſius deliberationem ſanctæ Romanæ eccleſiæ filios de diuerſis mundi partibus ſolicitare curauit. Ad ipſius ſiquidem vocẽ vltramontani, & præcipuè Francorũ regni fortiſsimi, & ſtrenui bellatores, & illi etiam de Italia, charitatis ardore ſuccenſi cõuenerunt: & maximo congregato exercitu,non ſine magna proprij ſanguinis effuſione,diuino eos auxilio comitante,ciuitatẽ illã,in qua Saluator noſter pro nobis pati voluit, & glorioſum ipſius ſepulchrũ paſsionis ſuæ nobis memoriale dimiſit, & quã plures alias,quas prolixitatẽ vitantes memorare superſedimus,à paganorum ſpurcitia liberarẽt. Quę per gratiam dei, & patrum veſtrorũ ſtudiũ qui per interualla temporum eas defendere, & Chriſtianũ nomen in partibus illis dilatare pro viribus ſtuduerunt,vſq; ad noſtra tempora à Chriſtianis detentæ ſunt, & aliæ vrbes infidelium ab ipſis viriliter expugnatæ. Nunc autẽ noſtris, & ipſius populi peccatis exigentibus,quod ſine magno dolore & gemitu proferre non poſſumus,Ediſſa ciuitas,quæ noſtra lingua Rohais dicitur,quæ etiam vt fertur,cum quondã in Oriente tota terra à paganis detineretur,ipſa ſola ſub Chriſtianorum poteſtate domino ſeruiebat,ab inimicis crucis Chriſti capta eſt, & multa Chriſtianorum caſtella ab ipſis occupata, ipſius quoq; ciuitatis archiepiſcopus cum clericis ſuis, & multi alij Chriſtiani ibidem interfecti ſunt, & ſanctorũ reliquiæ in infideliũ conculcationem datæ ſunt, & diſperſæ. In quo quantum eccleſiæ dei, & toti Chriſtianitati periculum immineat, & nos cognoſcimus, & prudentiam veſtram latere non credimus. Maximum namque nobilitatis & probitatis indicium fore cognoſcitur, ſi ea quæ patrum ſtrenuitas acquiſiuit, à vobis filijs ſtrenuè defendantur. Veruntamen ſi, quod abſit, ſecus contigerit, patrum fortitudo in filijs imminuta probatur. Vniuerſitatem itaque veſtram in domino commonemus, rogamus atque præcipimus, & in peccatorum remiſsionem iniungimus, vt qui dei ſunt, & maximè potentiores, & nobiles viriliter accingantur: & infidelium multitudini, quæ ſe tempus victoriæ ſuper nos adeptum lætatur,ſic occurrere, & eccleſiam Orientalem tanta patrum veſtrorum, vt prædiximus, ſanguinis effuſione, ab eorum tyrannide liberatam, ita defendere , & multa captiuorum millia confratrum noſtrorum , de ipſorum manibus eripere ſtudeatis, vt Chriſtiani nominis dignitas veſtro tempore augeatur, & veſtra fortitudo,quæ per vniuerſum mundum laudatur,integra & illibata ſeruetur. Sit vobis etiã in exemplum bonus ille Matathias,qui pro paternis legibus conſeruandis,ſeipſum cũ filijs & parentibus ſuis morti exponere, & quicquid in mundo poſsidebat,relinquere nullatenus dubitauit: atq;

tandem

tandem diuino cooperante auxilio, per multos tamen labores tã ipſe,quàm ſua progenies de inimicis viriliter triumphauit. Nos autem veſtrorum quieti,& eiuſdẽ eccleſiæ deſtitutioni paterna ſollicitudine prouidentes, illis qui tam ſanctum,tanquã pernecesſarium opus,& laborẽ deuotionis intuitu ſuſcipere & perficere decreuerint,illã peccatorũ remiſsionem, quam præfatus prædeceſſor noſter papa Vrbanus inſtituit, auctoritate nobis à deo conceſſa concedimus & cõfirmamus:atq; vxores & filios eorum,bona quoq; & poſſeſsiones ſub ſanctę eccleſiæ, noſtra etiã & archiepiſcoporũ, epiſcoporũ,& aliorũ prælatorũ eccleſiæ dei protectione manere decernimus. Auctoritate etiã apoſtolica prohibemus,vt de omnibus quæ cũ crucẽ acceperint,quiete poſſederint,nulla deinceps quæſtio moueatur,donec de ipſorũ reditu vel obitu certiſsimè cognoſcatur. Præterea,quoniã illi qui domino militãt, nequaquã in veſtibus precioſis,nec cultu formæ,nec canibus,vel accipitribus,vel alijs quæ portendant laſciuiã debent intẽdere,Prudentiã veſtram in domino cõmonemus,vt qui tam ſanctũ opus incipere decreuerint,ad hæc non intendant,ſed in armis,equis,& cæteris, quibus infideles expugnent,totis viribus ſtudium & diligentiam adhibeant. Quicunq; verò ære premuntur alieno,& tam ſanctũ iter puro corde inceperint, de præterito vſuras non ſoluant: & ſi ipſi,vel alij pro eis occaſione vſurarum aſtricti ſunt, ſacramento,vel fide, apoſtolica eos auctoritate abſoluimus. Liceat eis etiam terras ſiue cæteras poſſeſsiones ſuas,poſtquam commoniti propinqui ſiue domini,ad quorum feudum pertinẽt, pecuniam cõmodare aut noluerint,aut non valuerint, eccleſijs, vel perſonis eccleſiaſticis,vel alijs quoq; fidelibus,liberè ſine vlla reclamatione impignerare. Peccatorum remiſsionem & abſolutionem iuxta præfati prædeceſſoris noſtri inſtitutionẽ, omnipotentis dei, & beati Petri apoſtolorũ principis auctoritate,nobis à deo conceſſa talẽ concedimus,vt qui tam ſanctum iter deuotè inceperit & perfecerit,ſiue ibidem mortuus fuerit,de omnibus peccatis ſuis, quibus corde contrito & humiliato confeſsionem ſuſceperit,abſolutionẽ obtineat,& ſempiternæ retributionis fructum ab omniũ remuneratore percipiat. Datum Vetrallæ,Kalend. Decembris.

Quomodo prædicatione Bernardi Claræuallenſis abbatis,rex Franciæ cum ſuis principibus cruces acceperunt.

CAPVT XXXVI.

IGitur vt ad narrationis ſeriem redeamus,Bernardus abbas venerabilis, conceſſa ſibi apoſtolicæ ſedis auctoritate non abuſus , gladio verbi dei fortiter accingitur,ac excitatis ad tranſmarinam expeditionem multorum animis, tandem curia generalis apud Verzelacum Galliæ oppidum,vbi beatæ Mariæ Magdalenæ oſſa recondita ſunt,indicitur,conuocatis ex diuerſis Galliæ prouincijs optimatibus, viriſq; illuſtribus. Ibi Lodouicus Francorum rex,crucem à prætaxato abbate cum multa mentis alacritàte ſumens,militiam tranſmarinam profeſſus eſt,cum Theodorico Flandrẽſi, & Henrico Theobaldi Bleſenſis filio, comitibus, alijs de regno ſuo baronibus,viriſque nobilibus.

Quomodo ad prædicationem cuiuſdam Rodolphi, Orientalis Franciæ ex magna parte eandem militiam profeſſa eſt,& de perſecutione contra Iudeos.

CAPVT XXXVII.

INter hæc Rudolphus monachus,vir quidem religionis habitum habẽs,religioniſque ſeueritatem ſolerter imitans , ſed literarum notitia ſobriè imbutus, eas partes Galliæ quæ Rhenum attingunt, ingreditur : multaq; populorum millia ex Agrippina , Moguntia , Vormacia, Spira, Argentina , alijſq; vicinis ciuitatibus, oppidis ſeu vicis,ad accipiendã crucẽ accendit. Hoc tamen doctrinæ ſuæ nõ vigilanter interſerens,quòd Iudęi in ciuitatib. oppidiſq; paſsim manentes,tanquã Chriſtianę religionis hoſtes trucidarẽtur. Quod doctrinæ ſemen in multis Gallię, Germaniæq; ciuitatibus vel oppidis tã firmiter radicem figẽs germinauit,vt plurimis ex Iudęis hac tumultuoſa ſeditione necatis,multi ſub principis Romanorum alas tuitionis cauſa cõfugerent. Vnde factũ eſt, vt non pauci ex ipſis huiuſmodi immanitatẽ fugiẽtes,in oppido

principis,quod Noricum, ſeu Norenberg appellatur,aliiſq; municipiis eius ad conſeruandam vitam ſe reciperent.

Dehortatio Clarauallenſis abbatis ab hac re.

CAPVT XXXVIII.

At præfatus Clarauallenſis abbas huiuſmodi doctrinam præcauendam docens, ad Galliæ,Germaniæq; populos nūcios, ſeu literas deſtinauit:in quibus ex auctoritate ſacræ paginæ luculenter oſtendit Iudæos ob ſcelerum ſuorum exceſſus,non occidendos,ſed diſpergendos fore. Vnde & Pſalmographi teſtimonium induxit,in lvij.pſalmo dicentis: Deus oſtēdit mihi ſuper inimicos meos,ne occidas eos. Et item:Diſperge illos in virtute tua.

Quomodo idem abbas regi Conrado,& multis principibus crucem accipere perſuaſit,& de obitu ſenioris Friderici ducis.

CAPVT XXXIX.

Igitur innumerabilibus in Occidentali Gallia ad tranſmarinam expeditionem excitatis,Bernardus prædicationis nomine mouendum Orientale Francorum regnum aggredi diſponit,tam ob hoc vt animum principis Romanorum ſacræ exhortationis verbo,ad accipiendam crucem emolliret,quàm vt Rudolfo occaſione Iudæorum crebras in ciuitatibus ſeditiones populo contra dominos ſuos mouenti ſilentium imponeret.Audiēs hoc princeps,generalem curiam in Natiuitate domini apud Spiram ciuitatem celebrandam indixit. Quò veniens prædictus abbas,principi cum Friderico fratris ſui filio,aliiſq; principibus,& viris illuſtribus crucem accipere perſuaſit, plurima in publico,vel occulto faciendo miracula.Moguntiā quoq; veniens, Rudolfum in maximo fauore populi morantem,inuenit. Quo accerſito,præmonitoq; ne contra monachorum regulam,per orbem vagando propria auctoritate verbum prędicationis aſſumeret,tandem ad hoc eum,vt ſibi promiſſa obedientia, in cœnobium ſuū tranſiret,induxit:populo grauiter indignante,& niſi ipſius ſanctitatis conſideratione reuocaretur,etiam ſeditionem mouere volente.Inter hæc Fridericus dux nobiliſsimus, in Gallia manens,graui infirmitate detinebatur,acrem in mente contra dominum, & fratrem ſuum Conradum regem,indignationem gerens,quòd filium ſuū Fridericum quem ipſe tanquam primogenitū, ac nobiliſsimæ prioris comparis ſuę filium vnicum committendo ipſius gratiæ, cum filio ſuo paruulo ex ſecunda vxore,totius terræ ſuæ hæredem fecerat,crucem permiſerat accipere. Quem prædictus abbas viſitandi gratia adiit,& benedicens ei in orationes recepit. Ipſe tamen vim doloris non ſuſtinens, non multis pòſt diebus viuendi finem fecit, ac in monaſterio quod ſanctæ Vualpurgis vocatur, in terminis Alſatiæ ſito, humatus eſt : ſucceſsitq; ei in ducatu filius ſuus Fridericus.

Quòd multi de principibus,& innumerabilis multitudo apud Ratisbonam cruces acceperunt, & quòd Saxones contra alios paganos expeditionem profeſſi ſunt.

CAPVT XL.

Poſt hæc princeps Baioariam ingreditur,ibiq; menſe Februario generalē curiam celebrauit,ducens ſecum vice Clarauallenſis abbatis, Eberacenſem abbatem Adam,virum religioſum,& honeſtè eruditum.Qui Miſſarum ſolennia ex more celebrans,inuocataq; ſancti ſpiritus gratia,ambonem aſcendit,ac lectis apoſtolicę ſedis & Clarauallenſis abbatis literis,breui exhortatione facta,penè omnibus qui aderant, pręfatam militiam profiteri perſuaſit. Neq; enim perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis,vel artificioſæ iuxta præcepta rhetorū orationis circuitus inſinuatione egebat, cunctis qui aderant,ex priori rumore excitatis,ad accipiendam crucē vltrò accurrentibus.Accepere eadem hora crucem tres epiſcopi,videlicet Henricus Ratiſponenſis, Otto Friſingenſis,Reginbertus Patauienſis, & dux Noricorum Henricus, frater regis,de ordineq; comitum,nobilium,virorum illuſtrium innumerabiles. Tanta etiam

(mirum

(mirum dictu) prędonum & latronum aduolabat multitudo, vt nullus ſani capitis hãc tam ſubitam, quàm inſolitam mutationem, ex dextra excelſi prouenire non cognoſceret, cognoſcendo, attonita mẽte non obſtupeſceret. Guelfo quoq; Henrici prioris ducis frater, de nobiliſsimis regni optimatibus, in ipſa natiuitatis dominicæ nocte, in propria villa Bitengou eãdem militiam cum multis profeſſus fuerat. Sed & dux Boemorum Labeslaus, & Styrenſis marchio Odoacer, & Carinthiæ illuſtris comes Bernardus, non multo pòſt, cum magno ſuorum comitatu, cruces accepere. Saxones verò, quia quaſdam gentes ſpurcitijs idolorum deditas vicinas habẽt, ad Orientem proficiſci abnuentes, cruces itidem eaſdem gentes bello attentaturi aſſumpſerunt, à noſtris in hoc diſtantes, quòd non ſimpliciter veſtibus aſſutæ, ſed à rota ſubterpoſita, in altum protendebantur.

Epiſtola Claraualenſis abbatis, ſuper hac re.

CAPVT XLI.

Exemplar autem epiſtolæ Claraualenſis abbatis, in Orientale Francorum regnũ deſtinatæ, tale eſt: *Dominis & patribus chariſsimis, archiepiſcopis, epiſcopis, & vniuerſo clero, & populo Orientalis Franciæ, & Baioariæ, Bernardus Claraualenſis vocatus abbas, ſpiritu fortitudinis abundare.* Sermo mihi ad vos de negocio Chriſti, in quo eſt vtiq; ſalus veſtra: nec dico vt excuſet indignitatem perſonæ loquentis auctoritas domini, excuſet & conſideratio propriæ vtilitatis. Modicus quidem ſum, ſed nõ modicè cupio vos in viſceribus Chriſti Ieſu. Ea mihi nunc ratio ſcribendi ad vos ea cauſa, vt vniuerſitatẽ veſtram literis audeã conuenire. Agerem id libẽtius viua voce, ſi vt voluntas nõ deeſt, ſuppeteret & facultas. Ecce nunc fratres, tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, copioſæ ſalutis. Cõmota eſt ſiquidem & contremuit terra, quia cœpit deus cœli perdere terram ſuam. Suam, in qua viſus eſt, & annis plus quàm triginta homo cũ hominibus conuerſatus eſt. Suam vtiq;, quam illuſtrauit miraculis, quam dedicauit ſanguine proprio, in qua primi reſurrectionis flores apparuerunt. Et nunc peccatis noſtris exigentibus, crucis aduerſarij caput extulere ſacrilegum, depopulantes in ore gladij terram benedictam, terrã promiſsionis. Propè eſt, ſi non fuerit qui reſiſtat, vt in ipſam dei viuentis irruant ciuitatem, vt officinas noſtræ redemptionis euertant, vt polluant loca ſancta agni immaculati purpurata cruore. Ad ipſum (proh dolor) religionis Chriſtianæ ſacrarium inhiant ore ſacrilego, lectumq; ipſum inuadere & conculcare conantur, in quo propter nos vita noſtra obdormiuit in morte. Quid facitis viri fortes? quid facitis ſerui crucis? Itàne dabitis ſanctum canibus, & margaritas porcis? Quã multi illic peccatores cõfitentes peccata cum lachrymis, veniam obtinuere, poſtquam patrum gladijs eliminata eſt ſpurcitia paganorum. Videt hoc malignus, & inuidet, dentibus frendet, & tabeſcit. Excitat vaſa iniquitatis ſuæ, ne vlla quidem iam pietatis ſigna aut veſtigia relicturus, ſi quando fortè, quod deus auertat, obtinere valuerit. Verùm id quidem omnibus ſeculis deinceps incõſolabilis dolor, quia irrecuperabile damnũ: ſpecialiter autem generationi huic peſsimæ infinita confuſio, & opprobrium ſempiternum. Quid tamen arbitramur fratres? Nunquid abbreuiata eſt manus domini, aut impotens facta eſt ad ſaluandum, quòd ad tuendam & reſtituẽdam ſibi hæreditatem ſuam exiguos vermiculos vocat? Nunquid non poteſt mittere angelorum plus quàm xij. legiones, aut certè tantùm dicere verbo, & liberabitur terra? Omnino ſubeſt ei cũ voluerit, poſſe. Sed dico vobis, tentat vos dominus deus veſter. Reſpicit ſuper filios hominum, vt ſi fortè ſit qui intelligat, & requirat, & doleat vicem eius. Miſeratur enim populum ſuum deus, & lapſis grauiter prouidet remedium ſalutis. Conſiderate quanto ad ſoluendos vos artificio vtitur, & obſtupeſcite. Intuemini pietatis abyſſum, & cõfidite peccatores. Non vult mortem veſtram, ſed vt conuertamini, & viuatis: quia ſic quærit occaſionem non aduerſum vos, ſed pro vobis, &c. In quibus & circa eandem, oratorum more vel ordine, verſatur materiam. Et quòd Iudæi non ſint occidendi, ratione probat & auctoritate. Vnde eſt illud, Beatam dixerim generationem, quam apprehendet tam vberis indulgentiæ tempus, quam inuenit ſuperſtitem annus iſte pla-

cabilis domino, & verè Iubileus. Diffunditur enim hæc benedictio in vniuerſum mũdum, & ad ſignum vitæ conuolant vniuerſi. Quia ergo fœcũda ex terra veſtra virorũ fortium, & robuſta noſcitur iuuentute referta: ſicut laus eſt veſtra in vniuerſo mundo, & virtutis veſtræ fama repleuit orbem, accingimini, & vos viriliter, & felicia arma corripite. Et de Iudæis ſic: Deus, inquit eccleſia, oſtẽdit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos: viui quidam apices nobis ſunt repræſentantes iugiter dominicam paſſionem, & plura alia in hunc modum.

Quòd huius rei occaſione, ſubitò pax incredibilis facta eſt.

CAPVT XLII.

IGitur non ſolùm ex Romano imperio, ſed etiam ex vicinis regnis, id eſt, Occidentali Francia, Anglia, Pannonia, innumeris populis ac nationibus, hac expeditionis fama ad ſumendam crucem cõmotis, repentè ſic totus penè Occidens ſiluit, vt nõ ſolùm bella mouere, ſed & arma quempiam in publico portare nefas haberetur.

Quomodo Conradus rex filium ſuum Henricum ſocium regni legit, & coronari fecit, & de filio ducis Hẽrici.

CAPVT XLIII.

AT Conradus Romanorum rex principes conuocans, in oppido Orientalis Frãciæ Franconefurt (quod Latinè vadum Francorũ dici poteſt, eo quòd Carolus ad debellandos Saxones, cum Francis proficiſcens, vadum illo Mogi fluminis, qui Moguntię Rheno illabitur, inueniſſe dicitur) generalem curiã celebrat: ibiq; filio ſuo Henrico adhuc puero, per electionẽ principum rege conſtituto, in palatio Aquis eum dominica medianæ quadrageſimæ regẽ inungi ac coronari iubens, regni participem legit. Ad prædictã curiã Henricus Henrici, de quo ſuprà dictũ eſt, Noricorũ ducis filius, qui iam adoleuerat, venit, Ducatũ Noricũ, quem patri ſuo non iuſtè abiudicatum aſſerebat, iure hæreditario repoſcens. Quem princeps multa prudẽtia & ingenio inductum, vſq; ad reditum ſuum ſuſpendens, quietè expectare perſuaſit.

Quòd rex Conradus in transmarinam expeditionem procinctum mouit, ſubſequente eum rege Francorum cum ſuis.

CAPVT XLIIII.

IAq; hyemalis algoris auſteritate deterſa, cum Veris benigna humilitate ex telluris partu flores & herbæ procrearentur, camporumq; viriditas lætã terræ faciem monſtrans, orbi arrideret, Cõradus rex à Norico caſtro cum ſuis procinctũ mouens, per Danubium iturus, Ratiſponæ naues ingreditur, ac in Aſcenſione domini, in Orientali Marchia, iuxta Burgum, qui Ardacher vocatur, caſtra ponens, ſuos qui iam aduentabãt, duobus ſeu tribus diebus expectauit. Inde vſq; ad terminos fermè regni ſui procedens, non longè à fluuio Viſcahe manſionẽ locauit: celebrataq; ibi ſancta Pentecoſte, cum vniuerſis penè copijs ſuis Litahe tranſiens, in Pannonia tẽtoria fixit, alijs per Danubium nauigantibus, alijs per terram euntibus. Tantam autem poſt ſe multitudinem traxit, vt & flumina ad nauigandum, camporumq; latitudo ad ambulandum vix ſufficere videretur: quem Francorum rex Ledouicus, non multo pòſt cum ſuis ſubſecutus eſt, ducẽs ſecum ex noſtris Lotharingos, quorum principes ſeu primores erant, Stephanus Metenſis, Henricus Tullenſis epiſcopi, Reginaldus Munzumenſis, Hugo Vuaidemontenſis comes, & de Italia Amedeum Taurinenſem, fratremq; eius Guilhelmum Marchionem de Monte-Ferrato auunculos ſuos, & alios quamplures. Verùm quia peccatis noſtris exigentibus, quem finem prædicta expeditio ſortita fuerit, omnibus notum eſt: nos qui non hac vice tragœdiam, ſed iocundam ſcribere propoſuimus hiſtoriam, alijs, vel aliàs hoc dicendum relinquimus. Qualiter etiam Saxones, vicinas, vt dixi, gentes aggreſsi, principibus inter ſe diſcordantibus, ad propria remeauerint, à memoria eorum qui adhuc ſuperſunt, nondum excidit. Attamen ne Friderici principis, qui in præſentiarum eſt, fortuna, quæ ei ab adoleſcentia etiam in periculis grauibus, vſque ad præſentem diem nunquam

nunquam ad plenum nubiloſum vultum oſtendit, ſilentio tegatur, vnum de omnib. & pro omnibus quæ nobis in eadem via acciderunt, caſum ponere volui.

Breuis narratio de euentu huius expeditionis.

CAPVT XLV.

PErmeata magno labore, viarumq́; difficultatis diſpendio poſt Pannoniam Bulgaria, emenſaq́; trāſmiſſo Hebro, ſuperiore Thracia, cum iam per aliquot dies in locis fertiliſsimis per inferiorem Thraciam, cum multa mentis lætitia ambulantes, vrbi Regiæ accederemus vij. Idus Septemb. id eſt, proxima ante natiuitatē beatæ Mariæ feria, vallem quandam iuxta oppidulum Chereuach dictum, campi viriditate lætam, amniculi cuiuſdam medio decurſu conſpicuā attingimus. Cuius loci amœnitate capti omnes, illic tentoria figere, iocundumq́; dei genitricis ſemperq́; virginis ortū cum magna iocunditate celebrari, ea die ibidem pauſare diſponimus, ſolo cum ſuis duce Friderico, auunculoq́; eius Vuelſone (nam Lotharingiorum legio nondum ſe nobis iunxerat) in latere cuiuſdam montis è regione iuxta nos caſtrametante. Erat in vicino mare Propōticum, quod modò brachium ſancti Georgij ab indigenis dicitur, duoq́; ſuper litus eius, vnde mercatum expectabamus, oppida parua, & natura ſalubria. Hoc mare olim Helleſpōtiacum, à nota Phrixis & Helles fabula, vel Proponticū, velut antè Ponticum dicebatur, eo quòd à Pontico mari duorum maximorum fluminum Tanais & Danubij impetu propulſum, quaſi tenuiter fluens, vt volunt, in Adriatico ſeu Thyrreno mari, iuxta Troiam antiquam recipiatur. Fateor, toto expeditionis tempore nunquam lætiora habuimus tabernacula, nunquam, quantum ad ſenſus iudicium, maiorem ambitum occupauerant tentoria. Et ecce circa vigiliam matutinam nubecula quædam parua exorta, imbrem mitem produxit, quem ſubitò tantus pluuiarum, ventorumq́; impetuoſus turbo ſubſecutus eſt, vt cōcuſsis & ſolutis, ſeu ad terram deiectis tabernaculis, grauiſsimè qui poſt matutinorum laudes lectis nos recepe ramus, excitaret, clamor totum vicinum replens aerem, attollitur. Amniculus enim an ex refluxione proximi maris, imbriumúe multitudine, an ex cataractis ruptis in cœlo, ex ſupernæ maieſtatis vltione tantùm intumuerat, ex tumoreq́; præter morem inundauerat, vt totum cooperiret exercitum. Quid ageremus? Diuinam id animaduerſionem potius quàm naturalem inundationem eſſe cōſiderantes, amplius attoniti fuimus. Ad equorum tamen robur conuolamus, vnuſquiſq́; prout poterat, amnem trāſire geſtiens. Videres alios natantes, alios equis adhærentes, alios vt periculum effugerent, per funes miſerabiliter trahi: alios in flumen inordinatè ruentes, ex eo quòd alijs impræmeditatè implicarentur, demergi, populosq́; quòd poſſent prætergredi æſtimantes, fluminis ictu abripi: cautibus opprimi, viq́; gurgitum abſorptos, animam reddere in flumine. Nonnullos natandi indoctos, vbi natantes apprehendiſſent vt euaderent, tenere: ſicq́; aſtrictos defatigare, donec reſupini ceſſantibus brachiorum remigijs, vtriq́; ſubmerſi ſuffocarentur. Aliqui ergo de nobis in tentoria Friderici ducis, quæ ſola ab hac pernicioſa clade penitùs illæſa manebant, nos tranſtulimus, ibiq́; ſacra Miſſarum ſolennia audientes, nō cum gaudio, ſed cum multa amaritudine cordis, noſtrorum luctum & gemitum audiētes, Gaudeamus, cecinimus. Deniq́; alij amnem cum magno timore ac labore trāſmeabant, alij adunatis rhedis, alijsq́; quæ habere pò terant inſtrumentis adhibitis, contra impetum aquæ quaſi deſperati repagulum ponebant, tranſitum inundationis præſtolantes. Quantum verò damnum tam in perſonis quàm in rebus & vtenſilibus ad tam longam viam neceſſarijs, exercitus noſter ibi acceperit, dicere non oportet. Cerneres ſequenti die, cùm mitigatis aquis, terrarum facies appareret, omnibus nobis hac & illac diſperſis, tam triſtiſsimū tabernaculorum noſtrorum aſpectum, quàm perendie poteras videre lætiſsimū, vt non immeritò quāta diuinæ celſitudinis eſſet potentia, quamq́; humanæ iocunditatis nihil firmi habens, velox momentum, luce clarius appareret. Sed de his hactenus.

De Giliberto Pictauienſi epiſcopo, quomodo à ſuis clericis ſuper doctrina ſua pulſatus eſt.

CAPVT XLVI.

FVit illis in diebus in Aquitania Galliæ ciuitate Pictauis, epiſcopus Gilibertus nomine, hic ex eadem ciuitate oriundus, ab adoleſcentia vſq; ad vltimã ſenectutem, in diuerſis Galliæ locis philoſophiæ ſtudium colens, re & nomine magiſtri officiũ adminiſtrarat, nouiterq; ante hos dies ad culmen pontificale in præfata ciuitate ſublimatus fuerat, conſuetus ex ingenij ſubtilis magnitudine, ac rationum acumine, multa præter communem hominum morem dicere. Is igitur cum quadam vice conuentum de ſua diœceſi clericorum magnum celebrans ſermoni, quem fortè gratia exhortandi habebat, quædam de fide S. trinitatis interſereret, à duobus archidiaconis ſuis Arnaldo & Calone, tanquam contra catholicæ normam eccleſiæ doctrinam inſtituens, ad ſummi pontificis, Romanæq; ſedis examen, interpoſita appellatione vocatur. Sic vterq; viam carpunt, Romanoq; pontifici Eugenio ab Vrbe in Gallias tendenti, Senis ciuitate Tuſciæ occurrunt. Quibus Romanus antiſtes auditis, cauſaq; viæ cognita, breuiter reſpondit ſe Gallias introire, ibiq; de hoc verbo, eo quòd propter literatorũ virorum copiam ibidem manentium, opportuniorem examinandi facultatem haberet, plenius velle cognoſcere. Archidiaconi in Gallias redeunt, ac cõſulto Bernardo ſuprà memorato abbate, eum in cõmodum cauſæ ſuæ aduerſus epiſcopum inclinant.

Quomodo abbas Claræuallenſis contra eum inductus eſt, & de Petro Abailardo.

CAPVT XLVII.

ERat autẽ prædictus abbas, tam ex Chriſtianæ religionis feruore zelotypus, quã ex habitudinali manſuetudine quodammodo credulus, vt & magiſtros qui humanis rationibus, ſecularí ſapientia confiſi, nimium inhærebant, abhorreret: & ſi quicquam ei Chriſtianæ fidei abſonum de talibus diceretur, facilè aurem præberet. Ex quo factum eſt, vt non multo ante hos dies ipſo auctore, primò ab epiſcopis Galliæ, pòſt à Romano pontifice Petro Abailardo ſilentium impoſitum fuerit. Petrus iſte ex ea Galliæ prouincia, quæ nunc ab incolis Britannia dicitur, originem trahens. (Eſt enim prædicta terra clericorum acuta ingenia & artibus applicata habentium, ſed ad alia negocia penè ſtolidorum ferax, quales fuerunt duo fratres Bernardus & Theodoricus viri doctiſsimi) Is, inquam, literarũ ſtudijs, alijſq; facetijs ab ineunte ætate deditus fuit, ſed tam arrogans, ſuoq; tãtùm ingenio confidens, vt vix ad audiendos magiſtros ab altitudine mentis ſuæ humiliatus deſcenderet. Habuit tamen primò præceptorem Rozelinum quendam, qui primus noſtris temporibus in logica ſententiam vocum inſtituit, & pòſt ad grauiſsimos viros Anſelmum Laudunenſem, Guilhelmũ Campellenſem Cataulani epiſcopum migrans, ipſorumq; dictorũ põdus, tanquã ſubtilitatis acumine vacuũ iudicans, non diu ſuſtinuit. Inde magiſtrũ induens, Parrhiſius venit, plurimùm in inuẽtionum ſubtilitate nõ ſolùm ad philoſophiam neceſſariarum, ſed & pro cõmouendis ad iocos animis hominum vtilium valens. Vbi occaſione quadam ſatis nota, non bene tractatus, monachus in monaſterio S. Dionyſij effectus eſt. Ibi die noctuq; lectioni ac meditationi incubans, de acuto acutior, de literato efficitur literatior, intantum vt poſt aliquod tempus ab obedientia abbatis ſui ſolutus, ad publicum prodiret, docendiq; rurſus officium aſſumeret. Sententiam ergo vocum ſeu nominum in naturali tenens facultate, non cautè theologiæ admiſcuit. Quare de ſancta Trinitate docẽs & ſcribens, tres perſonas, quas ſancta eccleſia non vacua nomina tantùm, ſed res diſtinctas, ſuiſq; proprietatibus diſcretis, hactenus & piè credidit, & fideliter docuit, nimis attenuans, non bonis vſus exemplis, inter cætera dixit; Sicut eadem oratio eſt propoſitio, aſſumptio, & concluſio, ita eadem eſſentia eſt pater, & filius, & ſpirituſſanctus. Ob hoc Sueſsionis prouinciali contra eum ſynodo ſub præſentia Romanæ ſedis legati congregata, ab egregijs viris, & nominatis magiſtris, Alberico Remenſe, & Leutaldo Nouarienſe, Sabellianus hæreticus iudicatus, libros quos ediderat, propria manu ab epiſcopis igni dare coactus eſt, nulla

ſibi-

ſibi reſpondendi facultate, eo quòd diſceptandi in eo peritia ab omnibus ſuſpecta haberetur, conceſſa. Hæc ſub Lodouico ſeniore Francorum rege facta ſunt.

Epiſtolæ pro eius condemnatione ad ſummum pontificem, & eiuſdem pontificis reſponſiua.

CAPVT XLVIII.

POſt hæc dum rurſus pluribus diebus legeret, maximamq́ poſt ſe ſociorum multitudinem traheret, ſedente in vrbe Roma Innocentio, in Francia verò Lodouico ſuperioris Lodouici filio regnante, ab epiſcopis, abbateq́ Bernardo denuò ad audientiam apud Senonas euocatur, præſentibus Lodouico rege, Theobaldoq́ Palatino comite, & alijs nobilibus, de populoq́ innumeris. Vbi dum de fide ſua diſcurreretur, ſeditionem populi timens, apoſtolicæ ſedis pręſentiam appellauit. Epiſcopi verò, ſimul & abbas, miſſa ad Romanam eccleſiam legatione, ac eis pro quibus impetebatur capitulis, damnationis eius ſententiam in literis reportauerunt, quarum exemplar hoc eſt: *Reuerendiſſimo domino, & dilectiſſimo patri, dei gratia ſummo pontifici Innocentio, S. Remenſis archiepiſcopus, Iozelinus Sueſſionis, Guilhel. Catalanenſis A. Ambianenſis epiſcopi, debitæ ſubiectionis voluntarium obſequium.* Auribus occupatis ad plurima, verbum facimus breue de prolixo negocio, pro eo maximè, q idipſum plenius & diffuſius continetur in literis domini Senonenſis. Petrus Abailardus Chriſtianæ fidei meritum euacuare nititur, dum totum quod deus eſt, humana ratione arbitratur comprehendere: aſcendit vſq ad cœlos, & deſcendit vſq ad abyſſos. Nihil eſt quod lateat eum, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſuprà. Homo eſt magnus in oculis ſuis, diſputans de fide contra fidem, ambulans in magnis & mirabilibus ſuper ſe. Scrutator maieſtatis, hæreſum fabricator, iamdudum fecerat librum de S. trinitate, ſed ſub legato Romanę eccleſiæ, igne examinatus eſt: quia inuenta eſt in eo iniquitas. Maledictus qui reędificat ruinas Hiericho. Surrexit à mortuis liber ille, & cum eo multorũ hæreſes qui dormierant, ſurrexerunt, & apparuerunt multis. Deniq iam extendit palmites ſuos vſq ad mare, & vſq ad Romã propagines eius. Hæc gloriatio hominis illius, q liber ſuus in curia Romana habet, vbi caput ſuum reclinet: hinc confortatus & confirmatus eſt error illius. Proinde cum fiducia pręedicat verbum iniquitatis vſquaq. Propterea cũ in conſpectu epiſcoporum ſuper his eum argueret abbas Claraualleniſis, zelo iuſticiæ & fidei armatus, ille nec cõfeſſus eſt, nec negauit, ſed à die, à loco & iudice, quem ipſe ſibi elegerat, ſine læſione, ſine grauamine, vt prolõgaret iniquitatẽ, ſedẽ apoſtolicam appellauit. Epiſcopi qui propter hoc vnum conuenerant, veſtræ reuerentiæ deferentes, nihil in perſonam eius egerunt, ſed tantummodo capitula à ſanctis olim patribus condemnata, medicinali neceſsitate, ne morbus ſerperet, adiudicauerunt. Quia ergo homo ille multitudinem trahit poſt ſe, & populum qui ſibi credat, habet: neceſſe eſt vt huic morbo celeri medicina occurratis.

Sero enim medicina paratur,
Cùm mala per longas conualuere moras.

Proceſsimus nos in hoc negocio quouſq auſi ſumus. Tuũ, beatiſsime pater, eſt de cætero prouidere, ne aliqua hæreticæ prauitatis macula decor eccleſiæ cõtaminetur. Tibi cõmiſſa eſt ſponſa Chriſti, ô amice ſponſi. Tuũ eſt eandem vni viro virginẽ caſtã exhibere Chriſto. Reſcriptũ verò Innocentij tale: *Innocentius epiſcopus, ſeruus ſeruorum dei, venerabilibus fratribus Henrico Senonenſi, Reinaldo Remenſi archiepiſcopis, eorumque ſuffraganeis, & chariſſimo in Chriſto filio Bern. Clarauallenſi abbati Salutem & apoſtolicam benedictionẽ.* Teſtante Apoſtolo, ſicut vnus deus, vna fides eſſe dinoſcitur: in qua tanquam immobili fundamento, præterquã nemo aliud poteſt ponere, firmitas catholicæ eccleſię inuiolata conſiſtit. Inde eſt, quòd beatus Petrus apoſtolorum princeps, pro eximia huius fidei confeſsione audire meruit: Tu es, inquam, beatus Petrus, & ſuper hanc petrã ædificabo eccleſiam meam. Petram vtiq firmitatem fidei, & catholicæ vnitatis ſoliditatem manifeſtè deſignans. Hæc ſiquidem eſt inconſutilis tunica redemptoris noſtri, ſuper quam milites ſortiti ſunt, ſed eam diuidere minimè potuerunt. Contra quam in initio fremuerũt gẽtes, & populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt reges terræ, & prin-

cipes conuenerunt in vnum. Verùm apoſtoli duces dominici gregis, & eorum ſucceſſores apoſtolici viri, ardore charitatis, & zelo rectitudinis ſucceſi, fidem defendere, & eam in cordibus populorum proprij ſanguinis effuſione plantare non dubitauerunt. Demum ceſſante perſecutorum rabie, imperauit ventis, & facta eſt in eccleſia tranquillitas magna. Sed quia hoſtis humani generis ſemper circuit, quęrens quem deuoret, ad expugnandam ſinceritatem fidei, fraudulentam hæreticorum fallaciam ſubinduxit. Contra quas veri eccleſiarum rectores viriliter inſurgentes, eorum praua dogmata cum ipſorum auctoribus cōdemnarunt. In magna namq; Nicęna ſynodo, Arrius hæreticus eſt damnatus. Conſtantinopolitana ſynodus Manichęum hæreticum debita ſententia condemnauit. In Epheſina ſynodo Neſtorius condignam ſui erroris condemnationem recepit. Chalcedonenſis quoq; ſynodus Neſtorianam hæreſim & Euthicianam cum Dioſcoro, & eius complicibus, iuſtiſsima ſententia confutauit. Martianus præterea licet laicus, Chriſtianiſsimus tamen Imperator, catholicæ fidei amore ſuccenſus, prædeceſſori noſtro ſanctiſsimo Papæ Ioanni ſcribens, aduerſus eos qui ſacra myſteria profanare contendunt, inter cætera ſic loquitur, dicens: Nemo clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis, de fide Chriſtiana publicè conetur in poſterum tractare. Nam iniuriam facit iudicio reuerendiſsimę ſynodi, ſi quis ſemel iudicata, & rectè diſpoſita reuoluere, & iterum diſputare contendit: & in contemptores huius legis tanquam in ſacrilegos pœna non deerit. Igitur ſi quis clericus erit, qui publicè tractare de religione auſus fuerit, à conſortio clericorū remouebitur. Dolemus autem, quoniam ſicut literarum veſtrarum inſpectione, & miſsis à fraternitate veſtra nobis errorum capitulis cognouimus, in nouiſsimis diebus quando inſtant periculoſa tempora, M. P. Abailardi pernicioſa doctrina, & prædictorum hæreſes, & alia peruerſa dogmata catholicæ fidei obuiantia, pullulare cœperunt. Verùm in hoc maximè conſolamur, & omnipotenti deo gratias agimus, quòd in partibus veſtris pro patribus tales filios ſuſcitauit, & in tempore apoſtolatus noſtri in eccleſia ſua tam præclaros voluit eſſe paſtores, qui noui hæretici ſtudeant calumnijs obuiare, & immaculatā ſponſam vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto. Nos itaq; qui in cathedra ſancti Petri, cui à domino dictum eſt, Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, licet indigni reſidere conſpicimur, communicato fratrum noſtrorum epiſcoporum cardinalium conſilio, deſtinata nobis à veſtra diſcretione capitula, & vniuerſa ipſius Petri dogmata, ſanctorum canonum auctoritate, cum ſuo auctore damnauimus, eiq; tanquam hæretico perpetuum ſilentium impoſuimus. Vniuerſos quoq; erroris ſui ſectatores & defenſores, à fidelium conſortio ſequeſtrandos, & excommunicationis vinculo innodandos eſſe cenſemus. Datum Laterani xiij. Kalend. Aug.

De apologetico eiuſdem Petri, & ſuper quibus capitulis putabatur, & obitu eius.

CAPVT XLIX.

PEtrus damnationē ſui dogmatis à Romana eccleſia confirmatam cognoſcens, ad Cluniacenſe cœnobium ſe contulit, apologeticum ſcribens, prædictorum capitulorum partim verba, ex toto autem ſenſum negans, qui ſic incipit: Ne iuxta Boetianum illud, procœmijs nihil afferentibus tempus teratur, ad rē ipſam veniendum eſt, vt innocentiam meam ipſa rerum veritas potius quàm verborum excuſet prolixitas. Hæc autem pauca de multis contra eum poſita ſufficiant capitula.

Quòd pater ſit plena potentia, filius quædā potentia, ſpiritusſanctus nulla potētia.

Quòd ſpiritusſanctus non ſit de ſubſtantia patris.

Quòd ſpiritusſanctus ſit anima mundi.

Quòd Chriſtus non aſſumpſit carnem, vt nos à iugo diaboli liberaret.

Quòd nō peccauerūt qui Chriſtū ignorāter crucifixerūt. Ipſe verò nō multis pòſt diebus, corā fratrib. ſuis fidem ſuā humiliter exponēs, in eodē vitā finiuit cœnobio.

De ſtudio Giliberti, & de quibus impeteretur capitulis. CAP. L.

IGitur vt ad id à quo digreſſa fuit, & redeat oratio, prętaxati archidiaconi adſcito ſibi tātæ auctoritatis & æſtimationis viro, abbate Bernardo, epiſcopum Gilibertum eadē qua prędictū Petrum via damnare attentabāt. Sed nec eadē cauſa, nec ſimilis

erat

erat materia. Iſte enim ab adoleſcentia magnorum virorum diſciplinæ ſe ſubijciens, magiſq; illorum ponderi, quàm ſuo credens ingenio, qualis primò fuit Hilarius Picta uienſis, pòſt Bernardus Carnotenſis, ad vltimum Anshelmus & Radulphus Laudunenſes germani fratres, non leuem ab eis, ſed grauem doctrinam hauſerat, manu non ſubitò ferulæ ſubducta, à ſcientia haud cenſura morum, vitæq; grauitate diſcordante, non iocis vel ludicris, ſed ſerijs rebus mẽtem applicarat. Hinc erat, vt tam geſtu quàm voce pondus ſeruans, ſicut in factis, ſic in dictis ſe oſtenderet difficilem, vt nunquam puerilibus, vix autem eruditis & exercitatis quæ ab eo dicebantur, paterent animis. Is itaque primò Antiſiodorum, pòſt Parrhiſius vocatus eſt. Erant inter cætera quæ illi obijciebantur, de diuina maieſtate quatuor capitula.

Quòd videlicet aſſereret diuinam eſſentiam non eſſe deum.
Quòd proprietates perſonarum non eſſent ipſæ perſonæ.
Quòd theologicæ perſonæ in nulla prædicarentur propoſitione.
Quòd diuina natura non eſſet incarnata. Et præter hæc alia minora, id eſt.
Quòd meritum humanum attenuando nullum mereri diceret præter Chriſtum.
Quòd eccleſiæ ſacramenta euacuando, diceret nullum baptizari, niſi ſaluandum, & cætera in hunc modum.

Quibus teſtibus conuinci putabatur poſſe.

CAPVT LI.

Itaque præſidente cum cardinalibus epiſcopis, alijſq; viris venerabilibus, & eruditis in iam dicta ciuitate Parrhiſius, ſummo pontifice Eugenio, prædictus epiſcopus Gilibertus conſiſtorio præſentatur, de his capitulis reſponſurus. Producuntur cõtra eum duo magiſtri, Adam de paruo ponte, vir ſubtilis & Parrhiſienſis eccleſiæ canonicus recenter factus: Hugo de campo florido, cancellarius regis, aſſerentibus eis, & quaſi ſub ſacramento pollicentibus, ſe aliqua ex his de proprio eius ore audiſſe, nõ ſine multorum qui aderant admiratione, viros magnos, & in ratione differendi exercitatos, pro argumento iuramentum afferre.

Subtilis eiuſdem reſponſio.

CAPVT LII.

Ibidem dum hincinde multa ſibi obijcerentur, pluriumq; impulſationibus ad reſpõſionem de re tam ineffabili cogeretur, intra cætera dixiſſe traditur: Audacter confiteor patrem alio eſſe patrem, alio deum, nec tamen eſſe hoc & hoc. Cuius dicti obſcuritatem tanquam verborum prophanam nouitatem, tam impatienter magiſter Iohelinus Sueſsionenſium epiſcopus excepit, vt iuxta prouerbium, medium vitando in curreret ripam. Nondum enim auctoritatem illam Auguſtini legerat, vel fortaſsis lectam intellexerat, qua de eodem altiſsimo loqui geſtiens ſecreto, inter cętera dicit: Sic aliud eſt deo eſſe, aliud ſubſiſtere, ſicut aliud deo eſſe, aliud patrem eſſe, vel dominum eſſe. Quod enim eſt, ad ſe dicitur, pater autem ad filium, & dominus ad ſeruientẽ creaturam. Ait ergo prædictus epiſcopus: Quid eſt quod dicis, Eſſe deum nihil eſt? Erat quippe quorundam in logica ſententia, cum quis diceret Socratem eſſe, nihil diceret. Quos præfatus epiſcopus ſectãs, talem dicti vſum haud præmeditatè ad theologiam verterat. Quo verbo omnium penè auditorum ab illo in ſe retorſit ſpicula. Poſt hoc ſe dato clamore, cum à circumſtantibus rogaretur epiſcopus Gilibertus, vt quare in theologia perſonas intantum diſtingueret, aperire vellet, breuiter reſpondit: Quia omnis perſona eſt per ſe vna. Et ita non ſine magno multorum qui aderant ſtupore, conuentus ea die ſoluitur. Alia rurſus die in cauſam ductus, pulſatuſq; de nouitate dictionis, eo quòd in proſa de S. trinitate tres perſonas tria ſingularia vocauerit, N. Rothomagen. archiepiſcopus cauſam aggrauauit, dicens, deum potius debere dici vnum ſingulare, quàm tria ſingularia, non tamen ſine multorum ſcãdalo, cum Hilarius in libro de Synodis dicat: Sicut duos deos dicere profanum eſt, ita ſingularem & ſolitarium dicere ſacrilegium eſt: & item in eodem: Nihil ſolitarium ex diuinis ſacramentis ad ſuſpicionem audientium, & ad occaſionem blaſphemantium proferamus.

Excurſus Theologicus.

CAPVT LIII.

EPiſcopus verò Pictauienſis in præfatis dictis ſuis ſe habuiſſe ſimplicem ſenſum teſtabatur, affirmans per ſingularia non theologicas perſonas, ſed ipſarum excellentiam intellexiſſe, ſecũdum quod antonomaſicè Paulum ſolemus vocare Apoſtolum, vel glorioſam dei genitricem, virginem ſingularem, eo quòd nec eſt, nec fuit, nec erit talis virgo, quæ videlicet ſimul ſit mater & virgo: ea rationis proportione triũ perſonarum excellentiam ſe conſideraſſe, cùm tria ſingularia diceret, aſſerebat: cum nec ſit, nec fuerit, nec futurus ſit talis pater, qui ſcilicet ſit pater & deus: atque in eundem modum talis filius, talis ſpiritusſanctus. Quia verò perſonã in theologia tanquã rem per ſe vnam, prænominatum virum intellexiſſe diximus, in ipſius ſenſum pauliſper introire libet, quatenus eiuſdem iudicium dictionis facilius poſteris pateat. Ad cuius intelligentiam hæc diuiſio præmittenda videtur. In naturis proprietas ſubſtantialis, alia vniuerſalis, alia eſt ſingularis, vel indiuidualis, vel particularis. Indiuidualis alia perſonalis, alia non. Perſonam autem à perſonalitate quaſi denominatiuè ſumptã voco: non quam Græci ab anteponendo proſopon, Latini à perſonando dicunt, ſed eam quam Boetius in libro de Perſona & natura, contra Euticen & Neſtorium diſputãs, à Græcis hypoſtaſin, non etymologiam vocis, ſed rei rationem ſecutus, perſonam vocauit, ſecundum hoc & ſic eam diffiniens: Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Vniuerſalem verò dico, nõ ex eo quòd vna in pluribus ſit, quod eſt impoſſibile, ſed ex hoc quòd plura in ſimilitudine viuendo, ab aſsimilandi vnione vniuerſalis, quaſi in vnum verſalis dicatur. Qualis eſt à plurium ſimilitudine maior corporeitas, minor animalitas, minima vel vltima humanitas ſignificata. Vnde Boetius: Species eſt forma indiuiduorum, & vltima ſimilitudo: poſt hanc enim non ſimilitudo, ſed diſsimilitudo potius occurrit. Ex quo patet alterum membrum, quare videlicet ſingularem, indiuidualem, vel particularem dixerim proprietatem, eam nimirum quę ſuum ſubiectum non aſsimilat alijs, vt humanitas, ſed ab alijs diuidit, diſcernit, partitur, vt ea quam ficto nomine ſolemus dicere Platonitas, à diuidendo indiuidua, à partiendo particularis, à diſsimilando ſingularis dicta. Nec opponas, quòd potius à diuidendo diuiduam, quàm indiuiduam dici oporteat. Nam cum ſuum ſubiectum non ſolùm ab alijs diuidat, vel diſsimilet, ſed etiam in ſua indiuidualitate & diſsimilitudine tam firmiter manere faciat, vt nec ſit, nec fuerit, nec futurum ſit aliud ſubiectum, quod ſecundum eiuſmodi proprietatem illi aſsimilari queat, melius indiuiduum priuando, quàm diuiduum ponendo vocatur: eiusq́ oppoſitum quod diuidendo pluribus communicat, & communicando diuidit, rectius diuiduum dici debet. Sed notandum quòd indiuiduum & ſingulare non ſunt ad ſe conuertentia: nam omne indiuiduum ſingulare, ſed non omne ſingulare indiuiduum: hæc enim albedo ſingulare eſt, ſed non indiuiduum. Deniq; in naturis nullum ſimplex indiuiduum eſſe poteſt. Item non omne indiuiduum perſonale, ſed omne perſonale indiuiduum, ſecundum pręmiſſam ſubdiuiſionem, qua dictum eſt, Indiuiduum aliud perſonale, aliud non: quod ex antepoſita perſonæ diffinitione facilius patebit. Cum enim omne eſſe ex forma ſit, quodlibet ſubſiſtens rem & nomen à ſua capit forma: item cum omnis diffinitio alterius ſit, & alteri conueniat, nõ ſine rationis via altero pro altero vti licet. Perſona ergo à ſuo eſſe, quod ficto nomine perſonalitas dici poteſt, vocabulum trahit, ſed in diffinitione indiuidua ſubſtantia tantùm perſona non dicitur, niſi cum adiunctione rationalis naturæ. Cuius rei cauſa videndum eſt apud Græcos, qui dicendi inopes non ſunt, aliud vſian, aliud vſioſin, aliud hypoſtaſin vocari. At nos vſiam eſſentiam, vſioſin ſubſiſtentiam dicere poſſumus, hypoſtaſin ex Latini eloquij penuria vno non valentes verbo exprimere. Nam cum tam apud nos, quàm apud illos ſubſtantia, vel hypoſtaſis à ſubſtando notetur, in hoc eſt differentia, quòd noſtra ſubſtantia ad cuncta quæ ſubſtant, eſt vaga: eorum verò hypoſtaſis ad ea tantùm, quæ in rationali ſubſtant natura, eſt accommoda. Quare Latinus interpres, cum verbum ex verbo nõ poſſet exprimere, maluit ſenſum ex ſenſu retinendo, perſonam potius quàm ſubſtantiam transferre. Vnde & perſonæ prædi-

prædicta adhibetur diffinitio: Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtãtia. Patet igitur quòd non omne indiuiduum eſt perſona, quia non omnis indiuidua ſubſtantia eſt rationalis natura: ſicut eſſe huius Berilli ſingularis, vel vt cõſortio rationis vtar, ipſe Berillus vel eſt indiuiduum, vel indiuidua ſubſtantia, non tamen rationalis natura: quamuis etiam ſi rationalis naturæ eſſet, tamen nondum plenariè Berillus indiuidua ſubſtantia dici poſſet. Neque enim indiuiduam ſubſtantiam dicere ſolemus eam rem ſingularem, quæ cum alia itidem re ſingulari, ad aliquod totum cõſtituendum conuenire valens, non eſt per ſe vna. Nam per ſe vnum eſt, quod nec actu, nec natura poteſt, potuit, poterit cum alio ad conſtituendum aliquod totum concurrere. Ex quo fit, vt hæc anima quæ ſubſtantia eſt, & rationalis naturæ, tamen quia hoc modo non eſt per ſe vna, vel indiuidua, eo quòd cum hoc corpore ad conſtituendum hunc hominẽ conueniat, non videatur dici perſona: cum ſecundum quod oſtenſum eſt, ab ea remoueatur diffinitio hæc, Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Quare & diffinitum iuxta logicorum regulam, à quocunque diffinitio & diffinitũ. Hic leo etiam, quãquam præfato modo res ſit per ſe vna & indiuidua, tamen quia rationalis natura non eſt, ſecundum ſtrictam perſonæ acceptionem, perſona dici nequit. Reſtat vt hic angelus, & hic homo tantùm plenariè in naturalibus perſonæ vocentur. Prædictus ergo epiſcopus duas in naturalibus regulas ponens, quę tales ſunt, Diuerſorum ſubſiſtentiũ diuerſas eſſe ſubſiſtentias: Diuerſarum perſonarum diuerſas eſſe perſonales proprietates: vnam à theologia excluſit, alteram admiſit. Priorem enim, qua totidem dicũtur ſubſiſtentiæ quot ſubſiſtentes, cum ab orthodoxis inter Arrium & Sabellium diuidentibus, tres perſonæ & vna credatur eſſentia, penitùs amouit: alteram admittens, cùm nulla perſonalis proprietas in S. trinitate patris ſit quæ filij, vel ecõuerſò. Ex quo perſonam à præmiſſo naturalium vſu, non ab eo quod proſopon vocatur, ad theologiam tranſſumptam aſſerebat, illud Hilarij frequenter inducens, Abſit vt idem nunc ſe patrem, nunc ſe filium laruari ſimilitudine mentiatur: inde eas perſonas etiam per ſe vnas dicebat. Quòd autem alio patrem dixit, alio deum eſſe, nec tamen hoc & hoc, hunc ſenſum habuit: Deus in Subſtantia prædicatur, pater Ad aliquid: quæ diuerſa prædicamenta eſſe etiam in theologia ex libro Boetij, quem de S. trinitate ſcripſit, probatur: nec propter hoc rectè cõcludi, Si eſt alio pater, alio deus, ergo eſt hoc & hoc: cum hoc non rectè concludatur, niſi prius conceſſo quòd vtraq; de deo prædicentur in ſubſtantiam: vt cum dicimus, Deus eſt bonus, ſapiens, omnipotens. Hæc enim cum prædicentur in ſubſtãtiam, ſi diuerſa eſſent, proculdubio deus eſſet hoc & hoc. Cum verò idem ſit, deum eſſe ſapientem, quod bonum, vt bene contra vſum naturalium liceat dicere, Eſt ſapientia bonus, bonitate ſapiens: ac ſi ita in naturalibus procederem, Hæc margarita eſt albedine candida, candore alba: non eſt hoc & hoc, ſed eſt hoc. Quid ſenſerit poſui, quid ſentiendum ſit, iudicent alij. Sed hæc hactenus. Nunc ad hiſtoriæ ſeriem redeamus.

Qualiter cauſa epiſcopi uſque ad generale concilium dilata eſt, & de hæretico Per eum.

CAPVT LVIII.

DVm ita per aliquot dies, iam ſæpe dictus epiſcopus coram ſummo pontifice de fide ſua in ciuitate Parrhiſius diſcuteretur, ſentiens Papa, vtpote vir cautus & religioſus, cauſæ difficultatem, protelandam eam vſq; ad vniuerſale cõcilium adiudicauit. Erat enim in proxima medianæ quadrageſimæ dominica, apud illius Galliæ metropolim Remis generale indictum concilium, tam ex eo quòd prætaxatus Papa perſecutionem populi ſui declinando, in Gallijs morabatur, quàm ob hoc quòd quidam penè laicus hæretici honorem in vaccis populorum affectans, examini eccleſiæ reſeruandus in vinculis tenebatur. Iſte in angulis Galliæ, id eſt, circa Britanniã & Guaſconiam, eo quòd remotis ibi à corde Francię populis, ſimplicitas, vel potius (vt ita dixerim) ſtulticitas, cui facilè error obrepere ſolet, abundat, verbum prædicationis aſſumpſerat, eumq; tanquã dei filiũ ſe nominans, multã poſt ſe rudis populi traxit multitudinẽ, dicẽs ꝙ ipſe eſſet per quem omnis oratio cõcluditur, cũ dicimus, Per eum, &c.

De condemnatione eiuſdem Eum, & de geſtis concilij, ad quod nuncij Henrici iunioris Romanorum regis uenerunt.

CAPVT LV.

IGitur voluente tempore, cum eadem mediana quadrageſima adueniret, dumq́ à Turcis populi diſperſi Hieruſalem tendentes per altum nauigaremus æquor, in baſilica dei genitricis, ſemperq́ virginis Mariæ, Remis, præſidente ſummo pontifice Eugenio, ſedit concilium, productus fuit ibi, vt fingere liceat, cum ſcriptulis ſuis prædictus Eum, vir ruſticanus, & illiteratus, nec hæretici nomine dignus, ac pro contumaci fatuitate, vel fatua contumacia ſua puniendus, Sigerio abbati S. Dionyſij, qui regni negocia ob abſentiam regis in Occidentali Francia, iuxta illius cœnobij prærogatiuã, adminiſtrabat, commiſſus, ab eoq́ artæ cuſtodiæ mancipatus, vitam in breui finiuit. Venerunt ad prædictum concilium cum bulla aurea nuncij iunioris Romanorum regis Henrici, tam de ſublimatione ſua ad Imperium Romano pontifici ſignificantes, quàm de tribus fratribus Poloniæ, qui eiecto quarto & ſeniore, ducatum intra ſe diuiſerant, ac de epiſcopis illius prouinciæ, qui ſuper hoc patri ipſorum iuramentum præſtiterant, querimoniam facientes. Famæ quoque malum omnibus motabilibus velocius, iuxta illud,

Fama malum, quo non aliud velocius vllum
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo,

immenſitatem ſali ex naturæ ſuæ celeritate trãſuolans, de expeditionis noſtræ euentu certa promens indicia, in auribus, oréue omnium ibi verſabatur.

Quomodo epiſcopus Gilibertus poſt concilium diſcuſſus eſt, & reſponſio eiuſdem: & qualiter Gallicani epiſcopi conuenientes, fidem ſuam in ſcripto digeſſerunt.

CAPVT LVI.

ITaque finita ſynodo, ſalutiferisq́ ad innouationem ſeu confirmationem antiquorũ ibidem promulgatis decretorum capitulis, prudentiores & viciniores, ad cauſam epiſcopi Giliberti terminandam reſeruantur. Decurſa medianæ quadrageſimę hebdomada, ſacroq́ dominicæ paſsionis tempore inchoante, epiſcopus Pictauinus, manente adhuc ſummo pontifice Remis, rurſus ad iudicium trahitur: in cubiculo vbi vrbis epiſcopus cum ſenioribus ſedit, vocatur: & ab eo quid de fide ſanctæ Trinitatis ſentiat, ſubtiliter interrogatur. Ille orthodoxorum patrum, quas nõ in ſchedulis, ſed in corpore librorum integras attulerat, legi faciens auctoritates, eandem ſe quam illi fidem tenere aſſerebat. Cumq́ huiuſcemodi ſermone, ſeu legendi prolixitate dies detineretur, tanquam tædio affectus Romanus inquit antiſtes: Multa frater dicis, multa, & ea fortaſsis quæ à nobis non intelliguntur, legi facis. Sed ſimpliciter à te cognoſcere velim, ánne illam ſummam eſſentiam, qua tres perſonas profiteris vnum deum, credas eſſe deum? Qui diutina collatione fatigatus, minus præmeditatè reſpondit, Non. Quod dictum mox ab eius ore raptum notarius excepit, ſcribens in hunc modum: Epiſcopus Pictauienſis ſcripſit & dixit, quòd diuina eſſentia non eſt deus. In commẽtario enim ſuper Boetium de Trinitate, vbi auctor theologica à naturalibus prædicamenta diſcernens, inter cætera poſuit, Subſtantia qua deus eſt, iſte appoſuit, non quæ deus eſt: id eſt, vt non ad ſubſiſtentem, ſed ad ſubſiſtentiam referatur. Sicq́ in hæc verba conuentus ea die dimittitur. Epiſcopus totum quod ſuperfuit illius diei ſpacium, cum nocte ſequente, amicos ſuos ex cardinalibus, quos habuit non paucos, circuit. In craſtino ipſo denuò coram ſummo pontifice in cauſa poſito recitatur ſcriptum: cuius vt ab eo reddatur ratio, expoſcitur. Ipſe ſe hoc non ſimpliciter conceſsiſſe aſſerebat. Dicebat enim hoc nomen Deus, quandoq́ in deſignatione naturę, quandoq́ in deſignatione perſonæ vnius etiam poni. In deſignatione naturæ, vt cũ dicitur, Deus tuus vnus eſt: perſonæ, vt cum dicitur, Pater eſt deus, filius eſt deus: perſonæ & vnius tantùm de tribus, vt ibi, Aſcendit deus in iubilatione: quod de perſona filij dictum eſſe nemo ambigit. Quare & aiebat ſe, diuinitatem eſſe deum, in illo tantùm ſenſu concedere, quo deus ponitur pro natura. In eo verò abſolutè concedere nõ audere, quo pro quali-

qualibet perſonarum hoc nomen Deus accommodatur : ne videlicet ſi indeterminatè profiteretur diuinitatem eſſe deum, id eſt, quamlibet perſonarum, cogeretur ſine determinatione concedere quicquid de qualibet perſonarum, & de eſſentia : ſicque in hanc incideret abſurditatem, vt ſicut perſonam filij, ita diuinam eſſentiam indeterminatè incarnatam, paſſam confiteretur.

Ex qua abſurditate facilè ſenſus hæreticus, iuxta Sabellium emergeret, vt eadem res diceretur & generans, & genita, & eadem ſeipſam genuiſſe. Quòd autem inter naturam & perſonam non mathematica abſtractione, ſed theologica conſideratione, quoquo modo diuideret ratio, & ratione, & auctoritate probare nitebatur. Ratione, ne videlicet iuxta Arrium, ſicut perſonarum, ita & pluralitatem admitteret eſſentiarum : vel ſecundum Sabellium, ad eſſentiæ ſingularitatem, Chriſtianæ fidei religio pluralitatem reſtringeret perſonarum hac Theoderiri contra Sabellium vtens auctoritate. Oportet ergo deſiderantem ſpirituales diuitias, & volentem Chriſtianorum dogmata vendicare, rerum non ignorare proprietatem, ne fortè aliud pro alijs intelligens, circa dogmata peccet.

Qui enim naturam & perſonam idem eſſe intelligit, aut in diuiſionem Arrij incidit, aut in confuſionem Sabellij. Et illa Hilarij, Diſcerne igitur ô hæretice, ſpiritum Chriſti ab ſpiritu dei, & excitati à mortuis ſpiritum Chriſti à ſpiritu dei Chriſtum à mortuis excitantis. Et quæro nunc, in ſpiritu dei vtrum naturam, aut rem naturæ ſignificatam exiſtimes? Non idem eſt enim natura, quod naturæ res eſt. Sicuti non idem eſt homo, & quod hominis eſt, nec idem ignis, & quod ipſius ignis eſt : & ſecundum hoc non idem eſt Deus, & quod dei eſt. Item quòd non natura, ſed filij perſona carnem ſuſcepiſſe credenda ſit, hac auctoritate Toletani concilij oſtendit: Solum verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Et cùm tota cooperata ſit Trinitas formationem ſuſcepti hominis, quoniam inſeparabilia ſunt opera Trinitatis, ſolus tamen accepit hominem in ſingularitate perſonæ, non vnitate diuinæ naturæ : id eſt, id quod eſt proprium filij, non quod commune Trinitati. Quam auctoritatem cum determinare vellet Clarauallenſis abbas, aliqua verba quæ cardinalibus diſplicerent, protulit : epiſcopo Pictauino dicente, Et hoc ſcribatur. Ad quod ille reſpondit, Scribatur ſtylo ferreo, vngue adamantino. Mòxque ad publicum progreſſus, omnes quos poterat conuocauit. Ibi cum archiepiſcopis, viriſque religioſis & eruditis, contra quatuor prædicta, quæ Pictauino epiſcopo imponebantur capitula, fidem ſuam in hunc modum, ipſe cum alijs, & alij cum ipſo expoſuerunt.

Credimus ſimpliciter naturam diuinitatis eſſe deum, nec aliquo ſenſu catholico poſſe negari, quin diuinitas ſit Deus, & Deus diuinitas. Si verò dicitur, ſapientia ſapientem, magnitudine magnum, æternitate æternum, vnitate vnum, diuinitate Deum eſſe, & alia huiuſmodi : credamus non niſi ea ſapientia quæ eſt ipſe Deus, ſapientem eſſe, non niſi magnitudine quæ eſt ipſe Deus, magnum eſſe : non niſi ea æternitate, quæ eſt ipſe Deus, æternum eſſe : non niſi ea vnitate, qua ipſe eſt, vnum eſſe : non niſi ea diuinitate Deum, quæ eſt ipſe, id eſt, ſeipſo ſapientem, magnum, æternum, vnum Deum.

Cum de tribus perſonis, Patre, Filio, Spiritu ſancto loquimur, ipſas vnum Deum, vnam diuinam ſubſtantiam fatemur eſſe : & econuerſo, Cum de vno deo, vna diuina ſubſtantia loquimur, ipſum vnum Deum, vnam diuinam ſubſtantiam eſſe tres perſonas profitemur.

Credimus ſolum deum patrem, & filium, & ſpiritumſanctum æternum eſſe, nec aliquas omnino res, ſiue relationes, ſiue proprietates, ſiue ſingularitates, vel vnitates dicantur, & huiuſmodi alia à deo eſſe, quæ ſint ab æterno, & non ſint deus.

Credimus ipſam diuinitatem (ſiue ſubſtantiam diuinam, ſiue naturam diuinam dicas) incarnatam, ſed in filio eſſe.

Quòd Cardinales Romanæ eccleſiæ de hoc indignati ſunt, & oratio eorum contra Papam Eugenium, & quomodo tandem hæc contentio finem habuerit, & quomodo Gilibertus epiſcopus euaſerit.

CAPVT LVII.

QVòd Gallicanæ eccleſiæ factum tam grauiter ſacer cardinalium Senatus accepit, vt cum magna mentis indignatione curiam intraret, ac tanquam vnum corpus effecti, vna omnes voce Pontifici ſuo dicerent: Scire debes, quòd à nobis, per quos tanquam per cardines vniuerſalis eccleſiæ voluitur axis, ad regimen totius eccleſię promotus, à priuato vniuerſalis pater effectus, iam deinceps te non tuum, ſed noſtrum potius eſſe oportere: nec priuatas & modernas amicitias antiquis & communibus præponere, ſed omnium vtilitati conſulere, Romanæq́ curiæ culmen ex officij tui neceſsitudine curare & obſeruare debere. Sed quid fecit abbas tuus, & cũ eo Gallicana eccleſia? qua fronte, quo auſu ceruicem contra Romanæ ſedis primatum & apicem erexit? Hæc eſt enim ſola quæ claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit. Ipſa ſola de fide catholica diſcutere habens, à nullo, etiam abſens, in hoc ſingulari honore præiudicium pati poteſt. Sed ecce Galli iſti, etiam faciem noſtram contemnentes, ſuper capitulis quæ his diebus nobis aſsidentibus agitata ſunt, tanquam finituræ ſententiæ vltimam manum apponendo, nobis inconſultis fidem ſuam ſcribere præſumpſerunt. Certè ſi in Oriente, vtpote Alexãdria vel Antiochia, coram omnibus patriarchis huiuſmodi tractaretur negocium, nihil firma ſtabilitate ſolidum ſine noſtra diffiniri valeret auctoritate: quinimò, iuxta antiquorum patrum inſtituta vel exempla, Romano ſeruaretur examini terminandum. Quomodo ergo iſti in noſtra præſentia vſurpare audent, quod etiam remotioribus & maioribus nobis non licet? Volumus igitur huic tam temerariæ nouitati celeriter aſſurgas, ipſorumq́ contumaciam punire non differas. Quos Romanus pontifex blando mitigans eloquio, abbate ad ſe vocato, de hoc facto, qualitatéve facti ſolerter inquirit. Cui ille humiliter, & cum reuerentia reſpondit, ſe, vel dominos epiſcopos nihil de præfatis capitulis diffiniſſe: ſed quia ab epiſcopo Pictauino audierat, vt fides ſua ſcriberetur, idcirco quia ſolus nollet, illorum auctoritate ac teſtimonio ſimpliciter ſe quod ſentiret, expoſuiſſe. Hocq́ tam humili, quàm modeſto ipſius reſponſo, prædicta cardinalium indignatio conquieuit, ita tamen, vt præfatum ſcriptum tanquam inconſulta curia prolatũ, velut auctoritatis pondere carens, pro ſymbolo in eccleſia, quod in concilijs contra hæreſes congregatis fieri ſolet, non haberetur. Benedictus per omnia deus, qui ſic eccleſiæ ſuæ, ſponſæ ſuæ prouidit, ne vel ſumma membra à capite ſuo diſsiderent, vel tantus religioſarum & diſcretarum perſonarum numerus Gallicanę eccleſiæ aliquod iudicij põdus à ſede Romana reportans, ſchiſmatis non parui occaſio eſſet. Hæc pauca ex multis de illius concilij agenda dixiſſe ſufficiat: hoc tamẽ appoſito, quòd de tribus capitulis propter præmiſſam tumultuationem nihil diffiniri potuit. Nec mirum. In quarto enim non multũ ab alijs diſcordabat epiſcopus Gilibertus, cum illi profiterentur naturam incarnatam, ſed in filio: iſte perſonam filij incarnatam, non ſine ſua natura. De prædicatione perſonarum quid diffinirent, cum eius vſum quidem, quid ſcilicet propriè prædicari diceret, ab alijs magiſtris etiam in naturalibus alienum non haberent. De proprietatibus an perſonæ eſſent, tam ob prædictã cauſam, quàm ob theologicas rationes, quę hincinde habentur, ſuppreſſum eſt. De primo tantùm Romanus pontifex diffiniuit, ne aliqua ratio in theologia inter naturam & perſonam diuideret, néve deus diuina eſſentia diceretur ex ſenſu ablatiui tãtùm, ſed etiam nominatiui. Vnde adhuc à probarionbus eiuſdem epiſcopi auditoribus tenetur, ne ratio ibi diſcernat in intelligendo, ſed in dicendo. Epiſcopus verò præmiſſam ſummi pontificis ſententiam reuerenter excipiẽs,

archidia-

archidiaconis ſuis in gratiam receptis, cum ordinis integritate, & honoris plenitudine, ad propriam diœceſim remeauit. Vtrum autem prædictus abbas Clarauallenſis in hoc negocio ex humanę infirmitatis fragilitate, tanquam homo deceptus fuerit, vel epiſcopus tanquam vir literatiſsimus propoſitum aſtutè celando, eccleſię iudicium euaſerit, diſcutere, vel iudicare noſtrum non eſt. Quòd enim ſancti & ſapientes viri, corruptibili carne circundati frequenter in talibus fallantur, & nouis & antiquis probatur teſtimonijs. Nam vt de illo taceam, quod beatus Gregorius ſancto Dauid, in quē ſpiritus domini directus aſſeritur, ad patriam, à qua à filio propulſus fuerat, reuertenti, à ſeruo Miphiboſet cum xenijs occurrenti ſurreptum inducit, exemplo, Chriſtianis temporibus Beatus Epiphanius Salaminæ Cypri epiſcopus, tam eximiæ, vt mortuū quoque ſuſcitaret, ſanctitatis, aduerſus Ioannem Chryſoſtomum, cuius hodie in Eccleſia viget memoria, tam acriter ab æmulis induci potuit, vt eum in propria ciuitate declinans, communicareq́ nolens, etiam populum ſibi commiſſum, quantum in ipſo fuit, contra illum cōcitaret. Quod in priori noſtra ex Tripertita ſumptum hiſtoria plenius dictum eſt. Hactenus iſta.

De exercitu noſtro, & rege Francorum, ubi in tranſmarinis applicuerit, & quando Hieroſolymam uenerit, & de rege Conrado, & de præfato rege Lodouico, qualiter & ubi ſe inuicem uiderint.

CAPVT LVIII.

DVm hæc & huiuſmodi aguntur in Gallia, exercitus noſter (vt ſuprà dictum eſt) nauigandi labore diſperſus pelagus operiebat, quolibet prout poterat & quando, diuerſa per loca litus attingere conante. Nam Ludouicus Francorum rex iuxta Antiochiam patrui comparis ſuæ principis terram circa mediam quadrageſimam applicuit, in eo loco qui portus S. Simeonis vocatur, alijs ex noſtris apud Ptolemaidam, quæ & Achon, alijs apud Tyrum & Sidonem, in Sarepta oppido Sidoniorum, non ſine naufragij metu optatum portum capientibus, nonnullis ipſum naufragium paſsis, quibuſdam aquis abſorptis, cæteris ſeminudis euadentibus. Illi ergo qui tam maturè applicuerant, circa palmas ciuitatem ſanctam intrauere, dominicam paſſionem, ſanctamq́ reſurrectionem, ſingula loca vbi hæc facta ſunt, circumeundo, ac, vt dicitur, oculo ad oculū videndo, cum multa cordis deuotione celebrantes. At Conradus Romanorum princeps, habens adhuc in comitatu ſuo ex principibus Ortlibū Baſilienſem epiſcopum, Arnaldum cancellarium ſuum, Fridericum ducem Sueuorū, Henricum ducem Baioariorum, Guelfonem ducem, aliosq́ comites, viroſq́ illuſtres & nobiles, in ipſa paſchali hebdomada Ptolemaidæ applicans, ac poſt paucos dies Hieroſolymam veniens, in magna cleri & populi iocunditate, cum ingenti honore ſuſcipitur. Mortuus tunc fuit in comitatu regis vir clariſsimus Fridericus Ratiſponenſis eccleſiæ aduocatus, ac ad vrbem ſanctam deportatus, & in cœmiterio militū templi non longè ab antiquo templo domini ſepultus. Rex per aliquot ibi dies in palatio Templariorū, vbi olim regia domus, qua & templum Salomonis, conſtructa fuit, manens, & ſancta vbique loca peragrans, per Samariam & Galilæam Ptolemaidam redijt, omnes aduentantes quos poterat milites, pecunia ad remanendū inducens. Conuenerat enim cum rege illius terræ, & patriarcha, militibusq́ templi circa proximum Iulium, in Syriam ad expugnationē Damaſci exercitum ducere. Qua de re multa largè diſperſa pecunia, militem quem tunc poterat collegit. Rex etiam Franciæ Ludouicus idem pro poſſe ſuo ſectans, de Antiochia reuerſus, apud Tyrum manebat. Ambo itaque inter Tyrum & Ptolemaidam, in loco qui Palma nomen à re ſortitus appellatur, menſe Iunio circa natiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ conueniunt, de die, loco, vbi, & quando exercitus inſtauraretur ordinantes. Nondum tamen ex tot & tantis attritionibus faſtus inter eos regalis decoctus conquieuerat. Vnde quem & prouentum & euentum hæc quoq; Damaſcena ſortita fuerit expeditio, aliàs, & fortaſsis ab alijs dicenda erunt.

De reditu regis Conradi, & quòd Fridericum ducem ante ſe remiſerit.

CAPVT LIX.

EXpleta verò hac expeditione, principes ad propria redire diſponunt: Romanus quidem per Græciam, alter verò per Calabriam & Apuliam. Itaque Conradus Romanorum princeps, naues apud Ptolemaidam ingreſſus, ac per æquor nauigans, fratrem & amicum ſuum Manuel, Regiæ vrbis principem, in Achaiæ ſeu Theſſaliæ finibus inueniens adijt: cum eoq; tanquam ex longa via fatigatus, laboribusq; fractus, & non modica infirmitate correptus, per aliquod temporis ſpacium quieuit. Ibi de reditu ordinans, Fridericum ducem fratris ſui filium, ad cognoſcendum, vel potius ad corroborandum Imperij ſtatum præmiſit. Qui per Bulgariam, Pannoniamq; iter faciens, menſe Aprili ad propria rediјt, & illic quoſdam ex proprijs miniſterialibus ſuis pro bono pacis, boni iudicis exercens officium ſuſpendio peremit. Porrò patruus ſuus rex, tranſactis aliquot quibus in Græcia quieuerat diebus, habens ſecum prædictum Baſilienſem epiſcopum, & cancellarium Arnaldum, fratremq; ſuum Noricorum ducem Henricum (nam Guelfo dux per Calabriam & Apuliam reuerſus fuerat) per Illyricum, Dalmaticumq; remigans æquor, in proprijs imperij ſui finibus apud Polam Hiſtriæ ciuitatem applicuit: ibiq; ſonipede inſidens, ac per Aquileiam tranſiens, in Iuuania (quæ nunc Saltzeburga dicta Baioariæ metropolitana ſedes eſſe noſcitur) Penteçoſten celebrauit, expletis ab eo, quo idem feſtum in Pannoniæ finibus egerat, duobus annis. Inde Ratiſponæ cum magna principum frequentia curiam celebrauit.

Excurſus ad excuſandum euentum illius expeditionis.

CAPVT LX.

POrrò quia nonnulli ex puſillis eccleſiæ fratribus ſcandalizati mirantur, mirando ſcandalizantur, de prætaxatæ noſtræ expeditionis labore, quòd tam arduo & bono inchoata principio, tam humilem, & non bonum exitum acceperit, ipſis hoc modo reſpondendum videtur. Nihil verè dici bonum poteſt, illo ſolo excepto, qui non aliunde, ſed ex ſe habens quod eſt, & veriſsimè eſſe, & veriſsimè bonus eſſe dicitur, iuxta illud, Nemo bonus, niſi ſolus deus. Cætera verò ab eo, non ex ipſius eſſentię ſectione, ſed ex eiuſdem bonitatis denominatione bona dicuntur. Quicquid autem in naturalibus bonum vocatur, aut id fit ſimpliciter, aut ſecundum quid. Sed ſi ſimpliciter fit, tunc datum naturæ dicitur, ſicut conceſſum gratiæ donum: iuxta illud, Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt. Ipſum verò datum naturæ, quod ſimpliciter bonum diximus, velut in ciuili facultate generaliſsimum, per donum gratiæ tanquam per differentiam ad conſtituendam quodammodo ſpeciem informatur: ſecundum quod aliqua dicimus iuſta, ſobria. Cum ergo aliqua ſimpliciter in natiuis bona dicuntur, proculdubio bonum naturæ intelligitur. Vnde dictum eſt: Vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona: quomodo lapis & lignum erit bonum. Cum autem ad eius proximam ſpeciem deſcēdimus, vniuerſalitate generis per ſpecificam differentiam, quam donum gratiæ diximus, ad rationalem reſtricta naturam, illam tantùm ſolemus dicere iuſtam vel ſobriam: nunquam verò lapidē, ſicut bonum, ſic vocamus ſobrium vel iuſtum. Denique vt verbis Boetij in libro Regularum vtar, qui bonum generale, iuſtum ſpeciale ponens, adnectit, Nec ſpecies deſcendit in omnia, id eſt, vt de omnibus quæ ſupponuntur generi, prædicetur. Ita ex oppoſito dicere licet, quòd genus ad ea tantùm ad quæ ſpecies prædicatione ſua non contrahatur. Iuxta logicorum enim regulam, Methodus à genere ad deſtruendum, à ſpecie valet ad conſtruendum. Sicut ergo cum ſimpliciter aliquid bonum dico, naturæ datum quod velut vniuocè de ſuis ſpeciebus prædicatur, intelligo: ſic cum ſecundum quid aliquid bonum aſſero, vtilitatem potius quàm naturæ fontem intueor. Quo vſu eius acceptio ad infinita ęquiuocatur. Hinc dicimus equum bonum ex vſu vectigandi, veſtē bonam ex vtilitate induendi, alimentum bonum ex emolumento nutriendi. Item eadem

dem ratione quod alteri ſpeciei bonum, alteri aſſeritur malum. Verbi gratia, luſquiamum alit paſſerem, necat hominem. Eadem quoque res alia conſideratione eiuſdem ſpeciei contentis, vel etiam eidem ſingulari erit bona, & erit non bona. Vnde & ſolemus dicere, bonum eſt iſti calorem febrilem ſentienti bibere aquam: bonũ eſt illi propter infirmitatem ſtomachi, iuxta Apoſtolum, modico vino vti. Nec ex hoc ſequitur, ſi ſecundum quid bonum iſti, vel illi ſimpliciter eſſe bonum: ſicut non ſequitur, ſi Aethiops eſt albus dente, ergo eſt albus: vel econuerſo, non eſt niger dente, ergo non eſt niger. Quod etiam ex diuinæ paginæ vſu patet. Velut cum dicimus, Non erat bonum Iudæis, vel Iudæ Chriſtum tradere, vel crucifigere, & ſi nobis eſſet bonum. Sicut verò in humana philoſophia, album habere dentem, nõ aufert Aethiopi eſſe nigrum: ſic in diuina pagina malum Iudæorum non demit vniuerſitati paſsionẽ Chriſti non eſſe bonam. Ex quo ſit à ſimili propter eãdem cauſam, de prædicta noſtra expeditione, quòd ſi non fuit bona pro dilatatione terminorũ, vel commoditate corporum, bona tamen fuit ad multarum ſalutem animarum: ſic tamen vt bonũ, non pro dato naturæ, ſed pro vtili ſemper accipias. Et ex eo vſu hæc emergat ſubdiuiſio, vt ſicut ſuprà diximus, bonum quandoq; ſimpliciter dici, quandoq; ſecundum quid, & quando ſecundum quid dicitur, ad diuerſum vſum vtilis æquiuocari: ita hoc bonum, idem vtile, quandoq; ſimpliciter, quandoq; ſecundum quid vocari. Quamuis ſi dicamus ſanctum illum abbatẽ ſpiritu dei ad excitandos nos afflatum fuiſſe, ſed nos ob ſuperbiam, laſciuiamq; noſtrã ſalubria mandata non obſeruantes, meritò rerum, perſonarúmue diſpendium deportaſſe, non ſit à rationibus, vel antiquis exemplis diſſonum: quanquam & ſpiritus prophetarum non ſemper ſubſit prophetis. Qualiter verò prædictus bonus vir ei libro, quem Eugenio Papę de Conſideratione ſcribens ſuper hac re, ad excuſationem ſui apologeticum interſeruerit, curioſus rerum indagator inuenire poteſt.

Quomodo, & quibus epiſtolis idem rex à Papa Eugenio exceptus ſit.

CAPVT LXI.

QVomodo autem Eugenius Papa Romanorum principem de tam graui tribulatione redeuntem, paternis conſolationum verbis exceperit, ſubter annotatũ eſt. *Eugenius epiſcopus, ſeruus ſeruorum dei, chariſsimo in Chriſto filio Conrado dei gratia Romanorum regi illuſtri, Salutem, & apoſtolicam benedictionem.* Cum in hoc mundo cuncta mutabilitatis ordo corrumpat, ſicut nec proſperis eleuari, ita nec frangi aduerſis, confidentes de diuina miſeratione, debemus: quia dei & hominum mediator admiranda diſpenſatione cõſueuit omnem filium quem recipit, aduerſitatibus flagellare: vt dum ipſum per amorem ad æterna præmia vocat, præſens mundus eius animum perturbationes quas ingerit, à ſeipſo repellat: tantóque facilius ab huius ſeculi amore recedat, quanto magis impellitur, dum vocatur. quod in Iſraelitico populo, Moyſe vocante & Pharaone ſignatur. Moyſes namque tunc ad vocandum miſſus eſt, cum Pharào duris eum operibus perurgebat, quatenus alter vocando pertraheret, alter impelleret ſæuiendo, vt plebs in ſeruitio turpiter fixa, vel prouocata bonis, vel impulſa moleſtijs moueretur. Hoc itaque rationis debito incitati, diſcretionem tuam commonemus, & exhortamur in domino, quatenus tribulationes, quas tibi & exercitui tuo omnipotẽs deus irrogauit, patienter ſupportes, & in eo ſpem tuam conſtituas, qui quem vult permittit affligi, & confidentes in ſe, miſericorditer liberare cõſueuit. Si enim patientiam & humilitatem in aduerſis perfectè tenueris, per deſertum huius vitæ, ſub protectione columnæ nubis & ignis, id eſt patientiæ ſolatio, & charitatis ardore intrepidus perduceris. Quia igitur perſonam tuam vera charitate diligimus, & de te valde confidimus, ſi poſt tuum reditum ſine dilatione, de his quæ ad honorem ſanctæ eccleſiæ & regni ſpectare noſcuntur, tecum mutuis potuiſſemus tractare colloquijs, nobis vtique gratum fuiſſet. Verùm quia id nobis temporis qualitas denegauit, & de tua ſalute ſumus ſolliciti, quoſdam de fratribus noſtris, poſtquam te ad Longobardiæ partes auctore domino incolumem perueniſſe accepimus, ſicut per venerabiles fratres noſtros, Artuuicum Bremenſem archiepiſcopum, & Anshelmum Hamelburgẽſem epi-

ſcopum tibi ſignificauimus, ad tuam ſerenitatem duximus deſtinandos, vt affectum & beneuolentiam, quam erga te gerimus, tibi exponerent, & quod de te audire cupimus, ipſorum relatione noſceremus. Quibus dedimus in mandatis, vt tibi tanquam chariſſimo filio noſtro, & catholico principi, atque ſpeciali Romanæ ſanctæ eccleſiæ defenſori, ipſius eccleſiæ ſtatum & noſtrum exponerent. Qui ſiquidem in Tuſciam vſque progreſſi, ex quo te ad Teutonicas partes pertranſiſſe nouerunt, longitudinem viæ, & difficultatem itineris propter æſtatis intemperiem metuentes, ad noſtram præſentiam redierunt. Cæterùm quia ſtatum tuum, & dilecti filij noſtri Henrici iunioris regis, quem poſt diſceſſum tuum paterno affectu dileximus, & in poſterum actiones eius proſperari in domino præoptamus, cognoſcere cupimus, cum fratres noſtri propter æſtatis feruorem, laborem tanti itineris perficere non valerent, per fidelẽ noſtrum Franconem latorem præſentium, & apoſtolica ſcripta tuam excellentiam viſitantes, nobilitatem tuam monemus, & exhortamur in domino, quatenus ea quæ circa te & ipſum geruntur, & ſtatum regni, per eundem Franconem nobis ſtudeas intimare, & hoc tempore deuotionem quam erga matrem tuam ſanctam Romanam eccleſiam geris, oſtendas, vt noſtro reſpondere affectui congruè videatis, & beati Petri apoſtolorum principis interceſſionibus, cui te totum debes exponere, creatoris noſtri largiorem debeas gratiam promereri. Datum in Tuſcul. viij. Kal. Iulij.

De obitu Henrici iunioris regis, & Hartliebi Traiectenſis epiſcopi, & Arnaldi Colonienſis epiſcopi.

CAPVT LXII.

CIrca idem tempus filius regis Henricus, quem ipſe, vt ſuprà dictum eſt, per electionem principum regem ordinauerat, diem obijt, habens adhuc alium fratrẽ paruulum nomine Fridericum. Ea quoque tempeſtate in inferiori Traiecto Freſiæ vrbe, Hartliebo eiuſdẽ eccleſiæ pontifice obeunte, graue ſchiſma ibidem oritur: quibuſdam Fridericum Adulfi comitis filium, alijs Hermannum eccleſiæ S. Gereonis in ſuburbio Colonienſi ſitæ præpoſitum, in illius eccleſiæ præſulem eligẽtibus. Illi verò qui Hermannum elegerant, alios præoccupantes principem apud Noricum caſtrũ adeunt, ab eoq́ inueſtituram regalium ſuſcipiunt. Quos altera pars in ciuitatem Galliæ Spiram ſubſecuta, inducias ab eo vſque ad proximos dies Rogationum in palatiũ Nouiomagenſem accepit. Inter hæc Arnaldus quoque Colonienſis archiepiſcopus, vir ad omnia eccleſiaſtica & ſecularia negocia inutilis, vitam finiuit. Igitur Conradus rex tam de ſubrogatione Colonienſis, quàm ſuper determinatione illius cõtrouerſiæ, quæ in Traiectenſi eccleſia agitabatur, examen laturus, inferiores Rheni partes adijt, habens ſecum ex Baioaria Ottonem Friſingenſem, ex Saxonia Albertum Miſnẽſem epiſcopos. Cumq́ ad Bobardiam villam regalem, in territorium Treuerorum ſuper Rhenum poſitam veniſſet, legatos obuios habuit, nunciantes Arnaldum cancellariũ ſuum in præfata Colonienſi eccleſia electum eſſe, ſed eum huius rei aſſenſum vſque ad aduentum ipſius diſtuliſſe. Quod verbum gratãter rex accepit, ac inde extra viam pauliſper digrediens, duas arces fortiſſimas, quarum altera ſuper Moſellam Cohina, altera ſuper Rheni litus poſita Rinecca dicebatur, expugnauit: in Cohina præſidia ponens, alteram igni tradens. Ibi prænominatum Colonienſem electum excipiens, cum eoq́ ad inferiora deſcendens, capellam operoſam, quam ille non longè à Colonia in proprio fundo conſtruxerat, à prædictis quos ſecum duxerat epiſcopis, conſecrari fecit. Inde naues ingreſſus, ac per Rhenum remigans, Coloniam Agrippinam venit, cũ maximo cleri ac populi tripudio ſuſceptus. Igitur finita, vt aſſolet, proceſſionis ſolennitate, rex in principali B. Petri eccleſia ſedens, Arnaldum renitentem valde & reclamantem, pontificatus ſimul & ducatus regalibus inueſtit, ſicq́ ad Nouiomagenſe palatium Traiectenſium cauſam iudicaturus venit. Traiectenſes Fridericum in ciuitate non ſine faſtu habebant, Hermanno electo. Itaque conductum primò de perſonarum incolumitate petentes, cum magna multitudine nauium à Rheno per Vualfluuium, qui ab eo ſciſſus ipſius brachium eſſe noſcitur, veniunt. Quos rex in cauſa ponens, ad pacemq́ cum aduerſarijs ſuis ſine litis conteſtatione reuocare volens, eùm hoc modo procede-

procedere non poſſet, tandem eis iuris diſtrictionem obtulit. Illi viaticum redeundi poſtulauerunt, dicentes ſe eo quòd cauſa ipſa tanquam eccleſiaſtica ad eccleſiaſticum iudicem, id eſt, ad aures ſummi Pontificis tranſlata eſſet, reſpondere coram cincto iudice non poſſe. Contra quos vtpote aduerſus Romanum principem agentes maieſtatis reos; quia incontinenti ſemper præſtitum commeatum vlciſci non valuit, acerbâ rex vſus conqueſtione, mox etiam pro huius temeritatis debita vindicta ſumenda, ad ciuitatem ipſorum proceſsiſſet, niſi quòd propter quorundam Noricorum comitum inſolentiam, in eandem reuocabatur prouinciam.

Conradus rex ad inferiores Rheni partes proficiſcitur, & quomodo poſt auditam cauſam Traiectenſium, Baioariam ingreſſus eſt, & ibi omnibus bene compoſitis Babenbergæ diem obijt.

CAPVT LXIII.

IGitur proximam Pentecoſten in Cōfluentia, vbi & nuntios regis Hiſpanorum iam diu ſecum moratos dimiſit, ſub corona incedēdo celebrans, Baioariam ingreditur: Ratiſponæq; curiam habens, duos ex cardinalibus Romanæ ſedis legatos, Iordanum ſcilicet, & Octauianum obuios excepit. Poſt hæc Palatino comite Ottone ob filiorum ſuorum exceſſus proſcripto, vicinum eius caſtrum Cheleheum dictum, rapido Danubij fluminis ambitu clauſum, obſidione cingit, eumq; ad hôc vt vnum filiorum ſuorum obſidem daret, coegit. Inde in Gallias rediens, Traiectenſium negotium reuocatis omnibus ad ſubiectionem Hermanni, cum imperij honore terminauit: ac ne aliquis in poſterum eius facti ſcrupulus haberetur, à Romana ſede ratihabitionem obtinuit. Ipſe verò non multo pòſt omnibus bene in Gallia & Germania compoſitis, cum etiam iurata expeditione in proximo imperij coronam accepturus eſſet, non ſine ſuſpicione quorundam, quos ex Italia habuit, medicorum, quaſi ex Rogerij Siculi metu ſubmiſſorum, morbo corripitur: ſicq; tamen tanto non fractus infirmitatis dolore, curiam celebraturus, Babenberg venit: vbi cum multoɼ planctu raptus, prioris fortitudinis in vltimo diſcrimine retinens animum, proxima à capite ieiunij ſexta feria, id eſt, xv. Kalend. Martij vitam finiuit, regalia duci Friderico cum vnico ſuo item Friderico commendans. Erat enim tanquam vir prudens de filio ſuo adhuc paruulo, ne in regem ſublimaretur, quaſi deſperatus, idcirco & priuatæ & reipub. melius profuturum iudicabat, ſi is potius qui fratris ſui filius erat, ob multa virtutum ſuarum clara facinora, ſibi ſuccederet. Volentibus verò familiaribus ſuis, iuxta eius, vt aſſerebāt, petitionem eum ad Laureacenſe monaſterium deferre, ibiq; in proprio fundo iuxta patrem humare, Babenbergenſis eccleſia hoc contumelioſum ſibi fore iudicans, non permiſit, quinimò conuenientiſsimum & honeſtiſsimum & eccleſiæ illi, & imperio decernens, iuxta tumbam Imperatoris Henrici, eius loci fundatoris, qui nuper auctoritate Romanæ eccleſiæ in loca ſancta leuatus, pro ſancto habetur, regio cultu eum ſepeliuit. Hæc & alia, Auguſtorum inuictiſsime, excellentiæ tuæ ſcribuntur: quædam tibi vt tibi, quædam tibi, ſed non vt tibi: quæ acutus clericorum tuorum diſcernere debebit oculus. Verùm quia iuxta quod propoſui, decurſis ſummatim aui, patris, patruiq; tui, non ſine aliqua tui mentione factis, ad tua principaliter geſta venimus, huic primo Volumini, quieſcendi pauliſper cauſa, finem imponere liceat, vt ad ea quæ de tua dicenda erunt magnificentia, facilius reſumatur ſpiritus.

LIBRI PRIMI FINIS.

OTTONIS FRISINGENSIS PROLOGVS IN SEcundum librum, *De geſtis Friderici Imp. Aug.*

NOn ſum neſcius, Imperatorum, ſeu Regum decus, dum geſtorum tuorum magnificentiam proſequi conor, crebreſcentibus victorijs ſtylum materiæ ſuccubiturum. Inter duo tamen, vt ita dixerim, mala, melius fore iudicaui, minus dicendo à materia Opus ſuperari, quàm cuncta tacendo glorioſa facta ſilentio tecta deperire. Verùm quia priorem libellum vſque ad regni, ſeu imperij tui ortum in obitu glorioſiſsimi patrui tui Conradi regis terminaui, huic ſecundo Operi de tui principatus gloria contenturo, tale deo fauente, imponatur initium.

De electione Friderici ducis Sueuorum (qui fuit fratruelis Conradi regis) ad Imperium.

CAPVT I.

ANno ab Vrbe condita M.Dccc. ab incarnatione verò domini M.clij. decedente ab hac luce vernali tempore, id eſt, ſexta feria proxima, vt dictum eſt, poſt caput ieiunij, in ciuitate Babenbergenſi, prjſsimo rege Conrado, iij. Nonas Martij, id eſt, tertia feria poſt Oculi mei, in oppido Franconefurt, de tam immenſa tranſalpini regni latitudine, vniuerſum, mirum dictu, principum robur, non ſine quibuſdam ex Italia baronibus, tanquam in vnum corpus coadunari potuit. Vbi cum de eligendo principe primates conſultarent (nam id iuris Romani imperij apex, videlicet non per ſanguinis propaginem deſcendere, ſed per principum electionem reges creare, ſibi tanquam ex ſingulari vendicat prærogatiua) tandem ab omnibus Fridericus Sueuorum dux, Friderici ducis filius petitur, cunctorumque fauore in regem ſublimatur.

Ratio quare in eum tam facilè conſenſerit uniuerſitas principum.

CAPVT II.

HVius conſultationis ſumma, in illamque perſonam tam vnanimis aſſenſus ratio, vt recolo, hæc fuit. Duæ in Romano orbe apud Galliæ, Germaniæve fines famoſæ familiæ hactenus fuere, vna Henricorum de Gueibelinga, alia Guelforum de Altdorfio: altera Imperatores, altera magnos duces producere ſolita. Iſtæ, vt inter viros magnos, gloriæque auidos aſſolet fieri, frequenter ſeſe inuicem æmulantes, reipub. quietem multotiens perturbarant. Nutu verò dei, vt creditur, paci populi ſui in poſterum prouidentis, ſub Henrico quinto factum eſt, vt Fridericus dux pater huius, qui de altera, id eſt, de regum familia deſcenderat, de altera Henrici ſcilicet Noricorum ducis filiam in vxorem acciperet, ex eaque Fridericum, qui in præſentiarum eſt & regnat, generaret. Principes ergo non ſolùm induſtriam ac virtutem iam ſæpe dicti iuuenis, ſed etiam hoc quòd vtriuſque ſanguinis conſors, tanquam angularis lapis, vtrorumque horum parietum diſsidentiam vnire poſſet, conſiderantes, caput regni eum conſtituere adiudicauerunt: plurimùm reipub. profuturum præcogitantes, ſi tam grauis & diutina inter maximos Imperij viros, ob priuatum emolumentum ſimultas, hac demum occaſione, deo cooperante ſopiretur. Ita non regis Conradi zelo, ſed vniuerſitatis, vt dictum eſt, boni intuitu, hunc Fridericum, eius filio item Friderico adhuc paruulo præponere maluerunt. Hac conſideratione & ordine electio Friderici celebrata eſt.

Hinc nata sunt nomina Guelforum et Guibellinorum

Quòd

Quòd poſt acceptam fidelitatem à principibus Aquiſgrani conſecratur, ſecumq́ Fridericus Monaſterienſis epiſcopus.

CAPVT III.

AStrictis igitur omnibus qui illò confluxerant, fidelitate & hominio principibus cum paucis, quos ad hoc idoneos iudicauit, cæteris in pace dimiſsis, Rex cum multa iocunditate quinta feria naues ingreditur: ac per Mogum & Rhenum nauigans, in villa regali Sinciche applicuit, ibi equos aſcendens, in proximo ſabbato Aquiſgranũ venit. Sequẽti die, id eſt ea dominica qua Lætare Hieruſalem canitur, ab epiſcopis à palatio in eccleſiam beatæ Mariæ ſemper virginis deductus, cum omnium qui aderant applauſu, ab Arnaldo Colonienſi archiepiſcopo, alijs cooperantibus coronatus, in ſede regni Francorũ, qui in eadem eccleſia à Carolo magno poſita eſt, collocatur: non ſine multorum ſtupore, quòd in tam paruo temporis ſpacio, non ſolùm tanta principum, ſeu de regno nobilium cõfluxerat multitudo, ſed & quòd de Occidentali Gallia, ad quam nondum huius facti rumor perueniſſe putabatur, nonnulli aduenerant. Nec prætereundum æſtimo, quòd dum finito vnctionis ſacramento, diadema ſibi imponeretur, quidam de miniſtris eius, qui pro quibuſdam exceſsibus grauibus, à gratia ſua adhuc priuati, ſequeſtratus fuerat, circa mediam eccleſiam ad pedes ipſius ſe proiecit, ſperans ob pręſentis diei alacritatem, eius ſe animum à rigore iuſticię emollire poſſe. Ipſe verò mẽtem in priori ſeueritate retinẽs, & tanquam fixus manẽs, conſtantiæ ſuæ omnibus nobis non paruum dedit indicium, dicens, non ex odio, ſed iuſticiæ intuitu illum à gratia ſua excluſum fuiſſe. Nec hoc etiam ſine admiratione plurium, quòd virum iuuenem, tanquam ſenis indutum animo, tanta flectere à rigoris virtute ad remiſsionis vitium non potuit gloria. Quid multa? Non illi miſero interceſsio principum, nõ arridentis fortunæ blandimentum, non tantæ feſtiuitatis inſtans gaudium ſuppeditare poterant, ab inexorabili inexauditus abijt. Sed & hoc ſilentio tegẽdum non erit, quòd eadem die, in eadem eccleſia, Monaſteriẽſis electus, item Fridericus, ab eiſdem à quibus & rex, epiſcopis, in epiſcopum conſecratur, vt reuera ſummus rex & ſacerdos præſenti iocunditati, hoc quaſi prognoſtico intereſſe crederetur: quia in vna eccleſia, vna dies duarum perſonarum, quæ ſolę noui ac veteris Inſtrumenti inſtitutione ſacramentaliter vnguntur, & Chriſti domini ritè dicũtur, vidit vnctionem.

Qui legati ad Vrbem, & in Italiam deſtinati ſint, & quò Rex diuerterit.

CAPVT IIII.

PEractis omnibus quæ ad coronæ decorem ſpectabant, princeps in palatij ſecreta ſe recipit, vocatisq; prudentioribus, ſeu maioribus ex numero principum, de ſtatu reip. conſultans, legatos ad Romanum põtificem Eugenium, Vrbem ac totam Italiam deſtinãdos diſponit, de promotione ſua in regnum ſignificaturos. Mittuntur itaq; Hilinus Treuerenſis electus, & Eberhardus Babenbergenſis epiſcopus, viri prudentes, & literati. Dehinc Traiectenſium contumaciam, qua, vt ſuperius dictum eſt, in patruũ ſuum Conradum regẽ vſi fuerant, vlturus, inferiores Rheni partes adijt, ipſisq; pecuniaria pœna multatis, ac Herimano epiſcopo confirmato, ad ſuperiora remeando, ſanctum Paſcha Coloniæ Agrippinæ celebrauit. Inde per Gueſfaliam tranſiens, Saxoniam intrauit.

Quomodo litem duorum conſanguineorum de regno Daciæ deciderit.

CAPVT V.

ERat illo tempore in regno Danorum inter duos conſanguineos, Petrum ſcilicet qui & Sueuus, & Guuotonem de regno grauis controuerſia. Quos rex ad ſe venire præcipiens, curiam magnam in ciuitate Saxoniæ Martinopoli, quæ & Merſeburg, cum multa principum frequentia habuit. Eò præfati iuuenes venientes, eius ſe mandato humiliter ſuppoſuerunt, eorúmque ad vltimum cauſa, iudicio ſeu conſilio primatum, ſic deciſa fuiſſe dicitur. Guuoto relictis ſibi quibuſdam prouincijs,

regium nomen per porrectum gladium abdicaret. Eſt enim conſuetudo Curiæ,vt regna per gladium,prouinciæ per vexillum à principe tradantur,vel recipiantur. Petrus verò accepto ab ipſius manu regno,fidelitate & hominio ei obligaretur. Ita corona regni per manum principis ſibi impoſita,in die ſancto Pentecoſtes ipſe coronatus,gladium regis ſub corona incedentis portauit. Gualdemarus etiam qui eiuſdem ſanguinis particeps fuit,ducatum quendam Daniæ accepit.

Quomodo rex controuerſiam, quæ in Magdeburgenſi eccleſia orta fuit terminauerit, & quòd Vngaris bellum indicere voluerit.

CAPVT VI.

Circa idem tempus Magdeburgenſis eccleſia,quæ Saxoniæ metropolis eſſe dinoſcitur,paſtore ſuo viduata,ad electionem faciendam reſedit. Dumq́ alij eiuſdem eccleſiæ præpoſitum Gerardum,alij decanũ eligerent,diuiſis hincinde perſonis regem adhuc in Saxonia morantem adire diſponunt. Quos dum multis modis ad vnitatẽ,& vinculum pacis princeps reducere ſatageret,ac proficere nõ valeret, alteri parti,id eſt,decano cum ſuis perſuaſit,vt Guicmannum Cicenſem epiſcopum, virum adhuc iuuenem,ſed nobilem eligerent: eiq́ accerſito,regalia eiuſdem eccleſiæ conceſsit. Tradit enim Curia,& ab eccleſia eo tempore quo ſub Henrico quinto de inueſtitura epiſcoporum deciſa fuit inter regnum & ſacerdotium controuerſia,ſibi cõceſſum autumat,quòd obeuntibus epiſcopis,ſi fortè in eligendo partes fiant, principis arbitrij eſſe,epiſcopum quem voluerit,ex primatum ſuorum conſilio ponere,nec electum aliquem antè conſecrandum,quàm ab ipſius manu regalia per ſceptrum ſuſcipiat. Rex omnibus in Saxonia bene ordinatis,cunctisq́ principibus illius prouinciæ ad nutum ſuum inclinatis,Baioariam ingreditur,ac Ratiſponæ Norici ducatus metropoli,in feſtiuitate apoſtolorum in monaſterio ſancti Emmeranni,(nam maior eccleſia,cum quibuſdam ciuitatis vicis conflagrauerat) coronatur. Ad eandem curiam legati ad Eugenium papam, Vrbem,ac cæteras ciuitates Italiæ directi,læta reportantes redeunt. Ibi etiam princeps,eo quòd omnibus in proprij imperij finibus ad eius voluntatem compoſitis,virtutem animi quam intus gerebat, extrà ferri diſponeret, Vngaris bellum indicere, ipſosq́ ad monarchiæ apicem reducere volebat. Sed cum aſſenſum ſuper hoc principum, quibuſdam de cauſis latentibus,habere non poſſet, ad effectum tunc perducere ea quæ voluebat mente,non valẽs,ad opportuniora tempora diſtulit.

Quomodo propter litem duorum ducum terminandam, apud Herbipolim curiam celebrauerit, & ibi expeditionem in Italiam iurarit.

CAPVT VII.

Erat verò multa sereniſsimi principis anxietas,cum omnia proſperè in regno agerentur,qualiter controuerſia quæ inter eius carnem & ſanguinem,id eſt,Henricũ patruum ſuum,& itidem Henricum auunculi ſui filium,duces,de Norico ducatu agitabatur,ſine ſanguinis effuſione terminari poſſet. Fuit namq́ Henricus iſte Henrici quondam Norici ducis filius, quem vt alibi dictum eſt, Conradus rex à Baioaria eiectum,in Saxonia manere compulerat,ducatumq́ ipſius primùm Leopaldo Marchionis Leopaldi filio,ac deinde fratri ipſius huic Henrico cõceſſerat. Rex ergo prædictam litem iudicio vel conſilio deciſurus,vtriq́ autumnali tempore menſe Octobri in ciuitate Herbipoli curiam præfigit: quò dum alteri,id eſt, Henrici ducis filius veniret, alter ſe abſentaret, iterum & iterum vocatur. In eadem curia exulibus Apuliæ, quos Rogerius de ſolo natali propulerat,lachrymabiliter conquerentibus, ac ad pedes principis miſerabiliter ſe proijcientibus,expeditio Italica tam pro afflictione horum,quàm pro corona Imperij accipienda, paulò minus quàm ad duos annos iurata eſt.

Quòd

Quòd Gerardus Magdeburgenſis prępoſitus Guicmannum Cicenſem epiſcopum Romæ accuſauit: & epiſtola Papæ ſuper hoc.

CAPVT VIII.

POrrò Gerardus prępoſitus Romam pergens, Eugeniũ papam adijt, eiq́ cauſam Magdeburgenſis eccleſiæ aperiens, Guicmannũ a principe, vt ſuprà dictum eſt, per electionem alterius partis ibi locatum, multis modis de intruſione accuſauit. Hanc rem quàm grauiſsime Romanus pontifex exceperit, tam ex literis, in quibus nonnullis epiſcopis, qui pro eo ob amorem regis Romanæ eccleſiæ ſcripſerant, reſpõdit, quàm ex cardinalium, qui poſtmodum ad tranſalpina directi ſunt, viua voce percepimus. Literarum autem talis tenor fuit: *Eugenius epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, venerabilibus fratribus Eberhardo Saltzburgenſi, Artuuico Bremenſi, & Hillino Treuerenſi archiepiſcopis, Eberhardo Babenbergenſi, Hermanno Conſtantienſi, Henrico Ratiſponenſi, Ottoni Friſingẽſi, Conrado Patauienſi, Danieli Pragenſi, Anshelmo Hammelburgenſi, & Burckardo Eiſtadenſi epiſcopis, Salutem, & apoſtolicam benedictionem.* Literas quas pro cauſa Magdeburgenſis eccleſiæ veſtra nobis prudentia delegauit, debita benignitate ſuſcepimus. In lectione autem & cognitione earum ſtupore nimio, & admiratione repleti ſumus, eo quòd longè aliud in eis quàm vobis ex officio pontificatus immineat, perſpeximus contineri. Cum enim in eccleſiæ vertice ſitis ex diuina prouidentia conſtituti, vt de medio eius quæ fuerint nociua propellere, quæ vtilia debeatis attento ſtudio conſeruare, in cauſa iſta ſicut ex ſuggeſtione literarum veſtrarum nobis innotuit, nõ quod expediat eccleſiæ dei, quod ſacrorum canonum ſanctioni concordet, quod exinde à cœleſti arbitrio approbetur, ſed quod terrenis principibus placeat, attendiſtis: & qui eorum animos à ſua minus recta debuiſtis deflectere intentione, atq́ vbi eſſet via domini, demonſtrare non perſuaſiſtis quod rectum eſt, nec ſtetiſtis murus pro domo Iſrael: quinimò ipſis, vt ait propheta, parietem ædificantibus, vos, quod ſine grandi animi rancore vix dicimus, liniuiſtis illum luto abſq́ paleis. Nõ ita ſentiebat princeps apoſtolorũ, qui ex fidei ſuæ cõfeſsione, vt totius eccleſiæ fundamentũ eſſet accepit: ſed cõminantibus ſeculi filijs, & apoſtolis, ſi prædicarent in nomine Ieſu mortis exterminium intẽtantibus, confiſus de domini virtute reſpondit: Oportet obedire deo magis quàm hominibus. Vos autem ne à terrenis videamini principibus diſſentire, illi cauſæ fauorem veſtrum impenditis, cui & eccleſiaſticæ auctoritas conſtitutionis, & ſupernæ voluntatis examen pro certo creditur obuiare. Cum enim tranſlationes epiſcoporũ ſine manifeſtæ vtilitatis & neceſsitatis indicio, diuinæ legis oraculũ non permittat, cum etiã multo amplior, quàm in alijs electionibus cleri & populi eas debeat præuenire cõcordia, in facienda trãslatione de venerabili fratre noſtro Guicmanno Cicenſi epiſcopo, nihil horum eſt, ſed ſolus fauor principis expectatur: & nec inſpecta neceſsitate illius eccleſiæ, nec cõſiderata vtilitate perſonæ, clero nolẽte, imò (vt dicitur) ex parte maxima reclamãte, in Magdeburgẽſi eum dicitis eccleſia ſupplantandũ. Super quo tantò amplius admiramur, quãto perſona illa cuius grauitatis ſit atq́ ſcientiæ, ab anteactis agnouimus, ac perinde quantum eccleſiæ illi ſit vtilis, non penitùs ignoramus. Quoniam igitur quicunq́ temporalis auræ flatibus agitentur, nos in illius petræ ſoliditate fundati, quæ in fundamento meruit eccleſiæ collocari, ſicut nõ debemus, ita nec volumus omni vento circumferri doctrinæ, aut à ſacrorum canonum rectitudine impulſu aliquo deuiare, per pręſentia vobis ſcripta mandamus, quatenus cauſæ iſti fauorem vlterius non præſtetis, & apud chariſsimum filium noſtrum Fridericum, quem deus hoc tempore pro ſeruanda libertate eccleſiæ in eminentiam regni euexit, efficere veſtris exhortationibus ſtudeatis, vt & ipſe à ſua ſuper hoc intentione deſiſtat, & contra deum, contra ſacros canones, contra regiæ dignitatis officium, eidem cauſæ fauorem ſuum vlterius non impendat, ſed eccleſiæ Magdeburgenſi ſicut & alijs eccleſijs regni à deo ſibi commiſsi liberam facultatem, quem voluerit ſecundum deum eligendi, relinquat, & electionem ipſam poſtmodum fauore ſuo, ſicut decet maieſtatem regiam, proſequatur. Nos enim ſi quod de ſupradicto fratre noſtro facere nititur, videremus ratione fulciri, nec voluntati eius, nec poſtulationi veſtræ

duceremus aliquatenus obuiandum. Contra deum autem, & ſacrorum canonum ſanctiones, nulli omnino petitioni poſſumus præbere conſenſum. Datum Signiæ xvi. Kalend. Septemb.

Quomodo per duos Cardinales aſſenſu principis, quidam epiſcopi depoſiti ſunt, & de duobus ducibus Henricis.

CAPVT IX.

AT rex in proximo Paſcha Babenberg coronam geſtans, duos cardinales, videlicet Bernardum presbyterum, & Gregorium diaconum ad depoſitionem quorundam epiſcoporum ab apoſtolica ſede deſtinatos, ſecum habuit. Proximam dehinc Pentecoſten Vormaciæ ferians, Henricum Moguntinæ ſedis archiepiſcopũ, virum pro diſtractione eccleſiæ ſuæ frequenter correptum, nec correctum, per eoſdẽ cardinales depoſuit, ac Arnaldum cancellarium ſuum per quorundam ex clero & populo, qui illuc venerant, electionem ei ſubrogauit. Ad prædictam curiam prænominati duces, ambo Henrici pro ducatu Norico, vt dictum eſt, contendentes venerũt, ſed altero quòd legitimè vocatus non fuerit, prætendente, debitum finem negocium ibi habere non potuit. Iidem etiam cardinales permiſſu principis Burckardum Eiſtetenſem ſenio grauem, de inutilitate cauſantes, itidem ſubmouere. Dũq; poſt hæc in Magdeburgenſem & quoſdam alios ſententiam ferre cogitarent, à principe inhibiti, & ad propria redire iuſsi ſunt.

Quòd mortuo Eugenio, Anaſtaſius ſubrogatur, & quòd cardinalis Gerardus inſolenter agere volens, prohibitus & in via mortuus eſt, & Guicmannus in epiſcopatu confirmatus.

CAPVT X.

EA tẽpeſtate Eugenius papa, vir iuſtus, & religione inſignis, ab hac luce tranſiens, Anaſtaſio homini veterano, & in conſuetudine illius Curiæ exercitato, ſedem reliquit. A quo dum cardinalis quidam Gerardus nomine, ad terminandam Magdeburgenſis electi cauſam miſſus fuiſſet, ac principem in eadem ciuitate natale domini celebrantem adijſſet, cum quædam ibi ſecus illius nutum tractare vellet, indignationem eius incurrens, infectis negocijs pro quibus venerat, mundatis ſæuioribus inglorie redire coactus, in via etiam vita deceſsit. Verùm princeps miſsis ad Anaſtaſiũ cum Guicmanno nuncijs, non ſolùm facti ſui ratihabitionem, ſed etiam pallium obtinere eum fecit, non ſine quorundam ſcandalo, qui ne vnquàm id fieret, immobiliter fixum Romanos tenere à proprio ipſorum ore audierant. Exhinc non ſolùm in ſecularibus, ſed & in eccleſiaſticis negocijs diſponendis, auctoritas principis plurimùm creuit.

Quòd legatos in Graciam deſtinauerit, & quòd Henrico Saxonum duci ducatus Baioariæ adiudicatur, & quòd rex in Italiam procinctum mouit.

CAPVT XI.

CIrca idem tempus menſe Septembri, principes, maioresq; Baioariæ à rege Ratiſponæ conuocantur, ſed nihil ibi de bono pacis in illa prouincia, propter duorũ ducũ litem, terminari poterat. Rex tamen quia nõ multo ante hęc per apoſtolicę ſedis legatos, ab vxore ſua ob vinculum conſanguinitatis ſeparatus fuerat, pro ducenda alia pertractãs, ad Manuel Græcorum Imperatorem tam pro hoc negocio, quàm pro Guilhelmo Siculo, qui patri ſuo Rogerio nouiter defuncto, ſucceſſerat, vtriuſq; Imperij inuaſore debellando, in Græciam legatos deſtinandos ordinat: ſicq; primatũ ſuorum conſilio, Anſhelmus Hamelburgenſis, & Alexander Apulię quõdam comes, ſed à Rogerio cum cæteris eiuſdem prouinciæ nobilibus, ob ſuſpicionem dominandi propulſus, eandem legationem ſuſcipiunt. Proximo dehinc menſe Decembri vtriq; duces, Henricus, itidem & Henricus in ciuitate Spira, principis adſiſtunt iudicio: ſed iterum altero de legitima vocatione ſe excuſante, res protelatur. Itaq; Fridericus dum iam ferè per biennium ad decidendam litem duorum principum, ſibi, vt dictum eſt, ex propinquitate ſanguinis tam affinium laboraſſet, tandem alterius inſtãtia, qui

in

in paternam hæreditatē, à qua diu propulſus fuerat, redire cupiebat, flexus imminente etiam ſibi expeditionis labore, in qua eundem iuuenem militem, ſociumq; viæ habere debuit, finem negocio imponere cogebatur. Proinde in oppido Saxoniæ Goſlaria curiam celebrans, vtroſq; duces, datis edictis, euocauit. Vbi dum altero veniente, alter ſe abſentaret, iudicio principum alteri, id eſt, Henrico Saxoniæ duci, Baioariæ ducatus adiudicatur. Poſt hæc princeps de Saxonia in Baioariam ſe recipiens, ac inde per Alemaniam tranſiens, anno regni ſui tertio, in Campania Lici fluminis termino Baioariæ, contra ciuitatem Auguſtenſem, circa principium mēſis Octobris, militem in Italiam iturus collegit, finitis ex quo iurata fuerat primò expeditio duobus annis. Nec illuſtrem animum à tam illuſtri facto, ex recēter prolata in tam magnum imperij principem ſententia, & exhinc obortum non paruum aliorum principum murmur reuocare poterat, quin omnia quę retrò erant, tanquam floccipendens, deo ſe cōmitten do in anteriora extenderetur. Per Brixinoram itaq; & vallem Tridentinam tranſiens, emenſis Alpium anguſtijs, in campeſtribus Veronenſium, iuxta ſtagnum Gardæ caſtrametatur. Vbi dum de proceſſu ad vlteriora cum principibus conſilium iniret, primò cœli principem conciliandum decreuit. Deniq; miles per clauſtra montium tranſiens, ob difficultatem locorum victui neceſſaria inuenire nequiens, dum penuriā magnam, quod in exercitibus moleſtum eſſe ſolet, pateretur, nōnulla ſacra loca violarat. Ad hæc quamuis prædictam neceſsitudinis excuſationem habere viderentur, expianda, rex à toto exercitu collectam fieri iubet, & ſic non modicam coadunatam pecuniam per quoſdam religioſos viros duobus epiſcopis Tridentino ſcilicet, & Brixinorenſi remittendam, ac per ſingula ſanctorum loca, quæ damnum paſſa fuerant, diuidēdam ſtatuit: pulchrè communi vtilitati conſulens, pulchrè rectoris officiū implens, vt maxima adorſurus negocia, ante omnia rectorem & plaſmatorem omniū, ſine quo nihil bene incoatur, nihil proſperè conſummatur, placandū, eiusq; offenſam à populo ſuo auertendam intenderet.

Quomodo apud Roncalias quibusdam epiſcopis regalia abiudicata ſint.

CAPVT XII.

INde caſtra mouens in campo Roncaliæ ſupèr Padum, non longè à Placentia, menſe Nouembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis regum Francorum, quæ & Teutonicorum, vt quotienſcunq; ad ſumendam Romani imperij coronam, militem ad tranſalpizandum coegerint, in prædicto campo māſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorumq; equitum agmen feuda habentium, ad excubias proxima nocte principi faciendas, per curiæ præconem expoſcitur: quod ſectantes qui in eius comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. At ſequenti die quicunq; nocturnis vigilijs defuiſſe deprenſus fuerat, denuò ad præſentiam regis, aliorumq; principum, vel virorum illuſtrium euocatur: ſicq; omnes omnium beneficiati, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur. Hunc morem principe ſecuto, non ſolùm laicorum feuda, ſed & quorundā epiſcoporum, id eſt, Hartuici Bremenſis, & Vlrici Halberſtatenſis regalia perſonis tantùm, quia nec perſonis, ſed eccleſiis perpetualiter à principibus tradita ſunt, abiudicata fuere. Sed quoniam huius terræ mētio habita eſt, de ipſius ſitu ac ritu, & à quibus prius inhabitata, quóue nomine dicta, à quibus poſtmodum poſſeſſa, quo cenſeatur vocabulo, paucis abſoluam.

De ſitu Italiæ, & more gentis eiuſdem. Item de ſitu & ſuperbia Mediolani, & de conſuetudine & inſitia regni, atq; de diuerſis querimonijs ad principem delatis.

CAPVT XIII.

HAec Pyrenæo, ſeu Apennino altiſsimis & ſcopuloſiſsimis alpibus in oblongum ductis, hincinde ſepta, tāquam eorumdem, vel potius eiuſdem montis vmbilicus, vt úe deliciarum hortus, à Tyrrheni mari vſq; ad Adriatici æquoris oram protenditur: habens ad Septentrionem Pyrenęas vt dictum eſt, Alpes: ab Auſtro Apenni-

num, qui modò mutato nomine mons Bardonis vulgò dicitur: ab Occidente Tyrrhenum, ab Oriente Adriaticum ęquor. Padi vel Eridani fluminis, quem vnum inter tria Europæ flumina famoſiſsima Topographi ponunt, cæterorumq; amnium decurſu irrigua, ſoli dulcedine, cœliq; temperie: frumenti, vini & olei ferax: intantum vt arbores fructiferas, præcipuè caſtaneas, ficeta, & oliueta inſtar nemorum educet. Romanorũ colonia vlterior Italia olim dicebatur, tribus diſtincta prouincijs, Venetia, Emilia, Liguria: quarum primæ Aquileia, ſecundæ Rauẽna, tertiæ Mediolanũ metropoles fuere. At in ipſo Apennino, vbi & vrbs Roma ſita eſſe noſcitur (quæ modò Tuſcia vocatur, eo quòd Apennino incluſa, Vrbem quoq; ipſam in ſinu ſuo contineat) interior Italia iure dicta eſt. Illa verò quæ poſt emenſionem montium Campania excipitur, vnde & à re nomen trahens, Campania adhuc dici ſolet, ac vſq; ad Farum, brachium maris, nauibus ob ſyrtes importunum, Siciliam à ſolido ſeiungens, producitur. Nam Sicilia Europam terminans, Sardiniæ, cæteriſq; Italiæ inſulis adnumeratur. Olim citerior Italia, vel maior Græcia vocabatur, nunc Apulia vel Calabria dicta. Quamuis aliqui hãc & mediam pro vna reputantes Italia, citeriorem ſeu maiorem Græciam dicere maluerint Italiam, non tres, ſicut præmiſſum eſt, ſed duas tantùm, vlteriorem & citeriorẽ ponentes Italias: nonnulli tamen prædictas Alpes Apenninum & Pyrenæum eadem montana eſſe volunt, eo quòd circa eas partes qua Ianua ciuitas in naualibus prælijs ſatis exercitata, ſuper Tyrrhenum æquor ſita eſt, conueniendo, prædictam claudant prouinciam: in argumentum ſuæ aſſertionis inducentes, quòd Pannonia iuxta Iſidorum, tanquam Apennino clauſa nomen accepit, quam non Apẽninus, qui mons Bardonis, ſed Pyrenęę attingunt Alpes. Patet, vt arbitror, cur hanc terram duorum montium, vel eiuſdem, ſupra vmbilicum dixerim. Barbarorũ verò incurſionibus, ac dominationi, qui à Scanzia inſula cum Alboni duce venientes, Pannonias primò inhabitarunt, ſubiacere incipiens, ab eiſdem, eo quòd ad augendum exercitum, fœminis reflexis ad mentum crinibus, ſicq; virilem & barbatam faciem imitãtibus, & idcirco Longobardis à longis barbis vocitatis, & ipſa Longobardia appellari conſueuit. Ex quo contingit, vt circa Hexarchatum Rauennatenſem artatis antiquis eiuſdem prouincię incolis, ea pars Italiæ quæ antea Aemilia dicebatur, nunc Romaniola, quod diminutiuum à Roma tractum noſcitur, vulgò vſq; hodie dici ſoleat. Veruntamen barbaricæ depoſito feritatis rancore, ex eo forſan quòd indigenis per connubia iuncti, filios ex materno ſanguine, ac terræ, aeriſúe proprietate aliquid Romanæ manſuetudinis & ſagacitatis trahentes, genuerint, Latini ſermonis elegantiam, morumq; retinent vrbanitatem. In ciuitatum quoq; diſpoſitione, ac reip. cõſeruatione, antiquorum adhuc Romanorum imitantur ſolertiam. Deniq; libertatem tantoperè affectãt, vt poteſtatis inſolentiam fugiendo, Conſulum potius quàm imperantium regantur arbitrio. Cumq; tres inter eos ordines, id eſt capitaneorum, vaiuaſſorum, plebis eſſe noſcãtur, ad reprimendam ſuperbiam, non de vno, ſed de ſingulis prædicti conſules eliguntur, néue ad dominandi libidinem prorumpant, ſingulis penè annis variantur. Ex quo fit, vt tota illa terra intra ciuitates fermè diuiſa, ſingulæ ad commanendum ſecum diœceſanos compulerint, vixq; aliquis nobilis, vel vir magnus, tam magno ambitu inueniri queat qui ciuitatis ſuę non ſequatur imperium. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi poteſtate, comitatus ſuos appellare, vt etiam ad comprimendos vicinos materia non careant, inferioris conditionis iuuenes, vel quoslibet contemptibilium etiam mechanicarum artium opifices, quos cæteræ gentes ab honeſtioribus & liberioribus ſtudijs, tanquã peſtem propellũt, ad militiæ cingulum, vel dignitatum gradus aſſumere non dedignantur. Ex quo factũ eſt, vt cæteris orbis ciuitatibus, diuitijs, & potentia præmineant. Iuuantur ad hoc nõ ſolùm vt dictum eſt, morum ſuorum induſtria, ſed & principum in tranſalpinis manere aſſuetorum abſentia. In hoc tamen antiquæ nobilitatis immemores, barbaricæ fecis retinent veſtigia, quòd cum legibus ſe viuere glorientur, legibus non obſequuntur. Nam principem, cui voluntariam exhibere deberent ſubiectionis reuerentiam, vix aut nunquam reuerẽter ſuſcipiunt, vel ea quæ ſecundum legum integritatem ſanciuerint, obediẽter excipiunt, niſi eius multi

militis

militis aſtipulatione coacti,ſentiant auctoritatẽ. Ob ea frequenter contingit, vt quã-
uis ciuis lege flectendus,aduerſarius armis cogendus ſecundũ leges ſit, ipſum tamen
quem vt propriũ principem mitẽ ſuſcipere oportebat,ſępius iura propria expoſcen-
tem,hoſtiliter excipiant. Ex quo duplex reipub. naſcitur detrimentũ, vt princeps ad
ſubiugationem,ciuis in colligendo exercitu diſtrahatur,& ciuis,non ſine magno rerũ
ſuarum diſpendio,ad obedientiã principis compellatur. Quare eadẽ ratione qua po-
pulum ſuper hoc incuſat temeritas,ſic principẽ apud deũ & homines excuſare debe-
bit neceſsitas. Inter cæteras eiuſdem gentis ciuitates Mediolanũ primatum nunc obti
net,inter Padũ & Pyrenęum ſita. Ticino & Adua ab eodem Pyrenęo naſcentibus, ac
in Pado ſe recipientibus,& ob hoc ſinum quendam fertiliſsimũ in modum inſulæ fa-
cientibus media poſita,ritè Mediolanũ vocatur: quamuis nonnulli ex quodam portẽ
tuoſo ſue, vnam medietatem ſetas,& alterã lanam habente,è fundatoribus Mediola-
num dictã putent. Hæc ergo non ſolùm ex ſui magnitudine,virorumúe fortiũ copia,
verumetiam ex hoc quòd duas ciuitates vicinas,in eodem ſinu poſitas,id eſt, Cumam
& Laudam ditioni ſuę adiecit,alijs,vt dictũ eſt,ciuitatibus celebrior habetur. Porrò vt
in rebus caducis ex arridentis fortunæ blandimento fieri ſolet,rebus ſecundis elata,in
tantam elationis extumuit audaciam,vt non ſolùm vicinos quoſq; infeſtare non refu-
giat,ſed & ipſius principis maieſtatem non reformidando, eius auſa fuerit incurrere
recenter offenſam. Quod quibus de cauſis exordiũ ſumpſerit,breuiter aperiam. Inte-
rea quædam de iuſticia regni dicenda vidẽtur. Mos enim antiquis,ex quo imperium
Romanum ad Francos deriuatum eſt,ad noſtra vſq; deductus eſt tempora,vt quotieſ
cunq; reges Italiam ingredi deſtinauerint,gnaros quoslibet de familiaribus ſuis præ-
mittant,qui ſingulas ciuitates ſeu oppida peragrando,ea quæ ad fiſcum regalem ſpe-
ctant,quæ ab accolis Fodrum dicuntur,exquirant. Ex quo fit,vt principe adueniente
plurimæ ciuitates,oppida,caſtella,quæ huic iuſticiæ vel omnino contradicendo, vel
integraliter non perſoluendo reniti conantur,ad ſolum vſq; proſtrata, proteruiæ ſuæ
documentum poſteris oſtendant. Alia itidem ex antiqua cõſuetudine manaſſe tradi-
tur iuſticia,vt principe Italiã intrante,cunctæ vacare debeant dignitates & magiſtra-
tus,ac ad ipſius nutum ſecundum ſcita legum,iuriſq; peritorum iudicium,vniuerſa tra
ctari. Tantam ei quoq; iudices terræ recognoſcere dicũtur iuriſdictionem,vt ex om-
nibus quæ terra producere ſolet,vſui neceſſarijs,exceptis vix bubus & ſeminibus, ad
excolendam terram idoneis, de cæteris quantum neceſſe fuerit militi profuturis, ad
regios vſus ſuppeditare æquum arbitrentur. Igitur rege apud Roncalias per quinq;
vt aiunt,dies ſedente,& ex principum,ac de vniuerſis penè ciuitatibus conſulum ſeu
maiorum conuentu curiam celebrãte,diuerſa hincinde diuerſis ex querimonijs emer
ſere negocia. Inter quæ Guilhelmus marchio de mõte Ferrato,vir nobilis & magnus,
& qui penè ſolus ex Italiæ baronibus ciuitatum effugere potuit imperiũ, ſimul & A-
ſtenſis epiſcopus,grauem vterq; ſuper Aſtenſium,alter,id eſt, Marchio ſuper oppida-
norum Kairę conqueſtionẽ facientes inſolentia. Neq; enim multum ad principis triũ-
phi titulum,reſpectu ipſius geſtorum fortiũ,facere arbitramur,ſi de caſtellis,rupibus,
oppidis,villiſq; magnis,quæ ab ingreſſu ſuo non ſolùm militari ordine, ſed etiam ar-
migerorum tumultuationis aſſultu ſubuerſa ſunt,diceremus,ad maiora feſtinãtes. A-
derant etiam Cumanorum ſeu Laudenſium conſules,de attritionis ſuæ diutina miſe-
ria,lachrymabilem ſuper Mediolanenſium ſuperbia facientes querimoniam, præſen-
tibus duobus conſulibus eiuſdem ciuitatis,Oberto de Orto,& Gerardo Nigro. Prin-
ceps igitur his de cauſis ſuperiores Italiæ partes aditurus, per Mediolanenſium fines
tranſire volens,prædictos conſules tanquam viæ duces futuros, & de idoneis taber-
naculorum locis diſpoſituros,ſecum retinuit. Venerunt etiam ad eandem curiam le-
gati Ianuenſium, qui non longè ante hæc ipſa captis in Hiſpania inclytis ciuitatibus,
& in ſericorum pannorum opificio prænobiliſsimis Almaria & Vlyxibona, Sarrace-
norum ſpolijs onuſti redierant,leones,ſtruthiones, pſitacos,
cum cæteris precioſis muneribus prin-
cipi præſentantes.

Quibus occaſionibus rex in Mediolanenſes arma conuerterit.

CAPVT XIII.

FRidericus ergo ad ſuperiora,vt dictum eſt,vlterioris Italiæ,profecturus à Roncalijs copias ducens,in territorio Mediolanenſium caſtra poſuit. Dumq; à prænominatis conſulibus per arida,vbi nec ſtipendia inueniri, nec ex mercatu haberi poſſent,circumduceretur loca,indignatione motus, iuſsis primò vt ad propria redirent conſulibus,in Mediolanenſes arma conuertit.Acceſsit ad huius indignationis cumulum,quòd ex maxima imbrium effuſione totus exacerbatus fuiſſe dicitur exercitus, vt ex hac duplici inediæ videlicet & cœli inclementię moleſtia,cuncti prout poterant principem aduerſus eos concitarent. Alia itidem huius commotionis cauſa non parua fuit,quòd princeps temeritatis illorum in hoc tumorem præſenſerat,quòd non ſolùm ciuitates quas deſtruxerant,reædificari pati nollent,quinetiam ad iniquitatis illorum aſſenſum,ipſius nobilem & incorruptum hactenus animum pecunia inclinare ac corrumpere ſatagebant. Rex caſtra de aridis locis mouens,ad fertilia ipſius territorij habitacula non longè à ciuitate ſe transferens,militem laſſatum refecit.

Quædam oppida ac caſtra Mediolanenſium euertuntur,& de Nouaria ſuoq; comite.

CAPVT XIIII.

ERat in vicinio oppidum quoddam ſatis populoſum Roſatum,vbi Mediolanẽſes circiter quingentorum equitum armatorum præſidia locauerant. Iubentur ergo equites ad ciuitatem redire,direptisq; omnibus vſui neceſſarijs, ipſum oppidum flammæ datur.Ibi quidam ex equitibus principis vſq; ad portas Mediolanẽſium progreſsi,quibuſdam vulneratis,quoſdam cepere.Mediolanenſes non ſolùm damno præſentium,ſed & metu futurorum ſtupefacti,Gerardi conſulis,tanquam huius mali auctoris,domum,principis iram mitigaturi,diruunt. At princeps huius rei nihil penſi habens,ad Ticinum vſq; amnem maiores his clades irrogaturus procedit. Is amnis à Pyrenęo,vt ſuprà oſtenſum eſt, ſurgens,& Padum ſeu Eridanum iuxta Papiam, quæ exhinc Ticinum vocatur, influens, inſulam Mediolanenſium ab Occidentali latere cingit.Ibi duos pontes ligneos, quos ipſi ob incurſum in Papienſes & Nouarienſes conſtruxerant,ac ob illorum impetum reprimendum propugnaculis munierant, occupat,tranſmiſſoq; per eos milite ignibus tradit. Denique tria ipſorum caſtra munita & decora,id eſt Mummam, Gailardam,Tricam,quæ ad expugnationem Nouarienſium in ipſorum territorio firmauerant, expugnata cremantur.Eſt autem Nouaria ciuitas non magna, ſed ex quo ab imperatore Henrico olim euerſa reædificari cœpit muro nouo,& vallo non modico munita,comitem habens in ſua diœceſi Guidonem Blanderatenſem,qui præter morem Italicum,totum ipſius ciuitatis territorium,vix ipſa ciuitate excepta,Mediolanenſium poſsidet auctoritate:inhiantibus adhuc Mediolanẽſibus,vt & hanc ſimul & Papiam,ſicut alias abſorbeant ciuitates.Facta eſt hæc victoria Menſe Decembri, natalicq; domini circa prædictorum excidium caſtrorum à principe cum magna celebratur alacritate.

De ſubuerſione Kairæ & Aſtæ,& de treuga militum.

CAPVT XV.

POſt hæc princeps per Vercellum & Taurinum tranſiens,tranſuadato ibi Pado ad inferiora verſus Papiam iter reflectit. Verùm oppidani Cairæ, ſimul & Aſtenſes ciues, eo quòd præcepta principis de exhibenda Marchioni ſuo Guilhelmo de monte Ferrato iuſticia minime paruiſſent, tanquã rebellionis rei hoſtes iudicati proſcribuntur. Ad quorũ puniendã contumaciã dum rex exercitũ ducit, illi relictis munitionib. velut viribus ſuis diffidentes, ad vicina montana diffugiunt. Rex primò Cairã veniens, inuentis ſufficienter victualibus, per aliquot ibi dies manſit. Turres quę non paucę ibidẽ fuere, deſtruxit, oppidũq; ſuccẽdit. Inde Aſtã ꝓcedẽs, vacuãq; nõ opibus

ſed

ſed habitatore reperiens ciuitatem, non paucis ſibi diebus manens, igni eam & direptioni dedit. Ante verò quàm abinde caſtra mouerentur, conſilio ſapientum rex habito, propter crebras quæ in exercitu ortæ fuerant ſeditiones, aliqua militi in poſterum profutura ordinare diſponit. Non ſolùm ergo edicto dato, ſed & à ſingulis maioribus & minoribus ſacramento præſtito, legem dedit, ne quis infra caſtrorum ambitum gladium ad quodlibet cõmilitonis nocumentum portare auderet, adijciens pœnam, vt quicunq; hanc treugam violando, quempiam de ſocijs vulneraret, manu mutilaretur, vel etiam capite obtruncaretur. Hacq; tam ſapienti, quàm neceſſaria lege data, de cætero iuuenilium irrationabilis impetus animorum conquieuit.

De Terdona, & quare obſeſſa ſit, & de eius ſitu, atq; præſidijs, & quomodo obſeſſa ac impugnata, qualiterue a ſuis defenſa fuerit.

CAPVT XVI.

Fvit non longè ab eo loco ciuitas Terdona, natura & arte munita, Mediolanenſib. amica, ipſiſq; contra Papienſes fœdere iuncta. Igitur Papienſibus conquerẽtibus plus à Terdona ſe quàm à Mediolano moleſtari, eo quòd quamuis ciuitas Papia in ſinu quidem Mediolanenſium poſita, robur, tamen comitatus ſui vltra Ticinum fluuium habeat, iſti nullo montis ſeu fluminis obiectu expoſitum, iuſſa eſt à principe à Mediolani cõtubernio recedere, Papiæq; ſociari. Quod dum facere recuſaret, dumq; magis ſeditioſè & inimicè, quàm pacifice & amicè regibus, ciuitati adhærere delegiſſet, tanquam maieſtatis rea, & ipſa inter hoſtes imperij adnumerata proſcribitur. Princeps Terdonenſium ſicut & Aſtenſium vindicaturus inſolentiam, ab Aſta caſtra mouens, in marchia quadam, quæ Buſca dicitur, tentoria fixit. Ibi per aliquot dies moram faciens, quoſdam ex militibus cum fratre ſuo Conrado, Bertolſo Burgundionum duce, Ottone vexillifero ſuo, ex Baioaria Palatino comite præmittendos, ſitumq; ciuitatis exploraturos decreuit. Qui tranſmiſſo amne, qui Tanera vulgò dicitur, vſq; ad ipſam ciuitatem decurrentes, ac omnia circumſpicientes, non longè ab ea ſuper prædictum amnem metantur caſtra. Tertia dehinc luce rex ſuos inſecutus, altera fluminis ripa tabernacula fixit, ſuis ex prædicti amnis inundatione, qui ex ſubita imbrium multitudine plus ſolito excreuerat, iungi non valens. Attamen non multo pòſt fluuio aliquantiſper mitigato, tranſuadandi labore ſuis adiunctus, ad ciuitatem properauit. Primoq; aſſultu ſuburbia muro, turribus ſuffulta, cepit & expugnauit, ciuibus vix ad ſuperiorem ciuitatis arcem ſe recipiendi, ex noctis, quæ iam incumbebat, & ſuperuenientis tempeſtatis beneficio, facultatem habentibus. Eſt autem Terdona penè in pede Apennini montis, ex ea qua Apenninus & Pyrenæus, vt ſuprà dictum eſt, iunguntur, parte ſita, Campaniam Papię ſeu Mediolani tanquam è ſpecula proſpiciens. In monte terete ſcopuloſam faciem in prærupto laterum prætendente poſita, turribus, & pręcipuè vna lateritia, à Tarquinio Superbo olim facta, quæ & rubea nunc ab indigenis dicebatur Superba, in decliuo mõtis ſuburbio, ex murorum ambitu, ac turrium celſarum, populiq; multitudine, cuiuſdam amniculi per medium tranſeuntis inſignis. Princeps nobilis, capto (vt dictum eſt) ſuburbio, arcem ipſam ſeu ciuitatem obſidione clauſit. Erat autem prędicta arx non ſolùm ſuis viribus, ſed etiam Mediolanenſium fortitudine, & vicinorum Baronum, quorum vnus Marchio Opizius, cognomento Malaſpina fuit, præſidijs munita, obq; tantæ opis confidentiam, ad propellẽdam principis iram inſtrui auſa. Initiata eſt hæc celebris Terdonæ obſidio menſe Februario incipiente, poſt caput ieiunij proxima quadrageſimæ hebdomada. Receptis igitur ad anguſtias arcis Terdonenſibus, tantaq; multitudine velut vno carcere incluſis, mons ipſe circumquaq; à principe, ne vllus effugiendi pateret miſeris aditus, obſidione vallatur, principe ipſo ex Occidentali parte, Henrico duce Saxoniæ in ſuburbio, quod Meridiem verſus Apenninum reſpicit, Papienſibus in Campania, quæ contra Papiam ſeu Mediolanum ad Orientem vel Aquilonem extenditur, reſidentibus. Nec mora, machinæ, diuerſorumq; tormentorum genera fabricantur, ſagittarij, baliſtarij, fundibula

rij arcem circumſeptam obſeruant. Tentabat omnia virtus principis, & vbi infirmiora arcis videbat loca, valentiori vrgebat manu. At Terdonenſes artiſsimis ſepti clauſtris effugij locum non habentes, ex deſperatione audaciam ſumunt. Nulla enim, vt ait ille Hiſtoriographus, promptiorem bello militem reddit, quàm neceſsitas præliandi ex prærupto periculorũ. Vrgentur iaculis, vrgentur baliſtis, quodq; his grauius eſt, propria remordentur conſcientia, eo quòd proprio principi rebellando, quicunq; ex eis deprehenſi fuiſſent, patibuli quod in pręſentiarum erectum cernebant, expectabant ſupplicium. Sicut enim eſt magna miſeris tyrannicæ obuiantibus immanitati conſolatio, conſcientiæ ſpes: ſic è conuerſo tali principi, qui non ſolùm legitimus iudex, ſed & primus præſul dici poteſt, reluctari conantibus, miſeriæ miſeriam cumulat, contra conſcientiam debitæ ſententiæ metus. Crebris tamẽ excurſionibus, quaſi nullo timoris periculo vrgerentur, militem in caſtris manentèm laceſſebant, iuueniles q; animi, laudis (vt aſſolet) auidi, virium ſuarum experientiam vtrobiq; capeſſebant: illis pro ſalute, iſtis pro triumpho dimicantibus. Nec hoc ſine vtriuſq; partis damno. Nam & ex noſtris duo nobiles iuuenes Kadolus ex Baioaria, & Ioãnes de Saxonia, pluribus ſauciatis, necantur. Ex illis verò, exceptis his quos occiſos, vel vulneratos intus celabant, nonnulli viui deprehenſi, ligni ſupplicio in oculis omnium pœnas meritas luebant. Ferunt quadam die lapidem vi tormenti ex baliſta, quam modò margam vulgò dicere ſolent, propulſum, ad ſuperiora mœniorum loca conſcendiſſe, ex colliſione parietũ tribus fractis fruſtis, tres ſimul milites armatos inter maiores ciuitatis, iuxta principalem eccleſiam de ſuæ reipub. ſtatu conſultantibus ſtantes, vno ictu percuſsiſſe, neciq; dediſſe. Quia verò caſtra Papienſium maiorem incurſum cæteris ſuſtinebant, iungũtur eis ex imperio principis Guilhelmus marchio de monte Ferrato, & quidam alij ex Italicis Baronibus. Erat enim ex ea parte puteus ſeu fons, quo ſolo poterant oppidani vti: & idcirco Papienſibus prohibentibus, illiſq; ſuprema neceſsitudine, cuius proprium eſt periculorum diſcriminis immemorem eſſe, audacter decertantibus, maior, imò quaſi quotidiana inſtabat conflictatio. Nam amniculus, qui medius, vt ſuprà oſtenſum eſt, percurrebat ſuburbium, ex ruina turrium, cæterorumúe mœnium, à proprio alueo excuſſus, ne in ipſorum vſum etiam feculentus prouenire poſſet, à duce Saxoniæ, ſuiſq; acriter ſeruabatur. Vidẽns princeps plus cupito obſidionem produci, (anhelabat enim ad accipiendam orbis & vrbis monarchiæ coronam) non ſolũ turres machinis quati, ſed etiam inuſitato ſatis vtens artificio, cuniculos verſus turrim Tarquinij, quæ Rubea dicebatur, fieri iubet, vt ſic ad turrem ipſam per ipſos ſubterraneos meatus procedentes, fundamento læſo, eam ruinæ darent. Nam cùm prædicta ciuitas non in modum aliarum ciuitatum vallo ſeu foſſa, ſed præruptis vndiq; propẽ intercluſa rupibus, naturali præſidio muniatur, ex illa tantùm parte aliquantiſper remiſsior, hiſpidæq; rupis firmamento carens, prædictæ turris munimentum, magniq; foſſati robur, tanquam huius ſuæ imbecillitatis adiumentum artificialiter admiſit. Oppidani non ſine quorundam ex noſtris proditionis ſuſpicione ingenium præſentiũt, commentiſq; vſi, iuxta fundamentum turris & ipſi cuniculos faciũt: ſicq; quibuſdam ad euerſionem turris procedẽtibus, ſuffocatis, cæteri à cœpto deſiſtunt. Poſt hæc rex naturam naturæ ope vincere volens, id eſt, vt naturæ pręſidijs ſeptos per inopiam cogeret potus, prædictum fontem humanis vſibus inutilem facere diſponit. Inijciuntur ibi hominum, pecorum fœtida & putreſcentia cadauera. Sed nec ſic repelli poterat miſera oppidanorum auiditas. Aliud itidem inuenitur ingenium. Incutiuntur prædicto fonti ardẽtes faculæ, ſulphureas & piceas flammas ferentes: ſicq; aquæ ipſæ, humanis vſibus deinceps inutiles, amari cantur.

De inuaſione cuiuſdam caſtri.

CAPVT XVII.

ERat in vicinio caſtrum quoddam Mediolanẽſium N. vocitatum, natura & ingenio munitum. Fiunt in caſtris, cernentibus Terdonenſibus, ſcalæ, cæteraq; pro aſcendendis muris inſtrumenta vtilia, oppidanis arbitrantibus ad ipſorum hæc fieri

fieri nocumentum. Deliguntur gnari quiq; & fortes de equitũ ordine viri, præfectisq; ſibi duobus ducibus, Bertolfo duce, & Ottone Palatino comite, ad prædictumq; caſtrum eo tempore quo noctis beneficio propoſitũ celari poterat, properatur. Nec mora, iactis ad murum ſcalis, ad ſuperioris conuexa tendunt, caſtrum ingrediũtur, ac ſine dubio cunctis ſopore depreſsis, voto potiti fuiſſent, niſi ex præmaturata clamoris cõcitatione oppidani excitati, ad fugamq; parati, vix tandem fiducia ſumpta, ad arma conuolaſſent.

De audacia cuiuſdam ſcutiferi, & de miſerabili conqueſtione Terdonenſium.

CAPVT XVIII.

NEc prætereũdum erit de cuiuſdam præruptæ audaciæ ſtratoris virtute, qui dum tedio longæ obſidionis affectus, cæteris aſsiliendi arcem exemplum dare vellet, gladio tantùm & clypeo, paruaq; (vt id genus hominum ſolet) ſecuri, quæ ſellæ ab eis alligatæ portantur, vſus, aggerem qui turri rubeæ præiacet, aggreditur, viamq; ſecuri qua pedem figeret, faciens, montem aſcendit. Non illum crebri lapidum ictus, qui à machinis principis contra turrim, vi tormentorum propellebãtur, deterrere: nõ eum iaculorum, ſeu ſaxorum ab arce ad modum imbrium, non interpolati iactus reuocare poterant, ad turrim vſq; iam ſemidirutam proceſsit, ibiq; viriliter dimicando, militem etiam armatum ad terram ictibus deiecit, atq; inter tot periculorum diſcrimina illæſus, ad caſtra redire potuit. Quem rex ad ſe vocatum, militari cingulo ob tam præclarum facinus, honorandum decreuit. At ille cum ſe plebeium diceret, in eodẽq; ordine velle remanere, ſufficere ſibi conditionem ſuam, honeſtè donatum, ad propria redire permiſit contubernia. Sed vt ad id vnde digreſsi ſumus, redeamus. Vrgentur aquis amaricatis oppidani, intolerabili potus inedia, graui ſitis moleſtia. Appropinquabat paſchale feſtum, & princeps religionis intuitu quatuor diebus, id eſt à quinta cœnæ domini feria, vſq; ad proximæ Paſchalis hebdomadæ ſecũdam feriam, ab arcis impugnatione ceſſandum ſtatuit. Itaq; proxima dehinc feria, id eſt, ea die qua paſsio domini in Paraſceue à cunctis Chriſticolis celebratur, clerici & monachi cum oppidanis incluſi, veſtibus ſacris induti, cum crucibus, thuribulis, cæterisq; Chriſtiani ritus ornamentis, portis apertis egreſsi, ad tentoria principis venire cupiebant. Quos rex de longẽ proſpiciens, miſsis in occurſum epiſcopis virisq; literatis, cur, & ad quid venirent, inquiſiuit. At illi, Terdonæ nos aiunt, infelix portio, ad pedes regalis excellentiæ venire deſiderabamus, calamitates deploraturi, quas ſuſtinemus non merito noſtro, ſed perditæ ciuitatis, perditiſsimorumq; ciuium contagio. Nunc autem quia ad præſentiam non admittimur principis, liceat interim pedibus veſtræ prouolui benignitatis, obnixẽ poſtulantes, vt humanitatis gratia nos homines animaduertendo, humanæ miſeriæ tanquam veſtram ſortem in nobis recognoſcatis. Neq; pro condemnata ciuitate, nec pro ciuibus maieſtate reis preces afferimus. Quos ô vtinam nunquam noſtri vidiſſent oculi, nũquam eis ſors iunxiſſet, quorum nobis ſors tam futura fuerat obnoxia. Nunquid inſons cum ſonte, cum nocente innocens, innoxius cum reo, pari pœna ab æquo iudice plectendus erit? Vallamur clauſtrorum diuturnitate, quatimur tormentorum acerbitate, ſitis infeſta ariditate, piceas ac ſulfureas, vſibusq; humanis ineptas, aquas haurire cogimur: vndeq; magis dolendum eſt non nobis hoc ſacroſancto dominicæ paſsionis tempore deo ſeruire licet, quia nec libet. Aſtantes enim ſacris altaribus, ſagittarum terremur ſpiculis, ſaxorum percellimur ictibus: ſicq; ſemper ad omnem etiam naturalem motum pauidi, à mentis tranquillitate tanquam amentes circumferimur. Non ſecuri in lectulis, non in oratorio imperculſi, animum ex periculorũ inſtantia diſtractum, ad offerendum deo ſacrificium pacis colligere pacificũ nõ valemus. Quid fecimus? quid luimus? Nũquid Mediolano aſſociati, rea cõtra Papiã arma tulimus? Nunquid ex fœdere ſeditioſæ ciuitatis irã principis incurrimus? At nos hactenus armorũ ignari, ne dicam cum factioſis, ſed nec vllis mortalibus cõfœderati, ſoli deo armis ſpiritualibus, non carnalibus inſtructi militare conſueuimus. Sine noſtro

conſilio miles armatur,nobis inconſultis,imò ignorantib. in prælio certatur:cõſulum, maiorumq́ ciuitatis hæc eſt diſpoſitio,illorum nutu hæc geruntur, procerum motus (vt dicitur) hæc cuncta ſequuntur. Ad nos nihil ſpectat,niſi eccleſiaſticarum excubiarum ſollicitudo,pro regum cæterorumúe in ſublimitate poſitorum trãquillitate ad regem regum deum quotidiana afflagitatio. At dicet aliquis, Ex hoſtis contubernio & tu iudicaris hoſtis. Sis eius in pœna ſocius,cuius fuiſti in malefactis ſocius. Nam tangens picem coinquinatur. Cum peruerſo manens peruertitur. Dicit enim Pſalmiſta: Cum ſancto ſanctus eris,& cum peruerſo peruerteris. Nũquid noſtro magis arbitrio, quàm diuina prouidentia ciuibus his cõmanendi neceſsitudine,non ex malefaciendi aſſenſione adiuncti ſumus? Nunquid non cum Babylonicis,qui affectu,non loco fugiendi ſunt,nos nõ Babylonici in vno ſepto eſſe poſſumus? Poſſum cum malefactore eſſe,nec tamen malefactoris ſocius,vel amicus iure dici. Poſſum neceſsitatis lege ſic perſonæ fungi,vt perſonæ non iungar vitio iure naturæ in homine:naturam ſic hominis diligere,vt naturæ abhorream caſum. Nam qui ex inducto Sapientis, vel Pſalmographi teſtimonio,ſcilicet quòd ex contubernio bonorum bonus,ex conſortio malorum malus fiat,probare nititur:non ſic auctoritatẽ notabit,quaſi non de quodam ſic, & de quodam non ſic,ſed de omni ſic & ſemper accipiatur:verùm etſi de quodã ſic,& de quodam non ſic,non tamen de omni ſic vel ſemper,ſed vt frequentius dictum putet. Quem vſum in naturalibus non mathematicorum,ſed phyſicorum ſequuntur artes. Nec ritè pice tangi ex cõmanendi,ſed conſentiendi dicetur ratione. Quamuis & alium prædictæ auctoritati,prophetiæ præcedentia & conſequẽtia generent ſenſum, vt nõ de nobis,ſed de creatore hæc aſſeratur,qui ſcilicet,ſicut ſancto ſanctus apparet miſericorditer eum iuſtificando,ſic peruerſo peruerſus putatur iuſtè illum puniendo, ea locutione,vel proportionis ratione,qua linea recta curuo parieti appoſita, irrationali ſenſus opinione,nõ recta videtur. Vnde & alibi ab eodẽ propheta dicitur, Quàm bonus Iſrael deus his qui recto ſunt corde. Et hic ſubſequenter adnectitur, Quoniã tu populum humilem ſaluum facies,& oculos ſuperborũ humiliabis. Imitetur princeps terræ principem cœli,& ſi in eadem ciuitate cum ſuperbo humilis inueniatur,non tamen cum ſuperbo humilis puniatur. Miſeremini ergo domini & patres conditionis noſtræ,reſpicite in nobis quæ geſtamus ſtigmata Chriſti: & quos ad pietatem nõ flectit noſtræ calamitatis acerbitas:inclinet ſaltem character domini. Sed heu mortaliũ ſortem. Commenta Papiæ luis Terdona,nõ tua delicta. Accuſas de malefactis Papia Terdonam,cum tu ſi comparationẽ diſsimulando qualitatum admittit, peius feceris. At inquies, Improbæ ciuitati,ſuæq́ contumaci ſuperbia vicinos quoq́ prementi fœdere nexa,ab æquo principe iure pœnas ſubire debes. Eſto, Mediolano aſſociata eſt Terdona. Quare non illius gratia,ſed tuo metu:non vt per illius potẽtiam imperaret, ſed vt per eius vires à tua excuteretur violentia. Senſi rem meam,inquit Terdona, agi dum paries proximus Lunellum dico arderet,ſub Mediolani confugi alas. Mediolanum iudicas,quòd Cumas legitima occaſione deſtruxerit. Te ipſam non reſpicis,quę Lunellum imperiale oppidum,magna & robuſta equitũ manu ſtipatum, Palatini comitis tui habitatione inclitum, oppidanis ipſis ad colloquiũ pacis dolo vocatis, fraudulenterq́ captis,ad ſolum vſque ſine cauſa proſternere non timueris. Factus eſt ille inter Italiæ proceres nobiliſsimus inquilinus tuus,qui debuit eſſe dominus. Reddit tibi nunc vectigal,cui tu principis vicem gerenti vectigal perſoluere ſolebas. Videat princeps,& animaduertat qua honeſtate ſui,imperijue honore ipſius lateri iudicium de Italis laturus aſsidcat. Vectigalis tuus conſideret,quo decore ſecuris,quo rei in Italia iure plectendi ſunt,ante ipſum deferatur,qui ſub tuis modò militat ſignis. Iudicetur igitur à iuſto rerum arbitrio æqua lance primò Ticinum, eiuſq́ exemplo cæterarũ Italiæ vrbium corrigantur exceſſus. Sed quid ad nos de talibus?

Tractent fabrilia fabri.

Nos miſerum vulgus,nos dei tantùm ſeruitio mancipati,noſtram intueamur ſortẽ, Nihil ad nos de tyrannis terræ. Atq́ ô vtinam felix nimium prior ætas, atq́ aurea Saturni redirent ſecula,vt colonus terræ ſarculo,ligoneq́ & raſtro, nõ cum naturæ conſorte,

forte, ſed cũ terra pugnaret: ſicq́; ordo deo ſacratus orationibus, obſecrationibus libe rè inuigilare poſſet. Pereat qui ad cruentandum hominũ genus arma extulit, qui beluina feritate hominem ſe non recognoſcens, humanum ſanguinem primò fudit. Ad nos redeamus. Nihil fecimus, alienas ob culpas plectimur. Nobis quæſumus pietas parcat principis, & ſi miſerrimæ non vult ignoſcere ciuitati, nos ſaltem inermes iam ex fœtore peſtilentiæ morbidos, & iam morti propinquos, libertati datos, de tam grauibus clauſtris exire permittat. Hæc dicunt: & manus ad cœlos tendẽtes, lachrymisq́; obortis rigantes genas, cum magno eiulatu ad pedes eorum qui miſsi fuerant, ſe proſternunt.

Quòd multis malis attriti Terdonenſes de pace cogitant.

CAPVT XIX.

COgnitis his princeps animum quidem intus ad miſericordiam flexum præſenſit, ſed diſſolutionis ſuſpicionem vitans, extrà eum in prioris ſeueritatis conſtantia ſeruauit, illis vt ad arcem redeant iuſsis. Condeſcendebat miſeræ cleri ſorti, ſed ſubridebat ſuperbi populi fortunæ, quem hoc indicio quaſi deſperatum, & deſolationi proximum animaduertebat. At oppidani nondum tot malis victos ſe fingentes, infra quatuor dies, quibus pro Chriſtiani cultus deuotione principem hoſtibus pacem dediſſe diximus, baleare tormentum inſtruunt, ignorante principe, ac eos treugam datam obſeruare æſtimante. Finito vt dictum eſt, quatriduo, oppidani rurſus machinis pulſantur. Illi ſuo quod fecerant vim tormenti propellentes, vnum etiam quo magis infeſtabantur, quatiendo frangunt. Quo ſine mora reparato, acrius ſolito vrgentur. Tot impulſionum, ac maximè ſitis defatigatione fracti, vltimáque deſperatione correpti Terdonenſes, tandem de reddenda per deditionis præſidium pertractant arce.

De euerſione ciuitatis, & quomodo rex apud Papiam triumphum agens coronatur, & inde in Tuſciam iter, & quomodo rex ad Vrbem tendens, Romanum pontificem obuium habuit, & de Arnaldo ſchiſmatico.

CAPVT XX.

IGitur tertia poſt Paſchalem ſolennitatem hebdomada, menſe April, animabus ſolùm ex miſeratione & manſuetudine principis ſaluti & libertati datis, ciuitas primò direptioni expoſita, excidio & flammæ mox traditur. Eripitur ibi de graui qua tenebatur captiuitate, quidam ex Græcorum proceribus, quem Opitius cognomento Malaſpina, malè propter pecuniæ exactionem ceperat, aſperisq́; locis incluſum in ipſa arce tenebat. Videres miſeros oppidanos, cum iam ſecuritate conceſſa, de miſeris clauſtrorum ergaſtulis ad liberam prodirent aeris temperiem, funebri facie tanquam de buſtis egredientes imitari, in ſemet prætendentes, quod dicitur omnium miſerabilius eſſe, claudi obſidione. Peracta victoria, rex à Papienſibus ad ipſorum ciuitatem triumphum ſibi exhibituris inuitatur, ibiq́; ea dominica qua lubilate canitur, in eccleſia S. Michaelis, vbi antiquum regum Longobardorum palatium fuit, cũ multo ciuium tripudio coronatur. Deductis ibi cum magna ciuitatis lætitia & impenſa tribus diebus, inde per Placentiam tranſiens, iuxta Bononiam Pentecoſten celebrat, ac ibidem tranſcenſo Apennino citeriorem Italiam, quæ modò Tuſcia vocari ſolet, perluſtrat. Illic Piſanos viros in inſulis, & tranſmarinis ciuitatibus potentes obuios habuit: eisq́; vt naues contra Guilhelmum Siculum armarent, in mandatis dedit. Circa idem tempus Anſelmus Hamelburgenſis epiſcopus à Græcia reuerſus, Rauennatenſem archiepiſcopatum per cleri & populi electionem, ſimul & eiuſdem prouinciæ exarchatum, laboris ſui magnificam recompenſationem, à principe accepit. Igitur rex ad Vrbem tendẽs, circa Viterbium caſtrametatur. Quò Romanus Antiſtes Adrianus cũ cardinalibus ſuis veniens, ex debito officij ſui honorificè ſuſcipitur, grauiq́; aduerſus populũ ſuũ conqueſtione vtens, reuerenter auditus eſt. Prædictus enim populus, ex quo Senatorum ordinẽ renouare ſtuduit, multis malis Pontifices ſuos affligere

temeritatis auſu nō formidauit. Acceſsit ad huius ſeditioſi facinoris argumentū, quòd Arnolfus quidam Brixienſis, de quo ſuprà dictum eſt, ſub typo religionis, & vt euāgelicis verbis vtar, ſub ouina pelle lupum gerens, Vrbem ingreſſus, ad factionē iſtam rudis populi animis præmolli dogmate ad animoſitatem accenſis, innumeram poſt ſe duxit, imò ſeduxit multitudinem. Arnaldus iſte ex Italia ciuitate Brixia oriundus, eiuſdemq́ ecclesiæ clericus, ac tantùm lector ordinatus, Petrum Abailardum olim præceptorem habuerat. Vir quidem naturæ non hebetis, plus tamen verborum profluuio quàm ſententiarum pōdere copioſus. Singularitatis amator, nouitatis cupidus: cuiuſmodi hominum ingenia ad fabricandas hæreſes, ſchiſmarumq́ perturbationes ſunt prona. Is à ſtudio à Gallijs in Italiam reuertens, religioſum habitum, quo amplius decipere poſſet induit, omnia lacerans, omnia rodens, nemini parcens. Clericorum ac epiſcoporum derogator, monachorum perſecutor, laicis tantùm adulans. Dicebat enim nec clericos proprietatem, nec epiſcopos regalia, nec monachos poſſeſsiones habentes, aliqua ratione ſaluari poſſe. Cuncta hæc principis eſſe, ab eiusq́ beneficentia in vſum tantùm laicorum cedere oportere. Præter hæc de ſacramento altaris, baptiſmo paruulorum non ſanè dicitur ſenſiſſe. His alijsq́ modis, quos longum eſt enumerare, dum Brixienſem eccleſiam perturbaret, laicisq́ terræ illius prurientes erga clerum aures habentibus, eccleſiaſticas malitioſè exponeret paginas, in magno concilio Romę ſub Innocentio habito, ab epiſcopo ciuitatis illius, viriſq́ religioſis accuſatur. Romanus ergo pontifex, ne pernicioſum dogma ad plures ſerperet, imponendum viro ſilētium decernit: ſicq́ factum eſt. Ita homo ille de Italia fugiens, ad tranſalpina ſe contulit: ibiq́ in oppido Alemaniæ Turego officium doctoris aſſumens, pernicioſum dogma aliquot diebus ſeminauit. Comperta verò morte Innocentij, circa principia pontificatus Eugenij, Vrbem ingreſſus, cum eam contra pontificem ſuum in ſeditionem excitatam inueniſſet, viri ſapientis haud ſectatus conſilium, de huiuſmodi dicētis, Ne in eius ignem ligna ſtruas, amplius eam in ſeditionem excitauit, proponens antiquorum Romanorum exempla, qui ex ſenatus maturitatis conſulto, & ex iuuenum animorum fortitudinis ordine & integritate, totum orbem terræ ſuum fecerint. Quare reędificandum Capitolium, renouandam dignitatem ſenatoriam, reformādum equeſtrem ordinem docuit. Nihil in diſpoſitione Vrbis ad Romanum ſpectare pontificē, ſufficere ſibi eccleſiaſticum iudicium debere. In tantum verò huius venenoſæ doctrinæ cœpit inualeſcere malum, vt non ſolùm nobilium Romanorum, ſeu cardinalium diruerentur domus, & ſplendida palatia, verumetiam de cardinalibus reuerendæ perſonæ, inhoneſtè ſauciatis quibuſdam, à furenti plebe tractarentur. Hæc & his ſimilia cum multis diebus, id eſt, à morte Celeſtini, vſque ad hæc ab eo inceſſanter & irreuerēter agerentur tempora, cumq́ ſententia paſtorum iuſtè in eum, & canonicè prolata, eius iudicio tanquam omnino auctoritatis vacua contemnerentur, tandem in manus quorundam incidens in Tuſciæ finibus captus, principis examini reſeruatus eſt, & ad vltimum à pręfecto Vrbis ligno adactus, ac rogo in puluerem redacto funere, ne à ſtolida plebe corpus eius venerationi haberetur, in Tyberim ſparſus. Sed vt ad id vnde digreſſus eſt ſtylus redeat, iunctis ſibi in comitatu rerum apicibus, ac per aliquot dies vnà procedentibus, quaſi inter ſpiritalem patrem & filium dulcia miſcētur colloquia, & tanquam ex duabus principalibus curijs vna repub. effecta, eccleſiaſtica ſimul & ſecularia tractantur negocia.

De legatis Romanorum, & eorum legatione, & quale reſponſum à principe acceperint: item qualiter hortatu ſummi pontificis Leonīnam urbem, & eccleſiam ſancti Petri princeps occupari fecerit.

CAPVT XXI.

AT Romanorum ciues de principis aduentu cognoſcentes, prætentādum ipſius animum legatione adiudicarunt. Ordinatis ergo legatis induſtrijs & literatis, qui eum inter Sutrium & Romam adirent, accepto prius de ſecuritate viatico, ſicq́ præſentatis regalis excellentiæ conſiſtorio viris, taliter adorſi ſunt. Vrbis legati

gati nos, vrbis non paruum momentum rex optime ad tuam à ſenatu populoq́ Rom. deſtinati ſumus excellentiam. Audi ſerena mente, benignis auribus, quæ tibi ab alma orbis domina deferũtur vrbe, cuius in proximo adiuuãte deo, futurus es princeps, imperator, & dominus. Pacificus ſi veniſti, imò quia vt arbitror, veniſti gaudeo. Orbis imperium affectas, coronam prębitura gratanter aſſurgo, iocanter occurro. Cur enim ſuum viſitaturus populum non pacificè adueniret, non glorioſa munificentia reſpiceret, qui indebitum clericorum excuſſurus iugum, ipſius magna ac diutina expectatione præſtolatus eſt aduentum? Reuertantur opto priſtina tempora, redeant rogo inclitæ vrbis priuilegia, orbis vrbs ſub hoc principe recipiat gubernacula, refrenetur hoc imperatore, ac ad vrbis reducatur monarchiam orbis inſolentia. Talia rector, Auguſti ſicut nomine ſic induatur & gloria. Scis quòd vrbs Roma ex ſenatoriæ dignitatis ſapientia, ac equeſtris ordinis virtute & diſciplina, à mari vſq; ad marę palmites extendens, nõ ſolùm ad terminos orbis dilatauit, quinetiam inſulas extra orbem poſitas orbi adijciẽs, principatus illic propagines propagauit. Nõ illos procelloſi fluctus æquorum, non hos ſcopuloſæ & inacceſsibiles rupes Alpium tueri poterant, Romana virtus indomita cuncta perdomuit. Sed exigentibus peccatis, longè poſitis à nobis principibus noſtris, nobili illo antiquitatis inſigni, ſenatum loquor, ex inerti quorundam deſidia neglectui dato, dormitante prudentia, vires quoque minui neceſſe fuit. Aſſurrexi tuæ, ac diuæ reip. profuturum gloriæ, ad ſacrumſanctũ vrbis ſenatũ, equeſtremq́ ordinem inſtaurãdum, quatenus huius conſilijs, illius armis, Romano imperio, tuæq́ perſonæ antiqua redeat mangnificentia. Nunquid hoc placere non debebit tuæ nobilitati? Nónne etiam remunerabile iudicabitur tam inſigne facinus, tamq́ tuæ competens auctoritati? Audi ergo princeps, patienter & clementer pauca de tua, ac de mea iuſticia, prius tamen de tua quàm de mea. Etenim,

Ab Ioue principium.

Hoſpes eras, ciuem feci. Aduena fuiſti ex tranſalpinis partibus, principem conſtitui. Quod meũ iure fuit, tibi dedi. Debes itaque primò ad obſeruandas meas bonas conſuetudines, legesq́ antiquas, mihi ab anteceſſoribus tuis imperatoribus idoneis inſtrumentis firmatas, ne barbarorum violentur rabie, ſecuritatem præbere: officialibus meis, à quibus tibi in Capitolio adclamandũ erit, vſque ad quinque milia librarum expenſam dare, iniuriam à rep. etiam vſque ad effuſionem ſanguinis propellere, & hæc omnia priuilegijs munire, ſacramentiq; interpoſitione propria manu confirmare. Ad hæc rex tam ſuperbo quàm inuſitato orationis tenore, iuſta indignatione inflammatus, curſum verborum illorum de ſuæ reip. ac imperij iuſtitia, more Italico longa continuatione, periodorumq́ circuitibus ſermonem producturum interrupit, & cum corporis modeſtia, orisq́ venuſtate regalem ſeruans animum, ex improuiſo non improuiſe reſpondit. Multa de Romanorum ſapientia, ſeu fortitudine hactenus audiuimus, magis tamen de ſapientia. Quare ſatis mirari non poſſumus, quòd verba veſtra plus arrogantiæ tumore inſipida, quàm ſale ſapientiæ condita ſentimus. Antiquam tuæ proponis vrbis nobilitatem, diuæ tuæ reip. veterem ſtatum ad ſidera ſuſtollis. Agnoſco, agnoſco, vt & tui ſcriptoris verbis vtar, fuit fuit quondã in hac rep. virtus. Quõdã dico, atq; ô vtinã tã veraciter, quàm libenter nunc dicere poſſemus. Senſit Roma tua, imò & noſtra viciſsitudines rerum. Sola euadere nõ potuit ęterna lege ab auctore omnium ſancitam cunctis ſublimari globo degentibus ſortem. Quid dicam? Clarum eſt qualiter primò nobilitatis tuæ robur ab hac noſtra vrbe translatum ſit ad Orientis vrbem regiam, & per annorum curricula, vbera deliciarum tuarum Græculus eſuriens ſuxerit. Superuenit Francus, verè nomine & re nobilis, eamq́ quæ adhuc in te reſidua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis cognoſcere antiquam tuæ Romæ gloriam, ſenatoriæ dignitatis grauitatem, tabernaculorum diſpoſitionem, equeſtris ordinis virtutem & diſciplinam, ad conflictum procedentis intemeratam ac indomitam audaciã? Noſtram intuere rempub. Penes nos cuncta hæc ſunt. Ad nos ſimul omnia hæc cum imperio demanarunt. Non ceſsit nobis nudum imperium, virtute ſua amictum venit, ornamenta ſua ſecum traxit. Penes nos ſunt conſules tui, penes nos eſt ſenatus tuus,

penes nos eſt miles tuus. Proceres Francorum ipſi te conſilio regere, equites Francorum ipſi tuam ferro iniuriam propellere debebunt. Gloriaris me per te vocatum eſſe, me per te primò ciuem, pòſt principem factum, quod tuum erat à te ſuſcepiſſe. Quæ dicti nouitas quàm ratione abſona, quàm veritate vacua ſit, æſtimationi tuæ, prudentum& relinquatur arbitrio. Reuoluamus modernorum imperatorum geſta, ſi non diui noſtri principes Carolus & Otto, nullius beneficio traditam, ſed virtute expugnatam Græcis ſeu Longobardis Vrbem, cum Italia eripuerint, Frãcorumq; appoſuerint terminis. Docet hæc Deſiderius & Berengarius tyranni tui, in quibus gloriabaris, quibus tanquam principibus innitebaris. Eos à Francis noſtris non ſolùm ſubactos & captos fuiſſe, ſed & in ſeruitute ipſorum conſenuiſſe, vitam finiſſe, vera relatione didicimus. Cineres ipſorum apud nos reconditi, euidentiſſimum huius rei repræſentant indiciũ. Sed dicis, Vocatione mea veniſti. Fateor, vocatus fui. Redde cauſam quare vocatus fuerim. Ab hoſtibus pulſabaris, nec propria manu, Græcorúmue mollitie liberari poteras. Francorum virtus inuitatione adſcita eſt. Implorationem potius quàm vocationem hãc dixerim. Imploraſti miſera felicem, debilis fortem, inualida validum, anxia ſecurum. Eo tenore vocatus, ſi vocatio dicenda eſt, veni. Principem tuum militem meum feci, teq; deinceps vſque in præſentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus poſſeſſor ſum. Eripiat quis ſi poteſt clauam de manu Herculis. Siculus in quo confidis, fortè hæc faciet? Ad priora reſpiciat exempla. Nondum facta eſt Frãcorum, ſiue Teutonicorum manus inualida. Deo largiente, vitaq; comite, & ipſe temeritatis ſuæ quandoque capere poterit experimenta. Iuſtitiam tuam, quam tibi debeam, exquiris. Taceo quòd principem populo, non populũ principi leges præſcribere oporteat. Prætermitto quòd quilibet poſſeſſor poſſeſsionem ſuam ingreſſurus, nullum cõditionis præiudicium pati debeat. Ratione contendamus. Proponis, vt mihi videtur, trium ſacramentorum exactionem. De ſingulis reſpondeo. Dicis me debere iurare, vt leges anteceſſorum meorum imperatorum, eorum priuilegijs tibi firmatas, & bonas conſuetudines tuas obſeruem. Apponis etiam, quòd patriæ vſque ad periculum capitis, tuitionem iurem. Ad iſta duo ſimul reſpondeo. Ea quæ poſtulas, aut iuſta ſunt, aut iniuſta. Si iniuſta ſunt, nec tuum erit poſtulare, nec meum concedere. Si iuſta, recognoſco me hæc & debendo velle, & volendo debere. Quare ſuperfluum erit voluntario debito, & debitæ voluntati ſacramentum apponere. Quomodo enim tibi tuam iuſtitiam infringerem, qui quibuslibet infimis etiam quod ſuum eſt, ſeruare cupio? Quomodo patriam, & præcipuè imperij mei ſedem, vſque ad periculum capitis non defenderem, qui & ipſius terminos non ſine eiuſdem periculi æſtimatione, quantum eſt in me, reſtaurare cogitauerim? Experta eſt hoc Dania nuper ſubacta, Romanoq; reddita orbi, & fortaſſe plures prouinciæ, pluraq; ſenſiſſent regna, ſi præſens negocium non impediſſet. Ad tertium venio capitulum. Affirmas pro pecunia quadam iuramẽtum præberi à mea deberi perſona. Proh nefas. A tuo Roma exigis principe, quod quilibet lixa potius petere deberet ab inſtitore. A captiuis hæc penes nos exiguntur. Num in captiuitate detineor? Num vinculis hoſtium vrgeor? Nónne multo & forti ſtipatus milite inclitus ſedeo? Cogetur princeps Romanus contra ſuam voluntatem cuiuslibet præbitor eſſe, nõ largitor? Regaliter & magnificè hactenus mea cui libuit, & quantum decuit, & præcipue bene de me meritis dare conſueui. Sicut enim à minoribus debitum ritè expetitur obſequium, ſic à maioribus meritum iuſtè repẽditur beneficium: hunc quem alibi à diuis parentibus meis acceptum ſeruaui morem, ciuibus cur negarem? Vrbemq; meo introitu lætam non facerem? Sed meritò non iuſta iniuſtè petenti, cuncta iuſtè negantur. Hæc dicens, & non ſine condigna mentis indignatione orationem terminans, conticuit. Porrò quibuſdam ex circunſtantibus inquirentibus ab his qui miſsi fuerant, an plura dicere vellent, pauliſper deliberantes in dolo reſponderunt, ſe prius ea quæ audierant, conciuibus ſuis referre, & tunc demum ex conſilio ad principem redire velle. Sic accepto commeatu, à curia egredientes, ad Vrbem cum feſtinatione reuertuntur. Rex dolum præſentiens, conſulendum ſuper hoc negocio patrem ſuum Romanum pontificem decernit. Cui ille: Romanæ plebis fili,

adhuc

adhuc melius experieris verſutiam. Cognoſces enim in dolo eos veniſſe, & in dolo rediſſe. Sed dei nos adiuuante clementia, dicentis, Comprehendam ſapientes in aſtutia ſua, præuenire eorum poterimus verſutas inſidias. Maturatò igitur præmittantur fortes & gnari de exercitu iuuenes, qui eccleſiam beati Petri, Leoninumq́ occupent caſtrum. In præſidijs equites noſtri ibi ſunt, qui eos cognita voluntate noſtra, ſtatim admittent. Præterea Octauianum cardinalem presbyterum, qui de nobiliſsimo Romanorum deſcendit ſanguine, fideliſsimum tuum, eis adiungemus. Sicq́ factum eſt. Eliguntur proxima nocte penè vſque ad mille armatorum equitum lectiſsimi iuuenes, ſummoq́ diluculo Leoninam intrantes vrbem, eccleſiam beati Petri, veſtibulum & gradus occupaturi obſeruant. Redeunt ad caſtra nuncij hæc læta reportantes.

Quomodo rex in eadem eccleſia ſancti Petri coronam imperij acceperit: & de excurſu Romanorum, & clade ac uictoria Imperatoris.

CAPVT XXII.

Sole orto, tranſacta iam prima hora, præcedente cum cardinalibus & clericis ſummo pontifice Adriano, eiusq́ aduentum in gradibus præſtolante, rex caſtra mouens, armatus cum ſuis per decliuum montis Gaudij deſcendens, ea porta quam auream vocant, Leoninam vrbem, in qua beati Petri eccleſia ſita noſcitur, intrauit. Videres militem tam armorum ſplendore fulgentem, tam ordinis integritate decenter incedentem, vt rectè de illo dici poſſet, Terribilis vt caſtrorum acies ordinata: & illud Machabæorum, Refulſit ſol in clypeos aureos & æreos, & reſplenduerunt montes ab eis. Mox princeps ad gradus eccleſiæ beati Petri veniens, à ſummo pontifice honorificè ſuſceptus, ac vſque ad confeſsionem beati Petri deductus eſt. Dehinc celebratis ab ipſo Papa miſſarum ſolennibus, armato ſtipatus rex milite, cum benedictione debita imperij coronam accepit, Anno regni ſui iiij. menſe Iunio, xiiij. Kalend. Iulij, cunctis qui aderant, cum magna lætitia acclamantibus, deumq́ ſuper tam glorioſo facto glorificantibus. Interim à ſuis pons, qui iuxta caſtrum Creſcentij ab vrbe Leonina vſque ad ingreſſum ipſius extenditur Vrbis, ne à furente populo celebritatis huius iocunditas interrumpi poſſet, ſeruabatur. Peractis omnibus, Imperator cum corona ſolus equum phaleratum inſidens, cæteris pedes euntibus, per eandem qua introierat portam, ad tabernacula quæ ipſis muris adhærebant, reuertitur, Romano pontifice in palatio, quod iuxta eccleſiam habebat, remanente. Dum hæc agerentur, Romanus populus cum ſenatoribus ſuis in Capitolio conuenerat. Audientes autem imperatorem ſine ſua adſtipulatione coronam imperij accepiſſe, in furorem verſi, cum impetu magno Tyberim tranſcunt: ac iuxta eccleſiam beati Petri procurrentes, quoſdam ex ſtratoribus, qui remanſerant, in ipſa ſacroſancta eccleſia necare non timuerunt. Clamor attollitur. Audiens hæc imperator, militem ex æſtus magnitudine, ſitisq́ ac laboris defatigatione recreari cupientem, armari iubet. Feſtinabat eo amplius quo timebat furentem plebem in Romanum pontificem cardinalesq́ irruiſſe. Pugna conſeritur ex vna parte iuxta caſtrum Creſcentij cum Romanis, ex altero latere iuxta piſcinam cum tranſtyberinis. Videres nunc hos iſtos verſus caſtra propellere, nunc hos illos ad pontem vſque repellere. Adiuuabantur noſtri, quòd à caſtro Creſcentij ſaxorum ictibus, ſeu iaculorum non lædebantur ſpiculis. Mulieribus etiam quæ in ſpectaculis ſtabant, ſuos (vt aiunt) adhortantibus, ne propter inertis plebis temeritatem tam ordinatum equitum decus, ab his qui in arce erant, prędictis modis ſauciaretur. Dubia itaque forte dum diu ab vtriſque decertaretur, Romani tandem atrocitatem noſtrorum non ferentes, coguntur cedere. Cerneres noſtros tam immaniter quàm audacter Romanos cædendo ſternere, ſternendo cædere, ac ſi dicerent, Accipe nunc Roma pro auro Arabico Teutonicum ferrum. Hæc eſt pecunia, quam tibi princeps tuus pro tua offert corona. Sic emitur à Francis imperium. Talia tibi à principe tuo tibi redduntur commercia, talia præſtantur iuramenta. Prælium hoc à decima penè diei hora vſque ad noctem protractum eſt. Cæſi fuerunt ibi, vel in Tyberi merſi penè mille, capti fermè ducenti, ſauciati innumeri, cæteri in fugam verſi, vno tantùm ex noſtris (mirum dictu)

occiſo, vno capto. Plus enim noſtros intemperies cœli, æſtusq́ illo in tempore maximè circa vrbem immoderatior, quàm Romanorum lædere poterant arma.

Imperator regreſſus ab urbe, quò diuerterit, & quid fecerit. De euerſione Spoleti. De legatis & muneribus Græcorum, & quos imperator remiſerit.

CAPVT XXIII.

Finito tam magnifico triumpho, imperator ad caſtra rediit, ibiq́ & ſe, & ſuis feſſa lectulis recipientibus membra, nocte illa conquieuit. Altera die cum mercatum à ciuibus amaricatis habere non poſſet, laborantem ciborum inedia militem ad ſuperiora duxit, ac pauliſper ad campi planitiem procedẽs, tentoria locauit. Dehinc iuxta montem Soractem, in quo beatum Syluestrum olim perſecutionem fugientẽ tradũt latuiſſe, Tyberim tranſuadans, in quadam valle campi viriditate amœna, cuiuſdã amnis curſu conſpicua, non longè à ciuitate Tyburto, militem tam crebris laboribus defatigatum, aliquantum quieſcere permiſit. Aduentabat toti eccleſiæ, & pręcipuè Romanæ vrbis pontifici & imperatori venerabile feſtum Petri & Pauli. Ea ergo die, miſſam Adriano Papa celebrante, imperator coronatur. Tradunt Romanorum ibi pontificem inter miſſarum ſolennia cunctos, qui fortaſſe in conflictu cum Romanis habito ſanguinem fuderant, abſoluiſſe: allegationibus vſum, eo quòd miles proprio principi militans, eiusq́ obedientiæ aſtrictus, contra hoſtem imperij dimicãs, ſanguinem fundens, iure tam poli, quàm fori nõ homicida, ſed vindex affirmetur. Inde caſtra mouens, inter vrbem & Tuſculanum reſedit. Iam tempus imminebat, quo canis ad morbidum pedem Orionis micans exurgere deberet. Et vicinis ſtagnis, cauernoſisq́, ac ruinoſis circa vrbem locis triſtibus erumpentibus & exalantibus nebulis, totus vicinus craſſatur aer, ad hauriendum mortalibus lethifer, ac peſtilens. Vrgebatur hoc incommodo in vrbe ciuis, hoc tempore ad montana conſuetus fugere, in caſtris miles, tanta deſuetus aeris intemperie. Nec dubium quin ciuis ad obedientiam pontifici, ad deditionem principi ſuo veniſſet, ſi miles extrà tantum incommodum pati potuiſſet. Verùm innumeris hac cœli corruptione in morbos grauiſsimos incidentibus, princeps dolens ac nolens, ſuisq́ tantùm morem gerens, ad vicina montana transferre cogitur tabernacula. Itaque proximum aſcendens Apenninum, ſuper Nar fluuium, de quo Lucanus,

Sulphureas Nar albus aquas,

tentoria fixit, circa Tyburtum à Romano põtifice, relictis ſibi captiuis, diuiſus. Ibi per aliquot dies manens, acceptoq́ prudentum conſilio, corruptum quem biberant acrẽ pharmacis propellendum, exercitum quantum poterat recreauit. Peractis ibi aliquot diebus, cum Fodrum à vicinis ciuitatibus, & caſtellis, & oppidis exquireretur, Spoletani indignationem Principis incurrunt. Dupliciter enim peccauerant, cum Dccc. librarum facti eſſent obnoxij, partim defraudando, partim falſam monetam dando. Ad auxit huius indignationis cumulum, quòd Guidonem comitem, cognomento Guerram, inter omnes Tuſciæ proceres opulentiorem de Apulia in legatione imperatoris ad ipſum redire volentem, in ſua ciuitate hoſpitatum comprehendere, captumq́ tenere auſi ſint. Quodq́ his peius erat, præceptum principis eum relaxari iubentis cõtempſerunt. Imperator ergo plus de captiuitate proceris ſui, quàm de fraudatione pecuniæ motus, in Spoletanos tranſtulit arma. Illi murorum ambitu, altiſsimarumq́ turriũ muniminis multitudine non contenti, extra muros cum fundibularijs & ſagittarijs egreſsi, occurrendum principi putantes, quos poterant percutiebant, & quos poterãt figebant. Videns hoc princeps, Ludus ait hic puerorum, non virorum videtur concertatio. Dixit, ſuosq́ fortiter in aduerſarios ruere iubet. Quo ſine mora facto, vallorũq́ obſtaculis, tanquam plano ex feruentium animorum fortitudine tranſmiſsis, cæduntur Spoletani, ac aliquandiu viriliter reſiſtentes cedere coguntur. Vrbis refugio ſe recipere volentibus, miles qui à tergo imminebat, ſimul recipitur, fortuna iuuante virtutem. Ciuitas direptioni datur, & antequam aſportari vſui hominũ profutura poſſent, à quodam appoſito igne concrematur. Ciues qui ferrũ flammamq́ effugere poterant,

in

in vicinum montem ſeminudi vitam tantùm ſeruantes, ſe recipiunt. Protendebatur conflictus iſte à tertia vſque ad nonam. Nullus in illa concertatione priuatus principe ſtrenuior, nullus nec gregarius miles ad ſumenda arma promptior, nullus ad periculorum exceptionem nec conductitius eo paratior. Denique ea ex parte qua maioris eccleſiæ pontificalem ſedem verſus ex conuexo montis inacceſsibilior ciuitas videbatur, ipſe non ſolùm ſuos ad aſſultum adhortatione vrgebat, minis cogebat, verùm etiam alijs exempla præbebat, non ſine maximo periculo montem in propria perſona aſcendens, eamq; irrupit. Tranſacto Spoletanorum excidio, princeps ea nocte ibi victor remãſit. Poſtera die, eo quòd ex aduſtione cadauerum totus in vicino corruptus aer intolerabilem generaret nidorem, ad proxima exercitum tranſtulit loca, duobus diebus ibi manens, donec igni reſidua in vſus exercitus, non miſerorum Spoletanorũ cederẽt ſpolia. Poſt hæc ad maritima Adriatici æquoris loca procedit exercitus. Ibi in cõfinijs Anconæ imperator caſtra ponens, Palæologum (quod nos veterem ſermonẽ dici poſſumus) nobiliſsimum Græcorum, regaliſq; ſanguinis procerem, & Marodocum egregium virum ex parte principis ſui Conſtantinopolitani veniẽtes, munerāq; non parua deferentes obuios habuit. Quibus auditis, cauſaq; viæ cognita, per aliquot dies ſecum detinuit. Dehinc accepto principum, qui cum ipſo erant conſilio, Guibaldum Corbeienſem, ſimul & Stabulenſem abbatem regalem virum prudentem, ac in curia magnum, in Græciam legatione ipſius ad regiæ vrbis principem functum deſtinauit.

Quomodo exules Apuliæ terram ſuam receperant, & quomodo imperator propter nimiam intemperiem aeris multis extinctis, mutus ad tranſalpina tre cogitur, & quibus uijs ſinguli principes redierunt.

CAPVT XXIIII.

INter hæc princeps Capuæ, Andreas Apuliæ comes, cæteriq; eiuſdem prouinciæ exules, Campaniam & Apuliam cum legatione imperatoris ingredientes, ciuitates, caſtella, cæteraq; quæ olim habebant municipia, ſine contradictione recipiunt, accolis terræ putãtibus imperatorem è veſtigio ipſos ſubſecuturum. Ac princeps diu cum proceribus, maioribusq; de exercitu conſultans, plurimùm ad inclinandos animos eorum, vt in Apuliam deſcenderent, laborauit. Verùm excandeſcente amplius in exercitum canis rabie, vixq; aliquibus reſiduis, qui æſtus feruore, & aeris intemperie corruptionem non ſentirent, ſauciatis quoque de ciuitatum, caſtellorum, oppidorum expugnatione pluribus, nonnulliſq; extinctis, non ſine cordis amaritudine ad tranſalpina redire cogitur. Igitur ſigno dato, cunctis ad patriam licentia repedandi conceditur. Intrabant alij naues per Adriaticũ æquor, ac inſulam, quæ modò Venetia dicitur, ad propria reuerſuri. Inter quos primates fuere, Petegrinus Aquileienſis patriarcha, Eberhardus Babenbergen. epiſcopus, Bertolfus comes, Henricus Carentanorũ dux, Odoacer Stirenſis Marchio. Alij ad Occidentales partes Longobardiæ, nonnulli per montem Iouis, alij per vallem Moriannæ tranſituri carpebant iter. Complures adhuc imperatori adhærebant. Fridericus itaque victor inclitus, triumphator, ab Anconenſium territorio caſtra mouens, per Senogalliam, vbi Senones Gallos olim Romani manſiſſe autumant, Fanum & Imuſam tranſiens, Apennino tranſmenſo, in plano vlterioris Italiæ iuxta Bononiam ſuper Rhenum reſedit. Inde per planam Italiam tranſmiſſo, iuxta beati Benedicti cœnobium nauibus Eridano ad campeſtria Veronenſium reuertitur, circa principia menſis Septemb.

De dolo Veronenſium ad pontem ſuper Atheſim. Item de inſidijs eorum in artomontis: quomodo item uicti & capti.

CAPVT XXV.

ESt autem antiqua Veronenſium conſuetudo, & quaſi longinquo imperatorum vtuntur priuilegio, vt principes Romanorum ſeu ad vrbem ex tranſalpinis partibus venientes, ſeu inde redeuntes, ne per ipſorum ciuitatem veniendo depopulationi ſubiaceant, pauliſper ſurſum à ciuitate per pontem nauibus ab eis factum,

Atheſim tranſeant. Hunc morem Veronenſes fraudulenter ſecuti, pontem quidem
ex nauibus fecerant, ſed ex ligamentorum tenaculis tam debilem, vt potius muſcipu-
lam quàm pontem diceres. Alio itidem commento pernicioſo vſi fuerant. Ex ſuperio
ribus amnis partibus validas lignorum ſtrues in plures congeſſerant faſces, quatenus
per hoc huius rei ignarum deciperent militem: id eſt, vt poſtquam altera pars trāſiret,
altera ponte per hæc diabolica machinamenta dirupto remaneret, ipſi in alteros irrue
rent. Inciderunt iniqui in foueam, iuxta ſcripturam quam fecerunt. Denique nutu dei,
ſaluti principis exercitusq́; ſui prouidentis, factum eſt, vt & miles periculoſe, ſine dam
no tamen, tranſiret, & prædictæ ſtrues ſuperuenientes ponte diruto quoſdam ex ho-
ſtibus, qui exercitum ſubſecuti fuerant, eodem quo venerant meatu reuerti ſe putan-
tes, interciperent. Qui mox omnes ſicut traditores trucidati ſunt. Ea nocte feſſus la-
boribus in vicino reſedit miles. Erant in imminenti fauces montium, ſaxumq́; fortiſſi-
mum propè in decliuo rupis inacceſsibilem ſeruans viam. Oportebat per de ſubtus
exercitum tranſire. Talis eſt enim ibi natura locorum. Ex vna parte labitur Atheſis flu
uius inuadabilis, ex altera prærupta montis præcipitia viam ſtringunt, & vix ſemitam
artiſsimam faciunt. In hac arce quodam Alberico nobili Veronenſium equite aucto-
re, latrunculorum prædandi cauſa conuolauerat multitudo. Igitur aduentante exerci-
tu, quidam ex eis, qui ea die qua Atheſis tranſmiſſa eſt, tranſire cupiebant, pacificè ex
induſtria dolo anguſtias à latronibus tranſpedare permittuntur. Venientibus ſequenti
luce alijs, latrones ad ſaxorum moles currunt, tranſmeandi facultatem præpediunt.
Principem ea latere non poterant. Erant adhuc in comitatu ſuo duo Veronenſium ci
uium illuſtres equites, qui eum ad Vrbem proſecuti, ac inde vſque ad præſentem lo-
cum ſecuti fuerant, Garzabanus & Iſaac. Hos princeps ad prædictos latrones deſti-
nandos putauit, vt ita communicato conciuium ſuorum conſilio, à cœpta facilius de-
ſiſterent malitia. Illi eos nec audire, ſed ictibus propellere, Imperator rurſum alijs eò
deſtinatis, illos ab incœpto deſiſtere iubet. At illi in pertinaci obſtinatione ſua rema-
nentes, lapides inde iactare cœperunt, dicentes imperatorem ibi nunquam tranſi-
turum, niſi à ſingulis equitibus loricam vel equum haberent, & inſuper non modicam
pecuniam à principe. Audiens hæc imperator, Dura eſt inquit, hæc conditio, durum
eſt latroni principem tributa perſoluere. Quid faceret? quò ſe verteret? flumen trāſua
daret? ad tranſuadandum aptus natura renitente non erat. Ingenio tranſiret? pons di-
rutus fuit. Ciuitatem verſus deſcenderet? ſed & ibi mons ad flumen ſe ſtringens, clau-
ſuram fecerat, quam Veronenſium præſidia obſeruabant. Ad conſueta priorum vir-
tutum ſe vertit inſignia. Oportebat enim qualicunque prædictam arcem expugnari
ingenio. Iubet ſarcinas deponi, tentoria quaſi erigi, ac ſi eadem ibidem nocte figenda
forent tabernacula. Hic inquit, tanquam patrię nobis arridente veſtibulo, tot decurſis
periculis laborum noſtrorum conſummationem hic habebimus. Sic ſuos alloquens,
ac ſi illo Vergiliano vteretur,

> *O ſocij, neque enim ignari ſumus antè malorum,*
> *O paſsi grauiora, dabit deus his quoque finem.*
> *Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit,*

omnes armari iubet. Deinde vocato Garzabano & Iſaac, de ſitu locorum, quóue a-
periri poſsit via ingenio, inquirendo ſolerter edoceri petit. At illi, Cernis eam quæ ſu
per arcem dependet rupem, eminentia ſua terribilem, & fragoſis locis, ſaxorumq́; a-
ſperitate quaſi inacceſsibilem? Illam niſi fortè ab eis obſeruetur, ſi incautis præcipere
poteris, propoſitum tenebis. Nec mora, mittuntur cum Ottone vexillifero quaſi du-
centi lectiſsimi iuuenes armati. Illi per deuia ſyluarum & montium, per concaua &
confragoſa Alpium oberrando loca, tandem cum multo ſudore ad prædictam perue
niunt rupem. Quæ dum quaſi ferro abſciſa, nullum aſcendendi aditum militi offerret,
curuatur alius, vt ſocium dorſo leuet, alius ad erigendum commilitonem ſuum hume
ros præbet, poſt hæc de haſtis facientes ſcalam (nam grauabatur admodum hac natu-
rali vt ita dicam ſcala armatus eques) cuncti ad ſummitatem perueniunt rupis. Exeri-
tur ab Ottone imperatoris vexillum, quod ab eo prius latenter geſtabatur. Hoc ſigno
tanquam

tanquam victoriam præſagiente,clamor & cantus attollitur: exercitus qui in valle manebat,ad aſſultum properat. Latrunculi huius rei incauti,putabant enim prædictā rupem cunctis mortalibus inpermeabilem, ſolis auibus peruiā fore, viſo quòd ex infernis & ſupernis vrgerentur locis,deſperatione corripiuntur,fugamq́ moliuntur:ſed fugæ locus non erat. Quicunq; enim ex eis præcipitij præſidio ſe committeret, ex colliſione hincinde ſaxorum confractus,membratimq́ diſcerptus, antequā ad ſolum perueniret, animam in inani ponebat. Tanta erat ſaxi eminentia, tanta fuit hiſpidæ rupis ſcabroſa malitia. Quid plura? Vno autem ſolo qui cauernoſis locis abſconſus, deliteſcens mortem euaſit,cæteri omnes obtruncantur,duodecim cum Alberico captis, ac ad ſupplicium reſeruatis. Erant penè omnes qui deprenſi in vinculis tenebātur,equeſtris ordinis. Præſentatis igitur prædictis viris principi,ad patibuliq́ ſupplicia adiudicatis,vnus ex eis inquit: Audi imperator nobiliſſime, miſerrimi hominis ſortem. Gallus ego natione ſum,non Lombardus, ordine quamuis pauper eques, conditione liber,caſu nō induſtria his latronibus adiunctus, pro reſarcienda familiaris rei penuria. Promiſerunt ſe ducturos me ad loca talia,vbi mea poſſet releuari inopia. Credidi miſer, cōſenſi credulus,ductus ſum ab iniquis,& ſeductus ad hæc infortunia. Quis enim in quolibet mortalium tam præcipitatæ mentis ſperaret inſaniam, tam furentis animi expectaret audaciam? Quis à proprio cliente has ſuo principi vrbis & orbis dominatori necti crederet inſidias? Parce princeps, parce miſero, parce miſerabiliter ſeducto. Hunc ſolum imperator glorioſus de cæteris ſententia mortis eripiendum decreuit: hoc ei tantùm pro pœna impoſito,vt funibus ceruicibus ſingulorum appoſitis,ligni ſupplicio commilitones plecteret. Sicq́ factum eſt. Non illis miſerrimis profuit multa,quam pro vita redimenda promittebant pecunia. A diſtricto iudice patibulo appenſi ſunt. Cæteri omnes, qui per decliuia montium diſperſi iacebant, vt cunctis tranſeuntibus temeritatis ſuæ præberent documenta, in ipſa via in cumulos acti. Fuerunt autem, vt dicitur,quaſi quingenti.

De felici exitu principis in Baioariam.

CAPVT XXVI.

PRinceps tranſitis locorum anguſtijs, iam cunctis emenſis periculis nocte illa in Tridentinorum territorio caſtra lætus locauit. Dehinc per Tridentum, vallemq́ Tridentinam tranſiens, ad Bauzanum vſque peruenit. Hæc villa in termino Italiæ,Baioariæq́ poſita,dulce vinum,atque ad vehendum in exteras regiones,naturale Noricis mittit. Inde multis ſe ad propria diſpergentibus domicilia, per Brixinoram iter agens,ad Baioariæ planitiem eodem fermè quo inde egreſſus fuerat tempore, vertente anno redijt. Hæc de expeditionis proceſſu & prouentu pauca de multis enarraſſe ſufficiat. Neque enim cuncta ibi fortiter geſta à nobis ea ordinis integritate, ſtyliq́ vrbanitate dici poterant,ac ſi oculis noſtris illa vidiſſemus. Nam antiquorum mos fuiſſe traditur,vt illi qui res ipſas prout geſtæ fuerunt,ſenſibus perceperant,earundem ſcriptores exiſterent. Vnde & hiſtoria ab hiſtorin,quod in Græco videre ſonat,appellari conſueuit. Tanto enim quiſq; ea quæ vidit & audiuit,plenius edicere poterit,quāto nullius gratia egens, hac illacq́ ad inquiſitionem veritatis non circunfertur dubiè anxius,& anxiè dubius. Durum ſiquidem eſt ſcriptoris animum,tanquam proprij exorrem examinis,ad alienum pendere arbitrium.

Imperator patruum ſuum hortatur ad tranſigendum cum duce Saxoniæ.

CAPVT XXVII.

IGitur conſummato feliciter viæ labore, princeps ad familiaria remeans domicilia, alloquitur in confinio Ratiſponenſium patruum ſuum Henricum ducem, vt ei de tranſactione facienda cum altero Henrico,qui iam (vt dictum eſt) ducatum Baioariæ iudicio principum obtinuerat,perſuaderet. Cui dum ille tunc non acquieſceret, iterum diem alium, quo eum ſuper eodem negocio per internuncios conueniret, in Baioaria verſus confinium Boemorum conſtituit. Quò princeps veniens, Labezla-

um ducem Boemiæ, Albertum marchionem Saxoniæ, Hermannum Palatinum comitem Rheni, cum alijs viris magnis obuios habuit. Tantus etenim eos qui remanſerant, ob ipſius geſtorum magnificentiam, inuaſerat metus, vt omnes vltrò venirent, & quilibet familiaritatis eius gratiam obſequio contenderet inuenire. Quantum etiam Italis timorem incuſſerit factorum eius memoria, ex legatis Veronenſium perpendi poteſt, quod in proximo deo largiente, plenius dicendum erit. At cum multis modis ad tranſigẽdum nos, qui mediatorum ibi vice fungebamur, operam daremus, infecto adhuc negocio, inſalutati ab inuicem ſeparati ſunt.

Quomodo apud Ratiſponam Henricus in poſſeſsionem Baioariæ ducatus mittitur, & de controuerſia inter Moguntinum archiepiſcopum, & Hermannum Palatinum comitem de Rheno, & qualiter Ratiſponen. epiſcopus Hardeuicus in gratiam principis redierit. Item de legatis & excuſatione Veronenſium, ac eorundem reconciliatione, & qua ſatisfactione Moguntinus archiepiſcopus, & Palatinus comes in pacem redierint.

CAPVT XXVIII.

POſt hæc mediante Octobre, imperator Ratiſponam Norici ducatus metropolim, curiam celebraturus ingreditur, habens ſecum Henricum Henrici ducis filium, in poſſeſsionem eiuſdem ducatus mittendum. Hæc ciuitas ſuper Danubiũ, qui vnus trium famoſiſsimorum fluminum in Europa à Topographis dicitur, ex ea parte qua prædicto amni duo nauigabilia Regnus ſcilicet, & Naba illabuntur flumina, poſita, eo quòd ratibus opportuna, bonaq; ſit, vel à ponendo ibi rates, Ratisbona, vel Ratiſpona vocatur, Baioariorum quondam regum, modò ducum ſedes. Venerũt ad eam curiã Arnaldus Moguntinus archiepiſcopus, & prædictus Hermannus Rheni Palatinus comes, vterque alter de altero querimoniam facientes. Denique manente in Italia principe, totum penè tranſalpinum imperium ſeditionibus motum, ferro, flamma, publicisq; cõgreſsionibus turbatum, abſentiam ſui ſenſit præſulis. Inter quos duo hi principes tanto ad nocendum efficaciores, quanto fortiores, totam penè Rheni prouinciam, & præcipuè Moguntinæ ciuitatis nobile territorium præda, cæde, & incendijs commacularant. Igitur ſedente ibi in publico conſiſtorio imperatore, iam ſæpe nominatus Henricus dux poſſeſsionem ſuam, patrumq; ſuorum recipit ſedẽ. Nam & proceres Baioariæ hominio & ſacramento ſibi obligantur, & ciues non ſolùm iuramento, ſed etiam ne vllam vacillandi poteſtatem haberent, vadibus obfirmantur. Impetitur ibi Hardeuicus, qui nouiter per electionem cleri & populi, & metropolitani ſui conſecrationem, pontificatum eiuſdem ciuitatis acceperat. Regalia ſiquidem, quæ iuxta rationes curiæ, nulli epiſcoporum, militi, antequam de manu principis ſuſcipiantur, tradere licet, ipſe huius rei neſcius, impræmeditatè morante adhuc in Italia principe tradiderat. ob ea in cauſam poſitus, dum & factum inficiari, qualitatémue facti defendere nequit, compoſitionis incurrit noxam. Cæteri quoque qui ab eo ſuſceperant, quique iuxta ſuam conditionẽ & ſortem in plúsue minúsue conſimili pœna damnantur. Eſt enim lex curiæ, quòd quiſquis de ordine principum principis ſui iram incurrens, compoſitionem perſoluere cogatur, centum librarum debitor exiſtat, cæteri minoris ordinis viri, ſiue ingenui, ſiue liberi, vel miniſtri, decem. Ad eandem curiam epiſcopus Veronenſis à populo ſuo ad imperatorem deſtinatus venit, habens ſecum prædictos duos equites Garzabanum & Iſaac. Qui cum præſentiæ principis admiſſus fuiſſet, inquit, Princeps glorioſiſsime, fideliſsimi tui Veronenſes ad tuam deſtinauerunt nos magnificentiam. Neque enim ego, qui eiuſdem ciuitatis quamuis indignus epiſcopus vocor, prius hanc legationẽ ſuſcipere volui, donec omnibus in maiore eccleſia congregatis, tanquam deo teſte, ea quæ ore proferebantur, corde ſe tenere vnanimiter aſſererent. Denique credendum non eſt, populum animi virtute præſtantem, rerum abundantia pollentem, paſtorem animarum ſuarum deceptionis baiulum facere. Alium inuenire poterant fraudis idoneiorem miniſtrum. Præterea hi mihi collegæ iuncti ſunt, quorum tu fidem in negocijs, fortitudinem in prælijs, proxima tua expertus es expeditione. Crede ergo domine, crede quod dicimus. Populus tuus Veronenſis, tuus eſt peculiaris populus, tibi tanquam domino & imperatori fideliter deuotiſsimus,

uotiſsimus, & deuotè fideliſsimus. Audierunt dum per eorum fines tranſires, quoſdã latrunculos anguſtias viarum obſeruare auſos fuiſſe: cognouerunt etiam te eoſdem debita animaduerſione puniſſe. Audiuit hæc Verona, & lætata eſt. Non reputat ſuos ciues maieſtatis tuæ inſidiatores. Abſit vt ſuos ciues putet, qui latrocinio inſeruiunt. Audiuit rurſum, vnde non mediocriter indoluit, huius te rei ſuſpicionem de tua habere ciuitate. Ad hoc miſsi ſumus. Quicunque hoc tuæ inſinuauit ſerenitati, criminator fuit, aliena felicitate liuidus. Delatorem eum ſcias, non cognitorem. Nunquid non ſacramento fidelitatis tibi obligata eſt Verona? Nunquid cum ab ea recederes, in tua non remanſit gratia? Offenderétne ſub bonæ fidei pallio per fidem Verona principem, quæ hoc modo lædere non ſolet æqualem? Visne amplius? Sed ſi his credere non placet allegationum rationibus, excuſat ſe ſuper hoc facto Verona. Famam purgare, innocentiam probare, iudició curiæ parata eſt coram tuæ maieſtatis excellentia. Recipiat ergo bonus princeps deuoti populi ſui purgationem innocentiæ, & conuertat indignationis ſuæ acúleos contra Mediolanenſium & Romanorum ſuperbiam. Hac legatione accepta, imperator cum principibus conſilium capit. Poſtea ſicut cognouimus, in gratiam recepta eſt Verona. Nam & magnam pecuniam dedit, ac militiam quam habere poſſet, contra Mediolanenſes ducere ſacramento firmauit. Inde ad partes Rheni ſe conferens, proximum natale domini Vormaciæ celebrauit. Ea namq; regio, quam Rhenus nobiliſsimus fluuius ex trium Europæ nominatiſsimorum fluuiorum vnus interſecat, ex vna ripa Galliæ, ex altera Germaniæ limes, in frumento & vino opima, venationibus & piſcationibus copioſa. Habet enim ex parte Galliæ vicinum Voſagum & Ardennam, ex parte Germaniæ ſyluas non mediocres, barbara adhuc nomina retinentes, in tranſalpinis manẽtes principes diutiſsimè ſeruare poteſt. Ad hanc curiam Arnaldus Moguntinus archiepiſcopus, & Hermannus Palatinus comes venientes, de hoc quòd abſente principe terram illam, vt ſuprà dictum eſt, præda & incendio perturbarant, in cauſam ponuntur: ambobusq; cum complicibus ſuis reis inuentis, alteri ob ſenij morumq; grauitatem, & pontificalis ordinis reuerentiam parcitur, alter pœna debita plectitur. Denique vetus conſuetudo pro lege apud Francos & Sueuos inoleuit, vt ſi quis nobilis, miniſterialis, vel colonus, coram ſuo iudice pro huiuſmodi exceſsibus reus inuentus fuerit, antequam mortis ſententia puniatur, ad confuſionis ſuæ ignominiam nobilis canem, miniſterialis ſellam de comitatu in proximum comitatum geſtare cogatur. Hunc morem imperator ſeruans, Palatinum iſtũ comitem, magnum imperij principem, cum decem comitibus complicibus ſuis, canes per Teutonicũ miliare portare coegit. Hoc tam diſtricto iudicio per totam tranſalpini imperij promulgato, tantus omnes terror inuaſit, vt vniuerſi magis quieſcere, quàm bellorum turbini inſeruire vellent. Acceſsit ad huius tam magni boni augmentum, quòd princeps circumquaque non impigrè diſcurrens, nonnullorum raptorum caſtra, munitiones, receptacula diruit, quoſdam comprehenſos capitali ſententia plectendo, alios patibuli tormento torquendo, ſola Baioaria propter prænominatam litem huius gratiæ particeps nondum fieri meruit.

De obitu Arnaldi Colonien. archiepiſcopi, & quòd princeps prænominatos duces ad concordiã reuocare ſatagebat, & de nuptijs imperatoris cum Beatrice Reinaldi filia Herbipoli celebratis: & quare. Item de legatis à Græcia reuerſis, & quare Græcorum legati ad præſentiam imperatoris non admitterentur.

CAPVT XXIX.

EOdem anno inter Paſcha & Pentecoſten Arnaldus Colonienſis archiepiſcopus, vir honeſtus, ſuæq; eccleſiæ reparator, diem obijt. Imperator ad Baioariam rediens, dies Pentecoſtes in quodam caſtro Ottonis Palatini priuatus erat. Proxima dehinc feria tertia, non longè à ciuitate Ratiſpona patruum ſuum Henricum ducem alloquens, ad tranſactionem cum altero itidem Henrico faciẽdam tunc demum inclinauit. Præponebat hoc princeps omnibus euentuum ſuorum ſucceſsibus, ſi tam magnos, ſibiq; tam affines imperij ſui principes, ſine ſanguinis effuſione in concordiã

reuocare poſſet. Sequenti dehinc hebdomada, in ciuitate Orientalis Franciæ Herbipoli, regio apparatu, multa principum aſtipulatione iuncta ſibi Beatrice Reinaldi comitis filia, nuptias celebrat. Reinaldus iſte de antiqua & illuſtri Burgundionum proſapia originem trahens, illius Burgundiæ comes dicebatur, quæ olim à Rudolfo rege imperatori Henrico Conradi filio, cum teſtamento relicta regnum erat. Hæc eadem prouincia eſt, à qua Conradus dux, eiuſq; filius Bertolfus duces vocari conſueuerunt. Quæ verò huius diſceptationis cauſa fuerit, paucis abſoluam. Mos in illa qui penè in omnibus Galliæ prouincijs ſeruatur, remanſit, quòd ſemper ſeniori fratri, eiuſq; liberis, ſeu maribus, ſeu fœminis, paternæ hæreditatis cedat auctoritas, cæteris ad illum tanquam ad dominum reſpicientibus. Ex qua conſuetudine factum eſt, vt Guilhelmus qui dicebatur puer, huius ex parte patris conſanguineus, Conradi verò ducis ſororis filius, rerum ſummam dum adhuc viueret, illà in prouincia haberet, Quo fraude ſuorum rebus humanis exempto, Reinhaldo comiti iure hæreditario dominium ceſſit. Actum eſt hoc ſub Henrico v. ſeu Lothario ij. Verùm prædictus comes nimis iuſtitiæ ſuæ confiſus, erat enim homo lenis, & ex nimia lenitate remiſſus, curias principis adire neglexit. Ex quo factum eſt, vt indignatione motus princeps, prędictam terram Conrado duci concederet, ſicq; vterque vicina ſibi vendicaret loca. Longa itaq; concertatione intantum vt etiam in campo congreſſu publico ab eis pugnaretur, penè vſque in præſentiarum deducta eſt hæc controuerſia, donec recenter ab imperatore, ſicut cognouimus, eo tenore deciſa eſt. Quòd Bertolfus prædicti Conradi filius, in negocij tranſactionem, tres ciuitates inter Iurum & montem Iouis, Loſannam, Gebennam & N. accepit, cæteris omnibus imperatrici relictis. Protenditur etenim hæc prouincia penè à Baſilea, id eſt, à caſtro quod Mons Biliardi vocatur, vſque ad Iſaram fluuium, de quo Lucanus, *Hi vada liquerunt Iſaræ,* iunctam habens dominatui ſuo eam terram quæ propriè Prouincia vocatur, & ab eo flumine porrigitur vſque ad ea loca, qua Rodanus mari recipitur, & Arelatum ciuitas ſita eſt. At Reinaldus iſte Simonis Lotharingiorum ducis filiam ducens, ab ea tantùm hanc puellam ſuſcepit, ipſamq; non multo pòſt moriens ſecundum prædictum morem, totius terræ ſuæ hæredem reliquit. Quam imperator (vt oſtenſum eſt) in matrimonio ſortitus, non ſolùm Burgundiam, ſed & Prouinciam imperio iamdiu alienatas ſub vxoris titulo, vt poſtmodum plenius dicetur, familiariter poſſidere cœpit. Ad eã curiam Guibaldus Corbagenſis abbas à Græcia rediens venit. Nam legati Græcorum, qui cum eo ad imperatorem deſtinati fuerant, apud Iuuaniam relicti præſentiæ principis non admittebantur. Cuius rei ratio hæc fuit. Cum ab eo circa Anconam receſsiſſent, literas quaſdam ſigillo ſuo clauſas per ſurreptionem acceperant. Igitur redeunte ad tranſalpina principe, Græci Campaniam ſimul & Apuliam ingrediuntur, oſtenſiſq; imperialibus literis, maritima ſibi à principe conceſſa fuiſſe mentiuntur: ſicq; indigenas quoſque nõ ſolùm auctoritate imperatoris terrendo, ſed & auro corrumpendo totam prouinciam ad ſuam ditionem inclinant. Inde Barrum vſque procedentes, arcem vbi Guilhelmi præſidia poſita erant, expugnant. Mortuus fuit ibi Palęologus, & ad terram ſuam deportatus. Adiuuabantur nõ ſolùm exulum, videlicet principis Capuani, Andreæ comitis, aliorumq; qui nouiter terras ſuas receperant auxilio, ſed & Roberti Cauilenſis cuiuſdam comitis, magni de terra illa viri, quem per pecuniam ſibi allexerant. Præterea totus penè populus in ciuitatibus oppidiſq; manens, eo quòd iamdiu Guilhelmi huius, patriſq; ſui Rogerij tyrannide premeretur, tanquã de iugo tam graui liberari optans illis adhærebat. Diffamabatur non ſolùm per vicinas regiones, ſed & ad nos vſque peruenit, Guilhelmũ vel vitam finiſſe, vel ex vi morborum ſenſum amiſiſſe, Græcos iam omnes illas poſſidere prouincias. Audiuit hoc princeps, indignationeq; motus conſultabat diutiſsimè, an prædicti legati, qui ex parte principis ſui Manuel aduenerant, præſentiæ ſuæ admittendi, vel tanquam traditores puniendi, vel contemptibiliter facultatem redeundi accepturi forent. Tandem inclinatus quorundam precibus, audientiam eis præſtare diſponit, & ob hoc dies eis in Norico caſtro menſe Iulio præſcribitur.

Quare

Quare expeditionem contra Mediolanenſes indixerit, & exemplar literarum de hoc. Item de guerra Papienſium & Mediolanenſium.

CAPVT XXX.

IPſe verò quamuis Guilhelmum odiſſet, nolens tamen imperij ſui limites tyrannica Rogerij rabie vſurpatos, ab exteris eripi, expeditionem illic iurari fecit. Non multo tamen pòſt, ex quo cognouit Guilhelmum fuſis Græcis Apuliam & Calabriam recepiſſe, conſilium mutauit, & ad compeſcendam Mediolanenſium contumaciã iram conuertit. Vnde eius tale ſcriptum ad principes deſtinatum inuenitur: *Fridericus dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, dilecto patruo ſuo Ottoni Friſingenſi epiſcopo, gratiam ſuam & omne bonum.* Quia diuinæ prouidentiæ clementia, Vrbis & orbis gubernacula tenemus, iuxta diuerſos euentus rerum, & ſucceſsiones temporũ, ſacro imperio & diuæ reip. conſulere debemus. Cum enim ea quæ neceſsitatis cauſa inſtituta fuerint, ceſſante neceſsitate ceſſare debeant, expeditionem, quam proximè Vuirtzeburg propter inuaſionem Græcorum in Apuliam iurari pręcepimus, poſt fugam eorum tibi, cæteriſq; principibus relaxamus, vt ad alia imperij negocia promptiores eos inuenire poſsimus. Verùm quia Mediolanenſium ſuperbia iamdiu caput contra Romanum imperium erexit, & modò ſua fortitudine totam Italiam ſubuertere, vel ſuo nititur dominio ſubiugare: ne & tanta præſumptio noſtro tempore præualeat, vel gloriam noſtram plebs improba vſurpare, vel conculcare valeat, futuris caſibus viriliter occurrere, & ad deſtructionem eorum omne robur imperij excitare intendimus. Ex iudicio igitur principum expeditionem contra Mediolanum à proxima Pentecoſte ad annum iuratam tibi indicimus, quàm intimè rogantes & pręcipientes, quatenus ad eam nobiſcum peragendam, à vigilia Pentecoſtes ad annum, Vlmæ nobis indubitanter occurras, certus quòd nec te, nec aliquem principum noſtrorum montem Apenninum tranſire cogemus. Deniq; princeps ad tranſalpina rediens, ſicut Francis præſentia ſua pacem reddidit, ſic Italis abſentia ſubtraxit. Nam nõ ſolùm Apulia & Campania huius mali, vt oſtenſum eſt, particeps fuit, ſed & vlterior Italia abſentiam ſui ſentiens principis immunis ab hoc turbine eſſe non potuit. Mediolanenſes ſiquidẽ mox reædificata Terdona, Papienſium renouant bellum, duobus ſemper Ticinum fabricatis pontibus fines eorum irrumpunt, oppidum quoddam Vigeuenum, vbi multi ex ipſis ſimul cum Marchione Guilhelmo fuerũt, obſidione vallant, ac tandem artificioſè ad deditionem coactos pacẽ petere, obſides dare compellunt. Sed cum duras nimiũ pacis conditiones audiſſent, rurſus rebellare tentabat Papienſes. Igitur Mediolanenſes per pontes quos fecerant tranſmeantes, Lunellum reædificant, totumq; penè territorium Papienſium crudeliter depopulantur.

De ſchiſmate Colonienſis eccleſiæ propter electionem Friderici & Gerardi. De morte Boritij, & legatis Græcorum. De contentione Colonienſis cleri coram principe.

CAPVT XXXI.

EA tempeſtate, defuncto (vt dictum eſt) Arnaldo Colonienſi archiepiſcopo, eccleſia illa ad electionem faciendam conueniens, grauiſsimè ſciſſa eſt, præpoſitis & abbatibus Gerardum Bunnenſem præpoſitum, maioris verò eccleſiæ canonicis, qui tunc temporis præpoſito & decano carebant, Fridericum Adolfi comitis filiũ eligentibus. Itaque Imperatore menſe Iulio, in Norico caſtro, vbi Græci eius maieſtati præſentandi erant, morante, vtræque iſtę partes cauſam ſuam principi oſtenſuræ veniunt. Non longè ante hęc tempora Græcorum princeps cum Boritio contra Vngaros copias mittens, magnum ſui detrimentum accepit exercitus, intantum vt & Boritius à quodam qui ſecum venerat Cumano, qui & Scytha, ſagitta transfixus necaretur. Eapropter prædicti nuncij, non ſolùm ob firmandum connubium ad Imperatorem venerant, ſed etiam ad indicandam ſuam de Vngaris, auctoritate principis, iniuriam, in vtroq; fruſtrati ſunt. Nam & Imperator aliam ſibi (vt prædictũ eſt) in matrimonio iunxerat, & expeditio cõtra Vngaros (poſtulabant enim eã proximo Septẽb,

fieri)tam celeriter fieri vel ordinari non poterat. Admittitur tamen eius conſpectui, ſcripta recipiuntur. Remittitur cum eis Stephanus capellanus Imperatoris, per quem princeps de illius principis voluntate amplius cognoſcat. Sed de Græcis dicta hunc teneant locum. Procedunt Colonienſes, aduocatos expoſcunt, de ſua vtriq; electione per triduum coram principe decertant & contrixantur. Tandem princeps vtrorumq; auditis allegationibus, conſilio & iudicio quos ſecum habebat epiſcoporum, aliorũq; principum, prædictam cauſam ad curiam Ratiſponenſem, vbi conſiliũ pro terminanda duorum ducum lite publicari debuit, producendam decreuit.

De tranſactione duorum ducum. De pace facta in Baioaria, & de deciſione litis inter Colonienſes.

CAPVT XXXII.

IGitur mediante iam Septembre, principes Ratiſponæ conueniunt, ac per aliquot dies præſentiam Imperatoris præſtolabantur. Dehinc principe patruo ſuo in campum occurrente, manebat enim ille ad duo Teutonica miliaria ſub papilionibus, cũ ctis proceribus, viriſq; magnis accurrentibus, conſilium quod iamdiu ſecretò retentum celabatur, publicatum eſt. Erat autem hæc ſumma (vt recolo) concordiæ Henricus maior natu, ducatum Baioariæ per vij. vexilla reſignauit. Quibus minori traditis, ille duobus vexillis marchiam Orientalem cũ comitatibus ad eam ex antiquo pertinentibus reddidit. Exinde de eadem Marchia cum prædictis comitatibus, quos tres dicunt, iudicio principum, ducatum fecit: eumq; non ſolùm ſibi, ſed & vxori cum duobus vexillis tradidit: neue in poſterum ab aliquo ſucceſſorum ſuorũ mutari poſſet, aut infringi, priuilegio confirmauit. Acta ſunt hæc anno regni eius v. imperij ij. Itaq; ad ciuitatem, iuxta quod præoptauerat, inter patruũ & auunculi ſui filium terminata ſine ſanguinis effuſione controuerſia, lætus rediit, ac ſtatim ſequenti die in publico reſidẽs conſiſtorio, ne Baioaria vlterius totius regni quietis immunis eſſet, treugam proxima Pentecoſte ad annum iurari fecit. Porrò tanta ab ea die vſq; in pręſentiarum toti tranſalpino pacis iocunditas arriſit imperio, vt non ſolùm Imperator & Auguſtus, ſed & pater patriæ iure dicatur Fridericus. Enimuero antequã hæc Curia terminaretur, pręſentatis ſibi iterum de Colonienſi eccleſia vtriſq; partibus, alteram electionem, eã videlicet quæ à canonicis maioris eccleſiæ facta fuit, validiorem iudicans, Fridericum Adolfi comitis filium de regalibus inueſtit, ſicq; eum à Romano pontifice conſecrandum ad Vrbem miſit. Tanta ſunt quæ de tuæ maieſtatis virtutibus dici poſſent, Auguſtorum optime, quòd ſi ſimul ſine interpolatione inſipienter effundantur, ſcribentis præfocare poſſent animum. Quare huic ſecundo Operi terminus detur, vt ad ea quæ dicenda reſtant, tertio locus ſeruetur Volumini.

Hucuſque Otto epiſcopus Friſingenſis Chronica illa deduxit.

LIBRI SECVNDI FINIS.

Radeuici in ſuam Appendicem proœmium.

Viris prudentiſſimis, pace & militia exercitatis V. & N. ſacri palatij uni Cancellario, alteri Notario Radeuicus ſanctæ Friſingenſis eccleſiæ profeſſione Canonicus, ordine diaconus, licet indignus, ſimul cum intellectu, ſpiritu pietatis abundare.

INterrogans generationem priſtinam, & diligenter inueſtigans patrum memoriam, multis experimẽtis inuenio, humanarum rerum nihil firmum, nihil perpetuum, ſed dies hominis velocius tranſire, quàm à texente tela ſucciditur, & vitã eius velocius vmbra, aut vento declinare. Quod cũ multis & magnis clarũ ſit experimentis, etiam præſentis Operis pagina ſuũ nobis exinde præbet documentum, quę ab auctore ſuo felicis memorię venuſti ſermonis inchoata principio, ipſo, proh dolor, infauſta morte pręuẽto, noſtrę prauitati velut abortiua, & quaſi de dñi ſui funere rapta, eius iuſſu, pariterq; ſereniſsimi & diui Imperatoris Fride-

rici nutu fouenda & promouenda committitur. Parendum ergo tam magnis præceptoribus deliberaui, malens potius de rudis informiſque ſermonis ſubire iudicium, quàm de perfida deſidia, ſeu deſide perfidia notari, ſi tã clari ac magni viri, mihiq́ue chariſsimi domini, tam præclarę materiæ cœptum Opus & memoriale, pariter cũ illo in interitum atq; obliuionem paſſus fuiſſem venire. Et veſtræ quidem prudentiæ potiſſimùm labor iſte debebatur, apud quos exacta fides hiſtoriæ reperitur: ſed præiudicãtibus vobis in hac parte diuerſarum occupationum curis, non tam vacat ad ſcribendũ diſtractos animos applicare, quàm ſcriptis aliorum accuſationem, vel debitam laudationem accõmodare. Quidam enim, vt ait Ioſephus, non quòd rebus interfuerint, ſed incertos & incongruos narrantium ſermones auribus colligentes, oratorũ more perſcribere ſolent. Qui verò præſtò fuerunt, aut vincentis principis obſequio, aut odio eorum qui victi ſunt, contra fidem rerum falſa confirmant. A quorũ parte vtrinq; me beatum æſtimo, qui in his quę audiui, non paſsim quorumlibet relatorum rumuſculis ſum me perpeſſus abrumpi: nec in his quæ per me cognoui, gratia principis, ſeu fauore meæ gẽtis falſum quippiam addidi. Si quis autem ſuperioris Operis facundiam, habita collatione cum arido noſtri ingenij eloquio contulerit, veniam placatus tribuat. Fateor equidem quòd tenuis mihi ſpiritus eſt ad excitandam minutam tibiam, nedũ ad implendam ſuperioris auctoris venerabilis præſulis tam magnificam & copioſam ſcribendi & dicendi tubam. Sed vbi eloquentiæ & ſtyli me ſuperat pondus, ſenſus & integra veritas rerum geſtarum deo propitiante exæquabit. Vos itaq; ambos in hoc Opere præceptores, teſtes & iudices eligo: rogans vt exactum à me laborem ſine contumelia ſuſcipiatis, & qui rebus ipſis tanquam familiares & conſcij ſecretorum interfuiſtis, ſi quid corrigendum eſt, ad regulam veritatis emendare, ſi quid parum, aut ſuperfluè dictum eſt, vel radere, vel ſuperaddere, quantum ſatis eſt, non pigritemini. Ego etenim reuera, niſi veſtra fretus ope ac ſtudio, ſub hoc faſce ſuccumberem. Fruſtra per me conatus tanti imperatoris geſta attingere, cuius ſi quis magnitudinem animi & imperij cum annis conferat, ætatem vltrà putet. Ita enim latè & magnificè per orbẽ terrarum arma circuntulit, tantum operum pace, belloq; geſsit, vt qui res eius legerit, non vnius, ſed multorum facta regum ſeu imperatorum arbitretur.

RADEVICI FRISINGENSIS CANONICI APPENDICIS AD OTTONEM, DE REB. GESTIS FRIDERICI IMP. AVG. LIBER I.

De procinctu contra Polonos. De ſitu terræ, & more illius gentis.

CAPVT I.

ORdinato in Alemanniæ partibus ſumma prudentia Imperio, tota terra illa iam inuſitatam & diu incognitam tranquillitatem agebat. Ea deniq; pax in Germania erat, vt mutati homines, terra alia, cœlum ipſum mitius, molliuſq; videretur. Imperator autem tãta quiete non ad ocium, non ad voluptatum illecebras abutebatur. Indignum ſiquidẽ ratus eſt, ſi exercitatum bellicis negocijs animũ ſine vtilitate.n.b. Imperij per deſidiam diſſolui pateretur. Anno itaque ab incarnatione domini M clvij menſe Auguſto contra Polonos procinctum mouet. Eſt autem Polonia, quã modò Sclaui inhabitant, ſicut placet his qui ſitus terrarum deſcriptionibus notant, in finibus ſuperioris Germaniæ, habens ab Occidente Oderam fluuium, ab Oriente Iſtulam, à Septentrione Ruthenos & mare Scythicum, à Meridie ſyluas Boemorum. Terra vtique naturalibus firmamentis munitiſsima, natio tam propria feritate, quàm vicinarum contiguitate, gentium penè barbara, & ad pugnandum promptiſsima. Aiunt enim eius maris, quod illius terræ litus alluit, tales eſſe prouinciarum

habitatores, qui famis tempore ſemet deuorent: & cum perpetuis rigeant algoribus, ideoq; nullam poſsint agriculturam in quibuſdã locis exercere, venationibus & mortibus dediti ſunt. Omnes autem pyraticam exercent, & inſulas Oceani, Hyberniam & Britanniam, Daciam quoq; inquietam, licet in alio litore reperiantur. Talium (vt aſſolet) nationum vicinia, nonnihil atrocitatis tanquam de rubiginoſo ferro cariem ſibi Poloni affricuere. Vnde nec principibus ſuis fidem, nec natura propinquis debitam inueniuntur gratiam conſeruare.

Quæ cauſa fuerit illius expeditionis.

CAPVT II.

Athuius expeditionis hæc ratio fuit. Boitzlaus, Cazimerus, & tertius itẽ Lolizlaus, qui Gertrudem neptem Imperatoris, filiam Leopaldi Marchionis Auſtriæ ſortitus fuerat vxorem, totam terram funiculo hereditatis tenere debebãt: maiori natu, quem vltimo poſuimus loco, nomen & honorem ducis habente. Quo à fratribus per vim cum regalis ſanguinis vxore proiecto, & ad Cõradum Romani Imperij tunc principem perfuga profecto, & clementer recepto, miſſa ad prenominatos tyrannos crebra legatione, vt in priſtinum ſtatum fratrem reciperent, rex ſpretus eſt, ducisq; exilium vſq; ad obitum regis durauit. Diuo autem principe Friderico rerum ſummam gubernante, pari modo mandatum eius floccipendere ſibi impunè arbitrabantur. Ceſsit verò his ſecus ac rati ſunt. Nam & altioris ſpiritus, & acrioris ingenij principem, multiplicatæ iniuriæ vlterius diſsimulare facinus non ſinebant. Acceſsit ſiquidem ad hæc, quòd vel debitum fidelitatis ſacramẽtum offerre, vel ſolitum ſingulis annis tributum quingentarum marcarum publico ærario inferre iam deſueuerant, talibusq; indicijs aperte ſe ab imperio deſciuiſſe, & non clanculam, ſed euidentem rebellionem moliri proteſtabantur.

Quomodo Imperator Poloniam intrauerit, & quid ibi fecerit.

CAPVT III.

Imperator ergo cum magnis copijs Poloniam, quamuis arte & natura admodũ munita ſit, ita vt priores reges ſeu Imperatores vix magna difficultate ad fluuium Oderam perueniſſent, fretus ope diuina, quæ viſibiliter exercitum præceſsit, clauſuras illorum, quas in anguſtis locis præciſa denſitate ſyluarum fecerant, & magna mole ingenioſe obſtruxerant, penetrauit, & xi Kalẽd. Septemb. prænominatum amnem, qui ex illa parte totam Poloniam quaſi murus ambit, & profunditate ſui gurgitis omnes excludit aditus, præter opinionem incolarum, cum magno exercitu tranſuadauit. Tãtum enim omnes tenebat tranſeundi deſiderium, vt alij natandi, alij quodlibet inſtrumentum fors obtuliſſet, eo pro nauicula vtendo tranſirent. Quo viſo, Poloni de tam improuiſo malo perculſi, & vehementer exterriti, cum iam nihil præter exitium ſui, & deſtructionem terræ ſupereſſe viderent, quamuis auxilio vicinarum gentium, Ruthenorum videlicet, Parthorum, Pruſcħorum & Pomeranorum maximum collegiſſent exercitum, in ſola fuga ſpem vitæ conſtituunt: adeò deſperatione correpti, vt propriũ ſolum, propriam patriam ſuis manibus incendendo vaſtarent, inſuper & arces ac munitiones deſtruerẽt. Inter quas munitiſsima caſtra, Glogouia videlicet, & Bitum, quæ prius ab hoſte capta non fuerant, ne à noſtris ibidem præſidia ponerentur, cremauerunt. Imperator fugientes inſecutus, & territoriũ epiſcopij, quod vocatur Vratislauia, tranſcurrens, in epiſcopatũ Poſnanſẽſem totamq; terram etiã ipſe igne & gladio depopulatus eſt, indignum æſtimans eis parcere, qui in ſeipſos tam crudeles hoſtes inuenti fuiſſent.

Quomodo dux eorum ad deditionem uenerit.

CAPVT IIII.

Bolezlaus dux rebus ſuis vltimum fatum cernẽs imminere, cum totam terram, populumq; ſuum periclitari, & propè eſſe ad interitum cerneret, barones & principes noſtros tum per nuncios, tum in propria perſona conueniens multis preci-
bus

bus, multis lachrymis, multis quoq; promiſsionibus, vt ſub iugum Romanæ ditionis, & in gratiam principis recipi mereretur, poſtulauit. Salutare ſecutus conſiliū ante intolerabilem calamitatem rebellionis mutare ſententiam: debere autem dedignari dominos humiliores, non eum cuius in poteſtate ſit Romanū imperium. Imperator iamdudum edoctus hanc nobilitatem,

Parcere proſtratis, & debellare ſuperbos,

præmaturam, ſubitam, & à deo datam nolēs cruentare victoriam, ducem ad deditionem recipiendum decreuit.

De conditionibus pacis, & reditu Imperatoris.

CAPVT V.

ITaq; in prædicto territorio epiſcopatus Poſnanienſis circa partes Criſgouiæ præfatus dux pedibus Imperatoris prouolutus, interuentu principū, hoc tenore in gratiam receptus eſt. Primò iurauit pro ſe, & pro omnibus Polonis, quòd frater ſuus exul ad ignominiam Romani imperij non fuerit expulſus. Deinde pollicitus eſt dare duo millia marcarum Imperatori, & principibus mille, Imperatrici xx. marcas auri, Curiæ cc. marcas argenti, ob eam negligentiam, quòd ad Curiam non venerat, nec de terra debitam fecerat fidelitatem. Iurauit quoq; Italicam expeditionem. Deinde iurauit, vt in proxima natiuitate domini ad Curiam Magdeburg celebrandam venire deberet, iuxta iudicium & ſentētiam Polonorum & Boemorum, ſuper querimonia fratris ſui expulſi plenariè reſponſurus. Sicq; iurata principi fidelitate, ſicut mos eſt, & de ſupradictis omnibus fideliter adimplendis acceptis obſidibus, Gazimero videlicet fratre ducis, & alijs nobilibus, glorioſam adeptus victoriam, deo duce feliciter Auguſtus reuertitur. Ipſe tamen dux dolis plenus, & acerbam dominationis cupidinē mente gerens, iamiam ſuis promiſsionibus, vt poſtmodum patuit, moliebatur inſidias. Nā nec ad Curiam venit, nec ſufficientes pro ſe procuratores miſit. Italicam quoq; expeditionem violato ſacramento mentitus eſt.

De indignatione principis aduerſus Græcorum legatos.

CAPVT VI.

NOn multo pòſt apud Herbipolim ciuitatem, Conſtantinopolitani Imperatoris legati coram principe cum muneribus ſuam peragunt legationem: quia tamen verba eorum in quibuſdam faſtum regalem, & Græcum in ſubornato ſermone videbantur ſapere tumorem, Imperator eos deſpexit, & niſi in melius commutata ſententia cōmodius ſibi proſpexiſſent, ſi fieri poterat ſaluo nunciorum priuilegio, diſsimulationem agente principe, propè fuit, vt à quibuſdam ignominioſum & ærumnoſum accepiſſent reſponſum. Placatus tamen multis eorum precibus & lachrymis Imperator, veniam inſuper his donauit: accepta ſponſionē, quòd deinceps ſpernentes ampulloſa, non niſi eam quam deceret Romanū principem, & Vrbis ac orbis dominatorem, reuerentiam ſuis ſalutationibus apportarēt. Indulgentiam & gratiam conſecuti, Fridericum ducem Sueuiæ, filium Conradi regis, adhuc adoleſcētulum, in præſentia ſua gladio accingi, & militem profiteri poſtulant, & impetrāt. Amita ſiquidem ſua Herena Imperatrix Conſtātinopolitana, & antea & nunc multis & magnificis eundem puerum viſitauerat largitionum muneribus, idq; legatis in mandatis dediſſe traditur, ne quando niſi completo negocio in Græciam reuerterentur, aſtipulante ſibi cū magno fauore proprio marito, ob gratiam & antiquam amicitiam cum patre pueri rege Conrado habitam.

De legatis regis Angliæ & eius muneribus, & exemplar literarum eiuſdem.

CAPVT VII.

IBidem tunc affuere etiam Henrici regis Angliæ miſsi, varia & precioſa donaria multo lepore verborum adornata præſentantes. Inter quæ papilionem vnum quantitate maximum, qualitate boniſsimum perſpeximus, Cuius ſi quantitatem requiris,

non niſi machinis, & inſtrumentorum genere, & adminiculo leuari poterat: ſi qualitatem, nec materia, nec opere ipſum putem aliquando ab aliquo huiuſce apparatu ſuperatum iri. Literas quoq; mellito ſermone plenas pariter direxerat. Quarum hic tenor fuit. *Præcordiali amico ſuo Friderico, dei gratia Romanorum Imperatori inuictiſſimo, Henricus rex Angliæ, dux Normanniæ & Aquitaniæ, & comes Andegauenſis, Salutem, & veræ dilectionis concordiam.* Excellentiæ veſtræ quantas poſſumus referimus grates, dominantium optime, quòd nos nuncijs veſtris viſitare, ſalutare literis, muneribus præuenire; & quod his charius amplectimur, pacis & amoris inuicem dignatus eſtis fœdera inchoare. Exultauimus & quodãmodo animum nobis creſcere, & in maius ſenſimus euehi, dum veſtra promiſsio, in qua nobis ſpem dediſtis in diſponendis regni noſtri negocijs, alacriores nos reddidit, & promptiores. Exultauimus, inquam, & tota mente magnificentiæ veſtræ aſſurreximus, id vobis in ſincero cordis affectu reſpondentes, quod quicquid ad honorem veſtrum ſpectare nouerimus, pro poſſe noſtro effectui mancipare parati ſumus. Regnum noſtrum, & quicquid vbiq; noſtrę ſubijcitur ditioni, vobis exponimus, & veſtræ cõmittimus poteſtati, vt ad veſtrum nutum omnia diſponãtur, & in omnibus veſtri fiat voluntas imperij. Sit igitur inter nos & populos noſtros dilectionis & pacis vnitas indiuiſa, cõmercia tuta: ita tamen vt vobis qui dignitate præminetis, imperandi cedat auctoritas, nobis nõ deerit volũtas obſequendi. Et ſicut veſtrę ſerenitatis memoriam veſtrorum excitat in nobis munerum largitio, ſic vos noſtri quoq; reminiſci præoptamus, mittentes quæ pulchriora penes nos erant, & vobis magis placitura. Attendite itaq; dantis affectum, non data, & eo animo quo dãtur excipite. De manu beati Iacobi, ſuper qua nobis ſcripſiſtis, in ore magiſtri Henberti, & Guilhelmi clerici noſtri verbũ poſuimus, teſte Thoma Cancellario apud Norhant.

De nuncijs diuerſarum nationum, & de curia apud Biſuntium celebrata, & nuncijs Adriani papæ.

CAPVT VIII.

ADerant præterea diuerſarum nationum, vtpote de Dacia, Pannonia, Italia, ſeu de Burgundia, diuerſæ legationes, quarum portitores ſe mutuò videntes, atq; certatim munera & ſupplicationes afferentes, ſinguli ſingulis ſtuporem pariter & admirationem addidere. Menſe Octobre mediante, Imperator apud Biſuntium curiam celebraturus, in Burgundiam iter aggreditur. Eſt autem Biſuntium vna metropoleos eius tertiæ partis, in quas Imperator glorioſus Carolus magnus ſuũ inter tres filios ſuos, omnes regio nomine gaudentes, diuiſit imperium: ſita ſuper amnem Touba. In qua ciuitate penè omnibus proceribus terræ illius adunatis, multis quoq; exterarum gentium, vtpote Romanis, Apulis, Tuſcis, Venetis, Italis, Francis, Anglis, & Hiſpanis, per legatos ſuos Imperatoris aduentum præſtolantibus feſtiuiſsimo apparatu, & ſolenni fauore excipitur. Tota ſiquidem terra eundem fortiſsimum cognoſcens, & clementiſsimum, amore pariter & timore permixto, nouis illũ faſcibus honorare, nouis laudibus attollere ſatagebat. At priuſquam ad eius prouinciæ negocia, ſeu ordinationẽ ſtylus ſe porrigat, de legatis Romani pontificis Adriani, ad quid venerint, & quomodo receſſerint, quia & auctoritas eius partis maior, & cauſa grauior, dicẽdum nobis erit. Prolixitatem huius narrationis non cauſabitur, qui materię pondus, ac temporis, quo hæc tempeſtas protracta eſt, & protrahitur, diuturnitatem diligenter conſiderabit. Perſonæ nunciorum erant Rolandus Tit. S. Marci presbyter cardinalis, & cancellarius S. Romanæ eccleſiæ, & Bernardus Tit. S. Clementis presbyter cardinalis, ambo diuitijs, maturitate & grauitate inſignes, & penè omnibus alijs in Romana eccleſia auctoritate maiores. Cauſa verò aduentus eorum ſpeciem ſinceritatis videbatur habere, ſed fermentum & occaſionem malorum latuiſſe poſtmodum euidẽter deprehenſum eſt. Principe ergo die quodam à ſtrepitu, & populi tumultu declinante, in cuiuſdam oratorij priuatiore receſſu, prædicti nuncij in conſpectum eius deducti, ab eoq; vt oportebat, ſicut qui boni ſe nuncij baiulos aſſererent, benignè & honeſtè recepti ſunt. Exordium autem ſermonis illorum in frõte ipſa notabile comparuit, quod

tale

tale fuiſſe dicitur: Salutat vos beatiſsimus pater noſter papa Adrianus, & vniuerſitas cardinalium S. Romanæ eccleſiæ. Ille vt pater, illi vt fratres. Paucisq́ interpoſitis, literas quas ferebāt protulere. Quas & aliarum quæ in hac turbulentia hincinde diſcurrebāt, reſcripta literarū, idcirco huic Operi interſerere curaui, vt quiuis lector qui in partem declinare voluerit, nō meis verbis vel aſſertionibus, ſed ipſarum partium proprijs ſcriptis tractus & vocatus, liberè eligat vtri parti ſuum velit accommodare fauorem. Tenor deniq́ literarum talis erat.

Exemplar literarum eiuſdem.

CAPVT IX.

ADrianus epiſcopus ſeruus ſeruorum dei, dilecto filio Friderico illuſtri Romanorum Imperatori, Salutem, & apoſtolicam benedictionem. Imperatoriæ maieſtati paucis retroactis diebus recolimus ſcripſiſſe, illud horrendum & execrabile facinus, & piaculare flagitium tempore noſtro cōmiſſum, in Teutonicis partibus, ſicut credimus, aliquando intentatum, excellentiæ tuæ ad memoriam reuocantes, non ſine grādi admiratione ferentes, quòd abſq́ digna ſeueritate vindictę vſq́ nunc tranſire paſſus ſis tam pernicioſi ſceleris feritatem. Qualiter enim venerabilis frater noſter E. Lundonenſis archiepiſcopus, dum à ſede apoſtolica remearet, à quibuſdam impijs & ſceleſtis, quod ſine grandi animi mœrore non dicimus, in partibus illis captus fuerit, & adhuc in cuſtodia teneatur. Qualiter etiam in ipſa captione prædicta, viri impietatis, ſemen nequam, filij ſcelerati, in eum & in ſuos euaginatis gladijs violenter exarſerint, & eos ablatis omnibus, quàm turpiter atq́ inhoneſtè tractauerint, & tua ſereniſsima celſitudo cognoſcit, atq́ ad longinquas & remotiſsimas regiones fama tāti ſceleris iam peruenit. Ad cuius vtiq́ vehementiſsimi facinoris vltionem, ſicut is cui bona placere, mala verò diſplicere credimus, conſtantius exurgere debuiſti, & gladium qui tibi ad vindictam maledictorum, laudem verò bonorum eſt ex diuina prouiſione conceſſus, in ceruicem deſæuire oportuit impiorum, & grauiſsimè cōterere præſumptores. Tu verò ad ipſum ita diſsimulaſſe diceris, ſæuitiam neglexiſſe, quòd eoſdem non eſt quare pœniteat cōmiſiſſe reatum: quia impunitatem ſacrilegij quod geſſerunt, iamiam ſentiunt inueniſſe. Cuius quidem diſsimulationis & negligentiæ cauſam penitùs ignoramus: quoniam nos in aliquo ſerenitatis tuæ gloriam offendiſſe, conſcientiæ ſcrupulus noſtrum animum non accuſat: ſed perſonam tuam ſicut chariſsimi & ſpecialis filij noſtri & principis Chriſtianiſsimi, quem in apoſtolicæ cōfeſsionis petra nō ambigimus per dei gratiam ſolidatum, ſincera ſemper dilexerimus charitate, & debitæ tractauimus benignitatis affectu. Debes enim glorioſiſsime fili, ante oculos mentis reducere, quàm gratanter & quàm iocūdè alio anno mater tua ſacroſancta Romana eccleſia te ſuſceperit, quāta cordis affectione tractauerit, quantam tibi dignitatis plenitudinem contulerit, & honoris: & qualiter imperialis inſigne coronæ libentiſsimè conferens, benigniſsimo gremio ſuo, tuæ ſublimitatis apicem ſtuduerit confouere, nihil prorſus efficiens quod regiæ voluntati vel in minimo cognoſceret obuiare. Neq́ tamen pœnitet nos deſideria tuæ volūtatis in omnibus impleuiſſe, ſed ſi maiora beneficia excellentia tua de manu noſtra ſuſcepiſſet, ſi fieri poſſet, conſiderantes quanta eccleſiæ dei & nobis per te incrementa poſsint, & commoda prouenire, non immeritò gauderemus. Nunc autem quia tam immenſum facinus quod in contumeliam vniuerſalis eccleſiæ & imperij tui noſcitur etiam cōmiſſum, negligere ac diſsimulare videris, ſuſpicamur vtiq́ ac veremur, ne fortè in hanc diſsimulationem & negligentiā propter hoc tuus animus ſit inductus, quòd ſuggeſtione peruerſi hominis zizania ſeminantis, aduerſus clementiſsimam matrem tuam ſacroſanctam Romanam eccleſiam, & nos ipſos indignationem (quod abſit) aliquam conceperis, vel rancorem. Ob hoc igitur, & ob alia omnia negocia quæ cognoſcimus imminere, duos de melioribus & charioribus quos circa nos habemus, dilectos ſcilicet filios noſtros, Bernhardū S. Clementis presbyterum, Rolandum S. Marci presbyterum cardinalem, & cācellarium noſtrum, viros vtiq́ religione, prudētia & honeſtate cōſpicuos, ſerenitati tuæ de latere noſtro ad

præſens duximus deſtinandos, excellentiam tuam rogantes attentius, quatenus eos tam honorificè quàm benignè recipias, honeſtè tractes, & ea quæ ipſi ſuper hoc, & ſuper alijs ad honorem dei & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, ad decus etiam & exaltationem Imperij pertinentia, ex parte noſtra imperatoriæ propoſuerint dignitati, ſicut ſi ab ore noſtro procedant, abſq; vlla hæſitatione ſuſcipias, & ipſorum verbis, tanquā ſi ea contingeret nos proferre, fidem non dubites adhibere.

Qualiter Imperator talem legationem Papæ grauiter tulerit, & literæ per ambitum imperij ſuper hoc directæ.

CAPVT X.

TAlibus literis lectis, & per Reinaldum Cancellarium fida ſatis interpretatione diligenter expoſitis, magna principes qui aderant, indignatione cōmoti ſunt: quia tota literarum continentia non parum acedinis habere, & occaſionem futuri mali iamiam fronte ſua præferre videbatur. Præcipuè tamen vniuerſos accenderat, quòd in præmiſsis literis inter cætera dictum fuiſſe acceperant, dignitatis & honoris plenitudinem ſibi à Romano pontifice collatam, & inſigne imperialis coronæ de manu eius Imperatorem ſuſcepiſſe: nec ipſum pœnitere, ſi maiora beneficia de manu eius ſuſcepiſſet, habita conſideratione quanta eccleſiæ Romanæ per ipſum poſſent incremēta & cōmoda prouenire. Atq; ad horum verborum ſtrictam expoſitionem, ac præfatæ interpretationis fidem auditores induxerat, quod à nonnullis Romanorum temerè affirmari nouerant, imperium Vrbis, & regnum Italicum donatione pontificum reges noſtros hactenus poſſediſſe, idq; non ſolum dictis, ſed & ſcriptis atq; picturis repræſentare, & ad poſteros tranſmittere. Vnde de Imperatore Lothario in palatio Lateranenſi ſuper huiuſmodi picturam ſcriptum eſt:

Rex venit ante fores, iurans prius Vrbis honores,
Poſt homo fit papæ, ſumit quo dante coronam.

Talis pictura taliſq; ſuperſcriptio principi, quando alio anno circa Vrbem fuerat, per fideles imperij delata cum vehementer diſplicuiſſet, amica prius inuectione præcedente, laudamentū à papa Adriano accepiſſe memoratur, vt & ſcriptura pariter atq; pictura talis de medio tolleretur, ne tam vana res ſummis in orbe viris litigandi & diſcordandi præbere poſſet materiam. His omnibus in vnum collatis, cum ſtrepitus & turba inter optimates regni de tam inſolita legatione magis ac magis inualeſceret, quaſi gladium igni adderet, dixiſſe ferunt vnum de legatis, A quo ergo habet, ſi à domino papa non habet imperium? Ob hoc dictum eò proceſsit iracundia, vt vnus eorum, videlicet Otto Palatinus comes de Baioaria, vt dicebatur, propè exerto gladio ceruici illius mortem intentaret. At Fridericus auctoritate præſentiæ ſuæ interpoſita, tumultum quidem compeſcuit, ipſos autem legatos ſecuritate donatos, ad habitacula deduci, ac primo manè via ſua proficiſci præcepit, addens in mandatis, ne hac, vel illac, in territorijs epiſcoporum, ſeu abbatum vagarentur, ſed recta via, nec ad dextrā, nec ad ſiniſtram declinantes, reuerterentur ad Vrbē. Ipſis itaq; ſine efficacia reuertentibus, id quod factum fuerat ab Imperatore per vniuerſum regni ambitum prouidè literis declaratur, quarum hic tenor fuit. Cum diuina potentia, à qua omnis poteſtas in cœlo & in terra, nobis Chriſto eius regnum & imperiū regendum cōmiſerit, & pacem eccleſiarum imperialibus armis conſeruandam ordinauerit: nō ſine maximo dolore cordis cōqueri cogimur dilectioni veſtræ, quòd à capite S. eccleſiæ, cui Chriſtus pacis ac dilectionis ſuæ characterem impreſsit, cauſæ diſſenſionū, ſeminarium malorum, peſtiferi morbi venenum, manare videntur. De quibus, niſi deus auertat, totum corpus eccleſiæ commaculari, vnitatem ſcindi, inter regnum & ſacerdotium ſchiſma fieri pertimeſcimus. Cum enim nuper in Curia Biſuntij eſſemus, & de honore imperij, & ſalute eccleſiarum debita ſollicitudine tractaremus, venerunt legati apoſtolici, aſſerentes ſe talem legationem noſtræ afferre maieſtati, vnde honor imperij non paruū accipere deberet incrementum. Quos cum prima die aduentus ſui honorificè ſuſcepiſſemus, & ſecunda (vt mos eſt) ad audiendam legationem eorum cum principibus noſtris conſediſſemus, ipſi quaſi de mammona iniquitatis inflati, de altitudine ſuperbiæ,

tiæ, de faſtu arrogantiæ, de exectabili tumidi cordis elatione, legationem apoſtolicis literis conſcripta nobis præſentauerunt, quarũ tenor talis erat: Quòd præ oculis mentis ſemper deberemus habere qualiter dominus papa inſigne imperialis coronæ nobis contulerit, neq; tamen pœnitentia moueretur, ſi maiora excellentia noſtra ab eo beneficia ſuſcepiſſet. Hæc erat illa paternæ dulcedinis legatio, quæ vnitatem eccleſiæ & imperij confouere debuit, quæ vinculo pacis vtrunq; colligare ſtuduit, quæ ad vtriuſq; concordiam & obedientiam animos audientium allexit. Certè ad vocem illam nefandam, & omni veritate vacuam, non ſolùm imperialis maieſtas debitam indignationem concepit, verùm omnes principes qui aderant, tãto furore & ira ſunt repleti, quòd ſine dubio illos duos iniquos presbyteros mortis ſentẽtia damnaſſent, niſi hoc noſtra intercepiſſet pręſentia. Porrò quia multa paria literarũ apud eos reperta ſunt, & ſchedulæ ſigillatæ ad arbitrium eorum adhuc ſcribẽdæ, quibus, ſicut hactenus conſuetudinis eorum fuit, per ſingulas eccleſias Teutonici regni conceptum iniquitatis ſuæ virus reſpergere, altaria denudare, vaſa domus dei aſportare, cruces excoriare nitebantur, ne vltra procedendi facultas eis daretur, eadem qua venerant via ad Vrbem eos redire fecimus. Cumq; per electionem principum, à ſolo deo regnum & imperium noſtrum ſit, qui in paſſione Chriſti filij ſui duobus gladijs neceſſarijs regendũ orbem ſubiecit, cumq; Petrus apoſtolus hac doctrina mundum informauerit, Deum timete, regem honorificate: quicunq; nos imperialem coronam pro beneficio à domino papa ſuſcepiſſe dixerit, diuinæ inſtitutioni, & doctrinæ Petri contrarius eſt, & mendacij reus erit. Quia verò hactenus honorem ac libertatem eccleſiarum, quæ iamdiu indebitæ ſeruitutis iugo depreſſa eſt, à manu Aegyptiorum ſtuduimus eripere, & omnia eis dignitatum ſuarum iura conſeruare intendimus, vniuerſitatem veſtram ſuper tanta ignominia nobis & imperio condolere rogamus: ſperantes ne honorẽ imperij, qui à conſtitutione Vrbis, & Chriſtianæ religionis inſtitutione, ad veſtra vſq; tẽpora glorioſus & imminutus extitit, fidei veſtræ indiuiſa ſinceritas, tam inaudita nouitate, tam præſumptuoſa elatione imminui patiatur, ſcientes omni ambiguitate remota, quòd mortis periculum antè vellemus incurrere, quàm noſtris temporibus tantæ confuſionis opprobrium ſuſtinere.

De negocijs in Burgundia bene geſtis.

CAPVT XI.

His ita geſtis, Fridericus ad ordinanda imperij negocia in regno Burgundiæ animum intendit. Cumq; Burgũdia aliquando per ſe fortes reges habuiſſet, & per eos ſuis gentibus præcepta dare ſolita fuiſſet, ex appetitu libertatis, quæ, vt dicitur, res inæſtimabilis eſt, iamdudum inſolentiam & deſuetudinem induerat obſequẽdi. Ea itaq; terra, quæ non niſi multò labore, ac bellico ſudore ſubigenda putabatur, ita deo ordinante, paruit. Quòd niſi alia in regno diſponenda ineuitabiliter Imperatorem retraxiſſent, familiariter & cum paucis vſq; Arelatẽ ſedem regni Burgundiæ procedere potuiſſet. Denicq; (quod modò viuentium excedit memoriam hominum, aliquando contigiſſe) Stephanus Viennenſis archiepiſcopus, & archicancellarius de Burgundia, & Eraclius archiepiſcopus, & primas Lugdunenſis, & Odo Valent. epiſcopus, & Ganfredus Auinionenſis, & Silnio magnus princeps & præpotens de Claria, tunc ad Curiam venientes, Friderico fidelitatem fecerũt atq; hominium, & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt. Areſatenſis autem epiſcopus, & alij omnes archiepiſcopi, epiſcopi, primates, & nobiles veniſſent, idemq; feciſſent, niſi mora principem adeundi compendio ſuæ breuitatis præſtitiſſet impedimentum. Miſſis tamen per honeſtos valde, & induſtrios nuncios literis, omnimodam ſubiectionem, & debitam fidelitatẽ imperio Romano compromiſerunt. Ludouicus quoq; rex Francorum vſq; Diuinum occurrerat ad colloquium Imperatoris, ſed eo verſus Alemaniã iter agente, cœptum non proceſſit. Directis autem vterq; principũ nuncijs, Imperator quidẽ cancellario ſuo prænominato Reinaldo, & comite Vdalrico de Lẽzeburg, rex verò etiam ſuo cancellario magiſtro Alderico, ſeſe per illos mutuò ſalutarunt. Reliquum legationis, vt videbatur, quidam vtilitati, re autẽ vera, regali potius faſtui ſtu-

Diuionem.

dere vtrinq; videbatur. Nam ſicut egomet, referente venerabili viro Henrico Treceſe epiſcopo cognoui, Ludouicus audito quòd ſtrenuè partibus illis Fridericus præualuiſſet, pertimuit, nec iam ad colloquium, quod ſuſpectum habebat, ſed ad bellũ ſe ratus proficiſci, clanculũ nõ paruas copias collegerat, adeò quòd ix. epiſcopos cum ſua militia vna nocte in Trecenſi ciuitate tunc hoſpitaſſe memoratus præſul memoraret. Cumq; tota terra illa non minimo metu nutaret, ipſa trepidatio nobis pro victoria putabatur.

Quòd Poloni fidem & ſacramenta mentiti ſunt: & de nuncijs Gaiſæ regis Vngariæ, & fratre eius Stephano.

CAPVT XII.

REuerſus de Burgundia Imperator, rebus feliciter geſtis, prædijsq; coniugis ſuæ Imperatricis, de qua ſuprà dictum eſt, ad arbitrium ſuum diſpoſitis, in Saxoniam iter flectit, diesq; natiuitatis domini in ciuitate Magdeburg celebrauit, experimentum accipiens de Polonia, qui vt præfati ſumus, ſuis negocijs tunc finem facere debuerant, quòd ipſi auaricia, pariter & ambitione cæcati, de promiſsis fidem & ſacramenta vile quid iudicarent. Deinde in Baioariam rẽdens, Ratiſponæ Curiam magna cum frequentia principum, in octaua Epiphaniæ agit. Ibi inter cæteros qui tunc crebri aderant, etiam regis Vngariæ Gaiſæ legati affuere. Siquidẽ frater eius nomine Stephanus, quorundam criminationibus regi delatus fuerat, quaſi ad regnum aſpiraret, atq; in ea re auunculum amborum, Belum virum valde prudentem, ac ad innouandas res idoneum, ſuaſorem habere putabatur, pro eo quòd honorificentius habito adoleſcenti, per ſtudia colendi, ferociæ viſus eſt nutrimenta ſuggerere. Rex autem ſuſpectũ habens tantum fratris honorem, & peiora re ipſa de illo veritus, non tam ipſum quàm amicos & familiares eius iam apertè inſimulans, omnia facta ſeu dicta eorum in crimina vertebat: multisq; aduerſus fratrem vulgatis, pluribus ad conteſtandum ſubordinatis, per inſidias necem fratris dicebatur adoptare. Is antehac compertum habẽs, quòd Romanum imperium totius orbis eſſet aſylum, fugiens ad Imperatorem euaſit, ærumnasq; ſuas, ac erga ſe Germani crudelem acerbitatem, lachrymabili conqueſtione deplorauit: criminationumq; ſuarum inuidiam diluendo, ficta quæ aduerſum ſe dicebãtur aſſerere, & purgationis ſuæ fidem omnibus conſtare, nunquam calumniatores defore dum exter eis perſuadeatur, iniquiſsimum eſſe quòd fratri nõ ſufficeret paterno eum regno expuliſſe, niſi de capite quoq; ſuo, & vita innocentiſsima ſupplicium ſumeretur. Tali deprecatione permotus Fridericus, miſsis in Vngariam legatis, de reſtitutione iuuenis cogitabat, imperialem precibus adiungens dignitatem & auctoritatem. Rex itaq; aduerſus fratrem, duos de optimatibus regni ſui dirigit ad Curiam, epiſcopum Geruaſium de Caſtroferreo, & comitem Heidenricũ, viros opulentos, & copia dicendi ſatis inſtructos, per quos & obiecta diluere, & de fratris eiectione inuidiã in eum qui paſſus erat, retorquere ſatageret, proſequẽs iniurias & peccata plurima in ſe admiſſa, regni conſortio ſecum illum participaſſe, ſolo nomine ſe illo priorem tantũ fuiſſe, quandiu germanitatis iura inter ſe inuiolata manſiſſent. Deinde prauorum conſilia ſecutum, quæ ad peſsima ſtudia lubricam in adoleſcente ætatem impellebant, ita factum, quemadmodum in corpore, vbi ſemper dum aliqua pars tumeſcit, ſuaq; corruptione totum corpus debilitat & inficit, ex quo curari deſperatur, reſcindi oportere. Bellum vltrò inferentem, poſtquam ſuperatus ſit, queri quòd iniuriã facere nequiuiſſet, fugam ipſum ſimulaſſe, in regno manere licuiſſe, donec odia omnium & inimicitias adeò contra ſe firmauerit, vt velut crudelem hoſtem, & regni inſidiatorem pellendum arbitrarentur, antequam facinoribus ſuis illud cruentari, & principatus eius monarchiam ſcindi ac dilacerari contigiſſet. Imperator partibus auditis, cum videret rem eò venturam, quòd aut in communi diuidendo, aut in vniuſcuiuſuis condemnatione litem opus eſſet terminari, conferens quoq; in corde ſuo plurium negociorum occupationes, ad opportuniora tempora deciſionem huius litis placuit protelãdam. Itaq; rogatus ab adoleſcente, per Venetias illum tranſmittit in Græciã. Legatos quo-

que regis, acceptis ab eis muneribus fermè ad mille talẽta, ſimulq́ eos ſua liberalitate honoratos, ad principem ſuum cum pacis legatione remeare conceſsit.

Quomodo apud Ratiſponam Labezlaus dux Boemorum ex duce rex creatur, & quomodo etiam Ottonem Friſingenſem epiſcopum, & Henricum Auſtriæ ducem concordarit.

CAPVT XIII.

IN eadem Curia dux Boemorum Labezlaus, vir ingenio validus, viribus præpollẽs, conſilio, manu, audaciaq́ magnus, cuius antehac induſtriæ, obſequij, multa præceſſerãt experimenta, maximeq́ nuper in expeditione Polonica magna virtus claruerit, adeò vt ob merita ſua omnib. charus eſſet, ab Imperatore, ac imperij primis, ex duce rex creatur, anno ab incarnatione domini M.clvij. Suſcepto itaq́ priuilegio de vſu diadematis, alijsq́ regni inſignibus, lætus reuertitur, & ad Italicã expeditionem rex pariter cum Imperatore faſtu regali profecturus accingitur. Ibidem etiã patruos ſuos, Ottonem Friſingenſem epiſcopum, & Henricum ducem Auſtriæ diſsidẽtes, eo quòd præfatus antiſtes germano fratri prædia eccleſiæ illicitè ſibi vſurpare volenti omnino contradiceret, in priſtinam pacem, & fraternam concordiam reuocauit.

Qualiter Fridericus Imperator partes Rheni peragrauerit, & quomodo conſilijs religioſorum ad expeditionem contra Mediolanenſes ſe præparauerit.

CAPVT XIIII.

HIs in Baioaria peractis, Fridericus Ribuariorũ fines ingreditur, inferioresq́ Rheni partes peragrans, nullos ſibi dies ocioſos tranſire paſſus eſt, eos ſe ratus perdidiſſe, in quibus non aliquid de vtilitatibus imperij, de iure & iuſticia inter omnes gentes conſeruanda diſpoſuiſſet. Inde fuit quòd tam valido cis Alpes imperio ita prouidè conſuluiſſet, ferocitatem tantarum gentium, tanto conſilio, ac ſine armis deliniſſet, vt quod dictu mirum eſt, iam non regni rector, ſed vnius domus, vnius reipub. paterfamiliâs haberetur. Poſt celebratum apud eccleſiam ſancti Guiberti Paſcha, rurſus ad ſuperiores Vangionum partes iter reflexit: ac in domum regalem, quam apud Lutra ædificauerat, diuertens, domui ſuę, & familiaribus negocijs ordinãdis aliquot dies indulget. Inſtabat iam tempus quo reges ad bella proficiſci ſolent, ipſeq́ in proximo ad tranſalpina exercitum ducturus, primò omnium in deo ſpem ſuam reponens, aſcitis religioſis, & probatis in ſanctitate viris, tanquam diuinum eos oraculum conſultabat, atq́ illorum perſuaſionibus eccleſijs dei multa donaria imperiali largitate diſpergebat. Quibus in negocijs ſpecialem habebat præceptorem, & ſalutis animæ ſuæ fidũ ſecretarium Hartemannum Brixinorenſem epiſcopum, virum qui tunc inter Germaniæ epiſcopos ſingularis ſanctitatis opinione, & auſterioris vitæ conuerſatione præminebat. Hoc ad ſe adſcito, de ſecretis ſuis pij ſe pontificis ſubmiſit deuotè conſilijs, religioſi ac Chriſtianiſsimi principis officium exercẽs, quatenus iturus ad bellum, ſpiritalibus armis antè muniret animam quàm corpus, ante cœleſtibus ſe diſciplinis prę ſtrueret, quàm ad pugnam iturũ militem militaribus inſtruere præceptis curaret. Cauſas autem belli exponens, dum eas iuſtas tam memoratus antiſtes quàm reliqui ſacerdotes cognouiſſent, ne dignitas imperialis ab indignis imminueretur, & ſic pax & trãquillitas eccleſiarum turbaretur, ſalutaribus mandatis præmonitum & præmunitum ad proficiſcendum contra rebelles animarunt.

Recapitulatio de legatis Romani pontificis, & exemplar literarum Adriani papæ.

CAPVT XV.

CVm hæc agerentur, legati ſedis apoſtolicæ Rolãdus & Bernhardus reuerſi, quãtas iniurias ſuſtinuerint, in quo periculo fuerint, exponunt, grauibus grauiora adijcientes, vt in vltionem eorum quæ ſe pertuliſſe dixerũt, Romanæ vrbis epiſcopum prouocarent. In hoc negocio clerus Romanus ita inter ſe diuiſus eſt, vt pars eorum partibus fauerent Imperatoris, & eorum qui miſsi fuerant, in curiam ſeu imperi-

tiam cauſaretur, quædam verò pars votis ſui pontificis adhæreret. Vnde de hac tempeſtate dicturi, ſicut ſuprà diximus, lectorem non noſtris verbis niti volumus, ſed ponentes epiſtolas hincinde directas, ex eis colligat quam partem tueatur, cuiúe fidus velit permanere. Nobis autem indulgentiam petimus, qui potius vtramq; perſonam, ſacerdotalem ſcilicet, & regalem reuerentia debita veneramur, quàm temerè de altera iudicare præſumamus. Exemplar itaq; literarum à ſummo pontifice ad archiepiſcopos & epiſcopos ſuper his directarum tale fuit: Quoties aliquid in eccleſia contra honorem dei & ſalutem fidelium attẽtatur, fratrum & coepiſcoporum noſtrorum, & eorum præcipuè qui ſpiritu dei agũtur, cura debet exiſtere, vt ea quę malè geſta ſunt, gratam deo correctionem debeant inuenire. Hoc autem tempore, quod abſq; nimio mœrore non dicimus, chariſsimus filius noſter Fridericus Romanorum Imperator, tale quid egit, quale temporibus anteceſſorum ſuorum nõ legimus perpetratum. Cum enim nos duos de melioribus fratribus noſtris, Bernhardum tit. S. Clementis, & Rolandum cancellarium noſtrum tit. S. Marci presbyteros cardinales ad ipſius præſentiam miſiſſemus, ipſe cum primùm ad eius præſentiam peruenerũt, alacriter viſus eſt eos recepiſſe. Sequenti verò die cum redirent ad eum, & literæ noſtræ in eius auribus legerentur, accepta occaſione cuiuſdam verbi, quod ipſarum literarum ſeries continebat, inſigne videlicet coronæ beneficium tibi contulimus, in tantam animi commotionẽ exarſit, vt conuitia quæ in nos & legatos noſtros dicitur conieciſſe, & quàm inhoneſtè ipſos à præſentia ſua recedere, ac de terra ſua velociter exire cõpulerit, & audire opprobrium, & lamentabile ſit referre. Eis autem ab ipſius præſentia excedentibus, facto edicto, ne aliquis de regno veſtro ad apoſtolicã ſedem accedat, per omnes fines eiuſdem regni cuſtodes dicitur poſuiſſe, qui eos qui ad ſedem apoſtolicam venire voluerint, violenter debeant reuocare. Super quo facto licet aliquantum perturbemur, ex hoc tamen in nobis ipſis maiorem conſolationẽ accipimus, quòd ad id de veſtro & principum conſilio non proceſſit. Vnde cõfidimus eum à ſui animi motu, cõſilio & perſuaſione veſtra facilè reuocandum. Quocirca fratres, quoniam in hoc facto non ſolùm noſtra, ſed veſtra & omnium eccleſiarum res agi dinoſcitur, charitatem veſtram monemus, & exhortamur in domino, quatenus opponatis vos murum pro domo domini, & præfatum filium noſtrum ad viam rectam quàm citius reducere ſtudeatis, attentiſsimam ſollicitudinem adhibentes, vt à Reinaldo cãcellario ſuo, & Palatino comite, qui magnas blaſphemias in præfatos legatos noſtros, & matrẽ veſtrã ſacroſanctam Romanã eccleſiã euomere præſumpſerunt, talẽ & tam euidentem ſatisfactionẽ faciat exhiberi: vt ſicut multorũ aures amaritudo ſermonis eorũ offẽdit, ita etiã ſatisfactio multos ad viam rectã debeat reuocare. Non acquieſcat idem filius noſter conſilijs iniquorũ, conſideret nouiſsima & antiqua, & per illam viã incedat, per quã Iuſtinianus, & alij catholici Imperatores inceſsiſſe noſcuntur. Exemplo ſiquidẽ & imitatione illorũ, & honorẽ in terris, & felicitatẽ in cœlis ſibi poterit cumulare. Vos etiamſi eum ad rectam ſemitã reduxeritis, & beato Petro apoſtolorũ principi gratũ depẽdetis obſequiũ, & vobis, & eccleſijs veſtris conſeruabitis libertatem. Alioquin nouerit antedictus filius noſter, ex admonitione veſtra, nouerit ex promiſsionis euãgelicæ veritate, quòd ſacroſancta Romana eccleſia ſuper firmiſsimam petrã deo collocante fundata, quantocũq; ventorũ turbine quatiatur, in ſua firmitate, protegente domino, in ſeculũ ſeculi permanebit. Nec autẽ, ſicut noſtis, deceret eũ tam arduã viam abſq; veſtro conſilio attentaſſe. Vnde credimus, quòd auditis admonitionib. veſtris, facillimè poterit ad frugem ſanioris ſtudij, ſicut vir diſcretus, & Imperator catholicus, reuocari.

Quid epiſcopi Alemanniæ reſcripſerint.

CAPVT XVI.

His literis, taliq; legatione percepta, præſules Alemanniæ communicato in vnũ aſſenſu & conſilio, ſedi apoſtolicæ in hæc verba reſcribunt: Quamuis ſciamus, & certi ſimus, quòd eccleſiam dei fundatam ſupra firmam petram, neq; venti, neq; flumina tempeſtatũ poſsint deijcere: nos tamen infirmiores & puſillanimes ſiquando

huiuſmodi

huiuſmodi contigerint impetus, concutimur, & contremiſcimus. Inde nimirum grauiter conturbati ſumus, & conteriti ſuper his quæ inter veſtram ſanctitatẽ, & filium veſtrum deuotiſsimum dominum noſtrum imperatorem, magni mali, niſi deus auertat, ſeminarium præbitura videntur. Equidem à verbis illis quæ in literis veſtris continebantur, quas per nuncios veſtros prudentiſsimos & honeſtiſsimos dominum Bernhardum, & dominum Rolandũ cancellarium, venerabiles presbyteros cardinales miſiſtis, commota eſt vniuerſa reſp. imperij noſtri, aures imperiales potentiæ ea patienter audire non potuerunt, neque aures principum ſuſtinere, omnes ita continuerunt aures ſuas, quòd nos, ſalua gratia veſtræ ſanctiſsimæ paternitatis, ea tueri propter ſiniſtram ambiguitatis interpretationem vel conſenſu aliquo approbare nec audemus, nec poſſumus, eo quòd inſolita & inaudita fuerunt vſque ad hæc tempora. Literas autem quas nòbis miſiſtis, debita cum reuerẽtia ſuſcipientes & amplectentes, cõmonuimus filium veſtrum dominum noſtrum imperatorem, ſicut iuſsiſtis, & ab eo reſponſum, deo gratias, accepimus tale, quale decebat catholicum principem in hunc modũ: Duo ſunt quibus noſtrum regi oportet imperium, leges ſanctæ imperatorum, & vſus bonus prædeceſſorum, & patrum noſtrorum. Iſtos limites eccleſiæ nec volumus præterire, nec poſſumus, quicquid ab his diſcordat, non recipimus. Debitam patri noſtrò reuerentiam libenter exhibemus, liberam imperij noſtri coronam diuino tantùm beneficio aſcribimus, electionis primam vocẽ Moguntino archiepiſcopo, deinde quod ſupereſt, cæteris ſecũdum ordinem principibus recognoſcimus, regalem vnctionem Colonienſi, ſupremam verò, quæ imperialis eſt, ſummo pontifici, quicquid pręter hęc eſt, ex abundanti eſt, à malo eſt. Cardinales in contemptum dilectiſsimi & reuerendiſſimi patris noſtri, & cõſecratoris, à finibus terræ noſtræ coegimus non exire. Sed cum his, & pro his quæ & ſcripta, & ſcribenda ferebant in dedecus & ſcandalũ imperij noſtri, vltra eos prodire pati nolumus. Introitum & exitum Italiæ nec clauſimus edicto, nec claudere aliquo modo volumus peregrinantibus, vel pro ſuis neceſsitatibus rationabiliter cum teſtimonio epiſcoporum & prælatorũ ſuorum Romanã ſedem adeuntibus. Sed illis abuſionibus, quibus omnes eccleſiæ regni noſtri grauatæ & attenuatæ ſunt, & omnes penè clauſtrales diſciplinæ emortuę & ſepultæ, obuiare intendimus. In capite orbis deus per imperium exaltauit eccleſiam, in capite orbis eccleſia (non per deum vt credimus) nunc demolitur imperium. A pictura cœpit, ad ſcripturam pictura proceſsit, ſcriptura in auctoritatem prodire conatur. Non patiemur, non ſuſtinebimus, coronam antè ponemus, quàm imperij coronam vnà nobiſcum ſic deponi conſentiamus. Picturæ deleantur, ſcripturæ retractentur, vt inter regnum & ſacerdotium æterna inimicitiarum monumenta non remaneant. Hæc & alia, vtpote de concordia Rogerij & Guilhelmi Siculi, & alijs quæ in Italia facta ſunt conuentionibus, quæ ad plenum proſequi non audemus, ab ore domini noſtri imperatoris audiuimus. Abſente autem Palatino comite, & in præparatione expeditionis in Italiam præmiſſo, à cancellario ibidem adhuc præſente aliud non audiuimus, niſi quod humilitatis erat & pacis, præter quòd eis pro periculo vitæ, quod à populo imminebat, pro viribus ſuis aſtiterit, cunctis qui ibi aderant, huius rei teſtimonium ei perhibentibus. De cætero ſanctitatem veſtram ſuppliciter rogamus & obſecramus, vt noſtræ parcatis infirmitati, vt magnanimitatem filij veſtri, ſicut bonus paſtor, leniatis ſcriptis veſtris ſcripta priora ſuauitate mellita dulcorantibus, quatenus & eccleſia dei tranquilla deuotione lætetur, & imperium in ſuæ ſublimitatis ſtatu glorietur, ipſo mediante & adiuuante, qui mediator dei & hominum factus eſt homo Chriſtus Ieſus.

Quòd procinctum mouens apud Auguſtam, & nuncios Romani pontificis audiuit.

CAPVT XVII.

FElicìter ergo procinctum mouens, ac apud Auguſtam Rhetiæ ciuitatem ſuper ripam Lici fluminis caſtra ponens, confluentem ex diuerſis partibus militem per vij. dies operitur. Interea Romanus antiſtes de aduentu principis certior effectus (nam legati eius, videlicet Reinaldus cancellarius, & Otto Palatinus comes, quorum

ſuprà meminimus, iamdudum Italiam intrauerant) in melius mutato conſilio, ad leniendum eius animum nuncios mittit, Henricum videlicet Cardinalem presbyterum tit. S. Nerei & Achillei, & Iacinctum cardinalem diaconum ſanctæ Mariæ in ſchola Græca, viros prudentes in ſecularibus, & ad curialia negocia pertractanda prioribus miſsis multo aptiores.

De legatis principis, quos miſit in Italiam.

CAPVT XVIII.

VErùm antequam horum iter & negocia proſequamur, non ab re eſt de præfatis regalium nunciorum perſonis & geſtis pauca de multis prælibare. Inerat vtique his præclaris viris perſonarum ſpectabilitas gratioſa, generis nobilitas, ingenii ſapientia validum, animi imperterriti, quippe vt alias de quibuſdam dicitur, quibus nullus labor inſolitus, non locus vllus aſper, nõ armatus hoſtis formidoloſus. Nullius ſibi delicti, nullius libidinis gratiam faciebant. Laudis auidi, pecuniæ liberales erant, gloriam ingentem, diuitias honeſtas volebant. Aetas iuuenilis, eloquentia mirabilis, propè moribus æquales, præter quòd vni ex officio & ordine clericali neceſſaria inerat manſuetudo & miſericordia, alteri, quem non ſine cauſa portabat, gladij ſeueritas dignitatem addiderat. His moribus, talibusq; ſtudijs ſibi laudem, imperio gloriam, & vtilitates non modicas, domi, militiæq; peperere, adeò quòd tunc temporis penè nihil ingens, nullum exquiſitum virtutis facinus in ea expeditione geſtum eſt, in quo hos heroas, aut primos, aut de primis non competerim extitiſſe.

Quomodo præcurſores imperatoris in Italia caſtrum Riuola in deditionem accipiunt, & iuramentum quale imperatori facere promiſerunt epiſcopi, atque aliæ ciuitates.

CAPVT XIX.

ITaque in primo ſuo ingreſſu in Italiam, caſtrum quod Riuola vocatur, ſuper Clauſuram Veronenſium ſitum, natura loci inexpugnabile, in deditionem accipiunt, exiſtimantes præſidio eiuſdem in tam ſtrictis locorum faucibus noſtros clementiorem aditum veniendi & redeundi inuenire. Excepti cum magna frequentia & honorificentia epiſcopi ciuiumq; Veronenſium, tam illic quàm in alijs ciuitatibus fidelitatem imperatori, & adminiculũ expeditionis tactis ſacroſ. euangelijs promitti fecerunt, viãq; venturo imperatori præparantes, eius aduentus fidi & vtiles præcurſores extitere. Sanè hæc eſt forma ſacramenti, in qua omnes iurauerunt: Ego iuro quòd amodò in antea ero fidelis domino meo Friderico Romanorum imperatori contra omnes homines, ſicut iure debeo domino & imperatori, & adiuuabo eum retinere coronam imperij, & omnem honorem eius in Italia, nominatim & ſpecialiter ciuitatem illam, & quicquid in ea iuris habere debet, vel in omni virtute comitatus vel epiſcopatus N. regalia ſua ei non auferam ibidem, nec alibi, & ſi fuerint ablata, bona fide recuperare & retinere adiuuabo. Neque in conſilio ero neque in facto, quòd vitam, membrum, vel honorem ſuum perdat, vel mala captione teneatur. Omne mandatum eius, quod ipſe mihi fecerit, per ſe, vel epiſtolam ſuam, aut per legatum ſuum de facienda iuſtitia, fideliter obſeruabo, & illud audire, vel recipere, vel cõplere nullo malo ingenio euitabo. Hæc omnia obſeruabo fide bona, ſine fraude. Sic me deus adiuuet, & hæc ſancta quatuor euangelia.

Quomodo legati principis ab Italis recepti, & quid patrauerint, & cur Otto comes palatij in Guilhelmum quendam Rauennatenſem nobilem manum miſerit.

CAPVT XX.

A Verona per Mantuam iter agunt, & venientes Cremonam, celebre colloquium, & ſi mauis, curiam tenuere, occurrentibus eis ad eam ciuitatem Archiepiſcopis Rauennate & Mediolanenſe, & de ſuffraganeis eorum xv. Epiſcopis, necnõ Comitibus, Marchionibus, Cõſulibus, & primis omnium circaiacentium ciuitatum: idq; veraciter aſſerere potero, multis ante hæc regibus denegatam eam quã tunc probitate ſua cuſcerunt iſti legati principis magnificẽtiam & gloriam. Inde per Romaniolam &

Aemiliam

Aemiliam iter agentes, exarchatum Rauennatem viſitant, nuſquam ſegnes, nuſquam incauti peragere, quæ negocijs principis, ac regni vtilitatibus profutura nouiſſent. Inde per Ariminum verſus Anconam tendunt. Compererāt enim Logothetam ſeu Palæologum, cum alijs nuntijs Conſtantinopolitani imperatoris ibidem morari: ſpe quidem quo aduerſus Guilhelmum Siculum largitione pecuniæ milites, qui ſolidarij vocantur, colligerent, re autem vera, vt ciuitates maritimas, quod ſæpius antehac attentatum nouimus, ſeu vi, ſeu dolo, ſub Græcorum redigerent ditionem. Cumq́ Rauenna exeuntes, non longè adhuc à ciuitate proceſsiſſent, obuios habuere non paucos de melioribus terræ, qui ad præfatos Græcorum legatos ierant, & cum ipſis colloquium familiare tenuerant. Qua de re commoti & in iram verſi, pro eo quòd ſe deſpexiſſe, & Græcos ſpe lucri ſibi præpoſuiſſe viderentur, Otto palatij comes, nec ſuorum paucitate, nec illorum remoratus numeroſitate, gladio exerto in meliorem & nobiliorē omnium Rauennatenſium, nomine Guilhelmum, cognomēto Maltrauerſar, manum miſit, ſeq́ eum captiuum abducturum cōminatus eſt, omnibus alijs præ timore & pauore ſilentibus, & non contradicentibus. Magna & miranda pręfati comitis animoſitas, quem nec copioſus eiuſdem nobilis viri comitatus terruit, nec vicinæ ciuitatis metus permouit, quin vt legatus imperij, vbi ratio poſtulabat, auctoritate imperiali vteretur. Tandem lenioribus verbis, & multa ſupplicatione mitigatus & placatus, ceptum iter peregit: ac contra Græcos, qui vt diximus, apud Anconam tunc morabantur, profecturus, non paruam militiam collegit, & prope ciuitatem caſtra poſuit. Euocatos itaq́ ad ſe, verbis minacibus, & valde grauibus adorſi ſunt: qua temeritate ſine principis cōſcientia talia præſumpſiſſent, non ſe ignorare Danaûm inſidias, & Græcam aſtutiam, ſimulata humilitate maleficia voluiſſe, callidiſsima fraude compoſita in amicos deputaſſe, quod contra inimicos ſtruxiſſe putabātur. Cumq́ manifeſtis indicijs hoſtes Romani imperij conuincantur, non aliud ſupereſſe, quàm vt pro crimine læſæ maieſtatis de ipſis omnibus ſupplicium ſumatur. Talibus inuectionibus perterriti Græci, atque animo conſternati, multa ſupplicatione verba excuſationis depromunt, partemq́ ſuā quibus poſſunt argumentis purgare conantur. Nequaquam ſe ignorare legem Iuliam maieſtatis, quæ in eos qui contra imperatorem, vel remp. aliquid moliti ſunt, ſuum vigorem extendit. Verùm ab hoc ſuam ipſorum conſcientiam ſeſe beatos facere, ficta pro veris non recipienda. Magis eos credere debere benignitatibus & obſequijs ſæpiſsimè à Græcis in noſtros experimento probatis. Teſtis horum ſit Alemania tota, teſtis pietatis ſit ipſe imperator, nunc princeps orbis terrarum, qui hæc aliquando viderit, & re ipſa expertus fuerit. Aequitas in viuos, miſericordia in mortuos, honor in principem, munificentia in optimates: hæc eſſe affectus ſui erga noſtros probationes certiſsimas, fictisq́ criminationibus veriores. His & ſimilibus ſe cum magna mētium contritione, Græcis de obiectis excuſantibus, dum nulla fraudis deprehendi potuiſſent indicia, acceptis ab eis magnificis muneribus, in Græciam eos pacificè remigare concedunt, ipſiq́ Mutinum reuertuntur.

Qualiter ſe legati erga nuncios Romani pontificis habuerint, & quid iiſdem Romanis in via acciderit.

CAPVT XXI.

Hiſdem diebus Henricus & Iacinctus ſuprà dicti nuncij Adriani Papæ Ferrariam venerant, auditoq́ quòd legati imperatoris Mutinum rediſſent, non ſperantes ipſos ſibi occurrere, humilitatis formam præbentes, quod inſolitum antea uerat, ad eos pergunt, expoſitaq́ cauſa legationis, quòd ſcilicet ea quæ pacis eſſent, & honori imperio, in mandatis haberent, dimittuntur. Iam verò aduentum illorum per omnes partes illas, vbi arta montium tranſituri erant, fama nuntiauerat, multosq́ mortalium rerum alienarum cupidos id contra eos animauerat, quod penè neminem latebat, maieſtatē imperialem Romanis infenſam exiſtere, quodq́ vitio auiditatis quiſq́ ardebat, ac ſi regiæ volūtati obſequeretur, temerarius intēdebat, ſperās in hoc caſu latrociniū honeſtiori nomine poſſe palliari. A Ferraria itaq́ Veronā, à Verona per val-

lem Tridentinam iter agunt, habentes ſecum gratia maioris ſecuritatis, venerabilem epiſcopum Tridentinum Albertum. Sed præualuit auri ſacra fames; quæ quos arripuit, nil vnquam honeſtum, niſi moderatum ſentire, vel appetere permittit. Nam Fridericus & Henricus comites, quorum in illis partibus non parum poterat violentia, tam cardinales, quàm Epiſcopum captos, ſpoliatos in vinculis ponunt, donec Romanus quidem datus in obſidem, nobilis vir, germanus Iacincti, epiſcopum autem euidenter diuina potentia liberauit. Hanc tamen immanitatem Henricus nobiliſſimus dux Baioariæ & Saxoniæ, ob amorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & honorem imperij, non multo poſt probè vindicauit. Namque & vadem eripuit, & comites multis malis afflictos, ad deditionem & ſatiſfactionem coëgit.

Quæ verba nuntij Romani apportauerint, item excuſatoriæ literæ Adriani Papæ.

CAPVT XXI.

FRiderico igitur, vt iam dictum eſt, caſtra in campeſtribus Auguſtæ ciuitatis metato, ad ſuam eoſdem legatos admittit præſentiam, eiſque clementer receptis, cauſam aduentus exquirit. Illi reuerenter, ac demiſſo vultu, voce modeſta, tale ſuæ legationis aſſumunt principium. Præſul ſanctæ Romanæ eccleſiæ, veſtræ excellentiæ deuotiſſimus in Chriſto pater ſalutat vos, ſicut chariſſimum & ſpecialem ſancti Petri filium. Salutant etiam vos venerabiles fratres noſtri, clerici autem veſtri, vniuerſi cardinales, tanquam dominum & imperatorem Vrbis & orbis. Quanta dilectione ſancta Romana eccleſia amplitudinem & honorem imperij veſtri amplectatur, quam ſine cõſcientia peccati veſtram ſatis inuita ſuſtinuerit indignationem, & ſcripta præſentia, & in ore noſtro poſitæ, viuæ vocis officium declarabit. Poſt hæc verba literas efferunt, quæ venerabili Ottoni Friſingenſi epiſcopo ad legendum, ſimul & interpretandum datæ ſunt, viro vtique qui ſingularem habebat dolorem de controuerſia inter regnum & ſacerdotium. Exemplar literarũ hoc eſt. Ex quo vniuerſalis eccleſiæ curam deo, prout ipſi placuit, diſponente ſuſcepimus, ita in cunctis negotijs magnificentiam tuam honorare curauimus, vt de die in diem animus tuus magis ac magis in amore noſtro, & veneratione ſedis apoſtolicæ debuiſſet accendi. Vnde ſine grandi admiratione non ferimus, quòd cum audito ex ſuggeſtione quorundam animum tuum aliquantulum contra nos fuiſſe commotum, duos de melioribus, & maioribus fratribus noſtris, Rolandum ſcilicet cancellarium tit. S. Marci, & Bernhardum tit. S. Clementis presbyteros cardinales, qui pro tuæ maieſtatis honore in Romana eccleſia ſolliciti ſemper extiterant, pro voluntatis tuæ cognitione ad tuam præſentiam deſtinauimus, aliter quàm imperialem decuerit honorificentiam, ſunt tractati. Occaſione ſiquidem cuiuſdã verbi, quod eſt, Beneficium, tuus animus, ſicut dicitur, eſt commotus, quod vtique nedum tanti viri, ſed nec cuiuslibet minoris animum meritò commouiſſet. Licet enim hoc nomẽ, quod eſt Beneficium, apud quoſdam in alia ſignificatione, quàm ex impoſitione habeat, aſſumatur: tunc tamen in ea ſignificatione accipiendum fuerat, quàm nos ipſi poſuimus, & quam ex inſtitutione ſua noſcitur retinere. Hoc enim nomen ex bono & facto eſt editum, & dicitur beneficium apud nos, non feudum, ſed bonum factum. In qua ſignificatione in vniuerſo ſacræ ſcripturæ corpore inuenitur, vbi ex beneficio dei non tanquam ex feudo, ſed velut ex benedictione, & bono facto ipſius gubernari dicimur, & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquidò recognoſcit, quòd nos ita bene & honorificè imperialis dignitatis inſigne tuo capiti impoſuimus, vt bonum factum valeat ab omnibus iudicari. Vnde quod quidam verbum hoc, & illud ſcilicet (Contulimus tibi inſigne imperialis coronæ) à ſenſu ſuo viſi ſunt ad alium retorquere, non ex merito cauſæ, ſed de voluntate propria, & illorum ſuggeſtione, qui pacem regni & eccleſiæ nullatenus diligunt, hoc egerunt. Per hoc enim vocabulum, Contulimus, nil aliud intelleximus, niſi quod ſuperius dictum eſt, impoſuimus. Sanè quod poſtmodum perſonas eccleſiaſticas à debita ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ viſitatione, vt dicitur, reuocare ſuſsiſti, ſi ita eſt, quàm inconuenienter actum ſit, tua, fili in Chriſto chariſsime, diſcretio, vt credimus recognoſcit. Nam ſi

aliquid

aliquid apud nos amaritudinis habebas, per nuntios & literas tuas nobis fuerat intimandum, & nos honori tuo curauiſſemus, ſicut filij chariſsimi, prouidere. Nunc igitur quoniam ad commonitionem dilecti filij noſtri Henrici Baioariæ & Saxoniæ ducis, duos de fratribus noſtris Henricum tit. S. Nerei & Achillei, & Iacinctum S. Mariæ in Coſmidin diaconos Cardinales, prudentes ſiquidem & honeſtos viros, ad tuam præſentiam deſtinauimus, celſitudinem tuam monentes & hortantes in domino, quatenus eos honeſtè, & benignè recipias, & quod ab eis ex parte noſtra tuæ magnificentię fuerit intimatum, à ſinceritate cordis noſtri nouerit tua excellentia proceſsiſſe, ac per hoc cum eiſdem filijs noſtris, mediãte iam dicto filio noſtro duce, ita celſitudo tua ſtudeat conuenire, vt inter te ac matrem tuam ſacroſanctam Romanam eccleſiam, nullius diſcordiæ ſeminarium debeat remanere.

Quomodo Imperator legatis pontificis reconciliatus fuerit.

CAPVT XXIII.

LEctis, & benigna interpretatione expoſitis literis, imperator mitigatus eſt, clementiorq; factus, quaſdam cauſas alio loco memorandas, quę ſeminarium diſcordiæ præſtarent, ſi non congrua emendatio interueniret, legatis per capitula diſtinxit. Quibus ad nutum principis, & per omnia bene reſpondentibus, præſulemq; Romanum in nullo regiæ dignitati derogare, ſed honorem ac iuſtitiam imperij ſemper illibatam conſeruare pollicentibus pacem, & amicitiam tam ſummo pontifici, quàm omni clero Romano reddidit, eamq; ſigno pacis & oſculo, abſentibus per præſentes deſtinauit. Sicq; hilariores facti legati, donatiq; regalibus muneribus diuertunt in ciuitatem.

De nuntijs regis Daciæ, petentes inueſtituram ſuo regi mittere.

CAPVT XXIIII.

EOdem loco, ijſdemq; diebus nuntij regis Daciæ nuper electi, principis adeunt præſentiam, poſtulantes quatenus inueſtituram de regno ſuo regi mittere, ac electionem de ipſo factam ratihabitione confirmare dignaretur. Exaudiuit eos imperator, præbito & accepto ab eis ſacramento iuriſiurandi. Poſt reditum ſuum de Italia, infra xl. dies regem ad curiam venturum, & regni adminiſtrationem de manu principis, debitæ fidelitatis interpoſita ſecuritate, ſuſcepturum.

Quot & quibus vijs exercitus montana tranſiuit, & quomodo Brixienſes primo impetu attriti ſunt.

CAPVT XXV.

INterea cõfluente ad ipſum vndiqueuerſus copioſo exercitu, nũtij diuerſorum principum aulam repleuere, quibus locis ſinguli eorum cum ſingulis exercitibus, per artiora montium loca tranſirent, imperatorem conſultantes. Tantæ ſiquidem erant auxiliariorum copiæ, quòd plurium viarum meatus vix eos præ multitudine ſuſtinere potuiſſet, videlicet Francorum, Saxonum, Ribuariorum, Burgundionum, Sueuorum, Baioariorum, Lotharingiorum, Boemorum, Vngarorum, Carẽtanorum, & cum his aliæ nõnullæ Celticæ ſeu Germanicæ nationes, viri fortes, bellatores, infinitæ multitudinis, vario armorum apparatu, iuuentus valida, & ad bellorum motus imperterrita. Fridericus habito conſilio, & prouida circunſpectione vſus, hoc modo eis vias, & Alpium tranſitus cenſuit diſtribuendos. Dux Auſtrię Henricus, & item Hẽricus dux Carentanus & ſimul cum eis copiæ Vngarorum, fermè Dc. ſagittatij electi, pariterq; Comites & Barones illarum terrarum, per Canalem, & forum Iulij, atque Marchiam Veronenſem. Dux Bertolfus de Zaringen, vel potius Burgundiæ, cum Lotharingis, per viam Iulij Cæſaris, quæ modò mons Iouis vocatur. Multa pars Francorum, Ripariolorum, ac Sueuorum per Clauennam, & lacum Cumanum. Princeps ipſe habens in comitatu ſuo regem Boemiæ, ducem Sueuiæ, videlicet Fridericum filium regis Conradi, fratrem ſuum Conradum Palatinum comitem de Rheno, Fridericum Colonienſem, Arnaldum Mogũtinum, Hellinũ Treuerenſem archiepiſcopos, cum epiſco-

pis Conrado Eiſteteſe, Daniele Pragenſe, Hermanno Verdenſe, Gebehardo Herbipolen. & abbatibus regalium cœnobiorum, videlicet Fuldenſe, Augiēſe. Taceo Marchiones, Comites clariſsimos, & valde potentes, quorum nomina ſi coner perſtringere, delicato ſeu pigro lectori oneroſus exiſtam. His omnibus ſtipatus agminibus, imò diuino comitatus præſidio, diuus Auguſtus Alpium fauces felici procinctu cepit vrgere. Iam anguſtias montium lætus exierat exercitus, iam in planis Italiæ campeſtribus caſtrametati fuerant, primaq; venientium impetum Brixia temerè in locis munitis, & militum ſuorum fortitudine confiſa, armis auſa fuit excipere. Sed momento temporis laceratis eius viribus ſubacta eſt. Primò à rege Boemorum grauiter attrita: deinde in aduentu principis, datis lx. vadibus, ſimulq; non modica pecunia in deditionem pactionis recepta.

Quomodo pacem in exercitu princeps iurari fecerit, & de legibus pacis.

CAPVT XXVI.

Reſidente Auguſto, & ex diuerſis ciuitatibus Italiæ venientem militem præſtolante, conſilio inito, commodè & religioſe ſatis, prius de pacis quàm de belli tractat negocijs. Conuentum ergo principum cogens, leges pacis in exercitu conſeruandas tales cōſtituit: Statuimus, & firmiter obſeruari volumus, vt nec miles, nec ſeruiens litem audeat mouere. Quòd ſi alter cum altero rixatus fuerit, neuter debet vociferari ſigna caſtrorum, ne inde ſui concitentur ad pugnam. Quòd ſi lis mota fuerit, nemo debet accurrere cum armis, gladio ſcilicet, lancea, vel ſagittis: ſed indutus lorica, ſcuto, galea, ad litem non portet niſi fuſtē, quo dirimat litem. Nemo vociferabitur ſigna caſtrorum, niſi quærendo hoſpitium ſuum. Sed ſi miles vociferatione ſigni litem cōmouerit, auferetur ei omne ſuum harnaſcha, & eijcietur de exercitu. Si ſeruus fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur, vel dominus ſuus redimat eum cum omni ſuo harnaſcha. Qui aliquem vulnerauerit, & hoc ſe feciſſe negauerit, tunc ſi vulneratus per duos veraces teſtes, non conſanguineos ſuos, illum conuincere poteſt, manus ei abſcindatur. Quòd ſi teſtes defuerint, & ille iuramento ſe expurgare voluerit, accuſator ſi vult, poteſt iuramentū refutare, & illū duello impetere. Si quis homicidiū fecerit, & à propinquo occiſi, vel amico, vel ſocio, per duos veraces teſtes non conſanguineos occiſi, conuictus fuerit, capitalem ſententiam ſubibit. Verùm ſi teſtes defuerint, & homicida ſe iuramēto expurgare voluerit, amicus propinquus occiſi duello eū poteſt impetere. Si extraneus miles pacificè ad caſtra acceſſerit, ſedēs in palefrido ſine ſcuto & armis, ſi quis eum læſerit, pacis violator iudicabitur. Si autem ſedens in dextrario, & habens ſcutum in collo, lanceam in manu, ad caſtra acceſſerit, ſi quis eum læſerit, pacem nō violauit. Miles qui mercatorē ſpoliauerit, dupliciter reddet ablata, & iurabit quòd neſciuit illum mercatorē. Si ſeruus, tondebitur, & in maxilla comburetur, vel dominus ſuus reddet pro eo rapinā. Quicunque aliquem ſpoliare eccleſiam vel forum viderit, prohibere debet: tamen ſine lite, ſi prohibere nō poteſt, reum accuſare debet in curia. Nemo aliquam mulierem habeat in hoſpitio: qui verò habere præſumpſerit, auferetur ei omne ſuum harnaſch, & excommunicatus habebitur, & mulieri naſus abſcindetur. Nemo impugnabit caſtrū, quod à curia defenſionem habet. Si ſeruus furtum fecerit, & in furto fuerit deprehenſus, ſi prius fur non erat, non ideo ſuſpendetur, ſed tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur, & eijcietur de exercitu, niſi dominus redimat eum cum omni ſuo harnaſch. Si prius fur erat, ſuſpendetur. Si ſeruus aliquis culpatus non in furto fuerit deprehenſus, ſequenti die expurgabit ſe iudicio igniti ferri, vel dominus iuramētum pro eo præſtabit. Actor verò iurabit, quòd aliam ob cauſam non interpellat eum de furto, niſi quòd putat culpabilem. Si quis inuenerit equum alterius, nō tondebit eum, nec ignotum faciet, ſed dicet Marſcalco, & tenebit non furtiuè, & imponet ei onus ſuum. Quòd ſi ille qui amiſit equum, in via deprehenderit oneratum, non deijciet onus illius, ſed ſequens ad hoſpitium, recipiet equum ſuum. Si quis verò villam, vel domū incenderit, tōdebitur, & in maxillis comburetur, & verberabitur. Faber non cōburet carbones in villa, ſed

portab

portabit ligna ad hoſpitium ſuum, & ibi comburet: quod ſi in villa fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxillis comburetur.

Si quis aliquem læſerit, imponens ei quòd pacem non iurauerit, non erit reus violatæ pacis, niſi ille probare poſſit duobus idoneis teſtibus, quòd pacem iurauerit.

Nemo recipiet ſeruum qui ſine domino eſt: quod ſi fecerit, reddet in duplo quicquid ille abſtulerit.

Quicunque foueam inuenerit, liberè fruatur ea. Quòd ſi ablata fuerit ei, non reddet malum pro malo, non vlciſcetur iniuriam ſuam, ſed conqueretur Marſcalco iuſtitiam accepturus.

Sed ſi mercator Teutonicus ciuitatem intrauerit, & emerit mercatum, & portauerit ad exercitum, & carius vendiderit in exercitu, Camerarius auferet ei omne forum ſuum, & verberabit eum, & tondebit, & comburet in maxillam.

Nullus Teutonicus habeat ſocium Latinum, niſi ſciat Teutonicum: ſed ſi habuerit, auferetur ei quicquid habet.

Si miles militi conuitia dixerit, negare poteſt iuramento: ſi non negauerit, componet ei x. libras monetæ, quæ tunc erit in exercitu.

Si quis inuenerit vaſa plena vini, vinum inde extrahat ita cautè, ne vaſa confringat, vel ligamina incidat vaſorum, ne ad damnum exercitus totum vinum effundatur.

Si caſtrum aliquod captum fuerit, bona quæ intus ſunt auferantur, ſed non incendatur, niſi fortè hoc Marſcalcus faciat.

Si quis venatus fuerit cum canibus venaticis, feram quam inuenerit, & canibus agitauerit, ſine alicuius impedimento habebit.

Si quis per canes leporarios feram fugauerit, non erit neceſſariò ſua, ſed erit occupantis.

Si quis lancea vel gladio feram percuſſerit, & antequam manu leuauerit, alter occupauerit, non occupantis erit: ſed qui occiderit eam, ſine contradictione obtinebit.

Si quis birſando feram baliſta vel arcu occiderit, eius erit.

Hanc treugam archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, datis pro ſe dextris firmauerūt, & violatores pacis pontificalis officij ſeueritate coercendos promiſerunt.

Adhortatio principis poſt adunatum exercitum. CAP. XXVII.

Iam totus exercitus tam ciſalpinus, quàm tranſalpinus conuenerat: iam multitudo prudentium, & in lege doctiſſimorum in vnum coierant, omniumq́ aures intentæ erant, quas ad partes, vel in quas nationes in primis eos bellicus labor, & voluntas principis inuitaret. Tunc Imperator, coniuncta cum hilaritate iuuenili regia ſeueritate, vt & timeri pariter & amari mereretur, vnde exaudiri poſſet, conſtitiſſe, & pro concione huiuſcemodi vſus oratione memoratur.

Regi regum magnas nos, & ingentes debere gratias cognoſcimus: cuius dum cōplacuit ordinationi, vt quaſi miniſter eius, & veſtri regni gubernacula regeremus, tantam nobis in veſtra probitate atque prudentia fiduciam donauit, quòd in multis experimentum veſtri habentes, ſaluo nobis benignitatis veſtræ præſidio, ſimul & conſilio, quæcunque occurrerint, quæcunq; remp. Romani imperij turbare auſa fuerint, facilè reprimenda putemus. Imperij inquam Romani, cuius apud nos miniſterium, auctoritatem penes vos qui optimates regni eſtis, recognoſcimus. Nemo nos pro libitu noſtro bella gerere putauerit, quorum & euentus varius eſt, & quæ comitum ſuorum videlicet fame, ſiti, vigilijs, denique diuerſis mortibus horrenda & formidoloſa non ignoramus. Non ad prælium nos accendit libido dominandi, ſed feritas rebellandi. Mediolanum eſt, quod patrijs vos laribus exciuit, quod charis liberorum & coniugum vos amplexibus abſtraxit, quod hos omnes labores ſua irreuerentia & temeritate capitibus veſtris induxit. Iuſtam vobis belli cauſam fecerunt, qui legitimo imperio rebelles inueniuntur. Suſcipietis itaque bella ipſa non cupiditate, vel crudelitate, ſed pacis ſtudio, vt malorum audacia coerceatur, & boni diſciplinæ ſuę debitum fructum

inueniant. Quod ſi per deſidiam, aut ignauiam dedecus à Mediolano vindice gladio nō proſequeremur, tam indubitanter eum ſine cauſa portaremus: nec tam eſſet in hoc noſtra laudanda patientia, quàm negligentia vituperanda. Miniſtri ergo iuſtitiæ, ſuffragium veſtrum iuſtè poſtulamus, vt temeritas aduerſariorum careat effectu, & imperij ſtatus ad noſtra deductus tempora, noſtro miniſterio debitum ſortiatur honorem. Non inferimus, ſed depellimus iniuriam. Cumq; iuſtum bellum ſit, quod ex edicto ſuperioris poteſtatis geritur, agite nunc vniuerſi, ſummam militiæ laudem conſecuturi, de meritis & laboribus fructum congruo tempore recepturi, obedientiam reipub. vtilitatibus exhibete, quicquid vobis vtiliter imperatum fuerit, pro viribus obtemperate, diuina ſiquidem opitulante miſericordia, non ſegnes, non degeneres inuenire nos debet inimica ciuitas in conſeruando, quod anteceſſores noſtri Carolus & Otto titulis Imperij addidere, primiq; de vltramontanis, ille inter Occidentales, hic inter Orientales Francos, & ad regni terminos dilatandos adijcere curauerunt. Dixerat, verbumq; Auguſti ſtrepitus, clamor, fauorq; totius exercitus proſequitur, & diuina quædam alacritas militibus incidit, ſalutis datori vota, ac Friderico imperatori fauſta quiſque patria voce adclamantes. At ſapientes, & legum periti perſuadent, Mediolanenſes licet improbos & infames, iudicis tamen officio per legitimas inducias citandos eſſe, ne violentia eis illata, vel contra ius in abſentes prolata ſentẽtia videretur. Legitimas verò inducias dicunt, iudicis edictum vnum, mox alterum, & tertium, ſeu vnum pro omnibus, quod peremptorium nominatur, quod & factum eſt.

De nuntijs Mediolanenſium, & immutatione atque commotione quæ in ciuitate facta eſt.

CAPVT XXVIII.

Itaque Mediolanenſes cum viderent vniuerſam vim belli ſuis imminere capitibus, eligunt quos ad curiam mittant legatos, viros eruditos, & in dicendo acerrimos. Qui cum ſe pœnalibus, & ſtricti iuris actionibus conueniri viderent, neque principem pactione multæ pecuniæ poſſe deliniri, ſuffragio optimatum fruſtra quæſito, pacisq; infecto negotio, ad ſuos reuertuntur. Imperator aſtipulantibus iudicibus, & primis de Italia, contra Mediolanenſes condemnationis proferẽs ſententiam, hoſtes eos iudicat, omniq; apparatu ad obſidionem ciuitatis accingitur. Quibus rebus apud Mediolanum compertis, permota ciuitas, atque immutata vrbis facies erat, ex ſumma lætitia, atque laſciuia, quæ diuturna eis requies pepererat, repentè omnis triſtitia inuaſit. Feſtinare, trepidare ſuo quiſque modo & metu, pericula metiri. Ad hæc mulieres quibus ſuæ reip. magnitudine belli timor inſolitus inceſſerat, affictare ſeſe, manus ſupplices ad cœlum tendere, miſerari paruos pueros, omnia pauere. Fuere tamen plerique (ſicut alibi de quibuſdam dicitur) qui ſe & remp. obſtinatis animis perditũ irent. Nam ſemper in ciuitatibus, quibus opes nullæ ſunt, qui æs alienum ſoluere non poſſunt, bonis aliorum & quieti inuident, noua exoptant, odio ſuarum rerum omnia mutari ſtudent, ſeditionibus ſine cura aluntur: quoniam (vt dicitur) egeſtas facilè habetur ſine damno. Præterea iuuentus, quæ magis manuum labore victum quærens inopiam tolerabat, publicis largitionibus excita, vrbanum ocium ingrato labori prætulerat. Vnde factum eſt, vt multitudine huius vulgi præualente, reip. iuxtà ac ſibi conſulerent, ac libentibus animis belli euentum expectarent, nobilioribus & melioribus metu talium ſilentio addictis. Et hæc quidem in ciuitate.

Quomodo Fridericus ad obſidionem Mediolani properans Abduam tranſiuit.

CAPVT XXIX.

Fridericus autem per aliquot dies operiens, expectabat ſi fortè Mediolanenſes pœnitudo ſalubris ab incepto rebellionis reuocaret, ſi fortè cladis & periculorum conſideratio eos propoſitum mutare perſuaderet. Paratus etenim erat ſerenus principis animus potius correctis veniam præſtare, quàm poſt deſtructionem prouinciæ cum damno multorum de perdito populo triumphare. Illis igitur in priori

pertina-

pertinacia permanentibus, cunctis comitatus agminibus, incipere obſidionem acriter ſtatuit, caſtraq́ mouens vſque ad flumen Abduam proceſsit. Is fluuius Cremonenſium ac Mediolanenſium fines medius dirimens, ſæpiſsimè atroces eorum contra ſeſe incurſus inhibuit, & tunc quidem propter liquentes in Alpibus niues, non mediocri inundatione excreuerat, ruptisq́ pontibus omnino tranſuadandi opportunitatem exercitui denegare videbatur. Aderant quoque in ulteriore fluminis ripa pugnaciſsimi de Mediolanenſibus circiter mille equites armati, qui ſe ope & adminiculo inundantis fluminis facilè vada ponteſq́ defendere poſſe arbitrati ſunt.

Verùm contra audaces non eſt audacia tuta.

Nempe fruſtrati ſunt, cum ex improuiſo rex Boemiæ, & Conradus dux Dalmatiæ, cum ſuis paruipendentes periculum, aquis ſe dederint, & quamuis difficillimè, & nō ſine clade ſuorum, imperterriti tamen alueum furentis amnis tranſuadauerint, vel potius tranſnatauerint. Numerus eorum quos aquarum vehementia inuoluit, inuoluendo ſubmerſit, circiter ducentos æſtimabatur. Mediolanenſes poſtquam regem præter ſpem & opinionem ſuam tranſiſſe cognouerunt, ante pugnam fuga diſiecti, & ad ciuitatem reuerſi ſunt, ſarcinæ relictæ, & præda vniuerſa à noſtris direpta. Has primitias belli, primosq́ conatus infauſtos Mediolanenſibus nonnulli aſperius auſpicati ſunt, rerum exitus ex principio metientes. Boemos reliquus exercitus ſecutus, pars refectis pontibus, pars inſano gurgiti ſe immittētes, tā ſe, quàm ſarcinas tranſpoſuere.

Quomodo caſtrum Tretium ab Imperatore expugnatum ſit.

CAPVT XXX.

ERat nō longè ab eo loco caſtrum quoddā Mediolanenſiū Tretium appellatum, in planitie campeſtri, mediocri eminentia paululum in altum ſublatum, quod vna parte iam dictus fluuius Abdua alluebat, altera muri fortiſsimi ambitu, turrisq́ fortitudine muniebatur, pontem firmum, & ad tranſmeandum copioſæ militiæ habilem, ſuis continuans ſuburbijs. Auguſtus commodum ratus ad trāſitum ſuorum, ſi præfatum caſtrum ſuæ ſubigeret poteſtati, obſidione cingit, oppugnat, & in breui expugnat. Caſtellani enim diſciplina militum & ingenio contertiti, paulisper quidem primos ſuſtinuere impetus: deinde cum nullum locum fugæ, nullum de ciuitate præſidium ſperarent, ſcientes quòd pro vita res illis erat, dextras poſtulant, accipiunt, munitionem dedunt, plurimi pendentes quòd in tam aduerſa fortuna perſonarum ſalutem lucrati fuiſſent. Fridericus locatis ibidem præſidijs, ad obſidionem ciuitatis acies inſtruit.

De morte comitis Ekeberti, & aliorum nobilium, & quomodo Imperator ob hoc iratus placatus fuerit.

CAPVT XXXI.

PRogrediente autem eo in hoſtilem terram, quidam de exercitu malæ affectatæ laudis auidi, præuenire alios, & de virtute certando alter alteri ſuperior inueniri deſiderabant. Inter quos erat comes Ekebertus de Butene, vir nobilitate, diuitijs & virtute animi ac corporis inſignis, cum quibuſdam alijs nobilibus, & regalis familiæ militibus. Iſti coeuntes in vnum, circiter mille equites armati, ſperantes ſe aliquid memorabile facturos, ad ciuitatem properant, & penè vſque ad portam aſſultum faciunt, viri digni pro fortitudine, qui meliore fortuna vſi fuiſſent. Nam & ſi cœptum caſus inuidit, tamen non qualiter ceſſerit, ſed quid decreuerint attendendum. Excipiuntur ſiquidem valida hoſtium multitudine: certatur haſtis primò, deinde ſtrictis enſibus dimicatur, vixq́ in conflictu diſcerni poterat ex qua parte quiſque pugnaret, permixtis viris, & propter anguſtias permutatis, viſum puluis obortus & excitatus ad inſtar noctis excæcabat, vocis autem intellectum magnitudo, & diuerſitas cōfundebat (neque enim fugæ, vel perſecutioni locus erat) ſed qui inter primos ſteriſſent, aut cadendi, aut occidendi neceſsitatem habebant, quia refugere non dabatur. Nam & po-

ſteriores vtriuſque partis in fronte ſuos vrgebant, nullumq́ue inter dimicantes bello vacuum interuallum reliquerant. Cum autem hoſtium multitudo, noſtrorum animos & peritiam vinceret, iamq́ue tota acies pelleretur, prædictus comes Ekebertus, vni ſuorum qui deiectus fuerat, opem ferre cupiens, ſubito equo proſilit, militem liberat, iamq́ue vincentes hoſtes penè ſolus perturbat, & ad vallum vſque ciuitatis perſecutus eſt. Fugiebant eum vniuerſi, neque vim hominis, neque audaciam ſuſtinentes. Verùm profectò fata virum perſequebantur, quæ ab homine vitari non poſſunt. Multitudine quippe aduerſariorum vndique circumfuſus, ad terram lancea proſtratus eſt, & detracta galea atque thorace, capite cæſus, nemine ſuccurrente, quòd locus intercludebat auxilium ferre cupientem. Aegrè itaque nobiliſſimus comes, & vir regalis ſanguinis perimitur, magnam de ſe querelam non tantùm apud ſuos, ſed etiam apud exteros relinquens. Dictum tamen memini à quibuſdam, viuum eum captum, & intra ciuitatem atrociter decollatum. Occiſi ſunt ibidem quidam alij nobiles, quorum vnus erat Ioannes dux, & maior de exarchatu Rauennatenſium, & regij milites N. & N. capti quidam, cæteri ad caſtra reuertuntur. Reuertêtes autem milites Interminatio principum, & imperator iratus, huiuſmodi oratione corripuit: Mediolanenſes omnia cum deliberatione faciunt, atque prudentia, fraudes & inſidias componendo, eorumq́ue dolos fortuna perſequitur. Noſtri verò, quibus ob diſciplinam & conſuetudinem obediendi rectoribus fortuna famulatur, nunc contrariò peccant. Non immeritò ita vincuntur, depelluntur, quia omnium peſſimum eſt præſente Imperatore ſine rectore dimicare, cum etiam vincere ſine præcepto ducis, infamiæ ſit. Scituros eſſe ait, omnes qui de cætero arroganter egerint, vel minimum quid præter ordinem mouerint, legum ſeueritate ſe in eos vindicaturum. Circunfuſa verò agmina principem pro commilitonibus obſecrabant, paucorumq́ue temeritatem condonari cunctorum obedientiæ precabantur: emendaturos eſſe peccatum præſens futuræ compenſatione virtutis. Placatus Imperator eſt precibus, ſimul & vtilitate multitudinis, facto indulgendum putans, multa monens, vt poſt hæc prudentius agerent. Ipſe verò quemadmodum ſe in aduerſarios vlciſceretur, iam prouocatus artius cogitabat.

Quo ordine, & quot legionibus contra Mediolanum tranſiuit: & de aduentu principis Mediolanum.

CAPVT XXXII.

ITaque poſtera die quæ luceſcit in viij. Kalend. Auguſti, Fridericus ad obſidionem ciuitatis ducens exercitum, omnes copias ſuas in vij. legiones partitur, præficiens ſingulis de principibus rectores ordinum, quos antiqui centuriones decacontarchos, ſeu chiliarchos appellare conſueuerunt, cum ſigniferis, alijsq́ue diſciplinæ & ordinis cuſtodibus. Præmiſſi autem milites cum ſtratoribus viarum ibant, qui aggerum maligna corrigerent, ac deuia complanarent, obſtacula præciderent, ne perplexo itinere fatigaretur exercitus. Circum aquilam, & ſigna alia, tubicines & cornicines. Serui ſingulorum agminum cum peditibus erant, mulis, alijsq́ue iumentis aduehentes militum ſarcinas. Hos ſequebantur qui expugnandis ciuitatibus machinas & cætera tormenta portarent. Omnium verò agminum poſtrema erat mercenaria multitudo. Ordinato taliter militum itinere, præmonitisq́ue diligenter ne quis ordinem deſerat, Martio quodam ſpiritu repleti, cum valido clamore diuinum implorant auxilium. Deinde ocioſè & cum omni decore progredientes ambulant, ſuum quiſque ordinem velut in bello cuſtodiens. Quemcunque huic negotio veluti liberum ſpectatorem contigit affuiſſe, hunc ego experientius intelligere puto, quod dicitur, Pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata.

Peracto itinere Fridericus cum omni exercitu, circiter C. milia armatorum, vel amplius, Mediolanum peruenit: ibiq́ue poſitis caſtris, quamuis promptos ad bellum, milites continebat, ne quid ea die attentarent. Illi verò qui de ciuitate fuerant egreſſi, ſtabant armati ſuper vallum, nihil omnino ſtrepentes, dubium principis aduenientis aſpe-

tis aſpectus, vtrum hanc reuerẽtiam, & huius ſilentij diſciplinam, an metum vniuerſis incuſſerit. In gyrum ergo è regione portarũ diſtribuẽs exercitũ, inſtruebat obſidionẽ.

De ſitu ciuitatis, & moribus ciuium Mediolanenſium.

CAPVT XXXIII.

DE ciuitatis ipſius ſitu ac moribus cum ſuperiore Libro mentio fuerit, id adijciendum videtur, quòd campi planitie vndique conſpicua, natura loci latiſsima, ambitus eius ſuper centena ſtadia circumuenitur. Muro circundatur, foſſa extrinſecus latè patens aquis plena, vice amnis circumfluit, quam priori anno primitùs ob metum futuri belli, multis inuitis & indignantibus, conſul eorum prouidè fecerat. Turrium proceritati non tam vt aliæ ciuitates, ſtudent. Nam in multitudine atque fortitudine tam ſua quàm ſibi confœderatarum ciuitatum confidentes, impoſsibile arbitrati ſunt à quoquam regum ſeu imperatorum ſuam ciuitatem poſſe claudi obſidione. Vnde factum eſt, vt ciuitas hæc inimica regibus ab antiquo fuiſſe dicatur, hac vſa temeritate, vt ſemper rebellionem principibus ſuis moliens, ſchiſmate regni gauderet, & geminorum potius dominorum, quàm vnius ſuper ſe iuſtè regnantis affectaret principatum, ipſa leuis & vtriuſque ridens fortunam, nec in hac, nec in illa parte fidem haberet. Huius rei ſi quis exempla deſiderat, ad Leoprandum, qui geſta Longobardorum ſubnotauit, recurrat.

De excurſu Mediolanenſium, & quomodo, & à quibus excepti ſeu repulſi.

CAPVT XXXIIII.

DIuiſis (vt dictum eſt) inter principes exercitus portis ciuitatis, ſinguli eorum feſtinare, parare vallo, ſudibus, palis, alijſq́ propugnaculis caſtra munire propter improuiſos hoſtium excurſus decertabant. Neque enim vineis, turribus, arietibus, aliorumq́ generum machinis tantam ciuitatem attentandam putabant, ſed longa potius obſidione fatigatos ad deditionem cogi, vel ſi foras propter fiduciam multitudinis erupiſſent, prælio ſuperatum iri. Oppidani non ſegnius ea quæ neceſſaria forent, procurare, munimenta caſtrorum diſturbare, crebris excurſibus exercitum attentare, ſagittarijs & fundibularijs pleroſq́ ſauciare. Erat in extrema parte exercitus Cõradus Palatinus comes de Rheno, germanus Imperatoris, & dux Sueuorum Fridericus cum Sueuis, cæteriſq́ ipſorum commilitonibus obſidionis agentes negocia circa portam ſibi deſtinatam. Mediolanenſes opportunum rati, vel pro eo quòd pauciores alijs agminibus, & iuniores ætate, vel quòd ſequeſtrati à fortitudine exercitus auxilium inuenire non poſſent, eos inuadere ſtatuunt, ſperantes facilè ſe aut plenum de illis triumphum reportare, aut forti aliquo patrato facinore vitam paciſci pro laude. Itaque poſt occaſum ſolis, cum præter vigiles tantùm, totus miles feſſa labore corpora ſomni quiete recreanda ſperaret, apertis portis cum pugnaciſsimis egreſsi, diſiectis cuſtodibus, vſque ad iam dictorum herọum caſtra excurrunt, oppugnant, ſauciant. Alemani vbi hoſtes aduentare ſenſerant inopinata re ac improuiſa primò perculſi, alter apud alterum formidinem ſimul & tumultum facere: deinde alius alium appellare, hortari, arma capeſſere, venientes excipere, inſtãtes propulſare: clamor permixtus hortatione, ſtrepitus armorum ad cœlum ferri, tela vtrinque volare, pro ingenio quiſque, pars cominus gladijs, pars pugnare lapidibus, ſeu alterius generis miſsilibus. Non procul ab hinc rex Boemorum caſtra fixerat. Is ex quo bellicum clamorem accepit, decernit laborantibus ſocijs auxilio fore debere. Quanta ergo poterat velocitate, ſuos arma capere, equos aſcendere iubet: ipſe cum electis militibus & tibicinis, & tympaniſtris præire. Non eos morabantur vinearum aggeres, ſeu maceriæ, non aſperitas & inſolentia loci retinebat. Ea verò conſueti Sclauorum equi facilè euadere. Noſtri vbi ex ſono tubarum & tympanorum amici regis aduentum cognouere, animoſiores & lætiores effecti, reſiſtere, hortari ſe inuicem ne deficerent, neu paterentur hoſtes iam iam fugituros vincere. Adeſtant Boemi, tum demum maxima vi certatur, maximo clamore cum infeſtis ſignis concurritur. Rex ipſe cominus acriter inſtare, labo-

rantibus ſuccurrere, hoſtem ferire, ſtrenui militis, & boni regis officia ſimul exequebatur. Oppidani vbi vident contrà ac rati erant, ſe in medios hoſtes deueniſſe, nec impetum regis ſuſtinere poſſe, terga vertunt. Noſtri fugientibus inſtant, & vſque ad anguſtias portarum perſecuti, in reliquum tempus pacem ſibi de incurſionibus illorum peperere. Hoſtium quidam occiſi, plurimi capti, magna pars vulneribus confecti.

De aſſultu noſtrorum in portam.

CAPVT XXXV.

QVia verò tam ſuperbæ ciuitatis tam famoſam obſidionem ſe non meminit ætas noſtra vidiſſe, pro eo quòd non ſolùm Alemanici, ſed & Italici regni vires ibi adunatæ fuerant, quiſque glorioſus, ac laudis auidus alius alium in aliquo egregio facto, vnde ſibi nomen faceret, præuenire ſatagebat. Igitur Otto Palatinus comes de Baioaria, cuius iam ſæpe mentio habita eſt, cum duobus fratribus ſuis, Friderico & Ottone iuniore, aliaq; ſibi cōiuncta militia, ad portam quam ipſi vallauerant, diligentius hoſtium conamina obſeruabant. Quadam ergo die dum ocioſè ipſos agere, raroſq; circa portam cuſtodes aſpexiſſent, viſum eſt eis tentandam fortunam. Ergo propinquante veſpera, clanculū milites armari iubent, ſeruoſq; ignem cum aridæ materiæ faſce præparatum habere, quatenus dato ſigno pariter ex improuiſo procurrerēt, & pontem ac portam ipſam, ſi fieri poſſet, exurerent. Parent dicto, atque ad nutū præcipientium ſubitò proſilientes, vſque ad propugnacula pontis ſuper aggerem diſpoſita venerunt, ignemq;, ſicut præcepti fuerant, haud ſegniter iniecerunt. Populus ciuitatis tumultu excitatus, improuiſo metu, incerti quid potiſsimùm facerent, trepidare, cum erumpentibus flammis propugnacula & aggeres concremari cernerent, timere ne aridum nactæ fomitem citius volitando non ſolùm pōtes & portam, verùm ipſam ciuitatem peſſundarent. Clamor ergo ac tumultus per ciuitatem varius agitatur, curruntq; permixti inermes & armati prohibituri incendium. Concurritur infeſto Marte, certatur magnis viribus ab vtriſque, obſcuram noctem, incendium, & faculæ, tedæq; ardentes illuminabant, fragor percutientium, gemitus percuſſorum, voces adhortantium hincinde variè reſonabant. Hi vt cœptum eorum efficaciam obtineret, illi vt ignem reſtinguerent, noſtroſq; à porta propellerent, ſumma vi conabantur. Comites ipſi duces prælij in hoc certamine, ſicut & in alijs multis, omnibus ſe periculis proſtituentes, ſicut optimi bellatores fortitudinem corporis, ac animi magnitudinem adeò ſub oculis omnium clarere fecerunt, vt de eorum virtute etiam hoſtis iudicaret, & quiuis ſpectator teſtis fieret. Multo autem labore conſumpto, liteq; in horam noctis protracta, miles ad caſtra reuertitur. Sauciati vtrinque plurimi, verùm atrocitatem cladis beneficium noctis imminuebat. Alij aſſerunt hoc negocium clara die conſummatum.

De eruptione Mediolanenſium contra Henricum ducem Auſtriæ, & clade eorum.

CAPVT XXXVI.

NEc minus populares Mediolanenſes turpe habentes, ſi remiſsius in noſtros agerent, vbi tempus & locum inuenerunt, non cum valida quidem manu, ſed per paucos ſiue ſagittarios, ſiue fundibularios, incautos ſauciando, temeritatis atque audaciæ ſuæ magnitudinem oſtentare conabantur. Et illi quidem qui ad ſuperiores conflictus venerant, moderatius agere: alij verò tanquam non experti, per ſingula momenta excurſiones moliri. Ad portam itaque quam obſeruabat Henricus dux Auſtriæ, vir nobilitate generis & animi clariſsimus, patruuſq; Imperatoris, dum ſæpius hanc exercerent iniquitatem, non dignum ratus facinus hoc ſine vltione præterire, ad correctionem eius & vindictam, accepta opportunitate accingitur. Igitur vniuerſis, quos ſecum habebat, armatis, auxiliarijs Vngarorum copijs in ſagittando optimis, cum cætera heroum, qui ſibi ſociati fuerant, cohorte aſſumptis, omni conamine oppugnationē portæ diſponebat. Non hoc latere poterat Mediolanenſes, quippe molitiones no-

nes noſtrorum præſentientes,ignominiam iudicabant,ſi pares,imò plures multitudine,minori animo,venientibus non occurrerent. Per turmas ergo & cohortes ſuas egreſsi,committunt ſe,ſeſeq́ mutuò maxima vi cædunt,ſauciant,capiunt,fugant. Tum ſpectaculum horribile,ſequi,fugere,occidi,capi,equi atq; viri afflicti,ac multi vulneribus acceptis neq; fugere poſſe,neq; quietem pati,niti modò,ac ſtatim concidere. Poſtremò omnia conſtrata telis,armis,cadaueribus,& infecta ſanguine tellus. Ex parte oppidanorum iterum malè pugnatum eſt:ipſeq́ dux,cuius ibi probitas mirificè probata eſt,haud dubiè victor,eos intra mœnia fugauit,& à ſolita in poſterum eruptione compeſcuit.Inter alios qui de Mediolanenſibus eo prælio ceciderunt,occiſus eſt quidam de nobiliſsimis illorum nomine Statius,quem,vt tunc fama fuerat,Regulum ſuper ſe creare cogitauerant:auditaq; morte eius,tota ciuitas luctum aſſumpſit,corpúſque mortui cum viuis,quos de noſtris habebant,& copioſa pecunia cōmutantes,redemerunt,& regalibus exequijs honorando ſepelierunt.

De temeritate cuiuſdam Mediolanenſis,& probitate comitis Alberti.

CAPVT XXXVII.

Illud etiā nō ab re eſt memorare,quòd quidā ex oppidanis vir in oculis ſuis ſibi placitus,progreſſus verſus caſtra Imperatoris,velut imperitiam equitandi noſtris exprobrans,quædam ſuperba prolocutus eſt,& quemlibet fortiſsimum,ac equitandi peritiſsimum ad ſingulare certamen prouocauit: cepitq; vertibilem equū modò impetu vehementi dimittere,modò ſtrictis habenis in gyrum,vt huic negocio mos eſt,reuocare:moxq; varios,perplexoſq; per amfractus diſcurrere.At qui cōtrà ſteterunt,multi quidem dedignabantur.Erat autem inter eos,vt aſſolet,etiā qui timeret. Quoſdam verò non inconſulta mouebat ratio,cum mortis cupido non debere confligere,& cum his in diſcrimen venire,quos neq; vincere magnum ſit,& vinci cum dehoneſtamento periculoſum,non fortitudinis,ſed inſipientiæ videri. Cum autem diu nemò procederet, multaq; ille noſtrorū timiditati illuderet,nobilis comes Albertus de Tyrol,ad omnem virtutis cōmendationem idoneus,inermis & palefrido ſedens,ſolo clypeo accepto & haſta,præfato Liguri obuiam venit:eumq; tripudiātem, & vana iactātem deiecit,cadentemq; dedignatur occidere,contentus ad laudem,quia viſus eſt potuiſſe.Ita noſtros vltus comes Albertus,nihil glorians,ad ſuos reuertitur,vir minimæ iactantiæ,& qui ſemper manu quàm lingua promptior inueniri volebat. Ita inter noſtros principes cōtra Ligures variū pro virtute & gloria certamen indies habebatur.

Quomodo Imperator ciuitatem gyrauerit,& de turri quæ uocabatur Arcus Romanus.

CAPVT XXXVIII.

Inter hæc princeps ipſe impiger omnia quę ad cladem & euerſionem ciuitatis erāt,prouidere,muros modò cum paucis,modò cum multis & lectis militibus circuire,vbi muros aggrederetur explorare,omni modo tentare,ſi poſſet incluſos ad congreſsionem & pugnam prouocare. His circuitionibus alteram partem ciuitatis,quæ necdum obſidione adeo fuerat ſubacta & artata,quin pecora eorum extrà paſcerentur,ciuibúsque intrandi & exeundi pateret aditus,ita compeſcuit & cohibuit,vt tum demum ceruicem dimitterent,& quale eſſet obſidione claudi experimento addiſcerent.Euntem in gyro Imperatorem arbitrantes ad aſſultum faciendum venire,in ciuitate tumultus exoritur,ingens trepidatio,tympanorum crepitus,tubarū ſonitus,fortes ad arma,mulieres & inualidi ſenes ad lamenta.Nemo tamen extrà progredi auſus,ad defenſionem tantùm ciuitatis armata iuuentus,& imperterrita ad modum coronæ conſiſtebat,ſed nec ad portam,vbi militia principis obſidionem celebrabat,excurſiones facere,dubium an metu,an reuerentia Imperatoris cohiberentur. Erat non longè à vallo,id eſt,quantum arcus iacere poteſt,quaſi turris quædam fortiſsima,ex quadris lapidibus ſolido opere cōpacta.Mirabilis autem fuit lapidū magnitudo.Nec enim ex vulgaribus ſaxis,aut quæ homines ferre poſſe crederētur:ſic autem manibus

artificum formata, vt quatuor columnis ſuſtentata, ad ſimilitudinem Romani operis, vix aut nunquam in ea iunctura compaginis appareret: vnde & Arcus Romanus appellatus eſt, ſiue ab antiquo aliquo Romanorum Imperatore, ob decorem & memoriam in fornicem triumphalem erecta, ſiue, vt in geſtis Longobardorum reperitur, ad expugnationem & cladem ciuitatis ab vno rege noſtrorum fuerit fabricata. Erãt in ea virorũ receptacula & cœnacula xl. lectorum, vel amplius capacia, collectis ibi tam in armis, quàm in victualibus: quæ ratio neceſsitudinis ad obſidionis tempus deſiderabat. Ibi Ligures ſua præſidia locauerant duplici ratione, vt & hoſtibus vſui non eſſet, cum exinde quicquid in ciuitate ageretur, velut è ſpecula facilè videri, itemq́ quid in caſtris fieret, quidq́ exercitus ſtrueret, ipſis cõtinuò denunciari poſſet. Fridericus verſis in contrarium rationibus, hanc expugnare ſtatuit: verùm cum nec inſtrumentis, ſiue machinis, aut aliquo tormentorum genere pro firmitudine ſua pulſanda videretur, triplici ordine iaculatorum & ſagittariorum eam vallat: tantaq́ illorum erat & magnitudo, & in feriendo peritia, quòd nõ dubiè mortem appeteret, quiſquis in propugnaculis appareret. Summa ergo neceſsitate coacti, dextras petunt, & vt ſibi parceretur, rogabant: acceptaq́ fide publica, munitionem tradunt, & recedunt. Exinde noſtris arx illa vſui.

De crudelitate Cremonenſium & Papienſium contra Mediolanenſes.

CAPVT XXXIX.

NEmo in hac obſidione maiori ſtudio, maioriq́ atrocitate, quàm Cremonẽſium & Papienſium deſęuit exercitus, nulliſq́ obſidentium obſeſsi ſe magis ac illis offenſos & infenſos præbuere. Longiſsimis ſiquidem ſimultatibus & diſcordijs inter Mediolanum & has ciuitates agitatis, multis milibus hominum hincinde vel occiſis, vel dura captiuitate afflictis, territorijs præda & incẽdio vaſtatis, cum ſe in Mediolano, quod proprijs viribus & auxiliarijs ciuitatibus præualebat, ad plenum vindicare non potuiſſent, opportunum tempus adepti, iniurias ſuas vltum iri decernunt. Itaq; non vt cognatus populus, non vt domeſticus inimicus, ſed velut in externos hoſtes, in alienigenas, tanta in ſeſe inuicem ſui gentiles crudelitate ſæuiunt, quanta nec in barbaros deceret. Vineta, ficeta, oliueta Mediolanẽſium pars radicitùs euellunt, pars excidunt, alij corticibus abraſis ignibus idoneam præparare materiam. Quando gladijs inter ſe res ageretur, & mutuo caſu vel hac, vel illac quiſpiam infelix caperetur, hi qui extrà in conſpectu hoſtium, aut mucronem iugulo condere, aut ſpiculo cõfigere: qui verò intus, ne crudelitate inferiores inuenirentur, captum per membra diuidere, foraſq́ ſuis miſerabile ſpectaculum projecere. Et tale quidem conlatinorum inter ſe commercium fuit.

Quomodo Mediolanenſes varijs modis attriti, ſuadente Guidone comite, tractauerint de pace. Item oratio exhortatoria euſdem de illa re.

CAPVT XL.

IAmq́ plurimis malis attriti Mediolanenſes (creſcebat autem in ciuitate cum fame deſperatio, & in dies ſingulos vtrumq́ malum amplius accendebatur. Erat nempe collectum ex toto territorio infinitum vulgus, diuerſuſq́ erat victus, cum potẽtiores quidem amplius haberent, infirmiores autem penuriam deplorarent. Quippe fames ſuper omnes clades habetur. Nam, vt ait quidam, Quod reuerentia dignum eſt, in fame negligitur. Huc acceſsit vltio diuinæ animaduerſionis, totãq́ pene ciuitatem morbus, aut peſtilentia vexabat. Vrgentibus itaq; pariter fame, ferro, peſte, populus ad deditionem commotus eſt: famq́ illorum multitudo profugere cogitabat. Qui verò acriores ingenij, & ſeditionibus operã dabant, dicentes pro libertate patriæ, & honore ciuitatis vitam ſe morte velle commutare: his inter ſe diſsidentibus, quidam ex illis quibus ſanior mens erat, qui pacem malebant quàm bellum, decreuere, vt concione habita, populum ad conſiderationem communis vtilitatis prouocarent, & magnitudine periculorũ à rebellione deterrerẽt. Huius auctor negocij dicitur fuiſſe Guido

comes

comes Blanderatenſis,vir prudens,dicendi peritus,& ad perſuadendum idoneus. Is cum eſſet naturalis in Mediolano ciuis,hac tempeſtate tali ſe prudentia & moderami ne geſſerat,vt ſimul quod in tali re difficillimum fuit, & Curiæ charus, & ciuibus ſuis non eſſet ſuſpicioſus. Aptus ergo qui ad tranſigendum fidus mediator haberetur: & pro concione huiuſcemodi vſus ſermone commemoratur.

Si veſtræ reipub.hactenus fidem ſeruaui,ſi ſtatum & honorem Mediolani ſtare incolumem ac inconcuſſum optaui,feci quod debui. Tanta mihi gratia ab ineunte ætate,tanta mihi veſtra beneuolētia exhibita ſunt beneficia,quòd ad gratiarum actiones imparem & inſufficientem me cognoſco,niſi fortè bonæ conſcientiæ,bonæ voluntatis obſequium aliquod mihi apud vos meritum pepererit. Harum rerū veſtra fretus probitate,fiducialiter vos teſtes exhibeo. Vnde non vereor in tali rerū articulo à quoquam bono notari, etiam ſi præter libitum ſuum,ac ſecus quàm ſuo rapitur deſiderio quippiam à nobis audierit. Beatum enim me æſtimo ab his quibus vacuos eſſe decet, qui de rebus dubijs conſultant. Hæc ſunt(vt ait quidam)odium,amicitia, ira atq; miſericordia: vbi illa officiunt,haud facilè animus verum prouidet. Veſtra dignitas,fama atq; fortuna,hucuſq; non in obſcuro,ſed in excelſo fuit,veſtraq; facta cuncti mortales nouere. Sed decebat in maxima fortuna minimam eſſe licentiam. Nouimus quos, & quot reges Mediolanum ſua conſtituerit auctoritate:nouimus quos, & quot adepto regno propulerit. Sed profectò in omni re fortuna dominatur. Ea(vt dicitur)cunctas res pro libitu magis quàm pro vero celebrat,obſcuratq;. Paululū hęc fortuna immutata eſt. Mobilis enim eſt,eiuſq; cōſtantia volubilē eſſe, ac minimè permanentē. Tendamus cum rota, forſitan qui modò infimus axe teritur,eleuatus rurſus ad aſtra feretur. Senſit mecum qui dixit,Heus,omnium rerum viciſsitudo eſt. Scio qui dicant, Libertas res inæſtimabilis eſt:Pulchrum pro libertate pugnare. Fateor, attamen id in principio dicere fieri,ſemel autem ſubditum,& qui multo tempore paruiſſet imperio, iugum excutere,malę mortis cupidum,non libertatis amatorem videri. Validiſsima lex eſt tam feris beſtijs,quàm hominibus præfinita,potentioribus cedere, quiq; armis vigent,his obedire victoriā. Diuinæ quoq; ordinationi reſiſtit,qui poteſtati reſiſtit. Timendum ergo non ſolùm vos Imperatori,ſed etiam deo reſiſtere. Graue quidem confiteor,poſt longum ocium,poſt longam libertatis conſuetudinem, iugum, frenumq; portare. Sed conſoletur ignominiam ſubiectionis,dignitas Imperij,ac nobilitas imperantis. Meliores nobis fuerunt patres noſtri & maiores,fide,probitate,cęteriſq; bonis æquè vel amplius nobis gloriam,honorem, libertatemq; affectarunt. Imperio tamen tranſalpino reſiſtere non potuerunt. Subeant nobis pro exemplo Carolus magnus, & Otto primus ex Teutonicis Imperator. Eapropter tametſi varia belli diſcrimina iā in parte ſitis experti,optimum tamen eſt ante intolerabilem calamitatem mutare ſententiam,dumq; licet,ſalutare ſequi conſilium. In clementia principis magna ſpes nobis ſita eſt,qui non in finem iraſcetur,ſi non ad finem vſq; inſolētes ipſi fueritis. Breui autem quamuis armis perrumpi clauſtra murorum non poſsint, fames atq; peſtilētia pro illis pugnabit. Verſentur obſecro in conſpectu cuiuſq;,filij,coniuges & parentes, quos paulo pòſt,niſi mutata ſentētia,aut bellum,aut fames abſumet. Non ignauia,ſed conſideratione periculorum me quiſquam hæc ſuadere crediderit. Ipſe ego pro populo meo,pro ciuitate mea mori paratus ſum,impendamq; libenter in cædem pro ſalute veſtra ſanguinem meum.

Quomodo Mediolanenſes in gratiam ſint recepti,& de conditionibus pacis.

CAPVT XLI.

Poſtquam dicendi finem fecit,alius voce,alius nutū,aut aſſentire, aut cōtradicere. Vicit tamen imprudentiam conſiliū ſaniorum. Vnanimes itaq; facti per conſules & primos ciuitatis, primò regem Boemiæ, ducemque Auſtriæ conueniunt: dehinc mediantibus illis alios principes, eóſque ad Imperatorem de pace ſupplicaturos dirigunt. Princeps pro regali manſuetudine,pro humanitate naturali, ciues ciuitati, ciuitatē ciuibus ſeruare cupiens,gratū habebat cognito populū de pace ſentire,cō-

filioq; habito cum videret omnium animos ſumma alacritate id appetere, de pacis pacto & conditione pertractat. Quod tale fuiſſe, ſcriptura exinde facta declarat. Cuius exemplar hoc eſt.

In nomine domini noſtri Ieſu Chriſti. Hæc eſt conuentio, per quam Mediolanẽſes in gratiam Imperatoris redituri ſunt, & permanſuri.

Cumas & Laudam ciuitates ad honorem Imperij releuari non prohibebunt, & amodò non impugnabunt, nec deſtruent, & à fodro & viatico, & ab omnimoda exactione ſe ibidem per omnem eorum ditionem continebunt, & vltrò ſe non intromittent, vt ſint liberæ illæ ciuitates, ſicut Mediolanenſes ab ipſis ſunt liberi, excepto reſpectu iuris eccleſiaſtici, quod habent ad archiepiſcopum, & eccleſiam Mediolanenſem.

Omnes Mediolanenſes cõmuniter à minoribus vſq; ad maiores, ab annis xiiij. & ſupra, vſq; ad annos lxx. fidelitatem domino Imperatori iurabunt, & ſine malo ingenio, & obſeruabunt.

Palatium imperiale ad honorem domini Imperatoris arbitratu bonorũ eleuabunt, & cum debito honore bona fide obſeruabunt.

Pecuniam pro emendatione iniuriarum domino Imperatori, vel dominæ Imperatrici, ſiue Curiæ promiſſam, ſtatutis temporibus perſoluent, hoc eſt, tertiam partẽ infra xxx. dies, ex quo hæc pactio confirmata fuerit: aliam verò tertiam partem infra octauam beati Martini: tertiam autem reſiduam partẽ infra octauas Epiphaniæ. Hiſq; ſic perſolutis, nullis priuatis teneātur promiſſionibus. Pecuniæ promiſſæ ſumma hæc eſt. Nouẽ milia marcarũ argenti ſiue auri, vel monetæ eiuſdem æſtimationis & precij.

Pro his tantùm prætaxatis capitulis, bona fide complẽdis & conſeruandis ccc. obſides dabũt capitaneos, vaualſores, populares, quales approbati fuerint à domino archiepiſcopo Mediolanenſi, & comite Blandratenſi, & Marchione Guilhelmo Montisferrati, & tribus conſulibus, ſi hæc domino Imperatori placuerint, iuramento aſtrictis, ad hanc electionem fideliter faciendã. Obſides verò in partibus Italiæ omnes ſeruentur, præter L vel pauciores per interuentum regis Boemorum Labeslai, & aliorum principum, vltra montes, ſi domino Imperatori placuerit, deferendos. Quibus autem commiſſi fuerint obſides in Italia, iurent in præſentia Mediolanenſium ad hęc prædeſtinatorum, quòd præfixo tempore tranſacto infra octo dies ex quo requiſiti fuerint à Mediolanenſibus, eos eis liberè reddant, vt illi ſecurè eos habeant, ſi prætaxata capitula ab eis obſeruata fuerint. Tres verò principes Alemaniæ dextras dabũt, quòd obſides illi qui vltra montes deferentur, ſi qui erunt, eodem pacto fideliter reddentur.

Conſules verò, qui nunc ſunt ex auctoritate & cõceſsione domini Imperatoris, vſq; ad Kalend. Februarij proximè venturas perſeuerent, & pro conſulatu ſuo domino Imperatori iurent. Venturi verò conſules à populo eligantur, & ab ipſo Imperatore confirmentur, quorum medietas ad ipſum veniat, dum in Lõgobardia fuerit: alibi autem eo exiſtente, duo ad eum ex conſulibus veniant, & iuramento facto, officium cõſulatus ſui à domino Imperatore recipiant, pro ſe & ſocijs ſuis facturis idẽ iuramentũ domino Imperatori coram cõmuni ſuæ ciuitatis. Si autem legatus à domino Imperatore deſtinatus fuerit in Italiam, eadem coram ipſo & per ipſum fiant.

Legati verò domini Imperatoris in Italiam directi, ſi ciuitatẽ adierint, in palatio ſedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperij diffiniant.

Antequã caſtra ab obſidione moueantur, captiui omnes reddantur in poteſtatem regis Boemi, qui & ſecuritatem per ſe & honeſtos principes eis faciat, quòd captiuos illos domino Imperatori reddat, ſi eis dominus Imperator pacem fecerit cũ Cremonen. Papienſib. Nouarien. Cumanis, Laudenſib. Vercellenſib. non ſolùm autem Mediolanenſib. verumetiam confœderatis eorum, Terdonenſib. Cremenſibus & Inſulanis, ſaluo honore domini Imperatoris, & illibatis amicitijs Mediolanenſium, & in ſuo ſtatu permanentib. Si verò pax ei cũ prædictis ciuitatib. facta non fuerit, captiui vetetes eis reddantur, nec ob id gratia domini Imperatoris ipſi & amici eorum priuentur.

Regalia, veluti monetã, teloniũ, pedaticũ, portus, comitatus, & alia ſimilia, ſi qua ſunt, comune Mediolanẽſiũ dimittet, & vltra ſe nõ intromittet, & ſi quis per violentiã, hęc

hæc obtinere voluerit, & iuſticiã inde corã dño Imperatore, vel nuncio eius facere noluerit, Mediolanẽſes vindictã de eo ꝑ ſua poſsibilitate ſumẽt in pſona & poſſeſsione, & regalia dño Imperatori reſtituent ſine fraude & malo ingenio. Hoc pacto & ordine dominus Imperator Mediolanen. Cremenſes cum cxx. marcarum emẽdatione in gratiam ſuam recipiet, & eos, & amicos eorum in plena Curia publicè à Banno abſoluet, & captiuos eorum omnes, veteres & nouos eis reddet, ſtatim poſtquam obſides Imperatori dederint, & captiuos tam veteres quàm nouos in manum regis Boemorum reddiderint. Datis autem obſidibus & captiuis, altera die vel tertia, exercitus ab obſidione recedet, & dominus Imperator Mediolanenſes, & eorum res clementer tractabit. Commune Mediolani præfatas conditiones ſeruabit plenariè, bona fide, ſine fraude, & malo ingenio, quantum non permanſerit per iuſtum impedimentum, & per parabolam Friderici Romani Imperatoris, vel nuncij eius, aut eius ſucceſſoris. Collectã prædictæ pecuniæ liceat modo facere Mediolanenſibus ab his, quos in ſua ſocietate habere conſueuerant, præter Cumanos, Laudenſes, & eos qui de comitatu Sefrenſi fidelitatem domino Imperatori nuper iurauerunt.

Vbi Mediolanenſes ad conſpectum principis admiſſi ſint, & qualiter.

CAPVT XLII.

TAlibus pacis conditionibus vtrinq; receptis, Mediolanum in gratiam reditura, hoc ordine, taliq; ſpecie fide publica accepta, cum ſuis ad Curiã venit. In primis clerus omnis, & quiq; fuerant eccleſiaſtici ordinis miniſtri, cũ archiepiſcopo ſuo, prælatis crucibus, nudis pedibus, humili habitu: deinde Conſules, & maiores ciuitatis item abiecta veſte, pedibus nudis, exertos ſuper ceruices gladios ferẽtes. Erat autem ingens ſpectaculum, validiſsima conſtipatio, multorumq; qui mitioris ingenij erant, cõmiſeratio: cum viderent paulo antè ſuperbos, & de factis impijs arrogantes, ita nũc humiles eſſe, ac tremere, vt miſeranda eſſet (quanquam in hoſte) tãta mutatio. Omnis deniq; militia, loca vbi tantùm ſtare poſſent præuenerant, Imperatori & principibus quantus ad ſpectaculum locus ſufficeret, & venientibus vix conceſſo neceſſario tranſitu. Diuus ergo Auguſtus placido eos vultu intuens, ait lætum ſe eſſe, cum tam clarã ciuitatem, tantumq; populum deus cõmonuerit, vti aliquando pacẽ malint quàm bellum, quodq; ſibi dempſerint acerbam eos perſequendi neceſsitatem, ſeq; malle deuotis & volẽtibus, quàm coactis imperitare, atq; hoc ſi eis à principio placuiſſet, mali nihil perpeſſos, plurima verò accepiſſe bona. Quoniam autem diuinæ placuerit ordinationi, vim & gratiam imperij eos experiri, ſtudẽdum illis eſſe, quo facilius errata ſuperent, pœnitudinem eos facti habere, vinci ſe poſſe citius obſequio quàm bello, prælia incipere quemuis etiam ignauum poſſe, cæterùm finem penes victores eſſe. Ad hæc illi ſummiſſo vultu, ſupplici voce, pauca pro delicto ſuo verba faciunt, ſe non hoſtili animo, nec ad oppugnandum imperium arma cepiſſe, ſed terminos patrum ſuorũ iure belli omnino ſuos factos, vaſtari à ſuis gentilibus pati nequiuiſſe. De cætero ſi modò ſibi parcatur, velle eniti vt malorum metu liberi, propenſius erga ſe beneuolentia imperialis & gratia conſeruetur.

De reconciliatione Mediolanenſium, & quanta utriſq; lætitia.

CAPVT XLIII.

REcitatis mox quę in ſcriptum redactæ fuerant conditionibus pacis, cum aſſenſus ac fauor omnium acceſsiſſet, pacem, dextraſq; accipiunt, ſignumq; imperialis vexilli, in ciuitate receptum pro indicio victoriæ erigitur. Immenſa lætitia continuò in caſtris, gaudium in ciuitate, gratulatio circa captiuos, quos ad pedes Imperatoris magno ac longo ordine venientes, noti & propinqui præ gaudio multis lachrymis obortis excipiunt, miſerãtes in eis vultus pallidos, ſordidũ habitum, fœdã macilentiam, eos quos imberbes & iuuenes nouerãt, modò ſenio, canicie, & carcerali ſqualore ignotos. Quanta lætitia, quantuſq; concurſus, dũ pater filiũ, fratrẽ frater, generũ ſocer, affinis cognatũ diu perditũ inuenit, inuentũ gratulabunda voce ſalutat, amplexatur: alius aliũ lætus appellans, familiari ſecũ alloquio confabulatur. Quòd ſi de regũ

antiquorum faſtu quicquam in manſueto ac pio fuiſſet principe, huius diei lætitiam inter ſolennitates reliquas ſemper celebrē apud Italos conſtituiſſet. Actus eſt hic triūphus vj. Idus Septemb.

Quomodo poſt actum triumphum Imperator plures ex principibus ad propria redire permiſit.

CAPVT XLIIII.

PRinceps Romanus à Mediolano caſtra mouens, apud Modoicum ſedem regni Italici coronatur. Quam eccleſiam iamdudum à Mediolanenſibus ſubactā, ac ferè deſtructam, priſtinæ libertati reddidit, ſedemq́ proprijs expenſis magnificè reparari præcepit. Cumq́ in ſubactione tantæ ciuitatis ex maxima parte motus Italorū repreſſos ſperaret, magnam partem exercitus cum ſuis optimatibus ad propria redire permittit. Inter quos primus erat rex Boemorum, dux quoq́ Auſtriæ cum copijs Vngarorum, Arnoldus præſul Moguntinus, dux Bertolfus Burgundiæ, comites & marchiones, magnaq́ pars nobilium. His cum ſumma alacritate dimiſsis, ipſe ad ordinanda cætera Italiæ negocia animum intendit.

Qua de cauſa Fridericus quoſdam Veronenſium hoſtes iudicauerit, & de damno eis illato. Item de Ferraria, & eius obſidibus.

CAPVT XLV.

IAm verò tantus pauor totàm terram occupauerat, atq́ formido, vt palàm quidem nemo rebellaret, occultè autem concepta corde malicia pleriq́ illorū non carerent. Quidam enim de Veronenſibus dum caſtrum regale Garda vocatum, Turiſindus ciuis eorum cum ſuis fautoribus occupaſſet, id Imperatori reddere iuſsi, cum omnimodis detrectarent, hoſtes iudicati ſunt, ſuæq́ temeritatis nonnullos ciuium Veronēſium ſocios & conſentaneos habuere. Quocirca Imperator eo verſus deſcendens, infra Veronam fluuium Atheſim inopinatò tranſuadauit, eorumq́ territorium, quod longo tempore inuiolatum, nullum hoſtem metuerat, peruagatus, aliquantiſper militem agros vaſtare, caſtella diripere atq́ inflammare permiſit. Rectè quidem, quo & hoſtibus rebellandi metum incuteret, ac eorum qui in hac parte immunes eſſent, ſaluti conſuleret. Denuò reuertens, ſicut & antea Atheſim vado trāſiuit, nullo pontis vel nauigij egens adminiculo. Tanta ſiquidem cœli clementia, tanta erat terræ fertilitas, tanta maximorum fluuiorum ariditas, & contracta violentia, vt elementa ipſa fortitudini diui Imperatoris famulari, eiusq́ fauere votis dicerentur. Vnde factum eſt, vt ijſdem diebus cum de ciuitatibus vniuerſis obſides exhiberentur, ac Otto Palatinus comes de Baioaria, Ferrariam ad id negocium promouendum deſtinatus fuiſſet, alueū quo ſe Padus ad munimentum ciuitatis partitur, abſq́ nauibus tranſmeans, improuiſus ac inopinatus ſuperuenit, ordinatisq́ ad votum omnibus rebus xl. vadibus acceptis redijt. Ea res finitimos plurimos exterrens, incredibilis viſa eſt, eo quòd Ferraria Pado ibidem inſtagnante, & paludes impermeabiles faciente, munimento locorum fidens, omnem viciniam ſuam intrepida ac ſuperba rideret atq́ deſpiceret. Dehinc cum Eridani fluenta ad diſponenda regalia prædia domus Methildis tranſmearet, turbam calonum, meretricum & lixarum, quæ ſe exercitui plurima immiſcuerat, militúmque animos effœminare poterat, àntiquorum imperatorum exemplo propellendam ac deterrendam decernit.

De ædificatione nouæ Laudæ. De Curia apud Roncalias celebranda.

CAPVT XLVI.

INter hæc cum tota Italia ſub ſilentio ageret, & bellorum inquietudinem pacis tranquillitate commutaſſe videretur, Fridericus deperiſſe ſibi ratus tempus, in quo aliquod magnificè monumentum præſtitiſſet, nouam ciuitatem Laudenſibus fabricare adorſus eſt: vbi ſi fortè Mediolanenſes priſtinas inimicitias refricando clades ſuas inciderent, ab eorum incurſu ſecuriores exiſterent. Maxima ergo prouidentia, maximo pietatis obſequio, iuxta fluuium Abduam locum elegit, ex omni parte fluminis

ambitu

ambitu munitum, vno tantùm aditu muro & vallo ſepiendo. In cuius ciuitatis fabrica ingentes ſumptus expendens, liberalitatis ſuæ ſingulare præbuit argumentū. Deinde generalem Curiam omnibus Italis ciuitatibus, & primoribus apud Roncalias in feſto beati Martini celebrandam indicit: vbi & leges pacis promulgaret, & de iuſticia regni, quæ multo iam tempore apud illos obumbrata in deſuetudinem abierat, pernecceſſaria ſapientum collatione diſſereret, diuq́ obſoletam elucubraret.

De Conſtantinopolitano Imperatore, & quomodo inſidias ſuorum euaſerit.

CAPVT XLVII.

Circa idem tempus, Manuele Conſtantinopolitano Imperatore circa partes Antiochiæ contra Turcos cum exercitu morante, vnus de ſeruis palatij Caniclinus videlicet, quem nos Cancellarium dicere poſſumus, principi ſuo fraudem molitus eſt. Tres ſiquidem audaciſsimæ temeritatis iuuenes, infinita corruptos pecunia, ad occidendum Imperatorem pellexerat. Ipſeq́ ſtatuta die quando id facinus patrari debuerat, ad occupandum apud Vrbem ſimul cum imperiali palatio imperiū, magnis inſtructus copijs præſtolabatur. Tantum regis periculum cum imperatrici per occultum indicem reuelatum fuiſſet, illa magnitudine ſceleris perterrita, quàm velociſsimè marito proditionem ſignificat. Sicq́ detecto dolo, comprehenſis ſicarijs, præuento criminis auctore, & capto, de omnibus condigna ſumuntur ſupplicia. Caniclinus etenim primò effoſsis oculis, lingua perforato gutturi tranſmiſſa, ſine miſeratione miſerabili morte vitam finiuit.

LIBER QVARTVS, QVI SECVNDVS EST APPENDICIS RADEVICI, A CVRIA RONCALIAE, terminans in concilio Papienſi.

Quomodo Fridericus ad celebrandam Curiam in campeſtribus Roncaliæ caſtrametatus eſt.

CAPVT I.

IAm dies placiti affuit, quæ Romanum principem ad cāpeſtria Roncaliæ, ſicut fuerat condictum, inuitabat. Veniens ergo cum multo comitatu, ſuper littus Eridani tentoria ponit, Mediolanenſibus, Brixienſibus, & compluribus alijs in altera parte fluminis è regione caſtrametantibus. Confluunt ex omni regni partibus cum magna frequentia Archiepiſcopi, Epiſcopi, multiq́ alij eccleſiaſtici viri, Duces, Marchiones, Comites, & proceres, Conſules, & ciuitatum iudices. In quibus quanta fuerit diuerſitas & linguarum, & nationum, varietas tabernaculorum demōſtrauit. Quorum quidem diſpoſitionem, quia non caſus, ſed ordo rationis, & ratio ordinis omni licet tempore deſignare conſueuerit, hoc tamen loco negligenter tranſeundam non putauimus.

De diſpoſitione tabernaculorum exercitus.

CAPVT II.

NEmpe antiquam Romanæ militiæ cōſuetudinem Romani miles imperij adhuc obſeruare ſolet, vt videlicet quotieſcunq́ in hoſtilem terram intrauerint, caſtrorum primò munitioni ſtudeant. Quæ quidem neq́ iniquo loco erigunt, neq́ inordinatè deſcribunt, ſed in plano & campeſtri, & ſiquidem inæquale ſolū fuerit, quoad fieri poteſt, complanatur. Dimenſio autem ſæpiſsimè vel in orbem, vel in quatuor angulos deſignatur. Nam & fabrorum & opificum multitudo, & mercatorum copia, quæ quantum vſus poſcit, ſequitur exercitum, cū ſuis papilionibus, ac ergaſtarijs, aut ſuburbiorum, ſi in quadro, aut ſi in gyro ambitus eorum extrinſecus muri faciem præfert. Intus autem caſtra vicis aptè diſtinctis dirimunt, plateasq́ & portas aſsimilant, tam iumentis aditu faciles, quā ipſis ſi quis vrgeat, intrò currentibus ſufficienter latas;

vt quaſi repentina quædam ciuitas exiſtat. Medio autem ducis vel principis tabernaculum, templo ſimillimum, circaque rectorũ & primatum, vt quemque decet ſuo ordine: armiſque ſepti, milites per contubernia cum decore & lætitia in tentorijs agunt, & militiæ diſciplina, pacis ocio, velut in procinctu poſiti, exercentur. His ita diſpoſitis, caſtra Ligurum, & eorum Italorum qui aliud litus Padi inſederant, pons medius infra biduum iuſſu principis confectus, cum caſtris noſtrorum continuauit.

Qui principes affuerint in illa Curia, & de triduana conſultatione. Item oratio Imperatoris per interpretem ibidem habita.

CAPVT III.

Porrò qui principes & optimates eidem Curiæ interfuiſſe à nobis viſi ſunt, vt meminimus, illi fuerunt. De ciſmontanis, Fridericus Archiepiſcopus Colonienſis, Ebehardus Babenbergenſis Epiſcopus, Conradus Eiſtetenſis, Daniel Pragẽſis, Gebehardus Herbipolenſis, Hermannus Fridenſis. De vltramontanis, Guido Cremenſis Cardinalis diaconus, ſedis apoſtolicę legatus, Pelegrinus Aquileienſis Patriarcha, N Mediolanenſis archiepiſcopus. Epiſcopi, Taurinenſis, Albanenſis, Eporegienſis, Aſtenſis, Nouarienſis, Vercellenſis, Terdonenſis, Papienſis, Cumanus, Laudenſis, Cremonenſis, Placentinus (Parmenſem infirmitas mortalis domi tenebat) Regienſis, Mutinenſis, Bononiẽſis, Mãtuanus, Carſidonius, Veronenſis, Omnebonenſis, Brixienſis, Pergamenſis, Concordienſis. Rauennas hexarchatus eo tempore, Anſelmo nuper defuncto, metropolitano carebat. His omnibus cum frequẽtia laicorum principum, Ducum videlicet, Marchionum, Comitum, & vniuerſarum in Italia ciuitatum conſulibus atque iudicibus, Fridericum circumſtãtibus, ſolis Epiſcopis cum paucis admodum principibus conſilij ſui participibus iniungit, quatenus diuini timoris conſideratione de ſalubri conſilio in Italiæ rebus ordinandis ita ſecum deliberent, vt eccleſiæ dei pacis tranquillitate gaudeant, & ius regale decuſque imperij debito proueheretur honore. Totum triduum hæc conſultatio abſumpſit. Quarta demum die sereniſsimus Imperator in concionem venit, ſedensque in eminentiori, vnde ab omnibus videri poterat & audiri, circunſedente eum corona venerandorum, quos prænominauimus, heroum, per interpretem elocutus eſt.

Cum placitum ſit ordinationi diuinæ, ex qua omnis poteſtas in cœlo & in terra, Romani nos imperij gubernacula tenere, non immeritò quæ ad ſtatum eius dignitatis pertinere noſcuntur, quantum deo propitio valemus, proſequimur. Cumque imperialis maieſtatis hoc eſſe non ignoremus officium, vt ſtudio noſtræ vigilantiæ, ac pœnarum metu improbi & inquieti coerceantur, boni ſubleuentur, atque in pacis tranquillitate foueantur: ita nouimus quid iuris, quid honoris tam diuinarum, quàm humanarum legum ſanctio culmini regalis excellentiæ accommodauerit. Nos tamen regium nomen habentes, deſideramus potius legitimum tenere imperium pro conſeruanda cuique ſua libertate & iure, quàm, vt dicitur, omnia impunè facere, hoc eſt regem eſſe, per licentiam inſoleſcere, & imperandi officium in ſuperbiam, dominationemque conuertere, deo fauente, mores non mutabimus cum fortuna: quibus initiò partum eſt, his artibus retinere curabimus imperium. Sed nec per noſtram deſidiam quenquam eius gloriam & excellentiam imminuere patiemur. Quia ergo vel bello, vel pace clarum fieri licet, nec refert vtrum melius ſit patriam armis tutare, ſeu legibus gubernare, altero alterius auxilio indigente, bellorum motibus propitia diuinitate ſedatis, ad leges pacis negocia transferamus. Noſtis autem quòd iura ciuilia noſtris beneficijs in ſummum prouecta, firmata, ac moribus vtentium approbata, ſatis habẽt roboris: Regnorum verò leges, in quibus quod antè obtinebat, poſtea deſuetudinẽ inumbratum eſt, ab imperiali remedio, veſtráque prouidentia neceſſe habent illuminari. Siue ergo ius noſtrum, ſiue veſtrum in ſcriptum redigatur, in eius conſtitutione conſiderandum eſt, vt ſit honeſtum, iuſtum, poſsibile, neceſſarium, vtile, loco temporique conueniens. Ideóque tam nobis quàm vobis, dum ius condimus, cau-

tius præuidēdum eſt:quia cum leges inſtitutę fuerint,non erit liberum iudicari de eis, ſed oportebit iudicare ſecundum ipſas.

Subſequens fauor epiſcoporum,& eorum reſponſio ab archiepiſcopo Mediolanenſi prolata.

CAPVT IIII.

HIs dictis magnus fauor omnium proſequitur admirantium & ſtupentium, quòd qui literas non noſſet,quiq; parum adhuc ſuprà adoleſcentem ageret ætatem,in oratione ſua tantæ prudentiæ,tantæq; facundiæ grátiam accepiſſet:ſurgentesq; vnus poſt vnum,ſicut eius gentis mos eſt,ſeu vt principi ſuum quiſq; manifeſtaret affectum,& propenſiorem circa eum deuotionem,ſeu vt ſuam in dicēdo peritiam, qua gloriari ſolent,declararet, primò epiſcopi,deinde proceres terræ,pòſt Cōſules,& miſſi ſingularum ciuitatum,totam diem illam facundiſsimis ſermonibus in noctem vſq; produxerunt.Porrò vna omnium ſententia hæc erat, à Mediolanenſi archiepiſcopo prolata. Hæc eſt dies quam fecit dominus,exultemus & lætemur in ea. Verè dies hæc dies gratiæ,dies eſt læticiæ,qua in medio populi ſui victor inclitus,triumphator pacificus,non belli minas intentans,non crudele aliquid vel tyrannicum intonās, ſed pacis leges diſquirens,in medio populi ſui mitiſsimus reſidere dignatur. Felix tādem Italia poſt multa ſecula inuenta,quæ modò principem inuenire meruiſti, qui nos homines,imò proximos,ac fratres recognoſcat. Tu nimirum es , ô clariſsime princeps, & ſingularis orbis & Vrbis Imperator, qui licentiam primò homini indultam,iamq; diu abrogatam,rurſus in vſum,ac in veræ ſententiæ conſuetudinē reuocaſti, vbi dictū eſt,Creſcite, & multiplicamini, & dominamini piſcibus maris & volatilib. cœli. Quātos,ô Italia,paſſa es reges,imò tyrannos,qui hoc tibi mandatum per cōtrapoſitionem interpretarentur,verſa vice dominantes hominibus,imò prementes quoſq; bonos & ſapientes,rationeq;,vtpote rationales,vti cupientes, piſces maris,lubricos ſcilicet,rapaces, & cœno voluptatis deditos,& altum inaneq; ſapientes demulcerent, & iniqui iniquos in ſuis impietatibus contra ius faſq; confouerent. Nouimus qualia aliquādo ſimus paſsi imperia,iniuſta,ſuperba, crudelia. Nouimus iniqua dominatione nihilominus inſontes ſicut ſontes circumuentos. Meminimus ſine extanti crimine factas proſcriptiones locupletium,magiſtratus , ſacerdotia nefaria turpiq; conuentione cōmutata,& alia multa,quæ libido dominantium imperaret,noſtris ſub oculis irreuerenter perpetrata. Gaudeamus ergo & exultemus, & demus gloriam deo,poſt tam turbidi temporis tempeſtatem, ſerenum nobis pacis diem illuxiſſe. Dum tibi ſereniſsimo domino noſtro placet imperium tuum per innocentiā ſeruare potius,atq; tueri,quàm per ſcelus creſcere,& per ſanguinem ſubiectorum incruſtari. Domineris,ô Auguſtiſſime Imperator,piſcibus maris & volatilibus cœli. Nam & diuinum iudicium ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. De nobis fidelibus tuis,de populo tuo conſultare placuit tuæ potentię ſuper legibus & iuſticia,atq; honore imperij. Scias itaque omne ius populi in condendis legibus tibi conceſſum. Tua voluntas ius eſt, ſicuti dicitur,Quod principi placuit, legis habet vigorem , cum populus ei, & in eum omne ſuum imperium & poteſtatem conceſſerit. Quodcunq; enim Imperator per epiſtolā conſtituerit,vel cognoſcens decreuerit,vel edicto præceperit,legem eſſe cōſtat. Profectò ſecundum naturam eſt,commoda cuiuſq; rei eum ſequi quem ſequūtur incommoda, vt videlicet omnibus debeas imperare,qui omnium noſtrum ſuſtines onera tutelæ. His finitis,ea die in veſperam protracta curia ſoluitur. Fuere etiam qui ibidem in publico facta Imperatoris carminibus fauorabilibus celebrarent.

Quomodo ſingulis diœceſanis ſingulos iudices præfecerit. Item quomodo regalia Itali in manus principis reſignauerint,& quibus ea denuò habere conceſſerit.

CAPVT V.

SEquentibus diebus plena atq; ſolenni Curia,iudicio & iuſticiæ à manè vſq; ad veſperam intentus,querimonias & proclamationes tam diuitum,quàm pauperum diligenter audiebat. Habensq; quatuor iudices, videlicet Bulgarum,Martinum,

Iacobum, Hugonē, viros diſertos, religioſos, & in lege doctiſsimos, legumq́ in ciuitate Bononienſi doctores, & multorum auditorum præceptores: cum his, alijsq́ legiſperitis, qui diuerſi ex diuerſis ciuitatibus aderant, audiebat, diſcutiebat & terminabat negocia. Videns autem multitudinem eorum qui cruces baiularent: is enim Italorum mos eſt, vt habentes querelas crucem manibus præferant, miſertus illorum ait, mirari ſe prudentiam Latinorum, qui cum præcipuè de ſcientia legum gloriētur, maximè legum inueniretur transgreſſores, quamq́ ſint tenaces iuſticiæ ſectatores, in tot eſuriētibus & ſitientibus iuſticiam euidenter apparere. Diuino itaq; vſus conſilio, ſingulis diœceſanis ſingulos iudices præpoſuit: non tamē de ſua ciuitate, ſed vel de Curia, vel de alijs ciuitatibus, hac eos cōmutans ratione, ne ſi ciuis ciuibus præficeretur, aut gratia, aut odio leuiter à vero poſſet auerti. Sicq́ factum eſt, vt de tanta querulorum multitudine vix vllus ſuperfuiſſet, qui non aut plenam de lite victoriam, ſiue iuſticiam, aut competentem cum aduerſario tranſactionem ſe gauderet reportare. Deinde ſuper iuſticia regni, & de regalibus, quæ longo iam tempore ſeu temeritate peruadētium, ſeu neglectu regum imperio deperierant, ſtudioſè diſſerens, cum nullam poſſent inuenire defenſionem excuſationis, tam epiſcopi, quàm primates & ciuitates vno ore, vno aſſenſu, in manum principis regalia reddidere, Primiq́ reſignantium Mediolanenſes extitere. Requiſitiq́ de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt ducatus, marchias, comitatus, conſulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnemq́ vtilitatem ex decurſu fluminum prouenientem: nec de terra tantùm, verumetiam de ſuis proprijs capitibus cenſus annui redditionem. Hisq́ omnibus in fiſcum adnumeratis, tanta circa priſtinos poſſeſſores vſus eſt liberalitate, vt quicunq; donatione regum aliquid horum ſe poſsidere inſtrumentis legitimis edocere poterat, is etiam nunc imperiali beneficio, & regni nomine idipſum perpetuò poſsideret. Ex his tamen qui nullo iure, ſed ſola præſumptione de regalibus ſe intromiſerant xxx. milia talentorum, plus, minúſue redditibus publicis per ſingulos annos acceſſere.

Quòd princeps magiſtratus ciuitatum ordinare debeat, & quòd obſides acceperit ab omnibus.

CAPVT VI.

PRæterea & hoc ſibi ab omnibus adiudicatum atq; recognitum eſt, in ſingulis ciuitatibus poteſtates, conſules, cæteroſúe magiſtratus aſſenſu populi per ipſum creare debere, qui fideles ſimul & prudentes, & principi honorem, & ciuibus patriæq́ debitam iuſticiam noſſent conſeruare. De his autem omnibus fideliter, & ſine fraude recipiendis & obſeruandis, ab omnibus ciuitatibus, & ſacramenta præſtita, & vades pro libitu Imperatoris exhibiti ſunt. Conſequenter pax in communi iuratur eo tenore, vt nec ciuitas ciuitatem, nec homo hominem impugnaret, niſi hoc à principe ſibi foret imperatum.

De legibus quas Imperator promulgauerat, videlicet de feudis, & pace non violanda.

CAPVT VII.

AD vltimum de iure feudorum, quod apud Latinos ſcripto nondum ſufficienter expreſſum fuerat, & penè omnes eam beneficiorū iuſticiam in iniuſticiā conuerterāt, leges promulgauit, quarū capitula præſenti annotatione ſubiecimus.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper auguſtus. Imperialem decet ſolertiam ita reipub. curā gerere, & ſubiectorum cōmoda inueſtigare, vt regni vtilitas incorrupta permaneat, & ſingulorum ſtatus iugiter ſeruetur illæſus. Quapropter cum ex prædeceſſorum more vniuerſali curiæ Roncaliæ pro tribunali ſederemus, à principibus Italicis, tam rectoribus eccleſiarum quàm alijs fidelibus regni, non modicas accepimus querelas, quòd beneficia eorum & feuda, quę vaſalli ab eis tenebāt, ſine dominorum licentia pignori obligauerant, & quadam colluſione nomine velli belli vendiderant: vnde debita ſeruitia amittebant, & bonorum imperij noſtræ felicis expeditonis complementum minuebant.

Habito igitur conſilio Epiſcoporum, Ducum, Marchionum & Comitum, ſimul etiam Palatinorum iudicum, & aliorum procerum, hac edictali lege deo propitio perpetuò valitura ſancimus, vt nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vẽdere, vel pignorare, vel quomodolibet alienare, vel pro anima iudicare, ſine permiſsione maioris domini ad quem feudum ſpectare dinoſcitur. Vnde Imperator Lotharius tantùm in futurum cauens, ne fieret promulgauit. Nos autem ad pleniorem regni vtilitatem prouidentes, non ſolùm in poſterum, ſed etiam huiuſmodi prius illicitas alienationes perpetratas, hac præſenti ſanctione caſſamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præſcriptione impediente, emptori bonæ fidei de precio actione contra venditorem competente. Callidis inſuper quorundam machinationibus obuiantes, qui precio accepto, quaſi ſub colore inueſtituræ, quam ſibi licere dicunt, in alios transferunt, ne tale figmentum, vel aliud vlterius in fraudem huius noſtræ conſtitutionis excogitetur, omnibus modis prohibemus: plena auctoritate noſtra ſtatuentes, vt venditor & emptor, qui tam illicita contraxiſſe repertus fuerit, feudum amittat, & ad dominum liberè reuertatur: ſcriba verò qui ſuper hoc inſtrumentum ſciens cõſcripſerit, poſt amiſſionem officij, cum infamiæ periculo manum amittat.

Præterea ſi quis infeudatus maior quatuordecim annis, ſua incuria vel negligentia per annum & diem ſteterit, quòd feudi inueſtiturã à primo domino non petierit, trãſacto hoc ſpacio, feudum amittat, & ad dominum redeat.

Firmiter etiam ſtatuimus, tam in Italia quàm Alemannia, vt quicunq; indicta publicè expeditione vocatus à domino ſuo, ad eandem expeditionem ſpacio competenti venire ſuperſederit, vel alium pro ſe domino acceptabilem mittere contempſerit, vel dimidium reditus feudi vnius anni domino nõ miniſtrauerit, feudum quod ab epiſcopo, aut ab alio domino habet, amittat: & dominus feudi in vſus ſuos illud redigendi omnibus modis habeat poteſtatem.

Preterea Ducatus, Marchia, Comitatus de cætero non diuidatur: aliud autem feudum, ſi conſortes voluerint, diuidatur: ita vt omnes qui partem feudi habent iam diuiſi, vel diuidendi, fidelitatem domino faciant: ita tamen vt vaſallus plures dominos nõ compellatur habere, nec dominus feudum ſine voluntate vaſallorũ ad aliũ transferat.

Inſuper ſi filius vaſalli dominum offenderit, pater à domino requiſitus, adducat filium ad ſatisfaciendum domino, vel à ſe filium ſeparet: alioquin feudo priuetur. Si verò pater vult eum deducere vt ſatisfaciat, filius autem contemnit, patre mortuo in feudum non ſuccedat, niſi prius domino ſatisfecerit: pariq; modo vaſallus pro omnibus ſuis domeſticis faciat.

Illud quoq; præcipimus, vt ſi vaſallus de feudo alium vaſallum habuerit, & vaſallus vaſalli dominũ domini ſui offenderit, niſi pro ſeruitio alterius domini ſui hoc fecerit, quem ſine fraude antea habuit, feudo priuetur, & ad dominum ſuum à quo ipſe tenebat, reuertatur: niſi requiſitus ab eo, paratus fuerit ſatisfacere maiori domino quẽ offendit: & niſi vaſallus, idemq; dominus à ſuo domino requiſitus, eum qui maiorẽ dominum offendit, requiſierit vt ſatisfaciat, feudum amittat.

Præterea ſi de feudo inter duos vaſallos ſit controuerſia, domini ſit cognitio, & per eum cõtrouerſia terminetur. Si verò inter dominum & vaſallum lis oriatur, per pares curiæ à domino ſub debito fidelitatis coniuratus terminetur.

Illud quoq; ſancimus, vt in omni ſacramento fidelitatis, Imperator nominatim excipiatur.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, vniuerſis ſuo ſubiectis imperio.

Hac edictali lege in perpetuum valitura iubemus, vt omnes noſtro ſubiecti imperio, veram & perpetuam pacem inter ſe obſeruent, & vt inuiolatum inter omnes fœdus perpetuò ſeruetur.

Duces, Marchiones, Comites, Capitaneos, vauaſſores, & omnium locorum rectores, cum omnium locorũ primatibus & plebeijs, à xviij. anno vſq; ad lxx. iureiurando obſtringãtur, vt pacẽ teneant, & rectores locorũ adiuuent in pace tuenda atq; vindi-

canda, & in fine vniuſcuiuſq; quinquennij omnium ſacramenta de prædicta pace tenenda renouentur.

Si verò quis aliquod ius de quacunq; cauſa, vel facto contra aliquem ſe habere putauerit, ad iudicialem redeat poteſtatem, & per eam ſibi competens ius aſſequatur.

Si quis verò temerario auſu prædictã pacem violare præſumpſerit, ſi ciuitas eſt, pœna c. librarũ auri cameræ noſtræ inferenda puniatur: oppidũ verò xx. libris auri multetur. Duces autem & Marchiones & Comites L. libras præſtent. Capitanei verò & maiores vauaſſores xx. libris auri puniãtur. Minores autem vauaſſores, & omnes alij prędictæ pacis violatores vj. libras auri inferre compellantur, & damnum pacis ſecundũ leges reſarciant.

Iniuria ſeu furtum legitimè puniatur.

Homicidium, & membrorum diminutio, vel aliud quodlibet delictũ legaliter vindicetur.

Iudices verò, & locorum defenſores, vel quicunq; magiſtratus ab Imperatore, vel eius poteſtate conſtituti, ſeu confirmati, qui iuſticiam facere neglexerint, & pacẽ violatam vindicare legitimè ſuperſederint, damnum omne, & iniuriam pacis reſarcire cõpellãtur: & inſuper ſi maior iudex eſt, ſacro ærario in pœnam x. libras auri præſtet, minor autem pœna trium librarum auri multetur. Qui verò ad prædictam pœnam perſoluendam inopia dignoſcitur laborare, corporis ſui coertionem cum verberibus patiatur, & procul ab eo loco quem inhabitat, quinquaginta miliaria per quinquẽnium vitam agat.

Conuenticula quoq;, & omnes cõiurationes in ciuitatibus & extrà, etiam occaſione parentelæ, inter ciuitatem & ciuitatem, & inter perſonam & perſonam, ſiue inter ciuitatem & perſonam, omnibus modis fieri prohibemus, & in præteritum factas caſſamus, ſingulis coniuratorum pœna vnius libræ auri percellendis.

Epiſcopos quoq; locorũ eccleſiaſtica cenſura violatores huius ſanctionis, donec ad ſatisfactionem veniant, coercere volumus.

Receptoribus etiam malefactorum, qui prædictam pacem violauerint, & ementibus, noſtræ indignationi ſubijciendis, & eadem pœna feriendis.

Præterea bona eius publicentur, & domus deſtruantur, qui pacem iurare & tenere noluerit, & leges pacis non ſeruat.

Illicitas etiam exactiones, maximè ab eccleſia, quarum abuſio iam per longa tempora inoleuit, per ciuitates & caſtella omnimodis condemnamus, & prohibemus: & ſi factæ fuerint, in duplum reddantur.

Item ſacramenta pupillorum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarũ non retractandis, inuiolabiliter cuſtodiantur. Per vim autem, vel iniuſtũ metum, etiam à maioribus, maximè ne querimoniã maleficiorum cõmiſſorum faciant, extorta ſacramenta nullius eſſe momenti iubemus.

Ad hæc qui allodium ſuum vendiderit, diſtractũ ex iuriſdictione Imperatoris vendere non præſumat, & ſi fecerit, non valeat.

De controuerſia Cremonenſiũ & Placentinorũ. Itẽ de cõtrouerſia pro Modoico. CAP. VIII.

CRemonenſes & Placentini inter eos qui ſibi coram principe litem cõmouebãt, acrius cęteris ſeſe experiebantur. Nam cum inter has duas ciuitates non longè à ſe poſitas, niſi quòd Pado interfluente ſeparantur, propter contubernium Mediolanenſiũ, antiquæ ac diutinæ manſerint diſcordiæ, acceſſerat tunc quòd Cremonẽſes cum Imperatore ad curiã venientes, Placentinorũ militia egreſſa ad certamen prouocauerat, quod modò vulgò Turneimentũ vocant. Ibiq; hincinde aliqui ſauciati, alij capti, quidam occiſi ſunt. Ob hanc rem dum aduerſus ſe inuicem accuſationẽ proponerent, Cremonenſibus ſe dũ eſſent in obſequio & in comitatu principis, hoſtiliter inuaſos, nec tam ſe quàm regiã fuiſſe læſam maieſtatẽ, ſuam iniuriã magnitudini principum curæ eſſe debere: penes Imperiũ eſſe, vt Placentini velut hoſtes reip. pro impietatibus in ipſos, pro perfidia & temeritate in Imperatorẽ graues pœnas reddãt: Placentinis autem non aduerſus principem, ſed contra infeſtiſsimos hoſtes ſe veniſſe, qui cũ

in ter-

in terminis ipſorum multa iniqua fecerint, rapinis & incendijs omnia permiſcuerint, querimoniæ modò calumnioſæ, quòd iniuriam paſsi ſint, allegantibus, Fridericus partibus proſequendi copiam dedit: ſufficienterq; auditis, quę ab vtriſque dicerentur, animaduertit Placentinos minus idoneè obiecta purgare, præſertim cum in plurimis rebus dolus eorum & perfidia in regnum iam antea foret deprehenſa. Itaque contra ipſos ſententia iudicum procedit, tandemq; hac multa in gratiam recipiuntur, vt præter nō paruę pecuniæ donationem, vallum ciuitatis egregium, quod ijſdem annis pro defectione ab Imperatore feciſſe inſimulabantur, replendo æquarent, turresq; vniuerſas deſtruerent. Quod & factum eſt, dignaq; in Placentiam ſeditioſam ciuitatem, pro modo delicti vltio exerta, rebellionis metum reliquis ciuitatibus incuſsit. Ibi quoque Fridericus Auguſtus de proprietate Modoici, vbi ſedes regni Italici, vt dictum eſt, eſſe dinoſcitur, contra Mediolanenſes cauſam aſſumens, ſelectis arbitris glorioſè, iuſtitia media, de lite triumphauit.

De nuncijs Imperatoris in Sardiniam & Corſicam miſsis, & de Ianuenſibus ſubactis.

CAPVT IX.

APud Roncalias rebus bene geſtis, & vtilitatibus Imperij ſapienter ordinatis, Fridericus conuentum dimiſit: atque proximioribus ordinatis, ad vlteriores terras, & in inſulas maris regium regiæ procurationis animum protendit. Itaque electos nūncios, epiſcopum videlicet Conradum Eiſtetenſem, & comitem Emichonem, in Sardiniam & Corſicam dirigit, commendans eos Piſanis & Ianuenſibus conducendos, pro eo quòd hæ duæ ciuitates maximum in Tyrrheno mari viderentur habere principatum. Verùm quamobrem eadem legatio ſine efficacia remanſerit, cōnijcient hi, quibus notum eſt, in quantis emolumentis Piſanis atque Ianuenſibus inſula Sardinia proſtituta ſit. Vnde non incongruè putatur illorum aſtu, & falſis occaſionibus iter nunciorum fuiſſe impeditum. Nam & Ianuenſibus vicem redditurus, aduentum ſuum Auguſtus comminans, finibusq; eorum accedens, mira celeritate ac facilitate eos deterruit, & ad pacis pacta confugere compulit, quę fuere huiuſmodi, M. marcas argenti publico ærario perſoluere, & à muri, quem orſi fuerant, fabrica ceſſare. Non autem ab re putatur hunc illis cœlitùs incuſſum fuiſſe terrorem, atque formidinem, ne multos ſua temeritate ad defectionem inuitarent. Nam ſalutis ſpem Ianuenſibus certam, & contrà venientibus hæſitationem natura loci præſtare maximè poterat, quæ ciuitatem ita ex omni parte vallauerat, vt vel propter eminentium Alpium prærupta & inuia, vel Tyrrheni maris, quo litus ipſum alluitur, fluctibus ad eam nec perueniri facilè fuerit. Auguſtus autem nullo horum motus, etiam cum natura certare non diffidebat, vt quod illa ſitu loci inexpugnabile fecerat, ipſe magnitudine animi, ac virtute ſuperandum putaret.

Quomodo Imperator natale domini apud Albam celebrans, nuncios pro colligendo fodro undique direxit, & de terra Methildis.

CAPVT X.

HIs geſtis, Fridericus pro recreando milite, in opimis, & nondum bello tactis Italiæ locis hyemare ſtatuit, proximumq; natalem domini apud Albam ciuitatem celebrans, nuncios pro colligendo fodro per totam Tuſciam, & maritima, atque Campaniam direxit. De principibus quoque ad ordinandos in ciuitatibus conſules ſeu poteſtates, alium aliò dimittit: adiunctis eis Cartularijs, qui de regalibus quæ fiſco acceſſerant, certam ſummam, & plenam nóticiam reportarent. Reditus quoque imperiales, quæ dicuntur domus Methildis, à duce Guelfone, ſeu ab alijs diſtractos & diſperſos congregauit, quos poſtmodum eidem nobiliſsimo principi adunatos & melioratos liberali reſtitutione noſcitur reddidiſſe. Quorum prædiorum magnitudinem, eiusq; terræ copioſam opulentiam, qui ripas Eridani peruagati ſunt, non ignorant.

De morte Ottonis epiſcopi Friſingenſis.

CAPVT XI.

ROmanus Imperator, & ſi in alijs omnibus ſecunda fortuna vſus fuerit, in morte tamen nonnullorum principum per idem tempus eius ſæuitiam & cæcitatem ex-
pertus eſt, quorum vt apud poſteros nulla celebretur memoria, nobilitas gene-
ris, mentis prudentia, & egregiæ tam animi quàm corporis virtutes non permittunt.
In numero quorum primus fuit Otto Friſingenſis eccleſiæ venerabilis præſul, huius
Hiſtorię auctor, & feliciori fine futurus conſummator, niſi vt quidam incuſant, fata vir
tutibus inuidiſſent. Et quia tam in huius præclari viri nece, quàm in conflagratione
Friſingenſis eccleſiæ, patria mea duplici contritione attrita eſt, nemo me accuſet, ſi vel
patriæ miſerias, vel amantiſsimi domini & nutritoris mei flebilem interitum prolixio-
re narratione proſequar, ſed dolori veniam tribuat; conſiderantibus nobis ciuitatem
noſtram ad tantum felicitatis gaudium proceſsiſſe, eandemq; ferè ad vltimos caſus in
clinatam. Si quis autem, vt ait quidam, durior miſericordiæ ſit iudex, res quidem tri-
buat hiſtoriæ, lamenta verò ſcriptori. Anno ergo ab incarnatione domini M.clix. indi
ctione vij. regnãte ſereniſsimo Imperatore Friderico, anno imperij eius iij. regni v, me
moratus antiſtes ab hac luce, deo vocante, migrauit. Is primò velut cœlitùs, & à deò
miſſus, cum eandem eccleſiam reperiſſet omnibus ferè bonis deſtitutam, diſtractas
facultates, collapſa palatia, familiam attritam, religionis monaſteriorum nullam vel
paruam memoriam, ope diuina tandem ipſam in eum locum reduxerat, vt clero reli-
gionem, familiæ libertatem, facultatibus copiam, ædificijs decorem ab hac luce ſub-
tractus reſtituiſſet, eiusq; cura, labor, meritum circa ſedem & gentem ſuam perinde
fuerat, ac ſi non tam inſtaurator, quàm fundator illius extitiſſet. Huic negotio præſta-
bat adminiculũ & opem tum genus viri, tum probitas, tum conuerſationis ęſtimatio,
Nempe Imperatorum Henrici iiij. nepos, ſororius quinti Henrici, Conradi regis fra-
ter vterinus, Friderici Imperatoris Auguſtiſsimi huius qui iã feliciter regnat, patruus:
ex clariſsimo regni principe Leopaldo marchione patre, & matrę Agnete, filia Hen-
rici iiij. Imperatoris: pariter cum fratribus ſuis germanis Conrado Patauienſi epiſco-
po, Leopaldo duce Baioariæ, & Henrico duçe Auſtriæ, necnon & ſororibus Gertru-
da duciſſa Boemiæ, & Bertha duciſſa Polonorum, ac ita marchioniſſa de Monteferra
to N. Imperatricis Hiſpaniæ genitrice. De tanta inquam, tamq; illuſtri parentela pro-
les ipſa nobiliſsima traxit originem. Literali ſcientia non mediocriter aut vulgariter
inſtructus, inter epiſcopos Alemaniæ vel primus, vel inter primos habebatur, intan-
tum vt præter ſacræ paginæ cognitionem, cuius ſecretis, & ſententiarum abditis præ-
pollebat, philoſophicorum & Ariſtotelicorum librorum ſubtilitatem, in topicis, ana-
lyticis, atq; elenchis ferè primus noſtris finibus apportauerit. Ob ea & aliarum multa-
rum priuilegia gratiarum, fiducia quoque tam ſecularis prudentiæ, quàm eloquio fre-
tus facundiſsimæ linguæ, cum ſæpius in cauſis eccleſiæ coram regibus & principibus
conſtantiſsimè ageret, & exinde ſibi gloria laudem, laus inuidiam, vt aſſolet, non mo-
dicam peperiſſet, laqueos aduerſantium imperterritus declinauit, & obloquentium
ore ſine læſione probè probus euaſit. Sanè viuendi modum iuxta Ciſtercienſis ordi-
nis religionem inſtituerat: ibiq; in monaſterio Morimundenſi primò abbas, couſq;
probatus & electus inuentus eſt, vt meritò ſibi diceretur, Amice aſcẽde ſuperius. Epi-
ſcopus factus, tranſcurſo iuuentutis feruore, ac ſopito lubricæ ętatis incentiuo, oleum
peccatoris declinans, & iuſtitiam ſuam in conſpectu hominum & fauore facere parui
pendens, deo potius, quem conſcientiæ & corda non fallunt, placere ſatagebat, atten
dens illud euangelicum, Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua. Vnde factum eſt,
vt ſi quid ex conuerſatione mundana puluerulentiæ contraxiſſet, in præſenti, lingua
detrahentium, quæ vt gladius acutus raderetur, atque purgaretur. Sed quid? Supra-
dicto principe Friderico patruo ſuo in Italicam expeditionem iter agẽte, cum & ipſe
ſicut neceſſarius & perutilis Imperij negocijs, ire debuiſſet, nutu diuino cõtigit ipſum
iter retractare, vt vir religioſus inter manus fratrum orantium potius, quàm inter ſtre-
pitum

pitum prꝑliantium expirans, dicere poſſet, Domine, ſuſcipe me, vt cum fratribus meis ſim, cum quibus, &c. Benignè vero ab Imperatore dimiſſus, multis gemitibus commiſſam ſibi ſuæ benignitati commendauit eccleſiam, ac quodam ſpiritu prophetico de fine ſuo præſcius, ne poſt mortem ſuam ipſam aliquo modo grauaret, & libertate electionis, vt iam ſæpius anteactis temporibus in alijs eccleſijs factum dicebatur, eam nullo modo priuaret, poſtulauit. Accepta de hac probabili petitione fideli laudamento, ad propria reuerſus eſt. At cum aliquibus de morte ſua, ſeu per viſiones, ſeu per ſomnia reuelatum fuiſſe, referentibus & commonentibus quibuſdam religioſis, cognouiſſet, ſalutatis fraterna charitate media quàm intimè fratribus, & vale dicto, occaſione viſitandi Ciſterciense capitulum viam carpit, & iamdudum languore ac debilitate corporis inualidus, laborioſo itinere nihil tamen adhuc ſuis, qui ſecum erant, metuentibus, ad prænominatum Morimundenſe monaſterium peruenit. Ibi per aliquot dies lecto cubans, & iam de obitu ſuo nequaquam dubius, dum ſacro liquore olei, ſicut moris eſt, perunctus fuiſſet, & de pecunia ſua laudabili teſtamento ordinaſſet, inter cætera quæ ſollicitus de ſalute ſua præuidebat, etiam hunc codicem manibus ſuis offerri præcepit, eumq́ literatis & religioſis viris tradidit, vt ſi quid pro ſententia magiſtri Gileberti, vt patet in prioribus, dixiſſe viſus eſſet, quod quempiam poſſet offendere, ad ipſorum arbitrium corrigeretur, ſeq́ catholicæ fidei aſſertorem, iuxta ſanctæ Romanæ, imò & vniuerſalis eccleſiæ regulam profeſſus eſt. Deinde multa prius cordis contritione, & humili confeſsione reatum ſuum recognoſcens, ſumptis ſacroſanctis myſterijs, in medio multitudinis ſanctorum tam epiſcoporum, quàm abbatum domino ſpiritum reddidit. Felix vtique, & pro meritis ſuis diuino munere donatus, vt antea raptus ſit, quàm vnicam ſuam, dilectam ſuam, eccleſiam videlicet, cui ipſe ſpeciali & intimo amore connexus erat, in fauillam & cinerem conuerſam vidiſſet, & ſubuerſam. Cum autem adhuc viuens locum ſepulturę ſuę fratribus digito præmonſtraſſet, extra eccleſiam in loco humili, vbi ſcilicet ab omnibus fratribus calcari debuiſſet; huic eius vltimæ voluntati obuiandum putabatur, & intra ſepta eccleſiæ iuxta maius altare honorificè tumulatus eſt, eiusq́ ſepulchrum à cunctis fratribus honore ac veneratione dignum habetur. Ego autem qui huius operis principium eius ex ore adnotaui, finemq́ eiuſdem iuſſu principis, perficiendum ſuſcepi, & manu mea ipſius extrema lumina clauſi, hoc Epitaphium compoſui, & tumulo ſeu cœnotaphio eius inſcribi feci:

Libram Phœbus ſubijt cum falcitenente,
Luci nox præualuit die decreſcente,
Vita minus habuit morte præualente,
Otto quando corruit raptus, heu repentè.
Hic ſi gradum conſulis, præſul dignitate.
Formam: decens, habilis, iuuenis ætate.
Genus: alta, nobilis regum maieſtate.
Mores: commendabilis mira probitate.
Monachum ſe præbuit, ſi religionem.
Ideas aſſeruit, ſi poſitionem.
Virgo, cuius meruit interceſsionem,
Eius ad quem genuit agat mentionem:
Cuius frequens otium in philoſophia,
Maius exercitium in theologia,
Fœdus ſibi mutuum cum philologia,
Nunc ſit ei ſpeculum ſumma theoria.
Plangat hunc Germania planctu generali,
Magis tu Friſingia, orba viro tali,
Cui tot priuilegia dono ſpeciali,
Iugi querimonia debes lamentari,
Huius in te ſtudio ſtudium vigebat:

Grata diſceptatio plures acuebat.
Quid mos, aut quid ratio nemo non videbat:
Fraus, & cauillatio latens non latebat.
Hic ſacrum eccleſiæ ſublimauit cultum.
Ipſe dedit ſtrepere logicum tumultum:
Hoc in eius cinere totum eſt ſepultum:
Talem nemo plangere poteſt ſatis multum.
Quis nunc tantam gratiam formis affirmabit?
Aut quis elegantiam dictis aſſignabit?
Quis ad conſequentiam tropos reuocabit?
Heu qualem ſententiam ſchola vento dabit?
Quid rerum compactio ſagax, dum rimatur,
Matheſis abſtractio quid, dum contemplatur,
Quòd nihil priuatio per hunc dum probatur,
Quid ambarum actio morte ſciri datur,
Huius necem patria iuſtè dedignata,
Clara dolens atria rectore priuata:
De ſe bene meritum cernens in fauilla,
Iuit in interitum pariter & illa.
Tantas ad exequias turba populorum
Pias fundat lachrymas, mœſtum ducens chorum.
Ac preces continuas, & lamenta quorum
Illum ſaluet, animas qui beat iuſtorum. Amen.

ALITER, IDEM.

Quicquid in orbe beat præclaros & meliores,
Præſulis Ottonis mirè cumulauit honores.
Si proaui, vel aui probitas, ſacer ordo, poteſtas
Deberent mortis furias cohibere moleſtas,
Non moriturus erat præclarè præditus illis.
Heu talem communibus acceſſiſſe fauillis,
Quàm facunda viri vox, qualis philoſophia,
Hortatu regum docet edita chronographia.
Luxit eum patria propria comitata ruina.
Propitietur ei deus, & pia virgo Maria.

De conflagratione Friſingenſis eccleſiæ.

CAPVT XII.

OTtone epiſcopo x. Kalend. Octobris, quod eſt circa ſolſtitium brumale, defuncto, paucis pòſt menſibus Non. Aprilis, quæ tunc fuit dominica Palmarum, & eſt circa ſolſtitium æſtiuale, hora matutina, ciuitas Friſingenſis penitùs & penitùs incēdio conflagrauit, adeò quòd (vt taceam de maioribus eccleſijs, quæ cum ornamentis ſuis perierunt, ſedeq́ ipſa, & palatio) nec vna quidem de minoribus capellis & oratorijs ſuperfuit. Domus etiam & officinæ canonicorum, & domus militum, exceptis valde paucis, crematæ ſunt. Hæc eccleſia eo tempore in tali ſtatu fuerat, quòd rebus, ædificijs & diuitijs omnibus penè conlateralibus, & vicinis epiſcopatibus aut maior erat, aut æqualis. Cleri probitate tam inſignis, vt in eius honeſtate & diſciplina, in liberalitate, in literarum ſcientia rari pares, meliores & ſuperiores in orbe Romano nulli haberentur.

Quæ

Quæ prodigia hanc cladem præceſſerint, & quòd Albertus Ottoni ſucceſſerit.

CAPVT XIII.

HAnc Friſingenſis ciuitatis multiplicem cladem, & ærumnoſi euentus caſum, non nulla prodigiorum indicia præceſſerant. Quadam enim vice in die Circunciſionis domini, dum ad miſſam ſolennem presbyter altari maiori aſsiſteret, & iam ſacri ſecreti vltimum reſoluiſſet ſilentium, calix cum ſanguine ita prorſus euerſus, & ſuper altare in conſpectu omnium effuſus eſt, vt nec ſtilla ſuperfuiſſet. Sed prudentiſsimus epiſcopus omine tali nil proſperum auguratum eſſe præſciens, ieiunijs & litanijs diuinam animaduerſionem præueniri atque placari perſuaſit. Per idem quoque tempus monſtra quædam quadrupedia, aliaq́ fantaſmata de nocte viſa ſunt, tam à clericis veracibus, quàm à laicis, hincinde volare. Feræ beſtiæ, vtpote vulpes & lepores paſtoria eccleſiæ, ac officinas canonicorum ingreſſæ, velut domeſticæ, laqueum ſibi captionis imponi non abnuebant. Pueri ac puellulæ per mediam ciuitatem ſæpius proceſsionem agentes, veraſq́ litanias imitantes, iocis ſuis grauia ſeria portenderunt. Nam & ſequenti anno locus ipſe, vbi maior eccleſia, & cathedralis ſedes fabricanda erat, fulmine ictus, cœleſti igne conflagrauit. Vlulæ, vpupæ, bubones toto anno in tectis funebria perſonantes, lugubri voce aures omnium repleuerunt. Piloſi, quos Satyros vocant, in domibus plerunque auditi. Huius ruinæ ac deſolationis, talibus indicijs prophetatæ, præfata Friſingenſis eccleſia diuina opitulatione, & per ſubrogationem pijſsimi paſtoris Alberti, qui ipſam in præſentiarum gubernat & regit, reſtaurationem expectat, eiusq́ induſtria ſubleuati ſperat, & reſpirare.

De exuſtione Spirenſis eccleſiæ, & morte aliorum epiſcoporum ac principum.

CAPVT XIIII.

EOdem etiam anno inſignis illa eccleſia, & regium opus apud Spiram ciuitatem ſimiliter igne conſumpta eſt, & deſuper continuitate muri rupta, ruina moleſta pleroſque, ſicut tunc fama fuit, inuoluit. Iiſdem diebus Fridericus Colonienſis archiepiſcopus, cuius ſuperiore Libro mẽtio habita eſt, tertio põtificatus ſui anno, cum multorum luctu diem ſuum clauſit extremum, carneſq́ eius, & viſcera apud Papiam poſita, oſſa verò ad ciuitatem Colonienſem deportata ſunt. Vir nobilis & literatus, quique manſuetudine ac benignitate ſua longè lateq́ multorum in ſe prouocarat affectum. Anſelmus Rauennæ metropolitanus, qui multis diebus in Imperij obſequijs, & fidelitate probatus fuerat, vir prudens & literatus ante Mediolanum defunctus eſt. Herbipolenſis quoque antiſtes Gebehardus, reuiſendæ patriæ amore illectus, dum benignè ab Auguſto dimitteretur, paulo poſt ſeptimum diem reditus ſui ad ciuitatẽ ſuam, morbo correptus obijt: exemplo ſuo docens, quòd longas manus mortis, nec terra ſecurior, nec conuictus delicacior faciet declinare. Tunc etiam Conradus Croatiæ atque Dalmatiæ dux, natione Noricus, de caſtro Dachouua oriundus, apud Pergamum finem viuendi fecit: eiusq́ corpus in terram ſuam deportatum, in monaſterio Schirem ſepultum eſt. Cuius liberalitas, & in multis probata periculis animi magnitudo meruit, vt ſubtractus ex hac luce, memoria illius longo tempore apud poſteros nõ deleatur. Nobiles quoque complures, & milites ſtrenuiſsimos, quorum nomina mihi ſcribenti non occurrunt, aut varius belli euentus, aut morborum vis per idem tempus idem tempeſtatis turbo inuoluit.

Quòd Romanus pontifex iterum occaſiones quæſiuit aduerſus Imperatorem Fridericum.

CAPVT XV.

FRiderico in hybernis agente, Adrianus Romanæ vrbis antiſtes quorundam inſtinctu, ea quæ iam inter ipſum & Imperatorem apud Auguſtam ſopita fuerant, refricare cœpit, & denuò meminiſſe, modò nunciorum ſuorum iniuriam, modò eorum qui pro colligendo fodro directi fuerant inſolentiam, & caſtellanorum ſuorum grauamen incuſans, ſe pro bonis mala ſuſcepiſſe, Imperatorem beneficijs ſuis

ingratum exiſtere. Proinde occaſionem quærens, cum audiſſet quòd regalia princip tam ab epiſcopis & abbatibus, quàm à ciuitatibus & proceribus recognita fuere, literas in fronte quidem leniores, diligentius verò conſideratæ, acriori cõmonitione plenas, ſuper hoc negotio dirigit: eaſq; quidam indignus, & vilis nuncius præſentans, antequam recitatæ fuiſſent, diſparuit. Qua de re commotus, caloreq; iuuenili ad vicem rependendam accenſus, meditationem concipit, non quidem per abiectam ſed per honoratam illi reſpondere perſonam. Iam antea miſſus fuerat ad ſedem apoſtolicam epiſcopus Vercellenſis, amicam deferens petitionem, quatenus Guidonem nobilem iuuenem, filium comitis Guidonis Blanderatenſis, cuius ſuprà mentionem fecimus, quem loco Anſelmi princeps in Rauennate eccleſia ſubrogari fecerat, ibidem confirmaret & ordinaret. Nam idem iuuenis infra ſacros ordines adhuc exiſtebat, & clericus Romanæ eccleſiæ pridem factus, ac in ſubdiaconum à Papa Adriano conſecratus, non niſi eius conniuentia & aſſenſu in aliam eccleſiam transferendus putabatur. Cum autem hoc à Romano pontifice, volente in irritum reuocare quod factum fuerat, negaretur, mittitur denuo Hermannus Ferdenſis epiſcopus in idipſum, eiuſq; negotium item effectu caruit. Quod ſi quis plenius ſcire deſiderat, epiſtolas vtrinque directas conſulat, quorum talia ſcripta inueniuntur.

Reſcriptum Imperatoris Friderici ad Papam pro confirmatione electi Rauennenſis.

CAPVT XVI.

F*Ridericus dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, Adriano Romanæ eccleſiæ venerabili pontifici.* Dilecto & fideli noſtro Anſelmo, bonæ memoriæ Rauen. eccleſiæ venerabili epiſcopo defuncto, ne curia noſtra diutius tanto careret principe, operam dare curauimus, loco eius talem ſubrogari perſonam, quæ pro tempore ad reſarcienda eccleſiæ illius damna, & ad noſtrum peragendum ſeruitium apta videretur. Ante omnia autem præ oculis mentis habentes, & aure non ſurda audientes, quod ſcriptum eſt, Honore inuicem præuenientes, filium comitis Blanderatenſis, quem vos in clericum Romanæ eccleſiæ, & filium noſtra petitione aſſumpſiſſe recordati ſumus, viciſsim ad honorem veſtrum, & ſanctæ Romanæ eccleſiæ altius ſublimari intendimus, in ea præſertim eccleſia, quam poſt ſanctam Romanam eccleſiam, aut maximam, aut vnam de maximis habemus, noſtræq; voluntatis propoſito, diuina fauente clementia, in electione illius perſonæ, concorditer & voluntariè vniuerſa Rauennas conuenit eccleſia, præſentibus viris honeſtiſsimis, legato noſtro & veſtro, hinc Iacincto cardinali, inde Hermanno Ferdenſi epiſcopo. Scientia autem & moribus in perſonam præfati electi vnà cum genere conuenientibus, propter reuerendum veſtræ paternitatis teſtimonium commendabilior & acceptior eadem perſona nobis iam facta eſt, quam vtique etiam diligi à vobis, & honorari gaudemus, & volumus: ea tamen ratione & ordine, qua patres filios ſuos ſolent diligere, quos ſuo tempore & manumittunt, & domui ſuæ prouidere permittunt. Et quidem decentiſsimum eſt ſanctam Romanam eccleſiam, tanquam matrem omnium eccleſiarum, filios qui ſunt fructus ventris aggregare, & aggregatos ad decorem domus dei, per domos & familias diſtribuere: quibus etiam noſtrum imperium, tanquam ab vtero & gremio matris noſtræ progredientibus, debeat & velit congruum honorem impendere. Proinde altiori conſideratione veſtra perpendat diſcretio, quid in hac cauſa tam veſtræ, quàm noſtræ maieſtati & honeſtati conueniat.

Epiſtola reſponſiua Adriani Papæ ad imperatorem.

CAPVT XVII.

A*Drianus ſeruus ſeruorum dei, chariſſimo in Chriſto filio Friderico, illuſtri Romanorum Imperatori ſalutem, & apoſtolicam benedictionem.* Qualiter ſuperni conditoris intuitu, & tam excellentiæ tuæ, quàm dilecti filij noſtri Guidonis Blanderatenſis comitis interuentu, dilectum filium Guidonem ſubdiaconum noſtrum, eiuſdem comitis filium, olim in familiaritatem, & in noſtrum conſortium recepерimus, qualiter etiam in

tuitu probitatis eiuſdem, atque pro honore & vtilitate ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, tanquam ſi in diaconum iam fuerit ordinatus, eccleſiam ei ſpecialiter aſsignauerimus, & nos profectò memores, & à ſerenitatis tuæ memoria non credimus excidiſſe. Nunc autem honeſtatem ipſius conſiderantes, & prouectum ſcientię, ſi ei vita comes fuerit, attendentes: intelligentes etiam quanta per eum, ac per nobiles, & potentes parentes ipſius, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ adhuc potuerint commoda prouenire, & ad quantum dignitatis apicem in eadem Romana eccleſia ipſe valeat vita generi concordante conſcendere, cum à ſede apoſtolica in ſubdiaconatus officium ſit promotus, & ei tanquam ſi iam diaconus eſſet, ſicut ſuperius dictum eſt, à nobis ſit eccleſia ſpecialiter aſsignata: communicato fratrum noſtrorum cõſilio, à noſtro latere tam precioſum pignus, iuxta petitionem excellentiæ tuæ, non potuimus remouere, ſed ipſum opportunitate accepta, deo auctore, in Romana eccleſia ad honorem eiuſdem eccleſiæ & imperij intendimus ordinare, vt vel in ea, prout diuina gratia propoſuerit, quandoque ad ſublimiora conſcendat, vel exinde ad alterius eccleſiaſticæ faſtigium dignitatis ipſum contingat auxiliante domino peruenire. Conuenientius ſiquidem eſt, vt qui filius & clericus eſt Romanæ eccleſiæ, ab eius gremio non recedat, & ipſa ei circa ſe locum dignitatis conferens, eidem inde prouideat altiora. Ipſa etenim viros & moribus & ſcientia adornatos, præditos honeſtate, & ſanguinis nobilitate præclaros, ad ſe libenter euocat, & eos aliunde conſueuit admittere, non ſe talibus cum ipſos in gremio ſuo habeat facilè ſpoliare. Quia igitur hoc decentius eſſe conſpicimus, & honorabilius exiſtere arbitramur, confidentes etiam imperatoriæ maieſtati hoc potius debere placere, & gratum atque acceptum eſſe, poſtulationem tuam in hac parte nõ duximus admittendam: credentes atque ſperantes, quòd ex quo noſtram ſuper hoc cognoueris voluntatem, tuipſe noſtram intentionem & propoſitum commendabis.

De ſimultate orta inter principem, & urbis Romæ epiſcopum.

CAPVT XVIII.

Princeps ergo & ipſe accepta occaſione, ſuam hoc modo ſolatur indignationem. Iubet notario, vt in ſcribendis chartis nomen ſuum præferens, Romani epiſcopi ſubſecundet, & dictionibus ſingularis numeri ipſum alloquatur. Qui mos ſcribendi cum antiquitùs in vſu eſſet communi, à modernis ob quandam perſonarum reuerentiam & honorem putatur immutatus. Aiebat ſiquidem Imperator, aut Papam debere ſeruare ſuorum anteceſſorum ad perſonam imperialem ſcribendi conſuetudinem, aut ſe ipſum antiquorum principum morem in ſuis epiſtolis oportere obſeruare. Hæc itaque cauſa ſermonum & nunciorum, maiorem inter eos ſimultatis fomitem miniſtrauit, intantum vt quædam literæ deprehenſæ dicerentur, à ſede apoſtolica directæ, quæ Mediolanenſes, & quaſdam alias ciuitates, rurſus ad defectionem hortarentur. Huius negocij veritatem tenor ſubiectarum epiſtolarum declarabit, quæ à diuerſis perſonis hincinde miſſæ ſunt.

Epiſtolæ de hoc à diuerſis tranſmiſſæ.

CAPVT XIX.

Venerabili patri & fratri, & amico chariſſimo Eberhardo, dei gratia Babenbergenſi epiſcopo, Henricus eadem gratia ſanctæ Romanæ eccleſiæ presbyter Cardinalis tit. S. Nerei & Achillei, Salutem in domino. Sicut virtus imperatoria ex eorum qui ſibi aſsiſtunt, diſcretione monſtratur, ita & ipſi quorum munitur conſilio, propriæ conſcientiæ & honeſtati debent attendere: quia & ipſorum honor ſic ad dominos ſpectare videtur, ſicut & domini detrimentum in eos proculdubio refunditur, & redundat. Eapropter, dilecte pater, & venerande frater, & amice chariſsime, veſtram non tam docemus, quàm monemus prudentiam, vt imperialis dignitatis excellentiam, quantum in vobis eſt, in ea quæ ad pacem ſunt, & ad honeſtatem ſpectant, iugiter ſuadeatis. Subtilius enim & ſincerius in his quæ ad deum pertinent, & iuſtitiæ libertatem, ratio & diſcretio veſtra intelligit & cognoſcit, quàm alij principes, quãtumcunque nobiles ſint, qui tamen fa-

cros canones, & ea quæ olim à patribus diſpoſita & ordinata ſunt, non nouerunt. Interfuiſtis ipſe, ſicut vnus ex nobis fideliſsimus mediator, eis quæ cum domino Imperatore de pace eccleſiæ & ipſius ordinata ſunt in Alemania, & eis quæ altera die nos ſecum fideliſsimè, & ipſe nobiſcum benigniſsimè de eadem pace tractauimus. Nunc autem ex literis illis quas celſitudini ſuæ poſt reditum meum, domino meo placuerit deſtinare, quæ videlicet nec ſtylum, nec antiquam conſuetudinem imperialium literarum obtinebant, timemus multum, ne ſit in diuerſa mutatus, & alia modò ſibi ſit facies, ſenſuſq; diuerſus. Repleuit cor meũ amaritudine, & faciem meam cõfuſione mutatio hæc: quicquid honoris, & iucunditatis, & gloriæ apportaueram mecum, ex literis illis videtur eſſe ſepultum, atque obnubilatum. Ideo, dilectiſsime frater, & amice chariſsime, epiſcopalis dignitas, & ſacerdotij ordo, in quo vos prouidentia diuina cõſtituit, moueant diſcretionem veſtram, & inſtruant, vt ad honorem dei ſtetis, & veſtrum, pro honeſtate & libertate eccleſiæ, vt in antiquis limitibus eccleſiæ integritas conſeruetur, ne temporibus veſtris nouis conſilijs honeſtas vſque modò turbata turbetur. Satis turbatum eſt quicquid ſecundum conſilium veſtrum putabamus efficere: & dicimus vobis, quàm diu per homines rerum diuinarum ignaros negocia portabuntur, ſtabiliri pax incepta non poterit. Sed ſi præſentia veſtra, & domini præpoſiti Magdeburgenſ. ſummam de pacis labore ſuſceperit, zelus dei & ſcientia, qua præeminetis vterque, finem pacificum ad honorem dei & eccleſiæ, & Imperatoris noſtri gloriam, per induſtriam veſtram, & ſtudium veſtrum facillimè poterit obtinere. Alioquin ſi tempore iracundiæ repertus non fuerit, qui reconciliationi intendat, & in cuius verbis poſsint iſta ſcandala complanari, res ipſa forſan aliud exiget, & quod hodie integrum eſt, maior vehementia neceſsitatis diſrumpet.

Eidem Henrico Eberhardus, Babenbergenſis eccleſiæ eadem gratia, ſi quid eſt, orationis & ſeruitij omnimodam deuotionem. Literis veſtræ paternitatis lectis & relectis, admirari ſatis non potui quod eſſet illud verbum, imò quod eſſet illud væ, de quo ſcripſeratis mihi, cum adhuc à me prorſus eſſet abſconditum. Quæritans autem inueni quod volui, & vnde multum dolui teſte deo, & multum doleo. Audiui, & conturbatus, & triſtatus ſum. Contremuerunt omnia oſſa mea, adhæſit cutis oſsibus meis. Et quidem intellexi, & cognoui, quòd bono ſemini, non meo, ſed veſtro pacis & concordiæ concilio, inimicus homo ſuperſeminauerit zizania. Omnia mala à bonis principijs orta ſunt: ſicut in ſacro eloquio, Parauit dominus vaſa mortis, & ſagittas ardentes effecit. Ita & in imperialibus geſtis ac dictis, ſimul ac ſcriptis pleraque reperiuntur quæ alios ſeducunt, alios ædificant. Annales quandoque reuoluuntur, apices imperiales recitantur, fortè in ea forma quæ illi ætati & tam bonitati, quàm ſimplicitati temporum illorum competebat, hominibus tunc in directum loquentibus, neque numerum numero cõmutantibus, neque perſonas præpoſterantibus. Nunc verò mutata ſunt omnia. Sed non expalleſcat aurum, nec mutetur color optimus, nec diſpergantur lapides ſanctuarij in capite omnium platearum. Si qua exorbitatio conſuetudinis modernæ facta eſt, his exemplis facta eſt, & hac occaſione, quia flamma ſopita, denuò quodam vento reſuſcitata eſt per literas, quas dominus Papa nuper direxit domino Imperatori, ſuper ea quæſtione quæ vertitur inter Brixienſes & Pergamenſes de contentione duorum caſtrorum: quas quidam pãnoſus, & velut hoſtis, & inſidiator domino Imperatori deſpectiuè quodammodo obtruſit, & vltrà non comparuit: quę videbantur duriores, & quaſi interdicti vim in ſe continentes, ne dominus Imperator cauſæ illius iudicium ſibi aſſumeret. Hæc autem ſcribo vobis, non vt quæram palliare quæ pallianda non ſunt, ſed vt vos, & alij prudentes, & timentes deum, facilius morbo ſubueniatis, cauſa morbi cognita. Hinc inde dicimus, & ſcribimus quotidie. Venite, venite: veniemus, veniemus. Sedemus, ſalua multa veſtræ ſanctitatis reuerentia dictum ſit, ſedemus, & oſcitamus. Sedemus inquam, vt ait quidam in Romana repub. nocte diem, die noctẽ expectantes, & iam prudentes & ſcientes perimus. De me dico vobis, vt tutis loquar auribus: Nolo mali nuncij eſſe baiulus, neque veniam vt audiam vel referam amaras hiſtorias. Verba verbis obuiant,

quaſi pila minantia pilis.

Vbi eſt ſapientia? vbi prudentia in regno & ſacerdotio? Separet nos deus ab his de quibus dicitur, Omnis ſapientia eorum deuorata eſt. Non dicatis nobis vltrà, Venite, ſed potius vos claues habentes ſcientiæ, nos præuenite, non inuitati venite, & docete filios veſtros non in amaritudine ſpiritus, ſed in lenitate, & multa manſuetudine. Parcat illis deus, qui oleum quaſi camino addentes, inter patrem & filium, inter regnum & ſacerdotium ſeminant diſcordias. Inſipiens factus ſum, vos coegiſtis me. Veniant, pro deo, nuncij boni portantes pacem, tanquam ſcientes & docentes nos inſtare opportune, importunè. More ſolito ſcribantur literæ, adiuuante domino. Flebile principium, medium, finis, ſcilicet vertetur in gaudium. Dominus Imperator superueniente nuncio veſtro, propter quædam ſecreta negocia ſubitò à caſtris diſceſsit. Ideo ego meis inſinuationibus certum reſponſum ab eo elicere, neque vos literas eius in continenti habere potuiſtis. Qualis ſit vos ſcitis. Diligentes ſe diligit, alijs alienum ſe facit quia nondum perfectè didicit etiam inimicos diligere.

Alia epiſtola eiuſdem ad Romanum pontificem.

CAPVT XX.

CVm & tacendi & loquendi tempus ſit, quando commune inſtat periculum, deſperationis potius quàm religionis eſt ſeruare ſilentium, omnium eſt conclamare, in vnum concurrere, ac ferre præſidium. Quando autem impetus hoſtilis, aut incendium ingruerit ciuitati, præſertim eorum intereſt, qui vigiles ciuitatis ſunt, eos qui in arce ſunt, ipſum quoque patremfamiliâs expergefacere ad ſubueniendum in neceſsitatis articulo. Hac officij mei conſideratione, & ſpecialis debiti, quo teneor multis rationibus, S. Romanæ eccleſiæ, ego licet minimus epiſcoporum, qui nec ſum dignus vocari epiſcopus, tam impudenter, quàm imprudenter exclamo ad vos reuerendiſsime pater & domine, hoc in tempore quo nobis infirmioribus videtur imminere, quod multum pertimeſcimus, periculum. Et quidem ab illa olla, quam ſuccenſam ab Aquilone vidit olim propheta, ignis quidam per ſcintillas occultas cœpit erumpere: ſed adhuc in fumo eſt, & deo gratias, nondum in flammam eluxit. Inter vos domine, & filium veſtrum dominum noſtrum Imperatorem verbotenus adhuc aliquid perturbationis eſt. Timendum valde, & metuendum, ne verba verbis obuiantia, ſua colliſione flammam tandem excutiant, quæ ſe latius diffundat in ſacerdotio & regno, quod deus auertat. Ipſe filius veſter, ſicut noſtis, dominus noſter eſt: vos autem quomodo Chriſtus, magiſter & dominus. Nemo noſtrum audet dicere hinc vel inde, cur hoc facitis, aut dicitis? Optamus tãtùm & rogamus ea quæ ad pacem ſunt. Quod ſi liceret ſalua reuerentia, verba ſingula trutinare, & rationem ſingulorum exigere, in inſipientia dico, non vt arbitror, expediret: quia potius ignis ſine mora diſcutiendus eſt, quàm de igne qua de parte venerit diſceptandum. Supra me eſſe ſcio quę loquor, ſed in ſimplicitate cordis mei coram eo qui ſuper omnes & ſecretorum eſt conſcius, hæc loquor, & ex quo cœpi ſemel, loquar adhuc vobis confidenter, tanquam patri & domino. Omiſsis illis quæ aliter & aliter ſecundum varias auditorum & interpretum mentes poſſunt accipi, dignetur ex integro ſcribere veſtra paternitas placidè ac benignè filio veſtro domino noſtro Imperatori, & ad ſe paterno affectu eũ reuocare promptum ad exhibendam vobis omnem reuerentiam. Samuel Dauid ſuum amplectatur, nec dimittat à ſe ſeparari, vt nulla ſciſſura chlamydis fiat, quatenus deus honoretur, & eccleſia catholica tranquilla deuotione lætetur.

Qua occaſione Mediolanenſes iterum tumultuari cœperunt, & ab Imperio deficere.

CAPVT XXI.

INterea cum de curia optimatum ad ſingulas ciuitates bini vel plures pro cõſtituendis poteſtatibus & conſulibus, à principe deſtinati fuiſſent, cõtigit Reinaldum cancellarium, & Ottonem Palatinum comitem de Baioaria, ſæpe iam memoratos, comitemq; Gozuuinum Mediolanum deueniſſe, id negocium in ea ciuitate, ſicut & in

cæteris,iuſſos promouere. Populus ergo in ſeditionem conuerſus,ad domos vbi legatos manere ſuſpicabantur,mox procurrere,contumelioſa & ſuperba perſtrepere, lapidibus, alijsq; miſsilibus crepitare. Nec ab eo tumultu vel comes Blanderatenſis, qui & ipſe affuit, vel reliqui nobiles eos auertere poterant. Nam & in ea ciuitate, & penè in alijs Italiæ vrbibus,non procerum,ſed vulgi motus hæc cuncta ſequuntur. Id ingenio mobili, ſeditioſum atque diſcordioſum erat, cupidum nouarum rerum, quieti & ocio aduerſum. Aliquantæ etiam nobilitatis parti, ſtudio talium rerum incitatæ, tumultus ipſe,& res nouæ ſatis placebant. Legati ergo, quorum quidam intra muros vrbis erant, improuiſo metu incerti, ignariq; quid potiſsimùm facerent trepidare, cum nec reſiſtere armatis & multis, ipſi pauci & inermes poſſent, & portæ antè clauſæ fugam prohiberent. Comites autem,quos & ipſi magis infenſos habebant, extrà hoſpitatos ea res minus terruit, qui ſine mora comperto tumultu, illæſi intactiq; receſſere. Altero die tam epiſcopus, quàm cancellarius infecto negocio, eos eueſtigiò ſubſequuntur. Ita Mediolanenſes violata pace, ruptis ſacramentis, contaminato fœdere, quod etiam apud barbaros legatis ius gentium conſtituit, defectionis iteratæ venenum,quod corde conceperant,quod occultis machinationibus conflauerant, hac temeritate diſcooperire non verentur.

De nuncijs Græcorum, & regis Franciæ, ac regis Angliæ, regis quoque Vngariæ, ad Imperatorem miſsis.

CAPVT XXII.

EOdem tempore,vel potius ijſdem diebus, legati Conſtantinopolitani Imperatoris,ad curiam venturi fidem publicam expetebant. Namque pro morte Vuibaldi abbatis Stapulenſis, qui in Græciam miſſus ibi vita deceſſerat, ſeſe ſuſpectos haberi metuebant. Nuncij quoque Ludouici regis Francorum,& Henrici regis Angliæ, cum poſt vnos mox alij ſuperueniſſent, vterque Fridericum in partem ac fauorem ſui principis inclinare multis verborum delinimentis,atque muneribus concertabant. Inter hos ſiquidem reges, ex eo tempore quo inter Ludouicum, & thori ſui ſociam factum eſt diuortium,eaq; præfato Anglorum principi ſuperbis adhæſit nuptijs, ſiue occaſione dirimendorum inter ſe finium,ſiue quodam alio latentiore zelo, continuæ ſimultates & diſſenſiones ortæ ſunt, magnumq; ſibi credidit auxilium acceſsiſſe, quiſquis eorum ſibi Romani principis conciliare potuiſſet auctoritatem. Rex quoque Vngarorum fama ſola Mediolanenſium comperiens temeritatem, honorabiles nuncios,& literatos,magiſtrum Matthæum, & magiſtrum Primogenitum ad curiam deſtinauit, ſuos denuo auxiliarios plures quàm prius ſponte ſua principi promittens. Hos ſingulos & reſponſo prudenti exhilaratos,& regalibus donatos muneribus, Auguſtus expediuit,& ad ſuos principes remeare conceſsit.

Conqueſtio Friderici de Mediolanenſibus fœdifragis.

CAPVT XXIII.

FRidericus in villa quæ vocatur Autimiacum, feſtiuitatem luminum celebrante, cum multi ad eum Heſperiæ proceres confluxiſſent, dolos atque crudam Mediolanenſium ſuperbiam omnibus notiſsimam in medium commemorat, exhibens vultum iuſti doloris,ſimul & regalis indignationis indicem. Exclamare, inquit, cogimur, ô proceres, in auribus veſtris, contra crimen perduellionis, contra ſcelus læſæ maieſtatis,in quo ciuitas impia,gens nequam, populus ſceleratus, Mediolanenſes dico,iam non ſemel, ſed ſæpenumerò deprehenſi inueniuntur. Factum ipſum vobis adhuc recens exponerem,ſi tamen non exinde non ſolùm veſtræ, verumetiam omnium qui in orbe Romano ſunt,aures tinnirent. Iniuriam quam nobis, imô vobis, & Imperio ſuperbia & præſumptio peruerſiſsimorum hominum iniquè ingeſsit, occulto dei iudicio eò tendere videtur, vt hi qui in ſuam, & multorum perniciem debacchantur, multorum quoque condemnatione,& imperiali auctoritate, legumq; vigore competenter debeant compeſci. Vbi fides illa, quam ſe Mediolanenſes adhuc inuiolatam, & inter cęteras ciuitates virginali quadam caſtimonia inlibatam habere gloriati ſunt?

Vbi iuſtitia, quã in conſeruandis legibus ſpecialiter ſe hactenus habuiſſe iactauerunt. Conueniens eos modò non nos, ſed fides fracta: experientur aduerſus ipſos ſacramenta irrita facta, fœdus ruptum, leges legatorum, non ſolùm nobis & vobis, verumetiam barbaris debita integritate, & ſanctiſsima reuerentia conſeruandæ. Quocirca, ſi verè ego de vobis audeo prædicare fidem, iuſtitiam, fortitudinem, abominationem deſolationis, ſtantem in medio veſtræ terræ, quæ hactenus laruali quodam terrore omnes concutere ſolebat, reſpicite, adeǫ communibus viribus communem hoſtem non tam noſtrum, quàm veſtrum proterendum aſſurgite. Conſulite Romano Imperio, cuius & ſi nos caput, vos membra, nobis in hoc negocio, vt libet, vel milite, vel Imperatore vtimini. Deo propitiante, illorum præſumptionem reiteratam, iterata vindicta eouſque proſequetur, vt quod in noſtram iniuriam, & Romani gloriam Imperij commiſerunt, ea coertione reprimatur, ne prauis & ſeditioſis ereſcat ſpes, & ne crimen eorum inultum maneat, qui nec vobis veritatem, nec nobis reuerentiam & fidem ſeruauere, abuſi clementia noſtra, abuſi patientia, qui pro pœnitentia pertinaciam, pro ſimplicitate duplicitatis confuſionem induere non erubuerunt. Talia perorantem omnes excepere, ac velut impetu quodam diuino incitati, alius alium in reſpondendo antecapere cupiebat: hoc recti conſilij arbitrantes, ne quis extremus remanere videretur. Erant ibi abſque laicis optimatibus epiſcopi, Eberhardus Babenbergenſis, Albertus Friſingenſis, Conradus Eiſtetenſis, Hermannus Ferdenſis, Daniel Pragenſis. De vltramontanis, Papienſis, Vercellenſis, Haſtenſis, Dertonenſis, Placentinus, Cremonenſis, Nouarienſis. Qui omnes dum ſinguli Imperatori ſingulari fauoris ſtudio diuerſo modo placere voluiſſent, hanc tamen ſententiæ vnius identitatem per os & facundiam Placentini epiſcopi proferebant.

Reſponſio principum, & inuectiua oratio contra Mediolanenſes.

CAPVT XXIIII.

EXcellentiæ veſtræ, princeps poſt deum nobis chariſsime, ſuper iniuria Mediolanenſium qua decet grauitate, & animi indignatione condolemus. Sed quia ſcimus ſinceritatem veſtram, & animam veſtram in hac parte à culpa cuſtoditam, omnipotenti deo gratias agimus, qui de malis Mediolanenſium multa vobis ad gloriam operari poterit, & ex illorum ſuperba crudelitate, ac crudeli ſuperbia veſtram manſuetudinem, veſtram digniſsimam humilitatem amplius eniteſcere procurabit. O cruda ſuperbia, ô infelix arrogantia, quæ de cœlo angelum, de paradiſo hominem præcipitaſti. Timeo quòd Mediolanenſibus peſtis hæc fatale debeat exitium præparare. Parum ſe cauit ab hoc vitio tumoris, de quo dictum eſt, Tu ſignaculum ſimilitudinis, plenus ſapientia, & perfectus decore in delitijs paradiſi dei fuiſti. Parum & ille, cui conceſſum eſt ex omni ligno paradiſi comedere. Tu quoque non magis ac illi, cui & hæc, & multa alia de illis dicta quadam proportione ſimilitudinis poſſunt aſsignari. Ille inter angelos primus, & lucifer appellatus: tu inter vrbes Italiæ prima, inter orbis vna de primis. Ille in delitijs paradiſi, tu in delitijs huius mundi nullius indiga fuiſti. Ille plenus ſapientia, & perfectus decore, tu cum multos habeas & ſapientes, & philoſophos, timeo ne illis competenter dicatur, Et omnis ſapientia eorum deuorata eſt.

Nouimus maximas ciuitates, & antiquas, Babylonem, Niniuen bello ſubactas, factas ad vltimum delubra draconum, habitacula ſtruthionum. Tibi certè cras quoque fiet idem, vt niſi reſipueris, in ædibus tuis lugubri voce reſpondeant vlulæ, ſaltent piloſi. Abſit tamen hoc, auertat hoc à te deus. Cupio equidem ego in hac parte potius loqui mendacium, quàm verus propheta inueniri. Tibi sereniſsimo domino noſtro fideliter ſuggerendum putamus, vt pro iniuria Mediolanenſium officium vindictæ bonus iudex bono animo ſtudeas adimplere. Nec enim fruſtra ſunt inſtituta, poteſtas regis, arma militis, & vngula carnificis, diſciplina dominantis, & ſeueritas

boni patris. Habent vt ait quidam, iſta omnia modos ſuos, cauſas, rationes, vtilitates. Hæc cum timentur, & mali coercentur, & boni quiete inter malos viuunt, falluntur Mediolanenſes, ſi putant modò in te falli quod dicitur,

An neſcis longas regibus eſſe manus?

Veniſti, & viciſti. Nec minus tibi facile eſt victos vincere, quàm prima fronte rebellantes ſine difficultate ſuperaſſe. Idem tibi imperium, idem corporis & animi robur, eadem militiæ virtus, eadem deuotio militantium. Solum tibi reſtat diſquirere, qua vindicta, qua pœna percellendi ſint, qui totiens legibus, ac legitimo imperio contradicunt. Quamuis autem extraordinaria pœna iure coercendi eſſent, imperialis clementia hanc moderationem decenter tenebit, vt non ſicut illi meruerunt, ſed ſicut te decet, iniuriam perſequaris. Non plus apud te valeat Mediolanenſium ſcelus, quàm tua dignitas: ne magis iræ tuæ quàm famæ, quàm iuſtitiæ conſuluiſſe videaris. Nam ſi digna pœna pro factis eorum quæritur, ſi magnitudo ſceleris ventilatur, nouo conſilio hoc eget, & vt verum fatear, noſtra ingenia exuperat. Quare his aduerſus eos vtendum cenſeo, quæ legibus comparata ſunt, bonumque Imperatorem, & iuſtum iudicem declarabit cum inimicis, antè legibus, quàm armis decertare. Dixerat, eiusque ſententiam & Auguſtus ipſe, & optimates vniuerſi commendant.

Mediolanenſes in cauſam ponuntur, inſipiens quoque eorum reſponſio.

CAPVT XXV.

Itaque proponuntur edicta, iterumque Mediolanenſes in ius per legitimas citantur inducias. Die ſtatuta, Friderico apud villam regiam, quæ vocatur Marnica, commorante, per legatos ſuos Mediolanenſes ſe præſentant, videlicet per archiepiſcopum ſuæ ciuitatis, & per alios quoſdam multæ quidem eloquentiæ, paruæ ſapientiæ. Vnde & archiepiſcopus ſiue vera, ſiue ſimulata infirmitate, ſocietati illorum ſe ſubtraxit. Illi autem dum artius de præſtitis ſacramentis, deque alijs pacis pactionibus, de fœdere violato conuenirentur, cum aliud non potuiſſent, reſponderunt: Iurauimus quidem, ſed iuramentum attendere non promiſimus. Digna reſponſio, vt moribus oratio conſonaret, & qui prauè ac perfidè viuere & facere conſueuerant, aliter ac perfidè & prauè loqui non potuiſſent, vt vitam flagitioſam ſermo inlotus comitaretur. Cumque hæc & alia multa vitio procacitatis verba protuliſſent, infecto pacis negocio diſcedunt, aliusque illis dies præfigitur.

Fridericus denuò tranſmontanos aſciuit.

CAPVT XXVI.

Inter hæc videns Imperator Mediolanenſium ſuperbiam non niſi in manu graui & forti poſſe compeſci, cum vt ſuprà memorauimus, dimiſſo exercitu, ipſe cum paucis remanſiſſet, auxilia vltramontanorum contra reprobam ciuitatem accienda reputauit. Itaque miſſis nuncijs Imperatricem aduocat, & ducem Baioariæ Henricum, aliosque tam epiſcopos, quàm proceres Imperij, commonens eos fidelitatis ſuæ, ne deſertores regni pro tanta temeritate de impunitate lætentur, velle ſe probare ipſorum beneuolentiam circa ſtatum Imperij conſeruandum, impetumque inimicorum cohibendum. Illi accepta legatione, alacri animo ſe ad nouam in proximo Vere accingunt expeditionem.

Qualiter ſe ad futurum bellum Fridericus præparauerit.

CAPVT XXVII.

Inter hæc Fridericus nil apud ſe remiſſum, nihil apud hoſtes tutum pati. Impigrè, prudenterque ſuorum, & hoſtium res pariter attendere, explorare quid boni vtrinque, aut contrà eſſet. Itaque dimiſſo exercitu, cum paucis territoria prouinciæ circuit,

cuit, militem nouum & auxiliarios percenſuit: caſtella & munitiones, vtpote Verrucam, Serra longa, Lou, & cætera quæ in terra illa magis inexpugnabilia, nec aggreſſione facilè capi videbantur, ſuſcepta in diſcrimen hoſtium, & ad ſuorum præſidium ſapienter prouidit. Nouam Laudam toto tempore Quadrageſimæ ſummo ſtudio communit, vallum immenſum extruit, portas & propugnacula diſponit. Opportunum ratus futuri belli negocijs, ſi in tam vicina ciuitate, vtpote xx. miliaribus à Mediolano diſtante, magnam multitudinem bellatorum ſubitò & locare poſſet, & inuenire. Deinde vſq; Cumam progrediens honorificentiſsimè recipitur. Fœdus & auxilium poſcit & accipit.

De inſulanis in fœdus receptis, & quomodo Placentiam ingreſſus ſit.

CAPVT XXVIII.

Est autem in lacu Cumano inſula diuitijs abundans, hominibus bellicoſis referta, quæ niſi valde cruenta victoria à quoquam capi difficilè putabatur. Erat autem amica Mediolanenſibus, & multo tempore per fœdus coniuncta. Princeps propter commeatum venientium ad ſe, ac redeuntium, optimum ratus eo membro corpus inſidioſæ ciuitatis mutilare, concepta ſpe atque fiducia, inſulam ſe, vel ſicut hoſtem infeſtum contra hoſtes, vel ſi hoc elegerint, tanquam benignum Imperatorem ad ſocios & amicos intraturum comminatur. Nec mora, cum paucis quos ſecum habebat, naues ingreſſus cœpit remigare. Inſulani dum principis ſpiritum, ſimul & audaciam cognouiſſent, diuino quodam timore concuſsi, obuiam nauigio pergunt, pacem petunt, cum magno plauſu & alacritate venientem excipiunt, fidelitatem iurant, muneribus honorant. Satisq; fidelis in poſterum nobis gens illa reperta eſt. Idq; proſpectum ſingulari conſilio principis, vt homines illi inſulani feri, ac piratica rabie aſſueti, in tam ſtrictis viarum faucibus vſui & opportunitati noſtrorum recuperarentur. Quid amplius mirandum in hac victoria? An principis magnanimitas? quòd tantam rem hoc modo attentare non metuit. an felicitas? quòd adeò periculoſam ſine periculo deuicit. Sed vtrunque mirabile, quòd & aggredi auſus, & quòd tanta felicitate ac facilitate glorioſum compleuit triumphum. Simili modo apud Placentiam factum eſt, quæ & ipſa Mediolanenſibus confœderata, propter diuerſas cauſas inuiſa videbatur, & defectionis opinionem dudum incurrerat. Vnde etiam vt ſuprà memorauimus, iure poſſeſsionis iuſsi fuerant vallum replere, turresq; deponere, vt minitando magis quàm puniendo reprimerentur perturbandæ ciuitatis auctores. Eodem quoq; tempore egreſsi fuerant de Placentia latrunculi, & nuncios principis, qui de Genua promiſſam ferebant pecuniam circiter D. talenta, ex inſidijs circumuenerunt, & memoratam pecuniæ quantitatem diripuerunt. Ob hęc & alia fraudis experimenta, cum eos ſicut indubitanter rerum nouarum cupidos, Auguſtus ſuſpectos haberet, cum paucis tamen ſine pauore ciuitatem ingreditur. Dominicam Palmarum debito feſto peragit, cæteraq; quæ ibidem peragenda fuerant, congruè ordinauit, pecuniamq; direptam vix à ciuibus exoratus, recepit.

Quomodo exercitum reuiſerit, & de Eberhardo epiſcopo Babenbergenſi.

CAPVT XXIX.

Anno dominicæ incarnationis M. clix. Fridericus Paſcha apud Mutinã celebrauit: feſtoq; terminato, in territorium Bononienſe, vbi tunc manebat exercitus, demigrans, aduentu ſuo vniuerſos lætificauit. Nempe à die quo cinis ſuper capita fidelium poni ſolet, vſq; tunc, ſemel tantùm ad exercitum venerat, ſuprædictis negocijs occupatus. Dimiſerat tamẽ loco ſuo venerabilẽ virũ Eberhardũ Babenbergẽſem epiſcopum, qui venientes, & negocia habentes audiret, cauſasq; eorum diligenti examinatione terminaret. Erat enim idem epiſcopus religione & ſcientia præditus, vitæq; purioris inſtitutionibus inſtructus, Cumq; ad fidem imperij, & honorem, præ

cæteris diligentiam habere cognitus eſſet, apud quàplurimas terras opinio de eo celeberrima peruulgata eſt. Eiusq́ ſtudium circa ſcripturæ ſenſus, ac quæſtionũ diſcuſsionem tam attente verſabatur, vt inter prælia cõmanens, diuerſas & ingentes curas, earum ſedula meditatione ſolaretur. Cum autem omnes epiſcopos, ſeu cuiuslibet ordinis eccleſiaſtici viros Imperator diligeret, eosq́ ampliori honore dignos duceret, ſpecialiter tamen memorati viri, ſicut prudentiſsimi, nitebatur conſilio, eumq́ dignum æſtimauit, in cuius arbitratu & diſcretione operas ſuas locaret, & onus ſimul ac honorem communicaret.

Quomodo ex ſententia iudicis Mediolanenſes hoſtes pronunciantur. Item de legatis Romani pontificis, & reſponſione principis.

CAPVT XXX.

IAm dies aderat, quæ Mediolanenſibus tertiò vel quartò præfixa fuerat. Tum Imperator conuocatis iudicibus & legiſperitis, qui in ea ciuitate frequentes aderant, citari iubet Mediolanenſes. Cum autem nemo compareret qui abſentiæ illorum cauſam rationabilem ederet, tanquam contumaces, rebelles, & imperij deſertores, ſeueritatis ſententiam excipiunt, hoſtes pronunciantur, res eorum direptioni, perſonæ ſeruituti adiudicantur. Eiusq́ rei occaſione in audientia principis ſatis diſputatum eſt, luculentérque expreſſum, quæ pœna excipere debeat qui defectionis, aut læſæ maieſtatis rei ſorent deprehenſi. Præter alios principes nobiles atque ſapientes, interfuere huic collationi & negocio, ſedis apoſtolicæ legati, videlicet Octauianus tit. ſanctæ Ceciliæ presbyter cardinalis, Henricus tit. S. Nerei & Achillei, Vuilhelmus cardinalis diaconus, antea Papienſis archidiaconus, & Guido Cremenſis diaconus cardinalis, miſsi à papa Adriano: quorum itineris cauſas, ſimúlque nunciorum Senatus populique Romani, reſcriptum literarum venerabilis viri Eberhardi Babenbergenſis epiſcopi, ſubterannotatum continet, quod tale eſt:

Reuerendiſsimo patri & domino Eberhardo, Saltzburgenſis eccleſiæ archiepiſcopo, Eberhardus Babenbergenſis gratia dei ſi quid eſt, cum oratione qualicunque ſeruitium deuotiſsimum.

Scio pater ſanctiſsime, ſacræ pietatis affectu vos compati meis laboribus, & animæ mihi ſalutem, & corpori quietem concupiſcere. Vt autem noueritis quoad compati vos mihi oporteat, dico vobis, quòd iam tędet animam meam vitæ meæ, duo ferens onera in animo meo grauiſsima, quòd & cinctus ducor quò nolo, & quandiu durare debeat ignoro: veſtris & aliorum fidelium orationibus adiuuari deſiderans, vt ab illis ſeparer quibus iurauit dominus in ira ſua, Si introibunt in requiem meam. Super hæc tempora periculoſa inſtare videntur, & propè eſt, vt inter regnum & ſacerdotium moueatur diſcordia. Et quidem cardinalibus à domino Papa ad dominum Imperatorem tranſmiſsis, domino videlicet Octauiano, & domino Vuilhelmo quondam Papienſi archidiacono, poſt lene principium, & ingreſſum quaſi pacificum capitula duriſsima propoſita ſunt, verbi gratia: Nuncios ad Vrbem ignorante apoſtolico, ab Imperatore non eſſe mittendos, cum omnis magiſtratus inibi beati Petri ſit cum vniuerſis regalibus. De dominicalibus apoſtolici fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ. Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere domino Imperatori. Neq́ nuncios Imperatoris in palatijs epiſcoporum recipiendos. De poſſeſsionibus eccleſiæ Romanæ reſtituendis, & tributis Ferrariæ, Maſſæ, Ficorolu, totius terræ comitiſſę Mathildis, totius terræ quæ ab Aquapendente eſt vſque Romam, ducatus Spoletani, inſularum Sardiniæ, Corſicæ. Domino autem Imperatore ſuper his iuſticiam & conſilium conſtanter offerente, ſi & ipſi iuſticiam vellent facere & recipere, illis verò recipere tantùm volentibus, & non facere hac ratione, quòd dominum Apoſtolicum cauſæ ſubijcere, ac iudicio ſiſtere non poſſent, & econtrariò domino Imperatore multa proponente de rupta concordia, quæ in verbo veritatis ſibi cõpromiſſa fuerat.

De

De Græcis, de Siculo, de Romanis ſine cõmuni conſenſu non recipiendis. De cardinalibus quoq; ſine permiſsione imperiali liberè per regnũ tranſeuntibus, & regalia epiſcoporum palatia ingredientib. & eccleſias dei grauantibus: de iniuſtis appellationibus, & cæteris quàmpluribus breuitatẽ ſuperantib. cum Apoſtolicus per nuncium & literas cardinalium prædictorũ, ex cõſenſu Imperatoris ſubmonitus, cardinales alios ad hæc omnia cõplananda requiſitus, his qui aderant nuncijs ſuis, & curiæ principib. nollet adiungere, vnitatis & concordiæ verbum diù deſideratum, peccatis noſtris exigentibus euacuatum eſt. Et dum hæc agerentur, nuncij Romanorũ ſuperuenientes, & ea quæ pacis ſunt rogantes, bene recepti ac dimiſsi ſunt. Rogatu tamen cardinalium dominus Imperator nuncios ad dominum papã, & ad Vrbem miſſurus eſt, vt cum apoſtolico, ſi ipſe voluerit, primo loco pax fiet: ſin autem, cum Senatu & populo Romano. Dominus Imperator in magna eſt gloria, dominã Imperatricem, & ducẽ Baioriæ & Saxoniæ, cum alijs ſuperuenturis principib. & copijs exercitus expectans, & quoſdam de melioribus ex Mediolano & Brixia in vinculis retinens. Valete. Imperator ad hæc verba cardinaliũ tale dedit reſponſum: Quãuis non ignorem ad tanta negocia, non ex animi mei ſententia, ſed ex conſilio principum me reſpondere debere, ſine præiudicio tamen ſapientũ, hoc abſq; cõſultatione reſpondeo. Epiſcoporũ Italiæ ego quidem non affecto hominiũ, ſi tamẽ & eos de noſtris regalibus nihil delectat habere. Qui ſi gratãter audierint à Romano præſule, quid tibi & regi? Cõſequenter quoq; eos ab Imperatore non pigeat audire, quid tibi & poſſeſsioni? Nuncios noſtros nõ eſſe recipiendos in palatijs epiſcoporum aſſerit. Concedo, ſi fortè aliquis epiſcoporũ habet in ſuo proprio ſolo, & nõ in noſtro palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt palatia epiſcoporũ, cum profectò omne quod ædificatur, ſolo cedat, noſtra ſunt & palatia. Iniuria ergo eſſet, ſi quis nuncios noſtros à regijs palatijs prohiberet. Legatos ab Imperatore ad Vrbem non eſſe mittendos affirmat, cum omnis magiſtratus inibi beati Petri ſit, cum vniuerſis regalibus. Hæc res fateor, magna eſt & grauis, grauiorićq; & maturiori egens conſilio. Nam cum diuina ordinatione ego Romanus Imperator & dicar, & ſim, ſpeciem tantùm dominantis effingo, & inane vtiq; porto nomen ac ſine re, ſi vrbis Romæ de manu noſtra poteſtas fuerit excuſſa.

Quorum conſilio contentio hæc decidenda fuerat, & reſponſum principis de hoc.

CAPVT XXXI.

Hæc Auguſto, & his ſimilia præfatis capitulis argutè reſpondẽte cõſilium initur, vt ex parte ſummi pontificis cardinales ſex, & ex parte principis ſex epiſcopi religioſi, prudentes, & qui deum timeant eligãtur, tantorũ negociorũ hincinde cognitionẽ accepturi, tãtamq; litem congruo fine deciſuri. Verũ vt ſuprà taxatum eſt, ex parte Romanorum etiam hoc conſilium dicitur fuiſſe euacuatũ. Super hoc quoq; capitulo audi epiſtolam Imperatoris directam Ebehardo Saltzburgenſi archiepiſcopo in hunc modũ: Quandoquidem fidelitatis tuæ conſtantiã, quam pro conſuetudine exhibere ſoles imperio, frequenter experti ſumus, quæ apud nos ſunt, diſcretioni tuæ ſignificamus, & prudẽtiæ tuæ conſiliũ aduocamus. Venerunt ſiquidẽ ad nos duo cardinales à Papa miſsi, ad hoc vt inter nos & illũ fieret concordia. Dixerunt igitur, quòd Papa illam requireret pacem atq; concordiam, quæ inter papam Eugenium, & nos facta fuerat & ſcripta. Nos reſpondimus, quòd pacem quidem inuiolabiliter huc uſq; tenuiſſemus, de cætero autem neq; eam tenere, neq; ea teneri vellemus, quomodo ipſe prior eã violaſſet in Siculo, cui ipſe ſine nobis reconciliari nõ debuiſſet. Adiecimus tamẽ quòd omnẽ iuſticiã dare & accipere parati eſſemus, ſiue ſecundũ humana, ſiue ſecundũ ſcripta diuina. Si verò iuſticia grauis videretur, cõſilio principũ & religioſorũ, pro amore dei & eccleſię, libẽter nos ſupponeremus. Placuit verbũ noſtrũ cardinalib. Dixerunt tamẽ, niſi prius cognita Papæ volũtate, ſuper hoc ſe nihil poſſe vel audere. Miſsis nuncijs verbum noſtrum cognouit Papa, mandauitq; ſicut prius, aliã ſe nolle concordiam, quàm illam quæ inter papam Eugenium, & nos facta fuiſſet. Nos ſupradicto modo hoc recuſauimus, & in præſentia, & teſtimonio omnium Teutonicorum

& Longobardorum epiſcoporum, & laicorum principum, & Baronum, & vauaſſori ũ omnem iuſticiam atq; conſilium obtulimus, & vt nos acciperemus iuſticiam. Præſentes ibidem fuere Romanorum ciuium legati, qui cum indignatione mirabantur ſuper his quæ audierunt. Mandauit enim Papa noua, & grauia, & nunquã prius audita, quæ ſine conſilio tuo, & aliorum fidelium imperij pertractari non poſſunt. Hęc deſcriptioni tuæ communicauimus, vt ſi qua tibi ſuper his occurrerint, noſſe veritatẽ non ſit inutile. Rogamus etiam, vt ſi neceſſe fuerit, & nos ubi mandauerimus, ad nos pro tanto negocio venire non differas.

Quomodo Mediolanenſes caſtrum Tretium expugnauerint, & funditùs deſtruxerint.

CAPVT XXXII.

AT Mediolanenſes nouarum turbarũ non iam in occulto, ſed apertiſsimè tale ſumunt principium. Nõ dum finita ſolennitate Paſchali, omnibus copijs ſuis adunatis, egreſsi ſunt, oppidum Tretium, vbi Fridericum iam in priori aduentu milites ſuos locaſſe memorauimus, vi capere properantes: quoniam pernicioſa videbatur obſidio, principe intra prouinciam exiſtente. Iam enim intra ciuitatem cupidine caſtri potiundi, machinas, aliaq; quæ incepto vſui forent, præparauerant. Ita conatus eorũ, & delicta occultiora fuere. Quæ poſtquã ex ſententia inſtruunt, de improuiſo cũ magna multitudine oppidũ circũueniũt, ac quidã eorũ murũ modò ſuffodere, modò ſcalis aggredi cupere, pars eminus glande, aut lapidibus, ſeu iaculis pugnare. Milites Romani tumultu perculſi, arma alij capere, pars territos cõfirmare, quidã in proximos ſaxa deuoluere, tela eminus miſſa remittere, pauci in pluribus minus fruſtrati, ſi Ligures propius acceſsiſſent. Omnia aſpera, omnia fœda, atrocitate vtrinq; præliantiũ periculum anceps, victoria primò in incerto erat: per totum enim triduum continuè pugnatum eſt. Verumenimuero caſtellani die noctuq; vigilijs, ieiunijs, laboreq; fatigati, impetum hoſtiũ diutius ſuſtinere nõ poterant, cum hi per vices & ſucceſsiones alter alteri laboranti ſuccurreret: iſtorum verò nullus loco quem vti defenderet, acceperat, cedere potuiſſet. Defeſsis itaq; omnibus & exhauſtis, atq; languidis, vbi locum hoſtibus introeundi dederũt, Ligures cuncti erumpere, oppidani vniuerſi vel occiſi, vel capti. Porrò in ſuos proprios gentiles, quos ibidem reperere, antequam in noſtros inſaniebant: nec vlla fuit eis in conlatinos miſeratio. Noſtri autem ob Imperatoris reuerentiam, ſeu metum, captiuati ſeruati ſunt circiter octoginta milites de regia cliente la. Sed nec hoſti triumphãti vſquequaq; lęta ceſsit victoria, quãpluribus ex illis cæſis, & lethali vulnere ſauciatis. Ita Tretium Mediolanẽſium prius municipium ab ipſis captum, crematum, & funditùs deſtructum eſt.

Quomodo Fridericus ad uindicandam regni iniuriam animum intendit, & quomodo uarijs modis Mediolanenſes afflixerit.

CAPVT XXXIII.

HAec audiens Fridericus, pauliſper mœſtus, iram cohibuit, indignationem diſsimulauit, impetum militum cõtinuit, Curiam autem antedictã apud Roncaliam glorioſè celebrauit, & ibidem copioſam multitudinem bellatorũ collegit. Deinde cum maxima cura vltum ire iniurias feſtinat, & toto apparatu, toto exercitu in Liguriam irruit, agros inflãmat, vaſtat, vineas demolitur, ficus exterminat, omnesq; fructiferas arbores aut ſuccidi, aut decorticari præcepit, totamq; regionẽ depopulatur, ſtatuens non antè obſidere ciuitatẽ, quã penuria neceſſariorũ affligerentur. Aut enim tunc inopia victualiũ coactos vltrò ſupplicaturos, aut ſi ad finem vſq; in eadẽ pertinacia durauiſſent, obſidione incluſos fame cõſumẽdos, vel ad deditionẽ cogẽdos arbitrabatur, multoq; faciliores ad affligendũ fore, ſi poſt interuallũ tẽporis, iterũ atq; iterum anxius incubuiſſet. Itaq; omnes eorũ exitus aſſeruari præcepit, frumenti, aliarũq; rerum eis auferens cõmercium, edictumq; propoſuit, qua pœna ferirentur tranſgreſſores, quoue præmio donari debuiſſent, qui vẽditores harum rerum proderent. Mediolanenſes autem omnium rerum tametſi copiam intus habebant, metu tamẽ futurę obſi-

obſidionis vehementius afficiebantur:& cum iam cibaria ipſa ad modicam mēſuram venderentur,ampliorem eis cupiditatem mouebat,quòd ius edendi liberum non haberent,ac velut omnia defeciſſent,ægreferebant.Interdum quoq; aſſumptis ſecū bellatoribus,Imperator vſq; ad ciuitatem profectus eſt,æſtimās eos aliquid auſuros,quo vel publico congreſſu eos protereret,ſi contrà veniſſent, vel ſi excurrere attentarent, item à calamitate alieni non remanerent.Quod & factum eſt:nam incōſultè ad oſtentationem ſuarum virium egreſſos, facto in eos impetu præuenit,compluresq; ex eis cepit,& occidit.

De clade Mediolanenſium.

CAPVT XXXIIII.

CVmq; ſuper tali negocio Imperator cum exercitu vltra Mediolanum proceſsiſſet,Mediolanenſes cum D.equitibus occultè ad nouam Laudā in die ſancto Pētecoſtes venientes,prædam pecorum abegere.Epiſcopo verò Mantuano Carſidonio,& Marchione Garnerio de Ancona,cum ſufficiēte militia eos inſecutis, cum audiſſent voces clamoſas paucißimorum Alemannorum,Mediolanenſes territi,& in fugam verſi,quoſdam occiſos,xvj.captos de ſuis melioribus ibidem perdiderunt. Iuſtè autē eos diuina vltio perſecuta eſt,vt qui ſanctiſsimo diei debitā reuerentiā & honorem exhibere contempſerunt,ipſi cum diſpendio atq; dedecore reuerti cogerētur. Quadraginta continuis diebus terram hoſtium vaſtatio tenuit:interq; cæteras arces, turres,& munitiones,quæ vel opere vel natura munitæ erant,quoddā caſtrum, quod mons S.Ioannis vocabatur,vſq; ad id tempus expugnabile habitum,obſeſſum,& breui tempore captum eſt. Paulatim igitur reprobo capiti propria membra intātum mutilata ſunt,& præciſa,vt inter multa oppida,& plurima caſtella,vix duo tunc ipſis reſidua remanſerint.

De clade Brixienſium.

CAPVT XXXV.

HIſdem diebus Brixienſes,& ipſi quoq; nouis rebus ſtudentes, comitatū Cremonenſium deprędationis & latrocinandi cauſa ingrediuntur.Erāt quippe Mediolanenſibus amicitia & ſocietate coniuncti. Iam autem antea Cremonenſes præmoniti à ſuis exploratoribus,non imparati inueniuntur,ſed ex inſidijs erumpētes improuiſos inuadunt.Reſiſtentes pauliſper mox in fugam vertunt,prædam eripiunt, equites lxvij.pedites ferè ccc.partim occidunt, partim captiuos abducunt. Imperator poſt vaſtationem hoſtium Laudam pergit,ibiq; Italicum exercitū dimittit,copias militum qui de tranſmontanis expectabantur,ibidem præſtolaturus.

Quomodo Mediolanenſes contra uitam principis cum quodam conſilium inierint.

CAPVT XXXVI.

AT clades quidem Mediolanenſium in peius quotidie procedebant,cum in facinus magis accēderentur aduerſis,& populum in vrbe fames iam acrior poſſideret.Non enim ſpe victoriæ maior pars eorum,ſed deſperatione ſalutis ferocius mouebātur,nec eos videntes tot mala cœpti pœnitebat,ſed cæci & amentes facti, etiam in perſonam Chriſtianißimi principis auſi ſunt cōſpirare, obliti quòd iuxta legē eius facti pœna animæ amiſsionem ſuſtinet,& memoria rei poſt mortem damnatur.Itaq; quendam qui ſe ſtultū,& mente captū ſimularet,inueniunt,eūq; ad caſtra Friderici dirigunt,qui tunc apud Laudā morabatur,vt quouis modo violētas manus Imperatori injceret.Erat autē hic homo tam magnus corpore,tātusq; viribus, vt nō ſine cauſa tantam audaciā concepiſſe videretur. Animatus itaq; multis blandimentis, multiſque promiſsionibus,ad nouum facinus,ad ſcelus maximū accingitur. Laudā pergit, caſtra ingreditur,& ſtultitiam ſeu furiā maniæ ſimulans,vt id genus hominū ſolet, potius iocis & ludicris celebratur,quàm à tentorijs excludatur. Porrò tentoria Friderici tunc vicina fuerant,& penè ſuper litus Aduæ locata,cuius loci ea facies,iſq; ſitus erat,

vt labētem ineuitabiliter, aut conuexum obrueret præcipitium, aut ſubterlabentis fluminis vorago eſſet exceptura. Præfatus ergo diem aptum & horam ſeruans, quando Imperatorem ſolum poſſet inuenire, vt conceptum facinus ad effectum perduceret, quodam manè primo diluculo egredientem de cubiculo tentorij, vt more ſuo coram ſanctorum reliquijs orationum ſuarum deo munia perſolueret, conſpicatur: ſeq́ optatum tempus ratus adeptum accurrit, ſceleſtas manus inijcit, & modò trahendo, modò portando verſus præcipitium contendere cœpit, potitusq́ eſſet forſitan nefario propoſito, niſi diuina miſeratio ad defenſionem diui principis manum extēdiſſet. Namq́ dum hoc modo ille trahendo, iſte renitēdo, vterq́ pro viribus conaretur, accidit vt funibus quibus tabernacula ſuſpenduntur, implicati, ambo caderent ad terram. Iamq́ vociferantis principis clamor auditus, cubicularios excīuerat, qui accurrentes ſceleratum monſtrum comprehendunt, & multis malis affectum, eodem loco præcipitatū dimergunt. Talis tunc de illo opinio fuerat. Nos tamen audiuimus eundem verè furioſum fuiſſe, & innocenter vitam perdidiſſe.

Quomodo Mediolanenſes nouam Laudam nocte per quoſdam incenderint, & de inſidijs cuiuſdam per toxicum.

CAPVT XXXVII.

MEdiolanenſes tantum ſe facinus fruſtra ſuſcepiſſe dolentes, ſubſequenter aliud intendunt. Octo de ſuis precio ad cremandam Laudam conducunt. Quorum vnus dum nocte intempeſta promiſſum implere vellet, ac ædibus ignem iniecíſſet, inuenerunt eum vigiles, & comprehenſum dum propoſitum confeſſus fuiſſet, manè facto eum patibulo contra Mediolanum erecto ſuſpenderunt. Quidam etiam ſe mentitus monachum, explorator, & eorundem criminum obnoxius, ſimili modo vitam finiuit. Non multo pòſt à quodam diuino monitore literas Imperatori allatas accepimus quendam veniſſe in Italiam, ſiue Hiſpanum, ſiue Arabum Saracenum, ætate ſenem, facie deformem, & luſcum, diſcipulos vel ſocios penè xx. habentem, malis conſilijs, & arte venefica prioribus multo potentiorem, eumq́ mortis cōtemptorem, pariter cum ſuis ſequacibus, magnum ſe munus conſecutos arbitrantes, ſi gloriam & nomē ſibi perpetuum, principis ſanguine comparaſſent. Precioſa ipſum quaſi munuſcula laturum, medicinas, anulos, gemmas, frena, calcaria, venenatis furfuribus circūlita, adeò violenter & efficaciter toxicata, vt mortē non euaderet Imperator, ſi vel manu nuda ea attigiſſet. Sicam quoq́ latentem iuxta femur geſtare, vt ſi quo impedimento veneni facinus non procederet, ea ad peragendum nefarium propoſitum vteretur. Talibus acceptis, cum perpaucis communicato conſilio, venturum magum iubet obſeruari. Venientem ergo, vbi certis indicijs quæ delata fuerant, princeps vera eſſe cognouit, hominem aſſeruari præcepit: & perquirens cuius hortatu ad tātum facinus eſſet præcipitatus, promiſit quòd vera dicenti remitteret omne ſupplicium, ſin falſa promere maluiſſet, corpus eius tormētis abſumeret. Ille & verbera, & quæſtiones deridens, inſuper comminatus eſt, ſi quid ipſe mortale pateretur, Imperatorem cōtinuò ſine dubitatione ſecum moriturū. Sed deceptus valde eſt. Nam princeps minas eius contemnens, cum de ſocijs & auctoribus ſceleris nullum ab eo potuiſſet extorquere documentum, tantam peſtem, tantiq́ ſceleris fabricatorem, ſicut meritus erat, crucis patibulo donauit. Deoq́ ſalutis conſeruatori vberes gratias egit, quòd tam validi maleſici virus & inſidias declinaſſet.

De aduentu imperatricis, & ducis Baioariæ in Italiam, ducis quoq́ Guelfonis.

CAPVT XXXVIII.

INterea Beatrix Imperatrix, dux Baioariæ & Saxoniæ Henricus, Conradus Auguſtenſis epiſcopus, vti decretum erat, milites ſerſberé, properè commeatu, ſtipendio, armis, alijsq́ vtilibus iter incipere. Profectiq́ cum magno exercitu paucis diebus in Italiam veniunt, ſuoq́ aduentu noſtris lætitiam, hoſtibus metum incutiunt. Erat

enim

enim idem princeps filius (vt ſuprà dictum eſt) Hẽrici ducis & Gertrudis filiæ Lotharij Imperatoris. Qui à primis cunabulis patre & matre orbatus, vbi primùm adoleuit, pollens viribus, decora facie, ſed multò maximè ingenio validus, non ſe luxui, neq; inertiæ corrumpendum, ſed, vti mos Saxonum eſt, equitare, iaculari, curſu cum æqualibus certare: & cum omnes gloria anteiret, omnibus tamen charus eſſet. Eius ſtudium (vt de quodã dicitur) modeſtiæ, decoris, ſed maximè ſeueritatis erat. Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore, cum innocente abſtinentia certabat. Eſſe quàm videri bonus malebat. Ita quo minus appetebat gloriam, eo magis illam aſſequebatur. In omnibus glorioſis plurimum facere, & minimum ipſe de ſe loqui. Is recepto ab Imperatore (vt ſuprà dictum eſt) ducatu Baioariæ, vbi naturam & mores hominũ cognouit, multa cura, multo conſilio, in tantam claritudinem breui peruenerat, vt treuga per totam Baioariam firmata, bonis vehementer charus, malis maximo terrori eſſet, adeò vt abſentem velut præſentem timendo, leges pacis quas ſanxerat, nemo ſine pœna capitis auderet infringere. Qui cum ſuos milites regijs coniunxiſſet, in breui ſpacio noui veteresq; coaluere, virtusq; omnium facta eſt æqualis. Nam & non multo pòſt auunculus Imperatoris Guelfo princeps Sardiniæ, dux Spoleti, Marchio Thuſciæ, & ipſe nouum adducens exercitum, cum multo apparatu aduenit: ſuoq; aduentu noſtris ſpem triumphi, aduerſarijs fiduciam paciſcendi donauit. Ita duo viri ſanguine coniunctiſsimi, vtpote vnus eorum alterius fratris filius, diuerſis inter ſe virtutibus certabãt. Guelfo dando, ſubleuando, ignoſcendo: dux Henricus ſeueritate, & malorum pernicie gloriam adeptus eſt. Illius facilitas, huius conſtantia laudabatur. Guelfo negocijs amicorum intentus, ſua negligere, nihil denegare quod dono dignum eſſet, magnas potentias affectabat, exercitum, nouum bellum exoptabat, vbi virtus eniteſcere poſſet. At dux Henricus, ſtudium modeſtiæ decoris prætendens, non diuitijs cum diuite, neq; factione cum factioſo, ſed pro pacis negocijs abſens ſimul præſensq; pugnabat. Ita memoria noſtra ingenti virtute, diuerſis moribus fuere hi viri duo, dux Henricus, & dux Guelfo, quos quoniam res obtulerat, ſilentio præterire non fuit conſilium, quin vtriuſq; naturam & mores, quantum ingenio poſſem, aperirem, valdeq; iocundum, vt in his duobus clariſsimis viris noſtra tempora ſuum Catonem in vno, in altero ſuum Cæſarem inueniſſent. Redeo autem vnde digreſſus ſum.

Hortatu Cremonenſium Cremenſes hoſtes iudicantur.
CAPVT XXXIX.

CRemonenſium cum Mediolano diſcordia perpetua vtroſq; adeò vrgebat, vt hoſtiliter ſibi inuicem incubantes, non antè manus ab armis reducendas putarent, quàm vel vna alteram prorſus abſumeret, vel ſuperior ſaltem inuenta ſuperaret. Freti ergo tunc opportunitate temporis, Fridericum ad deſtructionem Cremæ ciuitatis hortantur, promiſsis xi. milibus talentorum. Huius rei tali occaſione ſumũt exordium. Crema cum eſſet de comitatu & diœceſi Cremonenſium, eiuſq; eccleſię tam in ſpiritualibus quã in ſecularib. regenda foret arbitrio, ſpontanea ſe temeritate à ſuo capite abruperat, & quod nefas erat, hoſtibus ſociata cum Mediolanenſibus filia matri rebellare cœperat. Super hoc ſchiſmate cõuenta coram principe, nec citatione legitima, nec vadibus quos dudum dederat, cogi poterat, vt aduerſum ſe experientibus iudicio ſiſti curarẽt. Qua de re pro abſentiæ contumacia, ac contumaci abſentia contra ſe ſententiam triſtem excipiunt, hoſteſq; iudicantur.

Crema obſidione cingitur, & quomodo ibidem pugnatum ſit.
CAPVT XL.

COllecta ergo valida manu Auguſtus, ita quòd exercitus eius eas copias, quas in obſidione Mediolani habuerat, ſuperare videretur, partem vnã cum Cremonenſibus contra Cremã dirigit, ipſe cum reliquis iterum ad depopulandos Ligures agrum Mediolanenſiũ ingreditur, & cum militia Alemannorũ terram totam peruagatur hoſtilẽ: completũq; eſt & ibi illud quod dicitur, Reſiduũ locuſtæ comedit brucus,

& reſiduum bruci comedit eruca. At Cremonenſes cum auxiliarijs, & magnis copijs ad oppugnandam Cremam veniẽtes, acriter ciuitatem obſidione vallant, ſummis viribus impugnant. Oppidani fortiter reſiſtunt de muris, & ante muros equis, & ad terram validè certatur. Ibi Garnherus Marchio Anconæ magnam viri fortis in ea pugna gloriam cõſecutus, de noſtris occiditur. Alij quoq; quamplures tam de noſtris, quàm de illis ibidem aut occidũtur, aut grauiter ſauciantur. Erat autem Cremæ ſitus in loco plano & cãpeſtri, opere & manu ſatis liberaliter accuratus, naturæ beneficio in quadam ſui parte paludoſo ſe defendens ambitu. Cæterùm præter foſſata ingentia & profunda, aquis plena, duplici muro excelſo circundata, omnes aditus & aſſultus facilè arcere valuit. Ciues ciuitatis bellatores audaciſsimi, & quia cum ſuis cõtubernalibus, videlicet Mediolanenſib. & Brixienſibus, ſecundis rebus propenſius vſi, in atrocitatem, inſolentiam ac arrogantiam irritati. Circumuallata itaq; ciuitate, hoſtium excurſus diligenter cuſtodiebantur, & machinæ, aliaq́; ad oppugnationem profutura ſedula præparatione diſponuntur.

De legatis Senatus populiq́; Romani, & de his qui ad eos miſsi.

CAPVT XLI.

CVmq́; hæc apud Cremam agerentur, nuncij de nobilioribus Romanæ vrbis ex parte Senatus, populiq́; Romani ad Curiam veniunt, omni deuotione omniq́; reuerentia ſuum promittentes obſequium. Rogare ne pro iniquitate paucorum malorum & de plebe, multos bonos & nobiles velit peſſundare. Se eſſe quorum occaſione acceperit, vt Imperator Vrbis & orbis nominetur. Fridericus eo quòd in priori expeditione ſeuerius cum illis egerat, indulgentius eorum accepta legatione, benignum illis dedit reſpõſum: & per aliquot dies ſecum cõmoratos regaliter donauit & abſoluit, mittens cum eis legatos Ottonem ſæpe iam dictum palatij comitem, & magiſtrum Haribertum Aquenſem præpoſitum, virum prudentem, & in negocijs regni longa eruditione exercitatum: dans hoc in mandatis, vt & ea quæ cum populo Romano, ſeu de ſtabiliendo ſenatu, ſeu de recipiendo Præfecto agenda forent, terminarent, & cum Romano pontifice, ſi hoc eligeret, de prænotatis capitulis finẽ facerent, & cõcordiam ſtabilirent. Qui venientes ad Vrbem, cum honorificè tam à populo, quàm à Senatu recepti eſſent, interq́; ipſos, & ſummum pontificem crebri nuncij mediatores dirigerentur, molientibus illis more ſuo antiquum Romanæ vrbis faſtum, regales ſe in nullo paſsi ſunt inferiores inueniri, imò & ad ſe ſæpius veniri, quàm vt illis occurrerent, obtinuerunt.

De his quæ ibidem, & circa Vrbem Mediolani patrata fuerint, & quomodo à Mediolanenſibus contra principem malè pugnatum eſt.

CAPVT XLII.

FRidericus interim in Liguria degens, ordinabat vt aliquã cladem Mediolanenſib. qui omnes ad ciuitatẽ confugerant, ſeq́; intus cõmunierant, inferret. Itaq; cum Papiẽſium pugnaciſsimis cõſilium inijt, vt ad ciuitatem impetum faciant, ſeq́; ab hoſtibus fugari patiantur, ipſum ex inſidijs circumuenturum perſequentes. Nec multum tunc opinione deceptus eſt. Mediolanenſes enim cũ eorum impetũ ſenſiſſent (iam enim prędã abigere cœperant) ſtrenuè eos perſequũtur, eosq́; reſiſtentes acrius cędũt. Iam parũ aberat à vera fuga his qui ſimulato metu ceſſuri erãt: declinauerãt enim pauliſper à loco inſidiarũ. Tum Fridericus cohortatus ſuos, à tergo, & ex improuiſo iam alacres, & penè victores hoſtes inuadit, auxilioq́; ſuis quos iam pelli acceperat, optatus aduenit. Mediolanenſes qui propè iam ſe victoriã adeptos putabant, videntes ſe circumuentos vndiq; à regijs equitib. nec vllũ ſibi fugæ prę ſidiũ ſupereſſe, aduerſus omnia imparari, occidi, capi, equi atq; viri afflicti. Tũ ſpectaculũ horribile cãpis patẽtibus, cum medij hoſtium nec pugnare, nec fugam inire permiſsi, ſine miſericordia cæderentur. Poſtremò omnia quà viſus erat, conſtrata ſunt telis, armis, cadaueribus, aut mortuorum, aut ad mortem ſauciatorum. Verũ qui numerus occiſorum, aut eo prelio captiuorũ fuerit, Auguſtus ipſe ſuis literis declarat, ſcribens ad Albertũ Friſingenſem epiſcopum.

epiſcopum. Ait autem inter cætera: Præterea ad conſolationem tuam de præſenti ſtatu noſtro aliqua tibi ſcribimus, quia honorem imperij, & noſtram proſperitatem te diligere non dubitamus. Inter alia igitur magnificauit dominus facere nobiſcum, & fecit. Vnde facti ſumus lætantes, & maximas deo gratias agentes. Maximam enim multitudinem Mediolanēſium tradidit deus in manus noſtras, ita quòd Idus Iulij, qua data diuiſio apoſtolorum celebrari ſolet, Dc. de fortioribus ciuitatis captiuos in vinculis abduximus, centū & ferè quiquaginta per campos & itinera viarū interfecti ſunt. De ſubmerſis verò, & de vulneratis modus nō fuit, neq; numerus. Sic cum victoria ad nouam ciuitatem Laudam reuerſi fuimus.

De obitu Adriani papæ, & ſchiſmate Romanæ eccleſiæ.

CAPVT XLIII.

EA tempeſtate Adrianus papa in Kalend. Septemb. apud Anaginam diem clauſit extremum, & ij. Non. Septemb. in eccleſia beati Petri, præſentibus clero, ſenatu, populoq; Romano, honorificè tumulatus eſt, regalibus nuncijs adhuc ibi exiſtētibus. Poſt cuius obitum cardinales in ſeditionem conuerſi, gemina electione ſcindūt vnitatem, quibuſdam eligentibus Octauianum titu. S. Ceciliæ presbyterum cardinalem, cui nomen dederunt Victor: alijs Rolandum titu. ſancti Marci presbyterum cardinalem, & Romanæ eccleſiæ cancellarium, cui nomen impoſuerunt Alexander. Verùm vt huius negocij tractatus perpetua ſeu continua decurrat oratione, pauliſper alia interim proſequemur pro magnitudine cauſæ, ſuo loco his diutius immoraturi.

Quòd imperator in propria perſona ad obſidionem Cremæ uenerit, & quomodo diuerſis modis ibi pugnatum ſit.

CAPVT XLIIII.

IMperator aliam parās profectionem, ad deuaſtandos fines Mediolanēſium, cuṁ in partem proceſsiſſet, & pabulatores in toto territorio nec equis annonam inuenire potuiſſent, reuerſus cum toto exercitu ad obſidionem Cremæ pergit. Tum demum perituram ciuitatem metus inuaſit, magnaq; triſticia habiratores eius occupauit. Erāt autem & intus & foris vniuerſa plena tumultus, multaq; bellica inſtrumenta & in oppido, & contra oppidum fabricabantur. Erantq; deinceps quotidiana eorum officia, hi quidem excurſus, iſti verò aſſultus moliri, magnaq; vi omnibus ibi diebus certatur. Nam ad portas vbi quiſq; principum curabat, eo acerrimè niti, neq; alius in alio magis quàm in ſe ſpem habere, pariterq; oppidani ſimiliter agere, omniaq; ad defenſanda mœnia vtilia vario ingenio præparare, diffidentiam rei diſsimulare, interdumq; proſpera fortuna, interdum dolor eorum ad multa facinora incitauit audaciam.

Quomodò abſente imperatore grauiter pugnatum ſit.

CAPVT XLV.

QVadam deniq; die dum exploratum fuiſſet Fridericum pro viſenda conſorte regni imperatrice, quæ in vicino caſtro nomine Sanbaſſan morabatur, è caſtris exiſſe, ad portam quam regalis familia ſeruabat, penè cum ſexcentis erumpūt equitibus: magnoq; prælio inito, cum diu Marte pari vtrinq; nihil aliud quàm occiderent, tellus cruore manaret, noſtriq; quamuis tam pudore, quàm virtute ſumma vi reſiſtere conarentur, illud tamen efficere non potuerunt, vt hoſtium manus ea die gradum retro dediſſet, grauiter fortiterq; illa die pugnatum eſt. Nam ſi credere fas eſt, riuuli campeſtres peremptorum & ſauciatorum vulneribus ſanguine infecti ac prouecti, imbre cruoris augmentum acceperunt. Veſpere facto vtrinq; diſceditur, illis intra ſepta, iſtis intra munimina muralis aggeris ſe recipientibus. Rediens Auguſtus, cū de pertinaci hoſtium audacia comperiſſet, indignatione ſimul & ira permotus eſt, vt qui iam penè in ſupremis ſe potius humiles ac ſupplices exhibere deberent, incurſiones facerent, & victores ſuos ipſi turbare non metuerent, grumnoſa obſidione incluſi;

Iam enim ſæpenumero in eruptionibus ſuis, aut machinis flammas iniĳcere, aut turres deſtruere, aut lethali vulnere aliquos de noſtris ſauciare moliti ſunt, nullũq; ſpecimen audaciæ, aut oſtentationis fuit, quod illi futurorum ignari prętermitterẽt: & dum iam inclinata putaretur eorum ſuperbia, de patratis facinoribus tumidi gloriabantur. Erat autem videre miſeriam, quando hi qui foris, occiſorum amputatis capitibus, eis quaſi pila ludebãt, & à dextra in lęuam rejectis, crudeli oſtentui & ludibrio habebãt: qui verò in oppido, inhoneſtum arbitrantes ſi quid minus auderent, captiuos noſtrorum ſine miſericordia ſupra muros membratim diſcerpendo, miſerabile præbebant ſpectaculum.

De pœna quam Princeps in captiuos eorum exercuit. Item de inſania Cremenſium.

CAPVT XLVI.

EA calamitas pauliſper Friderico triſtitiam, & dignam indignationẽ comparauit. Qui vbi impetum inſanientium cõtinere non poterat, ac ſæuientium furorem reuerentia principis non cohibebat, placuit in contumaces vindictæ ſeueritatem exercere: vt quos non correxit lenitatis patientia, ſaltem indubitati ſupplicĳ pœna coerceret. Iubet ergo de captiuis eorum vindictã accipere, eosq; pro muris iuſsit appendi. Contumax autem populus nimis de pari volens contendere, etiam ipſe quoſdam de noſtris in vinculis poſitos, eodem modo traxit ad ſupplicium, eosq; cruce ſuſpendit. Tum Fridericus, etiámne perituri contra nos ipſa vos noſtra excitauit humanitas, & lenitate noſtra vobis aluiſtis audaciam? Iam quidem vobis pugnantibus aliquandiu pepercimus, captiuos veſtros miſerati fuimus, vadibus noſtris fidem ſeruauimus, inuiti muris veſtris machinas admouimus, ſemper cædis veſtræ cupidos milites continuimus. Iſta omnia ſpernitis, & nefaria temeritate nos ad excidium veſtrum, ad interitum filiorum, ſeu nepotum veſtrorum prouocatis. Vtar ergo iam deinceps belli legibus, contendam cum pertinacia veſtra minimè parcens, qui vobiſipſis parcere noluiſtis. Hæc dicens vehementer iratus, quòd in ſorte captiuorum conſtituti æquales cũ victoribus conditiones ſibi ponerent, voce præconis declarari iuſsit, ne vlterius ad ſe profugerent, neue fidem ſperarent: nulli enim eſſe parcendum, cunctis autem viribus dimicarent, quantum poſſent ſaluti ſuæ conſulerent: iam enim ſe omnia iure belli geſturum. Itaque obſides eorum numero xl. adduci iubet vt ſuſpendantur. Tum interim adducuntur captiui quidam de nobilibus Mediolanẽſium ſex milites, qui deprehenſi fuerant, vbi cum Placentinis perfida miſcebant colloquia: nam, vt ſuprà dictum eſt, Placentia principi etiam tunc ficta deuotione, & ſimulata adhærebat obedientia. Erat autem vnus de captiuis qui ducebantur, nepos pręſulis Mediolanẽſis, vir diues, & cuius conſilio Ligures vniuerſi plurimùm niterentur. Hos quoq; contempta multa pollicitatione pecuniæ duci iubet ad ſupplicium, ſimilisq; his qui & prioribus vitæ finis extitit.

De varia illorum miſeria, & miſerabili eorum conqueſtione.

CAPVT XLVII.

IAmq; ad ciuitatis perniciem machinæ plurimæ admouebantur, iam turres in altum extructæ applicari cœperant. Tum illi ſumma vi atq; pertinacia reſiſtere, atq; à muris turres arcere, ſuisq; inſtrumentis validis ſaxorum ictibus noſtras machinas impellere. Effrenatis verò animis princeps obſiſtendum putans, obſides eorum machinis alligatos, ad eorum tormenta (quæ vulgò mangas vocant, & intra ciuitatem nouẽ habebantur) decreuit obĳciendos. Seditioſi, quod etiam apud barbaros incognitum, & dictu quidem horrẽdum, auditu verò incredibile, non minus crebris ictibus turres impellebant: neq; eos ſanguinis & naturalis vinculi communio, neq; ætatis mouebat miſeratio. Sicq; aliquot ex pueris lapidibus icti, miſerabiliter interierunt. Alĳ miſerabilius adhuc viui ſuperſtites, crudeliſsimam necem, & diræ calamitatis horrorem penduli expectabant. O facinus. Videres illinc liberos machinis annexos, parentes implorare, crudelitatem & immanitatem aut verbis, aut nutibus obiectare, econtrà infelices patres pro infauſta prole lamentari, ſeſe miſerrimos clamare, nec tamẽ ab impulſionibus

bus

bus ceſſare. Conſolatus eſt autem eos etiam aliquis eorum, ita dicens: O beati quibus mori bene, quàm malè viuere continget: ne timeatis mori, qui magna mala morte effugituri eſtis. Si viri fortes pro libertate certantes eſſemus, non oporteret nos quoq; ſuper hoc aut cunctari, aut expectare monitorem. Nam mors quidē libertatem animis præſtat, valdeq; beati qui pro patria mortui, immortalitatis ordinem iam receperunt. Quàm multi noſtrorum anteceſſorum hac lege, taliq; cōditione, alij torti, tamq; igne quàm verberibus excruciati obierunt, alij verò ſemel à beſtijs, ad ſecundum eorū cibum viui ſeruati ſunt. Miſeriores nos vobis ſumus, qui adhuc viuimus, qui ſæpe mortem optantes non accipimus. Dum enim quiſq; noſtrorum ſecum reputās crudelem ſeu barbarorum, ſeu gentilium ſuorum ſeruitutem, videre coniuges ad turpitudinem duci, alius reuinctis manibus, voce filij patrem implorantis exaudiet: alius verò infelices ſenes ad cineres patriæ videbit aſsidere. Hæc, inquam, quiſquam noſtrorum conſiderans, aſpicere Solem durabit, etiamſi viuere abſq; periculo poſsit? O vtinā omnes fuiſſemus mortui, priuſquam ciuitatem noſtram Cremonēſium manibus videremus excindi, priuſquam patriam ſanctam Papienſium impietate funditùs erui conſpiceremus. Adhuc eum orare cupientem omnes interpellebant, & effrenato quodam impetu ad faciendum incitabantur: hoc ſpeciem eſſe fortitudinis, rectiq; conſilij exiſtimantes, hoſtibus ſtuporem mentis, admirationemq; audaciæ relinquere. Pauci quidem rationi cedentes, filijs conſulere voluiſſent, alios autem liberorū cædis amor inuaſit, malorum quæ ſubditi hoſtibus paſſuri fuerant, cogitationem habentes pro ſolatio neceſsitatis accedere. Et Crema tunc temporis taliter affecta, ſeu potius afflicta fuerat.

Quomodo Mediolanenſes de obſidione cuiuſdam caſtri fugati ſunt.

CAPVT XLVIII.

AT Mediolanenſes arbitrantes Fridericum circa obſidionem Cremæ ſollicitum, altàs laborantibus non poſſe ſuccurrere, egreſsi cum turmis ſuis penè xxx. millia hominum, oppidum quoddam verſus lacū Cumanum Manerbe vocatum, obſidione cingunt, aggeres inſtruunt, machinas admouent, omnibusq; modis euerſionē caſtri accelerare nituntur. Verùm comes Goſuuinus, qui tunc comitatum Sefrenenſem & Martuſanum iuſſus à principe, ſatis prouidè adminiſtrabat, miſſos ſuos ad Curiam dirigit, hoſtiumq; conamen denunciauit, quid facto ſit opus cōſulit, ſe quoq; copias quantas poſsit collecturum, ſi ab exercitu aliquod ſibi militiæ ſupplementum dētinetur. Imperator continuò quingentos equites armatos eò dirigere decernit. Comes etiam de ſuis colligens auxilia, non modicum coadunauit exercitum. Iamq; compoſitis rebus, Mediolanenſibus ſe oſtendere, minitari, neq; prælium facere, neq; otiū pati, tantummodo hoſtem ab incepto retinere, neq; copiam pugnandi facere, donec qui è caſtris expectabatur miles ſuperueniret. Rati Ligures id quod negocium poſcēbat, Imperatorem laborantibus ſuis auxilio venturum, & indubitatum prælium futurum, obſidionem dimittunt, fugamq; ineuntes ad ciuitatem euadere feſtināt. Comes vt videt eos iam fugam cepiſſe, magna illos vi à tergo vrget, fugientibus inſtat, cædit, capit, copioſam prædā diripit, reliqui amiſsis omnibus profugi, multiq; faucij, vix intra ciuitatem reuertuntur.

Quomodo Placentini perfidia ſua hoſtes pronunciati ſunt.

CAPVT XLIX.

INter hæc Placentini multis argumentis detecti ſunt ſtudio rerum nouandarum, nī ſi cum Mediolanenſibus inire conciliabula, frumentum, aliaq; vſui neceſſaria clanculū illis prouidere, quinetiam aliquos de ſuis Cremenſibus in auxilium deſtinaſſe. Imperator ſatius exiſtimans habere detectos inimicos, quàm fictos amicos, pro eō quod vt dicitur, Nulla peſtis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus, eoſdē pro perfidia ſua, vt leuiſsimos, nec in hac, nec in illa parte fidem debitam habentes, hoſtes pronunciat. Verùm res exigit, vt ad ſchiſma Romanæ eccleſiæ, vnde digreſsi ſumus, ſcribendo redeamus. Porrò in hoc negocio lectorem admonitum eſſe cupimus,

vt non de noſtro dicto vel ſcripto veritatē huius rei metiatur, ſed quid rectius ſit, quiſue (vt ita dixerim) iuſtius induit arma, ex collatione omnium ſcriptorum, quæ vndiq; media diſcurrere, proprio diſquirat iudicio. Nos enim ſi alterutrius partis res vel attolleremus, vel extenuaremus, à propoſito decidere videremur. Nec vtiq; ſanū eſſet corpus reliquum hiſtoriæ, ſi hanc partem velut principale membrum domeſtici fauoris morbus haberet.

Recapitulatio de ſchiſmate Romanæ eccleſiæ, & quando unus conſecratus ſit, & de hoc epiſtola eius.

CAPVT L.

Diuiſis, vt ſuprà dictum eſt, in electione Romani pontificis cardinalibus clero ac populo Romano, cum à ſuis cōſentaneis & ſequacibus alter, id eſt, Octauianus in prima dominica menſis Octobris, alter, id eſt Rolandus, in xviij. die menſis Septemb. in epiſcopum conſecratus fuiſſet, vterq; literas quarum tenor ſubiectus eſt, ad declarandam rem per mundi partes deſtinauit. *Victor ſeruus ſeruorum dei, Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & chariſſimis filijs Abbatibus, Ducib. Marchionibus, Comitibus, & cæteris principib. & egregiæ familiæ imperiali, in ſacratiſſima Curia domini Friderici, ſereniſſimi ac inuictiſſimi Romanorum Imperatoris commorantibus, Salutem & apoſtolicam benedictionem.* Quàm & inquantum & eccleſiaſtici ſtatus decorem, & honorem Romani imperij, & nobilitatem omnium bonorum hactenus ſincerè dilexerimus, & quæ mutuæ charitates ſint inuicem frequenter exhibitæ, nequaquam credimus à veſtræ magnitudinis excidiſſe memoria. Nunc autem tanto propenſioris dilectionis efficaciam vobis & imperio cupimus exhibere, quanto deo auctore ad maiorem conſcendimus dignitatem. Quapropter vniuerſitatem veſtram, de qua plenè confidimus, plurimùm deprecamur, vt pro beati Petri apoſtolorum principis reuerētia, & antiquæ dilectionis conſtantia, quæ inter nos inuiolabiliter perſeuerare dinoſcitur, dominum Imperatorē inuictiſsimum cōmonendo rogetis, quatenus imperio ſibi à diuina clementia cōmiſſo, & eccleſiæ dei ſponſæ Ieſu Chriſti, cuius aduocatus & defenſor diuinitùs eſt conſtitutus, prouidere & ſubuenire non tardet, ne in tanta diſcordia aduerſariorum malitia nequiter præualere, nauicula beati Petri procellis & tempeſtatibus ſuo tempore quaſſari, & decus imperiale valeat aliquatenus obnubilari. Inſuper vniuerſitati veſtræ dignum duximus intimandum, qualiter ad apoſtolatus officium domino concedente vocati fuerimus. Felicis memoriæ papa Adriano prædeceſſore noſtro viam vniuerſæ carnis ingreſſo, in beati Petri baſilica tumulato, conuenimus omnes de electione ſummi pontificis tractaturi. Poſt lōgam verò collationem & diutinam deliberationem, diuina tandem inſpirante clementia, electione venerabilium fratrum noſtrorum epiſcoporum, presbyterorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinaliū, cleri quoq; Romani petitione, eiuſdem populi aſſenſu, etiā ſenatoriæ dignitatis honoratorum, inſuper capitaneorum, ad ſummum pontificatū annuente deo canonicè ſumus electi, & in ſede apoſtolica collocati, ac deinde prima dominica menſis Octobris benedictionis conſecrationē, & noſtri officij accepimus plenitudinē. Quocirca vniuerſitatem veſtram humiliter deprecamur, quatenus nos apud ipſum precib. adiuuetis, à quo omnis eſt poteſtas & honor dignitatum. Si autem ex parte illius Rolandi quondam cancellarij, per conſpirationem & coniurationem contra eccleſiā dei & imperium, Vuilhelmo Siculo aſtricti, qui die xij. poſt electionē noſtram ſe fecit intrudi, quod à ſeculis non eſt auditum, ad vos ſcripta peruenerint, tanquam mendacio plena, & à ſchiſmatico & hæretico deſtinata reſpuatis, & aures veſtras nequaquam illis vllatenus præbeatis. Data Signiæ v. Kalend. Nouemb.

Quando Rolandus conſecratus ſit, & de hoc epiſtola eius pro ſua parte.

CAPVT LI.

Alexander epiſcopus, ſeruus ſeruorum dei, Venerabili fratri Gerardo Epiſcopo, & dilectis filijs Canonicis Bononienſis eccleſiæ, & legis doctoribus, cæteriſque magiſtris Bononiæ commorantibus, Salutem, & apoſtolicam benedictionem. Aeterna & incommu-

tabilis

rabilis prouidentia conditoris, ſanctam & immaculatam eccleſiam à ſuæ fundationis exordio, ea ratione voluit & ordine gubernari, vt vnus ei paſtor & inſtitutor exiſteret, cui vniuerſi eccleſiarum prælati abſque repugnantia ſubiacerent, & membra tanquam ſuo capiti cohærentia, ei ſe mirabili quadam vnitate coniungerēt, & ab ipſo nullatenus diſsiderent. Qui verò apoſtolis ſuis pro eorum fidei firmitate promiſit dicens, Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſeculi, ille proculdubio eccleſiam ſuam, cuius ipſi Apoſtoli magiſterium aſſumpſerunt, ſua promiſsione fraudari nullo modo patietur, ſed eam in ſuo ſtatu & ordine, licet ad inſtar nauiculæ Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuò faciet permanere. Vnde & quamuis hoc tempore tres falſi fratres, qui à nobis quidem exierunt, ſed non fuerunt de nobis, transfigurantes ſe in angelos lucis, cum ſint ſatanæ, in conſutilem Chriſti tunicam, quam vtique ipſe quidem ex perſona Pſalmographi à leonibus petit, & à framea eruſ, & de manu canis orat ac poſtulat liberari, ſcindere & laniare laborent: Chriſtus tamen auctor & caput eccleſiæ, eam velut vnicam ſponſam ſuam prouida gubernatione tuetur, & nauem egregij piſcatoris, licet ſæpius quatiatur, à fluctibus non permittit naufragium ſuſtinere. Porrò cum anteceſſor noſter bonæ memoriæ Adrianus Papa Kal. Septemb. Anagniæ debitum naturæ ſoluiſſet, & de terris ad cœlum, de imis migraſſet domino vocante ad ſuperna, eo Romam adducto, & ij. Non. Septemb. in eccleſia beati Petri, præſentibus ferè omnibus fratribus ſatis honeſtè (ſicut moris eſt) tumulato, cœperunt fratres & nos cum eis ſecundum eccleſiæ conſuetudinem de ſubſtituendo pontifice in eadem eccleſia ſtudioſius cogitare, & tribus diebus de ipſa electione tractantes, tandem in perſonam noſtram inſufficientem huic oneri, & tantæ dignitatis faſtigio minimè congruentem, omnes quotquot fuerunt tribus tantùm exceptis, Octauiano ſcilicet, Ioanne de S. Martino, & Guidone Cremenſe (deo teſte, quia mendacium non fingimus, ſed meram ſicut eſt loquimur veritatem) concorditer atque vnanimiter conuenerunt, & nos aſſennente clero ac populo in Romanum pontificem elegerunt. Duo verò, Ioannes & Guido, quos prænotauimus, tertium Octauianū nominantes, ad eius electionem pertinaciter intendebant. Vnde & ipſe Octauianus in tantam audaciam, inſaniamq; prorupit, quòd mantum, quo nos reluctantes & reniſētes, quia noſtram inſufficientiam videbamus, iuxta morem eccleſiæ, Odo prior diaconorum induerat, tanquam arreptitius à collo noſtro proprijs manibus violenter excuſsit, & ſecum inter tumultuoſos fremitus aſportauit. Cæterùm cum quidam de ſenatoribus tantum facinus inſpexiſſent, vnus ex eis ſpiritu diuino ſuccenſus, mantum ipſum de manu eripuit ſæuientis. Ipſe verò ad quendam capellanum ſuum, qui ad hoc inſtructus venerat, & paratus, dicò flammeos oculos fremebundus inflexit, clamans & innuens, vt mantum quem fraudulenter ſecum portauerat, feſtinanter afferret. Quo vtique ſine mora delato, idem Octauianus abſtracto pileo, & capite inclinato, cunctis fratribus aut loco inde, aut voluntate remotis, mantum per manus eiuſdem capellani, & cuiuſdam clerici ſui ambitioſus aſſumpſit, & ipſe idem quia non erat alius, in hoc opere capellano & clerico extitit coadiutor. Verùm ex diuino credimus iudicio contigiſſe, quòd ea pars manti quæ tegere anteriora debuerat, multis videntibus & ridentibus poſteriora tegebat. Et cum ipſe idem hoc emēdare ſtudioſius voluiſſet, quia capitium manti extra ſe raptus non poterat inuenire, collo fimbrias circunduxit, vt ſaltem mantus ipſe appenſus ei quodammodo videretur. Sicq; factum eſt, vt ſicut tortæ mentis erat, & intentionis obliquæ, ita ex tranſuerſo & obliquo mantum fuerit in teſtimonium ſuæ damnationis indutus. Quo facto, portæ eccleſiæ, quæ firmatæ fuerant, reſerantur, & armatorum cunei, quos, ſicut ex re apparuit, pecuniæ largitione cōduxerat, euaginatis gladijs cum immenſo ſtrepitu cucurrerunt, & peſtis illa mortifera, quia cardinales epiſcopos nō habebat, armatorum caterua militum vallabatur. Fratres verò facinus tam immenſum, & à ſeculis non auditum ex inſperato videntes, & formidantes, ne à conductitijs militibus trucidarentur, ſeſe in munitionem eccleſiæ nobiſcum pariter receperunt: ibiq; nouem diebus continuis, ne exinde liberè exiremus, fecit nos quorundam ſenatorum aſſenſu, quos pecunia oblata corruperat, die no-

ctuq; armata manu cum omni diligentia cuſtodiri. Sanè populo inceſſanter & iugiter acclamante, & in ſenatores pro tanta impietate multa immanitate fremente, de cuſtodia fuimus illius munitionis erepti, ſed in artiori & tutiori loco apud Trãſtyberim nos idem ſenatores, recepta inde pecunia, poſuerũt. Cumq; moram ibidem fermè per triduum feciſſemus, vniuerſo populo tantam proditionem, atque malitiam de cætero nullatenus ſuſtinente, ſenatores cum nobilibus & populo venientes, nos & fratres noſtros per vrbem magnificè & honorificè cum immenſis laudibus & præconijs, campanis etiam in tranſitu noſtro pulſantibus, conduxerunt, & ſic tandem à violentia perſequentis erepti, & noſtræ redditi libertati, ſequenti die dominico venerabilibus fratribus noſtris Gregorio Sabinenſi, Hubaldo Hoſtienſi, Bernhardo, Vualthero, Iulio & B. epiſcopis, cardinalibus quoque, abbatibus, prioribus, iudicibus, aduocatis, ſcriniarijs, primicerio, & ſchola cantorum, nobilibus etiam, & quadam parte de populo vrbis, apud Nimpham non longè ab vrbe inſimul congregatis, munus conſecrationis accepimus, & ſicut in Romana eccleſia moris eſt, ibidem pontificali regno magnificè fuimus ac ſolenniter coronati. Cæterùm prædictus Octauianus cum pro conſecratione, imò execratione ſua, dum & in vrbe eſſet, & poſtquam latenter vrbem exiuit, multos epiſcopos conuocaſſet, nullum prorſus præter vnum Ferentinatem videlicet epiſcopum, habere potuit, pro ſua temeritate & veſania confirmanda. Quoſdam tamen epiſcopos imperialibus minis, quoſdam violentia laicali, quoſdam verò pecunijs & blanditijs allicere voluit: ſed nil, domino impediente, profecit. Vnde nec adhuc inuenire poteſt, licet omnibus modis enitatur, qui ei manus execrationis imponat, & ſe tantæ faciat præſumptionis & impietatis auctorẽ. Verùm memorati Ioannes & Guido, cæcitatis tenebris obuoluti, quoniam ſcriptum eſt, Peccator cum venerit in profundum malorum, contemnet, nec ſic à ſua præſumptione damnabili reſipiſcunt, ſed eundem Octauianum, quem ſibi in ſtatuam erexerunt, obſtinata perfidia venerantur, & eum relicta vnitate eccleſiæ præſumunt vſque adhuc tanquam idolum aut ſimulacrum adorare. Ipſe autem Antichriſti tempora præfigurans, vſqueadeò erectus eſt ſupra ſe, vt etiam in templo dei ſederit, oſtendens ſe tanquam ſit deus, & multi abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, non ſine multa lachrymarum effuſione, corporeis oculis inſpexerunt. Sanè nos infirmitatem noſtram, & virtutum indigentiã cognoſcentes, noſtrum in dominum iactamus cogitatum, ſperantes & de Chriſti miſericordia plenius confidentes, quòd eccleſiam ſanctam ſuam, pro qua ipſe idem in ſubſtantia noſtræ mortalitatis apparuit, vt eam ſibi non habentem rugam aut maculam exhiberet, optata facietin tranquillitate lætari, & procellarum omnium inundatione ſedata, nihil erit quod iam ei poſsit obſiſtere, vbi vnicus eius ſponſus voluerit nubiloſa quæque & noxia propulſare. Nunc igitur quia nos de noſtrorum meritorum qualitate diffidimus, & de honeſtate & religione veſtra plenam habemus fiduciam, veſtris & vniuerſalis eccleſiæ precibus infirmitatem noſtram petimus adiuuari: charitatem veſtram per apoſtolica ſcripta rogantes, & commonentes attentius, vt ſicut viri catholici vos pro domo domini muros inexpugnabiles opponatis, & in deuotione ac fidelitate matris veſtræ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ immobiliter perſiſtentes, ab eius vnitate nullatenus recedatis. Quòd ſi præfatus vir impietatis, ad partes veſtras aliqua damnationis ſuæ ſcripta tranſmiſerit, ea, ſicut reſpuenda ſunt, reſpuatis, & tanquã vana ac ſacrilega contemnere & abijcere ſtudeatis. Nouerit inſuper diſcretio veſtra, quòd nos ſupranominatũ Octauianum, apoſtaticum & ſchiſmaticum in octauo die à conſecratione noſtra (tunc enim terminum ei reſipiſcendi, & ad vnitatem matris eccleſiæ redeundi præfiximus) tanquam inobedientem & contumacem, & illos qui ei manus præſumerent, non dicimus conſecrationis, ſed execrationis imponere, & de communi fratrum noſtrorum epiſcoporum & cardinalium voluntate atque conſilio, accenſis candelis, & cœtu clericorum in eccleſia congregato, vinculo anathematis & excommunicationis aſtrinximus, & eos cum ſuo auctore diabolo condemnauimus.

Epiſtola cardinalium unius partis. CAP. LII.

VEnerabilibus in Chriſto fratribus Patriarchis,Archiepiſcopis,Epiſcopis , Abba
tibus,Ducibus,Principibus,Præpoſitis,Prioribus, & cæteris eccleſiarum præla
tis,ad quos literæ iſtæ peruenerint, Ymarus Tuſculanus epiſcopus prior epiſco
porum,Ioannes tit.S.Syluestri & Martini,Guido Cremenſis tit.S.Caliſti, ſanctæ Ro-
manæ eccleſiæ presbyteri cardinales , Rimundus diaconus cardinalis S. Mariæ in via
lata,& Sy.S.Mariæ in Dominica , & Sublacenſis abbas perpetuam in domino ſalutē.
Ex quo contra honorem eccleſiæ dei & imperij amicitia inter dominū Papam Adria
num,& Vuilhelmum Siculum apud Beneuentum facta eſt , diſſenſio & diſcordia nō
modica inter cardinales ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ non ſine cauſa oborta eſt, no-
bis ſcilicet qui honorem & dignitatem ſanctæ dei eccleſiæ , & imperij nullatenus di-
minui volebamus,amicitiæ quæ facta fuerat in detrimentum eccleſiæ & imperij , ne-
quaquam conſentientibus,alijs verò qui pecunia & multis promiſsionibus obcęcati,
iam dicto Siculo tenebantur aſtricti,conuentionem ipſam taliter(vt diximus)fabrica
tam,nequiter defendentibus,& quàm plures in partē ſui erroris attrahentibus,noſtro
conatui & voluntati totis viribus pertinaciter reſiſtentibus. Proinde procedente tem
pore cum iam fama ferret imperatorem Italiam intraſſe, & plurimam eius partem ſuæ
poteſtati ſubiugaſſe,prædicti fratres Siculo aſtricti,dominum Papam ſolicitare ac cir
cumuenire omni ſagacitate cœperunt , qualiter aliqua occaſione aſſumpta dominus
imperator,& omnes ſequaces eius excommunicationi ſubderentur,& nos ad id faciē
dum vnà cum eis iuramento aſtringeremur. Nos autem econtrà diximus potius Sicu
lum excommunicandum,qui omnia iura eccleſiæ tam ſpiritualia, quàm tēporalia vio
lenter abſtulerat,quàm imperatorem qui eccleſiæ Romanæ & imperij iura fideliter la
borabat recuperare,& eccleſiam de ſeruitute ad libertatem reducere. Hoc audientes
fautores Siculi,à iam dicto conſilio cum rubore ſiluerunt.Eo igitur cōſilio, noſtro ſtu
dio,& exacta diligentia taliter caſſato , & exinde venerabili fratre noſtro Octauiano,
tunc ſanctæ Romanæ eccleſiæ presbytero cardinali,nunc apoſtolicæ ſedis pontifice,
vnà cum fratre Vuilhelmo presbytero cardinali S.Petri ad vincula , ad imperialem cel
ſitudinem legationem fungente , dominus Papa cum ſibi conſentientibus ſupradicti
Vuilhelmi fautoribus vrbem egreſſus,Anagniam venit. Vbi tunc demū manifeſta cō-
ſpiratione omnes præfati Vuilhelmi fautores in præſentia domini Papæ ſacramento
firmauerunt,perſonam imperatoris excōmunicationi ſubijciendam, & ex tunc in an-
tea eius honori & voluntati vſque ad mortem immutabiliter contraire : & ſi continge
ret dominum Papam vita decedere,neminem ſe niſi de illis qui coniurauerant,in pon
tificem eligere. Circumpoſitos inſuper epiſcopos , ne alicui electo in quem Siculi ſe-
cta conſentiret,in conſecratione manus imponerent,iuramento nihilominus cōſtrin-
xerunt.Poſtmodum iam ſæpedicto patre noſtro Adriano Anagniæ Kalen.Septemb.
defuncto , omnes illuc conuenimus: & cum de corpore ſiue ibidem tumulando , ſiue
Romam deferendo,non parua contentio oriretur,tandem Romam corpore depor-
tato,prius in verbo veritatis tale pactum vnanimiter fecimus , & ſcripto mādauimus,
quale nunc ſequitur:In nomine domini amen. Conuenerunt epiſcopi,presbyteri, dia-
coni,cardinales ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & promiſerunt ſibi inuicem in verbo veri-
tatis,quod de electione futuri pontificis tractabunt ſecundum conſuetudinem iſtius
eccleſiæ,ſcilicet quòd ſegregentur aliquæ perſonæ de eiſdem fratribus,qui audiāt vo-
luntatem ſingulorum,& diligenter inquirant,& fideliter deſcribant,& ſi deus dederit
quòd concorditer poſsimus conuenire,bene: ſin autem,nullus procedat ſine commu
ni conſenſu,& hoc obſeruetur ſine fraude , & malo ingenio. Tali pacto in verbo ve-
ritatis firmato , poſt humatum corpus in eccleſia beati Petri ad eligendum pontifi-
cem conuenimus:& iuxta prædictam conſuetudinem perſonas, quæ ſingulorum vo-
luntates diligenter inquirerent , & audirent ac deſcriberent , ſegregauimus. Sed cum
propter conſpirationem aduerſæ partis electio lentè procederet,tertia die ferè tranſa
cta,ad hoc tandem deuentū eſt,quòd xiiij. cardinales ex aduerſo qui ſacramento con-
ſtricti tenebantur,Rolandum cancellariū nominauerunt.Nos autē ix.numero,qui ne

ſandi iuramenti exortes eramus, venerabilem fratrem noſtrum Octauianum presbyterum cardinalem, virum vtique honeſtum & religioſum, ad regimen apoſtolicæ ſedis, & ad concordiæ & pacis vnitatem inter eccleſiam & imperium reformandam ac conſeruandam dignum & vtilem eſſe cognoſcētes, elegimus. Cum res taliter ageretur, & partem contrariam pactum quod in verbo veritatis firmatum fuerat, penitùs tranſgredi volentem ſentiremus, pactum ſupradictum illis ad memoriam reducentes, auctoritate dei omnipotētis, & omnium ſanctorum, atque noſtra, eis penitùs interdiximus, ne abſque communi conſenſu omnium, ſicut in pactione continetur, vllatenus aliquem immantarent: & Rolandum cancellarium eadem auctoritate ne ſuſciperet, nihilominus prohibuimus. Qui dum verba & ammonitiones noſtras vilipenderent, & Rolandum cancellarium manto feſtinarent induere, nondum tamen illo induto, nos illorum malitiæ potius contraire quàm conſentire volentes, & quod malè conabātur, minimè permittētes, ad petitionem populi Romani, electione vniuerſi cleri, aſſenſu etiam totius ferè ſenatus, & omnium capitaneorum, baronum, nobilium, tam infra vrbē quàm extra vrbem habitantium, noſtrum electum manto induimus, & intronizatū in ſede beati Petri collocauimus, inde ad palatium eiuſdem acclamante vniuerſo populo, hymnū deo decantante clero, & omnibus ſolenniter adimpletis, honorificè deduximus. Aduerſæ verò partis cardinales retrocedentes, in caſtrum beati Petri ſe contulerunt, ibique per dies octo, & amplius incluſi permanſerunt. Inde poſtmodū per ſenatores educti, extra vrbem ſeceſſerunt, & xij. poſtea die, quod à ſeculo non eſt auditum, in caſtro nomine Ciſterna intra Aritiam & Terracinam, Rolandum cancellarium immantauerūt, & in ſequenti dominica execrauerunt: ac continuò mittentes nuncios per vniuerſam Italiam, epiſcopis, ne ad conſecrationem noſtri electi venirent, penitùs diſſuaſerunt, minantes illis excommunicationem & depoſitionem in perpetuū. Qui tamen in prima dominica menſis Octobris, auctoritate dei honorificè conſecratus eſt. Rem qualiter facta eſt, veſtræ fraternitati inſinuauimus, nihil præter veritatem adnectentes, teſte deo, qui falli non poteſt, & ſi angelus de cœlo aliud euangelizaret, à veritate penitùs aberraret. Veruntamen multa quæ facta ſunt omittentes, iſta prout breuius poſſumus, vobis ſignificamus, ne prolixiore pagina aures veſtras oneraremus. Hæc itaque animaduertat veſtra fraternitas, quam deuotiſsimè obſecramus, & admonemus, & modis omnibus quibus poſſumus exhortamur in domino, quatenus neque per ſermonem, neque per epiſtolam à veſtro ſenſu moueamini, ſed in veritate nobiſcum firmi & immobiles permaneatis.

Item epiſtola cardinalium alterius partis. CAP. LIII.

F*Riderico dei gratia, glorioſo, illuſtri, magnifico & ſublimi Romanorum Imperatori, Gregorius Sabinenſis, Hubaldus Hoſtienſis, Iulius Præneſtinus, Bernardus Portuēſis, Vualtherus Albanenſis epiſcopi: Hubertus tit. S. Priſcæ, Ioannes tit. ſanctorum Ioannis & Pauli, Henricus tit. S. Nerei & Achillei, Ildebertus tit. baſilicæ xij. apoſtolorum, Ioannes tit. S. Anaſtaſiæ, Bonadies tit. S. Chryſogoni, Albertus tit. S. Laurētij in Lucina, & Vuilhelmus tit. S. Petri ad Vincula presbyteri, Oddo S. Gregorij ad Velum aureum, Rom. S. Luciæ in ſepta ſolis, Iacinctus S. Mariæ in Coſmidin, Oddo S. Nicolai in carcere Tullij, Arde. S. Theodorici, Bo. ſanctorum Coſmæ & Damiani, C. S. Adriani P. S. Euſtachij, & Io. diaconi cardinales, voluntate & ſpiritu in domino congregati, Salutem, & glorioſam de inimicis victoriam.* Quanto excellentiæ veſtræ maior à deo collata eſt & attributa poteſtas, & quanto ſublimiorem inter mortales dignitatis locum conſtat vos obtinere, tanto amplius imperialem conuenit maieſtatem, ſacroſanctam Romanam eccleſiam, ſpecialem & vnicam matrem veſtram, in omnibus honorare, & ei ſemper, & præſertim neceſsitatis tempore ſalubriter atque vtiliter prouidere. Quid autem diebus iſtis in eadem eccleſia Romana cōtigerit, & quàm inauditum facinus ab his quos filios reputabat, aliquantis diebus tranſactis fuerit perpetratum, dignum, imò digniſſimum eſt nos imperiali celſitudini noſtris literis aperire. Nuper ſiquidem cum dominus noſter, bonæ memoriæ Adrianus Papa, Kalend. Septemb. apud Anaginam debitum naturæ ſoluiſſet, & de terris ad cœlum, de imis migraſſet vocante domino ad ſu-

perna,

perna, tres falſi fratres, Octauianus ſcilicet, & Ioannes de ſancto Martino, & Guido Cremenſis, qui à nobis quidem exierunt, ſed non fuerunt de nobis, transfigurantes ſe in angelos lucis, cum ſint ſatanæ, &c. Et infrà, Ad hæc nouerit ſublimis gratia veſtra, quòd Otto Palatinus comes, occaſione de intruſione Octauiani ſuſcepta, præfatum dominum noſtrum, & nos omnes plurimùm infeſtauit, & eccleſiam dei niſus eſt ſcindere, & multipliciter abſque rationabili cauſa turbare. Campaniam ſiquidem, & patrimonium beati Petri cum intruſo & apoſtatico Octauiano violenter intrauit, & terram ipſam ſtuduit ei quibuſcunque modis ſubiugare. Nos itaque & tota eccleſia dei nobiſcum maieſtatem veſtram ſuppliciter exoramus, vt tam violenta intruſione ita ſicut eſt intellecta, & diligenter inſpecta, qualiter vobis ad ſalutem animæ veſtræ, & honorem imperij ſuper tanto negocio ſit procedendum, diligenter attendatis. Conſiderate & aduertite, qualiter circa ſacroſanctam Romanam eccleſiam, & circa vnicum ſponſum eius dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſine quo nec regnum poteſt aliquis obtinere terrenum, nec acquirere ſempiternum, oporteat vos habere, & qualiter eam ab impugnatoribus & præſertim ab ſchiſmaticis & hæreticis ex imperialis officio dignitatis protegere debeatis modis omnibus, ac tueri. Nos ſiquidem vos ſicut ſpecialem defenſorem & patronum eccleſiæ Romanæ modis omnibus honorare intendimus, atque ad augmentum gloriȩ veſtræ, quibus modis poſſumus, cum deo aſpiramus. Rogamus autem, & inſtantius ſupplicamus, vt matrem veſtram ſanctam Romanam eccleſiam diligatis, & honoretis, & ad pacem, & trāquillitatem ipſius, quibus modis imperialem conuenit excellentiam, intendatis, & tantam præfati inuaſoris atque ſchiſmatici iniquitatem nullatenus foueatis.

Quòd pro terminando ſchiſmate princeps ad ſe utraſque partes inuitauit.

CAPVT LIIII.

FRidericus ancipiti malo noui ſchiſmatis permotus, conſilio principum decreuit dare operam, ne quid exinde ſeu ſtatus eccleſiæ, ſeu reſp. Imperij detrimenti caperet. Audiens itaque vtrumque electum in epiſcopatus ordinem cōſecratum, alterum ab altero excommunicationis ſententia condemnatum, ſine iudicio eccleſiæ controuerſiam terminari poſſe non putauit. Authoritatem autem congregādi concilij, exemplo antiquorum imperatorum, verbi cauſa, Iuſtiniani, Theodoſij, Caroli, ſibi congruere putans, litisque deciſionem legitimam eſſe non poſſe, niſi partibus hincinde congregatis conſiderans, ad citationem amborum, venerabiles viros, & prudentes, Danielem Pragenſem, & Hermannum Ferdenſem epiſcopos dirigit, cum literis, quarum exemplar hoc eſt.

Epiſtola Imperatoris ad Rolandum, & cæteros cardinales de hoc.

CAPVT LV.

F*Ridericus dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, Rolando cancellario, cæteriſque cardinalibus, qui eum elegerunt Romanum pontificem, Salutem, & omne bonum.* Quoniam diuina præordinante clementia, Romani imperij gubernacula ſuſcepimus, oportet vt in omnibus vijs noſtris ipſius legem cuſtodiamus, cuius munere, cuius voluntate dignitatis noſtræ apicem adepti ſumus. In hoc itaque ſacratiſsimo propoſito conſtituti, cum omnibus eccleſijs in imperio noſtro conſtitutis debeamus patrocinari, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ tanto propenſius debemus prouidere, quāto ipſius cura & defenſio à diuina prouidentia creditur nobis eſſe commiſſa ſpecialius. Eapropter de diſcordia, quæ in ſubſtituendo Romanum pontificem inter vos ſuborta eſt, plurimùm dolemus, timentes ne occaſione huius ſchiſmatis eccleſia Chriſti ſanguine redempta debeat dilacerari, præſertim cū robur eccleſiæ foris titubare videatur, quoniam vnitas ipſius ſchiſſura domeſtica interius dilaniatur. Vt autem huic peſti competens & deo gratum exhibeamus remedium, religioſorū virorum conſilio generale curiam & conuentū in octaua Epiphaniæ Papiæ indiximus celebrandā. Ad quam euocauimus totius imperij noſtri & aliorū regnorū, ſcilicet Angliæ, Frāciæ, Vngariæ, Daciæ, archiepiſcopos, epiſcopos, abbates, & viros religioſos, ac deū timentes, quatenus

remoto omni ſeculari iudicio, hoc tam magnum eccleſiæ negocium eccleſiaſticarum tantùm perſonarum ſententia ita ſopiatur, vt & deò debitus exinde honor deferatur, & eccleſia Romana ſua integritate & iuſtitia non poſsit à quoquam priuari, vel ſtatus vrbis, quæ caput imperij noſtri eſt, inquietari. Proinde eruditioni veſtræ mandamus, & ex parte dei omnipotentis, & totius eccleſiæ catholicæ præcipimus, vt ad eandem curiam ſiue conuentum veniatis, eccleſiaſticarum perſonarum ſententiam audituri & recepturi. Teſtis enim nobis eſt deus, quia in hac curia nec amore, nec odio alicuius perſonæ quicquam aliud quærimus, quàm honorem dei, & eccleſiæ ſuæ vnitatem. Quòd ſi ad tam celebrem eccleſię conuentum examinationis cauſa venire volueritis, chariſsimi principes noſtri & eccleſiæ catholicæ Hermannus Ferdenſis, Daniel Pragenſis, patres & epiſcopi venerabiles, quos de palatio noſtro ad vos tranſmiſimus, vnà cum comite Palatino, conſanguineo noſtro, alijsq́ legatis noſtris, ſecurum vobis conductum præſtabunt. Si verò iuſtitiam dei & eccleſiæ in tam ſolenni conuentu recipere nolueritis, videat deus, & iudicet. Nos autem ipſius fauente gratia, qui dat ſalutem regibus, iuſtitiam dei, quæ nullum magis quàm imperatorem Romanum decet, proſequemur.

Item epiſtola principis de eadem re, ad epiſcopos tranſmontanos.

CAPVT LVI.

PORrò literæ quibus ad tantam diſcuſsionem tranſmontanos epiſcopos inuitauit, iſtæ pro exemplo ſufficiant. *Fridericus dei gratia Romanorũ Imperator, & ſemper Auguſtus, Herimanno Brixinenſi epiſcopo ſalutẽ, & omne bonũ.* Quòd in paſsione ſua Chriſtus duobus gladijs contentus fuit, hoc in Romana eccleſia, & in imperio credimus mirabili prouidentia declaraſſe, cum per hæc duo rerum capita & principia totus mundus tam in diuinis, quàm in humanis ordinetur. Cumq́ vnus deus, vnus Papa, vnus Imperator ſufficiat, & vna eccleſia dei eſſe debeat, quod ſine dolore dicere non poſſumus, duos apoſtolicos in Romana eccleſia habere videmur. Defuncto itaque Adriano Papa in Kalend. Septemb. cardinales qui columnę immobiles eſſe videbantur, quibus ſancta & vniuerſalis firmiſsimè inniteretur eccleſia, non quæ dei ſunt, ſed ſua quęrentes, & vnitatem eccleſiæ ſcindentes, duos pontifices elegerunt, & ambos conſecrauerunt. Pro tanta namque & tam pernicioſa eccleſiæ iactura tota nimirum Italica eccleſia conturbatur, & diſſenſiones ſchiſmate orto in capite, iam in inferiora membra defluxiſſet, & totum eccleſiæ corpus defœdaſſet, niſi nos conſilio & auxilio religioſorum virorum, qui ſpiritu dei aguntur, tam impudicæ iniquitati iuſtitiæ rigorem oppoſuiſſemus. Ne itaque in tantæ diſcrimine diſcordiæ vniuerſalis eccleſia periclitari poſsit, Romanum imperium, quod ad remedium tam pernicioſi morbi diuina clementia prouidit, vniuerſorum ſaluti debet ſollicitè prouidere, & ne tanta mala in eccleſia dei præmineant, futuris caſibus ſolerter obuiare. Coadunatis itaque in vnum omnibus epiſcopis, tam Italicis, quàm Teutonicis, cæterisq́ principibus, ac viris religioſis, qui zelum dei & eccleſiæ habere videbantur, quod facto opus eſſet diligenter inueſtigauimus, ex decretis Romanorum pontificum, & ſtatutis eccleſiæ veraciter accipientes, quòd exorto ſchiſmate in Romana eccleſia ex duorum apoſtolicorum diſſenſione, ambos vocare, & ſecundum ſententiam & conſilium orthodoxorum litem decidere deberemus. Ex conſilio itaque omnium qui aderant epiſcoporum, cæterorumq́ principum, curiam ſolennem, & generalem conuentum omnium eccleſiaſticorum virorum, in octaua Epiphania Papiæ celebrandam indiximus, ad quam ambos qui ſe dicunt Romanos pontifices vocabimus, omnesq́ epiſcopos imperij noſtri, & aliorum regnorum, Franciæ videlicet, Angliæ, Hiſpaniæ, atque Vngariæ, vt eorum in præſentia noſtra iuſto declaretur examine, quis illorum regimen vniuerſalis eccleſiæ de iure debeat obtinere. Quia verò ad vnitatem eccleſiæ reformandam ſapientia admodum nobis neceſſaria eſt, vt ea nequaquam carere valeamus, dilectionem tuam attentiſsimè rogamus, & rogando commonemus, quatenus pro fidelitate eccleſiæ & imperij, ad prædictam curiam omni occaſione remota venias, vt in aduentu tuo vnitas &

tas & pax, & tranquillitas eccleſiæ reformetur. Interim autẽ prædictæ ſciſſuræ in neutram partem aſſenſum tuum declines, nec tanquam iuſtam & rationabilem aliquatenus recipias. Data Cremæ x. Kalend. Nouemb.

De calliditate Cremenſium contra noſtros.

CAPVT LVII.

IAm verò ad ea quæ apud Cremam geſta ſunt, res exigit vt reuertamur. Cremenſes vt ſuprà dictum eſt, tam in vadibus, quàm in captiuis ſuis malè affecti, cum ab excurſibus & audacia temerè paululum quieuiſſent, alio ingenio, alioq; commento noſtros fallere cogitant, & ſubuertere. Quædam enim inſtrumenta fabricant, muſcipulis quidẽ ſimillima, ſed pro qualitate humani corporis fortiora, eaq; per vias circa vallum diſpergunt, quibus ignari multi hærentes, aut capi facilè poterant, aut occidi. Item foſſas quàm plurimas hincinde deſuper leui operimento contegunt, quas illapſi ſimiliter aut capiebantur, aut occidebantur. Eiuſmodi & alij multi latrocinales doli, tam ad rapinas, quàm ad incendia machinarum cum aſsiduè fierent ab his qui intra munitionem erant, Fridericus & calliditate ſimul & audacia eorum magis irritabatur. Et quia penuria ciuitatem capere deſperaſſet, abundabant enim frumento, iterũ conſilium ad vim atque arma conuertit, omnibus agminibus id maximè cupientibus, qui iam longæ obſidionis tędio affecti, varijsq; laboribus attriti, mœrore tenebantur, bellumq; quoquo modo finiri optabant. Sextus enim iam menſis erat ex quo ciuitas obſeſſa fuerat, hyemsq; pluuioſa, & gelu aſperrima illo anno plus ſolito inhorruerat.

De expugnatione Cremæ per machinas.

CAPVT LVIII.

ITaque admotis omnibus machinis, ad occupandam ciuitatem hortatur exercitum, turresq; in excelſum crectas, ferro variaq; materia vndiq; tectas, vt & pondere ſtabiles eſſent, neq; ignibus expugnarentur, ſuper aggeres collocat, iaculatoribus & ſagittarijs, militumq; fortiſsimis plenas. Qui cum non conſpicerentur, ipſi eos qui vel ſuper murum aſtarent, vel in ciuitate deambularent, facillimè cernerent, telisq; appeterẽt: cum illi neq; à vertice venientes ſagittas facilè declinare, neq; vlciſci poſſent, quos non viderent. Quotiens autem ignito ferri pondere, & adunco, quo leuius hæreret, machinas attentabant, qui deſuper erant aquis ignem reſtinguendo, vncos autem & hamos ferri contis proceris & ſudibus diſſoluendo, conatus eorum in irritum reuocabãt. In his enim falces alligarant, vt ſi quid de materia, quæ cõtra ictus machinarũ turribus alligata fuerat, ignis corrupiſſet, ſtatim abſcinderẽt. Et Cremẽſes quidẽ ita reſiſtebãt, quãuis multi in dies ſingulos occumberẽt, cõtraq; parum mali hoſtibus facerent.

De vltimo & atrociſſimo certamine patrato.

CAPVT LIX.

ET quoniam ad finem huius obſidionis tendimus, ad alia properantes, vltimum prælium, & maximum, pauliſper attingere libet, pro eo quòd & atrox, & vario euentu geſtum eſt. Imperator cernens oppidanos neq; ſeipſos miſereri, neq; ciuitati parcere velle, generalem aggreſsionem fieri ſtatuit. Electis ergo de ſingulis agminibus viris fortiſsimis, intra machinas turrium eos collocat, varijs quidem locis, alios ſuperiores, alios inferiores: vt dum inferiores ciuitatem per murum ingreſſuri pontes applicarent, ſuperiores eos iaculis & ſagittis, quo minus ab hoſtibus læderentur, defenderent. Erant turres ipſæ nimia proceritate mirabiles, ſupra c. pedes in altum erectæ, multorum hominum per ſingula diuerſoria capaces. Reliquum exercitum circa muri ambitum diſtribuit, præcipiens quando pontes admoueri cepiſſent, ipſi quoq; ſinguli contra quem ſtarent locum aggredi, murumq; vel tranſcendere vel irrumpere conarentur. Ipſe quidem vtrinq; ita diſpoſuit. Ciuitatis autem populus poſtquam oppidum vndiq; videre circundatum, armisq; omnia conlucere. tubicines quoq; vniuerſorum agminum & ſigniferos congregatos, vt ſigno dato vndiq; eos inuaderent, non ſegniter ſe & ipſi cõmuniunt, magnaq; audacia ſuper muros, & in ſuis machinis (quas

gattas appellant) operiuntur: vt cum admouerentur pontes, ipſi eos vel occuparent, vel deijcerent, murumq́ ſcalis aſcendere nitentes, vario modo deterrerent, magna tũc animi facinora demonſtrantes, ne vel in extremis calamitatibus deteriores noſtris viderentur. Iam pontes, licet maxima difficultate admoti fuerant, iam tota acies in muro pedem ponebat. Tum Cremenſes callidè ſe intra ſuas machinas occultantes, primos quidem & de ſubtus, & ſuprà grauiter excipiunt, poſteriores autem tormentorũ ictibus deterrent, acies pro muris pugnantium diſsipant, & qui ſcalis, alijsq́ inſtrumentis aſcendere nitebantur, impulſi deuoluebantur à muro. Sed neq; noſtris virtus in rebus aduerſis, nec Cremenſibus ſæuitia defuit. Nempe vnus militum noſtrorum nomine Bertolfus de Arrah, qui cum primis de ponte ſaltu in ciuitatem deuenerat, circundatus vndiq; ab hoſtibus, dum pugnãdo ſe fortiſsimum oſtendiſſet, multosq́ ſolus vſq; ad magnam partem ciuitatis perſecutus fuiſſet, à quodam retrò longa ſecuri proſtratus eſt. Nam anteriori parte per medios ruentem vniuerſi vitabãt, audaciam hominis metuentes, pariter & admirantes. Quem tandem cum occidiſſent, vnus eorum crudeliter in mortuum ſæuiens, cutem capitis vt dicebatur, abſtraxit, & prius decentiſsimè capillatam galeæ ſuę affixit, ipſe turpis & indecentiſsimus, nec viri fortitudine permotus, nec humanæ conditionis ſortem miſeratus, alium quoq; præciſis manibus ac pedibus (graue ludibrium) per plateas ſerpere permiſerunt. Porrò qui murum tranſcendere conati ſunt, quamuis ſingillatim digni eſſent memoria, omniũ tamen fortiſsimus demonſtratus eſt Otto palatij comes de Baioaria, qui ſæpius muro repulſus, ſæpiusq́ ante alios inceptum opus reuertens, virtute fortitudinis ſuæ toti huic ornamento fuit calamitati. Non tamen impunè, nec longum Cremenſes hac fortuna vſi ſunt. Nam de prominentia turrium noſtrarum diuerſis miſsilibus tot ea die vel occiſi, vel vulnerati ſunt oppidanorum, quòd muro anteriore pulſi, intra munitionem, quæ ſecundo muro erat accincta, confugerent, & tunc primò rebus ſuis deſperarent.

Qualiter Imperator propter excidium Cremæ, concilij diem prolongauerit, & quorum conſilio Cremenſes de pace tractauerint.

CAPVT LX.

IMperator videns excidium ciuitatis vicinum eſſe, iam enim vires eorum, & audaciam, labor, metus & calamitas fregerant, concilium quod in octaua Epiphaniæ celebrandum fuerat, diſtulit, animumq́ totum ad ſubuerſionem ciuitatis laxauit. Iam autem valida iuuenum manus collapſa fuerat, multiq́ in dies ſingulos iaculis & ſagittis occumbebant, cum, vt dictum eſt, ipſi contrà nihil mali noſtris facere poſſent. In tãtis ergo rerum anguſtijs, conſilio neceſsitatis adhibito, Peregrini Aquileiẽſis eccleſiæ Patriarchæ, ſimulq́ Henrici ducis Baioariæ & Saxoniæ colloquium expetunt, petentibusq́ locus & hora datur, quando ſapientiores & maiores ciuitatis ſe dictorum heroum conſpectui præſentarẽt. Manè facto, deſignata ſtatione, cum pars vtraq; adeſſet, patriarcha vir eruditus, plurimisq́ virtutibus adornatus, & cui præter officij auctoritatem magna facundiæ gratia inerat, prior ad eos ita orſus memoratur.

Exhortatio Aquileienſis patriarchæ, & reſponſio Cremenſium.

CAPVT LXI.

SIquidem non viderem vos ad ſentiendum quæ pacis ſunt, eſſe incitatos, neq; populi Cremenſis puriorem, ſinceriſsimamq́ vos partem, nunquam proceſsiſſem ad vos, neque conſulere confiſus eſſem. Superuacua enim, vt ait quidam, eſt de vtilibus oratio, quando omnium habitatorum conſpirat ad deteriora conſenſus. Quia verò aliquos quidem ætas malorum belli neſcios facit, quoſdam verò incõſiderata ſpes libertatis, nonnullos quoque auaritia ſuccendit, paucorum bonorum conſilio prouidendum eſt, quemadmodum ipſi ab hoc errore corrigantur. Quod ſi ab initio ſuſcepti belli prouiſum non eſt, ſera ſaltem pœnitentia corrigat exceſſum: vt qui in portu præcauere tempeſtatem noluiſtis, vel inter medias procellas, pro tempore rebus fractis conſulatis. Subeat vobis, ſi non ciuitatis iam perditæ, iamq́ ſubuerſioni proximę,

ſaltem

ſaltem miſeratio filiorum veſtrorum adhuc ſuperſtitum,atque coniugum. Parcite reli quijs hominum,ſi parcere noluiſtis charis aditis paternorum mœnium. Experti ferita tem Germanorum,virtutem & magnitudines corporum, ne dubitetis eos ſpiritus ge rere maiores corporibus,& animas contēptrices mortis habere.Breuiter vobis quod ſentio edam. Placet vt victori principi colla ſubdatis, expedit vt vniuerſam ſalutem veſtram in deditione,non in armis reponatis.Si enim ſpreta pace in defectione perſe-uerantes eritis,haud dubiè maioribus quàm paſsi eſtis periculis ſubdemini.His dictis dolorem quem corde habebant,pauliſper ſupprimentes, reſpondent ſe non aduerſus principem, ſed contra gentiles ſuos Cremonenſes arma ſumpſiſſe, olimq́ ſibi decre-tum neque his,neque illis,ſed ſoli Deo & Imperatori ſeruire voluiſſe, & in multis cla-rere,mortem eos indebitæ ſeruituti prętuliſſe,fœdus cum Mediolanenſibus pepigiſ-ſe,idq́ donec deo placuerit, inuiolatum cuſtodiſſe. Iram ſe diuinam pro peccatis ſuis perferre,fortunam imperatoris præualere. Nam habentes armorum abundantiſsimū apparatum, & alimentorum nullam penuriam, manifeſtiſsimè deo ſpem ſalutis aufe-rente,perdidiſſe.Rogare autem ne gentilibus ſuis Cremonenſibus inimiciſsimis pœ-nas,ſed ſoli principi cogantur præſtare.Optare ſe bello finem imponere,virtutem im-peratoris ſe effugere non poſſe.

De conditionibus pacis cum Cremenſibus, & triumpho principis.

CAPVT LXII.

COgnito iam nominati principes quòd pacem cuperent, belliq́ tædio affecti eſ-ſent, verbum eorum curiæ perferunt. Placuit, de conditionibus pacis agitur, diffinitur,& ſine contradictione ab oppidanis recipitur.Erat autem pactum ta-le,quòd Cremenſes ciuitatem dederent, ipſiq́ vita ſibi indulta cum coniugibus ac li-beris quouis eundi facultatem haberent,de rebus ſuis quantum quiſque ſemel hume-ris efferre poſſet, ſecum exportaret. Mediolanenſes verò & Brixienſes, qui ad præſi-dium eiuſdem ciuitatis intrauerant, relictis ibidem armis, & omnibus ſuis, vitam ſibi pro lucro exiſtimarent. Quibus omnibus tandem vi. Kalend. Febr. completis,ipſum caſtrum, egreſsis inde quaſi xx. milibus hominum diuerſi generis, flammis traditum, & militibus ad diripiendum permiſſum eſt. Peracto excidio, diuus Auguſtus toto ex-ercitu iocundante, lætam victoriam acturus Papiam diuertit. Vbi verò eum appro-pinquare nunciatum eſt, omnis multitudo ciuitatis obuia per vias & plateas, cum ſe-nibus & iuuenibus,cum coniugibus & liberis præſtolabatur, & quò tranſiens diuer-tiſſet, eius maieſtatem, vultusq́ lenitatem omnium generum vocibus proſequeba-tur, benemeritum triumphatorem, & ſalutis datorem, ſolumq́ dignum Romanum principem appellari.Tota ciuitas veluti templum varijs ornamentis decorata erat, & diuerſis odoribus aromaticis plena redolebat. Cum autem vix per circunſtantium multitudinem ad eccleſiam venire potuiſſet, antequam in palatio ſe reciperet, omni-potenti deo,qui dat ſalutem regibus,pro adepto triumpho vota ſoluit, & gratulato-ria ſacra celebrauit. Conuentum quoque quem in octaua Epiphaniæ habendum ſta-tu erat, in eadem Ticinenſium ciuitate in Purificatione S. Mariæ decreuit peragere. Porrò de ſubacta, vel potius ſubuerſa Crema, ſtatim imperiales literæ per ambitum regni diriguntur in hunc modum.

Epiſtola Imperatoris de uicta Crema.

CAPVT LXIII.

FRidericus dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus. Scire credi-mus prudentiam veſtram,quòd tantum diuinæ gratiæ donum, ad laudem & glo-riam nominis Chriſti,honori noſtro tam euidenter collatum, occultari vel abſcon di tanquam res priuata,non poteſt. Quod ideo dilectioni veſtræ ac deſiderio ſignifi-camus, vt ſicut chariſsimos & fideles, vos participes honoris & gaudiorum habea-mus.Proxima ſiquidem die poſt conuerſionem S.Pauli,plenam victoriam de Crema nobis deus contulit,ſicq́ glorioſè ex ipſa triumphauimus,quòd tam miſerę genti quę

in ea fuit, vitam conceſsimus. Leges enim tam diuinæ, quàm humanæ ſummam ſemper clementiam in principe eſſe debere teſtantur.

De concilio apud Papiam, & exhortatione principis ad epiſcopos.

CAPVT LXIIII.

TEmpus erat quo concilium Papiæ indictum, celebrandum fuerat, idq; de vniuerſis regni partibus, videlicet ciſalpinis & tranſalpinis in vnum collecti archiepiſcopi, & epiſcopi, alijq; eccleſiarũ prælati pendula expectatione operiebantur. Tum Auguſtus commonens omnes ieiuniorum & orationum ſubſidijs eccleſiæ catholicæ cauſam deo commendari, cum ſacerdotibus, & omni populo auxilium diuinum fida ſanctorum interceſsione poſcebat. Deinde conuocato in vnum cõcilio, cum reſediſſet, ait ad epiſcopos: Quamuis nouerim officio ac dignitate imperij penes nos eſſe poteſtatem congregandorum conciliorum, præſertim in tantis eccleſiæ periculis: (hoc enim & Conſtantinus, & Theodoſius, necnon Iuſtinianus, ſeu recentioris memoriæ Carolus magnus, & Otto imperatores feciſſe memorantur) auctoritatem tamen diffiniendi huius maximi & ſummi negocij, veſtræ prudentiæ, veſtræq; poteſtati committo. Deus enim conſtituit vos ſacerdotes, & poteſtatem vobis dedit de nobis quoque iudicandi. Et quia in his quæ ad deum ſunt, non eſt noſtrum de vobis iudicare, tales vos, & taliter in hac cauſa hortamur habere, tanquam ſolius dei de vobis expectantes iudicium. Cum hæc dixiſſet, ipſe ſe concilio ſubtraxit, examen totum eccleſiæ & eccleſiaſticis, quæ ibi innumerabiles erant, committens perſonis. Erant autem circiter quinquaginta archiepiſcopi & epiſcopi, abbatum, præpoſitorum non erat præ multitudine æſtimatio. Legati quoque diuerſarum terrarum aderant, ſpondentes quicquid à ſynodo decretum foret, indubitanter à ſuis recipiendum.

Quòd concilium pro Victoris parte ſententiam dederit.

CAPVT LXV.

REſidentibus itaque epiſcopis, & clero vniuerſo vij. diebus cauſa ventilata eſt, tandemq; domino Octauiano, qui cum præſens aduenıſſet, & haberet qui partem ſuam defenderent, ceſsit litis victoria, & pro ipſo concilium ſiue curia dedit ſententiam, condemnato Rolando & reprobato, qui citatus legitimè concilio ſe præſentare contumaciter abnuiſſe dicebatur. Sæpius autem lectorem admonitum eſſe cupimus, vt in hoc facto ad diſquirendam rerum veritatem non noſtra dicta conſulat, ſed literis & ſcriptis, quæ ad manus noſtras venerunt, & huic Operi inſerendę viſæ ſunt, innitatur, ſuo ſeruans arbitrio, quando de hac controuerſia, & litis deciſione, concilijq; iudicio ſufficienter ſibi fides facta videatur.

Epiſtola canonicorum S. Petri Romæ, pro parte Victoris.

CAPVT LXVI.

INuictiſsimo & glorioſiſsimo domino ſuo Friderico Romanorum Imperatori, & ſemper Auguſto, & venerabilibus patribus in Chriſti nomine congregatis, fratres qui Romæ ſunt, baſilicæ S. Petri principis apoſtolorum canonici, angeli magni conſilij præſentiam, & ſpiritusſancti conſolantem gratiam. Patres ſanctiſsimi, quos deus elegit ad conſolationem mœrentium, & delinquentium correctionem, ſicut ait Apoſtolus, Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, intẽdite precibus noſtris, & ad dolorem noſtrum leniendum conſolationis manum extendite. Tanta eſt enim tam diffuſa mœroris noſtri materia, vt vnde debeamus exordium ſumere, difficulter poſsimus inuenire. Verùm quia materia doloris eſt & mœroris, à luctu & mœrore ordiri decreuimus. Attendite ergo & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor noſter, cum videamus matrem noſtram Romanam eccleſiam, quondam fulgentem, à filijs ſuis, imò alienis, quia mentiti ſunt ei, quos enutriuit & exaltauit, ipſi autem ſpreuerunt eam, contumelioſe euiſceratam, & membris ex parte mutilatam, in cœno iacentem, contumeliam, iacturamq; ſuam nec ſentientem. Vnde cum Hieremia plorante ſuæ Hieruſalem deſtructio-

ſtructionem, plorantes dicimus, Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores orbis: quoniam ingrederetur hoſtis, & inimicus per portas Hieruſalem. Vere Hieruſalem erat mater noſtra Romana eccleſia, quæ cunctis ad ſe venientibus & quærentibus pacem dabat. Nunc autem & dolentes dicimus, vt olim illa, Peccatum peccauit noſtra Hieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt. Nec immeritò propter peccata prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius, errauerunt cæci in plateis, facies domini diuiſit eos. Et verè. Vultus enim domini ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum. Vnde plurimo rubore diffundimur. Verè peccatum peccauit hoc tempore noſtra Hieruſalem, inuidia & odio, & iniquitatibus multis, quæ quia per omnia longum eſt enarrare, ad oſtendendam Romanam electionem, & cauſam diſcordię declarandam propoſitum conuertemus. Domino igitur Papa Adriano felicis memoriæ, prima vigilia Kalend. Septemb. viam vniuerſæ carnis ingreſſo, conuenit ilicò maxima multitudo, cum quibus & ſenatores affuerunt, quorum conſilio corpus Romam delatum eſt. Inter cardinales verò contentione creſcente, conuenit tandem inter eos vt Romam redirent, & concordem electionem facerēt de aliquo cardinalium. Quod ſi non poſſent, quærerent extraneam perſonam. Quod ſi nec ſic poſſent conuenire, ab electione quieſcerent, donec inuenirent idoneum virum, quem concorditer eligere deberent. Et hoc vnanimiter ab omnibus confirmatum eſt. Poſt hoc autem ſtatim Romam redierunt. Dominus Octauianus, & quidam alij acceſſerunt ad obſequium defuncti. Quidam verò alij præmiſerunt auctorem ſcelerum Boſonem primogenitum Satanę, vt munitionem beati Petri occuparet, cuius cuſtodes fidelitatem ei iurauerant, domino Papa Adriano viuente, cumque poſtea ſubſequentes eandem munitionem conſcenderunt. Dominus autem Tuſculanus palatium aſcendit. Dominus Octauianus & dominus Rolandus cancellarius ad domos noſtras venerunt, & quidam alij. Vocati autem iſti ab illis qui munitionem obſeruabant, reſponderunt ſe nunquam aſcenſuros in munitionem, Boſonem verentes, ne ſicut eis relatum fuerat, à iuratis Boſonis caperentur. Et dominus cancellarius, Vadam inquit, & eos ad vos deſcendere faciam. Iuit cum eo diaconus de Carcere, nec redierunt, & ſic per biduum de loco vbi electionem facerent, conuenire nequiuerunt. Tandem die ſabbati deſcendentibus illis de munitione, aſcenderunt omnes poſt altare beati Petri, & cœperunt de electione tractare. Cumque conuenire non poſſent, dixerunt iſti qui concordiam & pacem eccleſiæ deſiderabant, Date nobis electionem, & eligemus vnum dę vobis, aut habeatis vos electionem, & eligite quem vultis de nobis vnum, & noluerunt. Surrexit tandem velut iratus Otto, diaconus S. Georgij, & Adebaldus Craſſus, cardinalis S. apoſtolorum, & Ioannes Neapolitanus, & accepto manto voluerunt immantare dominum Rolandum cancellarium, ſed ſaniore & meliori parte cardinales ex parte dei omnipotentis, & beatorum principum apoſtolorum Petri & Pauli, atque totius eccleſiæ auctoritate prohibente, non potuerunt. Facta autem hac prohibitione, iterum eum inmantare attentauerunt, nec potuerunt, & cancellarium cum manto nullo modo tetigerunt: per eos tamen non ſtetit quin inmantaretur. Cæterùm clerus Romanus, qui in eccleſia beati Petri pro electione ſummi pontificis conuenerat, audito clamore cucurrerūt, circundantes dominum Ottonem, qui erat cum cardinalibus iuxta altare beati Petri, & clamauerunt omnes dicentes, Dominum Octauianum eligite, per quem ſolum eccleſia pacem poteſt habere. Tunc petitione populi Romani, & electione totius cleri, conſentiente & deſiderante vniuerſo capitulo baſilicæ beati Petri, dominus Octauianus cardinalis à ſaniori parte cardinalium electus eſt, & manto indutus, ac in ſede beati Petri poſitus, abſque omni contradictione, cantantibus omnibus, Te deum laudamus, in iubilo. Deinde ſicut mos eſt, domini cardinales, & clerus Romanus totus qui præſens erat, & qui poſtea confluxerat, populuſque Romani pars maxima pedes eius oſculati ſunt. Quod videns dominus Rolandus cancellarius, & qui ei ſicut dicebatur, iuramento erant aſtricti, nec clamauerunt, nec aliquo modo contradixerunt, ſed inclinato capite redeuntes, munitionem quaſi ſpe ſua fruſtrati conſcenderunt. Tunc domini cardinales, clerus, iudices, ſcrinia-

rij,ſenatores,populus Romanus dominum electum ſignis bandonis præcedentibus, ad palatium vſq; cum iocunditate perduxerunt, Romano more clamantes, Papa Victore S. Pietro l'elegge. In craſtinũ autem quidã de clero Romano aſcenderunt munitionem, & oſculata manu domini cancellarij, cœperunt eum & qui cum eo erant, rogare, vt paci eccleſiæ prouideret. Quidam autem de diaconis curiæ reſpondit eis velut indignans: Heri pedes domini Octauiani, qui fratrem ſuum dominum cancellarium exuit manto, & ſe induit, eſtis oſculati, & modò venitis ad nos? Et dominus cancellarius, Noli, ait, domine cardinalis, dicere quod verum non eſt. Dominus Octauianus nunquam exuit me manto, quia nunquam indutus fui. Sicq; per totam hebdomadam illam domino cancellario & ſuis in eccleſia beati Petri morantibus, nono die deſcendentes trans Tyberim, eo die & altero commorantes xi. exierunt, & peruenerunt ad ciſternam Neronis, in qua latuit Nero fugiens Romanos inſequentes. Iuſtè ciſternam adierunt, quia dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſsipatas, quæ continere nõ valent aquas. Et ibi die altero, qui duodecimus erat ab electione domini Victoris, induerunt cãcellarium ſtolam & pallium erroris, in deſtructionem & confuſionem eccleſiæ, ibiq; primùm cantabant, Te deum laudamus. Quis veſtrûm ô ſanctiſsimi patres audiuit talia? Quantum in eis eſt, biceps hodie facta eſt Romana eccleſia. Nunc tacendum nobis eſt, vt dominus Otto Palatinus comes, & dominus Guido comes de Blanderata, & dominus Heribertus præpoſitus, viri prudentiſsimi, imperatoriæ maieſtatis legati, vicem accipiant referendi quid in domino cancellario & ſuis repererint. Qui cum nota retulerint, domini epiſcopi, domini imperatoris legati, quid hincinde humilitatis & veritatis cognouerint, plenius poterunt enodare. In Vrbe quoque cum Romanus clerus ad eccleſiam beati Petri, ipſis præſentibus conueniret, quid de facto iſto perſenſerint, quoniam præſentes eſſe credimus, referant ipſi, & ad hoc comprobandum duos de fratribus noſtris Petrum Chriſtianum eccleſiæ noſtræ decanum, & Petrum Guidonis camerarium ſanctę Romanę eccleſiæ ſubdiaconum ſanctitati veſtræ tranſmittimus, vt de his omnibus veritatis teſtimoniũ etiam viua voce perhibeant. In cœna domini eſtis, in qua redemptionis humanæ ſacramenta peregit. Duos gladios apoſtoli ſe habere profeſsi ſunt, quos & vos habetis, quid in eis, & per eos agere debeatis, nullus veſtrûm ignorat. Ibi dictum eſt à Chriſto, Satis eſt. Et nos qui Chriſti veſtigia ſequi debemus, vobis dominis noſtris dicimus huic operi finem facientes, Satis eſt. Omnipotentis ſapientia patris, qui nouit & poteſt vnire vota & voluntates omnium, doceat vos omnes, & vniat ad confuſionem Babylonicam deſtruendam, & ſimoniam de eccleſia propellendam, & pacem toti mundo deſiderabilem in integrum reformandam.

Actio concilij uerbis ſimplicibus poſita.

CAPVT LXVII.

Actio concilij quæ verbis ſimplicibus in ſcriptum redacta, item ponenda videbatur. Hæc ſunt capitula, quæ in concilio Papiæ ſuper electionem domini Papæ Victoris canonicè probata ſunt. Dominus Octauianus, & nemo alius, Romæ in eccleſia beati Petri, petitione populi & conſenſu, ac deſiderio cleri, à cardinalibus manto indutus eſt ſolenniter, & præſente cancellario, & non contradicente, in cathedra beati Petri collocatus eſt, & à cardinalibus, & clero Romano, Te deum laudamus, ſolenniter ei cantatum eſt, & nomen ei Victor impoſitum eſt. Ibi multitudo cleri & populi Romani venit ad pedes eius. Tunc Scriniarius ſecundum antiquam Romanorum conſuetudinem aſcendens in altum, voce magna clamauit ad populum dicens: Audite ciues Romani, & cœtus reip. ſecunda feria pater noſter Adrianus mortuus eſt, & proximo ſequenti ſabbato dominus Octauianus cardinalis S. Ceciliæ in Romanum pontificẽ electus & immantatus eſt, & in cathedra beati Petri collocatus eſt, & Papa Victor eſt nominatus. Placet vobis? Reſpondit magna voce clerus & populus. Placet. Secunda & tertia vice interrogatus populus ſi placeret, clara voce reſpondit,

Placet

Placet. Deinde cum bandis, & alijs papalibus inſignibus dominus Papa cum laudibus in palatium deductus eſt.

His itaq; ritè peractis, capitulũ beati Petri ſtatim venit ad pedes eiuſdẽ papę Victoris, & obediuit, ac debitam ei reuerentiam exhibuit, clerus & populus, multitudo magna ſimiliter obediuit. Sequenti verò die proxima rectores cleri Romani accedentes ad dominum cancellarium, & ad cardinales qui cum eo erant, voluerunt cognoſcere ſi immantatus eſſet, ſicut quidam dicebant: & non inuenerunt eum immantatũ, neq; aliqua ſpecie dignitatis variatum: & habito cum eo & cardinalibus ſuis colloquio, cognouerunt ab ore eius & ſuorum, quòd nunquam fuerit immantatus, & quòd hoc ei falſò imponebatur. Quo audito & cognito, rectores ad pedes domini papæ Victoris venerunt, & obedientiam, & reuerentiam exhibuerunt. De omnibus ſuprà dictis capitulis teſtes fuerunt, Petrus Chriſtianus decanus baſilicæ beati Petri, & omnes fratres eius, & duo rectores cleri Romani, Blaſius ſcilicet presbyter, & Manerius presbyter, & ſeptem archipresbyteri Romanæ vrbis, & quatuor alij tam diaconi, quàm ſubdiaconi.

Deinde prior Lateranenſis & ſui canonici obedierunt.

Clerici de patriarchia S. Mariæ maioris obedierunt.

Abbas de patriarchia S. Pauli per ſuos nuncios obediuit, & in ſignum obedientiæ de bonis eccleſiæ ſuæ illi miſit.

Abbas de patriarchia S Laurentij cum ſuis monachis obediuit.

Abbas Cirengij obediuit. Abbas S. Syluestri cum ſuis monachis obediuit. Abbas S. Alexij in monte Auentino cum ſuis monachis obediuit. Abbas S. Blaſij cum ſuis monachis obediuit. Conuentus S. Sabeæ obediuit. Cõuentus S. Mariæ in Capitolio obediuit. Conuentus monachorũ S. Coſmæ & Damiani obediuit. Abbas S. Valentini obediuit. Magiſter fratrũ templi Hieroſolymitani in monte Auentino cum ſuis fratrib. obediuit. Cardinalia S. Marcelli obediuit. Clerici de cardinalia ſanctorũ apoſtolorum obediuerunt. Clerici de cardinalia S. Petri ad vincula obediuerunt. Clerici de cardinalia S. Syluestri obediuerunt. Clerici de cardinalia S. Sixti obediuerunt. Clerici de cardinalia S. Sabinæ obediuerunt. Clerici de cardinalia S. Sabinæ obediuerunt. Cardinalia S. Ciriaci apud thermas Diocletiani obediuit.

Clerici de cardinalia S. Mariæ trans Tyberim obediuerunt. Clerici de cardinalia S. Mariæ in porticu obediuerũt. Clerici de cardinalia S. Nicolai in carcere obediuerunt. Monaſterium S. Agathæ obediuit. Archipresbyter S. Apollonaris obediuit. Archipresbyter S. Triphi obediuit. Archipresbyter S. Bartholomæi obediuit. Eccleſia S. Celſi obediuit. Eccleſia S. Mariæ in monaſterio obediuit. Eccleſia S. Mariæ in palatia obediuit. Eccleſia ſancti Saluatoris de Curte obediuit. Archipresbyter ſancti Vincẽtij cum ſuis obediuit. Archipresbyter ſanctæ Katharinæ cum ſuis obediuit. Archipresbyter ſancti Thomæ de Parione obediuit. Archipresbyter ſanctæ Anaſtaſiæ cum ſuis obediuit. Archipresbyter ſancti Saluatoris de campo cũ ſuis obediuit. Archipresbyter ſanctæ Mariæ in monte celſo cum ſuis obediuit. Et multæ aliæ eccleſiæ & monaſteria obedierunt, quas vix enumerare valemus.

Poſt promotionẽ domini Victoris, canonici beati Petri miſerunt ad Rolandũ cancellarium canonicos ſuos, qui viderent an eſſet immantatus, ſicut quidam credebant, aut aliquo modo promotus. Vnde bis miſſi inquiſitores, bis retulerunt eum non eſſe immantatum, nec aliqua promotionis ſpecie variatum. Sequenti verò die, vt omnis dubitatio tolleretur, miſerunt canonici quoſdam de ſuis, vt menſę cardinalium qui intererant, intereſſent, & viderent ſi ſaltem in menſa locum digniorem ſolito obtineret, aut etiam benedicendo menſam primus eſſet, vel aliquo modo inter cardinales loco, vel dignitate, ſeu veſte dignior haberetur. In quibus omnibus nullo modo ſenſerunt eum promotum, vel mutatum. Atq; in hunc modum perſcrutati ſunt canonici ſtatum cancellarij per ſingulos continuos octo dies.

Baſſo & Ioannes de Romano dicunt: Poſtquam cancellarius ſedente domino Victore in cathedra, in munitionẽ ſe recepit, Ioannes Phizutus clericus, & Ioannes de

buccalata laicus, voluerunt immantare cancellariũ, qui cum iniuria repulit eos dicẽs, De me non facietis ridiculum, ibi eſt Papa, ite ad eum, & obedite ei.

Presbyter Blaſius, & presbyter Manerius rectores Romani, dicũt ſe cum tribus alijs rectoribus cleri, ſequenti die poſt promotionem domini Victoris acceſsiſſe ad cãcellarium, & ad omnes cardinales qui cum eo erant, & non viderunt eum inmãtatum, nec aliquo modo promotum: & antequam diſceſsiſſent, audierũt duabus vicibus ab ore cãcellarij, quòd nec erat, nec fuit immantatus. In pręſentia etiam ipſorum rectorũ qui ibi erant, teſtificatus eſt Otto cardinalis de Carcere, quòd dominus Octauianus nullam violentiam, vel iniuriam intulit cancellario.

Item dixit Otto, Pro nihilo adſcribitur hoc domino cancellario, quia nullus ei mãtum abſtulit, quia nunquam habuit. His omnibus ita peractis & cognitis, rectores iſti iuerunt ad dominum Victorem, & obedientiam ei fecerunt, & præceperunt clero, vt ei obediret. Quod & factum eſt.

Presbyter Barro, & presbyter Ioannes capellani de cardinalia cancellarij, dixerunt ſe ſequenti die poſt promotionem domini Victoris ad cancellarium acceſsiſſe, & dixiſſe ad eum ſic: Audientes vos eſſe inmàntatum gaudebamus, & nunc quia aliter videmus, dolemus. Qui dixit eis, Pro me nolite gaudere vel dolere, quia ego nec fui, nec ſum immantatus: ite & obedite ei quem videtis immantatum. Hęc verba taliter ab ore cancellarij proceſsiſſe cõmiſit presbyter Barro, & presbyter Ioannes, quibusdam ex noſtris clericis præſentibus, vt iurent in animabus eorum ita verum eſſe.

Clerici de cardinalia S. Chryſogoni dixerunt ſe ſequẽti die poſt promotionem domini Victoris acceſsiſſe ad cardinalem ſuum, qui erat cum cancellario, & interrogaſſe eum dicentes, Omnes clerici vadunt ad pedes domini Papæ, quid faciemus & nos? Qui reſpondit: Ite ad eum ſicut alij.

Multi ex noſtris dicunt vidiſſe cancellarium xj. die ab Vrbe exiſſe ſine manto, ſine ſtola, ſine albo equo, & ſine omni habitus munitione, cũ pellibus nigro pallio coopertis, & cum nigro almutio vſq; ad Ciſternam.

Ioannes de Romano dicit audiuiſſe Ioannẽ Neapolitanum, & Bonandiẽ, & quoſdam alios cardinales dicentes apud Ciſternam: Quoniam modò ſumus ſine paſtore, & ſine capite, faciamus nobis dominum: & poſtea immantauerũt eum, & cantauerũt ei, Te deum laudamus, apud Ciſternam.

Ioannes de S. Stephano, & Vuolferaminus dicunt ſe audiuiſſe, quòd papa Adrianus dixit ad eos cum de Vrbe exiret: Octauianus inquit, quem ego miſi in Longobardiam, vult excommunicare Mediolanenſes, ſed ego mandaui Mediolanenſib. vt non curent de eo, ſed fortiter ſe habeant tam ipſi quàm Brixienſes contra Imperatorem: & ego cum eis diſpoſui, quòd Imperator propter eorum impedimenta non poterit Romam venire. Item etiam cũ cardinalibus ita diſpoſui, quòd Octauianus non erit papa poſt mortem meam.

Gimundus & Vuolferaminus dicunt ſe audiuiſſe ab ore epiſcopi Sabinenſis, quòd libenter rediret ad dominũ Victorem, ſed ita adiuratione eſt aſtrictus, quòd ſine periurio non poteſt.

Epiſcopus Aletrinus in præſentia domini Guidonis Cremenſis cardinalis, & Gimundi, & Ioannis Gaietani, & aliorum multorum, dixit: Non poſſum ad dominũ Victorem venire, quia talem ſecuritatem feci cancellario, & ſuis apud Anagniam, ꝙ non poſſum ad eos venire vſq; ad Kal. poſt Kalẽd. autem veniã: interim tamen habeo eum pro domino, & paſtore meo. Itaq; Kalend. tranſactis, cum infirmitate teneretur, miſit dominó Victori obedientiam per clericum quendam, quem habemus præſentem.

De omnib. ſupradictis capitulis teſtimonium perhibuerunt prædicti rectores cleri Romani, & vij. archipresbyteri ſuprà memorati, & alij multi honeſti & religioſi clerici Romani, & Petrus Vrbis præfectus, & Stephanus de Tebaldo, & Stephanus Nortmannus, & Ioãnes de S. Stephano, & Ioannes Gaietanus, & Vuolferaminus de Gidocica, & Gimundus de domo Petrileonis, & multi alij illuſtres Romani & nobiliſsimi, qui omnibus his interfuerunt, & omnia viderunt, & tractauerunt.

Qualiter

Qualiter Fridericus ratihabitione confirmauit electionem Victoris, cumq́; intronizauit.

CAPVT LXX.

Confirmato & recepto taliter in papatu Victore, defertur ad principem ſacerdotalis concilij ſententia. Qua venerabiliter ſuſcepta & approbata, Victor ad eccleſiam vocatur, & magna ſolennitate, & frequentia cleri ac populi ſuſcipitur, ipſiq́; vt ſummo pontifici, & vniuerſali Papæ acclamatur. Diuus quoq; Imperator conſuetam ei reuerentiam, ſicut Conſtantinus beato Syluestro humiliter pro foribus eccleſiæ exhibuit: & manu eius accepta vſq; ad ſedem deduxit, & intronizauit. De reliquis quæ ibidem acta ſunt exemplaria literarum ſubnotata conſule.

Epiſtola Imperatoris ſuper his directa.

CAPVT LXXI.

Fridericus dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, dilectiſſimo ſuo Eberhardo venerabili Saltzburgēſi archiepiſcopo, & ſuffraganeis eius, Alberto Friſingenſi epiſcopo, Hartmanno Brixinenſi, & Romano Gurcenſi, totiq́ue prouinciæ Saltzburgenſi gratiam ſuam, & omne bonum. Si ſacro concilio Papiæ interfuiſſetis, omnia quæ ibidem, vel in Romana eccleſia facta ſunt, oculata fide cognoſcere poſſetis. Ne autē ab his qui prauis delationibus & mendacijs iā ferè totū orbē reſperſerunt, veritas poſſit obnubilari, vel veſtra ſinceritas trahi in contrariū, quando breuius poſſumus, ſeriē totius rei ſine aliqua falſitatis cōmixtione mera veritate vobis ſignificare dignū duximus. Luce clarius cōſtat, quòd papa Adriano adhuc viuente, Rolandus cancellarius, & quidā cardinales non attendentes illud dominicū, Sit ſermo veſter, eſt eſt, non nō, conſpiratione facta cū Vuilhelmo Siculo, prius ab eis excōmunicato, & cū cæteris hoſtibus imperij, Mediolanenſib. Brixienſib. Placentinis, ne fortè per mortē papæ Adriani tā iniqua factio euaneſceret, iuramēti vinculo inuicē ſeſe conſtrinxerūt, vt defuncto Papa nullus alius ei ſubſtitueretur, niſi qui in eadem conſpiratione cū eis conueniſſet. Hac de cauſa xij. die poſt electionē domini Victoris papæ, eo ſedente in ſede beati Petri, iā dicti cōſpiratores egreſsi ab Vrbe ad Ciſternā Neronis, derelinquētes venā aquarū viuentium ſe cōtulerunt, & idolum ſibi Rolandū cancellariū erexerunt, dicentes hunc eſſe Simonem Petrum, qui apoſtolicæ dignitatis apicē tam nefaria inuaſione attingere præſumebat. Quòd hæc conſpiratio facta fuerit, & ille iam dictus Rolandus per eam hoc modo intrauerit, non eſt ficticium, ſed religioſis viris ab illo qui facit manifeſta conſilia cordium, mirabiliter eſt declaratum. Dum hæc Romæ agerētur, & nos quid ſuper tanto ſchiſmate agendum eſſet, viros religioſos, archiepiſcopos videlicet & epiſcopos conſultaremus, ſuperuenerunt quaſi miſsi à deo Tarentaſinus archiepiſcopus, abbas Claraualllenſis, abbas Moremundenſis, & alij abbates numero decimo poſtulantes pacem Mediolanenſibus: qui recepto à nobis verbo, dum Mediolanum pro inueſtiganda eorum voluntate redirent, acceperunt ab eis tale reſponſum: Domini patres, nos tenemur aſtricti iuramento domino Papę & cardinalibus, quòd non debeamus redire ad gratiam Imperatoris ſine eorum voluntate, & ipſi econtrà ſine noſtra voluntate nullam pacem facere poſſunt. Reſponderunt eis abbates: Vos de cætero non tenemini domino Papæ, quia mortuus eſt, & illi ſtatim ſubiunxerunt: Si mortuus eſt Papa, nos ideo non ſumus abſoluti: quia nihilominus tenemur cardinalibus, & ipſi tenentur nobis. Hæc prædicti patres abbates in reſponſis à Mediolanenſibus teſtificati ſunt coram multis religioſis viris. Præter hæc multa experimenta factæ conſpirationis per literas in via deprehenſas accepimus, ſicut nuncius iſte plenius vidit & audiuit. Sanè ex concilio orthodoxorum, ſicut alia vice meminimus vobis mandaſſe, generalem conuentum religioſorum Papię indiximus, ad quem ambos qui ſe dixerunt Romanos pontifices, non ad iudicium ſeculare, ſicut ora mendacium aſtruunt, ſed ad examen eccleſiæ, per duos venerabiles epiſcopos, Ferdenſem videlicet & Pragenſem conuocauimus. Alter verò eo quòd puriorē haberet conſcientiam,

dominus Victor videlicet, iudicio eccleſiæ vltrò ſe obtulit: altero videlicet Rolãdo cõtumaciter renitente & dicẽte, quia cũ ipſe omnes deberet iudicare, ipſe à nullo vellet iudicari. Habito itaq; venerabili concilio, in quo patriarcha Aquileienſis, & multi archiepiſcopi & epiſcopi religioſi conuenerant, per octo continuos dies maxima grauitate, diligentiſsima examinatione, ſemota omni laica perſona, tractatum eſt, quis ex duobus ſummi pontificatus apicem de iure deberet obtinere. Poſt longam itaq; deliberationem, quia illa nefandiſsima conſpiratio deo & eccleſiæ admodũ odibilis, manifeſtis indicijs non ſolùm probata, verùm in facie totius eccleſiæ corã poſitæ releuata eſt: & in domino Victore nihil reprehenſibile inuentum eſt, niſi quòd pauciores numero cardinales omnino à conſpiratione illa exortes, eum pro bono pacis inter regnum & ſacerdotiũ conciliando elegerunt: & inuocata S. ſpiritus gratia, eccleſia dei Rolandũ cancellarium conſpiratorem & ſchiſmaticũ, diſcordias & lites, & periuria bona eſſe euangelizantem condemnauit, & dominũ Victorem papã in patrem ſpiritalem & vniuerſalem pontificẽ confirmauit. Quem nos eccleſia duce ſecuti approbamus, & vniuerſalis eccleſiæ patrem & rectorẽ, cooperante diuina clementia, fore denunciamus. Hoc itaq; factũ diuinis ſuffultũ præſidijs, & in apoſtolica ſtabilitate ſupra petram, Chriſtum videlicet firmiter fundatũ, à veſtra beatitudine, pro pace totius eccleſiæ, & ſalute Imperij approbari, & ab omni eccleſia veſtræ ſanctitati commiſſa teneri & conſeruari rogamus, & præoptamus. Data Papiæ xv. Kalend. Martij.

Epiſtola præſidentium concilio hincinde directa.

CAPVT LXX.

Reſcriptum generale à ſynodo præſidentibus per partes mundi directum hoc eſt: Quia ſedis Apoſtolicæ turbatio, Chriſtianorũ animos admodum ſauciauit, nos qui ad reſecanda ſchiſmata, & pacem eccleſiæ reformandam Papiæ fuimus congregati, qualitatem cauſę, modumq; negocij & ſacri concilij diſpenſationem vniuerſitati veſtræ plenariè duximus intimandum: quatenus per ſcripta præſentia mera veritate monſtrata, auditorum animi falſitatem quam fortè conceperant, vehementer expellant, & amodò per ſcripta ſchiſmatica non ſeducantur. Cum igitur orthodoxorum Papiæ congregatorum vniuerſitas in nomine domini conſediſſet, cauſa per vij. dies continuos omni remoto ſeculari iudicio, legitimè & canonicè agitata, ac diligenter inſpecta, ſufficienter & canonicè in conſpectu concilij per teſtes idoneos eſt comprobatum, dominum papã Victorem, & nullum alium in baſilica beati Petri à ſaniori parte cardinalium, petitione populi, & conſenſu ac deſiderio cleri fuiſſe electum, & ſolenniter immantatum: quòd præſente, & non contradicente Rolando quondam cancellario, in cathedra beati Petri fuerit collocatus, & quòd ibi ei à cardinalib. & clero Romano, Te deum laudamus, glorioſè decãtatum, & inde ad palatiũ cum bandis, & alijs papalibus inſignibus eſt deductus: & clerus & populus ſecundũ cõſuetudinem interrogatus per Scriniarium, ſi placeret: tribus vicibus clara voce reſpondit, Placet. Probatum eſt etiam, quòd Rolandus xij. die poſt domini Victoris promotionẽ ab Vrbe egreſſus, apud ciſternam, in qua Nero Imperator quondam ab Vrbe profugus latitauit, primò eſt immantatus. Probatũ eſt, quòd in ſecundo die poſt promotionẽ domini Victoris, Rolandus interrogatus à rectoribus & clero Romano, ac clericis de ſua cardinalia, ſi domino Victori eſſet obediendũ, expreſſè confeſſus eſt, ſe nunquã fuiſſe immantatum, & expreſſè dixit: Ite, & obedite ei, quem immantatũ eſſe videtis. Super his capitulis fuerunt teſtes, & ſub ſtola tactis ſacroſanctis euangelijs iurauerunt. Dominus Petrus Chriſtianus decanus baſilicæ beati Petri, & in perſona ſua, & omnium fratrum ſuorum. Iurauerunt etiam venerabiles archipresbyteri, & rectores cleri Romani, Blaſius & Manerius presbyteri, Ioannes presbyter gentilis, Aimeradus archipresbyter, Berardus archipresbyter, Ioannes archipresbyter, Benedictus diaconus, magiſter Ptolemæus archipresbyter, magiſter Gerardus & Nicolaus, & alij honeſti clerici Romani. Præterea Petrus illuſtris Vrbis præfectus, Stephanus de Thebaldo, Stephanus Normãnus, Gimundus de domo Petrileonis, Ioannes de Stephano, & alij

principes & nobiles Romani, qui ad vocationē ſereniſsimi Imperatoris venerant, in cōſpectu concilij ſuper iā dictis capitulis, ex maxima parte teſtimoniū ſimiliter perhibuerunt, & iurare voluerūt. Sed nos quia religioſorū presbyterorū multorū teſtimonium ſufficiēs & abundantiſsimū habebamus, duximus laicis in hac parte parcendū. Deinde venerabiles epiſcopi Hermānus Ferdenſis, Daniel Pragēſis, & Otto Palatinus comes, & magiſter Heribertus præpoſitus, quos dominus Imperator ex conſilio xxij. epiſcoporū & Ciſtercienſis & Clarauallēſis abbatū, aliorūq́ religioſorū tunc pręſentiū, Romā delegauerat, vt partes ante cōcilij pręſentiā Papiā euocarent, in cōſpectu concilij teſtimoniū perhibuerūt, quòd Rolandū cancellariū, & partē eius trinis edictis per interualla peremptoriè & ſolēniter, ad præſentiam eccleſiæ Papiæ congregandæ, remoto omni ſeculari iudicio vocauerūt, & quòd Rolandus cācellarius, & ſui cardinales viua voce, & ore proprio iudiciū vel examē aliquod eccleſiæ ſe nolle recipere manifeſtè dixerūt. Vidimus etiā ſcripta Henrici Piſani cardinalis ad dominū Imperatorē directa, in quib. expreſſè continebatur, quòd nullū vellent eccleſię ſubire iudiciū, vel examen. Super hæc omnia idē Henricus, & Otto cardinalis S. Nicolai de carcere Tulliano, qui tēpore concilij, & antè apud Ianuā morabantur, & Ioānes Anagninus cardinalis, & Ioānes Piozutus S. Romanæ eccleſiæ ſubdiaconi, qui tūc apud Placentiā erant per octo dies, à concilio toto ſunt expectati, & per literas & nuncios concilij ſunt vocati, & contēpſerunt venire. Ex his igitur omnib. ſufficienter inſtructi, & veritate hincinde plenariè declarata, placuit reuerendo cōcilio, vt electio domini Victoris, qui tanquā agnus māſuetus & innocens venerat, eccleſiæ iudiciū humiliter ſuſcepturus, approbaretur & confirmaretur, & electio Rolādi penitùs caſſaretur. Et factum eſt ità. Electione itaq́ domini Victoris, remoto omni ſeculari iudicio, ſancti ſpiritus gratia inuocata, cōfirmata atq́ recepta, Chriſtianiſsimus Imperator poſt omnes epiſcopos, & poſt omnem clerum vltimus, conſilio & petitione concilij electionem domini Victoris recepit, & approbauit: & poſt eū omnes principes, & innumerabilis hominū multitudo, quæ præſens erat, tribus vicibus interrogata ſi eis placeret, reſpōdit cū gaudio magna voce, Placet. Sequenti die proxima, id eſt prima ſexta feria quadrageſimæ, dominus Victor cum proceſsione ab eccleſia S. Saluatoris extra ciuitatē, in qua fuerat eius hoſpitium, ad catholicā eccleſiam glorioſè deductus eſt. Ibi religioſiſsimus Imperator ante ianuas eccleſiæ eum ſuſcepit, & deſcēdēti de equo ſtrepam humiliter tenuit, & apprehenſum per manū vſq́ ad altare conduxit, & pedes eius eſt oſculatus: & nos omnes patriarcha, archiepiſcopi, epiſcopi & abbates, & omnes principes cum vniuerſa multitudine quæ præſens erat, pedes apoſtolicos ſumus oſculati. Proxima aūt die ſequēti, id eſt ſabbato, habito generali cōcilio, dominus papa & nos cū illo, Rolandū cancellariū ſchiſmaticū, & eius principales fautores, accenſis cādelis anathematizauimus, & tradidimus eū ſatanæ in interitū carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini. Illud etiam diſcretionis veſtræ prudentiā volumus non latere, manifeſtè eſſe deprehēſum, quòd Rolādus cancellarius, & eius ſequaces quidā cardinales, viuēte adhuc papa Adriano cōiurauerunt. Fuit autē tenor coniurationis, quòd ſi eis viuētib. papā Adrianū mori contingeret, cardinalē vnū de illis eligerent, qui in eadē coniuratione eſſet aſtrictus. De cætero ex parte dei omnipotentis, & beatorū apoſtolorum Petri & Pauli, & omniū ſanctorū & virorū orthodoxorū, qui diuino intuitu ad reſcindenda ſchiſmata cōuenerunt, vniuerſitatē veſtrā humiliter imploramus & monemus in Chriſto, vt ea quæ eccleſia dei Papiæ cōgregata ad honorē creatoris & ſponſæ ſuæ matris veſtræ ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ tranquillitatē, & ad ſalutem omniū Chriſtianorum fideliter ordinauit, vos omni dubio & ambiguitate remota, irrefragabiliter rata & firma teneatis, orantes vt redemptor noſter Chriſtus Ieſus vniuerſalem pontificem & papā noſtrū Victorem, de cuius ſanctitate & religione omnino confidimus, per tempora longa conſeruet, & præſtet ei omnimodā tranquillitatemq́ & pacem, ita quòd per eū deus omnipotēs honoretur, & eccleſia Romana, omnisq́ Chriſtiana religio gratū domino accipiat incrementū. Vt autē omnis actio plenius legentibus eluceſcat, dignum duximus, vt omnium noſtrûm conſenſus & nomina ſubſcribantur.

Ego Peregrinus Aquileienſis patriarcha cū meis ſuffraganeis interfui & conſenſi.
Ego Arnaldus archiepiſcopus Moguntinus cū xiiij. ſuffraganeis interfui & cōſenſi.
Ego Artuicus Bremenſis archiepiſcopus cū ſuffraganeis meis interfui & conſenſi.
Ego Hellinus Treuerenſis archiepiſcopus cum meis ſuffraganeis conſenſi.
Ego Reinaldus Colonienſis archiepiſcopus cum meis ſuffraganeis conſenſi.
Ego Vuickmannus Magdeburgenſis archiepiſcopus cum meis ſuffraganeis conſenſi.
Bizuntinus archiepiſcopus per legatum & epiſcopum Baſilienſem conſenſit.
Arelatenſis archiepiſopus conſenſit.
Lugdunenſis archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis conſenſit.
Viennenſis archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis conſenſit.
Henricus rex Anglorum per literas & legatos ſuos conſenſit.
Rex Vngarorum per literas & legatos ſuos conſenſit.
Rex Boemorum conſenſit. Rex Danorum conſenſit. Guido electus Rauennas conſenſit. Epiſcopus Firminus conſenſit. Epiſcopus Ferentinus conſenſit. Mantuanus conſenſit. Pergamenſis conſenſit. Fauentinus conſenſit.
Abbatum verò & archipresbyterorum multitudo innumerabilis multorū regnorum interfuit & conſenſit.
Longobardorum inæſtimabilis multitudo interfuit & conſenſit.
Vniuerſi ferè principes Romani imperij, tam Teutonici, quàm Italici, tam in Vrbe, quàm extra Vrbem, interfuerunt, & aſſenſum cum ingenti deſiderio præbuerunt.

Epiſtola Babenbergenſis epiſcopi de eadem re.

CAPVT LXXI.

R*Euerendiſſimo patri & domino Eberhardo Saltzburgenſis eccleſiæ archiepiſcopo, Eberhardus Babenbergenſis gratia dei ſi quid eſt, tam deuotum, quàm debitum cum oratione ſeruitium.*

Conuenientibus in vnum Papiæ epiſcopis circiter L. diuq́ꝫ ventilata quęſtione papatus, cum dilatio primò penè omnibus complacuiſſetvſq; ad maiorem rei notitiā, & aliud generalius concilium, præualuit tandem pars domini Victoris iuſtificata ab altera parte multis modis: quia coniuratio contra Imperium, factum illud præceſſerat: quia domini Victoris immantatio prior, illa poſterior, quo ſolo Innocentius Anacleto præualuit, cum Anacletus plures & maximę ſcientiæ & auctoritatis haberet electores. Deinde quòd ad hoſtes imperij pars illa ſe tranſtulerit obligata Siculo, Mediolanenſibus, Brixienſibus, Placentinis, per ſacramentū, quod ſanæ doctrinæ aduerſari videtur, & cum ſubditos à iuramentis fidelitatis debitę abſoluat, & ſeruire Imperatori prohibeat quoſcūq;, & ſic diſceſsioni viam præparet, quod peſsimum eſt, ſicut opere ipſo clareſcit, & ſcriptis vndiq; per Italiam directis tam ciuitatibus, quàm epiſcopis. His malis principijs finem deteriorem promittētibus, perpetuam videlicet diſcordiā inter regnum & ſacerdotium, & diſceſsionem ab inuicem, dum pars illa cum omni ſecuritate conductus, nec venire voluiſſet, nec etiā procuratores pro ſe mittere ad ſubeundum iudicium, & excipiendam ſententiam, dominum Victorē recipimus, ſpe pacis & concordiæ inter regnum & ſacerdotium: longo tamen examine præmiſſo de tempore & ordine electionis ſuæ. De his qui eius electioni conſenſerunt primitùs, & poſtmodum retrò abierunt, cardinalibus numero nouem, teſtificante ſuper his omnibus capitulo beati Petri & clero Romano, ſcriptis & viua voce nunciorum ſub iureiurando. Nuncius regis Francorum promiſit pro eo neutrum ſe recepturum, vſq; dum nuncios Imperatoris recipiat. Nūcius regis Anglorum idem velle, & idem nolle promiſit, tam in his, quàm in alijs. Arelatenſis, Viennenſis, Lugdunenſis, Biſuntinus, per literas, & per nuncios conſenſerūt. Solus Treuerenſis de regno noſtro ſupereſt in parte illa de numero archiepiſcoporum, qui non conſenſerit: eius tamen ſuffraganei omnes conſenſerunt. Vſq; ad vos ſolùm peruentum eſt. Angelus magni conſilij dirigat vos ſecundum beneplacitum ſuum, & cuſtodiat vos in omnibus vijs veſtris. Præter

hæc

hæc præpoſitus multa manifeſtabit vobis, quæ non licet ad præſens homini loqui. Congaudete mihi, qui dimiſsionem accepi, & ad propria redeo.

Epiſtola cuiuſdam religioſi uiri ad epiſcopum Saltzburgenſem, de eadem re.

CAPVT LXXII.

Domino ſuo in Chriſto reuerendo Eberhardo Saltzburgenſi archiepiſcopo, frater Henricus dictus Præpoſitus de Bertherſgadem. cum deuotis orationibus debitæ ſubiectionis obſequia.

Si cuncta quæ audiuimus & vidimus, ſcribere deberemus, non chartam, ſed volumen facere videremur. Verùm ſummam eorum quæ de duorū electione Romanorum pontificum acta ſunt, breuiter paternitati veſtræ notificamus. Curia quæ in octauis Epiphaniæ Papiæ fuerat indicta, vſq; in ſextam feriam proximā ante caput ieiunij, quia in deſtructione Cremæ dominus Imperator detinebatur, eſt dilata. In qua cōſidentib. domino patriarcha archiepiſcopis, & diuerſarū terrarū ferè quinquaginta epiſcopis, legatis quoq; regis Franciç, & archiepiſcoporū Arelatenſis ſcilicet, Lugdunēſis, Viennēſis: Biſuntini, atq; Treuerenſis, & Rauēnatis electi, cardinales & clerici, qui pro parte Victoris aderant, in medium proceſſerunt, & vtriuſq; ſeriem electionis expoſuerunt. Super qua continuis quinq; diebus ab epiſcopis, & alijs prudentibus viris copioſè diſputatum cum fuiſſet, ſexta tandem die in publico conſiſtorio electionis capitula denuò propoſita ſunt, & ſingula à canonicis eccleſiæ beati Petri, & rectorib. Romani cleri ſacramento ſuper ſancta quatuor euangelia præſtito confirmata. Pars autem altera nec ipſa venit, nec reſponſales, qua de cauſa neſcimus, conuentui direxit. Recitatæ ſunt inſuper literæ quamplures bullatæ ab Alexandro, & cardinalibus qui cum ipſo ſunt, epiſcopis & ciuitatibus Longobardiæ directæ, ſed à fidelibus domini Imperatoris captæ, ex quarum tenore machinationes eorum, & molimina contra Imperium patenter ſunt deprehenſa. Vnde quia dilatio non paruum tam eccleſiæ, quàm imperio videbatur minari periculum, præſertim quia non erat qui prædictis aſſertionibus contradiceret, cum vtraq; nimirum pars non ad curiæ, ſed ad eccleſiæ fuiſſet examinationem vocata, epiſcopi parti Victoris, quæ ipſum xi. diebus antequam Alexander immantaretur, immantatum fuiſſe, & in ſede beati Petri, aduerſa parte pręſente, abſque reclamatione ſediſſe, præſtito (vt dictum eſt) ſacramento probauerat, aſſenſum præbuerunt, & eundem Victorem vt apoſtolicum in eccleſia ſolenniter ſuſcipientes, ſolitam ei reuerentiam exhibuerunt. Facta ſunt hæc domino Imperatore & fidelibus Imperij annitentibus propter cauſas memoratas. Quapropter ipſemet eidem confirmato pontifici, ante fores eccleſiæ deſcendenti conſuetnm detulit honorem. Secunda verò poſt hæc die, ſæpe iam dictus dominus Victor, celebrato ſynodi officio, alterius partis principem cum quibuſdam ſuis fautoribus epiſcopis ſcilicet, Hoſtienſe & Portuenſe, eo quòd conſecrationis manum eidem pręſumpſerant imponere, cardinalibus etiam Henrico Piſano, Ioanne Neapolitano, & Iacincto, anathematis vinculo, extinctis candelis innodauit. Excomunicauit autem Henricum Piſanum, idcirco quòd mandato eius magiſter Raimundus cardinalis deſpoliatus, & atrociter cæſus fuerit. Præpoſitum etiam Placentinū, quia dominum Tuſculanum armata manu inuaſerit, & deſpoliatū, multis contumelijs affecerit, ſimili ſententię inuoluit. Vuilhelmum præterea Siculum, atq; Mediolanenſes pro inuaſionibus eccleſiarum & Imperij, ad canonicam vocauit ſatisfactionem. Interfuerūt his omnibus Metropolitani, dominus patriarcha, Moguntinus, Colonienſis, Magdeburgenſis, Bremenſis, cum nonnullis ſuffraganeis ſuis, & maxima pars epiſcoporum Longobardiæ, quorum plurimi affectuoſum & plenarium prædictæ confirmationi tribuerunt aſſenſum. Dominus verò patriarcha, & quidam alij, ſalua in poſterum catholicæ eccleſiæ cenſura, propter memoratas imperij neceſsitates obedierunt. Abſentes omnes quos prænotauimus archiepiſcopi, pro ſe & ſuis ſuffraganeis plenariè conſenſerunt, excepto Treuerenſe, qui cum iter cepiſſet, infirmitate præpeditus, excuſatorias tantummodo literas direxerat. Præſentes autem eius ſuffraganei Tullenſis & Verdunenſis pro ſe & cōſuffraganeo ſuo Metenſe in integrum ſpoponderūt. Domini Babenbergenſis, Patauiē-

ff

ſis & Ratiſponenſis patriarcham ſunt imitati. Pro confirmandis omnibus quæ facta ſunt, mittũtur legati, dominus Colonienſis in Franciam, Verdunenſis in Hiſpaniam, Pragenſis in Vngariam. Si interim alia ſcripta, quarum quædam vidimus, meram de his veritatem minus continentia, ad manus veſtras deuenerint, ſciat ſanctitas veſtra, quòd vt pro parte potuimus, ſinceram de his veritatem ſignificauimus, plenius autem præſentes inſinuabimus.

De archiepiſcopo Iuuauienſe, quare tam crebras literas acceperit, & de uita ac moribus eiuſdem.

CAPVT LXXIII.

QVare autem tam crebræ literæ Eberhardo Saltzburgenſi archiepiſcopo ſuper geſtis concilij directæ ſint, hæc fuit cauſa. Cum ad cõcilium iter cepiſſet, & iam per forum Iulij, & per marchiam Veronenſium vſque ad ciuitatem Vicentinorum perueniſſet, graui correptus infirmitate, gradum ſiſtere, domumq́ redire coactus eſt. Sanè quum tanti viri fecimus mentionem, de vita & moribus eius quædam memorabimus, quæ quamuis vt lucerna ſuper candelabrum poſita, in domo noſtræ prouincię clariſsimè luceret, ab his tamen qui longè poſiti ſunt, inuida bonis fama difficilius ſubtrahet, ſi ſcribendo celebretur. Erat autem idem vir venerabilis, ætate maturus, ſacræ paginæ literis decentiſsimè inſtructus, fide præcipuus, religione ſingularis Humanitate & pietate adeò communis, vt verè dicere poſſet, Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem. In largitionibus liberalis, in eleemoſynis & ſuſcipiendis peregrinis ſtudioſus, intantum vt ſumptus in obſequium pauperum monaſteriorum & peregrinorum quotidie expenſus, non ſolùm palatio ſuo, verumetiam toti epiſcopio videretur oneroſus. Ipſe tamen huiuſcemodi põdere minimè grauabatur, cum hæc incommoda bonæ famæ, quam ipſe tamen minimè affectabat, & ęternæ retributionis mercede compenſaret. Pauperum ſqualores minimè abhorrebat, à leproſis ſe tangi & contrectari paſſus eſt, quin etiam ipſe eos interdum tangere, manusq́ eorum oſculari non verebatur. Nec ſufficere credidit, ſi in miniſterio pauperum, famulorum vteretur officijs, niſi ipſemet habitu ſuccinctus, manibus ſuis interdum cibum apponeret, poculum porrigeret, aquam non ſolùm lauandis manibus, ſed & pedibus infunderet. Cumq́ non ſolùm in verbo perfectam doctrinam, verumetiam in opere conſummatæ diſciplinæ præberet exemplum, meritò de eo dicebatur, quod olim de quodam ſanctorum: Quia hic eſt qui quale habet verbum, talem habet vitam: & qualem habet vitam, tale habet verbum, quomodoq́ docet, agit: & quæ agit, hæc docet. His & alijs plurimis virtutibus, & diuinæ gratię donis, plures quidem ad ſui imitationem, vniuerſorum autem ad dilectionem ſui prouocarat affectum. Sed hæc hactenus.

De legatis ad Graciam deſtinatis.

CAPVT LXXIIII.

COmpoſitis ita rebus & geſtis concilij, miſsis quoque legatis, vt ſuprà dictum eſt, ad reges, Hiſpaniæ, Angliæ, Franciæ, Daciæ, Boemiæ & Vngariæ, ad Imperatorem quoque Græcorum Manuel nuncios dirigit, videlicet Henricium ducem Carentanum, fortem & exercitatum in bellicis conſilijs virum, & Henricum ſacri palatij notarium, omniq́ probitate & induſtria præditum, ac Neimerium filium Petri Polani ducis Venetorum, iamdudum in captiuitate ſua tentum, ſed abſolutum, reſponſa portantes, vt dicebatur ſuper petitione Conſtantinopolitani principis de Pentapoleos maritimis in Apulia, & quibuſdam ſecretioribus conſultationibus contra Vuilhelmum Rogerij Siculi filium, & in regno ſucceſſorem. Cernens autem totam Longobardiam continuis duorum annorum expeditionibus grauiter attritam, cum exercitus in crebris contra hoſtes excurſibus & rapinis, nec etiam amicis parcere potuiſſet, pauliſper terram ipſam quieſcere & reſpirare vtile iudicauit, donec recepta cultura nouas futuro anno calamitates ſuſtinere, nouumq́
facilius & recipere & enutrire poſſet
exercitum.

Quòd imperator iterum principes abire permiſerit.

CAPVT LXXV.

ITaq; dimiſſurus exercitum, aduocans ad ſe proceres, & de militia meliores, magnã illis ait ſe habere gratiam pro beneuolentia & fidelitate, qua erga ſe vtendo perſeueraſſent. Laudabat etiam in vno quoq; bonos mores, & fortitudinem, quam prælìando in multis magniſq; periculis monſtraſſet. Quòd eos neq; hoſtium multitudo, nec magnitudines ciuitatum, vel audacia inconſulta, & immanitates efferæ aduerſantium à cõſueta animi virtute terruiſſent. Magnam quoq; huius rei ſibi fore diligentiã, quòd debitis præmijs & honoribus virtutes eorum vellet honorare, qui militiæ ſocij fuiſſent, nec vllum eorum qui plus alijs laboraſſet, iuſta viciſsitudine cariturum. Eos etiam quos nouerat fortiter aliquid & egregium in bello feciſſe, nominatim ſingulos appellans conlaudabat. Deinde aurum & argentum, vaſa ex argento & auro facta, itemq; veſtes precioſas, beneficia feudorum, aliſq; donaria largiter & regaliter diſtribuebat. Omnibus autem hoc modo exhilaratis & donatis, vt quiſque ſe meritum præbuerat votis, & laudibus cum magno fauore ab vniuerſo exercitu factis, quo quemq; conueniret, dimittit: ipſe verò cum paucis in Italia remanſit. Quia verò huius Operis libellos numerum euangelicum excedere non propoſuimus, priusquam huic quarto Volumini terminum demus, ex quo actus & geſta bellorũ ſereniſsimi principis ſummatim perſtrinximus, mores quoq;, cæteraſq; vitæ illius partes & ſtudia circa regni adminiſtrationem pauliſper proſequamur.

De forma & moribus Friderici, & eius varijs ædificijs.

CAPVT LXXVI.

IGitur diuus Auguſtus Fridericus, vt de Theoderico quidam ſcribit, & moribus & forma talis eſt, vt & illis dignus ſit agnoſci, qui eum minus familiariter intuentur. Ita perſonam ſuam deus arbiter & ratio naturæ, conſummatæ felicitatis dote ſociata cumularunt. Moribus huiuſcemodi: vt laudibus eorum nihil, ne Imperij quidem fraudet inuidia. Forma corporis decenter exacta: ſtatura longiſsimis breuior, procerior eminentiorq; mediocribus: flaua cæſaries, paululum à vertice frontis criſpata. Aures vix ſuperiacentibus crinibus operiuntur, tonſore pro reuerentia Imperij pilos capitis & genarum, aſsidua ſucciſione curtante. Orbes oculorum acuti & perſpicaces, naſus venuſtus, barba ſubrufa, labra ſubtilia, nec dilatati oris angulis ampliata, totaq; facies læta & hilaris. Dentium ſeries ordinata, niueum colorem repręſentãt. Gutturis & colli non obeſi, ſed parumper ſucculenti, lactea cutis, & quæ iuuenili rubore ſuffundatur. Eumq; illi crebrò colorem non ira, ſed verecundia facit. Humeri pauliſper prominentes. In ſuccinctis ilibus vigor. Crura ſuris fulta turgẽtibus, honorabilia, & bene maſcula. Inceſſus firmus & conſtans, vox clara, totaq; corporis habitudo virilis. Tali corporis forma plurima & dignitas, & auctoritas tam ſtanti quàm ſedenti acquiritur. Valetudine ſatis proſpera, præter quòd interdum febre ephimerá corripitur. Bellorũ amator, ſed vt per ea pax acquiratur. Ipſe manu promptus, conſilio validiſsimus, ſupplicãtibus exorabilis, propitius in fide receptis. Si actionem diuturnam forinſecus perquiras, antelucanos baſilicarum & ſacerdotum ſuorum cœtus, aut ſolus, aut minimo comitatu expetit, eoſq; tam grandi ſedulitate veneratur, vt omnibus Italis erga epiſcopos & cleros ſeruandi honorem & reuerentiam, ipſe formam & exemplum tribuerit. Officijs diuinis tantam præbet venerationem, vt omnem horam qua coram ipſo deo pſallitur, competenti veneretur ſilentio, nec vllus interim eum audeat de quolibet ſollicitare negotio. Peractis votis, & poſt miſſarum ſolennia, diuinis cõſignatus reliquijs manè reliquum curæ regni adminiſtrandi deputat. Si venationib. exercetur, in equis, in canibus, accipitribus, cęteriſq; eius generis auibus, inſtituendis, ſpectandis, circumferendis, nulli ſecundus. In birſando ipſemet arcum tendit, ſpicula capit, implet, expellit. Eligis quod feriat, quod elegeris ferit. In cõuiuio talis diſciplina, abundantia regia, vt nec ſobrietas temulentiam, nec fames frugalitatem poſsit incuſare. Cum ludẽdum eſt, regiam tantiſper ſequeſtrat ſeueritatem: eiuſq; temperamenti eſt, vt ſit remiſsio

Sidonius Apoll.

non timens, auſteritas non cruentans. Erga familiares ſuos in proferendo alloquio non minax, nec in admittendo conſilio ſpernax, nec in reatu inueſtigando perſequax. Scripturas & antiquorum geſta ſedulò perquirit. Eleemoſynas in miniſterio pauperum plerunq; ipſe manu ſua diſtribuit. Pecuniarum ſuarum decimam eccleſijs & monaſterijs fideliter diuidit. In patria lingua admodum facundus, Latinam verò melius intelligere poteſt quàm pronunciare. Veſtitu patrio vtitur, nec profuſo, aut petulanti, ſed nec plebeio: cui magis hoc decorum, vt in caſtris ſuis potius Martis pompa radiet quàm Veneris. Qui cum in ampliando regno, & ſubigendis gentibus tantus exiſtat, vt in prædictis occupationibus aſsiduè verſetur, opera tamen plurima ad regni decorem & commoditatem pertinentia, diuerſis in locis inchoauit, quædam etiam conſummauit, & maximâ prouidentiæ partem obſequio pietatis impendit. Palatia ſiquidem à Carolo magno quondam pulcherrima fabricata, & regias clariſsimo opere decoratas, apud Nouiomagum, iuxta villam Inglinheim, opera quidem fortiſsima, ſed iam tam neglectu quàm vetuſtate feſſa decentiſsimè reparauit, & in eis maximam innatam ſibi animi magnitudinem demonſtrauit. Apud Lutra domum regalem ex rubris lapidibus fabricatã non minori munificentia accurauit. Etenim ex vna parte muro fortiſsimo eam amplexus eſt, aliam partem piſcina ad inſtar lacus circũfluit, piſcium & altilium in ſe continens omne delectamentum, ad paſcendum tam viſum, quàm guſtum. Hortum quoq; habet contiguum, ceruorum & capreolorum copiam nutrientem. Quorum omnium regalis magnificentia, & maior dictu copia operę precium ſpectantibus exhibet In Italia quoq; apud Medoicium, Laudam, & in alijs locis ac ciuitatibus, in renouandis palatijs, ædibusq; ſacris, tantam liberalitatis magnificentiam declarauit, vt totum imperium tanti Imperatoris & munere & memoria in perpetuum fungi non deſinat. Reges Hiſpaniæ, Angliæ, Franciæ, Daciæ, Boemiæ atque Vngariæ, quamuis ſuſpectam ſemper eius haberent potentiam, ſibi adeò per amicitiam & ſocietatem deuinxit, & ad ſuam voluntatem ſic inclinatos habet, vt quoties ad eum literas vel legatos miſerint, ſibi cedere auctoritatem imperandi, illis non deeſſe voluntatem obſequendi denuncient. Imperatorem Conſtantinopolitanum Manuel, vltrò amicitiam & ſocietatem eius expetẽtem, cum ſeſe, ſicut anteceſſores ſui, Romanorum appellaret Imperatorem, flexit, vt ſe non Romæ, ſed Neoromæ vocet Imperatorem. Et ne multis morer, toto regni ſui tempore nihil vnquam duxit melius, nihil iocundius, quàm vt Imperium vrbis Romæ ſua opera, ſuoq; labore priſtina polleret & vigeret auctoritate.

Hæc à glorioſo principe acta ſunt vſq; ad præſentem annum, qui ab incarnatione domini milleſimus centeſimus ſexageſimus, regni autem eius ſeptimus, Imperij quintus numeratur, multa adhuc in regni gubernaculis feliciter acturo, tandemq; apud regem regum cum priſsimis principibus æterna percepturo præmia meritorum.

EPILOGVS OPERIS.

Hos de latiſsimis geſtorum tuorum pratis Auguſtorum optime, tam dilectus patruus tuus Otto epiſcopus, quàm noſtræ humilitatis diligentia flores legit, vnde huius Opuſculi coronam texeremus, plura quæ de te ſciuntur & referuntur, peritioribus & magis domeſticis relinquentes. Quæ ſi cuiquã inuiſa fuerint, aut ea deſpicabilia iudicauerint, nos tamen obedientiæ noſtræ fructus conſolabitur, qua præcipienti paruimus. De qualitate autem Operis, vos dilectiſsimi domini mei videritis, quos in hoc Opere arbitros elegimus, & correctores. Vobis enim adiudicandum erit quod editis, per vos iudicandum quod delendum duxeritis.

Expliciunt libri Ottonis & Radeuici de geſtis Friderici Imp. Aug.

SEQVITVR

SEQVITVR APPENDIX VETVSTI SCRIPTORIS AD RADEVVINVM, QVAE IN VETVSTIORI exemplari eadem omnino manu adſcripta erat: ſubiuncta etiam epiſtola, quam & nos eodem conſilio edendā curauimus, vt reliqua Friderici Imperatoris hiſtoria ſuppleretur.

ANNO ab incarnatione domini M.clx. apud oppidum quod vocatur Carcer, ab Imperatore contra Mediolanenſes graue prælium habitum eſt: & cum iam Latinis qui ſecum erant, fugientibus victus videretur, ſtrenuè vicit. Cæſi penè quingenti ex parte aduerſæ; de noſtris tantùm quinq́. Eodem anno vel proximo, Arnoldus vir grandęuus & prudens, archicancellarius, & Moguntinus archiepiſcopus, de eccleſia ſancti Iacobi per incendium exire coactus, à ſuis miniſterialibus crudeliter necatus eſt.

Anno ab incarnatione domini M.clxij. Mediolanum denuò nouo genere obſidionis clauſum, etiam caſtris in gyro eius conſtructis.

Anno M.clxiij. Mediolanum captum, & funditùs euerſum eſt. Goizo rex Vngariæ moritur.

M.clxiiij. diſſentientibus inter ſe fratribus Goizi & filio eius paruulo, puer Imperatorem datis quinq́ milibus marcarum ſuæ parti adiungit. Veronenſes, Vincētini, Paduanj, Taruiſinj rebellāt. Octauianus moritur. Guido ſubſtituitur. Eberhardus Saltzburgenſis archiepiſcopus venerabilis obijt. Conradus Patauienſis epiſcopus ſubſtituitur. Conrado Robertus, Roberto Albanus Friſingenſis canonicus. Hartuuicus Ratiſponenſis epiſcopus mutilus; Hartmannus Brixinenſis deo dignus epiſcopus obierunt.

Anno ab incarnatione domini M. clxvj. apud Vuirzeburg in Pentecoſte Curia celebratur, vbi coniuratio fit ab Imperatore & principibus qui aderant tam ſecularis, quàm eccleſiaſtici ordinis, quòd Paſchalis ſemper Papa habeatur, & eo mortuo nullus niſi de ſua parte eligatur. Similiter poſt mortem Imperatoris, nemo ſibi ſubſtituatur, niſi iurauerit ſe eandem partem defenſurum. Solus Albertus Friſingenſis tunc iurare noluit. Nam Conradus Moguntinus iam vt hoſtis præiudicatus fuerat. Eodem anno Albertus Friſingenſis diu renitēs, coactus iurauit obedire Paſchali pro conſciētia, quandiu Imperium partem eius foueret, & quandiu regalia habere vellet. Ipſo itidem anno Imperator circa feſtum ſancti Petri deſcendens, Vngaros qui antè promiſſam pecuniam ex maiori parte mentiti fuerant, denuò iurare coegit. Vbi rex Boemorum quendam de regulis Ruthenorum ſuæ præſentiæ obtulit, eiusq́ illū ditioni ſubdidit. Fames valida per totam terram.

M.clxvij. Imperator circa Autumnum Italiam intrauit: ibiq́ cooperante cancellario ſuo Chriſtiano, Paſchalem per iterata ſacramenta cōfirmauit. Hoc eiusdem inſtinctu cancellarij appoſito, quòd nullus eorum vnquam abſolutionē eius iuramenti expeteret, oblatam nunquam reciperet. Eodem anno dux Auſtriæ Henricus, & Otto palatij Comes maior in Græciam deſtinati, ſine effectu, præter quòd magnificè donati ſunt, reuertuntur. Henricus dux filiam ſuam regi Vngariæ coniugio copulauit. Inter Saxones & ducem Bauariæ Henricum graue bellum agitatur.

M.clxviij. Imperator Rauēnates, Fanenſes vel Fauētes, Bononienſes grauiter attritos ad deditionē coegit. Chriſtianus apud Moguntiā dn̄o Conrado ſuperponitur. Iuuauia iamdudum propter Alexandrum ab Imperatore proſcripta crematur: dubium an hoſtium patratu, an proprio caſu. Conradus frater Imperatoris pro recuperanda gratia, quam dudum ineptè amiſerat, Italiam intrat, ſed ſine effectu reuertitur. Vvelſo ſenior & Henricus Burgrauius, & Fridericus Palatinus Comes Hieroſolymā petunt.

M.clxviij. Vngarus ſibi auxiliū præſtante Henrico Duce Auſtriæ ſocero ſuo, bellū mouet Græcorū Imperatori, pro eo quòd fratrem ſuum regnū affectantem ſuſcepit

& fouit, coniugio filiæ ditauit. Eodem anno Imperator Anconam obſidet, capit. Intereàque Romam præmittit Reinoldum Colonienſem, & Chriſtianum Moguntinum cum copijs. Quibus inter Tuſculanum & Vrbem, Romani cum exercitu occurrunt, committunt, vincuntur, & ad internicionem cæduntur. Ceciderunt ibi de Romanis ferè nouem millia: capti ferè tria. Subſequitur eos Imperator, Leoninam vrbem & porticus eccleſiæ ſancti Petri cremat. Eccleſiam à Romanis incaſtellatam capit, & euertiſſet, ſi non religonis intuitu pepercisset. Poſt hæc in Longobardiam iter flectit. Cremonenſes, Brixienſes, Mediolanenſes ad locum ſuum reuerſi, Laudenſes, Pergamenſes, Mantuani hoſtibus Imperij confœderati rebellant. Eodem tempore peſtilentia grauis exercitum inuaſit, & ex maxima parte extinxit. Mortui ſunt tunc de principibus Reinoldus Colonienſis, Daniel Pragenſis, Ebethardus Ratiſponenſis, Conradus Auguſtenſis, Gotefridus Spirenſis, Hermannus Ferdenſis, N. Cicenſis epiſcopi. Fridericus filius regis Conradi. Vuelfo iunior, Berengarius de Saltzbach.

De baronibus innumerabiles. Imperator cladem ſuorum, rebellionem Italorum, literis per omnem Imperij latitudinem declamat. Ratiſponenſi epiſcopo Chuno ſucceſsit. Auguſtenſi Hartuuicus. Non minus autem & in Vrbe peſtis eadem deſæuit: adeò, vt dicebatur, quòd mulieres maritis viduatæ, ab exteris ciui-
M.clxix. tatibus expetere connubia cogerentur. * Rolandus, qui & Alexander, denuò Vrbe cedit. Nam hoc eodem anno de Francia reuerſus, fretus quibuſdam de nobilioribus Romanis & Guilhelmo Siculo, ſedem Lateranenſis Patriarchijs inſederat. Imperator periculoſo itinere de Italia reuertitur.

Non multo pôſt, Guido quoque à fidelibus Imperatoris Romæ locatur.

Conradus Iuuauienſis conſtanter cum Rolando perſeuerans defunctus eſt: eique Adilbertus filius regis Boemici ſororius eius ſubrogatur. Inter hæc nouiter electi epiſcopi, vt conſecrationem ſuam à Chriſtiano Moguntino recipiant, ab Imperatore compelluntur. Guido qui & Paſchalis, moritur, & in baſilica beati Petri Romæ ſepelitur, à Romanis præter Centios, Ioannes Albanenſis epiſcopus eligitur, & Calixtus Tertius nuncupatur.

Ludouicus rex Franciæ, & Henricus rex Angliæ inuicem guerrant: ab Imperatore de pace inter ſe facienda precibus conueniuntur, adiunctis minis ex parte regis Francorum. Nam inter Imperatorem & regem Angliæ fœdus & amicitia fuit, data filia ſua in vxorem Henrico duci Bauariæ & Saxoniæ. Hartuuicus Auguſtenſis à Chriſtiano conſecratus ordines celebrat. Albertus Friſingenſis iam quaſi liber & liberatus à ſchiſmate per mortem Guidonis ſimiliter. Eodem anno rex Hieroſolymorum de Sarracenis glorioſè triumphauit.

M.clxx. Imperator natale domini in Alſatia egit. Circa purificationem ſanctæ Mariæ, Norimberch Curiam celebrat, vbi regem Boemiæ qui offenderat, de facili in gratiam recepit. Albanum Pataujenſem electum à ſuis ab epiſcopio perturbatum, ſpe tantùm in epiſcopatum reſtituit, effectu minimè. Nam offenſus erat ei propterea, quòd à Chriſtiano conſecrari abnuit. Ob hanc etiam cauſam Chunonem Ratiſponenſem electum grauiter ibidem tractauit, & Curiam ei de hoc verbo vſque in proximam Pentecoſten præſignauit: quatenus aut ordines à Chriſtiano reciperet, aut epiſcopatum dimitteret. Intrante Quadrageſima Ciſtercienſis & Clarauallenſis abbates Imperatorem conueniunt ſuper ſchiſmate, eiq; ſuggerunt, vt Babenbergenſem epiſcopum cum eis Romam deſtinet. Quod & factum eſt. Sed propter Longobardorum inſolentiam negocium ipſum tunc prouectu caruit. Nam epiſcopus ipſe ab eis repulſus, ad propria redire coactus eſt. Circa idem tempus Saltzburgenſis electus, ab Vlrico Patriarcha Aquileienſi conſecratus eſt inuito Imperatore. Paſcha in Alſatia celebratum eſt.

Credentes

**
*

CRedentes ſanctitatem veſtram eſſe cupidam circa noticiam rerum ab Imperatore geſtarum, ea quæ vidimus, & manibus tractauimus, ſine adulterinæ falſitatis admixtione ſuccincta breuitate vobis ſcribere curauimus. Cognoſcat itaque veſtræ ſanctitatis diſcretio, quòd ab amantiſsimo rege Vngariæ Bela honorificè recepti, & benignè ab ipſo & humaniter tractati, ſtatim cum regnum Græciæ intrauimus, in manus furum & latronum incidimus, nulla in Græcis fide reperta. Nam cõtra communem non violandorum legatorum legem, epiſcopum Monaſterienſem & comitem Rubertum ceperant, vnde cum magno labore per partes Bulgariæ procedentes, poſt longam viæ noſtræ moram, capta prius ciuitate Philipoli & deſtructa, & famoſo caſtro Verm. deſtructo, & tota circumiacente regione gladio deuaſtata, capta etiam nobili ciuitate Andrinopoli, & circumiacentibus ciuitatibus, captaq; inexpugnabili ciuitate Timotico à duce Sueuiæ, & infinitis de habitatoribus villæ occiſis, deſtructo etiam quodam caſtro nomine Maniceta à militibus noſtris & paucis de exercitu: vbi circiter ſex milia Græcorum perierunt igne & gladio, captis quoque compluribus caſtris, & facta magna ſtrage Græcorum, cum etiam fame perirent. Acceptis enim à Conſtantinopolitano Imperatore idoneis obſidibus, redditis etiam nobis nuncijs Soldani & filijs eius, quos ad nos miſſos antè ceperant, in feſto Paſchæ cum omni proſperitate rerum & perſonarum, brachium S. Georgij tranſiuimus. Sed poſtmodum quæ à prædicto Imperatore nobis iurata & promiſſa ſunt, nequaquam ſunt obſeruata. Deinde procedentes per partes Philadelphiæ vſque Laodiciam peruenimus in manu forti, omni die armata militia exercitus Christi. Inde proficiſcentes feria vi. ante diem Rogationum propter graminis & aquæ defectum, & propter diætam ſolito longiorem, inæſtimabile damnum in equis paſsi, venimus vbi fluuius Mandra oritur: & cum adhuc eſſent circa nos nuncij Soldani & filij eius, qui magna domino Imperatori munera attulerant, & ſub fidei certa pollicitatione pacem nobis firmiſsimam promiſiſſent: inuenimus tamen ibi in magna copia Turcorum acies contra nos ordinatas, qui ad mortem noſtram miſsi fuerant. Sed deo auctore & duce, ſub ſanctæ crucis vexillo, diluculo feria ij. quæ prima erat Rogationum dies, in ore gladij eos vicimus, magna eorum facta ſtrage, tranſeuntes eadem die fauces & anguſtiſsima montium verſus Suſopolim. In quibus partibus in anguſto quodam tranſitu, in vigilia Aſcenſionis domini noſtri magnam Turcorum multitudinem occidimus. Et quia iam equorum defectum ſenſimus, qui vulnerati fuerant & occiſi, & propter frigiditatem ſegetem & herbam non inuenimus, cum iam fame artari inciperemus, nec à nuncijs Soldani aliquod inueniremus conſilium, à via regia quam Imperator Emanuel ire ſolebat, eo quòd eſſet deſerta & longiſsima verſus Yconium, & tota montibus clauſa, neceſsitate coacti ad ſiniſtram declinauimus. In die Aſcenſionis domini ſummitates montium, per quos erat nobis tranſitus, occupantes, per montes aſperrimos & viam anguſtiſsimam contra ſpem omnium hominum, cum ſumma difficultate, & magna rerum & perſonarum iactura, eadem die in planiciem Finimini deſcendimus. Turci enim ex omni parte quaſi corona totum cinxerant & impugnabant exercitum: & dux Sueuiæ cum duce de Mair, & Marchione de Bodin, & alijs nobilibus & ſagittarijs à tergo remanſerant, ad tuendum præcedentes: qui cum præmiſsis eorum equis, pedites deſcendere deberent, tanta fuit Turcorum inſtantia cum ſagittis & fundis, & lapidibus, quòd noſtri ab inuicem diuiſi ſunt, poſiti in magno neceſsitatis articulo, & dux Sueuiæ vulneratus eſt vno ſuperiori dente penitùs excuſſo & medietate inferioris. Quàm plures etiam milites ex noſtris vulnerati ſunt, vnus ſolus occiſus eſt. Saumarij multi cũ pecunia, veſtibus, vaſis perditi ſunt. Sed de Turcis plurimi occiſi ſunt. Turcorum verò vires ſuprà quàm dici poteſt quotidie augebantur. Nam ſtatim ducem Sueuiæ cum ſuo exercitu, & ducem de Finimini cum ſuo exercitu, ducem de Ferma cum ſuo exercitu in occurſum habuimus cum infinito aliorum numero. Quibus omnibus coadunatis à manè vſque ad veſperam per omnes ſequentes dies conflictum habui-

mus,& deus ſemper poſuit victoriam in manibus noſtris, multis tamen vulneratis ex noſtris, & multis equis occiſis. Poſt diem verò Aſcenſionis proxima dominica Fridericus de Hunlitra eos inſequendo de equo cecidit, & fracta ceruice obijt. Sequenti autem die apud Finiminum caſtrametati ſumus: vbi cum circa veſperam caſtra noſtra Turci aggrederentur, ita vt de quibuſdam hoſpitijs ſpolia iam raperent armatis, nos in fugam eos conuertimus, & ex eis ceciderunt plus quàm ſex milia Turcorum, inter quos trecenti ſeptuaginta quatuor de melioribus totius Turciæ occiſi ſunt, & nullus de noſtris interijt: ſed & equi multi occiſi. Et reſonabant montes ex clamore plangentium, & nox diuiſit nos ab inuicem. Incepit autem inter nos fames valida regnare. Vinum autem & farina ex toto defecerat, & ego cum alijs equinas carnes comedi. Defecerant autem equi fame, & nec annonam, nec ſegetem inuenimus: & Turci die ac nocte cum tanto nos artabant exercitu, quòd nulli extra caſtra licebat exire. Item feria quarta ante diem Pentecoſtes magnam eorum multitudinem occidimus. Poſt ſanctum verò diem Pentecoſtes, inuenimus Melich magni Soldani filium, & acies contra nos diſpoſitas, & Turcorum multitudinem circa quadringenta milia equitum, qui totam vt locuſtæ repleuerant terram, contra quos victrices aquilas in nomine Chriſti à fronte ereximus nec famem, nec vulneratorum defectum ſentientes. Et cum vix ſexcenti equites eſſemus, ſub ſigno viuificæ crucis eos vicimus & conuertimus in fugam, vbi Melich filius Soldani ab equo deiectus eſt, & quatuor nominatiſsimi principes eius occiſi ſunt, & alij quàm plurimi. Ibi etiam quiddam accidit dignum memoria: ſanctus Georgius eadem die ſicut & prius, quaſdam acies noſtras à Lodouico de Helfenſtein præcedere viſus eſt, impendens auxilium exercitui noſtro. Ipſe enim Lodouicus ſubiureiurando publicè confeſſus eſt, & ſub religione ſuæ peregrinationis coram domino Imperatore & exercitu. Sed & ipſi Turci poſtmodum nobis retulerunt, ſe quaſdam acies vidiſſe candidis amictas veſtibus & equis albis. Eadem die ſequentes Melicum qui fugerat verſus Iconium, poſt tantam victoriæ gloriam vix circa noctem venimus ad hoſpitium, nullumq; reperimus: fueruntq; homines & pecora ſine cibo & potu, & quodammodo incidimus in vitæ deſperationem. Nam equi qui prius remanſerant, fame & ob viæ longitudinem ferè omnes mortui ſunt. Inde proficiſcentes ſummo diluculo, cum iam eſſemus prope Iconium ad miliare, acceſsimus vicinius, & inuenimus aquam, vbi manſimus tota feria quarta. Sequenti verò die recepimus nos iuxta quēdam hortum amœniſsimum clauſum muris apud ipſam ciuitatem Iconij: vbi etiā duo nobiliſsima palatia Soldani deſtruximus. Et quoniam vltimæ vitæ neceſsitas imminebat, eo quòd fames nos maxima inuaſiſſet, & vix haberemus iam circa quingentos milites in equis, nullumq; ſupereſſet procedendi vel redeundi conſilium, ipſa cogente neceſsitate & docente, militiam noſtram in duas diuiſimus partes. Feria ſexta poſt Pentecoſten directa via procedentes ad capiendam ciuitatem: vbi, quod mirabile & incredibile dictu videtur, diuino auxilio dux Sueuiæ, cum ſibi adiunctis ſex, occupauit ciuitatem, in ore gladij habitatoribus eius occiſis. Et dominus Imperator interim manens à tergo, contra alios Turcos in campo pugnauit. Et cum eſſent circa Cc. milia equitum virtute altiſsimi eos expugnans, fugæ reddidit. Nec indignum memoria. Ciuitas enim Iconium in magnitudine æquatur Coloniæ: vbi captis ſpolijs manſimus à feria ſexta vſque ad feriam quartam: donec Soldanus qui ſe & ſuos in caſtra receperat, timore mortis artatus, viginti obſides ad electionem noſtram dedit, quos adhuc captiuos tenemus: quia fidem promiſſam non tenuit. Inde mouentes caſtra proximo ſabbato directa via verſus Larandinum iuimus, vbi Kalend. Iunij hoſpitati ſumus. Et intempeſtæ noctis ſilentio tantus factus eſt terræmotus, quòd putabamus ſuper nos Turcorum acies irruiſſe: quod credidimus fuiſſe præſagium mutationis circa dominum Imperatorem. Nam cum inde procederemus, iuimus Caleph, vbi tantam aſperitatem & difficultatem viæ in tranſitu montium inuenimus, quòd ſumma iactura rerum vix peruenimus Caleph in dominica die, quæ fuit vigilia Barnabæ apoſtoli. Eodem die cum dominus Imperator per quoddam compendium trāſiret in cōuallibus montium, quandam rapidiſsimam aquam * ſaluumq; eum recepit in aliam partem.

partem. Facto autem ibi prandio, poſt infinitos & intolerabiles labores quos per mẽſem iam erat paſſus, & vellet balneari in eadem aqua, & ita ſe refrigerare vellet natando, dei iudicio, caſu lacrymabili & inopinato ſubmerſus eſt. Cuius reliquias debita veneratione nobiſcum portamus: & vſque Turſoch famoſiſsimam ciuitatem peruenimus, verſus Antiochiam inde procedentes, maximamq́ rerum noſtrarum ſpoliationem paſsi ſumus, & continuè per ſex hebdomadas laborauimus victualium penuria, eo quòd venalia non inuenirentur. Hæc de multis periculis noſtris, licet pauca vobis ſcribere curauimus: de cætero expectantes ſolatium à miſericordia dei.

EPISTOLA ADRIANI PAPAE AD FRIDERICVM,

cuius etiam videtur mentio fieri apud Radeuicum lib. 1. Appendicis ad Ottonem.

ADrianus epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei Friderico Romano Imperatori ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Lex diuina ſicut parentes honorantibus longæuitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri ſententiam mortis intendit. Veritatis autem voce docemur, quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Quapropter, dilecte in domino fili, ſuper prudentia tua non mediocriter admiramur, quòd beato Petro & ſanctæ Romanæ eccleſiæ non quantam deberes exhibere reuerentiam videris. In literis enim ad nos miſsis nomen tuum noſtro præponis, in quo inſolentiæ, ne dicam arrogantiæ, notam incurris. Quid dicam de fidelitate beato Petro & nobis à te promiſſa & iurata quomodo eam obſerues, cum ab ijs qui dij ſunt & filij excelſi omnes (epiſcopis videlicet) homagium requiris, fidelitatem exigis, & manus eorum ſacratas manibus tuis innectis, & manifeſtè factus nobis contrarius, cardinalibus à latere noſtro directis non ſolùm eccleſias, ſed & ciuitates regni tui claudis? Reſipiſce ergo, reſipiſce, tibi conſulimus: quia dum à nobis conſecrationem & coronam merueris, dum inconceſſa captas, ne conceſſa perdas, nobilitati tuæ timemus.

AD HANC EPISTOLAM FRIDERICUS

cus ſic reſcripſit.

FRidericus dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Adriano eccleſiæ catholicæ pontifici, omnibus illis adhærere quæ cœpit Ieſus facere & docere. Lex iuſtitiæ vnicuique quod ſuum eſt reſtituit. Non enim parentibus noſtris derògamus quibus in hoc regno debitum exhibemus honorẽ, à quibus videlicet primogenitoribus noſtris & regni dignitatem ſuſcepimus & coronam. Nunquid tempore Conſtantini Sylueſter, Regalis aliquid habuiſſe dignoſcitur? Sed eius pietatis conceſsione, libertas reſtituta eſt eccleſiæ, pax reſtituta eſt: & quicquid Papatus veſter Regalis habere dignoſcitur, largitione principum obtinet. Vnde cum Romano pontifici ſcribimus, iure antiquo & nomen præponimus, & ad iuſtitiæ normam eidem nobis ſcribenti concedimus. Reuoluite Annales, & ſi lectum neglexiſtis, quod aſſerimus illic inuenitur. Ab ijs autem qui dei ſunt, per adoptionem & regalia noſtra tenent, cur homagium & regalia ſacramenta non exigamus? Cum ille noſter & veſter inſtitutor, ab homine rege nihil accipiens, ſed omnia bona omnibus conferens, qui pro ſe & Petro cenſum Cæſari perſoluit, & exemplum vobis dedit vt ita faciatis, doceat vos dicens: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde. Aut igitur regalia noſtra nobis dimittãt, aut, ſi hęc vtilia iudicauerint, quæ dei, Deo, quæ Cęſaris, Cæſari perſoluant. Cardinalibus vtique veſtris clauſæ ſunt eccleſię, & non patẽt ciuitates, quia non videmus eos prædicatores, ſed prædatores: non pacis corroboratores, ſed pecuniæ raptores: non orbis reparatores, ſed auri inſatiabiles corroſores. Cum autem viderimus eos, quales requirit eccleſia, portantes pacem, illuminantes patriam, aſsiſtentes cauſæ humilium in æquitate, neceſſarijs ſtipendijs & commeatu eos ſuſtentare

non differemus. Humilitatis autem, quæ eſt cuſtos virtutum, & manſuetudinis veſtræ non minimam notam inuritis, cum huiuſmodi quæſtiones religioni non multum conferentes, ſecularibus perſonis proponitis. Prouideat itaque paternitas veſtra, ne dum talia mouet quæ indigna ducimus, offendiculum ponat illis, qui velut ad imbrem ſerotinum ori veſtro aures ſuas arrigere feſtinant. Non enim non poſſumus reſpondere auditis, cum ſuperbiæ deteſtabilem beſtiam, vſque ad ſedem Petri reptaſſe videmus. Paci eccleſiæ bene ſemper prouidentes, bene ſemper valete.

Has etiam epiſtolas quòd ad Friderici hiſtoriam valde pertineant, viſum eſt adijcere ex Chronicis Naucleri, qui ſe eas in Hirſaugienſi cœnobio Spirenſis diœceſis reperiſſe teſtatus eſt.

FINIS.

LECTORI.

Abſoluto iam penè Radeuuino, venerunt in manus noſtras exemplaria duo miſſa huc à M. Flacio, viro ſcriptis ſuis pluribus, ſed maximè hiſtoriæ Magdeburgicæ Centurijs noto, & in conquirendis huius generis ſcriptorum libris diligẽtiſſimo: quorum alterum ante annos ducentos, vt videbatur, deſcriptum, Ottonis & Radeuuini de Friderici geſtis hiſtoriam continebat: integram illam quidem, præterquã quòd lib. IIII. à fine cap. LV. ad initium LXV. quædam, ſeu temporum iniuria, ſeu quo alio caſu deficiebant. Ex hoc & appendicem decem annorum, & epiſtolam de Friderici expeditione Aſiana damus. Alterum vix centum annorum omnia omnino Ottonis & Rageuuini (ſic enim in eo appellatur) cõtinebat: niſi quòd ſcriptor incuria quadam & negligentia pleriſq; epiſtolis, ſuo fortaſſe pòſt otio deſcribendis, purum ſpacium reliquerat. In hoc epiſtola Ottonis ad Fridericum, itemq; altera ad Ragenaldum Friderici Cancellarium in fronte Chronici obiectæ erant ante præfationem ad Sigrinum. Ad finem libri octaui hæc quoq; epiſtola adſcripta fuit.

Rogo autem te Lector, ſi tamen præ domina Inuidia audeas, ne huius Opuſculi laborem vilipendas. Ego nempe vigilaui, vt tu dormires: ego laboraui, vt tu quieſceres: tuus ſolummodo labor erit, vt perlegendo intelligentia replearis, & ſcientia præditus clarus ab omnibus habearis. Si autem, quod magis ſpero, tabido corde & nebuloſo his floſculis ornatè cõtextis liuidum dentem imprimis, & roſigerum ſertum candidis lilijs connexum venenata lingua carpis, inuidia quidem te vt proprium mancipium caligini ignorantiæ inuoluit: me autem beneuolentia per lumen ad gloriam perducat. Explicit forma.

Sequebantur verſus XII. in laudem Ottonis, ſed adeò inepti, vt editione digni viſi non fuerint. Breuem tamẽ narrationem de eius proſapia exſcribi curauimus: quanquam ea ex Auſtriacis hiſtorijs certius repeti poteſt, ſed vel ex ipſo Radeuuino, à quo etiam Ottonis vitam mutuatus eſt Conradus eiuſdem eccleſiæ canonicus, qui Friſingenſium epiſcoporum hiſtoriam circa annum Chriſti M.C.LXXXVII. ſatis accuratè deſcripſit. Sic autem habet exemplar.

FVit in partibus Auſtriæ Marchio quidam famoſus, vir nobilis & illuſtris, nomine Lupoldus, pietate præditus ſupra omnes Principes & Barones, ita vt Pius pro cognomento ab omnibus vocaretur, nec immeritò. Nam inſtinctu pietatis ſuæ duo clauſtra in marchia ſua conſtituit & conſtruxit. Primum in Nuuenburg cum canonicis ſecularibus & præpoſitura: ſecundum apud S. Crucem pro monachis ordinis Ciſtercienſis, ſatis, vt apparet, magnificum. Qui etiam fauente Domino & diſponente, coniugem habuit Agnem nomine, Imperatoris Henrici IIII. filiam pijſsimam, ac omnino virtutibus claram: ex qua XVIII. liberos genuit: quorum VII. quidem tempore infantiæ de medio ſunt ſublati, XI. verò reliqui, ſex ſcilicet filij, & V. filiæ, ad honores temporalium non modicos ſunt promoti. Primogenitus Adalbertus nomine, qui mortuus cum parentibus ſuis prædictis in Nuuenburg capitulo eſt ſepultus: II. Henricus, qui diutius omnibus vixit, & à patre minus diligebatur: III. Liupoldus, qui factus eſt dux XII. Bauariæ, & mortuus ſepultus eſt apud S. Crucem: V. Otto, qui liberalibus ſtudijs ſufficienter eruditus, vt in præcedenti Opuſculo, & in alijs ſcriptis ſuis patet, in egregium profecit clericum: quem pater Nuuenburgenſis eccleſiæ præpoſitum fecit, ſubſtituens ei vicarium nomine Opoldum. Cui demum datis ſtipẽdijs de camera patris miſſus eſt Pariſius, & poſt annos aliquot reuerſus, eccleſiæ ſuæ precioſiſsimas reliquias attulit, quas vt dicitur, prodere noluit, vt eidem perpetuò remanerent. Paucis verò pòſt diebus domi demoratus, demum ad ſcholas redijt, & euolutis annis aliquibus cum regrederetur ad propria, in monaſterio Morimundenſi pernoctans, ibidem cum XV. egregijs clericis qui ſecum venerant, habitum induit monachalem. Qui poſtmodum in abbatem Parongartenbergenſem, ac deinde in epiſcopum Bauariæ eſt electus, omneſq; ſocij in diuerſas dignitates ſunt promoti. Quo comperto pater ipſius conuocans venerabilem Eber, archiepiſcopũ Salztburgeñ. cũ

aliȷs duob. epiſcopis, Patauieñ. ſcilicet, & Gurceñ. pluribusq; religioſis perſonis de ipſorum conſilio, canonicos ſeculares in Nuuenburg, qui ſibi videbantur diuina negligenret & remiſſè nimis agere in regulares canonicos, B. Auguſtini viam & optimam formam tenentes, decentiſsimè commutauit. Prædictus autem Otto, cum more ſolito in Ciſterciũ inuiſendi gratia pergeret, & ad cœnobium ſuũ Morimundum diuertiſſet, graui infirmitate detentus, in habitu monachali, quem nunquã in epiſcopatu depoſuerat, diẽ vltimũ, omnib. fratrib. coràm poſitis, & eiulatu maximo perſtrepentibus feliciter claudens, ibidẽ honorificè eſt ſepultus. Sextus natu Chunradus, primùm epiſc. Patauieñ. ac poſtmodum mortuo Eber. in archiepiſcopũ Saltzburgeñ. fuit electus. Filiæ verò prædictorũ ſorores quinq;, omnes matrimonialiter nupſerunt principib. & magnatibus: primogenita, Henrico burggrauio Ratiſponæ: ſecũda, Bolezlao duci Poloniæ: tertia copulata eſt Laezlao duci Bohemiæ: quartã accepit vir nobilis & prædiues, Hermannus Landgrauius de Saxonia: quintam verò duxit Marchio de Phetñ. Hæc de Liupoldo Marchione pio, & Ottone Friſingenſis eccleſiæ epiſcopo ſcripta ſufficiant.

Ex his porrò exẽplarib. quàm fideliter in priore editione Cuſpinianus ſe geſſerit, facile fuit animaduertere, ac potiſsimùm iȷs locis, de quib. Alciatus ſuſpicionem iniecerat: in quib. vt quod res eſt dicã, omnia ex veteri ſcriptura, bona fide expreſſa reperi. Quæ paulo aliter ſcripta inter legendum occurrerunt, non grauabor adſcribere, maxime ex Chron. lib. V. VI. & VII. itemq; ex Friderici geſtis, quorũ meritò hoc volumen edi curauimus. Nam quæ priorib. lata ſunt ex Ioſepho, Philone, Euſebio, Hieronymo, Oroſio, Rufino, Eutropio, Victore, Iornande, Caſsiodoro, Paulo, Gregorio, Aymoino, &c. id eſt, ex ſuis potius fontib. repetenda ſunt, quàm ex his, vt ita dicam, lacunis. Qua etiam ratione non dubito facilè omnes contempturos ea quæ in quibuſdam exemplarib. ex Martyrologiȷs, Decretis, & Pontificum vitis Ottonis libris IIII. priorib. interſerta ſunt à quodam (vt ego quidem ſuſpicor) Ottone Sanblaſiano, qui à Conradi morte, id eſt, ab anno Chriſti M.C.XLVI. appendice breui admodum Friſingenſis Chronicon ſupplere voluit, vſq; ad annum M.CC.LXXIII. cuius integræ recuperandæ ſpe aliquãdiu oblectatus, interea Alberti fragmentũ adiȷci curauerã, vt hoc vno volumine poſteriorum temporum perpetua concluderetur hiſtoria. Sed hoc qualecunq; Reip. literariæ cõmodum inuidit, neſcio quæ auaritia dicam, an potius imperitia, qua nihil quicquam ſolet eſſe iniuſtius. Sed quod inſtat potius agamus.

Ac primum illud neq; poſſum neq; debeo præterire, in præfatione lib. V. quo loco impreſsi habent: Illuſtrium doctorum Manigoldi & Anshelmi: *in exemplari quod Chronicon Ottonis habuit, ſic ſcriptum fuiſſe:* Diebus illuſtriũ doctorũ Berengariȷ, Managaldi & Anshelmi. *Quod ad quem Berengarium pertineat, aliȷ viderint. Berengarius Andus circa hæc tempora floruit, cũ quo pleroſq; Galliæ ac Germaniæ epiſcopos idem ſenſiſſe veriſimile eſt. De Gallis ſanè exemplum eſt in vita Roberti regis à quodam Floriacenſi monacho deſcripta.*

Illud maioris eſt momenti, quod eiuſdem lib. VI. cap. XX. in eodem exemplari ſine vlla litura eademq; manu de Sckirenſi Comite ſic ſcriptum eſt: Huius maximè concuſsionis auctor fuiſſe quidã ex Baioaria Sckirenſis comes memoratur, qui tamen perfidiæ ſuæ pœnas ſoluens, dum Vngaros incautè eductos morti expoſuiſſet, ab eis tanquam traditor necatus eſt.

Porrò terra ipſius in fiſcum redacta, partim à rege inter eccleſias diuiſa, partim hæredib. eius cum caſtro Scyrenſi relicta, vnum tantummodo cœnobium inibi monachorum inſtitutum fore conſpicitur. Ex huius origine cum plures hactenus tyranni potenteſq; viri ſurrexerint, modò verò temporibus noſtris præclara & inclita ſoboles Otto Palatinus comes illuſtriſsimus de Vuitelnſpach, infauſti patris, ſed nobilis, felicior hæres, vir corporis & animi robore præditus, plurimis operib. & honoribus pollens, filiorũq; generoſa propagine excellenter dilatatus emicuit. Quorũ vnus Chunradus nomine, eccleſiaſtico ordini deſtinatus, ac poſtmodũ eccleſiæ Maguntinæ præſul effectus, magnæ auctoritatis in regno Romano princeps claruit. Alter verò Otto maior Palatinus comes dictus, patri nobilior hęres ſuccedens, vir armis experientiſsimus, ſapientia præditus, conſilio validus, donis liberalis, laudis auidus, fidelitate & omni virtutũ probitate conſpicuus, cum aliȷs duobus fratribus ſuis, Friderico videlicet, & Ottone iuniore præclariſsimis comitibus: qui tres germani omnes terræ noſtræ

prima-

primates & Barones nobilitate,diuitijs,fortitudine,prudentia & æquitate præcellerē
dignoſcuntur.Huic Ottoni maiori Palatino comiti ob multa virtutum ſuarum inſi-
gnia quæ in cunctis regni negocijs & periculis oſtendit & pertulit,quibus ſemper Im
perio fidelisſimus agoniſta,'& aſsiduus propugnator extitit,poſtmodum ab Impera-
tore Friderico cum Henricū ducem opulentiſsimum & potentiſsimū ob crimen lęſæ
maieſtatis de Baioaria expuliſſet,ducatus idē Noricus cō ceſſus eſt:quē dū vixit, ſum-
ma prudentia paceq; rexit,filioq; ſuo paruulo Ludouuico,qui modò ſuperſtes eſt,re-
gendum moriens dereliquit.Quæ quamuis per anticipationem breuiter aſsignaui-
mus:tamen ſequenti Opere loco ſuo expreſsius declarabimus.Rex igitur Otto inde
digrediens, Sclauos,&c.

*Quæ quidem ab impreſsis longè diuerſa ſunt.Verùm ne quid diſsimulē, in eiuſdem exemplaris mar-
gine infimo adglutinata fuit poſtea chartula,alia,ſed recentiori manu deſcripta,quæ ea omnino quæ
in excuſis exemplarib. leguntur,tanquā Ottonis verba referebat. Et,vt de hac diuerſitate quod ſen-
tio liberè dicam,ſcio Friſingenſib.epiſcopis,ſed præcipuè Ottoni cum Palatinis Sckirenſibus nō bene
conueniſſe,grauiſsimasq; inter eos ortas diuq; altas contentiones, cùm ob alias res, tum maximè ob
ius quoddam iudiciariæ poteſtatis,quod in miniſteriales Friſingenſis eccleſiæ Palatini ſibi vindica-
bant,eò vſq; proceſsiſſe, vt à Conrado imperatore,apud quem Otto frater gratia & auctoritate plu
rimùm poterat,tandem ſecundū ipſum ſententia dicta ſit Ratisbonæ,III.Kal.Ian..Ann.M.C.XLIII.
quæ in Friſingenſiū epiſcoporum hiſtoria à Conrado relata extat. Itaq; potuit hæc etiam exulcerato
& parum æquo animo de Palatinis Sckirenſibus Otto ſcripſiſſe : potuit etiam ipſe poſtea emendaſſe,
aut verò Radeuicus ipſius potius ſcriba,qui in appendice Ottones Palatinos ſeriò laudat,& fidei,in-
duſtriæ,fortitudiniſq; nomine plurimùm commendat.*

Liber I. Ottonis de geſtis Frider. cap. XVIII.pro, In Siridis prædicti amnis procellis, *repo-
ne,* Infidis.

Cap. XXXIX. libri veteres ſic omnino habuerunt: Cum filio ſuo paruulo ſecundum
vxorem,totius terræ ſuæ hæredem fecerat.

Lib.II.cap.XXVII.eo loco, Nobilis canem,miniſterialis ſellam,*addit poſterior liber,* Ruſti
cus aratri rotam. *quod antiquior non habet. Et paulo pòſt,* Per totam Tranſalpini imperij
latitudinem.

In epigraphe præfationis Radeuuini,repone, Vlrico & Henrico ſacri palatij, &c.

Lib.I. cap.III. in vtroq; exemplari ſcriptum eſt: Et territorium epiſcopij quod vocatur
Frodeslhau tranſumens,in epiſcopatu Poznam totamq; terram.

Cap.XVIII. ad finem, In quo hos viros aut primos.

Lib.II. cap.VII. Et quadam colluſione nomine vel libelli. *vtrunq; exemplar,* Nomine
belli,*melius,vt ego quidem arbitror,*nomine libelli.*Et paulo pòſt,* Ad quem feudo ſpectare
dignoſcitur. *Item,* Quaſi ſub colore inueſtituræ quam ſibi licere dicūt,feuda vendunt,
& in alios transferunt. *Et infrà,* Nec dominus feudi ſine voluntate. *Sequitur non longè,*
Per partes curiæ à domino ſub debito fidelitatis coniuratio terminetur.

Cap.XI. vetuſtioris exemplaris ſcriptura hæc eſt de ſororibus Ottonis: Gerdruda duciſſa
Boemiæ,& Bertha duciſſa Polonorum, ac ita Marchioniſſa de Monteferrato,conſo-
brina Imperatrice Hiſpaniæ Gerdrude, de tanta,inquam,tamq; illuſtri parentela pro
les ipſe nobiliſsima traxit originem. *Recentioru iſta,* Duciſſa Bohemiæ Bertha,duciſ-
ſa Polonorum Agnete,ac enim Margar.Marchioniſſa de Monteferrato N.Imperatri
ce Hiſpaniæ genitrice.*Sed poſtea emendata eſt ab eodem,vt videtur,ſcriptore, partim in margi-
ne,partim interlineari ſcriptura, quemadmodum in priori illo exaratum eſt. Cæterùm Itham vocat
quam Auſtriaci ſcriptores Leutham.*

Cap. vlt. poſterius exemplar habuit, Vt ſit remiſsiō nō minans: *vetuſtius cū impreſſo cōuenit.*

*Sunt & alia quædam in his auctoribus menda ab operis admiſſa, exempli gratia, in epiſtola le-
gendum, indicio.pagina 3.ab origine.pag.97.Aquas Salinas. 99. initio cap.14. anno Domini DC.
LXXXXVII.109.Thietberga.135.delendum,Aretium.199.ges de ea vſq;.206 gratia Conſtan
tinopolitano Imp.215.inter hæc Radulphus.221.A.Abanenſis epiſc. 291. & conſequentib. paginis
omiſſum eſt in fronte cuiuſq; Radeuici nomen.267.ta deo ordinante paruit,quod niſi.ibid.Arelaten
ſis autem archiepiſc.ibidem,relationis vt videb.283.ſignorum crepitus.293.Capitanei,vauaſſores,*

omnium locorum rectores.295.domus Mathildis.296.Operis auctor & fel.ibidem in fine, ſiquidẽ ſupradicto principe.298.aliud metrum.

In appendice veteris ſcriptoris hæc verba Fanenſes vel Fauentes ab operis ex margine in textum relata ſunt, cum in exemplari eſſet Fagenſes.

In Gunthero multa emendauimus, verſib. etiam plurib. qui alienis locis aberrabant, in ſuum repoſitis. Effugerunt tamen quædam, nonnulla etiam inter excudendũ corrupta, quæ ſic emendanda ſunt.

Pagina 2. verſu 24. Hinc matris cõmendat honos. verſ.26. Et veſtras pariter magniq; parentis. pag.3. verſ.21. Ritè queã? &, Pontificémne magis? p.4.1. dele parentheſim p.6.8. Quæq; ſuos, verſ. 28. (Dux, Comes an præſul dubiũ) p.7. ver.11. Tantaq; è plebe. ver.14. Si veſtra. p.15. ver.3. tacitoq; (magis quod credimus) pag.16. ver.3. Calabriſq; ex. p.19. ver.4. Saxone regi. pa.20. ver.24. regius omnes. pag.23. ver.8. leges ac iura. ibid. ver.27. Oriẽtes. ibid. verſ.36. & 37. mutato ordine ita reponendi ſunt: Et quaſi prima ſuæ ducens momenta ruinæ Auſa fuit, &c. p.28. verſ.9. Infundunt. pag. 30. ver.35. Exueratq;. verſ.37. fortaſſe perditus. pag.31. ver.22. Quæq;. pag.36. ver.22. clerum? pag. 42. ver.11. fideles. p.43. ver.18. armiſq; ſuæ. verſ.21. ſic læſa ſtultus vtraq;. pag.48. ver.5. (veniat modò congrua rerum Tempora) T. v. e. p. regni Tand. c. ſ. p. v. Salubri Francorum. pag. 52. verſ. 29. feralia pag.53.10. tinnire ſonoris Ictibus. ver.32. & inſta. pag.61. ver.33. clamoſoſq; canes inhibet. pag.62. verſ.2 fataq;. pag.64. verſ.30. Hæc de tam. pag.67. ver.12. tuus ô. pag.69. verſ.34. Valente. pag.71. ver.3. torpore. pag.72. ver.15. nimirum. 77. verſ.40. Quæ tamen. pag.83. ver.38. tuo. p. 84. ver.37. Velis. pag.86. verſ.11. epigrãmata vanus. 87. ver.40. faſceſq;. pag.92. ver.33. vniuſq;. pag.94. ver.22. ferentes. pag.97. ver.12. miſeram. 99. ver.3. In tantam. 101. ver.23. candenti. pag. 105. ver.6. Qui. pag.112. verſ.2. curam. pag.117. verſ.17. A ſibi. pag.128. verſ.3. mortiſue. ver.30. iunctis. pag.134. ver.40. Intererant. 44. blanda. 142.14. conſederat. 146.3. Spondebant. ibid. ver. 19. qui tela. 150.16. ſalſos.

Pag.161. ſub finem delendum eſt illud (dedit.) In Alberto qui exemplaris vitio valde corruptus eſt, quædam emendaueramus adiuti libro Baſ. Amerbachij I.C. humaniſſimi & doctiſſimi, qui eam hiſtoriam cum alia quadam veteri Germanica plurib. locis contulerat. Verũ ijs quæ ad marginem exemplaris adieceramus, operas ſæpe abuſas video, quædam omittentes, nonnulla textui ipſi inſerentes. Sic nihil non ſibi interdũ permittit hoc genus hominũ, cuius leuiores errores emendare, præſertim in diſtinctionib. punctiſq;, mihi quidem non vacat, grauiores tantũ quoſdã qui poſtea occurrerunt, leuiter notare ſatis habui: illud interim diſſimulare nolens, me nota in margine quibuſdã locis adiecta nec agnoſcere, nec probare.

Statueramus autem omnino in Guntherum ampliores notas aut potius coniectanea addere, quib. iuris veteris Gallici Germaniciq; aliqua non ſatis vulgo nota, potiſſimùm verò dignitatũ officiorũq; ac militiarum origines progreſſuſq;, quantum quidem in nobis eſſet, breuiſſimè explicarentur. Sed cũ nos hinc præli currentis properatio aliud tum neſcio quid agentes premeret, inde ſuborta quædam priuata, eaq; magis neceſſaria occupatio euocaret, rem iam penitùs mente conceptam in aliud tempus differre coacti ſumus. Interim verò cum de ternione hoc quem ei deſtinaueramus, replendo cogitatio incideret, commodũ venit in mentem Conradi Chronicon, quod alioqui non ſine iniuria, obliuione tamen quadam prætermiſſuri eramus: cùm quòd ad hoc Germanicæ hiſtoriæ poſterius volumen omnino pertineat, vtpote res quaſdam geſtas ijſdem ferè temporib. complectens, quæ ab alijs traditæ nõ ſunt: tũ quòd nõ niſi ipſius ope quis intelligat quæ ab Ottone traduntur lib.1. de geſtis Frid. cap. XIII. ſed multo minus illos Guntheri verſus de Moguntia ex lib.1. Ligurinis

Turribus hæc eadem quondam muriſq; ſuperba,
Penè fuit toto ſedes notiſſima regno,
Donec ob infandum deteſtandumq; furorem,
Strata luit meritas occiſo Præſule pœnas.
Inde ruinoſis deformis & horrida muris
Teſtatur iuſtas offenſi principis iras.

CHRO-

CHRONICON VETVS RERVM MAGVNTIACARVM PER CONRADUM EPIſCOPUM.

Continet autem de eccleſiaſticis veſtibus, inſtrumentis & ornamentis templi Maguntini, & ſubmotione Henrici ab archiepiſcopatu, cæde Arnoldi, qui corruptis pecunia Romano pontifice & Cardinalibus ſedem occuparat. Item de Rodolpho Clobelouch fratre ducis Zeringenſis, quem populus Maguntinus elegit. De Conrado, Bauaro & Chriſtiano Cancellario Frideric. I. De Sigefridis archiepiſcopis & Conrado archiepiſc. Colonienſi poſtulato. Poſtremò de Chriſtiano propter probitatem exautorato, & Gerardo F. comitis ſylueſtris, Des Valdtgrafen: qui Maguntinam epiſcopen emit C C. marcis pecuniæ præſentis, à legatis ſedis Romanæ per Conradum epiſcopum. Sunt autem hæc geſta ſub Friderico primo, Henrico VI. Friderici F. Philippo rege, & Friderico ſecundo filio Henrici VI. nepote Friderici primi. Nec reperiuntur in vulgatis Chronicis.

VENERABILI patri domino Theodorico abbati, & fratribus C. Ludouico priori Ioan. Rudolpho ſacerdotibus C. presbyter epiſcopali nomine indignus, gaudia electis dei ante mundi exordia pręparata. Solent plerunque res olim geſtæ ſi ſcriptis non fuerint commendatæ, ſic obliuionis conculcari pede, vt nulla de ipſis à poſteris memoria habeatur, cum tamen earum noticia poſſet fortè fore alijs cauſa cautelæ, & inſtrumentum euadendi pericula vel vitandi. Quod ſi non ſit, ſaltē legentibus & audientib. tædium tollitur, dum ea tranſierint, eis quaſi quædā recentia renaſcuntur: vnde fit vt ex hoc in admirationem ducantur vel ſtuporem, vel certè ad paſsionis gemitum prouocentur. Scripturus itaque vobis iacturam & oppreſsionem, qua annis iam C. cœpit ruere eccleſia Maguntinenſis, ipſius inuoco gratiam, cuius ea quæ ſuſtinuit, & adhuc ſuſtinere non deſijt, mala, iudicio eſt oppreſſa. Igitur vt eius miſerabilior calamitas quam patitur, & flebilior eluceſcat, prius quibus honoribus claruit, quibus diuitijs & ornatibus referta fuerit, ſuccinctè & breuiter diſſeremus. Erant ibi purpurarum precioſarum tantæ copiæ, vt diebus feſtiuis totum monaſterium, cum ſit tamen longum & latum, intrinſecus tegeretur, & tamen adhuc ſuperfuerunt. Erant tapetia & dorſalia mira picturæ varietate diſtincta, quæ operis ſubtilitate & pulchritudine animos intuentium admiratione delectabant. Præter iſta erant & alia, quæ ſuper pauimentum templi & ſcamna & coram altaribus ſternebantur. Erant pallæ altarium auro intextæ precioſæ. Inter quas tres erant præcipuæ, quarum vna æſtimabatur poſſe valere marcas C. alia L X. atque aliæ non minoris vel parum minoris poterant æſtimari. Erat in caſulis Dalmaticis ſubtilibus & cappis ſericeis & purpureis auro & gemmis intextis precioſus & copioſus theſaurus. Inter quæ ſex cappæ præcipuæ erant, quarum vna æſtimata eſt ad L X. marcas (ſic enim & obligari poterat) aliæ quinque minoris erant æſtimationis: ex ijs duas ego vidi, quarum vna vetuſtate fuit ſic conſumpta & attrita, quòd alicui vſui non valebat: data ergo eſt igni, & reddebat tres marcas auri cum dimidia. Alia quæ adhuc recentior videbatur, vendita eſt cum vna palla altaris: quid pro his acceptum fuerit, vel quò deuenerit venditum acceptum, penitùs ignoratur. Inter caſulas autem ſic de quolibet colore duo paria: duæ nigræ aurifrigiatæ, & eiuſdem operis duæ Dalmaticæ, & duo ſubtilia latis aurifrigijs ornata: & hæc omnia valde bona. Item duæ caſulæ de ſamito albo, & eiuſdem fili Dalmaticæ duæ: ſubtilia duo cum auro ornata: omnia valde bona. Item duæ caſulæ de rubeo ſamito, & tot Dalmaticæ, & ſubtilia aurifrigiata valde bona. Item duæ caſulæ de viridi ſamito, & tot Dalmaticæ & ſubtilia aurifri-

gita valde bóna. Item duæ caſi l x de croceo ſamito, tot Dalmaticæ, & ſubtilia valde bona. Vna inter cæteras erat caſulas ante paucos dies violacea, latis & magnis aurifrigijs, longa & larga, aureis lunulis & ſideribus inſertis: quæ tanti erat ponderis propter aurum, vt plicari non poſſet, & in ipſa vix aliquis poterat niſi valde robuſtus diuina myſteria celebrare. Veſtiebantur tamen illa pontifices & prælati feſtis præcipuis cantuti. Sed poſt euangelium cantato offertorio, factis oblationibus, illam deponentes flexibiliorem ſumentes, in illa diuina perfecerunt. Item multæ tunicæ diuerſorum colorum, videlicet rubei, viridis & violacei coloris, virgulatæ, crocei, albi, quibus vtebãtur miniſtri altarium & acoliti & chriſmatis portatores. In Albis, cingulis humeralibus ſtolis & cæteris ornamentis paucis credenda copioſa diuerſitas. Erant infulæ vel thiaræ x v i i i. auriphrigiatæ, chirothecæ valde bonæ, x v i. annuli pontificales boni & magni, de robino vnus & impoſitis alijs gemmis minutis, de ſmaragdo vnus, de ſaphiro vnus. de topazio vnus. Baculi paſtorales duo veſtiti argẽto. Caligæ v i i i. & tot ſandalia. Hæc de veſtimentis. Nunc de ornatu & theſauro eccleſiæ, & primò de pertica audiatis. Erat pertica argentea concaua deaurata, quæ tantum præcipuis feſtis, vt in Paſsione, Pentecoſte, in dedicatione eccleſiæ, in feſto patroni glorioſi confeſſoris beati Martini, in natiuitate Saluatoris ante altare dependebat. In qua vaſcula ſuſpendebantur, quædam eburnea, quædam argẽtea, formarum diuerſarum, omnia reliquijs plena. In horum omnium medio fulgebat ſmaragdus ſuſpẽſus catenis aureis duabus, habens quantitatem & ſpiſsitudinem dimidij peponis magni, & per omnia ſimilitudinem habens peponis, & ipſe concauus: huic ſolebat aqua infundi cum duobus vel tribus piſciculis paruis: & depoſito deſuper operculo, cum mouebantur piſciculi, ſimplices & vetulæ lapidem viuere affirmabant. Erant thuribula x. argentea deaurata, & vnum aureum habens auri marcas tres, & acerræ x i. inter quas vna erat de lapide integro onychino concauo, habens ſimilitudinem vermis horribilis, id eſt, vt buffonis: concauitas eius patebat in dorſo, vbi & circulus argenteus cum literis Græcis ambiebat. In fronte huius acerræ, quia caput habebat ſimile vermi monſtroſo, erat lapis topazius valde precioſus, magnitudinem habens dimidij vitelli oui: in oculis eiuſdem acerræ duo robini, quos Carbunculos vocant: adhuc eadem acerra habetur hic, ſed gemmæ non. Item erant duæ grues argenteæ concauæ, quę ſolebant poni iuxta altare hinc & hinc, & dorſo patebant, impoſitis carbonibus & thure vel thymiamate boni odoris fumum per guttura & roſtra emitrebant. Erant autem grues tantæ magnitudinis cuius viuæ. Erant libri qui pro ornatu ſuper altare ponebantur, vt euangeliorum, epiſtolarum, plenariorum, &c. aliqui veſtiti ebore ſculpto, alij argento, alij auro & gemmis. Erant pelues i i i i. argenteæ, Vrcei diuerſarum formarum, quos manilia vocant, eo quòd aqua ſacerdotum manibus funderetur ex eis, argenteam quædam habentes formam leonum, quædam draconum, auium vel gryphonum, vel aliorum animalium quorumcunque. Erant candelabra magna duo quæ iuxta altare ponebantur argentea, & alia minora quæ ſuper altare ponebantur, quibus rotæ ſupponebantur latæ propter ſtillicidia candelarum, neſcio quot. Erat corona magna pendens in choro ad ſimilitudinem eius quæ adhuc pendet ad ſanctum Albanum, & vna in medio templi, atque aliæ tres minores ante altare ſancti Martini, omnes ex argento diligentius fabricatæ. Erant cruces argenteæ portatiles miræ pulchritudinis, quarum duæ in Palmis, duę in Paſchate, duę in hebdomada paſchę, duę in Rogationibus, duę in die Aſcenſionis domini ferebãtur: x. per totum. Erat & vna crux tantæ longitudinis, vt totum brachium magni viri, in qua erant ſanctorum reliquiæ multæ & magnæ. In medio verò continebat de ligno dominicæ crucis ad quantitatem digiti, ad longitudinem verò palmæ virilis: veſtita erat hæc crux auro puriſsimo, & gemmis precioſis & multis. Erat & alia crux lignea auro optimo veſtita, in qua imago erat aurea domini crucifixi, quæ imago cuiuslibet communis hominis magnitudinem excedebat, concaua, ſed multum ſpiſſa, cuius venter plenus erat reliquijs & gemmis precioſiſsimis. Dicebatur autem nec Romanum imperium meliores habere. Hæc crux poterat diſſolui membratim in iuncturis, primò in talo, in genubus, in femore, in humeris, in

cubito,

cubito,in manibus,in collo, vbi corpori inhęrebat:cætera pars corporis,dorſum ſcilicet & venter pariter cohęrebant, & hoc ideo vt commodius & ſecurius poſſet in archa ſibi ad hoc deputata ſpecialiter reſeruari:hæc rarò ponebatur niſi forte præſente rege,vel alio magno principe,& in feſtis paſchæ,vel natalis domini,& põtifice hoc iubente.Cum autem hoc fieri oportebat,tunc in loco valde eminenti in templo ſuper trabem,vbi nulli alieno patebat acceſſus,à miniſtris fidelibus locabatur.In huius imaginis capite loco oculorum erant duæ gemmæ,quas carbunculos vocant, tantæ magnitudinis vt duo vitelli ouorum: qui in tenebris coruſcabant. Huic cruci inſcriptus erat verſus iſte,

Auri ſexcentas habet hæc crux aurea libras.

Et nota quòd vna libra habet duas marcas auri. Sic ergo erant mille & C C.marcæ auri probatiſsimi. Nec ſilendum arbitror,pro ſpeciali huius auri examinatiſsimo valore crux ipſa proprio nomine cenſebatur,vocabatur autem Benna.

De indumentis quotidianis,crucibus,calicibus,ampullis,attinentibus,& thuribulis mentionem facere propter multitudinem non bene poſſum. Sed quia de calicibus dicimus,ſubijt memoria quod fueram iam oblitus. Erant calices X I I.argẽtei omnes deaurati eiuſdem ponderis cum patenis, ſcilicet de tribus marcis, dempto calice qui pertinebat ad maius altare, & is cæteros dimidia marca præcellebat:cuilibet calici erant ſpeciales ampullæ argenteæ,& pyxis argentea ad hoſtias deputata. Præter hoc calices erant tres aurei.In vno horum poterat celebrari, qui etiam ſuas habuit ampullas & pyxidem ad hoſtias ex auro puriſsimo & margaritis,& peram ad corporalia filis aureis inſertis miri operis & decoris. Habebant etiam calices alij ſuas peras ad corporalia ex purpura & auriphrigijs adornatas. Erant fiſtulæ quinq; ad communicandum,argenteæ,deauratæ. Erant colæ argenteæ nouem,per quas vinum poterat colari ſi neceſſe fuiſſet:præter eam quæ attinebat calici aureo,& hæc aurea erat. Hoc aureo calice ſolus pontifex vel prælatus eccleſiæ maioris in ſummis feſtiuitatibus vtebatur. Alij duo calices tantæ erant quantitatis, quòd cum ipſis diuina myſteria nequaquam poterant celebrari. erat enim vnus maior altero. Minor habebat cum patena marcas auri electiſsimi X V I I I.in cuius pede per circuitum precioſi erant lapides valde,& in patenę circuitu limbus eiuſdem operis ambiebat,& ipſe quidem gemmis precioſis non carebat:calix maior quot marcas auri habuerit neſcio: certum autem eſt quòd ſpiſsitudo eius erat digiti,& per totum,tam in pede quàm ſuprà, gemmis erat precioſiſsimis adornatus,habebat etiam idem calix duas anſas quæ poterant manus replere leuantis, ſicut ſolent habere mortarij,in quibus piperata & ſalſa præparantur:huius patena talis erat latitudinis & ſpiſsitudinis quod ipſi congruebat, & ipſa gemmis per circuitum decorata:hic calix habebat altitudinem vnius vlnæ,& capere poterat dimidium ſextarium vini.Nec ab omni homine poterat leuari à terra commodè. Nullus me in hoc ſcripto arguat obſecro falſitatis. Nam eccleſia ipſa & ſedes ab omnibus regibus & imperatoribus,principibus,comitibus,baronibus,liberis,&c. & omni populo venerabilis habebatur,propter pontificum ſanctitatem, cleri deuotionem,ciuium pietatem,qui tamen in rigorem peſsimum,& ſuperbiam modò & duriciam ſunt conuerſi.O Maguntia felix, tot bonis inclita,ſi tu mutares gentem rationis ac honoris egentem.Igitur quum ſicut iam ſuprà dictum eſt,ſic pontifices ſe haberẽt, & clericalis diſciplina optimè ſeruaretur, ita vt plebs clero,clerus pręlatis obedientiã & reuerentiam exhiberent,inuicem honorantes, inuicem diligentes prępſidente tunc quodam Henrico archiepiſc.viro vtiq; pacifico & benigno,ac multis virtutibus dotato:diabolus qui hoc ferre non valebat,ipſi venerabili viro,quia veritatis ac pacis amator erat,lites & incommoda excitauit.Nam quia ſemper ei erat cordi,vt clerus honore debito gauderet,populus iuſticia regeretur,terra pace publica exultaret,ecce accuſatur apud papam,quòd ſomnolentus & inutilis haberetur. Quod vir venerabilis vt cognouit,ſolennes nuncios pro ſua excuſatione ad ſummũ pontificem decreuit protinus deſtinare.Miſit ergo omniũ ſuorum ſecretiſsimũ cognitorem quendam Arnoldum clericum,quem ipſe archiepiſcopus ad præpoſituram maiorẽ promouerat iam

récenter, tanquam eum qui non poſſet eſſe immemor beneficij tam nouiter conſecuti, & propterea eidem iam præpoſituram ſancti Petri etiam contulerat: inſuper & Camerarium conſtituit ciuitatis Maguntinenſis. Erat autem idem Arnoldus miri ingenij & facundiæ, atque congeſtor pecuniæ infinitæ. Is itaq; veniens ad curiam Romanam, pontificatumq; ambiens Maguntinenſem, primùm ſibi Cardinales pecunia fauorabiles acquiſiuit: deinde duos ſpecialiter pecunia corrumpens qualiter de ſua propria promotione ageret, & poſtmodum conſummaret, cum illis familiarius pertractabat. Tandem ab illis inſtructus & de ſe certificatus, cœpit in ſuum dominũ accuſationis iacula dirigere, quem venerat excuſare. Breuiter tantum in ſua proceſsit audacia, & effecit vt duos legatos deſtinari peteret huius rei cognitores & iudices: obtinuitq; eóſdem duos quos corruperat. Tandem tractu temporis multa interuenerunt facta, quæ ſicut ſcribentibus eſſet oneroſum, ita legentibus tędioſum. Veniunt ergo legati Vuormaciam, Henricus epiſcopus citatus comparet, nihil prætendere poterat pro ſe, quòd admittere vellent iudices ſiue legati ſuprà dicti. Præſidentes autem iudicio in loco qui Neuhuſen vocatur, Henricum laudabilem virum ab epiſcopatu amouent Maguntineñ. Arnoldum ſubſtituunt: dicebatur autem quòd Fridericus imperator huic negocio aſſenſum præbuerit, ſed occultum. Venerabilis vir Henricus tam manifeſta peruerſitate turbatus, ipſos peruerſos alloquitur in hũc modũ: Si ad ſedem Apoſtolicam appellarem contra veſtrum iniquum proceſſum, papa forſan ipſe nihil amplius attẽtaret, & nihil mihi accreſceret, niſi labor corporis, amiſsio rerum, & afflictio ſpiritus, & euiſceratio mentis, & euacuatio gratiæ. Appello ergo ad dominum Ieſum Chriſtum tanquam iudicem iuſtiſsimum: vos citò ad eius tribunal, ibi mihi corã ſummo iudice me reſponſurum exhibeo. Non enim iuſtè, nec ſecundum deum, ſed mercede corrupti, ſicut placuit iudicaſtis. At illi: Quũ tu pręceſſeris, nos ſequemur. Hæc autem ridentes & deridentes dixerunt. Acta ſunt hæc anno gratiæ M. C. V. Dominus Henricus abijt ad quoddam clauſtrum Ciſtercieñ. ordinis, non monachus effectus, ſed in conſueto habitu vitam ducens. Arnoldus non moram faciens, quum fuiſſet, vt moris eſt, ab imperatore regalibus inueſtitus, Maguntiam venit, ibiq; ſolenniter eſt ſuſceptus. Poſt annum ferè & dimidium venerabilis Henricus præſul defunctus, deo ad quem appellauerat, totum proceſſum lachrymabiliter aſsignauit. Arnoldus autem primordia ſui conſecrans præſulatus, purpuram optimam de almaria tollens, ſibi fecit veſtes, tunicam, ſorcotium & mantellum, vt in imperatoris curia glorioſior appareret. Sed omnipotens deus non diu ſuſtinuit iſtud nefas. Orta eſt enim diſſenſio valde grauis inter ipſos ciues Maguntineñ. Nam vna pars dolebat vehementer venerabilem virum dominum Henricum ab epiſcopatu amotum: alia gloriabatur & ſuperbiebat Arnoldum ſubſtitutum. Erat enim oriũdus de ipſa parte ciuitatis quæ Selehoſen nominatur. Tam grauis autem creſcebat de die in diem inuidia inter ciues, vt tribus diebus in ſeptimana congrederentur, & per plateas cum gladijs, & fuſtibus, ac contis, cuſpidibus, & lanceis inuicem ſe mactarent, caderéntque hinc & hinc tanquam oues occiſionis. Nec ſe Arnoldus interponere curauit pro pace & concordia reformanda: ſed ſuos fautores potius contra partem aduerſam animauit. Propter quod accidit vt pars illa de Selehoſen quam fouebat & animabat Arnoldus, maius monaſterium occuparet, illoq; pro caſtro vteretur contra aduerſarios. Durabat hæc diſſenſio dies mùltos, & clerus grauiter oppreſſus contemptus habebatur: quia iam copia maioris eccleſiæ eis concedebatur ad diuinum officium exequendum, non niſi pro illorum libitu laicorum, qui illud temerè occupauerant: & iam quidem multi venerabilem Henricum conqueruntur mortis debitum exoluiſſe. Rem refero fratres omnibus illius ſeculi notiſsimam. Mors venerabilis Henrici multis innotuit: peruenit etiam ad aures illorum Cardinalium, qui ab epiſcopatu eum amouentes ſe promiſerant ſequuturos, & ludentes ad alterutrum dixerũt: Ecce præceſsit, ſuo tempore nos ſequemur. Et ecce tranſijt tempus breue, & ambo vno die moriuntur. Nam vnus ſedens in ſede naturæ vt purgaret ventrem, omnia inteſtina ſua in cloacam eiecit, & animam miſerabiliter exhalauit: alius manuum ſuarum digitos articulatim abmordens,

& de

& de ore expuens, deformatis manibus, quaſi ſeipſum deuorans expirauit. O deus vltionum, d. d. vl. h. e. iuſtum exercens iudicium, & in his omnibus non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. Audita ſunt hæc in terra noſtra & fama celebri diuulgata, nec à quoquã aliud dicebatur, quàm Benedictus dominus, qui venerabilis Henrici iuſtè iniuriam vindicauit. Sic iſti dies ſuos clauſerunt. Creſcebat autem in malum vehementius odium & pugna ciuium prædictorum. Iam conducuntur de foris auxiliatores milites ab vtraꝗ; parte, peruenitur iam ad maiores. Nam quidam comites promiſsionibus attracti huic prçlio ſe immiſcuerunt. Tractatur ab vtraꝗ; parte de ſumptibus acquirendis: & pars quam fouebat Arnoldus, feſtinatum conſilium inuenerunt, & vt mutuò acciperent de eccleſiæ ornatu, ſecretum habuere tractatum. Iam integritas ipſius ornatus in parte eſt nõ modicè vulnerata. O Cardinales carpinales, pacem de terra accepiſtis, & vt homines ſe inuicem interficiant, vos feciſtis. Quodcunꝗ; mali prouenit, quæcunꝗ; fuerint homicidia perpetrata, veſtra eſt in cauſa peruerſitas, veſtra eſt iniquitas operatà, vt veniat ſuper vos omnis ſanguis qui effuſus eſt, & deinceps effundetur. Ecce in omni terra non eſt qui huic malo velit occurrere ad ſedandum, ſed creſcit & intumeſcit mare iſtud plenum frementium beſtiarum, ventis afflãtibus vtiꝗ; ex inferno. Iam ſe immiſcet Arnoldus, qui cum eſſet archiepiſcopus loci, fautores plurimos acquiſiuit in propriæ ciuitatis interitum & iacturam, nolens parcere vt quidam ei imponebant, nec ſexui, nec ætati. Propter quod conſilium pars aduerſa vt in mortem ſui domini armarentur, iniȷ̃t. Longo ergo & ſecretiſsimo habito tractatu, in propoſito ſcelere ſe inuicem adhortantes, ſe roborãt & coniurant, tacent & abſcondunt quicquid pro ſua ſit malitia perpetrandum. Sed nihil opertum quod non reueletur. Per plures enim admonitus Arnoldus eſt præmonitus, vt ſe cautius obſeruaret. Qui fertur ſuis monitoribus reſpondiſſe, Canes Maguntinenſes mordere non norunt, nec aliquid valent quàm latratibus deterrere: à corde carentibus timeantur. Erat quidam abbas in clauſtro Eberbach ordinis Ciſtercieñ. qui ipſum Arnoldum pro ſuis exceſsibus ſæpe literis arguit, & imminentia pericula intimauit. Erat quædam ſancta virgo, nomine Hildegardis, quæ per ſpiritum vidit ipſum Arnoldum citius moriturum: ſcripſiſſe quoque dicitur ei in hæc verba: Pater proſpice tibi, canibus enim ſunt funes abſtracti, qui inſequuntur te. Non autem acquieuit monitis aliquorum. Accidit vt in vigilia Ioannis Baptiſtæ poſt prandium de quodã oppido Bingen ciuitati Magũtineñ. appropinquaret, ac ſe in clauſtro monachorum iuxta muros ciuitatis ad S. Iacobum in monte ſpecioſo, ſic enim dicitur, ſe locaret: & ecce Maguntineñ vſꝗ; in craſtinum ſeſe armant & condunt, vt quum in ipſo die Ioannis audita fuerit campana, quilibet ſit paratus: & factũ eſt ita. Venit dies, & maturius ſolito prãdent omnes, pulſatur campana, & à maximo vſꝗ; in minimum vniuerſa ciuitas congregatur. Præſul Arnoldus ſe iam dederat quieti, & audito campanæ ſonitu vltrà quàm credi poſsit, vehementer expauit, & timor irruit ſuper eum, amiſſoꝗ; rationis gubernaculo quid poſſet facere ignorabat. Obſtruxit autem repagulum & lapidibus & lignis quibus poterat, ianuas omnes monaſterij memorati. Turba autem turbata ex aduerſo omnes portas & feneſtras, vel quoſcũꝗ; alios exitus obſeruabat, ne euaderet quem quçrebant. Iam ignẽ ad officinas admouebãt: vix & cũ multa difficultate monachi receſſum obtinuerunt: & dũ monaſterium fumo plenum, flãmisꝗ; per circuitum premeretur, ipſe præſul turrim monaſterij aſcendens, miſericordiã deprecatur, & ſi quem offendiſſet verbo vel facto, ſatisfacturũ ſe ſuppliciter pollicetur. Sed turba viſo pontifice clamare cœpit furioſè, nec poterant ſupplicantis verba præ tumultu turbatæ turbç intelligi vel audiri. Sed admoto igne ad turrim in qua ſtabat, ipſum de turri deſcẽdere compellebant: flamma iam monaſterio dominatur. Videns ergo monachos obtenta ſecuritate abſcedere, tentat ſi fortè & ipſe cum eis & inter eos poſsit euadere. Aſſumpto itaque habitu monaſtico occultari tentat, vt & in ignem qui inualuerat, & gladium euaderet quem timebat. Apertis eccleſiæ valuis cum monachis ferè abſceſſerat: ſed à quodam eſt cognitus & detentus infelix. Quidam primò gladium vibrans, collo epiſcopi immerſit. Alter in fronte eius percutiens mucrone ab aure uſque

ad aurem ſuperiorem partem capitis ad inferius diuiſit. Sicq; actum eſt, vt alij contis, alij fuſtibus, alij gladijs, alij lapidibus mactantes, ſolo tenus præcipitarent. Iacentem ſic & vulneribus & ſanguine deformatum vulgus nequam & peruerſum veſtibus ſpoliarunt, quidam anulos de digitis abſtulerunt. Reliquiæ quædam quas collo pendentes ſolitus erat ferre, ab alijs ſunt ablatæ. Hæc autem circa horam nonam parum ante veſperas ſunt peracta, nec poterant clerici ab ipſis malefactoribus aliquatenus obtinere, vt ſaltem occiſus in loco traderetur debito ſepulturæ. Sic ergo iacebat in campo ſuper foſſam ciuitatis, vbi canum & luporum tranſitus habebatur, deſiderantes eum & ab huiuſmodi beſtijs deuorari. Tribus diebus ſic nudus toto corpore manens, veniunt aliquæ maledictæ fœminæ, caſeorum, & ouorum atq; oleum venditrices, mercatrices, meretrices, ſaxisq; dentes pontificis contuderunt: aliæ verò ſtipites ardentes, & titiones fumantes eius gutturi infixerunt, adijcientes linguis & labijs maledicta. Poſt diem tertium canonici ſanctæ Mariæ ad gradus, iam incognoſcibilē & fœtentem, furtim ſublatū deferunt in ipſam eccleſiā, lachrymoſis ſuſpirijs ſepeliendo. O furiā Maguntinā, ô maledicta gens, dura corde, gens immitis, gens intractabilis, gens indomabilis, gens iniqua, inuiſa cœlo & terræ: impia in deū, ſeditioſa in inuicem, temeraria in ſancta pace, quā nemo neminem honorantem honoret, nemo neminem amantem amet, nemo, &c. Væ tibi infelix Maguntia, quæ proprium patrem mactas, vt te in ſuperbiam ponas, & parias genimina viperarum. Acta ſunt hæc anno milleſimo centeſimo ſexageſimo. O Cardinales, huius rei vos eſtis initium. Venite ergo venite, haurite nunc, & ferte architriclino veſtro diabolo, eiq; offerte cū ea quam deglutiſtis pecunia etiam voſmetipſos. Perpetrato hoc ſcelere aliud ſibi curare ſatagunt, nullam clericis quorum intererat eligendi poteſtas, licentiam concedentes. Aſſumptoq; quodam Rudolpho cognomine Clobelauch fratre Friderici ducis Zeringiæ in ſedem collocant, adhuc occiſi præſulis ſanguine fumigantem. Hoc autem factum eſt, vt poſſent vltionem imperatoriam quam meruerāt, euitare. Erat enim idem Rudolphus vir potens, amicus ipſius imperatoris, conſanguineus, propinquus. Hic pro inueſtitura regalium, & conſecratione ſua, ac pallio acquirendo, quod eſt pontificalis honoris inſigne, conſultās ac pertractans, quādo ſumpta non habentur in promptu, vnde poſsint res huiuſmodi acquiri, quib. in honore ſuo acquiſitis dignitas obtineri, & obtenta valeret conſeruari: ei ad nutriendum ignem ſumptuoſæ ambitionis, quaſi lignorū ſtruem ſecretiores conſiliarij conſilia ſubminiſtrant. Theſaurus eccleſiæ nimius & inutilis perhibetur: quid enim grues argēteæ ad fumigandū altare? poſſet & eccleſia tota thurificari thuribulis cupreis abundanter. Item ad quid calices aurei & gemmati tantæ quantitatis, vt in èis non valeant diuina myſteria celebrari? Hæc & ſimilia conſilia placuerunt. Quæ eo poterant facilius & citius adimpleri, quo percuſſo paſtore grex diſperſus, iam abierat vagabundus. Rudolphus ergo iam dictus epiſcopus nominatur, diſponensq; itineri ſuo brachium ab illa magna cruce, de qua ſuprà mentionem fecimus, quæ Benna vocabatur, ad vſus neceſſarios amputauit: fideliter promittens ſe reparaturum brachium æqualis ponderis & valoris, ſi peracto negocio proſperum iter ei faceret deus. Proficiſcitur verſus Romā, ſed præuolauerat fama ad curiam, quæ facta fuerāt manifeſtans: & papa tactus dolore cordis intrinſecus de morte crudeliſsima archiepiſcopi, & de infamia intruſionis Rudolphi per manum laicam, & eorū maximè qui crimen homicidij perpetrarunt: ipſam intruſionem, intrudētes cū intruſo excōmunicationis anathemate condemnauit. Rudolphus Clobelauch ad curiā non peruenit, inq; via diem clauſit extremū, proculdubio eius crucifixi occiſus brachio, cuius ipſe brachium amputarat. De theſauro hoc ſciatur, ꝙ qui olim affluxit, nūc velocius auolauit. Magna eius pars imperatori creditur affluxiſſe, pars ab alijs ablata, pars Iudæis pignore obligata, pars furtim ſubtracta: diſperſi ſunt lapides ſanctuarij, nō quidem in capita platearum, ſed in burſas furantiū. Quæ vindicta ſequuta ſit mortem domini Arnoldi, hîc credimus non tacendum. Ab imperatore proſcripti perpetuo exilio, ſunt damnati, hi ſcilicet qui manu nephanda ipſum facinus perpetrarunt:

ipſa

ipſa ciuitas omnibus iuribus & libertatibus ac priuilegijs perpetuò eſt priuata. Murus & foſſarum, & aliæ turrium munitiones ſententialiter condemnata, & deſtructa funditùs & euerſa, ita vt ciuitas ipſa deinceps lupis & canibus, furibus & latronibus pateat peruia, nec vnquam reædificandi habeat facultatem: inſuper & plebs ipſa perpetua infamia ſubiaceat, totius deinceps exors gratiæ & honoris: deſtructæ etiã ſunt munitiones ipſius eccleſiæ in diuerſis locis, & eccleſia multipliciter afflicta. Succeſsit poſt hoc dominus Conradus Imperatoris conſanguineus, de Bauaria oriundus. Sed ſuſcitauit diabolus inter Imperatorem & archiepiſcopũ immortales inimicitias, quia erat adhuc miſera eccleſia Maguntinenſis amplius caſtiganda. Cauſam huius diſcordiæ longum eſſet enarrare, ideo prætermitto: nam & præſentem materiam non contingit. Dominus itaque Conradus Imperatoris non habens gratiam, exul & profugus fugit, Romam venit, ibiq; Imperatori quicquid mali poterat fabricauit: papa pro quadam cauſa Imperatorem excommunicauit, ortumq; eſt graue ſchiſma inter eccleſiam ſeu clerum & imperium. In his omnibus, dominus Conradus fuit Imperatori aduerſarius capitalis. Sic ergo iterum eccleſia Maguntinenſis patris ſpiritualis eſt ſolatio deſtituta. Non erat qui clericos in ipſa diœceſi ordinaret, chriſma conſecraret, pœnitentes admitteret, moniales velaret, capellas & eccleſias conſecraret. Hæc omnia mala ob venerabilis Henrici ab epiſcopatu amotionem, cuius ſuprà memoriam fecimus, pullularunt. O miſera eccleſia Maguntineñ. quid pateris? ô lugubre & amarum poculum, quod tibi ira dei miſcuit ad potandum. Videns dominus Fridericus imperator durum ſibi fore, & contra papam & archiepiſcopum certamen gerere, domino Conrado aduerſarium ſuſcitauit. Inſtituit ergo dominum Chriſtianum ſuæ quidem curiæ cancellarium, loco domini Conradi Bauari virum vtique miræ prudentię, in rebus ambiguis & arduis ſubtiliſsimi conſilij & velociſsimi inuentorem. Erat etiam vir miræ patientiæ in aduerſis. Nulla in proſperis ſuperbia extollebatur, vultus benignitate omnibus gratioſus, & aliàs honeſtis moribus adornatus. Hunc ergo quia tam eccleſiaſticarum quàm ſecularium perſonarum fauorem cognouit haberę, conſtituit epiſcopum Maguntinenſem. Durauit hoc ſchiſma annis XVIII. Tandem dominus Chriſtianus ſe interponens inter papã & Imperatorem, ambos ad concordiam reuocauit. Actumq; eſt de epiſcopatu Maguntineñ. vt dominus Chriſtianus archiepiſcopatum Maguntineñ. obtineret pacificè & quietè, & dominus Conradus Saltzburgeñ. archiepiſcopatum accipiens gubernaret. Erat etiam in ipſa eccleſia à puero enutritus. Quieuerunt mala per tempus modicum, & dominus Chriſtianus obijt. Obijt autem iuxta Romam. Grauiter ægrotauit, vicinus erat ſummus pontifex, qui epiſcopum vt proximaret, paternis literis hortabatur. Quumq; papa ad archiepiſcopũ perueniſſet, ſed languor in tantum præualuerat, vt patri ſancto aſſurgere non valeret. Facta ergo confeſsione ſummo pontifici, de manu eius communicationem ſanctam accepit, aliaq; eccleſiæ ſacramenta, & dominus papa facta & dicta indulgentia in pace abijt, & dominus Chriſtianus deo animam reddens, mortem obijt. Audita morte domini Chriſtiani, Imperator intimè doluit, & vniuerſa eius curia, & omnes quotquot intellexerunt, grauibus ſuſpirijs ſunt turbati. Rurſum etiam miſera eccleſia Maguntinenſis, plorans plorauit, quòd dolor eius renouatus eſt. Poſt hæc principes quidam dominum Conradum Saltzburgẽſem archiepiſcopum, Imperatoris recuperata gratia reformant, ita vt ipſe Imperator eundem archiepiſcopum Conradum ad Maguntineñ. eccleſiam redire poſtularet, quod ipſe dominus Conradus maximo deſiderio affectabat. Suſcipitur ergo dominus Conradus in eccleſia Maguntineñ. tanquam fuiſſet angelus dei. In continenti autem poſtea grauem ponebat exactionem in clerũ, & mirati ſunt vniuerſi, & omnes qui audiebant dicebant: Qualis eſt hic, qui tributarium facit clerum? Sed conualuit hæc preſſura, & exin hoc ſuis deinceps ſucceſſoribus relinquebat. Modico tempore pòſt imperator Fridericus dum tranſiturus eſſet riuulum paruulum qui pedibus poterat tranſmeari, impetu aquæ quaſi ſubmerſus eſt. Ipſe dicebatur fuiſſe aliquantum grauis venerabili viro domino Henrico archiepiſcopo, & ad ipſius depoſitionem occultè conſilium miniſtraſſe. Huic filius ſuus

Henricus ſextus ſucceſsit, quieuitque terra à prælijs. Iam ſperabat eccleſia Maguntinenſis poſt tot calamitates,miſerias,preſſuras, iacturas,ærumnas, fletus & vulnera, in ſtatum ſurgere potiorem, & paſtoris proprij protectione & præſentia conſolari. Sed adhuc diuina hoc vltio non admiſit:nam ignis egreſſus de foro fœni, quem veniens ventus ab Oriente detulit ſuper templum,combuſtaq; eccleſia,& libri multi & boni,priuilegia quoq; multa,& valde vtilia ſunt conſumpta, etiam pars ornatus magna partim ignibus deuorata,partim per aſportationē ſubtracta. Venerabilis autem pontifex dominus Conradus nouam monaſterij fabricam inchoauit, ſed non cōſummauit.In his omnibus nec clerus à ſuis ſe laſciuijs temperauit,nec laici à ſua malicia reſpirarunt. Poſt paucos annos ventus veniēs ab Occidente,pinnaculum templi deiecit. Erat autem ligneum,& ſuper ciborium antiquum collocatum. Cum tanto autem impetu in ipſam ſtructuram ventus irruit occidens,vt quaſdam trabes in Rhenū mitteret,quaſdam vltra Rhenū ad miliare iuxta villam Hocheim in aëre deportaret. Certiſsimum à multis famabatur,quòd non ventus ſed diabolus hoc feciſſet. Erant enim trabes quercinæ & abiegnæ quantitatis illius quæ in torcularibus ſolent eſſe. Ego memor ſum iſtud vltimum accidiſſe. In omnibus his nō eſt auerſa ira domini,ſed adhuc manus eius extenta. Poſt hæc iter cœpit idem archiepiſcopus transfretare, & de manibus Sarracenorum eripere terram ſanctam, atque reſtituere cultui Chriſtiano: ſeipſum & alios multos cruce ſignauit, mare tranſiuit, ferè tribus annis militans domino in partibus tranſmarinis. Circa finem anni tertij Henricus moritur imperator: heu heu,væ terræ de partibus Hieroſolymitanis. Redit archiepiſcopus,terram reperit deſolatam incendijs & rapinis. Nuſquam enim vbi rex non eſt,gubernator vel potens,non poteſt à populo pax haberi. Deſideratur ab omnibus Conradi archiepiſcopi aduentus,& ecce venit deſideratus,& terram inuenit prælijs & incendijs conturbatam,ſtudebatq; omni deſiderio pacem terris, & quietem prouinciæ reformare: & hoc feciſſet,ſi mortis debitum non ſoluiſſet. Graui enim ægritudine fatigatus,& cum de die in diem ſe conualeſcere ſperaret,ſubitò & inſperata morte præuentus deo ſpiritum reddidit, M.C C. Audita morte archiepiſcopi,dux Bauariæ filius fratris eius omnem theſaurum & ornatum quem in caſulis,& infulis,& cappis habuit copioſum, & eccleſiæ donare depoſuerat Maguntineñ. abſtulit violenter:quod tamen deus non reliquit inultum. nam & ipſe dux poſt multum temporis interfectus,turpiter interijt: neq; corpori Chriſti participans,neq; regno, vt exiſtimatur. Equidem iuſtè ſatis ſuperq; ſatis, vt qui beatum Martinum debito ſibi decore ſpoliauerat & ornatu, ipſe quoq; cœleſti ornatu & gloria priuaretur. O altitudo & profunditas iudiciorum iuſti iudicis dei,terribilis in conſilijs ſuper omnes filios hominum. Imperator abierat,& ſurgunt duo reges pro imperio litigantes:non eſt qui à malis imminētibus ſe abſcondat. Maguntineñ. archiepiſcopus non eſt,& duo pro eo quis eorum fiat maior decertant. Ex vtraq; parte amici & fautores promiſsionibus & muneribus acquiruntur. Et turpe eſt dicere,ipſi clerici electores ſimoniæ vitio maculantur, & multiplicantur mala ſuper terram,& ſcinditur eccleſia Maguntinenſium. Qui vni adhærent, cum eo recedunt:alij remanent cum altero. Sufficere poterat ad deſolationem terræ vnum ſchiſma:ſed funes peccatorum dupliciter circumplexi,difficilius diſſoluuntur.

Peruertunt cuncta ſimul hæc duo ſchiſmata iuncta
Regum,pontificum,nec nouit amicus amicum.

Vna pars quę remanſerat canonicorum,cum ſuo electo excommunicatur. Sed ipſi hanc excōmunicationem ſe ſimulantes ignorare,diuina celebrare non omittunt. Durauit hæc contumacia annis V I I I. Contigit poſt hæc vt rex Philippus,qui fouebat hanc partem interdictam,occideretur in ciuitate Bambergenſi,& hęc pars debilitata eſt, atque fautores alterius epiſcopi qui de ciuitate exierant, conualuere. Anno domini milleſimo ducenteſimo octauo. Principes poſt mortem Philippi regis in Othonem conueniunt, qui fuerat aduerſarius Philippi pro imperio, cuius parti etiam papa fauebat. Iſte Otho maturauit ad papam venire pro imperiali conſecratione: ſolenniter proficiſcitur, conſecratur: poſt annum excommunicatur. Eique filius

Henrici imperatoris rex Siciliæ Fridericus ſuſcitatur à papa: redeunt mala, ſurgunt incendia, ſpolia reuiuiſcunt. Fridericus venit de Apulia contra Ottonem: poſt annos aliquos Otho moritur, Fridericus diſpoſitis prout melius potuit rebus, Romam proficiſcitur, in Imperatorem conſecratur Anno domini milleſimo ducenteſimo viceſimo, ab Honorio papa. Quo mortuo Gregorius papa ſuccedit. Hic etiam Fridericum excommunicauit, lætantur prædones, & exultant lictores capta præda: conuertuntur vomeres in gladios, & falces in lanceas, non eſt qui in latere non deferat chalybem & lapidem in præparationem incendij, & in exuſtionem: omnia mala confluunt ſpecialiter ſuper eccleſiam Maguntinenſem, & maximè circa partes Rheni de ciuitate Spirenſi vſq; Colonieñ. Poſt mottem domini Siphridi archiepiſcopi Maguntineñ. ſenioris ſuccedit dominus Siphrid. fratris eiuſdem filius: hic duobus annis laudabiliter vixit: ſed quia elati cordis erat & ſuperbiæ magnæ, nimis ſe contra Fridericum imperatorem erexit, non quidem vt diuinam, ſed papalem gratiam obtineret. Graui etenim infamia non ſolùm apud papam, ſed apud omnes homines laborabat. Hic ergo vultũ & animum leonis induens, Leo factus eſt, & cœpit orphanos & viduas facere, villas comburere, ciuitates deſtruere, homines deuorare, terram in deſertum deducere, & papæ mirificè complacere. Et quia iam inquiſitionis literas contra epiſcopum dederat, ex ijs factis fratrem venerabilem appellabat. Hic Siphridus epiſcopus malum opus operatus eſt, qui per flammam ignis terram depauperauit, & theſauros eccleſiæ ablatos, prædonibus diſperſit, dedit raptoribus, iuſticia eius non manet in ſeculum ſeculi. Is itaq; Lantgrauium Thuringiæ in regem eligi procurauit: ſed breui viuens tempore, & regnum & animam reſignauit. Interea Gregorius papa moritur, ſedes vacat annis duob. vel tribus. Huic autem Papa ſuccedit Innocentius quartus, qui in concilio Lugdunenſi contra Fridericum imperatorem depoſitionis ſententiam promulgauit. Mortuo Lantgrauio rege Vuilhelmus comes Hollandiæ in regem eligitur, tantùm ab archiepiſcopis Maguntineñ. & Colonieñ. Poſt breue tempus dominus Siphridus archiepiſcopus etiam rebus valedicit humanis, abiens in regionem longinquam, nec tamen ideo ceſſant mala. Conuenerunt ergo fratres eccleſiæ Maguntineñ. tractantes de patre futuro, perſuaſi qui poſſet ipſam tot & tam grauibus oppreſſam miſerijs, & tanto tempore iam plorantem paternis affectibus conſolari: & concorditer in venerabilem virum dominum C. Colonienſem archiepiſcopum vota ſua tranſtulerunt, poſtulantes à ſede Apoſtolica ipſum ſibi præfici in paſtorem: ſed heu heu, hoc non poterat obtineri, non eſt hæc poſtulatio admiſſa, ſed electio capitulo reſtituta. Et ne archiepiſc. Colonieñ. ægrè ferret ſuum deſiderium non completum, ipſi legationis dignitas eſt commiſſa: conſedere rurſum fratres eccleſiæ Maguntineñ. eligunt ſuum præpoſitum nomine Chriſtianum, qui à cunabulis fuerat in ipſa eccleſia enutritus. Eadem die eſt à legato qui tunc erat præſens, confirmatus, & à rege regalibus inueſtitus die Petri & Pauli. Omnia hæc acciderunt vno anno, ſcilicet quòd dominus Colonien. eſt poſtulatus, quòd factus eſt legatus, quòd dominus Chriſtianus factus eſt epiſcopus, & conſecratus, quòd pallium eſt aſſequutus.

Omnes religioſi, & qui deum præ oculis habere credebantur, ſuper huius hominis promotione gaudebant, ſperantes pacem rebus dari maximè, quia idem bellicis rebus non fuerat aſſuetus: etiam qui negocio fuerant inimici, congratulantur ei. Sed nõ ſtetit diu in epiſcopatu: accuſatur enim apud papam, quòd omnino inutilis eſſet eccleſiæ, & quòd euocatus ad expeditiones regis inuitus veniret: hoc autem verũ erat, eo quòd fierent incendia, ſectiones vinearum, deuaſtationes ſegetum. Dicebat etenim nequaquam decere talia ſacerdotem. Sed quicquid deberet per gladium ſpiritus, quod eſt verbum dei, omnimodè ſe promptum aſſerebat, & voluntarium ſeruitorem. Quumq; eius prędeceſſorum ſequi veſtigia moneretur, reſpondit, ſcriptum eſt, Mitte gladium in vaginam. Ob hoc in odium regis & multorum incidit laicorum. Qui omnes eum accuſantes, apud papam obtinuerunt eum ab epiſcopatu omni ſubmoueri. Ceſsit ergo Anno domini milleſimo ducẽteſimo quinquageſimo primo.

Subſtitutus eſt autem ab eodem legato adoleſcens ſubdiaconus Gerhardus nomine, filius comitis Conradi, qui dicebatur Sylueſter Comes. Hunc autem ſubſtituit Cardinalis presbyter & legatus inductus à quodam Henrico archiepiſcopo Herburgdunẽ. qui ſocius erat ipſius legati: nec tamen hoc ipſe Henricus archiepiſcopus conſuluit ſine cauſa: acceperat enim occultè C C. marchas pecuniæ numeratæ à Gerhardo, quem idem archiepiſcopus inſtitui procurauit. Nihil opertum quod non reueletur. Præter has autem C C. marchas factæ ſunt deſtructiones multæ eccleſiæ Maguntinenſis.

*

Exſcriptum Maguntiæ è libro quodam vetuſto.

FINIS.

ARGVMENTVM LIBRI PRIMI.

Primus habet primos electi Regis honores.
Sceptra manu,primamque ſacra ceruice coronam
Geſtat Aquis,merita Traiectum protinus ira
Plectit,& hinc magnas inuiſit Rex puer vrbes,
Dat populis leges,& priſtina iura reformat.
Sceptraque Danorum cognata lite dirempta
Donat habenda Petro:cupiens indicere bellum
Pannonibus,multo procerum fidoque rogatu
Vincitur:ingentis cauſſam,fomentaque belli
Exceptum patruo, reddit tibi Saxo,Ducatum.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI LIBER PRIMVS.

ARDVA ſollicito verſu,memorandaq́; ſeclis
Geſta cano:mundoq́; tuos FRIDERICE triumphos,
Atque tibi toties conatam illudere fruſtra
Fortunam,vulgare paro:monſtrique biformis
Ambiguos vultus,motusq́; volubilis orbem
Frænatum virtute tua,caſusq́; ſiniſtros
Exceptos habitu quo proſpera mentis eodem.
Res oneroſa quidem,nec præſumenda minori
Ingenio,magnisq́; etiam metuenda Poëtis.
Sed tamen exiguas amor & deuotio vires
Supplebit:fragilemq́; animi ſpes magna vigorem
Fulciet:affectusq́; pios F[illegible]bit,
Iamq́; adeo,ſi quid ſtudio poſſemus in iſto
Experti,noſterq́; legi Solymarius audet,
Atque etiam fortaſſe placet:quem gratulor antè
Regales penetraſſe domos,pueriq́; potentis
Ingenuas tetigiſſe manus.præludia quædam
Illud opus,ceu prima noua tentamina Muſæ,
Et munus puerile fuit:nunc altera ſummo
Dona viro,ſcriptos propria de laude libellos
Offerimus:pariterq́; patrem cum prole canentes,
Omnibus iſta ſimul conſorti iure dicamus.
Suſcipe cunctorum regnator maxime regum,
Suſcipe lux mundi,cui nullum párue,priúſue
Spirat in orbe caput:te gaudet Principe mundus:
Te populi,te regna timent:te ſolis ab ortu
Solis ad occaſum,ſubmiſſo vertice,cuncti
Suſpiciunt:dominumq́;,ſimul,Regemq́; fatentur.
Nec ſolùm noſtri,vir maxime,temporis omnes

Prægrederis virtute viros, ſed cuncta retrorſum
(Pace loquar veterum) cedunt tibi nomina Regum.
Solus ab Auguſto conſorti gaudet honore,
Et ſocium claris admittit Carolus actis.
Certa quidem vatis dementia, carmen agreſte
De tanto ceciniſſe viro: ſed parce furori
Princeps magne pio: nec te præſumptio noſtra
Exagitet: ſolis licet inſanire Poëtis.
Ceruus vt æſtiuis blando ſpiramine ſolis,
Ceu pecudes, hominumq́ genus: ſic paruula opaci
Monſtra ſoli, virideſq́ ſolent gaudere lacertæ.
Vtq́ ſuo volucres cœlum modulamine mulcent:
Sic fruticoſa leues quatiunt arbuſta cycadæ.
Imò etiam mos eſt, vt plus cantare laborent,
Qui grauius cantant: & balbi plura loquuntur.
Sic ego, quem celebres optant laudare Poëtæ,
Nec dignè laudare valent, temerarius, auſu
Præcipiti, tenuiq́ paro celebrare camœna.
Annue ſollicito Princeps mitiſſime, vati,
Officioq́ pium deuoto impende fauorem.
Vos quoq́ Cæſarei iuuenes, quos inde paterna
Nobilitas veterum traducta ab origine Regum,
Nunc matris commendat honor, ſerieſq́ vetuſti
Sanguinis, & claræ Reinaldus originis auctor,
Annuite, & noſtras pariter magniq́ parentis,
Hoc etenim commune ſacrum eſt, admittite laudes.
Tu primùm placatus ades, qui iure paterno
Virtutum, regniq́ ſimul ſucceſſor & hæres
Sceptra geris: magnumq́ patrem virtutibus æquas,
Rex puer: & iam nunc Italis, Tuſcisq́ timendus,
Eridanum, Tyberimq́ premis: fortaſſis & iſta
Indolis acta tuæ, quæq́ ipſe ſequentibus annis
Adijcies virtute tua, modò viuere detur,
Et ſceptris placuiſſe tuis, Henrice, canemus.
O bene quòd talem diuina potentia Regem
Inſtituit: qui ſic ſtudijs imbutus honeſtis,
Nouit ab inſipido doctum ſecernere vulgo.
Iamq́ diu mutas, ſolitaſq́ ſilere camœnas
Excitas ad veterem digna mercede laborem.
Tu quoq́, quem patrio reuerendum nomine Rhenus,
Et metuenda alijs formidat Sueuia terris,
Dux Friderice ducum, noſtræ munuſcula curæ
Suſcipe: nec paruis placidus monimenta laboris,

Porrectaq́ manu magno ſub faſce labantem,
Oppreſſumq́ metu (ſiquidem potes) erige vatem.
At tibi cui Rhodanus totus famulatur ab ortu
Uſque ſuo, totusq́ fluit, dum gurgite feſſo
Oceani tumidis tandem ſe miſceat vndis,
Hæc placuiſſe velim: dubium puer inclyte dici
Réx ne, Comés ne velis: veterum nam regna potentes
Allobrogum materna regis, regniq́ decore
Dignus, ab excelſo nomen deducis Othone.
Nec tu, regifico Chunradi nomine clarus,
Ac verus virtute nepos, cui fœdere certo
Nominis & iuris, ſuccedens, Franconæ rura
Herbipolimq́ regis, primæ cui munera muſæ
Obtulimus, ſcriptos ſacra de ſede libellos,
Prætereundus eris, ſed & hic quoque nomen habere
Te volumus, partemq́ noui ſacramus honoris.
Ultima magnifici, ſed non minus inclyta proles
Principis, oblatum puerili ſuſcipe dextra
Munus, & his gaudens allude Philippe libellis,
Quod tibi venturi promittere nomen honoris
Rite queam: Comitém ne vocem, Regém ne, Ducém ne,
Pontificém ne magis: ſic quippe eſt fama, verendum
Diſpoſuiſſe patrem: cuius præſagia nunquam
Fallere fata ſolent, rerúmue incognitus ordo:
Quicquid eris, nobis iam magnus es, atque verendus,
Iam te non puerum, ſed ſacra tempora mitra
Uelatum, celſa reſidentem fingo cathedra.
O verè magni proles generoſa parentis,
O verè felix dulci de ſtipite fructus,
O verè famoſa domus, cui totus ab ortu
Solis ad occiduas mundus ſubſternitur vndas,
Quam qui nouit amat, qui non nouere, verentur.
Cuius in auditu, confuſis mentibus hoſtes
Tabeſcunt, contraq́ nihil ſe poſſe fatentur.
Nam pater in valido robuſtus & integer æuo
Extimulat, teneram ducitq́ per ardua prolem.
Illa velut patriæ ſectatrix æmula laudis,
Accelerat: tardumq́ putat, damnoq́ futurum
Expectare dies, meritisq́ ſuperuenit annos.
Quisnam igitur talem, tali cum prole parentem,
Laude ſatis digna poterit celebrare Poeta?
Et tamen aggrediar: liceat modo fortia geſta
Eximij memorare viri: non omnia, ſed quæ

Pulchra magis: quis enim (ſi proſequar omnia) codex
Hæc capiet? ſeu quis poterit percurrere lector?
Illa quidem officio magnorum clara virorum
Sunt ſatis: & metus eſt, ne dum prodeſſe laboro,
Inueniar nocuiſſe magis, rebusq́; ſerenis
Arguar inſanus tenebras obducere vates.
Eſt tamen & ratio, quæ forſitan auſa tueri
Noſtra queat, veniamq́; dare, & detergere culpam.
Qui ſcripſere prius, cupientes ordine certo
Hiſtoriæ ſeruare fidem, non pauca videntur
Inſeruiſſe ſuis, liceat modo dicere, chartis,
Quæ neque Cæſareos augent vehementer honores,
Nec contexta rei, ſed tanquam adſuta cohærent.
At nos, ſi quid erit pulchrum minus, eximiumq́;,
Vel quod ad egregios non multum Cæſaris actus
Pertineat, veri nihil adiectura decoris,
Sponte relinquentes, tantùm potiora ſecuti,
De multis modicam nitemur cudere ſummam,
Claudendumq́; manu forma breuiore libellum,
Ad demulcendas conflare legentibus aures,
Ac velut è pleno, decerptis floribus, horto,
Principe digna ſuo, breuiter compingere ſerta.
Si quem igitur rerum prolixior ordo, fidesq́;
Incorrupta iuuat, doctorum ſcripta virorum
Conſulat, atque ipſo latices de fonte petitos
Hauriat: at ſi quis ſummatim carpere tantùm
Rem ſatis eſſe putat, noſtris apponat ocellum,
Et medio tenuem de gurgite ſorbeat vndam.
Præterea rerum fretis ſplendore, ſimulq́;
Artifici ſermone ſuo, ſenſuq́; profundo,
Materia inſigni metricas adſciſcere leges
Spreuerunt: puduitq́;, reor, puerilibus illos
Laſciuire iocis, & manes texere nugas.
Nos autem ſermone rudes, animoq́; puſilli,
Singula ſub numerum certa ratione vocantes
Verba, ſuperpoſito velabimus inlita fuco.
Vt quem fortè parum male cultus ſermo mouebit,
Hunc ſaltem ſtructura pedum, verſuq́; canori
Detineant, ſitq́; hîc aliquid laudabile noſtrum.
Nunc age, præmiſſis quæ vel res ipſa monebat,
Vel vatis ſtudioſus amor, ſolamine tuti
Principis ac iuuenum, de re, quod reſtat agamus.
Atque adeò præſens ex illo tempore textus

Incipiat,

Incipiat, quo prima ſacra Friderice tuliſti
Sceptra manu: licet antè quidem non pauca relatu
Digna, vel à tenero geſſiſti fortiter æuo.
Nam neque prima tuæ nobis monimenta iuuentæ
Percenſere vacat: nec quæ creſcentibus annis
Sub patre, vel patruo cunctis memoranda tuliſti.
Illa ſuis ſpecioſa locis, nos regia tantùm
Geſta leui calamo, quadam breuitate ſequemur.
Annus ab Vrbe noua milleſimus, vtq; notetur
Res, qua voce poteſt, octingenteſimus ibat:
Vel magis, vt Chriſti, qui tempora condidit ortu,
Tempora diſtinguas, millenis adijce centum,
Mox quinquagenis, ſubnectens quattuor annis,
Temporis hæc ſeries effluxerat, orbaq; regni
Teutonici ſedes Chunradi morte vacabat.
Acturi ſacræ de ſucceſſore coronæ
Conueniunt Proceres, totius viſcera regni,
Sede ſatis nota, rapido quæ proxima Mogo
Clara ſitu, populoq; frequens, muriſq; decora eſt,
Sed rude nomen habet: nam Teutonus incola dixit
Franconefurt: nobis liceat ſermone Latino
Francorum dixiſſe vadum: quia Carolus illic
Saxonas indomita nimium feritate rebelles
Oppugnans, rapidi latiſſima flumina Mogi,
Ignoto fregiſſe vado, mediumq; per amnem
Tranſmiſiſſe ſuas neglecto ponte cohortes
Creditur, inde locis manſurum nomen inhæſit.
Huc ſacri, celebreſq; viri, quos laude ſerena
Infula, vel gladius mundo facit eſſe verendos,
Ex omni regione fluunt, ad publica regni
Commoda, de ſummis agere ac diſponere rebus
Exacta ratione parant, æquè omnibus vnum,
Qui modò ſit tanto ſuccedere dignus honori,
Præfeciſſe ſibi celeri pietate laborant.
Sic vbi noctiuago ſtellarum lumine puppis
Decurrit pelago, ſi fortè nocentibus illam
Qua regitur curſus tenebris premit inuida nubes,
Abrumpitq; vias, aliò ſibi ſydere nauta
Quærit iter, clauiq; modum, veliq; tenorem
Innouat, & radijs accommodat arte carinam.
Sic poſtquam ſedere Duces, dubioq; volutant
Pectore, cui tanti regni tribuantur honores,
Saxones, & quorum Ripuaria nomine tellus,

Vueſtualiaéq́ vrbes, & Norica rura regentes,
Allobrogumq́ duces coeunt, Cymbriq́ feroces,
Quos perfuſa ſuo pugnax Germania Rheno
Miſit, & à magno tellus ſignata Luthero,
Vindelici, Rhetiq́ ruunt, quos Sueuia nutrit,
Quosq́ Carentinus collimitat Auſtria campis,
Quas Lycus, & tumidis Iſter prælabitur vndis,
Quiq́ ſuos vrbes huc direxere potentes,
Claraq́ Teutonici coierunt nomina regni.
Nec minus ex Italis multos, & gente Latina
Traxerat huc rerum miratrix fama nouarum,
Concilium, Regemq́ nouum, facieſq́ verendas
Aſpexiſſe Ducum, famoſaq́ nomina noſſe
Optabant, populiſq́ ſuis exacta referre.
Ergo vbi tanta patres audire negocia, dignum
Inſedere locum, diuerſo magna fauore
Pondera librantes, nunc hos, nunc protinus illos
Inſpiciunt: verſantq́ diu moreſq́, genuſq́,
Ingenium, famam, fortunæ ſimplicis vſum,
Euentum, finemq́ ſimul, quæ commoda regni
Inde fluant, quæ damna ſui: iudéxne ſeuerus,
An facilis, pius, anne ferox, largitor honeſtus,
Anne rapax, pacem portendat, an arma minetur,
Omnia ſollicito curarum examine penſant.
Tandem quid peteret regni fortuna, per vnum
Dignata eſt aperire virum, qui nomine clarus,
Dux, comes, an præſul, dubium, formaq́ verendus,
Conſilioq́ potens, & perſuadere peritus,
Surgit: & vt magnis vocem cum corpore rebus
Compoſuit, facunda pater ſic ora reſoluens,
Omnia ſuaſibili permulſit pectora voce.
Francorum Proceres, quos inclyta robora regni,
Et validas nunquam pudeat dixiſſe columnas,
Scitis vt è medio, dolet heu, ſublatus acerbo
Funere Chunradus vitam, regnumq́ reliquit:
Nunc igitur (veluti cum luditur alea) prudens,
Si qua male acciderint, ea luſor corrigit arte.
Sic nos humanæ luſit quos alea ſortis,
Conſilio fati caſum properemus iniqui
Corrigere, & tanto ſolatia ferre dolori.
In manibus veſtris regnum eſt: ea quippe poteſtas
Ad vos more ſuo, ſemper viduata recurrit,
Regibus eſt alijs potiundi iure paterno

Certa

Certa fides, ſceptrumq́ patris nouus accipit hæres.
Nos quibus eſt melior libertas, iure vetuſto
Orba ſuo quoties vacat inclyta principe ſedes,
Quodlibet arbitrium ſtatuendi Regis habemus:
Ex quo Romanum noſtra virtute redemptum,
Hoſtibus expulſis, ad nos iuſtiſſimus ordo
Tranſtulit Imperium, Romani gloria regni
Nos penes eſt, quemcunq; ſibi Germania Regem
Præficit, hunc diues ſubmiſſo vertice Roma
Suſcipit, & verſo Tyberim regit ordine Rhenus.
Conſulite in medium, tantaq́ plebe potentum,
Unum, quem tanto deceat ſuccedere Regi,
Eligite, Auſoniam dignum geſtare coronam.
Aſt ego, ſi veſtræ quæ ſit ſententia mentis,
Pace monere licet, quò noſtri pondera vergant
Conſilij, (vos rem propius perpendite) promam.
Eſt hîc eximiæ iuuenis probitatis, & alto
Nomine maiorum clarus, ſed clarior actis
Ipſe ſuis, patrij Fridericus nominis hæres,
Sueuus, & à veterum non longè ſanguine Regum,
Quem ſibi, dum ſupera frueretur luce ſuperſtes,
Rex patruus dignum gaudebat habere nepotem,
Multaq́ cognati mandare negocia regni
Sueuerat, & ſocium ſummis adſciſcere rebus.
Quid iuuenis de laude loquar? quid fortia primæ
Acta iuuentutis? quid, quod peregrina ſecutus
Caſtra Dei, primis tyro famoſus in armis
Geſſit? & inuicta quantos virtute labores
Pertulit, expediam? timeo ne multa loquendo,
Inueniar dixiſſe minus. notiſſima res eſt,
Quam qui fortè negat, nunquam vidiſſe diurnos
Se Phœbi radios, nec verno tempore flores,
Aeſtibus aut medijs audiſſe tonitrua dicat.
Hunc ego Rectorem fauſto clamore cieri,
Incingiq́ ſacro nitidos diademate crines,
Et moneo, & nunquam, fateor, monuiſſe pudebit.
Si ſatis hunc noui, nec me præſagia fallunt,
Nobilitate viget, claroq́ hinc ſanguine Reges,
Inde Duces contingit auos: facundia dulcis,
Forma nitens, animusq́ ſagax, manus impigra, ſollers
Conſilijs, belloq́ ferox, & pace modeſtus,
Mente ſenex, ætate puer, prudentia rerum,
Certus amor, robuſta fides, conſtantia mentis

Nec frangenda malis, nec ſuſtollenda ſecundis,
Laudis amans, largitor opum, crudelibus atrox,
Tranquillus placidis, ferus indomitusq; ſuperbis,
Supplicibus facilis, iuſtis pius, aſper iniquis,
Fortis ad inſtantes caſus, prudensq; futuri,
Præteritiq; memor, ſocijs bonus, impius hoſti.
Hæc ſunt ô Proceres, hæc ſunt quæ regna tueri
Ac munire ſolent: his artibus infima creſcunt,
Maxima ſeruantur: ni fallimur, artibus iſtis,
Seq;, ſuosq; reget: neque enim quos hactenus vltrò
Et gratis coluit, ſumpta mercede relinquet.
Nam quòd ſumma probos mutare potẽtia mores
Dicitur, ex alia ſumptum magis æſtimo cauſſa:
Si quis fortè ſibi peruerſæ conſcius artis,
Ingenijq; mali, tacitus captator honoris
Tempore diſſimulat: cũ quod cupiebat adeptus,
In vitium, moresq; redit, mutaſſe videntur,
Immeritiq; hominem violaſſe putantur honores,
Quos magis ille malo corrũpit & inquinat vſu.
At cuicunq; bonum, & nullo violabile caſu
Ingenium natura dedit, ſi lætus honorem
Fortè tulit, quo dignus erat, tunc tempore rapto,
Illa latens probitas læto pubeſcere fructu
Incipit, & ſeſe virtutum germina produnt.
Sic puer à tenero caſtis qui moribus æuo
Floret, & hunc habitum natura vertit in vſum,
Qualis erit? quantúsue putas? quæ gloria regni?
Quis decor Imperij, tanto ſub Principe ſurget?
Hunc ipſum voluiſſe ſuis ſuccedere regnis,
Et patruum, res ipſa probat, cui ſanguine iuncto,
Ac velut hæredi moriens inſignia nuper
Regia, nil parua ſpẽrans de prole, reliquit,
Quippe Deus, ſi regna diu voluiſſet in illa
Stare domo, prolem potuit ſeruaſſe priorem,
Quæ iam ſuſcepto conſorti fœdere regno,
Flebilis indigna præceſſit morte parentem.
Nunc quoniam fatis è fratribus alter iniquis
Occidit, & caſu regnum fraudauit acerbo,
Alter adhuc teneris puer eſt male firmus in annis:
Quis melius patruo (faueat modo veſtra volũtas)
Succedat, quàm quẽ ſtudijs, & carne propinquũ
Ipſe ſibi hæredem, quaſi deſignaſſe videtur?
Nouerat ille quidem generoſæ robora mentis,

Nouerat, atque ideo regnum, quantum eſſet in ipſo,
Tradidit, & nato voluit præferre nepotem.
Non alienus erit: nulla hic tranſlatio regni,
Nulla ſub ignoti redigemur iura tyranni.
Adde quòd antiqua Regum nutritus in aula,
Regia prudenter tractare negocia nouit.
Adde quòd & geminas poterit regumq́ ducumq́,
Hanc patris, hanc claro contingens ſanguine matris,
Conciliare domos, quas ſeditione frequenti
Excitat impatiens ſociæ diſcordia laudis.
Si quis ob inuidiam ſtudijq́ latentis amorem,
Tot bona ſecreto diſſuaſor inutilis aſtu
Impedit, imprudens, aut perfidus eſſe probatur.
Sic vbi melliflua, quiſquis fuit ille, diſertus
Uoce perorauit, concordi protinus omnes
Aſſenſere ſono: læto clamore cietur
Dux puer in Regem: Friderici curia nomen
Tota canit: moresq́ probos, & fortia facta
Extollunt, dignum ſceptris, vltroq́ petendum,
Cogendumq́ ferunt: alij famoſa priorum
Nomina, permixtumq́ genus, regumq́, ducumq́,
Commemorant: alij ſtudium, magniq́ vigorem
Pectoris, & placidos, ſed non ſine pondere mores:
Pars operum titulos iactant, æuiq́ minoris
Uix æquanda viris, annisq́ valentibus acta.
Hanc ego rem penitùs, quam dicere pauca, ſilere
Tutius eſſe puto: non eſt mihi carminis inde
Tanta fides, pleno ſcribens vt cuncta relatu
Exæquare velim, magnum res iſta Poëtam
Exigit, in minimis nobis audacia rebus.
Mox vbi ritè ſuam proceres iuramine ſacro
Aſtrinxere fidem, cunctis, quæ poſtulat ordo
Expletis, paucisq́ nouo cum Rege relictis,
Diſcedunt: lætiq́ ſuas referuntur ad vrbes.
Sic vbi mundanis dominantia ſydera rebus
(Si modò vera canunt, qui talia tradere gaudent
Dogmata) propitio poſt ſecula plurima ſigno
Conueniunt, aliquemq́ boni maioris in orbe
Prouentum, pacem terris, hominúmue ſalutem,
Temperiémue poli, fidóſue colentibus agros,
Aut ſimile his aliquid concordi fœdere iurant,
Inde ſuis iterum vicibus, verſoq́ relapſu
Diſcedunt, ſoluuntq́ chorum, repetuntq́ penates.

Non niſi poſt longos iterum coitura labores.
At Rex prima mouens, ibi re feliciter acta,
Caſtra per emenſas memorati fluminis vndas,
Claſſe petit celebrem famoſi nominis vrbem,
Qua Mogus tumido miſcet ſua flumina Rheno:
Qui licet ipſe ſuum perdat cum gurgite nomen,
Dat tamen egregiæ primordia nominis vrbi:
Illaq; maiori cum ſit popularior amni,
Negligit, & fluuio dignatur ab hoſpite dici.
Namq; premens Rhenum (ſi credimus omnia famæ)
Nomen ab infuſo recipit Moguntia Mogo.
Hæc vrbs Francorum medijs in finibus, agris,
Vitibus, arbuſtis, populo generoſa frequenti,
Hinc ſtatione ſua Rhenum contingit, at inde
Extendit rapidam fines procul vſque Moſellam,
Quæ non penè minor placidos dum permeat agros,
Frugibus & pomis, & dulci fertilis vua,
Nomen, aquasq; ſuas, proprio ſub iure retentans,
Fluminis ex gemini confluxu nomen habentem
Seruat aduſque locum: victor mox Rhenus, vtrumque
Eripit, & mixtis dominatur fortior vndis.
Turribus hæc eadem quondam, murisq; ſuperba,
Penè fuit toto ſedes notiſſima regno,
Donec ob infandum, deteſtandumq; furorem
Strata luit meritas occiſo Præſule pœnas,
Inde ruinoſis deformis, & horrida muris,
Teſtatur iuſtas offenſi principis iras.
Huic ne præcipuam celebret Germania ſedem,
Inuidet: atque locum tenet Agrippina priorem.
Ambæ metropoles: hac quas præterfluit amnis
Altior ad fontem (modo te, Baſilea, remota)
Aut hinc inde ſitas lateraliter aſpicit vrbes.
Altera quas eadem Rheni procul, aut propè ripa
Poſſidet: æquoreis donec ſe miſceat vndis,
Priſco iure regunt: ſic Rhenus partibus æquis
Scinditur, & dominæ ſolus famulatur vtrique.
Mox quantum libuit, per eundem defluit amnem
Remige carpit iter: multi, magniq; potentes
Occurrunt, Regemq; nouum, dominumq; ſalutant.
Vtque ſatis viſum eſt, Rheno, ratibusq; relictis,
Flumineos curſus, euectu mutat equorum.
Inde per Ardennæ ſaltus peruenit ad illum
Vſq; locum, cui nomen Aquis poſuere priores.

Quæ ratio facti, vel quæ ſit nominis huius
Cauſſa, requirenti ſolum hoc opponere poſſum.
Sunt ibi ſecreti terræ, cæciq́ meatus,
Diſsimiliq́ modo, tacita tellure latentes
Eiaculantur aquas. alias nam ſulfure viuo
Feruentes vndante ferunt erumpere fumo:
Aſt alij gelido veluti de fonte liquores
Emanant, tunc ducta cauis cannalibus vndâ,
Confluit in quandam mira ratione lacunam:
Regia ſic calidis miſcentur balnea thermis,
Marmoreosq́ gradus, veterum ſollertia circum
Artificum poſuit, per quos deſcendat in vndam
Quantum quisq́ volet, gelidas hinc inde calentes
Inuenit, arbitrioq́ ſuo ſibi temperat vndas.
Hos illis ſecreta locis natura vapores
Addiderit, manuumue labor, quæratur ab illis
Qui loca nota colunt: cauſſas, ſecretaq́ rerum
Maiores fido poſſunt audiſſe relatu.
Hoc ſibi prima loco veluti cunabula regni
Carolus eſſe volens, magno cum Francia regi
Utraq́ ſeruiret, primam geſtare coronam
Iuſsit, & in ſacra reges ibi ſede locari.
At ſimul à noſtro ſeceſsit Gallia regno:
Nos Priſcum regni morem ſeruamus, at illa
Iure ſuo gaudet, noſtræ iam neſcia legis.
Ergo vbi multorum turba præſente potentum,
Non modò Germanis, ſed & his quos Flandria, quosq́
Miſerat audita miratrix Gallia fama,
Impoſuit capiti geſtamina regia ſacro
Arnoldus, quo tunc paſtore Colonia diues
Gaudebat (quippe hunc veteris ſibi iuris honorem
Vendicat ille locus) tunc ſacra ſede locatus,
Conſcendit ſolium veterum Fridericus auorum.
Nec reticere libet, quædam manifeſta ſeueræ
Pignora iuſticiæ, ſtrictiq́ exempla rigoris.
Quippe miniſtrorum quidam de plebe ſuorum,
Dum priuatus adhuc ageret, male ſanus atroci
Eximium, clarumq́ Ducem, percellere culpa
Auſus erat, iuſtamq́ viri quam mouerat iram,
Territus ipſe ſui fugiebat imagine facti:
Hic quoque gaudenti veniæ ſpe luſus inani,
Intererat populo, vultuq́ ignotus aperto,
Ac ſe diſsimulans humili ſub veſte latebat.

Ergo vbi Pontifices ſacram de more coronam
Impoſuere viro, proſtratus corpore toto,
Regiaq́ amplectens veſtigia, voce gementi,
Et lachrymis, veniam miſerandus poſcere cœpit.
Moti omnes, precibusq́ pijs inſtantius orant,
Parcat, & afflicto velit indulgere clienti.
Ille ſuum cupiens cunctis ſancire timorem,
Et terrere malos, multumq́ diuq́ rogantes
Exaudire viros, firmata mente negauit.
Neue graui proceres quaterentur ſortè repulſa,
Non odio miſeri, ſed ſtricti iuris amore,
Exempliq́ loco, ſeſe hoc feciſſe patenter
Aſſeruit, factiq́ ſui vir prouidus omnem
Suſtulit inuidiam, documentaq́ fortia ſanxit.
Forſitan hæc alij culpent, ego nobile factum
Laudo viri, dignumq́ voco geſtare potenti
Sceptra manu: qui ſic animum, pietate repreſſa
Continuit, cunctisq́ ſui documenta vigoris
Certa dedit. plus ſæpe nocet patientia Regis,
Quàm rigor: ille nocet paucis, hæc incitat omnes,
Dum ſe ferre ſuos ſperant impune reatus.
Audierat fortaſſe puer generoſus, vt olim
Ille ſuæ primus regnator Romulus vrbis,
Conditor Imperij, teneras infringere leges,
Atque humiles auſum ſaltu tranſmittere foſſas,
Iuſſerat vltrici fratrem ſuccumbere morti,
Dum cupit æterni fundamina ponere regni.
Iamq́ ſui plenum ſortitus culmen honoris
Rex puer ex animo, puerilia quæq́ virili
Propulſare manu, magnisq́ intendere rebus
Ingenium puerile parat, non inſcius olim
Ipſe ſui: quantumq́ oneris comitetur honorem,
Cœperat ex obitu clari ſentire parentis.
Sed nunc ſe ſolito grauiori pondere ſentit
Vrgeri, multumq́ ſibi creuiſſe laboris.
Vt cum poſt multos, indefeſſosq́ labores
Alcides feſſo ſuccedere iuſſus Atlanti,
Cum tot ſyderibus magnum miratus Olympum
Ferret, & inſolito ſudaret pondere preſſus.
Ergo viros, famoſa quibus prudentia nomen,
Longaq́ multarum dedit experientia rerum,
Sæpius arcanis ſolitos interfore rebus
Adſciſcens, magno ſecreta negocia regni

Petra-

Pertractans ſtudio, de cunctis rebus agendis
Conſulit: & pulchrum, iuſtúmue, vel vtile quid ſit,
Quid deceat, quid non, ſtudioſa mente requirit.
  Nec mora, legatos ſummo mandata ferentes
Pontifici, properare iubet, cunctasq́ per vrbes
Auſoniæ vulgare ſuos indicit honores.
Primitias operum Princeps has eſſe ſuorum
Maluit: vt regni manifeſtos protinus hoſtes
Frangeret, & iuſto purgaret ſcandala ferro.
  Haud mora, Traiectum, patruo regnante, ſuperbâ
Abieciſſe iugum ceruice, piumq́ recenter
Offendiſſe virum factis crudelibus auſum,
Hoſtili feruore petit: murosq́ parabat
Inclinare ſolo, captasq́ euertere turres,
Suppliciumq́ reu (pietas ô magna nepotis,
Iudiciumq́ viri) patrueles fortiter iras
Vlrici ſatiare manu, regniq́ dolorem.
  Sic Auguſtorum primus ſummusq́ monarches,
Eximiusq́ nepos, crudelia Cæſaris olim
Hoſtibus extinctis, pius ac fortiſſimus vltor,
Protinus accepto diademate fata piauit.
Tandem multorum vix eluctante rogatu
Magnorumq́ Ducum, multo prius ære redemptis
Parcitur, & iuſti fera Principis ira reſedit.
Nec melius ſtultæ furor atque ſuperbia plebis
Puniri poterat, quàm tanti vt cauſſa tumoris
Eriperentur opes: vt quos opulentia rerum
Fecerat elatos, in ſe reuocaret egeſtas.
  Inde gradu verſo, gaudentibus obuia Rheni
Signa ferens vndis, te pulchra Colonia, lætam
Lætior ingrediens: ibi digno vir pius illum
Egit honore diem, quo Chriſtus carne reſumpta,
Victor ab infernis rediens nitidiſſimus vmbris,
Retulit eximios ſuperata morte triumphos.
  Poſtea Saxoniæ fines ingreſſus, ad illam
Quàm Martinopolim vocat incola Teutonus vrbem,
Concilium procerum toto de corpore regni
Conuocat: vt digno celebretur curia cœtu,
Tempore ſolenni, quo Spiritus almus ab alto
Cum ſonitu veniens in pectora ſancta piorum,
Ignea diſtinctis effudit lumina linguis.
  Huc etiam geminos, Petrum ſimul, atq́ Guidonem,
Danorum proceres, quos inter ſanguine iunctos

Mouerat eiuſdem regni diſſenſio litem,
Euocat: ac tali cauſſam ratione diremptam,
Terminat: vt quadam prouincia tota Guidoni
Cederet, at regnum cum nomine Petrus haberet.
Ergo vbi vexillo partem quam diximus ille,
Hic autem gladio regnum ſuſcepit ab ipſo,
(Hunc etenim longo ſeruatum tempore morem
Curia noſtra tenet) poſito diademate Petrus
Regali dextra tulit alti Principis enſem,
Præceßitq́ ſacram breuius diadema coronam.
Huc quoque Virginea, modò dicere fas ſit, ab vrbe
(Nam neque barbaricum recipit mea pagina nomen,
Nec melius dici ſine nomine poſſe videtur)
Electo partes gemino de præſule litem
Pertulerant: quas dum placidè componere rector
Et reuocare diu fruſtra ſtuduiſſet in vnum,
Tandem exſufflato, qui poſcebatur, vtroque,
Tertius inuitis datus eſt à principe paſtor.
Hoc etenim ſibi ius collatum à præſule ſummo
Rege ſub Henrico teſtatur curia quinto:
Vt ſi fortè nouo certat de præſule ſedes,
Nec valet impoſito ſopiri fine querela,
Debeat ipſe ſuas mox interponere partes,
Arbitrioq́ ſuo paſtorem ponere ſedi.
Nec prius electum quenquam de iure ſacrandum,
Quàm ſceptro princeps regalia præſtet eburno.
Inde Ratiſponæ (vetus ex hoc nomen habenti,
Quòd bona ſit ratibus: vel quòd conſueuit in illa
Ponere nauta rates: hac Noricus vrbe ducatus
Præcipua gaudet) ſolennis curia certo
Tempore mandatur, modico poſt iſta ſequentis
Temporis elapſu, totus quo tempore mundus
Gaudet apoſtolici gemino ſplendore triumphi.
Iamq́ viri reduces, Princeps quos miſerat olim
Vrbibus ex Italis, nècnon à Præſule ſummo
Sedis apoſtolicæ, felicia quæque reportant.
Mox vbi propoſitas quo debuit ordine cauſſas
Egit, & in placida Rex omnia pace locauit,
Magna ſibi cupiens quærendæ ſemina laudis,
Et propagandi momenta potentia regni,
Protinus Hungaricos armato milite fines,
Si placuiſſet idem ſocijs, intrare parabat.
Et facturus erat: nec inutile Principis eſſet

Propoſitum: poteratq́ ſuo rem claudere voto.
Sed quidam, ſeu mente bona, monituq́ fideli,
Siue dolo, tacitoq́ magis (quod credimus) aſtu
Diſſuaſere Duces: ac ne contrarius illis
Ire videretur: nec in hac re commoda regni,
Sed priuata ſequi, quamuis inuitus ab alto
Ceſſit propoſito, ſic diſſuadentibus illis,
Non ſublata quidem, ſed adhuc dilata voluntas,
Vel magni virtute patris complenda, vel alti
Sanguinis auſpicijs, nactis ſua tempora rebus
Speratur: neque enim fruſtra voluiſſe, nec vnquam
Concepiſſe ſacro præſagia vana futuri
Pectore, vel quidquam temerè ſperaſſe putabo.
Non tamen in tanto rerum ſplendore locatus
(Vſqueadeo nulla eſt hominis ſincera voluptas)
Gaudia plena capit tranquillo pectore rector.
Quem bene compoſitis diuino munere rebus,
Anxia cognatæ torquet diſcordia rixæ.
Nam duo magnifici proceres, Henricus vterque
Nomen, & ambo pares factis inſignibus, ambo
Maiorum titulis, bellum graue prorſus, & anceps,
Et multa regni metuendum clade gerebant:
E quibus hunc ipſum patruum generauerat ille
Auſtricus ex auia Leopoldus marchio regis:
Hunc Noricus ductor, & regis auunculus idem
Nobilis Henricus generoſa ſtirpe creauit.
Hi triſtes belli cauſſas, & prima furoris
Ex his nimirum traxerunt ſemina cauſſis.
Nam pater alterius Noricorum ductor, atrocem
Pulſus ob inuidiam dudum, moresq́ ſuperbos
Saxoniæ tantùm nudo ſibi iure relicto,
Senſerat vltrices Chunradi principis iras.
Ereptumq́ ſibi, regno tribuente, Ducatum
Antè Leopoldus, nunc eius frater, & idem
Rectoris patruus, pugnax Henricus habebat.
Vtq́ hæc vna lues ſano de corpore tandem,
Ac velut è medio nubes odioſa ſereno
Cederet, è cunctis claro ſub principe regni
Partibus, Herbipoli iuſſi coiere potentes.
Affuit hîc Saxon, non affuit Auſtricus, vt qui
Iudicium fugeret: dudum poſſeſſa Ducatus
Perdere iura timens: nam cauſſa ſemper in omni
Iudicium ſpoliatus, amat: qui poſſidet, odit.

Quem tribus abſentem totius Curia regni
Cenſuit edictis in ius debere citari.
Nec minus Apuliæ Calabris qui ex finibus alti
Sanguinis hîc aderant proceres: quos ille locorum
Inuaſor patrijs migrare Rogerius oris
Iuſſerat, & tota profugos regione fugarat:
Multaq́ flebiliter crudelia facta tyranni
Dequeſti, patria ſeſe tellure fugatos,
Proſcriptosq́ bonis, indignaq́ plurima paſſos,
Morte, vel exilio, vel longo carceris vſu
Damnatos, miſeras gemitu rumpente querelas,
Addiderant, rebusq́ ſuis à principe noſtro
Auxilium, & regni vindictam iure petebant.
Mota manus procerum, Regemq́ fideliter omnes.
Tam manifeſta rogant totius ſcandala regni
Vindicet, & tantam iuris, morumq́ ruinam.
Accipit hæc lætus Princeps, gaudetq́ rogari,
Materiamq́ nouæ ſectandæ laudis habere,
Signaq́ trans Alpes poſt prima biennia ferre
Regia, communi procerum iuramine ſancit:
Vt ſimul Imperij ſacra de ſede coronam
Sumat, & iniuſti ſera corrigat acta Rogeri.
Hunc, vt fama, virum, pariter cum fratre Roberto,
Cui propter ſenſus agiles, animiq́ vigorem
Cognomen Guiſcardus erat, Normannia quondam
Ediderat: media, rerum ſeu ſtirpis, agentes
Fortuna, ſed mente ſua & pectore longè
Præſtantes, validosq́ manu, formaq́ venuſtos,
Laudis amatores, magnarum ſemina rerum
Quærentes, cupidosq́ ſuis noteſcere factis,
Quiq́ magis ſeſe claro de ſanguine regum,
Quàm de priuata Gallorum gente docerent.
Hi dum ſub teneris, & adhuc creſcentibus annis,
Neſcio quid valido tractarent pectore pulchrum,
Ipſa nimirum fortuna, voce latenti
Exhortante viros, & blanda maxima quadam
Promittente manu, iam ſpe ventura trahentes
Omne ſolum forti patriam cuique eſſe putarant,
Auſi ſunt tota, ſpretis natalibus agris
Demigrare domo, nomen, gentemq́, domumq́:
Optantes peperiſſe ſibi: nec Gallica tantùm
Rura, ſed abruptas excelſis rupibus Alpes
Feſtino tranſire gradu: tandemq́ per vrbes

Italiæ, Latiaſq́; domos, quaſi debita rura
Apuliam, Calabroſq́; viri petiere penates.
Regia ſic volucris, primas vt creſcere plumas
Artubus, & teneros dureſcere ſenſerit vngues,
Naturæ ſectatur iter: iamiamq́; parentum
Officio contemnit ali, nidoq́; relicto
Egreditur, paruoq́; pudet latuiſſe cubili:
Mox confiſa ſibi ſecuro tuta volatu,
Aut leporem venatur agris, aut æthere cygnum
Corripit, & proprios in acuta rupe penates
Aedificat, ſimileſq́; ſibi parat edere fœtus.
Illa quidem tellus nullius muneris expers,
Fœtibus arboreis vberrima, vitibus, agris,
Vrbibus, & caſtris, omniq́; decore nitebat:
Sed vulgus ſtolidum, prauum, rude, futile, vanum,
Moribus incultum, fragili male corpore firmum
Ocia longa ſequi ſolitum, fugienſq́; laboris,
Mente manuq́; pigrum, nec pace, nec vtile bello.
Ergo viri mores hominum, cultuſq́; locorum,
Ingeniumq́; ſuum, ſollerti pectoris aſtu
Tractantes, ſemperq́; viros ingentia fortes
Auſa decere rati, potiundi finibus illis
Spem rapiunt animo: miſſisq́; fidelibus, omnes
Francigenas, quos aut humilis fortuna parentum,
Aut nouitatis amor, ſeu magna audacia mentis
Finibus è patrijs ad præmia magna vocauit,
Adſciſcunt, totamq́; breui ſub tempore terram
Viribus, arte, dolis, multoq́; labore ſubactam,
Ciuibus expulſis, iniuſto iure tenebant.
Teq́; ſibi, patriæ laudis Robertus, & alti
Nominis hæredem dignum Boamunde reliquit.
Qui mox auſpicijs tibi deſignata paternis,
Antiochena manu cepiſti mœnia victor
Fatalis, generiq́; tuo ſeruanda dediſti.
Alter at æquiuocum ſibi conſimilemq́; Rogerum
Progenuit: patris qui nunquam degener actis,
Marte ſuo Siculis adiecit plurima regnis:
Quin & belligeris Byzantion vſque carinis,
Vectus inauratas in regia tecta ſagittas
Ipſe manu propria iuuenili fortiter arcu
Miſit, & æternæ laudis monimenta reliquit.
Hanc tamen hiſtoriæ ſeriem plerique relatu
Confundunt, variantq́; ſuo, ſoliq́; decorem

Roberto, magni gaudent adſcribere facti,
Cumq́; Boamundo fortem genuiſſe Rogerum
Hunc perhibent, natosq́; ſuis virtutibus ambos
Informaſſe patrem: nec ſolùm rebus in illis
Quas iam ſors dederat, ſed quas præſaga futuri
Spondebant mens alta viro, magniq́; paratus
Hæredes, in ſpem magnam ſuccedere iuſſos
Inſtituiſſe ſibi, mandataq́; fortia pulchræ
Indolis, extremo pueris in fine dediſſe;
Et larga tribuiſſe manu, quæcunque vel hoſtis,
Vel timidus, dignusq́; minus poſſeſſor haberet.
Vnde Boamundo noſter Solymarius illam
Externi iuris Libyam Siculosq́; penates,
Et claram Antiochi, quam nondum viderat, vrbem
Aßignaſſe refert, famæ vulgata ſecutus.
Rumor, an hiſtoricus ſit certior ordo, requirat
Lector, & ambiguo ſcribenti grandia verſu
Ignoſcat vati: nondum ſatis illa propago,
Et Siculæ ſeries nobis innotuit aulæ,
Ex qua præclaro generoſam ſanguine nuptam
Auguſtos tetigiſſe ſinus, caſtumq́; potentis
Regis iniſſe thorum lætatur maximus orbis.
Primum poſt iſtam vidit Vormacia ſedem
Concilium procerum, iuſſu concurrere Regis.
Huc ambo venere Duces: ſed curia nec tunc
Eualuit veterem procerum ſopire querelam.
Tempore mox alio rurſum reuocata potentum
Turba Ratiſponam, ſtudio tentauit inani,
Pace reformata, longam compeſcere litem.
Proximus inde fuit procerum concurſus in vrbe
Spirenſi, geminosq́; Duces, multumq́; diuq́;
In placidos mores, ſolidamq́; reducere pacem
Conati, longum fruſtra inſumpſere laborem.
Hinc etiam Rector Manueli, principe quo tunc
Porphyrio genito, gaudebat regia ſedes,
Legatos properare iubens, de fœdere pacis,
Communiq́; bono, regniq́; vtriuſque ſalute
Verba ferenda: dedit ſuadens ob facta Rogeri
Guilhelmo, qui iam defuncti ſceptra parentis
Et raptas ſeruabat opes, indicere bellum:
Et quia nuper eum deprenſo fœdere iuncti
Sanguinis, à prima ſecedere coniuge Papa
Iuſſerat, & thalami viduatus ſorte carebat,

Con-

Conſortem dignam pariter regniq́ thoriq́
Eiuſdem de ſtirpe petens, quo firmius illum
Conſtringat validis in pacis fœdera nodis.
Tandem inſtante pio vehementer Saxone rege
Ac repetente ſuum penitùs ſine fine Ducatum,
Quem caſtris adcire ſuis Rex ipſe parabat,
Goſlariam proceres, & partem litis vtramque
Euocat, hic patruo cauſſam fugiente nepoti
Reddidit euictum ſeruato iure Ducatum.

Libri Primi finis.

ARGVMENTVM LIBRI SECVNDI

Regia trans alpes producit ſigna Secundus,
Cæſare Runcalijs poſito, ceu ſyderis ortu
Illuſtrata noui plebs Itala gaudet, & omnes
Suppreſſas dudum properant efferre querelas.
Laudaque præcipuè, Cuma cum ſupplice, noxas
Incuſat Ligurum: quorum Rex fraude reperta,
Nobile præſidium capit, euertitque Roſatum,
Vaſtat cæde reos, turres cum pontibus vrit,
Caſtra rapit Ligurûm: Cairam ſubuertit, & Aſtum,
Obſidione graui Terdonæ mœnia cingit.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER SECVNDVS.

TERTIUS eximio regni felicis ab ortu
Annus erat Friderice tui, caſtriſq́ mouendis
Inſtabat præfixa dies: tunc rura relinquens
Saxoniæ, ſuperaſq́ petens cum milite multo
Ipſe ſui partes regni, qua Norica lambit
Rura Licus, placidis factus iam mollior vndis,
Non procul Auguſta conſedit Rector ab vrbe,
Proxima Brixnoram famoſi nominis vrbem,
Altera ſaxoſum tetigerunt caſtra Tridentum.
Inde per anfractus rigidos, anguſta locorum
Saxoſis horrenda iugis, fauceſq́ malignas
Carpit iter: tandem longo, magnoq́ labore
Alpibus euictis, campos & plana iacentis
Aſpicit Auſoniæ, ſtagnoq́ propinqua iacenti
In campis Verona tuis tentoria ponit.
Sed quia defectu miles cogente ciborum,
Dum rigidam duro tranſiret limite vallem
Et loca nec Cereri fœcunda, nec hoſpita Baccho,
Illicito raptu ſacras ſpoliauerat ædes,

Antè profecturus quàm Rex procedere caſtris
Vellet,& humani tractare negocia regni,
Inſtituit placare Deum,regiq́; ſuperno
Seq́; ſuoſq́; pijs humiles ſupponere votis.
Protinus ex omni collectos agmine nummos
Corrogat,atque viris commiſſa fidelibus æra,
E quibus hic præſul,comes ille,probatus vterque,
Diſtribui iuſta ſpoliatos ſorte per omnes
Imperat,& licitæ compenſat damna rapinæ.
Nobile Regis opus:quamuis penuria factum,
Vt quondam ſancti Dauid,excuſare valeret,
Non tamen hac in re cauſſas attendere,ſed rem:
Nec quid ſit licitum perpendere,ſed quid honeſtum.
Mentis quippe bonæ proprium,eſt agnoſcere culpam
Culpa vbi nulla ſubeſt.Tunc demum ſigna reuellens,
Runcaliam properat rapidis attingere caſtris.
Eſt locus Italiæ,modicum ſeiunctus ab vrbe,
Cui quia pulchra ſitu placet,inde Placentia nomen,
Planus,& Eridani placido iunctiſſimus amni,
Effundit latos ſpacioſo limite campos.
Hic quoties claram Regnator tendit ad vrbem
Teutonus,Auſoniam ſumpturus ritè coronam,
Ponere caſtra ſolet:ligno ſuſpenditur altè
Erecto clypeus:tunc præco regius omnem
Conuocat à dominis feudalia iura tenentes,
Excubias Regi prima celebrare fideles
Nocte,vetuſtorum debent ex more parentum.
At quicunque domi, domino nolente relictus,
Defuerit,feudo priuari Curia cenſet.
Tunc quoque nonnulli cenſura vindice regni
Amiſere diu tali poſſeſſa reatu.
Quin & pontifices Halberſtadenſis,& ille
Sub quo Brema fuit,tali regalia iura
Amiſere nota:perſonæ ſcilicet ipſæ,
Non tamen eccleſiæ:neque enim quod paſtor iniquè
Geſſerit,eccleſiæ fas eſt in damna refundi.
Nunc age,de terra memoratu plurima ſacro
Digna relaturi,poſitum,ſedemq́; locorum,
Nominibusq́; datis,populos,ritusq́; vetuſtos
(Sicut ab antiquo vulgauit fama)canemus.
Hæc Appennini rigidis hinc rupibus, inde
Alpibus aërijs preſſa,atque coërcita tellus
Longa,ſed anguſtam zonæ ſortita figuram.

Hinc ſale Tyrrheno, Venetis hinc clauditur vndis.
Quippe Noti rapidos æſtus, Auſtriq́ vapores
Appennine tui ſibi temperat obijce montis.
At rigidum Boream, gelidamq́ timentibus Arcton
Præſidio veniunt obiectis rupibus Alpes:
Tyrrhenum zephyro, vagus Adria tunditur Euro,
Forſitan hos aliquis, velut vno corpore montes
Iungit, & vt capiti duo brachia ſubijcit vni,
Vt Pyrenæum vero ſit nomine totum,
Totius partes ſint Appenninus, & Alpes.
Hæc tamen hinc aliquas inuaſit opinio mentes:
Nam qua belligeris totiens experta carinis
Ianua Tyrrheni pulſatur gurgitis æſtu,
Cernuntur gemini ſeſe contingere montes,
Ac velut expanſis hinc inde fideliter vlnis
Amplecti gremio populos ac mœnia læto.
Magnus, & Heſperio non ignoratus in orbe,
Et multum debens antiquis vatibus vnda,
Hanc medio ſecat amne Padus, zonaq́ minores
Ex vna facit eſſe duas, populoſq́ bipertit,
Quem geminis hinc inde fluens è partibus vnda
Ditat, & Adriacas opulentior influit vndas.
Hac vna tellure, triplex prouincia, ternos
Scinditur in populos, Venetus, Ligus, Aemiliaq́;
Incolit, à populo recipit prouincia nomen
Qualibet, & multas in ſe complectitur vrbes.
Hæc igitur dulci gaudens vligine tellus,
Tam Cereris, Bacchiq́ ferax, & mitis oliuæ
Arboris, & pecorum, nullius frugis honorem
Ignorat, nulloq́ dolet ſe munere tardam.
Aemilia primam fama cognouimus vrbem,
Quæ velut ex aquila, cunctarum Rege volucrum,
Nomina clara trahens, Aquileia rite vocatur.
Metropolim Ligurum dicunt, ſedemq́ ſupremam,
Quam Mediolanum Ligus incola nominat vrbem:
Siue quòd in media quadam tellure, medulla
Omnibus ingenuis acerrima rebus abundat:
Seu quòd ab inuento trahit iſta vocabula porco,
Lanea qui medio portabat vellera tergo.
At quam præcipuo Venetus colit ordine ſedem,
Nomine non alio quàm tellus ipſa vocatur:
Vrbs opulenta nimis, quamuis circumſonet illam
Pontus, & Adriacis ingeſtus fluctibus agger,

Eliſo modicam conceſſerit æquore ſedem.
Hanc vetus Italiam ſermo vocat vlteriorem:
Quod media Tuſci ſecluſa crepidine montis,
Longius à pulchra Romana colonia Româ
Diſtet, & Auſonij quidam ſit terminus orbis.
Hac autem magno quæ clauditur Appennino,
Etruſcasq́ domos, & claram continet vrbem,
Interior veteri conſueuit more vocâri.
Mox ea quæ Siculum protenditur vſque profundum
Appuliam, Calabrosq́ ſinus, Campanaq́ rura
Amplectens, ſeu citerior, ſeu Græcia maior
Antè vocata fuit, mediam tamen huic quoque multi
Connumerant, vnoq́ duas ſub nomine ponunt.
Hanc olim bello, quem Scandia miſerat, hoſtis
Barbarus, inuaſit: maribus qui Marte peremptis
Crinibus ad mentum torua ſub caſside preſsis,
Cæruleaq́ coma barbam ſimulante virilem,
Fœmineos armaſſe greges, clademq́ virorum
Infirma ſuppleſſe manu, ſic denique victor
Hæc loca fœmineo fertur tenuiſſe triumpho.
Hac quoque de cauſſa ſignato nomine tellus
Dicitur à longis ea Longobardia barbis,
Protinus indigenis paulatim ſanguine mixto,
Barbara plebs, præter conſuetum gentibus vſum
Tranſijt in ſociam ſuſcepto nomine gentem.
Gens aſtuta, ſagax, prudens, induſtria, ſollers,
Prouida conſilio, legum iurisq́ perita:
Corpore, mente valens, animo vigil, ore venuſta,
Membrorum leuitate vigens, patiensq́ laboris,
Prompta manu, ſermone fluens, auidiſsima laudis,
Artibus, atque operum ſtudijs exculta nouorum,
Sobria, venturi metuens, ſumptuq́ modeſta,
Inuigilans opibus, ſtudioſe parta reſeruans,
Exiguo contenta cibo, fulgentibus armis,
Et nitido corpus componere gaudet amictu,
Libertatis amans, pro qua nec triſtia rerum
Damna, nec extremam ſolet exhorreſcere mortem,
Nec Regis, dominiue iugo ceruice volenti
Subdita: (Conſulibus rerum committere ſummam
Gaudet, & hos triplici ſumptos ex ordine (faſtum
Ne pariat diuturnus honor) mutare quotannis,
Viuere quemque ſua ſubiectum legibus vrbis
Cogit, & externos ſub eodem iure potentes

Aligati

Alligat: vt terra vix inueniatur in illa,
Aut Comes, aut alius ciuili iure ſolutus.
Utq́ ſuis omnem depellere finibus hoſtem
Poſſit, & armorum patriam virtute tueri,
Quoſlibet ex humili vulgo (quod Gallia fœdum
Iudicat) accingi gladio concedit equeſtri.
Illa tamen legum prudens, & iuris amori
Dedita gens, facto leges ac iure nefando
Infringit, maculatq́ graui ſe ſponte reatu,
Dum quem præcipuo venerari debet amore,
Atque timere ſimul, nunquam niſi territa Regem
Suſcipit, & facili ſuſceptum fraude relinquit.
Hoc magis impoſito renuens ſe ſubdere Regi,
Quòd reuocare ſuos victrix Alemannia Reges
Sæpe ſolet: quippe hac tanto præſentia regia
Diligit affectu, quanto tremit illa pauore.
Inde fit, vt gemino noceat gens improba damno,
Dum premit indigno Regem malefida labore,
Et patitur meritas à iuſto Principe pœnas.
Sic ea quem mitem contemnit, ſentit acerbum:
Ille ream punit, quam mallet habere fidelem.
Omnibus Italiæ proceſſerat altius vna
Vrbs Ligurum, titulisq́ potens, & nomine claro,
Ardua, ſydereum pulſabat vertice cœlum.
Illa ferè paribus ſpacijs Alpemq́ Padumq́
Separat, hinc Adua, Ticino clauditur inde,
Qui de vicinis orientes alpibus ambo,
Et famoſa Padi maioris ſtagna petentes,
Hanc, aliasq́ duas, Cumam, Laudamq́ capaci
Incluſere ſinu: ſed fortior illa duabus
Præualuit, victasq́ graui ditione premebat.
Uſqueadeo nocuit vicinos vrbibus eſſe
Maiorum: ſiquidem multos vicinia læſit.
Nec tantùm populos, aliasq́ potentior vrbes
Preſſerat, immò etiam rebus ſublata ſecundis
Auſa fuit validas inceſſere Principis iras,
Et quaſi prima ſuæ ducens momenta ruinæ.
Ergo vt tantorum noteſcat cauſſa malorum,
Pauca ſuper veteri regnorum iure reuoluam.
Ductus ab antiquo priſcorum tempore Regum
Mos habet, vt quoties Regnator Teutonus Alpem
Tranſit, & Italicas inuiſere deſtinat oras,
Qui repetant fiſco fiſcalia iura fideles

Per quaſcunque ſuos præmittere debeat vrbes:
At quæcunque ream ſe perfida fecerit auſu
Sacrilego, Regiq́ ſuo ſua iura negarit,
Strata luat meritas fraudato Principe pœnas.
Inde fit, vt fractis deformiter horrida muris,
Nunc quoque per totam videas loca plurima terram.
Hoc quoque per cunctas Regnator Teutonus vrbes
Non modò Teutonicas, ſed & hîc & vbique iacentes
Ius habet: vt præſens quaſi maximus omnia iudex,
Claudere iura manu, cunctasq́ recidere lites
Debeat, atque omnis iudex, omnisq́ poteſtas,
Atque magiſtratus ipſo præſente quieſcant.
Hunc etiam Regi, priſcarum ſanctio legum,
Longæuiq́ vigor moris, profitetur honorem,
Ut cunctos fœtus, quos educat Itala tellus,
(His modò quæ poſcit terræ cultura recentis)
Principis ad nutum fiſco præſtare colonus
Debeat, in regni ſumptus & militis vſum.
Ergo vbi Runcaliæ paucis reſidente diebus
Cæſare, fama loquax poſt triſtia nubila clarum
Sydus, & vltorem violati iuris adeſſe
Urbibus & populis circumtulit, vndiq́ multi
Conueniunt, properantq́ ſuas exponere cauſſas.
Factaq́ multorum mæſtis efferre querelis
Impunita diu: quos longo tempore tutos
Fecerat, & ſcelerum cupidos abſentia Regis.
Sic cum poſt tenebras, hybernaq́ frigora noctis
Igneus Aethiopum montes tranſcendere Phœbus
Incipit, & nitidos terris oſtendere vultus
Gaudet, & optati gratanter luminis ortum
Suſcipit, æquoreis afflicta carina procellis:
Quam neque Luna prius, nec cætera ſydera feſſam,
Inter nocturnas poterant ſeruare tenebras.
Spes nitido cum Sole redit, iam temperat arte
Nauta ratem, clauumq́ regit, iam tota reſedit
Seditio, pelagiq́ fragor cum nocte quieuit.
Commemorare piget, magnisq́ adſcribere rebus
Oppida, ſeu celſis caſtella minantia pinnis,
Ob ſcelerum noxas, regniq́ vltricis honorem,
Paucorum adſultu, faciliq́ euerſa triumpho.
Inter propoſitas, multasq́ grauesq́ querelas
Regia Lauda ſui, Cuma cum ſupplice, Regis
Implorabat opem, miſsisq́ fidelibus, ambæ

Conſulibus,

Conſulibus,patribusq́ ſuis,crudelia facta
Deflebant querulis Ligurinæ vocibus vrbis,
Ærumnasq́ ſuas, longaq́ tyrannidis vſum
Facundo,mæſtoq́ tamen ſermone gemebant,
Conſulibus Ligurum præſentibus,atque paratis
Excuſare ſuam phaleratis vocibus vrbem.
Sed quia per fines Ligurum loca ſumma petenti
Italiæ,reſtabat iter, differre querelam
Maluit inter eos modicum poſt tempus agendam,
Finibus in proprijs:veluti grauioris vtrinque
Conſilij,ſpacijq́ ſimul maioris egentem.
Utq́ viæ gnaros,monſtratoresq́ locorum
Detinuit Ligures:iamiamq́ redire parantes,
Præuia ferre ſuis iuſsit veſtigia caſtris.
Iamq́ aderant iuuenes Regi peregrina ferentes
Munera læta nouo,quæ miſerat alta triumpho
Ianua:nuper enim contritis hoſtibus vrbes
Barbaricas populata ſuis euerterat armis,
Quæſieratq́ ſibi nomen memorabile facti,
Eximia magnam referens cum laude rapinam.
Miſerat ergò ſua Regi noua munera prædæ
Barbaricas veſtes,ſtruthiones,atque leones,
Pſitacon humanis æquantem murmura verbis.
Tandem caſtra mouens,Ligurum Fridericus in oras
Tendit,& in medijs ponit tentoria campis.
Aſt vbi ſigna viros præcedere Regia iuſſos,
Ductoresq́ viæ per dura,per árida ſeſe
Ducere,perq́ locos ſteriles,& frugis egenos
Comperit,agnouitq́ dolum:tunc feruidus ira
Exarſit,iuſsitq́ ſuus excedere caſtris
Damnatos,vrbiq́ ſuæ ſine laude remiſit.
Addidit huic alios iuſto fortuna dolori
Irarum ſtimulos:namq́ aſpera frigora paſſus
Miles,& hyberni contuſus turbine cæli,
Eſurie,nimboq́ ſimul vexatus egebat.
Inde furor,feritasq́ viris,iramq́ furenti
Adijciunt,ſtimulosq́ graues:acceſsit eodem,
Quòd quaſcunque prius bello ſubuerterat vrbes,
Urbs eadem Ligurum,ne fortè reſurgere vellent,
Urgebat,victasq́ graui terrore premebat,
Inq́ ſui ſceleris conſenſum,flectere mentem
Principis inuicti (quid enim non impetrat auri
Gratia?) ſi poſſet multa mercede parabat.

Inde locos ſteriles,ieiunaq́ rura relinquens,
Haud procul à celſa Rex inuictiſſimus vrbe
Regia fœcundis poſuit tentoria campis,
Attritasq́ fame,duroq́ labore cohortes,
Uberiore cibo,placidaq́ quiete refouit.
Turribus,& valido longe ſpectabile muro,
Inſida modicum diſtabat ab vrbe Roſatum,
Municipum ſecura domus,tutiq́ receptus,
Si quid ab incurſu tutum ſatis eſſe valeret
Teutonico,regniq́ minas contemnere poſſet.
Hoc tunc quingentis in eadem ſede relictis,
Huq́ bene inſtructis,victuq́,& fortibus armis
Munierant Ligures(ſed quæ munimina regni
Auſpicijs obſtare queunt?)depulſus ab arce
Cogitur inſidam ſine ſanguine miles in vrbem.
Nec mora,direptis quæcunque parauerat hoſtis
Ipſe ſibi,flamma munimina tota cremari
Rex iubet,& fractis euerti mœnibus arcem.
Nec minus è caſtris audax effuſa iuuentus,
Ocyus ad muros,& portas vrbis adusque
Irruit:occurrunt hoſtes,validoq́ tumultu
Prælia prima mouent,multos arſura per annos,
Nec niſi poſt longos,indefeſſosq́ labores,
Extremamq́ loci tandem ceſſura ruinam.
Hic præter captos, quos nec numerare valemus,
Nec libet,innumeri proprio rediere cruenti,
Sanguine ſemineces: multi iacuere perempti.
Hoc ſtupefacta malo plebes,cladisq́ futuræ
Territa primitijs,iam nunc præſentia damnans,
Et ventura timens,Girardi conſulis ædes,
(Quippe hic præcipuus famoſi criminis auctor
Et ſuaſor fuerat)rapido fremebunda tumultu
Diruit:hoc iuſtam violati Principis iram
Sperabat placare modo : ſed inania Princeps,
Et quaſi vana ratus,ſtultæ oſtentamina plebis
Spreuit,& his alias properans adiungere clades,
Extemplo rapidas Ticini tendit ad vndas.
Hic fluuius gelida venam ſortitus ab Alpe,
Haud procul à pulchra curſu breuiore Papia,
Influit Eridanum:quam nomine gurgitis vrbem
Nonnulli vocitare ſolent:mediusq́ locorum
Terminus,à Ligurum te parua Nouaria campis
Semouet,hic geminos pontes,& pontibus ipſis

Addiderant

Addiderant Ligures valido munimine turres:
Ut quoties fines vaſtare Nouaria vellent,
Siue Papia tuos, tutò tranſcurrere poſſent
Ac remeare gradu: pontes Rex occupat ambos,
Traductisq́; ſuis, munimina lignea, turres
Concremat, & ruptis diſtinguit pontibus amnem.
Protinus immani faſtu, tria Rector ab illis
Hoſtili fundata ſolo caſtella, potenter
Diruit, & miſeros longa formidine ciues
Soluit, & ereptos victoribus eripit agros.
Hanc etiam dudum gentili fraude rebellem,
Princeps Henricus penitùs ſubuerterat vrbem,
Tempore mox alio, ſatiata vindicis ira,
Iam dominis ſeruire ſuis edocta vetuſtas,
Erexit fatis melioribus vſa ruinas:
Parua quidem, ſed tuta nouo, ſpecioſaq́; muro,
Et circumducti lato ſatis aggere valli.
Huius ab antiquo comitatum in finibus vrbis
Solus ab angarijs Italorum penè ſolutus,
Præſidio Ligurum Guido Blandratenſis habebat:
Qui veluti multas, ſic hanc quoque, viribus vſi,
Abſorbere ſuis ſperabant faucibus vrbem.
Poſtea Vercellum, Taurinaq́; mœnia Princeps
Præterit: vtq́; Padi qua plus accedit ad ortum,
Contigit oppoſitam traducto milite ripam,
Protinus ad pulchra fines & rura Papiæ
Vertit iter, fidam gaudens inuiſere terram.
Urbs erat antiquo, quam, nomine, dixerat, Aſtum,
Uſus habens proprijs in finibus oppida lata,
Ac populoſa nimis, Cairam gens illa vocabat.
Hæc loca Ferrati Guilhelmus Marchio montis,
Debita iura ſibi, dignumq́; negare timorem
Publica Runcaliæ tractante negocia Rege,
Suppliciter conqueſtus erat, faſtumq́; ſuperbæ
Gentis, & acta gemens: immobilis improba vulgi,
Contemptusq́; ſuos: edictaq́; regia ſæpe
Paruipenſa ferens, multumq́; diuq́; loquendo
Mouerat ingenuas inuicti Principis iras.
Accedebat ad hoc, ſociatum ſanguine mixto
Inter vtrumque genus: nam quæ ſortita maritum
Hunc erat, hæc Regem gaudebat habere nepotem.
Hos igitur populos, longo iam tempore læſa
Maieſtate reos, toties, fruſtraq́; citatos

Legibus,inuicta iam tandem plectere pœna.
Conſtituit,rapidoq́ gradu petit oppida Princeps.
Territus hoſte nouo,ſed non correctus,in altos.
Exierat populus trepida formidine colles:
Irruit:& gaudens exercitus,inuenit omni
Oppida plena bono,ſpumanti nectare cellas,
Horrea frumentis,oleo ſpirante lagenas.
Hic paucos egere dies,dum plurima ſaccis
Infundit frumenta ſuis,vtresq́,cadosq́,
Ventroſasq́ replent oleo,bacchoq́ lagenas.
Nec mora,direptis potioribus,oppida flammis
Tradunt,& validas euertunt funditùs arces.
Inde recedentes,non tantùm criminis huius
Terreno ſub Rege ream,ſed iure ſuperno
Damnatam proprij contemptu præſulis Aſtum,
Hoſtili terrore petunt:quæ ciue fugato,
Omni plena bono,victores vbere læto
Excepit,multisq́ viris alimenta diebus
Vberiora dedit:tandem ſpoliata,rogisq́,
Tradita,peruerſi ſceleris,geminiq́ reatus
Pertulit inmeritam ſedes innoxia pœnam.
Sed quia caſtrenſis crebris aſſueta rapinis,
Rixari,ferroq́ etiam pugnare iuuentus,
Duxerat in morem,prauaq́ libidinis vſum:
Prouidus hunc tali miteſcere lege furorem
Rex iubet:vt ſi quis caſtrorum ex agmine quenquam
Pulſet,& iniuſtis ſocium ferus appetat armis,
Aut caput,aut dextram tali pro crimine lictor
Amputet,& facinus feriat capitale ſecuris.
Haud mora , Terdonam (Ligurum quæ fœdere prauo,
Conſilijs adhibebat opem,ſceleriq́ nefando,
Quàm Regi veſana ſuo præſtare fauorem
Maluerat,nec adhuc toties reuocata redibat)
Conſtituunt raptu petere,atque euertere ſignis.
Hæc etenim fidam regnis inimica Papiam,
Plus quoque quàm Ligures , crebrò graſſata premebat.
Nam licet vrbs Ligurum ſpacio breuiore locorum
Diſſideat,medius Ticini gurges vtramque
Separat,& geminos interſecat vnda tumultus.
At qua turrigeram ſpectat Terdona Papiam,
Omnia plana iacent,non hîc mons,ſylua,vel amnis
Qui queat alternos medius cohibere furores.
Proxima magnifici vidit tentoria Regis

Marchia, vulgari quæ nomine Buſca vocatur,
Inde Palatini gaudentem iuris honore,
Unanimumq́ ſibi Chunradum nomine fratrem,
Signiferumq́ ſuum, quem Norica miſit Othonem
Terra, virum magnis ſpectatum ſæpe periclis,
Allobrogumq́ Ducem, cuius ſub iure fatigat
Lenis Arar placidas Rhodano quas commodat vndas,
Huic nomen Bertholdus erat: cum milite multo
Præcurſare iubet, dictaq́ ſagaciter vrbis
Explorare ſitum, quid agat, quid cogitet hoſtis,
Seq́ ſecuturum caſtrorum robore toto,
Subſidioq́ viris venturum ſpondet: at illi
Præcelerant, vrbemq́ petunt: Taneramq́ rapacem
Tranſgreßi, muros & portas vrbis adusq́
Diſcurrunt, oculisq́ notant, & mente ſagaci
Naturam ſedemq́ loci, penſantq́ laborem,
Signaq́ diſpoſitis expectant regia caſtris.
Tertia lux aderat, totis cum viribus ecce
Bellator Fridericus adeſt, tentoria ripa
Ulteriore locat: ne protinus agmina iungi
Poſſent, auctus aquis pluuialibus obſtitit amnis.
Aſt vbi detumuit fluuius, poſitoq́ furore
Cœpit habere vadum, nec dum reſidentibus vndis,
Protinus euectu validorum miles equorum,
Non tam flumineas tranſit, quàm tranſnatat vndas,
Cunctaq́ conſidunt ſociatis agmina caſtris.
Pontis in abrupti ſcopuloſo vertice ſedes
Arcis erat, teretiq́ tumens excreuerat vmbo
Saxeus ille iugo, monti vicinus vtrique,
Quæ ſibi confines ſunt Appenninus, & Alpes.
Nec ſolùm Terdona tuos locus ille penates,
Sed velut è ſpecula Ligures, & plana Papiæ,
Atque alias Italis poſitas in finibus vrbes,
Ceu capiti ſubiecta ſuo, proſpectat ab alto
Membra, nec obſiſtunt vllæ ſectantibus vmbræ.
Hîc præter validas turres, quibus vndique ſedes
Tuta videbatur, rubeo nitidiſsima muro,
Pro ſaxo laterem celeberrima turris habebat.
Hanc ibi Tarquinum quondam fundaſſe Superbum
Rumor erat: nomenq́ loco retinente Superba
Illa vocabatur longo iam tempore turris,
Huic ſubiecta iugo, valido firmiſsima muro,
Turribus, & celſis conſurgunt mœnia pinnis,

Exornantq́ ſuam tectis ſublimibus vrbem.
Hanc ſecat exiguus ſaliens è monte propinquo,
Sed faciles iras modico ſumpturus ab imbre
Gurges, & in geminas ſeiungit mœnia partes.
Prima dies magnis momenta potentia cœptis
Addidit, & dubijs depreſſit pondera fati.
Ipſa namqne die primo expugnata labore,
Hoſtibus afflictis, ceſſere ſuburbia noſtris,
Et ſeſe tutam populus reuocauit in arcem
Denſior, anguſtam muniret vt vndique ſedem.
Hic præter ciues & ſigna domeſtica, multi
Intererant Ligures, paucis quos antè diebus
Urbs Ligurum tantæ communis cauſſa ruinæ,
Uana laboranti ſolatia miſerat vrbi.
Præterea multis ſtipatus Opicius armis,
Addiderat ſocium rebus ſe ſponte ſupremis
Marchio: quem propter mores, ni fallor, acerbos,
Spinam fama malam vero ſatis ore vocabat,
Quòd contra mores, & legum ſcita, rebellis.
Nam quid in humanis reperitur acerbius actis,
Sæuitia ſtimulare pium, & compungere Regem?
Uiribus his, validoq́ loci munimine freti
Infauſti ciues, nec mœnia dedere, nec ſe
Poſt mala tanta ſuo dignantur ſubdere Regi:
Perſtat in incœpto ſtolidus furor, inq́ ruinam
Tendit, & ad certam properat gens perdita cladem.
Tunc verò vt iuſtam ſeſe collegit in iram
Regia nobilitas, & tandem ſæua coactus
Uenit in arma furor, non iam ſeruare laborat
Ingratos, veniámue vltrà ſpernentibus offert:
Iam toties reuocaſſe pudet, monituq́ ſalubri
Inuitaſſe reos ad dulcia fœdera ciues.
Ut leo qui dudum placido manſueuerat vſu,
Exueritq́ feros longo iam tempore mores,
Si quis cum iaculis, vel nudo cominus enſe
Præditus, irritet generoſi pectoris iram,
Diſſimulat, reprimitq́ diu, ſpernitq́ minori
Tingere cæde genas, & vili ſanguine paſci:
At ſi perſtiterit damnatus, & improbus hoſtis,
Addideritq́ minas, tunc ſe ſtimulante flagello
Incitat, ac miſerum violento pectoris ictu
Inuolat, & laceros frangit crudeliter artus.
Sic ſuppreſſa diu generoſi Principis ira

Exarſit,

Exarſit, rapuitq́ nouum mens alta furorem:
Utq́ ſatis certo plebs nouerit improba ſigno
Quam ſperare ſuis mercedem debeat auſis,
Protinus ante fores miſerorum certa reorum
Attolli tormenta, cruces, cernentibus ipſis
Imperat: ac nec quis ſeſe ſubducere cladi
Cautus, & elapſu trepido diſcedere poßit,
Undique concluſos Princeps hoc ordine cingit,
Qua zephyrus clauſam geminis prohibentibus arcem
Montibus, à tergo laſſo ſpiramine tangit,
Regia ſigna nitent, & clauſis hoſtibus omnes
Aggreſſus, aditusq́ negant: qua pinniger Auſtros
Excipit, atque Notus obſibilat Appenninus,
Saxonas indomitos, & Norica caſtra ſuperbus
Aſperat Henricus, perituraq́ mœnia terret.
At qua plana iacent, & liber tranſitus Euro
Acceſſusq́ patet, popularia ſigna, ſuasq́
Pulchra Papia locat numeroſo milite vires.
Protinus ingenti muralia pondere Princeps
Attolli tormenta iubet, quæ grandia ſaxa
Incutiant validis agitato verbere muris.
Quippe ſuperueniens hoſtiles machina turres
Deſpiciat, miſſis & deſuper implicet haſtis,
Quæ leuibus ſubiecta rotis, aut fraude latenti
Suffodiat validos, aut pulſet turbine muros.
Tunc iaculis ſtrident auræ, leuibusq́ ſagittis
Sibilat excuſſum baliſtæ turbine telum,
Fundaq́ fatifero tenerum ſecat aëra plumbo:
Nec minus infauſti ſummis è turribus hoſtes
Grandia ſaxa rotant, ferrum iaculantur, & ignes,
Adijciuntq́ animos, ſeq́ exhortantur in arma.
Urget quippe metus, faciuntq́ pericula fortes.
Sæpe etiam proprijs confiſi viribus, vltrò
Proſiliunt, turbantq́ viros, celeriq́ relapſu
Euadunt, iterumq́ ſuam referuntur in arcem.
Non impunè quidem: nam præter multa ſuorum
Funera, quæ mœſta clàm ſeruabantur in arce,
Multi dum refugo repetunt pede mœnia, capti
Appenſiq́ cruci, miſeranda ſorte peribant.
Nec reticere libet triſte ac memorabile quiddam
Ignotumq́ prius: rapido nam turbine ſaxum
Inflictum muris, violento frangitur ictu,
Tresq́ ſui partes faciens, tria corpora ſæuo

Dat iuuenum letho, dum ſtarent agmine denſo,
Et media ſummis agerent de rebus in arce.
At Rex eximius, tandem pietate remota,
Adiectiſq; minis, ſocios hortatur, & addit
Ipſe ſuis animos: oppugnat, & adſilit hoſtes.
Sæpe leui iaculo validam celeriq; ſagitta
Excitat ipſe manum, tormentaq; bellica præſens
Inſtruit, & certos in mœnia dirigit ictus,
Et nihil infectum fieri quod poſtulat vſus,
Neglectúmue ſinit: multumq; & vbiq; iubendo,
Pugnandoq; manu, perfecti militis vſum,
Officiumq; ſimul diſcreti Principis implet.
Fons erat ex illa qua mœnia parte Papiam
Reſpiciunt, vnus turbæ caſtrenſis in vſum
Sufficiens, dum liber erat, nunc æmulus hoſtis
Adſeruat latices, inimicaq; ſigna Papiæ
Infauſtos proprijs arcent à fontibus hoſtes.
Vnde fit, vt duros pugnandi ferre labores
Iugiter, & rigidis verſari ſemper in armis
Cogat eos ſitiens, & ob hoc animoſa iuuentus,
Fundere dum proprium vetito pro fonte cruorem
Sanguinis, & fluuio permixtas ſumere lymphas
Non timet, atque animos eadem quæ corpora frangit
Auget acerba ſitis: nulla eſt audacia maior,
Quam cui materiem naturæ præbet egeſtas,
Ut ſitis atque fames: ſitiens mala nulla timere,
Eſuriénſue poteſt: miſera violentia peſtis
Cogit abeſſe metum: dum plus præſentia torquent,
Quàm ventura mouent: vidit diſcrimina ſumma,
Et totum Princeps hac vergere parte laborem.
Præſidioq; viris Ferrati Marchio montis
Additur: vt ſocios iuncto diſcrimine caſus
Excipiat, ſeruetq; lacus, & terreat hoſtes.
Præterea ſordes, & quæque nocentia fonti
Inijciunt, puraſq; ipſis cernentibus vndas
Morticinis, turpiq; audent corrumpere tabo:
Et delibutas inmergunt ſulfure tædas:
Ut ſapor ingenuus, guſtu violetur amaro.
Nec minus has cupide ſitiens, & egena liquoris
Appetit, & certa pugnat pro morte iuuentus,
Permutans olidas effuſo ſanguine lymphas.
Nam qui per mediam manabat riuulus vrbem,
Mole ruinarum ſaxis, & puluere multo

Hoſti-

Hoſtibus exiguas vltro turbantibus vndas,
Gurgite limoſo ſordens ac putridus ibat.
Nec mihi cuiuſdam virtus reticenda videtur,
Seu magis incautæ præceps veſania mentis.
Strator erat, de plebe quidem, neque nomine multùm
Vulgato, modica in caſtris mercede merebat:
Hic velut iratus bello, longasq́ peroſus,
Indignansq́ moras, & ob hoc crudelior hoſti,
Dum grauis adſultus, ſolitoq́ ferocior arcem
Vrget, & hinc illinc hybernæ grandinis inſtar
Saxa, faces, & tela volant, neque caſſide clauſus
Tempora, nec chalybum munitus pectora textu,
Vix gladio, clypeoq́ leui protectus, in altum
Nititur adſcenſu collem, quo regia turris
Tarquini fundata nitet, paruaq́ ſecuri,
(Quam genus hoc hominum ſeruiles geſtat in vſus,
Subnexam ſellæ,) veſtigia cedit in alta,
Rupe ſibi ſocijs reuocantibus, hoſtibus autem
Attonitis, & ſtulta viri mirantibus auſa.
Non illum lapides, non illum ferreus imber,
Telorum, non quæ violento turbine turrim
Saxa petunt reuocare valent: interq́ ſuorum
Clamorem, hoſtileſq́ minas, euadit ad arcem.
Protinus armato cuidam congreſſus inermis,
Fortior ad terram ſcopulo deturbat ab alto
Præcipitem, verſoq́ gradu, veſtigia victor
Fortuna comitante refert, & corpore toto
Integer, ad ſocios & regia ſigna reuerſus,
Se pariter caſtris & tuta mente recepit,
Mirans ipſe ſuum reuocato pectore factum.
Cui Rex ob facinus præclarum, præmia laudis
Digna referre volens, titulos, & nomen equeſtre,
Armaq́, cornipedeſq́ feros, cultuſq́ nitentes
Largiturus erat: puduit conſurgere tantum
Plebeium, generiſq́ ſui tranſcendere fines,
Et ſub fortuna potius remanere priori
Credidit, acceptis largis à Principe donis.
At Rex ignauo cœptum procedere tractu,
Aegra mente ferens, properabat quippe coronam,
Atque monarchiam totius ſumere mundi,
Omnia quæ lentum valeant impellere bellum
Et tardas celerare moras, ſub corde ſagaci
Ventilat: ingenuo videt vndique mœnia firma

Robore, natiuoq; loci munimine tuta.
Vna parte tamen ſtabat qua regia turris,
Quod natura minus dederat, ſuppleſſe labore,
Artificumq; manu: tandem memorabile quiddam,
Egregium dictu, ſed non ſatis vtile, menti
Incidit: vt ſolidæ fodiendo viſcera terræ,
Ima cauans, ductis ad fundamenta cauernis,
Ipſam inclinato turrim ſubuertere muro
Apparet, & ſubito referet ſibi mœnia lapſu.
Hanc regis curam, verſutus præuenit hoſtis,
Atque artem ſollers opponere cogitat arti.
Ergo vbi viſceribus ſeſe telluris opacæ
Regius immerſit ſecreto limite foſſor,
Protinus occurrens patulæ ſcrobis hoſtis hiatu
Deprenſos tellure viros, redituq; negato
Attonitos, medio ſuffocat in aggere foſſæ.
Sic miſeros proprium ſibimet fodiſſe ſepulchrum
Pœnituit, clauſoq; cauo telluris hiatu
Vlterior cœlo non reddidit atra vorago.
Nec minus iratos alio quoque crimine vultus,
Fortuitos omnes ſolito contemnere caſus,
Auſa fuit fortuna procax oſtendere Regi.
Haud procul eiuſdem diſtans à finibus vrbis
Fulgebat Ligurum longè ſpectabile caſtrum,
Hoc expugnandi dudum Fridericus amorem
Pectore conceptum perducere tentat in actum.
Protinus in caſtris ſcalas, & cætera per quæ
Hoſtibus ignaris conſcendi mœnia poſſunt,
Extruit: hæc in ſe fabricata putantibus illis
Oppida qui ſeruant, atque admirantibus vſum.
Haud mora, delectos ex ordine Rector equeſtri
Ductori Allobrogum, præſtanti corpore fortes,
Atque Palatino iuuenes committit Othoni:
Atque illuc iubet ire viros, quo tempore, luci
Extremæ gelidas miſcet nox prima tenebras,
Paret, & ad tutam miles duce fretus, vterque
Tendit iter ſedem: cunctiſq; ſopore ſolutis,
Ablatis furtim ſcalis, faſtigia muri
Summa petunt: ac ni temere clamore cõcerto,
Indicium facti iuuenes properantius æquo
Feciſſent, erepta breui caſtrenſibus hora
Et pulchro ſublata dolo caſtella fuiſſent
Armorum ſtrepitu, & ſubito clamore citatum

Pro-

Proſilit è ſtratis vulgus caſtrenſe, fugamq́
Arripit: at poſtquam trepidis audacia maior
Affuit, & ſumptis virtus incanduit armis,
Bella mouet, hoſtemq́ ſuis iam penè potitum
Mœnibus excutiunt, capto muroq́ repellunt.

Libri Secundi finis.

ARGVMENTVM LIBRI TERTII.

Tertius obſeſſam tradit victoribus vrbem.
Ciuibus expulſis vaſtantur mœnia flammis.
Victori meritos deuota Papia triumphos
Exhibet, hinc Tuſcas tendit Fridericus in oras.
Munera portantes Piſanos laudat, eiſque
Imperat in Siculum validas armare carinas.
Occurrit Præſul Romanus: & impia plebis
Acta ſuæ queritur, perijtque procax Arenoldus.
Vrbem ingreſſuro patriæ mandata diſerti
Inuidioſa ferunt, reſponſaque dura reportant.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. ÆNOBAR. AVG. LIBER TERTIVS.

IAMQVE dies aderat, qua Chriſtus myſtica cœna
Diſcipulis ſtatuens conuiuia, corporis eſu
Ipſe ſui, potuq́ ſacri ſatiare cruoris,
Poſt agni carnes priſcæ libamina legis
Nos voluit, veram panis, laticisq́ figuram
Prætendens oculis, ſed certè pabula vitæ
Senſibus infundens, cum iam ceſſante vetuſti
More ſacri, noua iura nouus ſtatuiſſe ſacerdos
Creditur altaris, quæ tradita primitùs vno,
Ac ſuſcepta modo, tenet eccleſiaſticus ordo:
Hunc, & tres alios ſpacio propiore ſequentes,
Temporis ob ſacri Princeps generoſus honorem,
Conſtituit celebrare, manu deuotus inermi.
Hac quoque præterita, iamq́ orta luce ſequenti
Qua Deus in ligno vera ſub carne pependit,
Ecce profugata, miſerabile vulgus, ab arce
Clerus, & informis monachorum turba, ſolutis
Mœnibus, ad placidi properant tentoria Regis,

Exhauſti macie, ieiunia longa ferendo,
Eſuriem faciente ſiti, ſqualentia ſacris
Veſtibus ora tegunt, nudo veſtigia greſſu
Figentes, tunc ſigna crucis, capſaſq; piorum
Cuſtodes cinerum, prælato thure vaporant.
Quos vbi pacificè venientes agmine denſo
Vidit, in occurſum Princeps reuerendus, eorum
Prudentes iubet ire viros, & quærere cauſſas
Quid veniant? quídue illa velit nouitatis imago?
Protinus ex illis pallenti ſqualidus ore
Voce ſatis mœſta, fortunæ verba coaptans,
Facundo ſermone tamen, ſic incipit vnus:
Mens erat, inuicti pedibus procumbere Regis,
Et quos immeriti patimur deflere labores:
Quem quia nunc miſera prohibemur adire repulſa,
Vos ſaltem noſtras illi deferte querelas.
Quid luimus miſeri? quid dignum fecimus ira
Rex inuicte tua? quæ tantum cauſſa furorem
Mouit, vt imbellem, ſolitumq; fideliter hymnos
Pro populo Chriſti, pro te quoque ſæpius ipſo,
Si credis, reſonare Deo? cum plebe nocenti
Perdere coneris tanto molimine clerum.
Quod ſcelus hîc noſtrum? niſi ſi ſcelus eſſe putetur,
In medio populi ſedem poſuiſſe nocentis.
Nos neque conſilijs immania cœpta, nec acta
Iuuimus, inuitis fiunt hæc omnia nobis.
Illi ciuiles cauſſas, & pondera rerum
Inter ſe tractare ſolent: nos vulgus inerme,
Nos abiecta manus, nullis adhibemur eorum
Conſilijs, tantùm ſtudijs nocturna diurnis
Iungimus, aſſiduos ſoliti depromere pſalmos,
Et precibus pulſare Deum, ſed bella nec illos
Exercere ſinunt in tantis cladibus vſus.
Vndiq; concutimur bello, lapidumq; rotatu
Templa flagellantur, ſacris altaribus aſtans
Confixus telis expirat morte ſacerdos.
Ergo pius pariter pereunte peribit iniquo,
Nec vixiſſe piè ſub iudice proderit æquo?
Sic ſcelerum vindex, conſolatorq; piorum
Veniſti? ſi iura tuis, legéſq; reformas
Gentibus, inq; ſuum ſatagis reuocare vigorem,
Parce bonis, & perde malos, propone quibusq;
Iuſticiam meritis, compenſans præmia cauſſis.

Quan-

Quanquam(ſi verū liceat modo vocibus vti,
Pace tua Princeps) penſato pondere rerum
Non tam formoſa rea ſit Terdona Papiæ,
Quàm rea Terdona formoſa Papia tibiq́.
Nam præter reliquas,quas aut ſeruire coactas
Subdidit,aut captas euertit funditùs vrbes,
Aſpice quàm turpi Lunelli nobile caſtrum,
Atque Palatini ſedem fidosq́ penates
Verterat illa dolo,(omitem,ciuesq́ vocabat
Perfida,colloquio pacis de rebus habendo,
Incautosq́ viros,& nil hoſtile timentes,
Fraude mala captos,in vincula dura coegit.
Ipſaq́ non armis,nec belli iure,ſed aſtu,
Vel potius ſubuerſa dolo,caſtella reliquit.
Et nunc ille comes concors,& regius aulæ
Ille potens Princeps,ſub quo Romana ſecuris
Italiæ punire reos de more vetuſto
Debuit, iniuſtæ victrici cogitur vrbi,
Vt modicus ſeruire cliens,nulloq́ relicto
Iure ſibi,dominæ metuit mandata ſuperbæ.
Hæc feritas,vrbi Ligurum,quæ ſola Papiam
Non timet,infauſto Princeps nos fœdere iunxit:
Non odio regni,non ſeditione rebelli,
Immò(vt vera loquar)non ipſius vrbis amore
Hanc ſequimur,ſed ne nos ore Papia voraci
Abſorbere queat,quæ cunctas deuorat vrbes:
Et tamen in tantū ſcelerum prouentibus,illa
Gaudet,& ecce tui felix habet omen amoris.
Sed nihil hæc ad nos,ad te iuſtiſſime Princeps
Attinet,Italicos iamdudum inquirere mores,
Vlciſci ſcelerum noxas,punire nocentes,
Oppreſſos releuare manu,frænare ſuperbos.
Nos proprios tantùm contenti flere labores,
Oramus,iam parce pijs,hominesq́ memento
Fœdere naturæ,Fideiq́ charactere iunctos.
Aſpice tabifico languentia corpora morbo,
Aſpice deformes vultus,atque arida longa
Ora ſiti,vix hæc fauces in verba ſolutæ
Vocis iter præſtare valent,quos tempore longo
Sulphureus torret potius quàm temperat humor.
Corruptos ſanie latices,infectaq́ tabo
Pocula,vix medijs ex hoſtibus enſe recepta
Sumimus: obducto dureſcunt viſcera cœno,

Arctantur fauces, inſano feruidus æſtu
Pectoris alternos anguſtat pulmo meatus,
Nec peſtem releuare cibo, vel languida victu
Membra fouere libet: miſero ſolatia morbo
Iuſsimus eſſe famem: ſic peſtem peſte leuamus.
Heu miſeram, atque omni grauiorem funere vitam
Viuere, nec gratas viuendi noſcere cauſſas.
At tu per Fidei communia ſacra, per illum
Quem crucis in ligno potatum felle, piasq́;
Expandiſſe manus, & ſacri fluminis imbre
Conſciſſum roraſſe latus, mortemq́; ſubiſſe
Lux hodierna monet, Vir maxime, parce, nec vltra
Innocuos affige pius: ſine, morte relicta,
(Mortis enim ſpecies) aliàs quocunque iubebis
Omnibus ereptis, inopem traducere vitam:
Neue velis, iterum miſeris nos reddere clauſtris,
Olim grata domus, nunc carcere triſtior omni
Ille locus, ſtygioq́; magis metuendus auerno.
Dixit, & erectis omnes ad ſydera palmis
Principis abſentes feriunt vlulatibus aures:
Qui tamen occulta tractus pietate, laborem
Diſsimulans, animi, documentaq́; magna, ſuiq́;
Exemplum ſancire volens, ad tuta redire
Imperat, & clauſam miſeros compellit in arcem.
Non ſecus irati ſententia fine ſupremo
Iudicis, æternum maledictos tradet in ignem,
Supplicijsq́; datos exerta puniet ira,
Qui totiens moniti, totiens ſpreuere monentem.
Sic miſeri ciues ad mœnia clauſa gementes,
Ac velut in certam queruli rediere gehennam.
Tandem ſpe poſita, iam deſperare coactus,
Ac velut in certa concluſus carcere mortis,
Ingentes animos ex ipſis cladibus hoſtis
Colligit: ac medio conceſſæ tempore pacis,
Extruitur miræ Balearica machina molis,
Quæ valido longum tranſuerberet aëra iactu.
Ergo vbi diuino conceſſum tempus honori
Præterijt, rurſum iaculis, lapidumq́; rotatu,
Et teli quocunque modo tentantur: & inde
Illa grauis moles ingenti pondere fulta
Erigitur, celſasq́; ſuperuenit altior arces,
Saxaq́; magna rotans, noſtros abſiſtere longè
Cogit, & ipſius tormenti robora frangit,

Quòd

Quod magis obſeſſos affligere ſueuerat hoſtes.
Addidit hoc animos hoſti, quantumq́ doloris
Acceſſit noſtris, tantum ferus ille ſuperbit.
Reſpirant vtrinq; minæ, paulumq́ remiſſa
Pugnandi ſerie, renouato robore rurſum
Fit fragor: & valido quaſſantur mœnia bello.
Nec minus obſeſſi, quantum timor, iraq́ præceps
Suggerit, accelerant, ferrũ iaculantur, & ignem,
Saxaq́ terrifico vibrant excuſſa flagello.
Nec dubitant ipſos in prælia frangere muros,
Seq́ ipſos hoſti, ſi deſint tela, minantur.
Tandem poſt multos bellorũ hinc inde labores,
Et miſeræ cladem numeroſaq́ funera plebis,
Expugnata magis, quàm reddita mœnia noſtris
Ceſſerunt, tantumq́ reis pro munere ſummo,
Id quoq; vix procerum precibus, multoq́ rogatu,
Eſt conceſſa ſalus, in ſortem cætera præda
Omnibus, & longi precium venerę laboris:
Ipſaq́ diſiectis hoſtiliter vndique muris
Mœnia, puluerea peſſum ſedere ruina.
Quis referat miſeræ ſqualorem plebis, & ægro
Tabida membra ſitu, deteſtandumq́ colorem?
Cum velut è tumulo permiſſu Regis ab arce,
Non homo, ſed pallens hominis prodiret imago.
Tunc licuit miſeris quàm ſit miſerabile longa
Obſidione premi, proprio perpendere caſu.
Inde profecturum Ticini læta iuuentus,
Ad ſua victorem diuertere mœnia Regem
Flagitat, inſignes antiquo more triumphos
Exhibitura Duci: Non eſt in finibus, inquit,
Italiæ tanto locus aptior vllus honori,
Quémue tuo cupias magis illuſtrare triumpho,
Quàm quæ fida tibi per læta, per aſpera quæq;
Extitit, & nullo defecit tempore ſedes.
Adde, quòd iſte tuus noſtros procedit in vſus
Sudor, & iſta tua geſſiſti bella Papiæ.
Hoſtilem noſtriq; malis inhiare paratam,
Hoſtibus & ſæuis adſtricto fœdere iunctam,
(Quid referemus ad hæc?) vertiſti funditùs vrbẽ.
Non ſumus ingrati: liceat modo ſoluere grates,
Ingreſſuq́ ſui Regis gaudere Papiam.
Paret: & exhibitum non aſpernatus honorem,
Mœnia victor adit: non eſt tractabile ſenſu,

Eloquióue meo, quæ gaudia, quantus ab vrbe
Occurſus populi, quo ſcilicet ordine caſtus
Antiſtes, lætusq́; ſuo cum præſule clerus
Veſtibus ornati nitidis, precioſa ferentes
Signa crucis, textusq́; ſacros, thurisue vaporem
Prodierint: vt purpureo velamine paſsim
Belligeros inſtratus equos fulgentia latè
Signa ferens, phaleratus eques fremebunda lupatis
Ora terat, cogatq́; leues ſubſiſtere curſus:
Vtue nurus, matresq́; ſimul, mitesq́; puellæ,
Candida, ſidonio velatæ corpora textu,
Geſtantes nitido baccata monilia collo,
Fuluaq́; gemmatis incinctæ tempora ciclis,
Vrbis vtrumque latus denſa ſtatione tenentes,
Vocibus acclament fauſtis, dominumq́; ſalutent:
Vt domus aulæis latè pendentibus omnis,
Et picturatis conſtrata platea tapetis,
Rebus odoriferis, & pingui thure vaporet:
Vt tuba terribili ſpiramine, tibia leni:
Cornua ventoſo ſtrepitu, caua tympana rauco,
Seu lyra percuſsis dulci modulamine neruis
Murmure mirantes placido demulceat aures:
Vt pueri, populusq́; minor, venientibus vltrò
Exuuias ſubſternat equis, Pæanaq́; lætum,
Ioq́; triumphe canat: hæc omnia, pluraq́; nobis,
Si modo ſuppeterent vires, memoranda fuerunt,
Deficit ingenium: non hæc fiducia menti,
Vt penitus meminiſſe velim, rerumq́; nitorem
Voce ſequi, vix hæc ſtimulatus Apolline toto,
Vel Maro, vel magnus verbis æquaret Homerus.
Quid volui demens, tantarum pondera rerum,
Agreſti tentare ſono, tenuiq́; Camœna?
Materiæ ſuccumbit opus, mihi paupere vena
Verba fluunt: magnum res exigit iſta Poëtam.
Comiter exceptum ſancti Michaelis ad ædem,
Qua veterum fulgent antiqua palatia Regum,
Producunt: nitidumq́; caput gemmante corona
Cingitur, & ſceptro decoratur dextera ſacro.
Hunc triduo Regi populus deuotus honorem
Exhibuit, largo cumulans noua gaudia ſumptu
Inde Placentinos fines, & rura Cremonæ,
Et Mutinæ tranſcurrit agros: atque vrbe potitus,
Quæ quaſi plena bonis, eſt dicta Bononia, ſacri

Flaminis

Flaminis aduentum digno celebrauit honore.
Mox Appenninum ſcopuloſo limite tranſit,
Ingrediturq́ tuos bellatrix Tuſcia fines.
Occurrêre Duci proceres, quos bellica Piſa
Miſerat, æquoreis celeberrima Piſa triumphis,
Piſa peregrinis ſtatio bene nota carinis.
Hos iubet in Siculum condicto tempore Regem
Cogere belligeras atque emunire carinas.
Inde caput mundi Romam petit, atque Viterbum
Contigit, excelſa non longius Vrbe remotum
Quàm quantum biduo tardus valet ire viator.
Sedis Apoſtolicæ præſul, ſummusq́ ſacerdos
Tunc Adrianus erat: qui fama lætus eadem,
Protinus eximia cleri ſtipante corona
Occurrit, magnasq́ viro, triſtesq́ querelas,
Multaq́ facta ſuæ crudelia pertulit vrbis:
Contemni ſeſe referens, populiq́ furentis
Iurgia, probra, minas, riſus, conuicia, rixas
Sæpe pati, clerumq́ ſuum, ceu vindice nullo
Expoſitum probris, crebras perferre rapinas,
Pulſari graſſante manu, ferróue laceſſi.
Sic pater inualidus, nato poſt longa reuerſo
Tempora, ſeu caſtris, ſeu de regione remota,
Quem penes & rerum ius eſt, & tota regendæ
Cura domus, noxas, & facta proterua ſuorum,
Contemptusq́ ſuos, & quos abſente labores
Pertulit, euerſamq́ domum, numeroſaq́ damna
Commemorat, multumq́ minas vltoris acerbat.
Cuius origo mali, tantæq́ voraginis autor
Extitit Arnoldus, quem Brixia protulit ortu
Peſtifero, tenui nutriuit Gallia ſumptu,
Edocuitq́ diu: tandem natalibus oris
Redditus, aſſumpta ſapientis fronte, diſerto
Fallebat ſermone rudes, clerumq́ procaci
Inſectans odio, monachorum acerrimus hoſtis,
Plebis adulator, gaudens popularibus auris,
Pontifices, ipſumq́ graui corrodere lingua
Audebat Papam, ſcelerataq́ dogmata vulgo
Diffundens, varijs implebat vocibus aures.
Nil proprium cleri, fundos, & prædia nullo
Iure ſequi monachos, nulli fiſcalia iura
Pontificum, nulli curæ popularis honorem
Abbatum, ſacras referens concedere leges.

Et populi tantas in clerum concitat iras,
Vt penitùs nullum ſummo deferret honorem
Pontifici, clerumq́ odio vexaret iniquo.
Et ſi quis, cui mens æqui & reuerentior eſſet,
Et meliora pio flagrarent viſcera voto
Fortè refragari, ſeu diſſuadere furorem
Auſus erat, ſeſeq́ nouis opponere monſtris,
Omnibus ereptis, ſubuerſa funditùs æde,
Corporis afflictu, ſeu tandem ſanguine fuſo,
Clericus, aut etiam popularis, facta luebat.
Quinetiam titulos Vrbis renouare vetuſtos,
Patricios recreare viros, priſcosq́ Quirites
Nomine plebeio, ſecernere nomen equeſtre,
Iura Tribunorum, ſanctum reparare Senatum,
Et ſenio feſſas, mutasq́ reponere leges,
Lapſa ruinoſis, & adhuc pendentia muris
Reddere primæuo Capitolia priſca nitori,
Conſilijs, armisq́, ſua moderamina ſummæ
Arbitrio tractare ſuo, nil iuris in hac re
Pontifici ſummo, modicum concedere Regi,
Suadebat populo. ſic læſa ſtultus vterque
Maieſtate, reum geminæ ſe fecerat aulæ.
Vnde etiam tandem (neque enim reor eſſe ſilendum,
Nec de funeſto repetatur poſtea ſermo)
Iudicio cleri, noſtro ſub Principe victus,
Adpenſusq́ cruci, flammaq́ cremante ſolutus,
In cineres Tyberine tuas eſt ſparſus in vndas.
Ne ſtolidæ plebis, quem fecerat improbus, error,
Martyris oßa nouo, cineréſue foueret honore.
Iamq́ Rauennatis defuncto præſule ſedis,
Hanc Rex Anshelmo, Græca de gente reuerſo,
Contulit, emeriti ceu præmia grata laboris,
Curia ſæpe ſuos cathedræ tranſmittit alumnos:
Sic gemini proceres, veluti duo maxima mundi
Lumina, coniunctis aliquanto tempore caſtris,
Hinc pater, inde patris deuotus filius almi,
Ille ſacerdotum celeberrimus, ille regentum,
Hic regni gladio metuendus, at ille ſuperno,
Dulcia colloquij tandem conſortia nacti
Inſatiata pio carpebant gaudia voto
Cumq́ petens Romam Sutrij iam mœnia Rector
Parua reliquiſſet, magnæq́ accederet vrbi,
Occurrêre viri patriæ mandata ferentes

Conſpicuo ſermone quidem phalerata, ſed aſtu,
Et tacitis perplexa dolis: nec protinus auſi,
Ni prius indulto regalis fœdere pacis,
Ut liceat quæcunque ferant, impunè profari.
Tunc ita compoſitus ficto moderamine verbis,
Præmeditata diu molimina protulit vnus.
Ducit in aduentu felicia gaudia Princeps
Roma potens inuicte tuo, deuotaq́ pandit
Mœnia, maternosq́ ſinus aperire potenti,
Quem ſibi rectorem delegit, gaudet amico,
Imperiumq́ tibi, atque Auguſti nominis vltro,
Quo nihil in terris maius, promittit honorem:
Si modo pace venis: ſi priſtina iura fideli,
Ac bene promerita conſeruas integra matri.
Aſpice quæ fuerit priſcis ſub Regibus Urbis
Gloria, quæ populi libertas, quanta Senatus
Maieſtas, Prætoris honos, & Conſul vterque
Annuus, & gemini plebis tutela Tribuni,
Gratia quæ morum, caſtarum ſanctio legum,
Pace tenor iuris, iuſtis audacia bellis,
Quantus amor laudis, patientia quanta laboris:
Hæc ſunt quæ noſtram longis prouentibus vrbem,
Ex illa tenui naſcentis origine fati,
Ex laribus paruis, & primi Regis aſylo,
Stramineisq́ caſis, & ſparſo ſanguine ſulco,
Ad celebres titulos, & tanti culmen honoris
Extulerant, vbi nil, niſi ſydera ſola ſuper ſe
Cerneret: his gaudens populos, Regesq́ per orbem
Conſilijs, validisq́ ſibi ſubiecerat armis.
Tunc populus Regi, belli mandata, domiq́,
Non populo Rex illa dabat, paſſuraq́ nullum
Urbs erat hæc Regem, niſi quem regnare iuberet:
Ut patriæ mitis non ægre viſa ferendo
Iuſſa daret populis, & magna Regibus vrbis.
Tunc huius populi mandata, minasq́ timebat
Ortus, & occiduo tellus ſubcincta profundo,
Et Notus, & gelidi Boreas ſub cardine mundi.
Aſt vbi fortunæ vitio, populiq́ pauentis
Deſidia priſci perierunt ſigna decoris,
Iuſticioq́ ſilent longo iam tempore leges
Suppreſſæ, tanto retroceſſit Roma relapſu,
Ut vix ad decimum lapidem, finesq́ propinquos
Audeat ipſa ſui protendere nominis vmbram.

Vilis apud gentes, in ſe male firma, nec vllo
Robore fulta ſui: quam ſeditione frequenti,
Atque inteſtinis lacerat diſcordia bellis.
Nullus amor iuris, nulla eſt reuerentia morum,
Nec iam libertas, nec libertatis imago.
Nuſquam Patricij, nuſquam ſacer ordo Senatus,
Nuſquam cum gemino Conſul, Prætórue Tribuno:
Cumq́ ruinoſis procumbunt mœnia muris,
Maiorem morum patimur, querimurq́ ruinam.
Hoc ideo nobis vſu venit, optime Princeps,
Hic diſponendi populus moderamina regni,
Et totum priſcis frænandi legibus orbem
Non habet arbitrium: maieſtas regia dudum
Abſtulit, & priſcum populi mutilauit honorem,
Ex quo Teutonicos admiſit Roma Tyrannos.
Tu procul à nobis abſens, & in orbe remoto,
Rarus in Italia, ſed in hac rariſſimus vrbe
Eſſe ſoles, & rege meo mihi notior hoſpes.
Sic neque nos nobis, nec tu ſatis, inclyte Rector
Conſulis, & cura miſeri fraudamur vtraque
Expoſiti cunctis nullo ſub vindice fatis.
Reſpice nos animo tandem, vultuq́ benigno,
Atque ipſam deflere puta tibi talia Romam.
Si te cura mei tangat, ſi gratia matris
Vlla mouet, ſi Teutonica de gente vocatum
Imperij ſumma gaudens in ſede locaui,
Redde vicem meritis, & dignos gratus honores
Longos pelle ſitus, antiqua refloreat ætas,
Priſca vetuſtorum redeant inſignia morum
Patricios, ciues, priſcos arceſſe quirites,
Nomine plebeio ſecedat nobilis ordo.
Da libertatem, ſanctumq́ repone Senatum:
Iam redeat ſenior, redeat cum Conſule Prætor,
Et redeant gemini cum Dictatore Tribuni.
Curia reſpiret, Capitolia lapſa reſurgant,
Pulchra vetuſtorum redeant inſignia morum.
Gaude, quòd tanti dudum ſit gloria facti
Temporibus ſeruata tuis: felicior illo
Aduenias, cuius pariter nomenq́ locumq́
Suſcipis Auguſto, Traiano mitior adſis,
Quaq́ alij Reges iurando fœdera mecum
Tempus adusq́ tuum pepigerunt, tu quoque iura:
Ne conceſſa mihi, priſcorum munere Regum,

Vel reſecare velis, vel tollere: néue ſalutis
Pro me, proq; mea fugias diſcrimina plebe,
Largaq; Romanæ perſoluas munera plebi,
Vt tibi feſtiuum celebret deuota triumphum.
Dixit: at ille dolos, infectaq; verba veneno
Comperit, & contrà regali concitus ira,
Diſsimulare grauem contemnens voce dolorem.
Quantum Roma meo, non Roma, ſed incola Romæ
Gaudeat aduentu, ſecreta conſona menti
Verba ſatis fecere palàm: commercia certè
Non ſatis æqua mihi faciunt, dum vendere nobis
Noſtra volunt, veluti plenis cum follibus emptum
Adueniam, precioq; nouos ſumpturus honores,
Quos ſibi iam proprios effecit Francona virtus.
Non emimus faſces, non, ſi credamus emendos,
Præter virtutem, precium quod detur habemus.
Hoc mihi vel nullo venient commercia pacto:
Non turget loculis inferta pecunia noſtris:
Nec multis opibus, ſed laude venimus onuſti:
Non eſt Teutonico cumulata pecunia cordi,
Nec ſibi quærit opes, ſed pulchræ laudis honores.
Non habet ille ſuum, ſed habentibus imperat aurum.
Quanto Romanus ſtudio cupidiſsimus æra
Congerit, & magno vigilans incumbit aceruo,
Tanto Teutonicus vel adhuc maiore, paratas
Fundit opes, nitidaſq; manus erugine turpi
Fœdari ſcelus eſſe putat, dignumq; pudore.
Inuigilent opibus cupidi, mihi ſola poteſtas
Sufficit, & cunctis dare iura potentia terris.
Quò mihi diuitias? cui ſeruit gloria mundi,
Quem poſſeſſor opum cum paupere diues adorat.
Quicquid habet locuples, quicquid cuſtodit auarus,
Quicquid in occultis abſcondit terra cauernis,
Iure quidem noſtrum, populo concedimus vſum.
Rege figuratam, Regis patet eſſe monetam
Cæſaris, & domino ſub Cæſare fulget imago.
Quò mihi diuitias? cui quæque potiſsima Reges,
Ac populi crebris non ceſſant mittere donis.
Semper habet veteres, ſemper videt aula recentes
Vndique legatos, & ab omni Principe miſſos:
Semper ab ignotis veniunt noua munera terris.
Ergo pudet, populo quaſi debita cogar auaro
Soluere, cui magni ſoluunt indebita Reges.

Miror

Miror ab antiquo famoſam moribus vrbem
Tam fœdum ſperaſſe nefas, vt Rege coacto
Erueret precium, veluti iam carcere vaſto
Incluſum, duris aſtrinxerit illa cathenis.
Ergone Roma tuo legem vis ponere Regi?
Cum potius Regem deceat te ſubdere legi.
Millia quinque tibi librarum debita poſcis:
Poſcenti debere nego: largitio Reges
Non extorta decet: captiuos iſta, reosq́
Sors premit, extortis redimant ſua tempora nummis.
Munera magnorum læta atque vltronea Regum
Eſſe volunt: vt dans plus gaudeat accipiente.
Hoc eſt gratuitum quod poſſum dicere ſolum,
Quò plus ille dato, quàm gaudeat iſte recepto.
Hunc mihi munifici morem liquere parentes,
Hunc retinere libet: nec plebem munere largo
Lætificare tuam renuo, ſed pacta recuſo.
Nil niſi gratuitò manus hæc dare nouit, & vltro.
Iuramenta petis? Regem iurare minori
Turpe reor, nudo ius & reuerentia verbo
Regis ineſſe ſolet, quouis iuramine maior.
Non decet in labijs verſari lubrica Regis,
Non decet ore ſacro mendacia cudere Regem:
Sancta & plena ſuo ſunt regia pondere verba,
Dicta ſemel nullum patiuntur iure recurſum.
Ergo quòd inſtigas iurando iure paciſci,
Pone metum curæ, vel non iuratus habebo.
Adde, quòd hoc ipſum noſtris eſt vtile rebus
Quod petis, & nobis nullo ſuadente gerendum:
Iura vetuſta feram, potius ſupplere paratus,
Quàm minuiſſe bonis aliquid de moribus Vrbis.
Te mihi vel ſummo non conſeruabo periclo:
Dum mea non eſſes, ſummo diſcrimine iuſſi
Eſſe meam: nunc cum mea ſis iam facta, relinquam?
Namq́ quòd Imperium, te Roma vocante, receptum
Adſeris, & meriti peragis præconia tanti,
Non magni reputare libet: veniſſe vocatum
Confiteor, ſed quæ fuerit tibi cauſſa vocandi,
Ne multum te fortè putes meruiſſe, videndum eſt.
Hoſtibus infeſtis, & belli preſſa tumultu
Undique, nec proprijs vltrà tutanda, nec illis
Quas tibi tentaras precibus conſciſcere vires
Deſperata diu, cunctisq́ relicta iacebas.

Nunc vbi Roma tuæ vires? vbi perfidus ille
Græculus? & Siculæ vindex tuus arbiter aulæ,
Quem tibi tutorem timeas? licet ore fateri,
Mente tamen tractas. fortaſsis ſentiet ille
Roma, tuus vindex: veniant modò congrua rerum
Tempora, Teutonici vires & pondera regni,
Tandem conſilio, ſicut patet, vſa ſalubri.
Francorum vires, inuictaq́ ſigna rogaſti.
Affuit immenſi domitor fortiſsimus orbis
Carolus, & magna miſeram virtute redemit:
Ereptumq́ manu medijs ex hoſtibus, in ſe
Tranſtulit Imperium, belliq́ tenore recepta
Hæc tua Francorum ſociauit mœnia regno.
Nunc age collatos nobis, tua munera, faſces,
Et quaſi gratuita primùm bonitate vocatos,
Magnifico ſermone refer: ſed verius illud
Implorare fuit, ſic pauper ad oſtia clauſa
Sæpius implorans, querulo vocat ore potentem.
Namque Beringerum, Deſyderiumq́ tyrannos
Roma tuos, quibus attonitum ceruice ſubacta
Subdideras miſeranda caput, quis neſciat armis
Francorum victos, captosq́, æternaq́ paſſos
Exilia, in noſtro per tempora plurima regno
Victori ſeruiſſe ſuo, tardaq́ ſenecta
Tandem ſeruili preſſiſſe cadauere terram?
Illa dies vno tua priſtina iura triumpho,
Si qua tibi Gratæ fortuna reliquerat vrbis,
Tranſtulit in Francos: non ſunt extincta, ſed extant,
Imperium comitata ſuum, quod debita ſecum
Ornamenta trahens, nudum, vacuumq́ decoris
Non poterat tranſire ſui: mea reſpice caſtra,
Omnia, quæ dudum quereris ſublata, videbis
Nomine mutato ſub eadem viuere forma.
Hîc eques, hîc prætor, hîc Conſulis, atque Tribuni
Imperioſus honos, & publica cura Senatus.
Aſpice Teutonicos proceres, equitumq́ cateruas.
Hos tu patricios, hos tu cognoſce Quirites,
Hunc tibi perpetuo dominantem iure Senatum:
Hi te Roma ſuis (nolis licet ipſa) gubernant
Legibus, hi pacis, belliq́ negocia tractant.
Sed libertatis titulos, antiquaq́ legum
Tempora commemoras: quas leges improba, præter
Teutonicas, aut quæ præter mea iura requiris?

Qua

Quæ tibi libertas poterit contingere maior,
Quàm Regi ſeruire tuo? Sic fatur, & acres
Ingenuo vultu regaliter excitat iras.
Audierant, ſtupidoq́; metu præcordia preßi
Obticuere viri, multisq́; rogantibus, ánne
Plura loqui vellent? nihil vltrà vocibus auſos
Addere præmißis, tantum dixiſſe pigebat.
Tantus eis triſtes irato Principe vultus
Cernere terror erat: mallent ſiluiſſe, nec vnquam
Suſcepiſſe ſuæ peragenda negocia Romæ,
Securosq́; petunt in mœnia tuta regreſſus,
Orſa relaturi metuendi Principis Urbi.
At Rex colloquium ſolo cum Præſule miſcens,
Principibusq́; viris, quod nunc ſibi reſtet agendum,
Quámue dolo plebis verſutæ prouidus artem
Appoſuiſſe queat, ſollerti conſulit aſtu:
Et ſimul interna feruens exæſtuat ira.
Cui pater eximius læſo, ſolatia menti
Addere blanda volens: Non eſt ait, optime fili
Hac in gente nouum, nec res miranda videtur
Fraudibus occultis blandè palpare potentes,
Principibusq́; ſuis argutam oſtendere vulpem:
Hoc vitium gentile tenet: ſic viuitur iſtic.
Iam partim ſenſiſſe doles, ſed verius illud
Amodò concipies, & adhuc maiora videbis.
Me quoque non longo reſidentem tempore, multis
Eſt aggreſſa dolis, indignaq́; multa relatu
Tam mihi, quàm ſacro plebs intulit improba clero:
Uerùm contemptus minor eſt iniuria noſtri,
Quos manus imbellis, nulloq́; armata poteſtas
Sanguine, ſed tantùm diuino fulta timore,
Spernendos, impunè viris exponit iniquis.
Te quem terreni metuenda potentia regni,
Quem ſcelerum vindex gladius facit eſſe verendum,
Romanis, qua fronte dolis ambire labores
Mirandum ſatis eſt: ſed iuſto parce dolori,
Et nobis (autore Deo) gens improba iuſtas,
Et tibi maturo perſoluet tempore pœnas.
Tu modò belligero delectos agmine fortes,
Inſtructos telis, inſtructos omnibus armis
Occulto præmitte gradu: qui ſacra beati
Corripiant poſita formidine limina Petri,
Atque Leoninæ munimina fortiter vrbis.

Sunt ibi præſidij cauſſa ſub nomine noſtro
Præſtantes animi iuuenes, qui mœnia tradent,
Admittentq́ tuos, aderit qui mœnia tradi
Imperet, egregius Romanæ ſtirpis alumnus,
Sedis apoſtolicæ Comes, eximiusq́ ſacerdos,
Et tibi præ cunctis Octauius iſte fidelis.
Deſierat Præſul: placuit laudabile cunctis
Conſilium, ſyncera fides, & plana voluntas.
Mittuntur propere quaſi millia quinq́ virorum
Nocte ferè media, quo tempore lumina Titan
Oppoſito præbens, ſi fas eſt credere mundo,
Ex æquo medium noctis diſcriminat arcum.
Haud mora, feſtinant iuſſi, portasq́ patentes
Ingreſſi tacite, ſancti munimina Petri,
His prius eductis qui limina prima tenebant,
Atque Leoninam rapiunt hoſtiliter vrbem
Nuncius ad proceres rediens, compendia facti
Edocet, & totis hilareſcunt agmina caſtris.

Libri Tertij finis.

ARGVMENTVM LIBRI QVARTI.

Quartus in Imperium, ſupremaque nomina Regem
Promouet: Auſoniam, ſacrata in ſede coronam
Induit hinc æſtum, violentique ætheris iram
Morbida caſtra ferunt, & dira peſte laborant
Mox auſum falſa fidum fraudare moneta
Spoletum vindex ferro populatur & igni.
Appuliam, Calabroſque parat inuadere fines:
Diſſuaſu procerum concepta negocia mutat.
Milite dimiſſo, natalia rura reuiſens,
Condigna ſæuos extinguit morte latrones.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. AENOBA AVG. LIBER QVARTVS.

IAMQVE ſoporiferæ decurſo limite noctis,
Aureus occulto ſublatam lampada cœlo
Cœperat in noſtrum traducere Phœbus Olympum,
Tempore non alio nitidos magis extulit ortus
Purgauitq́ polos, & nubila tota remouit:

Exoritur

Exoritur felix, & cunctis penè diebus
Candidior, primos tibi collaturus honores
Imperij Friderice dies, radijsq́; ſerenis
Publica per totum diffundens gaudia mundum,
Iamq́; per oppoſiti Princeps decliuia montis
Adueniens, claram quam nondum viderat vrbem,
Aſpicit: huic populi feſtiuum gaudia nomen
Impoſuere loco: ſiquidem qui mœnia clara
Illa parte petunt, ex illo vertice primùm
Vrbem conſpiciunt, & te ſacra Roma ſalutant.
Prima Leoninam gaudens admiſit in vrbem
Aurea porta Ducem: mox limina ſacra petentem
Sedis Apoſtolicæ diuinis ritè peractis
Obſequijs, ſacra redimitus veſte ſacerdos
Summus, ad alta ſacri ducens altaria Petri
Innexum digitis, mundi totius honorem
Impoſuit, preſſitq́; ſacro diademate crines.
Sacraq́; Miſſarum peragens ſolennia ritè,
Nobile cæleſti muniuit fœdere factum.
Omnibus egregiè lætis, totaq́; caterua
Acclamante viro, fauſtum feliciter omen,
Hic fauor armatus, turbæq́; hic plauſus equeſtris
Dulcius Auguſti mulcebat Principis aures,
Quàm venalis honor, conductaq́; gaudia vulgi.
Hic ſiquidem ſincerus amor, gaudenſq́; fideli
Obſequio, deuota fides, ibi gloria tantum,
Mendaci fucata dolo, precioſaq́; pompa.
Nos quoq; carminibus, ni mens anguſta negaret,
Acclamare tuo, fortiſſime Cæſar, honori,
Et faſces celebrare tuos, rerumq́; nitorem
Eloquio, numeriſq́; ſuis implere decebat:
Sed vereor, ne plura loquens, multumq́; laborans,
Inueniar dixiſſe minus, magniq́; reatus
Arguar, eximijs inducens nubila rebus.
Atque ideo carptim, non ſingula quæq;, ſed ipſam
Geſtarum propero rerum percurrere ſummam:
Immò etiam facti compendia vera ſecutus,
Hoc ipſum ſatis eſſe reor: namque illa ſerenæ
Tempora læticiæ, tantiq́; inſignia plauſus
Non longas habuere moras, populiq́; furentis
Inſidias, ſtrepitumq́; timens, armatus vbique
Adſtat eques, templiq́; fores & limina ſeruat,
Creſcentiſq́; domum, pontiſq́; anguſta propinqui

Obſidet, & totas denſa ſtatione plateas.
Hos Regi titulos, hoc clari nomen honoris,
Quartus ab ingreſſu regnorum contulit annus,
Pluſq; ferè medio iuuenum ſe menſis agebat,
Ut quartodecimo prodiret Iulius ortu,
Poſtea gemmiferam lata ceruice coronam
Ipſe ferens, inſedit equo: quem purpura totum
Ambit, & intextis velamina picta figuris,
Aurea mirifico radiantibus ordine gemmis
Sella nitens, picto Regem complectitur arcu.
Aurea nexilibus faſtidit fræna cathenis,
Gemmatoſq; lupos, & fuluum maſticat aurum,
Lucidus è media dependet fronte pyropus,
Lucida multiſonis phalerantur pectora bullis.
Ipſe ferox, incerta vago veſtigia greſſu
Multiplicat, tenueſq; interdum calcibus auras
Uerberat, & tanto ſonipes vectore ſuperbit.
Hoc inuectus equo, turba comitante pedeſtri,
Gaudet habere viros vtrinque ad fræna, potentes,
Sanguine conſpicuos, & mundi iura regentes.
Tunc ita productus, plauſu reſonante ſuorum,
Proxima turrigeris repetit tentoria muris,
Ipſe ſed eximius dimiſſo Principe Præſul
Urbe Leonina, propriaq; in ſede remanſit.
Cumq; ſiti feruens, & multo temporis æſtu
Languidus, optata caſtrorum fuſus in vmbra
Corpora feſſa cibo miles recreare pararet,
Ecce repentinus vicina clamor ab Urbe
Inſonat, & ſubiti feracia ſigna tumultus.
Iamq; furens populus, priſco ſibi iure negato,
Iniuſſuq; ſuo ſumptos à Principe faſces
Indignans, rapido tranſmiſſo ponte tumultu
Irruerat, paucoſq; viros ex agmine noſtro
Securos nimium, nulloq; pauore relictos,
Fuderat: aſt alij celeres, vrgente periclo,
Caſtra petunt, ſocios, atque ipſum nomine Regem,
Cuius erat cunctis virtus bene nota, vocantes.
Horruit irarum ſtimulis, iuſtoq; furore
Cæſar, & ingratum ſocios iterare laborem
Compellit, totis educens agmina caſtris.
Hoc magis accelerans, quod eum metus acer agebat,
Ne quid in eximium crudeliter impia Patrem
Auderet, ſolito plebes graſſata furore:

Diſtul-

Diſtulit ira cibos, hoſtili ſanguine malunt
Dilatam ſatiare famem, fremituq́; leonum
Terribiles Vrbem repetunt, & in arma feruntur.
Nec cedunt hoſtes, ſed pectore prælia firmo
Excipiunt: miſſis bellum committitur haſtis,
Et leuibus iaculis, & quas pluit aura ſagittis.
At ſimul incaluit ſtimulis grauioribus ira,
Conſeruere manus, admotaq́; cominus arma.
Non iam miſſilibus telis, ferroq́; volanti,
Sed gladijs pugnare libet: tinnire ſonoros
Ictus audires galeas, incuſſaq́; telis
Arma, graui, clypeosq́; leues mugire fragore,
Cernere palantes paſſim, rurſumq́; reſumptis
Viribus inſtantes, alterna ſorte licebat.
Maxima conflictus moles in limine pontis
Ante domum Creſcentis erat: faciliq́; rotatu
Obruta ſaxorum, ſeu miſſis deſuper haſtis
Regia pars certè poterat ſuccumbere cladi,
Ni quæ ſpectandi cauſſa, pinnacula turris
Seruabant matres, validæ, pulchraq́; cohorti
Parcere, non ſtolidæ plebi ſociare furorem,
Orarent iuuenes iam mittere tela parantes.
Sic parti noſtræ caſtarum gratia matrum
Profuit, innocuas prohibens à ſanguine dextras.
Hic furor, à decima ſpacioſus & integer ora
Perſtitit ad primas merſo iam ſole tenebras.
Nec quiſquam, quamuis ieiunia longa tuliſſent,
(Totam quippe diem miles ieiunus agebat)
Iam poterat ſentire famem, pondúsue laboris,
Immemor ipſe ſui: tantoq́; nocentior hoſti
Tantus in vltores fundendi ſanguinis ardor
Incidit, & iuſtam ſatiandi cæde furorem.
Atque aliquis gaudens in tanta ſtrage reorum
Inſultare malis: hæc ſit tibi Roma vetuſti
Præmia iuris, ait, merces à Principe iuſto
Redditur iſta tibi: ſic nobis regna parantur,
Sic eminus faſces, ſic acclamare triumphis
Te iubet ille ſuis: hæc tecum fœdera Cæſar
Percutit, atque tuo iuramina ſanguine firmat.
Vix tandem miſeros ſero iam veſpere ciues,
Afflictosq́; diu bello, fuga, noxq́; remouit,
Claraq́; iuſticiæ patuerunt ſigna ſupernæ,
Ex rerum merito varios prodentia caſus.

Namque vno tantùm noſtra de parte perempto,
Mille, vel immerſos Tyberi periſſe, vel armis
Hoſtili de plebe quidem: captiua ducentos
Suppoſuiſſe ferunt, iniectis colla catenis.
Mox cum laude Dei repetunt tentoria læti
Victores, gratoq́; cibo, dulciq́; ſopore
Membra fouent, tutis carpentes ocia caſtris.
Vix erat orta dies, ſuſpecta Cæſar ab Vrbe
Regia ſigna mouet (neque enim commercia rerum
Indigus afflicto ſperabat miles ab hoſte)
Pulchraq́; fœcundis fixit tentoria campis.
Inde ſecus montem, quo quondam ſæua Tyranni
Iuſſa timens, nondum te Conſtantine renato
Sylueſter latuit, Soracten nomine dicunt,
Te placido transmiſſe vado vetus Albula tranſit,
Albula cuius aquis Tyberinus nomina fecit,
Primaq́; caſtra locat vicinæ ad mœnia Romæ,
Inter & Argoas famoſi Tyburis arces.
Hos vt fama lares, Graia de gente profecti
Tres poſuere viri, Coras, cum fratre Catillo,
Argolicæ ſtirpis iuuenes, & maior vtroque
Tyburtus: cuius ſumptum de nomine nomen
Nobile Tybur habet: perhibent ſi vera Poëtæ.
Iamq́; aderat veneranda dies, quæ clara triumpho
Fulget Apoſtolico, totum feſtiua per orbem
Illa quidem, ſed Romuleæ ſpecialiter vrbi,
Cuius ſacra ſuo luſtrarunt mœnia patres
Martyrio, ſæui dum ſpernunt ſceptra Neronis,
Illam quo poterat populus caſtrenſis honore
Suſcepere diem, deuotas Præſule ſummo
Miſſarum celebrante preces, & Cæſare ſanctam
Imperij ceruice pia geſtante coronam.
Illa quippe die ſacris altaribus adſtans,
Omnem qui iuſto ſub Principe bella gerendo
Cinxerat vltorem Romanis cædibus enſem,
Clauibus æthereis, & Petri fretus honore,
Soluit, & indultum purgauit Papa reatum.
Et ratione quidem: nam quiſquis iura tuetur
Eccleſiæ, regniue decus, ſi forte cruorem
Fuderit humanum, non eſt homicida, ſed vltor.
Hoc ſiquidem bellum quod iuris amore coacto
Milite ſuſcipitur, meritum, non culpa vocatur.
Inde petens celſam quæ Tuſcula dicitur vrbem,

Mœnibus

Mœnibus excelſis,tutaq́ in ſede reſedit.
Iamq́ vaporifera ſuccedens lampade mundum
Cœperat ex alto metuendo feruidus ortu
Erigones radiare Canis:quem triſtis Orion
Adlatrare ſibi,& rabido veſtigia morſu,
Adtentare videns,æterna exæſtuat ira.
Utraque flamma nocens,ſed longè triſtior illa,
Cuius in exortu vitiatus nubibus æther
Aeſtuat,& triſtes ardeſcunt ignibus auræ.
Squalida torpet humus,corruptis ſtagna,lacusq́
Inficiuntur aquis,pigrisq́ paludibus atræ
Exhalant nebulæ calidis ſpiramine cœli,
Languida peſtifero tabeſcunt corpora morbo.
Inde fit,vt proprios plebes Romana quotannis
Cogatur transferre lares,monteſq́,relicta,
Dum furit ille Canis,vicinos incolat,Urbe.
Adde quòd antiquis horrens inculta ruinis,
Parte ſui maiore vacat,generisq́ nocentis
Plurima monſtriferis animantia Roma cauernis
Occulit:hic virides Colubri,nigriq́ Bufones,
Hic ſua pennati poſuerunt luſtra Dracones,
Quorum morticinis contabeſcentibus,aër
Læditur,atque æſtu reſoluta cadauera putent.
Ergo metu belli vetitum mutare penates
Uulgus,in vrbe ſua ſubito tabeſcere morbo
Incipit,& valida correptum peſte laborat.
Nec minus in caſtris Francorum læta iuuentus
Aëris impatiens,& tanto victa calore
Languet,& inſolito tabeſcit ſqualida morbo:
Occupat ora ſitus,deformis inficit artus
Squalor,& ictérico tabeſcunt membra colore.
Protinus accenſis miſeri vitalibus ardent,
Aera peſtiferum velut è fornace trahentes.
Quòd ſi ferre grauem potuiſſent aëra noſtri,
Atq́ immota breui ſeruaſſent tempore caſtra,
Haud dubium,quin ſe plebes Romana,ſuamq́
Pontifici,Regiq́ ſuo ſupponeret Urbem:
Sed iam fœda lues,tanto regalia caſtra,
Atque inſueta mali confecerat agmina morbo,
Ut paſſim fragiles,longisq́ laboribus ægras
Efflarent animas,aliiq́ ſuperſtite fato
Inualidi,miſeram dilato funere vitam,
Sæpius optata fraudati morte trahebant.

Ergo ſuis Rector caſtris, ſocioq́ labori
Compatiens, multis etiam ſuadentibus, illo
Demigrare loco, nolens, ac penè coactus,
Corpora Pontifici ſacro captiua relinquens,
Triſtia ſigna mouens, Tuſciq́ crepundia montis
Aſcenſu ſuperans, meliori ſubdita cælo
Caſtra locat, gelidas vicini Naris ad vndas.
Hic omni cura, medicæq́ piiſſimus artis
Subſidio, ſacrum ſatagebat pellere morbum,
Et purgare mali contagia noxia cæli.
Cumq́ per Ethruſcas turbæ caſtrenſis in vſum
Cæpiſſent vrbes Fiſcalia iura requiri,
Octingenta quidem Spoletum nomine fiſci,
Principis edicto iuſſum præſtare talenti,
Non timuit falſo fraudare numiſmate Regem.
Præterea Comitem Tuſca de gente Guidonem,
Quo prior Ethruſcis habitabat nullus in oris:
(Guerra viro cognomen erat, mandataq́ Regis
Urbibus Apuliæ portauerat) inde reuerſum,
Hoſpitiiq́ loco maleſida ſede fruentem
Ceperat, & duro ſeruabat carcere clauſum.
Cumq́ relaxari Princeps ſoluiq́ iuberet,
Emittiq́ virum: contempto Rege, ſuperbus
Inſtabat ſceleri populus, regalia ridens
Iuſſa: ſed ipſe ſuas modico poſt tempore clades
Fleturus, ſcelerisq́ piacula iuſta daturus.
Namq́ vbi tot factis crudelibus atque ſuperbis
Et meruit iuſtas, & mouit Principis iras.
Incorrecta parans vlciſci crimina Cæſar,
Qaa directa reis ignoſcere mallet, ad Urbem
Tendit iter: cui ſacrilego temerarius auſu
Ante fores ipſas clauſa vix tutus in vrbe
Occurrens populus, fundá, leuibúsue ſagittis
Prælia prima mouens, & miſſis eminus haſtis.
* *Riſit, & hic pueros Dux inclytus, inquit,*
Non fortes certare decet: ſic ludere natos
Ignaui docuere patres: incurrite totis
Viribus ô ſocii, conuerſum ad mœnia ciuem
Præueniat, patulasq́ fores prior occupet hoſtis.
Dixit, & accepto gaudens à Principe ſigno
Teutonus, hoſtilem cum ciuibus irruit vrbem.
Protinus admotis incenſa ſuburbia tædis,
In cineres collapſa fluunt, animosq́ furentes

Nec prædæ locupletis amor, nec regia nondum
Exaudita viris poterant edicta morari.
Inſpoliata quidem, multiſq; nitentia gazis
Non expectato flammis ſunt tradita ſigno.
Attoniti tanto miſerarum turbine rerum
Infauſti ciues, non iam miſerabile vulgus,
Sed magis inuidia dignum, compendia montis
Ardua corripiunt trepidi, pro fraude ſuperbâ
Digna reportantes: vbi qui fiſcalia Regi
Iura ſuo tumida mendaces fraude negarant,
Omnibus amiſsis inopes miſeriq; dolerent.
Stabat in excelſa ſedes munitior arce,
Optima pars vrbis, tuto ſatis edita colle,
Hîc excelſa viri primates tecta locarant,
Securoſq; lares, hic ſedes pontificalis,
Altaq; conſpicui ſurgebat fabrica templi.
Sic bona pars populi ſedis munimine freta,
Rebus in extremis tutari ſeq;, locumq;
Certabat, ferrumq; manu, lapideſq; rotando,
Vel retinere locum, vel fata ſubire parabat.
At Rex inuictus, nil ſe memorabile credens
Dum ſupereſt aliquid, nil ſe feciſſe decorum,
Voce, manuq; ſuos ardens hortatur, & addit
Sæpe minas, reficitq; animos, & ſuggerit iras.
Ipſe manu propria ſocijs prohibentibus, omneis
Explorat caſus, & quæq; pericula primus
Excipit, oblitus pariter regniq;, ſuiq;,
Cœptaq; vel ſummo cupiens implere periclo.
Principis exemplo miles virtute coacta
Audet, & audaci pudor eſt ſub Rege timere.
Nec modus, aut requies, donec clamore ſupremo
Effractæ patuere ſuis victoribus arces.
Sed quia præcluſo fugiendi tempore, vulgi
Magna repentino pars conflagrauerat igne,
Aëre corrupto, fœdumq; trahentibus auris
Nidorem, ſæuamq; loco ſpirante mephitim;
Quanquam multa viris minimè temnenda ſupellex
Poſſet ab igne rapi, noſtroſq; vrgeret egeſtas
Aëris impatiens, ceſsit, prædaq; relicta,
Haud procul euerſa victor conſedit ab vrbe,
Sub meliore polo, & leuius ſpirantibus auris.
Mox vbi ſæuus odor flamma ceſſante reſedit,
Et vacuum ceſsit tenuatus in aëra putor,

Protinus ad prædam vulgus caſtrenſe recurrens,
Si quid adhuc flammis illæſum ſorte manebat,
Diripit,& calidam pedibus calcare fauillam
Non timet,& prunis ardentibus vrere plantas,
Semuſtam properans flammis ſubducere prædam.
Inueniunt plenis ſtudioſe condita cellis
Uina,nec exiguos ſeruatæ frugis aceruos:
Inueniunt plenas precioſis veſtibus arcas,
Quasq́ ſibi populus parco conflauerat vſu,
Et cupidè ſeruabat opes,rapit omnia victor,
Plenaq́ ſemicremis diteſcunt caſtra trophæis.
  Nec mora, Dalmatici,qua fluctibus æquoris Ancon
Tunditur,& magno finem facit Appennino,
Signa rapit Princeps,pulchræq́ à mœnibus vrbis,
Haud procul in medio ponit tentoria campo.
  Hic duo magnates,Graia de gente profecti,
Occurrêre viri,Regis mandata ferentes,
Donaq́ magna ſui:quorum hic Maradochus,at ille
Palologus vocitatus erat, quos ille venuſto
Excipiens vultu,digno cumulauit honore.
Auditaq́ viæ cauſſa,reſponſa daturum,
Inſignem meritis,& clara ſtirpe creatum,
Hic Abbas Stabulenſis erat,iubet ire Uuibaldum.
  Interea patrijs Andreas finibus exul,
Atque alij proceres,Siculus quos ille tyrannus,
Appuliæ totis du dum proſcripſerat oris,
Ceu pòſtliminio Romani iure reuerſi,
Principis,iniecta fines ereptaq́ dudum
Iura manu,firmasq́ vrbes,& caſtra tenebant.
Omnibus attonitis,Regemq́ putantibus ipſum
Ponè ſequi,iam iamq́ ſuos inuadere fines.
Et certè facturus erat,cupidusq́ parabat
Ultrices illuc Cæſar transferre cohortes:
Sed vapor æthereus,rapidiq́ moleſtia cœli,
Et comitum languor,longoq́ labore ſolutum
Uulgus,& innumero fulgentia funere caſtra,
Ne faceret tenuere virum,monituq́ fideli
Teutonici proceres renuentem,& magna parantem
Cœpta,coëgerunt ad Tranſalpina reuerti.
  Ergo vbi depoſito tandem manſueſcere ferro,
Et reditu optato patrios inuiſere fines,
Regia belligeris indulſit gratia turmis:
Protinus abſceſſu triſtes,gemituq́ profundo

Pectora

Pectora pulſantes, & largis ora rigatos
Fletibus aſpicerēs: adeo ſub Principe miti,
Dulce viris fuerat quoſuis tolerare labores
Ipſe quoque emeritos grato ſolenniter ore
Extulit, & digno laudauit honore cohortes,
Dimiſitq́ viros: quorum pars gurgite vaſto
Et Veneto deuecta mari, natalia rura
Contigit, & patrios aſpexit læta penates.
Aſt alij fines, extremaq́ clauſtra iacentis
Italiæ, duris horrendas rupibus Alpes
Agmine non vno repetunt: non prorſus eodem
Limite, ſed varijs anfractibus arcta locorum,
Difficilesq́ vias, & triſtia clauſtra ſequentes,
Vix tandem patrijs longus labor intulit aruis.
At qui de Tuſcis aderant, Italiſue frequentes
Vrbibus, hi facili cura, ſpacioq́ minori,
Ad ſua diffuſo redierunt mœnia cœtu.
Sic vbi multifidos vno de fonte meatus
Vnda ſecans, varios ſeiunctis curſibus amnes
Efficit, hos leni per plana iacentia lapſu
Serpentes, alios inter caua ſaxa ſonantes,
Luctatosq́ diu diuerſa ſede receptat,
Serius, aut citius, protractu gurgitis æquor.
Non tamen emiſſa tantorum plebe virorum
Vel Princeps vacuus, vel curia ſola remanſit.
Non eſt magnorum cum paucis viuere Regum.
Quotlibet emittat, plures tamen aula reſeruat.
Nec Princeps latebras, nec Sol deſiderat vmbras:
Abſcondat ſolem qui vult abſcondere Regem.
Siue noui veniant, ſeu qui venere recedant;
Semper inexhauſta celebratur curia turba:
Vt mare cum largas mundo diſſeminet vndas;
Semper inexhauſtus fœcundum pullulat vndis.
Ergo bona quamuis dimiſſa parte ſuorum,
Magna tamen Princeps, & ſolo Cæſare digna
Caſtra mouens, per eam quæ nunc Senogallia fertur,
Quòd Senones illam Galli tenuiſſe putantur,
Cum premerent trepidam peregrino milite Romam,
Appennine tuos properat contingere colles.
His quoque tranſcenſis, planis in finibus illum
Excipit, exiguo perfuſa Bononia Rheno,
Quæ quaſi plena bono, læto trahit omine nomen.
Hic quoque diſcedens, Italarum rector aquarum

Te, Pade, tranſgreſſus, Verona plana potentis
Contigit, & notis poſuit tentoria campis,
Qua rapidas Atheſæ torrens agit impetus vndas.
Mos erat à veterum traductus tempore Regum,
Et ſtabili multos ſeruatus iure per annos,
Siue petat Latiam regnator Teutonus Vrbem,
Siue ſacer rediens, ſua ſigna reportet ab Vrbe,
Vt latum iunctis pontem Verona carinis
Per medias Atheſæ porrectum conſtruat vndas:
Quò validus Princeps intactis mœnibus vrbis
Tranſeat, adq; ſuas tranſmittat ritè cateruas.
Tunc quoque connexis fragili compage carinis,
Deſuper iniectis leuiter gens perfida lignis,
Extruxit facili ceſſurum pondere pontem.
Vt cum noſter eques tabulata ſonantia tutus,
Atque vacillantes incerto pondere naues
Iam premeret, nexu ſeries infida ſoluto
Cederet, & rapidas ferretur miles in vndas.
Præterea cæſis riparum in fronte ſalictis,
Struxerat in multos fruticum ramalia faſces,
Quos quaſi fortuitu venienti gurgite raptos
Prona catenatis infligens vnda carinis,
Solueret, infidum decepto milite pontem:
Vt iam Teutonica tranſmiſſa parte cohortis,
Gurgite præcluſo, reliquos inuaderet hoſtis
Impius, & dirum ſatiaret ſanguine ferrum.
Caſſa fuit miſeris infanda machina fraudis,
Et magno ventura malo, nutuq; ſuperno
Incidit in foueam quam foderat improbus hoſtis.
Nam ſimul innocuo per certa pericula greſſu,
Immemores fraudis ſe traiecere cateruæ:
Cumq; hos à tergo quidam de plebe feroci
Attentare dolis, ſubitoq; laceſſere bello
Cœpiſſent, refugoq; gradu tranſire pararent,
Inueniunt rupta pontem compage ſolutum,
Seq; interceptos, ſubitaq; voragine clauſos,
Et tabulata nouo mirantur hiantia lapſu.
Quos ibi comprenſos, & nil rationis habentes,
Attonitoſq; malo, iugulat mox Teutonus vltor.
Ventum erat ad fauces, anguſtaq; clauſtra viarum,
Qua ſe nubiferis horrendæ rupibus Alpes
Exiguo tantùm penetrandas limite præbent,
Vniusq; capax ſcopuloſo ſemita calle

Arcta

Arcta laboranti pandit veſtigia turbæ.
Hinc fractis prærupta iugis, tenebroſa vorago
Pandit inane chaos, baratriq́; ſimillimus horror
Exanimes feciſſe poteſt, Atheſamq́; fragoſis
Sub pedibus rauco certantem murmure ſaxis,
Accipit attonita, quam non videt, aure viator.
Hinc ſe nubifero ſuper æthera vertice rupes
Tollit, & ingenti latè loca protegit vmbra:
Eq́; ſupercilio ſcopuloſi verticis vnus
Conatu facili, lapſuraq́; ſaxa mouendo
Mille poteſt arcere viros, aditusq́; viarum
Claudere, vel miſſis ibi cautos perdere ſaxis.
Huc ſe contulerat ferus infandusq́; ſatelles
Albricus, cupidus ſcelerum, cupidusq́; rapinæ
Horridus, acer, atrox, ex ordine natus equeſtri:
Ciuis erat Verona tuus: iurataq́; turpi
Obſequio, monſtrisq́; nouis adſcita iuuentus
Cum domino peritura ſuo, miſerasq́; parentum
Orbatura domos, longoq́; labore petitam,
Rupis inacceſſæ ſedem ſtatione latenti
Seruabant, durumq́ue nefas ac turpe parabant.
His erat in voto precijs ſpoliare coactis
Agmina, vel miſſis aditum præcludere ſaxis.
Complacuit tentare dolos, facinusq́; fateri,
Donec in anguſtas fauces, inſidaq́; totæ
Ignaræ fraudis, cecidiſſent clauſtra cohortes,
Atque ideo paucos tutò præcedere paſſi
Continuere manus, ad grandia monſtra paratas.
Sic venator apros, fuluosq́ agitare leones
Inſtituens, timidos lepores, damasq́; fugaces
Diſſimulat: prædamq́; pudet captare minorem.
Ipſe ſub ingenti latet altè fornice rupis,
Clamoſosq́; canes ibi habet, cupidosq́; moloſſos
Comprimit, vt nullis quatiant latratibus ora,
Donec cornigeri veniant in retia cerui,
Trux leo, ſæuus aper, maculoſo vellere pulcher
Pardus, & hirſuti rapidis cum tigribus vrſi.
Non tamen occulti potuerunt fallere Regem
Inſtrumenta doli: cæleſtia pectora ſanè
Nil tranſire poteſt: Sapiens quod prædicat, hoc eſt,
Principibus fili tacitus maledicere noli,
Portat auis cæli maledicta latentia Regi.
Comperit ergo dolum Cæſar, ſenſitq́; furorem,

Nec placuit certo ſua tradere caſtra periclo,
Factaq́ ſacrilegis Romani ſubdere Regis.
Protinus è noſtro præmiſſis agmine paucis,
Imperat infando tutos deſiſtere cœpto,
Poſſeſſam ſedem, tumidamq́ relinquere mentem.
Infremuit veſana manus, lapidumq́ rotatu
Imperioſa viros abigit mandata ferentes.
Intererant noſtris ſub eodem tempore caſtris
Ex Veronenſi iuuenes duo plebe creati,
Hunc Iſaac, hunc Carzabanum Verona vocabat,
Tempore qui longo regalia ſigna ſecuti,
Obſequio Regi ſe commendare fideli
Certabant, ſtudioq́ pij placuiſſe fauoris:
Hos quaſi conciues, & ob hoc ſecurius illis
Iure ſodalicij pro Cæſare verba daturos,
Ire iubent proceres, mentisq́ ferocia corda,
Conſilioq́ feras ſæuorum frangere mentes.
Quos velut ignotos nihilominus impia turba
Exaudire negans, vt certos reppulit hoſtes.
Ac niſi ſe certo redimat plebs noſtra tributo,
Lorica, vel equo, pro quolibet antè relicto,
Et caput ipſe ſuum multo Rex liberet ære,
Nunquam ſe tutos aditus concedere, nunquam
Tranſmittenda locis vrgentibus agmina, iurant.
Viſa fuit Regi miſerabilis atque pudenda
Conditio, tactusq́ graui ſic incipit ira:
O ſocij proceresq́, mei ſolatia caſus,
Quos mundi dominos, & certo iure potentes
Imperioſa facit Romani gloria regni:
Cernitis in quantum maieſtas regia tandem
Venerit opprobrium, poſt tanta negocia regni,
Poſt expugnatas armis victricibus vrbes,
Imperijq́ ſacro ſuſceptam more coronam,
Poſt multas ſcelerum pœnas, cladesq́ nocentum:
Cum iam veſtibulum patriæ, primosq́ penates,
Optatasq́ domos reduces intrare paramus,
Proh pudor, à paucis prohibemur inertibus, vltrà
Regali tranſire via, nec vertere curſum
Fama, pudorq́ ſinit: nec longius ire nocentum
Sæuitia prohibente licet: pauciq́ latrones,
Improba Romano poſcunt à Rege tributa,
Cuius ad arbitrium diſponitur omne tributum,
Et Capitoliciam cogunt appendere ſummam,

Quo

Quo caput in toto non eſt mage nobile mundo:
Non decet à timido redimi latrone metallo,
A quo ſæpe rei, nullo licet ære redempti,
Accipiunt propriam donato crimine vitam.
Nec me damna mouent, ſed triſtia fœdera terrent,
Fœdaq́ manſuræ fugio commercia famæ.
Sed dabimus iuſtum, dabimus quandoq́ tributum,
Quale decet Regem perſoluere, ferre latronem.
State viri fortes, libet expugnare nocentes,
Aut hîc, aut nuſquam gelidam trāſibimus Alpem.
Sic ait, & poſitis agmen conſiſtere caſtris
Imperat, ignauos cupidus punire latrones.
Omnia verſanti, quiddam rationis apertæ
Incidit in mentem, veluti conſcenderat antè
Turba nocens, ita poſſe ſuos ſuper ardua rupis
Ferre gradum quocunq́ modo: iuueneſq́ ducentos
Pectora ſignifero fortiſſima tradit Othoni:
Hos iubet ex omni ſecretas parte petito
Aſcenſu, tentare vias. Paretur, & armis
Inſtructi leuibus, ſed firmo pectore tuti
Magnanimi iuuenes, ſyluas & confraga rupis,
Undique multiuago ſcrutantes limite luſtrant.
Vix inter ſcopulos, & acutas denique cautes
Conſpexere locum, quo ſe promittere tandem
Magna videbatur peragendi cœpta facultas.
Protinus anguſto nituntur ad ardua calle,
Cautibus infringunt vngues, & ſiqua vetuſto
Prominet è ſcopulo putri iam ſtipite radix,
Hanc nitente manu prendunt, humeroq́ priorem
Subuehit, attollitq́ ſequens, primusq́ ſequentes
Attrahit, & ſtudijs alterna iuuamina præſtant.
At ſi fortè viris præciſa ſemita rupe
Nulla patet, ſolitū ingentes nexibus haſtas
Scalarum ſimulare gradus, ſuſpenſaq́ longè
Non dubitant niſu veſtigia ferre ſub auras.
Sic vbi conſumpto vix eluctata labore
Conſtitit in ſumma bellatrix rupe iuuentus,
Regia, quæ tacitus ſecum ſub veſte gerebat,
Signa potens erexit Otho, ſtrepituq́ feroci
Terribiles ſonuere tubæ: clamore virorum
Hactenus ignoto mirantia ſaxa reſultant,
Saxa feris tantùm, feſſiſq́ volantibus antè
Cognita, ventoſis vix vnquam tacta procellis.

Obſtupuit peritura cohors, vbi regia ſigna
Vidit, & adſtantes ſummis in rupibus hoſtes.
Quid faciant miſeri? præruptis ardua pinnis.
Saxa fugam prohibent, pugnam mala cauſſa, metuſq́;
Impedit, & trepidæ tenuis fiducia dextræ.
Attonitos, penituſq́; animi ratione carentes.
Regius aggreditur miles, reliquiſq́; peremptis
Cum duce capta ſuo, turpi biſſena referuans
Corpora ſupplicio, grato pro munere Regi
Exhibet hos omnes: excepto ſcilicet vno,
Qui ſocios propria iuſſus ſuſpendere dextra,
Obtinuit miſeram regali munere vitam.
Gallus erat, nuperq́; dolis adſcitus iniquis
Inſcius, huic parcens, aliorum guttura duro
Elidi laqueo iuſtiſſimus imperat vltor.
Sic cruce, vel gladio quingentos vltima mortis
Fata ſubiſſe ferunt: omnes ex ordine equeſtri
Ingenuos iuuenes, quos regia vulnera paſſos,
Supplicioq́; ſuo cunctis exempla daturos,
Teutonus in magnos miles congeſſit aceruos,
Corporibuſq́; ſuis extincti, & ſtrage cruenta
Obſtruxere viam, quam viui fraude ſuperba
Tentauere pio fruſtra præcludere Regi.
At Rex Italiæ fauces, anguſtaq́; clauſtra
Præteriens, placidum prima ſtatione Tridentum
Contigit: hic multos natalia rura petentes
Dimittens, vicina petit placidiſſimus hoſpes
Mœnia Brixnoræ: mox illum Norica læto
Terra ſinu verſo reducem iam ſuſcipis anno.
Nec de tam multis generoſi Principis actis
Credidimus nobis tenui tentanda camœna:
Ac veluti plena raros ex arbore flores
Carpimus, & paucas numeramus in æthere flammas.
Nam ſi continuo libeat perſcribere tractu
Quicquid in Italiam tendens, aut inde reuertens,
Aut quocunque loco poſitus, tam fortiter ille
Quàm ſapienter agit, quis iam, precor, omnia codex
Hæc capiet? ſcriptorue manu properante notabit?
Non eſt exigui de tanto Principe vatis
Scribere: magnificum deſiderat ille Poëtam,
Nos animo tenues, & nullo robore fulti,
Sudamus facilem magno ſub faſce laborem.
Adde quod abſenti de multis pauca referre,

Remq́; verecundo leuiter perſtringere tactu
Sufficit: hi ſolidè poſſunt deſcribere geſta,
Quos oculata fides, ſimul & præſentia facti
Inſtruit, & notus falli non ſuſtinet ordo.
Nos procul abſentes, regalia cernere facta
Cæſaris indigni, vulgata ſuperſtite fama,
Paucula de multis tenui ſuſcepimus aure.

Libri Quarti finis.

ARGVMENTVM LIBRI QVINTI.

Quintus in occurſum redeuntis concitat vrbes
Principis, expanſis hilareſcunt oppida valuis.
Bellorum ſtrepitus, incendia, damna, rapinas
Vindicat, & merita conſumit cladè nocentes.
Cumq́ue Palatino, Comites bis quinque potentes,
Ferre canes ſcapulis fœdiſsima pondera cogit.
Omnibus in formam ſolida iam páce reductis,
Caſta Beatrici partitur fœdera lecti:
Nominis antiqui patruo vir mitis honorem
Seruat, & eſſe nouum iubet Auſtria rura Ducatum.

GVNTHERI POETAE LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER QVINTVS.

ERGO ſui reditu gaudens Alemannia Regis,
Maioremq́; videns, quàm miſerat ipſa rediſſe,
Faſcibus, & ſumma cognomine laudis onuſtum,
Eius in occurſum proceres, populosq́; fideles
Excitat, & totas deuotis mœnibus vrbes,
Læta patere iubet, gratumq́; impendit honorem.
Sic quondam duri poſt multa pericula belli,
Thermodoontiaco referentem ſigna triumpho,
Adieciſſe ſuis gaudentem plurima regnis,
Theſea Cecropiæ reducem vidiſtis Athenæ.
Principis in patruo rapto conflata Ducatu
Bangaria, ſpirabat adhuc vetus illa ſimultas
Hanc ſedare nepos cupiens mitiſsimus iram,
Vrbe Ratiſpona, flagrantem dulcibus illum
Conuenit alloquijs, multumq́; diuq́; laborans:
Non tamen eualuit veterem ſopire querelam
Inter vtrumque virum, ſolidamq́; reducere pacem.

Ergo viris aliud ſuper iiſdem rebus agendum
Colloquium ſtatuit, qua rura Boemica primos
Baugariæ fines, communi limite tangunt.
Dumq́ locum Princeps, fieret mora ne qua per ipſum,
Colloquij peteret, finesq́ accederet illos:
Ecce Labeſlaus, ductore Boemia ſub quo
Tunc erat, Hermannusq́ ſacræ comes inclytus aulæ,
Cuius erat tumido tellus circumflua Rheno,
Saxonicæq́ potens Albertus Marchio terræ,
Occurrunt, reducemq́ metu, vel amore ſalutant.
Tantus quippe metus proceres inuaſerat omnes,
Qui ſua ſigna ſequi, patriosq́ relinquere fines
Abnuerant, tantus trepidantes terror habebat,
Ut ſibi quiſque nocens, & ſe quoque Cæſaris ira
Iudice iam dignus, læſum contenderet omni
Obſequio placare Ducem, quem laudē venuſtum,
Inſignem meritis, omni virtute decorum,
Terribilemq́ reis, præcurrens fama canebat.
Nam quanto terrore ſui poſt terga timentem
Liquerat Auſoniam Rector, quantumq́ recedens
Urbibus Italicis incuſſerit ille timorem,
Legati fecere palàm, quos conſcia culpæ
Ac metuens Verona ſuæ, pôſt pauca ſecuros
Tempora, Teutonicam ſupplex direxit ad Urbem:
Quorum blanditias humiles, lachrymoſaq́ cautus
Tempore verba ſuo poſthac memoranda relinquo.
Scilicet hanc in ſe maieſtas regia iuſti
Vim terroris habet, procul, an propè, præſto, vel abſens,
Semper terribilis, ſemper metuenda, ſuoq́
Plena vigore manet, nulliq́ impunè premenda
Creditur, & ſemper cunctis, & vbique timetur.
Hoc quoque colloquio, proceres hinc indeſagaci
Cæſaris imperio, rimantes pectore cauſſam,
Conatiq́ diu tantos ſedare tumultus,
Suſcepto fruſtra tandem ceſſere labori.
Nam quamcunque viri tentarunt cudere formam
Pacis, vt hinc finem faceret tranſactio liti,
Sprevit, & in ſolita permanſit Noricus ira,
Inq́ ſalutato fremebundus Rege receſſit.
Inde Ratiſponæ rurſum reuocata potentum
Principis accitu conuenit turba virorum.
Hic vbi iudicio Procerum, iuriſq́ tenore
Saxona maiorum Princeps in ſede locauit,

Omnes Baugariæ ſtudio iurata fideli
Cum Duce prima nouo ſanxerunt fœdera patres.
At populus claræ poſſeſſor, & incola ſedis,
Non tantùm iurare Duci, ſed & obſide multo
Securam præſtare fidem, compulſus ab illo
Paruit: hic ſiquidem maiori fœdera cura
Sunt exacta Duci, quòd plebs ea fida priori,
Atque nouo poterat domino ſuſpecta videri.
Hic quoque multimodas dubia ſub lite querelas
Emerſiſſe ferunt, quas inter maxima penè
Hæc erat, Arnoldus tuus & Moguntia præſul,
Hermannusq́ comes, magnæ ſub Principe ſummo
Acriter ſe inter conflictum litis agebant.
Nam dum Teutonicis Rector ſubmotus ab oris
Auſonias premeret bello ſeu legibus vrbes,
Tantus in arctoo belli furor arſerat orbe,
Ut penitùs concuſſa ſuas Alemannia clades
Fleret, & abſentem reuocaret ſedula Regem.
Hæc quoque cum multis, ſed fortior omnibus vna
Finibus ex Italis Fridericum cauſſa reduxit.
Sed tamen in tanto totius turbine regni,
Tanto maiori pugnax Germania clade,
Senſerat iſtorum vires iramq́ virorum,
Quanto maior eis erat editiorq́ poteſtas.
Hos igitur Procerum ſtrepitus, clamoſaq́ regni
Pectore ſedato dirimente negotia Rege,
Ecce tui ciues, Iſaac bene notus in aula,
Carzabanusq́ ſimul, quorum (ni fallimur) antè
Mentio præceſſit, timido cum præſule ſedis,
Tentamenta precum, placidas ad Cæſaris aures
Et populi mandata tui Verona ferebant.
Utq́ viris aditus datus eſt, coramq́ loquendi
Copia, facundo Præſul ſic incipit ore:
Veronæ mandata tuæ, populiq́ fidelis
Verba precesq́ tibi, Romani maxime Rector
Nominis, eiuſdem vix dignus epiſcopus vrbis
Perfero: nec dubium mihi perſuadere laborem
Eualuere prius, quàm totus mente ſub vna
Eccleſiæ populus maioris in æde receptus,
Omnia quæ nobis ad te referenda dediſſent,
Teſte Deo, ſanctiq́ ſuus, promiſit, & actu,
Et plena ſeruare fide, quis crederet vllum
Fraudibus eſſe locum? poterant ſi fallere vellent,

Alterius famam certo obiectare pudori,
Atque alij mandare dolos, & parcere patri,
Sed quia pura fides, nullo fucata colore
Mandatis inerat, placuit committere nobis.
Atque ideo comites morum grauitate probatos
Adiecere viros, longo quos ipſe fideles,
Agnouiſſe potes caſtrorum & temporis vſu.
Audijt, & doluit tumida feritate latrones,
Non ciues Verona ſuos, tranſire paranti
Inſidias poſuiſſe tibi. quis dicere ciues
Audeat, in proprium molitos impia Regem?
Qui violat ciuem, conciuis deſinit eſſe,
Qui violat Regem, quis poſſet dicere ciuem?
Sed bene quòd meritam ſubijt manus impia pœnã,
Et proiecta feras volucresq; cadauera paſcunt,
Oſſa peremptorum tumulis Verona negatis,
Atque feros manes, & nomina ſæua nocentum
Damnat, & irati natos odere parentes.
Ac ne fortè tibi noſtra videatur ab vrbe
Conſilium prodiſſe doli, quocunque iubebit
Regia nobilitas, ſeſe promittit, & offert
Purgandam Verona modò, fideiq; probandæ
Spondet, & innocuæ certiſſima pignora mentis.
Nónne adſtricta tibi ſacro Verona tenetur
Fœdere? nónne tuas excepit prima cohortes,
Cum peteres magnam felici milite Romam?
Nécne tuos iterum reditus, conuerſaq; læti
Vidimus, & patrijs dimiſimus agmina terris,
Quæ totiens gauiſa tuis occurrere caſtris
Cernitur: infidam fruſtra ne dixeris vrbem,
Deſine paucorum contagia morbida, quæſo,
In totum transferre gregem, culpaq; carentes
Exæquare reis: inſontes culpa nocentum
Non trahat, ex proprijs iuſto ſub iudice factis
Præmia, ſeu pœnas meritorum quiſque reportet.
Nos ſumus innocui, iuſtam quam debuit iram
Excepit ſcelerata manus: iam parce fideli
Deuotoq; tibi populo, potiusq; rebellem,
Infidamq; ſuis longo iam tempore Romam,
Aut tumidam Ligurum totis pete viribus vrbem.
Nec dubita iuſtis Veronam adſciſcere bellis,
Et facias adhibere manus, quæcunq; furorem
Cæſaris vrbs meruit, noſtram quoq; ſentiet iram.

Dixe-

Dixerat, & Comites plenis aſſenſibus ambo
Adiecere ſuas placando Cæſare partes.
At Rex conſilio Procerum, ſub nomine certo
Exigit: vt fiſco iurent appendere ſummam,
Et totis contra Ligurinam viribus vrbem
Regia caſtra ſequi: ſic demum pace reperta,
Ad patrios fines veſtigia læta retorquent.
Inſtabat veneranda dies, qua Chriſtus in vna
Aequalis deitate Patri, ſine temporis ortu,
Natus ab æterno, ſub tempore, temporis auctor,
Cœlitùs infuſa voluit de virgine naſci,
Illic matre carens, iſtic nihil ex patre ſumens,
Sic puer in cunis, Deus vt regnaret in aſtris.
Hunc celebrare diem digno meditatus honore
Cæſar, vbi illuſtrem legeret ſibi curia ſedem,
Quæ poſſet pleno tot milia paſcere cornu,
Uuormaciam petijt, medio quæ gurgite Rheni
Gallica Germanis opponit rura colonis:
Utraque frugiferis tellus vberrima campis,
Utraque vinetis exuberat, vtraque pomis,
Piſcibus, atque feris, & cunctis rebus edendis.
Hîc vbi deuoto ſolennia pectore Princeps
Tempora tranſegit, tandem ſub iudice ſummo
Ardua tractari cœpere negocia regni.
Fundere multiplices ex omni parte querelas
Aſpiceres, dubiasq́ viros collidere cauſſas.
Quidquid ab alterutris abſentis tempore Regis
Pertulerant, queruli mixto clamore queruntur.
Sic domino peregrè poſt tempora longa reuerſo,
Commemorare ſolent lachrymoſa negocia ſerui,
Preſſurasq́ ſuas, & iniqua verbera rixæ,
Alternosq́ dolos, occultaq́ crimina furti,
Et ſcelerum noxas, & quidquid nequiter actum
Enarrare valens, odio flagrante loquuntur.
Omnibus his placidas conſtantia Principis aures
Commodat, & validos tranquilla mente tumultus
Temperat, indignans aliqua ratione moueri,
Oppreſſos releuat, pœna grauiore ſuperbos
Percutit, afflictis bonus, ac metuendus iniquis.
Tunc duo præfati proceres, Arnoldus, & alter
Aulicus ille Comes, multis vehementer in illos
Accenſis, Regemq́ graui ſtimulantibus ira,
Ob ſua multiplici crudeliter acta reatu,

Iudicio victi, capitalis vulnera noxæ
Excipiunt: ac ni grauis ætas, & ſacer ordo
Pontificem tutata forent, aut ſanguine pœnas
Solueret, aut ſummi pateretur probra pudoris.
Quippe vetus mos eſt, vbi ſi quis Rege remoto,
Sanguine, vel flamma, vel ſeditionis apertæ
Turbine, ſeu crebris regnum vexare rapinis
Audeat: antè grauem quàm fuſo ſanguine pœnam
Excipiat, ſi liber erit, de more vetuſto
Impoſitum ſcapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre,
Sin alius, ſellam. Cuius diſpendia pœnæ
Ille Palatinæ cuſtos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare Comes, cunctisq́; videndus
Portauit ſcapulis paſſus plus mille latrantem.
Hanc quoque tunc alij ſimili pro crimine pœnam
Suſtinuere decem Comites, totidemq́; coacti
Fœda tulere canes generoſo pondera collo.
Cuius inauditæ pœnæ, timor altus in omnes
Irruit: vt nullus procerum præſumeret vltrà
Armata certare manu, ſed pace ſequeſtra
Iudicij arbitrio ſua quiſque repoſceret æqui.
Adde quòd inuictus diſcurrens vndique Cæſar,
Prædonum caſtella iugis horrentia ſummis,
Et vix ſpectandas celſis in rupibus arces
Expugnare manu, ſparſisq́; euertere muris,
Vrere vel flammis, auide properabat, & ipſos
Artifices ſcelerum, regni turbare quietem,
Et miſeros crebris ſolitos ſpoliare rapinis,
Vel cruce, vel gladio, vel longo carceris vſu
Perdere gaudebat, non exorabilis vltor.
Sic iam poſt tenebras, & ſæui triſtia belli
Nubila, Teutonici ſedato turbine regni,
Principis aduentus veluti noua ſolis imago
Cœperat optatæ radios effundere pacis.
Sola Ducum ſtudijs exercita Norica tellus,
Huius adhuc expers erat, impatiensque ſalutis.
Iamq́; dies aderat celeri reuoluta relapſu,
Quam ſacer ipſe ſuo venerandam Spiritus orbi
Præſtitit aduentu, cùm myſtica munera ſignans
Deſuper effuſo linguas diſtinxit in igne,
Inq́; Palatini caſtro priuatus Othonis,
Ocia ſepoſitis curis Fridericus agebat.

Hac triduo tantùm ſecreta in ſede peracto,
Ad ſolitas iterum curas, & publica regni
Rettulit excluſo torpere, negocia mentem.
Ergo Ratiſponæ patruum de fœdere pacis
Alloquitur: flectitq; virum: fortaſſis ab illis,
Quos propter rixas, iniuſtaq; prælia, Regis
Audierat ſenſiſſe minas, exempla trahentem.
Cumq; reformata tantorum pace virorum,
Publica per totum florerent gaudia regnum,
Vt bene compoſitis rebus, perfectæ decoris
Gloria, nullius defectu partis adeſſet,
Reſtabat viduum generoſæ prolis amore
Caſta Beatrici ſociare cubilia Regem.
Quæ ſibi per quaſdam nuper traducta fideles
Teutonicas vrbes, & coniugis arma futuri
Principis, à coitu iam ſpem Regina tenebat
Nam quæ prima viro, nec permanſura potenti
Nupſerat, illicito cognata recedere lecto
Iuſſa locum thalamis dederat, cauſſamq; ſecundis.
Hoc quoque diſſidium, ſecreto cuncta regentis
Conſilio prodiſſe poteſt, vt fortè beata
Principis in thalamos ſuccederet illa Beatrix,
Principe digna viro, prolem paritura beatam.
Quam comes Allobrogum, Regum de gente vetuſta
Ortus, & ipſe ſuis Reinaldus clarior actis
Progenuit, moriensq; tuos Burgundia fines
Orbatæ in teneris & pupillaribus annis,
Et validas vrbes, munitaq; caſtra reliquit.
Hæc adeo tellus à ſedibus incipit illis,
Qua Baſilea ſuos vicino flumine muros
Alluit, & Rhenum venientem læta ſalutat:
Innumerosq; tenens populos, hinc Gallica rura
Mordet: at hinc rigidis ſcopuloſæ rupibus alpis
Arctatur, tractuq; pari protenditur, vſque
Qua rapidus primas Rhodanus maris influit vndas,
Quaq; caput regni, ſedesq; fuiſſe vetuſti
Fertur Arelatum, priſcorum curia Regum.
Teq; ſibi iungens æquo Prouincia iure,
Nomen apud veteres regni titulumq; gerebat,
Cuius Arelatum ſedes, & finis ab illa
Parte ferebatur, donec ſuprema voluntas
Regis Rudolphi regnis accedere noſtris
Iuſſit, & antiqui detraxit nomen honoris.

Ut iam non regnum, ſed ſit bona portio regni.
Has ibi metropoles, & primas nominis vrbes,
Chryſopolim placidam, Lugdunum, ſiue Viennam,
Quæq; tuos ſpumante mari Prouincia fines
Claudit Arelatum, validis obnoxia ventis.
Chryſopolim Dubius, reliquas prælabitur amnis
Maximus Allobrogum Rhodanus dominator aquarũ.
Hanc comes antiqua veniens ab origine Regum
Guilhelmus quidam, Puerum quem fama vocabat,
Poſſedit, quem conſpicuo produxerat ortu
Chunradi germana Ducis, quo fraude ſuorum
(Ut perhibent veteres) humanis rebus adempto,
Proximus agnatus Comitis Reinaldus, & hæres
Legitimus, tantæ nactus moderamina ſummæ
Iure ſuo nimium, & claro ſanguine fretus,
Teutonicos Reges, edictáque ſæpe vocatus
Spreuit, & Allobroges aliis ſub Regibus eſſe
Indignum reputans, nimium memor ille vetuſtæ
Libertatis erat, Regemq́; ſuperbus agebat.
Donec ob innumeros faſtus, ſententia tandem
Ultrices in eum deprompſit regia vires,
Ereptamq́; viro, regni ſub iudice, terram,
Nomine Chunrado fiſci conceſſit habendam.
Ut quaſi proſcripto regni ſpretore rebelli,
Proximus extincto ſuccederet ille nepoti.
Qui mox conceſſos armato milite fines,
Irrumpens, regale ſibi defendere donum,
Et valida ſancire manu tentabat: at ille
A patribus ſuſcepta ſuis retinere laborans,
Plurima conſeruit diuerſo prælia caſu.
Has inimicitias, tandem ſub tempore noſtro
Regia ſopiuit tali ſollertia pacto:
Scilicet vt geminas illis in finibus vrbes,
Lauſannam, gelidaq́; ſitas in rupe Gebennas,
Bertoldus regeret, reliquas Reinaldus haberet.
Hanc reor ob cauſſam, regni pro parte vetuſti,
Maluit Allobrogum Bertoldus Rector haberi,
Quàm Comes in ſolito Reinaldus nomine manſit.
Hoc quoque defuncto, tanti patris vnica proles,
Iure ſibi patriæ delatum ſortis honorem,
Magnaq́; ſub teneris moderamina ſumpſerat annis,
Eximio nuptura viro, generoſa Beatrix.
Ergo dato paſſim varias rumore per vrbes

Adue-

Adueniſſe diem,quo feſta lampade Princeps,
Dignetur ſacri ſociam ſibi iungere lecti,
Et meliora nouis ſponſalia ducere fatis.
Vndiq́ magnifici Proceres,ad magna vocati
Conueniunt,vrbemq́ petunt,cui nomen ab herbis
Eſſe putant,linguæ vulgaris origine tractum.
Vt tanquam medij circa præcordia regni
Eximium celebretur opus,famoſaq́ ſedes
Illa locum tanto dignum concedat honori.
Quanti Pontifices,quanti coiere potentes,
Quæ facies procerum, quis honor,quæ gloria rerum,
Quiſue fauor populi,ſeu quæ deuotio cleri,
Qui velit expreſſis metiri ſingula verbis,
Hunc ego littoreas numerare fatebor harenas
Poſſe,vel in magno radiantia ſydera cælo.
Hoc rerum ſplendore ſacros Regina mariti
Venit in amplexus,Comites,Regesq́,Ducesq́
Felici paritura thoro,te maxime,qui nunc
Fortiter Auſonias vrbes Henrice regendo
Grande tibi nomen primo nanciſceris æuo:
Et te Sueuorum ductor Friderice paterni,
Quod tua facta probant,digniſſime nominis hæres:
Te quoq́ cum magno præclaræ laudis Othone
Inſignis Chunrade puer:cunctisq́ minorem,
Sed non diſſimilem morum probitate Philippum.
Hos equidem partu felici fœmina Princeps
Edidit,& plures generoſa forſitan aluo
Terrarum dominos longè lateq́ potentes
Progenitura fuit,ſi non florente iuuenta
Inuida fallaces rupiſſent ſtamina Parcæ.
Heu mihi,quàm celeri dominatrix inclyta fato
Occubuit,viduumq́ virum,prolemq́ reliquit.
Iam tamen Auguſto dominantes cum patre natos
Viderat,impreſſamq́ tuis Henrice coronam
Temporibus:cum de toto ſemel orbe vocatus,
Quanta nec antè fuit,nec creditur eſſe futura,
Moguntina ſuos aſpexit curia patres.
Nondum collectos ad gaudia tanta potentes
Ad proprias ſedes,nataliaq́ arua reuerti
Paſſus erat Princeps:ſed adhuc Hymenæa,ſacroq́
Carmina digna thoro,ſolenni curia plauſu,
Et felix omen,votiuaq́ feſta canebat,
Cum redijt Graia Stabulenſis ab vrbe Guibaldus,

Legatiq́; ſimul, Regis mandata ferentes.
Qui tamen ob fraudes aliorum, quos prius idem
Egregio Manueli orator miſerat Urbis,
Auribus, & facie tam læto tempore, tanti
Principis indigni, longè conſiſtere iuſsi,
Expauere graues offenſi Cæſaris iras.
Nam qui prædicti mandata priora tyranni
Auſonias vrbes, Ethruſcaq́; rura tenenti
Attulerant Friderice tibi, gentilibus vſi
Fraudibus, impreſſas falſo ſub nomine Regis
Mendaces chartas ſibi confecere ſigillo.
Quos bene Rex habitos, poſtquã cumulauit honore,
Muneribusq́; datis, referendaq́; fauſta tyranno
Verba ſuo, placidaq́; dedit conſortia pacis,
Dimiſitq́; viros: cùm regia ſigna remenſis
Alpibus audirent ad Tranſalpina rediſſe.
Protinus Appuliæ populos, & mœnia falſis,
Subreptiſq́; dolo Campana relatibus implent,
Littoreas vrbes, ſeſe, vicinaq́; Ponto
Oppida, munifico falſis à Principe ſignis,
Accepiſſe probant, ignauaq́; pectora vulgi
Fraudibus, & Graio corrumpunt nequiter auro.
His Comes Andreas Capuæ, proſcriptaq́; turba
Nuper ab exilio noſtro ſub Rege reuerſa,
Atq; Cauillenſis Robertus nomine quidam
Eximia virtute comes: ſeu gratia noſtri
Principis, aut odium Siculi, ſeu maxima merces
Impulerat, cœptis tota virtute fauebant.
Præterea dominis infidum ac mobile vulgus
Pondera ſeruitij, Siculaq́; tyrannidis optans
Abieciſſe iugum, ſceleri præſtare fauorem
Gaudebat, rerumq́ue ſequi momenta nouarum.
His opibus freti, Barum petiere, locumq́;
Præſidij validam quam præmunierat arcem
Milite non pauco Siculus, certantibus armis
Oppugnant, capiuntq́; manu, poſſeſſaq́; bello
In ſua iura nouis traducunt mœnia fatis.
Non ſine clade tamen. nam maximus vnus in illis
Gaudia Palologus letho turbauit acerbo,
Cuius aromatico conditum corpus odore
Turba comes patrio tranſmittit mœſta ſepulchro.
Iamq́ue per Auſonias vrbes vulgatus adusq;
Principu, ingenuas rumor peruenerat aures,

Vel

Vel ſummum clauſiſſe diem, vel pondere morbi
Guilhelmum proprij priuatum munere ſenſus,
Nec ratione frui, cunctaq́ in finibus illis
Fœdere Graiorum deceptas fraudibus vrbes.
Quod ſatis indignum Cæſar, penituſq́ pudendum
Duxit: & ingenti turbatus inhorruit ira.
Nam licet à Siculo Romani nominis vrbes
Hactenus inuaſas, mutilataq́ regna doleret:
Turpe tamen magis hoc, & fœdius eſſe putabat,
Mœnia capta dolo, ſeductaq́ turpiter aſtu,
Seq́ ſui falſa deluſum nominis vmbra.
Nam quòd tam longa Siculum gaudere rapina
Tam patiens tulerat, iuſtamq́ repreſſerat iram,
Hactenus occultis, penituſq́ latentibus actum
Quis dubitet cauſſis: vbi tandem tempore noſtro
Aeternum veteri finem poſitura querelæ,
Nobilis è Sicula tibi Rex Henrice veniret
Nupta domo, gemini pax & concordia regni.
Forſitan hic facinus commentaq́ fraudis iniquæ
Graiugenumq́ dolos, Graiorum morte piaſſet:
Aut inhonoratos, & probra grauiſſima paſſos,
Turpiter Argolicam repedare dediſſet ad vrbem.
Ni bona pars Procerum, legatis parcere Regem
Cenſeret, famamq́ bonam præferre dolori.
Sic demum Graijs adeundi copia Regis,
Temporis atque loci præſcribitur ordine certo.
Non tamen inuicti fera Principis ira reſedit,
Donec in Apuliam Proceres, vltricia regni
Iurauere ſequi, condicto tempore ſigna.
Iamq́ graues vltrix Alemannia mouerat iras,
Magnaq́ terrifico properabat cœpta tumultu,
Cum nouus ex Latio rumor, meliorq́ priori,
Hoſtibus extinctis, Siculo victore receptas
Quas ſibi ſubdiderant fallaciter attulit vrbes.
Ergo aliò Princeps tantarum pondera rerum
Flectit, & in Ligures properat conuertere bellum,
Innumeraſq́ ſuo ſignatas nomine chartas
Deſtinat ad Proceres, ita regia iuſſa ferentes.
Si non perſpicuis patuiſſet cognita ſignis
Veſtra fides, multoq́ prius ſudore labores,
Pignora ſinceræ mentis manifeſta dediſſent,
Non ita ſecurè veſtrum peteremus, ad omnes,
Auxilium, diuerſa ferunt quos tempora caſus:

Sed quia deuotos velut officioſa ſupremo
Membra decet capiti, nobis cognouimus eſſe,
Nunc hoc, nunc aliud mutato tempore veſtris
Mandamus ſtudijs, ſic rerum poſtulat ordo:
Sic variat fortuna vices, nulloſq́ timemus
Ob decus Imperij vobis ſociare labores.
Appuliæ bellum quod paucis antè diebus
Sanximus Herbipoli, vobis impunè remitto.
Præuenit ſiquidem noſtros fortuna labores,
Magnaq́ ſublatis periere negocia cauſſis.
Altera iam noſtros expectant bella lacertos,
Egregium virtutis opus, pulchriq́ laboris
Imperij ſatiare minas, cunctiſq́ per orbem
Gentibus & populis, Ligurina funditùs vrbe,
Ut decet, euerſa, noſtrum ſancire timorem.
Quæ ſemper Latijs fallax, infida, rebellis
Regibus, & nulli docilis ſeruire potenti,
Præcipuè noſtris tumefacta repugnat habenis,
Et quaſi degenerem, tumidumq́, & mente carentem
Contemnit, nec poſſe putat punire nocentes.
Quem nimis expoſitum veniæ, ſegnemq́ malorum
Aſpicit in pœnas, patientia noſtra timori
Illa teſte datur. Neſcis ha perdita, neſcis,
Quem ſtimules peritura virum: ſentire decebat
Te quoque quod ſenſit conſors & conſcia culpæ
Infelix Terdona tuæ: ceu corruit illa,
Tu quoque victa cades, tanto grauiore ruina,
Quanto nunc alijs tibi firmior ipſa videris.
Parua cadunt leuius, non multa mole premuntur:
Magna ſub ingenti franguntur pondera lapſu.
Nunc age, magnifici Proceres, ingentibus actis
Intrepidas adhibete manus: & iuſta ferentes
Arma, laboranti mecum ſuccurrite regno.
Tutius eſt ferro iam putrida membra recidi,
Quàm partis vitio totum tabeſcere corpus.
Hæc eſt illa nocens quæ cunctas fortior vrbes
Perſequitur, noſtramq́ premit ſine fine Papiam,
Quæ Cumam, Laudamq́ nimis vicina perenni
Inſectans odio, crudelibus vrget vtramq́,
Terrificatq́ minis, aliaſq́ ferociter armis
Euertit: preſſaſq́ tenens in puluere victum,
Non patitur releuare caput: regniq́ ſuperba
Comtemnit, ridetq́ minas: quas odimus vrbes

Diligit, & contrà quas nos dileximus, odit.
Terdonæ veteres nobis prohibentibus arces
Erigit, & vetitas audet ſarcire ruinas.
Nec timet iratum, quem ſcit procul abfore Regem,
Nec putat vlterius noſtros ſentire recurſus.
Fallitur, & vano ducit ſolatia voto.
Sperato citius, caſtris Ligurina prememus
Mœnia, completo bellum condiximus anno.
Tunc nobis meritas cogetur pendere pœnas.
Et quæ nunc alias tutatur & erigit vrbes,
Non niſi poſt longum tempus renouanda iacebit.
Ergo viri fortes vobis adſciſcite, quantas
Quiſque poteſtis opes, vbi cum ſe torſerit annus,
Totus apud noſtram coiens exercitus Vlmam,
Me duce per rigidam ſecurus & integer Alpem
Tranſeat, & fortem ſatis impiger occupet vrbem.
Neue ſub hac ſpecie vos ad maiora vocari,
Aut Appenninum traduci fortè putetis,
Sit procul iſte metus, Ligurum non longius vrbe
Cogendum quenquam, per regia nomina iuro.
Interea ſolito belli fremebunda tumultu
Vrbs Ligurum, poſtquam natalia rura tenere
Comperit euictà regales Alpe cateruas,
Ticinum geminis incingere pontibus amnem
Adgreditur, pauidam ſolita feritate Papiam
Ac circumpoſitos flammis ſimul atq; rapina
Depopulatur agros: mortalia corpora ferro
Confodit: aut duris adſtringit capta cathenis.
Lunellum renouat: Terdonæ mœnia raptim
Erigit: atq; nouas properat ſarcire ruinas.
Haud procul à tutis Ticini mœnibus alto
Fulgebant caſtella loco, de nomine certum,
Vingeuum ſcriptura vocat, nil tradidit vſus.
Hæc tunc Guilhelmus Ferrati Marchio montis
Mœnia ſeruabat, ſimul & Ticina iuuentus,
Præſidio ſubmiſſa loci: ſed fortior hoſtis
Expugnata diu tandem munimina victor
Occupat, & captis multo vix obſide vitam
Indulgens, proprio componit fœdera nutu.
Qua tum ob Leges, & formam pacis iniquam,
Spreuit, & abiecto Ticinum pondere rupit.
Ergo vbi feſta ſuum cœperunt gaudia finem,
Protinus Herbipoli procerum, cum parte relicta

Norica caſtra petens, ibi Rex ad tempus agebat.
Hic, vt erant iuſſi legati Regis Achiuûm
Notificant, quorum ſeries ni fallimur hæc eſt.
Occurrêre viro, mandataq́ue regia, Regi
Uxorem clara Regum de gente ſuorum
Spondebant, thalamosq́; nouos & fœdera pacis
Perpetuæ, nexu ſolido firmare parabant.
Huic quoque prædictæ reſtabat & altera cauſſæ.
Nam duce Boricio tumidorum Rector Achiuûm,
Nuper ad Hungariam magnum direxerat agmen.
Cuius, vt interijt bello pars magna cruento,
Cum duce fuſa ſuo, Scythica pereunte ſagitta,
Viribus ipſe ſuis vindictam ſumere cladis
Inualidus, noſtrum quem nouerat omnia poſſe,
Orabat Regem, ſæuis indicere bellum
Gentibus, vltoremq́; ſuis adſciſcere factis
Tentabat: ſed caſſa virum ſpes vtraq; luſit.
Nam meliora ſibi thalami iam fœdera Rector
Iunxerat, ad bellum breue tempus, & altera belli
Fortius incumbens priuati cura vetabat.
Inde Ratisbonam Princeps, & publica regni
Cura, vocat Proceres, & rerum fama nouarum.
Hic inter Regis patruum, Regisq́; nepotem,
Hactenus occultam de pacis fœdere formam,
Nunc tandem vulgare parant, & ferre ſub auras.
Quæ qualis fuerit, rerum ſatis ordo docebit.
Nam patruus Regis, per ſeptem ſigna Ducatum
Ritè reſignauit: quæ tradidit ille nepoti.
E quibus ille duo patruo tradenda reſignans,
Auſtrica iura viro pariter ceſſura reliquit.
Marchia tunc tellus erat hæc, nunc verò Ducatus.
Namq; volens priſci defendere nomen honoris
Rex patruo, cum tres comitatus ille teneret,
His quaſi compactu, & in vno corpore iunctis
Conſilio Procerum, celebrem dedit eſſe Ducatum.
Neue ſecuturi factum ſubuertere Reges
Aut reuocare queant, regali tuta ſigillo
Argumenta Duci, monimentaq́; certa reliquit.
Atque bono pacis cunctas florente per vrbes
Hæc quoque regali vt frueretur munere tellus,
Ultima iuratam ſuſcepit Norica pacem.
Sic velut antiqui reuocato tempore ſecli,
Aurea pacifico ſub Rege reuixerat ætas.

Sed

Sed quantum placidæ firmata pace quietis
Præſtiterat noſtro Regis præſentia regno,
Italicis tantum populis iniecerat abſens
Cladis: & aſtrictos laxauerat antè furores.
Sic dum dimidium tenebris abſentia Solis
Infuſcat mundum, reliquo præſentia lucem
Fundit, & alterno partitur lumine cælum.

Libri Quinti finis.

ARGVMENTVM LIBRI SEXTI.

Sextus in indomitos regalia ſigna Polonos
Excitat, Herbipolim repetit poſt prælia victor.
Plena dolis Graios ſpreuit mandata ferentes.
Anglicus eximium mittit tentoria munus,
Chryſopoli poſitis Papalis epiſtola verbis,
Ambiguis ſuſpecta mouet, mox Norica Princeps
Rura petit, patruoſque ſuos in fœdera cogit
Priſca, Labeſlaum Regem creat ex Duce primum.
Pace domi facta, Ligures inuadere bello
Approperat, reuocatque ſuas in caſtra cohortes.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI, SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER SEXTVS.

ERGO reformatæ poſt tempora plurima paci
Nobilis arridens læto Germania vultu,
Dulcia ſepoſitis tractabat gaudia curis.
Mutatos ſeſe, mutataq́; ſecula læti
Credebant homines: cæli quoq; blandior aura
Spirabat, melioraq́; dabat ſua munera tellus.
Non tamen in tanta Princeps ignaua quiete
Ocia carpebat, credens hoc perdere tempus,
Quo nihil adiectum regni prouentibus eſſet:
Quamq́; alijs dederat pacem ſibi ſponte negabat.
Ergo nouam nactus tentandi fortia cauſſam,
Conſtituit ſæuis indicere bella Polonis.
Hos, vt fama tenet, populos à cardine primo
Solis, & æſtiuo Phœbææ lampadis ortu,
Viſtula præcingens torrentibus alligat vndis:
At quæ fumantem mergi videt æquore Phœbum,
Hanc rapido curſu prælabitur Odera partem:
Quod latus imbriferos telluris reſpicit Auſtros,
Rura Boemorum, ſyluis horrenda vetuſtis,

Tangit: ab arctoa Scythici maris æſtuat ora
Fluctus, & indomiti ſedem poſuere Ruteni.
Hæc regio Sclauos complectitur, atque Polonos,
Et gentes alias, quarum nec barbara nobis
Nomina, nec rigidi poſſunt noteſcere mores.
Terra ſuo munita ſitu, vix hoſtibus vllis
Armata tentanda manu: gens aſpera cultu,
Terribilis facie, morum feritate timenda,
Horrendo violenta ſono, truculenta, minaxq́,
Prompta manu, rationis inops, adſueta rapinæ,
Vix hominum ſe more gerens, horrore ferino
Sæuior, impatiens legum, cupidiſſima cædis,
Mobilis, inconſtans, acerrima, lubrica, fallax,
Nec dominis ſeruare fidem, nec amare propinquos
Sueta, nec affectu pietatis docta moueri.
Hæc partim natura dedit: partimq́ nocentes
Tabida peſtiferæ faciunt contagia plebis.
Nam quæcunq iacet Scythico breuis inſula Ponto,
Qui tenet hanc populus, nec terram vomere ſulcat
Frigore perpetuo ſterilem, nec ſquallida duro
Rura ligone mouet, nec vitem copulat vlmo,
Nec legit arboreos autumni munera fœtus:
Venatu tantùm, crebriſq́ alimenta rapinis
Quærit, & aſſiduis pirata ſeneſcit in vndis.
At ſi quando famem penuria longa ciborum
Aſperat (horrendum dictu, vix credere poſſum
Ipſe quidem, ſed rumor habet) ſua membra viciſſim
Peſtifero miſeri morſu lacerare feruntur:
Nec genitor nato, nec fratri parcere frater
Nouit, & elixa recreatur filia matre.
Non tamen inuictam terræ populiq́ ferocis
Aſperitas, potuit Regis compeſcere mentem,
Quo minus ad certos ſecura mente labores
Tenderet, & iuſtam vindicta paſceret iram.
Hæc ſiquidem tellus communi iure tenenda
Funiculi ſub ſorte, tribus deuenerat olim
Fratribus, egregij generis: ſed nomina noſtris
Barbara legitimè nequeunt accedere libris.
Horum, qui reliquos ortu præceſſerat vnus
Dux erat, & nuptam cognatam Regis habebat,
Nomine Gertrudem, Leopoldo patre creatam.
Cuius ob inuidiam fratres, ceruice rebelli
Abiecere iugum, pulſumq́ è ſede paterna

Compu-

Compulerant tota profugum diſcedere terra.
Ille ſua pariter fugiens cum coniuge, Regem
Chunradum petijt: ſcelerataq́ facta ſuorum,
Ærumnasq́ ſuas, ereptaq́ iura Ducatus
Aſſinis, Regiq́ ſuo deflebat: at ille
Imperioſa ſatis regni mandata, minasq́
Miſit, & ereptos reddi præcepit honores.
Intumuere truces, nec regia iuſſa, nec acres
Exaudire minas, nec iam parere iubenti
Curabant: miſsiſq́ alijs, iterumq́ remiſsis
Spernebant tumidi, fraternaq́ iura tenebant.
Sic Dux prædicto longum ſub Principe fruſtra
Fleuit, & aſsidua manſit vetus exul in aula.
Aſt vbi felici Fridericus regia geſsit
Sceptra manu, patruiq́ loco ſuſcepit agendum
Quidquid inexpletum, dubiúmue reliquerat ille,
Sæpius admoniti, nec tunc quoq; rapta iubentem
Reddere germano, timuerunt ſpernere Regem,
Nec iurare fidem, nec priſco more tributa
Annua, quingentas curabant pendere marcas,
Omine non fauſto: nam poſtquam ſæpe repulſa
Infremuit iuſta patientia nobilis ira,
Agmina confeſtim rapiens per iniqua viarum,
Difficilesq́ locos, & quos præſtruxerat hoſtis
Obijcibus vaſtis aditus, peruenit adusq;
Odera, Germanos quæ ſeparat, atq; Polonos.
Hanc neq; Chunradus, neq; Regum tempore priſco
Diſtantem ripis, tumidamq́; rapacibus vndis
Armata tranſire manu tentauerat vllus.
At Rex inuictum quod ſuſcepiſſet agendum
Nil patiens, ipſam quæ cunctis imperat, acri
Ingenio feruens, naturam vincere tentat.
Protinus innumeras ſocijs contexere puppes
Imperat: vt rapidum toto ſimul agmine flumen
Exuperet, pariterq́ viros tranſmittat, equosq́.
Obſtupuere rei, poſtquam ſua rura tenere,
Et ripam cunctis intactam Regibus ante
Conſpexere virum, vexillaq́ regia campis
Irradiare ſuis: pauidiq́ fugacia turpi
Terga dedere fugæ: quamuis ea caſtra Polonos,
Pomerios, Bruſcos, Parthos, ſimul atq; Rutenos,
Atq; truces populos Scythiæ totius haberent:
Neue ſecuturis optata cibaria tellus,

Præſidiúmue ferat, villas, atque oppida tuta,
Caſtráq; per longos vix expugnanda labores
Exurunt flammis, ſpoliatáq; rura relinquunt.
Nec minus à tergo quæcunq; illæſa manebant,
Vaſtabat Princeps: his qui ſibi mente feroci
Parcere noluerant, indignum parcere ducens.
Tum demum tumidus è fratribus alter, iniqua
Qui profugi fratris ſedem ditione tenebat,
Vt videt interitum tandem certumq́; grauemq́;
Aduenisse ſuis irato Principe rebus,
Clamq́; palamq́; ſuos mittens, iterumq́ue remittens,
Sæpius accitos affatu ſupplice cœpit
Compellare patres, & deditionis apertæ
Principis arbitrio legem veniamq́; paciſci.
Quam miſer hoc pacto tandem tulit, vt duo Regi
Millia marcarum, bis centum verò miniſtris
Penderet argenti marcas bis mille probati,
Mille alias proceres ſtudiorum præmia ferrent,
Bis centum ſacræ daret officialibus aulæ:
At tibi quæ rutilo fulgebas digna metallo
Corporis ad cultum, generoſi germinis aurum,
Viginti magnas daret, vxor regia, marcas:
Iuraretq́; fidem Regi, dignumq́; fauorem,
Nec ſe de ſolio fratrem pepuliſſe paterno
Dedecus ob regni iurando iure probaret:
Denique virgineam ſe præſentaret in vrbem,
Staturus fratri ſummo ſub iudice regni,
Signáq; trans Alpes deuotus regia miles
Præuaricatricem Ligurum ſequeretur ad vrbem.
Hac vbi iurando firmauit, & obſide multo,
Rurſus ad obſcœnos mores, vitiumq́; recurrens,
Rupit, & Æolijs dedit irrita ferre procellis.
Nam neque caſtra ſequi voluit, neq; venit ad illam
Quam Rex fraternæ liti condixerat vrbem.
Victor ad Herbipolis famoſa mœnia Princeps
Signa refert: ibi tunc alios rectoris Achiui
Legatos Graiæ portantes munera pompæ,
Verbáq; mandatis ſatis ampulloſa ſuperbis
Occurriſſe ferunt: quos, vt ventoſa loquentes,
Iactantesq́; ſui nimium magnalia regis:
Vrbano ſermone diu geſtire, benignus
Rector inoffenſa patienter pertulit aure,
Spreuit, & irriſos probris fortaſſe laceſſi

Diſſimulans

Diſsimulans ſineret, ni ſe peccaſſe fatentes
Elati ſtultiq́ viri, generoſa potentis
Fletibus, & gemitu mouiſſent pectora Regis:
Iuraſſentq́ ſimul nunquam ſe talia regnis
Ferre ſuis, Grataſq́ domi ſuſpendere nugas,
Verbaq́ cum patrijs phalerata relinquere tectis;
Si quando noſtram caſus reuocaſſet ad vrbem.
Sic tandem tuti, vix tota mente recepta,
A ſummo petiere viro (nec tarda voluntas
Affuit) vt Princeps puerum præſentibus illis
Accingi gladio Fridericum ritè iuberet.
Hac amitam pueri conſortem Regis Irenen
Argolici, mandaſſe, ac ſæpe rogaſſe ferebant
Aſtipulante viro, propter conſortia magni
Quo pueri patrem fuerat complexus amoris:
Donaq́ larga quidem tam nunc, quàm ſæpius antè
Miſerat, egregij puero regina decoris,
Mandatumq́ viris dederat, non antè reuerti
Quàm dominæ poſſent ea gaudia viſa referre.
Nec minus Henrici, ſub quo tunc diues agebat
Anglia, contigerat legatos Regis adeſſe.
Hi quoque compoſitis mandata loquacia verbis,
Et precioſa ſuæ portabant munera terræ.
Quorum præcipuum miro ſpectanda decore
Scena fuit, cui nec ſimilem videre priores,
Nec, reor, vlterius ſeries ventura videbit.
Materiam quæris? peregrino ſtamine texta
Creditur, artis opus, miras habuiſſe figuras:
Pondus humo tolli manibus, niſuue nequibat,
Arte leuabatur, ſpacioſaq́ iugera campi,
Multorumq́ capax hominum, plus quinq́, tenebat.
Hæc igitur tanto radiantia dona decore
Regia mellifluis ornauit epiſtola verbis.
Anglicus Auguſto Rex gaudia vera monarchæ
Optat, & æternæ felicia gaudia vitæ:
Sit tibi vera ſalus Rex optime ſemper ab illo,
Qui bonitate ſua dat Regibus eſſe ſalutem,
Inſpiretq́ tua bona cœlitus omnia cordi,
Cuius clauſa manu Regum pia corda feruntur.
Gratulor, & noſtris meritò congaudeo regnis,
Cum tu cunctorum quos cernunt ſydera Regum
Maximus, & toto nulli ceſſurus in orbe,
Fœdera noſtra tamen, regniq́ minoris, amico,

Affectu, non ſpernis opes: miſſaq́ frequenter
Muneribus, ſceptriq́ potens nos Rector honoras.
Munera grata quidem, ſed longè gratior illa
Quæ facit vt nobis ſint munera grata, voluntas,
Quæ ſeſe nobis de tanto culmine rerum
Inclinat, noſtraq́ petit conſortia pacis.
Atque ideo quidquid noſtris promittere regnis,
Aut feciſſe licet, deuota mente volentes
Spondemus, cupideq́ tuo ſacramus honori.
Sit precor in populis pax, & concordia noſtris,
Vnus amor, ſyncera fides, commercia tuta:
Obſequijs noſtris, ſtudijsq́ fidelibus opto
Vti ſæpe iuuet, rarò contingat egere,
Auxilij quoties aut res, aut tempus egebit,
Viribus alternis ſuffragia grata feramus.
Sic tamen, hîc vt tu, qui me cunctosq́ per orbem
Præcellis Reges, ius arbitriumq́ iubendi,
Vt decet, obtineas, mihi ſit parere neceſſe.
Tamq́ tibi placeat nobis facienda iubere,
Quàm nobis feciſſe placet: nec fœnora blandi
Quærimus obſequij, nec paruo magna latenter
Præmia captamus, ſummo ſit gratia Regi.
Incolumes ſeruamus opes, nullius egemus:
Regna vigent, fortuna fauet, multisq́ timemur
Gentibus, & populis, Aquitanica me duce tellus
Vtitur, Andegauis Comitem vocat, Anglia Regem.
Non contra Reges alios, inopinaq́ bella
Imploramus opem, tranquilla pace fruentes,
Pace tamen media fidos optamus amicos.
De quibus, vt nobis liceat ſperare, quis autem
Vtilior, maiórue mihi contingat amicus,
Quàm tu, quem toti Romana potentia mundo
Impoſuit Dominum, quem totus ſuſpicit orbis?
Munera parua tibi, ſed quæ placitura putaui,
Mittere cura fuit: tu ſuſcipe mente benigna
Quæ ferimus, miſſamq́ tuis hanc, vſibus, opto
Semper habe ſcenam, quæ te Dux maxime, velis
Protegat expanſis, qui totum protegis orbem.
Nondum feſtinus mandata recentia lector
Prompſerat, atq́ alij regalia tecta ſubibant,
Quos Rex Hiſpanus, quos Gallia miſerat, aut quos
Dacus, & Hungaricus Pannon qui præſidet aruis,
Quos alij proceres, magnum qui ſparſa per orbem

Regna

Regna tenent, alijsq́ procul dominantur in oris.
Iſtam quippe domum, nunquam ſine plebe frequenti
Omnibus è terris, & ab omni gente profecta
Inuenies: vt qui linguas, moresq́ locorum,
Et quidquid toto rarum contingit in orbe
Agnouiſſe velit, nuſquam perfectius illa
Edidiciſſe queat: ſic plurima tunc quoq; turba
Hic aderat, diuerſa ſonis, & moribus impar,
Munera certatim, mandataq́ læta ferebant
Et ſua regna pio gaudebant ſubdere Regi.
Quos placidus Princeps blandis affatibus implens,
Reſponſis lætos, donis dimiſit onuſtos.
Inde Vtro placuit dotalia coniugis arua,
Allobrogumq́ domos motis inuiſere caſtris.
Cuius vt aduentum præcurrens fama per vrbes
Diſtulit, & rerum præconia magna peregit,
Protinus Allobrogum proceres, multiq́ potentes
Italici, Veneti, Tuſci, ſimul atque Latini,
Vuaſcones, Hiſpani, ſeu quos Prouincia diues
Miſit, & Allobrogum contingens Gallia fines,
Chryſopolim celeres adeunt: ibi regia caſtra,
Teutonicasq́ Ducum placet expectare cateruas.
Huc quoq; Romano celebres à Præſule miſſi
Legati venere duo, Bernardus, & ille
Qui pòſt in cathedra Rollandus nomine verſo
Dictus Alexander, multos magnosq́ tumultus
Pertulit, Eccleſiæ cuius ſub tempore longum
Schiſma, quater ſenos exarſit penè per annos.
His præter ſolitum cenſus ingentis amorem
Quo Romana ſuos inflammat curia ciues,
Hæc quoq; cauſſa viæ fuerat: quia nuper ab illa
Sede gradum referens, famoſo nomine quidam
Anglus, apoſtolica multum dilectus in aula
Præſul, Teutonicis fœde tractatus in oris,
Et ſpoliatus erat, nec adhuc crudele, recensq́
Flagitium, digna Princeps mulctauerat ira.
Reddita magnifico ſuper hac re pagina Regi,
Plurima vana quidem, ſed & hoc monuiſſe putatur:
Vt memor impenſi tanti ſibi Cæſar honoris
Eſſet, & acceptæ Papa donante coronæ:
Nunquam Pontificem collati muneris alto
Pœnituiſſe viro, nec ſi maiora dediſſet
Præmia, triſticiæ poſthac oneriue futurum.
Hæc ideo Princeps, non contemnenda, nec abſq;

H

Pondere, ſuſpectu credebat tradita chartis.
Quòd prius Auſonijs dum verſaretur in oris,
Audierat Latiæ diffuſum plebis in ora,
Et vulgo dici ſolitum: contingere nulli
Regna Latina viro, niſi cui Romanus amica
Traderet illa manu Petri ſub nomine, præſul.
Hoc quoque Romanæ præſtans in ſedibus aulæ
Vana loquebatur, qua voce licebat, imago.
Hic à Romano mendax antiſtite pictor
Fecerat Imperij ſumentem iura Lutherum,
Stare genu flexo, necnon epigrammata n. anus
Deſuper addiderat, ſimulatis conſona rebus.
Hanc Adrianus ei, ne veræ ſemina cladis
Res ſimulata daret, penitùs delere figuram
Pactus erat: ſed adhuc minimi promiſſa laboris
Diſtulerat, fomesq́ mali viuebat imago.
Ergo vbi magnificis acceſſit epiſtola verbis,
Admonuitq́ virum: ſatis indignatus, ab illo
Imperium Princeps ſe ſuſcepiſſe negauit.
Cumq́ refragari legati, & dicere contrà
Tentarent, & falſa ſua pro parte mouerent:
Infremuere Duces, quos omnes aulicus ira
Ille Comes præceſſit Otho, gladioq́ cruentas
Acriter educto properabat ſumere pœnas.
Sed Rex in media (famæ non immemor) ira
Corripuit, tenuitq́ viros, iramq́ repreſſit.
Et ſatis implacidè dimiſſos, iuſſit eadem
Qua venere via veſtigia tuta referre:
Ne tamen ad dextram ſit copia, ſiue ſiniſtram
Detorquere gradum, nec nocte diutius vna
Vno ſtare loco, donec referantur in Vrbem.
Vtq́ hæc cauſſa ſuæ cunctis noteſceret iræ,
Protinus innumeris abſentibus acta libellis
Innuit, & tales properat dictare querelas.
Cum mihi conſenſu diuina potentia veſtro
Imperium frænare manu, cunctisq́ per orbem
Gentibus Auſonium dederit ſancire timorem,
Si quid opinato grauius, dignúmue querela
Inciderit, veſtras iuſtis conqueſtibus aures
Pellere non timeo: quorum me munere regna
Et primò cœpiſſe, & nunc accepta tenere
Glorior, & nunquam memorem gratúmue pigebit.
Inde fit vt ſummi (modo dicere fas ſit) iniquos,
Pontificis vobis cogar depromere faſtus.

Nam

Nam cū m Chryſopoli, magna cum plebe potentum
Conſilium nuper ſummis de rebus haberem
Aduenere duo falſi de ſede prophetæ
Romana, qui ſe mandata ſalubria nobis,
Ferre paciſcentes, & toti commoda regno,
Dulcia miſcuerant ſecreto mella veneno.
Nam cum cœpta legi nobis à Præſule miſſa
Prima parte ſui ſapuiſſet Epiſtola pacem,
Protinus expreſſis auſa eſt ſubiungere verbis,
Illius nobis collatum munere regnum,
Imperij faſces, & ſceptri iura dediſſe,
Et gaudere datis, & ſi maiora dediſſet,
Nunquam Pontificem facti, doniue pigere.
Quem cum legati viua quoque voce furorem
Adſtruerent, tantis exarſit curia flammis,
Vt niſi ſedato tumidis præſentia motu
Noſtra tuliſſet opem, miſeranda clade periſſent.
Ecce paterna fides, & magni Præſulis alma
Integritas, humilisq́; Petri veſtigia ſectans.
Iam non ferre crucem domini, ſed tradere regna
Gaudet, & Auguſtus mauult, quàm Præſul haberi:
Eccleſiæ pacem, gladijs quæ rite duobus
Vtitur, alterutro nunquam bene firma remoto,
Scindit, & in ſeſe geminos exaſperat enſes.
Dumq́; ſacerdoti conatur iungere Regem,
Non vno tantùm contentus, lædit vtrumq́;
Quid voluere duo gladij, quos Petrus in illo
Indicat eſſe globo? totidem niſi nomina ſummi
Iuris in Eccleſia: quæ cum ſibi mutua quondam
Fœderis alterni nexu, ſuffragia præſtent,
Sunt diuiſa tamen: nec in vnum poſſe videntur
Iuncta coire caput: nec eodem ſæpe recurrunt
Inſtituenda modo, licet vnus vtriq́; ſit auctor,
A quo nomen habet ſub cælo quæq́; poteſtas.
Alter honos cleri conſenſum poſtulat: alter
Arbitrio Procerum, regniq́; fauore paratur.
Ergo quid ad ſummum de regni iure, quid, oro,
Pontificem ſpectat? nullum caput iſta ſuper ſe
Aſpicit, excepto cælorum Rege, poteſtas.
Eccleſiam regat ille ſuam, diuinaq́; iura
Temperet, Imperium nobis faceſq́; relinquat.
Adde, quòd infandum tractantes pectore votum
Latores apicum, mandatorumq́; ſequeſtri,
Diuinas ſpoliare domos, ſacra tollere vaſa,

Excoriare cruces, abrumpere textibus aurum:
Omnia quæ poſſent auide corradere ſæuis
Unguibus, & ſecum collecta referre parabant.
Utq; minus cautos mendacibus angere poſſent
Ac terrere notis, impreſſo plurima ſigno
Deprenſa eſt vacuis apud illos pagina chartis,
Suſceptura nouas quas vellent cunq; figuras.
At nos Teutonico cupientes parcere regno,
Et ſimul iniuſtas cleri prohibere rapinas,
Uertere peſtiferos à primo limine greßus
Iußimus, & vacua luſos repedare crumena.
Uos (age) nunc Proceres, quibus hanc auctoribus aulã,
Imperiumq; rego, præſens iniuria quæſo
Aſperet, & iuſtos mecum ſtimulate dolores.
Interea magnos Proceres, Burgundia diues,
Pontificesq; ſuis excitos ſedibus vltrò
Regis in occurſum commouerat: omnia latè
Oppida, ſeu validis munita turribus vrbes,
Excipiunt illum valuis reuerenter apertis,
Quæq; relicta ſibi iam libertate vetuſta
Gaudebat tellus, venientem milite pauco
Agnoſcit dominum ſupplex, Regemq; fatetur.
Ipſeq; Pariſiæ moderator & arbiter aulæ
Milite cum multo (dubium, pacatus, an hoſtis)
Colloquij cauſſa Regem Ludouicus adibat.
Aſt vbi diſpoſitis illum dotalibus aruis
Teutonicas reuocaſſe gradum cognouit in vrbes,
Regia magnifico pacis ſub imagine faſtu
Miſit, & æqua ſuis ab eo mandata recepit.
Iamq; tuos Cæſar peragrans Germania campos,
Saxoniæ fines, claramq; intrauerat vrbem,
Quam prius infidis condixerat ille Polonis.
Quos vbi velle dolum, iurataq; pendere parui,
Indefenſa fidem cunctis abſentia fecit,
Signa Ratiſbonam ſua fert, vbi magna coibat
Concelebranda patrum ſolenni curia cœtu.
Huc quoq; Pannonijs legatio venit ab oris,
Uerba, precesq; ferens Geiſæ ſub nomine Regis.
Huic ſatus in teneris adoleſcens ſtrennuus annis
Frater erat Stephanus, quem Rex ad culmina regni
Aſpirare dolo Bela ſuaſore, ferebat.
Hic placido cultu puerum nutriuerat, vt qui
Uir bonus & prudens, & auunculus eſſet vtriq;.
Hunc quaſi ſuſpectum regnis, & facta parantem

Impia,

Impia, Rex odijs vexabat frater iniquis.
Impoſitoq́ ſibi funeſtæ crimine fraudis,
Teſtibus, & falſis iuuenem damnare parabat
Iudicijs, odiumq́ furens ferale coquebat.
At puer in magno ſpem tantùm Cæſare ponens,
Rebus opemq́ ſuis, ſolum ratus eſſe ſub aſtris
Qui velit, aut poßit tumidos arcere tyrannos,
Hunc adijt, tumidiq́ graues, quas ſenſerat iras
Fratris, & indigno fœdatam crimine famam,
Exiliumq́ ſuum deflens: inſignia magni
Corda viri, crebris tandem permota querelis
Impulit, vt ſæuo fratri mandata, minasq́
Scriberet, & iuuenem famæ, domuiq́ paternæ
Reſtitui, falsò læſum rumore iuberet.
Ille furens odijs, & gaudens fratre remoto,
Cuius erat probitas animi ſuſpecta nocenti,
Excuſare ſuam fraterno crimine culpam,
Inuidiamq́ ſui cupiens lenire furoris,
Hæc Regi mandata viros perferre fideles
Iußit, & Auguſtas his fallere vocibus aures.
Germanum, quoadusq́ nihil crudeliter egit,
Vel latuere doli, conſorti fœdere iuris
Participem, nulloq́ modo, niſi nomine tantùm,
Partiri quod nemo poteſt, habuiſſe minorem:
At poſtquam durum patuit ſcelus, illud amicè
Non potuiſſe pati, nec tunc quoq́ ſæuius actum,
Aut grauius quicquã, quàm quod iam fraude reperta,
Cautus ab infido ſe ſubtraxiſſet amico.
Illum (cum poſſet tutus manſiſſe) coactam
Sponte ſua ſimulaſſe fugam, cauſſamq́ doloris
Eſſe, quod incæptos nequeat patrare furores.
At Rex huic finem nequiens imponere liti,
Cum maiora premant priuatæ pondera curæ,
Diſtulit, & iuuenem Veneti per ſtagna profundi
Prouidus Argolicam ſeruandum miſit ad vrbem.
Hocquoq́ conuentu Procerum, Dux ille Boemus,
Fama Labeſlaum quem nominat, ob ſua geſta
Fortiter, & bello nuper ſpectata Polono,
Ex Duce Rex fieri meruit, geßitq́ potenti
Sceptra manu, cinxitq́ nouo diademate crines.
Protinus ad patrias veſtigia Rex nouus vrbes
Retulit Italico pactus ſua robora bello.
Nec minus egregium dictu, pulchrumq́ putamus
Quod patrui Regis, Dux Auſtricus, atque Friſingæ

Pręſul ſedis Otho, ſtudio, curaq́ nepotis
In pacem rediere bonam, quos antè feroces
Irarum ſtimuli, fraternaq́ rixa cruentis
Uexabat odijs, cum Dux abrumpere quędam
Fratris ab eccleſia per vim tentabat: at ille
Priſca ſuę ſedis certabat iura tueri.
His bene compoſitis Ripuaria Cęſar in arua
Tendit, & extremos Rheni percurrere fines
Accelerat, pacemq́ locis, & iura reformat
Gentibus, hanc cunctis gaudens pręponere curis.
Ne qua parte ſui nutantia regna relinquat
Rector, ad Italicos moturus ſigna labores.
Rurſus Uangionum campos, Luthramq́ reuiſit,
Regalesq́ ſibi quos ſtruxerat ipſe penates
Incoluit, paucis ſedata mente diebus.
Dum ſibi conſilio ſanctorum cuncta virorum
Ritè gerenda putans, vicinis munera larga
Erogat eccleſijs: turbęq́ benignus egenti
Dilargitur opes: autorem nactus in hac re
Hermannum, meritisq́ grauem, formaq́ venuſtum,
Sanguine conſpicuum: qui tempore pręſul eodem
Brixinenſis erat, cunctis quos Teutona tellus
Tunc habuit, claræ prælatus nomine famæ:
Unde viri monitis ad magna negocia tendens
Diuinam ſtudijs Princeps à ſeq́, ſuisq́
Tentabat caſtris auertere mitibus iram.
Iamq́ procelloſis aquilonibus aëra molles
Abſtulerant Zephyri, ſenij cum frigore pulſo
Grata repubeſcit iocundi temporis ętas,
Dum viret omnis ager, tellusq́ decore reſumpto,
Floribus, & viridi iuueneſcere gramine gaudet,
Cum iam deſuetus poſt ocia longa iuuencus,
Cura laboriferi cogit iuga ferre coloni:
Quęq́ diu tuta tenuit naualia ſedis,
Nauta ratem dubias pelagi deducit in vndas,
Magnaq́ pro regno geſturi pręlia Reges
Fortia, belligeras reuocant in caſtra cateruas.
Cęſar ad Italicum iam ſe procingere bellum
Apparat, & validas caſtris accire cohortes.
Ne qua tamen puram culpę contagio cauſſam
Infuſcare queat, ſanctos adſciſcere patres,
Et iuſtę cauſſas exponere maluit irę.
Qui poſtquam ſtimulos iamdudum bella volenti
Adiecere nouos, iuſtumq́, piumq́ fatentes,

Nomine

Nomine quod regni geritur ſub Principe bellum;
Protinus accenſa ſtimulis grauioribus ira
Feruet, & vltorem veniæ ſpe tutus adepta
In Ligurum pœnas Princeps accingitur enſe.
Iamq́ gradu refugo Romam ſine laude reuerſi,
Terribiles noſtri legati Principis iras,
Quæq́ ſuæ trepidi tulerint diſcrimina vitæ.
Quantaq́ probrorum conuicia cuncta gementes
Addiderant Adriane tibi, mœſtoq́ relatu
In Regem nimias acuebant Præſulis iras.
Iam tunc Romani partes diſſenſio cleri
Fecit, & in geminum ſeceſſit ſchiſma fauorem:
Hi legatorum partem, Papamq́ ſequuntur:
Aſt alij Regis pulchrum & laudabile factum
Excuſant, fortemq́ vocant, dignumq́ corona.
Ac velut elatos culpant, nimiumq́ tumentes
Diſsidij cauſſam fomentaq́ prima dediſſe.
Illa dies cauſſam, momentaq́ prima malorum
Præſtitit, & longæ victura tempore peſtis.
Principis, an Papæ fuerit pars iuſtior, alter
Qui melius potuit cognoſcere, iudicet: at nos
Ignari rerum, partem veneremur vtramque.
At præſul ſubita nimium quoque feruidus ira,
Præſulibus noſtri tam ſæua piacula regni,
Contemptusq́ ſuos mœſtis deflere querelis
Accelerans, tales ferri iubet vndiq́ chartas.
Si ſatis vnanimes in Chriſti nomine fratres
Eſtis, & eiuſdem proles certiſsima matris,
Contemptus noſtros, & ſacræ ſcandala vobis
Credimus eccleſiæ magno ventura dolori.
Quàm male legatos maieſtas regia noſtros
Audierit, quantaq́ furens exarſerit ira,
Vnius falſo decepta interprete verbi,
Vel qui præſentes aderant videre: vel abſens
Si quis erat, potuit certis audire relatis.
At nos, teſte Deo, quòd ſceptrum, iuraq́ regni
Diximus à nobis illi collata fuiſſe,
Non donata quidem, potius ſed tradita noſtro
Illa miniſterio, vel ei commiſſa, per illud
Credidimus verbum ſat rectè poſſe notari.
Nunquid ob ambigui ſuſpecta vocabula dicti,
Debuit in tantam ſuccendi filius iram,
Verbaq́ mandatis opponere dura paternis?
Adde, quòd eximio famoſos nomine noſtri

Cuſtodes lateris, tanta feritate laceſſi
Pertulit, vt gladios, & ſæua pericula mortis
Uix fugerent: vetitoſq́; vltra procedere, triſtes
Turpiter, ac trepidos ad limina ſacra remiſit.
Neue quis ad noſtram toto de corpore regni
Audeat vlla ſui deferre negocia ſedem,
Obſeruare aditus, anguſtaq́; clauſtra viarum
Dicitur, & mediam poſitis cuſtodibus Alpem.
At vos eccleſiæ fortes, validæq́; columnæ
Pontifices (neque enim veſtris hoc credere fas eſt
Actum conſilijs) vos hæc iniuria tangat.
Proq́; Dei fortem ſtabiles opponere murum
Ne trepidate domo, ſolida quæ, præſide Chriſto,
Aedificata petra, quamuis concuſſa procellas
Sentiat, euerti tamen, & ſuccumbere neſcit.
Ac primò iuuenem monitis inflectere Regem
Cura ſit, vt tantum properet purgare reatum,
Autoreſq́; mali rabidæ feritatis Othonem,
Reinaldumq́; ſimul: quorum Comes aulicus alter,
Alter in eccleſia falſo iam nomine culmen
Pontificale tenet: famoſi criminis vltor
Corrigat, & digna manifeſtè puniat ira.
Obſequiumq́; Deo, nobis impendat honorem,
Illis ſpem veniæ, cunctis exempla relinquat.
Talibus accæptis à ſummo Præſule chartis,
Pontifices, vno ſic reſcripſere tenore.
Scimus, & à Domino ſtabili promiſſa tenemus
Indubitata fide, nunquam de ſede mouendam,
Quam Petrus in ſolida fidei conſiſtere iuſſam
Protegit Eccleſiam Chriſto ſub præſide petra.
Cum tamen inſolitis ſedes Romana procellis
Concutitur, capiti totius corporis angor
Condolet, vtriuſq́; dolor transfertur ad omnes.
Hinc fuit, alme Pater, cum regia pectora nuper
Illa recens dubijs mouiſſet epiſtola verbis,
Cum fremerent regni Proceres, ſtrepituq́; feroci
Obſtruerent ſtupidas inſuetis vocibus aures
Ut neque fulmineam te contra Principis iram,
Et ſæuas ſtimulare minas, nec rurſus in illum
Munimenta tuæ parti præſtare liceret.
Ut ſi fortè nouo lunam concurrere ſoli
Aetheris impulſu mirantia ſydera cernant,
In neutram belli ſecedere territa partem
Forſitan audebunt, & compatientur vtrique.

Hunc

Hunc velut innato, proprioq́ calore timendum
Horrebunt, iſti placidæ magis, atque labore
Aſſuetæ ſocio denſas purgare tenebras,
Præſtabunt tacitum, nil amplius auſa, fauorem.
Sic nos Cæſareas & formidauimus iras;
Et tibi qua licuit fauit ſecreta voluntas.
Illa tamen dubij ſenſus defendere verba,
In tanto Procerum fremitu, medioq́ furore
Omnibus infeſtis, nullo præſumpſimus auſu.
Quæ ſuper hæc nobis mandata legenda dediſti,
Legimus, & monitis cupidi parere paternis,
Protinus ammonitu regalia pectora blando,
Iamq́ ſoporatas precibus demulſimus iras:
Cuius, vt expreſſas poßis agnoſcere voces,
Dulcibus alloquijs ita reſpondiſſe putato.
Imperium geminis diſponitur, inquit, habenis,
Legibus, & veterum ſeruato tramite morum:
His ego contentus, fines tranſire paternos
Nec volo, nec poſſum: neq; enim prudentior illis
Laude ſuperuacua cupio, vel maior haberi.
Debita Pontifici faueat reuerentia: regnum
Legibus antiquis, & priſco more regatur:
Cuius ab æterno tantum collatio Rege
Prouenit: ad Proceres electio pertinet, in qua
Præcipuam vocem præſul de iure vetuſto
Moguntinus habet: paſtori prima recentis
Agrippina tuo conceditur vnctio Regis:
Imperij nitidam ſummo ſacrare coronam,
Pontifici ius eſt: vt vero nomine poßit
Non dator Imperij, ſed confirmator haberi.
Hæc ego magnorum ſuſcepi iura parentum,
Hæc retinere libet: ſi quis ſuperaddere quiſquam
Nititur, inualidum prorſus vacuumq́ relego.
Sunt ſua iura patri, diuinis legibus orbem
Temperet, eccleſias, quo debet iure, gubernet:
Cogitet antiquos primæui temporis annos,
Præteritosq́ dies, & ſecula priſca reuoluat,
Num Petrus? aut Clemens? num cætera turba priorum
Sceptra Latina dabat? Romanus tempore priſco
Pauper erat Præſul, regali munere creuit:
Nec tamen vt faſces, & regni iura Latini,
Vel dare præſumat, vel cuiquam tollere poßit.
Exceſſere modum magnorum munera Regum,
Si tantum cuiquam ius in ſua regna dederunt.

Sed neq; tanta fuit largitio,nec dare quiſquam
Quo caret ipſe poteſt: huius collatio regni
Autorem ſortita Deum,contingere nulli
Iure poteſt hominum:collator muneris huius
Eſt Deus:hoc ſummis regnum confertur ab aſtris.
Hoc tamen arbitrium Romanus tempore noſtro
Vendicat Antiſtes,documentaq; vana figuris
Exprimit,& chartis dat grandia verba ſuperbis.
Iamiam picturæ moneo tollantur inanes,
Cauta verecundis miteſcat epiſtola verbis.
Iam veris tractare libet,iam muta loquáxue
Cedat,& è medio mendax tollatur imago.
Quid ſua verba ferant ſtudeat penſare prius,quàm
Regales incauta manus reprobandáue tangant.
Si cupit eccleſiæ pacem cum Regibus eſſe,
Nec ſumus ignari,patri quid filius,aut quem
Debeat ille mihi verſa vice iuris honorem.
Legatos ſiquidem minimè procedere paſſi,
Nec in contemptum diuini patris ad Urbem
Iuſſimus,aut odio,veſtigia verſa referre:
Sed quia multa nouæ ſecum molimina fraudis,
Vel iam ſcripta notis,vel adhuc ſcribenda frequentes
Optabant miſerum premere & exugere clerum,
Diuinas ſpoliare domos,ſecumq; referre,
Quo nunquam Romana ſitis ſatiabitur,aurum.
An pulchrum ſatis eſt,& ſummo Præſule dignum,
Impreſſas ſigno vacuas emittere chartas,
Quas poſſit lator varijs inſcribere nugis
Cum volet,& miſeris falſas affigere culpas,
Laturus veram ficto pro crimine prædam?
Nam quòd me queritur,poſitis cuſtodibus omnes,
Præcluſiſſe vias: nec me feciſſe negabo,
Nec niſi propenſa factum ratione fatebor.
Si quis habens cauſſam,ſacra limina iure probatam
Vel peregrinus adit,via libera ritè patebit:
At ſi quis nugas pacis turbator inanes
Illuc ferre cupit,nuſquam tranſire licebit.
Hæc de reſponſis diui Pater optime Regis
Salua pace tua,tibi reſcribenda putamus.
Nam quæ præterea ſuperaddidit,vtpote quaſdam
Pactorum tacitas ignaro Principe leges,
Contractuſq; nouos,& conſpirata latenter
Fœdera cum Siculis,melius reticenda videntur.
Ille Palatinus iam tunc à Principe noſtro

Regius, Italicas veluti præcurſor ad vrbes,
Non aderat præmiſſus Otho: Reinaldus eodem
Accelerare parans multis præſentibus antè
Immunem culpæ, populiq́; furentis ab ira
Protexiſſe viros, multo ſe teſte probauit.
Nunc, age, tranquillæ, ſanctiſſime, pacis amator,
Iuſticiæ ſpeculum, placidorum ſanctio morum,
Nunc, age, depoſita, ſi quam dolor intulit, ira
In melius mentem reuoca: nobisq́; tibiq́;
Conſule: nec placidam mundi turbare quietem
Eccleſiæ regniq́; grauis diſſenſio poſsit.
Mitior Auguſtas mittenda videtur ad aures,
Quæ tantos animi compeſcat epiſtola motus.

Libri Sexti finis.

ARGVMENTVM LIBRI SEPTIMI.

Septimus Auguſtæ conuentum indicit, & inde
Intrat ad Italiam ſummos ſumpturus honores.
Hinc Graiûm fraudes memorat, legataq́ue Papæ,
Atque interceptos comites, reſcriptaq́ue narrat.
Dacorum Regi donantur ſceptra, & ab Arcto
Conueniunt gentes, Ligurum & contendit ad vrbem:
Scribuntur leges, Proceres hortatur, & ira
In Ligures totus candet fortiſsimus Heros.
Acriter ad Trecium pugnatur, & obſidione
Mœnia cuncta quatit, portas turreſq́ue refringit.

GVNTHERI POETAE LIGVRINI SIVE DE GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER SEPTIMVS.

IAMQVE profecturis ad magna negocia ſignis
Rhetica rura tenens multo cum milite Princeps,
Qua celer Auguſtam placido Licus irrigat amne,
Proxima Vindelicæ tentoria fixerat vrbi.
Hic ex diuerſis venientia partibus orbis
Agmina, ſeptenis placet expectare diebus.
Cuius vt aduentum tanta Romanus in ira
Comperit Antiſtes, vera tunc deniq; fama
Territus, Henricum præmittens, atque Hiacynthum
Ire iubet, placidisq́; virum mulcere loquelis,
Scriptaq́; pacificis minus aſpera reddere chartis.
Nam iam cum valido prudens Reinaldus Othone
Italiam, finesq́; tuos Verona tenebant.

His ſine Marte viris ingreſſu Riuola primo
Inuictum, nullaq́; manu ſuperabile caſtrum,
Traditur, äëria primis in faucibus Alpis
Extructum, ditione ſua Verona tenebat.
Contulit his multum, gratosq́; ſequentibus vſus
Præſtitit, vt tuto tranſirent agmina greſſu.
Tum quaſcunq; viros vrbes, aut magna ſubire
Oppida contigerat, populis gaudentibus vltrò
Exceptos, læti decorabat cultus honoris.
Tunc Proceres, clariq́; viri, turbæq́; minoris
Ambitioſa manus, ſtudio deuota fideli
Sacramenta dabant, cunctas ſeruanda per vrbes.
Principis Auſonij ius, famam, corpus, honorem,
Nec ſe læſuros, & ſi quis lædere tentet,
Vſq; vel ad mortem tota virtute reniti.
Inde tuos raptim tranſcurrunt Mantua fines,
Mantua famoſi muſa vulgata Poëta,
Vicinamq́; petunt, acturi magna, Cremonam,
Quam Padus effuſis delambit molliter vndis.
Huc ex Italicis confluxerat vrbibus ingens
Pontificum, Procerumq́; manus: reuerenter ab illis
Suſceptura ſui mandata recentia Regis.
Quæ poſtquam quanto decuit ſplendore diſerti
Expoſuere viri, placidaq́; hic aure verendi
Suſcepere patres, magno complenda fauore,
Inde per Aemiliam veſtigia verſa ferentes,
Te Rauenna petunt, legatos Regis Achiuûm,
Quos àpud Anconam poſitos, hoſtilia quædam
Moliri audierant, horum Palæologus ille,
Hic Logotheta fuit, cœptis arcere parantes,
Hi contra Siculum ſpecietenus arma mouentes,
Prætextu belli furialia vota tegebant.
Nam quæ littoreis ſtabant in finibus vrbes,
Conciliare ſuo, noſtroq́; abrumpere regno,
Arte, dolo, belliue metu, precióue parabant,
Venalesq́; manus, & municipalia caſtra
Conflabant multo, quod Græcia miſerat, auro.
His bellatricem iuuenum Rauenna cohortem
Improba, conductis merituram miſerat armis.
Vt plebs illa nihil cum ſpe mercedis iniquum
Iudicat, oblato nihil eſt quòd abhorreat auro.
Inde reuertentes, cum iam ſua mœnia tuti,
Vicinasq́; vrbis portas intrare pararent,
Occurrêre viri, dignaq́; ferociter ira

Correptos,

Correptos, ſæuo circumſtrepuere tumultu.
Ductor erat iuuenis Guilhelmus nomine quidam,
Tranſuerſorq́ malus, vero cognomine forſan,
Quòd quaſi fraude mala tranſuerteret omnia, dictus.
Hunc licet ante fores vrbis, medioq́ ſuorum
Agmine, regalis noxæ non impiger vltor,
Nec numero comitum, ſed regni feruidus ira
Irruit: & medium forſan mucrone cruento
Confodiſſet Otho: niſi multo deniq́ fletu
Ignauæ plebis pariter, precibusq́ ſuorum
Euictus, trepido, ac ſeſe peccaſſe, fatenti,
Donaſſet miſerum magno pro munere vitam,
His quoq́ dimiſſis, Ancona proxima fortes
Caſtra viri ponunt, Græcosq́ potenter ab vrbe
Accitos, regniq́ minas, & iurgia paſſos
Tanta, quod iniuſſu Romani Principis auſi
Ambiguis ſuſpecta dolis incepta mouerent,
Argolica ſecum fraudis commenta referre
Ocyus, & toto iuſſere recedere regno.
Qui poſtquam Graiæ pepulerunt ſcandala peſtis,
Conuerſo repetunt Mutinenſia mœnia curſu.
Huc Adriane tuos regalia caſtra petentes
Legatos, perfuſa Pado Ferraria miſit:
Quos vbi tranquillos, mandataq́ pacis habentes,
Atque reformandæ paci veniſſe ſequeſtros
Agnouere Duces, ad cœpta negocia tutos
Dimittunt, placidumq́ ſinunt explere laborem.
Ergo Tridentinæ tuti cum Præſule ſedis
Prætereunt rigidas anguſtis faucibus Alpes:
Qui tamen illæſas ad regia Cæſaris vſq́
Caſtra viris præſtare vias, tutasq́ nequiuit.
Nam duo belligeri Comites, crebrisq́ rapinis
Adſueti, quorum hic pugnax Henricus, at illum
Nomine vulgato Fridericum fama vocabat,
Nudatos ſpolijs, captosq́ in dura feroces
Vincula conijciunt, tam qui ducebat euntes,
Quàm qui ſe tutos illo ductore putabant.
Nec prius emiſſi, proprio quàm fratre Hiacynthus
Obſide depoſito, ſeſe, ſociumq́ue laboris,
Præſule detento, miſeranda ſorte redemit.
Mox tamen & nutu diuino Præſul, & obſes,
Saxonis auxilio, Romanæ ob ſedis honorem,
Saxonis Henrici, ſub quo duce Norica tellus
Tunc erat, horriſonis ſubduxit colla cathenis,

Afflictis grauiter raptoribus, atque coactis
Reddere, quæ tulerant, & iuſtas pendere pœnas
Ergo vbi Vindelicæ non longe à mœnibus vrbis
Auguſto faciente moras, regalia caſtra
Auſonij ſubiere viri, præmittere viuo
Pauca ſono cautela fuit, quibus ira verendi
Si qua ſuperſtes erat, poſſet miteſcere Regis.
Hæc tibi cunctorum Rex auguſtiſſime Regum,
Summus in eccleſia Petri ſucceſſor, & idem
Deuotus tibi mente pater, cultorq́ fidelis
Mittit, apoſtolica præmiſſa verba ſalute:
Totaq́ Romani nunc maxima curia cleri,
Te velut eximium Regem, dominumq́ ſalutant.
Cætera quæ ferimus, nudis quàm tradimus, ecce,
(Tradiderantq́ ſimul) narrabit pagina verbis.
Protinus explicita papalis epiſtola fronte,
Talia continuo ſubnectit verba relatu.
Quantus in officio ſtudioſi cultus amoris;
Quanta paterna fides in te, mitiſſime fili,
Extitit, vt primùm diuino munere ſedem;
Et paſtoralis ſuſcepi munia curæ,
Indubitata tibi deuotæ pignora mentis
Eſſe reor: quòd prima tui gratanter honoris
Accepi mandata libens, quodq́ omnia lætis
Sæpe miniſterijs à te dictata peregi:
Quòd tibi collatos diuino munere faſces
Imperij, ſacramq́ manu gaudente coronam
Impoſui, vidiq́ tuos gauiſus honores:
Quodq́ tui cauſſa Romanæ iurgia plebis
Suſtinui, multosq́ tuli, ſcis ipſe, labores.
Inter tot veri certiſſima ſigna fauoris,
Si quid fortè tuas, ita re cogente, ſub aures
Vel minus exactum, vel acerbum pagina noſtra
Detulit, in ſubitam ſtimulari protinus iram
Non decet: in cunctis cauſſas & tempora rebus
Aſpiciat, qui vera cupit decernere iudex.
Filius ille quidem ſapiens, & gloria patris
Creditur, eiuſdem qui blandimenta, minasq́
Aequa mente libens, & amica ſuſcipit aure:
Imò, tua quod pace loquor, qui parcere virgæ
Suſtinet, huic odio perhibetur filius eſſe.
Non decuit Regem, nec tanto Principe dignum,
Urbanumq́ fuit, mea dum tibi pagina nuper
Adderet vltrices violati Præſulis iras,

Obſequijq́

Obſequijq́ mei,non exprobrare profectò,
Sed monuiſſe volens,quædam tibi ſigna referret,
In tantum paucis accendi vocibus iram,
Quas minus exactà ſcriptor ratione notarat,
Vt noſtri ſocios lateris,ſemperq́ fideles,
Te quoque teſte,tibi,tanta feritate laceſſi,
Tanta pati ſineres irati fulmina regni,
Explendiq́ viros cœpti præcluſa facultas
Cogeret irriſos ad limina ſacra reuerti.
Si quid in illorum factis enorme notaſſes,
Indignumq́ tuis,aut intolerabile regnis,
Significare tribus potuit tua pagina verbis,
Atque emendandum nobis ſeruare reatum.
Nunc ſemel admonitus placidè,nec tale quid vltrà
Attentare velis:tranſacta ſequentibus oro
Corrige,Romanæ ſeruato fœdus honore.
Nos quoque,ſi qua fuit turbato in corde querela
Ponimus,& dulcem tecum partimur amorem.
Latores apicum,mandatorumq́ miniſtros,
Quæ legis,eximio,fili,pietatis honore
Suſcipe:quodq́ tuas per eos dictamus ad aures,
Illud ab interno ſynceri crede profectum
Pectoris affectu:tutosq́,habitosq́ benignè,
Hos ſaltem lætos ad limina ſacra remitte.
Hæc tunc expoſuit mandata recentia,paſtor
Ille Friſingus Otho,quem tanto maior habebat
Hac de lite dolor, quanto propioribus illum
(Regis erat patruus)tangebat curia vinclis.
Vtq́ piè ſcriptis à ſummo Præſule verbis
Addidit ipſe ſuas in pacis fœdera partes,
Protinus ingenui conſedit pectoris horror,
Et nitidus redijt ſedato Principe vultus.
Vt ſi fortè roſas,& candida lilia nimbus
Contudit,& nitidum virgis decuſſis honorem:
Horrent informes ſpinæ,fruſtraq́ petiti
Quærentem fallunt nudato ſtipite flores.
Mox vbi tranquilli clementior aura Fauoni
Cœperit,excluſo ſpirare benignius Auſtro,
Protinus ad placidos flatus ſua germina rami
Producunt,ſolitoq́ nitent virgulta decore.
Præter prædictam turbati Principis iram,
Reſtabant aliæ litis fomenta querelæ:
Quas vbi legatis diſtinctas ordine Cæſar
Expoſuit:contraq́ ſuo pro Præſule miſſi,

Optima ſollicitè cauti reſponſa dedere:
Protinus optatæ præſentibus oſcula pacis
Dulciter impendens, Papæ, Cleroq́; ſalutem
Innuit, & lætos à ſe dimittit in Vrbem.
Iamq́; precatores aderant à Rege Dacorum
Electo nuper, populiq́; fauore creato,
Principis arbitrio ſceptrorum iura petentes.
Annuit hoc pacto Rex, vt poſt bella reuerſum
Ante quater denos properaret Regulus illum
Cautus adire dies, regnum ſumpturus ab ipſo,
Obſequijq́; fidem, iurando iure daturus.
Iamq́; ſuas valido vires Alemannia motu
Exierat: populiq́; truces feruente tumultu
Partibus è cunctis ad regia caſtra fluebant,
Saxones, & rigidi qui Norica rura coloni
Vueſtualiamq́; tenent, quos aut Ripuaria tellus,
Aut cum Germanis Rhenum partita colonis
Francia, ſeu magno nomen ſortita Lothero
Terra tenet, tunc Allobroges dotalia læti
Arma mouent, Celtæq́; leues, Cymbriq́; feroces,
Vindelici, Sueui, Sclaui, ſimul atque Boemi,
Pannones, & lætis quos educat Auſtria campis,
Quiq́; Carinthinis populus verſatur in oris.
Non ego vel populos, vel nomina clara potentum
Enumerare queam: quoſcunq́; à cardine mundi
Horridus, & gelida Boreas emiſſus ab Arcto
Verberat, aërias donec veniatur ad Alpes,
Arma ferunt populi, non ſunt qui mœnia ſeruent,
Non qui rura colant: præmiſſis vndiq́; feruent
Caſtra viris, magno ſcrutatum à Principe, per quas
Hos iubeat tranſire vias: nam tantus in armis
Plebis erat numerus, ne iunctis agmina caſtris
Nubifera rupes Alpis tranſcendere poſſent.
Vtq́; dedit ducibus cunctis loca congrua Rector,
Diſtribuitq́; vias, ſciſſo mox agmine, quidam
Cannales, Iulijq́; Forum, multiq́; Clauennam,
Cumanumq́; lacum, multi petiere Tridentum.
Ipſe Boemorum regem, multosq́; potentes
Allobrogum, Sueuumq́; Ducem, fidumq́; nepotem
Te, Friderice, ſuum, Chunrado rege creatum,
Secum Rector habens, illas tranſcendere rupes,
Nomine quas veteri montem Iouis incola dixit,
Adproperas, iamiamq́; domos, & rura iacentis
Italiæ cernens, fidas quas nouerat vrbes

Ticinum, Laudamq́ ſuam, Cumamq́ ſalutat
Lætus, & in Ligures violentam concipit iram.
Prima feros belli motus, regniq́ furores
Tuta loco, fidensq́ nimis, Ligurumq́ ſuisq́
Viribus, aduerſis excepit Brixia fatis:
Quæ poſtquam Regi tentatis reſtitit armis,
Plus quoque quàm potuit, tandem contrita ſolutis
Mœnibus, accepit dominum, quem fecerat hoſtem,
Vixq́ redempta, ſuos multo luit ære tumores.
Vtq́ Ducis totæ ſubierunt caſtra cohortes,
Ne quid inhumanum, linguis, ac moribus illa
Diſſona barbaries, caſtris impunè moueret,
Conſenſu procerum tales à Cæſare leges
Compoſitæ, ſtabili caſtrorum iure feruntur.
Ne quis rixari ferro, pugnamq́ mouere
Audeat in caſtris: neu mota lite vocatus
Cum telo veniat, lorica tutus, habensq́
Quo tantum rixæ dirimat certamina fuſtem.
Neu belli ſignum, niſi fortè domeſtica quærens
Agmina, vociferet, miles ſi fecerit iſta,
Eiecto caſtris, & turpia plurima paſſo,
Eripietur ei caſtrorum tota ſupellex.
Armiger exuſta cadenti fronte metallo,
Detonſaq́ coma, poſt verbera pulſus abibit,
Vel domini ſpolijs redimetur, & omnibus armis.
Vulneris, aut cædis conuictus, voce duorum
Qui modò non fuerint violato ſanguine iuncti,
Hic caput, ille manum perdet: ſi teſte carebit
Altera pars, facinusq́ volet formidine pœna
Abiurare reus, poterit iurare: volentem
Quilibet oblato licitè reprobare duello,
Paſſurus ſimilem non victo crimine pœnam.
Miles equo curſore carens, clypeoq́, vel haſta,
Sit licet oppoſitæ partis, regalia caſtra
Tutus adire poteſt: ſi quis violauerit illum,
Sicut & in ſocio pacem violaſſe feretur.
Si fuerit bellator eques, clypeusq́ vel haſta,
Non erit ille nocens: pœnámue merebitur vllam.
Inſtitor à noſtro ſpoliatus milite, cuncta
Conduplicata feret: maxilla ſeruus aduſta,
Vertice detonſo, ſupponet terga flagellis:
Aut erit à domino prædicto more luendus.
Qui ſpoliare ſacras aliquem conſpexerit ædes,
Si prohibere poteſt facinus, prohibere laboret:

Si prohibere nequit, maneat ſecurus: at ille
Iudicis arbitrio pœnam pro crimine pendes.
Urbem, vel caſtrum noſtro ſub nomine tutum,
Impugnans, poterit pacis violator haberi.
Non erit in noſtris nobiſcum fœmina caſtris.
Qui reus extiterit, ſpolijs nudatus abibit
Turpiter, & naſo mutilabitur illa reciſo.
Seruus deprenſi conuictus crimine furti:
Si fur antè fuit, probroſa morte peribit:
Sin minus, abraſo ſignatus vertice frontem
Uerbera dura feret, caſtrisq́ fugatus abibit,
Ni fuerit domini ſpolijs, armisq́ redemptus.
Si continget equum cuiquam reperire vacantem,
Nec dominum norit, non detondebit, vt illum
Ignotum faciat, nec clauſum fraude tenebit,
Sed ſtabulatori noſtro denunciet, ac ſic
Inuento vt proprio, nullo prohibente, fruatur.
Quem ſi faſce nouo dominus deprendet onuſtum,
Non erit hoc licitum deiecto pondere raptum
Tollere: portantem patiens in caſtra ſequatur,
Iamq́ miniſterio liceat reuocare peracto.
Si quis pacificæ plebis villáſue, domúſue
Uſſerit: abraſis ſignabitur ora capillis,
Et pulſus caſtris poſt verbera multa recedet.
Lex eadem pœnæ præſcripta, minoris ementi
Teutonico, caſtris vt pluris vendere poſſit.
Hoc tamen adiecto, quicquid venale ferebat
Eripiet cameræ turpi pro fœnore cuſtos.
Miles Teutonicus ſocium de gente Latina
Non habeat, niſi noticiam ſermonis habentem
Teutonici: quòd ſi præſumpſerit, omnia perdat.
Inuentor foueæ, nullo prohibente repertis
Gaudeat: at ſi quis vim fecerit improbus illi,
Id noſter digna ſtabulator corrigat ira.
Nemo parum cautè, nimiúmue potenter agendo,
Conterat educto vinaria vaſa liquore,
Quæ præſtare ſuum poſſunt caſtrenſibus vſum.
Has, aliasq́ ſacro dictatas Principis ore,
Conſenſere patres, ſeruare per omnia, leges.
At Rex belligeras cupiens armare cohortes,
Ultricesq́ viris incudere fortibus iras,
Editiore loco, blando ſpectabilis ore,
Et tamen ingenua reuerendus pondere vocis
Conſtitit, attentas implens his vocibus aures.

Maxima ſydereo laudum præconia Regi,
Rex ego terrenus,modo ſi foret illa facultas
Vocis,& officij merito perſoluere poſſum,
Cum mihi deuoto tantos aſſiſtere cœtu
Aſpicio Proceres,quorum me munere regna
Accepiſſe iuuat,ſtudijs retinere laboro.
Nam neque me tanti mea gloria muneris vnquam
Inmemorem faciet,noſtriq́ fauoris egentem
Viuere dum potero,bello,ſeu pace,fatebor,
Sunt impreſſa meis ſuffragia veſtra medullis,
Quoq́ magis recolo,magis hæc recolenda videntur,
Inmemor officij non ſat memor extitit antè,
Nec bene gratus erat,qui gratus deſijt eſſe.
Spem mihi de reliquo quæ præceſſere dederunt,
Gratia præteritis,ſpes eſt adhibenda futuris.
Sed iam tempus adeſt,quo certo pignore poſſit
Veſtra nitere fides:ad magna negocia rerum
Venimus,ingentes belli concepimus iras.
Nec mihi res agitur,nec certos ſponte labores
Aggredior:belli cauſſas,iramq́ coactus
Accipio,iuſtoſq́ mouet vindicta dolores.
Cernitis in quantos ſeſe efferat improba faſtus
Vrbs Ligurum,regniq́ minas,mandataq́ noſtra
Ridet,& antiquis à Regibus edita iura,
Quæ cum legifero ſtatuit reuerendus Othone
Carolus,ah pudeat,nunc demum tempore noſtro
Reſpuit,abiecitq́ ferox ceruice ſuperba
Imperiale iugum,manifeſtaq́ bella fatetur.
Hoc ego ſi patiar,ſine cauſſa cenſear enſem
Inualida portare manu, Regumq́ priorum
Degenerem,dignumq́ minus perhibere nepotem.
Ergóne ſæuitiæ mea ſunt electa nefandæ
Tempora,quæ tantos nequeant punire furores?
Fallitur ignaua(niſi fallor)opinio plebis.
Quicquid in Imperium noſtro committitur æuo
Inuenit vltorem:dabit ah,dabit impia pœnas,
Interituq́ graui commiſſa nefanda piabit.
Si bene vos noui,ſi non mea pectora fallit
Spectata toties veſtræ virtutis imago.
Nam neque vos noſtri ſocios non eſſe doloris
Communis iactura ſinit:quæ ſponte dediſtis,
Eripit inuito(niſi vos ſuccurritis)hoſtis,
Munera veſtra mihi parat extorquere:ſimulq́
Vos,& me ſocij,facto contemnit in vno.

Dumq́; putat bello, nec noſtra requirere poſſe,
Arbitrium vobis, fructum mihi muneris aufert.
Nunc age Teutonici fortiſſima robora regni,
Imperij vires, totius gloria mundi,
Magnifici Proceres, magnis intendite cœptis
Pectora, ſitq́; palàm, nullam, ſub limite magni
Eſſe poli, noſtris, quæ tutò viribus obſtet,
Legibus aut Latijs impunè recalcitret, vrbem.
Si vos à patrijs laribus, thalamisq́; pudicis
Noſter amor, regniq́ue labor, iuſtiq́ue doloris
Adduxit ratio: ſi dulcia pignora, natos,
Plorantesq́; domi liquiſtis ſponte puellas,
Nunc ijſdem cauſsis vltrices acriter iras
In tumidos Latij depromite nominis hoſtes,
Atque illud noſtro detergite dedecus æuo.
Ne noſtras impunè minas ſpreuiſſe feratur
Vrbs Ligurum quas Roma timet, nec iura, nec vlla
Hoc prohibent leges, quotiens iniuria regum
Vexat, & Imperij ſubito pax hoſte laborat,
Principis edicto iuſtiſſima bella gerantur.
Ille nocens populus, nos regni iura tuentes,
Vltrices aquilas, qui publica ſigna ſecuti,
Eximios certè referemus laude triumphos.
Vocibus Auguſti virtus accenſa ſuorum
Incaluit: fremuere minæ, capuloq́; reductas
Admouit grauis ira manus: vox omnibus vna.
Dicta probant, laudantq́; virũ, ſtimulisq́; morantē
Impellunt, fidasq́; vouent in prælia dextras.
Sed ne præcipiti quicquam prudentia motu
Regia, neglecto præſumeret ordine iuris,
Primùm propoſitis legalibus eſſe citandos
Hoſtes edictis, iuris ſuaſere periti.
Vtq́; ſibi certam Ligures incumbere cladem,
Dilatamq́; vident offenſi Cæſaris iram,
Iam ſpe maiores, ſcelerum depoſcere pœnas
Electos de gente ſua, legumq́; peritos
Miſerunt in caſtra viros, blandisq́; potentes
Perſuadere modis: quorum ſermone diſerto
Poſſe putabatur miteſcere Principis ira.
Qui cùm ſe cauſsis grauiter pœnalibus angi,
Legibus Italicis, & ſtricto iure viderent,
Inq́; coloratis ſuffragia nulla loquelis
Eſſe, vel in multa, quam promiſere, moneta,
Rebus inexpletis, multum fruſtraq́; rogatis

Principibus, mœſto repetentes mœnia vultu,
Impleuere ſuam magnis terroribus vrbem.
At Rex inſtructus properans ad mœnia caſtris,
Iam loca contigerat, qua certior Addua limes,
Finibus ab Ligurum magnæ ſecat arua Cremonæ.
Quis quamuis medias populis iniecerit vndas,
Non tamen hoſtiles poterat cohibere furores,
Quo minus alterno ſpumaret ſæpe cruore.
Gurgite tunc pleno ſolito torrentior ibat,
Auxerat & tumidas reſolutis Alpibus vndas,
Nec ſe belligeris tranſmitti poſſe cateruis
Ponte, vado, remoq́ carens ſperare ſinebat.
Nec minus oppoſito Ligurinus in aggere miles,
Magnanimi iuuenes, vel ſi vada tuta paterent
Excipere hos armis, ac propulſare parati
Conſtiterant, denſaq́ vadum ſtatione tenebant.
Sic duplici cauſſa, fluuio, belloq́ repulſus
Iratus medijs exercitus hæſerat vndis,
Cornipedesq́, viroſq́ ſimul grauis horror habebat.
Tantùm diſtantes alterno margine ripæ
Certatim validis torquebant tela lacertis.
Donec ab extrema riparum fronte, Boemus,
Cum Duce Dalmatico, ſeſe rapientibus vltrò
Iniecere vadis: hos agmina tota ſequuntur.
Vrget eques peditem, multis violentior amnis
Lubrica fallaci veſtigia ſubruit vnda,
Vorticibusq́ cauis inuoluens arma, viroſq́,
Et rapidæ feritatis equos, correpta deorſum
Cuncta trahit: ſic penè viri periere ducenti.
Aſt alij non tam vectu, quàm remige freti
Cornipedum, ſolida tandem veſtigia ripa
Fixerunt: turpiq́ fuga perterritus hoſtis,
Mœnia nota petens, infauſtum ciuibus omen
Rettulit: & cladis prænuncia ſigna futuræ.
Stabat in eiuſdem deuexo margine ripæ
Turribus, & valido caſtrum ſpectabile muro,
Nomen erat Trecium, Ligurum ſub nomine tutum
Hactenus, & nullo tactum per ſecula bello:
Hoc latus excelſæ circumſtant vndiq́ turres,
Illud fluminea tutum defenditur vnda,
Ingentiq́ rapax incingitur Addua ponte,
Quem ſeruat poſitis cuſtodibus ardua turris.
Viſa fuit Regi noſtris accommoda caſtris
Illa ſatis ſedes, propter compendia pontis

Et magno ventura bono: iuſſitq; cohortes
Expugnare locum: paret feſtina iuuentus,
Tutaq; belligero cingit caſtella tumultu.
At qui præſidium ſeruabat & oppida miles,
Fruſtra tentato conatus mœnia bello
Defenſare manu, poſtquam cognouit ab vrbe
Nil opis eſſe ſibi, miſeræ modo munera vitæ
Depactus, totis patefecit mœnia portis.
Armaq; victori, caſtellaq; plena relinquens,
Nudus ad hoſtilem miſere compellitur vrbem.
Hos tamen euentus lætos, & gaudia rerum
Inuida turbauit caſu fortuna ſiniſtro.
Namq; nouæ quidam quærentes ſemina laudis,
Præclarumq; ſibi cupientes dedere nomen,
Mœnia terrifico ſtrepitu Ligurina petentes,
Exciuere ſuis tutis de ſedibus hoſtes,
Sæuaq; conflictu mouerunt prælia duro.
Primus in his EKebertus erat, Comes ipſe, ſed alto
Sanguine, regifico minimè ceſſurus honori,
Et magnos Reges animi virtutibus æquans.
Hic dum prolapſum quendam, rapidoq; volutum
Turbine cornipedis, cuperet releuare ſuorum,
Haſta Ligus iuuenis vibrata per ilia magni
Tranſijt, & latebris animam deprendit in altis.
Sunt tamē incolumi iuuenem qui corpore captum,
Hoſtilemq; manu tractum fateantur in vrbem,
Sæuaq; diſcerptis perpeſſum funera membris.
Hunc & Teutonici Proceres, Italiq; potentes,
Et Ligurum bona pars ægrè gemuiſſe feruntur:
Cuius & interitum lachrymoſo triſtia nectens
Carmine Teutonicas defleuit fama per vrbes.
Hîc quoque Cæſarea multi periere cohortis:
Quemq; domi famoſa Ducem Rauenna potentem
Miſerat, occubuit miſeranda clade, Iohannes.
Nonnulli rigidas collo ſubiere cathenas:
Aſt alij frænis redeunt ad caſtra retortis.
Quos grauiter Princeps verbis inuectus acerbis
Corripuit, pœnasq; rei fortaſſe luiſſent,
Ni precibus blandis Proceres, multóque rogatu
Fortunæque vices, incertáque fata loquendo,
Vix tandem iuſtam ſedaſſent Principis iram.
Qui mox permixta tantis cum luctibus ira,
Vlciſci ſocios auidè feſtinat, & arcta
Obſidione ream iam claudere cogitat vrbem.

Totaq;

Totaq́ ſeptenis diſtinguens agmina turmis.
Ductorem cuneo præfecit prouidus vni
Cuique ſuum: nunc cornicines, ſonitusq́ tubarum
Prælia terrifico committere prima tumultu,
Signiferosq́ loco, vel læta, vel aſpera primò,
Laturos, acies æquè diſpergit in omnes.
At qua Cæſareæ, ſignum latiale, cohortis
Regia fulget auis, magnorum denſa virorum
Agmina, ceu magni glomerauit viſcera regni.
Hinc famulum ſuccincta manus, vulgusq́ pedeſtre,
Pondera iumentis ingentia portat onuſtis,
Quæq́ expugnandis creduntur idonea muris.
Ultima ceu modico ſubitura negocia voto
Aere dato conducta cohors, & bellica miles
Dona ſequens: precioq́ ſuum mutare fauorem
Suetus, & accepto pariter cum munere bello,
Hunc habuiſſe, dator precij, quem iuſſerit, hoſtem.
Sic pulchro felix acies inſtructa tenore,
Carmine belligero, longeq́ ſonantibus hymnis,
Diuinam ſibi poſcit opem, Ligurinaq́ ſenſim
Mœnia ſecuro petit imperterrita greſſu.
At qui ſollicita ciuis ſpectator ab vrbe
Prodierat, primasq́ fores, vallumq́ tenebat;
Nullo laſciuus ſtrepitu, ſeu Regis honori
Hoc dabat, ingentis ſeu iam præſagia cladis,
Pectore certa trahens, nullo clamore ſuperbus
Stabat, & inſignem ſpectabat ſedulus hoſtem.
At Rex diſpoſitis pulchro ſatis ordine caſtris,
Obſidet ingentem plus centum milibus vrbem.
Hanc per circuitum ſpacio ſpectanda capaci,
Planicies, centum ſtadijs diffuſior ambit;
Extructus quadris vallabat mœnia ſaxis
Murus: adhuc vaſto præcinxerat agger hiatu
Ad ſubitos belli ſtrepitus, captosq́ fragores,
Grandibus impenſis anno properatus eodem.
Turribus, & pinnis, tormentorumq́ flagellis
Hoc minus inſtiterant, quòd nulla poſſe putabant
Obſidione premi, plenam tot ciuibus vrbem.
Unde nec Imperio ſeſe præſtare fideles
Curabant, ac ſæpe iugum ceruice rebelli
Reſpuerant, regníque diu plebs illa ſuperbis
Luxurians animis, tutò contempſerat iras.
Ergo vbi diuiſis ingentia mœnia portis
Teutonici tota Proceres indagine belli

Undiq; cinxerunt,& regia ſigna ſuperbi,
Auſoniaq; ſuis volucres colludere campis
Viderunt Ligures,& opertos milite fines,
Prima viris alta tentoria cingere foſſa
Cura fuit,denſare ſudes,& ducere vallum,
Caſtrorum munire ſinus:ne clauſa latenti
Turba dolo,vel Marte palàm fremebunda diurno
Erumpat,ſubitoq; viros,& caſtra furore
Turbet,& incautos inopina clade laceſſat.
Nam neque tormentis,neque rapto mœnia bello
Poſſe capi populoſa putant,meliusq; videtur
Expectare famem,vi namque hæc cuncta potenti
Expugnare ſolet,vel ſi confiſus ad arma
Proſiliens,pugnam ferus vltrò conſerat hoſtis,
Fortunam tentare manu,facilésq; triumphos.
Unam portarum ſocia virtute premebant
Cognati iuuenes,quorum Comes aulicus alter
Nomine Chunradus,Regis quoque frater:at illum
Ductorem Sueuis Chunrado patre relictum
Aequiuocum,iunctumq; ſibi Fridericus amabat:
Promptus vterque manu,formaq; verendus vterque,
Nobilitate pares,& eiſdem in finibus aui.
Hos,vel quòd teneris vigiles minus eſſe ſub annis
Credebant Ligures,vel quòd vicinius vrbem
Terrentes,ſocijs procul abſediſſe videbant,
Hos primùm tentare parant:tacitasq; cohortes
Nocte pruinoſas mundo referente tenebras,
Mœnibus educunt,quo tempore membra diurnis
Extenuata malis,primò ſopor irrigat imbre.
Tunc etiam primò ſomni torpore grauatos
Inuadunt,turbantq; viros,& caſtra laceſſunt.
Proſiliunt ſtratis ſtupidi,vix ſumere tela
Noxue timórue ſinit:ferit horridus aëra clamor,
Multiplicatq; metus,veris grauiora timentur.
Non tamen in tanto diſcrimine,mente carentes,
Immemorésue ſui,validis hortatibus iram
Extimulant iuuenes:ſumptisq; viriliter armis
Qua tempus,caſusq; dabant,certamina dura
Inſtituunt,ferroq; ſimul,lapidumq; rotatu,
Et quocunq; licet telo depellere caſtris
Nituntur tumidis ſublatos viribus hoſtes.
Iamq; Boemorum tentoria proxima clamor,
Armorumq; ſonus per opaca ſilentia noctis
Impulerat:qui mox tremulo clangore tubarum,

Raucaq́ terribili quatientes tympana pulſu,
Vicinam teſtantur opem: iam caſtra tenebant,
Iam ſua Teutonicis ſociarant arma cateruis.
Attoniti ſubita miſeri formidine ciues,
Degenerem petiere fugam, turpiq́ relapſu
Mœnia nota petunt: ſed nox, & porta, timorq́
Impediunt aditus, compreſſaq́ turba laborat.
Sic bona pars ferro cecidit proſtrata cruento,
Aut inuecta tulit captiuo vincula collo:
Semineces alij, numeroſaq́ vincula paſſi,
Illæſo penitùs redierunt corpore pauci,
Exemplumq́ ſuis, documentaq́ certa dederunt,
Ne ſpem nocturnis auderent ponere furtis.
Sed quia feſtino bellum procedere motu,
Obſeſſi fortuna loci prohibebat, & ingens
Tempora multa labor, momentaq́ tarda petebat,
Multorum virtus torpeſcere neſcia, tardas
Non poterat tolerare moras, longamq́ quietem
Oderat, & ſteriles ignaui temporis horas.
Ergo Palatinus geminis cum fratribus ille
Eximiæ virtutis Otho, firmiſſima noſtræ
Robora militiæ, flagrantes laudis amore,
Grande aliquid patrare manu, dignumq́ referri
Inter magnorum celeberrima facta virorum,
Veſpere iam penè referente crepuſcula noctis
Eduxere ſuas caſtris ad mœnia vires.
Atque crematuras portam cum ponte latenter
Admouere faces: rapido tabulata vapori
Materiam fomenta dabat violentior aura.
Protinus è tota raptim concurritur vrbe;
Omnibus hoſtiles amor eſt reſtinguere flammas.
Nam præter pontis diſcrimina, tota patebat
Vrbs Ligurum flammis, ſi non conſideret ignis.
Nec mora, conflictu magno certatur vtrinque.
Hi prohibere parant incendia pontis: at illi
Oppoſitis prohibere volunt prohibere volentes.
Tela volant, ſtridunt lapides, denſiſq́ ſagittis
Aer nocturnas & vincit, & adiuuat vmbras.
Tandem reſtincta multo diſcrimine flamma,
Penè pari caſu ſera vix nocte dirempti,
Alternas cædes, & mutua vulnera paſſi,
Hi muros ſubeunt, illi ſua caſtra reuiſunt.
Nec Ligures noſtris tardi magis, aut minus eſſe
Audaces, tumidiq́ volunt, factoq́ recenti

Sponte referre vicem, pulchrum & laudabile credunt.
Sæpius obſeſſis gaudent excurrere muris,
Et iaculo, fundaq́ leui, celeriue ſagitta
Incautos turbare viros, crebrisq́ laceſſunt
Caſtra latrocinijs: portaq́ frequentius illa,
Quam ductor validis obſederat Auſtricus armis,
Erumpunt, tandem ſtimulis grauioribus ardens
Impulit ira virum totis educere caſtris
Agmina: collato muros accedere bello.
At Ligures non iam muros defendere, verùm
Obuia ferre viris vltrò venientibus arma
Accelerant, miſcentq́ graues certamina pugnæ.
Prima volatilibus mandantur bella ſagittis:
Protinus excuſſis auidè concurritur haſtis.
At ſimul ad gladios, & ſtrictas cominus iras
Incaluit virtus: tunc verò horrendus vbique
Clamor, & ingenti penitùs colliſa fragore
Arma ſonant: tinnire cauas mucronis ab ictu
Audires galeas, incuſſa trementibus haſtis
Scuta graui mugire ſono, gemituq́ cadentes
Oppetere, & rigido terram proſternere trunco.
Inſtant caſtrenſes, aduerſaq́ pectora ſæuis
Vulneribus lacerant, indignanturq́ reſiſti.
Nec cedunt Ligures, nec de ſtatione mouentur
Obnixi, pariterq́ necant, pariterq́ necantur.
Donec vix tandem magna virtute repulſi,
Et noſtris multa reſperſos cæde triumphos
Linquentes, refugo tenuerunt mœnia curſu.
Hîc inter multos, ſtolidiſſimus occidit ille
Statius, infauſti ſibi quem præponere Regem
Optabant Ligures, & ſceptra dicare parabant.
Cuius, & à noſtris multo ſimul ære redemptum,
Et captiuorum numeroſa plebe, cadauer
Mutatum ſolito Regum ſepeliuit honore
Stulta ſuperſtitio, quodq́ huic ſors iuſta negaret
Viuenti, ſtolidus morienti contulit error.
Non mihi cuiuſdam Liguris reticenda videtur
Improbitas, ſtultaq́ ferox veſania mentis,
Qui rapido fremebundus equo, fulgentibus armis
Conſpicuus longè, noſtris illudere caſtris,
Militiaq́ rudes, equitandi lége carentes
Dicere Teutonicos, probroſaq́ multa pudendis
Gaudebat iactare ſonis, vanamq́ ſuperbus
Oſtentans artem, rapido modò turbine vectus

Quadrupedantis equi, nunc certa lege reductis
In gyrum frænis ſinuoſa volumina torquens,
Vnum de multis, potiúſue ex omnibus vnum
Electum, dignumq́ ſibi concurrere, crebrò
Poſcebat, captosq́ metu ridebat inani.
Vt quondam pueri periturus laude ſuperbus
Ille Philiſtæus, trepidanti probra minasq́
Iactabat populo, donec paſtoris Hebræi
Procubuit tumidam ſignatus vulnere frontem.
Non tulit elatæ Comes oſtentamina mentis,
Albertus Tyrolenſis erat, vanamq́ ſuperbi
Stulticiam Liguris digna compeſcere pœna,
Teutonicæq́ parat gentis remouere pudorem:
Non tamen aut galea muniri tempora curat,
Aut gladio lumbos, aut ferro pectora texit,
Aut curſoris equi, quo prælia ſemper agebat,
Officio fungi, clypeo contentus & haſta,
Terga minora premens, vibrata cuſpide, ſegnem
Impulit, armatumq́ ſolo deiecit inermis.
Sed neque degeneri dignatus tingere ferrum
Sanguine, non ſpolijs, nullo diſcrimine partis
Victrices ornare manus, tellure iacentem
Liquit: & hoc alijs magni reputantibus, ipſe
Negligit, & modico factum metitur honore.

Libri Septimi finis.

ARGVMENTVM LIBRI OCTAVI.

Octauo Ligurum ſpeculatur prouidus vrbem
Cæſar, & antiqui theatri procul aſpicit arcem.
Mutua bella gerunt Ticinus, Cremonaque fortis.
Inde fames, peſtiſque ferox Ligurum vrbe fremebat.
Guido Bladerenſis cauſſam, ſed pacis, agebat.
Vt Cæſar pacis dederit mox conditionem
Ciuibus, & pulchrum duxit de more triumphum.
Dimittit Proceres, Triſuidum, & caſtra reformat.
Curia Roncalijs mandatur, caſtra metatur,
Conſilium celebrat, Feudalia iuraque dantur.

GVNTHERI POETAE LIGVRINI, SIVE DE REBVS GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER OCTAVVS.

HAS inter laudes,& fortia facta virorum,
Illam præcipuè puram Fridericus agebat,
Ut ſine iactura grandi,ſine clade ſuorum
Conficeret cœptos optato fine labores.
Et modò cum paucis,denſo modò milite cinctus,
Ardua ſollicito luſtrabat mœnia greſſu:
Spectabat muros,ſpectabat robora valli,
Quaq́ locum vaſto cingebant aggere foſſas,
Quaq́ viam cœptis facilem fortuna parare
Tuta videbatur,cura ſtudioq́ ſagaci
Acriter intendens,oculis & mente notabat.
Hæc ita concuſſit trepidos vigilantia ciues,
Ut quotiens illum muros ambire videbant,
Non ſecus,ac ſi iam validas effringere portas,
Turribus aut celſis infligere ſaxa pararet,
Mœnia tota graui tremerent confuſa tumultu.
Tunc varius totam clamor,ſtrepitusq́ per vrbem
Signaq́ diuinas trepidè pulſata per ædes
Fœminei planctus,lamentaq́ mœſta ſonabant.
At tuba pinnigeri iuuenes ad culmina muri
Terribili clangore vocat,denſaq́ corona
Undique conſiſtunt,& propugnacula ſeruant.
Stabat ab obſeſſa non multo longius vrbe
Quàm ſemel exiliens arcu iaciente,ſagitta
Ire poteſt,quadris moles incognita ſaxis,
Romano conſtructa modo:quam fama ſuperſtes
Dicere Romanum vulgo conſueuerat Arcum.
Quattuor hîc validis ſurgebat fulta columnis,
Tam ſibi conueniens,vt viſu nemo ſagaci
Poſſet ab alterutris vnum ſecernere ſaxis.
Formam turris habens,cameras,tabulataq́ multis
Interius ſortita locis,altasq́ feneſtras:
E quibus & totos ibat proſpectus in agros,
Et facili poterant conamine tela rotari.
Hanc Romanorum quendam pro fornice Regum
Erexiſſe ſui certiſſima ſigna triumphi,
Uel magis iratos alio quoque tempore Reges
Mœnia victa per hanc ſibi ſubieciſſe ferebant.
Præſidium plebs illa loco,ſumptusq́ ciborum
Ad ſpacium belli,longosq́ locauerat vſus.

Id cautè feciſſe putant: nam quicquid ab hoſte
Exterius fieret, ſpectantibus inde videri
Et facili ſocijs poterat noteſcere ſigno.
Hic transferre ſuis Fridericus commoda caſtris
Cogitat: & iuuenes iaculo, celeríue ſagitta
Corpora vel longè diſtantia figere doctos
Stare iubet contrà, certosq́ intendere iactus.
Ut ſi quis patulis, aut mittere tela feneſtris,
Aut ſpectaturos etiam producere vultus
Audeat, aduerſis configant ora ſagittis.
Ipſe flagellatam tormento rumpere molem
Apparat, & duro penitùs confringere ferro.
Attoniti ſtupuere viri, dextrasq́ petentes
Uitam de pacti tradunt munimina Regi.
Qui poſtquam ſociam tutos dimiſit in vrbem,
Collocat ipſe ſuos in tuta ſede fideles.
Hoc tamen in bello veteris non immemor iræ,
Acrius in Ligures Ticini ſæua iuuentus,
Atque Cremonenſes, odio graſſante fremebant.
Nam ſi quis Ligurum, fatis agitatus iniquis,
Illorum quandoque manus, infeſtaq́ tela
Inciderat: tunc dira ſui monimenta furoris
Aſpicienda dabant, iuguloq́ videntibus illis
Condebant gladios: aut duro ſtipite vinctum,
Certatim miſſis figebant vndiq́ telis.
Nec minus ex illis, ſi quiſquam fortè maligna
Uenerat ad Ligures, diſcerpti corporis artus
Truncaq́ de ſummo ſpargebant funera muro.
Tantus ab antiquis furor & diſcordia cauſſis,
Inter vicinas ſemper ſpirauerat vrbes.
Iamq́ fames Ligurum, noſtris optata, ſuperbas
Cœperat inſolito mentes contundere morbo,
Ac, reor, à ſummi proficiſcens iudicis ira
Squallida tabificum corruperat aëra peſtis.
Caſtra tamen Procerum vindex ſecreuit ab vrbe,
Perſequiturq́ reos, parcens inſontibus aër:
Caſtra vigent: non peſte famis, cœlíue laborant,
Urbs eget, & dubio tabeſcit languida cœlo:
Iamq́ fugam propria multi meditantur ab vrbe,
Exagitatq́ ſuos ſedes natalis alumnos.
Sunt quibus extrema pro libertate tuenda,
Dulce ſit in trepido mortem promittere voto,
Eſuriem, cœlumq́ pati, belliq́ labores,
Dum modo pro patriæ ſint hæc toleranda ſalute.

Teutonici: quorum tutò contempſimus antè,
Reſpuimusq́ iugum, nunc iuſtis vltor in armis
Bellator Fridericus adeſt: quem neſcia vinci
Menſq́ manuſq́, ſuis facit hoſtibus eſſe timendum.
Exemplo teſtata ſuas Terdona ruinas
Eſſe poteſt, quam ne vetito de puluere fruſtra
Iuſſerit, erectis vrbs noſtra reſurgere muris,
Haud modicus timor eſt: exemplo debuit eſſe
Spoletum, iuſta deletum vindicis ira.
Quæque per Italiam conata reſiſtere fruſtra
Oppida, Teutonicis victor peſſundedit armis.
Nec timeo, ſocij, fateor, ne Regis amore
Falſa monere puter, dudum bene cognita vobis
Noſtra fides, certis potuit noteſcere ſignis.
Nam quòd nil propriæ prætextu ſuadeo cauſſæ,
Nec fauor, aut odium, quæ publica commoda ſæpe
Impediunt, ſed certa fides, & pura voluntas
Hæc ſuadere iubent, ſcrutator pectoris alti
Scit Deus, & proprij mihi mens bene conſcia voti.
Omnia diſcutiens animo, nihil eſſe ſalutis
Cenſeo, placata niſi primùm Cæſaris ira.
Arma mouere libet, nudamq́ laceſſere pugnam?
Sed vix obſtructis prohibemus mœnibus hoſtem.
Tuta loco clauſis ſeruabimus ocia muris?
Sed prohibet violenta fames, miſeroſq́ fatigat
Peſtis, & aduerſus pro Cæſare dimicat aër.
Omnia ſecuri pro libertate feremus?
Sed libertatem contempta nemo ſalute
Sanus amat: neque enim certæ ſuſceptio cladis,
Quam vitare queas niſi cum ratione ſalutis,
Libertatis amor, ſed gloria vana putatur.
Nunquid & in brutis, inmanſuetiſq́ videmus
Hoc ius eſſe feris? vbi vaſta minoribus vltrò
Imperitare velint, maioribus infima cedant.
His ego de cauſſis, adſit modò veſtra voluntas,
Cæſareos ambire pedes, & fœdera pacis
Poſcere, præcipuam fateor, certamq́ ſalutem.
Nec placido Regi victos parere pigebit.
Nullus honor ſiquidem populi, vel gloria maior,
Quàm domino ſeruire pio. Poſtrema loquentis
Verba viri, mixto ſuſcepit turba tumultu.
Conſilium plerique probant, paciſq́ petenda
Fœdera: nec deſunt alij, qui dicere contra
Conuentus, fœdumq́ putent, dignumq́ pudore:

Cum patria potius pro libertate cadendum.
Tandem compreſſo fremebundæ murmure plebis,
Præualuit ratio: miſſuq́ potentibus vrbis,
Auſtricus ille potens ductor, cum rege Boëmo
Accitur, per eos Ligures mandata, preceſq́
Inſinuanda viro cupiunt offerre potenti.
Qui neque difficilem ſeſe, durumq́ rogatus
Exhibuit, gaudenſq́ ream cum ciuibus vrbem
Pœnituiſſe ſui, leges & fœdera pacis
Prouidus in ſcriptum tali ratione redegit.
Prima quidem Ligures fidei, paciſq́ tenendæ
Iuramenta dabunt: Omnes quoſcunq́ nec ætas
Pupillaris habet, non ſeptuageſimus annus
Contigit, in medio iurabit quilibet æuo.
Appendentq́ nouem, pœnæ ſub nomine, fiſco
Millia marcarum puro conflata metallo.
Præterea veterum neglecta palatia Regum,
Lapſaq́ correctis releuabunt tecta ruinis.
Ut quotiens magnam, vel Rex, vel Regius vrbem
Forte procurator, cauſſa ducente, ſubibit,
Digno magna loco tractare negocia poſſit.
Oppreſſaſq́ diu Cumam, Laudamq́, ſolutis
Legibus, & longa penitùs ditione remota,
Reſpirare ſinent, non priſca tributa requirent:
Præterquàm veterem diuini iuris honorem,
Quo ſuper has vrbes Ligurum viget inclyta ſedes.
Syncera quæ cuncta fide complenda trecentis
Firmabunt vadibus de quolibet ordine ſumptis.
Hoſq́ per Italicas ſeruandos cautius vrbes
Principis arbitrio cuſtodia mitis habebit.
Et quibus illa locis fuerit commiſſa iuuentus,
Protinus expleto ſeruatos reddere pacto,
Chara ſuis patribus iurabunt pignora natos.
Conſulibus poſitis, & facta pace repertis
Stare licet, plenus dum ſe conuerterit annus.
Poſtea nullus erit, niſi quem Rex ipſe probarit
Electum populo, quibus hæc ad iura vocatis
Si tunc Italicis Princeps habitabit in oris,
Hunc electorum bona pars, reuerenter adibunt:
At duo ſufficient ſi tranſalpina tenebit:
Iurabuntq́ fidem Regi, dignumq́ fauorem,
Tam ſibi, quàm ſocijs, ea regni dona petentes.
Nec minus abſentes accepto munere Regis
Coram plebe ſua, coram primatibus vrbis

Præſtabunt eadem iurandi fœdera iuris,
Si tamen Italicis fuerit legatus in oris
Regius, hoc ipſum Regis vice iuris habebit,
Et de conſulibus diſponere cuncta valebit.
Antè tamen clauſa, quàm victor ab vrbe recedat,
Captiuos omnes, veteresq́ nouosq́, Boemo
Committent Ligures: quos protinus ille paternis
Reſtituet laribus, ſi iuſſu Principis illas
Cum populo Ligurum concordia iunxerit vrbes;
Accipientq́ ſuos Ligures verſa vice captos,
Quæque iuuant illos ſocijs conatibus vrbes:
Sin minus, in ſolito retinebunt carcere vinctos.
Nec tamen hinc aliquam patientur Cæſaris iram,
Obſidibus poſitis, captiuis ritè ſolutis.
Proxima lux Regis diſcedere caſtra videbit.
Argenti ſummam Ligures pro pace ferendam
At ſibi ſubiectis poterunt conflare colonis:
Dum tamen immunes Laudam, Cumamq́ relinquāt.
Nauigium, portus, vectigal, ſiue monetam,
Uel quæcunq́ ſibi defendit commoda fiſcus,
Nec rapient Ligures: nec ſi quis fortè nefando
Inuaſu, rapuiſſe volet, patientur inultum.
Has poſtquam leges, & ſpe leuiora rebellis
Iamdudum populus, gratanter pacta recepit,
Continuò totis effuſi mœnibus omnes
Procedunt: primusq́ ſuo cum Præſule clerus
Ueſte ſacra nitidus, nudo pede, ſupplice vultu,
Uertice demiſſo, noſtra monimenta ſalutis
Signa crucis præfert: pòſt hinc in vellere pullo
Infauſti ciues, veſtigia nuda prementes,
Iudiciumq́ ſui, pariter pœnamq́ reatus
Admotos nudis portantes faucibus enſes,
Tacta pudore graui perfundunt fletibus ora.
Protinus è totis fluit ad ſpectacula caſtris
Miles, & adſtantes denſas hinc inde cateruas
Anguſtus dirimit medio diſcrimine limes:
Quò vix turba gemens ad regia Cæſaris ora
Perueniſſe queat, placida qui fronte ſerenus,
Pectore contritos, & ſe peccaſſe fatentes
Suſcipit, & tali ſummo pro munere Regi
Grates lætus agit, ſæua qui mente rebelles
Contudit, & timidos tandem reſipiſcere iuſſit.
At Ligurum primi proſtrati corpore toto
Cæſaris ante pedes, trepidis confuſa querelis

Pauca gemunt, veniamq́ ſuis exceſsibus orant.
Hoc tantùm, veniamq́ ſonãt, veniamq́ loquuntur:
Non odio regni bellum mouiſſe, ſed illas
Quas ſibi vicinæ feciſſent ſæpius vrbes
Non potuiſſe pati tranquillo pectore noxas.
Nunc veniam nactos, operam, curamq́ daturos,
Vt redimant antiqua nouis, præmiſſa futuris.
Mox vbi præſcripti recitata eſt pagina pacti,
Atque probata viris, optatæ pignora pacis
Accipiunt, iunctas conſorti fœdere dextras.
Nec minus emiſsi Ligurum de carcere longo,
Duraq́ temporibus multis ergaſtula paſsi
Captiui, dudum varijs ex vrbibus hoſtes,
Ordine diffuſo, circa veſtigia magni
Conſedere Ducis, ſquallentia tegmine fœdo
Corpora velati: miſerandos poſsidet artus
Fœda ſitu macies, deformia turpis & æger
Inficit ora color, preſsis cutis arida membris
Inſidet, humanæ tantùm veſtigia formæ
Seruat & antiquam retinet natura figuram:
Et ſi vera velis imponere nomina rebus,
Non homo, ſed viuens hominis videatur imago.
Et tamen exultant longos fugiſſe labores
Carceris, & duras ſemel abieciſſe cathenas:
Ignotumq́ diu poſt triſtia nubila læti
Aſpiciunt Solem, Regemq́ libentius ipſum,
Cuius ab exilio ſeſe virtute reductos,
Ac velut è Stygijs tractos meminere tenebris.
Quis referat fletus, lachrymoſaq́ gaudia tantæ
Plebis, & interna tactos pietate dolores?
Cum captiua diu poſt durum corpora tetri
Carceris exilium, lætis ſic reddita tandem
Ciuibus, & natos vix agnouere parentes,
Iam niueos canis, primo quos flore nitentes,
Vltima non fauſtis ad bellum miſerat hora
Auſpicijs, longas damnatos ferre cathenas.
Nec ſolùm miſeros ſpacioſi temporis ætas
Fecerat ignotos, ſed ſqualor, & hiſpida veſtis,
Et ſitus, & macies, & nullo pectine tacta
Vtraque cæſaries, agnoſci penè vetabant.
Tunc demum victa Fridericus ab vrbe receſsit,
Modionumq́ petens, priſco dignatus honore
Illuſtrare locum, ſacro diademate crines
Induit, & dextra geſtauit ſceptra potenti.

Hanc

Hanc fortuna diu, Ligurumq́ potentia diues
Eximiam regni proauorum tempore ſedem
Preſſerat, & longa victam ditione tenebat.
Sed placidus Princeps primæuo cuncta decori
Reſtituenda putans, iniuſtis legibus illam
Exemit, priſcumq́ loco reparauit honorem:
Sumptibus & proprijs veteres ſarcire ruinas
Iuſſit, & annoſi ſenium deponere fati.
Tunc bene re geſta, cunctisq́ in pace locatis,
Cæſaris à facie cum tellus tota ſileret,
Militiæ partem placuit dimittere caſtris.
Auſtricus, Allobrogũ dux, cũ Duce Rexq́ Boemus,
Pannoniæq́ ſimul ſub eodem Rege cohortes,
Et Moguntino proceres cum præſule multi,
Rege ſalutato, meritis & laude venuſti,
Diſcedunt caſtris, conuerſaq́ ſigna ferentes,
Teutonicas repetunt tranſcenſis Alpibus vrbes.
Ipſe ſatis multos ſecum, ceu nullus abiſſet,
In caſtris retinens, ad certa negocia regni
Ducitur, & pulchros inuicta mente labores.
Non tamen in tanto clari victoris honore,
Italiæq́ metu ſtolidæ veſania gentis,
Exemplo Ligurum, penitùs compreſſa quieuit.
Namq́ ſatellitio quidam ſtipatus iniquo,
Ciuis erat Verona tuus, Tuſuidus, vt aiunt,
Nomen, ab infida cauſſas tacitosq́ furoris
Vrbe trahens ſtimulos, Caſtrum regale, quod illi
Appellare ſolent vulgato nomine Gardam,
Inuaſit, cepitq́ dolo: rurſusq́ relicto
Sæpius inſanus illo deſiſtere cœptis,
Spernebat Regem demens audire iubentem.
Infremuit tandem Princeps, Atheſamq́ rapacem,
Nec ratis officio, ſolitis nec pontibus vſus,
(Feruida quippe vadum fluuio iam fecerat æſtas,)
Contemptis tranſiuit aquis, vrbisq́ ſuperbæ
Depopulatus agros, quædam caſtella nocentum
Diruit, & ſpretas impunè retranſijt vndas.
Nec minus egregium quiddam Comes aulicus ille
Tunc quoque geſſit Otho: qui te, Ferraria, iuſſu
Regis adire parans, intactas omnibus antè
Eridani fregiſſe vado nil territus vndas
Dicitur, & tumidum primus tranſiſſe per amnem.
Hæc quoque res multum curæ, iuſtiq́ timoris
Vrbibus Italicis, & magnæ nomina famæ

Adiecit noſtris, claro ſub Principe, caſtris.
Quem nihil aggreſſum fruſtra natura vereri
Ipſa putabatur: cui ſic famulantibus vltrò
Subdita more nouo ſtudijs elementa fauebant.
Ergo Palatinus ſtupidæ formidine magna
Plebis, & ingenti pariter ſuſceptus honore,
Regia ſollerti ſtudio mandata peregit.
Utq́ quater denos fidei pacisq́ tenendæ
Accepit monimenta, vades, ad regia caſtra
Uertit iter, cunctis digna cum laude peractis.
Hoc quoq́ conueniens, & tanto Principe dignum,
Atque inter caſtos memorabile Cæſaris actus
Scribendumq́ puto, quòd tempore Rector eodem
Illecebroſa ſuis purgauit ſcandala caſtris,
Eq́ ſuo cœtu lixas, & ſcorta, nociuum
Ac petulans vulgus, ſatis indignanter abegit:
Nec docilis tolerare moras, pigrosq́ quieti
Indulgere dies excluſis pectore ſacro
Bellorum curis, pacis bene ponere tempus
Cogitat, & mundo prodeſſe laborat inermis.
Neue retractato Ligurum inconſtantia pacto
Abſiliat, ſolitáque fremens Laudenſibus ira
Immineat, totos vrbis transferre penates
Et veterem mutare ſitum feſtinat, & vrget:
Deſcribitq́ locum, quem torrens Abdua totum
Gurgitibus flexis aditu breuiore relicto
Circuit: vt modico munimina tuta labore,
Artificis præſtare queat ſollertia curæ.
Huc transferre lares, antiquaq́ mœnia Rector
Imperat: atque nouam regni ſub nomine Laudam
Grandibus impenſis ſeſe patre auſpice fundat.
Inde per Italicas famoſa potentibus vrbes
Curia Roncalijs certo mandatur habenda
Tempore, quo pacis leges, & publica iura,
Aut ea, quæ fiſci rationibus applicat vſus,
Omnibus in medium, ſtrictè ſeruanda, ferantur:
Commemorare iuuat, populo quod fortè ſequenti
Proderit exemplo: ne quis fore credat inultum,
Quicquid in Auguſtos auſus committere Reges,
Vel meditatus erit: nam tempore ſeruus eodem
Argolici regis (Græci cognominis vſu
Hic Caniclinus erat, nobis Camerarius idem
Eſſe poteſt) domino ſecreta fraude parabat
Sanguinis inſidias, & tres ſibi criminis huius

Addiderat

Addiderat ſocios, quos ad mala gaudia promptos
Perdita ſacrilegij audacia fecerat armis.
His male præmonitis peragendæ fraudis iniquæ
Infandum mandarat opus. mox cæde peracta
Vſurpare ſibi manibus diadema cruentis,
Et deſolatum cupiens inuadere regnum,
Neſcius ipſe ſui tractabat inania fati.
Nam re comperta, prius illi lumina lictor
Fodit, & exerta terebrato gutture lingua,
Cum ſocijs longa cruciatum perdidit ira.
Iam loca iuſſa petens ex omnibus vndique terris
Principis edicto clarus conuenerat ordo,
Tantaq; Roncalias magnorum turba virorum
Fluxerat, vt nec ſe ſimilem vidiſſe priores
Crediderint, nec iam viſuros eſſe ſequentes
De reliquo ſperare queant: tentoria ponunt
Vndanti vicina Pado, quæ more Latino
Ductus ab antiquo, talis determinat ordo.
Semper in æquali Romanus tendere miles,
Si patitur natura loci, planoq; laborat.
At ſi difficili fuerint loca pendula cliuo,
Aſperiúſue ſolum, primò correcta labore
Complanare ſolet, iacto mox aggere foſſam
Ducit, & ingenti cingit munimina vallo.
Protinus in quadram, vergentia, ſiue rotundam,
Pro ratione loci, ponit tentoria formam.
Principis in medio, digno ſpectanda decore
Caſtra nitent, celſi ſpeciem referentia templi.
Quem circa Proceres, condigno iuris honore
Cuilibet exhibito, propius, ſeu longius abſunt.
Inq; modum magnæ ſpacioſis frontibus vrbis
Dirigit immenſas ad portam porta plateas.
Ante fores ipſas regalia caſtra ſecuti
Artifices operum, ſeu qui venalia portant,
Caſtra minora locant, faciuntq; ſuburbia quædam.
Sic tanquam ſubitis, properata colonia tectis,
Atq; repentinæ noua cernitur vrbis imago.
Tunc quoque præſcripti ſeruato fœdere moris
Regia diſpoſitu ſederunt agmina caſtris.
Nec minus oppoſitæ Ligures in margine ripæ
Atq; alij ciues, tentoria iuncta tenebant:
Brixia quos genuit, quos miſit Pergamus, & quos
Italiæ plures, in ijſdem partibus vrbes.
Hæc quoque caſtra ſuis porrecto ponte per amnem

Continuare parat Princeps, biduoq́ labori
Impenſo, medias cinxit pons peruius vndas.
Nomina magnorum, quos præſens curia vidit,
Commemorare patrum numerum, gentemq́ referre
Non ſatis eſt promptum, non multum pertinet ad rem.
Id potius certa nobis ratione videndum,
Quid bene diſpoſitum, quid ab his feliciter actum,
Quæ noua prodierint tanto ſub Principe iura.
Quáſue recenſuerit celeberrima curia leges.
Ergo ſacros tantùm patres, iuriſq́ peritos,
Et de Principibus paucos, quibus ipſe timorem
Norat ineſſe Dei, tacitis Fridericus adaptans
Colloquijs, triduo ſecreta negocia toto
Rimatur: iuriſq́ vices, legumq́ tenorem
Conſulit: hanc illis gaudens iniungere curam,
Ut ſuper eccleſiæ, ſeu regni iure, ſalubri
Conſilio monituq́, virum formare laborent,
Tandem prolato poſt longa ſilentia vultu,
In medio procerum ſpectabilis vndiq́ cœtu,
Talibus ora modis Princeps facunda reſoluit.
Si modò non fruſtra, quotiens in nomine Chriſti
Tréſue, duóſue pari conſenſus iuris amore
Congregat, in medio perhibet ſe Chriſtus adeſſe,
Quis dubitet tantis ad commoda tanta vocatis
More ſuo medium primatibus aſſore Chriſtum?
Abſit, vt hos vnquam Chriſti præſentia patres
Deſtituiſſe velit: quibus eccleſiaſticus ordo,
Imperij leges, & publica iura reguntur.
Nunc igitur Proceres, communi fœdere iuris
Quicquid ad Eccleſiæ, vel regni commoda ritè
Pertinet, in medium Chriſto præſente feramus.
Ipſe quidem quamuis diuino munere Princeps
Summus in orbe ferar, legumq́ immunis, & expers
Non ſeruire quidem cogar, ſed condere iura
Fas habeam, veſtris cupio diſponere cuncta
Conſilijs: noſtro non ægrè ſpondeo iuſſu,
Uel ſancire nouas, vel priſcis legibus vti.
Nam nihil, vt verum fatear, magis eſſe decorum,
Aut regale puto, quàm legis iure ſolutum,
Sponte tamen legi ſeſe ſupponere Regem.
Gratia ſit magno, qui temperat omnia Regi,
Undique bellorum tumidos ſuppreſſimus æſtus,
Bellatrix poſitis Alemannia conticet armis,
Et vetus Italici deferbuit ira furoris.

Sed

Sed veterum leges, edictaq́ regia longo
Iuſticio ſuppreſſa ſilent, quæ Carolus olim,
Quæ noſter vulgauit Otho: veſtigia iuris
Pauca ſui Italicis agnoſcit fiſcus in oris.
Conſulite in medium, quas me vel ferre recentes,
Vel ſenium paſſas leges renouare velitis.
Ac primùm moneo, quicquid ſtatuiſſe libebit,
Vtile ſit, iuſtum, naturæ, moribus aptum,
Temporis atque loci patiens, & prorſus honeſtum.
Aſt ego quicquid erit, tota virtute tueri,
Et ſancire paro: nec me regnante licebit
Has cuiquam noſtras impunè laceſſere leges.
Ac ſi quis tumidus præſumpſerit obuius ire,
Supplicium præſens, manifeſtaq́ pœna docebit,
Non magis inuictum bello, quàm legibus eſſe.
  Talia facundo regaliter ore ſonantem,
Spectabat ſtudio miratrix Curia vultu.
Quòd neque doctrinæ ſtudijs imbutus, & æuo
Penè puer, canos, ſcripturarumq́ peritos,
Senſibus, & blanda præcederet arte loquendi.
  Protinus ingenuo quidam ſermone diſerti
Ora fatigantes, pro conſuetudine gentis,
Siue ſuum Regi ſtudium iactare volentes,
Siue facultatem potius monſtrare loquendi,
Officio linguæ, ſtudijsq́ loquacibus, illum
Inſumpſere diem: quos inter clarior vnus,
(Præſul erat Ligurum) vix exæquanda relatu
Gaudia cunctorum, facundo protulit ore.
  Omnibus, à primo quos, inquit, vidimus, æuo
Lætior iſte dies, & clarior eſſe meretur,
Cum te pacificum populi, mitiſſime Princeps,
In medio reſidere ſui, legesq́ citantem
Hactenus extinctas, gaudens videt Itala tellus.
Hæc eſt illa ſalus, quam tot iactata procellis
Expectare ſolet miſeræ ſors naufraga terræ.
Scimus ab antiquo, quantos, qualesue tyrannos
Senſerit Italicæ fortuna miſerrima plebis,
Cum totiens proſcripta bonis, addictaq́ ferro,
Aut ſpolijs nudas aut ſanguine paſceret iras.
Nec legem ratio, ſed Regum ſola libido
Poneret: & ferro gaudens, non iure poteſtas.
Nec minus infeſtus gens hæc malefida tyrannis,
Atque his ſæpe ſuo conata reſiſtere damno,
Preſſa metu potius, quàm læta fauebat amore.

Hinc odium populis,& ſeditioſa ſimultas,
Et furor Italiæ multos graſſatus in annos
Prodijt,& geminas fecit diſſenſio partes.
Et partim patriæ,partim regnantibus vrbes
Adſiſtunt:ſæuoq́ diu colliſa fragore
Bellorum,alternam ſenſerunt mœnia cladem.
Quis Ligurum cædem,quis vulnera ſæua Papiæ,
Quis referat Cremæ,quis triſtia damna Cremonæ?
Hæc inter varias oppreſſis legibus vrbes
Exarſit rabies,& longa licentia ferri.
Tu velut eximium poſt triſtia nubila tandem
Sydus ades,tu bella fugas,pacemq́ reducis:
Tu leges & iura nouas:te præſide rerum
Grata redit facies,certuſque renaſcitur ordo.
Nunc age,diuinæ quicquid ſententia mentis
Dictabit ius eſſe,iube:pro lege voluntas
Principis eſſe ſolet:quicquid decreuerit ille
Eſſe ratum,mos eſt,& iuris habere vigorem.
Vtere iure tuo,quicquid rectúmue,piúmue
Eſſe putas,ſeruare iube:nos verò volentes
Omnia ſuſcipimus:libertas maxima nobis
Tam placido parere viro. Sic ore diſerto
Præſul in aſſenſum Regis propenſius omnes
Impulit,& magno percuſſit corda fauore.
Tunc quoque compoſitis quidam reſonantia verbis,
Regia Cæſareæ cecinerunt carmina laudis.
Poſtera lux aderat, ſolio reuerendus in alto
Conſedit Iudex:ex omnibus vndiq́ multi
Vrbibus ac vicis aderant,queruloq́ ferebant
Innumeras clamore cruces(hoc quippe querelas
More ſolent aperire ſuas.)Rex omnibus aures
Commodat,& querulis iudex clamoribus idem
Aequus adeſt,certo dirimens examine lites.
Sed quia tam multis finem dare Curia præſens
Non poterat cauſſis,placuit ſatis vtile quiddam
Ingenuo pulchrumq́ Duci,cunctaſq́ per vrbes
Edoctos in iure viros,veriq́ ſequaces
Impoſuit medio qui cuncta negocia iuris
Limite diſcuterent,nec eos ex vrbibus iiſdem
(Ne fauor,aut odium ſenſus corrumpat eorum,)
Sed magis ex alijs,ad munera pulchra vocatos
Elegit,ſacra vel delegauit ab aula.
Poſtea ſollicitè regni de iure vetuſto
Quæſtio mota fuit:quòd deſuetudine longa

Priſcus

Priſcus inumbrabat neglecti temporis error.
Ac primùm Ligures ſuper hoc à Rege rogati,
Vectigal,portus,cudendæ iura monetæ,
Cumq́; molendinis,telonea,flumina,pontes,
Id quoque,quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolicium certo ſub tempore cenſum,
Hæc Ligures ſacro tribuerunt omnia fiſco.
Hæc,& ſi qua pari fuerant obnoxia iuri
Prælati,Proceres,miſſisq́; potentibus vrbes
Libera Romano liquerunt omnia regno:
Tanta tamen clari fuit indulgentia Regis,
Vt quicunque bona priſcorum munere Regum
Hactenus iſta fide poſſederat,idq́; probare
Legitimis poterat,vel demonſtrare tabellis,
Principis aſſenſu,titulo gauiſus eodem,
Nunc quoque poſſideat: reliquis in iura relatis
Regia,librarum triginta millia puri
Annuus argenti fiſco ſolet addere cenſus.
Tunc Proceres ſtabilem iurando nectere pacem
Rector,& adiecta certo ſub nomine pœna,
Italicas latè iuſſit vulgare per vrbes.
Mox de communi feudorum iure, quod illa
Perſpicuis nondum ſcriptis expreſſerat ætas,
Has dedit,& ſcripto iuſſit noteſcere leges.
Si quis habens feudum, precio ſeu vendere totum,
Seu pro parte velit,dominiq́; licentia deſit,
Seu dare,ſeu vadio ſupponere cogitur,illud
Qui dedit amittet,non qui ſuſcepit habebit:
Nullaq́; vel longi præſcriptio temporis obſtet,
Quo minus ad dominum redeant tranſlata priorem.
Emptoriq́; bonæ fidei præſtetur in illum
Actio,quæ precium cogat redhibere ſolutum.
Hæc magnus fieri vetuit Lutherius,at nos
Facta retractari volumus,facienda caueri.
Succeſſor feudi, totum ſi fortè per annum
Atque diem,tacto prima iam tempore pubis,
Sine dolo,ſeu deſidia,ſeu mente ſuperba,
Spreuerit à domino feudalia poſcere iura,
Perdat,& hac dominus proprios aſſumat in vſus.
Publica militiæ vaſallus munera iuſtæ
Non renuat,dominiq́; libens in caſtra vocatus
Aut eat,aut alium pro ſe ſubmittat iturum
Arbitrio domini,vel quam laudauerit ille,
Compenſet,redimatq́; ſuum mercede laborem.

Si patris dominum vaſſali filius acri
Læſerit offenſa, feſtinet prouidus illum
Conciliare pater: quod ſi contemnet agendum,
Munere priuetur: ſi verò audire monentem
Filius indomita neglexerit aure parentem,
Non erit in feudo ſucceſſor idoneus illo,
Ni prius accenſam domini placauerit iram.
Si tuus ex feudo cuiquam vaſſallus id ipſum
Contulit, atque tuo vaſſallum munere fecit
Ipſe ſibi, ſi fortè tuam, iam tertius ille
Succeſſor meruit factis atrocibus iram,
Nec tibi pro culpa domino mediante ſecundo
Fecerit ipſe ſatis, reprobato protinus illo
Ad dominum redeant feudalia iura ſecundum.
Si tuus ille ſuum tibi conciliare fidelem
Spernit: & aut torpens, aut perfidus eſſe probatur,
Ambobus ſpretis ad te tua iura recurrent.
Inter vaſſallos vnius fortè patroni
Quæſtio de feudo quoties agitatur eodem,
Quo feudi domino gaudent, hoc iudice certent.
Si tibi pro feudo, quod te tribuente, fatetur
Acceptum, tu verò negas, vaſſallus agendam
Fortè mouet litem, non tu, ſed Curia iudex
Audiat, & certo determinet ordine cauſſam.
Marchia, ſeu Comitis poſſeßio, ſiue Ducatus
Integra permaneant: feudalia cætera multis
Participanda patent, domino dum quiſque fidele
Spondeat obſequium, iurandaq́; fœdera præſtet.
Sic tamen, vt dominos eiuſdem nomine plures
Vaſſallus feudi non compellatur habere.
Præterea quotiens feudali iure receptò,
Vaſſallus domino fidei iuramina præſtat,
Excipiendus erit Romanus nomine Princeps.
Omnibus his leges voluit ſubnectere pacis
Cæſar, vt extremo poſitis in fine loquendi
Vocibus, admonitas penetrarent altius aures.
Omnibus in noſtro, quod toti præminet orbi,
Gentibus & populis edicta potentia regno
Tradimus: vt cuncti bellorum clade remota,
Tempore iam noſtro pacis ſeruare quietem
Incipiant homines: pœnasq́; nócentibus vltrò
Addimus, & iuſtam legum proponimus iram.
Hanc Proceres cuncti, Comes, an Dux, Marchio, Cōſul,
Et cum iudicibus, capitanea turba, verendis,

Miles,

Miles, paganus, ciuis, ſimul atque colonus,
Et cum plebeio pariter grege, nobilis ordo,
Omnes hanc inquam penitus, quoſcunq; non ætas
Pupillaris habet, non ſeptuageſimus annus
Contigit, in medium concordi fœdere iurent.
Ac ne fortè ſacræ veniant obliuia pacis,
Singula iuratam renouent quinquennia formam.
Iudicis officio ſua cuncti iura ſequantur,
Contineantq; manum, vaginæ redditus enſis
Torpeat: & ſcabie rubeat, non ſanguine ferrum.
At ſi quid temerè contemptis legibus actum,
Et violata ſacræ fuerit reuerentia pacis,
Vrbs centum libris puri mulctabitur auri:
Oppida vicenis: at Marchio, ſeu Comes, aut Dux
Quinquagena dabit læſa pro pace talenta:
Magnates bis dena viri, bis ſena minores.
Vulnera, vis, cædes, liuor, mutilatio membri,
Inſidiæ, fraudes, iniuria, furta, rapinæ,
Damnaq; legitimis mulctentur ſubdita pœnis.
Maior, qui pacis noxas punire recuſat
Conuictus iudex, fului bis quinq; metalli
Appendet libras, damnumq́ue reſarciet omne
Legis ad arbitrium: minor atque pedaneus in tres
Condemnandus erit: cuius fortuna laborans
Non potis eſt auro pœnales ſoluere noxas,
Arctatum vinclis, grauioraq; verbera paſſum,
Sedibus à patrijs hunc quinquageſimus annos
Amoueat per quinq; lapis, tandemq́; reuerti
Fas ſit, & optatos patriæ contingere fines.
Ne conuenticulum, vel conſpiratio fiat,
Siue ſodalicij, ſeu iuncti ſanguinis aſtu
Vrbibus in noſtris, tali ſub lege vetamus:
Qui conuictus erit, libra mulctabitur auri.
Pontifices, ſanctiq́ue patres, anathemate ſacro
Spretores pacis, damnataq; legibus auſos
Intrepidè feriant, humanaq; iura ſupernis
Legibus, & iuſtum ſtudeant ſancire timorem.
Hactenus Italicas fieri conſueta per vrbes,
Angarijsq; ſacras etiam vexare frequenter
Auſa domos plerunq; ſuis, exactio ceſſet:
Aut exacta duplo redhiberi plura iubemus.
Qui pacis iurare modum formamq; tenere
Improbus abnuerit, quæ poſſidet omnia vulgo
Diripienda patent, euertendiq; penates.

Qui violatorem pacis ſouet, atque receptat,
Conſenſu culpa, meruit conſortia pœnæ.
Iuramenta metu, moriſue dolore coacta,
Præcipuè ne quis multis nocitura, loquendo
Publicet, aut in ſe crudeliter acta queratur,
Nullius meriti, vel ponderis eſſe iubemus.

Libri Octaui finis.

ARGVMENTVM LIBRI NONI.

Aere Placentinus Cremonenſes damnat: & inde
Cæſar Sardiniæ fines, Ianuamq́ue tenebat.
Ille Friſingus Otho moritur, mox Papa ſuperbit.
Deficiunt Ligures, veniunt legata, Ligurq́ue
Victus erat, Papæ ſua priſtina iura reponens.
Pugnaq́ue conſeritur, cum magna clade ſuorum
Depopulatur agros, & cingitur obſidione
Ligur, & ingentem capiunt ſua mœnia cladem.
Cumq́ue fame iam peſtis adeſt, & crimine magno
Inſidiæ Regi, Ligurum de more, ſtruuntur.

GVNTHERI POETAE LIGVRINI, SIVE DE REBVS GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER NONVS.

INTER cauſſantis creberrima iurgia turbæ,
Et querulas varijs ex vrbibus vndique lites,
Magna Placentinos, & pulchræ rixa Cremonæ
Vexabat ciues, & adhuc vetus illa ſimultas
Spirabat, ſtimulisq́ viros agitabat acerbis.
Nam licet has vnctis connexas finibus vrbes
Gurgite vix medio dirimat Padus, illa Papiæ,
Hæc vrbi Ligurum, concordi fœdere iuncta,
Hactenus alternas ſtudijs hoſtilibus iras,
Atque graues odij ſtimulos agitare ſolebant.
Sed tunc antiquis acceſſerat hæc quoq; cauſſis:
Nam dum Roncalias peteret Fridericus, eumq́
Signa Cremonenſis ſequerentur bellica turmæ,
Emiſit tumidos inimica licentia ciues,
Irritansq́ viros, quaſi per colludia quædam,
Inſtituit verum collato milite bellum.
Nec ſine cæde quidem, nec prorſus ſanguinis expers
Pugna fuit, ſed vtraq; viris ex parte peremptis
Præbuit alterno caſus ſolatia damno.
Ergo Cremonenſes cauſſa meliore, ſimulq́

Ingenuis

Ingenuis freti facundi laudibus oris,
Acribus inuidiam ſtimulis, & Principis iram,
(Quippe nec illicitos ſatis excuſantibus auſus
Hoſtibus) accumulant: donec vix denique multo
Aere dato, taliq; reis eſt reddita pacto
Gratia, deiectis vt tota turribus vrbe,
Mæſta ruinoſis lacerarent mœnia muris.
Quasq; metu Regis cœpiſſent ducere, rurſus
Ingeſto patulas implerent aggere foſſas.
Hactenus Italicis pulchro ſatis ordine rebus
Diſpoſitis, ad quæq; volens extendere Cæſar
Vlteriora manum, Tyrrheno gurgite clauſos
Sardiniæ fines, & Corſica rura potenter
Conciliare ſuis parat, atque adſciſcere regnis.
Atque ideo geminos proceres præmittere, quorum
Hic Comes, hic Præſul: ſuſpectaq; pectora gentis
Pacem, an bella velint, cogendi, an ſponte ſequantur,
Attentare libet. Securos Ianua miſſus
Altaq; Piſa viris aditus præſtare iubentur.
Vtraq; Tyrrhenas longe metuenda per vndas,
Vtraq; famoſis latè vulgata triumphis.
Quid tamen inciderit, cur hæc legatio finem
Non fuerit ſortita ſuum, perpendere nobis
Inde licet: quòd ab his regionibus vtraque ſedes
Plurima ferre ſolet dominatu commoda longo:
Vnde ſatis liquide mandata negocia regni
Præpediſſe queunt occulta fraude videri.
Sed neq; tuta dolo verſutæ Ianua plebis,
Nec ſale Tyrrheno, nec quos natura locorum
Vix aditu ſtricto, multoq; labore petendos
Oppoſuit montes, irati Principis acres
Eualuit vitare minas: veniaq; petita,
Vix precio fraudem marcarum mille redemit.
Hoc tamen adiecto, ne claudere pergeret vrbem,
Iuſſus ab incepto populus deſiſtere muro.
Cœperat æſtiuis ſuccedere torpida caſtris
Conuerſo iam bruma gradu, placuitq; potenti,
Multimodoq; Duci, terræ melioris opima,
Intactoſque prius diducto milite paſſim,
Et latè ſparſis fines inſidere caſtris.
Nec mora, frugiferis opulentam finibus Albam
Occupat, hybernis ſatis hoſpita mœnia caſtris.
Hic quanto poterat Princeps terrenus honore
Proxima ſyderei coluit natalia regis.

Inde per Ethruſcas legatos deſtinat vrbes,
Campanasq́; domos, & quas in littore curuo
Aequoreæ lauat vnda ſalis: qui debita fiſco
Iura vetuſta petant, per quos ſtatuantur in omni
Urbe magiſtratus, & ciuica quæq́; poteſtas.
Præterea reditus, cunctis de finibus illis,
Quos famoſa prius poſſederat illa Mathildis,
Pluribus inuaſos, Rex in ſua iura retraxit.
Inde recollectos, & tanquam corpus in vnum
Partibus ex multis quadam grauitate reductos,
Neſcio quid priſci ſe iuris habere volenti,
Ac velut hæredi, cumulato munere Princeps
Conceſſit Catulo, qui Regis auunculus, illo
Tempore Dux validus felicia caſtra nepotis
Milite non pauco, mentisq́; vigore iuuabat.
Hunc ex Romano Catulorum ſanguine clarum,
Et genus, & nomen (niſi fallit fama) trahentem,
Teutonicus verſo Uuelfonem nomine ſermo
Dixerat, ambiguæ deceptus imagine vocis.
Inter ſucceſſus lætos, & proſpera rerum
Magna repentino Regem iactura dolore
Perculit, & placidæ turbauit gaudia mentis.
Nam Procerum multi, ſeu qui ſub Principe claro
Caſtra ſequebantur, ſeu qui ſub pace quieta
Teutonicas vrbes, nataliaq́; arua tenebant,
Extremum clauſere diem. Quo tempore Præſul
Ille Friſingus Otho, maioris cauſſa doloris
Extitit, ingenuo comperta morte nepoti.
Hic patruus Regis, ſtudijs in vtrisq́; peritus,
Regia ſigna ſequi ſemper conſueuerat, at nunc
Credo equidem, reuocante Deo, languore grauatus
Manſerat, vt medius fratrum, cleriq́; gementis
Inter luctificos pſalmis modulantibus hymnos,
Non in caſtrorum ſtrepitu, ferriq́; fragore
Expirare ſacram diuini muneris auram
Poſſet, & æthereo tandem ſua reddere regi.
Interea veterem prauis auctoribus iram
Summus, & extinctas animo refricare querelas
Cœperat antiſtes, magnumq́; potentis honorem,
Anxius inuidiæ ſtimulos Adrianus habebat:
Præcipuè poſtquam ſua iura recognita fiſco
Aſſenſu Procerum, per cunctas comperit vrbes,
Indoluit facto, quantumq́; videbat honoris
Acceſſiſſe Uiro, tantum Pater ipſe putabat

Deceſsiſſe ſibi: tunc quicquid atrocius actum
Antè videbatur, legatorumq́ue, ſuosq́
Contemptus, regniq́ minas, mandataq́ duris
Aſperiora notis, ceu quædam pabula flammæ
Inuidiæq́ faces, ardenti ſponte camino
Adijcit, & rapidos fornaci ſuggerit æſtus.
Hæc quoque cauſſa recens aderat, quòd regia miſsi
Quærere iura, Viri, dum per caſtella, locosq́
Pontificis ſummi, mandata fidelius æquo
Publica conficiunt, nimia feritate timendi
Inſolito miſeros vrgebant pondere ciues.
Ergo noua veterem cauſsa ſtimulante dolorem,
Gaudebat crebris Regem culpare querelis,
Iniuſtum, ſæuumq́ vocans, regnoq́ ſuperbum,
Ingratumq́ ſibi, qui tanti culminis vltrò
Nomen, & Imperij ſummum tribuiſſet honorem:
Ac primùm ſcriptis leuioribus, atque paterno
Affatu ſuadere viro: mox acrius illum
Corripere, & nimium verbis inſtare moleſtis.
Nec minus ille vicem maledictis reddere gaudens
Verba remittebat chartis odioſa ſuperbis.
Sic alterna ferens diuerſæ iurgia partis,
Acrius incenſas ſtimulabat epiſtola mentes:
Conflictuq́ graui totius maxima mundi
Nomina, magnarum quatiebant prælia rerum.
Nec fuit ambiguum multis (ſi credere fas eſt)
Pontificis ſummi ſcriptis, crebroq́ rogatu
Pellectos Ligures, iterum ceruice rebelli
Abrupiſſe ſacras, contempto fœdere, leges.
Ergo vbi cum claro præſul Reinaldus Othone,
Signifer hic prudens, & Cancellarius ille,
Et Comes eximiæ laudis Gozuinus, ad Vrbem
Magna peracturi venere negocia regni,
Infremuit, cœpitq́ furens concurrere vulgus.
Quaq́ receptus erat Præſul famoſus in æde,
(Nam Comites ambo, muros, ſuſpectaq́ cauti
Mœnia vitantes, extrà prudenter agebant)
Hanc lapidum ſæuo Ligures euertere iactu,
Atque ipſum magni legatum Cæſaris alta
Pontificem fama, mentisq́ vigore timendum,
Certatim ſæuo properabant tradere letho.
Nec prohibere poteſt Regi deuotior ipſa
Nobilitas, nec qui ſocia conciuis in vrbe
Egregium nomen Guido Blandratenſis habebat.

Uix tandem rabidas, eiuſdem præſule ſedis
Subueniente, minas effugit præſul, & vrbis
Peſtifera muros, inſidaq́; tecta reliquit.
Protinus infectis legati regia rebus
Caſtra petunt, ſociasq́; gradu properante cateruas.
Interea Regum legatio fida potentum,
Diuerſis ſtudijs, ad magni Cæſaris aures
Attulit, ex varijs mandata recentia regnis.
Principis Argolici quidam mandata ferentes,
Securos in caſtra gradus, pacemq́; petebant.
Iamdudum ſiquidem Stapulenſis morte Uuibaldi,
Quem lux Argolicis oppreſſerat vltima terris,
Suſpectos Regi ſeſe vehementer haberi
Audierant, gentemq́; ſuam purgare parabant.
Nec minus Hungariæ rector, iam fraude recenti
Comperta Ligurum, mandata fidelia pacis
Scripſerat Auguſto, pluresq́; prioribus illi
In pœnam ſceleris ſpondebat mittere vires.
Anglus, & vrbanis illo qui tempore Gallis
Rex erat, ambo, viros ad regia caſtra fideles
Legarant: paciſque fidem, magniq́; fauorem
Cæſaris, oblatis certabant poſcere donis.
Hos inter Reges vetus & grauis inde ſimultas
Orta ferebatur, quòd Galli Principis vxor,
Coniuge dimiſſo rectori nupſerat Anglo.
Inde ferox odium, ſtimulisq́; ardentibus ira,
Sæuaq́; limitibus dirimendis bella furentes
Uexabant: ideoq́; ſibi properabat vterque
Alterius damno conſciſcere Cæſaris arma.
Hos omnes hilari vir prudentiſsimus ore
Laudauit, donisq́; ſuis dimiſit onuſtos.
Interea reduces legati caſtra ſubibant,
Fœda reportantes Ligurini criminis auſa.
Cognita res, cunctos, Regemq́; ferocibus ipſum
Concuſsit ſtimulis, iterumq́; recanduit ira.
Ne tamen Auguſto, quicquam ſub Principe, certo
Ordine non fieret, rurſus tribus eſſe citandos
Edictis Ligures iuris ſuaſere periti.
Quæ poſtquam tumida ſpreuerunt mente ſuperbi,
Curia damnatos regni denunciat hoſtes.
Utq́; viros iuſtæ ſtimulis grauioribus iræ
Rurſus ad armiferos incenderet ipſe labores,
In medio Procerum cœtu, vulgiq́; corona,
Talia mellifluo Fridericus protulit ore.

Sæpe quidem veſtras ad prælia cogere vires,
Et fidas adhibere manus, iterata malorum
Improbitas, Ligurumq́ frequens iniuria cogit.
Res oneroſa quidem, nec ſi dubitabilis eſſet
Grata fides, totiens ad magna negocia pigras,
Atque recuſantes auderem poſcere dextras:
Sed quia communis labor eſt, vobisq́ minori,
Quàm mihi, quod geritur cura, non ſuſpicor eſſe,
Auxilij quotiens veſtri, certiq́ fauoris
Tempus eget, regnumq́ recens fortuna laceſſit,
Tutus ad inuictum veſtræ virtutis amorem
Confugio, certusq́ manus imploro fideles.
Scitis, & horrendum vobis durumq́ videri
Ceu mihi, non dubito, periuræ ſæpius vrbis
Prodigiale nefas, quam vix modo munere noſtro
Delicti veniam, fructumq́ ſalutis adeptam
Excitat in ſolitos feritas recidiua furores.
Quæ iam de reliquo fidei, pacisq́ tenendæ
Spes ſupereſſe poteſt, cum ſacramenta, fidesq́
Totq́ vades Italas noſtro ſub iure per vrbes
Infidæ rabiem nequeant compeſcere plebis?
Det pœnas periura graues, crudelia tandem
Facta luat, meritoq́ cadat, quæ ſtare recuſat.
Audierant, aliusq́ alium certante fauore
Præueniunt, ſtimulisq́ virum maioribus vrgent.
At Rex rem tantam, tantiq́ laboris egentem,
Non niſi Teutonico peragendam robore credens,
Germanos Proceres, cognataq́ ſigna nepotis
Baugariæ Ducis, atque alios plerosq́ potentes,
Teq́ thori ſociam ſacri generoſa Beatrix,
Ex tranſalpinis ad ſeſe conuocat oris.
Ipſe per Italicas paucis comitantibus oras
Vndiq́ diſcurrens, bello quæcunque ſequenti
Vel prodeſſe ſibi, vel obeſſe putauerat hoſti
Accelerat, caſtella viris armisq́ cibisq́
Inſtruit, atque nouam valido munimine Laudam
Cingit, Ticini paſſuram pondera belli.
Cumq́ ſibi fidæ tetigiſſet mœnia Cumæ,
Belligeras vires, atque auxiliaria poſcens
Agmina, plura ſuis vltrò collata petitis
Accepit, fidæ gauiſus plebis amore.
Cumano præcincta lacu iacet inſula quædam,
Belligeris fœcunda viris, quæ fœdere priſco
Infidæ Ligurum ſeſe ſociauerat vrbi:

Nauigioq́; potens piratica bella gerendo,
Gaudebat crebris ſtagnum infeſtare rapinis.
Hanc Rex ob varios bellorum prouidus vſus,
Conciliare ſuis ſapienter cogitat armis.
Nec fuit hoc fruſtra: ſtructa nam claſſe, paranti
Aſſultum bellumq́; viro, deuecta carinis
In medium plebs illa lacum, victore recepto
Ceßit, & ex illo generoſo tempore Regi
Fida fuit, puroq́; fidem ſeruauit amore.
Tunc quoq; conceptum, tacitumq́; Placentia virus
Quo minus euomeret, ſeſe cohibere nequiuit.
Nam dum Cæſarei per fines vrbis iniquæ
Nomine pœnali quæ Ianua ſoluerat æra
Legati ferrent, ipſa mox vrbe latrones
Egreßi ſpoliare viros, & regia fœda
Non timuere manu contingere turpiter æra.
Ergo graui Princeps ex hoc quoq; concitus ira,
Maieſtate ſui ſecurus nominis, vltrò
Ingreditur trepidam paucis comitantibus vrbem,
Regalesq́; minas, metuendaq́; verba ſuperbis
Ciuibus incutiens, vix exoratus ab illis,
Quam tulerant ſummam conceſſa pace recepit.
Inſtabat veneranda dies, qua Chriſtus ab imo
Ora ſolo turbæ referens optata fideli,
Victor ab inferna captiuos ſede reduxit:
Hunc quanto potuit Mutinenſi Cæſar in vrbe
Egit honore diem, finesq́; Bononia iuris
Ingreditur ſtudioſa tuos, vbi caſtra, ſuasq́;
Tempore iam longo non viſas ille cohortes
Liquerat, eximio magnis in rebus Ebrardo.
Ergo vbi legitimis Ligures iam ſæpe citatos
Edictis ſpreuiſſe videt, nimiumq́; tenaci
Propoſito fixiſſe pedem, ne vel modò quicquam
Præcipitanter agat, famoſa Rector ab vrbe
Præcipuos in iure viros, legumq́; peritos
Euocat, & quæ ſit contemptus pœna requirit.
Quæ diſcuſſa diu, cunctorum deniq; talis
Iudicio deſcripta fuit: direptio rerum,
Seruitium populi, ſubuerſio funditùs vrbis.
Intereant caſtris à ſummo Præſule mißi
Prudentes, clariq́; viri Guilhelmus, & ille
Qui pòſt ſchiſmatica longum feritate rebellis
Perſtitit ad tumulum, ſucceſſoriq́; reliquit.
Hi poſt ſermonum primordia blanda ſuorum,

Et

Et delinitas facundis vocibus aures,
Aſpera, nec placida Friderico mente ferenda
Attulerant, certis ita definita figuris.
Non licet Auguſto, niſi tantùm Præſule ſummo
Conniuente, ſacram legatos mittere ad vrbem,
In qua, iura Petrus meritò tenet omnia ſolus.
Non licet & fiſco caſtella, vel oppida Papæ,
Collectis vrgere ſuis, niſi tempore tantùm,
Quo Princeps primam Romæ geſtare coronam,
Imperijq́ nouos admittere gaudet honores.
Pontifices Italos omnes non expedit eſſe
Principis ad fidei modò iuramenta vocandos.
Non licet & cuiquam Regis mandata ferenti,
Pontificum vexare domos: hunc more vetuſto,
Solus ritè ſibi Princeps defendit honorem.
Quicquid ad eximij rectè patrimonia Petri
Pertinuit dudum, poſſeßio, ſiue tributum
Reſtituatur ei, comitiſſæ terra Mathildis,
Et Spoletanus ſub eodem iure Ducatus.
Quicquid ab excelſis Romanæ mœnibus vrbis
Pendentem ſeiungit Aquam, Ferraria, Maſſa,
Et cum Sardois vberrima Corſica campis,
Pontifici ſummo priſco de more tributum
Soluat, & antiquas iuſto ſub canone leges.
Hæc ſatis argutis rationibus omnia Princeps
Extenuans, doctis diſſoluit ſingula verbis,
Oppoſuitq́ ſuam rupta de pace querelam,
Quam ſecum tali firmatam lege ferebat.
Ne cum Romanis Siculo, Graioue tyranno
Ipſius iniuſſu ſociaret fœdera Præſul.
Deniq́ vel ſtricto iuri, legumq́ rigori
Stare, vel arbitrio ſapientum velle virorum,
Facturumq́ ſatis, ſuſcepturumq́ libenter
Conditione pari ſeſe promiſit. At illi
Accepiſſe quidem, ſed non præſtare paratos,
Ridiculum quiddam, ſeſe veniſſe, ferebant.
Nam ſe iudicio Papam, qui iudice nullo
Fungitur in terris, ſupponere poſſe negabant.
Pluribus exhibitis fruſtra, ſubiecit & illud
Cæſar, vt electi bis tres à Præſule ſummo,
Totq́ ſua de parte viri, quibus omnia vero
Poſtponenda quidem certa ratione putentur,
Omnia ſollicita dirimenda negocia cura
Suſcipiant, certoq́ Dei peragenda timore.

Sed nec in hoc Præſul conſenſit, & omnia nutu
Ire ſuo cupiens, iuſtæ ſe ſubdere legi
Reſpuit, vt magnæ cauſſas qui quæreret iræ.
At Ligures tacitæ molimina fraudis, in actum
Sæuitiæ proferre parant, Treciumq́, quod illis
Ereptum, valido iamdudum milite Rector
Munierat, terrore graui, validaq́ minantur
Expugnare manu, tormentaq́ bellica raptim
Secreto fabricata dolo, ſubuectaq́ plauſtris
Marte graui ſeiuncta ferunt, magnaq́ repentè
Mole leuant, caſtrumq́ nouis aſſultibus vrgent.
Miſſilibus telis alij, celeriq́ ſagitta
Mœnia ſumma petunt, lapides agitata minores
Funda rotat, magnos balearica machina muros
Incutit, & duro munimina verberat ictu.
Aſt alij clypeis denſa teſtudine iunctis
Foſſarum ſupplere lacus, murosq́ue latenti
Suffodiſſe dolo, ſeu duri roboris ictu
Frangere, ſeu gradibus ſcalarum ſcandere turres
Acriter, & celſas properant comprendere pinnas:
Hoc magis vrgentes, quòd regia ſigna propinquis
Finibus, & magnas metuebant Cæſaris iras.
Nec minus è ſummis animoſi turribus hoſtes
Saxa rotant, franguntq́ ſuos in prælia muros.
Undiq́ tela pluunt, baliſtæ turbine ruptus
Sibilat, & longis reſonat ſtridoribus aër.
Prima; ſequensq́ dies, cœpto momenta labori
Magna dedit, victos patefecit tertia muros.
Iamq́ fatigatis toto iam corpore noſtris,
Nec reuocare manum, nec reſpirare licebat,
Aut mutare locum, primò, quem quiſque tuendum
Ceperat: at Ligurum ſibi mutua ſigna frequenter
Succurrunt, mutantq́ vices, ſemperq́ videtur
Augeri numerus, ſemper ſuccreſcere vires.
Succubuit numero virtus, ſæuoq́ tumultu
Effractæ patuere fores, pugnaxq́ iuuentus
Aut miſero gladios hoſtiles ſanguine tinxit,
Aut tulit iniectas collo, manibusq́ cathenas:
Hîc tamen in duris habito diſcrimine rebus.
Nam quoſcunq́ illic victor de gente Latina
Repperit, enſe ferox, & inexorabilis omnes
Percuſſit, & ferrum gentili ſanguine pauit:
At quos Teutonici manifeſte ſanguinis index
Lingua venuſtabat, tractandos mitius eſſe

Credidit,

Credidit,& captis ſublata cæde pepercit,
Hisq́ quater denis,regni quos fama clientes
Vera fatebatur,in vincula dura coactis,
Infandis alij perierunt cædibus omnes,
Ipſaq́ caſtelli fractis munimina muris
Euerſa,& rapidæ ceciderunt tradita flammæ.
At Cæſar tantæ comperto vulnere cladis
Indoluit,luctuq́ graui commotus,& ira
Continuit gemitum,preſſitq́ in corde dolorem,
Fortia Principibus præbens exempla dolendi.
Non placuit meritas noxarum ſumere pœnas,
Vlciſciue ſuos,aut bella mouere,priuſquam
Curia Roncalijs iamdudum indicta coiret.
Hîc Ligurum fraudes,& fœdera rupta,ſuasq́
Omnibus offenſas,mirantibus,atque ſuperbæ
Perfidiam plebis,iuſto damnantibus ore,
Edidit,atque ſuæ conſciuit robora cauſſæ.
Protinus hoſtiles infeſto milite fines
Irruit,& latos ferro,ſimul igne,rapina,
Depopulatur agros,ficus,vinetaq́ ferro
Cædit,& arboreos detracto cortice truncos
Excoriat,nullis vltrà iam fœtibus aptos.
Vtilius reputans damnis,quàm ſanguine fuſo
Deterrere reos,tumidasq́ retundere mentes.
Aut ſi fortè truces vel ſic reſipiſcere nolint
Conſumpti pereant,vel deditione ſupremi,
Vel famis exitio ſumptu breuiore ciborum,
Seq́,ſuosq́ ſimul cogantur tradere muros.
Præterea portas poſito cuſtode per omnes
Abſtulit vtilium clauſis commercia rerum.
Néue quis hoſtili venalia deferat vrbi,
Audenti pœnam,prodenti præmia fixit.
Sæpe fores vrbis ſtipatus milite forti
Accedit,tutos vt mœnibus euocet hoſtes.
Sæpius egreſſos impunè,iterumq́ reuerſos,
Egregia tandem Fridericus fraude feſellit,
Eductosq́ ſua Ligures pauliſper ab vrbe,
Conuerſosq́ fuga,ſocijs præcurrere iuſſis,
Faucibus anguſtis intercipit,atque negato
Portarum ingreſſu,captis,ferróue peremptis
Pluribus,incolumes vix paucos reddidit vrbi.
Cumq́ procul Ligurum fines penetraſſet,agrosq́
Depopulans,magno momenta potentia bello
Adderet,hoſtili velox equitatus ab vrbe

Quingenti iuuenes, animis armiſq; valentes
Regia tranſlata petierunt mœnia Laudæ,
Inuentoſq́; greges, latis armentaq́; campis
Ad ſua conuerſo cogebant mœnia curſu.
Hos Dux Anconæ raptis Guarnerius armis,
Atq; alius, ſub quo tunc præſule diues agebat
Mantua, præcipuæ meritus præconia famæ,
A tergo iuuenum valida comitante caterua,
Horribili clamore premunt, prædaq́; recepta
Sexq́; decemq́; viris Ligurum de gente peremptis,
Vix alios muris pauidos vrbs mœſta recepit.
Iamq́; quater denis ferro flammaq́; diebus
Inclitus hoſtiles Princeps vaſtauerat agros,
Oppidaq́;, & validis munitas turribus arces
Ceperat, inter quas nulli ſuperabilis antè
Ceſſerat, inuicto quædam munitio Regi,
Quam Montem ſancti plebes vocat illa Ioannis.
Iamq; ferè cunctis mutilauerat vndiq; membris
Inſidum reprobumq́; caput, tantumq; relictis
(Cætera ſubdiderat victor ſibi caſtra) duobus:
His aliud quiddam pulchrum fortuna recensq́;
Addidit, & largi cumulauit dona fauoris.
Namq; ſuos equites opulenta in rura Cremonæ,
Et prædabundas emiſit Brixia turmas.
Cumq́; per inuaſos latè diſcurrere fines
Cœpiſſent, nulloq́; metu ventura cauerent,
Præmoniti dudum, latebroſis ſedibus hoſtes
Proſiliunt, terrentq́; viros, fundantq́;, fugantq́;,
Attonitoſq́ue necant, & ferrum ſanguine paſcunt.
Sic ſexagenos equites, pediteſq́; trecentos
Vel gladius fudit, vel conſtrinxere cathenæ.
At Cæſar reprobæ vaſtatis finibus vrbis
Fida ſuæ repetit victor munimina Laudæ.
Hic iam dimiſſis Italis, vxoria ſigna,
Et tranſalpinas libet expectare cohortes.
Creuerat interea Ligurum cum tempore peſtis,
Appoſitiſq́; malum capiens augmenta diebus
Ingruerat, totamq́ue fames poſſederat vrbem.
Non tamen infauſtos homines mala tanta docebant
Pœnituiſſe ſui, quos deſperatio tutos
Fecerat excluſa certæ formidine cladis.
Vnde nec inſidias infandi, occultaq́ue mortis
Expauere ſacro molimina reddere Regi.
Protinus immani metuendum corpore quendam,

Cuiq;

Cuiq; erat ex facili verum ſimulare fauorem,
Allectum precio ſtimulant, vt regia caſtra,
Veſanum ſimulans verbis ac geſtibus, intret,
Exceptumq; dolis, inuento tempore, Regem
Interimat quocunq; modo: nec tardior ille
Conſilijs parere malis: hoſtilia magni
Proxima conſpicuæ Regis tentoria Laudæ
Subuerſa facie, cunctis incognitus intrat.
Exceptusq; ſemel, totis ludibria caſtris,
Et faciles præbere iocos, riſumq; mouere
Gaudebat, ſtultæ ſimulator callidus artis:
Squallidus, illota facie, barbaq; comaq;
Horridus impexa, ſciſſo pannoſus amictu,
Fulgur habens oculis, ſpumanti ſordidus ore,
Nunc pauidus vultu, nunc efferus, & modo mitis,
Et modo trux, modo blāda loquēs, modo iurgia nectēs,
Nunc humilis, nunc ore minax, ac feruidus ira,
Nunc celer inceſſu, nunc tardior, & modo pallens,
Et modo terribilis ſuccenſus lampade vultum,
Nunc riſu lachrymas, gemitu modo gaudia rumpens;
Sæpe genas alapis, colaphis ſupponere colla
Gaudebat, prudens hominis ſimulator inepti.
Sic olim Priamum, perituraq; Pergama mendax
Ille Sinon, Graia munitus fraude, ſubiuit,
Illuſusq; diu miſeris illudere Teucris
Optabat, ſenſuq; dolos tractabat iniquo.
Vtq; per expreſſi certiſſima ſigna furoris,
Omnibus in caſtris ſuſpectus deſinit eſſe,
Ipſum etiam Regem cœpit funeſtus ineptis
Delinire iocis, dum tandem tempore rapto
Prodijt in verum veſania ficta furorem.
Nam cùm more ſuo, primo Rex lucis in ortu,
Ad matutinos diuinæ laudis honores,
Strennua neglecto rapuiſſet membra cubili;
Omnibus in caſtris pingues efflantibus auras,
Et matutinæ preſſis torpore quietis,
Dæmonis impulſu, ſæuiſſimus ille ſatelles,
Opportuna ratus peragendæ tempora fraudis,
Pronus in alterutrum, vel ſeſe ſubdere morti,
Vel patrare nefas, incautum fortibus vlnis
Implicat, & grauiter robuſto corpore preſſum
Extrudit caſtris, altæq; crepidine ripæ
Præcipitare parat, fluuioq; immergere Regem.
Feciſſetq; reor, ni Cæſar fraude reperta

Multa reluctatus, caſtrorum in fine ſupremo,
Implicitusq́ manu prenſis hæſiſſet vtraq́
Funibus, & magno ſocios clamore vocaſſet.
Qui mox excuſſo ſomni torpore ruentes,
Iniectis manibus circunſtant vndiq́ monſtrum.
Ac primùm rigidos vlnarum ſoluere nexus,
Illæſumq́ Ducem, cautè ſubducere tentant.
Inde flagellatum, condignaq́ fraudis adeptum
Præmia, flumineis torrens abſorbuit vndis.
Non tamen hoc ſceleris comperto fine quieuit,
Abſtinuítue dolis reproba verſutia plebis,
Eq́ ſuis octo magna mercede paratos,
Furtiuis Laudam ſtimulant incendere flammis.
Horum, qui primus ſcelus attentauit, in ipſo
Ignibus admotis deprenſus criminis actu,
Quas decuit pœnas ligno perſoluit adactus,
Certaq́ complicibus ſcelerum, ne tale quid vltrà
Auſuros impune putent, exempla reliquit.
Alter, vt explorans hoſtilia caſtra ſubire
Poſſet, & innocuæ ſpeciem prætendere mentis,
Induerat monachum: ſed & hic deprenſus, eodem
Supplicio mortem, probroſaq́ fata ſubiuit.
Nec reticere libet, quid tempore Cæſar eodem
Ambiguo quodam ſcriptos auctore ſalubres
Accepit monitus, venturum in regia quendam
Caſtra, veneficijs, magicoq́ furore potentem,
Deformem facie, longi diſpendia paſſum
Temporis, alterius fraudatum luminis vſum.
Spretorem mortis, ſolitum quaſcunq́ potentum
Pro nihilo reputare minas, huiusq́ ſequaces
Uiginti, pluresq́ viros erroris habentem,
Qui gentilis Arabs, tanquam munuſcula Regi
Adueheret, frænos, calcaria, cingula, bullas,
Quodq́ liget digitos, quod colla coerceat, aurum:
Omnia ſulphureis ita delibuta venenis,
Ut ſi fortè manu Princeps contingere nuda
Cœperit, infecto permixtum ſanguine virus
Aeſtuet, & toto dominetur corpore peſtis.
At ſi ſacra manus contactu fortè nocenti
Cautius abſtineat, ſica ſub veſte latenti,
Regia vel fixo fodiat præcordia cultro.
Ergo vbi ſigna ferens prædicta veneficus ille
Caſtra Ducis magni facilè agnoſcendus adiuit,
Captus, & iniectis aſtrictus membra cathenis,

Exhi-

Exhibituſq́ Viro, promiſſa vera loquenti
Supplicij venia, multumq́ diuq́ rogatus,
Prodere quid peteret, quòue hoc autore moueret,
Spreuit, & inualidas ſeſe fragilesq́ negauit
Formidare minas: ſi quid truculenter in ipſum
Actum fortè foret, damnatum carmine Regem;
Præſtigijsq́ ſuis, pœnas ſibi morte daturum,
Protinus inq́ ipſa ſocium ſibi clade futurum.
Forſitan hæc alijs poterant metuenda videri,
At Cæſar fucata dolo figmenta, minasq́
Riſit, & appenſum ligno iuſtiſſimus vltor
Faucibus eliſis, condigna morte peremit.
Libri Noni finis.

ARGVMENTVM LIBRI DECIMI.

In Decimo magni coniunx Auguſta Beatrix
Cæſaris, Italicas venit deducta ſub oras,
Principibus comitata ſuis, & Crema gemiſcit.
Caſtra locat, Romamque ſuam clementius audit.
Hinc redit ad Ligurea victor, Papamque creauit.
Crema petit pacem, rurſus Ligureaque petuntur.
Tandem concepta Princepa perferbuit ira,
Cremaque victa iacet, viginti millia capti,
Vrbs fluit in cinerem, Cæſar dat munera, grates,
Caſtraque dimittit, Ligurinus obambulat aulam.

GVNTHERI POETAE, LIGVRINI, SIVE DE REBVS GESTIS FRIDERICI I. AENOBAR. AVG. LIBER DECIMVS.

INTEREA magni coniunx Auguſta Beatrix,
Principis accitu, validas ex orbe cohortes
Teutonico rapiens, ſuperata fortiter Alpe,
(Nam fortem faciebat amor, nexusq́ mariti
Fœderis) Italicos fines ingreſſa tenebat.
Huic præter Proceres alios, famæq́ minoris
Germana de gente viros, fidiſſima Saxon
Ille puer, Regumq́ue nepos, Regisq́ propinquus,
Saxonas, & Noricæ nuper ſibi reddita terræ
Signa gerens, geminæ ſociauerat agmina gentis.
Horum igitur totis aduentus gaudia caſtris
Magna dedit, Liguresq́ metu concuſſit acerbo.
Tempore pòſt modico famoſus auunculus ille
Cæſaris, Ethruſcæ Princeps & Marchio terræ,
Teutonicaq́ potens, & Dux metuendus in ora

Aduenit Catulus, cumulataq́ gaudia noſtris
Attulit, & valido ſuppleuit milite caſtra.
Vicinam magnæ Cremam locus ipſe Cremonæ
Fecerat, & longo ſub eadem tempore dudum
Legibus antiquis obnoxia manſerat, at nunc
Excuſſo laxata iugo, Ligurumq́ ſuperbam
Auſa ſequi rabiem, Regis iam ſæpe citata
Spreuerat edictum, nec iuri ſtare volebat.
His Cæſar ſtimulis, & centum mille talentis,
(Quæ dedit ipſa ſua prædiues ſponte Cremona)
Impulſus, tumidam bello ſubuertere Cremam
Cogitat, inq́ duas diuiſo milite partes,
Hanc ſecum Ligurum vaſtandos ducit in agros.
Aſt alijs magnæ confœderat arma Cremonæ,
Inuiſamq́ iubet bellis inceſſere ſedem.
Paret, & aſſultu valido munimina tuta
Miles vterq́ petit, ſubitusq́ ſuperuenit hoſti.
Qui tamen intrepidus duris adſuetus in armis
Occurrit, confertq́ue manum: ferroq́ perempti
Hinc illinc cecidere viri, quos maximus inter
Præcipuo dignus Uuarnerus Marchio luctu
Occubuit, bellumq́ ſimul, vitamq́ reliquit.
Caſtra locant alij, clauſosq́ue in mœnibus hoſtes
Obſeruant, & quæ rapiendis congrua muris
Eſſe putant, magna properant effingere cura.
Nec minus obſeſſi incluſi mœnibus hoſtes
Bellica ſollicitò raptim tormenta labore
Exfabricant, illud tantùm quod reſpicit hoſtes
Contenti mūnire latus: nam cincta paluſtri
Magna parte ſui clauduntur mœnia cœno.
Nec latura pedum molli veſtigia limo
Defendunt tutos lutulenta volutabra muros.
Tunc quoq́ Romulea legatio venit ab vrbe
Sanguine pollentes, & claro nomine ciues,
Blandaq́ Cæſareas Romanæ plebis ad aures,
Atq́ Senatorum cauti mandata ferebant:
Scilicet, vt poſita tandem clementior ira
Parceret ipſe ſuæ Rex auguſtiſſimus vrbi:
Néue quod à ſtolido ſcelus, & ſine nomine vulgo
Prodierat, ciues diffunderet vltor in omnes.
Auribus hoc placidis, & miti pectore Cæſar
Accepit, cladisq́ memor, quâ tempore primo
Imperij, propria miſeros attriuit in vrbe,
Afflixitq́ reos, animi pietate coacta

Rettulit in melius,reſponſaq́ blanda viciſſim
Reddidit,& magnis cupidorum pectora donis
Impleuit,geminosq́ viros redeuntibus illis
Regia magnificæ laturos addidit vrbi
Verba,Palatinum famoſæ laudis Othonem:
Quiq́ diu regno,ſtudio curaq́ fideli
Primus in Eccleſia,prudens Haribertus Aquenſi,
Seruierat,dignaq́ ſui mercede laboris
Iam tunc præpoſitus,mox Præſul in vrbe futurus
Chryſopoli,grato præclari munere Regis.
Vſqueadeò magnis Ducibus ſeruire lucroſum eſt.
His mandata dedit,conſenſu Præſulis,atque
Totius populi,veterem renouare ſenatum,
Reddere primæuo præfecti iura vigori.
Et ſi Pontifici placeant ea fœdera ſummo,
Omnia in antiquam correcta reducere pacem.
Ipſe per hoſtiles numeroſo milite campos
Vndiq́ diſcurrens,hoſtilia quæq́ gerendo
Cuncta metu,ferro,flammis,& ſanguine miſcens,
Mœnia iam Ligures in tuta coegerat omnes:
At ne clauſa ſatis faciant munimina tutos,
Quos bello vinci murus,vallumq́ vetabat,
Molitur ſuperare dolo,Ticinaq́ prudens
Agmina,præcipuos Ligurini nominis hoſtes
Præcurſare iubet,prædaq́ patenter abacta,
Deceptos clauſis educere mœnibus hoſtes.
Ipſe ſuos ſecum ſecreta in ſede latenter
Collocat inſidijs,& eos huc vertere curſum
Hoſte premente iubet: nec luſit opinio Regem.
Nam poſtquam refugo ſimulatam puluere cauti
Conuertêre fugam,tacitas improuidus hoſtis
Incidit inſidias,circumfuſusq́ tumultu
Horruit: ac veluti celeres in retia cerui
Sæpe cadunt,reſonantq́ graui colliſa fragore
Cornua,clamoſosq́ canes venator in illos
Concitat,& cædit gaudens impunè rudentes:
Sic poſtquam telis hoſtilibus vndique ſepti,
In medium cecidere viri,nec tela mouere,
Nec ceſſiſſe licet,gladijs impunè necantur
Cominus,arctatiq́ loco breuiore laborant.
Hic quinquagenis ferro,centumq́ peremptis,
Sexcenti duras collo ſubiere cathenas.
Quos autem rapidis inuoluit proximus amnis,
Submerſitq́ vadis,ſeu quos lethalia paſſos

Uulnera,vix tandem trepidos vrbs mæſta recepit,
Nec breue,nec promptum numero comprendere certo.
Fida noua repetit victor munimina Laudæ
Auguſtus,lætamq́ ſuis ſucceſsibus vrbem.
Temporis eiusdem tractu,nondumq́ reuerſis
Quos ad Romuleam Fridericus miſerat vrbem,
Confinis magnæ,multumq́ domeſtica Romæ,
Funera Romani paſtoris Anagnia vidit:
Quem tamen inde ſuam translatum clerus in vrbem
Sede ſacra Petri ſepeliuit honore fideli.
Antè tamen tumulo quàm membra exanguia Præſul
Subderet,exorto geminas iam ſchiſmate partes;
Manſuramq́ diu litem de ſede reliquit.
Nam cum de tanti rationem clerus haberet
Succeſſore viri,ſtudijs melioribus vltrò
Rollandus petitur,qui Cancellarius antè,
Sanguine conſpicuus,veteri mox nomine verſo
Factus Alexander,per tempora multa ſuperſtes
Eccleſiæ pacem ſedato ſchiſmate tandem
Uidit,& optato tunc demum fine quieuit.
Altera pars,ſacra Octaui,te ſede locatum
Auſpicijs decepta ſuis,ignara ſuperni
Iudicij,falſo Uictorem nomine dixit.
Rurſus ad hoſtiles vaſtandos impiger agros
Signa mouet Cæſar,lateq́ per omnia bellum
Rura trahens,quæcunque nouis illæſa manebant
Cladibus euertit,grauiora prioribus addens.
Aſt vbi continuis crebrò ſpoliata rapinis,
Nec domino victum,nec equo dare pabula tellus
Iam poterat,conuertit iter,rapidoq́ tumultu
Tendit ad obſeſſæ trepidantia mœnia Cremæ.
Hanc equidem iam tunc à prima cœperat ingens
Obſidione timor.ſed nunc vbi regia ſigna
Cæſaris,& Latias vento quatiente volucres
In campis volitare ſuis,ipſumq́ verenda
Maieſtate ſuos hortantem ad bella maniplos
Aſpiciunt,quatit oſſa metus,cladisq́ futuræ
Præuia turbatam confundunt nubila mentem.
Non tamen infauſtæ vel nunc reſipiſcere plebi,
Seq́ ſuosq́ pio Rectori ſubdere muros,
Ultrices vitare minas,veniamq́ mereri
Subuenit: inſiſtunt ſceleri,maluntq́ perire,
Quàm dono vixiſſe Ducis,mors libera pluris,
Quàm donata ſalus,conceſſaq́ vita putatur.

Ergo

Ergo pari ſtudio ciues, ac noſtra iuuentus
Arma volunt, pacemq́ negant, tormenta, grauesq́
Attollunt fabricas, diuerſos machina in vſus
Extruitur, quæ ſaxa rotet, quæ torqueat haſtas,
Quæq́ vel in muros, vel in altas æmula turres
Spargat inextinctas viuaci ſulphure flammas.
Tela, faces & ſaxa volant, niger aëra nimbus
Inficit, & miſſis ſubtexitur aura ſagittis.
Ardet vtrinq́ furor, cœlumq́ clamore feroci
Rumpitur, & ſtimulis grauioribus æſtuat ira.
Hi, clauſos virtute pares ſe velle videri
Indignum fœdumq́ putant, gaudentq́ feroces
Inculcare minas: illi non eſſe minores
Nituntur, referuntq́ vicem, ac maiora rependunt.
Audaces mors certa facit, pellitq́ timorem
Deſperata ſalus: tunc ſi quos forte maligna
Comprenſos, captosq́ tenent, hoſtilis in illos
Graſſatur rabies, ſociisq́ videntibus enſe
Colla ſecant, luduntq́ manu, ceruice rotata
More pilæ, aut miſeros lacerant crudeliter artus.
Haud procul à ſæuo belli ſemota tumultu,
Vicinum coniunx ſeruabat regia caſtrum,
Ne miſeras cædes, infandaq́ multa videret,
Caſtaq́ crudeli ſcelerarct lumina viſu.
Hanc, viſente viro, per eam quam regia ſigna
Seruabant portam, tutis è ſedibus hoſtes
Prorumpunt, ſtrepituq́ graui tentoria Regis
Aſſiliunt, multosq́ necant, maculantq́ cruore
Hoſtili, proprioq́ ſolum, ſternuntq́ caduntq́.
Cædibus alternis, tota non viribus vllis
Depelli potuere die, dum Phœbus opaco
Infudit tenebras, demerſa lampade mundo.
Nuncius abſenti certiſſimus omnia Regi
Pertulit: ille graui concuſſus pectora motu,
Caſtra petit properans, & adhuc à cæde recenti
Signa cruenta videt, captiuaq́ corpora quædam
Vrbis in aſpectu laqueo ſupponere fauces
Cogit, & ex alto ſuſpendit in aëre ligno.
Tunc etiam quidam vinctos in caſtra trahebant
Sex Ligurum de gente viros, qui iuſſa ferentes
Verba, Placentinus Ligurinæ nomine plebis
Hoſtibus inciderant: horum qui maximus vnus
Eſſe ferebatur, ſe Præſulis eſſe nepotem
Gaudebat, generisq́ notis, opibusq́ nitebat.

Hos quoq́, contempto non parui ponderis ære
Quod pro morte ſua redimenda pendere fiſco
Spondebat, pœna Princeps affecit eadem.
Nec minus obſeſſi captos quoſcunq́ tenebant
Suſpendunt, factiq́ vicem mox reddere gaudent.
Tunc magna exarſit generoſi Cæſaris ira,
Quòd velut ex æquo ſecum contendere victi
Auderent, nec adhuc miſeros agnoſcere caſus,
Fortunamq́ ſuam vellent in morte fateri.
Protinus obſeſſos præconis voce moneri
Imperat, vt miſeræ ſolatia nulla ſalutis
In bonitate ſua ponant ſibi, ne quis ad ipſum
Spe veniæ fugiſſe velit, pro ſanguine certet
Quiſque ſuo, propriamq́ manu ſe ferre ſalutem
Nouerit, & validis tantùm ſpem ponat in armis.
Inde quater denos, quos plebes perfida dudum
Illa Viro dederat, fidei, paciſq́ tenendæ
Pignora certa vades, fabricis, & turribus altis
Imperat adnecti, quiq́ hæc, faceſque ſuorum,
Saxaq́ tormentis violenter ab vrbe rotata
Excipiant, miſeris tutantes robora membris.
Quantus erat luctus, miſeri quæ forma doloris,
Quæ ſuper è totis populi ſuſpiria muris,
Cum pendere ſuis expanſo corpore natos,
Oppoſitos telis miſeri videre parentes.
Pectora ſingultu ſaliunt, gemituſq́ dolore
Rumpitur, atq́ omni lachrymæ ſub caſſide manant.
Non tamen idcirco parcendum turribus illis
Eſſe putant, curántue ſuos auertere iactus.
Atque aliquis toto diſtentus corpore pendens,
Saxa videns, in ſe miſerum torquere parentem,
Luctifico clamore ciens, ita filius inquit:
Quid facis infelix? huc tandem reſpice ſæue
Ac miſerande pater, lapidum compeſce rotatus,
Tela manu ſuppreſſa tene: non obruis hoſtem,
Filius eſt, quem morte petis: vel parcere nato
Si prohibet fortuna patrem, da tempora vitæ
Non ſpacioſa meæ, veniatq́ miſerrima mater,
Pendentemq́ prius videat, mortiq́ paratum
Quem genuit. ſic ille miſer ſua fata parenti
Defleuiſſe ſuo: ſic & pater anxius illi
Reſpondiſſe poteſt: Non me tua fallit imago
Nate, nec ignara te neſcius obruo dextra.
Agnoſco miſerum miſer, accipioq́ vocantem:

Heu pietas, non parco tamen: ſed deſine ſæuum
Incuſare patrem, non te, miſerande, ſed hoſtem,
Inq́ meam ſtructas cladem peto turbine turres.
Cogit amor patriæ, mallem diſtractus in illo
Stare loco, corpusq́ tuis opponere ſaxis.
Sors tua dura minus, ſaxi quem protinus ictu
Machina diſcutiet: nos turba miſerrima, faſtus
Teutonicos, Regisq́ minas, longiq́ dolorem
Funeris, amiſſa iam libertate timemus.
Uix ea, cum rapido moles excuſſa flagello,
Fortiter inflicto pendentem diſcutit ictu.
Sic aliquot pueri mortem ſubiere, ſed omnes
Expoſiti fato grauiorem morte timorem,
Longaq́ pendentes miſerandaq́ fata tulerunt.
Interea Ligures tantis ad mœnia Regem
Implicitum cœptis, alijs non poſſe putantes
Ferre ſalutis opem, ſociosq́ leuare labores,
Agmine collecto, quanto non antè, Manerbum
Haud procul à Cumis, vix expugnabile caſtrum
Aſſultu, raptoq́ parant euertere bello.
Comperit hos motus, qui tunc in partibus illis
Uirtutum meritò generoſum nomen adeptus,
Teutonica dudum miles de gente, vocatus
Cæſaris imperio, Comitem Gozuinus agebat:
Propoſitum Ligurum Regi, magnosq́ paratus
Significat, cautusq́ ſuis à Principe caſtris
Supplementa petit, collectis omnibus ipſe
Quos eadem tellus aptos his rebus habebat,
Arma rapit, iamq́ obſeſſos euertere muros,
Caſtrenſiq́ necem populo, ſeu vincla minantes
Aggreditur, turbatq́ viros, celeriq́ relapſu
Conuertit, flectitq́ fugam, fallitq́ ſequentes.
Sic iterum, ſic ſæpe ſuo Comes impiger aſtu
Ludificat Ligures, inceptaq́ magna retardat.
Id ſatis eſſe putans, ſociæ dum ſigna cohortis,
Auxiliumq́ ferens, à Principe miles adeſſet.
Ergo vbi conſpicuis velox equitatus in armis
Quingenti iuuenes, firmiſſima robora belli,
Affuit, & valido ſuppleuit robore partes,
Plura rati Ligures, & te quoq́ Cæſar adeſſe,
Præcipitem petiere fugam, timidiq́ ſoluta
Obſidione ſuos properant attingere muros.
Imminet attonitis victor, ſpolijsq́ retentis,
Pluribus occiſis, aut vincula ferre coactis,

Non prius abſtinuit ferro, quàm cardine verſo
Hoſtibus excluſis fugientes porta recepit.
Iam crebris infida dolis, aſtuq́; maligno
Auſa pium fuerat ſtimulare Placentia Regem.
Quippe nec occultis Ligurum maleſana volebat
Parcere colloquijs, alimentaq́; grata ciborum,
Armaq́; damnata mittebat perfida plebi.
Ergo Placentinos, totiens offenſus ab illis
Imperij Cæſar manifeſtos deputat hoſtes.
Hoc ſatius reputans, quàm ſi ſub melle venena
Impia celantes, hoſtilia quæq; mouerent.
Nulla quidem peſtis magis eſt operoſa nocendi,
Quàm ſimulatus amor, nimiumq́; domeſticus hoſtis.
Iamq́; rebellatrix ſuppreſſo Crema timore
Præteritis afflicta malis, metuensq́; futura,
Cœperat in ſeſe grauiter mulctata reuerti.
Iam ſe poſſe minus trepidi, triſtesq́; fatentur,
Nec ſolitis turbare viros excurſibus audent.
Ne tamen omnino nulla ſint fraude nocentes,
Muſcipulis ſimiles laqueos, nexusq́; tenaces,
Furtaq́; mirandæ non apparentia fraudis
More nouo, notaq́; minus, reor, hactenus arte,
Per quaſcunq; vias, & circa mœnia tendunt.
Ut ſi cauta parum laqueo veſtigia quiſquam
Inſerat, ante quidem quàm ſe diſſoluere poſſit
Adſit, & obtruncet captúmue coerceat hoſtis.
Præterea denſis ſcrobibus tellure cauata
Præcipites fodêre dolos, foſſasq́; latentes
Iniectu texere leui, quas incidat hoſtis
Inſcius, & ſubito pateat diſcrimine morti.
His alijsq́; dolis, quos tendere callida plebes
Sueuerat, vltrices tandem Fridericus in iras
Excitus, extremamq́; manum præſtare labori
Accelerans, (iam quippe viro poſt oppida clauſa
Sextus agebatur brumali frigore menſis,)
Omnibus affectis, finemq́; optantibus olim
Bellorum, quocunq; modo munimina bello
Expugnare parat: tardum ſibi quippe videtur
Expectare famem, cum longos ciuis ad vſus
Plurima de totis cautus collegerit agris.
Protinus ad muros, munitas vndiq; turres,
Inuectasq́; rotis, & magno pondere firmas
Ducit, & hoſtili celſas ſuper aggere ſiſtit.
Harum ſumma tenent, quos vel baliſta, vel arcus

Morte procul miſſa facit hoſtibus eſſe timendos,
Qui iaculum valido longè torquere lacerto
Longius excuſſa didicere potenter habena.
Inferiora viri fortes ex agmine toto
Electi, promptiq; manu tabulata tuentur:
Qui dum trans foſſas porrecto ponte patentes
Mœnibus aſsiliunt, & muros rumpere tentant,
Qui loca ſumma tenent, iaculis, leuibusq; ſagittis
Infeſtant miſeros per propugnacula ciues,
Ne confringendis liceat ſuccurrere muris.
Tunc & ſubiectas facilis deſpectus in arces,
Et leuis ex alto trepidos conatus in hoſtes:
Qui ſi fortè ſuos rurſum conuertere vultus
Incauti tentant, vehementibus ora ſagittis
Figuntur, nec ſcire licet, neq; cernere fas eſt
Vulneris auctorem, latebris quem lignea tutum
Occultant tabulata: cauis pluit aura ſagittis
Deſuper, & toto funduntur ab æthere mortes.
At quæ de muris noſtras fluitantia turres
Tela petunt, infirma volant, ſpacioq; tenoris
Languida, vix ſummo delibant robora ferro.
Si rapidas tormenta faces, ad lignea fortè
Robora torſerunt, & turribus ignis adhæſit,
Deſuper effuſis incendia protinus illa
Reſtinguuntur aquis, aut vino ſparſa quieſcunt:
Aut ſi reſtingui nequeant, & feruida viuo
Sulphure flamma viget, fumantia membra ſecuris
Amputat, & toti ſuccisa parte medetur.
Turbine fulmineo magnos tormenta molares
Mœnibus infligunt, murosq; & tecta flagellant.
Fundaq; contorto tranſuerberat aëra plumbo,
Et medijs liquidæ glandes in nubibus ardent.
Aſt alij foſſas, iniectu ceſpitis, implent,
Hoſtilesq; petunt denſa teſtudine muros.
Suffodiunt alij turres, ac fortia ſubter
Fundamenta cauant, aut duri roboris ictu
Impellunt muros, labefactaq; mœnia quaſſant.
Aut emota loco, muri compage ſoluta,
Saxa remoliri cuneis arctata laborant,
Aut velut in plano veſtigia certa ferentes,
Scalarum gradibus celſas apprehendere pinnas
Contendunt, pugnantq; ſimul. Nec ſegnior hoſtis
Vndique diſcurrens nunc hos, nunc obuius illos
Excipit, hærentes ſcalas detrudit ab alto

Margine murorum, vicinos cominus enſe
Percutit, aut duro contundit tempora conto:
Longius amotos, lapidum torrente ruina
Obruit, aut iaculis, & certo ſauciat arcu.
Aeſtuat ira minis, ſæuus crudeſcit vtrinq;
Clamor, adhortantes incendunt pectora voces.
Vtq; procelloſum ventis agitantibus æquor,
Oppugnat miſera perituram ſorte carinam,
Rumpunt vela nothi, commixta grandine nimbus
Ingruit, & miſeros affligit ab æthere nautas.
Aßiliunt fluctus, validis agitata procellis
Verberat vnda latus, nexu tabulata ſoluto
Rupta gemunt, hauſtoque mari rimoſa fatiſcunt,
Stant miſeri nautæ, quaq; impetus acrior vrget,
Hac ſtudio maiore rati ſuccurrere tentant.
Hic latices trepidus ſalſos in ſtagna refundit,
Et properat rimæ ſarcire patentis hiatum:
Ille vacillantem fluctu iactante carinam
Remigio, doctaq; manu ſuſtentat, & ipſi
Decertans pelago, perfringit remige fluctus,
Vela notho, clamore viri, ſtridore rudentes
Quaſſa fragore ratis, plangoribus inſonat vnda.
Dum tandem decimus violento gurgite fluctus
Inſiliat, victamq; premens obſorbeat alnum.
Vix modicum tempus diſiectaq; fragmina ſummis
Fluctibus & tabulas videas per ſtagna natantes:
Naufragię pars hauſta perit, pars reddita cœlo
Enatat, & nudi veniunt ad littora nautæ.
Sic plebs infelix, cladiſq; ignara propinquæ
Fortis in aduerſis, & adhuc inuicta reſiſtit.
Iam, quantum poterant muris accedere, turres
Admotæ fuerant, longiq; ad mœnia pontes
Prodierant, belloq; furens animoſa iuuentus
Fixerat in ſummi veſtigia margine muri.
Occurrunt hoſtes, & ſpicula, ſaxa, faceſq;
Coniiciunt, haſtiſq; viros, ſudibuſq; repellunt,
Deturbantq; ſolo, quoſdamq; viriliter auſos
Inſiluiſſe leui trepidantia mœnia ſaltu,
Obtruncant ferro, quos inter, fata duorum
Sicut acerba nimis, ſic & miſeranda fuerunt.
Horum vnus trepidos dum per ſua mœnia ciues
Territat inſultans (Bertolfum fama vocabat,)
Primus in attonitos ſaltu ſe miſerat hoſtes
Dum fugiunt omnes vnum, pauidiſq; fatiſcunt

Mentibus,à tergo furtim librata ſecuris
Tempora flauenti decuſsit tecta capillo,
Totaq́; detracta eſt capitis membrana reſecti,
Atq; peremptoris nitido ſuperaddita cono:
Hoſtilemq́; comis galeam pendentibus vmbrans,
Præbuit infandi ſignum crudele triumphi.
Alterius manibus,ferro,pedibusq́; reſectus,
(Nomine fama caret,cladis memorabilis extat)
Truncus in hoſtili fœde tellure volutus
Palpitat,& miſeri præbet ludibria fati.
Non impune quidem,non gaudia longa malorum
Ciuis agens,magnæ cladis ſuſcepit eodem
Damna die,belloq́ue diu conflixit:at inde
Pulſus,in internam trepidus ſe contulit arcem.
Iamq́; ſuis rebus certa diffidere tandem
Cœperat ille fide,placuit conſulta ſalutis
Sæpe prius neglecta ſequi,pacisq́; petendæ
Vtile conſilium certæ præponere cladi.
Nec mora, colloquium cum Saxone poſcit habendum,
Cumq́; Peregrino,quem tunc Aquileia diues,
Eximium claræ Patriarcham laudis habebat.
Horum facundis lenitas vocibus aures
Permulcet,veniamq́; ſibi ſermone diſerto
Præparat,& doctis excuſat crimina verbis:
Non odio regni,nec ſeditione rebelli
Arma tuliſſe manu,ſed ne ſua fata ſuperbis
Hoſtibus,& tumida gemeret ſubiecta Cremonæ.
Fœdera cum populo Ligurum iurata fideli
Dum licuit,coluiſſe manu,nunc illa ſoluto
Quando ita Rex iubeat,tandem ſe iungere nexu,
Nec plures adhibere moras,id poſcere tantùm
Puniat ipſe reos victor,quocunq; libebit
Afficiatq́; modo,tantùm ne victa Cremonæ
Ludibrio fiat corrupto Principe plebes.
Hæc vbi ſunt perlata Duci,lenita reſedit
Ira ferox animi,multumq́; domeſtica magno,
Ac bene nota viro tetigit clementia mentem.
Protinus aſſenſu Procerum moderamine tali
Vtitur,vt nec ſe venia vitaq́; repulſos
Infauſti doleant ciues,nec lenior æquo
Incitet ad ſimilem multos vindicta fauorem.
Mœnibus incolumes tutò migrare relictis,
Quodq́; ſemel valeant humeris deferre ſinuntur:
Cætera victori rapienda relinquere iuſſi.

Quis rogo luctus erat? quis tota per oppida clamor?
Qui gemitus populi? dum paucis rebus onuſti,
Multa relinquentes, miſeri ſua mœnia ciues
Arſuraſq; domos, & limina chara ſupremo
Ore ſalutarent, dulceſq; relinquere cunas,
Orſa ſui generis, cultaſq; parentibus ædes
Prodirent, querulæ viginti millia turbæ.
At quos vel Ligurum populus, vel Brixia clauſis
Miſerat auxilio, nudati rebus & armis
Omnibus accepta vix tantùm à Principe vita
Indecores, mæſtiq; ſuas referuntur ad vrbes.
Protinus ad prædam ſpoliandaq; mœnia raptim
Curritur, & præda miles diteſcit opima.
Omnibus ereptis caſtrenſibus, oppida flammis
In cineres collapſa fluunt, euerſaq; fractis
Turribus, antiquos expendunt clade tumores.
Victor ad excelſæ munimina fida Papiæ
Vertit iter, ſolitamq; ſuis gaudere triumphis
Ingreditur pulchram caſtris victricibus vrbem.
Gaudia Ticinæ plebis, celebreſq; triumphos
Cæſaris, & magni ſpeciem deſcribere plauſus,
Dignum vate foret, ſed & hoc, & multa relinquo
Cantus, & inualidæ parcendum credo Camœnæ.
Iamq; alibi ſimiles in eadem diximus vrbe
Exhibitos Regi, deuotæ laudis, honores,
Poſt clades Terdona tuas, ideoq; premenda,
Ne bis agatur idem, præſentia facta videntur.
Stabat adhuc ſtudijs hærens, & fixa nefandis
Vrbs Ligurum, necdum cœptis deſiſtere, vel tot
Cladibus ipſa ſuis, vel Cremæ ſorte recenti,
Vel fatis Terdona tuis, edocta, volebat.
Sed quia iam bello tellus afflicta bienni,
Frugibus, & ſolita minus vbertate vigebat,
Hoſtiliq; ſolo crebris iam ſæpe rapinis
Exhauſto, ſocijs etiamnum parcere Regem
Sumptus, & immenſæ cogebat copia plebis,
Milite dimiſſo, ſpoliatæ parcere terræ,
Conſtituit, verſo dum rurſus ceſpite ſolem
Aſpiciat ieiunus ager, dum ſemine iacto
Læta tumeſcat humus, dum plena turgeat vrna
Bacchus, & arboreis redeant ſua munera ramis.
Ergo vbi belligeris ex omni parte cateruis
Stantibus, arrecta capiendis vocibus aure
In medio cœtu pulchro ſtetit ore ſerenus,

Indixitq;

Indixitq; manu placidoq́; ſilentia vultu:
Incipit ex alto doctis facundia verbis,
Atq; lepos conſuetus adeſt, magniq́; capacem
Ponderis ingenuam comitatur gratia vocem.
Non ego digna ſatis Comites præconia vobis
Ore referre paro, nec ſi prudentia magni
Neſtoris, aut Ithacæ nobis facundia linguæ
Afforet, æquandas meritis ingentibus vnquam
Sperarem noſtro conceptas pectore laudes.
Ne tamen immemorem, fortè ingratumq́; putetis
Quamlibet exiles vobis pro tempore grates
Lætus ago, maiora quidem, modò viuere detur,
Expectare iubens, venient ſua tempora rebus,
Et meritis referetur honor. Uos ardua regni
Pondera ſollicitis humeris geſtanda dediſtis.
Uos gelidas mecum tranſcendere ſæpius Alpes
Coniugibus, patriaq́; domo, natisq́; relictis
Exiguum quiddam, facto iam more, putatis.
Quid referam prompta ſuſceptos mente labores,
Quos Terdona dedit, quos Aſtum, quos prior illa
Obſidio Ligurum, tumidæq́; rebellio plebis?
Imperij ſummum multo mihi ſanguine nomen
Et diadema graui perfuſum cæde paraſtis.
Aëra peſtiferum, miſerandaq́; funera paſſi,
Senſiſtis ſocios coniuncta ſorte labores.
Et nunc obſeſſa brumali frigore Crema
Quanta vel è cælo, pro me, vel ab hoſte tuliſtis?
Hæc & plura quidem, quorum me nulla vetuſtas
Immemorem faciet, pro me ſuſcepta recordor
Lætus, & immenſæ mercedis debitor eſſe
Gaudeo, quam pleno cumulatam fænore reddam.
Nouimus, & memori ſcriptos in corde tenemus
Qui toties noſtris ad certa pericula iuſſis
Proſtiterint, quos bella pati, durosq́; labores
Iuuerit, atq; hilarem pariter cum pectore vultum
In ſummis præſtare malis, qui prælia primi
Tentare, aut murum conſcendere fortiter auſi.
Multaq́; præſentes oculis, quæ vidimus iſtis
Et vero pro teſte ſumus, ſit gratia ſummo
Magna precor Regi, qui me fulcire meorum
Dignatus ſtudijs. Alij venalia caſtra,
Et mendicatas certa mercede cohortes
Alliciunt: ego gratuitis vltroq́; paratis
Fidens auxilijs, ad magna negocia rerum

Tutus eo,fidas ducens in bella cateruas.
Nunc quia vaſtatis hoſtilibus vndiq́ campis,
Victum terra negat,caſtriſq́ alimenta miniſtrans
Plus ſocius ſtudio,quàm bello læditur hoſtis,
Reſpirare iuuat,laxataq́ ſoluere caſtra,
Ruraq́ dimiſsis ad tranſalpina cateruis,
Sumptibus aſsiduis oppreſſæ parcere plebi.
Dum melius promittat ager,repetitaq́ cultu
Producant lætas Ligurina noualia fruges.
Protinus expleto(nobis reuocantibus)anno,
Si bene nota fides,in caſtra redibitis omnes.
Nec prius hoſtili bellum referemus ab vrbe,
Quàm iuſtas experta minas,ſuperataq́ bello
In veſtras dabitur proſcriptis mœſta colonis
Diripienda manus,penituſq́ exciſa iacebit.
Hæc vbi verba viris regali plena vigore,
Aut meliora dedit,cunctos ſimul ore venuſto
Laudat,& egregios titulis exaggerat actus.
Tunc ſi quos præclarum aliquid,laudiſq́ ſuperbæ
Commeminit geſsiſſe manu,regaliter illos
Appellans,memorem factorum quemq́ ſuorum
Efficit,& ſeſe memorem ſimul indicat eſſe:
Munificaq́ manu meritis bene,munera magna
Erogat,argenti multum largitur,& auri,
Crateras, pelues,diſcos,pateraſq́ capaces,
Addit equos celeres,galeas,thoracas,& enſes,
Textaq́ multimodis operoſe picta figuris,
Atque figuratam late ſe Rege monetam:
Diſtribuitq́ ſuis regale numiſma maniplis.
Sic demum caſtris ſuſpenſa parte laboris
Pollicitos alacres ad quæq́ ſequentia vires
Muneribus lætos,titulis dimittit onuſtos.
Me quoq́ non armis,ſed carmine caſtra ſecutum,
Hactenus egregij decurſa parte laboris,
Si bene promerui caſtrorum præmia miles,
Non illaudatum,vel munera nulla ferentem,
Spero quidem magni dimittet gratia Regis.
Nec ſpernenda mea(liceat modo vera fateri)
Munera militiæ,nec clarius arbitror eſſe
Pauca probè geſsiſſe manu,quàm multa referre,
Nec minor hic illo labor eſt:quæ ſingula multi
Fortiter egerunt,ego proſequor omnia ſolus.
Hoc quoq́ me Fama,ſi deſint cætera,ſolùm
Conciliare poteſt,quòd iam per multa latentes

Secula,

Sæcula, necclauſis prodire penatibus auſas
Pierides, vulgare paro, priſcumq́ nitorem
Reddere carminibus, tardosq́ citare poëtas.
Immò etiam pulchro reuerendi Cæſaris auſu,
Cæſareaq́ domus videor meruiſſe fauorem,
Cum de tam lato magnarum gurgite rerum
Sunt electa mihi cupide quæ ſcribere mallem
Nominis acta ſui: ne res noteſcere dignas
Fuſcarent tenebræ, ſpecioſaq́ facta laterent.
Atq́ ideo dum muſa recens, noſterq́ legetur
Iſte labor, cupidum, niſi fallit opinio, vatem
Virtutes Friderice tuas mirabitur orbis.
Forſitan hunc olim, faueat modò Fama, libellum
Et pater, & magni proles generoſa parentis
Attrectare manu, placidamq́ legentibus aurem
Tradere curabit, propriasq́ admittere laudes.
Et nunc pauca quidem ſacra quæ ſanximus aulæ,
Carmina ſufficiant, & reſpirare Poëtam
Ad tempus liceat, dum bellica ſigna quieſcunt.
Grataq́ dimiſſus bello fouet ocia miles.
Mox vbi ſollicitè reuocatus in arma redibit,
Nos quoq́ belligeras acies, & caſtra petentes
Interrupta nouo repetemus cœpta labore:
Cunctaq́ ſummatim, ſuperet modò vita, ſequentes
Continuo quodam ſuſcepta negocia filo
Propoſiti memores, ad tempora noſtra trahemus.
Interea tacitus de ſe quid iudicet aula
Audiat, & doctos, quorum tutandus amore
Atq́ fouendus erit, noſter Ligurinus adoret.
Nec frontem duxiſſe velit, licet vnus & alter
Arguat, & meritum naſo ſubſannet adunco.
Quemq́ ſui meminiſſe decet, nos nominis alti
Non ſumus: egregios vix ſuſcipit aula poëtas.
Hoc tamen in cœtu non deerit forſitan vnus,
Vel duo, vel plures, qui te, Ligurine legendum
Eſſe putent, lectoq́ ſemel, rurſumq́ue relecto
Plus faueant, tandemq́ ſacras ad Principis aures
Nomen & auctorem, quæ rerum inſignia portes,
Quídue putas, perferre velint, & amica loquantur.
Hunc ego quiſquis erit, qui tam placabilis in nos
Extiterit, gaudere bonis maioribus opto
Semper, & æterno fulciri Regis amore.
Sic vbi conſpicua tandem nouus hoſpes in aula
Conſtiteris, claroq́ piam cum Principe prolem

Ceu totidem ſtellas, nitido cum ſole videbis,
Hæc tibi non ſtultè proferri poſſe videntur.
Gaudeat iſta domus, qua gaudet præſide mundus,
Gaudeat Auguſto felix cum patre propago,
Gaudeat, & noſtrum iubeat gaudere parentem.
Neue ſuum vatem patiatur littus araſſe,
Vanaq́ decep tis fregiſſe noualia ſulcis,
Vel tot in officio vigilatis noctibus iſto
Conſeruiſſe leues, quas texit aranea, telas:
Sed quiſquis rerum, quas ſcripſerit ille, nitorem
Te perhibente leget, pulchri quoq́ præmia facti
Nouerit, & gratum feliciter iſſe laborem.
Nam mihi per totum magnalia Cæſaris orbem
Impetus eſt, proliſq́ ſacræ diffundere laudes.
His ita præmiſſis, cunctis præbere legendum
Te poteris, totasq́ palàm diſtendere pennas.
Mox vbi ſit noſter Solymarius ille requires,
Quem prius ingenuo dedimus leue munus alumno,
Qui ſibi te quinto, poſt ſe, vix menſe creatum
Ac veluti medio proiectum ventris aborſu,
Acceſſiſſe nouo mirabitur ordine fratrem.
Hæc monuiſſe ſat eſt: Age nunc proficiſcere cautus,
Sit fortuna tuis, & felix exitus auſis.

Libri Decimi finis.

M. ALBERTI ARGENTINENSIS CHRONICI FRAGMENTVM, A RVDOLPHO I. HABSPVRGIO VSQVE AD SVA TEMPORA, ID EST, ANNVM DOMINIcæ *incarnationis* M. CCC. XLIX.

*

RVdolphus Comes de Habſpurg, ex antiquis progenitoribus ab vrbe Roma traxit originē. Olim namque duobus fratribus propter potentis pop. Romani occiſionem eliminatis ab vrbe, propter eorum nobilitatem, Romanus dans cuilibet eorum immenſam pecuniam, ipſos iuſsit abire in partes remotas. Qui ſe in ſuperiori Alemania receperunt. Antiquior autem ad emptionē prædiorum & munitionum, iunior autem ad vaſallorum multitudinem contendebant. Patre autem eorum poſt aliquot annos filios viſitante, cum vidiſſet ſenioris prædia, ab eo empta, eius prudentiam commendauit. Requirens autem de iuniore, quid egerit: illum ſe in fortiſsimam quandam munitionem collocaſſe vidit, & iuſsis omnibus vaſallis ſuis, cum eorum liberis maſculis, optimè armatis, venire ad montem, vbi caſtrum Habſpurg eſt collocatum, illuc patrem traducens, illam fortium multitudinem oſtendit, quos & omnes eorum poſteros maſculini ſexus ſuæ poſteritati fideles fore ſperaret: in illius ergo animoſa nobilitate gauiſus, magnum theſaurum deſtinauit eidem. Ex his itaque duobus fratribus, omnes de Habſpurg poſtea proceſſerunt.

Rudolphus verò cum eſſet cum Friderico Imperatore in Lōbardia (qui & ipſum Rudolphum leuauit de ſacro fonte) Aſtronomus quidam ipſi Rudolpho, quamuis iuueni, frequenter aſſurgens, ipſum præ cunctis ſpectabilibus & clariſsimis honorauit. Sciſcitatus ergo Aſtronomus à Cæſare, cur iſti prę cęteris tantum exhiberet honorem? reſpondit, quia ad eum Imperij honor & ipſius Principis poſteritas deueniret. Turbato autem Cæſare, & illi indignanti, Aſtronomus dixit: Nō indignemini ei: quia antequam incipiat eius dominium, ex vobis, qui iam decem habetis filios, qui ſuccedat in Imperio penitùs nullus erit. Verùm Rudolphus abinde receſsit.

De electis poſt Fridericum, non habentibus proceſſum.

Malè autē ſuccedente principi depoſito, & dolis cleri præualentibus contra eum, ipſo tandem in regno ſuo Siciliæ in Panormo defuncto, Principes Germaniæ Richardum regem Anglię inclytum eligere decreuerunt: qui regi Franciæ inuidens, illico eidem ciuitatem quandam obſedit, & in obſidione iaculo eſt occiſus. Statimq́ poſtea electio per principes Vuilhelmo comiti Holandiæ ceſsit: qui Rhenum aſcēdens, Briſacum venerat: & deſcendens Friſiam inuaſit, ibiq́ eſt occiſus. Et ita poſt Fridericum Imperatorem, imperium regnumq́ Romanorum 30. annis vacauit. Richardus enim, & Vuilhelmus, quia non durauerunt, non fuiſſe exiſtimantur.

Innocentius autem Papa quartus, qui Fridericum depoſuit, Carolum Marcellum comitem Prouinciæ, fratrem ſcilicet regis Franciæ, inſtituit Siciliæ regem: contra quem Chunradinus nepos Friderici ex Chunrado, veniens, in Italiam cum duce Auſtriæ, & magna multitudine Germanorum profectus, cum Carolo inijt conflictum. Victoq́ per Germanos Caroli exercitu & fugato, Germani prædam fugientium inſequentes, Chunradinum cum duce dereliquerunt. Quod videns Carolus, qui ſe in montem cum magna parte exercitus ſui receperat vt finem videret, Chunradinum quaſi deſolatum inuaſit: quo cum duce capto, & quibuſdam alijs, indeq́ abducto, exercitus totus diſperſus ob prædam miſerabilem, fugatus eſt, & occiſus. Scripſit autem Carolus Martino tunc propè exiſtenti, quid faciundum eſſet de Chunradino: qui re-

ſcripſit, Vita Chunradini mors Caroli, mors Chunradini vita Caroli. Sic Carolus Chunradinum cum duce Auſtriæ & cæteris decollauit.

De Petro rege Arragonum.

Quod Petrus Arragonum rex, Chunradini proauunculus, ægrè ferens, aliquibus machinationibus per mare occultis, inſulā Siciliæ ingreſſus, occiſis Francigenis, & fugato Carolo & alijs, inſulā Siciliæ occupauit: quā eius poſteritas poſtea tenuit, & eius abnepotes hodie detinent, ſine lite. Carolus autem Neapolim, & reliquam partem circa mare, vnà cum comitatu Prouinciæ, ſumma poſtea cum quiete poſſedit, ſemper reſiſtendo Germanis, ſub quo Guelphonum de parte eccleſiæ, & Gibelinorum ex parte Imperij, ſunt nomina inchoata.

De potentia & ſuperbia ſedis apoſtolicæ, ac prædicatorum & minorum.

Poſt Fridericum creuit potentia & ſuperbia ſedis apoſtolicæ, ac minorum & prædicatorum, qui per Fridericum & ſuos deteſtabantur. Tunc ipſa ſedes præ cunctis ordinibus priuilegijs illos exaltauit in tantum, quòd nunc ipſa ſedes & clerus vix defendantur ab illis.

De aſtutia & honore comitis de Habſpurg.

Creuit autem Rudolphus de Habſpurg, aſtutia & honore, qui cum litem duram haberet cum abbate S. Galli, & duæ lites aliæ ſibi ſuccreſcerent, ad domum abbatis iuit, qui eum perſequebatur odio capitali. Ac ibi ſedens ad menſam eiuſdem edentis, nihil hoſtile præ ſe tulit. Abbas ergo, licet iratus, ipſum tamen honorificè & gratanter recepit, & ſic illico in tantum ſunt amici effecti, quòd abbas cum exercitu ad inuadendum alios cum eodem perrexit. Tunc dixit ei comes: Quicunque tres lites habeat, duas reformet. Habuit ſororem, quam dedit domino de Ochſenſtain in vxorem: ex quo domino & de Ochſenſtain, & de Strasberg, poſtmodum prodiere.

Erat autem antiquum caſtrum in Briſgagia, ex oppoſito nunc caſtri Friburgenſis. Cumq; olim dux Carringiæ, à ſororio ſuo comite de Kyburg precibus obtinuiſſet, vt annueret ducem facere domum venationis in monte caſtri Friburgenſis, vxor Eritia dixit comiti: Bene dixit frater meus, quòd domum venationis ibi facere vellet: quia venabitur & expellet vos per ipſam domum.

De morte ducis Zaringiæ, tempore Friderici Imperatoris.

Mortuo autem, tempore Friderici, Berchtoldo duce Zaringen. vni ſororio de Kyburg ceſsit illud dominiū in Burgen: alteri Egenoni cum barba comiti de Vrach, ceſsit inferius dominium: quo mortuo, cum reliquiſſet duos filios, ſcilicet Chunradum ſeniorem, cui ceſsit Briſgagia: & Egenonem, cui ceſsit pars in Sueuia, à qua comites de Fürſtenberg proceſſerunt: Chunradus comes Friburgenſis moriens, reliquit duos filios Egenonem ſeniorem, cui ceſsit dominium Friburgenſe: & Heinricum, cui ceſsit Newenburg & Baden. qui Hainricus, cum Newenburg veniſſet, animo recipiendi in craſtino ab hominibus fidelitatem: tunc in ſero ſub macellis vxorem cuiuſdam Burgenſis ſtuprauit: propter quod illi Burgenſes fidelitatem facere noluerunt.

De nobilibus ciuitatis Baſilienſis, & primò de Pſitacis & Stelliferis.

Erant autem in diebus illis partes inter nobiles Baſilienſes, hodieq; durans inter Pſitacos & Stelliferos. Cum enim ad tornamenta, vel probamenta alia venirēt, & cum multitudine egrediebantur, dicebant: Qui ſunt iſti? tum dicebatur, Scalarij Monachi, qui erant excellentiores. de quo alij commoti, conſilio habito, fecerunt vexillum albæ ſtellæ magnæ in rubeo campo, ſub quo ſigno erant progenies de Eptingen, Rynow, Krenzow/Rithen/Pfäffingen/de Ramſtain, Am kornmarck, de Newenſtetten/Martrer, & plures alij. Alij verò fecerunt viridem Pſitacum in albo campo: ij erant Scalarij Monachi, Marſcalci, Kamerer, & multi alij, qui ſemper Stelliferos præceſſerunt: omnes

comites

comites, & nobiles vicini, de altera partium. Et etiam eo tempore inualuit bellum contra Neuuenburgenſes, quo pluribus annis nec agri, nec vineæ, nec vnus hortus culti fuerunt: multisq́ occiſis, & captis vltra quinquaginta, qui pedibus ſunt truncati, multa etiam alia acciderant: quod durauit vſque ad creationem Rudolphi, in regem promoti, qui tamen, conquerentibus de ſtupro oppidanis, ad ius Romanum eos accepit: & faciens tum etiam, quòd comes fuit captus, & ad vnguem excoriatus. Sed inſuper rex decimam partem omnium bonorum oppidanorum recepit, quam comiti aſſignauit.

De epiſcopo Maguntino, qui promouit Rudolphum comitem de Habſpurg in Romanorum regem.

In diebus illis, electo quodam archiepiſcopo Maguntino, ad vrbem pro confirmatione proficiſcente, Rudolphus comes prædictus per electum prædictum literis rogatus ab Argentina vſque ad Alpes euntem conduxit: eoq́ feliciter confirmato ac redeunte, archiepiſcopus grates ſibi agens, optauit vt nunquam moreretur, niſi comiti de tanto officio reſpondiſſet. Itaque Maguntinus feliciter & proſperè pro creatione regis principes ad oppidum Franckfurt conuocauit. Interea accidit, quòd Pſitaci Stelliferos, & eorum fautores iuxta capellam Binningen circa Baſileam obſederunt. Congregatis autem Principibus & electoribus, & inter ſe de periculo vacationis Imperij, & de perditione iuris principum quærentibus, & de perſona eligenda tractantibus, Maguntinus Rudolphi comitis de Habſpurg magnanimitatem ac ſapientiam commendauit: multisq́ potentibus nominatis, Maguntinus aſſerens, ſapientiam & ſtrenuitatem diuitijs & potentiæ eſſe præferendas, pro Rudolpho inſtitit, Colonienſem quoque & Treuerenſem ad ipſum inducens. Dux autem Bauariæ, qui clariſsimam vxorem ſuam, ex patre duce Brabantiæ, & ex matre Hollandiæ natam, ob falſam adulterij ſuſpicionem decollauerat, inter conuocatos iiij. Principes aderat. Sed & Burggrauius de Nornberg, qui & ipſius Rudolphi extitit conſobrinus, ad quem dux Bauariæ ait: Si Rudolphus promoueretur, quomodo eſſem ab eius læſione ſecurus? Habet ne aliquam filiam, quam mihi daret in vxorem? Et illo aſſerente, quòd Rudolphus ſex haberet filias, & de danda ſibi vna, ſub omnium bonorum ſuorum hypotheca duci cauente, dux annuit. quod audientes, dux Saxoniæ, & Marchio Brandenburgenſis, qui & ipſi non habebant vxores, receptis rationibus de dandis ſibi Rudolphi filiabus, ſimiliter conſenſerunt, ſicq́ concorditer eſt electus, anno domini m. cc. lxxiij. xij. Octobris.

Quòd nunciatum fuit Rudolpho de Habſpurg, per Burggrauium de Nurenberg, quia fuit electus.

Burggrauius autem acceptis literis de electione principum, Baſileam ad Rudolphi exercitum properauit, & venit ibi repentè in media nocte: & dicto ſibi quòd eſſet rex, ille credens ſe illudi, contra Burggrauium mouebatur. Ille verò dixit: Abſit quòd vos ludam, valentiſsimum dominorum, & ſibi expoſuit ſeriem rei geſtæ. Rex verò audiens, filias ſuas nuptiatas tantis principibus, de proſperitate ſua digna gauiſus, Burggrauium direxit in ciuitatem ad epiſcopum & Pſitacos, & eius inimicos, pro amicitia & reformatione. Audiens autem epiſcopus, quod erat factum, ſe percutiens ad frontem, dixit: Sede fortiter domine deus, vel locum occupabit Rudolphus tuum. Igitur Rudolphus cum regina & magnatibus illarum partium, & cum Alberto ſtrenuiſsimi comitis de Hohenberg F. cuius habuit ſororem, quæ fuit regina, qui venerunt Aquiſgranum pro ipſorum coronatione, egregiè profecti ſunt, rebus per omnia bene geſtis.

De tribus filiabus prædicti electi magna progenies proceſsit.

Ex his namque tribus filiabus multi duces Bauariæ, Saxoniæ, & Marchiones de Brandenburg proceſſerunt. Deditq́ vnam filiarum Carolo tertio nepoti prædicti regis Siciliæ, ex qua reges Vngariæ, Clementia regina Franciæ, & mater Delfinorum, & Andreas rex Ceciliæ proceſſerunt. Non dico rex inſulæ, ſed Ceciliæ, quam ſemper

Arragoni tenuerunt. Habuit autem rex à prædicta vxore de Hohenberg tres filios,
Albertum, Rudolphum & Hartmannum: qui Hartmannus prope Xinaw in Rheno
fuit ſubmerſus. Baſileæ cum matre prædicta, & vno filio paruulo, in choro maioris ec
cleſiæ ſunt ſepulti. Albertus autem accepit Elizabeth filiam comitis Tyrolis: erat au-
tem ipſa Elizabeth ſoror quondam Chunradini ex matre, ex patre Chunrado rege de
functo, recipit comitem Tyrolis. Vacauerant autem Imperio à tempore occiſionis
Hi. Chunradi, * in ducatus Auſtriæ & Carinthiæ. Rex autem de ducatu Carinthiæ, quem
aliàs ipſe comes occupauit, recepta ab eo magna pecunia, inueſtiuit eundem: qui po-
ſtea non comes, ſed dux Carinthiæ vocabatur.

De vacatione ducatus Auſtriæ, quem rex filijs ſuis contulit.

Ducatum autem Auſtriæ, quem occupabat Ottocharus rex Bohemiæ, contulit
Alberto & Rudolpho filijs ſuis, & veniens cum exercitu in Viennam ciuitatem Au-
ſtriæ capitalem, receptus eſt: habitisq; multis tractatibus, Ottocharus Bohemiam, Au
ſtriam, Morauiam, & Hungariam, & totam quaſi terram vſque ad Pruſsiam, & vſque
ad mare tenuit, à rege ſuo feuda receperunt. Viennenſes autem ad regẽ cum ineffabili
pompa & oſtenſione potentiæ & diuitiatum peruenerunt. Rex autẽ largus, & graci-
lis ſtatura valde, aquilum habens naſum, indutus griſea ruſticali tunica, cum alto gale-
ro, in communi ſtrata ſedens: Ottocharus autem indutus precioſiſsimè, cui more re-
gio ſeruierunt nobiles, genibus flexis, etiam in feudis recipiendis. Cum autem Rudol
phus rex feuda contuliſſet, indignatus Ottocharus, & per vxorem ſuam Polonicam
contemptus quòd ſe in tantum ſubijceret, cœpit regem & Auſtriam infeſtare. Rex au
tem congregato forti exercitu, Bohemiam contra Ottocharum eſt profectus, trãſeun
tes autẽ ſyluam Bohemiæ per inuaſores, qui fugientes, damna plurima ſunt perpeſsi.
Epiſcopus autem Baſilienſis tenens extremam cuſtodiam, inuaſores iterum veniẽtes
inuaſit: qui in amnem fugientes more ſolito ſe tranſituros credebant. Epiſcopus verò
perſonaliter in flumen proſiliens, quem ſui ſequebantur, cepit eoſdem: quos nudos li-
gatos ſuper equis ſecum duxit ita diu, quouſque fuerunt à muſcarũ corroſione perem
pti, nec amplius fuerunt infeſtati. Dicebatur autem de multitudine inimicorum lati-
tantium in ſylua. Quod cum rex dixiſſet epiſcopo, conſtanter epiſcopus procurauit,
quòd quingenti galeati vltra flumen, iuxta regis exercitum proceſſerunt. Quærẽti au
tem regi qui eſſent illi, epiſcopus reſpondit: Pro vobis ſunt illi. Rex habens tędium de
illis, rogauit epiſcopum, vt abirent: & iubente epiſcopo, abierunt. Venit autem Otto-
charus cum exercitu innumerabili contra regem. Rex autem non in ſignis regalibus,
ſed in armis rubiginoſis prodijt in conflictum. Venit autem quidam Valẽs ad regem,
cupiens ab eo donum, eo animo vt ſibi ſeruiret. Quod cum rex renueret, venit ad Ot-
tocharum: & illius dono recepto, promiſit regem, quantumcunque ſe abſcondentem,
poſiturum ad terram. Videns Ottocharus exercitum regis, nec volens eum vitare, ac-
ceſsit ad dominum Zeuuſch, Bohemum potentem, cuius fratris filiam ipſe Ottocha-
rus doloſe cognouit, & patrem eius in turri igni occidit, dicens illi, quòd ignoſceret, ſi
quid vnquam malè egerit contra ipſum, vt perpetuò ditaret eundem. Ille verò reſpon
dit, quòd pro eo fideliter pugnare non poſſet: ſegregans ſe ab Ottocharo cum electis
duobus milibus Bohemorum. Appropinquãtibus autem timoroſe & paulatim exer-
citibus ad conflictum, Rudolpho de Rheno, miles Baſilienſis, ſonora voce cantauit,
quod per ambos exercitus audiebatur, Domina ſancta Maria, domina ſancta: quod
tempore Litaniæ ruſtici cantant. præordinauerat Hainricus Marchio de Hochberg,
quòd quandocunque tempore conflictus acclamarent, ipſi fugiant, quòd & cæteri e-
tiam clamarent, quod factum eſt. Per quod territi ſunt Bohemi. Hainricus quoque
Schorlin Sueuus, ſeruitor epiſcopi Baſilienſis, habens equum indomitum, preſſuram
& cornu ſeu aciem exercitus regis ſufferre non valens, tacto equo cum calcaribus, pri
mus Bohemos inuaſit. Dixitq; rex, Tempus eſt vt iuuetur. Initoq; conflictu prædi-
ctus Valens, qui dona ab Ottocharo recepit, cognoſcens regem quamuis abſcondi-
tum, per ſcapulas proclinans, occiſo equo regis, regem proſtrauit in terram, & illo Va
lente

lente occiſo, cum ſeruitores regis pro ipſo, multi pro illius erectione ſe occupare vellent, rex dixit: Non curetis de me, non eſt vis de vno homine, ſed progredimini ad cõflictum. Illi dimiſſo rege progredientes viriliter, Ottocharum occiderunt: imò eo capto, finito conflictu, quidam Bohemus occidit, cuius relictam prædictus Zeuuſch poſtea recepit vxorem: quem Vuenceslaus rex Ottochari filius poſtea decollauit. Reliquit enim Ottocharus filium & filiam, quibus Romanus rex prædictus ſuos liberos copulauit, dans Vuenceslao vnam filiarum ſuarum, & ſorori eius filium ſuum Rudolphum, cui ſorori dominium de Kyburg hæreditario iure donauit. Rudolphus verò dux poſtea moriens, Ioanni duci Alberti regis vxorem reliquit. Vuenceslaus rex Bohemiæ quietè & ſine armis in lecto moriens, filium & duas filias ex prædicta vxore reliquit. Filius factus rex, clàm in lecto occiſus eſt. Vnam filiarum habuit Heinricus dux Karinthiæ, quem pro rege receperunt Bohemi: qui tamen propter iuſtificationes Alberti regis, qui & ipſe filium ſuum Rudolphum primogenitum ibi regem cõſtituerat, poſſeſsionem habere pacificam nequiuit. Aliam verò filiam Vuenceslaus, diu poſtea occiſus, ſuccedẽs Adolpho & Alberto regibus, & creato Heinrico comite de Lutzelburg in Romanorum regem, recepit in vxorem, & regnum Bohemorum cum ea. Filius autem Ioannes Imperatoris eiuſdem. Occiſo itaque Ottocharo, Rudolphus rex in Auſtriam pergens, diu permanſit in Vienna.

De maximo dolo & fraude, quod rex Rudolphus unquam fecit.

Erat autem quidam potens comes Vngarus, nomine Iwan, qui regem & Auſtriam plurimùm infeſtauit, pluries pacta inita inter ipſos infringens. Pro quo rex verbis pacificis miſit in dolo, & cum veniſſet Viennam, timor magnus irruit ſuper eum, accedens menſam regis, bibit de ſcypho regis, dicens: Modò ſum ſecurus, quia bibi cum probiore viuente. Verùm ſtatim poſt menſam arreptus eſt, & ſub glacie ſubmerſus. Videns autem quidam de Bele magiſter militum arreptionem, irruit in gladium ſuum pro illius defenſione. Rege verò dicente: Deſiſte, quid ad te? ipſe videns perfidiam regis, mœrens quieuit. Quidam verò miles, qui eum iubente rege illic conduxit, ac videns quod fiebat per ſe impediri non poſſe, niſi amens factus, poſtea præ verecundia latitauit. Cum autem in Vienna nocte famuli ſpoliarentur, euntes pro vino, & reſiſtentes vulnerarentur, Fridericus comes de Liningen quadam nocte aſſumens Gruem militem ſuum, perſonaliter iuerunt pro vino, circuiens vndique cum cannis tanquam garconnes, omnes in eum irruerunt, & omnibus illis amputatis capitibus, Grus cuiuslibet caput poſuit ſuper ventrem. Manè autem facto, plures ciuium filij occiſi reperti ſunt, & magnus clamor factus eſt coram rege. Quis autem feciſſet, nemo ſciuit. Progrediente autem rege ad miſſam, & ſequente eum Friderico comite, viderunt vnum in ſtrata occiſum, caput non ſupra ventrem habentem: & clàm dicente Friderico ad Gruem, ſe illi non rectè feciſſe: rex audiens, tacuit. Sed pòſt in camera quærens à Friderico facti ſeriem, ipſum commendauit, de cuius Friderici conſobrini regis geſtis, integra hiſtoria opus eſſet.

Reliquit autem filio ſuo duci Alberto multos Sueuos in Vienna, quorum vnus de Walſee: cuius liberi propter eorum virtutem conſtantiæ ditiſsimi ſunt effecti: ita quòd, qui per pedes venerant in Auſtriam, poſtea decem milium marcarum redditus habuerunt. Rediens autem rex ad Rhenum cum epiſcopo Baſilienſi, ad caſtrum & oppidum Brundrut: qui epiſcopus poſt multos bonos actus, & ſtrenuos & vtiles eccleſiæ Baſilienſis, ad Maguntinum archiepiſcopatum promotus eſt. Rex autem nullum motum habens ad Italiam, forſitan quia vidit cæteris malis multis ſucceſsiſſe, miſit prædictum Heinricum epiſcopum Baſilienſem, cum membranis ſigillo ſuo ſigillatis, ad ciuitatem Romanam, qui ibidem ſedi apoſtolicæ Romandiolam, & quædam alia in damnum gratiæ Imperij dedit, ibi habitis quibuſdam tractatibus nomine regio ſigillauit.

Fuerunt autem tres fratres de Habſpurg, filij patrui regis, ſcilicet Rudolphus epiſcopus Conſtantienſis, Gottfridus dominus de Louffenberg, & Eberhardus qui di-

cebatur de Kyburg. Rex quoque oppidum Petterlingen obſedit: & oppidum Mut-
ten de manibus comitis Sabaudiæ eruens, ad regnum retraxit. Rex quoque Bernam
ſibi rebellantem obſidens, & euertere non valens, ſed quotidiana lite infeſtās, tandem
Rudolphum filium ſuum clàm cum quadringentis equitibus miſit, qui ſe ponens in
inſidijs, quoſdam abductores pecorum ſolito more præmiſerunt: quos illi inſequen-
tes vſque ad locum inſidiarum, capti ſunt, & occiſi. Ipſi verò Ludouicum comitem de
Homburg. * Hennenberg, patrem valentiſsimi Vuernharij primùm aggredientium, cuſpidibus
recipientes, necarunt. Sicq́; Berna eſt regi reformata. Cumq́; rebellantem ſibi colum-
bariam obſedißet, quidam verò Imperatori Friderico ſimillimus, in inferioribus Rhe-
ni partibus ſeipſum Fridericum fingens, ac Barones ac ciuitates ſibi congregans, &
Vueſtfan. vſque * Vueſtphelat veniſſet, rex pertimeſcens admiſſam cum Columbarienſibus cō
cordiam, cum gente deſcendens, ac ſi illum vellet tanquam Imperatorem venerari, i-
pſum apprehenſum cremauit. Dicitur quoque, quòd cum rex Franciç illis diebus mo
naſterium ſancti Dionyſij, quod Imperio pertinebat, grauaret, & pluries à rege Ru-
dolpho rogatus non deſiſteret, tandem rege ſcribente Franco in ſingula, quòd deſiſte
ret, alioquin ipſum viſitaret, per vires & viros, quos ſibi felix Germania germinauit:
Francus ſe nolens inbrigare cum illo, quieuit.

In diebus illis cum Petrus Baſilienſis epiſcopus haberet litem cum Gallicis vicinis,
ſuccubuit in conflictu, militum prçſertim Baſilienſium magna multitudine captiuata.
Rex Rudolphus pro illorum recuperatione veniens, Biſanciam obſedit: vbi manicas
Vuambaſij ſui fractas cum nouis pecijs reparans, dedit exemplum alijs ita faciendum.
Dux autem Burgundiæ, cum omnium quaſi potentia Gallorum, cum exercitu maxi-
mo ſe poſuit contra regis exercitum, ne regi victualia poſſent afferri: ita quòd vna die
regis exercitus in victu defectum maximum eſt perpeſſus. Videns autem rex rapas in
campo, rapas raſas comedit: quòd videntes alij, rapis ſunt omnes ſaturati. Rex autem
accedens ad Gallorum exercitum in valle poſitum iuxta ripam, in monte deſuper ſe
recepit, ita quòd vnus exercitus in alterum poſſet reſpicere. Et in ſero tractans cum ſa
trapis ſuis de ineundo manè conflictu, cum quidam ex eis mirarentur, & dicerēt quo-
modo viuere vellent: rex dixit, inanem ipſos habere curam, reſpondens: Si ipſos vice-
rimus, victualibus eorum veſcemur: ſi nos vicerint, cum nobiles ſint, dabunt victum
captiuis. Ipſisq́; ſic tractantibus, nox acceſsit. Erat autem tumultuoſum murmur in ex
ercitibus, vt moris eſt. Et ecce quidam de Suuicia, quorum rex mille quingentos ha-
buit, ſoliti currere in montanis, deſcendentes montem irruerunt in caſtra Theobaldi
comitis Ferretarum, qui fuit adiutor in acie Gallicorum, à quibus eſt occiſus, ipſius
ſpolia deferendo, & plurima laniando. Itaque in valle facta eſt commotio clamoroſa,
Gallicis quoque tractantibus de præcludendo regi deſcenſum, & quia nō erat aptus
deſcenſus ad eos ſecurus à conflictu, quidam ex eis dixit: Noſco regem talem, & ſi de-
beret manibus & pedibus repere, nos inuadet. Sicq́; timentes, diluculò ſolennes viros
ad regem pro concordia deſtinarunt. Cumq́; rex aliud nollet niſi ante omnia captiuis
libere reſtitutis, Dux & maiores Burgundiæ ſe Baſileam præſentarunt, ibi de concor-
dia tractantes. Vaſalli Imperij quoque præſtita fidelitate, ſunt de regalibus inueſtiti.
Dicitur etiam regem in ipſo exercitu dixiſſe, ſe in qualibet mundi parte cum electis
quatuor galeatorum, & quadraginta peditum armatorum de Alemania milibus, ſtare
inuictum: æſtimans, hos omnem multitudinem aggreſſuros.

De genealogia dominæ Annæ.

Rex autem Rudolphus cum Anna de Hochenberg, ſorore Alberti de Hochen-
berg, habuit tres filios: inter alios Rudolphum, Albertum & Hartmannum. Qui
Hartmannus apud Keynow, in Rheno perijt, & cum matre & paruulo fratre Carolo
in choro Baſilienſis eccleſiæ eſt ſepultus. Item habuit ſex filias, quarum vnam habuit
dux Bauariæ ſuperioris, alteram dux Bauariæ inferioris, tertiam dux Saxoniæ: quar-
tam dux Vratislauiæ: quo defuncto, recepit Marchionem in Brandenburg. quintam
habuit rex Vuenceslaus Bohemiç, filius Ottochari, per ipſum Rudolphū regē occiſi.

ſextam habuit Carolus primogenitus regis Ceciliæ,ſiue Apuliæ.Ex Rudolpho filiórum primogenito,ex ſorore Vuenceslai,deſcẽdit Ioannes Bohemiæ dux,occiſor prædicti Alberti. Ex Alberto, qui habebat Elizabet,filiam Comitis Tyrolis,antequam pater promoueretur in Regem,quem Comitem ipſe Rex poſtmodum ducem Carinthię creauit,creati ſunt,Rudolphus primogenitus,qui factus eſt rex Bohemię,& filiã regis Franciæ ducens,ſine liberis eſt defunctus.item Fridericus,in Romanorũ regem in diſcordia electus,& coronatus: qui ex filia regis Arragonum, ſola relicta filia, quæ poſtea Comiti Carinthiæ data eſt,ſine alijs liberis eſt defunctus.item dux Leopoldus ſtrenuiſsimus,qui relictis duabus filiabus ex filia Comitis Sabaudiæ,quarum vna poſtea data eſt duci Swinitz Sileſiæ, alia domino de Cuſin Franciæ,ſine alijs liberis defũctus.Itẽ Ottho dux ex filia ducis Bauariæ inferioris,duos relinquẽs filios,Fridericũ & Leopoldum,qui mortui ſunt ſine liberis. Item dux Auſtrię,qui ex filia Comitis Ferretarum habet filios & filias, quorum Rudolphus primogenitus habet filiam Caroli Imperatoris, & Bohemiæ regis. Item Agnes, ducens Andream regem Vngariæ ſine liberis defuncta,quæ hodierno die ducit vitam ſanctam & beatam. Item duciſſa Lothringenſis, ex qua Rodolphus filius, & Rodolphus nepos,& domina de Babylone ſunt nati. Item Katharina deſponſata Hainrico Imperatori,eo defuncto Duci nupta Calabriæ,filio regis Ruperto Ceciliæ,ſine liberis eſt defuncta. Item Comitiſſa de Ottingen, ex filia Rudolphi regis in inferiori Bauaria. ex ſuperiori Bauaria nati ſunt,Rudolphus primogenitus dux & Palatinus Rheni,Ludouicus Romanorum Imperator quartus,& Landgrauius Haſsiæ. Ex Rudolpho & Metza,filia Adolphi regis Romanorum,eius coniuge,deſcẽderunt Adolphus,Rudolphus,& Rupertus minor, quem Arneſtum nominant:cuius mater fuit de Ottingeñ, & de Vuirtenberg:qui Arneſtus filiam regis Ceciliæ duxit vxorem. Ex Rudolpho & filia ducis Carinthiæ,deſcendit vxor Romanorum & Bohemiæ regis.Ex Ludouico Imperatore deſcenderunt,ex Polona Ludouicus & Stephanus filij,ex Marchioniſſa de Miſſen:ex Holanda autem deſcenderunt Romerius Marchio Brandeburgenſis, Vuilhelmus Comes Holandiæ,& Albertus,& duæ filiæ,quarum vnam habet frater regis Vngariæ, aliam Maſturus dominus Veronenſis. Ex Ludouico primogenito Marchione in Brandeburg, ex filia regis Dacię,deſcendit filia nupta regi Noruuegiæ:ex filia verò ducis Carinthiæ,ablata Ioanni Bohemo propter impotentiam,nati ſunt filij & filiæ. Ex Stephano,& filia regis Ceciliæ,& poſtea ex filia Burggrauij de Norenberg,multi filij & filiæ ſunt creati. Ex Marchioniſſa Miſſenenſi plures filij & filiæ creati ſunt. Ex Saxona, Rudolphi regis filia,plures Saxoniæ duces ſunt creati. Ex duciſſa Vratiſlauiæ poſtea ex Marchione in Brandenburg,Vuolmarus,& quidam alij Marchiones nati ſunt. Ex regina Bohemiæ ipſius Rudolphi regis filia,& ex Vuenceslao rege,deſcenderunt Vuenceslaus filius, qui Rex factus ſine liberis eſt defunctus:item duæ filiæ, quarum vnam habuit Hainricus dux Carinthiæ,ex qua deſcenderunt duæ filiæ: aliam habuit Ioannes rex Romanorum, & Ioannes Marchio Morauiæ, vxor Hainrici ducis Bauariæ inferioris. Ex Carolo Romanorum Imperatore, & ſorore regis Franciæ, deſcenderunt duæ filiæ:vna regina Vngariæ, quæ ſine liberis eſt defuncta: alia duciſſa Auſtriæ, ex regina Siciliæ ipſius Rudolphi filia deſcenderunt, Carolus ſucceſſor patris, etiam regis Ceciliæ, ſed per patrem Rudpertum & per Papam eiectus, ſed de adiutorio Alberti regis Romanorum auunculi ſui Hungariæ rex creatus: item Delphina, ex qua duo Delphini filij ſunt nati:item Clementia regina Franciæ,quæ abſque liberis eſt defuncta. Ex Carolo rege Hungariæ prædicto deſcenderunt,nunc Carolus,primogenitus rex Hungariæ: item Andreas rex Ceciliæ, iugulatus per Iohannam vxorem & patruelem ſuam.

De animoſo & probo Comite Alberto de Haigerloch & de Hohenberg,qui dicebatur eſſe unus de XII.pugilib.

Albertus Comes de Hohenberg & de Haigerloch, frater prædictæ Reginæ, dominę Annæ,duos Comitatus habuit antiquos valde, ſcilicet Haigerloch & Hohenberg:& ſiti ſunt in corde Sueuiæ, & dicebantur Comites de Hurmingen: & illi Co-

mites fuerunt potentes in Sueuia & Elſatia. in Elſatia habuerunt caſtrum quod dicitur Ortenberg, & magnas villas, & totam vallem quæ dicitur Albrechtztall, cum omnibus pertinentijs: in qua valle duo domini & fratres de Hurmingeñ, quorum vnus fuit laicus, conſtruxerunt clauſtrum ſolenne ordinis ſancti Benedicti in honorem ſancti Michaelis, & procurauerunt eximi ab omnibus exactionibus & muneribus quibuſcunq; à papa Sixto, excepto quòd annuatim debent præſentare ad Cameram Papæ vnum marmotinum, hoc eſt, denarium aureum, qui bene noſcitur à Curia, & eſt minoris valoris quàm paruulus florenus de Florentia. Nomen clauſtri, Latinè Hugonis curia, Teutonicè Hugeſchonem. Prædicti verò duo domini ambo mortui ſunt, & in dicto clauſtro ſepulti, vbi corpora eorum hodierna die requieſcũt. Quod dominiũ Albertus Comes poſtea dedit Rudolpho de Habsburg, in dotem dominæ Annę prędictæ ſororis ſuæ. Albertus verò prædictus multa bona fecit tempore ſuo, & laudabilia. Fuit bellicoſus, animoſus, & probus. & cantatum fuit à quodam magiſtro, qui dicebatur Kumier, quòd idem Albertus eſſet ſuſtentaculum Romani imperij, totius Sueuiæ, qui Albertus fuit occiſus in proprio comitatu ſuo, per quendam ducem Bauariæ iuxta caſtrum Lintſtetten: peſsimè derelictus à ſeruitoribus ſuis, quorum progenies hodie prædicto domino eſt nota: qui fugitiuè receſſerunt à domino ſuo, ſicut canes quibus alligantur veſicæ, quibus impoſitæ ſunt fabæ. Progenies fugientium dicuntur die Lenber von Vuittingen, & duxerunt agnum per iſta: & ſicut legitur, quòd vna ouis interficit totum gregem, ita dominus eorum interfectus fuit per fugam ipſorum. Vtinam fuiſſent lupi rapaces, qui deuoraſſent corpora eorum. Ex prædicto Alberto deſcenderunt Albertus & Rudolphus. Albertus dicebatur Köſthman. Rudolpho exiſtente, Albertus mortuus eſt. Rudolphus multa & laudabilia fecit: & potentior Sueuus fuit, qui tunc vixit. Et habuit tres Comitatus, ſcilicet Rattenburg, Haygerloch, Hochenburg, exceptis pluribus munitionibus, Horuue, Nordlingen, Vuerſch, der Buſs, Buggingeñ. Obſedit etiam Rudolphus Eberhardum de Vuirtenberg, & filium ſuum Vlricum vnicum, cum machinis & alijs inſtrumentis, cum quibus caſtra & munitiones inuadũtur, & duo ſibi caſtra deſtruxit, & eum obſedit pluribus ſeptimanis cum magnis expenſis: quorum vnum dicebatur Mogneggeñ, aliud verò Pfullentz Grauenuueyler, & ita deſtruxit, quòd domini de Vuirtenberg nunquam audebant eum depellere de loco. Ex Rudolpho & domina de Vuerdemberg deſcenderunt Albertus, Rudolphus, Hugo, Hainricus, & vna filia.

De Alberto primogenito Rudolphi.

Albertus miſſus fuit in Conſtantiam per patrem ſuum Rudolphum, cauſa ſtudij, vbi ſtetit honorificè pluribus annis, & multum profecit in artibus: factus eſt Canonicus maioris eccleſiæ, & rector cuiuſdam eccleſiæ in Auſtria, quæ dicitur Ruſpach, & rector trium eccleſiarum in Sueuia, quarum pater eius fuit patronus. Poſtea miſſus fuit Pariſios, vbi ſtetit pluribus annis cum magnis ſumptibus, & profecit in magnum clericum: & legebat iura ad tempus, multis audientibus. Poſtea Licentiatus fuit in Decretis, non cauſa dominij, ſed cauſa veræ ſcientiæ. Poſtea rediens ad patriam, receptus eſt in Canonicum Argentinenſem. Mortuo autem domino Rudolpho epiſcopo Conſtantienſi, electus eſt in epiſcopum: ſed in diſcordia non habuit in proceſſum, quia maior pars Capituli & Burgenſes erant contra eum, qui timuerunt potentiã patris. Poſtea factus eſt Cãcellarius domini Ludouici Imperatoris, & eius aduocatus prouincialis totius Elſatiæ: in cuius ſeruitio multa peregit, & in ſolennibus negocijs miſſus fuit per Imperatorem in Frãciam: tunc in Prouinciam ad Papam, modò ad regem Angliæ, tunc ad ducem Auſtriæ. Poſtea videns Imperatorem eſſe pigrum, & nõ multum promotum ab eo, tranſtulit ſe Auinionem, ibi diu ſtetit per longum tempus: vbi prouiſum fuit ſibi de epiſcopatu Herbipolenſi, à papa Clemente ſexto: & non obtinuit, propter potentiam illius de Hohenloch, concorditer electi à toto Capitulo. Poſt mortem domini de Ottingen, qui fuit famoſior phyſicus mundi, papa Clemẽs ſextus prouidit prædicto domino Alberto de epiſcopatu Freyſingenſi, quẽ potenter & ſine im-

impedimẽto tenet: qui fuit virtutibus plenus, ſociabilis, affabilis, largus, ſed minus humilis, quia nimia humilitas parit contemptum. Rudolphus ſecundogenitus fuit probus, virilis, ſed crapuloſus. Ex quo, & domina ſua de Naſſouue, deſcendit vnus filius, qui ſepultus eſt in Collegio Ehingenſi, iuxta Neccarum, quod pater ipſius cõſtruxit. Hugo verò tertiogenitus, animoſus, bellicoſus, mitis, virtuoſus, ſociabilis, & audax, non curans de futuris cõtingentib. ſed exceſsit in multiloquio, cõtra dogma Catonis:

Virtutem primam eſſe puta compeſcere linguam.

Et Ariſtotelis: O quàm ſpecioſum eſt, & honeſtum in homine, abſtinere à multiloquio. A quo, & filia Ferretarum Comitis, deſcendit filius. Hainricus verò quartogenitus, animoſus, bellicoſus, & prodigaliſsimus erga ſeruitores ſuos, ita quòd omnes munitiones & villas eis diſtribuit, exceptis paucis villis, & vna munitione optima ſuper Danubio, quam tenuit, ſcilicet Fridingeñ, vel dic Nouuenhohenberg: qui dominus Hainricus occiſus fuit, & cum eo optima iudicia Sueuiæ, in epiſcopatu Curienſi, per dominos de Bellmont, & adiutores eorum, in montanis: qui ſepultus fuit honorificè in clauſtro quod dicitur Salmanſuuiler, anno Domini M, C C C, L I I.

Quædam fabula de quodam notario Alberti Comitis de Hohenberg.

Fuit quidam notarius domini Alberti comitis de Hohenberg, qui dicebatur Cappadocier, ſociabilis, curioſus, & ſubtilis, non curans pecuniam, qui fuit rector cuiuſdã eccleſiæ in Schera, nomine Tieringeñ Rex verò Rudolphus libentiſsimè confabulabatur cum eo: in cuius curia frequenter morabatur, propter dominum ſuum, cuius ſororem Rex habuit in vxorem. Quadã vice Rex indixit curiam Principibus in Frãckfurt. Cappadocier veniens à longè, & vadens ad cancellariam, inuenit menſam paratam, & cancellarium & notarios ſplendidè prandentes. Sedit verò & ipſe ad menſam, & pauca cibaria dabãtur ſibi, licet magnam haberet famem: & ſuperius in menſa erãt magnæ ſcutellæ, impletæ optimis cibarijs. Ipſe verò vocauit vnum de ſeruis ſuis, & dixit ad eum: Redeas ad modicum tempus, & voca me feſtinanter, & dicas quòd dominus meus miſerit pro me. Ille verò interim circumuoluit ſecretè menſale, & in fine rotæ calcaris ſui fortiter firmauit. Seruus verò intrauit, & feſtinanter vocauit dominum ſuum. Ille ſurgens feſtinanter, & menſale cum omnibus ferculis & ſcyphis traxit in terram, & exiuit ad dominum ſuum. Rex verò percipiens, quæſiuit ab eo, dicens: Quid modò feciſti? ille reſpondit: Dum veni ad menſam cancellarij, & notarij veſtri, habuerunt fercula diuerſa, & dabatur mihi, quod ſanæ mentis & corpore infirmus bene comediſſem: tunc egi, quòd ipſos mecum oportuit ieiunare. Rex verò ridens, & reſpondens, Optimè feciſti. Ille verò poſtea gratulanter & honorificè tractatus fuit à cancellario, & omnibus notarijs Regis. Item quæſitus fuit à Rege, ſi haberet eccleſiam bonam: ille reſpondit, fortem & bonam eccleſiam habere, & bonas campanas, ſed quòd dominus ſuus nimis frequenter acciperet ſibi fructus eccleſiæ. Quod Rex audiens, promiſit ſe acturum, quòd dominus permitteret fructus cum eccleſia.

Alia fabula de eodem.

Item, Rex quadam die erat in Vlma, vbi oleum nucum erat in cariſsimo foro. Cappadocier dixit, dominum ſuum habere plures arbores nucum in comitatibus ſuis, quàm in tota Elſatia & tota Vueſtaugia, idque iurando affirmauit coram multis dominis & alijs: aliqui credebant eum mentiri, & dixerunt Regi. Rex verò vocauit Cappadocier, & dixit: Quid dicis de arboribus nucum ſororij mei? reſpondit: Ego dico, & dixi per iuramentum, dominum meum plures habere arbores nucum, quàm in tota Elſatia & Vueſtaugia ſunt. Sed ſunt coryli, quę ſunt arbores nuces proferentes, ſi non magnas, tamen paruas. Rex ridens dixit: Sicut te dimitto, ita te inuenio. Multa talia fecit prædictus.

Alia fabula de quodam milite, qui dicebatur Iacobus Muller de Thurego.

Rudolphus Comes de Habsburg fuit inimicus capitalis Iacobi dicti Muller, militis Thurocenſis, antequam fuit electus in Regem. Cui quadam vice obuians, cum nullo modo poſſet effugere manus Comitis, ſapiens fuit, & feſtinanter deſcendit equum, & proiecit gladium ſuum in terram, & extraxit braccam, & ſedit in viam quaſi merdādo. Comes verò & ſeruitores ſui venerunt vehementer exeuaginando gladios ſuos, volentes eum occidere. Ille verò extenſis manibus clamauit Comiti: Non decet dominationi & honeſtati veſtræ occidere merdantem, deris mihi pacem quouſq; attrabam braccam. Comes reſpondit: Sit ita. Ille verò dixit, Tunc bracca mea nunquam plus veniet ad culum meum. Comes verò hoc audiēs, furore repletus, receſsit ab eo, & idem poſtea factus eſt ſeruitor eius ſpecialis.

De morte & ſepultura Hainrici, dicti Frouuenlop, magni dictatoris.

Anno Domini M.CCC.XVII. in vigilia ſancti Andreæ, ſepultus eſt Hainricus dictus Frouuenlop, in Maguntia, in ambitu maioris eccleſiæ, iuxta ſcalas honorificē valde: qui deportatus fuit à mulieribus ab hoſpitio vſque ad locum ſepulturæ, & lamentationes & querelæ maximæ auditæ fuerunt ab eis propter laudes infinitas, quas impoſuit omni generi fœmineo in dictaminibus ſuis. Tanta etiam ibi copia fuit vini fuſa in ſepulchrum ſuum, quòd circumfluebat per totum ambitum eccleſiæ. Cantica canticorum dictauit teutonicè, quæ vulgariter dicuntur Vnſer frawen laidt, & multa alia bona.

Fabula quædam de Rege.

Rex quadam vice tranſiens pontem Thuregi, cum vidiſſet quendam ſenem cū canorum multitudine pilorum, dixit ad quendam confabulantem ſibi: O quot bonos dies in vita ſua peregiſſe potuit iſte canus? Quod audiens ille, dixit ſuauiter: Domine fallimini, quia nunquam habui bonum diem. Quod quaſi audiens Rex, quæſiuit ab illo, quid factum fuiſſet ab eo? Reſpondit & dixit: ſe ſegentem in iuuentute vetulā deformem, quam accepit in vxorem propter pecuniam, cum qua diu viuente iracunda præ timore aliarum mulierum, dixit, ſe vitam iraſcibilem peregiſſe: quia ipſa iam ſene defuncta, illico iam aliam iuniorem recepi, nec illi in lecto complacere poſſum, vitam cum ea rixoſam & duriorem peregi. De quo Rex in riſum eſt prouocatus.

Alia fabula de Rege.

Igitur cum iam quidam diues mercator, ſagacior præ omnib. in mercatura, ſemper gerens negocia ſua veriſimiliter pro vtiliori conamine, & tamen defeciſſet: quadam vice eum vocauit Rex, quærens ſi vellet recipere pro ſocio mercatorem, & conſilium ſuum ſequi. Quo annuente, quilibet eorum ponit centum marcas. Dixit autem Rex, Volo omnino quòd Argētinæ emptas halleces traducas Coloniam, & ibi vina empta reducas Argentinam: cuius conſilio quamuis nimis & meritò territus adquieuit. Erat autem eo tempore Argentinæ tanta multitudo hallecum, quòd quaſi pro nihilo vendebātur. & cum veniſſet Coloniam, accidit quòd periculum in lacu factum eſt, quòd illo anno non poterant haberi halleces, quia non poterant captiuari, & valde in hallecibus lucrabatur. Accidit autem quòd tanta multitudo vini deſcenderat, quòd vina leuiori foro & precio vendebantur Coloniæ, quàm in Alſatia: vina itaq; ſuper curribus Argentinam ducens, cum interim vineæ repentina geliditate perierint, illa precio vēdidit triplicato: ita quòd Rex & ipſe maximè ſunt lucrati. Dixit ergo Rex: Oportet quandoq; contraria, non ſemper lucri, ſed veri ſimilia inchoare.

De quadam aſtutia Regis.

Venit etiā quadam vice clàm ad Regem in Nurnberg quidam mercator, indicans Regi, quòd hoſpiti ibidem noto & famoſo commiſerit ducentas marcas argenti, quas hoſpes ſe recepiſſe negabat. Rex autem ſciſcitans, in quo ſacco eſſet argentum, merca-

mercatorem abſcondit. Venientibus autem ciuibus, & inter illos hoſpite, ad alloquēdum Regi: Rex alloquens iocoſè hoſpitem ſibi notum, videns eum pulchrā valde habere mitram in capite, ſicut tunc moris erat, dixit ſe oportere mitram eandem habere: & ipſam extraxit ab illo, de quo hoſpes ridens gaudebat. Propoſito autem ſermone ciuium, Rex pro conſilio intrauit camerā, & clàm quendam de ciuitate cū mitra per interinſignia miſit ad vxorem hoſpitis, quòd ſibi hoſpiti talem ſaccum cum argento illico deſtinaret: quod cum illa feciſſet, ille Regi præſentauit argentum: quo oſtenſo mercatori, & illo dicente ſuū eſſe: Rex abſconſo argento, vocato ad ſe hoſpite ſolo, ei querelam expoſuit mercatoris: quo negante præciſè, mercatore verò aſſerente, inſtās Rex producto ſacco hoſpitem nimis territum deuincit. Redditoqꝫ mercatori argento, hoſpitem prædiuitem in ſubſtantiam bonorum mulctauit. Rex quadam vice de Marchione Hainrico, quid comederet, requiſiuit: quo reſpondente, quòd ipſe & ſui comederent vnum pulmentum cum carnibus, & ipſe & vxor eius vnum caponem, & qui vellet acciperet alteri: Rex reſpondit, Non malè comedis ſi ſic facis.

De morte Rudolphi regis.

Deficiente tandē rege præ ſenio, & dicentibus ſibi medicis, quòd vltra certos dies durare nequiret, ipſe dixit: Eamus Spiram ad alios reges ſepultos: & manens in Germerſchen iuxta Spiram, ibiqꝫ moriens, & ſepultus Spiræ in ſepulchro regali honorificè, anno regni eius XVIII. cuius Epitaphium in ſilice ſuppoſito ſculptum tale eſt:

ANNO DOMINI M. CC. LXXXXI. PRIDIE CALEND. OCTOBRIS OBIIT RODOLPHVS REX.

De electione Adolphi de Naſſouue.

Mortuo itaqꝫ Rudolpho, & veniente Alberto duce Auſtriæ, pro quo eligendo Principes miſerant cum magnis expenſis vſqꝫ Haganouu, Adolphus Comes de Naſſouue in regem Romanorum eſt electus à Principibus, à quo idem Albertus de feudis ſuis, præſertim ducatu Auſtriæ inueſtitus, in Auſtriā eſt reuerſus, à quo Duce cum poſtea miſsis legatis Rex petijt filio ſuo filiam ſuam copulari, Dux reſpōdit: Se, ſi poſſet ex filia ſua facere Principem, hoc facturum: vel quòd Rex filiam ſuam vni ex filijs Ducis coniungeret, quoniam ſe principem facturum promiſit. Ex quibus & alijs inter Regem & Ducem odium eſt ſubortum. Rex autem Metzam filiam ſuam Rudolpho duci Bauariç Palatini in vxorem copulauit, qui ex ea genuit tres filios, Adolphū, Rudolphum, & Rupertum: tamen intoxicatus Albertus in Auſtria, & diu per pedes ſuſpenſus, oculum perdens euaſit.

De Bonifacio papa octauo, & Columnenſibus, ac rege Angliæ.

Eiſdem temporibus Bonifacius papa octauus, Columnenſes perſequebatur ad vnguem, Cardinalibus de Columna depoſitis, alijſqꝫ plurimùm moleſtatis. Fouens autē rex Franciç Columnenſes, Papam perſequebatur odio capitali, propterea Papa in odium Frāciæ regem diligebat Adolphum. Rex autem Angliæ propter antiquā dominorum guerrā, cupiens aggredi Francū, centum milia marcarum pro auxilio ſibi promiſſo, Adolpho principi, ſed non præſtito deſtinauit, qui infideliter agens, ſe non diſpoſuit ad litem, ſed à Marchione Miſnenſi, nepote olim Friderici Imperatoris ex filia, odium habente, filio ſuo eundē Marchionatum emit, & tempore breui poſſedit, exceptis quibuſdam munitionibus: quia filius Marchionis Fridericus nomine, eiecto Principe, occupauit eundem. Princeps enim Miſnam potenter ingreſſus, crudelia multa peregit: vnum tamen caſtrum vincens, CL. decollauit, qui domino ſuo caſtrum manu tenuerant. Poſtea Princeps Columbariam, quæ ſibi fidelitatem fecerat, ſibi rebellantem obſedit: cui aderant inter alios epiſcopus Baſiliēſis, Comes de Ferrato, de Liechtenberg, de Rapoltzſtetten, epiſcopus Argentinēſis, & alij. Et per quoſdam plebeios porta de nocte aperiebatur Principi, & fugientiū multi ſunt comprehenſi, inter quos Vualtherus
Anshelmus de Rapolzſtetten vix decollationem euaſit. Captus eſt autem* Baltherus Roſelman

Scul-

Schultetus Columbariæ, & Ioannes filius eius, per epiſcopum Baſilienſem: quos omnino Rex habere volens, ſed propter officium epiſcopi vitam reſeruans, eorũ patrem omni die longo tempore fecit ligari ſuper rotam erecta manu, in ſignum perfidiæ, & per vias & ciuitates ante ſe duci, & tandem matri ſeruari: & ibi patre extincto, filius poſt mortem Regis eſt liberatus.

De odio inter regem & ducem Auſtriæ.

Princeps autem intendebat facere brigam duci Auſtriæ, propter quod multi Auſtralium ſuperbiebant contra Ducem, dixerat autem Dux: Si dominus meus Romanorum Princeps ſtipendiarius eſt Angelici factus: & ego minore dedecore ſtipẽdiarius ero Franci. Plures electorum Principum, & ſpecialiter Maguntinus, Principem ipſis æſtimantes ingratum, Duci, quòd veniret ad Rhenum, & nuncios & literas deſtinarunt. Dux autem timens ſe à rege in Auſtria viſitari, allata ſecum pecunia, partes Rheni & Sueuiæ eſt ingreſſus, malens in partibus conſanguineorum ſuorum potius litem inferre, quàm in Auſtria viſitari. Rex autem aſcendens cum Conrado de Liechtenberg, epiſcopum Argentinenſem Duci fauentem in Rubiaco oppido diu potenter obſedit. Fuerant autem quatuor duces Bauariæ fratrueles, Rudolphus & Ludouicus fratres ſuperioris, Stephanus & Ottho inferioris. Venienti autem Otthoni in auxilium Regis, Albertus ſtrenuiſsimus Comes de Hohenberg in Sueuia, ſibi obſtaculum ponens, ab Otthone in conflictu eſt occiſus.

Anglici

De congreſſu regis & ducis, & occiſione regis.

Cum dux Auſtriæ veniens de Sueuia iuxta oppidum Kentzingen caſtra metaret, Rex eundem locũ acceſsit: cumq; propter flumẽ Eltzach exercitus ſe mutuò inuadere non poſſent, oppidumq; Regi aperiretur, Dux cum hoſtili exercitu Sueuorum & Rhenenſium equitum deſcendens Moguntiam venit, ibiq; à principibus quibusdam quaſi congregatis, Regemq; tanquam inutilem ac deſtructorem reipublicæ & Imperij deſtituentibus, in Romanorum regem eſt electus. Et cum regi Adolpho adeſſe nimiam multitudinem populi aſcendentis ſentiret, ſe doluit deſcendiſſe, & aſcẽdens iuxta montem Dornberg prope Vuormaciã, expectauit. Rex autem feruens, metuensq; Auſtralem aufugere, non expectato peditum exercitu ſuo, cum equitibus ſuis celeriter ſequebatur. Argutus autem ſuis dicentibus, aciem equitum eſſe minus fortem, noluit aſſentire. Aſpiciens autem exercitum ducis, quem credidit non manſurum, dixit: verum dixiſtis, noſtrum exercitum nimis breuem eſſe: illis verò dicẽtibus, modò neglectum eſſe, & ſic inierunt conflictum. Erat enim Rex animoſus valde in Auſtrales: atq; habito conſilio, exercitum ſuum declinauerat, vt acies Regis obuium haberet ſolem. Ipſis aggredientibus hincinde occiſis, & præ calore, inter quos Ottho de Oſſenſtein vexillifer Alberti & Ludouici cũ alijs, caloribus ſunt extincti. Rex ipſum Albertum aggrediens dixit: Non euadetis, ſed hic imperiũ dimittetis. Ille verò dicens, Hoc eſt in poteſtate dei: Regem iuxta oculum vulnerauit gladio. Proſtratus autem Rex in terram, per quoſdam comites Sylueſtres, & alios Bolleria, modico in collo eſt vulnere occiſus, quod vidit Dux, & nullum amplius occidi permiſit. Sicq; Adolphus cũ octo annis regnaſſet, nolẽs expectare ſuos, ſtultitię furia eſt occiſus, & in monaſterio Frowenfeldt, ad quod præſente Alberto venerũt, eſt ſepultus, de quo ſcripti ſunt verſus:

Anno milleno trecenteno minus vno,
In Iulij menſe Rex Adolphus ruit in enſe.
Per manus Auſtrali proceſſi marchinam.

Victo autem Regis exercitu, cum Rex per garcones ſpoliatus, omnino nudus iaceret, Maguntinus, ſcilicet de Eppenſtein, conſanguineus & machinator facti, vidẽs Regem, fleuit, dicens: eot validiſsimum perijſſe. Dux autem timens Maguntinũ variari, dixit ei: A me non recedatis, meo negocio non perfecto.

De electione Alberti ducis in Regem.

Occiſo itaq; Adolpho, Albertus dux Auſtriæ occiſor, ab omnibus Principibus eſt electus,

electus, & Aquiſgrani ſolẽniter eſt coronatus. Quem papa Bonifacius diu odio proſequens, & lęſæ maieſtatis crimine reum dicens, tandem ſimiliter in odium regis Franciæ approbauit, quem Albertum cum Papa contra regem Franciæ *mitigare vellet, ille ſe hoc non facturum, niſi ſibi & hæredibus ſuis regnum & imperium confirmaretur *inſtigare* per ſedem, reſpondit: quod ſi ſibi fieret, aut ſe Francum expulſurũ de regno, aut ſe per hoc moriturum promiſit. Noluit enim in hæredum deſtructionem ſe tanto periculo exponere, pro incerto. De quo cum multum tractaretur per ſedem, tandem in contrarium reſedit conſilium. recenſuerũt enim, quantũ à tempore promotionis Rudolphi regis patris ſui illa fuerit progenies exaltata, in ſeruitutem redegiſſe timẽs. Dixit ei Papa: Non fiat viuente iſta Ieſabel: denotans Elizabet reginam, quæ ex matre ſoror extitit Chũradini. Hic Bonifacius alludens ſuo tempore centeſimum annum ſtatuit Iubileum, in quo, ſcilicet M.CCC. Romam multitudo maxima confluebat. hunc Bonifacium Columnenſes de auxilio Franci Anagniæ captiuarunt, qui tentus, necdum illos abſoluere voluit: imò amplius maledixit, & præ ira manus corrodens, tandem liberatus per Romanos, egrediẽs de Anagnia, conuerſus ad eum dixit: Si nõ meminero tui, obliuioni detur dextera mea. Verùm breuiter expirauit. Hic eſt Bonifacius, de quo dicitur, quod Cæleſtino prædeceſſori ſuo, viro vtiq; ſancto, de quo Curia doluit ſe in luteis non perficere, per longam cãnam loquebatur, Cæleſtine cede, Cæleſtine cede: quo etiam cedente, & Bonifacio tanquam certiſsimo creato, eum populus venerabatur vt Papam. Bonifacius hoc ſub excommunicatione prohibens, conſtitutionem edidit, quo Papam poſſe renunciare papatui declarauit: quia multi aſſerẽres contrarium, eum Papam negabant. Hic condidit Sextum Decretalium, in quo claritate & venuſtate dictionis omnes qui vnquam iura ſcripſerunt, anteceſsit: edidit conſtitutionem Super cathedram, grauem Minoribus & Prædicatoribus. Quo mortuo, Benedictus IX. ſucceſſor, qui fuit Prædicator, fecit conſtitutionem, Inter cunctas, per quam reuocauit aliam. Quo etiam ſub Alberto rege mortuo, creatus eſt Clemens quintus† Vuaſto, qui conſtitutionem Super cathedram reuocauit. Ex tunc Curia fuit à Roma tranſ *†Vaſco* lata: primò enim fuit in Burdegali, poſtea ſuper Rhodanum. hic contraxit cum Heinrico Imperatore. Iſte Albertus rex monoculus, potẽs in regno Almaniæ, & inibi filijs ſuis omnia quæ potuit attrahens, partes alias non curauit.

De ſex filijs Alberti regis.

Habuit enim ſex filios: Rudolphum primogenitum, qui ex relicta ſecunda ſcilicet vxore Vuenceslai regis Bohemiæ, filio eiuſdem regis mortuo contrahens, & rex Bohemiæ effectus, ſine liberis eſt defunctus. Item habuit Fridericum, elegantem, formoſum & fortem: Leopoldum bellicoſum, & prudentem: Hainricum, Albertum, Otthonem, & vna filiarum eius Andreæ regi Vngariæ patri nupta, olim de regno Hungarię eiecto: & veniens Venetijs filiam ditiſsimi ciuis ducens, & ex ea hunc Andream genuit: qui veniens ad curiam Alberti huius, adhuc ducis Auſtriæ, & receptus in regem Hungariæ, petijt Alberti filiam. quod cum Dux renueret, dicens eum mercatoris filium: ipſe Hungarus Viennam in omni parte obſedit, & dandam ſibi filiam coegit, dans filiæ Bresburg, & multas alias munitiones. cuius fratres poſtea Bresburg recipientes, dederunt ipſi Reginæ relictæ alia bona. Captis autem Hainrico & Friderico ducibus Auſtrię, Carolus rex Hungariæ ab ipſis Bresburg extorſit. Quo Andrea ſine liberis defuncto, relicta in loco occiſionis patris, vitam cœlibem duxit. Item aliam dedit duci Lotharingiæ, quæ ex eo ducem Rudolphum Lotharingiæ procreauit. Item dedit vnam Goldemmaro Marchioni Brandenburgenſi: quo mortuo ſine liberis, ipſam dedit duci in Presla Poloniæ. Item Comitis relictam de Strasberg, ſororem Otthonis de Ochſenſtein, conſobrinam regis, ipſe rex Adolphus Marchioni dedit de Baden. Regno Hungarię vacante, Carolo quarto filio ſororis regis Alberti de regno Hungariæ per populum prouiſo, Albertus rex eundem nepotem & regnum Hungariæ traducens, ipſum potentẽ effecit: quæ eius potentia pluries liberis Alberti regis in perniciem conuerſa eſt. Ipſe namq; Carolus ſtrenuè ſe tenens, eiectis pluri-

bus magnatibus regni, potentiſsimus eſt effectus. Accepit autem filiam regis Craco-
uiæ, filiam ſororis regis Lituaniæ gentilis in vxorem, quæ vxor quadam vice cona-
ta ipſum regem interficere ſedētem in menſa per gladium, ipſa gladium manibus ſuis
detegens ad caput regis, tres digitos amiſit. Ille autem malefactor per quendam repē-
tè fuit occiſus. Fato autem eodem rege Alberto functo, vixit adhuc relicta, olim Ru-
dolphi ducis Auſtriæ, fratris Alberti: qua morante adhuc in Brugga, miſit frater eius
Vuenceslaus rex Bohemiæ pro ea, volens eam copulare regi Hungariæ. quæ cum fi-
lio ſuo duce Ioanne veniens in Bohemiā, eſt defuncta. Rex autem Albertus omnino
volens rehabere Ioannem ipſum, remiſſum cum filijs ſuis, tandem ab ipſo eſt occiſus,
quem enutriuit. Orta autem diſcordia inter Albertum regem & Vuenceslaum Bo-
hemum ſuper quibuſdam terris, Bohemiam decem ſeptimanis cum magna potentia
incendio deuaſtauit, ſed nullam munitionem obtinuit. Alberto rege facto, Comes de
Friburg habens ſororem Chunradi de Liechtenberg, epiſcopum Argentinenſem ad
ſubijciendum ſibi Friburgenſes obſedit. Ciues autem caſtrum Friburg machinis de-
turbarunt. Veniens autem epiſcopus ad deuaſtandum Friburgenſes, illisq́ʒ exeunti-
bus, inierunt conflictum: multisq́ʒ Friburgenſium occiſis, quidam carnifex epiſco-
pum ſub dextro in rubea baſia circumeuntem, & exercitum ſuum ad pugnandum in-
citantē, cuſpide perforauit: quo occiſo, Comes & ſui per ciues poſtea continuè debili
tati ſunt, & depreſsi. Rex Albertus Ioannem epiſcopum Eyſtettenſem, cancellarium
ſuum, illegitimè natum, pro epiſcopatu Argentinenſi obtinendo Ioanni de Ochſen-
ſtein ſcholaſtico Argentinenſi, conſobrino Regis, ad Romanam curiam deſtinauit.
Papa non ſcholaſtico, ſed eidem cancellario de epiſcopatu Argentinenſi prouidit:
quem Rex tanquam ſua manu tenuit, & vix de ſcholaſtici amicis defendit: epiſcopo
multa pro illis faciente, & magna donante. Hic Ioannes in ſtructuris & munitionibus
benefecit eccleſiæ, & poſtea filijs Regis, præterquam in fine adhæſit Bauaro. Rex quo
qʒ in principio creationis, cum Chūrado epiſcopo Theobaldum Comitem Ferreta-
rum, inuaſit, eius terram vaſtando: qui Comes dando filiam ſuam Otthoni de Ochſen
ſtein, Regi eſt reformatus. Aliā filiam dedit Vdalrico de Vuirtenberg Comiti, ex qui-
bus duabus nunc domini de Vuirtenberg & de Ochſenſtein peruenerunt. Item cui-
dam Petro de Tyrole, qui phyſicus erat, & per ſedem apoſtolicam in epiſcopum eſt
promotus Baſilienſem. Ioannes autem fratruelis Regis, quem Rex in curia ſua cum
filijs ſuis nutriuit, aſſerens dominium in Kyburg ad ſe ſpectare, tāquam matri ſuæ per
Rodolphum regem olim morganatico iure donatum, libenter habuiſſet ſua, inſtans
feruenter, vt ſibi ſaltem eum intuentes aliquos aſsignaſſet. ad quod Rex minimè indu-
ci potuit, quòd nequiret, & inſuper multos Baronum bonis ſuis & viribus ſpoliaret.
Inſtabat verò frequenter regina, vt liberos ſuos ſibi commendatos haberet, ac ipſius
Ioannis prodigalitatem nimiam accuſabat. Tandem ipſe Ioannes dux cum Baroni-
bus Rudolpho de Vuart, Vualthero de Eſchibach, & Vdalrico de Palma, Regem
interficere cogitauit. Aſcendente autem regina verſus Rinfeldam, cum iuxta minorē
Baſileam ad eam currens veniſſet Ottho epiſcopus Baſilienſis, iuxta currum eius gra
tiam pro rege placando implorans, luto fuit perfuſus. Craſtinò autem Rege exiſten-
te apud locum ſuum balnearum, ac Ioanne epiſcopo Argentinenſe rogante Regem,
vt prædicto Duci de munitionibus ſuis aliquid aſsignaret: Rege verò reſpondente,
quòd vellet ipſi Duci committere centum galeatos in expeditionē Regis verſus Bo-
hemiam, & poſt reuerſionem vellet ſibi aliqua aſsignare: hoc epiſcopo ad Ducem
prolato, Dux dicens ſe nihil habere in commiſsione quod ſibi faciēti onероſum eſſet
futurum: Epiſcopo reſpondente, ſe mortem & ſuorum ablationem ad paria iudicare.
Vualtherus quoqʒ de Eſchibach, cum à Rege ſibi ablata repeteret, dicens ſe Regis cō
ſanguineum, & patrem ſuum in ſeruitio occiſum, nec proficeret: quòd pariter ipſum
poſſet ſubmergere, dixit Regi. Prandentibus autem illis cum Rege, eiusq́ʒ filijs, rex
Ioāni Duci vnum crinile roſarum poſuit ſuper caput, & alijs. Dux autem flens, ſuum
poſuit ſuper menſam: ipſeq́ʒ & ſui comedere noluerunt in menſa. Cum autem poſt
prandium Rex vellet equitare ad regnum in Rinfeldā, veniſſetq́ʒ ad flumen Ruſam,
Ioannes

Ioannes dux & ſui primi in naui aſcenderunt, quæ ſibi vnica erat. Sequenti autem vice
tranſeunte Rege, & equitante per ſata, ſicut in more habuit, colloquente ſibi milite de
*Caſteln, acceſſerunt Dux & ſui, primusq; Rudolphus de Vuart dixit: Quàm diu
iſtud cadauer equitare permittimus? ac *Rulaſsingẽſi famulo eius frenum Regis ap- Schelm
prehendente, Ioannes Dux cultrum collo Regis infixit. Rudolphus verò de Vuart Rußeling
Regem gladio perforauit, Vdalricus verò de Palma faciem & caput diuiſit: Vualthe-
rus verò de Eſchibach licet Regem facto non læſerat, interfuit tamẽ ſic Rege occiſo
in ſua terra, anno Domini M.CCC.VIII. Kalend. Maij in meridie, anno regni ſui deci
mo. In quo loco occiſionis ſolenne monaſterium Kunigsfeldt ordinis Minorum eſt
conſtructum, in quo Rex primò ſepultus, Spiram poſtea translatus: in quo loco plu-
res filiorum ſuorum ſepulti ſunt. Occiſores autem ſunt fugati. Primò enim venerunt
in caſtrum Froburg: dolo autem illuſi per Comitem de Nydow, poſtea ſunt diſperſi.
De Palma autem miles fortis diu Baſileæ in domo Conuerſarum, item in caſtro ſuo
Alburnenſi latitans, tandem obijt. Obſeſſo autẽ per Luipoldum Regis filium Schmi-
belburg decapitati ſunt quinquaginta, & alijs bonis Vualteri & Eſchibach deſtructis,
ipſe in terra Comitis de Vuirtenberg paſtor pecorũ eſt effectus. poſt annos XXXV.
in morte ſe pandens, honorificè eſt ſepultus. De Vuart verò, poſtquam in caſtro ſuo
de Valkenſtein aliquandiu latitaſſet, volẽs ire ad ſedem Apoſtolicã, veniens ad Ylam
oppidum Theobaldi Comitis de Blamund, pandente hiſtrione comiti & vxori ſuæ,
quæ fuit de Veringẽ, illaq; cum lachrymis dicẽte, Abſit quòd euadat, qui dominum
& conſanguineum meum interfecit, per ipſum Comitem fuit captus, cum famulo ſuo
*Rulaſsingẽ. receptaq; pecunia, duci Lupoldo ſunt aſsignati. Vnde & mercator idẽ Rußeling
dictus eſt *Comes Rulaſsingẽ. iuxta †Einſingſch eſt poſitus ſuper rotã. De Vuart Enſiſhrim
verò, iuxta locum occiſionis Regis ductus ad iudicium, cum non daretur ei aduoca-
tus pro ſe loquens, primò negans occidiſſe Regem, obtulit ſe duello. Secundò dixit,
in eo nullum fuiſſe crimen commiſſum, qui occidendo dominum ſuum Romanum
regem reus læſæ maieſtatis fuiſſet. Sed ex quo ipſi occiſores fuerunt, per ſententiam
Hainrici Imperatoris damnati ſententialiter fuerunt: & quòd nulla alia ſententia opus
eſſet, vt ligaretur ad caudã equi, tractusq; ad locũ ſupplicij, fractis dorſo & membris,
flexus eſt ſuper rotam. Eius vxor de Palma veniens nocte ſub rotam, proſtrata ad ter-
ram ad modum crucifixi in oratione permanſit. Ille verò interrogatus, ſi ſuã vellet vxo
rem adeſſe? reſpondit, quòd non: quia pari modo in vxoris compaſsione, atq; in pro-
pria pateretur. quæ relicta, multis annis Baſileæ beatiſsimam duxit vitam. Ioannes ve
rò Dux, poſt multas occultationes, tandem in forma Beghardi veniens Piſas, ab Im-
peratore Hainrico inibi captus, & poſt Imperatoris mortem pluribus annis tentus, tã
dem inibi honorificè eſt ſepultus. Occiſo autem rege, cum obſeſsi in †Furſtenfeldt ſe
manè voluiſſent captos dediſſe, in crepuſculo noctis veniens nuncius, in vertice mõ-
tis clamans, Domine de †Raperg, Rex eſt occiſus: eoq; audito, etiam exercitus antè
medium noctis nuncium haberet: territi, ſummo manè receſſerunt. Obſeſsi autem ve Fürſteſtein
nientes Baſileam, contra Monachos mouebantur, & magna facta briga in Baſilea, o- Rotperg
mnes Monachi & adhærentes expulſi fuerunt.

De electione Hainrici de Lutzelburg, ſtrenui Imperatoris.

Occiſo itaq; Alberto rege, Hainricus Comes de Lutzelburg, ſtrenuus & acer, eodem anno in feſto omnium Sanctorum, à Principibus concorditer in Franckfurdt eſt electus, & Aquiſgrani in ſequenti Epiphania coronatus. Aſcendens autem Rhenum, cum veniſſet Spiram, venit Eberhardus Comes de Vuirtenberg cum DCC. equis in magna ſuperbia, etiamq; cum multa tyrannide in homines Imperij commiſſa. eius cum non recordaretur, à Rege indignanter receſsit, propter quod idem Comes poſtea ad mandatum Regis per ciuitates in Sueuia adeò eſt deſtructus, quòd ſibi vix tres ex omnibus ſuis munitionibus remanſerunt: quem de caſtro Aſperg obſeſſum, cum multo tremore fugientem, Heſſo Marchio de Baden in oppido Beſencken recepit. qui Comes depauperatus, cum concepiſſet Imperatoris gratiam, in Italia poſtea

percepit de morte Imperatoris,paulatimq; reuixit. Venientibus autem nuncijs ad regem Argentinam,pro gratia Regis & priuilegiorum inuocatione tranſmiſsis,nec Spiræ,nec Argentinæ ab ipſo reſponſum habebant. Aſcendentes autem Columbariam ad Regem,edocti à quodam ſecretario Regis, dixerunt ei: Ciues veſtri Argentinenſes hoc petunt. Quos Rex,dicens ſe antè nõ intellexiſſe quorum fuiſſent nuncij, cum dominos Argentinenſes ſe nominaſſent,fauorabiliter exaudiuit. Aſcendens autem homagia, & fidelitatem dominorum & ciuitatum capiens,cum non abundaret,concepit in Italiam proficiſci: & veniens Spiram,Fridericum ducem Auſtriæ occiſi filium poſt plures tractatus & tentationes,ſi poſſent Alberti liberi ab Auſtria ſeparari,dicente conſilio Regis, quandoq; Reges propter ducatum Auſtriæ occiſos, ac Friderico reſpondente,Ecce iſte,ſi carere noluerit,poterit eſſe ſextus. Tandem de illo ducatu & alijs dominis eum inueſtiuit,quæ pendebant ab Imperatore,acto quòd duces Regi vltra montes cum ducentis galeatis ſeruirent: auditoq; Rex vna die quòd Albertus & Adolphus Romanorum reges,ſepulti fuerunt Spiræ,& ipſe interfuit: poſtea collectis multis per prouinciam Sabaudiæ Comitis, intrauit Lombardiam, cumq; eo Lupoldus dux Auſtriæ,Rudolphus Bauariæ,archiepiſcopus Treuerenſis,Leodienſis, Baſilienſis,& plures alij epiſcopi,& quaſi totius Alemaniæ ſtipendiarij ciuitatum. & veniens Aſtam,poſt receptionem ſuam,de eis dubitans per Guidonem de Turri Gelfiæ dominium ciuitatis habẽtem (credidit enim eum citò receſſurum) miſit Rex pro melioribus in tota Italia,de vtraq; parte Gibellinorum & Guelfiorum, tentans ſi quo modo poſſet inter eos concordiam ordinare. ac illis poſt magnam deliberationem dicentibus hoc impoſsibile eſſe, Rex deſiſtens,illos negocio imperfecto remiſit. Videns autem Guido,Regem diu & potenter in Mediolano morari, & de traditione & nece Regis & ſuorum per ſe & ſuos cogitans, quendam de Sodoma damnatum educere decreuerant ad cremandum, vt Alemanis egredien tibus ad videndum, clauſis portis Regem occiderent deſolatum. Et irruentibus illis cum populo ad palatium Regis, primi fratres Teutonici ſignati ſanctæ Mariæ armis & vexillo ordinis, qui decreuerãt non exire cum cremando,cum quibuſdam alijs irruentem populum viriliter inuaſerunt: defenſoq; palatio Regis, ad portam vbi iacuit Lupoldus dux Auſtriæ cum ducentis galeatis, cum labore properantes,proiecta in vicum vaſorum, & alia obſtacula remouerunt,ictuſq; lancearum & lapidum de domibus ſuſtinentes: & violenter aperta porta,cum Dux & alij ad Regis palatium peruenisſent, ad mandatum Regis Guidonem & ſuos inuadentes,nemini pepercerunt. illoq; extra ciuitatem fugato, ſuiſq; occiſis,cum Comes Sabaudiæ conqueſtus eſſet, qui fuit Guelphus, quòd Teutonici illos ſine miſericordia occidiſſent: Rex reſpondit,quòd ipſos in potentiam voluerunt calliare. Quibus victis & eiectis, Rex de Mediolanenſibus pro ſua diſpoſuit voluntate, Matthæum Vicecomitem ponendo miniſtrum: qui & liberi ſui, etiam poſt mortem Cæſaris,illius terræ dominium tenuerunt. Rexq; poſtea Gibellinis adhæſit. Vualtherus autem Comes de Hohenberg relictus in Lombardia à Rege, quot & quantas victorias habuerit, & quàm feliciter nomine Imperatoris triumpharit, integra hiſtoria non caperet. Poſtea obſidendi animo ad Cremonam tranſiuit, qui eum & ſuos miſſos renuerunt acceptare. Territi autem Cremonenſes, ferendo funes in collis obuiam ibant regi. Habita igitur Cremona, & multis alijs ciuitatibus Lombardiæ, Brixiam obſiſtentem inuenit: quam cum Mediolanenſibus, Veronenſibus, & alijs ciuitatibus ſuaq; militia per integram æſtatem obſedit: vbi Vualtramus frater Regis iaculo eſt occiſus. Huius obſidionis & exercitus multitudine fœtorem & peſtilentiam eſſe factã, quid opus eſt narrare? cum multæ ciuitates ibidem quaſi cum domicilio reſiderent, vt aggredientes per duo miliaria fœtorem ſenſerint. Exercitus ambitum habebat per tria miliaria, nec erat numerus captiuorum & mutuò occiſorum, nec vnquam mors communior videbatur. Omnes autem Guelphi eidem ciuitati in victualibus auxilium præbuerunt. Habebant autem intrinſeci pro ſe montem contiguum ciuitati. Et ecce quadam die manè aſcendens montem virilis Regis exercitus, vicit multitudinem aſcendentium ex aduerſo conflictu. Ibi Theobaldus Brixiæ dominium tenens,

nens, auctor huius belli, quod Rex Spiræ militauerat, lethaliter vulneratur. Allato
autem eo regi, Rex eum intuẽdo cognoſcens, mirabiliter eſt gauiſus. Cum autem ille
ope medicorum curari non poſſet, & diutius puniretur, per quatuor tauros membra-
tim eſt laniatus, & quælibet partium poſtea ſuper rotam, & caput verſus portam ciui-
tatis lancea figebatur. Quæſitus autem ille adhuc viuens, cur tantum nephas attenta-
uerit contra Regem: reſpondit, Se Regis ſuperbiam ferre non potuiſſe. Intrinſeci au-
tem videntes quæ fiebant, de multitudine captiuorum de exercitu Regis magnum
numerum iuxta mœnia ſuſpenderunt. Obtento autem monte ab extrinſecis, tãdem
illi intrinſeci ſe & ciuitatem Regis gratiæ obtulerunt, funes ferentes in collis. Rex autẽ
demolita parte muri, ingreſſus eſt vltra murum. Poſt hæc circa hyemem Ianuam pro
fectus cum regina, honorificè eſt receptus: vbi Beatrix regina moriens ſepulta eſt ad
Minores. Ibi pluribus menſibus permanens, poſtea iuit Piſas. Piſis autem menſibus
aliquot manente eo, venerunt ſubinde nuncij ſolennes Romanorum pro Rege. Erat
autem ingreſſus Italiam de aſſenſu & approbatione Clemẽtis papæ quinti, qui ei Ho-
ſtienſem epiſcopum cum tribus alijs cardinalibus, pro impendenda vnctione & con-
firmatione cum inſignib. deſtinauit. Rex igitur properauit ad Vrbem, quò etiam
Rupertus rex Apuliæ veniens, Romanos auſus eſt impedire. Stephanus verò de Co
lumna, cum ſuis potentiores, Latriani tenebant vnum pontem ſuper Tyberim: alios
verò tenuerunt Vrſini, qui quaſi omnes adhærebant Ruperto. Miſit autem Ruper-
tus Ioannem fratrem ſuum cum alijs, ad obſtruendum iter Regi, ad fractionem pon-
tis, qui parati machinis & alijs quamplurimùm laborabant: quo facto receſsit ad ſan-
ctum Petrum. Rex autem in vigilia Pentecoſtes pontem tranſiens, multos fecit mili
tes.* Belfi enim ex turri, quam habebant ſuper pontem, in Regem & ſuos inſtar gran
dinis direxerunt ſagittas. Latriani autem honorificè eſt receptus: & ſuper caſtro, *Vuelſi*
quod Militia dicitur, manens, quaſi quotidie ex parte Ruperti, & fautorum ſuorum
multas pugnas pariter & conflictus ſuſtinuit. Miſit autem pro L. melioribus Latrianis
qui & pro eo miſerant, petens ab eis, vt ſua vrbs ſibi fortalicia aperiret. qui cum ſe dif-
ficiles redderent, aliqui verò præcedentes fingerent ſe eſſe Ruberti vaſallos, Rex ab
ipſis recedens, eos fecit includi, quouſq; ſibi liberos & obſides & fortalicia aſsignarẽt:
turrimq; prædictam illico expugnarunt. ſicq; Capitolium nunc hac, nunc illa parte
contraria inuadentes, continuè expugnarunt, quouſque totaliter occuparunt Latria-
num. Occiſis autem in eiuſmodi conflictu multis, & quadam vice ab epiſcopo Leo-
dienſi, Regis conſanguineo, & abbate Vuiſſenburgenſi domino de Blanckenberg,
id Regi flendo nunciaretur, Rex ipſum redire cum fletu ad ſuam matrem dicebat.
Differentibus autem cardinalibus, quorum vnus obierat, coronationem Regis, & de
prehenſo quodam cum literis Papalibus, quibus ipſis cardinalib. Papa Regis coro-
nationem interdixerat, & perſuaſione Hoſtienſis, qui & Gibellinus fuit, & Stephani
de Columna: multitudoq; Romanorum irruiſſet in Palatium regis, & requirente Re-
ge, qui nollent, ſe velle occidere: illi Vuarateres dixerunt, qui ſtipendia militum deuo
rarent: & ſic territi cardinales, Regi in eccleſia S. Ioannis Kalend. Auguſti vnctionem
coronationis Imperialis impenderunt. erant autem alba omnia eius indumenta, cum
equo albo. Poſtea verò aſſurrexit cardinalibus, nec quenquam in ſuam menſam lo-
cabat, ſicut antè. Pœnituit autem Papam, videntem eius potentiam ac rancorem
inter Rupertum & ipſum, imò & inter Philippum regem Franciæ & ipſum Regem.
Turbauit Francum, quòd ipſe Rex ſe in ſcribendo præpoſuit. Cæſar recedens inibi,
reliquit Hugonem de Buchegge Comitem cum ducentis galeatis, qui cum Stepha-
no prædicto viriliter ſe tenens, & frequenter cum Belfis confligens, vrbem ſancti Pe-
tri, quam Cæſar habere non potuit, acquiſiuit. Cæſar autẽ Florentiam habentem cen
tum milia armatorum (omnes autem Gelfi illic ſubſidium deſtinarant) cum pauca gẽ-
te obſedit. Infirmos autem aliquantulum in villam vicinam ſub monte cauſa melioris
aeris collocauit, & aſcendentes inimici in montem, vexarunt Cæſarem lapidibus &
ſagittis. & dicente Cæſare, Ah, quòd neminem habeo cui hæc cordi exiſtant: multi aſ-
cendentes de turba Cæſaris, difficulter è monte inimicos fugarunt, interficiendo du-

centos, & vltrà. Decreſcente autem turba Cæſaris, miſit pro relictis in Vrbe, & ſic Hugo de Buchegge cum reliquis, Romæ vrbe Stephano cõmiſſa, ad Cæſarem properauit, in itincre duobus conflictibus felicirer triumphando. plures enim quàm ipſi fuerant in obſidione Florentiæ, Cæſari præſentarunt captiuos. Poſt hæc Cæſar Piſas rediens, citato inibi Ruperto rege, & habitis proceſsibus debitis, tanquam in maieſtatis læſæ reum ac proditorem & hoſtem Imperij, priuationis omnium dominiorum & decapitationis, ſi vnquam venirer in Imperij fines, ſenrentiam promulgauit. Quã ſententiam Clemens poſt mortem Cæſaris reuocauit. Conuenit autem Cæſar cum rege Siciliæ, de danda filia ſua filio ſuo Siculo. & diſpoſuit ſe irerum Neapolim, & in partes illas. Rex quoq; Rupertus diſpoſuit recedere de regno Cæſare veniente, & in prouinciam ſe transferre. Decreuit autem Cæſar, ſe Apuliam & terram Ruperti, Siculo commiſſurum. Præceperat enim omnibus ciuitatibus, epiſcopis, & alijs magnatibus Almaniæ, vt tranſmitrerent nouam gentem, quæ iam erat in itinere veniendi. Venerat etiam mater Imperatoris cum filia Siculo danda vſq; Baſileam, ad Cæſarem profectura. Ducebatur iam etiam domina Catharina ſoror ducum Auſtriæ, Imperatori nuptura. Præmiſit etiam Cæſar prædictum Comitem de Blanckenberg ad Vrbem, ſibi apud ſanctum Petrum domicilium paraturum: & venit Cæſar cum exercitu ſuo iuxta Senas, aliquot diebus, ad Senenſium ſibi rebellium terram ignis incendio deuaſtandam, & captos ex eis in arboribus ſuſpendendos. Et in aſſumptionis virginis Mariæ vigilia, decantata coram eo miſſa, eoq; per quendam Prædicatorem communicato, poſt miſſam cœpit illico infirmari. dicebatur enim quòd ipſe Prædicator venenũ ſub vngue digiti tenens abſconſum, poſt communionem potui Cæſaris immiſiſſet, & illico diſceſsiſſet. Cum autem conſuleretur Cæſari, quòd Piſas reuerteretur, ipſe ſe in ſeruitio Domini eſſe, & non retroceſſurum reſpondit. & procedens, cum veniſſet ad villam quæ dicitur Bonconuent, progredi vltrà nequiuit: ſed in die beati Bartholomæi deceſsit. quem exercitus Piſas reduxit, vbi cum ineffabili lamentatione eſt honorificè ſepultus, anno domini M.CCC.XIII. Sicq; heu perijt columna magnanimitatis & iuſticiæ ac flos germinis Germanorum. Piſani autem, magnates Cæſaris repatriantes ſecum manere rogarunt. multiq; etiam militares de exercitu remanſerunt cum illis. Et facta eſt briga inter Ruperrũ regem capitaneum Gelforum, & Piſanos. & pòſt facto conflictu ante montem Catinum, vbi omnis pars Gelforum conuenerat, Piſani cum Almanis vicerunt: & occiſi ſunt in die illa centum milia Gelforum. & cecidit Ioannes princeps, frater regis Ruperti. Super quẽ ſedens comes Niger Piſanus, miles factus eſt ſuper eum. A tempore enim Chunradini, nullus de progenie eorundem Comitũ militari voluit, niſi in bello vbi fieret vindicta in ſtirpe quæ Chunradinũ occidit.

De Ludouico Bauaro Romanorum Imperatore.

Perdito itaque felici Hainrico Imperatore, & vocatis principibus in Francfurt, Fridericus dux Auſtriæ, filius Alberti regis, & nepos Rudolphi regis, pro regno laborauit. Cui Petrus Treuerenſis, Mogunt. & olim epiſcopus Baſilienſis, quem Albertus quondam Rex læſerat, & Ioannes Bohemus, ſe opponunt. Fridericus autem Auſtralis alloquitur Rudolphum & Ludouicum duces Bauariæ, Palatinos Rheni, exhibens ſe ad aſsiſtendum eis. & æſtimantes ſe tanto negocio impotentes, ſe Friderici ſeruitio aſtrinxerunt. Dux verò Saxoniæ, & Blodmarus, Marchio Brandenburgenſis, Friderico adhæſerunt. Hi enim laici omnes, ex vxore Bohemi fuerunt, quondam regis Rudolphi nepotes. Item Hainricus de Freiburg Colonienſis, inter alios tractatus fecit, quòd filia fratris ſui Comitis de Freiburg copulata fuit Hainrico duci Auſtriæ, fratri Friderici: & hic ſimiliter adhæſit eidem. Venienti autem Friderico cum forti exercitu valde, & caſtrametato iuxta Franckfurt apud Saxenhauſen', Petrus Moguntinus victualia iuxta Moguntiam abſtulit Friderico. Exercitus autem Moguntini, Treuerẽ & Bohemi, ſe ex inferiori parte Moguntiæ collocauit. Inductus eſt autem dux Ludouicus Bauariæ iunior, qui & aliàs Friderico præualuit in conflictu, quòd contra eum eligi ſe permiſit: quia in promiſsione facta Friderico, ipſe Ludouicus intelligebatur exceptus. Inductus eſt autem miles Goldemari Brandenbur-

genſis,

genſis,habens ab eo mandatum ſufficiens in genere eligendi Ludouicum cõtra domini voluntatem. Electi ſunt igitur in diſcordia, in die beati Lucæ Euangeliſtę, anno Domini M.CCC.XIIII. Fridericus dux Auſtriæ, ab epiſcopo Colonienſi, à Rudolpho Bauaro, Palatino Rheni, duce Saxoniæ electus: Ludouicus verò, à Petro Moguntinenſi, Vualdeuuind Treuerenſi, Goldemaro Marchione, & Ioanne Bohemo. Nec hi principes conuenerant, ſed quiſque in ſuo exercitu, per ſe vel procuratorem elegit, & in ſuis exercitibus publicarunt. Auſtralis verò præ fame recedere eſt coactus, multiq; dextrarij in aſcenſu manſerunt in via. Ludouicus itaque Aquiſgrani à Moguntino & Treuerenſi, in loco quo debuit, ſed non à quo debuit: Fridericus verò in Bunna à Colonienſe, à quo debuit, ſed non in loco in quo debuit, coronati ſunt. Adhæſerũt autem Ludouico ciuitates inferiores Rheni, vſque Seltz: Friderico autem, Seltz, & ſuperiores Rheni, exceptis Berna & Soldera, quæ neutrum curabant. Deſcendit autem Lupoldus dux Auſtriæ cum grandi exercitu Spiram, contra Ludouicum: vbi Ludouicus ceſſit de campo in cœmiterium Iudæorum. Lupoldus autem villas Spirenſium & aliorum inibi aduerſariorum comburens, aſcendit, & vaſtans tranſiuit. Poſt hæc ipſe Lupoldus iuxta Auguſtam, ad flumen Lech, & in ſuperiori Bauaria multa, & inter alia oppidum Landſperg per ſe victum, ignis incendio deuaſtauit. Indicta eſt autem curia in feſto Pentecoſtes ſolennißima per Auſtrales, vbi inter Fridericum & filiam regis Arragonum, & Lupoldum & filiam comitis Sabaudiæ, nuptiæ celebrarentur. Ibi quot & quanta haſtiludia, etiam torniamenta peracta ſint, quis enarraret? Vbi comes de Katzenellenbogen, per dictum Gratt & Gelluuil militem haſtiludio proſtratus, cum maxima pœnitentia moriens, cum magno fletu mulierum Baſilienſium, ad Rhenum eſt deductus. monſtrabantur ibi ſanctuariorum inſignia, quæ regum dicuntur, ſcilicet lancea, clauis, pars crucis Saluatoris, corona, gladius Caroli, & alia, per quendam Ciſtercienſem: & cecidit machina, vbi plurimi ſunt depreßi, & plurimæ dominarum læſæ, & multa clenodia ſunt detracta. Vbi Ioannes de Clingenberg, præteritis & præſentibus, & poſtea XXX. annis continuatis, valentißimus militum cenſebatur. Obſedit autem Lupoldus Solodorum, & ad recognoſcendum fratrem ſuum pro rege coegit. Aſcenditq; cum magno exercitu verſus Suuiciam, volens fratri villas illas quę ſunt de iure Imperij ſubiugare. Et cum Ottho comes de Strasberg cum vno exercitu ex parte ducis ingrederetur, per vallem Vnderwalden, artans eam partem, ac declinare volens ad ducem, & aſcendente ducis exercitu magno ex alia parte montium: ecce deſcendit populus Suuiciæ cum impetu per cliuum montis quendam, & læſis ibi atque ſine miſericordia interfectis melioribus nobilibus, qui præceſſerant, ducem cum exercitu ſuo lamentantem fugauerunt. Et Otto de Strasberg intelligens, per cliuum montis, per quem deſcenderant pedites, feſtinanter aſcendit: ex quo læſus intrinſecus, poſtea breuiter eſt ſepultus. Perierunt autem ibi mille quingenti. Sicq; valles illæ poſt adhuc ſtant inuictæ.

De quodam concilio Viennæ, per Papam Clementem quintum contra Heinricum Imperatorem celebrato.

Celebrauit autem Clemens Papa quintus poſt mortem Cæſaris concilium Viennæ, reuocans ſententiam Imperatoris contra Rupertum prolatam: & eidem facto Imperatori periurium impinxit, multas faciens conſtitutiones, quas non publicauit, morte præuentus. Obijt autem, vbi curiam habuit: cuius theſaurum, eius patruus occupauit. Vacauit autem curia plus quàm per annũ. Poſt hęc cardinales congregati Auinionem, per Rupertum regem incluſi, Iacobum epiſcopum Caturicenſem, ipſius regis olim cancellarium, elegerunt in Papam, anno Domini M.CCC.XV. menſe Auguſto. Et vocatus eſt Ioannes XXII. qui conſtitutiones Clementis publicauit: ſanctum Ludouicum minorem, prędicti Ruperti fratrem, canonizauit: epiſcopum Caturicenſem ex quadam ſuſpicione ſortilegij in Papa facti degradatum, excoriari fecit, & in omnibus fauit Ruperto. Poſtea Fridericus & Ludouicus electi Romanorum reges cum magnis exercitibus in Sueuia iuxta Eslingen, quam vterque habere conabatur, vbi in fluuio Neccaro nõ ex propoſito, ſed caſu adaquantibus equos hincinde abeuntes,

& adiuuantibus vnuſquiſque ſuos paulatim, magna eſt facta ſtrages vtrinque, multique nobiles vtrinque capti. Vbi & Vuernherus comes de Hohēberg eſt captus, Neccarusq́ ſanguineus videbatur, propter occiſionem equorum.

De curia & haſtiludio, quam Lupoldus frater Friderici regis habuit in Baden.

Indixitq́ Lupoldus dux curiam in Baden, in terra ſua: ad quam quanta multitudo nobilium confluxerit, quantaq́ haſtiludiorum ſolennia ſint peracta, de machinis ſpectaculorum, de XII. cādelabris, & candelarum magnitudine & longitudine, quarum vnam vix XII. viri portabant, & multis alijs, quis enarrabit? Ibiq́ ſoror dominorum ducum Auſtriæ, Ludouico ſeniori de Ottingen eſt coniuncta, quæ antè ex ſorore comitis de Vuirtenberg habuit filium & filiam, qui Ludouicus antè fuit ſecretarius Ludouici electi, & ſeruitor: poſtea eum perſequebatur ad vnguem.

Qualiter Lupoldus cum magna gente deſcendit uerſus Spiram.

Lupoldus quoque dux cum grandi exercitu veniens Spiram, aduerſantium villas comburens, & cum aſcendiſſet, dimiſſa gente, illico denunciatur, Ludouicum aſcendere cum magno equitatu feroci. Ipſe Lupoldus dilapſa gente ſua, nuncios miſit, ipſeq́ ad Vdalricum Ferretarum & Ioannem epiſcopum Argentinenſem repentè deſcendit: qui duo cum ſuis populis ad Bruſcam flumen, ab Occidente verſus Orientem fluens, in Argentinam ſe cum magno tremore locarunt. Et venit ſuper Bruſcam Ludouicus electus, cum Treuerenſi, Bohemo, gente Maguntini, & alijs quatuor millibus galeatorum electis. In nocte autem comes Ferretarum de Bruſca verſus Molleſtein, præ timore receſsit: manè reuerſus ad Bruſcam, populis quos aduerſari quemadmodum comediſſent: illi aſſerentes ſe nolle cum ruſticis pugnare, Bruſcam iuxta Argentinam tranſibant, ſe iuxta Thoroltzheim collocantes, tamdiu confringere differendo, quoad Lupoldo gens magna equitum & peditum affluebat. Argentinenſium
Zorn & Mulenen familiæ Argentor. autem pars vna, ſcilicet Zoronum, Friderico: alia verò, ſcilicet Milenheinſz Ludouico fauebant. Et cum Argentini poſt Fridericum, nunc in tranſitu Ludouicum multis cum armatis ingredientem & citò egredientem in maiori eccleſia receperunt, qui & ipſe eorum priuilegia confirmauit, anno domini M. CCC. XX. de menſe Auguſto: & Fridericus in Auſtria de congregatione Ludouici intellexiſſet, cum paucis ſpadonibus curſu velociſsimo properauit ad regnum. Veniensq́ Rinaugiam, intellecto de conſtructione fratris, properauit ad ipſum, & appropinquans aciei Ludouici, quam credebat eſſe Lupoldi, retrocedentes per aliam viam ad aciem Lupoldi venerunt: qui amplectens fratrem præ gaudio, fleuit amarè, dicens: O domine, quàm diu & in quanto periculo me dimiſiſtis? & diſtabant acies in plano campo ad inuicem, non ad quartam partem miliaris, paratæ ad conflictum. Gens autem Lupoldi abductis equis ſe parauit ad pugnam, clamatumq́ fuit ſub pœna capitis, ne quis calcaria retineret: gauiſiq́ ſunt de Friderici aduentu. Dicto autem in acie Ludouici, de aduentu Friderici, miſſus eſt miles cum conductu ad tentandum, ſi ita eſſet. Prætenderant enim inferiores, ſe nolle confligere cum Lupoldo, quia eo victo finem negocij non haberent. Adducto autem milite coram Friderico, dixit Fridericus militi: Dicite auunculo meo, me hic ad conflictū paratum, & tempus eſſe vt finē demus noſtræ guerræ, * impij fidelibus faciamus. Et cum iam ſuperiores eſſent, in anguſtia & tremore fuiſſent, eo quòd inferiores nobiliſsimam habentes militiam, euaginatis iam gladijs ſe iſtos ſimulauerant inuaſuros: ecce reuerſi ſunt vltra Bruſcam, quanto ocyus poterant: deſcendentes quoque iſti, per biduum ſunt ſequuti.

De obitu Marchionis Brandenburgenſis.

Eiſdem temporibus, anno XIX. obijt Vuolmarus Marchio Brandenburgenſis abſque liberis, Marchionatu ad Imperium deuoluto: de quo prædictus Ludouicus, principi Ludouico, filio ſuo primogenito, prouidit.

De electione epiſcopatus Conſtantienſis.

Eiſdem temporibus Gerhardo de Bena epiſcopo Conſtan. mortuo, excluſis aliquibus electis, Rudolphus de Monteforti per ipſum Papam ad Conſtantienſ. eccleſiam eſt promotus. Cui etiam vacans monaſterium S. Galli committitur. Sed eo tam diu aſsiſtente Ludouico, idem monaſterium ad preces Hugonis de Buchegge, collocatum eſt N. de Bonſtetteñ, auunculo Berengarij de Landenberg, qui ſe fecit extra cœmiterium ſepeliri. Mortuo Baſileæ illis diebus Vdalrico, vnico comite Ferretarum, abſque filijs, & comitatu pro maiori parte ad eccleſiam Baſilienſem deuoluto, tamq́ in ipſius comitatu populus aduentum Baſilienſis epiſcopi expectaret, ecce Iohanna comitis filia cum dominio traditur duci Alberto: & poſt multa diſcrimina, poſt ſubmerſionem Montanam, nuncij plures literas legentes, poſt expugnationem aliquam caſtrorum per Gabilonem factam, de epiſcopatu litigante cum commiſsione Baſilienſis poſt multos proceſſus, tandem ceſsit Hartungus diſpenſatione ſuper beneficijs, & pro receptis obtentus.

De quodam exercitu Friderici Auſtralis in Bauariam contra Ludouicum.

Egreſſus eſt autem de Auſtria ſub anno M. CCC. XXI. Fridericus electus cum gente magna in Bauariam, ad quem Lupoldus cum D. CCC. galeatis de Sueuia properauit. Lupoldus autem cum exercitu ſuo, antequam fratres conuenire poſſent, aciem ſuam ad inuadendum Fridericum direxit. Lupoldus autem iuxta Monacum Bauariæ Iſeram tranſiens, ſed ſatis ambiguæ coniunctus fortunæ, Ludouici exercitum ſequebatur: quod Ludouicus intelligens, receſsit de campo, munitionibus ſe committens. Sicq́ Fridericus & Lupoldus conuenientes, quod non poſſe fieri credebatur, mirabiliter ſunt gauiſi, terramq́ Ludouici ſuperiorem Bauariam decem hebdomadis incendio, omniq́ inquietudine vaſtauerunt.

Qualiter Auſtrales miſerunt Heinricum fratrem ipſorum in Lombardiam.

Poſt hæc miſerunt Auſtrales Heinricum fratrem ipſorum cum exercitu, in fauorem Papæ Ioannis Brixienſ. in ſubſidium partis Gelfæ: qui cum inibi aliquandiu ſtetiſſet, non multum viriliter agens, concordatus cum Cane Veronenſi aduerſario, clàm comportauerat pro conductu: & ſimulans ſe cum exercitu ſuo quoſdam Gibellinos inuaſurum, repentè receſsit, & in Auſtriam eſt reuerſus.

De conflictu, quem Ludouicus & Fridericus inuicem habuerunt, quando Fridericus captus fuit per Ludouicum.

Ingreſsi ſunt itaq́ iterum ſuperiorem Bauariã ſub anno Domini M. CCC. XXII. de menſe Septembri, Fridericus & Heinricus Auſtrales, cum duobus milibus & ducentis galeatis, & quatuor milibus Hungarorum ſagittariorum, miſsis ſibi à rege Hungariæ, & de Sueuia Lupoldus frater eorum cum ducentis galeatis electis. Tardante autem ſe in vaſtatione terræ Vuilhelmi comitis de Monteforti, qui cum Ludouico adhæſit: ipſe Ludouicus epiſcopus Treuerenſis cum exercitu ſuo, ſcilicet mille D. galeatis, & cum XXX M. peditum, ad fratris exercitum declinauit vexillum, conflictum committens cum comite de Fluſſelberg. Ipſe autem Ludouicus met duodecimus in armis blancis, cum albis crucibus, ne cognoſceretur, abſque ſignis regijs apparebat. Non enim dubitauit, ſi vinceretur, occidi. Aderant etiam ſibi Burggrauius de Nurnberg, duo de Ottingen, Vuilhelmus de Monteforti, multiq́ comites & Barones. Cumq́ veniſſent ad flumen paruum, quod eorum exercitus diuidebat, ſagittarij Auſtrales adeò infeſtabant, quòd ad caſtrum ſuum vicinum ſitum ſuper ipſo flumine declinauit manè tranſeuntes ibidem. Intellecto autem quòd Bauari tranſiuiſſent, & conſulentibus pluribus quòd Fridericus paulatim verſus iter Lupoldi declinaret: ipſe Fridericus animoſus nimis, omnino ſe diſpoſuit ad conflictum in armis regis contra ſuorum conſilium procedendo, & præmiſit aciem ducentorum galeatorum, quam ſequebantur cum vexillo acies octingentorum galea-

torum. Poſtremò ipſe in acie octingentorum proceſsit, & progredientibus ad con-
flictum, fractóque vexillo Bauari, acritérque certantibus Auſtralibus, & præſertim
Friderico manu ſua, qui valentior in pugna reputatus eſt in omnes, cedentéque a-
cie Bauarorum, ita quòd viciſſe credebatur omnino. Et ecce equites Bauari re-
uocantes pedeſtres qui ceſſerant, ac ſe terræ committentes, cum illis reuerſi ſunt
ad conflictum. Poſt hæc venit Burggrauius cum acie equitum, cum clamore: & fu-
gientibus ſagittarijs Auſtralibus, multisq́ cum illis, captóque Heinrico Auſtrali, ac
deuicto Auſtralium vexillo, eisq́ pro maiori parte terga vertentibus, & valentio-
ribus captis, tandem armiger quidam Fridericum deſolatum à ſuis, equo etiam eius
perforato, eóque ſe demittente ad terram, capere volens, nec eum cognoſcens, quæſi-
tus fuit ab illo, cuius eſſet ſeruitor. Quo reſpondente, quòd Burggrauij: Fridericus fe-
cit Burggrauium aduocari, cui gladium porrexit, & eius gratiæ ſe commiſit, qui eum
certificatus de vita, Bauaro præſentauit, ſalutante eum Bauaro, & dicente: Auun-
cule, libenter videmus vos. Ille autem conſternatus animo, non reſpondit. Licet au-
tem multi conſuluerunt, quòd in ſignum victoriæ per noctem in campo manerent:
Ludouicus timens aciem Lupoldi, non remanſit. Lupoldus hoc intelligens, dolen-
ter receſsit, mirans quòd rex Romanorum in diſcordia captus, non eſſet occiſus. Et
factus eſt conflictus in die ſancti Michaelis, quo †quinque anni erant, quòd auus am-
quinquaginta. borum Rudolphus de Habſpurg in regem electus eſt Romanorum, & poſtea Au-
ſtrales in potentia decreuerunt. Habuit autem Ludouicus quendam Martinum mo-
nachum, poſtea factum ſacerdotem, qui ſibi multa futura prædixit. Hic ante me-
dium annum, Fridericum ante diem Michaelis finitum captiuandum prædixit, cu-
riam ſuam in valore centum marcarum cuidam de Monaco paciſcenti in contra-
rium ad certam ſummam pecuniæ obligans ſuper eo, & in die ſancti Michaelis, al-
ter inuicto Martino, & continuò dicente, Vos aliud audietis, per iudicium occupauit:
quæ ſibi comperta veritate eſt reſtituta: ipſeq́ Martinus pecuniam acquiſitam iuſſus
eſt recipere. Heinricus quoque Auſtralis captus regis Bohemiæ, reſtitutis ipſi regi
quibuſdam munitionibus Morauiæ, quas Auſtrales occupabant, liberatur: Frideri-
cus verò in caſtro * Tribenſtritt Ludouici fortiſsimo detinetur, multiq́ Auſtralium,
Trauſnit. præſertim de Vualſee durè tenti in magnis ſunt cathenis. Ciuitates autem Elſatiæ,
Columbaria, Schletſtatten, Enſenheim, Bosheim, Hagnouue, quæ Friderico adhæſe-
rant, territæ, Henbeloneg de Liechtenberg Suueuum, in aduocatum Ludouici no-
mine receperunt. Ioannes epiſcopus Argentinenſis conuenit cum eo, de non aſsiſten-
do alicui eorundem. Marchiones verò de Baden perſeuerantes in Lupoldo, oppi-
dum Seltz Imperiale eis obligatum per Fridericum, ingreſsi, infeſtationes plurimas
patiebantur. Lupoldus autem veniens Baſileam militiam congregauit. Congregati
verò ſunt nobiles vtriuſque ſexus, qui Lupoldum choriſare & iocundari quantum po
terant compulerunt, & ille fecit omnia abſque riſu. Miſit autem L. galeatos in Enſen-
heim, qui Columbarienſes cum inquietudine infeſtarent, quos poſt hæc in Seltz de-
ſtinauit, qui ciuitates & Bauaros ſpolijs & incendijs infeſtantes, inibi potenter ſunt
obſeſsi. Lupoldus autem gentem in nauibus traducens, quamuis reſpectu obſidio-
nis veniens, liberauit obſeſſos, & contra ſuorum conſilium, ſuadentium omnium vl-
tra Rhenum reuerti, per Elſatiam eſt reuerſus, vndique cum incendio prætereundo.
Argitus autem ab Argentinenſibus damnificatus, malè in ſe actum eſſe, & ob hoc, ſe
huiuſmodi incendia non obmiſſurum reſpondit. Verecundates autem Bauari, quòd
ob tam paucam gentem receſſerant, de obſidione ſcripſerunt Lupoldo: qui iam ver-
ſus ab exercitu Bauari erat, vt eos expectaret, per biduum pugnans: quos biduo ex-
pectauit, & aſcendit.

De obſidione caſtri Richenberg, & Marchionum de Baden, per Eberhardum comitem de Vuirtenberg.

Poſt hæc Eberhardus de Vuirtenberg, caſtrum Richenberg, quod Marchiones
de Baden tenebant, potenter obſedit. Matthias Maguntinus, cum magna gente ſub-
uenit eiſdem.

Inuenit

Inuenit autem Lupoldus expertum nigromanticum, cum quo de eductione Friderici tractauit. Conſidentibus autem ſolis in camera bene firmata, Lupoldo, & magiſtro faciente characteres ſuos, ecce venit dæmon ſtans coram eis, in ſpecie viatoris, habentis calceos corruptos, & pellicium in capite, oculosq; lippos. Cui Lupoldus ait, Noſtis me? at ille ait: Bene noſco te, & quæſitis aliquibus, iniunctoq; ſibi quòd abſq; omni periculo deduceret Fridericum: eo reſpondente, quòd ſic eum educeret, dummodo conſentiret, nimis territus eſt Lupoldus. Dæmonq; veniens Trauuſznit in ſpecie ſcholaris cuiuſdam, in partibus Argouiæ habentis pannum circumuolutum per collum, ac ſi in eo panes portare vellet, dixitq; Friderico: Ingredere hunc pannum, & ducam te ad tuum fratrem Lupoldum, quo reſpondente, Quis eſſet? & illo dicente, Non cura, ſi ingrederis, ſecure te ducam: Fridericus facto crucis ſigno, & inuocato Chriſti nomine, dæmonem profugauit, dicens cuſtodibus, quòd per aliquas reliquias vel preces à dæmonio ſe cuſtodirent, quod & factum eſt diligenter. Qui poſtea liberatus, videns ſcholarem dixit: Hic fuit dæmon, qui voluit me eduxiſſe.

De obitu Matthæi Mediolanenſis, qui reliquit quinq; filios, ſeniore dominium occupante.

Eo tempore mortuo Matthæo Mediolanenſium domino, relictis Galeatio, Ioanne, Marco, Luca, & Stephano filijs, & Galeatio ſeniore dominium occupante, cum Papæ Ioannis mandatis pluribus paruiſſet, tandem eo non deſiſtente, parere contempſit: qui citatus perſonaliter, etiam de articulo fidei reſponſurus, non comparens, excommunicatus, poſt annum de hæreſi eſt damnatus. Hic à Ludouico Romanorum rege, cum Fridericum cepiſſent, regnum Mediolanenſ. aſſumpſit. Conglutinatis autem Papa Franco & Lupoldo, Papa Ludouicum ſuper eo quòd nondum approbatus per ſedem apoſtolicam iura Imperij miniſtraret, & Galeatium hæreticum foueret, citauit: & non comparentem, excommunicatum, poſt annum ſimiliter de hæreſi condemnauit, priuationis iuris, electionis ducatus, & dominiorum, & alijs pluribus in eum & filios & fautores eius ſucceſsiuè ſententijs promulgatis: quas Lupoldus vndique vbi potuit promulgauit, & procurauerat promulgari. Conuenerunt autem Francus & Lupoldus, vbi multa, & præſertim contra Ludouicum, tractarent. Conuenerunt & principes eccleſiaſtici, nuncij Papæ, & Franciæ, ac Lupoldus in Rienſz: ac ſoli ducti ſuper Rhenum in naui, diu tractarunt de Franco in Imperatorem promouendo. Sed per Berchtoldum de Buchegge commendatorem Maguntinen. principaliter extitit impeditum, de quo eum ſecretales Papæ poſt mortem Maguntini ab ipſius Berchtoldi prouiſione retraxit. Reuerſæ ſunt autem prædictæ ciuitates Elſatię ad Lupoldum, qui aliquoties ſcribens Franco, vel Papæ, tali titulo vtebatur: Lupoldus Dei gratia Auſtriæ, Stiriæ, Sueuiæ, Carinthiæ & Morauiæ dux, dominus Carniolæ & portus Naoni, Comes in Habſpurg & in Kyburg, ac Landgrauius ſuperioris Elſatiæ.

De obſidione oppidi dicti Burgouue, ducis Auſtriæ, per Ludouicum principem, tempore hyemali.

Obſedit autem eo tempore Ludouicus oppidum Burgouue, ducis Auſtriæ, tempore hyemali, quo dux in illa parte eum impedire poſſe nullatenus credebatur. Scripſit autem dux Burchardo de Ellerbach, miniſtro ſuo, quòd ſe viriliter teneret, quia eum infra dies xiiij. liberaret, & repentè veniens cum gente feroci, illis ignorantibus appropinquaret. Ludouicus tandem intelligens, dimiſsis multis, Lupoldus eum inſequebatur. Tractabatur autem ſæpe de liberatione Friderici: & impediente liberationem, quòd dux inſignia ſanctuariorum Imperij, lanceam videlicet & alia noluit reſignare, dicentibus ſuis quòd frater eſſet eius captiuus, Dux prænoſcens aſtutiam Ludouici, dixit tractatoribus: Ecce ne hoc mihi impingatur à vobis, dabo vobis ea, & ſcio quòd nec adhuc tractaſtis quòd fratrem habebo, quod etiam cum factum eſſet, Lupoldus Ludouicum infeſtauit: quòd tandem Ludouicus cum Friderico, comitante eos ambos vno Cartuſienſi eorum confeſſore, & ſeruare pacta iurantibus, latenter conuenit. Emiſſo autem fratre, & ſeruante pacta, Lupoldus vſque ad mortem

ſuam reſtitit Ludouico. Obſedit autem Lupoldus oppidum S. Hippolyti, Lantgrauij Elſatiæ ſeruitoris Ludouici, qui ipſi Lupoldo ſæpe Veneris cauſa Argentinam eunti, dicebatur inſidias poſuiſſe. Ipſe Lupoldus muros deſtruens funditùs, villam tenebat. Quamuis autem medici ſibi prædixerint, quòd eum labores necarent, non deſtitit ab expeditione. Itaque de Spira reuerſus, Argentinæ in curia dominorum de Ochſenſtein decumbens & inſaniens, abſque pœnitentia diem clauſit extremum. Iuerat autem illis diebus Ludouicus in Lombardiam, quem Galeatius Mediolanenſis deduxit, ac poſtmodum etiam poſt magnam ſibi datam pecuniam, Romam quaſi captiuatum traduxit, Vuilhelmo de Monte forti Mediolanum committens, quòd non Imperij, ſed ſata ſua agens, & pecuniam ad partes tranſmittens, Imperium negligebat, propter quod, quamuis æſtimaretur in virilibus geſtis valentior huius mundi, non tamen extitit ibi nimium commendatus.

De ingreſſu Ioannis regis Bohemiæ in Italiam, & de conſenſu principis Ludouici.

In diebus illis, poſt egreſſum principis de Italia, viuente Ioanne Papa, Ioannes rex Bohemiæ cum conſenſu principis ingreſſus eſt Italiam, & diu inibi manens, Lucanam ciuitatem per ſe tenens, quæ eum pro domino recepit, non more patris ſui quondam Hainrici de Lutzelburg Imperatoris, qui inibi viriliter ſe tenuit, & conſtanter ſe tenens, ac ſe ſucceſſorem Imperatoris, & pacificatorem Italiæ ſcribens, Papæ & Imperatori complacere cupiens, & ambobus diſplicens, obligata Lucana cum verecundia reuerſus eſt, nulla ſibi vel principi in Italia parte relicta. Erat autem in diebus illis Bononiæ legatus Papæ Betrandus de Pogeto, Hoſtien. epiſcopus, dominium ciuitatis tenens crudeliter multis occiſis: qui Bononiæ murum circumdās, & ſibi fortiſsimum caſtrum inibi conſtruens, multaq; mala peragens, quamuis Gelfæ ipſi rex Bohemiæ familiaris extitit, tandem per rumorem populi victo repentè caſtro, & funditùs demolito, turpiter eſt fugatus. Habuit autem rex Bohemiæ duos filios, quorum maior Carolus nomine, qui Marchio Morauiæ nominabatur, habuit ſororem Philippi regis Franciæ in vxorem. Minor verò habuit filiam ducis Carinthiæ, & duas filias: quarum vnam habuit Ioannes primogenitus regis Franciæ, aliam Hainricus Bauariæ. Et ecce mortuo duce Carinthiæ ſine filio, ſola ipſius regis Bohemiæ nuru relicta, cum ipſe rex ſine omni briga crederet in ipſo ducatu filium ſuum ſucceſſurum, Princeps de ipſo ducatu duces Auſtriæ filios ſororis ipſius quondam ducis Carinthiæ inueſtiuit: filio autem regis Bohemiæ Comitatus Tyrolis remanſit, ex quo ipſe rex contra principem mouebatur odio capitali, iuramento affirmans publicè, ſe nunquam reformaturum eidem Papam regi Franciæ, ducem Bauariæ, item reges Hungariæ & Cracouiæ, incitans contra eos ipſum. Papa autem Ioannes de militari progenie ditans fratrem, & ſororū filios & nepotes diuitijs & honoribus, anno pontificatus ſui XIX. moriens, reliquit ſedi decies ſepties centum milia florenorum. Erat autem quidam vicinus epiſcopus Romæ, in via eundi ad Curiam, ad Papam: cui in nocte mortis Papæ, in ſomno apparuit quidam dicens: Papam quæris? non eſt. Et poſt puſillum: Vis videre Papam? ecce iſte eſt: monſtrata ſibi perſona magna incognita, & procedens in itinere de morte Papæ: veniens autem Auinionem, iuit ad conſiſtorium, ingredientes diligenter inſpiciens ſingulos cardinales. Et cum non vidiſſet perſonam monſtratam, quæſiuit à quodam, nunquid omnes cardinales ingreſsi fuiſſent? & reſponſo accepto, quòd omnes excepto cardinali Blanco ordinis Ciſtercien. & illum quæſiuit in domo ipſius, ipſumq; inſpiciens, perpendit monſtratam ſibi ſoli in camera ſua, dixitq;: Pater vos eſtis Papa futurus. De quo cum ille riſiſſet (nulla enim fuit ſpes promotionis eius, cum eſſet pauperior inter omnes) epiſcopus expoſito ſibi ſomnio adiecit: Pater, ille qui mihi monſtrauit faciem veſtram, introduxit me ad ſtabulum immundiſsimum, ſtercoribus plenum, vbi vidi archam marmoream albiſsimam, ſed vacuā. vos eſtis illa archa, quam debetis in officio veſtro implere virtutibus. Et ô paſtor & ſtabularie, curiam & ſedem apoſtolatus, iam immundiſsimum ſtabulum, ab auaritijs & fumoſis ſtercoribus expurgate, vobiſq; ſanctam Romanam eccleſiam & vrbem recommiſſas habete.

Ec

Et ecce in electione à tot cardinalibus quaſi inſcijs, ſub altercatione electus extitit: Ego N. nomino illum: qui ſi eſſe nõ poterit, nomino Blancum, quòd repertum à duabus partibus nominatum, dictusq; Benedictus XII. Itaque ſtatim pro reformatione eccleſiæ S. Petri in vrbe L. milia expendit florenorum. Et ſic à Ioanne Papa diſcrepabat in ſtatura. Ille enim fuit pallidus, voceq; puſillus: iſte in corpore maximus, facie ſanguineus, & voce ſonorus. Ille ad magnificandum & ditandum conſanguineos, ad regnandum nobilibus, & exaudiendis eorum petitionibus, ad veſtiendum annuatim plus quàm LXX. Comites & milites intendebat: iſte de talibus non curauit. Dixit enim, Abſit quòd rex Franciæ per conſanguineos meos ſuper me ditaretur, meq; ſicut prædeceſſorem meum ad ſua quæuis vota coartaret. Fuit enim ex Tholoſa regis Franciæ, filius piſtoris, Theologorum ſummus, quem inter omnes à longiſsimis temporibus iuſtiſsimum æſtimabant, cui & ante ſuam mortem quidam S. homo, ſe pro eo captiuum tradens, quòd illo anno moreretur, prædixit.

De legatione regis Franciæ ad Papam Benedictum, in principio creationis ſuæ.

Huic in principio creationis ſuæ Philippus rex Franciæ mittens legatos audacter, quaſi nihil ſibi denegare deberet, petijt inaudita: inter alia ſcilicet, vt filium ſuum primogenitum generum regis Bohemiæ, faceret regem Viennæ, quòd ſe faceret vicarium Italiæ, quòd ſibi per totam Chriſtianitatem daret decimam decimarum per decennium, & ſibi daret totum eccleſiæ theſaurum in ſubſidium terræ ſanctæ. De quo ipſe & cardinales territi, ſe reformare cum Ludouico Romanorum principe decreuerunt. Quod principes ex ſcriptis quorundam familiarium ſuorum quos in curia Papę habuerunt, qui & hoc ex cardinalibus intellexerant, ſtatim Papæ & collegio nuncios & literas humillimas deſtinarunt, qui à Papa & fratribus edocti ſunt qualiter & ſub qua forma redire deberent, & cum quibus articulis: iterum à principe, cum illis articulis & mandatis ſufficientiſsimis ſunt reuerſi. Inter quos erant duo comites de Ettingen, præpoſitus Argentinenſ. de Randeck, præpoſitus Bambergenſ. poſtea per Papam eiuſdem eccleſiæ præpoſitus effectus: & mater Vdalrici protonotarij principis doctiſsima. Et propoſito in publico conſiſtorio, cum inter ſe per prædictum de Randeck ex parte principis humillimo ſuper petitione abſolutionis & reſtitutionis in facundo ſermone, de quo omnes qui aderant mirabantur, Papa glorioſiſsimè reſpondens dixit, ſe & fratres ſuos de hoc, quòd ramus, qui ſe in perſona domini Ludouici lædi per eccleſiam æſtimans, iam ab arbore eccleſię ſeparari cœperat, eidem arbori cũ tam magno honore ſedis redintegraretur, plurimùm gratulari, multum commendans Alemaniam, & dominum Ludouicum, quem nobiliorem mundi dicebat: conquerẽs regi Italiam per tyrannos, ac regnum Armeniæ capi à Paganis, cuius princeps tempore Ioannis Papæ & ſuo Chriſtianorum implorabant auxilium, ac terram ſanctam propter Imperatoris carentiam occupari, vnde meritò dixit abſolutionem impertiri debere, quæ & dari craſtino ſperabatur. Verùm prædictus rex Franciæ, & rex Ceciliæ, ſeu Apuliæ, omnes cardinales à propoſito auerterant præconcepto. Venerant enim ad impediendum factum ad Curiam domino archiepiſcopo duo epiſcopi, & duo comites ex parte Franci, & totidem ex parte Ruperti, proponentes erroneum eſſe, tantum hæreſiarcham proponere dominis eorum eccleſiæ fideliſsimis: Papamq; cauere debere, ne fautor hæreticorum eſſet. Papa verò dicente: Quid volunt domini veſtri, quòd non ſit Imperium? illis verò proteruè dicentibus: Pater non impingatis hoc dominis noſtris, vel nobis, quòd non dicimus: quia contra imperium non loquimur, ſed contra perſonam Ludouici damnatam. Cumq; dicerent, Ludouicum multa cõtra eccleſiam feciſſe, Papa dixit: Imò nos fecimus contra eum, quum ipſe cum baculo veniſſet ad pedes prędeceſſoris noſtri, ipſe noluit eum: & quicquid ille fecit, prouocatus fecit. Quantumcunque autem Papa aſſereret, ſe meliora ſperare ab ipſo Ludouico, pro prædictis regibus, eorum regnis & poſteris extractum, quàm ſi eum teneret, penitùs nil profecit. Rex Francię etiam in terra ſua vndiq; bona & redditus cardinalium interdixit. Scripſerant etiam illis diebus ad Curiam, rex Bohemiæ, & Heinricus dux Bauа-

tiæ, gener eius, quòd de auxilio Vngariæ & Cracouiæ regis, & aliorum, alium vellent conſtituere regem Romanorum potenter. Et ſic cardinales Papam abſolutione principis retraxerant, dicentes, cum ſui in partibus ſuis vellent eum deſtruere, incautum eſſe ſedi, ſi propter impotentem & inopem tot principes offenſaret. Sic dato alio termino nuncij infecto negocio ſunt reuerſi. Et ecce illis diebus rex Hungariæ, filius fratris prædicti Ruperti regis, terram ducum Auſtriç tunc fautorum principis ingreſſus, ipſam multis hebdomadis potenter vaſtauit. Prædicti autem Bohemiæ & Cracouiæ reges, & H. dux Bauariæ, terram principis Bauariam ſuperiorem ingredi intendebant. Princeps autem gentem immitiſsimam congregans, Heinrici ducis inferiorem Bauariam ingreſſus eſt cum ſeptem milibus galeatis, illam x. hebdomadis deuaſtando. Rex autem Hungariæ audiens tam fortem exercitum adeſſe principi, ab Auſtria ſine mora receſsit, aduentum eius etiam in Hungaria pertimeſcens. Alij verò tres, quamuis magnam haberent gentem, expectare principem in campo non audebant. Veniens autem Auſtriæ ad principem, exercitum eius in Bohemiam ducere nitebatur. Exercitus verò diu in campo fatigatus, ſe grauem reddebat, ita quòd hinc inde exercitus ſunt reuerſi. Dicebatur autem, quod exercitus principis quamdiu habuiſſet victum, in omni parte mundi iacuiſſet inuictus. Gloriabatur autem Papa ab exercitu principis, dicens: Iſti dicunt eſſe deſtitutum, ſed quis adhuc ingreſſus eſt locum ſuum? Miſit ergo Papa ſolennem legatum, epiſcopum Magolenſem, qui mores & motum principis erga eccleſiam indagaret. Prætendebat etiam Papa occupationem archiepiſcopatus Maguntinenſis per Treuerenſem factam, excluſione Heinrici de Vuirtenberg archiepiſcopi ſedis prouiſi reformationi obſtare. Volensq́ procedere contra Treuerenſes, & Treuerenſem archiepiſcopum, Moguntinenſis potenter tenuit, Capituloq́ reſignauit. Capitulo verò, præſertim magiſter Ioannes Vnderſchoff decanus ſedis prouiſus, adhærentes Imperatori, prædictum Heinricum archiepiſcopum, ligantem ſe primò principi, retentis in manibus capituli v i. caſtris abiuratis per eum ne variare poſsit, ſcilicet Oppenheim, Bingen, Erenuuelſz, Starckenberg, Lonſtein & Miltenberg, concorditer receperunt, qui & poſtea feruenter Imperatori adhæſit.

De homagio præſtando principi à rege Bohemiæ.

Rex quoque Bohemiæ videns ſe non proficere, ſe cum principe reformauit, homagium præſtando eidem. Dataq́ certa pecunia Bohemo per Auſtralem in recompenſam ducatus Carinthiæ, cum Auſtrali concordatus eſt & Hungarus & Bohemus, quantumcunque Benedictus Papa ad abſolutionem principis niteretur in prædictis Franciæ & Apuliæ regibus: vt quaſi omnibus cardinalibus ſeductis, per eos aſſenſum habere nequiret. Vnde tandem legatis principis ſæpe ad curiam venientibus, cum legati regis plures in curia verecundias inferrent, quòd nullum poſſet habere finem, reſpondit, aſſerens ſibi hoc non ab homine, ſed à S. ſpiritu inſpiratum. Et creditur habuiſſe reformationem in animo, non cum tanto honore & commodo prædicti regis & ſedis, ſed cum eorum detrimento & fraude & dolo proceſſuram: quod & ipſius regis diſcrimina ſubſcripta demonſtrant. Et ex tunc Papa, qui ab initio quaſi mortem non curans, ea quæ geſsit in animo, patefecit, motum ſuum didicit occultare. In diebus illis, Spiræ conuenientibus principe Heinrico, Moguntinenſe archiepiſcopo, item Argentinenſ. Auguſtan. Eyſtetten. Spirenſ. Curienſ. & quibuſdam alijs epiſcopis prouinciæ Maguntiæ conuocatis, miſsisq́ per eos literis & nuncijs, ſcilicet epiſcopo Curienſi, & Berlaco comite de Naſſouue, ad Papam, pro abſolutione principis, & deliberato de eo, ſi Papa vellet, quòd iterum conuenire deliberent, & deliberare quid ſit faciendum de eo. Cum Papa nuncios recepiſſet benignè, manè nuncius flens conquerebatur, quòd rex Franciæ ſcripſit Bauarum ſine eius voluntate, ſi abſolueret, peiora ſibi fierent, quàm Papæ Bononiæ à ſuis prædeceſſoribus eſſent facta, nuncijq́ ad rogatum Papæ per Delphinum per montana ſunt vſque Lauſanam producti.

Quomodo Eduardus rex ualentiſsimus Angliæ, intromittit ſe de regno Franciæ.

Eduardus rex Angliæ valentiſsimus, reuocatus contra Philippum prædictum regem Franciæ regni hæredem, habitis tractatibus cum Flandrienſibus, duce Brabantiæ, comitibus Hollandiæ, Gelriæ, Iuliacenſ. Montium, & alijs inferiorum partium magnatibus, qualiter poſſet ipſum Francum inuadere cogitauit. Quamuis etiam princeps Aquilo ipſum Francũ ipſis grauem & exoſum haberet, cuius cauſa omnes quaſi eius eſſent vaſalli, non ab Imperatore mouerentur, cuius eſſent ligij, inuadendi eum cum occaſionem aliquam non habebant. Et ecce rex Angliæ cum reuerentia accedens in villa Rinſe, Principem ſuper Rhenum ſibi facto homagio, colligauit ſe eidem. Princeps ipſum regem dans, ſuper eo literis Imperialibus generalem Vicarium per Germaniam & Teutonicam deputauit. Scripſit quoque literas princeps regi Franciæ (Philippum de † Volaſio nominauit) quòd ab occupatione terrarum Imperij deſiſteret, ac fideli Imperij Eduardo regi Angliæ, principi ſuo, & querelis ſuis iuſtitiam faceret, coram ipſo principe. (*† Valeſio.*) Aliquando cum ipſe Philippus feuda quæ tenet ab Imperio, non recognouiſſet, ſic vt rex Angliæ ipſi Eduardo cogeretur, & defraudare Philippum, quo diffidato & monitis inferioribus principibus vt aſsiſterent imperio, omnes ijdem principes ſunt regi Angliæ colligati. Dedit autem Angliæ principi LXXX. milia aureorum, & in duplo tantum, vt cum eo magno exercitu terram accederet Franciæ, eidem promiſit. Fuit autem rex recens, & paratus Franciam viſitare: ſed ex perſuaſione & aſtutia principis, ſimulantes ſe illico progredi, non iuerunt: rex autem Franciæ timens eorum aduentum, ſe in finibus regni ſui verſus Flandriam poſuit, cum XXX. milibus galeatis, decem hebdomadis eorum expectantes aduentum, cumq́ in aliqua parte terram inimicorum attingens, ſed quolibet die duos florenos pro quolibet galeato expendens, exceptis equorum perditionibus, & alijs damnis, ita quòd brigarum ſarcinam didicit inconſuetam. Sequenti autem anno rex Angliæ ſe ſimulans non iturum in Franciam, cum duodecim galeatorum milibus eſt ingreſſus, terramq́ ipſam per XL. miliaria in circuitu ignis incendio, & aliàs crudeliter vaſtauit. Quæ vaſtando multas munitiones non bene fortes funditùs demoliuit: Ludouico de Brandenburg, Marchione filio Imperatoris, qui tunc eidem regi cum centum galeatis aderat, in ipſo exercitu cum incendiarijs regem continuè præcedente. A Pariſijs autem ipſius Angli exercitus minus vna dieta diſtabat, quem Frãcus cum XXX. equitum milibus, & ſua multitudine aggredi non audebat. Et cum ipſe Anglicus diebus aliquot expectaſſet, tandem præ carentia victualium illæſus receſsit. Tertio autem anno, rex Angliæ cum omni potentia Flandrenſium, & proſcriptorum Aquilonis principum, ſe parans principi, ſibi pecuniam promiſſam aliquot diebus poſt terminum ſtatutum in oppidum Franckfurt deſtinauit, deſiderans eum ſecum propria in perſona tranſiturum. Princeps autem prætendẽs lapſum termini, & pactum partium de amittendo iam datam pecuniam, cum liberatione promiſsi, niſi contra terminum præfixum pecunia ſolueretur, pecuniam remiſit eandem, prætendens & ſe non cum quingentis galeatis, prout rex egerat, ſed cum duobus milibus ſub expenſis regis, prout conuentum aſſeruit, & pro eo vt deceret principem, tranſiturum: ſicq́ conquerente rege de ipſo principe ſecundum quoſdam, ſecundum alios occultè in vnum concordantibus, princeps cum magno vituperio Almanorum remanſit. Anglicus verò cum prædictis principibus & Flandrenſibus ciuitatem Tornacenſem regis Franciæ pluribus menſibus potenter obſedit. Francus verò ſe ponens in vicinio, cum maxima hominum multitudine, Anglici exercitum non inuaſit. Habuit enim Anglicus, exceptis equitibus, ter centum milia peditum armatorum. Et poſt multa diſcrimina, relicta quondam comitis Hollandiæ Monialis, ſoror Franci, mater comitis Hollandiæ, ſocrus principis Anglici & comitis Iuliacenſ. de vno exercitu in alium ſæpe tranſiens, nititur treugas inter Francum & Anglicum & eorum conſortes, cum difficultate maxima ordinare. Dixit autem Papa Benedictus de Franco: Iſte pacem noluit, & elongabitur ab eo. Tunc miſit Francus nuncium & literas Imperatrici, filiæ ſo-

roris ſuæ, ad quam dominus Alemaniæ ſcripſit, vt inter ipſum & principem concordiam ordinaret, & ſibi nuncium, de quo princeps confideret, deſtinaret. Et miſsis hinc inde pluries nuncijs & literis inter Principem & Francum, interpoſitis iuramentis, & confectis literis liga perpetua eſt firmata: in qua ipſe Francus principem cum ſede apoſtolica reformare iurauit, & ſic princeps per Francum & in tota Francia eſt Pariſijs ſcriptus & nominatus Imperator. Cum autem conſiliarij Franci propter proceſſus apoſtolicos anxij dubitarent, dicebant nuncij principis: Si eſtis in propoſito noſtro, quòd proceſſus non ligent, conſuluiſtis domino veſtro: ſin autem tradidiſtis eundem, & ſic princeps commiſsionem vicariatus factam regi Anglię, in publico proclamato reuocauit. Miſsiſq́ interim ſæpius nuncijs Imperatoris, vnà cum legatis & literis Franci, nunc hæreticum, nunc Chriſtianiſsimum haberi debere, reſpondit, & protracto varijs occaſionibus negocio, Francus, vt credebatur, quod noluiſſet, ſimulauit ſe velle: Benedictus verò, quod voluiſſet, ſimulauit ſe nolle. Interim conuenientes in villa Rens ſuper Rhenum Imperatores & principes & electores, confectis deſuper literis & iuramentis præſtitis, quòd imperium & eius iura contra omnes nullo excepto manu tenerent, & ad ipſum omnes quos poſſent artarent, nulla abſolutione, vel quauis occaſione obſtante firmarunt. Princeps quoque in Frãckfurt decretum quoddam de conſilio quorundam fratrum Minorum confectum, ſub ſigillo ſuo magno, in quo & inter alia declarauit proceſſus quondam domini Ioannis Papæ nullos, & quòd Papa non poſsit contra Imperatorem talia attentare, cum iuriſdictiones ſint diſtinctæ, ianuis ſuæ curiæ affigebat. Quarum copiam, & coniurationis principium cum Papæ tuliſſem, exponendo, ducem Argentinenſem nec poſſe plus reſiſtere principi ſuo, quo minus ab eo regalia faciendo homagium recognoſcat: ipſe viſus durè loqui de principe, cum à me audiuiſſet benignum ſermonem, ſuum principem plus extuliſſe, quàm ſi ei centum milia marcarum dediſſet, Papa vltra modum ridens dixit, O vult ergo pro beneficio malum reddere. Ex quo riſu apparuit, quòd ex corde verborum duritia non proceſsit.

De morte Heinrici ducis Bauariæ, generi Bohemi.

Obijt autem Heinricus dux Bauariæ, gener Bohemi, relinquens filium paruulum: quo breuiter mortuo, princeps totam eius terram, ſcilicet inferiorem Bauariam, excepto matri relicto vſufructu, illico occupauit: quod non ſolùm Bohemus, ſed & Auſtrales ægrè tulerunt. Duo enim filij quondam Ottonis ducis Auſtriæ, qui fuerant filij ſororis prædicti Heinrici Bauariæ, ad terram aſpirabant eandem. Rex autem Cracouiæ, qui prædictam relictam etiam non viſam marito viuente amauit, aſſumpto ſibi Bohemo patre cauſa ducendi ipſam, in Bauariam eſt profectus, quam inuenerat infirmantem. Ingrediens autem pater, rogauit eam, vt aduenam Cracouum diligentem ſalutaret benignè, de quo Cracouo quaſi gentili illa probiſsima valde territa, cum eum ſalutaſſet, ſe vertens ad parietem, nullo verbo dicto amplius, expirauit. Cuius terram princeps ſimiliter occupauit. Hiſtriones autem quidam, ſuper prædictorum nece Bauarorum, intoxicationis fraudem principi impingebant. Item eo tempore duces Auſtriæ obierunt, ita quòd de Auſtralibus nemo remanſit, &c. Albertus ſecundus in manibus & pedibus contractus, qui ex Ioanna de Phirtt Rudolphum filium paruulum habuit, & quia non crederetur eius Contracti filius, ipſe eum ſuum eſſe fecit in ſermonibus prædicari. Cum autem princeps aſpirare ad ducatum Auſtriæ diceretur, idē Albertus, ac Carolus Marchio Morauiæ Bohemus, de prædicto Rudolpho puero & filia Marchionis ſponſalia contraxerunt. Cum autem Rupertus rex Ceciliæ, imò Apuliæ, non haberet filium, miſit ad Carolum regem Hungariæ, fratruelem ſuum, vt ſibi vnum de filijs ſuis deſtinaret, poſt ſe dominia ſua obtenturum, recognoſcens ſe eundem Carolum ſupplantaſſe. Miſſoque Andrea Hungari filio, Rupertus ei neptem ſuam ex filio copulauit. Mortuo autem eodem Carolo quarto Hungaro, ſucceſsit ei filius primogenitus Carolus quintus. Idemq́ Carolus quintus rex Hungariæ, filiam Caroli Marchionis Morauiæ duxit in vxorem. Obierat autem ſine liberis maſculinis,

ſculinis,vxor Ludouici Marchionis de Brandenburg,primogeniti principis,quæ fuit filia regis Daciæ.

De priuatione comitis Tyrolis, filij Bohemi per Ludouicum primum.

Cumq́ Heinricus comes Tyrolis, filius Bohemi impotens, vxorem ſuam ſemifatuam plurimùm moleſtaret, inter alia eius mordendo mamillas, illa cum Baronibus ſuis habitis,occultis tractatibus, eiecto Bohemo de comitatu, Marchionem de facto in maritum recepit. Sicq́ Ludouicus princeps,filium Ioannis regis Bohemiæ, vxore & dominio ſpoliauit, inconſuetum & horribile facinus attentando. Filium namque ad hoc maleficij genus induxit inuitum, quòd videlicet vxorem ſui conſanguinei in tertio gradu,non ſeparatam ab vllo iudice eccleſiæ,ipſamq́ ſuam conſanguineam nō vxorem, ſed mœcham traduxit. Prætendit autem princeps, ſe iuſtè illum à comitatu eieciſſe, de quo vt tenebatur, & vt ſibi per regem Bohemiæ patrem promiſſum aſſeruit,ſub cautione rehabendi ciuitatem Eger non fieret, nunquam ſe in principe petijt inueſtiri.O idolorum ſeruitus auaritia,quæ tantos principes confudiſti, ex quibus iterum inter Bohemos & principem & filios ſuos non immeritò liuor edax, & odia ſuſcitantur.Progredior autem ad geſta Papæ Clementis ſexti, & ad aliqua quæ ſub Benedicto geſta ſunt,ſtylo reddenda.

De morte regis Ceciliæ Ruperti, & fratre Andrea obtinente dominia.

Mortuo namque Ruperto Ceciliæ rege, & prædicto Andrea fratre Hungariæ régnum comitatumq́ Prouinciæ,& omnia Ruperti dominia obtinente, eoq́ apud Papam Clemētem pro coronatione laborante, Papa ſibi cardinalem dare viſus eſt,coronationemq́. quod ille petens, nimium vilipendit. Cardinalis quoque Petraganitenſis, ex cuius ſorore olim Ioannes frater Ruperti regis reliquit filium principem, tardanti pro eodem principi in conſiſtorio allegauit, ipſum tanquam vna linea Ruperto proximiorem quàm fuerat Andreas, eadem dominia annis aliquot tenuiſſe. Tandem miſsis nuncijs Papæ per regem Hungariæ fratrem Andreæ, octoginta milibus florenorum pro coronatione Andreæ,cum crederet coronari debere, nocte Neapolim cum ipſe Andreas in camera ſua iam ingredi vellet lectum, quidam vocātes eum, dicebant ſibi de fratre ſuo nuncios deſtinatos:quos cum in craſtinum expectare iuberet,& illi pro eius egreſſu inſtarent, vxor Andreæ ipſum egredi incitauit. Quo egreſſo de camera, illi mittentes laqueum in collum regis Andreæ, ipſum crudeliter iugularunt,ipſum etiam præcipitantes de muro,nutrix autem eius, quam de Hungaria ſecum adduxerat,quæ frequenter reginæ aderat, de mora reuerſionis Andreæ attædiata, egreſſa cameram, cum neminem inuenit, proſpiciens per feneſtram, videbatur ei videre regem in terra iacentem,ac territa dicens, Domine: ac repentè deſcendens, ipſum reperit iugulatum. de quo crimine non ſolùm principes tardantes coronationem, ſed & Papa & aliqui cardinalium tenebantur ſuſpecti. Factum eſt autem hoc facinus anno Domini M.CCC.XLV.Sed quid ex hoc ſequutum ſit, reſeruans, regredior ad priora.

De duobus fratribus Delphinis Viennenſibus.

Erant autem duo fratres Delphini Viennenſes,nepotes Caroli tertij regis Apuliæ, ex filia, & pronepotes Rudolphi Romanorum regis: quorum iunior Humbertus nomine, ducens filiam ſororis Ruperti regis,fratris prædicti Caroli, cum ipſo Ruberto Neapoli morabatur. Socer autem prædicti Humberti,quem vxor eius clàm receperat, Comes Nouellus à nouitate eſt dictus. Orta eſt autem briga duriſsima inter Delphinum ſeniorem,& Cymonem comitem Sabaudiæ, à tempore Ioannis Papæ multis annis durans: ac tandem Delphino per iaculum in cuiuſdam caſtro prædicti comitis occiſo,Humbertus frater eius dominium Delphinatus nanciſcens,ita Cymoni comiti reformabatur,quòd pro maiori cauſa quilibet eorum vaſallus alterius eſt effectus, ſicq́ inter eos briga ceſſauit. Hic Humbertus bene literatus,liberis carens,

faciem quaſi muliebrem habens, plus ſermonibus & ſtudijs militiæ inſiſtebat. Hunc Benedictus Papa diligẽs, ſtatim promoto, curiam ſuam omnem dedit eidem. Et quia Papa regi Franciæ exoſus erat, multum in Delphini defenſione confidit. Cum autem quandam terram Delphini vicinam Curiæ ab eo emiſſet, ſi ſine liberis decederet, ad Romanam ſedem deuoluendam, & V. milibus florenorum ipſiq́ Delphino pro vita ſua caſtrum pontis Sorginæ aſsignaſſet, recepta pecunia, homines terræ cum conſentire nollent, diſtricto commeatu penitùs Delphino ferè tota remanſit. Miſit autem rex Franciæ pro Delphino, qui cum bona fide ad curiam regis veniſſet, quidam ſalutans in tranſitu dixit ei: Facite quicquid petetur à vobis, vel perpetuò eſtis tentus. Ductus autem Delphinus ad cameram regis, in præſentia conſilia audiuit à rege: Auuncule cupio quòd recipias pecuniã, & ſis ſeruitor meus, annuens omnibus factis meis. Ad quod reſpõdit: Domine, cum ſitis conſanguineus & promotor meus, aliter in omnibus vobis conſentirem, ex quo ergo largitatem veſtram mihi oſtenditis, feruenter in omnibus vobis obſtringar. Rex autem grates ei referens, & annuos redditus promittens, dixit: Cum intendam villam Viennenſem intra Rhodanum circundare muro, rogo quod tibi placeat? cui ille: Nõ ſolùm illud, ſed quicquid volueritis placet. Delphino itaque euadente, rex illico ex oppoſito Viennæ ciuitatem conſtruxit, turrim in ponte ponendo, quòd pro Delphinis progredi non audebat. Poſt hæc idem rex cum auxilio archiepiſcopi Viennenſis attrahere conabatur Viennam. Veniens autem Delphinus epiſcopum expulit. Tranſeuntes autem miniſtri regis, dixerunt Delphino: Domine, factum archiepiſcopi eſt factum regis, quibus ille ſatis habet agere. Rex verò vehementer abſceſsit, & ſic dolus regis eſt impeditus. Poſt hęc tempore Clementis Papæ ſexti, cuius & cor regis Franciæ vnum cor erat, actum eſt, quòd terra Delphini poſt mortem eius ſine liberis, pro multa pecunia data & promiſſa, ad regem deuolui deberet: quæ tamen terra quaſi tota ab Imperio detinetur.

Qualiter rex Lituaniæ iuuenis plurimùm infeſtauit fratres Teutonicorum.

Rex autem Lituaniæ gentilis, iuuenis & recens, tempore ipſius Clementis fratres Teutonicos S. Mariæ in Bruſsia & Lituania plurimùm infeſtauit, multa Chriſtianorum milia occidendo, & conuerſos ad fidem reducendo in perfidiam. Venerunt autem magiſtro ordinis, ſequenti anno, ſcilicet ſub anno Domini M. CCC. XLV. in ſubſidium, reges Hungariæ, Bohemiæ, Marchio Morauiæ, filius Bohemi, comes Hollandiæ, & multi dominorum. Sed propter deſidiam magiſtri de eis diffidentis, cum veniſſent in terram Lituaniæ, & diceretur regem Lituaniæ ex alia parte ingreſſum, reuerſi ſunt, & infecto negocio receſſerunt. Ob quam deſidiam depoſito magiſtro, alter virilis eſt ſubſtitutus, anno Domini M. CCC. XL.

Qualiter comes Hollandiæ obſedit ciuitatem.

Eiſdem diebus comes Hollandiæ à Friſonibus eſt occiſus, qui fuit iuuenis & recens, qui fuit frater Imperatricis & reginæ Angliæ, gener ducis Bauariæ. Sed relictam accepit filius Ioannis regis Bohemiæ, comes de Lutzelburg. Sicq́ eodem anno Domini M. CCC. XLV. comes Hollandiæ & Andreas rex Apuliæ perierunt. Eoq́ tempore gentiles, ſcilicet Turci, qui & antè regnum Armeniæ ad perfidiam coegerant, & terras Chriſtianorum, ſcilicet Cyprum inſulam, Rhodos Hoſpitaliorum, & alias vicinias cœperunt viriliter infeſtare, quibus Veneti, rex Cypri, Hoſpitalarij, & alij Chriſticolæ reſtiterunt: quibus etiam Delphinus cum CCC. coopertis equis, quaſi ſub nomine Papæ in ſubſidium transfretauit, qui prædictum regem Andream Apuliæ conſobrinum ſuum iugulatum inuenit.

Item Benedictus Papa vna vice rogatus, vt promoueret ſuos, reſpondit: Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero. Obijt autem feliciter Benedictus Papa, octauo anno pontificatus ſui, ſcilicet anno Domini M. CCC. XLII. de menſe Maij. & incluſis cardinalibus per Seneſſcalcum Prouinciæ, ſtatim electus eſt Petrus Rogerij, ordinis S. Benedicti, Cardinalis progenie militaris, qui nominatus

eſt

eſt Clemens ſextus. Statim ergo vt electus eſt Petrus, ſermonem faciens, & grates Deo referens: qualiter primò in diuitem Abbatem, poſtea in optimum Archiepiſcopum Franciæ promotus fuerit, & has dignitates omnes grauibus reliquerit ſarcinis debitorum grauatas, & poſtea ad Cardinalatum, & poſtremò ad ſummam hanc dignitatem prouenerit, & diuitias, eo quòd priora eum nutrire nequiuerant, per ordinem enarrauit. Hic ab anteceſſoribus ſuis moribus multum diſtans, mulierum, honorum & potentiæ cupidus, ac ſuorum auidus promotor, ac ſeipſum & curiam de ſymonia difformans: ipſe Francus Franco feruenter adhæſit. Tempore quoque coronationis ſuæ, primogenito Franci, qui cum duce Burgundiæ auunculo ſuo aderat, magnam pecuniæ ſummam erogauit. Qui filius Franci, gener Bohemi, intrans conſiſtorium, pro rege Almaniæ rogauit in dolo. Simulauit Papa ſe reformationem Principis affectare Miſsiq́ iterum atq; iterũ nuncij per Principem ad Papam, & ad regem Franciæ: ſed legati dolo diu tenti finẽ habere non valentes, infecto negocio ſunt reuerſi Papa autẽ proceſſus hoſtijs eccleſię Auinioni affixit contra Principem, vt vſq; ad tertium diem ſatisfaceret eccleſiæ & Deo, aut ab occupatione iurium Imperij deſiſteret, & plura alia faceret ſub grauium comminatione pœnarum. in quo termino cõſiſtorio, & craſtino ſimiliter Latinè & Teutonicè declarari fecit, ſi aliquis adeſſet pro Ludouico de Bauaria: nemine tamen comparente. & licet contra eum intendiſſet acriter, procedere tamen ipſum reputauit, ſolummodo cõtinuatione. Scripſit Princeps Franco, cum certum eſſet Papam ad nutum ſuum regi, ſi quid contra ſe fieret, hoc à Franco haberet: & ſi nihilo ſe regeret, & ipſe Princeps literas Franci Principibus oſtendebat. Vnde pro tunc Francus ſcripſit Papæ, quòd nullatenus procederet contra illum. Poſtea tamen innouauit omnes proceſſus factos per Ioannem papam, nominans ſchiſmaticum & hæreticum, & ſermones publicos fecit contra eum.

Eiſdem diebus epiſcopus Argentinenſis per Papam eſt abſolutus, præſtito iuramento, quòd eidem Ludouico de cætero non aſsiſtat, niſi fuerit cum eccleſia reformatus. Eiſdem diebus Ioannes rex Bohemiæ, & Carolus Marchio Morauiæ, filius eius, fuerunt in curia, de oppreſsione Ludouici principis, & de promotione Caroli cogitantes. Antea autem idem Carolus in curia exiſtens, in odium Hainrici Maguntini, Braygenſ. epiſcopatui ſubditum Moguntinen. promoueri in archiepiſcopum procurauit, & duos epiſcopatus in Bohemia ſibi ſubijci, & à Moguntinenſ. eccleſiæ ditione abſolui: & eidem Braygenſ. ius coronandi regem Bohemiæ. Quod autem habuit Moguntinus, concedit. de quo poſtea argutus Ioannes rex Bohemiæ, pater eius, à Principibus, reſpondit, quòd ſine ſcitu eius factum eſſet, iurauit. Poſt hæc prouiſus Maguntinus de Naſſouue, ad villam Renſs ſuper Rhenum ad feriam quartam, poſt Margaretæ, ſub anno Domini M.CCC.XLVI. ad eligendum regem Principes conuocauit. vbi conuenientes Baldeuinus de Lutzelberg Treuerenſis, Vualderamus de Iuliaco Colonienſis epiſcopi, item Gerlacus de Naſſouue nouiter prouiſus Moguntineñ. archiepiſcopi, item Rudolphus dux Saxoniæ, & Ioannes rex Bohemiæ, & Imperium diu vacaſſe decernentes, prædictum Carolum Marchionem Morauiæ in regem elegerunt Romanum: pro quo prædicti Colonieñ. & dux Saxoniæ magna pecunia ſunt corrupti. Intenderat autem electus ire Aquiſgranum, pro coronatione: cui tamen Aquenſes, quantum in eis fuerat, intenderant reſtitiſſe. Imperatrix autem ſtans tunc Hollandiæ, ſcripſit Ludouico principi, quòd per gentem ſuam poſſet reſiſtere Carolo, ne poſſet Aquiſgranum venire. Occiſo enim à Friſonibus, anno priori, Comite Vuilhelmo Hollandiæ ſine liberis, cum Imperatrix eſſet ſenior ſororum eius, regina Angliæ & Comitiſſa Iuliacenſ. iuniores fuerunt. Gentes autem occiſi Imperatorem & vnum de filijs ſuis accipere in dominos decreuerunt. Tranſcenderat autem in hyeme Imperatrix cum vno filio ſuo per Lothringiam & Franciam: & primò veniens Hagnouiam, inibi eſt recepta: ita tamen, quòd de redditibus terrarum nihil reciperet, quouſq; occiſi omnia debita ſint perſoluta. Promouit autem rex Franciæ Imperatricem, forſan non amore Principis, ſed quia Turcos per Anglum timuit occupari. Anxius autem Princeps propter diutinam vxoris abſentiam, cum miſiſſet pro illa,

gentes autem illæ voluerunt habere ſeniorem filium Imperatoris pro domino, Princeps Vuilhelmum filium ſuum miſit ad terram illam, cum Comite de Katzenellenbogẽ, poſt quem idem filius, ſpadonem, more Garconis, equitabat. Timor enim erat pariter, propter litem prædictam, ipſum deprehendi in via.

De conflictu epiſcopi Leodienſis, quem habuit contra ciuitatem Leodienſem.

Cum autem Carolus electus, ad coronationem iuiſſe debuiſſet, eodem menſe Iulij epiſcopus Leodienſ. propter quædam homicidia & iniurias clero allatas, ciuitatem Leodienſ. obſedit, volens ibi ad condemnandum illos pro tribunali ſedere, ad quem epiſcopum tanquam conſanguineum & adiutorem ſuum, idem Carolus properauit, & pater. Habuit autem epiſcopus ſecum circa quatuor milia galeatorum. Aderant enim ſibi rex Bohemiæ, & Carolus filius etiam Comes Marchiæ, frater eius Marchio Iuliacenſ. Comes Montium, dominus de Kalkenburg, & alij multi Barones. miſerant autem quædam ciuitates vicinæ populo Leodienſi X L. milia peditum armatorũ, qui ſe poſuerunt in locũ iudicis, qui ſunt extra muros ciuitatis, ſe circumuallantes, ne ibidem epiſcopus poſſet præſidere. Cum autem extra locum epiſcopus præſidere illum vinceretur, habitiſq; inter partes tractatibus, volenteq; populo reſtituere clerum in perſonis & rebus, & ſuper iniuria ad arbitrium meliorum ſatisfacere, epiſcopi eadem vice: epiſcopo autem contra conſilium ſuorum omnino præſidere volente: ecce quidam ribaldi de populo impetum facientes in aciem equitum, qui verſus ſtratam, vbi popularibus patebat exitus, fuerant ordinati, eodem equites ab ingreſſu per eandem ſtratam ad populum prouocarunt. & ingredientibus circa quingentis galeatis, occiſiſq; in impetu multis de populo nõ armatis: de populo verò armato in equites impetum faciente, multisque occiſis, & præcipuè domino de Vualkenburg valentiſsimo, quingenti ingreſsi, cum alij non ſequerentur, eò prout poterant inuaſerunt, totáque acies epiſcopi ſtatim confuſa receſsit. Iuliacenſis autem in loco libentiſsimè permanſit. Venientibus autem rege Bohemiæ, & filio ſuo, ſtatim venerunt noua, de tranſitu regis Angliæ in terram Franci, Francusq; Bohemos pro adiutorio deprecatur, qui illico in Franciam ſunt profecti. Anglus autem Normandiam partem Franciæ ingrediens, cum aliquibus egregijs viris, ciuitatibus alijs modicis omnino deſtructis, ſpolijsq; in Angliam deſtinatis, terram illam per L X. miliaria in circuitu ignis incendio deuaſtauit. Poſt hæc ad ciuitatem Pariſienſem ad vnum miliare tranſiuit, ibiq; multis diebus glorians, multaq; vaſtans, non audente Philippo cum longè maiori gente Pariſios egredi contra ipſum, tandem per defectum victualium receſsit: verſusq; ciuitatem Almanẽ. deſcendit. Egrediebatur autem Philippus, ſequens eum cum gente innumerabili equitum & peditum, ad I I I I. diætas. & vbi Anglus præcedente nocte iacuit, ſe poſuit Francus ſequenti nocte. Sciens autem Anglus illos ſequentes, vno die eo velocius quandam ſyluam tranſiuit, manè iuxta ſyluam quaſi abſconſus ſe ad conflictum diſponens. Tranſiens autem Francus cum exercitu ſuo, cum credidiſſet Anglum ad vnam diætam tranſijſſe, ecce reperit eum ad conflictum paratum. Anglus enim omnes equos ſuos cum Garconibus ad ſe iuxta ſyluam collocans, pedeſtribus ſe commiſit, curribus ſe circundans, nec equites Franci alibi quàm in cornu anteriori inuadere eum poſſent ante ſe, & milites ſuos præmittens triginta milia ſagittariorum. Francus autem præmiſit X. milia ſagittariorum, & gentem innumerabilem Bauariæ fratris ſui Comitis, item Comitis Flãdriæ, ducis Lotringiæ, & aliorum, ſi poſſet, illos ponens poſt Bohemos & Alemanos, nolens eis dare honorem prægrediendi Alemanis, ita ſe fatum crediderunt ſequutos. Manens ipſe Francus cum exercitu ſuo circa X V I. milia equitum. Congredientibus autem primis ad conflictum circa meridiem, ſabbato poſt Bartholomæi, anno domini M. C C C. X L V I. diuq; certantibus, ſagittarijsq; Franci terga vertentib. ac cum populo fugientib. tota Franci acies fugam dedit, eo reclamante diu, cumq; paucis manente. Diu autem in certamine remanſerũt Alemani, ita quòd multi ſint occiſi: inter alios, Ioannes rex Bohemiæ cæcus, Rudolphus dux Lothringiæ, Comes Flãdriæ, Comes de Blaſs nepos Frãci, Comes de Salmis

dominus

dominus de Rodtbach, item Monachi de Baſilea, Hainricus de Clingenberg, Hainricus de Rattenhuſen, & alij plures cecidi.

Qualiter rex Angliæ doluit de occiſione regis Bohemiæ, & Alemanis.

Anglus autem receſſum inimicorum videns, & Bohemum occiſum dolens, ſuper eum dixit: Alter lectus regem Bohemiæ deceret. celebransq́ſolenniſsimè exequias ipſum in Lutzelberg cum XII. dextrarijs habentibus arma Bohemiæ deorſum verſa tranſmiſit. Doluit autem de Alemanis dicens, Et bene hi in mortem cum Frãco pergunt, qui eos odio proſequitur, nec eis quicquam largitur, & ego eos diligens largitus ſum eiſdem. Carolus autem cum armis Imperialibus fugiens de conflictu cũ alijs, cum à Franco aliquid peteret, ſaltem pro Alemanorum expenſis, nihil dedit eidem. Dicebatur autem, quòd Francus magnam pecuniam dederit Ioanni Bohemo patri pro ſtipendio Alemanorum: quam ille eis non aſsignans, Colonienſi archiepiſcopo pro coronatione filij deſtinauit. Filius autem Franci, ac dux Burgundiæ, exeuntes in Vaſconiam cum viginti milibus, in obſidione cuiuſdam munitionis, optimè per Comitem de Hercke capitaneum Angli victi treugas fecerunt amodò ſubueniendi Frãco: ſed antequam eò venerunt, Francus victus eſt, vt præfertur.

De cauſa guerræ Anglorum & Francorum.

Licet autem ab antiquo inter Anglos & Francos ſuper terram Vaſconiæ lis fuerit immortalis, cauſam tamen ſpecialem diſcordiæ horum Philippi & Eduardi ſuper regno Franciæ, digrediens à materia duxi breuiter exprimendam. Olim Philippus Pulcher, rex Franciæ, qui regnauit tempore Clementis ſexti & Hainrici Imperatoris, qui omnes Iudæos à terra ſua expulit, eorum theſauris retentis: ordinem quoq́ Templariorum, propter eorum potentiam & diuitias, pro quibus aſpirauit, confictis in eos quibuſdam turpibus, ab ipſo Papa deſtitui procurauit, quorum domus hoſpitalariæ ſunt vnieæ, per quod modicum profecerũt. qui Philippus habuit fratrem Carolũ, huius Philippi de Valeſio Regis patrem. Ipſe habuit tres filios, Ludouicum, Philippum & Carolum: quorũ primus & tertius de Burgundia, ſorores duas habuerunt vxores. Habuit etiam ipſe Rex filiam reginam Angliæ, matrẽ prædicti Eduardi. Hæc poſt natiuitatem veniens ad Philippum patrẽ, Eduardum maritum ſuum de Sodomia deferens, ipſum de patris auxilio captiuauit, & vſq́ ad mortẽ tenuit captiuatũ quo defuncto, hic Eduardus præclarus regnans, matrẽ captiuauit, & detinuit captiuam: multóſq́ qui in nece patris aſpiraſſe propter adulterã Reginam dicebãtur, occidit. Hæc Angla antequam diſcederet à curia patris, nedum maritũ de Sodomia, ſed & tres vxores fratrum ſuorũ militum de curia accuſauit de adulterio, nec ceſſauit, niſi decollatione vxorib. militibus excoriatione extinctis. Ludouici vxore extincta, idem filiam Caroli tertij regis Ceciliæ, neptem Rudolphi Romanorum regis duxit vxorem. quibus, Ludouico & Philippo poſt mortem patris ſucceſsiuè regnantibus, & ſine prole defunctis, cum iam Carolus frater eorum regnaret, venit ad eum duciſſa Burgundiæ, mater vxoris eius captæ, timens huic ſimiliter mortis periculum imminere, dicens ei: Parcatis mihi domine, ego iungam matrimonio filiam meam, quam pater meus de ſacro fonte leuauit. & adducens Duciſſa quoſdam teſtes expertos ad Clementem papam quintum, gaudente Rege, diuortium per Papam fieri procurauit. Regiq́ Carolo, filia quondam Hainrici Imperatoris, ſoror prædicti regis Bohemiæ, data eſt in vxorem quæ formoſa valde, omnes alias virtutibus & moribus anteceſsit. Tranſiens autem quadam vice Rex, & Rubertus Atrebatenſis Comes, cauſa venationis iuxta caſtrum, in quo prior vxor morabatur captiua, miſſa familia ſua in ſyluam, ipſe Rex & Comes ſunt caſtrum ingreſsi. Illa autem exiſtens in lotione capitis, fugiente familia, viſo autem Rege, ſe in modum crucifixi ad pedes Regis proſtrauit. timuit enim ex aliqua delatione clàm Regẽ iratum veniſſe. Erat enim pulchra & amabilis valde. Rex autem eleuans ipſam, egreſſo Comite, eam repentè cognoſcens receſsit, ex quo illa impregnata, ſoli nunciauit Comiti, rogans vt ipſe virtute ſua vice mulieris & partus inſidias

præcaueret: quæ pariēs maſculum, clàm eo ſubtracto, alienum ſubmiſit. Verus autem filius ex ordinatione Comitis, ad amicam ſuam, prædictam reginam Angliæ eſt tranſmiſſus, quæ eum clàm delicatè nutriuit: putatiuus autem filius breuiter expirauit. Dicebatur enim, Carolum patruum, prædictorum filiorum cura quaſi ad regnum aſpiraſſe, & ob hoc filiorum Regis mortem petijſſe. Mortuo autem eodem Carolo, & poſt eum Carolo rege & vxore ſua de Lutzelburg nulla prole relicta: ecce hic Philippus prædicti Caroli filius, ſibi regnum vſurpat: qui omnes reges Franciæ à tempore Caroli Magni diuitijs & potentia anteceſsit. Mortuo autem Eduardo Anglo in captiuitate, Eduardo ſuccedente præclaro, filiumq; Caroli auunculi ſui ſecum habente, victoq; per eum rege Scotorum, idem Anglus cum prædicto Philippo litem pro regno viriliter eſt ingreſſus, non prætendens tam auunculi filium, quàm ſententiam Papæ, quū ſe prædicto vltimo rege Carolo proximiorē hæredem cū Francia à nullo haberi dicatur in feudum quouis, e contrà nullus per fœmininā lineā in regnum ſucceſsiſſe dicatur.

De emptione oppidi dicti Miniſter, & caſtri Scharpſenſtain, per Albertum ducem Auſtriæ in Briſgaugia.

Prædicto anno XLVI. Albertus dux Auſtriæ emens à Ioanne de Stouffen oppidum Miniſter Briſgaugiæ, S. Ruperti caſtrum Scharffenſtain, quod à Duce tenebatur in feudum, ſub Friburſi caſtrum cum oppido confregerat, aſſerens ſibi obligata, nec tempore ſtatuto redempta.

Qualiter rex Scotorum iuit ad oppugnandum terram regis Angliæ, ipſo Rege exiſtente in obſidione Kalis.

Anglo illis temporibus in obſidione occupato, rex Scotorū ex inſtructione Franci latenter, vt creditur, Angliam eſt ingreſſus. Anglus munitus ſcripſit Anglis: qui ingrediente rege Scotorum, occiſa omni ſua gente, ipſum ceperunt. Eiſdem temporibus ante feſtum Martini, in dominica, Papa in conſiſtorio prædictum Carolum & Romanorum regem ſolenniter approbauit: quem Aquenſes & Colonienſes non recepiſſent, nec Colonienſes, niſi in Bunna ab archiepiſcopo Colonienſi extitiſſet coronatus, & ab ipſo Colonieñ. Treuereñ. Gerlacus de Naſſauu prouiſus Moguntinus archiepiſcopus: item Monaſterienſis, Metenſis, Leodienſis, & Virdunenſis epiſcopi de ſuis regalibus inueſtiti.

De condolore regis Hungariæ, pro fratre ſuo rege Apuliæ Andrea, iugulato per Gallicos.

Prædicto anno XLVI. menſe Iulij, Carolus rex Hūgariæ de iugulatione fratris dolens, cum magno exercitu ſcilicet LXX. milium equitum, Aquileiam eſt ingreſſus, patriarcham coercens, ingrediendi Apuliam viam quærens. Intromiſit autem ſe defenſioni Rhodis ciuitatis maritimæ, quam olim Veneti obſederant, cupiens ibi portum maris habere. Et cum diu Rex in terra, Veneti verò circa ipſam ciuitatem iacuiſſent in mari, Venetorum exercitus latenter de montanis egrediens, magnam occidit multitudinem Hungarorum. Triumphauerant enim Veneti cum domino Mediolanenſi, & Veronenſibus, ita quòd potentes fuerunt. Sic quòd Vngarus iuuenis & inexpertus litium, fruſtratus propoſito ſuo & negocio, Vngariam eſt ingreſſus: Veneti autem ciuitatem vicerunt. Papa enim ſciens ſibi aduerſari Ludouicum principem Vngarum, cum Mediolanenſi antiquo hoſte fœdus amicitiæ ligauit.

De ingreſſu Comitatus Tyrolis per Ludouicum principem, cum Ludouico & Stephano filijs ſuis.

Eodem Iulij mēſe Ludouicus princeps cum Ludouico & Stephano filijs ſuis, Comitatum Tyrolis eſt ingreſſus: & in Tridento, quod ſibi & filio ratione ipſius ſubeſſe credidit, ſic antè cum Vngaro & Maſtino Veronenſi habere colloquium nitebatur. Epiſcopus autem Tridentinus ad preces regis Bohemiæ ſedis prouiſus, occiſa ſibi gente Mediolanenſi, Tridentinos à prædicti Ludouici Marchionis denominatione retraxit: & cuſtoditis Montanis, ne illi conuenire poſſent, impediuit.

Carolus

Carolus ingreditur Bohemiam latenter poſt electionem per Elſatiam.

Carulus electus dum latenter per Elſatiam & Sueuiam tranſiuit, & ad terram Bohemiæ properauit, honorificè eſt receptus. Poſtea de menſe Februarij, anno Domini XLVI. ipſe Carolus cum Carolo rege Hungariæ genero ſuo, & cum Alberto Auſtrali colloquium habuerunt in Vienna: quibus ſimul euntibus in Bresburg, eiuſdem Vngari, Ludouicus princeps ſtatim in Vienna colloquium ſecretiſsimum habuit Auſtrali. Bohemus autem veniens Tridentum, pro rehabendo Comitatu Tyrolis, de auxilio Mediolaneñ. inſtitit. Inerat autem Marchio Brandenburgenſis Bruſsiæ contra gentiles, cuius vxor caſtrum Tyrolis omnibus neceſſarijs muniuit ad annum. Engelmarus autem miles & potens in Comitatu, qui & ipſum tradidit Marchioni, tractatus habuit hinc & inde. Marchio autem intelligens hoc, illico eſt reuerſus. Bohemus autem cum oppidum Meron, & alia plurima viciſſet, Principe cum magno exercitu victo, per ſe comburens reuerſus Tridentum, Princeps ſimiliter eſt reuerſus: quia maxima fuit cariſtia vtrobiq;. Ludouicus autem Marchio, ipſeq; Bohemus, in ipſo Comitatu multis menſibus ſe inuicem infeſtarunt. Bohemus, cui etiam adhæſit epiſcopus Curienſis, aliquas munitiones per ſe victas Mediolanenſi pro multa pecunia obligauit.

De electione Iacobi Laurentij prudentis notarij, in notarium Romanorum.

Eodem tempore quidam Iacobus Laurentij notarius prudens & facundus, plebeius, Romæ in tribunum electus, ſcelera, & item iuriſdictionem Vrbis exercens, vnum de captiuis decapitauit, & Columnenſes ab Vrbe exterminans, arguente Romanos Papa de his turbato, quòd non infra annum rediret: ſe cum Romanis alium Papam creaturum reſpondit.

De quodam Humberto Delphini, quid egerit uxore ſua defuncta.

Eo tempore Humbertus Delphini, qui per annum ſteterat inter cunctos, defuncta ſibi vxore, nepte quondam Ruperti regis ex ſorore, infecto negocio eſt reuerſus. Papa enim iuxta promiſſum ſuum & theſaurum, nec gentem miſit eodem. Rex enim Curtorum cum veniſſet Delphinus in terram ſuam, in quandam ciuitatem fortem per Chriſtianos obtentam, ex quo nomine eccleſiæ venerat, ſuſpicatus eum magnam habiturum ſequelam, treugas fecit cum eo, animo viſitandi perſonam: & intelligens quòd abſq; Alemanis venerit, nec ex facto imperij cernebat muliebrem perſonam, ipſumq; paruipendens receſsit, & magis ex aduentu eius animoſus factus eſt. Eodem anno princeps Ludouicus, in venatione vrſi in ſyluis iuxta Monacum, de equo corruens expirauit, anno Domini M.CCC.XLII.V. Idus Octobris, anno regni ſui XXXIII. minus octo diebus finito.

De egreſſu Caroli regis Bohemiæ, electi Romanorum regis, animo inuadendi terram Ludouici principis.

Egreſſus eſt itaq; de Bohemia, cum magno equitatu, in Bauariam, animo inuadendi terram Ludouici principis, Carolus rex Bohemiæ, electus Romanorum, nepos ex filio quondam Hainrici de Lutzelburg, Romanorum Imperatoris, item pronepos ex filia & nepte Rudolphi de Habsburg, Romanorum regis, proneposq; Ioannis ducis Brabantiæ, ſororius Philippi regis Franciæ, cuiusq; Philippi primogenitus Ioannes dux Normandiæ ipſius Caroli eſt ſororius, ipſe Carolus ſocer Caroli regis Hungariæ, ſocerq; Rudolphi ducis Auſtriæ: & veniens in terram ipſius Ludouici Bauariam, intellecta morte Principis Ratiſponam perrexit, vbi tanquam Romanus illico eſt receptus. Deinde veniens Nurnberg, ibi grauibus factis promiſsionibus Burggrauio ibidem, quem euadere non potuit, in Nurnberg eſt receptus. Miſerunt autem Eberhardus & Vlricus fratres, Comites de Vuirtenberg, ſecretarios ſuos ſingulos ad ipſum Regem, & ad Ludouicum Marchionem in Brandenburg, querentes cuius eorum ſe ſeruitio obligarunt: & reuertentibus prius ad Regem miſsis, ipſi Comites

cautione recepta de LXX. milibus florenorum eius ſe ſeruitio aſtrinxerunt. De quo alij à Marchione venientes, & pactum de centum milibus florenorum aſſerentes, plurimùm ſunt commoti. Duoq́ fratres de Hohenloch, vnus Bambergenſis, alter Herbipolenſis epiſcopi, etiam ſe Regis ſeruitio aſtrinxerunt. Argentinæ etiam honorificè eſt receptus, ipſum epiſcopum in gradibus eccleſiæ induens regalibus inſignib. habens coronam auream in capite, & pomum & ſceptrum in manibus, de ſuis regalibus præſtito ſibi homagio ſolenniter inueſtiuit: deinde per ciuitates Elſatiæ, quæ & ſingulæ eum receperunt, ſpopondit ciuitatibus, ſe relaxationem proceſſuum Papalium curaturum.

Articuli commiſsionis Bambergenſis de abſolutione illorum, qui adhærebant Bauaro, ſunt tales: Cum multi per ſententias & proceſſus & pœnas Ioannis papæ inflictas, adhærentibus quondam Ludouico de Bauaria hæretico, & de hæreſi damnato, redire cupiant ad eccleſiæ vnitatem, committimus tibi, vt qui confeſsi fuerint errores ſuos, confeſſatos & non confeſſatos, pœnas quas inciderunt explicitè vel implicitè, & iurauerint, deinceps fideles fore ſedi Apoſtolicæ: & nulli deinceps vel ſchiſmati co fauere, & credere quòd non ſpectat ad Principem, Papam diſponere, & alium creare, ſed hoc hæreſim eſſe damnatam: & quòd nullum pro Imperatore habebunt, nec per ſedem Apoſtolicam probatum, nec relictæ & liberis ipſius Ludouici pareant, niſi cum eccleſia reformentur, & qui Carolo Romanorum regi per ſedem approbato parebunt, ab huiuſmodi ſententijs & pœnis abſoluas, ita quod ſi in aliquo errauerint, in ſententias & pœnas priſtinas relabantur: & quòd procuratoriorum & geſtorum formam epiſcopus Bambergenſis Papæ reſcriberet, ſub publicis inſtrumentis.

De forma abſolutionis, ut haberentur diuina per Papam Clementem.

Viſa autem forma huiuſmodi dura, omnibus diſplicente, aliqui conſuluerunt eam non acceptandam eſſe per Regem, ſed occultandam, & pro alia forma ſcribendum. Sed timor erat Baſilienſes non iuratutos Regi, ne reformarentur diuina ſ repertum oportuit exhiberi. Cum autem ciues vellent facere vt formam iurarent, clerus autem quaſi penitùs ceſſauit, & ſi non occaſione quæreretur celebrandi animo nunquam ſimilia reactandi: ecce comparuerunt Magiſtri & Conſules Baſilienſes coram Rege, cum quibus & Chunradus de Berenuelſs magiſter ciuitatis, neceſsitatem vniuerſitatis vulgariter coram tabellione præſente exponens hæc in verba: Domine Brandenburgeñ. ſciatis quòd nec facere nec credere volumus, quòd quondam dominus noſter Ludouicus Romanorum Imperator vnquam fuit hæreticus. Quemcunq; etiam nobis dederint Principes Electores, vel maior pars ex eis, pro Romanorum rege & Imperatore, illum habebimus, etiamſi nũquam Papam requiret: nec quicquam aliud faciemus, quod ſit contra iura Imperij quouis modo. Sed ſi habetis poteſtatem à domino Papa, quòd vultis nobis remittere omnia peccata noſtra, placet. Et conuertens ſe ad populum, dixit: Datis mihi & Chunrado Monacho poteſtatem petendi, vt abſoluamini à peccatis veſtris? qui dicebant: Placet nobis. nec aliud procuratorium habuerunt. Qui duo milites ſeorſum coram Secretario Papæ Ioanne de piſcario præſente iurauerunt ſecũdum mandati formam, ſicq́ relaxatis proceſsibus diuina publicè ſunt reaſſumpta, quieſq́ regni ſolitum præſtiterant iuramentum, ſcilicet quòd ius aduocatiæ ſeruarent. Baſilienſis quoq; epiſcopus Ioannes Sennæ, & Abbas Motbacēñ. de regalibus ſuis ſolenniter inueſtiti ſunt. Ciuitates autem, præſertim Argentina, exaſperatæ fuerunt, ptopter formam huiuſmodi. In die ſancto natiuitatis Domini Rex communicatus fuit, legitq́ in miſſa alta voce, habens in manu euaginatum gladium: Exijt edictum à Cæſare Auguſto. Poſtea Rege veniente Vuormaciam, circa veſperas, conuenerunt clerus & Conſules ciuitatis, & quæſitum eſt à clero, num vellent abſolui, vel ſentirent de proceſsibus? Qui cum econtrà quærerent à Conſulibus, quid ipſi ſentirent: illisq́ dicentibus, ſe de illis nihil ſentire: clerusq́ diceret ad ipſos animo nihil faciendi, ab inuicē receſſerunt. In crepuſculo verò Collegia conſtituentes procuratores

res ſingulos,curati verò & clerici per ſeipſos, & religioſi per procuratores iuramentis præſtitis, per Bambergen̄. abſoluti fuerunt. Et cum populus more ſolito vellet habere diuina,clerusq́ nollet coram populo celebrare,factus eſt tumultus. Clauſisq́ portis omnibus, populus ad hoſpitium Regis, ad quē & Bambergen̄. confugatur, armatus acceſsit. Ipſeq́ Bambergen̄. mandato Regis territus, omnem clerum & populum Vuormacienſem ſine omni cōditione & iuramento abſoluit:& ſtatim omnis clerus,religioſus & ſecularis,contra iuramentum ſerò præſtitū publicè omnia reſumpſit.

De decollatione Engelmari militis in comitatu Tyrolis,potentis valde.

Interea Engelmarus miles qui Comitatum Tyrolis,cum vxore,tradidit Marchioni Brādenburgen̄. ex quadam ſuſpicione per Marchionem capitur,& ante caſtrum ſuū, fortè quod tenuit frater eius, decollatur, & ſucceſsiuè omnia ſua per Marchionem, mediante duce Conrado de Teck,ſibi fideliſsimo occupantur.

De conflictu Teutonicorum in partibus regis Lituaniæ.

Eodem anno,ſcilicet XLVIII. de menſe Ianuarij,Magiſter ordinis Teutonicorum cum XXII. milibus equitum ingreſſus terram regis Lituaniæ gentilis, ſex hebdomadis terram vaſtauit, quem in reuerſione,vſq́ ad glaciem fluuij reuertentem, Rex cum XL. milibus inſequitur. Et cum ſimul ad glaciem venerunt,ſubiungendi autem Chriſtiani,qui iam ſuper glaciem partim venerant,videntes illos,reuerſi de glacie,ad campum inſere conflictum.Illosq́ tendentes ad glaciem,ipſorum circa ſex milia ſubmerſerunt,& circa duodecim milia occiderunt, reliquos verò ad ſyluas Lituaniç inſequūtur. Duo autem Reges fratres volentes effugere,arbores aſcenderunt:quas cū Chriſtiani ſuccidere vellent,illi videntes ſe non poſſe euadere,ne de Chriſtianorum morerentur manibus,cum cingulis ſuis ad ramos arborum ſe ſuſpēderunt. Chriſtianorum etiam electorum occiſi ſunt quinquaginta,vel circa.

Qualiter rex Hungariæ receſsit ab Apulia propter peſtilentiam.

Reuerſo autem propter peſtilentiam Vngaro, Ioanna relicta Andreæ fratris ſui, de auxilio Papæ ſubiugatur Vuernhero de Vrſelingen̄. Sueuo, qui primò Vngaro adhæſit,& ab eo propter quandam ſuſpicionem falſò ſibi impactam, vt dixit Licētia tus,receſsit. Vendidit autem ipſa Ioanna,quantum in ipſa fuit,ciuitatem Auinionen̄. pro multa pecuniæ quantitate.

De terræmotu maximo in die conuerſionis S. Pauli.

Eodem anno M.CCC.XLVIII. menſe Ianuarij,in conuerſione S. Pauli, factus eſt terræmotus generalis & magnus,ex quo homines pati ſyncopam putabantur,& in aliquibus locis multis dieb. durauit, prçſertim in Carinthia,vbi oppidū grande Villach cum multis caſtris & villis eiuſdem vallis corruerunt & perierunt,& in multis locis ex hoc incredibilia peruenere.

De peſtilentia hominum maxima.

Facta autem peſtilētia mortalitatis hominū in partibus vltramarinis & alijs, qualis à tempore diluuij non eſt facta,aliquibus terris penitùs euacuatis, Marſiliæ epiſcopus cum toto Capitulo,& quaſi omnes Prædicatores & Minores cum dupla parte inhabitantium perierunt:quot verò in Monte Peſſulano,in Neapoli,& alijs regnis & ciuitatibus mortui ſint,nemo poſſet enarrare: Auinione & in curia per contagionē morbi infecta, ex quo multi ſine ſacramento perierunt, nec curam habebant parentes de filijs, nec econtrà,nec ſocij ſociorum,nec famuli dominorum. Papa incluſus cameræ habenti ignes magnos continuè, nulli dabat acceſſum: nec poterant prophetantes, quamuis multa dicerent,certam de his dicere rationem, niſi quòd Dei eſſet voluntas. Hæcq́ nunc hic,nunc alio loco,per integrum annum & plures annos durabat.

De mala fama & infortunio Iudæorum in diuerſis terris & regionibus.

Et infamati ſunt Iudæi, quòd huiuſmodi peſtilentiam fecerint, vel auxerint, fontibus & puteis iniecto veneno: & cremati ſunt à mari vſq; ad Alemaniam, præterquam Auinione, vbi eos papa Clemens ſextus defendit. In multis autem ciuitatibus ad clamorem populi ſine iudicio ſunt cremati. Spiræ autem & Vuormaciæ, Iudæi in vna domo congregati, combuſſerunt ſeipſos: & inuēta ſunt quaſi omnia mala maleficiorum genera, quæ in Hiſpania, habito per eos dudum conſilio, de veneficijs cōueniſſe: item de multorum puerorum nece, de falſis literis, de corruptione monetarum, furtis, & alijs multis, in quibus offendebant Altiſsimi maieſtatem. Facta ſunt hæc, & multa alia de Iudæis, anno Domini M. CCC. XLIX. dominica ante Valentini.

De electione Guntheri de Schuuartzenburg, ſtrenuiſſimi & animoſiſſimi Comitis, in Romanum regem, contra Carolum quartum, filium Ioannis regis Bohemiæ.

Guntherus Comes de Schuuartzenburg Thuringenſis, circa XLV. annos, vir robuſtus & ſtrenuus & prudens in bellis, quaſi ſolito Hainrici Moguntini & quondam Ludouici principis plurimùm laborauit, quiq; in pluribus conflictibus feliciter præualens proprijs, capiendo & vaſtādo plurimum eſt ditatus à Principibus. Carolo cōtra ſe intromiſit, de regno rogatur, qui primò & renuens, tandem Principes ex pacto aiunt, ſi in Franckfurt per Principes & nobiles ſententiatum fuerit, vacare regnum & Imperium: maiorq; pars Principum, qui ſimiliter per ſententiam declarati fuerint ius habere, ipſum abſq; omni Symonia elegerint, propter Deum dicens ſe expoſiturum periculis pro Deo & Imperio corpus ſuum. Hoc facto, cum exercitu ſuo in campo ſe poſuit iuxta Franckfurt, feria ſexta poſt Hilarij, anno M. CCC. XLIX. Conuenientibuſq; inibi Principibus IIII. & multis alijs Baronibus, & per ſententiam deiectam Imperium vacare, & eiſdem quatuor competere ius eligendi, electus eſt in Purificatione per Hainricum archiepiſcopum Moguntinum, Ludouicum Marchionem de Brandenburg, Rudolphum de Bauaria Palatinum Rheni, annuente Ruperto ſuo fratre, capto cum Ruperto fratrueli eorum, & Ericenn. Ducem Saxoniæ. Huic enim Erico tanquam filio fratris ſenioris Rudolphi ducis, electionis Caroli decernebatur ius eligendi habere. Cumq; per ſex hebdomadas potenter iacuiſſent in Franckfurt, more regio eſt receptus. Aliæq; ciuitates imperij eum ſimiliter receperunt. Intelligens autē Carolus eum iacere in campo ad Rhenum, ſe transferens, Treuereñ. Coloniceñ. Leodoneñ. epiſcopos, ducem Brabantiæ, & alios Principes amicos alloquitur. Scribens etiam Baronibus & ciuitatibus, quæ eum receperūt pro ſubſidio, & quòd in villa Caſtellis ex oppoſito Moguntiæ caſtrametari vellent, dominica Eſto mihi, ad quem terminum Guntherus quaſi in deriſu tornamentum indixit.

De contractione matrimonij per Carolum regem cum filia Rudolphi Palatini Rheni ſiue ducis Bauariæ.

Carolus autem vnicam filiam Rudolphi Palatini prædicti ex matre de Carinthia duxit vxorem, quòd quaſi duo Carolus & Rudolphus quondam Rudolphi regis pronepotes fuerant, ipſeq; Rudolphus & quondam vxor eius mater ſponſæ ſimiliter fuerunt eiuſdem Rudolphi regis pronepotes, pro quo nunquam dicitur diſpenſatum. Cum autem Carolus Guntherum præ potentia ſua & ſibi adhærentium inuadere nō poſſet, indixit colloquium Spiræ ad dominicam Lætare. Vbi conuenientibus Treuerenſe, Gerlaco, Moguntineñ Comite de Vuirtenberg, multiſq; Baronibus, & ciuitatum nuncijs, cum ſperaretur Guntherum in vicino venturum pro concordia tractanda, ipſe ſpernens, caſtrum Friburg obſedit. Poſt hæc in principio veris infirmante Gunthero in Franckfurt, magiſter Fridaugus, famoſus medicus, ſed comitibus de Naſſouu antiquitùs familiaris, cum Gunthero potionem daret, eamq; tētaret licet inuitus, poſt hoc Guntherus inflatus, quo ad valentiam inutilis eſt effectus, & creditur famulum medici inieciſſe venenum.

Eo tempore ad preces Ioannis, filij quondam Bohemi, quem Comitem Tyrolis nominauit, Papa commiſit epiſcopo Curienſi à captiuitate liberato, vt ſi inueniret cō ſanguinitatis vel affinitatis, vel aliud impedimentū inter eum & Margaretham quondam Hainrici ducis Carinthiæ filiam, Ludouico de Bauaria nominātiſe Marchionem Brandenburgeñ. de facto copulatam, quòd ob maleficium diuortiū celebraret: quòd ſi non inuenerit, cum x. annis & interim per continuum triennium cohabitauerint, operam copulæ dantes, nec potuerint commiſceri, ſed poſſet ſibi reddi ſine ſtrage & ſcandalo, ipſeq́; ſe habilem aſſerat ad alias mulieres, & cupiat eſſe pater, quod iuſtum fuerit decernat. Qui Curieñ. inter eos diuortium propter maleficium celebrauit. Marchio autem cum Maſtino Veronenſi ligam contraxit, eiuſq́; filio ſuam ex prædictâ Margaretha filiam deſponſauit.

De conuocatione exercitus in Moguntiam, per Carolum regem, contra Guntherum de Schuuartzenburg.

Conuocauit autem rex Carolus exercitum ad Moguntiam in Maio. Moguntini enim ſibi in odium Hainrici archiepiſcopi, qui eos læſerat, & Frāckfurtenſium, à quibus Rex abſtulerat nundinas, dans Moguntinis, firmiter adhæſerant. Intentio autem Moguntinorum fuit, expugnare oppidum Alteuill, conſtructum per Moguntinum ſuper Rhenum, ad duas leucas à Moguntia. Guntherus autem lethaliter infirmus, cū gente ſua ſe in Alteuill collocauit. Tranſeunte autem Carolo Rhenum, ducenti equites Guntheri impetum facientes, Carolum terruerunt. Accelerantes autem equites Eberhardi de Vuirtenberg, & quidam alij, fugarunt eos: de qua fugatione multi milites ſunt creati. Veniens autem Marchio de Brandenburg ſine gente, habitis tractatibus cum Rege, videns etiam Guntherum factum inualidum, negocium oportuit expediri. Ita quòd Gūthero data ſunt xxii. milia marcarū, & duo oppida Thuringię Imperialia, pro tempore vitæ ſuæ. Quod ipſe Guntherus, licet infirmus, difficulter cō ſenſit, etiam quod ſanus nullatenus cōſenſiſſet, de Principum perfidia conquerendo. Obijt autem ipſe Guntherus in Franckfurt, & in eccleſia parrochiali ibidem præſente Rege fuit cum lamentatione ſepultus. Rex enim Franckenfurtenſib. omnia ſua priuilegia confirmauit, & nundinas reſtituit, datis ſibi xx. milibus marcarum, quæ receptaſunt à Iudæis ibidem.

De reuerſione Regis in Spiram.

Reuerſus eſt autem Rex Spiram, vocatiſq́; Baronibus & Ciuitatibus, tractans de pace generali circa Rhenum, ſed non perficiens, in Bohemiam eſt reuerſus circa finem Septembris, malè terra regni pacata. Reliquit autem in Sueuia præſidem Eberhardum de Vuirtenberg.

De Eberhardo Comite de Vuirtenberg.

Eberhardus autem de Vuirtenberg, pręſes in Sueuia, cum oppida imperialia, Nordlingeñ. quod conſueuit reſpicere Comites de Ottingeñ. & Vuerde, ſuper Danubio, quod in dominio Bauarorum ab antiquo ſteterat, ad ſuam nomine Regis obedientiam aſſumpſiſſet: tunc inter duces Bauariæ, Comitesq́; de Ottingeñ. contra ipſum Eberhardum odium eſt ſubortum. Ciuitates autem Sueuiæ ipſi præſidi vicinæ, alijs quantum audebant fauentes, præſidem, ſicut & patrem & auum, habuerunt exoſum. Ipſe Eberhardus oppidū Lande ſuper Neccaro epiſcopi Vuormaceñ. quod antè Rupertum ducem Bauariæ defenſario epiſcopi nomine reſpexit, ſibi de epiſcopi conſen ſu attraxit. Ex quo inter Ducem & Comitem exercitus congregantur & remittuntur. Rupertus autem dux in Bohemia Carolo regi nimis familiaris eſt effectus, qui & vicarius Regis dicebatur: poſtquam fratruelem ſuum Rupertum, quem & Arriectum nominant, de captiuitate redemit. Poſtquam in Brādenburg pro pace laborauit plurimùm, ciuitates Sueuiæ contra Comites de Vuirtenberg acriter incitauit: ac multi epiſcopi & Comites per Eberhardum de Vuirtenberg habere credebātur exoſum, propter eius virtutes: & quia malam timuerunt conſequentiam, ſi aduerſus illa oppida præualerent, ſe mutuo colligarunt, ſicq́; furor vulgi quieuit.

Humbertus verò Delphini vice quodammodo deſtitutus, terram ſuam retentis aliquot munitionibus, nepoti regis Franciæ ex filio primogenito vendens, frater Prædicatorum eſt effectus.

Qualiter Treuerenſ. archiepiſcopus conſtituit Ioannem de Liechtenberg, tunc temporis præpoſitum Argentinenſ. uicarium epiſcopatus ſui in ſpiritualib. & temporalibus.

Valdeuuinus autem Treuerēſis cum XLII. annis eccleſiam ſuam rexiſſet, ac propter ſenium & tenacitatem nihil plus proficeret, cum frequenter ſolitarius vitam quaſi carnificum duceret, Ioannem de Liechtenberg, qui & in Argentinenſi eccleſia præpoſituram, decanatum, cantorianatum & pincernatum ſimul tenebat, valentem & prouidum, in ſpiritualibus & temporalibus adminiſtratorem & vicarium deputauit.

De miniſtratione Cunonis de Falckenſtain contra Papam & Gerlacum prouiſum.

Cuno verò de Falckenſtain, miniſter Hainrici Moguntini, inuito Papa & Gerlaco prouiſo, & quòd idem Hainricus quondam in Gunthero de Schuuartzenburg fideliter egerit, laudatur, Bauari verò perfidia diffamatur.

De morte quarundam dominarum, filiæ regis Bohemiæ, & reginæ Hungariæ, & ſororis regis Hungariæ, uxoris Ioannis Franciæ regis.

Moriuntur quoq; eodem anno XLIX. filia regis Bohemiæ, regina Hungariæ, & ſoror eiuſdem Regis, vxor Ioannis primogeniti Franci: item primogenitus ducis Brabantiæ, gener prædicti Ioannis: & Domina de Kuſſa, filia quōdam Lupoldi ducis Auſtriæ: item filia regis Ceciliæ, vxor Stephani ducis Bauariæ. Circa principium anni quinquageſimi, Francus clàm vni ſeruitorum regis Angliæ Lomperdo, tenenti cuſtodiam vnius portæ, pro traditione in Kales pecuniam maximam pollicetur: at ille breui termino deliberandi recepto, velociter Anglum alloquitur. Iuſſitq; eum recipere pecuniam, & gentem Franci venire iubet. Anglus autem cum filio ſuo & ſuis nocte veniens per mare, gētem Franci, intromiſſamq; multitudinem videlicet nobilium, interfecit, & aliquos captiuauit.

Qualiter Clemens papa ſextus perpetuò conſtituit annum Iubileum.

Cum autem Clemens papa VI. L. annum perpetuò ſtatueret Iubileum, quem Bonifacius Octauus C. ſtatuerat, quaſi nouum inchoans, timoroſus dicens ipſe Clemens L. magis conuenire: ecce inchoante eodem anno, & per totum quinquageſimum tanta Romæ Chriſticolarum confluit multitudo, qualis non illic ab Vrbe condita confluebat.

Qualiter Papa inhibuit proceſſum Flagellatorum per conſenſum Caroli regis Romanorum.

Requiſitus autem Papa per Carolum regem Romanorum, proceſſu quoq; Flagellatorum ſectam deteſtans, eos inhiberi præcepit, & religioſos eis fauentes per epiſcopos captiuari. Caſtigationes tamen occultas in hoſpitio bona intētione permittere prætendit, quoq; in proceſſu: quòd ſicut manus in necem Iudæorum, quos pietas Chriſtiana defendit, laxarunt, ſimiliter de eis contra probos alios ſit timendum.

**
*

CVSPINIANVS LECTORI.

Magiſter Albertus Argentinenſis in ſuis Chronicis hoc loco prolixum caput de origine & dignitate & patria gentis Sueuorum, ex Gottofredo Viterbienſi recenſet, narrans quo pacto Sueui à monte Sueno, quod Lucanus teſtatur, in Septentrione denominati, etiam in exercitu Attilæ, quem numeroſiſſimum habuit, in campis Catelaunicis fuerint, & qui ipſorum reges extiterint, quas prædas abſtulerint, & vſq; ad Burgundiones perrexerint: & quomodo eoſdem Burgundiones extinxerant, & terras ſuas tanquam in ſuum proprium dominium contraxerunt. Extat & peculiare opuſculum Attilæ, quo hæc continentur: & ego Cuſpinianus in opere meo Conſulum nonnihil, non ſine ſumma diligentia, perſcripſi. Præterea vt paulo antè teſtatus ſum, antiquum nactus exemplar magiſtri Alberti, quod præ vetuſtate legi vix poterat, reperi & aliud exemplar eiuſdem magiſtri Alberti longè diuerſum à priore, feneſtratum, ac pleriſq; in locis mancum: cui cõfidere non erat ſecurum. Ob id moneo omnes lectores, ne facilè credant his exemplaribus, ſed cauti ſint legendo. Nam facilè inconſideratus lector offendet ſeſe, & in errores præcipitabitur: quod admonitionis cauſa præfari volui. Nam quæ in eodem magiſtro Alberto ſcribuntur de regibus Italiæ, regibus Latinis vſq; ad Aeneam, ex Oroſio notiora ſunt, quàm vt de ea re pluribus agamus. Item quæ de quatuor regnis tradit, Perſico ſcilicet, Babylonico, Macedonico & Romano, & Euſebius, & pleriq; alij hiſtorici teſtantur. Item quæ tradit de Euandro & Pallante, cum eius Epitaphium in hiſtoria Martiniana etiam contineatur, & alibi item quæ ſcribit de Seruatore noſtro, quo pacto Imperium honorauerit, & natiuitate ſua, & in vita, & poſt mortem, omnib. nota ſunt hæc adeò, vt ſuperfluum ſit ea toties repetere, & literis inculcare. Item de Gallia triplici, Cæſar in Commentarijs ſatis ſuperq; explicat & docet. Item quæ de regibus Frãcorum, à Carolo ad Clodoneum, quem ſanctus Remigius baptizauit, & cæteris ſequentibus regibus hiſtoria complectitur, aptius alibi leguntur: adeò quòd nihil penitùs inueniam in præſenti Alberti hiſtoria, quod non alibi commodius legatur, & inueniatur. Ob id puto indignum, fruſtra lectorem detineri hac ſua garrulitate: meliora enim ſemper ſunt legenda, & non hæ quiſquiliæ & peripſemata.

INDEX RERVM ET VERBORVM IN HOC OPERE CONTENTORVM LOcupletiſsimus.

ABacuk propheta. 22
Abbates quidã cur Ceſ. conueniant. 342
Abdua flumen. 241. 279
Abel à fratre occiditur. 3
Abilius Antioch. epiſc. 38
Abram quando natus 6. egreſſus ex Chaldæa. 7
Abraham à Beroſo nominatus. 6
quando circuncifionem acceperit, & quandiu uixerit. 8
Accuſilaus hiſtoricus. 4
Achillaus 67
Adam primus homo terrã excolit. 3
Adam Eberacenſis abbas. 316
Adelheida captiua. 118. uxor Ottonis, ibid.
Adelgiſus Beneuentanorum dux. 111 eius fraus, ibid.
Adrianus Helius Imper. 59. benignus in Chriſtianos. 60
Adrianus papa, imper. Priderico occurrit Viterbij. 249
Adrianus papa à Clero non uult homagium & iuramentũ exigi. 343
Rauennatem ab Imperatore electum non uult confirmare. 300
moritur. 315
Adriani papæ epiſtola ad Fridericum Ceſarem. 345. literæ ad Fridericum imp. iurgiorum cauſa. 265 ad eundem de non confirmando Rauennate. 300
Adriani papæ inſolentia. 299. ad epiſcopos Germaniæ exemplar epiſtole. 270. ambitioſa querela & auara. 345. ſuperba uerba. 345
Adriani ineptia & ambitio retunditur. 343
Adriani legati ad Imperatorem prudentiores prioribus. 312. eorũdem querela. 249
Aegypti ubertas. 9. fames à Ioſeph prædiuinata. 9
Aegyptius ſalſus propheta. 35
Aegyptiorum ſapientia. 8
Aemilia. 240
Aemilianus Imper. 65. necatus. 65
Aeneas quis. 12
Aeneas in Italiam, Latini regis filiam duxit. 13. in Latio regnat. 14
Aeneas Syluius, unde. 14
Aeni fons. 137
Actius Pretor. 85
Aetij Romani actus. 84. eius mors. 87
Aetna in Sicilia æſtuans. 26
Afra martyr. 68
Africanus uir doctus. 64
africanum bellum ſamoſum. 33
africanum bellum tertium. 38
africani belli initium. 33
Agareni. 98
agatho papa. 99
agaunum oppidum. 67
Aggeus propheta. 24
Ageſilaus Lacedæmoniorum dux. 27
agnes Imperatrix. 126. Romæ moritur. ibid.
agnes Priderici Sueuiæ ducis uxor. 200. eius filij. ibid. ubi ſepulta ibidem
agrigentum Siciliæ urbs. 33
Agrippinus epiſcopus Alexandr. 62
Alaricus Gothorum rex. 83
Alaricus Vuiſegothorum rex. 92
Alarici mors. 84
alba in Latio condita. 16. expugnata. 139
Alberici nobilis Veronenſis immane facinus. 274. eius pœna. 253
Albertus Saxoniæ marchio. 105
Albertus Francorum Comes. 113
Albertus Babẽbergenſis Comes proditur & decapitatur. 116
albertus Lotharingus. 136
albanus Patauienſis epiſcopus, cur non reſtituatur à Ceſ. 342
albertus Miſnenſis epiſc. 232
albertus Friſing. epiſc. 299. 342
albertus Maguntinus epiſc. 20. eius actus. 203
albertus epiſcopus Tridentinus. 274
alberti Tirolenſis comitis egregium facinus. 283
Alboinus Longobardorum rex. 94
alemani in Italiam 65
Aleſtra amazonum regina. 29
Alexander magnus. 28. eius uirtus, ibidem, quàm paucis militib. orbem ſubegerit, Darium uicit, Tyrum capit, &c. 28
alexander Magnus deo uero ſacrificat. 29
alexander, magni alexandri auunculus. 29
alexander Epirotarum rex. 29. eius mors. ibid.
alexander apulia Comes. 238
alexander Rom. pontifex. 59
alexand. papa. 158
alexãder antipapa concilio nõ comparet. 328. in ſchiſmate creatus papa. 313. ſecundò Romæ expulſus. 342
alexander Lucenſis epiſcopus papa creatur. 126
alexandri antipapa de ſua promotione literæ. 318
alexandri magni imperium. 29
alexandri regni diuiſio iuxta Danielem. 48
alexandri & Darij ſecundum prælium. 29
alexandria ab alexandro magno cõdita. 29
alexandria à Ceſare Octauiano direpta. 47
alexandriæ pecunia inuenta. 48
alexandrinorum rex. 131
Alexius Conſtantin. imperator. 129. perfidus. 132. 134
Almaria ciuitas Hiſpaniæ. 248
Alemania propriè quæ. 200
Allia flu. 26. 27
alpes Pyrenæos uocat Otto. 239
Alpes & apenninum idem mõs. 240
alſa fluuius. 73
amalfreda Vandalorum regina. 92
amazones cur ita dictæ. 12
amazonum origo. 12
amazonum regina aleſtra. 29
ambra fluuius. 103
ambroſius Mediolanenſis epiſc. 60
amilcar Hannibalis pater. 34
amphitheatrum Romæ, à quo. 38
amulius Italiæ rex. 18
anianus alexand. epiſcop. 55
anacletus pontifex. 58
anaſtaſius martyr. 97
anaſtaſius Imperator. 100. factus presbyter. 101
anaſtaſius imper. 92. ut miſerè moriatur. 98
anaſtaſius papa creatur. 238. ritũ habuit Ceſaris factum in eccleſia Magdeburgica. 238
anatholius Conſtantin. epiſc. 86
anatholus antioch. epiſc. 64
ancus Martius uij. Romanorum rex &

& quid egit. 10
anconæ obſidio. 142
andreas apuliæ Comes. 253
angiſus beati arnulfi filius. 99
Anglia à Nortmannis expugnata. 127
angliæ regis dona Imperatori Friderico miſſa. 263. eiuſdem literæ. ibidem
Ancona ab Imp. capitur. 342
anicetus pontifex Rom. 60
anni ab Adam ad diluuium. 4
anſelmus Rauennas archiepiſcopus creatur. 247. eius mors. 299
anſelmus Hamelburgen. epiſc. 231
Antenor Patauij fundator. 13
anthemius Cæſar. 88
anthemius hæreticus. 94
antherus pontifex Rom. 64
antiochia antea Reblata. 47. à Latinis poſſeſſa. 244
antonius uxorem repudiat. 47. Cleopatram ducit, ibid. confligit, & fugit, & uincitur, ibid. ſibi manus infert. ibid.
Antoninus Pius Imper. 60
antonius eremita. 74
antonij corpus repertum. 95
anthropomorphitani. 83
apenninus mons. 239
apenninus & alpes, idem mons. 240
Api rex Aegyptiorum. 9
Apollo medicinæ inuentor. 12
apollinis ambiguum reſponſum. 32
apollinaris Rauennæ epiſc. 54. 61
apoſtoli architecti ciuitatis dei & eorum diſperſio ad prædicādum. 54
apoſtolorum electio. 52. prima perſecutio. 54. ſcripta canonica. 56. diſcipuli præcipui 54
Apulia. 240
aquileia Venetiarū metropolis. 240
Aquitania quàm latè pateat. 123
arator ſubdiaconus. 94
araxis flu. 23
Arbaces aſſyriorum rex. 18
arbogaſtus. 82
archades ut in lupos mutati. 13
archadius imper. 82
archadius epiſc. 85
archadij mors. 83
arcus Romanus Mediolani. 283. capitur. 284
archæ reliquiæ tempore Beroſi. 4
archelaus Herodis filius. 51
archiepiſcopi Saltzburgēſis elogiū. 334
aretha Indorum rex. 95
argentina argentaria dicta. 79
argiuorum rex Inachus Phoroneus. 8
argiuorum regina Mycenas tranſlatum. 12
argumentum Libri octaui. 156
ariobarzane Cappadocum rex. 41
ariſtoteles philoſoph. 27
aricia uel aretium. 235
arliebi Traiectenſis epiſcopi mors. 232
armeniorum legati ad Papam. 146
arnaldus cancellarius epiſc. Maguntinus creatur. 238. necatur. 342
arnaldus cancellar. Imperatoris. 132. 285. epiſc. Coloniæ eligitur, ibid. moritur. 257
arnuldus Brixianus religioſus. 209
Arnolfus rex Francorum in Italia. 114. Bergomum capit. ibid. item ſecundò Italiam ingreditur. 115
arnolphus Francorum rex. 112. 113. Imperator ſalutatus. 114. 115. moritur. ibid.
arnolfus Baioariorum dux, rebellat. 116. 117
arnolfus Metenſis antiſtes. 97 & 99
arnoldi Brixiani Romani populi cōcitatoris, & eius optima ſententia. 209. 248. ſuſpenditur & ut hæreticus comburitur. ibid.
arrius preſbyter hæreticus. 74
arrij mors fœda. 75
Artaxerxes qui & aſſuerus. 26
artaxerxis de pace edictum. 26
artuicus Bremenſis epiſc. 231
aſdrubal Pœnorum rex. 36
Hannibalis frater occiditur. ibid.
aſdrubalis caput. ibid.
aſylus Romæ quib. conditus. 30
aſſyriorum amarmithre rex. 8
aſſyriorum regum nomina. 17 & 18
aſta cur euerſa. 242
aſtyages inhumanus aſſyriorum rex 18. à Cyro nepote uictus. ibidem
athalaricus rex Italiæ. 93. Gothorū rex. 79. eius mors. 80
athanaſius alexandr. epiſc. 85. ad Iouinianum. 77. calumniatur. 75
athanaſij fuga. 75
athaulfus rex Gothorum. 84
atheſis à Frid. Imp. uadatur. 288
athenæ cur dictæ. 10. artium liberalium nutrix. ibid.
atheníenſium reſpub. 14. animi fortitudo. 25. diſcrimen. ibidem, uictoria contra Darium. 24
atila Hunorum rex. 86
aquileiā expugnat, & quo augurio. 87
atilæ expeditiones & aſtus 86. cum Gothis & Romanis pugna. ibid. timor. 87. matrimoniū & mors. 88
atlantis ſcientia. 9
atlantis ciuitas ab terra ſoluta. 26
auares qui. 109
augurium Remi & Romuli. 16
auentinus mons Romæ unde. 16
auguſtus quando ſolus imperare cœpit. 48. quib. primùm bellum indixit. ibid. triplici triumpho Romam inuehitur. 48
auguſtulus imperator. 88. 89
auguſti regnum Chriſti prænuncium. 50
auguſta in Rhetia. 49. à quo dicta. ib.
auguſtinus Hipponēſis epiſ. 80
auguſtini doctoris mors. 85
reliquiæ Papiam tranſlatæ. 102
aurelianus imper. 66. eius fortia facta. ibid. triumphus. ibid.
aurelius alexander imp. 63
aurelij antonini litera pro Chriſtianis. 60. mors. ibid.
aurelia in Gallia à quo condita. 66
auſtriæ dux filiā regis Vngariæ tradit. 342
autimiacum uilla. 304
auctor quos ſequatur maximè. 2
auctoris præfatio ad imp. 234
iudicium de Berardo abbate & Giliberto Pictano. 219. excuſatio de ſacerdotij & imperij controuerſia. 270. de ſchiſmate excuſatio. 317. ſcopus in ſcribenda hiſtoria. ibid. ſententia de fracta fide, præſertim ab epiſcopo. 116

B

Babenbergenſis epiſtola de actis in concilio Papienſi. 236. epiſtola ad H. Cardin. 302. & alia ad Romanum pont. 308
Babylas antiochiæ epiſc. 64
Babylon à Cyro capta. 22
Babylon ante Ninum. 6
Babylonia quæ & Memphis. 130
Babyloniæ deſcriptio. 22
ſitus. ibid.
Babyloniæ antiquæ pars. 150
Bagrada flumen. 33
Baioariæ ducatus cui datus. 236. de eo controuerſia. 256
Baioariæ & Norici principum cō-

cordiæ. 260
Balaami efficacia unde. 24
Balthea. 83
Baptiſta mortis uindicta. 82
Barbari à Romanis uicti. 37
barbaricum quid in Italia remanſerit. 240
Balduinus Hieroſolymorum dux & rex. 132. uirtutes. 134
Bardonis mons. 240
Barentum flumen. 84
Bartholomæi apoſtoli oſſa. 222
Baſilius imper. 209
Baſilicus præfectus. 88
Baſilius Cæſarienſ. epiſc. 76
Baſilides hæreticus. 59
Baſilea. 258
Bauzanum in Tirolenſi. 255
Beatrix imp. 258. Lucen. Marchioniſſa. 222. Matheldis mater. ibid.
Beatrix cum exercitu in Italiam. 311
Beda Anglorum presbyter. 202
Belgicum à Teutonicis ut poßidetur. 218
Belus Aſſyriorum rex primus. 5
Bela Hungarorum rex. 140
Beliſarius uir fortis. 93. 94. Perſas reprimit. 94
Bellum ciuile. 43. Macedonicum. 37. inter Perſas & Romanos. 95. inter Gallum & Anglum. 342. inter Græcos. 25. inter Siculos. ibid. inter Saxones & Bauaros. 341
bella inter Italicas ciuitates ex abſentia Cæſarum. 244
bellorum duplex detrimentum. 241
Benedictus pſeudopapa. 120
Benedictus abbas, & eius regula. 94
benedictinorum monaſterium Priſing. & eius deſcriptio. 103
Benignus martyr. 61
Bernardus rex Italiæ. 106. & 7
Bernardus Carinthiæ comes. 217
Bernardus cardin. leg. 264
Bernardus Claraualleniſis abbas. 245. 213. 215. contra Pictauorum epiſcop um. 220.
Bernardi & Gallorum ſymbolum. 217
Bernardi epiſtola ad Germanos principes. 217. apologeticum de expeditione in Syriam. 231
Berengarius rex Italiæ. 115. ab Ottone I. captus exilio multatur. 120. ex Italia pellitur. 118. reſtituitur regno. ibid. iterum fugit. 219
Berta imperatrix. 227
Bertolfus de Arrab. 326
Bertolfus Sueuiæ dux. 199. extruditur. ibid. Turegi dominus. ibidem. Strenuus. 200. eius forte dictum. ibid.
Biſuntium metropolis. 264
Biſuntij comitia celebrantur. 264
Bitum ciuitas. 242
Bobardia uilla. 232
Boemundus Guiſcardus. 195
Boetius Conſularis. 92. eius ſcriptum de contemptu mundi & alia. ibid. mors. 87. 93
Boemiæ reges quando inceperunt. 249
Bolezlaus pacem petit. 262. deditur. 263
Bolezlai iuramenta & pollicitationes. 263. non ſeruat. ibid.
Boniſacius Marchio Lucenſis. 126
Boniſacius prætor. 83
Boniſacius pontifex Rom. 84. 97
Boniſacius archiepiſc. Moguntin. 101. martyr. 204
Boſa caſtrum, quod & Breſburg. 211
Boſo Burgundiæ rex. 112
Brachium S. Georgij. 219
Breſacū in Briſgaugia à quo & cur ædificatū. 115. obſeditur ab Ottone. 218
Boritius Hungarorum rex. 140. 147. 211
Britones in Galliam irruunt. 209
Britones in Francos. 209
Bruno qui & Leo pontifex. 125. papatum altrò deponit. ibidem
Brunehildis regina uenefica. 96. eius miſera mors. ibid.
Brutus primus Romæ Conſul, & quid egerit. 21
Brixia à Friderico I. ſubacta. 276
Brixienſes in Cremonenſes. 312. occiduntur. ibid.
Briximora urbs. 255
Burdin. Hiſpan. papa per uim. 137
Buſca oppidum. 243
Burgundia quàm latè patuerit. 258. & quib. hæredib. cedat. 258. ab Frid. I. imper. dotis nomine pacificè poſſeſſa. 267
Burgundiæ fines imperij. 267
de Burgundia controuerſia. 258
Burgundi principes Friderico iurāt. 267.
Burgundiones. 90
Buſyris immanitas. 22
Byzantium à quo primò condita 28

C

Cadmus Græcarum literarum inuentor. 12
Cæſar quæ papa præſcribat capita. 309
Cæſaris iudicium in re eccleſiaſtica ratum habuit Papa. 238
Cæſaris Friderici iuſta indignatio. 316.
Cæſari ut liceat epiſcopos creare, & beneficia conferre. 236
Cæſari quæ à Papa mandentur. 308
Cæſarea Palæſtinæ metropolis. 88
Cain ciuitatem miſeriæ conſtruxit. 3
C. Caligula & eius ſcelera. 53
Caira cur euerſa. 342
Calabria. 240
Chaldæorum colonia in Samaria. 20
Cambyſes Memphim inſtaurat. 24
Caloioannes imperator Conſtantinopoli. 144. in monachos. ibid. eius mors. ibid.
Caleph ciuitas. 344
Caligulæ duo libelli, & mors. 53
Calixtus pontifex Rom. 63. 137. 342
Camillus Rom. dux. 27
Caniclinus ſiue cancellarius. 219
Canonicorum S. Petri Romæ reſcripium pro Victore. 328
Campania. 240
Capita quæ Cæſar à Papa petit. 309
capita obſeruanda à Papa Cæſari mandata. 308
Capitolium à ſeruis incenſum. 25 fulmine tactum. 62
Captiui Romanorum liberantur. 36
Capua à Rom. capta. ibid.
Caracalla imperator. 63. & eius mors. ibid.
Carauſij imper. mors. 67
Carcer oppidum Liguriæ. 342
Cardinales non prædicatores, ſed prædatores. 345
Cardinales Papam reprehendunt, & cur 228
Cardinales Romani à Cæſare remißi & impediti à deponendo Magdeburgico epiſcopo. 238
Cardinales quatuor legati à pontifice ad Cæſ. 308
Cardinalium uulpina legatio à Papa ad Cæſarem. 274
Cardinalium legatorum ficta humilitas. 278
Cardinalium diſſenſio unde. 321. diſſentientum ſcripta. ibid.
Cardinalium alterius partis ad Imp. epiſtola. 322
Cardinalib. cur ciuitates & eccleſiæ clauſæ. 345

Carmenis

Carmentis Nympha Latinas literas inuenit. 12
Carolus primus Francorum rex. 100. eius fortia facta. ibid.
Carolus Pipini filius. 104. eius facta. ibid. Rom. imper. acclamatus. 105. facta eius egregia. 106
Carolus II. imp. 112. fugit ex prelio. ibidem.
Carolus tertius imp. 112. miſer moritur. 113
Caroli uictoria. 105
Caroli Francor. regis primi mors, & eius filij. 201
Carolorum linea deficit. 116
Carolomannus ſeculo abrenunciat, & fit monachus. 102. eius mors. 112. 113
Carpocrates hereticus. 59
Carthago à quo cõdita. 32. à Romanis funditus euerſa. 38. quando. 39. diſcordia perijt. 33
Carthago noua capta. 36. à Vuãdalis ſpoliata. 85
Carthaginis deſcriptio. 38. excidium quando. 38. ultima regina uti prima igne perit. 38
Carthaginenſes fœdifragi. 33. 35. Tarentinos iuuant. ibid. à Rom. attriti. 34
Carthaginenſium cum Romanis fœdus. 29. naues CCCCC. combuſte. 34
Carthaginenſib. pax à Rom. datur. 36
Cartularij. 295
Carus imp. uita eius & mors. 66
Caßiodorus Senator. 94
Caſtrum regale. 288
caſtrorum diſpoſitio apud Rom. 289. apud Rõcalias. 289
Catilinarium bellum à Saluſtio deſcriptum. 40
Cato uenenum hauſit. 44
Celeſtinus pontif. Rom. 84
cenſus mortuorum Rome. 50
Cerdon hereticus. 60
Centaurorum fabula. 11
Chelebeum caſtrum obſeſſum. 233
Chriſtus omnium ſaluator. 45. cur naſci noluerit Auguſto regnante. 45. quid orbi boni attulerit. ibid. ut Deus colendus ſtatuitur. 71
Chriſti regnum. 50. ciuitas immobilis perſtat. 30. Lancea. 131
Chriſtianorum principum in Sarracenos. 144. contrarium ſtudium. 233. perſecutio. 61. 65. ſecunda à Nerone. 55. quarta perſecutio. 58. quinta. 65. ſexta. 62. ſeptima. 64. octaua. ibid. nona. 67. X. perſecutio 64
Chriſtianus imperij cancellarius. 341. Moguntiæ epiſc. ibid.
Chuno Ratiſpon. epiſc. grauiter tractatus à Ceſ. 342
Ciuitas Dei quàm numeroſa. 25
Ciuitatis dei progreſſus. 73. antiquus hoſtis. 59
ciuitates duæ contrariæ. 2
ciuitatum in Italia potentia. 240
ciuis legib. flectendus. 241
Clœliæ uirginis Rom. ſactum. 31
Claudius Hannibalem primò uicit. 35
Claudius Druſus. 49
Claudius Britannos debellat. 55
Claudius Ceſar. 54. ſecundus imp. 60. eius res præclare geſtæ. ibid.
Clemens apoſt. diſcipulus. 54
Clemens pontif. 58. ab imperio creatus. 154
C.P. legati apud Vuirtzburg. 263
Clementis ſcriptum contra cœlibatum. 61
Cleopatra Antonij uxor. 47. moritur. ibidem
Cleopatræ mors. 47
Clerus Romæ diuiſus. 269
Clodius ſiue Clodoueus. 90. Francorum rex. 99. primus Chriſtianus. 90
Clodouei de beato Martino dictum. 90. mors. 93
Cluſium oppidum. 26
Codrus & eius iurgia. 15
Colomannus Vngarorum rex. 135
cœli clementia. 288
Colonienſis & Treuerenſis archiepiſcopi cur depoſiti. 210
Colonienſis eccleſia ſciſſa. 259. ſciſſura ut reſarciatur. 260
Columna lapidea in Syria permanet. 5
columnæ duæ propter memoriam conſtitutæ. 5
Cometes uiſus. 127
Comites duo latrones. 274
Comum per annos decem oppugnatum à Mediolanenſib. deletur. 130
Comenſium querela de Mediolanenſib. 241
Comitia Ratiſponæ celebrata. 256. Byſuntij. 264. Ratiſponæ. 268. Rõcaliæ. 289. Vuirtzburgi. 342. Norimbergæ. 342
Commodus imper. 60
Commodi imp. mors. 61
Compendium urbi. 104
concilium in Illyrico. 98. contra VI. ſynodum. 100. Claramõtenſe. 118. Remenſe Eugenio præſide. 226. Papiæ celebratur. 320
Cõcilij Papiẽſis actio deſcripta. 330. 337. preſidũ epiſtola de actis cõcilij. 335. acta cur ſæpius Saltzburgenſi ſcripta. 337
concilia cur conuocata. 62
coniuratio pro Paſchali facta. 341
confœderatio inter imperatores Orientales & Occidentales. 144
conflictus inter Spoletanos & Imperatorem. 252
Confluentia. 205
Conon Athenienſis dux. 27. quid Athenis contulerit. ibid.
Conradus Francus imp. 121. eius proſapia & uxor. ibid. elogium. 122. in Italiam tendit. ibid. Auguſtus. ibid. Sueuiæ imp. 205. 141. Ceſar. 116. Italiæ rex. 132. in Italia contra Mediolanum. 123. à Clemente coronatus. 195. Rom. imp. 145. Traiectum uenit. 252
Conradus Vormaciẽſis dux. 118. 122
Conradus Morauiæ Comes. 143
Conradus Patauienſis epiſc. 342. idem Iuuanienſis. 135. 136. 342
Conradus Dacouue. 209
Conradi imperatoris inhumanum facinus. 141. eius ſeueritas. ibid. expeditio in Syriam. 218. à Syria reditus. 230. epiſtola ad Manuelẽ imp. Conſtantin. 206. mors non ſine ueneni ſuſpicione. 233. ſepultura. 234
Cõradus Croatiæ & Dalmatiæ dux, moritur Bergomi. 299
Conſtantinus imp. 68. 70. monarcha. 72. quò regnum tranſtulerit. 74. eccleſiæ pax. 68
Cõſtantini imp. uiſio. 70. modeſtia. 71
Conſtantini Syluestri hiſtoria apocrypha. 71. erga eccleſiã Rom. de donatione diuerſæ ſententiæ. 72. equi frenum. 74. mors. ibid. 101. 104
Conſtantinum regalia eccleſiæ non contuliſſe. 69
Conſtantinus Heraclius imp. 98. eius mors. ibid.
Conſtantinus imp. 105. à matre cæcatus. ibid.
Conſtantinus occiditur. 75
Cõſtant. Ceſar. 67. 68. 99. Arrian 74
Conſtans Ceſar, ex monacho. 84. 98. Euticianus. ibidem.

occiditur. 79
Conſtantis donum Rom. eccleſiæ. 98. mors. 99
Conſtantinus papa. 100
Conſtantinopolis à quo dicta. 28. 74. à Sarracenis obſeſſa. 101
Conſtantinop. nuncij fruſtrati. 259
Conſules cur ita dicti. 28
controuerſia Papæ & Imp. 308
conuentus Babenbergenſis. 138. Moguntiæ indictus. 140. Babenbergæ. 142
Corbinianus Friſingenſis epiſc. 102. eius uita. 103
Cornelius pontifex Rom. 64
Corinthum æs. 39
corinthia uaſa. 39
Coſdroas Perſarum rex. 97
Craßi conſulis auaritia. 43
Crema ut afflicta. 317. dedita & quibus conditionib. 327
Cremæ miſera obſidio. 316. expugnatio atrox. 325
Cremenſes hoſtes declarati. 313. audaces. 314. obſidione cinguntur. ibid. de pace tractant. 326
Cremenſium obſeſſorum calliditas. 325. miſeranda oppugnatio. 316. & 317. excuſatio & conſtantia. 327
Cremonæ comitia Cæſaris. 272
Cremonenſes imperij hoſtes. 139 contra Cremenſes. 313. 314
Cremonenſium in Mediolanenſes ſæuitia. 284
Cremonenſium & Placentinorum acres lites. 294
Cretenſes Athenienſes bello ſuperant. 11
Criſogonus. 263
crucis Chriſti lignum. 97. eius inuentio. 74. honor. 73
cruciata expeditio in Syriam. 113. inſtituta primò. 129. ſub Gotfrido quanto ſucceßu. 130.
cruciatæ principes. 129
cruce ſignatorum infortunium. 219
Cuma Cæſaris amica. 307
Cunibertus Colonienſis epiſc. 88
Cyprianus Carthaginenſis. 64. quæſtio de rebaptizandis, &c. 64. & 65.
Cyrus Crœſum occidit. 22. Scythiam inuadit. 23
Cyrus Darij interficitur. 26
Cyri expeditio in Babylonem. 21 mors miſera. 23
Cyrinus. 49
Cyrillus Anthioch. epiſc. 65

D

Daciæ regem à Cæſare pendere. 275
Dæmones quid poßint. 14
Dæmonum ludificationes. 14
Dagobertus Francorum rex. 97. eius uictoria in Saxonas. ibid. & 98
Dagobertus iunior Francorum rex. 100. eius mors. ibidem
Dalmatius Cæſar. 74. occiditur. 75
Damaſus papa Rom. 75. 125. concilium celebrat. 80
Damaſcus Syriæ caput. 47
Daniel propheta. 22
Danielis uiſio declarata de pedib. ferreis & luteis. 127
Daniæ reges ad Cæſaris iudiciũ. 235 Cæſari hominium dabant. 236
Danubius famoſißimus flu. 212. 256
Darius Aſtyagis. 18
Darius rex Medorum. 24. in Scythas & cur. 24. in Athenienſes. ibidem à ſuis occiſus. 29. tertiò ab Alexandro uincitur. 29
Darij filij. 26
Darij percußores ab Alexandro ſuſpenduntur. 29
Decentius ſe ipſe ſuſpendit. 76
Decius conſul cæſus. 31
Decius imperator. 64
Dei iudicia inſcrutabilia. 23. pietas erga eccleſiam. 69. prouidentia. ibi.
Dei peregrini ſpiritus. 193
Deum nihil iniuſtè agere. 45
Demenitus in lupum uerſus. 24
Demetrius Alex. epiſc. 62
Deucalion cur dicatur reparaſſe humanum genus. 10
Deucalionis diluuium. ibid.
Dianæ templum cur ab Amazonib. conditum Epheſi. 12
Digna martyr. 68
Diocletianus imperator. 67
Diocletiani factum. 68
Diomedis ſocij in aues mutati. 13
Dionyſius tyrannus. 26
Dionyſ. pontifex Rom. 65
Dionyſ. abbas. 94
Dionyſ. Corinthiorum epiſc. 61
Dionyſ. Alexandr. epiſc. 64. & 65
Dionyſ. Mediolanenſ. epiſc. 78
Dioſcorus Alexand. epiſc. 86
Dirimachus monach. 82
Diſcordia principũ in Polonia. 147
Diſcordia Carthaginenſib. inteſtina. 33
Diſſenſio inter Gallum & Anglum. 304
Diuinam eſſentiam non eſſe Deum. 226
Domitianus imperator crudelis. 58. eius ueſania. ibid. necatus. 58
Donatus Grammaticus. 79
Dorotheus Antioch. epiſc. 66
Diuinium ſiue Diuionum. 267
Dux Sueuiæ cum ſex Iconium capit. 344.

E

Eberhardus Babenbergenſis, & eius laus. 307
Eberhardus Saltzburgẽſis moritur. 341
Eberhardi Saltzburgenſis archiepiſcopi uirtutes. 337
Ediſſa urbs directa. 144. & 146
Egatheus hiſtoricus. 4
Egeſippus hiſtoric. 60
Eccleſia Romana unde aliorum caput dicatur. 97. infirmata. 22. 125
Eccleſiæ ſtatus Conſtantini tempore. 72
Eccleſiæ Rom. opinio praua ſed recepta. 110. fictum mendacium de Cõſtantini donatione. 72
Eccleſiam Romanam non decipi poſſe infirma probatio. 70
in Eccleſia duæ perſonæ. 129
Eccleſiarũ patriarchalium ordo. 47
Eccleſiarum Gallicarum epiſtolæ. 61
Egbathani urbs. 130
Egidius Rom. Francorum rex. 90
Ekberti comitis temeritas & mors. 279. & 280
Eleutherius Rom. pont. 61
Emico Herbipolenſis epiſc. legatus. 206
Emico Francorum comes. 802
Encraticarum hæreſis. 61
Aenigmatica uerba. 193
Enoch à Deo uiuum reſeruari. 3
Enodius Antiochen. epiſc. 59
Epaminunda Thebanorum rex inſignis. 27
Epheſus ab Amazonibus condita. 12
Epimachus martyr. 63
Ephorus hiſtoricus. 4
Epiſtola Adriani papæ ad imp. 300 ambitioſa. 349
Epiſtola imperatoris ad Adrianum papam. 300. Cæſare digna. 345. iuſta & Chriſtiana. ibid.
Epiſtola Imp. de electione & in ipſa actis, Victoris papæ. 333
Epiſtola preſidum concilij. 335
Epiſtola Henrici cardinalis. 308

Epi-

Epiſtola de ſucceſſu expeditionis Hieroſolymitanæ à Frider.imp.ſuſceptæ. 343
epiſtolæ Adriani ad Germanos epiſc. exemplar. 270
epiſtolæ duæ Babenbergen. ad Henric.card. & Adr.pont. 302.303.
epiſcopi in Cæſ.comitatu. 305.
epiſcopi à Cæſare in exilium acti. 124
epiſcopi quorum loco ſubſtituti. 48
epiſcopi cruceſignati. 216
epiſcoporum Germaniæ ad papam Adrianũ reſcriptum. 270. in Gregorium VII. dictum. 193
Epiphanius Salaminæ epiſc. 82
Epiphanius contra Io. Chryſoſtomũ. 82
Epiphan. Ticinenſis epiſc. 92
Eremita Aegyptij. 79
Eridanus flumen. 240
Eſaias propheta. 19. eius mors. 20
Eſdras ſcriba. 24
Eſtius hiſtoricus. 45
Euariſtus pontifex. 59
Eudoxius Conſtantinop.epiſc. 79
Eudoxia imperatrix. 87. cõtra Chryſoſtomum. 82.83
Eugenius imper. 81. interficitur. ibid.
Eugenius papa à clero & populo electus. 145. quib. conditionib. à Romanis receptus. 147. Chriſtianos in Turcas excitat. 214. uir cautus quæſtionem de Trinitate ad generale concilium trahit. 223. quantũ Cæſaris factum in Magdeburgẽſi eccleſia ægrè tulerit. 237
Eugenij papæ epiſtola ad Conradum imper. 231. literæ ad primates Germaniæ pro retinenda auctoritate. 237. mors. 238
Eunomia martyr. 68
Euphrates fluu. ex ſuo alueo deriuatũ à Cyro. 22
Euodius Antiochenſ.epiſc. 56
Euſebius pontifex Rom. 68
Euſeb. Vercellenſis epiſc. 75
Euſeb. Nicomediæ epiſc. 75
Eutropia martyr. 48
Ezechiel propheta. 22
Exercitus Chriſtianorum in Syriam appulſus. 22
Eutiches hæreticus. 86

F

Fabius conſul uictoria potitus. 31
Fabius Gurges uictus. 31
Fabij Maximi egregium factum. 31
Fabianus pontif. Rom. 64. martyrio coronatur. ibid.
Fabricij integritas à Senatu laudata. 32
Facinus inauditum. 316
Falones. 124. fames maxima. 51. uniuerſalis. 342. in Iudæa. 54. Romæ. 53
Farum. 340
Felix pontifex Rom. 65
feudorum cõſtitutio Frideri. 292.293
feudorum leges à Friderico. 293.294
filij Dei qui dicantur. 3
filij Seth quandiu iuſti. 3
Fimimini planicies. 348
flamines & archiflamines. 48
Flauianus Antiochiæ epiſc. 82
Florian. imper. 66
Focas iuuenis temerarius. 96. imperator. ibid. & 97. quid Papæ petẽti conceſſit. 97
Focæ mors. ibid.
Fodrum. 242. exactum. 252. collectũ à Friderico. 295
fœdus inter Rom. & Samnites, & diſſolutum. 30. factum & fractum inter Rom. & Numantin. 39. inter Rom. & Machabæum. 38. inter Imp. & Anglum. 342
Folco Hieroſolymorum rex. 244
Formoſus papa. 115
Frãci à quo dicti. 89. ubi ſederint. 90. ut in Gallias uenerint. 89. Merouingi dicti. 90. quos habuerint reges. ibidem
Francorum origo. 12.13. regni exordium 90. reges quàm latè regnauerint. 90.97. regnũ diuiditur. 102. 107. regni alia diuiſio. 117. reges criniti dicti. 90
Francorum regum ſiue Theutonum conſuetudo. 239
Francorum uadum. 218. reges ſolo nomine, quando. 93
Frangipanes Romani. 210
Francofurt, Francorum uadum. 218
fratres inter ſe pugnant. 107
Frideric. Sueuiæ comes. 199. dux euadit & Cæſaris gener. ibid.
Frideric. Sueuorũ dux Cæſari fidus. 201. caſtra ædificat ad Rhenum. ibid. Maguntiam obſidet. ibid.
Frideric. primus, cuius filius. 200. Sueuorum dux. ibid. 202
Frideric. cruce ſignatus. 226
Frideric. Aenobarbus & Sueuorum dux imper. electus. 155.234 quo electus conſilio. 234. reges obſequentes habuit. 340. coronatus Aquiſgrani. 235. Magdeburgenſis eccleſiæ controuerſias ut componit. 236. Vngaris bellum indicere uoluit. 236. in Mediolanenſ. irrat. 259. in Italiam parat. 271. expeditionem in Italiam primò cur inſtituat. 236. & quo apparatu. 239. quib. itinerib. exercitum maximũ tranſmiſerit. 275. lixas & meretrices eliminat. 288. hiſtoriarum ſtudioſus. 340. Abduam ſine ponte trãſmiſit. 279. de Terdona triumphat. 247. Papiæ coronatur. ibid. Cremam obſidet. 315. iterum Mediolanenſ. inuadit. 313. Anconæ caſtra ponit. 253. in Apuliam & Calab. expeditionẽ uoluit. 259. prope Rom. caſtrametatur. 252. Romam occupat inuito populo. 251. Vrbem ingreditur. ibid. coronatur. ibid. pugnat in Vrbe & uincit. ibidem. ut inſidias euadit. 204. fodrum colligit. 293. concilium Papiæ conuocat pro tollẽdo ſchiſmate. 323. & 324. Papam docet Chriſtianè agere ſcripturis. 345. Papã docet Latinè loqui. ibid. Victorem papam confirmat. 333. honorem exhibet. ibid. in Germaniam reuertitur. 253. ſubmergitur. 345.
Fridericus Conradi imp. filius. 263. munerib. ab amita donatur. 263
Frideric. Monaſterienſis epiſc. cum Friderico imp. unctus. 235
Friderici ducis Sueuiæ uxor. 205
Friderici Aenobarbi patris mors. 218
Friderici Aenobarbi genus. 234 forma & mores. 339. in uictu mediocritas. ibid. deuotio. 339. pietas. 340. ædificia. ibid. uirtus ubi enituit ante imperium adeptum. 208. tyrociniũ. 208.209. à Syria reditus. 230. uirtutes. 194. pietas et liberalitas. 269. religio. 239. liberalitas. 289. 339. liberalitatis argumentũ. 289. magnanimitas. 209. conſtantia & ſeueritas. 235. humanitas. 263. modeſtia in legatos pontificis. 266. peritia in ſagittando. 339 laus. 29. nuptiæ. 258. iuſta iudicia 257. iudicium de Baioaria. 258. 239. de regno Daniæ. 235.
Friderici imp. aſſeſſores. 293. ira. 280. irarum in Mediolanenſes cauſæ. 242. ſtudium. 269. prudentia. ibid. diligentia in iudicijs. 292
Friderici nunciorum ad Italiam prudentia & uigilantia. 273. de Me-

diolanenſib. querela & exclamatio. 304. diligentia in adornando bello in Mediolanenſ. 306. exercitus contra Mediolanum. 275. de expeditione in Mediolanenſ. literæ. 259. Stratagema in Mediolanenſ. 324. ad epiſc. in concilio congregatos oratio. 328. expeditio in Polonos. 261. & cauſa. 262. in comitijs admirãda propoſitio. 290. oratio ad exercitum. 277. in Mediolanenſes inuectiua. 305. ſtudiũ de pace concilianda inter Papas. 323. legati ad Italiam. 235. illorum dignitas. 272. æqua ad petitiones papæ reſponſio. 309. legati ab Italia redeunt. 226. querela de papa Siculo & alijs. 309. reſponſio ad Rom. legatos notanda. 249 250. epiſtola ad Adrianum papam Imperatore digna. 345. epiſtola ad papam de electione & confir. Rauennenſis. 300. literæ de facto erga pontificios legatos. 266. epiſtola ad Saltzburgenſem de electione & confirmatione Victoris. 333. reſcriptum de infecta pace cum pontif. Romano. 309. legati Conſtantinopolim. 258. mors. 345.
Friderici Colo. archiepiſc. mors. 299.
Friderico ex Italia redeunti qui occurrerint. 255. 256
Friderico principes iurant. 235
Friſingenſis eccleſiæ conflagratio. 298
Frumenticius epiſc. in India. 74
Fulgentius epiſc. 93
Fuldenſe monaſterium, 102. & 104

G

Gabulenſis epiſc. 146
Gaiſæ regis Vngariæ legati. 268
Galathæ olim Gomoritæ. 4
Galba Imper. factus. 36
Galba & Piſo necantur. ibid.
Galerius Imp. 63
Galerij miſera mors. 70
Galienus Imp. 65
Galien. mitior in Chriſtianos. 65
Galieni mores & mors. ibid.
Gallia duplex. 122
Gallia Trãſalpina ſeu Comata. ibid.
Gallia Ciſalpina ſeu Togata. ibid.
Gallia Belgica. 123
Gallia Celtica. ibid.
Galliæ diuiſio. 123
Galliæ diuiſiones tres. 123
Gallus Cæſar. 76
Gallus abbas. 96
Gallus & Voluſian. imperatores. 64
Galli in Romanos. 26
Galli Romam capiunt & incendunt. ibid.
Gallorum lingua quæ fuerit. 90
Gallorum in Romam expeditio. 27
Gallorum epiſcoporum literæ ad Innocentium papam. 228
Ganges flu. à Cyro cur in CCCCLX. partes deriuatus. 32
Ganymedis raptus. 11
Garda. 238
Gebehardus Herbipolen. moritur. 299
Gebenna. 258
Genſericus Vuandalorum rex. 85. & 87
Gentilitas ad Chriſtianiſmum traducta. 48
Gepidæ. 85
Genuus. 63
Genuinum quid. 196
Germanus Patriarcha Conſtant. 101
Germanus epiſc. 85
Germaniæ principes à Frid. Cæſ. diſſidentes. 313
Germaniæ epiſcoporum ad Adrianũ papam reſcriptum. 270
Germani Romanos cædunt. 49. & ubi. ibid. Italiam pertæſi domum redeunt. 253
Germanorum duæ illuſtriores familiæ. 214
Germanorum principum diſſidentiũ pœna. 257. Palatino illata. ibid. optimates qui in Italia cum Imp. fuerant. 253. robur. 49. expeditio in Mediolanenſ. 306. in Syriam. 219
Germanicum bellum. 49
Germanici Druſi filij triumphus. 51
Gertrudis Pipini filia. 98
Gerza rex Vngariæ. 211
Gerhardus Niger Mediolanenſ. conſul. 241
Gibertus à Cæſare pontifex creatus. 229. eijcitur. 231
Giſilbertus dux ſubmergitur. 118
Gilibertus Pictauorum epiſc. 219. eius poſitiones. 213. ſubtilis reſpõſio. ib. de Trinitate diſputatio. 223. 226. doctrina de Trinitate à Bernardo impugnata. 220. & 226
Grando ſaxea Romæ. 37
Glogonia. 262
Gotzi regis Vngariæ mors. 341
Gordianus martyr. 63
Gordianus Imp. 64. & eius mors. ibi
Gotfridus Normãnorum rex, primus Chriſtianus. 118
Gotfridus Lotharingus. 199. 129. eius uirtus. 130. 131. mors. 138
Goſuuinus comes. 317
Gothi in Græciam, Aſiam, &c. 65. in Italiam. 84. in Hiſpaniam. ibid. Arriani facti. 79
Gothorum duo regna. 80
Gothorum gens ex Italia, à quo extirpata. 95
Gratianus Imp. 78
Gratianus preſbyter, poſtea Papa. 125. ceſſit papatui. ibidem
Græcia magna. 140
Græcia quando primùm ſegetes habuit. 9. diſtracta à Philippo Macedone. 27. & in ſeruitutem redacta. 28
Græci & Latini cur alios Barbaros appellarunt. 14
Græci à Germanis perterriti. 273. Troiæ expugnatores à Fortuna mulctati. 13. ex Campania eiecti. 112
Græcorum monarchia. 43. cur ita dicta. ibid.
Græcorum imperium apud quos. 6
Græcorum reges poſt Alexandrum ubi uixerint. 47
Græcorum imp. Romanus deſijt appellari. 340
Græcorum philoſophi pueri. 1
Græcorum legati cur non admittebantur. 258. ad Imperatorem. 304. eorum oratio. 276
Gregorius Nazianzenus. 46
Gregorius archidiaconus. 96. pontifex. ibid.
Gregorius papa cur Italiam ab imperio ademit. 101. Vrbe pulſus. 127. eius mors. 129. 195. Imperatorem excommunicat primus. 194. 195
Gregorij moralia. 96. mors. 97
Gregorij ſententia de quatuor primis concilijs. 36
Griſo Caroli filius. 101. 102
Chryſoſtomi & Epiphanij diſcordantium exemplum. 219
Guelſo princeps. 143
Guelſo dux Noricorum. 199. Henrici ducis frater. 217. dux ſtrenuus 142
Guelſo princeps Sardiniæ. 313. Marchio Tuſciæ. 313. Mathildis hæres. 295. dux Spoleti. 313. eius facultas. ibidem.

Guelſonis

Guelſonis ducis mores inſignes. 313
Guelfi. 234
Guelforum familia. 204
Guicmannus Magdeburgenſ. epiſc. 216
Guido qui & Paſchalis. 341. 342
Guido Spoletanus rex Italia. 314. eius mors. ibid.
Guido Guerra Comes. 144
Guido Blandratenſis comes. 142. 284
Guidonis Blandratenſis oratio, prudentia & pietas. 285
Guilhelmus Marchio Monſferratenſis. 241
Guiſcardus quid ſignet. 195
Guntharius Colonienſ. epiſc. 110
Gunato regni Daniæ competitor. 23
Cyprum inſula Græcis, Cythis. 5

H

Hamilcar Carthagin. dux. 35
Hannibal oculum ex frigore perdit. 35. Sempronium Conſulē fudit. 36 ab Vrbe tempeſtatib. arcetur. 35 uictus Adrumentum ceſsit. 36. à Scipione nauali prælio ſuperatus. 37. ad Antiochum fugit. 37 flens Italiam relinquit. 36. Carthaginem redit. ibid.
Hannibalis calliditas. 33. uictoria ingens. 35. dictum. ibid. cum Scipione colloquium. 36. mors. 37
Hartmannus Brixiorenſ. epiſc. 269. moritur. 341
Hartuuicus Ratiſponenſis obijt. 341
Hartuuicus Auguſt. epiſc. 142
Harzeburg in Saxonia deletur. 195
Hattonis archiepiſc. Moguntini dolus. 115
Hebiones hæretici. 39
Henricus Noricus imp. 121
Henric. tertius imp. 124. contra Boemos & Vngaros. ibid. eius uxor. ibid. pietas. ibid. coronatur. 125
Henric. quartus imp. 126. filio per uim regalia reliquit. 134. & cur depoſitus. ibid. eius querelæ & epiſtolæ. ibid. anathemate percuſſus. ibidem. ſtrenuus. 200. & 201. Barũ caput, eius factum. 201. mors. 201.
Henric. iunior contra patrem rebellat. 132. & bellum. 133
Henricus iunior. 134. Imperator. ibi. 135. in Italiam migrat, anathemate percutitur, Burdinum papam facit. 136. & 137. moritur Traiecti. ibid. Nouariam incendit, Romam ingreditur, papam Paſchalē capit, & cur. 135. à populo Rom. inuaditur. 136. formidabilis. ibid.
Henric. imper. à Papa ſanctificatus 233
Henric. imp. Friderici filius. 155. Breſacum ædificat. ibid.
Henric. Conradi regis filius. 232
Henric. Conradi regis filius imp. 218
Henricus dux Saxoniæ & eius elogium. 318. humiliatus. 141. Cæſar creatur primus. 116. 117. Vngaros ſternit. 117
Henric. dux Auſtriæ. 269. 341
Henri. Noricorum dux odioſus. 105. eiectus. 236
Henric. dux ſtrenuus moritur. 142
Henric. Carentanus dux. 337
Henrici regis Rom. mors. 232
Henrici tertij mors et ſepultura. 200. 226
Henrici ducis Baioariæ dotes. 313. ſeueritas. ibi.
Henrici Norici perfidia. 203. & 204
Henrici cardin. epiſtola de ſopienda ſimultate inter pontiſ. & Imper. 301
Henrici Præpoſiti ſcriptũ ad Saltzburgenſem de actis concilij Papienſ. 337
Heraclius imp. 97. in Perſas uictor. 97. 98
Heraclij infelix bellum cum circumciſis. 98
Heraclea. 32
Heraclas Alexan. epiſc. 64
Hermanaricus Hunorum rex. 86
Hermanni Contracti liber. 226
Hermes Chriſtianus. 60
Heriſpeus Britonum rex. 109
Herodes perſecutor Apoſt. 54. alienigena Iudæis imperat. 42
Herodis ſcelus. 50. impietas & mors. 51
Helena rapta. 22
Helena unde oriunda. 67
Helena regina Adiabenorum. 54
Helena oppidum. 76
Helia urbs & Hieruſalem idem. 48
Helladici à quo. 4
Hellanicus hiſtoricus. 4
Helleſpontiacum mare. 219
Hieremias propheta. 20. & 21
Hieroſolyma Aelia dicta. 59
Hieruſalem à Chriſtianis ui capta. 132
Hieroſolymitanus epiſc. ut honorandus. 48
Hieroſolymitana expugnatio. 57. ſecunda expeditio. 138
Higinus Rom. pontiſ. 60
Hilarius Pictauenſ. epiſc. 75
Hilaria martyr. 66
Hildebrād. uir integer, Gregor. VII. dictus. 223. 226
Hilderic. Merouingus Francorum rex. 90. ultimus. 102. in monaſterium truditur. ibid.
Hildericus rex catholic. 98
Hilpericus rex Francorum. 95
Hippona obſeſſa à Vuandalis. 85
hiſtoria unde dicta. 255
hiſtoriam ſcribentium ſcopus. 298
hiſtoriarum lectio ut mortalib. proſit. 2
homagium & ſacramenta exigenda à clero optimo iure. 345
hominum uita tempore Nini. 6
Honorius papa. 137
Honorius imper. 81. eius mors. 84
hoſtis armis cogendus. 242
hoſtia Tiberina condita. 20
Hucbertus abbas cur necetur. 210
humanum genus diluuio perditum. 4. à trib reſtitutum. ibid.
humanæ miſeriæ exclamatio. 29
humanarum rerum fluxibilitas. 108
Hunorum gens. 79
Hungarorum duo reges. 140
Hyberi Chriſtiani facti. 74

I

Iacobi Apoſtoli mors. 58
Iacobi patriarchæ mors. 9
Ianus aperitur. 52. clauditur. 48. & 49. ter clauſus uſque ad Auguſtum. 48
Iani porta ſecundò clauſa. 85
Ianua ciuitas. 240
Ianuenſium dona Imperatori data. 241
Iaradinum. 344
Iconium ciuitas quām magna. 344
Ieſus Chriſtus baptizatur. 52
Ieſu domini natiuitas. 49. mors & ſigna. 52
imper. in Saxones. 199. Inſubriam uaſtat & incendit. 310. Aemiliam ſubigit. 342
imp. Frideric. cōtra Rom. pugnat. 342 Romā capit. ibi. eccleſiaſticā cauſam terminat. 233. à Papa excommunicatus primus. 127. imperatoris eligendi mos. 134
imp. auctoritas in eccleſiaſticis. 238. ius in Ital. ciuitates. 241
imper. Lotharij & Papæ diſſenſio de regno Neapol. 169

Imperatoris iudicium ſugere in cauſa eccleſiaſtica, crimen maieſtatis laſæ habetur. 233. querela in conuentu. 194. nuncij à Mediolano fugati. 304. legatos C.P. mittit. 253.
Imper. Romani, nomine tantum. 309. ordine poſiti. 150
Imper. electio ubi. 234. ſeries. 119
Imper. Francor. mos in Italiam ingredientium. 241. duplex. ibid.
imperatorum Rom. confuſio. 115
Imperatorum literæ uirtutes Chriſtianorum teſtantes. 61
Imperium Rom. ad Francos tranſlatum, & cur. 105. Theutonicum à quo. 267
imperium ſub Henrico tertio. 194
imperium Occidentale ſciſſum & cōfuſum uſq; ad Ottonem 113
imperij tranſlatio à Carolis ad Ottones. 117. iura reſtituta. 291
incendium eccleſiæ S. Iacobi Moguntiæ. 341
India quando uerbum accepit. 24
Indiam quis primus occuparit. 6
Indorum regis habitus. 95
Innocentius Rom. pont. 84. 143
Innocentij papæ ad Gallos epiſc. epiſtola. 221
Inſula in lacu Lario capta. 307
intronizare. 194
inueſtituras cur Imp. Papæ reſignauerit. 137
Io & Iſis ab Aegyptijs culta. 8
Ioannes Baptiſta. 51
Ioan. Apoſtolus. 58
Ioan. preſbyter Indorum rex. 146
Ioan. Chryſoſtomus. 82. doctrina & perſecutio eius. ibid. in Origenis condemnationē non conſentit. 82 deponitur. 83
Ioann. Caßianus. 85
Ioan. papa ab Ottone deponitur. 120
Ioan. Baptiſtæ mors. 52
Ioan. Conſtantin. imp. literæ ad Conrad. Cæſarem Germanum. 207
Iordanus epiſc. Gothus. 94
Ioſuæ mors. 12
Ioſephus Mathatiæ filius inſignis. 56
Ioſephi excellens ingeniū. 9. teſtimonium de Chriſto & Ioan. Bapt. 52
iouis mons. 258
iouinianus imp. 77. eius mors. 78
irene à Caroli nuptijs impedita. 106
irenaus Lugdunenſ. epiſc. 61
iſara flu. 103. 258
iſraelis ex Aegyp. liberatio per Moſen. 10. iudices. 13. primus rex. ibi.
italia olim dicta. 240. duplex. ibid. citerior & interior. ibi. cur ab imp. Conſtant. ſubducta. 181
italiæ dictæ tres partes. 240
italiæ uel potius Lombardiæ deſcriptio. 139. reges duo. 114. ciuitates cur potentes. 240
itali libertatis amantes. 240. quidam ab imp. rebellant. 342
italorum in repub. mores. 240. mos querelas exponere. 292. magiſtratus. 240. imperio ſubditorum iuramenti forma. 272
itha Marchioniſſa Orientalis. 132
iudas Galilæus. 49
iudas de ſeptimanis Danielis. 83
iudæorum regni diuiſio. 15. regum defectus. 42. in Paulū perſecutio. 56
iudæos trucidandos non eſſe ex ſententia Bernardi. 215. & 216
in iudæos diuina ultio. 57
iudith et Lucretia contēporaneæ. 23
iudices quando cœperūt in Iſrael. 12
iugurtiuum bellum, & quot cæſi. 40
iulius Cæſar uiſo Pompeij capite flet. 44. Aegyptios debellat, Cleopatræ regnum tradit. 44. quatuor triūphis Rom. ingreditur. ibid. Romæ ſolus omnia. ibi. Ciceronem in gratiam recipit & M. Marcellū. ibid.
iulius Philip. imp. 64
iulius Rom. pontif. 75
iulij Cæſar. & Pompeij belli inteſtini cauſa. 42. & 43 ſolertia & celeritas in opprimenda repub. 48
iulianus imp. 76. eius facinora. ibid. eius aſtus in Chriſtianos. ibid. apoſtaſia. ibi. philoſophus. ibi. à quo occiſus. 77
iulianus iuriſper. 63
iulianus Alexandrin. epiſc. 62
iuliani uita peßima. 77
iuliani apoſtatæ ueſania. 77. mors miſera. ibid.
iurum mons. 258
iuramēti imp. olim præſtiti forma. 292
ius metropolitanum. 48
iuſtus Hieroſolymitan. epiſc. 59
iuſtinus imp. 93. 95
iuſtinus philoſophus. 60
iuſtini de Moſe narratio. 10
iuſtini imp. mors. 95
iuſtinianus imper. 93. eius laus. ibid. leges. 94. 99
iuſtiniani imp. mors. 95
iuuania, ſiue Saltzburga. 230. 341. ab imper. proſcripta, cremata. 341. & cur. ibid.
iuuenalis epiſc. 85. 86

K

Kilianus martyr. 99

L

Labezlaus dux Boemiæ. 217. 247. ex duce rex Boemorum creatus. 269
Ladiſlaus dux Boemiæ. 148
Lacedæmonij cupidi. 27. à Rom. uicti. 37
Lacedæmoniorum calamitas. 25
Lana cum pluuia deſcendit. 78
lancea ſacra. 117
Laoſanna. 258
Lauda noua ſiue Pompeia. 242. à Feder. imp. ædificata. 288. communita. 307
Laudenſiū querela de Mediolan. 242
Latini & Græci cur Barbaros alios dixere. 14
Latinorum reges. 150
Laurentius martyr. 65
Laurentum regnum. 12
Laurecenſe monaſterium quis fundauerit. 238
Lemanus flu. 200
Leonida Spartanorum dux & eius dictum. 24
legati pontificis temerarium & ſacrilegum dictum. 266
legati gentium ad Octauium. 49. ad Fridericum I. 264. pontificis ad imp. Frid. ibid.
legati imp. ad S. & pp. Rom. 314. Cæſ. ad Manuel. imp. Græcorum. 317 in Sarduiniam & Corſicam delegati. 295. à quib. impediti. ibid.
legatorum Friderici dignitas. 272
legatorum Rom. pop. ſuperba oratio ad Cæſ. 249
lex iulia. 273
leges caſtrenſes. 243
leges pacis in exercitu Frid. 276. ciuitatib. imperial. in italia datæ. 292 imperatori à Papa præſcriptæ. 308
Leo imp. 99. 101. 104. 106
Leo Bißa imp. 88
Leo papa Rom. 85. ab Ottone creatur. 120. malè à Rom. tractatus. 108 à crimine ſe purgat. ibid.
Leodegarius epiſc. & martyr. 96
Leonidæ mors. 25
Leopaldus Marchio. 200. Baioariæ dux occiditur. 116. 142. 143. Auſtrius morte immatura rapitur. 124
Leoprād. de geſtis Lōgobardor. 186
Letalſus Ottonis regis filius. 118
Liber pater. 10
Liberius Rom. pontifex. 75

Licus

Licus flu. 142.339. 271
Licinus imp. 70
Licinij mors à Conſtantino. 72
Liguria. 240
linguæ principales tres. 15
linguas cur confuſerit Deus. 5
Linus Rom. pont. 36
Linternum oppidum exilio Scipionis nobile. 37
lis inter duces cōpoſita. 257. & 258. Ratiſpone. 256
literæ Cæſ. de ſubacta Crema. 327.
literæ Adriani ad impe. Frid. aſperrime. 263
locuſta immanis in Gallia. 111
Logotheta. 273
Lombardia à Romanis amiſſa. 95
Longobardi unde dicti. 240. in Italiā. 94
Longobardorum gens unde. 94
Lou. 307
Lotharius contra Frid. Sueuiæ ducē poſtea imp. 203. dux Saxonum in Cæſarem eligitur. 203. 137. excōmunicatur. 138. Placentiæ moritur. 116
Lotharius imp. creatus. 106. & 107
Lotharius Francorum rex. 93. 97. in Italiam ducit exercitum in Papæ ſeruitium. 138. coronatur. ibid. ſecundò in Italiam ducit. ibid. in Germania pacem facit. ibid. Italiā ſubiugat. 139. Apuliam inuadit. ibid. moritur. ibid. mors & ſepultura. 205.
Lotharij uirtus & fortuna. 204. diuortium & aſtus. 110
Lucius pontif. Rom. 65. 143
Lucius Alexand. epiſc. 79
Lucij papæ ad Conradum imp. epiſt. 143
Lucretiæ illata uis. 21
Ludouicus Franciæ rex. 109. 112. 115. 116. 267. 263.
Ludouicus Caroli tertij filius rex. 118 pulſus & receptus. ibid.
Ludouicus Francor. rex imper. Rom. 106. et 107. 112. 109. excæcatur. 113
Ludouicus rex Galliæ cruce ſignatus. 223
Ludouicus Aquitaniæ rex. 105
Ludouicus Balbus. 112. eius mors. 113
Ludouici regis Galliæ expeditio in Syriam. 218. eius comitatus. ibid.
ludi ſcenici Romæ inſtituti. 27
Lumellum igni arſum. 246
Lupa Martis beſtia. 28
Lupanaria unde dicta. 29
Luperci et Lupercales apud Romanos. 14
Lutra Friderici uilla & domus. 269
Lutra monaſterium. 205
Lyceum unde dictum. 14
Lyris flu. 32

M

Machabæi fratres. 42. duces. 30
Machabæos & Scipiones contemporaneos. 39
Macedonius & Sabellius. 80
Macedonum monarchia. 30. imperij diuiſio. ibid.
Magnētius imp. 76. mors. ibid.
Mago Hannibalis frater captus. 36
Magog Scythæ. 4
Mahumet Turcarum propheta. 97
Mahumetis euangelium. 138
Malachias propheta. 24
Manaſſeas Damaſcenus hiſtoricus. 4
Mancinus Conſul Numantiam uinctus miſſus. 39
mandata Papæ inaudita & grauia. 310
Mandra flu. 343
Manerbe caſtrū Mediolanenſiū. 317
Manes hæreticus. 66
Manethon hiſtoricus. 4
Manichæi unde. 66
Manuel imp. Conſtantin. 144. eius uxor Germana. 206
Marcus Euangeliſta. 55
Marcus Aurelius imp. 63
M. Antonius Verus imp. 60
M. Ant. Cōmodus imp. 61. eius mors. 62
M. Curtius miles Rom. 27
M. Ant. uictus ſe interficit. 47
M. Regulus imp. in Carthaginenſ. 33. à Carthagin. captus. 34. captiuus legatus Rom. mittitur. ibid.
M. Reguli uirtus et integritas, mors, & laus. 34
Marcellus pont. Rom. 68
Marcellinus pont. Rom. ibid.
Marcomedes rex Francor. 90
Marchio Anconitanus. 312
Mardonius dux fugit. 25
Marinus Calcedonenſ. epiſc. 76. eius reſponſum. ibid.
Marnica uilla regia. 306
martyrum multitudo. 67
Martinus papa cur exul. 98
Martin. Turonicus epiſc. 80
Martini eccleſia cremata. 109
Martian. imp. 86. necatur. 88
Matern. epiſc. ſuſcitatur. 55
Mattheus Lotharingiæ dux. 203
Mathilda regis Anglor. filia. 136. Henrici V. uxor. 140. eius nuptiæ. ibid.
Mathildis imperatrix. 203. domus & prædia. 295
Mauricius martyr. 67
Mauricius imp. 96
Mauritij auaritia. 96. ſomnium & pœnitentia. ibid.
Maximian. Cæſar. 67. & Aug. ibid.
Maximian. Aug. uictus. 63. uictor. ibi.
Maximini aſtus & artes. 71
Maximini literæ pro Chriſtianis. 71
Maximus & Maximin. impp. 68
Maximus imp. & eius mors. 37
Maxentij facinora. 70. & mors. 71
Medi à quo. 4
Medorum regni finis. 18
Mediolanum unde dictum. 242. Liguriæ metropolis. 240. inimica regib. 281. obſidione clauſum. 341. à Friderico primo bis capta. 133. & euerſum. 341
Mediolani ſitus. 241. 281. trepidatū. 279. 283. obſidio inſtituitur. 280. obſidione C. milium. ibid.
Mediolanenſis archiepiſc. excommunicatur. 124
Mediolanenſ. cuiuſdā temeritas. 282
Mediolanenſ. in Papienſes. 239. Vigeuenum capiunt. 259. Trecio potiuntur. 310. ferociores ex deſperatione. 311. fugati & cæſi. 317. citati à Cæſare. 278. 306. nō adſunt. 337. hoſtes declarantur. 278. 308. fugati. 282. malè pugnant. 233. de pace agunt. 234. quib. medijs pacē à Frid. impetrauerint. 285. denuò rebellant. 303 pacem & ſacramēta uiolant. 304
Mediolanenſium mores. 231. lætitia. 287. triſtitia. 273. ſuperbia. 241. præcipua caſtra. 242. machinamenta nephanda in Cæſ. 312. facinora. 811. 332. factum. 242. ſex ſuſpendūtur. 316. prima eruptio. 310. ſecunda eruptio. 282. pugna. 281. prima ſtrages. 311. ſecunda ad Laudem ibi. 313. legati infecta pace redeūt. 273. inepta et perfida reſpōſio. 306
Melchiades Rom. pontif. 68
Melito epiſc. 62
Memphis à quo condita. 24
Menander hæreticus. 59
Mercurij pater & quis. 9
Merſburg, Martinopolis. 117
Michael imp. Conſtan. monachus fit. ibid. 106.
Miletus Antioch. epiſc. 78

militiæ Rom. conſuetudo. 289
militis gregarij audacia. 245
Minerua ubi apparuit. 8. & cur Tritonia. ibid.
miſeria mundi in quo maximè perſpiciatur. 2
miſeriæ humanæ exclamatio. 16. 44
miſeriarum cumulus in orbe Chriſtiano. 140
Mithridates Ponti rex. 41. Rom. inimicus. ibid. uincitur. ibid. gladium non uenenum timebat. 41
Mithridatis uotum. 41. crudelitas & mors. ibid.
Mithridaticum bellum. 40. 41
Mochus hiſtoricus. 4
Modigiſilus dux. 85
Modoicum ſiue Modoetia ſedes Italici regni. 138. 288. 295
Mogus flu. 218. 235
Moguntia unde dicta. 218
Moguntiæ deſcriptio. 202
Moguntin. archiepiſc. à clero & populo electus. 141. deponitur. 138.
Moguntini epiſc. ius. 203
Moguntini cæduntur. 202
monarchia Græcorum. 48
monarchia Rom. ubi incipit. 48
monarchiæ quatuor à Daniele deſcriptæ. 22
monaſterium S. Crucis. 243
monaſterium Luter. 242
monachi ad militiam coacti. 79
monachorum inflammatio ſiue furor. 233
monachorum diuerſa genera. 147. & ſectæ. 148
Monumicalis dux. 25
mons Caßinus expoliatus. 241
Mons Belardi. 258
Moriana uallis. 253
Moſella. 205
Moſes quando natus. 9. dat legem & moritur. 32
Mutij Scæuolæ factum. 21

N

Nar flu. in Ital. 252
Narciſſus Hieroſolym. 62
Narſeus Perſarum rex. 69
Narſes Eunuchus Italiæ præfectus. 95. Italiæ liberator. ibidem
Narſetis uindicta. 95
Natura & res naturæ. 227
Natiuum. 296
Neapolis expugnatio. 87
Nectarius Conſtantinopol. epiſc. 82
Neoroma. 74
Neometicij regis uiſio. 109
Nemroth ſuperbus ubi regnauerit. 5
Nepos imp. 88
Nepotian. imp. 76
Nero imp. 55. eius mores et facinora: Romam incendit. ibid.
Neronis fuga & interitus. 56
de Nerone fabula. ibid.
Neroniana domus concrematur. 58
Nerua imp. 58
Neſtorius damnatus. 85
Nicaſius Remis epiſc. 88
Nicæa à Turcis capta. 134
Nicæni concilij decretum de ſedib. patriarchalib. 47
Nicæni concilij fides. 78
Nicephorus imp. in Oriente. 106. interficitur. ibid.
Nicolaus Rom. pontif. 110
Nicolaus Damaſcen. hiſtoric. 4. 6
Nicolai Diaconi excuſatio. 59
Nicolaitarum hæreſis. ibid.
Ninus & Aſſur idem. 6
Ninus Aſſyriorum rex primus arma tractauit, Orientem ſubegit, interficitur. 6
Nina ſiue Niniue à quo condita: ut hodie uocetur. 6
Noe uino ebrius denudatur à filio. 4
Nohe decimus ab Adam in Arca cum lib. & uxore ſaluatur. 4
Nolæ expugnatio. 87
Norēberg obſidetur à Caſ. 291. obſidione ſoluitur à Friderico. ibid.
Norici & Baioariæ principum concordia. 260
Nortmanni inquieti & fœdifragi. 111. in Apuliam. 126. in Galliam. 109. 114. in Lotharingiam. ibid. in Celticam. 113
Nouaria ciuitas in Italia. 242. cremata. 135
Nox longior ſolito. 27
Numa ſecundus Romanorum rex. 20
Nortmannorum ſacinus. 39
Numerianus imp. 66
Nycomedes Bithyniæ rex. 41

O

Obertus de Orto Mediolanenſ. conſul. 241
Occidentales Franci dicti. 130
Ochus rex Iudeos in Caſpios montes coegit, in diebus Antichriſti erupturos. 87.
Ociliæ mons. 4
Octauianus Cæſar. 47. Antonium fugat, Caßium & Brutum ad mortem cogit, Antonium perſequitur, uincit: Alexandriam capit. ibidem. quoties conſul. 48. trino triumpho Vrbem ingreditur. 2. Auguſtus. ibidem. noluit dominus appellari. 49. quos per duces ſubegerit. 49
Octauianus cardinalis Romani ſanguinis. 251. Victor dictus, Papa creatur. 315. immantatur. 242
Odenati forte factum. 65
Odera flu. 262. tranſuadatur ab Frid. imp. ibidem
Odo rex Gallorum. 114
Odo Celticæ Galliæ comes. 123. rebellat bis, ibid. occiditur. 124
Odoacer Styriæ comes. 217
Odoacer Rhugus. 88. occiſus. 92
Ogygij diluuium. 8
Olympias Alexandri uxor. 28
Olympias ubi exerceri ſolita. 18
Olympij Arriani mors. 93
Operis epilogus. 340
Opitius Malaſpina marchio. 248
Optimatum Germanorum & Gallorum mors. 240. 258
Orbis diuiſio. 3. partes inter ſe collatæ. 3. totus Romanis ſubiectus 49. ab Auguſto cenſus. ibidem
Oreſtes Patricius. 88. 89
Origenes. 63
Origenis de martyrio liber. 64. mors. ibidem
Oroſij hiſtoria utilis. 2
Oſee propheta. 19
Oſtrogothi. 85
Othmarus. 104
Otho & Vitellius. 56 57
Otto Francorum rex. 114. 115. Henrici primi filius Cæſar creatur. 116. Saxonum dux. ibidem. Auguſtus. 118. eius geſta. ibidem. Italiam ingreditur. ibidem. contra Sclauos. 119. iterum in Italiam uocatus. ibidem. contra Vrbem & cur. 118. ſecundò contra Vrbem. 120. & expugnat pactus. ibidem. tertiò Romam ſubiugat. 120. Romanos ſuſpendit. ibidem. mors eius & uirtutes. ibid.
Otto ſecundus auguſtus. 120. eius facta & mors. 122
Otto tertius, eius mors & elogium. 121. Romanis imperat, inſidijs petitur. 120

Otto Palatinus Bauariæ. 166. 314. ab Friſingenſe peßimus cum tota ſtirpe æſtimatus, à Gunthero laudatus. 119. palatij comes. 341. eius factũ ſtrenuum. 273. 281. uirtus. 326.
Otto Palatinus Padum tranſuadat. 288
Otto Friſing. epiſc. 281. Friderici patruus. 269
Otto Friſingenſis cruce ſignatus. 216
Ottonis Friſingenſis uita, genus, uirtutes, & mores, & doctrina. 296 laus. 274. de Trinitate diſcurſus. 224. excuſatio. 297. ſepultura, & epitaphium. ibid.
Ottones Carolis ſucceſſere. 117

P

Padus flumen. 240. tranſuadatur. 283.
Paduani à Cæſare rebellant. 841
Pagani in Aſia. 119
Paganorum Theologi. 12
Palatinus comes Lunelli habitauit. 246
Paleologus. 273. ad Fridericũ primũ Cæſarem legatus. 253. moritur. 258
Palma locus. 219
Paleſtinæ metropolis. 48
Palmatius Senator & martyr. 68
Pannonia cur dicta. 140. quibus gentibus patuit. 212.
Pannoniæ ſitus. 211
Pantheon Romæ quid nunc. 97
Papa iudicium contra imper. renuit. 808. Imperatori imperat. 308. quas leges Cæſari præſcripſerit. ibid. pugnantes in miſſa abſoluit. 252
Papæ inſolita legatio. 266. mandata, noua & grauia. 310. legati ad Cæſarem. 233. præſumptuoſæ literæ & legatio. 265. 266. ad imp. epiſtolæ. 274.
Papæ tres in Vrbe Roma. 125
Papæ ab imp. creati. 194
Paparum in Cæſarem machinamenta. 210. contradictoriæ epiſtolæ. 818. 819. 820
Papatus quicquid habet, largitione principum habet. 345
Papias epiſc. 59
Papia cur Ticinum dicatur. 242
Papienſium in Mediolanenſes ſæuitia. 284
Paradiſus ubi fuerit. 8
Paris mons in Armenia. 4
Parma crematur. 124
Parthi. 65. in Syriam. 94
Paſchalis pontif. Rom. 181
Paſchalis in comitijs confirmatur, & à Cæſare. 341. moritur Romæ. 342
Paſchatis feſti quæſtio. 62
Paſcaſius diaconus iuxta Gregorij ſomnia. 98
Patres antiqui cur ad mille uiuebant annos. ibidem
Patriarcharum lis. 87
Patriarchales ſedes quæ. 47
Paulus eremita. 74
Pauli & Petri martyrium. 56
Paulinus Treuerenſis epiſcopus. 75
Paulinus epiſc. Nolanus. 87
Paulina Romana per ſacerdotes decepta. 51
pax in Italia, ſumma in Germania. 261. inter Francorum reges & imperatores. 96
pax, ſed ficta ex altera parte imp. & Papæ. 275. inter imperatorem & Mediolanenſes, quibus legibus dicta. 286. qua pompa inita inter Imperatorem & Mediolanenſes. 287
Pharamundus rex Francorum. 90. & 92
Pharnaces Mithridatis filius. 42
Phalaris Siculus tyrannus. 20
Phaethontis fabula. 10
Philo Iudæus & eius ſcripta. 58
Philippus Macedonum rex & eius aſtus. 27. Alexandro filio prudentior. 28. falſorum deorum perſequutor, & eius dictum. 28. Græciam occupat. ibidem. à Flammineo uictus. 37. ab Pauſania Macedone necatur. 28
Philippus primus imp. Chriſtianus. 64. 100
Philomelæ parricidium. 11
Philoſophi nomen. 20. quouſq; aſcendere potuerint. 21
Philoſophorum dictum. 196
Photinus Lugdunenſis epiſc. 61
Peccnati. 114
pecuniæ copia apud Alexandriam. 48
Pelegrini patriarchæ Aquileienſis oratio. 826
Perillis inuentum & pœna. 20
Petrus Sueuus Daniæ rex. 285
Petrus Polanus Venetorum dux. 337
Petrus Abailardus hæreticus reputatus. 220
Petri Abailardi poſitiones. 221
Petri & Pauli martyrium. 56
Petrileonis antipapæ mors. 142
Perſæ unde dicti. 11. in Syriam. 94
Perſarum regũ nomina. 29. 25. quot ab Alexandro occiſi. 29
Perſarum Imperium finitum. ibidem
Perſarum ſummus ſacerdos. 130
perſonæ & naturæ differentia. 217
perſonæ & proprietatum differentia in Trinitate. 218
perſonæ duæ à Deo in eccleſia inſtitutæ. 69
perſecutio tertia in Chriſtianos. 58
Pertinax imp. & eius mors. 62
Peſcennini tyranni mors. ibid.
peſtilentia maxima Romæ. 25. 27. atrox. 31. 56. 57
peſtilentia generalis. 65
peſtilentia Conſtantinop. 102. in exercitu Cæſaris. 842
pictura temeraria Romæ. 266
Picus Saturni filius, Fauni pater, Sterces cur dictus. 12
Pilati de Chriſto teſtimonium. 52 mors. 53
Pipinus Angiſi filius. 99. maior domus. 100. eius mors. ibidem
Pipinus rex Francorum factus. 102 in Italiam, Longobardos uicit. 103. rex Italiæ. 105. quæ beato Petro reſignauerit. 104
Pipini filij. 104. fraus. 102.
Pipini eccleſiæ donatio. 104. eius bella ibidem. mors. ibid.
Pittacus Mitylenæus. 20
Pius pontifex Rom. 60
Placentia à Frideric. imp. inuaditur & multatur. 807
placentini epiſcopi oratio in Mediolanenſes ad Cæſ. 805
placentini ſeditioſi & rebelles. 295. iterum hoſtes declarati. 817
placentinorum & Cremonenſium acres lites. 294
Placidia Honorij ſoror. 84. Athaulphi uxor. ibi.
Plato philoſoph. 28
Pola Hiſtriæ urbs. 230
Polonia arte & natura munita. 262
poloniæ ſitus. 262
polonij territi. 262. perfidi. 268. uicinorum feritatem ſibi affricuerunt. 262
polonorum finitimi. ibi.
Popilia uirgo Veſtalis uiua, cur defoſſa. 24
polycarpus Smyrneorum epiſc. 59.

dictum & mors. 61
Polycratis epiſc. ſcriptum. 62
Pompeius Orientem ſubegit. 42. in Hieruſalem ſacrificauit, regem Iudæorum ſubmouit. ibidem. ſuccũbit & fugit. 43
Pompeij & Iulij Cæſ. belli inteſtini cauſa. 42. & 43. mors. ibidem
pons tremulus. 238
pontianus pontifex Rom. 63
pontifex Rom. ut honorandus. 48
pontificis legati ad Frideri. Imp. qui. 264
pontifices ordine poſiti. 250
porſenna cur Romæ obſidionem reliquit. 21
portentum naturæ. 219. Solis & Lunæ. 37
portenta. 209
porus Indorum rex & eius diuitiæ ab Alexandro ſubactus. 29
poſnania. 262
poſthumius. 65
prædeſtinationis quæſtio. 81
prælium graue in Mediolan. 341
præſidum concilij reſcriptum de electione Victoris. ibid.
præſtantius in caballum uerſus. 24
primenius abbas. 101
principis pij officium. 209
principes Germani in Italia mortui. 224. qui ad Mediolanum cũ imp. Frider. uenerint. 271. qui Comitijs interfuerint. 290. peſtilentia extincti. 341. quidam Hieroſolymam petunt. 341. cruce ſignati. 216
principum conuentus Moguntiæ. 234
principum Imperij in papam indignatio. 264
priſcianus Grammaticus. 94
probus imp. 66. eius facta egregia & mors. ibid.
procas Italiæ rex. 18
procopius tyrannus. 78
prodigium. 99. Romæ. 25
proditio Græcorum in Imperatorẽ. 289
prognes parricidium. 81
promethei ſapientia. 9
prophetia quando inter Iudæos ceſſauerit. 24
proponticum mare cur dictum. 209
prouincia. 258
prouinciæ à Cæſare ut tradantur. 236
pruſia rex Bythiniæ. 37
Ptolemæus philadelphus religioſus Biblia in Græcum ſermonem per LXX. uertit. 41
ptolemæi Aegypti reges & quot. 48
puella in equam mutata à S. Macha rio cognita. 14
punica fraus. 33
pugna apud Cannas. 33. Pharſalica. 43. inter Attilam & Romanos ac Gothos. 86. ad Trecium. 310. grauis. 313
puppienus & Albinus. 44
pythagoras philoſophorum primus. 20
pyrenæum auctor Alpes inter Italiã, Galliam & Germaniam uocat. 135
pyrrhus rex generoſus. 32. à Romanis uictus. 32
pyrrhus patriarcha Conſtantinopol. facinoroſus. 98
pyrrhi humanitas. 32. in Rom. bellum. 31. & 32. uictoria infelix. 32. mors. ibid.

Q

Quadratus apoſt. diſcipulus. 59
quæſtiones inutiles à papa excitatæ & propoſitæ. 346
Quingentiani. 69
Qu. Flaminius conſul. 37
Quintius Cincinnatus ab aratro ad faſces. 25
Quintillus imp. 60

R

Radeuici integritas in hiſtoria deſcribenda. 261 prooemium. 260
Rainaldus imperij cancellarius. 267
Ratiſpona et eius ſitus. 254. Baioariæ metropolis. 236
Rauenna Aemiliæ metropolis. 240
Reditus Imperiales. 291
Reginaldus Belgarum comes captus ab Henrico V. 134
regni Chriſti & mundi antitheſis. 7
regni Francorum & Saxonum ſimilitudo. 120
regna à Cæſare ut tradantur. 236
Remus & Romul. ſacerdotis filij. 19
Rhea Numitoris filia Veſtalis, ſtuprata, Remi & Romuli mater. 18
Rhenus flu. 235
Rheni fons. 117
Remberus Marchio Lucenſ. 122
reipub perturbatores qui. 278
Ribuarij. 269
Riuula ſiue ripa ad Benacum. 272
Robertus Guiſcardus. 126. Apuliam & Calabriam occupat. 295
Robertus Flandrenſis. 129
Rogerius Apulorum dux fugit. 139
Rogerius Guiſcardus Siciliæ comes. 195
Rogerius Siculus. 213. eius in Græciã expeditio. ibid. uictoria & ſolertia. ibid. papam capit. 142
Rolandus Cardinalis, & cãcellarius. 264. Alexander dictus antipapa. 315
Rhodo inſula Ophiuſa olim dicta. 8
Roma in Apennino. 240. quando imperare cœpit. 39. inundata. 35. à Gothis deprædata. 84
Romæ cõditores. 18. deprædatio. 87. incendium. 62
Romam nunquam ferè ſine bellis fuiſſe. 32
Romanus imperator in cauſa eccleſiaſtica iudex. 218
Romani populi ſtudium in Cæſarem. 210
Rom. populi poteſtas. 28. regni principia. 13. Imperij ortus. 18. apex. 48. diminutio. 89
Romani populi rebellio. 145. ad Cæſarem legatio. 248. legati ad imp. 314
Romani Senatores de nouo leguntur. 143
Romani à Samnitib. uicti. 30. 32 à Pyrrho cæſi. 32. ter uicti ab Hannibale. 35. à Carthaginenſib. 34
Romani in Gallia exterminati. 90. à Tiburtinis fugati. 148
Romana reſpub. imminuta. 40
Romana Monarchia. 48. claſſis à Tarentinis inuaditur. 32
Romanæ urbis exordia. 19. & 20
Romanæ militiæ antiqua conſuetudo. 289
Romanæ eccleſiæ priuilegia renouata. 100
Romanorum gentis origo. 12. regnũ Babyloniorum ſimile. 50. 84. cui ſucceſſerit tanquam hæres. 30. ferro comparatum. 1
Romanorũ reges. 16. Syluij dicti. ibi.
Romanorum militum primus delectus. 20. imperium auctum. 17. prudentia. 36. præceptũ. 39. decretum in Carthaginem. 38. res laudabiles tantùm ſciri. 32. aduerſariæ gentes. ibid. diuitiæ unde captæ. 30
Rom & Pyrrhi pugna. 32
Romanorum uictoria. ibid. clades ab Hannibale. 35. quot millia cæſa 32
Rom. pugna cum Equis et Volſcis infauſta.

ſauſta.25.ſtrages.26.mille cæſi ab imp.Frid. 251
Romanum regnum quando minui cœpit.90. debilitatū.100. ad quos deuenerit.1.ad Græcos.74.in Narſetem accuſatio.95. quorundā temerarium dictum in Imperatores.266. ad Conradum Cæſarem literæ contemptæ.209.captiui liberati. 97
Romaniola. 240
Romaricus abbas. 96
Roncalia. 259
Roſatum oppidum incenſum. 242
Rotardus Moguntinus epiſcopus reuocatus. 134
Rudolphus monachus.215. eius mala doctrina. ibidem. Chriſtianorum cruce ſignatorum alacritas. 215
Rudolfus dux Sueuorum. 199. rex à Rom. eccleſia cōtra Imperatorem creatus. ibid. necatur. ibid. Merſburgi ſepultus,& in eum Cæſaris dictum. ibid.
Rudolphus Burgundiæ rex. 122
Rufinus cur interficitur. 83

S

Sabellius & Macedonius. 80
Sacerdotes eccleſiæ probi. 60
ſacerdotum ſuperbia. 49
ſacramentorum neceßitas. 81
Saguntum Hiſp.urbs capta ab Hannibale. 35
Salica lex. 90
Salomon cur Libi permiſſus. 15
Salzburga eadem & Iuuania. 230
Saltzburgenſis conſecratur. 342
Saltzburgēſi cur tam crebrò ſcripta ſint acta concilij Papienſis. 117
Saltzburgenſes epiſcopi. 341
Samnites Romanos uincunt. 30.31
Sambaßan caſtrum. 315
S. Columbanus abbas. 96
ſancti an martyrium fugerint. 67
Sanſon Hercules reputatus. 13
ſapientia humana ubi cœperit & terminetur. 1
ſapientis officium. 4
Sapor Perſarum Imperator. 65
Sardanapalus & eius mors. 16
Sardinia. 240
Sarmatæ. 65
Sarraceni in Samnium. 111
Sarracenorum cultus. 132
Saturninus hæreticus. 59
Saxones à Francis rebellant. 204 205. ab Imperatore. 136.142
Saxones cum ſuis crucibus nihil effeciſſe. 215. 227
Saxonum & Boemorum odium unde. 205
Scanzia inſula. 94
ſchiſma in eccleſia. 138. Romana. 255.propter pontificis electionem ſine Cæſare. 126
Sicinche uilla regalis. 215
Scipio Africanus proconſul adoleſcens.36.37.Vrbe pulſus.37. uulneratus. 35.44
Scipionis integritas. 38. laus à Cicerone.37.uictoria.36.Epitaphiū.37
Scipiones & Machabæi contemporanei. 39
Scirenſis comes ut proditor occiditur ab Vngaris. 118
ſcriptorum uarietas. 117
ſcripturarum abuſus in Eugenij literis & aliorum epiſcoporum. 237
Scythæ in Pannonia. 114
Scytharum falſum reſponſum, & uictoria. 11
ſedes Aquisgrani à quo poſita. 235
ſeduio Hieroſolymis. 55
Semiramis uxor Nini immanis, Babyloniam inſtaurat. 9
Sempronius Conſul fugatus. 36
Senatus Rom. auctoritas. 48. impietas.52. prima inſtitutio. 20
ſenatoria dignitas. ibid.
Seneca philoſophus & Chriſtianus. 55.necatur. ibidem
Senogallia. 255
ſeptem ſapientum nomina. 20
Septimus mons. 137
Sergius papa cur captiuus. 99
Serapion Antioch. epiſcopus. 62
Serapis Aegyptiorum idolum. 9
Serralonga. 307.
ſeruandus præfectus. 55
ſerui rebellantes & illorum facinus. 25
Seth Dei ciuitatem conſtituit. 3
Seuerinus Rauennatenſis epiſcopus. 89
Seuerinus Colonienſis epiſcopus. 80
Seuerus Imperator. 61.58.occiditur. 70
Seueri Imperatoris facta. 62.& 63. mors. 63
Siagrius Gallorum rex. 90. necatur. ibidem
Sibylla de turri Babel. 9
Sibylla Erithræa & eius prophetia. 19
Sibylla Samnia. 30
Sicambri. 12
Sicioniorū regnum in Europa quando cœperit. 6
Sicilia. 240.Cyclopum & Tyrannorum nutrix.16.terræmotu concuſſa. 26
Siluerio papa exilio cur multatus. 94
Simmachus Arrianus per factionem papa. 92
ſimultas orta inter papam & Imperatorem. 301
Simon Machabæus. 38
ſimon Lotharingus dux. 258
ſimeonis beati corpus & Popionis Treueri uiſuntur. 7
ſimplicius ſenator & martyr. 68
ſinonis alicuius facinus ingens. 312
ſixtus pontif.Rom. 48
ſixtus Rom pont. 59
ſocrates philoſophus. 23
ſocratis dictum. 26
ſodomæ,&c. combuſtio. 9
ſolis error quando. 10
ſoncius fluuius. 92
ſophia Imperio priuatur. 99
ſophiæ imperatricis dictum in Narſetem. 95
ſoractes mons ſyluestri. 252
Soter Rom.epiſc. 61
ſouua fluu. 312
Spira obſidetur. 208
ſpirenſis eccleſia à quo ædificata 200 combuſta. 299
ſpoletum direptum ab Cæſ. incenditur. 252
ſpoletini Friderici imp. indignationem incurrunt. 252
ſpoletanorum excidium. 259
ſtatius Mediolanenſis & eius ſepultura. 283
ſtephanus protomartyr. 53. pontif. Rom.65.ab Pipino auxilium petit contra Longobardos. 102. Pipinum à ſacramento præſtito ſuo regi abſoluit. ibidem. in Galliam tēdit,& ad quid. 106. Teutonicus papa. 126
ſtephanus Hungarorum rex. 137.140 primus Chriſtianus.121. & mors eius. ibidem
ſtephani martyris inuentio. 84
ſtilico. 83 84
ſtrages in Campania. 126. in Saxonia. 127.à Chriſtianis in Syria edita. 132

Strages miraculoſa. 344
Sueuiæ dux uulneratur. 348
Suidegerus à Cæſare pontif. factus, Clemens appellatus. 125
Superbia deteſtabilis beſtia. 346
ſuperbiam ad ſedem Petri raptaſſe. 346
ſupputatio temporum diuerſa. 5
Syluester Conſtantini tempore nihil regale habuit. 349. libertas tantum eccleſiæ conceſſa. ibi.
Sylla ter aduerſus Mithrydatem uictoria potitur. 41
ſynodus ſecunda Conſtantinopolitana. 80. Epheſina contra Neſtoriũ. 85. Chalcedonenſis. 86
ſynodus quinta generalis. 94
ſynodus ſexta. 99. quæ hæreſes ibi damnatæ. ibid. ſeptima. ibidem. Ingilnhem celebratur. 118. Moguntiæ. 125. Romæ. 141
ſynodi quatuor, Euangelij auctoritati pares iuxta Gregorium. 86

T

Tacianus hæreticus. 61
Tacitus imp. 66
Taciti ſententia de Moſe. 10
Thales Mileſius. 19
Tantalus Phrygiorum rex. 11
Tarentum Campaniæ. 57
Tarẽtini claſſem Romanã inuadunt. 32.
Tarentinorum origo. ibidem
Tarquinius Priſcus V. Rom. rex, & quid egit. 20
Tarquinius Superbus Rom. rex VI. & ultimus. 21. Vrbem obſedit. ibid.
Taßilo dux. 102. Bauariæ. 105.
Taruiſini à Cæſare rebellant. 341
templum Spirenſe combuſtum. 299
Terdona. 245. natura munita. 244. ab Imperio proſcripta. 243. direpta & incenſa. 247
Terdonæ ſitus. 243
Terdonæ caſtra ponuntur. 245
Terdonæ turris latericia à quo ædificata. 243. per deditionem capitur. 247
Terdonenſis obſidio. 243. 244. 245.
Terdonenſium durißima obſeßio. 244. 245. 246. 247. miſeranda oratio. 245
Thermodoon amnis. 111
terræmotus. 78. 85. in Cypro. 57
terræmotu urbes in Aſia deletæ. 56
Thieburga regina falſò ab epiſcopis indicata. 110
Thiemus præſul & martyr. 132
Theleſphorus Romanus pontifex. 59
Themiſtoclis conſilium non auditum, quòd honeſtum non eſſet. 25. & 26
Theodatus rex factus interficitur. 94
Theodoricus Gothorum rex. 92 Romanorũ rex & tyrannus. ibidem. Arrianus. 93. eius mors & fabula Gregorij. 93
Theodorici regis uxor. 92. mors. 86
Theodas quidam impoſtor. 54
Theodoſius imp. 80. 101
Theodoſij mors. 81
Theodoſius ſecundus. 85. eius mors. 86
Theodoſia uirgo & martyr. 101
Theophilus epiſcopus Antiochiæ. 61. Cæſarienſis. 62. Alexandrin. epiſc. 82. contra Chryſoſtomum. ibidem
Theudebertus Francorum rex Italiam ingreditur. 94
Terentius Comicus. 37
Tetrarchæ quatuor in Iudæa. 51
Tiburtini Romanis inimici. 145
Ticinus flumen. 241. 242
Tigurum in Sueuia. 200
Titus Quintius Romanorum dux. 37
Titus deliciæ hominum. 58. Hieroſolymã expugnat. 57. Imperator ſalutatus. ibi.
Titi & Veſpaſiani triumphus. 57
Tomyris regina Scythiæ. 23. eius factum. ibidem
Totilæ mors. 95
Traianus Imperator. 58. eius mors. 59
Traiecti ſchiſma in eccleſia. 252
Traiectenſes multati à Cæſare. 255
Treſimundus Vuandalorum rex. 93
Trebeta Nini filius. 7
Trecium capitur. 279
de Trinitate quæſtio ingens. 220. 226
Tropi loquendi. 198
Trotannus. 158
Troia urbs, quæ Xantis. 67
Troianum bellum & excidium. 12
Treueris urbis auctor. 7. quanta fuerit. ibidem
Tullus Hoſtilius tertius Romanorum rex, & quid egit. 20
Turegum Alemanniæ oppidum. 209
Turegi dominus Bertolſus. 200
Turicho Sicioniorum rex. 8
Thuriſmundus Gothorum rex. 87
Turiſindus Veronenſis. 288
Turniamentum. 203
Tuſcia. 240
Tyberis unde dictus. 16. prius Albula dictus. ibid. inundans. 102
Tyberius Auguſtus. 51
Tyberij Cæſaris pius conatus. 52. mors. 53
Tyberius Conſtantinus imp. 95. & eius pietas. ibid. & 96
Tyberij dictum optimi principis. 51. indicium. ibidem
Tyberij Conſtantini liberalitas. 96. & mors. ibidem
Typus eccleſiæ in Eſau & Iacob. 8
Tyrrenum æquor. 240

V

Valens imper. Arrianus. 79. mors. 80
Valentinianus imp. 85
Valentinianus imperator. 79. occiditur. 80
Valerianus imper. 65. ſeruus factus. ibidem
Valerij conſulis mors. 25
Valentius hæreticus. 60
Vallia Gothorum rex. 84
Vuandali in Hiſpania. 84
Vuandali Hiſpaniam occupant. 85 in Africa. 85
Vangionum rebellio. 137
Varus Rom. dux. 49
Vualdrada Lotharij concubina. 110
Vdalrici epiſcopi uiſum. 117
Venetia. 140
Venetiæ à quib. conſtructæ. 87
uerborum pugna in ſcriptura ut ſoluatur. 45
Verona in gratiam recepta. 257
Veronenſes Friderico fideles. 272 fraudulenti. 254. à Cæſ. rebellant. 34
Veronenſiũ erga Cæſ. cõſuetudo. 253. fraus. 254. legatio & oratio ad Frid. Cæſ. 256. de Paduanis uictoria. 243
Verruca munitio. 307
Veſores rex Aegypti. 11
Veſpaſianus imp. 56. 57
Veſpaſiani & Titi triumphus. 57 mors. 57. 58
Veteranio imp. 76
Verſelacum Galliæ oppidum. 215
Vicentini à Cæſ. rebellant. 341
Vitinorum Polomæ feritas. 261
uicißitudo rerum 1
Victor Rom epiſc. 62. 126. 155. 315
Victor Caßinenſis pontifex. 129

Victoria

Victoris epiſc. Rom. ambitio. 62
Victoris papæ litera de ſua electione. 318
Victoris Turonenſis epiſc. chronicon. 95
Victorinus rhetor. 75. *occiditur.* 65
uirga ſancti Petri. 58
Vigilius exilio multatus. 94
Virgilius Iuuanienſium præſul. 102
uirginum X I. milia martyres. 88
Viſchæ flu. 213. 218
Vitellianus papa. 98
Vitus martyr. 69
Vlricus Aquileienſis patriarcha. 342
Vlricus Auguſtanus epiſc. 218. *eius mort.* 221
Vlricus Boemiæ dux Saxones cædit. 205. *ueniam à Cæſare petit.* ibid.
Vlrici de Horning dictum in monachos. 202
Vlyßis errores. 13
Vlyßibona urbs Hiſpaniæ. 242. *à quo condita.* 13
Vngaria ſitus. 211. *rex in Græcos bellatur.* 342. *moritur.* ibid.
Vngari Auguſtam ueniunt. 218. *cæſi.* ibid. *in Italiam.* 215. *occiſi iuxta Enum.* 216
Vngarorum corporum deſcriptio. 212. *habitationes, mores, conuentus, iudiciale forum, arma, militia.* ibid. *legati.* 304
Vngarorum et Noricorum ſimultas. 215. *pugna.* 21
Vngari regis de fratre ſuſpicio. 268
Vngarica lis à Friderico dilata. 268
Vologeſus Parthorum rex. 61
Vratiſlauia. 262
Vrbanus pontifex Rom. 63. 129
Vtinus mons. 87
Vual flu. 213. 238
Vuelfo uir nobilis. 17
Vuerenza flu. 203
Vuiſigothi. 85
Vuolfrateſhuſen. 208

X

Xanthis urbs cur ſic dicta. 12
Xantippus Lacedæmoniorum rex uictorioſus. 34
Xerxes bis uictus, fugit, & occiditur. 29
Xerxis exercitus contra Spartanos. 24

Y

Yſiodus hiſtoricus. 4

Z

Zacharias propheta. 24
Zacharias Rom. pontif. 172
Zachariæ Rom. pontific. iniuſtũ factum. 102
Zebennus epiſc. Antiochenus. 64
Zeno præfectus. 88
Zenobia Auguſta. 88
Zepherinus pont. Rom. 63
Zoroaſter magiæ inuentor à Nino interficitur. 6
Zuentebaldus dux Boemiæ. 114. 199
Zuentebaldus Francorum rex. 114. *necatur.* 118
Zuifalten monaſterium. 204
Zozimus Rom. pont. 84

Index in Albertum.

ABBas Sangallenſis. 158
Abſolutionis forma ab interdicto à Papa. 192
Adolphus de Naßauu imp. creatus. 167. *ſpoliatus.* 168. *inſidus.* 167. *occiditur.* 168. *ſepultura ubi.* ibid.
Albertus Rudolphi primogenitus. 164. *canonicus eccleſiæ Conſtantienſis.* 164. *doctus, epiſcopus Cõſtantienſis euadit.* ibid. *Cancellarius Imperatoris, Alſatiæ aduocatus, legatus.* ibid. *Herbipolenſ. epiſc.* ibidem. *Friſingenſis.* ibid. *eius natura.* 165. *Auſtriæ dux.* 161. *in Cæſarem electus.* 168. *coronatur.* 169. *Rudolphi filius.* 169. *monoculus.* ibid. *Adolphum regem occidit.* 168. *filijs attraxit omnia quæ potuit.* 169. *intoxicatus.* 167. *occiditur.* 170. 171
Albertus Comes de Hohemberg. 163. 164
Albertus de Hohemberg ſtrenuus. 168
Alberti Auſtriæ filiæ & quib. nuptæ. 169. *filij quot.* ibid. *reſponſum.* 167
Alberti & Bonifacij papæ in Galliã coniuratio. 169
Alberti regis percuſſores qui. 170. *malè pereunt.* 171. *ſepultura.* ibid.
Alemania ſuperior. 157
Andreas Vngariæ rex & eius uxor. 169. *Siciliæ rex.* 185. *ſtrangulatur.* ibid.
Angliæ rex Cæſar electus moritur. 157
Anglus rex in Gallum. 183. *Normandiã uaſtat.* 188. *Galliam uaſtat.* 183
Anglorum exercitus ingens. 183
Apoſtolicæ ſedis ſuperbia. 158
Argentinẽſ. epiſ. in prælio cadit. 170
Argentinenſes per factionem diuiſi. 176
Argentinenſium duæ familiæ contrariæ. ibid.
Articuli abſolutionis eorum qui Ludouico Bauaro adhæſerunt. 192
Aſtronomi diuinatio. 157
Auſtria feudataria Imperij. 167
Auſtriæ primi duces. 160
Auſtrius cum Gelfis coniurat. 179
Auſtrij à Suittenſib. cæſi. 175. *Gelfõs iuuant.* 177. *Bauariam uaſtant.* ibid. *iterum in Bauariam exercitum ducunt.* ibid. *ferè extincti.* 184
Auſtriorum potentia decreſcit. 178

B

Beatrix Henrici imp. uxor Genuæ ſepelitur. 173
Baſileæ nobilium duæ ſectæ. 158
Baſilienſis epiſcop. in caſtris militat. 160. *epiſcopus Moguntinus creatur.* 161
Baſilienſis epiſcopi dictum fatuum. 159
Baſilienſes nobiles qui Stelliferi dicebantur. 158. *qui Pſittaci dicebãtur.* ibidem
Baſilienſes uincuntur. 162. *abſoluuntur.* 192
Baſiliẽſium nobilium duæ præcipuæ ſectæ. 158
Bauariæ ducum quatuor fratrueles. 168
Bauarus & Auſtrius de imperio cõtendunt. 174
Bauarus Auſtrio præualet. 174
Brandenburgum occupat. 176
Bellum Baſileæ. 159. *diuturnum inter Baſilienſes & Neuburgenſes, & graue.* 159. *inter Baſiliẽſes & Burgundos.* 162. *eiuſc prope Argentinam.* 176. *inter Adolphum imp. & ducem Auſtriæ.* 168. *inter Leodienſes & epiſc.* 188. *inter Anglos & Gallos cauſe.* 189
Benedictus I X. prædicator. 169. *Bonifacij decretum reſcindit.* ibidem
Benedictus X I I. creatur, eius mores

& progenies. 181. uir bonus. 186. moritur. ibidem
Bertrandus de Pogetto epiſc. crudelis. 180. Bononia fugatur. ibidem
Bertholdus Zaringenſ. moritur. 158
Boemus Tyrolum obtinet. 180
Bonifacius malus. 169. Cœleſtino impoſuit. 169. Iubileum ſtatuit centeſimo anno. ibi. ſextæ decretalium author. ibid. Columnenſium inimicus. 167. à Columnenſib. captus. 169
Bonifacij decretum à nemine in uſu poſitum. 169. decreta. ibid.
Brixia Henrico imp. reſiſtit. 172. obſeſſa. 172. ei deditur. 178
Brundrut oppidum. 161
Burchardus de Ellerbach. 179
Burgouue oppidum obſeſſum à Bauaro. 179
Bruſca flu. 176

C

Canis Veronenſis Gibellinus. 177
Carinthia Auſtriacis attributa. 180
Carinthiæ comes dux à Rudolpho factus. 160
Carolus Marcellus Siciliæ rex creatus à Papa. 157
Carolus Morauiæ. ibid.
Carolus Hungariæ rex. 169
Carolus comes Morauiæ eligitur in Imp. 187. electus Imperator in Boemia clàm reuertitur. 190. egreditur hoſtiliter. 191. fugit. 189
Carolus imp. contra Guntherum electum Cæſ. 195
Carolus V. rex Hungariæ. 184
Caroli regis nuptiæ. 194
Clemens V. ſententiam Cæſ. reuocat. 174. Benedicti decretum reuocat. 169
Clemens VI. creatur, Simoniacus, &c. 187
Cleri doli in Fridericum imp. 157
Chunradus comes Friburgenſ. 158
Chunradus de Berenuelſs. 192
Chunradinus cum Germanis in Italiam. 157. confligit et uicit. ibidem. capitur uictoria parta, & decollatur. 158
Columbaria ſiue Colmaria rebellat. 167. capta per proditionem. ibid.
Collegium Emgenſe. 165
Comes de Kyburg. 158
Comes Ferretarum. 170
Comes de Vrach. 158
Comitatus Verretarum ad eccleſiam Baſilienſem deuoluitur. 177
Comitia de deponendo Ludouico Bauaro. 187
concilium Viennæ per Clemẽtem V. 175
Conflictus inter Adolphum de Naſſauu & Auſtriacum. 168. inter Ottocharum & Rudolphum. 160. inter Bauarum & Auſtrium imperatores. 177
Conradus de Liechtenberg. 168
conſpiratio de eligendo Gallo in imperatorem. 179
contentio Romæ inter Gallum & imperatorem. 182
Cracouiæ rex. 170
Cremona Henrico Imp. deditur. 172
Curia Romana Burdegali. 169. Auinioni. ibid. quando tranſlata. ibid.

D

Decretum ſuper cathedram. 169
Diuortium inter Tyrolenſem & uxorem ſuam. 195
Dux Auſtriæ in Italiam. 157. captus decollatur. 158

E

Eberhardus comes de Vuirtenberg. 171. 195. obſeſſus. 164
Eduardus Anglus uicarius Imperij. 185. reuocatus. 184
Engelmarus decollatus. 185
Egeno comes de Furſtenberg. 158
Elſatiæ ciuitates 178

F

Fabula de Iacob Mullero Tigurino. 164
Feuda Ottocharo collata. 160
Flagellatorum proceſsus inhibetur. 196
Florentia cum Gelfis obſidetur ab Henrico rege. 173
Ferretarum comes. 165. 170
de Ferretarum comitatu contentio. 177
Fœdus inter Anglum & imperatorem. 183. inter imp. & Gallum. 184
Fratres tres de Habſpurg. 161
Fratrum duorum diuerſa ſtudia 157
Fridericus Auſtrius. 169. electus imp. in diſcordia. 175. capitur. 178. Demoni non conſentit. 179
Fridericus rex Siciliæ deponitur. 157
Friderici comitis de Linngen factũ. 161
Friderico Auſtrio qui adhæſerint. 178

G

Galeatius Vicecomes, Mediolani dominus. 179. excommunicatur. ibid. hæreſi damnatus. ibidem
Gallus & Siculus contra Imperatorem. 182
Galli ab Anglis fuſi. 188. Sicilia pulſi. 158
Gelfi à Piſanis uicti. 174
Gelforũ cõtumelia C. milia cadũt. 174
Genealogia Rudolphi de Habſpurg. 162. 163
Gibellinorum & Guelphorũ origo. 158
Gruis militis factum. 161
Guelphorum & Gibellinorum origo. 158
Guido de Turri Gelfia. 172
Guidonis de Turri Gelfia inſidiæ. ib.
Guntherus de Schuuartzenburg electus Imp. 196

H

Habſpurgiorum origo. 159
Hartmandus de Habſpurg ſubmergitur. 162. Baſileæ ſepelitur. ibidem
Henricus Auſtrius. 169. Alberti filius & eius natura. 165. occiſus & ubi. ibid. ubi ſepultus. 166. in bello captus. 178. liberatur. ibid.
Henricus de Lutzelburg rex Rom. factus. 162. 172 Boemiæ. ibidem. conciliare tentat Gelfos & Gibellinos. 172. Matthæũ vicecomitẽ Mediolano præficit. ibid. Gibellinis fauet. ibid. Piſis ſepelitur. 174
Henricus dux Bauariæ moritur. 184
Henric. Carinthiæ dux Boemiæ rex. 162
Henric. Comes Tyroli priuatur. 185
Henricus Baſilienſis epiſc. legatus ad Papam. 161. Romandiolã eccleſiæ Rom. donat & alia. ibid.
Henricus Marchio de Hochberg. 160
Henricus Schorlin. 160
Heſso Marchio Badenſis. 171
Holandiæ Comes Cæſar electus. 157. in Friſia occiditur. 186
Hugo comes de Bucchegge. 173. 174
Hugonis Curia. 164
Humbertus Delphinus. 185. 198
Hungariæ rex Bauariam uaſtat. 182

I

Ioan. rex Boemiæ in Italiam. 180. Lucam in Etruria occupat. 180. turpiter oppignorat. ibidem
Ioan. papa XXII. ſuos ditat. 180. moritur. ibid.
Imperator contra Gallum. 173. non ſtat fœderi cum Anglo. 183
Imperatoris proteſtatio de nullitate ſententia

ſententiæ papæ. 184
Imperatores duo electi & coronati. 175
Imperatrix Genſæ moritur. 173
innaſores. 160
Innocentius IIII. 157. Fridericum deponit. ibidem
Interregnum in imperio annorum XXX. 157
Iſera flu. 177
Iubileum à Clemente VI. quinquageſimo anno. 196
Iudæorum infortunium. 193

L

Landſperg oppidum incenditur. 175
Ludouicus Bauarus in Italiam. 180. à papa citatur. 179. de hæreſi cōdemnatur. ibid. iterum à Clemente VI. excommunicatus. 187. Tyrolum inuadit. 185. 190
Ludouicus de Hennenberg comes occiditur à Bernenſib. 162
Ludouico Bauaro qui adhæſerint. 178
Leopoldus Auſtrius. 169. regalia reſtituit. 179. Bauaro infeſtus. ibid. Badenam incoluit. 176. infaniens moritur. 180
Lupoldi Auſtrij tituli in ſcribendo. 179

M

Marmotinus nummus. 164
Martini papæ crudele concilium. 158
Matthæus Vicecomes et eius filij. 179
Minorum & Prædicatorum ſuperbis. 188
Moguntinus proditor. 168
Monachus prognoſticator. 178
Murten oppidum Sabaudo ablatum. 162

N

Notarius comitis de Hohenberg. 169. & eius falſè factum. ibid.
Niger Piſanus comes. 174
Nuptiæ binæ Auſtriacorum fratrū. 175

O

Ochſenſtein domini. 158
Odium inter Adolphum imp. & Auſtriæ ducem. 168
Ortenberg caſtrum. 164
Otto Auſtrius. 169
Ottocharus rex Boemiæ, Auſtriæ dux. 160. Rudolphum regem deſpicit. ibid. occiditur. 164. eius potentia. 160
Otto Baſilienſis epiſc. 170

P

Papa à quo Romandiolam poſſidet. 162. ad imp. legatum mittit. 182. futurus per ſomnium mōſtratur. 180. regi Franciæ exoſus. 186. pax inter Boemum & Cæſarem. 182 inter Baſilienſes & Burgundos. 163
Petrus Aragonum rex. 158. Siciliam occupat. ibid.
Peſtilentia. 193
Petterling oppidum Rudolphus de Habſpurg à Sabaudo abſtulit. 162
Philippus rex Franciæ legatos ad papam mittit, eius petitio. 182
Piſani Imperatori affecti. 174
Prædicator uenenum Cæſari in myſterio miniſtrat. 174
Principum conuentus Spiræ. 182
Prouinciæ Comes rex Siciliæ creatur. 157
Pſeudofridericus crematur. 162
Pugna Gelforum & Gibellinorum magna. 174

R

Rex Lituaniæ in Theutones fratres. 186
Richardus rex Angliæ in Cæſarem electus. 157. occiditur. ibi.
Richenberg obſeſſum. 178
Romæ pugnatum cōtra imp. 175
Roma curia translata. 169
Romandiola à Rudolpho imp. eccleſiæ donatur. 161
Rodolphus de Habſpurg à Romanis ortus. 157. Bernā obſidet. 162. creatus imp. 159. in conflictu ex equo cadit. 160
Rudolphus Alberti filius crapuloſus. 165. dux Auſtriæ. 161
Rudolphus Auſtrius puer matrimonium contrahit. 184. rex Boemiæ. 169
Rudolphus de Vuart. 172
Rudolphus Sueuus. 164
Rudolphus de Monteforti epiſc. Conſtantienſis. 177
Rudolphus Lotharingus. 169
Rudolphi de Habſperg genealogia. 162. 165. aſtucia. 154. ex filiab. quæ familiæ ortæ ſint. 160. fabulæ. 160. eius dictum ducib. exercituum notādum. 162. perfidia. 161. forma. 160. facta in militia notanda. 162. eius mors. 197. ſepultura. ibidem. uxor & filij. 162. legatio ad regem Galliæ. 162. in Boemos expeditio. 160
de Rodolpho Habſpurgio prognoſticon. 157
Rupertus rex Apuliæ Gelforum capitaneus. 174. hoſtis Imperij declaratur. 174
Rufa flu. 170

S

Scotus in Anglos. 190
Senenſes à Cæſare uaſtantur. 174
Solodorum obſeſſum. 175
Stephanus Columna. 173. Imperatori adhæret. ibidem
Strages inter duos imperatores. 175. 176
Suittenſes cum Rudolpho imp. militant. 162. illorum forte factū. ibi.

T

Terræmotus. 198
Theobaldi Brixiani mors crudelis. 175
Theutonici milites confligunt. 193
Tornacum ab Anglis obſeſſum. 183
Tribenſtrit caſtrum. 128

V

Vdalricus Ferretarum comes moritur. 177
Vdalricus de Palma. 171
Vualtherus de Hohenberg Lombardiæ præfectus. 172
Vualterus Roſſelman conſul Colmarienſis. 168
Vualtramus imp. frater occiditur. 172
Vaſſalli, imperij Burgundi homagiū imperatori dant. 162
Venceslaus rex Boemiæ. 161. Rudolphi imp. filiam ducit. ibid.
Vuilhelmus Holandiæ comes Cæſar electus. 157
Vuolmarus Brandenburgenſis moritur. 176
Vrſini imp. aduerſantur. 173
Vuilhelmus de Monteforti. 180

K

Kalis obſidetur ab Anglis. 190
Kentzingen oppidum. 168
Kunigsfeld monaſterium. 172
Kyburg cui donatum. 162

FINIS.